BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
166
E
11
NAPOLI

Digitized by Google

XIII E 22

Digitized by Google

Digitized by Google

VETUS, ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA

CIRCA BENEFICIA, ET BENEFICIARIOS,

IN TRES PARTES DISTRIBUTA,

Variiſque Animadverſionibus locupletata;

AUCTORE, EODEMQUE INTERPRETE

LUDOVICO THOMASSINO

Oratorii Gallicani Presbytero

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA,

Et accurate emendata,

Cui adjectus eſt

TRACTATUS BENEFICIARIUS

FR. CÆSARII MARIÆ SGUANIN

Pro indemniter ſalvandis Juribus SANCTÆ MATRIS ECCLESIÆ quoad

BENEFICIA ECCLESIASTICA.

TOMUS SEPTIMUS.

UBI AGITUR

LIB. I. De Bonis Eccleſiæ temporalibus.

OPUS EX SANCTIS PATRIBUS, EX CONCILIIS,

Ex quorumque temporum Hiſtoriis decerptum.

NEAPOLI MDCCLXXII.

EXPENSIS GREGORII P. & MICHAELIS F. STASI

Ex Typographia de Dominicis

PUBLICA AUCTORITATE, ET PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX CAPITUM
HUJUS TOMI SEPTIMI.

IN QUO AGITUR. DE BONIS ECCLESIÆ TEMPORALIBUS.

Cujuſmodi fuerint Bona Eccleſiæ temporalia, Decimæ, Primitiæ, Oblationes, Poſſeſſiones, Agri, Dominia & Principatus?

De temporalibus Eccleſiæ Rebus per tria priora ſæcula.

CAPUT I. De temporali re Eccleſiæ, in ipſa prima ſui inſtitutione per Chriſtum & per Apoſtolos. *Pag.* 1

CAP. II. De Bonis temporalibus, de Oblationibus, de Decimis, de Collectis, de fundis & agris Eccleſiæ Latinæ, uſque ad tempora Conſtantini Magni. 8

CAP. III. De Bonis temporalibus Eccleſiæ Orientalis uſque ad Imperium Conſtantini. De Oblationibus, Decimis, Collectis, fundis & prædiis. 13

De Decimis & Primitiis poſt Imperium Conſtantini.

CAP. IV. De Decimis & Primitiis in Eccleſia Latina, poſt Imperium Conſtantini, uſque ad annum Chriſti quingenteſimum. 16

CAP. V. De Decimis & Primitiis in Eccleſia Græca, poſt Imperium Conſtantini, uſque ad annum Chriſti quingenteſimum. 20

CAP. VI. De Decimis, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 22

CAP. VII. De Decimis & Primitiis, ab anno Chriſti octingenteſimo ad milleſimum. 25

CAP. VIII. De Decimis & Nonis quæ exigebantur a laicis, fundos Eccleſiæ beneficiario jure obtinentibus, ſub Imperio Caroli Magni. De Precariis. 29

CAP. IX. De Decimis & Primitiis poſt annum Chriſti milleſimum. 35

CAP. X. De Decimis & Eccleſiis Parochialibus quæ Monachis conceſſæ ſunt, poſt annum Chriſti milleſimum. 43

CAP. XI. De Decimis infeudatis, & de Commendis Militaribus. 49

De Oblationibus.

CAP. XII. De Oblationibus utriuſque Eccleſiæ, quinque prioribus Eccleſiæ ſæculis. 65

CAP. XIII. De Oblationibus, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum 70

CAP. XIV. De Oblationibus ad Altare, de pane, de vino, de Pane Benedicto, ſub Imperio Caroli Magni, ejuſque ſtirpis. 74

CAP. XV. De Oblationibus & de Collectis generalibus poſt annum Chriſti milleſimum. 78

De Terris, Fundis & Hereditatibus, etiam Teſtamento datis Eccleſiæ.

CAP. XVI. De fundis & hæreditatibus Eccleſiæ datis, etiam teſtamento, per quinque priora ſæcula. 84

CAP. XVII. Mira & ſana ſanctorum Patrum doctrina de hæreditatibus, quæ Eccleſiæ tranſcribebantur, per quinque priora ſæcula. 90

CAP. XVIII. Imperatoriæ Leges de teſtamentis in favorem Eccleſiæ, & Clericorum; de immunitatibus Cleri, de divitum Clericatu, per priora quinque ſæcula. 93

CAP. XIX. De fundis & hæreditatibus Eccleſiæ adſcriptis, a temporibus Clodovæi ad tempora Caroli Magni. 99

CAP. XX. De Teſtamentis in favorem Eccleſiæ factis a temporibus Clodovæi Regis ad Carolum Magnum. 102

CAP. XXI. De Teſtamentis in favorem Eccleſiæ per Gallias, a Clodovæo ad Carolum Magnum. 105

CAP. XXII. De fundis, terris, domibus Eccleſiæ oblatis, ſub Imperio Caroli Magni. 108

CAP. XXIII. De Teſtamentis Laicorum

in gratiam Eccleſiæ, ſub Imperio Caroli Magni. 110

CAP. XXIV. De teſtamentis Laicorum in favorem Eccleſiæ, poſt annum Chriſti milleſimum. 113

CAP. XXV. An Monachi profeſſi poſſint adhuc ſuccedere, poſt annum Chriſti milleſimum? 124

De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Eccleſiæ conceſſis.

CAP. XXVI. De Dominiis temporalibus Eccleſiæ conceſſis, per quinque priora ſæcula. 131

CAP. XXVII. De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Eccleſiæ, ſæculo VI. VII. & VIII. 136

CAP. XXVIII. De Ducatibus, Comitatibus, aliiſque Principatibus Eccleſiæ datis, ſub Imperio Caroli Magni. 142

CAP. XXIX. De temporali Dominio Eccleſiæ Romanæ, ſub Imperio Caroli Magni. 146

CAP. XXX. De Terris, Dominiis, Comitatibus & Ducatibus Eccleſiæ datis, ab anno milleſimo ad milleſimum ducenteſimum. 154

CAP. XXXI. De Ditionibus, Comitatibus & Ducatibus Eccleſiæ datis, poſt annum Chriſti milleſimum ducenteſimum 166

CAP. XXXII. De Regnis & Principatibus Eccleſiæ datis, ut in clientela eſſent Mariæ Deiparæ Virginis, B. Petri, vel aliorum Sanctorum, vel denique Pontificum, & Epiſcoporum, poſt annum Chriſti milleſimum. 178

De Immunitatibus Perſonarum & Terrarum Eccleſiæ.

CAP. XXXIII. Immunitates Eccleſiaſticæ Perſonarum & rerum uſque ad exitum ſæculi IV. 193

CAP. XXXIV. Immunitas Cleri & agrorum Eccleſiæ, poſt ſæculum quintum. 196

CAP. XXXV. De Amortizatione. 202

CAP. XXXVI. Immunitas Cleri & agrorum Eccleſiæ ſub Imperio Caroli Magni & Ludovici Pii. 204

CAP. XXXVII. Immunitas Clericorum & fundorum Eccleſiæ, ſub Imperio Caroli Calvi, & ſucceſſorum. 208

CAP. XXXVIII. De Donis annuis, quibus Epiſcopi & Abbates Reges proſequebantur, ſub Imperio Caroli Magni. 212

CAP. XXXIX. De jure Metatus ſive Giſtii in Epiſcopatibus & Cœnobiis, ſub Imperio Caroli Magni, & ſtirpis ejus. 215

CAP. XL. De Militia, ſub Imperio Caroli Magni, & ejus ſtirpis. 220

CAP. XLI. De Immunitatibus Clericorum & bonorum Eccleſiæ in Anglia, poſt annum Chriſti milleſimum. 227

CAP. XLII. Immunitas & libertas Clericorum & rerum Eccleſiæ, poſt annum Chriſti milleſimum, in Gallia. 239

CAP. XLIII. Immunitas bonorum Eccleſiæ & Clericorum in Gallia, Italia & Germania. Decimæ. Dona gratuita, poſt annum Chriſti milleſimum. 244

CAP. XLIV. De Immunitate Clericorum, & bonorum Cleri in Hiſpania & in Oriente poſt annum Chriſti milleſimum. 264

CAP. XLV. De Militia, quam Epiſcopi & Abbates Principi ſubminiſtrabant, in Italia, Germania, Gallia, ab anno Chriſti milleſimo ad milleſimum ducenteſimum. 271

CAP. XLVI. De Militia, quam Epiſcopi & Abbates Franciæ, Italiæ, Germaniæ, Principibus ſuppeditavere, ab anno milleſimo ducenteſimo ad hanc ætatem. 280

CAP. XLVII. De Militia, quam Epiſcopi & Abbates Principibus ſuppeditabant, poſt annum Chriſti milleſimum, in Anglia & Hiſpania. 286

CAP. XLVIII. De Jure Metatus ſive Giſtii, poſt annum Chriſti Milleſimum. 294

De Simonia.

CAP. XLIX. De Simonia per quinque priora Eccleſiæ ſæcula. 298

CAP. L. De Simonia in profitenda Religione, ab anno Chriſti quingenteſimo ad octingenteſimum. 303

CAP. LI. De Simonia rurſus in profitenda Religione per eadem ſæcula. 307

CAP. LII. De Simonia in Profeſſione Religioſa, ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis. 310

CAP. LIII. De Simonia in profitenda Religione, ab anno milleſimo ad milleſimum trecenteſimum. 314

CAP. LIV. De eodem, ab anno milleſimo trecenteſimo, uſque ad hodiernam diem. An a Profitentibus Religionem exigi aliquid poſſit? 324

CAP. LV. De Simonia in Ordinationibus & Dignitatibus ſacris Occidentis, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

Digitized by Google

mum. 332
CAP. LVI. De Simonia in Ordinationibus in Oriente ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 336
CAP. LVII. De Simonia ex Favore, Precibus, Obſequiis, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 343
CAP. LVIII. De Simonia in Ordinationibus Eccleſiæ Latinæ, ſub Imperio Caroli Magni, & ſtirpis ejus. 345
CAP. LIX. De Simonia in Ordinationibus Eccleſiæ Orientalis, per eadem tempora Imperantis Caroli Magni & ejus prolapiæ Auguſtæ. 349
CAP. LX. Quid exigi, quid recipi potuerit ex Ordinationibus, poſt annum Chriſti milleſimum? 352
CAP. LXI. De Simonia in Beneficiis, poſt annum Chriſti milleſimum. 359
CAP. LXII. De exactionibus pro ſigillo, pro charta, pro Notariis, poſt annum Chriſti milleſimum. 371
CAP. LXIII. De Simonia quæ fit muneribus a lingua, & ab obſequio, poſt annum Chriſti milleſimum. 378
CAP. LXIV. De iis qui Canonicatus, vel Beneficia quævis alia ſuis ex rebus hæreditariis dotant, illis ut ipſimet mox induantur. 384
CAP. LXV. Sepulturarum Simonia proſcripta, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 389
CAP. LXVI. De Simonia ſepulturarum in Oriente, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 394
CAP. LXVII. De Sepulturarum Simonia, ab octingenteſimo anno ad milleſimum. 397
CAP. LXVIII. De oblationibus pro ſepulturis. De Simonia in funeribus, poſt annum Chriſti milleſimum. 402
CAP. LXIX. De ſimonia multiplici alia in Occidente, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 410
CAP. LXX. Simonia reliqua per Orientem eodem ævo, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum. 414
CAP. LXXI. De Simonia alia multiplici, ſub Imperio Caroli Magni, & ejus Regiæ ſtirpis. 416

De Laudabilibus Conſuetudinibus.

CAP. LXXII. Conſuetudines laudabiles, ſive oblationes ſpontaneæ pro adminiſtratione Sacramentorum, ab anno milleſimo ad quadrigenteſimum ſupra milleſimum. 424
CAP. LXXIII. De iiſdem laudabilibus conſuetudinibus, poſt annum Chriſti milleſimum quadrigenteſimum. 432
CAP. LXXIV. De oblationibus ad ſacramentum Pœnitentiæ fieri ſolitis, & redemptionem peccatorum. Pœnitentiæ macerationes eleemoſynis & mulctis pecuniariis compenſatæ. 438
CAP. LXXV. De exactionibus juſtis, & injuſtis in juriſdictione exequenda, poſt annum Chriſti milleſimum. 449

VETUS,

Digitized by Google

Digitized by Google

VETUS, ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA

CIRCA BENEFICIA, ET BENEFICIARIOS,

DISTRIBUTA IN TRES PARTES,

Quæ & ipſæ in tres Libros ſingulæ diſtributæ ſunt.

PARS TERTIA,

ET ULTIMA.

IN QUA AGITUR { Lib. I. De Bonis Eccleſiæ temporalibus. Lib. II. De eorum Diſtributione. Lib. III. De Canonico & pio eorundem uſu.

LIBER PRIMUS,

Cujuſmodi fuerint Bona Eccleſiæ temporalia, Decimæ, Primitiæ, Oblationes, Poſſeſſiones, Agri, Dominia & Principatus.

De temporalibus Eccleſiæ rebus per tria priora ſæcula.

CAPUT I. *P.1. l.3. c.1.*

De temporali re Eccleſiæ, in ipſa prima ſui inſtitutione per Chriſtum & per Apoſtolos.

I. Lege Naturali & Moſaica alendorum Altaris Miniſtrorum onus populis incumbit.

II. Speciali lege id Chriſtus ipſe ſanxit. Tria ſubſidia, quibus ipſe & Apoſtoli ſe ſuſtentarunt.

III. Prædicatores Evangelici, Sacerdotes & Sacrifici habendi & ipſi ſunt.

IV. Qui primi in Palæſtina nomen Chriſto dedere, ii poſſeſſionum ſuarum divenditarum pretio Eccleſiam donavere.

V. Temporalium adminiſtrationem ipſi pri-

mo ſubiere, tum in Diaconos tranſtulere Apoſtoli.

VI. Pauli verbis inviĉtiſſime conſtituitur jus Altaris Miniſtrorum vivendi de Altari.

VII. Cum eſſet ipſe a temporalium cupiditate alieniſſimus, inſtantiſſime fideles urgebat, ut largiſſime darent.

VIII. Urgebantur divites ad ea large ſeminanda, quorum maximus ad ipſos fructus redditurus eſſet, nonnullus etiam ad pauperum ſuſtentationem.

IX. Collectas inſtituerunt Apoſtoli, ad pauperum Hieroſolymitanorum levationem.

X. Apoſtolis & Clericis aliis, quæ juſta erant ſtipendia, erant & eleemoſynæ.

XI. Fideles juſta hæc a ſe deberi ſtipendia intelligebant.

XII. Poſſeſſiones Eccleſiæ nihil officiunt laudatiſſimo ejus paupertatis amori. Uſus poſſidendi fundos, & ſervandi aliqua in venturas neceſſitates, fundamenta Chriſtus ipſe præſtruxit.

XIII. XIV. Omnium longe perfectiſſima fuit paupertas Chriſti, Apoſtolorum, & Apoſtolicorum olim Præſulum.

XV. Cur vendi agros deſitum ſit.

XVI. De Decimis & Oblationibus.

NON hic ego exempla congeram, vel argumenta, ex omni Gentilium antiquitate & religione petita, ut demonſtrem, quam late patuit univerſus orbis, Miniſtros Altaris, vel populorum oblationibus, vel Principum largitatibus & donis ſuſtentatos fuiſſe. Tenebricoſa ea erat imitatio, & decolor imago veriſſimæ religionis. Sed utcunque tamen ex ea vox naturæ exauditur, & lex deprehenditur, quam omnium pectoribus inſcripſit ſummus Conditor, quæque ideo in omnes orbis nationes, in omnes hominum ætates propagata eſt. Legem eam Naturæ forſan obſcuratam, non certe obliteratam, innovavit Lex Moſaica, quæ Miniſtros ſacros procurandæ populorum ſaluti, populos temporali Miniſtrorum ſacrorum ſuſtentationi mancipavit.

II. Abunde id nobis erit, ut verba ponderemus ſummi & æterni Eccleſiarum Magiſtri Chriſti, & eorum qui primi omnium Scholam ejus frequentarunt. Ex his enim manifeſte eluceſcet, non ſolum jus Miniſtrorum ſacrorum ut ſuſtententur, & officium populorum, ut ſtipem conferant: ſed uſus etiam & obſervantia ſanctiſſimæ hujus legis, quandiu mortalem in terris vitam ſummi & immortalis Dei Filius agitavit, & prima dedicavit Eccleſiæ ſuæ exordia. Quo primum die Chriſtus Apoſtolos ſuos ablegavit ad Evangelii promulgationem, auro, argentoque, cibis, veſtibuſque ſuperfluis illos exoneravit, quod operariis neceſſaria vitæ adminicula negari non poſſint (1). *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque duas tunicas, &c. Dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Juſſit illos (2): *Manere in eadem domo edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Quin & ipſe Chriſtus Apoſtolorum ſuorum ſodalitio cinctus, & prædicans regnum Dei, ſectatrices habebat fœminas opulentas, quarum expenſis vitam toleraret (3). *Et aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.*

Binos ergo jam hic aperuimus fontes beneficentiæ fidelium in Evangelicæ ſementis ſatores; quæ ultro ſuppeditantur quibuſvis in locis alimenta: & quæ fidelium eis ſe comites jungentium ubique pietas, etiam iter agentibus ſubminiſtrat. Tertium nunc indigito, eleemoſynas videlicet, quæ recondebantur in futuros uſus, ut patet ex Juda perfidioſo hujus ſacri depoſiti cuſtode (4). *Fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Inde illa Apoſtolorum conjectatio, Judam a Chriſto monitum, ut quæ neceſſaria eſſent ad celebrationem feſti, compararet (5). *Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas quod dixiſſet ei Jeſus, Eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis ut aliquid daret.*

III. Triplici ex hoc penu promebantur neceſſaria alimenta, quibus victitabat Chriſtus cum Apoſtolis ſuis, quandiu & explicabat ipſe, & ab Apoſtolis explicari jubebat, ſacerdotalium functionum longe pulcherrimam, digniſſimamque eo etiam, qui Verbum & Veritas eſt æterna & incommutabilis. Qui nimirum verbo ſuo prædicando, vere ſummum implet ſacerdotium; dum Patri Deo eos omnes immolat, quos fide & caritate corpori ſuo, veriſſimæ Patris hoſtiæ adglutinat & coagmentat. Si prædicatio enim Evangelii ſacrificium non eſſet

(1) Matth. 10. v. 10. (2) Luc. 10. v. 7. (3) Luc. 8. v. 3.
(4) Joann. 12. v. 6. (5) Joann. 13. v. 29.

Digitized by Google

eſſet, non venditaret ſe Paulus Chriſti gratia illa donatum, ut ſit miniſter Chriſti in Gentibus, ſanctificans Evangelium Dei, hoc eſt, Deo ſacrificans Gentiles prædicatione Evangelii ad Deum converſos, ut oblatio gentium munda & grata Deo ſit (1). *Ut ſim miniſter Jeſu Chriſti in Gentibus, ſanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta & ſanctificata in Spiritu ſancto*. Nec Chriſtus ipſe Petrum mittens ad Gentiles fidei adgregandos, quos ei ſpecie indutos variarum animantium exhibebat, juſſiſſet, ut occideret & manducaret, hoc eſt immolaret, transferretque in membra quædam hoſtiæ ejus quam Eccleſia ſecum, velut unam hoſtiam offert (2). *Surge Petre, occide, & manduca*. Jus ergo unum idemque eſt Sacerdotum & Prædicatorum, ut de Altari vivant, quia & utrique ſacrifici ſunt.

IV. Poſtquam revectus ab inferis Chriſtus ſeceſſit in ſempiternum Patris ſinum, a quo nunquam diſceſſerat, tum Apoſtolis fons ſcaturire cœpit longe ſuperioribus tribus uberior, ex fidelium munifica largitate. Qui enim Chriſti fidei accedebant, tum incunctanter hæreditates & latifundia ſua diſtrahebant, pretiumque in eos diſpenſabant, quibuſcumque quovis opus eſſet, atque ad eum modum communia erant omnia (3). *Habebant omnia communia, poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat*. Ne dubitari quidem poteſt, quin diſpenſandæ hujus ſubſtantiæ poteſtas ſumma eſſet penes Apoſtolos, cum ex eorum prædicationibus & ſudoribus hi fructus exuberaſſent. Ideo & ad pedes Apoſtolorum effundebantur pretia rerum quæ divendebantur, ut & ab eis ea fieret pia diſpenſatio. Eam ab exordio ſollicitudinem in ſe ſuſcepere, & geſſere Apoſtoli, ea ſapientia & caritate, quæ non paulo plus ipſis Eccleſiæque admirationis conciliaret, quam miracula illa, quæ paſſim ad ſummum omnium ſtuporem patrabant (4). *Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium Reſurrectionis Jeſu Chriſti Domini noſtri, & gratia magna erat in illis omnibus. Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Dividebantur autem ſingulis prout cuique opus erat*. Cœleſtis iræ vindicta in Ananiam & Saphiram effuſa, qui de pretio venditi agri ſui aliquid fraudaverant, argumento fuit, quam accepta Deo eſſet hæc fidelium ultra modum excurrens liberalitas.

V. Mox Apoſtoli ſanctioribus ut Miniſterii ſui functionibus auguſtioribuſque totos ſe darent, in fideles & religioſas viduas hanc diſpenſandæ Eccleſiaſticæ rei curam transfudere. Coaluerant tunc in Eccleſiam Chriſti Judæi duplicis generis, quorum alii ex Palæſtina ipſa oriundi, alii qui Græci vocabantur, aliunde affluxerant, ex Imperii Græci variis Provinciis. Hi poſteriores æmulatione neſcio qua in priores illos exarſere, quod ſuæ gentis viduæ eo diſpenſandi res Eccleſiæ miniſterio non æque decorarentur, aut non æqua forſan ipſæ recrearentur ſtipe. Ea occaſione adducti Apoſtoli eligi curarunt ſeptem Diaconos, in quos hanc tandem adminiſtrationem traduci placuit (5). *Convocantes duodecim multitudinem diſcipulorum, dixerunt, Non eſt æquum, nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo, &c. Et elegerunt Stephanum, &c. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt eis manus, &c.* Porro hi Diaconi Apoſtolicæ prædicationis zelo fervebant, eoque ſimul interim munere fungebantur, & cœleſtes Pauli exemplo opes pleno ore fundebant: quibus locupletati fideles, terrenas jam aſpernabantur facultates, & in neceſſitates pauperum ultro largiebantur.

VI. Hinc ad Pauli Apoſtoli Epiſtolas rapimur, in quibus ſcatet fons largiſſimus eleemoſynarum, dum Collectæ fiunt ad publicæ & gravioris inopiæ levamen. Sed ante obiter nobis audiendus eſt idem Apoſtolus, ubi ex lege Naturæ, ex lege Moſaica, ex lege denique expreſſa Chriſti invictiſſime probat, inſolubili juris vinculo teneri populos, ut temporalis vitæ ſubſidia illis ſufficiant, qui vel prædicationis verbo, vel Altarium miniſterio, ſempiternæ eorum ſalutis curam agunt (6). *Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? An & lex hæc non dicit? Scriptum eſt in lege Moyſi, Non alligabis os bovi trituranti. Si nos vobis ſpiritalia ſeminavimus, ma-*

(1) Ad Rom 15. v. 16.
(2) Act. 10. v. 13.
(3) Act. 2. v. 45.
(4) Act. 4. v. 33. 34. 35.
(5) Act. 6.
(6) 1. Cor. 6. &c.

gnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus? Neſcitis quod qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt? Et qui Altari deſerviunt, cum Altari participant? His inſcriptæ naturaliter, & deſcriptæ in tabulis legis argumentis, expreſſiſſimum addit ille Chriſti mandatum: *Ita & Dominus ordinavit, iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere*. Teſtatum mox facit ea poteſtate uſos eſſe ceteros Apoſtolos, ſe uſum non eſſe Corinthi quidem, idque de induſtria a ſe ibi uſurpatum, ut Corinthios facilius ea temporalium abdicatione Chriſto lucraretur. *Nunquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi, ſicut & ceteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?* Non verba facit, fateor, Apoſtolus, niſi de Apoſtolis; ſed Clerici & Beneficiarii omnes ſucceſſere in vices & functiones Apoſtolorum, quos compertum eſt omnia tum Clericatus munia perfunctos eſſe. Clerici omnes vineæ hujus cœleſtis operarii, omnes hujus agri agricolæ ſunt, omnes divinæ huic militiæ aſcripti, omnes Altari ſerviunt, omnes in locum & partes ſubiere Levitarum, qui Moſaici Summi Pontificis miniſterio addicti erant.

VII. Etſi autem tam inconvulſis fundamentis adſtruxit Paulus Clericorum jus, exigendæ a laicis ſuſtentationis ſuæ: etſi ex alia parte tantam ipſe præ ſe tulit rerum terrenarum contemptionem, & incuriam hujus ſui juris, ut ſereret, nec quidquam meteret, & opere manuum vitam toleraret; etſi profiteretur a quibuſvis non exigi, niſi plane neceſſaria ad victum: *De Evangelio vivere*. Et alibi; *Nunquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi?* Nihilo tamen ſegnior fuit Paulus in cohortandis inflammandiſque fidelibus, ut hoc juſtitiæ officio fungerentur ſumma quadam animi caritate, rerum copia & largitate. Quanquam enim Clericorum ſit & Beneficiariorum, non ſumere ſibi, non conſumere ipſos niſi quæ ad victitandum ſunt neceſſaria, reliqua pauperibus dilargiri. Conſentaneum tamen eſt, & ipſis fidelibus laicis maxime conducibile, ut largiſſime effundant terrenas opes in cœleſtes theſauros, quod maxime alendis Clericis & pauperibus fit, & dotandis Eccleſiis.

Dilucidum id quidem eſt, in Sacerdotum et Levitarum Moſaicorum opulentia, quibus opimam et exuberantem portionem Deus ipſe admenſus erat. Dilucidum ex ipſo Chriſto, qui factus pauper, ut nos inopia ſua locupletaret, et paupertatis ſummæ non præco tantum, ſed exemplum: tam copioſis tamen eleemoſynis colebatur, ut et familia ejus ſacra hinc aleretur, et ſupereſſet, non dico quod ſuffuraretur Judas, ſed quod erogaretur in pauperes, ut ex ſuperioribus liquet. Dilucidum ex primævo Eccleſiæ Hieroſolymitanæ fervore, ubi ad pedes Apoſtolorum congerebantur, non quaſi juſta laboris ſalaria, non quaſi ſtipendia, ſed domorum, agrorum, latifundorum pretia ſane ingentia. Dilucidum id denique ex Pauli hortamentis, quo nemo expeditior, nemo liberior a terrenis cupiditatibus, et qui tamen ſuadet ut novus auditor Evangelicæ fidei et ſectator, non in partem aliquam vocet ſuorum bonorum ſuos in Chriſto Pædagogos, ſed omnia prorſus cum illis habeat communia. Hoc eſſe ejus conſilium, ex his verbis liquet (1): *Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat, in omnibus bonis. Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim ſeminaverit homo, hæc & metet. Bonum facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus, non deficientes*. Hoc eſt ea copia ſeminari oportere, qua cupimus et meti. Eandem vim habent hæc alia ejus verba (2): *qui parce ſeminat, parce & metet; & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet: Hilarem datorem diligit Deus*.

VIII. Tam vehementia hæc ad dandum incentiva, non eo pertinebant, ut tantum daretur, quantum neceſſe erat alendis Verbi prædicatoribus. Sciebant illi parvo contenti eſſe. Et quanquam duplici ſtipendio cumulari præciperet Paulus ſtrenuiſſimos quoſque Evangelii ſatores (3): *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina*: Tam magno non erant ii numero, quin facillime ſuſtentarentur. Duo ergo quædam alia moliebatur Paulus inflammatis his ſermonibus ſuis, quæ paſtoralem maximopere ejus commendarent ſollicitudinem. Primum erat, ut is qui corruptibiles hic ſpargebat divitias, incorruptibiles ſibi theſauros in beata mox patria acervaret. Alterum erat, omnium levatio pauperum, in longinquis etiam Provinciis. Ubi Apoſtolus ajebat (4), *Non quæro*

(1) Ad Galat. 6. v. 6. (2) 2. Cor. 9. v. 6. (3) 1. Tim. 5. v. 17. (4) Philipp. 4. v. 17.

quære datum, ſed requiro fructum abundantem in ratione veſtra : ſatis prodebat, divitibus magis conſuli, quam pauperibus, dum illis ſuadetur, ut ſua in hos effundant. Quid enim poteſt emolumento eſſe majori divitibus, quam ut quiſquilias, ut terrenas res, pietatis, religionis & caritatis theſauro mutent? Cum una & eadem opera adlaborabant Apoſtoli, ut pauperibus cibum corporeum, utque divitibus ſanctimoniam pararent, nemo ſanus ambiget, quin majoris boni longe majori flagrarent cupiditate.

In cauſa id quoque fuit, ut curam pauperum Apoſtoli, exemplo Chriſti, in ſe reciperent, eaque ſucceſſores ſuos onerarent, in adminiſtratione rerum Eccleſiæ, Beneficiarios videlicet omnes. Ex Evangelio jam adnotavimus, eleemoſynarum quas ſuſcipiebat Chriſtus cum Apoſtolis, partem eum aliquam in pauperes decidiſſe. Quin & ex iis plura aliquando hominum millia, non ſine cœleſtis oſtentatione miraculi exſaturavit. Teſtatur Lucas in Actis, ſuppeditatum cuique fuiſſe, quo egeret, atque ita eguiſſe neminem (1). *Dividebatur ſingulis, prout cuique opus erat, &c. Neque quiſquam egens inter illos erat.* Hanc ille Apoſtolis propriam laudem vindicat & providentiam, ut cum animo & voluntate omnes paupertati ſtuderent, nec proprium quidquam retinuiſſent, nulla tamen re neceſſaria deficerent. *Et gratia magna erat in omnibus illis.* Sexcenties Paulus procurationem a ſe pauperum geri ſignificavit, nec antiquius quidquam ſibi vel optatius eſſe poſſe, quam ut ea vigeret in Eccleſiis æqualitatis lex, ut horum copia illorum levet inopiam, atque omnium inter omnes ſit communio & reciprocatio bonorum. *Veſtra abundantia illorum ſuppleat inopiam, ut fiet æqualitas.*

IX. Ab his diverticulis, nec alienis tamen ab inſtituto noſtro, nec infructuoſis, in viam redeamus, & ad novam illam ſcaturiginem largitionum plebis fidelis, ad Clericorum pauperumque alimenta neceſſaria. Collectæ eæ fuerunt, & ſpontaneæ penſiones pecuniæ, ad levandos longinquarum pauperes Provinciarum, maxime vero Palæſtinos. Initia rei tam præclaræ eadem fuere, quæ graviſſimæ perſecutionis poſt mortem Stephani in fideles concitatæ. Antiocheni fideles pro ſuo quiſque modulo erogavere, & tam piæ largitionis ſummam Paulus & Barnabas Hieroſolymam tulere. (2) *Diſcipuli prout quis habebat, propoſuerunt ſinguli in miniſterium mittere habitantibus in Judæa fratribus; quod & fecerunt, mittentes ad Seniores, per manus Barnabæ & Sauli.* Exinde manavit in Eccleſias is uſus, ut Dominico quoque die ejuſmodi Collecta fieret (3). *De Collectis quæ fiunt in Sanctos, ſicut ordinavi Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite. Per unam Sabbati.* Ad Palæſtinos ex Judæis Chriſtianos potiſſimum ea largitas pertinebat, quam ne ſuo quidem ævo exoleviſſe teſtatur Hieronymus; idque a Synagoga in Eccleſiam eſſe derivatum religioſiſſima imitatione; his denique ſtipendiis levari, & ſuſtentari ſolitos eos, qui terras Chriſti veſtigiis nuper impreſſas incolerent, unique incumberent rerum cœleſtium contemplationi (4). *Hac in Judæa uſque hodie perſeverante conſuetudine, non ſolum apud nos, ſed & apud Hebræos, ut qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra, niſi ſolum Deum, Synagogarum & totius orbis foveantur miniſteriis.* Inferius oſtendetur, non longinquis tantum Eccleſiis has dicatas fuiſſe Collectas.

X. Ubi vero eleemoſynarum voce complexi ſumus quidquid fideles conferunt ad Cleri pauperumque ſubſidium, accipientium potius, quam dantium perſuaſionem animumque expreſſimus. Dominus enim cœli terræque cum eſſet Chriſtus, integrum utique illi erat, Eccleſiam ſuam univerſi orbis donare imperio. At cum primigenia hominis innocentia & ſalus, opum, voluptatum & honorum copia atque ubertate labefactata fuiſſet; certiorem illi ſalutem ac reſtaurationem Redemptor cœlitus delapſus paupertate, humilitate, & cruce attulit. Hoc ille ſibi ipſi ampliſſimum decus adſeruit, ut non haberet, ubi caput reclinaret. Collegio ſuo non adſcivit, niſi qui conſiliis ejus acquieſcentes, ſubſtantiam ſuam omnem diſtraxere, aut abdicavere, uno tanti Magiſtri conſortio, tantique Domini cenſu ſatis locupletes futuri. Apoſtolici omnes viri Apoſtolorum veſtigia ſectati ſunt aureis illis prioribus ſæculis. Quo tempore fideles Laici & fæx ipſa vulgi Chriſtiani, non præceptis tantum, ſed & con-

(1) Act. 4. 34. 35. (2) Act. 11. v. 29. 30. (3) 1. Cor. 16. v. 1.
(4) Adverſus Vigilan.

Digitized by Google

& conſiliis ſe accommodabant Evangelicis; ſuppeduiſſet, ut opinor, Clerum, non ſaltem ſequi, quibus præire debuiſſent, & ad perfectionis culmen illis præcurrentibus, non properare. Sed ab ea ignavia procul erat profecto Clerus ille, quem ſua finxerant manu, & informaverant Apoſtoli. Si enim Hebræi omnes, ſi non pauci Gentilium Chriſto adglutinati, pauperratem Evangelicam incunctanter profeſſi ſunt; exemplo utique illi inhæſerunt Apoſtolicorum Evangelii præconum, qui ſplendidiorem multo factis, quam verbis eloquentiam explicabant. Auctor eſt Lucas (1), Barnabam prædium ampliſſimum diſtraxiſſe, ejuſque pretio ad pedes Apoſtolorum abjecto, Apoſtolico ipſummet aggregatum fuiſſe Collegio, officioque. Non paucis Pauli teſtimoniis planum fit, Apoſtolos, & Apoſtolicos tum Cooperatores, ac Prædicatores eleemoſynis victitaſſe, nec potuiſſe ipſum ſpecialem quampiam ſibi prærogativam & lauream parare, niſi his ipſius abſtinuiſſet eleemoſynis, & opere manuum ſe tranſegiſſet.

XI. Ea ergo imbuti erant cogitatione, ea perſuaſione occupati Prædicatores illi omnes Evangelici, voluntariam ſibi omnium rerum abdicationem profitendam, nec alias quam ſapientiæ & caritatis aggerandas opes. At contra tamen Laici fideles ita ſecum ipſi certiſſime ſtatuebant, quæ ad eorum ſuſtentationem largiebantur, ea eſſe jura, tributa, debita, neceſſario exſolvenda; ſolvenda, inquam, & miniſtris Chriſti, & Chriſto ipſi Imperatori, cui ſe & ſua deberent omnia. Quin & hoſtias has eſſe intelligebant quibus colendum ſibi eſſet ſummum Numen, ex quibus & ejus Sacerdotes victitarent. Unde & oblationum hujuſmodi portio ad ſacrificium ſeligebatur, quæ *fractio panis* dicebatur. Denique quorſum diutius immorari aucupandis argumentis, quibus id efficiatur, fidelibus omnibus perſuaſiſſimum fuiſſe, non arbitraria eſſe ea dona, quibus miniſtros Chriſti munerarentur, ſed neceſſaria vectigalia, quæ ſummo Deo & Sacerdoti Chriſto penderent: cum ſupra declaratum ſit, naturali, Moſaica, & ipſiſſima denique Chriſti lege præceptum fuiſſe, ut Altaris miniſtri viverent de Altari?

XII. Indubium eſt ergo Laicos erogaſſe inſtinctu & afflatu religionis & ſacrificii, ut qui inexorabili ſervirent legi & neceſſitati, colendi his largitatibus Dei, Clerique divino addicti miniſterio; Clericos autem accepiſſe quæ erogarentur, quo ſua recrearetur paupertas, ut qui ſumma in inopia opulenti eſſent, tanquam nihil habentes & omnia poſſidentes, de publicæ caritatis & munificentiæ theſauro id delibantes tantum, quod tolerandæ vitæ neceſſe eſſet. Ea perſuaſio hinc & hinc veriſſima, pulcherrimaque, ad noſtram propagata eſt ætatem, & in poſteras uſque propagabitur. Largiſſime ſemper effundunt fideles in Chriſti miniſtros, hi de paupertatis amore nihil remittunt. Quanquam enim oblatæ Clero primum hæreditates diſtraherentur, nunc ſerventur, ea exterioris diſciplinæ mutatione, de interiori abdicationis profeſſione demutatum nihil, nihil minutum eſt. Divendita fuere prædia in Judæa, quod diutius ibi ea retineri non poſſent, cum a Judæis ad Gentiles traducenda mox eſſet Eccleſia. Denique ſi quid diſtractum necdum fuerat, ubi gravis illa perſecutio incubuit poſt Stephani mortem, id totum fidelibus periit. Sed ſive ſerventur, ſive diſtrahantur prædia, res eodem redit, ſi modo vel divenditorum pretia, vel ſervatorum fructus annui in alimenta pauperum conſumantur.

Luculentiſſime ab Auguſtino animadverſum eſt, poſſeſſionibus, fundis, annuiſque & certis reditibus agrorum Eccleſiæ, exemplo præiſſe, & auctoritatem conciliaſſe Chriſtum ipſum, cum Oeconomum & cuſtodem communis pecuniæ voluit conſtitui unum ex Apoſtolis, ſcilicet in futuros uſus & ſuos, & ſacri Collegii ſui, & pauperum erogandæ. Tum enim facto hoc ipſo ſuo pulcherrime interpretatus eſt ipſe ſua illa alibi verba, de craſtino die ſollicitari neminem debere, in diem vivi oportere, & incumbi Patris cœleſtis providentiæ, qui mutas paſcit animantes, tam ſerendi, quam metendi incurioſas. Ut nil derogatur ei perfectionis præcepto, etſi exemplo Chriſti deponatur pecunia, ſerveturque in neceſſitates venturas, ita nec ei detrahitur quidquam, ſervandis poſſidendiſque fundis & hæreditatibus, quod cupiditate & anxietate procul poſſideantur, ſola ſuis & pauperum neceſſitatibus ſerviendi caritate. Vides ut verbis Chriſti ipſa ejus facta facem præferant, atque ita ſe ipſe interpretetur. Audia-

(1) Act. 4. v. 36. 37.

Audiamus jam Auguſtinum (1) : *Ergo & Dominus loculos habuit : & a fidelibus oblata conſervans, & ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum Eccleſiaſtica pecuniæ forma eſt inſtituta, ut intelligeremus, quod præcipit non cogitandum eſſe de craſtino, non ad hoc fuiſſe præceptum, ut nihil pecuniæ ſervetur a Sanctis : ſed ne Deo propter iſta ſerviatur, & propter inopiæ timorem juſtitia deſeratur. Nam & Apoſtolus in poſterum prævidens ait, ut ſi quis fidelis habet viduas, ſufficienter tribuat eis, ut non gravetur Eccleſia, quo veris viduis ſufficere poſſit.*

Hæc Apoſtoli ergo doctrina, hæc Eccleſiæ obſervantia conſentit adprime dictis factiſque Chriſti, & ex utraque illud exiſtit, ſummota avaritia & ſollicitudinum anxietate, caritati providæ & tranquillæ ſua eſſe promptuaria, eſſe multiplex penu, unde promat in præſentes & futuras neceſſitates. Porro hæc quæ ab Auguſtino dicitur *Eccleſiaſtica pecunia*, cujus originem ab ipſo uſque Chriſto repetit, non aurum tantum & argentum, ſed & fundos amplectitur & hæreditates, cum annuis reditibus. Huic enim Eccleſiæ conſuetudini lucem & auctoritatem quærebat Auguſtinus ab exemplo Chriſti & Apoſtolorum.

XIII. Poterat Chriſtus ad faſtigium aliquod ſublimius ſuam & paupertatem Evangelicam attollere, & abſtinentiam, ſi optimum factu id duxiſſet. Poterat jejunia Joannis æmulari, & ſuperare ; poterat quod fecit Paulus, Evangelium diſſeminare gratis, & ſuo ſe labore manuum, ſuoſque ſecum ſuſtentare. Sed ſummæ hoc ipſum fuit ejus & perfectionis faſtigium, & caritatis, ceteris omnibus mortalibus inacceſſum, quod cum ad ulteriora & ſumma omnia poſſet conſurgere, accommodare ſe nobis & mediocritatem ſectari maluit, eam nimirum quaſi poſſent & Apoſtoli omnes, & Apoſtolorum amplexari ſucceſſores. Plures habuit admiratores, quam imitatores Joannis abſtinentia, & Pauli fervor ſingularis. Humani totius generis magiſterium Chriſtus præ ſe ferebat : itaque Apoſtolos ſic imbuit, ſic informavit, ut turbas hominum ad imitationem ſui accenderent, non virtutum quadam inacceſſa præſtantia deterrerent. Stupenda illa abſtinentiæ exempla conducunt non parum, poſſunt & aliquando ad excitandam ignaviam ſæculi neceſſaria videri, ſed ne id quidem conſequi poſſunt, niſi rara ſint & inuſitata. Sicubi ergo Cœnobiorum paupertas accuratior, ſtrictiorque fuit, quam primorum fidelium & Apoſtolicorum virorum : non tamen eſt quod quiſquam ſibi perſuadeat, Monaſticas has virtutes Apoſtolicis, vel Chriſti ipſius virtutibus anteſtare potuiſſe. Summus omnium virtutum apex caritas eſt quæ tum in ſummum quendam conſurgit verticem perfectionis, cum ad imos uſque delabitur ſapientiſſimæ & amantiſſimæ indulgentiæ gradus. Non aliter ſentiebat Auguſtinus (2) : *Dominus noſter more miſericordiæ ſuæ infirmioribus compatiens, cum ei poſſent Angeli miniſtrare, & loculos habebat, quo mitteretur pecunia, quæ conferebatur, utique a bonis fidelibus, eorum victui neceſſaria. Quos loculos Judæ commendavit, ut etiam fures ſi evitare non poſſemus, tolerare in Eccleſia diſceremus.*

XIV. Quæ Auguſtini doctrina præſtantiſſime explanata fuit a Nicolao III. Papa in Decretali *Exiit* : En ipſa ejus verba (3) : *Sic Chriſtus, cujus perfecta ſunt opera, in ſuis actibus viam perfectionis exercuit, quod interdum infirmorum imperfectionibus condeſcendens, & viam perfectionis extolleret, imperfectorum infirmas ſemitas non damnaret. Sic infirmorum perſonam Chriſtus ſuſcepit in loculis, ſic in nonnullis aliis infirma humanæ carnis aſſumens, non tantum carne, ſed & mente condeſcendit infirmis, &c. Egit Chriſtus & docuit opera perfectionis ; egit etiam infirma, ſicut interdum & in fuga patet, & in loculis. Sed utrumque perfecte perfectus exiſtens ; ut perfectis & imperfectis ſe viam ſalutis oſtenderet, qui utroſque ſalvare venerat, qui tandem mori voluit pro utriſque.* Hoc oculo, hoc animo Chriſtus, hoc Apoſtoli ſpectandi ſunt nobis, hoc Præſules, quicunque Apoſtolico ſpiritu animantur : paupertatis illi Evangelicæ virtute reſplendent ſupra auſteriſſimos quoſque Monachos, quanquam ab ejus ſpecie oſtentanda longius abſint. Præſules hi, immo et Beneficiarii ejuſmodi omnes ad Chriſti imitationem ſeſe componunt, qui cum lex ipſe & ſummus eſſet ſanctitudinis & perfectionis apex, virtutes tamen quaſdam modo tenus aliquo, et mediocres exercere voluit, quo ad imitationem ſui plures pelliceret. Nihil uſquam perfectius ſumma hac humanitate, quæ ſe imperfectis accom-

(1) In Evang. Joann. Tract. 62. (2) De opere Monac. c. 5. (3) In Sexto l. 5. tit. 12. c. 3.

Digitized by Google

commodat. Fuga Chriſti ſpecie tenus obſcurior videri poterit, quam ſi infracto pectore impetum & audaciam inimicorum fregiſſet. Sed ſingularis & divinæ fuit ſapientiæ, & caritatis cujuſdam immenſæ, ut noſtris ſe infirmitatibus attemperaverit; exemploque ſuo ſolatus ſit eos, qui ſuga ſibi poſtea conſulturi erant. Eadem de cauſa mœroris, timoris & triſtitiæ argumenta quædam edidit, quo tempore paſſurus & crucem aditurus erat: cum ab eo in tot Martyres diffuſa ſit invicta illa animi vis & fortitudo, quæ his ægritudinibus omnibus invia & intacta fuit. Verum ſummus perfectionis cardo in eo vertitur, ut vigorem & celſitudinem animi inexpugnabilem aliis inſpires; te ipſum vero ad imbecillium patientiam attemperes, quo & ipſos ſenſim ad majus robur promoveas. Præſules Apoſtolici Chriſtum ipſum & Apoſtolos æmulantur: poſſident, tanquam non poſſidentes: utuntur, tanquam non utantur: ſtrictiſſimæ paupertatis ſectatores novo ipſi vigore animant & corroborant: quod ad ipſos attinet, cumulatiſſima quadam & perfectiſſima caritate, eum Eccleſiaſticæ profeſſionis modum, eam ſtationem mediam tenent, ut perfectiſſimam præ ſe non ſerant paupertatem, quo ſaluti imperfectorum facilius feliciuſque ſerviant.

XV. Miltiadi Papæ a Gratiano tribuitur, quod a nobis in anteceſſum jam animadverſum eſt. Nempe Apoſtolos non multo poſt tempore dilatandam in Gentibus Eccleſiam præſagientes, noluiſſe in Judæa fundos ullos ſervari, atque operam dediſſe, ut qui dati fuerant, quamprimum venirent (1). *Futuram Eccleſiam in Gentibus Apoſtoli prævidebant, idcirco prædia in Judæa minime ſunt adepti, ſed pretia tantummodo ad ſovendos egentes.* Urbano mox Papæ ab eo adſcribitur (2), quod non paulo etiam probabilius eſt, & Epiſcopis, & fidelibus ipſis in mentem veniſſe tandem, expeditius fore, conſultiuſque, ut fundi ipſi retinerentur, uti perennes eleemoſynarum fontes deinceps futuri. Qua de re Capite ſequenti.

XVI. Ad calcem hujus Capitis addam, veriſſime dici poſſe, a primis illis fidelibus initiatas, conceſſaſque eſſe Eccleſiæ primitias, decimas, oblationes, poſſeſſiones denique ipſas ſuas. Ea enim omnia complectebatur illa domorum agrorumque diſtractio, pretiumque ad pedes Apoſtolorum congeſtum. Qui totum largitur, primitias & decimas largitur, nec ſolas. Si plerique autem in hoc primo Eccleſiæ fervore totum erogabant patrimonium: quis ab aliis ambigat primitias ſaltem & decimas impenſas fuiſſe? Quoad alias vero ex Gentibus collectas Eccleſias, etſi non litteris mandatum ſit, venditos, aut donatos fuiſſe agros; ab illis ſaltem ſacri Miniſtri & pauperes alebantur, ad quem uſum primitiæ et decimæ revocantur.

CAPUT II. *P. 1. l. 3. c. 2.*

De Bonis temporalibus, de Oblationibus, de Decimis, de Collectis, de fundis & agris Eccleſiæ Latinæ uſque ad tempora Conſtantini Magni.

I. Ad Altare oblationes largæ, & ad eas excitabantur fideles a ſanctis Patribus.

II. Ab omni cupiditatis fuligine purus erat hic zelus.

III. Urgebant ſancti Patres, ut daretur, & largiſſime daretur, ad ſolatia pauperum.

IV. Multi agris ipſis ſuis Eccleſiam donabant.

V. Quarto ſæculo offerebant Monachi ad Altare ex pietatis officio, quo gnari erant ex certa lege perfunctos fuiſſe laicos prioribus ſæculis.

VI. Non admittebantur oblationes niſi communicantium.

VII. De Collectis extraordinariis.

VIII. De Collectis ordinariis.

IX. Suum erat Eccleſiæ penu, ſuus fiſcus, qui ſolus pauperibus pateret.

X. Quid negotii, quid artificii poſſent Epiſcopi, & alii Clerici exercere?

XI. Erant jam Eccleſiæ fundi aliqui.

XII. Etiam decimæ jam tum ſolvebantur.

I. SEcundo & tertio Eccleſiæ ſæculo certiſſimum eſt rem ejus temporalem ex oblationibus potiſſimum excreviſſe, quæ ad Altare fierent. Cum Eccleſiæ enim ſua eſſent & Templa, & Altaria ſicut & ſacrificia, divinæ prorſus victimæ: qui vel ex Judæis ad eam, vel ex Gentilibus confluebant, non poterant non illi ex prioris ſuæ impulſu religionis, quinimmo ex inſtinctu

(1) 12. q. 1. C. Futuram. (2) Ibidem. C. Videntis.

ſtinctu ipſo impetuque naturæ, ad Altare hoc novum hoſtias offerre, quibus & ſua eluerent commiſſa, & Miniſtros Altaris ſuſtentarent. Tanto autem ſuavius validiuſque invitabantur fideles ad has hoſtias offerendas, quod ad earum communionem mox ipſi vocabantur, quod ratum erat in Judæorum & Gentilium ſacris. Pſeudoepiſcopos quoſdam ait Cyprianus, non aliud quidquam vehementius concupiſcere, quam ut eleemoſynis & oblationibus fidelium ſaginentur & diteſcant (1). *Stipes, & oblationes, & lucra deſiderant, quibus prius inſatiabiles incubabant.*

Acerbiſſime alibi invehitur in divites eos, qui ad Eccleſiam ventitabant illi quidem, at nihil in pauperes erogabant, nihil offerebant ad Altare, de pauperculi alicujus oblatione communicabant (2). *Locuples & dives Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non reſpicis, quæ in Dominicum ſine ſacrificio venis, quæ partem de ſacrificio, quod pauper obtulit, ſumis.* Ubi oblatio ipſa fidelium ad aras ſacrificium appellatur, propterea quod portio ejus aliqua ad Euchariſtiam conficiendam ſeligebatur, reliquum cedebat Miniſtris alendis: quod quæ offertur Deo hoſtia, jam tum hoſtia eſt & ſacrificium, cum Dei eſſe incipiat, cum primum Deo devovetur, ante etiam quam immoletur; propterea denique quod hæ oblationes, vere hoſtiæ erant, quas fidelium pietas profanis uſibus abjungebat, ut Deo conſecrarentur, ſervitutis ad ipſum noſtræ documenta futura, & religionis, ac pietatis. Tanto vero fœdius erat a locupletibus nihil offerri, quod ne pauperes quidem eo religionis officio & nexu abſolverentur. *Pudeat divites ſterilitatis atque infelicitatis ſuæ: vidua & inops vidua in opere invenitur. Cumque univerſa quæ dantur, & pupillis & viduis conferantur, dat illa, quam oportebat accipere; ut ſciamus quæ pœna divitem ſterilem maneat, cum hoc ipſo documento operari etiam pauperes debeant.*

II. Inſtantius urgebat Cyprianus, ut ex his ejus verbis manifeſtum eſt, nec tamen terrenæ cupiditatis ſtimulo agebatur. Mera erat & puriſſima caritas, quæ illum incendebat ad divitum ſalutem procurandam, quam non alio magis compendio promovere poterant, quam his donis & eleemoſynis, quæ in pauperes mox, in pupillos & viduas diſſeminabantur. *Cumque univerſa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur.*

III. Nec id unum moliebatur Cyprianus, ut exemplo pauperum divites, vel pudore ſuffunderet, vel inflammaret ad largiores oblationes (3): *Dat vidua, & vidua inops; dat, quam oportebat accipere:* ſed ut illos ad eam excitaret munificentiam, quæ non eorum modo opulentiæ reſponderet, ſed quæ primigenium etiam æmularetur fervorem Chriſtianorum Palæſtinæ Eccleſiæ qui patrimonium ſuum omne devovebant Chriſto, Apoſtolis diſpenſandum in pauperes concredebant. Nec enim oblectandæ curioſitati noſtræ, inſpiratæ divinitus Scripturæ eam nobis Eccleſiæ Hieroſolymitanæ hiſtoriam conſignarunt; ſed ut formam hanc & imaginem accuratiſſimæ perfectionis præ oculis haberemus poſteris omnibus ſæculis, & hinc nobis vel incuteretur pudor, vel calcaria ſubjicerentur. Ideo & fideles hortabatur Cyprianus, Patris ut ſui cœleſtis, quam filii, tam imitatores eſſent; ejus exemplo omnia ſua omnibus communia eſſe vellent: cum inexhauſto ille beneficiorum torrente bonos & malos, amicos & inimicos perfundat (4). „ Sicut „ legimus in Actibus Apoſtolorum, Erant „ illis omnia communia. Hoc eſt nativi„ tate ſpirituali vere liberos Dei fieri, hoc „ eſt lege cœleſti æquitatem Dei Patris „ imitari. Quodcunque enim Dei eſt, in „ noſtra uſurpatione commune eſt, nec „ quiſquam a beneficiis ejus ac muneribus „ arcetur, quo minus humanum genus bo„ nitate, ac largitate divina æqualiter per„ fruatur. Sic æqualiter dies illuminat, „ ſol radiat, imber rigat, &c. Quo æqua„ litatis exemplo, qui poſſeſſor in terris „ reditus ac fructus ſuos cum fraternitate „ partitur, dum largitionibus gratuiti„ communis ac juſtus eſt, Dei Patris imi„ tator eſt.

Ubi & illud animadverti velim, promiſcuum pene haberi Cypriano, ſive divendat quis prædia ſua, & pretium pauperibus eroget: ſive ea ſervet, & non tamquam ſua, ſed velut aliena, & ſibi commendata diſpenſet, in communes uſus, tam ſuos, quam pauperum omnium. Expoſtulat idem alibi, quod olim quidam fideles agros ſuos, domoſque diſtraherent; quo pretium per manus

(1) L. 1. Ep. 7. (2) Serm. de Eleemoſ. (3) Ibidem. (4) Ib.

manus pauperum in cœleſtes trajicerent
theſauros: at tunc vix decimas darent (1):
*At nunc de patrimonio nec decimas damus;
& cum vendere jubeat Dominus, emimus
potius & augemus*. Denique pœnitentes
maxime urget, extimulatque ſanctiſſimus
Pater, ut patrimonio propter Chriſtum re-
nuntient, cujus ante amore Chriſto renun-
tiaverant, & ſempiternæ ſaluti ſuæ (2).
„ Pro hoſte vitanda res, pro latrone fu-
„ gienda, &c. Nec tenere jam, nec te-
„ neri patrimonium debet; quo quis &
„ deceptus, & victus eſt, &c. Incunctan-
„ ter & largiter fiat operatio. Cenſus o-
„ mnis in medelam vulneris erogetur, &c.
„ Sic ſub Apoſtolis fides viguit, ſic pri-
„ mus credentium populus Chriſti man-
„ data ſervavit: prompti erant, largi
„ erant, diſtribuendum per Apoſtolos to-
„ tum dabant, & non talia delicta redi-
„ mebant „.

IV. Tam vehementes non poterant pe-
nitus ſteriles eſſe exhortationes. Simılli-
mum ergo veri eſt, non mediocri ex par-
te fideles, aut pœnitentes ſaltem, tam
pulchra & tam ſalutaria amplexatos eſſe
conſilia, & patrimonia Deo conſecraſſe,
quæ mox perſecutor involaturus eſſet. Ita-
que refloreſcebat ſemper in Eccleſia illud
primævum decus, eorum qui voluntaria
ſua paupertate, & omnium egenorum ino-
piam levabant in terra, & in cœlis incor-
ruptibilem ſibi congerebant theſaurum. Jam
dubitare ea quidem de re non poterit,
quiſquis hunc Hymnum audierit Prudentii
in laudem beati Laurentii. Hæc enim Gen-
tiles fidelibus objectabant, tamquam pro-
bra, quæ ſummæ cujuſdam virtutis erant
inſignia (3). „ Tunc ſumma cura eſt fra-
„ tribus, ut ſermo teſtatur loquax, offer-
„ re fundis venditis ſeſtertiorum millia.
„ Addicta avarorum prædia fœdis ſub au-
„ ctionibus ſucceſſor exhæres gemit, ſanctis
„ egens parentibus. Hæc occuluntur abdi-
„ tis Eccleſiarum in angulis, & ſumma
„ pietas creditur, nudare dulces liberos „.
Quibus Paganorum in nos convitiis, quid
in noſtram commendationem amplius dici
potuit? Inde enim eluceſcit nunquam in
Eccleſia exaruiſſe rivulos Apoſtolicæ illius
paupertatis, ex qua fons mirificæ largitatis
hujus manabat.

V. Statutas vero ad Altare oblationes,
uſque adeo populus frequentabat univerſus,
ut ne Monachi quidem ea lege ſoluti ſibi
viderentur: ut non & ipſi religioſa hæc
tributa divinis Altaribus & Miniſtris infer-
rent. Auctor & teſtis erit idoneus Hiero-
nymus, ad Heliodorum ſcribens de vita
Eremitica: „ Clerici de Altario vivunt,
„ mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris po-
„ nitur ad radicem, ſi munus ad Altare
„ non defero. Nec poſſum obtendere pau-
„ pertatem, cum in Evangelio anum vi-
„ duam duo quæ ſibi ſola ſupererant, æra
„ mittentem Dominus laudaverit „. Ex
quo patet laicos certe omnes generali ea
lege oblationum conſtrictos fuiſſe.

VI. Vetuit Eliberitanum Concilium, ne
qua Epiſcopi dona acciperent, ab iis qui
communicandi jure excidiſſent (4). *Epiſco-
pos placuit ab eo qui non communicat, mu-
nera accipere non debere*. Ex quo efficitur
fideles omnes, ſeu quibus integra eſſet com-
municandi facultas, jure etiam eximio po-
titos eſſe offerendi ad Altare; eoque ſe-
junctos fuiſſe ab Excommunicatis & pœ-
nitentibus, quorum non admittebantur ob-
lationes.

VII. Præter has omnium fidelium ſtatas
oblationes ad Altare, præter uſitatas eo-
rum largitates, qui patrimonii reditus ſibi,
Eccleſiæ, & pauperibus communes eſſe vo-
lebant; præter inuſitatas eorum profuſio-
nes, qui ſua diſtrahebant omnia, eorum-
que pretia in fiſcum Eccleſiæ conferebant;
erant & collectæ quædam extraordinariæ,
quas urgente nova quadam neceſſitate Epi-
ſcopi indicebant. Hinc calumniandi anſam
aucupatus eſt Tertullianus adverſus Catho-
licos Epiſcopos, poſtquam ab eorum ſe
communione ſegregavit (5). *Epiſcopi uni-
verſæ plebi mandare jejunia aſſolent, non
dico de induſtria ſtipium conferendarum, ut
veſtræ capturæ eſt, ſed, &c.* Libetas has
largitiones ſola caritas exprimebat, quæ
ipſamet libertas eſt; ejus perſimiles, cui
præfuit Paulus; & quam ipſe poſterorum
memoriæ immortali Epiſtolis ſuis conſecra-
vit. Fruſtra eſt ergo Tertullianus cum E-
piſcopis ex eo convitium facit, quo Apo-
ſtolum imitantur.

Nec minus idem alibi præpoſtere expo-
ſtulat non de avaritia, ſed de ignavia E-
piſcoporum, qui tributa quædam a fideli-
bus exprimebant, ut ingenti pecunia ab
Infi-

(1) De ſimpl. Prælar. (2) De lapſis. (3) Hymno 2. De Coronis. (4) Can. 28.
(5) De jejun. adv. Pſychic.

Digitized by Google

Infidelibus redimerent poteſtatem liberam congregandæ in religioſas Synaxes Chriſtianæ multitudinis (1). „ Maſſaliter toti Eccleſiæ tributum ſibi irrogaverunt. Hanc Epiſcopatui formam Apoſtoli providentius condiderunt, ut regno ſuo ſecuri frui poſſent, ſub obtentu procurandi. Sed quomodo colligemus, inquis, quomodo Dominica ſolemnia celebrabimus? utique quomodo & Apoſtoli, fide, non pecunia tuti „. Hæ fuere magni alias viri allucinationes, aliæ ex aliis contextæ. Semel enim, & quidem perperam perſuaſus, nefas eſſe fugere in perſecutione, ut fuga, ita & numerata pecunia noluit eam declinari.

VIII. Sed præter has extraordinarias Collectas, erant & ordinariæ, & certæ, ubi quiſque menſe quolibet, aut quolibet etiam Dominico die, in Gazophylacium Eccleſiæ publicum mittebat, perinde ut pietas caritaſque ſuadebat erogare in pauperes, & ex temporali perituraque ſtipe æterna ſibi lucra comparare. Affirmat Juſtinianus Martyr in Apologia II. fideles omnes ruris, Urbiſque conveniſſe quolibet Dominico die ad ſolemne ſacrum, quo expleto, pro ſuæ quiſque modo ſubſtantiæ & pietatis conferebat in ærarium quoddam ſacrum, unde Paſtor in pauperes & ægrotos, viduas & orphanos, hoſpites & peregrinos erogaret. *Quo copioſiores ſunt & volunt, pro arbitrio quiſque ſuo quod viſum eſt contribuunt; & quod ita colligitur, apud Præpoſitum deponitur; atque inde opitulatur pupillis & viduis, & his qui propter morbum & aliam ob cauſam egent, &c.* In Apologetico quoque ſuo Tertullianus elegantiſſimam hujuſmodi piarum erogationum imaginem delineavit. „ Præſident probati quique ſeniores, honorem iſtum non pretio, ſed teſtimonio adepti: neque enim pretio ulla res Dei conſtat; etiam ſi quod arcæ genus eſt, non de oneraria ſumma quaſi redemptæ religionis, congregar. Modicam unuſquiſque ſtipem menſtrua die, vel cum velit, & ſi modo poſſit, apponit: nam nemo compellitur, ſed ſponte confert. Hæc quaſi depoſita pietatis ſunt. Nam inde non epulis, non potaculis, nec ingratis voratrinis diſpenſatur; ſed egenis alendis humandiſque, & pueris ac puellis, re ac parentibus deſtitutis, ætateque domitis ſenibus, item naufragis, & ſi qui in metallis, & ſi qui in inſulis, vel in cuſtodiis dumtaxat ex cauſa Dei ſectæ, alumni confeſſionis ſuæ fiunt „. Has non immerito caritatis mutuæ inter Chriſtianos ſignificationes mirabantur Ethnici: *Vide*, inquiunt, *ut invicem ſe diligant*. Reſpondet vero Tertullianus, fratres ſibi mutuo dici, & eſſe Chriſtianos, atque ita in commune omnia poſſidere: omnium eorum unam animam, unum cor eſſe: atque adeo & unum patrimonium terrenum, unam & cœleſtem hæreditatem. „ Ex ſubſtantia familiari fratres ſumus, quæ penes vos fere dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miſcemur, nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiſcreta ſunt apud nos, præter uxores, &c. „

IX. In hæc Tertulliani verba nonnulla ſunt, quæ operæ pretium ſit obſervari. 1. Pro Sacramentorum erogatione nihil dari, nihil accipi ſolitum tunc fuiſſe. *Nec enim pretio ulla res Dei conſtat*. Unde & a Concilio Eliberitano exciſus eſt, qui inoleſcebat mos perverſiſſimus in Hiſpania, ut qui baptiſmo tingebantur, nummorum aliquid erogarent (2). *Emendari placuit, ut qui baptizantur, ut fieri ſolebat, nummos in concham non mittant*, 2. Fuiſſe in Eccleſia Ærarium, quæ Tertulliano dicitur *Arca*, Cypriano *Corbona*, Concilio Eliberitano *Concha*, quos Evangelia *loculos* appellaſſe videntur. 3. Contuliſſe unumquemque quolibet ſaltem menſe, vel quando facultas erat, aliquid pecuniæ, ſi tamen facultas erat. Uſque adeo enim non exugebantur pauperes, ut in eos effunderetur, quidquid exprimebatur divitibus. 4. Prætermitti a Tertulliano Clericos, ubi eos recenſet pauperes, in quos hæ caritatis ſtipes diſpenſabantur. Sed ſatius eſt tamen, ipſos ut dicamus ab eo pauperum nomine comprehendi. Nec enim eos Eccleſia alit, niſi ut pauperes, cum pauperibus, de pauperum patrimonio; ita ut theſauros ſuos ubi caritas explicat, inde excludi non poſſit paupertas. 5. Ait denique Tertullianus inter Chriſtianos communia fuiſſe omnia: non quo omnes ſua divenderent, ut quondam, & diſtribuerent; ſed quod germani Chriſtiani, diſpenſatores ſibi potius ſui ipſorum patrimonii viderentur eſſe, quam domini. Itaque cum ea prælibaſſent, quæ ſibi ſuæ-

(1) De fuga in perſecut. (2) Cap. 48.

que familiæ neceſſaria eſſent, pro modulo Chriſtianæ frugalitatis: reliqua tamquam ſibi ſuperflua, & pauperibus debita ſpectabant, quorum Deus patrimonii adminiſtros illos conſtituiſſet. Eo certiſſime ſenſu, qui legi Evangelicæ apprime conſentaneus eſt, bona omnia tum erant, eruntque ſemper Chriſtianis omnibus, ejus nominis dignitatem non dedecorantibus, communia.

X. Quæ hic porro dicta ſunt nobis, Canoni Eliberitano nonnihil lucis infundent, quo ſcilicet permittitur Epiſcopis, Presbyteris, Diaconiſque aliquid exercere negotii, dum ne ſuæ finibus exiliant reſidentiæ; data etiam copia, ut filios, amicos, libertos, ſervos ei negotio in locis remotis præficiant, vicariam ſibi operam navaturos, dum ne extra Provinciam illa negotiatio diſtrahatur (1). „ Epiſcopi, Presbyteri & „ Diaconi de locis ſuis negotiandi cauſa „ non diſcedant: nec circumeuntes Pro- „ vincias, quæſtuoſas nundinas ſectentur. „ Sane ad victum ſibi conquirendum, aut „ filium, aut libertum, aut mercenarium, „ aut amicum, aut quemlibet mittant; & „ ſi voluerint negotiari, intra Provinciam „ negotientur „.

Uſque adeo certe Eccleſia Beneficiariis nonniſi neceſſaria ſubminiſtrabat vitæ ſubſidia, & Epiſcopis etiam ipſis, nempe velut pauperibus, & complures ex ipſis artificioſi aliquid ad vitam tolerandam exercerent; & forſan non tantum ut ſportulas pro ſuo ſibi loco debitas dimitterent pauperibus impertiendas, ſed & ut pauperes ad lucelli etiam ſui partem aliquam vocarent. Paulus Apoſtolus in hoc præluxerat, arte & labore manuum victitans, & alios alens. Id ſecuti mox erant ceteri Apoſtoli, ut uſum legemque potius inſtituerent generalem, & in mores inducerent, & fideles inſuefacerent ſuſtentandis Miniſtris ſacris. Hæc ergo eadem mens eſt Canonis Eliberitani, Paulo conſentanei, qui & ipſe diſtrahi curabat tentoria, quæ contexuerat. Totum id negotium alendis Clericis, levandiſque pauperibus dicatum eſt. *Ad victum ſibi conquirendum:* non ad eos collocupletandos. Eodem enim Canone prohibetur ſordidum negotium, quo laboratur, non ut fiat ſatis neceſſitati, ſed inſatiatæ hominum avaritiæ: *Quæſtuoſas nundinas;* & cui ſervitur inquieta per Provincias diſcurſatione. Quod vitii a Cypriano innuitum eſt iiſdem prope verbis (2): „ Epiſco- „ pi plurimi, quos & ornamento oportet „ eſſe ceteris, & exemplo, divina procu- „ ratione contempta, procuratores rerum „ ſæcularium fieri, derelicta cathedra, „ plebe deſerta, per alienas Provincias ob- „ errantes, negotiationis quæſtuoſæ nun- „ dinas aucupari. Eſurientibus in Eccle- „ ſia fratribus habere argentum largiter, „ &c. „

XI. Nihildum diximus de agris & fundis Eccleſiæ per hæc duo ſæcula, quod paucos ſane obtinet, nec enim dixerim nullos. Alexander Severus Imperator, referente Lampridio, Chriſtianis addixit Eccleſiam, de qua controverſiam faciebant caupones. Gentili licet ſuperſtitione occupatus Princeps, ſatius tamen fore duxit, ut locus Numini dicaretur: „ Cum Chri- „ ſtiani quendam locum, qui publicus fue- „ rat, occupaſſent, contra popinarii dice- „ rent ſibi eum deberi, reſcripſit melius „ eſſe, ut quomodocumque illic Deus co- „ latur, quam popinariis dedatur „.

Jam ergo inficias nemo ierit, quin Eccleſias & Templa noſtræ ſectæ in communi poſſideremus, ceu fundos; quos cum nobis Imperatores ipſi adjudicarent, adſererentque adverſus vim illos temere uſurpantium; hinc probabilis conjectura, non vetuiſſe illos, quin ruri & in urbibus fundos agroſque paſſim acquireret Eccleſia. Res in aperto eſt. Si Romæ, ſi Antiochiæ ſinebant Imperatores aliquas Eccleſias Chriſtiano cultu frequentari, ut ſequenti capite referemus, non interceſſiſſe eos, quin prædia & fundos ruri & in urbibus illæ Eccleſiæ obtinerent.

XXII. Decimas ſupra ſtrictim attigit Cyprianus, & in eo uno ſatis argumenti eſt, ut exiſtimemus Chriſtianos eo religionis officio functos eſſe tanto ſcrupuloſius, quanto certiſſimi erant, Juſtitiam & caritatem Chriſtianorum Phariſæis concedere non debere, qui decimas omnium religioſe perſolvebant. Paulo apertius rurſum alibi idem ſanctus Pater de eadem re, quando docet, uti Collegio olim Sacerdotum & Levitarum pendebantur decimæ ab undecim Tribubus aliis, ut ab aliis occupationibus feriati, uni poſſent ſe Altaris & Templi miniſterio totos impendere: *Ad victum atque veſtitum ab undecim Tribubus de fructibus qui naſcebantur, decimas perciperet:* ita

(1) Can. 19. (2) De lapſis. (3) L. 2. Ep. 9.

ita nunc Clerum oblationibus & donis fidelium ali (1): „ Quæ nunc ratio & forma tenetur, ut qui in Eccleſia Domini „ ad ordinationem Clericalem promoventur, nullo modo ab adminiſtratione divina avocentur, ne moleſtiis & negotiis „ ſæcularibus alligentur, ſed in honore ſportulantium fratrum, tamquam decimas „ ex fructibus accipientes, ab altaribus & „ ſacrificiis non recedant „.

CAPUT III. *P. 1. l. 3. c. 3.*

De bonis temporalibus Eccleſiæ Orientalis uſque ad Imperium Conſtantini. De Oblationibus, Decimis, Collectis, fundis & prædiis.

I. Eccleſia Romana largitiones in omnem effuſa Orientem.

II. Non pauci prædia adhuc ſua divendebant.

III. Eccleſiæ orientalis ante Imperium Conſtantini erant poſſeſſiones, domus, agri.

IV. A Principibus ipſis Eccleſiæ vindicati fundi, quod Evangelicæ paupertati nihil obſtrepebat.

V. De Oblationibus.

VI. De Primitiis & Decimis, ex Canonibus & Conſtitutionibus Apoſtolicis.

VII. Irenæi doctrina in eam rem.

VIII. Expeditiſſimi a terrenis affectibus Antiſtites Apoſtolici, magna animi & eloquentiæ vi fideles ad largius dandum cohortabantur.

IX. De Primitiis & Decimis ex Origene.

X. Piæ hoc genus largitiones pro ſacris hoſtiis habitæ.

XI. Marci Aurelii Imperatoris largitio.

I. Finitima erat Occidentali Orientalis Eccleſiæ lex & diſciplina in rebus fundiſque ſuis. Celebrata eſt ab Epiſcopis Græcis ſummis quibuſdam laudibus Eccleſiæ Romanæ liberalitas effuſiſſima in omnes Orbis Eccleſias alias, qui rivuli tam longe lateque manantes uno ex fonte exoriri poterant ſpontanearum Romanæ plebis oblationum, vel confluentium eo undique fidelium. Quod tam ſtudioſe commendabant, utique pro virili ſua parte imitari ſatagebant Epiſcopi Orientales. Prodibit hic ante alios Dionyſius Corinthi Epiſcopus in Epiſtola ad Soterem Papam, ubi hunc morem commendat, quem teſtatur Euſebius ad ſui uſque ævi perſecutiones obſervatum fuiſſe (2). „ Hæc vobis conſuetudo eſt jam „ inde ab ipſo Religionis exordio, ut fratres omnes vario beneficiorum genere „ afficiatis, & Eccleſiis quamplurimis, „ quæ in ſingulis urbibus conſtitutæ ſunt, „ neceſſaria vitæ ſubſidia tranſmittatis. Et „ hac ratione tum gentium inopiam ſublevatis, tum fratribus qui in metallis opus „ faciunt, neceſſaria ſuppeditatis. „ Dionyſius Alexandriæ Epiſcopus datis ad Stephanum Papam litteris eas largitiones Eccleſiæ Romanæ permanaſſe refert in Syriam uſque & Arabiam (3). *Syriarum quidem Provinciæ omnes cum Arabia, quibus identidem neceſſaria ſuppeditatis.*

II. Confirmat porro idem Euſebius ab Orientalibus non paucis initam fuiſſe eandem, de qua Lucas, viam & rationem Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, abdicandis caducis omnibus, & in egenos diſpenſandis, quin & cæleſtibus mox Evangelicæ doctrinæ theſauris varias in Orbis Provincias ſpargendis (4). „ Siquidem plerique ex illius temporis diſcipulis, quorum animos ardentioris Philoſophiæ deſiderio verbum divinum incenderat, Servatoris noſtri præceptum jam antea expleverant, diviſis „ inter egentes facultatibus ſuis. Deinde „ relicta patria peregre proficiſcentes, munus obibant Evangeliſtarum „.

III. Non diffidet a veriſimilitudine in Oriente complures fidelium Eccleſiis dono dediſſe fundos, & hæreditates ipſas, non vendidiſſe, ut ſimul & ſemel pretio earum pauperes juvarentur. Profertur enim ab Euſebio Lex ipſa Conſtantini, qua reſtitui juſſit Eccleſiis domos, poſſeſſiones, agros, hortos, quibus eas perſequentium furor ſpoliarat: ut jam ambigere queat nemo ante Imperium Conſtantini ſuos fuiſſe Eccleſiæ fundos, agroſque (5). „ Omnia ergo quæ „ ad Eccleſias recte viſa fuerint pertinere, „ ſive domus ac poſſeſſio ſit, ſive agri, ſive horti, ſeu quæcumque alia nullo jure „ quod ad dominium pertinet imminuto, „ ſed ſalvis omnibus atque integris manentibus, reſtitui jubemus „.

IV. Enimvero cum Eccleſias eſſe extruique

(1) L. 1. Ep. 9. (2) L. 4. c. 23. (3) L. 7. c. 5. (4) L. 3. c. 37.
(5) De vita Conſtan. L. 2. c. 39.

Digitized by Google

que ſinerent Ethnici Imperatores; cum auctor ſit Euſebius, novas in dies & magnificentiores exædificatas fuiſſe: *Priſcis ædificiis jam non contenti, in ſingulis urbibus ſpatioſas ab ipſis fundamentis extruebant Eccleſias*. Cum primus omnium Diocletianus eas everti Edicto publico coegerit: ecquis dubitet, quin ſui illis fundi, reditusque ante eſſe potuerint, ad Altaris miniſterium, ad miniſtrorum cibos? Refert Euſebius ſub Imperio Conſtantini cœptum eſſe reſtaurari Eccleſias, nitore & opulentia majore, quam prius (1). „ Nobis incre„ dibilis erat lætitia, cum loca cuncta, „ quæ Tyrannorum impietas paulo ante „ ſubruerat, reviviſcere videremus; tem„ plaque rurſus a ſolo in immenſam alti„ tudinem erigi, & longe majore cultu ac „ ſplendore, quam illa quæ prius expugna„ ta fuiſſent, niteſcere „.

Cum Paulus Samoſatenus ex eodem Euſebio morem gerere detrectaret decreto Concilii Antiochiæ adverſus eam ejuſdem urbis Epiſcopum congregati, nec *domo Eccleſiæ* excedere vellet: juſſit Aurelianus Imperator illi eam addici, ad quem Epiſcopi Italiæ, & Romanus Præſul reſcripſiſſet (2). *Iis demum tradi præcipiens, quibus italici Chriſtianæ Religionis Antiſtites, & Romanus Epiſcopus ſcriberent*: Fateamur ergo neceſſe eſt, fidelium pietate & largitate Eccleſiis dono datas eſſe terras, domos, hæreditates, ante etiam quam habenas Imperii Chriſtiani Principes tractare incœpiſſent: eorumque fundorum Epiſcopos uſumfructum & adminiſtrationem habuiſſe penes ſe, ut eos tuerentur etiam judicio & ope Principum, necdum Chriſtiano nomine & myſterio initiatorum.

Hinc & illud emergit, nunquam reſtingui potuiſſe primævum illum æſtum & ardorem Eccleſiæ naſcentis, donandis & addicendis latifundiis: quinimmo effundiſſe ſe in omnes & Orbis Provincias & poſteras ætates. Quanquam enim vendi ſuaſerit Chriſtus, & dari pauperibus, nec de craſtino anxiari: non ea tamen ejus fuit vel mens, vel voluntas, ut litteræ ipſi & verbis præcepti ſerviremus; qui nec quod alibi præcepit, genam cædenti unam, alteram objici. Cæſus eſt & ipſe in genam, nec alteram obtulit cædendam: diſcipulum quoque habuit, qui in loculos reconderet, quæ futuris uſibus prodeſſent. Factis ejus verba aptanda ſunt. Voluit ergo et ipſe, ut puriſſimis Eccleſiæ ſuæ ſæculis, Epiſcopi illi Apoſtolici, & martyria ad ipſa toto pectore anhelantes, fundos agroſque Eccleſiæ oblatos ſuſciperent & poſſiderent, quo hæc jam tum lex & conſuetudo præformaretur futuris Eccleſiæ ſæculis, poſſe ab Eccleſia fundos & poſſeſſiones obtineri, illæſa paupertatis Evangelicæ profeſſione, cum poſſidentes non poſſidentibus ſimillimi eſſent, utentes non utentibus; cumque patrimonii pauperum nihil quiſquam niſi ut pauper delibaret, quamvis pinguium adminiſtrator eſſet Beneficiorum.

V. Venio ad oblationes, quas duplicis generis fuiſſe declarant Canones Apoſtolici (3). Aliæ enim ad Altare offerebantur, puta triticum, racemi, oleum, thus. Aliæ in domum Epiſcopi deferebantur, mel, lac, legumina, volatilia, pecudes; porro horum inter Clericos partiendorum penes Epiſcopos & Presbyteros cura erat & poteſtas. Certum eſt ergo horum tunc Beneficiariorum, ſeu Clericorum proventus, ex ſolis emerſiſſe diſtributionibus, nec ullo eos adhuc fundo, vel donari, vel onerari ſolitos fuiſſe, ſua omnia in commune poſſidente Eccleſia omni, & ſingulis quo egerent ſuppeditante; prælucente jam tum ea lege ſanctiſſimis quibuſque Congregationibus, & regula, ut caritas & paupertatem foveat, & propulſet inopiam.

VI. Ex Conſtitutionibus Apoſtolicis dilucidius intelligetur, ut primitiæ & decimæ omnium a fidelibus Eccleſiæ exſolverentur (4). „ Dabis Sacerdotibus omnes pri„ mitias torcularis & areæ, vindemiæ & „ meſſis, boum atque ovium. Dabis omnem „ decimam pupillo & viduæ, pauperi & „ proſelyto. Dabis etiam Sacerdotibus pri„ mitias panum, recentium, vini ex do„ lio, olei, mellis, pomorum, ſive bacca„ rum, uvæ, aut aliorum fructuum. Pri„ mitias vero argenti aut indumenti, ce„ terarumque rerum quas poſſides, tribues „ pupillo & viduæ „. Suppetebat ergo unde tolerare vitam poſſent, non deliciari. Suppetebat, quod neceſſarium, quod etiam commodum videri poſſet: ſuperfluitas, faſtus, ſplendor omnis præcidebatur. Hæc ad Clericos. Jam ad laicos, habes hic quo jure aſtringerentur, ſive decimas ſive primitias,

(1) L. 8. c. 1. 2. L. 10. c. 2. L. 9. c. 10. (2) L. 7. c. 30. (3) Can. 3. 4. 5.
(4) L. 7. c. 30.

mitias, ſive quocunque alio nomine rem adumbres, tributa juſtiſſima, ut Deo, Deique Miniſtris perſolverent, cui ſe, & ſua deberent omnia.

Inde eſt quod & alibi Scriptor idem Conſtitutionum Apoſtolicarum teſtatum facit, ut ingenti cum fœnore ſola Euchariſtia penſantur nobis ſacrificia omnia Moſaicæ legis; ita iis quæ nunc ad Altare Eccleſiæ convehuntur oblationibus, exhiberi primitias, decimas, & quaſcunque alias Templi Hieroſolymitani largitiones (1). „ Audi „ ſacra Catholica Eccleſia, quæ antea ſa„ crificia, nunc precationes, & obſecratio„ nes, & Euchariſtiæ; quæ tunc primitiæ, „ & decimæ, et portiones, ac dona, nunc „ oblationes, quæ per ſanctos Epiſcopos „ offeruntur Deo per Chriſtum, qui pro „ omnibus mortuus eſt „. Denique ſi jugum Legis permoleſtum noſtris excuſſit cervicibus libertas Chriſtiana, non ea tamen nos exſolvit, auctore eodem Clemente, ſeu quovis alio, neceſſitate inexorabili ſuſtentandi Cleri, ſublevandorumque pauperum (2). „ Tametſi vos Deus a ſervitute „ aſcitorum vinculorum liberarit, &c. Non „ tamen a penſionibus liberavit, quas Sa„ cerdotibus debetis, & quas egentibus be„ nigne largiri oportet. Ait enim Domi„ nus in Evangelio, Niſi abundaverit ju„ ſtitia veſtra, pluſquam Scribarum & Pha„ riſæorum, non intrabitis in regnum cœ„ lorum „. Bona fide Phariſæus primitias, decimas, aliaque pia vectigalia pendebat Templo Hieroſolymitano. Chriſtus eo ob oculos poſito fidelibus ſuis exemplo, abundantiam quandam uberiorem juſtitiæ & pietatis ab eis ſe deſiderare ſanctiſſime affirmat; alioqui ſepiendum illis aditum, & occludendas fores Regni cœleſtis.

VII. His aſſentitur Irenæus, ubi ait, quæ Iſraelitæ ſuo vel Templo, vel ſacrorum Miniſtrorum Collegio offerebant, umbratiles tantum eas fuiſſe imagines ejus longe effuſiſſimæ munificentiæ, qua Eccleſiam, qua pauperes omnes fidelium largitas inexhauſta proſequitur (3). „ Nihil „ enim otioſum, nec ſine ſigno, & ſine „ argumento apud eum, et propter hoc „ illi quidem decimas ſuorum habebant „ conſecratas; qui autem perceperunt li„ bertatem, omnia quæ ſunt ipſorum ad „ Dominicos decernunt uſus, hilariter & „ libere dantes ea, non quæ ſunt minora, „ utpote majorem ſpem habentes „. Vides quo ſanctiſſimus Antiſtes & Martyr conſtare voluerit eam libertatem, qua Eccleſiam ſuam donavit Chriſtus, a ſervitute legis Moſaicæ abſolutam. Non ut decimas & primitias jam non pendant, aut non totas Chriſtiani pendant, ſed ut totum pendatur, & quidem ea caritate, quæ alacritatem hilaris animi ſpiret, eamque deſpicientiam rerum omnium, qua par eſt, ut noſmet noſtraque omnia Deo dependamus. Sunt ergo veteris, ſunt & novi Teſtamenti oblationes, ſed quanto novum veteri antecellit, tanto et uberiores ſunt ejus oblationes ut quæ a caritate longe effuſiſſima proficiſcantur. „ Non „ genus oblationum reprobatum eſt; obla„ tiones enim et illic, oblationes autem & „ hic, ſacrificia & in Eccleſia: ſed ſpecies „ immutata eſt tantum, quippe cum jam non „ a ſervis, ſed a liberis offeratur. Unus enim „ & idem Dominus; proprium autem cha„ racter ſervilis oblationis, & proprium li„ berorum: uti & per oblationes oſtenda„ tur judicium libertatis „. Parce ergo dabant Iſraelitæ, quia ſervi erant, vinculis ſuis conſtricti, & innexi cupiditatibus rerum terrenarum: eratque pro ſervili conditione doni parcimonia. At Chriſtiani abruptis carnalium affectuum compedibus, vere liberi ſunt, & munera liberis, Deique filiis conſentanea ampliſſimaque offerunt, nempe cupidiſſimi omnia cum cœleſti Patre, cum fratribus ſuis ejus filiis omnibus communia habere.

VIII. Hæc Irenæi, hæc aliorum tum Patrum, ad largiſſima dandum hortamenta, nulla ſordium, nulla vel ſuſpicione avaritiæ infamari poterant. Terrena enim illi & mortalia omnia infra ſe poſita habebant, ubique & ſemper ad fundendum pro Chriſto ſanguinem paratiſſimi, aliquando tandem a ſe fuſum iri perſuaſi plerumque: interim de tota Eccleſiæ opulentia tantum velut primoribus labris delibantes, quantum ceteri pauperes, quantum tuendæ vitæ, fovendæque paupertati opus erat. Itaque ſola eis animarum lucra oculis obverſabantur, quando excitabant laicos, ut ultro nuntium illis omnibus remitterent bonis, quæ poſſet perſecutor auferre, quæ cœleſtibus theſauris ita commode & certiſſime inferri poſſent. Cum vero & eadem perſecutionis, mortiſque præcipitis diſcrimina imminerent fidelibus omnibus, omnibuſque eadem Martyrii

(1) L. 1. c. 25. (2) L. 1. c. 35. (3) L. 4. c. 34.

tyrii laurea deſponderetur, non ægre ab illis abjiciebantur, quibus terræ & mortalitati huic poſſent adglutinari. Ita his illiſque fixum illud animo certiſſimumque erat, compendioſius eſſe dare, quam accipere, & cum Deo totum dabatur, totum fœnori dari, cumulatiſſime mox refundendum: denique lutea & terrena a nobis Deum accipere hic bona, aurea & æterna rependere (1). „ Verbum dedit populo præceptum „ faciendarum oblationum, quamvis non „ indigeret eis, ut diſceret Deo ſervire. „ Sic & ideo nos quoque offerre vult munus ad Altare frequenter, ſine intermiſ„ ſione. Eſt Ergo Altare in cœlis. Illuc „ enim preces noſtræ & oblationes noſtræ „ diriguntur „.

IX. Fuſe illud exequitur, ſed & vehementer premit Origenes argumentum, (2) Quod lege Moſaica de primitiis, & decimis præcepit Deus, id etiam nunc a nobis religioſiſſime obſervari debere, ut invariabile ejus præceptum, qui totum cum daret, portionem aliquam ſibi retinuit, quam ut noſtræ pietatis & grati animi repeteret monumentum. Sed non iis ſe finibus circumſcribi patitur Origenes. Phariſæum enim obſervat ipſius Chriſti teſtimonio, Primitiarum & Decimarum legis obſervantiſſimum fuiſſe; & non poſſe tamen cuiquam regni cœlorum januam patere, niſi abundatiore ſanctitatis copia affluat. *Quod ergo vult fieri a Phariſæis, multo magis & majore cum abundantia vult a diſcipulis impleri.* Quod confirmatur ab eo, recenſitis compluribus aliis Judaicæ religionis capitibus, quibus tamen longe ulteriores pietatis regulas, & elimatiores præſcribebat Chriſtus ſuis virtutes. „ Quomodo ergo abundat „ juſtitia noſtra pluſquam Scribarum & Pha„ riſæorum, ſi illi de fructibus terræ ſuæ „ guſtare non audent, priuſquam primitias „ Sacerdotibus offerant, & Levitis deci„ mæ ſeparentur; & ego nihil horum fa„ ciens fructibus terræ ita abutar, ut Sa„ cerdos neſciat, Levites ignoret, divinum „ Altare non ſentiat „?

X. Obſervatum eſt illud jam a nobis, et hic rurſus tamen inculcandum, ſic Scripturas, ſic ſanctos Patres de primitiis, de decimis et oblationibus, de ſtipe denique et eleemoſyna, quæ erogatur in pauperes, et in Clericos, verba facere, tanquam de hoſtiis quibuſdam, et de uno eodem ſacrificio, quo Chriſtus ad aras noſtras quotidie immolatur. Alebantur Aaronici Sacerdotes victimis, quas obtulerant: et nunc Miniſtros Altaris alere, unum idemque eſt, atque hoſtias offerre. At Chriſtiani Sacerdotes et Miniſtri omnes ſacrorum, veriſſimo quodam et luculentiſſimo ſenſu, in unum conflantur cum Chriſto Sacerdotem unamque victimam; in illo ſere et in ſeſe illum offerunt, unum inter ſe, unum cum ipſo corpus, unus panis. Cum pauperes omnes veſcantur eleemoſynis et hoſtiis oblatis Deo, in corpus Chriſti et ipſi trajiciuntur, conflanturque in unum ſummum Sacerdotem, et in illam univerſalem hoſtiam, cujus oblatio ad orbis uſque fines, et ad ſæculorum uſque exitum propagatur, et perpetuatur.

XI. His obiter addenda mirifica largitas M. Aurelii Imperatoris, qui annuis ter mille frumenti modiis donavit Eccleſiam Hierapolitanam, cujus Epiſcopus filiam ejus a dæmone exagitatam ſanaverat. Nec illud donum niſi a Juliano Apoſtata retractatum eſt. Vide Acta beati Abercii, hoc erat Epiſcopi nomen, apud Metaphraſten et apud Baronium, anno 163.

De Decimis & Primitiis poſt Imperium Conſtantini.

CAPUT IV. *P. 1. l. 3. c. 4.*

De Decimis & Primitiis in Eccleſia Latina poſt Imperium Conſtantini, uſque ad annum Chriſti quingenteſimum.

I. Eccleſiæ opibus facta eſt ingens acceſſio poſt Imperio admotum Conſtantinum.

II. Ex Hieronymo, cum Clerici Levitæ ſint novi Teſtamenti, debentur illis decimæ.

III. Quæ Primitiarum quantitas eſſet?

IV. Arctiori fideles vinculo tenentur, quam Iſraelitæ, ad decimas & primitias dandas & ulterius aliquid.

V. Quam blande & quam inſtanter Auguſtinus immineret fidelibus, ut eadem eliceret?

VI. VII. Pluſculum quam decimas exigit Auguſtinus, & ex opere quoque manuum,

atque

(1) Ibidem.

(2) In Num. Hom. 11.

atque ex induſtria exigit.

VIII. IX. A quibus non abludunt Julianus Pomerius, & Caſſianus.

X. Decimæ & primitiæ quandoque ad vicina convehebantur Cœnobia.

XI. XII. Quam anxie urgeret Auguſtinus fideles; ne modulo Phariſaicæ juſtitiæ, ne decimarum jejuna ſolutione contenti eſſent.

I. IMperio Conſtantini pax affulſit Eccleſiæ. Pacem ingentia ſecuta ſunt opum, virium, et dignitatum incrementa. Quæ rerum acceſſio temporalium gratulanda utique fuiſſet, ſi ſanctimoniæ quoque et virtutum incremento cederet, non detrimento. Vere enim Hieronymus in vita Malchi Monachi: *Ab Apoſtolis uſque ad noſtri temporis fæcem Eccleſia perſecutionibus crevit, Martyriis coronata eſt, & poſtquam ad Chriſtianos Principes venit, potentia quidem & divitiis major, ſed virtutibus minor facta eſt.* Hac mente, hac animi perſuaſione ſancti Patres temporalia Eccleſiæ bona, eorumque novas acceſſiones ſpectarunt, non ut lætitiæ, ſed ut triſtitiæ potius et gemituum materiam, timoriſque ejus religioſi, et cautionis neceſſariæ, ne his caducis bonis ſuffarcinati, tanto ſimus verorum et æternorum bonorum inaniores, et quo inaniores, eo faſtidioſiores.

II. Opes Cleri enumerare ordiemur a decimis, quo veluti tributo ſummi Numinis Majeſtas, toto pene orbe terrarum colebatur. Erant Clerici noſtri novi Teſtamenti veluti Levitæ: utrorumque portio in Scripturis Deus dicitur. Id ſonat vox ipſa Cleri, cujus ſors Deus, qui et ipſe viciſſim Dei ſors eſt. Hinc æquum cenſet Hieronymus, ut decimis et oblationibus Clerici ſuſtententur. „ Si ego pars Domini „ ſum, et ſuniculus hæreditatis ejus, nec „ accipio partem inter ceteras Tribus, ſed „ quaſi Levita et Sacerdos vivo de deci„ mis, et Altari ſerviens Altaris oblatione „ ſuſtentor, habens victum et veſtitum, „ his contentus ero, et nudam crucem nu„ dus ſequar „. Ita ille, in Epiſtola ad Nepotianum de vita Clericorum. Vides hic et Laicos aſtringi ſolvendis decimis, et Clericos obligari, ut de Altari victitent illi quidem, non luxurientur.

III. Rurſus enim ille elegantiſſime, ut decimæ et primitiæ alendis, non ditandis Clericis impendi debeant; extricandis illis a temporalium cura et ſollicitudine, non amplius immergendis, in Epiſtola ad Fabiolam de veſte ſacerdotali: *Primitiæ frugum & omnium ciborum atque pomorum offeruntur Antiſtiti, ut habens victum atque veſtitum, abſque illo impedimento ſecurus & liber ſerviat Domino.* Idem alibi vir doctiſſimus obſervat in ſacris Litteris non deſignari quantitatem et modum primitiarum. Traditione inter Hebræos neſcio qua vulgatum eſſe, quadrageſima parte conſtare eas debere, aut ſaltem ſexageſima. Videri denique Ezechielem eas affixiſſe ſexageſimæ parti, ad avaritiam Sacerdotum frænandam. Nemini autem ambigere fas ex Hieronymo, quin a plebe juſta ſtipendia poſſint Sacerdotes & Clerici Eccleſiæ exigere, quamvis vehementer illis ſuccenſeat, qui ultra jus & modum quidvis extorquent. (1) „ Sugillat Propheta non ſolum „ illius temporis Sacerdotes & Principes, „ ſed noſtri quoque: qui ditiores ſunt Sa„ cerdotis dignitate, & præter ea quæ ſibi „ Domini diſpoſitione debentur, tollunt a „ pauperibus per violentiam, vel ſub ho„ noris nomine divites ſpoliant „. Non ergo neceſſario locupletari, ſed ſuſtentari debent a populis Clerici (2); *Quæ ſibi Domini diſpoſitione debentur.*

IV. Sibi, hoc eſt, Sacerdotibus & Miniſtris ſuis Deus hanc olim integram ſervaverat portionem de terrenis omnibus bonis, decimas & primitias. Chriſtus non eo ſe continuit modo, ſuos quippe cohortatus, ut omnia abdicarent, & in pauperes, ac operarios Evangelicos diſtribuerent: plura utique ab illis depoſcebat, etſi non exigebat, quam olim expreſſum fuerat ab Iſraelitis, quibus ejuſmodi perfectionis conſilia ne propoſita quidem fuerant unquam. Ita ſcilicet argumentatur Hieronymus in Commentariis ad Malachiam (3): „ Quia de„ cimas & primitias Levitis populus non „ reddebat, ſe ipſum dicit Dominus frau„ dem ſuſtinere, cujus Miniſtri fame coa„ cti et penuria templum deſeruerint, &c. „ Quia fraudaſtis me parte mea, hortor „ vos ut inferatis decimas in theſauros tem„ pli. Si enim per alios viſitatur in car„ cere, et ægrotus ſuſcipitur, et eſuriens „ ſitienſque cibum accipit atque potatur; „ cur non in Miniſtris ſuis ipſe decimas „ accipiat, & ſi non dentur, parte ſua ipſe „ privetur „? Quin et validiora non pau-

(1) In cap. 45. Ezech. (2) Ib. c. 46. (3) Cap. 3.

lo ſunt, quæ mox ſubduntur; divino et naturali jure, et inſolubili proinde vinculo teneri Laicos, teneri Chriſtianos promiſcue ac Judæos, ſed illos magis; ut a quibus ſpiritualia accipiunt, illis temporalia refundant alimenta. „ Quod de decimis primi„ tiiſque diximus, quæ olim dabantur a „ populo Sacerdotibus ac Levitis, in Ec„ cleſiæ quoque populis intelligite; quibus „ præceptum eſt, non ſolum decimas dare „ et primitias, ſed et vendere omnia quæ „ habent, et date pauperibus, et ſequi „ Dominum Salvatorem. Quod ſi facere „ nolumus, ſaltem Judæorum imitemur „ exordia, ut pauperibus partem demus „ ex toto, et Sacerdotibus ac Levitis ho„ norem debitum referamus „. Decimis ergo et primitiis donantur et coluntur Clerici, tanquam majeſtate Dei circumfuſa effulgentes, tanquam Chriſti perſonam induti, tanquam vicem omnium circumgeſtantes pauperum: quo fit ut ei non frui, ſed uti debeant religioſe, pie et parce.

V. Nihil Auguſtino fieri potuit expeditius, puriuſque ab omni terrena cupiditate. Et non potuit non tamen ille fideles vehementiſſime commonefacere, atque urgere, ut juſta Clero vectigalia, ut dona, ut decimas exſolverent, vel quidvis aliud largius adhuc et munificentius. Quanquam daret enim Phariſæus decimas religioſiſſime, expers tamen fuit et exhæres Regni cœleſtis. Laicorum eſt ergo antevolare Cleri neceſſitatibus & petitionibus, atque ita ſecum ſtatuere, ſua pluris intereſſe quam Cleri, decimæ ut ſolvantur; conducibilius ſibi eſſe date, quam Clero accipere. Si qua blanda vis fiat aliquando, ipſis potiſſimum conſuli; nec enim eorum dona, ſed fructum & ſalutem cordi eſſe: ſi quid quandoque Clerus minus juſto exigat; hanc ejus moderationem ipſi decoram, populo invidioſam et exitialem eſſe (1). „ Dominus ait, Manducate quæ ab ipſis „ poſita ſunt, et ne putarent aliquid de „ ſuo donare, Dignus eſt, inquit, opera„ rius mercede ſua. Talia non quærentes „ a vobis, ideo liberius dicimus. Sed et „ ſi quæreremus, fructum veſtrum quære„ remus, et non veſtras opes, ſed veſtram „ juſtitiam. Efficite ut vos ipſos exigatis, „ efficimini exactores veſtri. Chriſtus ta„ citus exigit, et major eſt vox tacentis, „ quia in Evangelio non tacet, &c. Ne„ mo enim e vobis poteſt exigere, ſi for„ te exactione opus eſt, ut qui vobis in „ Evangelio ſerviunt, petant a vobis. Si „ ad hoc ventum fuerit, ut petant, vide„ te, ne quod vos a Deo petitis, fruſtra „ petatis. Eſtote ergo exactores veſtri, ne „ aliquid illi, qui in Evangelio ſerviunt „ vobis, non dicam, petere cogantur, „ nam forte nec coacti petent; ſed ne ſi„ lentio vos arguant „. Ita ingenioſa caritas non exigendo exigit, non flagitando flagitat. Modeſtius, ſed & efficacius exigit, qui exigere ſe poſſe, nec velle oſtendit. Ubi Evangelica lege convenitur laicus, qua jubetur dare, patientiæ poſtea & ſilentii mira vis eſt ad quidvis extorquendum.

VI. Præclariſſime mox ibidem ſubjicit Auguſtinus Orbis univerſi dominum & Imperatorem eſſe Chriſtum; regium illi ærarium & fiſcum eſſe; ſeponi ab unoquoque fideli debere ex reditibus & bonis ſuis omnibus, quod in Imperatoris ſui fiſcum inferat, ne fur audiat & fraudator; vix decimis noſtra poſſe debita expungi. „ Nunquam hoc facietis, niſi aliquid de re„ bus veſtris ſepoſitum habueritis, quod „ cuique placet pro neceſſitate rei familia„ ris ſuæ, tanquam debitum, quaſi fiſco „ reddendum. Si non habet Rempublicam „ ſuam Chriſtus; non habet fiſcum ſuum, „ &c. Præcidite ergo aliquid, & deputate „ aliquid fixum, vel ex annuis fructibus, „ vel ex quotidianis quæſtibus veſtris. Exi„ me aliquam partem redituum tuorum. „ Decimas vis? Decimas exime, quanquam „ parum eſt. Dictum eſt enim quia Pha„ riſæi decimas dabant, Jejuno bis in Sab„ batho, decimas do omnium quæ poſſi„ deo. Et quid ait Dominus? Niſi abun„ daverit juſtitia veſtra pluſquam Scriba„ rum et Phariſæorum, non intrabitis in „ regnum Cœlorum. Et ille ſuper quem „ debet abundare juſtitia tua, decimas dat, „ tu autem nec milleſimam das. Quomo„ do ſuperabis eum, cui non æquaris „? Quibus verbis inſinuatur perſpicua neceſſitas bonorum omnium ſaltem decimas Clero dandi, nec decimas tantum proventuum terrarum et fundorum dandi, ſed negotii etiam et artificioli. *Aliquid fixum, vel ex annuis fructibus, vel ex quotidianis quæſtibus veſtris*.

VII. Quæ duo eadem magni momenti capita pulcherrime declarantur Sermone hoc Auguſtini nomine evulgato (2): „ Jam „ prope

(1) In Pſ. 146. (2) Serm. 219. de Temp.

„ prope ſunt dies, in quibus meſſes colli„ gere debemus, de offerendis, immo de „ reddendis decimis cogitemus. Deus enim „ qui dignatus eſt totum dare, decimas a „ nobis dignatur repetere, non ſibi, ſed „ nobis ſine dubio profuturam, &c. Deci„ mæ tributa ſunt egentium animarum, „ redde ergo tributum pauperibus, offer li„ bamina Sacerdotibus. Quod ſi decimas „ non habes fructuum terrenorum, quod „ habet agricola, quodcunque te paſcit in„ genium, Dei eſt; inde decimas expetit, „ unde vivis: de militia, de negotio, de „ artificio redde decimas, &c. Primitias „ rerum & decimas dignatur petere, & „ negas avare? Quid faceres, ſi partibus „ ſibi ſumptis tibi decimam reliquiſſet „?

VIII. Nec minus dilucide ex Juliano Pomerio conſtat decimas Clero perſolutas certiſſime fuiſſe, ubi invehitur in Paſtores ſui amantes, gregis immemores, qui ſe ipſos, non gregem a Deo ſibi creditum paſcunt (1). „ Gregem Domini paſcendum „ Paſtores facti ſuſcipimus, & nos ipſos pa„ ſcimus, quando non gregis utilitati pro„ ſpicimus, ſed quid foveat & augeat no„ ſtras voluptates attendimus. Lac & la„ nas ovium Chriſti, oblationes quotidia„ nas ac decimas fidelium gaudentes ac„ cipimus, & curam paſcendorum gregum, „ a quibus perverſo ordine volumus paſci, „ deponimus „.

IX. Memorata eſt a Caſſiano ſingularis religio agricolæ, qui Joanni, celeberrimo illi Eremi incolæ, *quaſdam frugum ſuarum primitias deferebat*: ſed & diebus ſingulis, matutinis & veſpertinis horis ad Eccleſiam convolabat, impenſiſſimas Deo acturus gratias, tam munifico largitori eorum bonorum, quæ ante ne delibabat quidem, quam primitias & decimas proventuum ſuorum ei obtuliſſet (2). *Neque ſe unquam de fructibus ſuis aliquid uſurpaſſe, niſi prius Deo primitias eorum & decimas obtuliſſet.*

Novum porro, aut inuſitatum non erat ad Monachos deferri decimas & primitias ruris. Ejuſmodi piis oblationibus, decimis, primitiiſque certatim coli, ac cumulari ſolitos ſanctiſſimos Monachos, fidem facit idem Caſſianus (3). *Ad hunc beatum Joannem cum juvenis advenisſet deferens religioſa munera, inter ceteros poſſeſſores, qui certatim decimas vel primitias frugum ſuarum memorato ſeni de ſuis ſubſtantiis offerebant.*

Refertur mox ab eodem Caſſiano ejuſdem ſanctiſſimi monachi ſermo, mirifice conſentiens iis omnibus, quæ ex Hieronymo ſupra & ex Auguſtino decerpſimus; primitiis decimiſque hoſtias contineri, quas Deo, ejuſque miniſtris, & pauperibus fideles offerre teneantur, ſed qui hactenus eo officio functus ſit, eum Legi feciſſe ſatis, nondum Evangelio obtemperaſſe, ubi aliquanto major deſideratur cumulus perfectionis (4). “ Gratanter amplector, quia fide„ liter primitias veſtras ac decimas indi„ gentium uſibus profuturas, velut ſacrifi„ cium Domino bonæ ſuavitatis offertis. „ Quam devotionem fideliter exequentes, „ ſcitote vox Legis antiquæ juſtitiam con„ ſumaſſe, ſub qua tunc poſiti & tranſgre„ dientes eam, reatum inevitabiliter in„ currebant, & implentes ad perfectionis „ apicem pervenire non poterant „. Primitias ad quinquageſimam annui proventus partem conſurgere, religioſiores quadrageſimam dare, torpentes & tepidos ſexageſimam; ſed perfectæ juſtitiæ non eos eſſe terminos, quos Legis: nec ipſam ſibi videri feciſſe ſatis, ubi præceptis morem geſſit (5). “ Juſti enim quibus lex non eſt „ poſita, ſic probantur non eſſe ſub lege, „ ut juſtitias legis non ſolum implere, ve„ rum etiam ſuperare contendant, ſitque „ devotio eorum legali major imperio, quæ „ obſervantiam cumulans præceptorum, vo„ luntaria addat ad debita „.

Theonas ad quem Joannes verba faciebat, profeſſus eſt ſe quotannis eidem Monaſterio decimas obtuliſſe; de primitiis dandis, ne veniſſe quidem ſibi in mentem; quod ea lege obligarentur; ſed etſi eas perſolviſſet, ab Evangelicæ perfectionis norma procul ſe futurum ſemper fuiſſe: unde ſibi jam certum eſſe, ut omnia abdicaret, totumque ſe in Deum reconderet (6). „ Cum „ decimas frugum ſuarum ſolitus eſſet Dia„ coniæ annis ſingulis dependere, primitia„ rum rationem ne audiſſe quidem arbitra„ retur; quam tamen etiamſi ſimiliter im„ pleſſet, longe nihilominus ſecundum ſo„ nis ſententiam ſe ab Evangelica perfe„ ctione diſtare ſuppliciter fatebatur.

X. Perſpicis hic derivatas non raro fuiſſe in Monaſteria decimas & primitias Laicorum, nec iniquo id Clericos tuliſſe ani-

 mo,

(1) De vita contempl. l. 1. c 21.
(2) Collat. 14. c. 17.
(3) Collat. 21.
(4) Ibid. c. 2.
(5) Ibid. c. 3.
(6) Ibid. c. 8.

mo, uſque adeo & illic pietas & religio, hic cariras & terrenorum contemptio eminebat. Id enim eximia ſanctitate aſſequebantur Cœnobia, ut & hæ fidelium largitiones ad ea confluerent, & ei jacturæ ſuæ Clerici gratularentur. Enimvero cum ad alendos etiam pauperes ſpectet, quidquid primitiarum, decimarum, & ceterarum oblationum Clero offertur; non poterat non gratiſſimum id accidere, ut earum pars nonnulla ad pauperes deferretur eos, qui vitæ ſanctimonia paupertatem ipſam ornabant, & quodammodo conſecrabant, rebuſque oblatis parciſſime utenres, reliqua in pauperes omnes largiſſime effundebant. Suum in Ærarium Clerus decimas congeri velut patrimonium pauperum interprerabatur; unde nec ſuis opibus quidquam decedere exiſtimabat, ubi pauperibus Monaſteriorum decimæ cedebant. Denique ſi dantium potius ſaluti, quam accipientium ſtudebatur utilitati, nihil magnopere referebat, cui decimæ penderentur, dum penderentur. Ita imbuti, ut exiſtimo, ita affecti erant Clerici, Monachique.

XI. Rurſus inculcant Auguſtinus & Hieronymus, jure divino niti decimarum ſolutionem, ut quæ Deo debeantur, Deo exolvantur. Unde Hieronymus (1): *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, id eſt, nummum, tributum, & pecuniam: & quæ ſunt Dei Deo, decimas, primitias, & oblationes ac victimas ſecernamus*. A quibus non abludit Auguſtinus (2): *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Majores noſtri adeo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & cenſum Cæſari reddebant. Modo autem quia diſceſſit devotio Dei, acceſſit indictio fiſci. Noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur.*

XII. Alibi rurſum deſcribuntur ab eodem Auguſtino officia fidelium, qui cum Deo aſtute non agunt, nihil ſuffurari, et nec tantillum de ſalute periclitari volunt. Cum Phariſaicæ juſtitiæ modum exuperare teneantur, bonorum quinta parte pauperes donant, aut dimidia, exemplo Zachæi, præter reſtitutiones in quadruplum (3). „ Quiſque operatur in Chriſti Eccleſia, „ abundat juſtitia ejus ſuper Scribarum et „ Phariſæorum: ut cum illi decimas darent, „ iſti dimidias dent, ſicut non de fructibus, ſed de ipſis bonis ſuis fecit Za„ chæus. Aut certe duplicet decimam, et „ duas decimas dando ſuperet impendia „ Judæorum „. Qui ad hæc obcalluerint teneritudinis et caritatis mutuæ inter mortales blandimenta iis nihilo plus ſapiet, quod idem alibi habet Auguſtinus, tam large miniſtris Altarium, tam munifice pauperibus largiendum eſſe, ut non ſuperſit niſi is nobis facultatum modus, qui decoram retinet mediocritatem (4). „ Qui „ ſibi aut præmium comparare, aut pecca„ torum deſiderat indulgentiam promereri, „ reddat decimam, et de novem partibus „ ſtudeat eleemoſynam dare pauperibus: „ ita tamen ut quidquid excepto victu me„ diocri et veſtitu rationabili ſuperfuerit, „ non luxuriæ reſervetur, ſed theſauro cœ„ leſti per eleemoſynam pauperum reponatur. Quidquid enim nobis Deus pluſ„ quam opus eſt dederit, non nobis ſpe„ cialiter dedit, ſed per nos erogandum „ tranſmiſit; quod ſi non dederimus, res „ alienas invaſimus „.

CAPUT V. *P. 1. l. 3. c. 5.*

De Decimis & primitiis in Eccleſia Græca poſt Imperium Conſtantini uſque ad annum Chriſti quingenteſimum.

I. Damnati in Concilio Gangrenſi Pſeudomonachi, qui debitas Clero Decimas ad ſe derivabant.

II. Stomachatur Epiphanius in Monachos inertes & otioſos, qui alimenta Clero dicata ſibi vindicabant.

III. Nazianzeni & Nyſſeni placita de Primitiarum & Decimarum neceſſaria ſolutione.

IV. Doctrina Chryſoſtomi in eandem rem. Ut agreſtibus Parochiis Decimæ ſint tributæ?

V. De Decimis ſpecialiter agit Chryſoſtomus.

VI. Theodoreti doctrina.

I. ILliſum eſt in Concilio Gangrenſi anathema in Pſeudomonachos fucatæ pietatis amatores, germanæ interpellarores et pietatis et Eccleſiarum diſciplinæ, qui præ ceteris hoc novabant, quod ad ſe perferri vel.

(1) In Matth. c. 22. (2) L. 50. hom. 48.
(3) Quæſt. Ev. l. 2. c. 34. De Temp. hom. 205. 216. (4) Serm. 219. de Tem.

vellent, eminentiſſimæ religionis ergo, primitias et decimas, quas traditio Eccleſiaſtica Clero addixerat (1). *Primitias quoque fructuum*, καρποφορίας Ἐκκλησιαστικάς, *& oblationes eorum*, *quas veterum inſtitutio Eccleſiis tribuit*, *ſibimet vindicaſſe*, *tanquam ſanctis*, *& apud ſe*, *& inter ſe diſpenſandas*. De primitiis et decimis hic agi apparet, quæ deponi jubentur apud Epiſcopum vel deſignatum ab eo Oeconomum Eccleſiæ. Epiſcopo etiam et Clero adjudicant Apoſtolici Canones (2) tum primitias, tum ceteras id genus ſacras largitiones.

II. Cleri ergo indulgentiæ vel tolerantiæ imputandum erat, quod perhibente ſupra Caſſiano, decimæ fidelium ad Monaſteria devehebantur. Porro tanto tum juſtior erat illa indulgentia, quod et pereximia eſſet illorum Cœnobitarum ſanctimonia: et his illi largitatibus uſque adeo ad iners et pingue otium non abutebantur, ut in defeſſo manuum labore et ſeſe ſuſtentarent ipſi, et in pauperes vicinatum regionum bene multa effunderent. Complures etiam longe præſtantiſſimos Clericos auctor eſt Epiphanius in eadem ingreſſos eſſe veſtigia, et quanquam ſacri ipſi Codices eorum curam alendorum populis indixerint, opere nihilominus manuum et ſeſe eos tranſegiſſe, et quidquid ſibi reſiduum eſſet, vel de pio illo quæſtu, vel de Cleri patrimonio, in pauperes effudiſſe. Non alio ſane collimat hic Epiphanii ſermo, quam ad exibilandos Maſſalianos Monachos, qui fucum faciebant, et contemplationis ſpecie deſidiam prætexebant ſuam, ne manibus operari cogerentur. Intoleranda plane perverſitas et præpoſtera licentia, ut decimas invaderent ii qui nullo ad eas jure nitebantur: dum penes quos earum jus erat, ii abſtinerent, eaſque ad pauperum uſus transferrent (3). „ Populos adhortatur Apoſtolus, ut quæ ad alendos Sacerdotes neceſſaria ſunt, juſtiſſimis laboribus ſuis quæſita, ſuppeditent; offerendis primitiis, oblationibus, et reliquis id genus. Quæ cum in poteſtate ſua habeant, quibus regendorum a Deo populorum eſt commiſſa provincia, horum tamen uſui plene penituſque non indulgent, qui Deo placere perfecte ſe velle profitentur. Illi enim tametſi e Sacerdotum numero ſint, ad Pauli Apoſtoli imitationem non omnes quidem, ſed plerique tamen ad ſuſceptam verbi Dei prædicationem, externam manuum operam adjungunt, &c. Ut cum ſibi ipſis, tum fratribus & egentibus operis ſui quæſtum impertiant, &c. Hoc eſt, tam primitias & oblationes, quam quod manuum ſuarum opera lucelli quæſierit, cum proximis ſuis ultro pro ardenti ſuo in Deum amore communicet „. Quandiu Maſſalianorum ignaviæ imitatores fuere Monachi, non juſtitiæ tantum, ſed & caritatis officio prohibuit Clerus, ne capiendis decimis non tam vitam tolerarent, quam ignaviam alerent.

III. Primitiarum Deo & Miniſtris ejus debitarum fraudatores, graviſſimi piaculi reos agit Nazianzenus (4). *Alius uſuris terram contaminat*, *alius areæ & torcularis primitiis Deum*, *qui omnia donaverat*, *fraudavit*. Sicubi religioſa hæc pietatis officia populus intermittat, ingemiſcere Clerum, & ſeſe excutere vult Nazianzenus, quo peccantes ad officium revocet, eorum ſaluti, quam lucro ſuo addictior. Nec enim quidquam vel ad gloriam præclarius, vel etiam compendioſius eſt, quam Paulum imitari, & in diſſeminando Evangelio, non alia ſibi polliceri, quam cœleſtis demetenda gloriæ præmia. Et ſane perſuaſione & ſpe olim Clerici, quæ ſibi deberi non neſciebant, ultro relaxabant (5). „ Num quoſdam ex his qui altari miniſtrant, & pulchre Inopes ſunt, pro viribus recreaſtis, ut animis minus diſtractis altari magis reſideant, ac bonorum veſtrorum participes facti, ſua quoque viciſſim vobis conferant? Turpe ſane eſt, hæc & nos expoſcere, & vos non elargiri. Nec vero ideo hanc admonitionem habui, ut ita in me fiat. Melius enim mihi eſt mori, quam ut gloriatio mea evacuetur, ac mihi prædicanti Evangelii merces pereat, ſi hic laborum meſſem fecero. Evangelii enim prædicatio neceſſitatis eſt, munificentia autem & laus in eo ſita eſt, ut gratis hoc munus obeamus. Verum eo hæc ratio ſpectat, ut de Chriſto bene mereri diſcatis „.

Certiſſimum eſt ergo indeclinabili lege quadam vinciri Laicos, ut neceſſaria Clericis ſufficiant ſtipendia. Sed ubi hæc ſibi debita

(1) Præf. c. 7. 8.
(2) Can. 4. 5.
(3) Epiphan. hæreſ. 80. c. 5. 6.
(4) Orat. 15.
(5) Orat. 28.

debita vectigalia exigunt Clerici, optatiſſimum fuerit, ut his Nazianzeni inſtitutionibus informati, religioſo quodam tremore concuterentur, ne minus valeat ad æterna præmia conſequenda is labor, quo & temporale commodum captatur. Denique cenſet Nazianzenus æquum eſſe, ut Deo ſolvantur non agreſtium tantum fructuum primitiæ, ſed & hæreditatum (1): „ Quemadmodum areæ & torcularis primitias, „ & filiorum, eos qui vere filios amant, „ Deo conſecrare juſtum ac pium eſt, „ quoniam ab ipſo & nos ipſi & noſtra „ omnia ſunt; ita novæ quoque hæreditatis: ut pars prompte & libenter oblata, „ majori parti ſecuritatem conciliet „. Gregorius Nyſſenus in ea quam litteris mandavit ſororis ſuæ B. Macrinæ vita, ait matrem ejus Deo dicaſſe ex liberis ſuis primum & decimum, veluti primitias & decimas uteri ſui.

IV. Chryſoſtomus vero eos omnes qui ruſticas & ſuburbanas domos habebant, hortabatur, ut Eccleſiam ibi, vel Capellam ſtruerent, dotarentque eo comportandis primitiis frugum ſuarum. Hinc porro & id elicitur in more poſitum fuiſſe, ut has Chriſtianæ pietatis partes obirent laici fideles in pauperes & in Clerum: verum necdum tunc inter Clericos decertatum fuiſſe, his an illis vectigalia hæc pia exolverentur; omnibus nimirum in id unum conſpirantibus, ut hoſtiæ Deo, Laicis bona opera, pauperibus ſolatia pararentur (2). „ Quaſi ducta uxore, vel ſponſa, vel data virgine, ſic erga Eccleſiam affectus „ eſto, dotem aſcribe illi, ita tibi benedictionis prædium multiplicabitur. Quid „ enim non erit illic bonorum? Parumne „ eſt, oro, torcular benedici? Parumne eſt „ Deum ex omnibus frugibus tuis partem „ & primitias primum accipere „? Suadet quin etiam Chryſoſtomus, ut communicato conſilio & cenſu plures ſimul ad unam aliquam ejuſmodi Eccleſiam extruendam collaborent. *Et ſi quidem tres fuerint domini, in commune conferant: ſi autem unus, & aliis vicinis ſuadeat*. Probabile cum primis eſt hinc exortas eſſe compluſculas ruris Eccleſias, decimaſque circumjacentium agrorum iis aſſignatas.

V. Quidquid hactenus teſtimoniorum hic congeſtum eſt a nobis, ejuſmodi non fuit, ut dubitationem omnem de uſu decimarum in Eccleſia Græca eximeret. Nec enim vel Canones, vel Patrum contextus iſti niſi primitias ſonant, ἀπαρχάς: vel univerſim oblationes, καρποφορίας. Necdum vox ipſa decimarum intonuit. Sed illam apertiſſime uſurpavit Chryſoſtomus, & inde forſan quis conjecerit, alibi quoque de decimis verba fieri, etſi vox ipſa non adhibeatur. Tradit porro Chryſoſtomus, ſi decimæ, et decimarum plura genera a Judæis exolvebantur, qui necdum tam enixe a terrenis bonis & avocamentis abducebantur in cœleſtia, quam Chriſtiani: uberiorem eſſe debere noſtram in pauperes & in Clericos munificentiam (3). *Illi decimas & rurſus decimas præbebant orphanis, viduis, proſelytis. Si tunc erat periculum decimas non relinquere, cogita quantum nunc ſit.* δεκάτας δὲ πάλιν δεκάτας παρεῖχεν.

VI. Theodoretus ſanctiſſimum Monachum Theodoſium ita philoſophantem inducit (4): ſi Laici opere & ſudore manuum & familiam alerent, & tributa Principi penderent, & Deo primitias: multo æquius eſſe, ut Monachi labore manuum vitam tolerarent.

CAPUT VI. *P. 2. l. 3. c. 1.*

De Decimis ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. De decimis agunt Concilia, ut divino jure conſtitutis, & inexorabilis neceſſitatis.

II. Invitantur decimas dare etiam ſervorum.

III. Et aliquid pecuniæ in ſingulos liberos.

IV. V. Probationibus novis efficitur decimas eſſe juris divini, & ſemper in Eccleſia ſolutas fuiſſe.

VI. Decimæ voventur B. Martino? Equis inuſtæ claves ejus Eccleſiæ?

VI. Jam inde ab ævo Apoſtolorum ſolutæ decimæ, declaratumque, quos in uſus conſumendæ eſſent.

VIII. Epiſcopo potiſſimum ſolvebantur, ad pauperum Monachorum, & Clericorum ſolatia.

IX. Affirmat B. Cæſarius, non decimas modo,

(1) Epiſt. 80. (2) In Acta hom. 18. (3) In Epiſt. 1. ad Epheſ. hom. 5.
(4) Hiſtor. Relig. c. 10.

modo, ſed ſuperflua omnia pauperibus deberi.

X. Superfluorum etiam ſuorum divites meram habere diſpenſationem.

XI. Quarum rerum decima ſolverentur?

XII. Græcorum uſus.

I. UT eleemoſynarum quandoque donatæ ſint nomine, certe debita ſunt, & neceſſario pendenda tributa, eæ, de quibus agimus, decimæ. Poſt Concilium II. Turonenſe, Epiſcopi qui ei affuerant, Synodicam ſcripſere ad omnes vaſtiſſimæ hujus Provinciæ fideles, ut admonerent, quam arcto neceſſitatis vinculo tenerentur, decimam ſaltem partem Deo pendere ejus ſubſtantiæ, quam a Deo commendatam obtinerent: voluntariis hoſtiis his peccata ſua redimere; imitari ſin minus Iſraelitas, quibus Lex decimas exprimebat: certe Abrahamum, fidelium omnium Parentem & auctorem, qui eas ante Legem ſolo innatæ pietatis inſtinctu, & legis naturalis, inſcriptæque ipſius animæ medullis, impulſione exſolviſſet: denique præcurrere belli civilis calamitatibus imminentibus, & quæ illo incendio depaſci & abſumi poterant, in cœlos transferre. " Illud vero inſtantiſſime „ commonemus, ut Abrahæ documenta „ ſequentes, decimas ex omni facultate „ non pigeat, Deo, pro reliquis, quæ poſ„ ſidetis, conſervandis offerre; ne ſibi ipſe „ inopiam generet, qui parva non tribuit, „ ut plura retentet: & quod dicendum eſt „ verius, ſuum perſolvat pretium, ne ſe „ trahi videat peccato dominante captivum. „ Ergo ſi quis in Abrahæ conlocari vult „ gremio, ejuſdem non repugnet exemplo, „ & ſolvat eleemoſynæ pretium, quiſquis „ optat regnare cum Chriſto „.

II. Servorum etiam & ergaſtulorum decimas pendi ſuadebant hujus Concilii Patres, ne hoſtilis graſſatio ne decimas quidem eis reliquas faciat bonorum ſuorum. „ Licet ſuperius dictum ſit, ad exemplum „ Abrahæ hoſtias offerri debere; attamen „ propter cladem, quæ imminet, hortamur, ut etiam unuſquiſque de ſuis man„ cipiis decimas perſolvere non recuſet „.

III. Si mancipiorum nihil habeant, non ſint autem ſine prole, pro filiorum ſingulorum numero ſingulas conferant pecuniæ penſiones, quæ liberandis impendantur captivis, & æternæ ipſimet comparandæ libertati. „ Quod ſi mancipia non ſint, & „ fuerint aliqui habentes binos aut ternos „ filios, per unumquemque ſingulos tre„ miſſes in Epiſcopi manu contradat, aut „ quem ſuo loco Pontifex elegerit, aſſi„ gnare non dilatet, quod poſſit in capti„ vorum redemptionem conferri; ut cum „ ſic agitur, & præſentis iræ remotio, & „ merces proficiat in futuro „.

IV. Nec multo poſt in Concilio Matiſconenſi II. expreſſius adhuc hæc eadem de decimis placita corroborata ſunt. 1. Eſſe eas juris divini. 2. Omnibus retro ſemper ſæculis perſolutas fuiſſe. 3. Clero perſolvi debere ſuſtentando, ut terrenis ab omnibus curis liber & expeditus, totus divino vacet miniſterio, 4. Quidquid poſt parce & frugaliter ſuſtentatos Clericos reſiduum fuerit, id totum in pauperes & captivos erogandum (1). *Leges divinæ conſulentes Sacerdotibus ac Miniſtris Eccleſiarum, pro hæreditatis portione omni populo præceperunt, decimas fructuum ſuorum ſacris locis præſtare, ut nullo labore impediti, horis legitimis ſpiritalibus poſſint vacare miniſteriis. Quas leges Chriſtianorum congeries longis temporibus cuſtodivit intemeratas; Nunc autem paulatim prævaricatores legum, pene Chriſtiani omnes oſtenduntur, dum omnes, quæ divinitus ſancita ſunt, adimplere negligunt. Unde ſtatuimus ac decernimus, ut mos antiquus a fidelibus reparetur: & decimas Eccleſiaſticis famulantibus ceremoniis populus omnis inferat, quas Sacerdotes, aut in pauperum uſum, aut in captivorum redemptionem prærogantes, ſuis orationibus pacem populo, ac ſalutem impetrent.*

V. Non abs re vero augurabantur Concilii Turonenſis II. Patres, religioſa in exolvendis decimis fide & diligentia, poſſe fideles laicos ingruentes bellorum civilium procellas ſuis a cervicibus amoliri. Auctore enim Gregorio Turonenſi ſanctiſſimus Anachoreta Hoſpitius vaticinatus fuerat Longobardos in Italiam exundaturos, non ſine fœdiſſima omnium vaſtatione, quo pœnæ ſumerentur de immanibus flagitiis, paſſim ſcatentibus, ac præ ceteris de inhumanitate eorum, qui nec decimas ſolverent, nec eleemoſynas erogarent, & ita obdureſcerent in fratres ſuos, quaſi cœleſtis parentis miſeratione ipſimet nihil indigerent (2). *Eſt enim omnis populus infidelis, perjuriis deditus, furtis obnoxius, in homicidiis promptus,*

[1] Can. 5.   [2] *L. 6. c. 6.*

Digitized by Google

ptus, a quibus nullus juſtitiæ fructus ullatenus gliſcit, non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non peregrinus hoſpitio recipitur, &c.

VI. Verba facit alio loco Gregorius Turonenſis, de alterius generis decimis voluntariis, quæ beati Martini ab iis vovebantur Eccleſiæ, qui beneficii quidpiam ab eo conſecuti eſſent; ad animantium etiam incolumitatem, quibus inuri faciebant claves ejus Eccleſiæ, tanquam cauteria quædam ſervitutis, qua beato Martino addicerentur (1). *Caballorum extitit morbus, &c. Adveniente ſupradicta clade, accedebant ad oratorium, vota facientes pro equis, ut ſcilicet ſi evaderent, ipſi decimas loco conferrent. Cumque his hæc cauſa commodum exhiberet, addiderunt ut de clave ferrea, quæ oſtium oratorii recludebat, characteres caballis imponerent. Quo facto ita virtus Sancti prævaluit, ut & ſanarentur, qui ægrotaverant, & qui non incurrerant, nihil ultra perferrent.*

VII. In ea quæ ab Othlono Presbytero exarata eſt beati Bonifacii Archiepiſcopi Moguntini vita, affirmatur ab Apoſtolis & ab Apoſtolicis primum Antiſtitibus naſcentis Eccleſiæ, adſignatas fuiſſe Eccleſiis & Epiſcopis decimas: ſed ea conditione, ſexcenties in Canonicis Regulis innovata, ut earum dimidia pars inſumeretur reparandis Eccleſiis, fovendis pauperibus, Xenodochiis, Monaſteriis. Itaque non poſſe Epiſcopos & Clericos omnia prorſus in ſuos ipſorum uſus convertere, niſi ut in publicam offenſionem incurrant, & in graviſſimum flagitium (2). *Primi Principes Eccleſiarum Apoſtoli, omneſque qui eorum veſtigia ſequentes, unicuique genti ſacram fidem primitus tradiderunt, poteſtatem habuerunt, poſſeſſiones vel decimas quæ ſibi contingebant, illi & illi Eccleſiæ donare. Quandoquidem juxta ſanctorum Canonum decreta, decimas in quatuor portiones dividentes, unam ſibi, alteram Clericis, tertiam pauperibus, quartam reparandis Eccleſiis. Numquid avaritiæ ſuæ tantummodo conſulentes, in diſtributione decimarum, obliti ſunt pauperum reparationiſque Eccleſiarum, ſicut modo, proh dolor, cernimus agi? Canones enim ſancti, ex quorum auctoritate colliguntur decimæ, non ſolum decimas dari, ſed etiam inter varios jubent diſtribui, ut in urbibus quibuslibet & vicis Xenodochia habeantur, ut pauperes & peregrini alantur. Sed tam ſanctum, tam neceſſarium præceptum in plurimis locis, non ſolum minime curatur, ſed etiam pene ignoratur. Nam ſolummodo illud legitur, quod decimæ Epiſcopis ſint tribuendæ. Quid vero exinde agendum ſit, vel ſi quidpiam aliud curandum ſit circa Monaſteria, &c. ignorantiæ commendatur.*

VIII. Prolixus, fateor, contextus, ſed iis refertus, quæ juvet obſervaſſe diligentius. Nam præter antiquitatis gloriam, quæ decimis aſſeritur, ut quæ Eccleſiæ ipſi coævæ & ſuppares ſint; præter earum uſum & diſtributionem, convenienter Eccleſiæ legibus: duo ſuperſunt magni ſane ponderis. Primum eſt, Epiſcopis potiſſimum deberi decimas. Ipſi enim Apoſtolis ſucceſſere, ipſi Eccleſiarum poſt Apoſtolos fuere Apoſtoli, patres, ſatores, cultoreſque, ſucciſis gentilitiæ paulatim ſuperſtitionis dumetis. *Illud legitur, quod decimæ ſunt Epiſcopis tribuendæ.* Itaque ad priorum ſæculorum mores Eccleſiæ illæ propius accedunt in hac parte, & ad decimarum ipſam originem, quarum Epiſcopi præſcripta conſuetudine & poſſeſſione decimas omnes percipiunt. Alterum eſt, Canonicum uſum decimarum eum eſſe, ut ſuſtententur Clerici, & pauperes, & pauperum ſelectiſſima portio Monachi, denique *ut in urbibus quibuslibet & vicis Xenodochia habeantur.*

IX. Revocanda ad laicos oratio eſt, quos beatus Cæſarius Arelatenſis Archiepiſcopus ſedulo monet, decimas ipſorum ſubſtantiæ, non ipſorum eſſe, ſed Eccleſiæ; nec retineri ab eis poſſe citra furti & ſacrilegii infamiam. Quin & conteſtatur ſuperflua eorum omnia, hoc eſt, poſt moderatam & frugalem familiæ ſuſtentationem reſidua omnia, jam nihil ad ipſos, ſed ad pauperes pertinere. Si ſuperflua vero hæc coacervent, quo ampliores vel ſibi opes, vel filiis dignitates parent, toties illos homicidii noxa contaminari, quoties pauperes extrema neceſſitate oppreſſos levare ceſſant (3). *Sed tu forte reſpondes, & dicis, Ex eo quod mihi Deus amplius dederit, quam opus ſit, volo filiis & filiabus meis argentum emere, ornamenta pretioſiſſima comparare. Cui ego reſpondeo, Ornamenta quidem emis, ſed peccata non redimis. Et quia non ſolum decimæ non ſunt noſtræ, ſed Eccleſiæ deputatæ: verum quidquid amplius, quam nobis opus*

(1) Mirac. beati Martin. L. 3. c. 33. (2) In Præfat. apud Sur. die 5. Junii. (3) Hom. 9.

opus eſt, a Deo accipimus, pauperibus erogare debemus. Si quod eis deputatum eſt, noſtris cupiditatibus, vel vanitatibus reſervamus, quanti pauperes in locis ubi nos ſumus, fame & nuditate mortui fuerint, noverimus nos rationem de animabus illorum in die judicii reddituros.

X. Has Cæſarius morum regulas fidelium mentibus altiſſime infigendas, eoque ſæpius inculcandas non abs re exiſtimabat. Quidquid poſt neceſſarias familiæ expenſas reliquum foret, id jam ad pauperum cenſum ſpectare, cujus non domini jam, ſed adminiſtratores duntaxat eſſent. Itaque ut viam ſibi tutiſſimam ad ſalutem munirent, non ſatis eſſe ut decimas darent, ſed ut ex aliis etiam partibus novem in eoſdem pauperes refunderent, quidquid neceſſariis ſuis uſibus ſuperflueret (1). *Quæcunque Deus excepto mediocri & rationabili victu & veſtitu, ſive de quacunque militia, ſive de agricultura contulerit, non tibi ſpecialiter dedit, ſed per te pauperibus eroganda tranſmiſit. Si nolueris dare, noveris te res alienas auferre. Quia ſicut dixi, hoc ſolum eſt noſtrum, quod nobis, vel noſtris rationabiliter ſufficit. Quidquid ſuperfuerit, Deus noſter pauperibus erogandum tranſmiſit. Ac ſic non ſolum decimas dare debemus, ſed etiam de novem partibus, quidquid ſolutis vel expletis ſumptibus noſtris remanſerit, quaſi aliis tranſmiſſum fideliter erogare debemus.* Hæc erat ſanctorum Patrum doctrina, hæc morum norma, cui non omnes forſan animo, pauci moribus aſſentiebant. Sed ipſius ſummæ Veritatis teſtimonio, arcta via eſt, qua itur ad vitam, & a pauciſſimis teritur. Ideo & mox Cæſarius rurſum: *Et tamen fratres non video, qua fronte illi non offerimus decimum, a quo accepimus totum.*

XI. Singulas rerum ſpecies & formas expreſſit Beda, quarum vir antiquæ probitatis offerebat decimas, præter copioſa alia in pauperes dona: unde & Epiſcopalibus tandem inſulis decoratus eſt (2). *Ordinatus eſt poſt hæc Eadbertus, vir Scripturarum ſcientia, ſimul & præceptorum cæleſtium obſervantia, ac maxime eleemoſynarum operatione inſignis, ita ut juxta legem, omnibus annis decimam, non ſolum quadrupedum, verum etiam frugum omnium atque pomorum, nec non & veſtimentorum partem pauperibus daret.*

XII. In Eccleſia vero Græca, in ipſo Juſtiniani Codice proditum eſt, eum jam inoleviſſe morem, ut Epiſcopi ſeveritatem Eccleſiæ & mucronem diſtringerent in eos, qui Eccleſias decimis vel primitiis frugum ſuarum defraudarent. Ei pœnæ gravitati intercedit Codicis lex: ſed nihilominus perſpicuum eſt, quam acriter Eccleſiæ Præſules inſtarent, & quam ſtricto nexu vincirentur laici, ut decimas vel alia quævis ſtata penderent Eccleſiæ vectigalia (3). *Non oportet Epiſcopos, aut Clericos cogere quoſdam ad fructus offerendos, aut angarias dandas, aut alio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare, aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare. Quamvis uſus ita obtinuerit. Tranſgreſſor cadit ab Eccleſia, & adminiſtratione ipſius, & dat decem libras.*

CAPUT VII. *P. 3. l. 3. c. 1.*

De Decimis & Primitiis ab anno Chriſti octingenteſimo ad milleſimum.

I. Ad exigendas decimas volunt Capitularia non juramenta adhiberi, ſed anathemata.

II. Opem ferebat Epiſcopis armata Regum & Magiſtratuum auctoritas.

III. Nec Epiſcopis hic, nec Regibus illini poterat macula terrenæ cupiditatis ulla.

IV. In decimis ſpectabatur religioſum officium, ut ſaluti potius conducerent æternæ laicorum, quam Clericorum temporali vitæ.

V. Vetat Herardus Archiepiſcopus Turonenſis, ne Parochi vi extorqueant decimas.

VI. Jus exigendi & ſolvendi decimas legi divinæ & Scripturis innixum.

VII. Principum eſt & Epiſcoporum laicos fideles compellere ad ſolvendas Parochis decimas, non Parochorum.

VIII. Prohibentur laici decimas uſurpare.

IX. Jam cœperant eas invadere.

X. Diluitur objectio ex Alcuini Epiſtola petita, de gentibus nuper fidei adgregatis.

XI. In Oriente neſas erat vim adferre ad quidvis exprimendum.

I. ID ſanciebant Caroli Magni Capitularia, ut Epiſcopis, vel Parochis decimæ perſolverentur; utque ad id non juramenta adhiberentur, ſed anathematum mi-

[1] Hom. 21. [2] L. 4. Hiſt. c. 29. [3] Cod. de Epiſcop. & Cler. c. 38.

næ (1). *Qui decimas poſt crebras admonitiones, & prædicationes Sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Juramento vero eos conſtringi nolumus, propter periculum perjurii*. Circumſpectiſſime prorſus, ne crimina cumulent Laici perjurio; ſatius ducitur ut nec jurent, ſed aliis vinculis conſtringantur.

II. Præſides, Magiſtratus, Reges ſuam interponebant auctoritatem, ad compellendos Laicos contumaciores, quo Paſtores tam juſto et neceſſario proſequerentur officio; nec vero quidquam tergiverſando de ſtato jure decerpi minuique poſſe ſperarent (2). *De decimis, quas populus dare non vult, niſi quolibet modo ab eo redimantur, ab Epiſcopis providendum eſt, ne fiat. Et ſi quis contemptor inventus fuerit, & nec Epiſcopum, nec Comitem audire voluerit, ſi noſter homo fuerit, ad præſentiam noſtram venire compellatur. Ceteri vero diſtringantur, ut inviti Eccleſiæ reſtituant, qui voluntarie dare neglexerunt*. Et temporalibus ergo, et ſpiritalibus ſæviebat Eccleſia pœnis, quo ad obſequium tam juſtum obſtinatos frangeret.

III. Id enim pii moliebantur Imperatores, Capitularium conditores hac legum Canonumque ſævitia: non ut Eccleſiæ corruptibiles theſauros reconderent, ſed ut fidelibus veras pietatis & grati memoriſque divinorum beneficiorum animi divitias accumularent. Non indicebantur ergo hæ potiſſimum pœnæ, niſi ad æternam eorum ſalutem, a quibus temporalia hæc vectigalia exprimebantur. Quibus etiam ipſis diuturnior bonorum ſuorum temporalium firmabatur poſſeſſio, propitiato eo, cujus hæc omnia nutu vel conſtant, vel diffluunt (3). *Admonemus atque præcipimus, ut decima Deo omnino dari non negligatur, quam Deus ipſe ſibi dari conſtituit. Quia timendum eſt, ut quiſquis Deo ſuum debitum abſtrahit, ne forte Deus per peccatum ſuum auferat ei neceſſaria ſua: & qui decimam dare neglexerit, novem partes auferentur ab eo.*

IV. Parochorum munus erat, ut plebibus ſuis renuntiarent, profanam eſſe, & pene gentilitiam totam hanc terrenorum prædiorum poſſeſſionem; niſi rore quodam cœleſti, & ſummi Numinis gratia ac favore eam perfundi curarent, dandis ad Altare primitiis, ad Cleri alimenta decimis, & largis in pauperes eleemoſynis ex novem partibus reliquis (4). *Adnuntient Presbyteri plebi publice, ut primitias omnium frugum terræ ad benedicendum afferant, & ſic poſtea inde manducent. Et decimas ex omnibus fructibus & pecoribus annis ſingulis ad Eccleſias reddant; & de novem partibus quæ remanſerint, eleemoſynas faciant, & ex ipſis peccata redimant.*

Non ergo ea erat decimarum natura, quæ ditandis Clericis comparata eſſet; ſed quæ religionem populorum teſtificaretur, & ſe ſuaque Deo offerendi promtiſſimam voluntatem (5). Clericorum vero non ea erat avaritiæ materia, ſed virtutum complurium, dum medias inter opes parce ipſi quidem victitant: at eorum opulentiam illi experiuntur, qui quacumque calamitate vel inopia laborant. His iiſdem porro præceptis imbuebantur & documentis, qui negotio vel artificio quopiam occupabantur, animum ut crebrius ardentiuſque arrigerent ad æternæ ſalutis opes; utque ne quid uſquam lucri corraderent, quin ex eo largas eleemoſynas præter ſolemnes decimas darent, non ſecus ac ii ſi qui agrum colunt (6). *Decima dari non negligatur, quam Deus ipſe ſibi dari conſtituit. Placuit ut admoneantur omnes fideles, qui negotiis ac mercationibus invigilant, ut non plus terrena lucra, quam vitam accipiant ſempiternam, &c. Sicut his qui labore agrorum neceſſaria acquirere inſtant, decimæ & eleemoſynæ dandæ ſunt; ita his quoque qui pro neceſſitatibus negotiis inſiſtunt, faciendum eſt. Unicuique homini Deus dedit artem, qua paſcitur; & unuſquiſque de arte ſua, de qua corporis neceſſaria vel ſubſidia habet, animæ quoque, quod magis neceſſarium eſt, ſubſidium adminiſtrare debet.*

Ne Eccleſia quidem decimarum ſe immunem eſſe volebat; quocirca ex ipſis etiam decimis ſibi perſolutis decidebat ipſamet decimas, quas in pauperes erogaret (7). *Ut de omnibus in eleemoſynam datis, tam Eccleſiæ, quam fratribus, decimæ pauperibus dentur.* Hic uſus erat, & mos Monachorum. Excerptum enim hoc caput eſt ex eorum Conſtitutionibus in Conventu Aquiſgranenſi anni 817.

Id

[1] L. 2. c. 38.
[2] L. 5. c. 46.
[3] L. 5. c. 80. Et Conc. Mogunt. Can. 48.
[4] L. 6. c. 189.
[5] Capitul. l. 5. c. 114.
[6] L. 6. c. 238. Et Cap. Theod. c. 35.
[7] Addit. 1. c. 49.

Id quoque non panci augurabantur, ulciſcendæ eorum avaritiæ, & ſeligionis incuriæ, qui decimas non ſolvebant, famem quandoque & id genus calamitates alias a Deo immitti. Audiendi ſunt hic Patres Concilii Francofordienſis (1). *Omnis homo ex ſua proprietate legitimam decimam ad Eccleſiam conferat. Experimento enim didicimus, in anno quo illa valida fames irrepſit, ebullire vacuas annones a dæmonibus devoratas, & voces exprobrationis auditas.*

Hinc Synodi Principeſque adnitebantur, ut pleniſſime ſolverentur decimæ: nihil minui, nihil ſubtrahi ſinebant, quo & conſecratio ac benedictio ſuperna uberrime affiueret. Unde Concilium II. Remenſe (2). *Ut decimæ pleniter dentur*. Et Capitulare Ludovici Pii (3): *De nonis & decimis, unde & genitor noſter, & nos frequenter, & in diverſis placitis admonitionem fecimus, & per Capitularia noſtra ordinevimus, volumus atque jubemus, ut de omni conlaborato, & de vino, & fœno, fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima perſolvatur. De nutrimine vero pro decima, ſicut hactenus conſuetudo fuit, ab omnibus obſervetur*. Copia tamen fiebat Epiſcopo accipiendæ pro frugibus pecuniæ, ſi Laici ita cuperent: *Si quis tamen Epiſcoporum fueric, qui argentum pro hoc accipere velit, in ſua maneat poteſtate, juxta quod ei, & illi qui hoc perſolvere debet, convenerit.*

V. Herardus Archiepiſcopus Turonenſis jubet ille quidem ut decimæ religioſe offerantur: primitiæ vero frugum deferantur ad Altare: *Ut omnes primitiæ frugum benedictionis gratia ad Eccleſiam deferantur*. Sed a Parochis vetat conveniri quemquam ad decimarum ſolutionem exprimendam. Nec enim illas elici placet, niſi monitionibus piis & prædicationibus. (4) *Nullus Sacerdotum decimas cum lite & jurgio ſuſcipiat, ſed prædicatione & admonitione.*

Nec is tamen erat Herardus, qui tot Conciliis, Regibuſque litem moveret, quibus placuit temporales concrepare pœnas & ſpiritales, in eos, qui officio deeſſent, in re divino jure conſtituta. Sed aut ſuperſederi poſſe exiſtimabat iis pænis in ſua Diœceſi, ut quæ docilior eſſet, & monitionibus ſolis revocari poſſet ad officium. Aut eas pœnas a Conciliis ſancitas, ab ipſis potius Epiſcopis, vel Principibus infligendas eſſe, quam a Parochis; quod illorum, quam horum invictior ſit poteſtas, & zelus in hujuſmodi quidem rebus purior habeatur.

VI. In omnibus enim Legibus & Canonibus id perſpicuum eſt, divino & inconcuſſo Scripturarum jure decimas inſtitutas. Unde & pulcherrime Concilium Troslejanum anno 909. eos primum vituperabat, qui cum juri ipſi derogare non poſſent, ex eo defraudare ſaltem aliquid geſtiebant: (5) *Defraudant Deo debitam decimarum partem, dicentes, non ſe debere decimas dare de militia, de negotio, de artificio, de lanarum tonſione, & de ceteris quibuſcunque ſibi a Deo largitis commerciis*. Non Eccleſiæ, ſed Dei ipſius voces illis inculcantur ad hoc jus conſtituendum: *Audiant non noſtra, ſed per ſacras Scripturas Dei de talibus mandata, atque ſancta ſanctorum Patrum exempla, &c.* His intexuntur teſtimonia libri Numerorum, Levitici, Deuteronomii, Evangelii ipſius; quibus ex omnibus conſtat Dominum univerſorum & Deum decimas ſibi univerſim rerum omnium integras ſervaſſe, & juſta & neceſſaria noſtræ in ipſum pietatis & religionis officia. *Ecce audiſtis, cujus ſint, & cui ſacrificentur, & cui dari, ſcilicet Deo, decimæ debeant. Sed & quæ ſibi dari præcipiet; ſcilicet non tantum omnes omnium quæ naſcuntur in terra decimes, ſed etiam univerſas frugum, quas gignit humus, primitias, necnon & decimas boum, ovium, & armentorum, cum primogenitis eorum: manuum quoque veſtrarum decimas, ac primitias, ut cedant in uſus Sacerdotum, &c. Audiat quicunque eſt ille, miles ſit, negotiator ſit, artifex ſit. Ingenium quo paſceris, Dei eſt; & ideo inde ei dare debes decimas.*

VII. Hinc illud concluditur, tametſi decimas & primitias Parochi non aliter vel ſpectare debeant, vel accipere, quam ut eleemoſynas: id Epiſcopis tamen & Principibus ex officio incumbere, tanquam vices Dei in terris obtinentibus, ut irreligioſos, & divinæ immemores beneficentiæ compellant, hæc viciſſim in Deum & miniſtros ejus pietatis ſuæ munera rependere. Ideo & in Concilio Forojulienſi ſub Paulino Patriarcha, eadem Prophetarum teſtimonia & divinæ depromuntur comminationes,

(1) Can. 25. (2) Can. 38. (3) Cap. Car. Mag. l. 2. c. 22. Con. Gall. Tom. 2. p. 456.
(4) Cap. 35. 37. 132. (5) Can. 6.

Digitized by Google

nes, quæ in Concilio Troslejenſi. Excommunicationis in hoc Concilio pœna ſiletur, non ſiletur in Concilio Ticinenſi (1). Voluit & Ludovicus in Capitulari Vormatienſi anno 829. pœnas in eos diſtringi, qui decimas ſubtraherent. *Diſtringantur, ut vel inviti Eccleſiæ reſtituant, quæ voluntarie dare neglexerunt.*

VIII. Nec ſegnior Conciliorum & Principum cura in id conferenda fuit, ut ne decimas Laici ipſi uſurparent, uni perſolvendas Eccleſiæ. Tanti duces & auctores flagitii damnati ſunt a Concilio Metenſi anno 888. in eoſque conjecta eſt invidia ejus famis, quæ Gallias depopulata fuerat. Expreſſa ad id Malachiæ Prophetæ verba promuntur, quibus par pœna pari imputatur impietati (2). *Dominus loquitur per Prophetam: Afferte omnem decimam in horreis meis, &c. Scimus quoniam peccatis exigentibus clauditur cœlum, & fit noſtris diebus ſæpiſſime fames. Ideo ſtatuimus, ut deinceps nemo Seniorum de Eccleſia ſua accipiat de decimis aliquam portionem; ſed ſolummodo Sacerdos qui eo loco ſervit, ubi antiquitus decimæ fuerunt conſecratæ, ipſe eas accipiat cum integritate.*

In Concilio Ingelheimenſi anno 848. id ipſum pronuntiatur adverſus Nobiles quoſdam, qui Eccleſiaſticas decimas ſibi vindicarant (3): *Ut oblationes fidelium, quatenus Altari deferantur, nihil omnino ad laicalem pertineat poteſtatem, dicente Scriptura: Qui altari ſerviunt, de altario participentur.* Ex Canone primo colligitur hunc de decimis exponendum nobis fuiſſe. Eo enim declaratur infanda licentia uſurpatas eſſe a Laicis decimas, de quibus ſi quæ moveantur lites, eas neceſſe ſit apud Eccleſiæ Judices ventilari. Aderant porro huic Concilio Ludovicus IV. Rex Franciæ, & Ottho Rex Germaniæ. *Ut decimæ, quas Dominus præcipit in horreum ſuum deferri, ſi Eccleſiis Dei non fuerint retentæ, ſæcularia ſuper hoc non exerceantur judicia, nec in forenſibus diſcutiantur cauſis, ſed in ſancta Synodo ab ipſis Sacerdotibus, quorum deputata ſunt uſibus, quid exinde debeat actitari, certis definiantur promulgationibus.*

IX. Ex his vero poſterioribus Canonibus emicat, necdum tunc in mentem quidquam veniſſe de decimis infeudatis. Involaverant decimas Laici, necdum pacifice poſſidebant, necdum obducere potuerant huic rapinæ vel colorem legitimæ poſſeſſionis. Quin identidem commonebantur profani deprædatores; ut Eccleſiæ reſtituerent, quæ jure retinere non poſſent. Unde & inceſſit eos cupido, ut Monachis potius, quam Parochis, vel Epiſcopis reſtituerent. Ubi vero ejuſmodi aliquid contigerat, non facile poterant Epiſcopi ſe continere, quin Monachis inſtarent, ut Parochis potius, quæ Parochorum erant jura, redintegrarentur. Eo forſan pertinet illa Hincmari Archiepiſcopi Remenſis Epiſtola, ad Monachos Sandionyſianos tum data, ubi illos inaudiit decimam neſcio quam Parocho venditūros. Monuit vendi non poſſe, quæ reſtitui deberent; gravi id fore, non Clericis tantum, ſed & Laicis offendiculo; ſi quibus ab aliis quam a Sandionyſianis Monachis, in quorum ſinu olim tyrocinia poſuerat, tentatum id fuiſſet, dirum in eos anathema ſe jaculaturum fuiſſe (4). *Abſit, fratres, ut alii Eccleſiaſtici & Religioſi viri hoc audiant, quia Monachi de Monaſterio ſancti Dionyſii decimam vendere quærunt, ut de ipſo pretio infernum comparent.* Copioſe inferius hac eadem de re.

X. Unum reſtat quod elucidemus dubium, ex Epiſtola Alcuini ad Carolum Magnum ſcripta, (5) quem dehortari videtur, ne ſinat decimas ab Hunnis exigi, qui non ita pridem Chriſti gregi acceſſere. Orat ſerio perpendi, an conſultum ſit tam gravi ſtatim jugo ſubjici tam rudes & barbaros (6). *Si melius ſit rudibus populis in principio fidei jugum imponere decimarum, ut plena fiat per ſingulas domus exactio illarum.* An ſimile veri ſit inter ipſa Eccleſiæ primum cunabula decimas ab Apoſtolis expreſſas fuiſſe: *An Apoſtoli, a Chriſto edocti, exactiones decimarum exegiſſent?* Ecqui ſperes rudes & in fide tyrones facile obtemperare poſſe ei legi, quam vix ſubeant qui Chriſtianis inſtitutionibus jamdiu ſunt innutriti? *Nos in fide Catholica nati, nutriti & edocti, vix conſentimus ſubſtantiam noſtram pleniter decimare. Quanto magis tenera fides, & infantilis animus, & avara mens illarum largitati non conſentit?*

Reſpondeo vero ea ipſa Epiſtola, qua nuper converſis gentibus diſpenſatio & indul-

(1) Capit. l. 5. c. 101. Baluz. Cap. tom. 1. pag. 665. Conc. Foroj. Can. 14. Conc. Ticin. ſub Leone IV. c. 17. (2) Can. 2. (3) Can. 8. 9. (4) Flodoard. L. 3. c. 25. (5) Epiſt. 7. (6) Le Cointe ad ann. 798. n. 17.

Digitized by Google

dulgentia neceſſaria ſuadetur, approbari inveteratam conſuetudinem, & inexorabilem neceſſitatem ceteris omnibus fidelibus impendentem exſolvendarum decimarum. *Roborata vero fide & confirmata conſuetudine Chriſtianitatis, tunc quaſi viris perfectis fortiora danda ſunt præcepta, quæ ſolida mens Religione Chriſtiana non abhorreat.* Adde quod ne de relaxandis quidem neophytis omnino illis ab ea lege hic agatur, ſed tantum de decimis non ea ab eis auſteritate & copia exigendis, qua ab aliis fidelibus: *Ut plena ſit per ſingulas domos exactio.*

Scripſit Rex Pipinus Caroli Magni parens, ad Lullum Archiepiſcopum Moguntinum, decimas ut auctoritate regia ſibi accumulatas exigeret, nec ullum ſineret abire immunem (1). *Sic feciatis ordinare de verbo noſtro, ut unuſquiſque homo, aut vellet, aut nollet, ſuam decimam daret.* Chriſto nomen dederat ea gens jamdiu, ſatis multo jam tempore, ut ejus jugi patiens eſſet. At Carolus Magnus perdomitis Saxonibus, ſtatim illam inflixit decimarum legem, ut patet ex Chartis fundationis Epiſcopatus Bremenſis (2). *Victi jam Chriſto & Sacerdotibus ejus, omnium ſuorum jumentorum & fructuum, totiuſque culturæ perſolvant decimas.* Quin & illud voluit Rex Chriſtianiſſimus, ut omnium, quæ in fiſcum inferrentur decimæ, Eccleſiæ adjicerentur: *Ut undecunque cenſus aliquid ad fiſcum pervenerit, decima pars Eccleſiis & Sacerdotibus reddatur.* In alio Capitulari calamitates publicas omnes in decimas non ſolutas refundit. Ad Conſulta Bulgarorum reſpondens Nicolaus Papa, his nuperis quoque Chriſtianæ fidei ſectatoribus, proponit tantum exempla veteris Teſtamenti, ab ipſa uſque petita mundi origine pro primitiis (3). *Fruges novas & rerum offerre primitias etiam veteribus moris erat, quod pene in ipſo initio mundi Abel & Cain egiſſe legimus.*

XI. Laudat Photius in Nomocanone (4) Imperatorias Conſtitutiones, quæ vetant divelli ab Eccleſiæ communione, vel ſacramentis defraudari, eos qui vulgatiſſimo non funguntur officio in ſolvendis primitiis, decimis, oblationibus: nec valere ulterius ſinunt vetuſtiſſimæ conſuetudinis inolitam ſævitiam. Tranſgreſſoribus harum Conſtitutionum indicitur Beneficii exauctoratio, & mulcta decem librarum. Ubi tamen a Photio ipſo obſervatur, ei Conſtitutioni locum non eſſe, niſi Conſtantinopoli, & Metropolibus quæ ei ſubjiciuntur.

CAPUT VIII. *P. 3. l. 3. c. 2.*

De Decimis & Nonis quæ exigebantur a laicis, fundos Eccleſiæ Beneficiario jure obtinentibus, ſub Imperio Caroli Magni. De Precariis.

I. Sponte ſua privati quidam ultra decimas aliquid conferebant.

II. Qui jure Beneficiarie fundos Eccleſiæ obtinebant Laici, decimas ei & nonas ſolvere tenebantur.

III. Probationes ex Capitularibus Caroli Magni, & Ludovici Pii.

IV. Reparandis Eccleſiis iidem aſtringebantur.

V. Urgent Concilia, ut laici hujuſmodi Beneficiarii officii fungantur.

VI. Concilii Cariſiaci teſtimonio oſtenditur Carolus Martellus, adeoque & Pipinus prædia Eccleſiæ militibus ſuis diſtribuiſſe.

VII. De Precariis. Duplicis erant generis. Alia nempe militum beneficiaria Eccleſiæ prædia aſſecutorum. Alia eorum qui ſuos agros Eccleſiæ largiebantur, moxque eoſdem ab ea, & duplo, vel triplo majores alies recipiebant in uſumfructum.

VIII. Quando & quomodo hæc precaria innovabantur?

IX. Urgent Epiſcopi Eccleſiæ reſtitui, quæ uſurpata fuiſſent: aſſentiuntur Reges.

X. Varia genera precarii poſterioris ordinis.

XI. Monaſteria quandoque ipſa in precarium data.

XII. Quæ ejus rei etiamnunc veſtigia?

XIII. Multa obſervata in precaria primi generis.

XIV. De Emphyteuſibus.

I. SAnctitatis nomine celebratus Geraldus Comes Auriliacenſis, cujus vitam litteris mandavit B. Odo Cluniacenſis

(1) Du-Cheſne tom. 2. p. 663. (2) Baluz. Cap. To. 1. p. 246. 253. 267.
(3) Cap. 89. (4) Tit. 6. c. 12.

ſis Abbas, lecto & perpenſo diligentiſſime illo Evangelii contextu, ubi aſſeverantiſſime Chriſtus negat patere eis poſſe januam regni cœleſtis, quorum non exuberaverat juſtitia, ultra eos fines, quos ſibi præſcripſerat Phariſæus; ſecum ipſe conſtituit, non decimas tantum ſolvere, & largiſſimas effundere eleemoſynas, ſed & nonas, hoc eſt, nonam partem omnium ſubſtantiarum ſuarum in pauperes & calamitoſos erogare (1). *At vero non immemor, quia Chriſtianorum juſtitia debet juſtitiam Phariſæorum ſupergredi; cum univerſæ fruges ejus rectiſſime decimarentur, Nonas etiam jubebat ſeorſum recondi, quæ in diverſis pauperum neceſſitatibus diſpenſarentur.*

II. De his decimis egimus capite ſuperiore. De his nonis ne hoc quidem agemus: quod eæ arbitrariæ fuerint, nec ullis humanis legibus ſancitæ. De iis vero decimis noniſque verſanda nobis nunc quæſtio eſt, quæ Clero pendebantur a laicis, qui terras Eccleſiæ obtinerent, ſive a ſe ſuo marte uſurpatas, ſive a Regibus conceſſas, conſenſu libero Epiſcoporum, aut extorto, cum jam eo præſidio neceſſario munienda videretur Eccleſiæ & Regni ſalus. Erat æquitati prorſus conſentaneum, ut ſi agri hæreditarii laicorum decimas ſolverent, quos uſurpaſſent, & quorum uſufructuarii tantum eſſent, vel Beneficiarii; ii duplices penderent decimas: Erat & illud æquiſſimum, ut ſummi principes, qui his uſurpationibus locum dederant primum, ex parte ſaltem aliqua Eccleſiæ ſatisfacerent, donec ſuis illam agris & prædiis redintegrarent. Nec ab æquitate denique recedebat, ei indulgentiæ prorſus mirabili aſſentiri Epiſcopos, & ad hæc omnia connivere, cum Principes alioqui cernerent Eccleſiarum tuitionem repudiaturos, & in certiſſimam eas conjecturos perniciem, cum eo tempore undique fremerent, irruerentque Saraceni, Normanni, aliique Ethnici & Barbari, non regno, quam Eccleſiæ infeſtiores.

III. Accipe jam ipſas ad hoc Caroli Magni, & Ludovici Pii Conſtitutiones (2): *Ut qui Eccleſiarum Beneficia habent, nonam & decimam ex eis, Eccleſiæ, cujus res ſunt, donent. Et qui tale Beneficium habent, unde ad medietatem laborent, de eorum portione proprio Presbytero decimas donent.* Duæ hic claſſes laicorum Beneficiariorum ſecernendæ ſunt. Alii Eccleſiæ prædium aliquod obtinent, fructuſque ejus omnes accipiunt; & hi ſane eidem Eccleſiæ decimas ſolvere jubentur. Alii ſunt Eccleſiæ *Medietarii*. Agros hi Eccleſiæ colunt, in fructuum partem ab ea vocantur, ex ſua ipſi portione decimas ei rependunt. De his quoque nonis capienda Conſtitutio Ludovici Pii, quando convenienter anterioribus Caroli Magni Capitularibus, deſignat quibus ex rebus ſolvendæ ſint tum decimæ, tum nonæ (3). *De nonis & decimis, unde & genitor noſter, &c. Volumus ut de omni conlaborato, & de vino, & fœno fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima perſolvantur.* Quoad animantes morem uſitatum retineri præcipit, ſinitque ut Epiſcopi vice decimarum pecuniam oblatam accipiant.

IV. Capite proximo de reparandis Eccleſiis agitur, quarum ad expenſas exiget Epiſcopus ab hujuſmodi Beneficiariis, quod æquum cenſuerit. *Similiter quidem de operibus in reſtaurationem Eccleſiarum, ſive in faciendo, ſive in redimendo, Epiſcopalis potius ſequatur voluntas. Nullatenus autem remaneat, quin ſicut a nobis ſæpe juſſum eſt, hoc aut illud partibus Eccleſiarum perſolvatur.* Cujus ſtatuti is ſenſus eſt, poſſe ab Epiſcopo accipi pecuniam pro decimis & nonis, ſi ultro offeratur; non poſſe exigi. At vero quoad reparationes Eccleſiarum, quibus etiam tenentur, penes Epiſcopum poteſtas & arbitrium erit, an ipſoſmet operam navare ſinat, an pecuniam potius pro modo rei ab illis ſolvi definiat.

Ita exponi hoc Capitulare debere, liquebit ex hoc alio, ubi lege promulgata decimarum & nonarum, præcipitur, ut Beneficiarii Eccleſiæ laici reparandis obligentur Eccleſiis, pro modo agrorum quos obtinent: porro ab Epiſcopis, Abbatibus & Regiis Officialibus definiri ſigillatim debere, quid & quantum quiſque reſarciat Epiſcopus, Abbas aut Beneficiarius laicus (4). *Conſiderandum eſt, ut de frugibus terræ, & animalium nutrimine nona & decima perſolvantur. De opere vero, vel reſtauratione Eccleſiarum, Comes & Epiſcopus, ſive Abbas cum Miſſo noſtro, quem ipſi ſibi ad hoc elegerint, conſiderationem faciant, ut unuſquiſque eorum tantum inde accipiat ad*

(1) L. 1. c. 28. (2) Capit. Car. Mag. l. 1. c. 163. (3) L. 2. c. 21. 22.
(4) L. 4. c. 40.

Digitized by Google

ad opeerandum & reſteurandum, quantum ipſe de rebus Eccleſiarum habere cognoſcitur. Similiter & Vaſſi noſtri aut in commune tantum operis accipiant, quantum rerum Eccleſiaſticarum hebent, vel unuſquiſque per ſe juxta quantitatem, quam ipſe tenet. Aut ſi inter eos convenerit, ut pro opere ſaciendo argentum donent, juxta æſtimationem eperis in argento perſolvant, cum quo pretio Rector Eccleſiæ ad prædictam reſtaueationem operarios conducere, & materiam emere poſſit. Nihil dilucidius optari poterat. Perſpicuum eſt autem hoc jam Capitulari, non licere Epiſcopo modum & quantitatem reparationum cuiquam indicere Beneficiario laico, niſi una adſit ei Comes, & Officialis Regius quem volet; nec pecuniam exigere, ſi malint ipſi Beneficiarii in reparationes laborem & induſtriam ſuam conferre.

Gemina ergo hæc ſunt, ſive onera, ſive munia laici Beneficiarii, ut decimas nonaſque pendat, utque reparandis Eccleſiis adlaboret, vel induſtria, vel pecunia ſua (1). *Quicunque Beneficium Eccleſiaſticum habent, ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas omnino adjuvent, & nonam & decimam reddant.* Cum non poſſint quandoque ſarta tecta ſervari, niſi ut in melius aliquid reſtauretur, occupata eſt a Capitularis auctore ea ambiguitas, & ei quoque oneri ferendo ſubjecti fuere Beneficiarii.

V. Regum Capitularibus nititur Concilium Francofordienſe, quo decimas & nonas exigat (2). *Ut decimas & nonas, ſive cenſus, omnes generaliter donent, qui debitores ſunt ex Beneficiis & rebus Eccleſiarum, ſecundum priora capitula domni Regis.* Reparandas quoque illis Eccleſias indicit (3): *Ut domus Eccleſiarum & tegumenta, ab eis fient emendata, vel reſtaurata, qui Beneficia exinde habent.* Concilium III. Turonenſe anni 813. querelis ſuis Carolum Magnum interpellavit, quod vanæ tam ſæpe & caſſæ cecidiſſent querelæ Eccleſiarum de his laicis Beneficiariis, utroque nexu devinctis, neutri ſatisfacientibus. Ceſſatores hos Ludovicus Pius gravi mulctæ ſubjecit; niſi reſipiſcerent, Beneficiis orbavit. (4)

Diximus alibi, quam ſollicite & anxie interpellatus ſit ab Epiſcopis Carolus Calvus, quo reſtitui Eccleſiam juberet prædiis & agris omnibus ſuis, quorum uſurpatores facinus ſuum nominis dignitate obumbrabant, cum Beneficiarii dicerentur. At Concilium Sueſſionenſe II. optari magis poſſe ſentiens quam ſperari pleniſſimam illam reſtitutionem, flagitavit, ut interim ſaltem, ne decimis, noniſque ſuis Eccleſiæ fruſtrarentur (5). *Ut ex poſſeſſionibus, quæ Eccleſiaſticæ certis inducíis comprobantur, nec plene propter varias neceſſitates poſſunt reſtitui, ſaltem nonæ ac decimæ tribuantur.* Concilium Valentinum III. anno 855. eaſdem preces iteravit, convenienter Principum Edictis (6): *Sicut Edictis Principum juſſum eſt.*

VI. Verum Epiſcopi Remenſis & Rothomagenſis Provinciarum ad Concilium Cariſiacum adunati, anno 858. liberius querelas ſuas effudere ſcriptis ad Ludovicum Germaniæ Regem litteris (7), teſtificati Carolum Martellum ſacrilegæ hujus uſurpationis auctorem fuiſſe, principemque, ideoque longe acerbiſſimas dediſſe pœnas; a Pipino ejus filio congregatam fuiſſe Synodum Liptinenſem; ibi eum reſtituiſſe quidquid tum quidem in poteſtate habuit; cum agros vero fundoſque omnes redintegrare Eccleſiæ non poſſet, propter bella, quæ tum flagrabant cum Gaifaro Aquitaniæ Principe, adductos ab eo fuiſſe Epiſcopos, ut ea Beneficia precarii nomine concederent militibus, decimas, nonaſque & reparationum expenſas perſoluturis, donec tempeſtivior ſe daret occaſio totius implendæ reſtitutionis. *Quantumcunque de rebus Eccleſiaſticis, quas Pater ſuus abſtulerat, potuit, Eccleſiis reddere procuravit. Et quoniam omnes res Eccleſiis, a quibus ablatæ erant, reſtituere, propter concertationem, quam cum Vaifario Aquitanorum Principe habebat, non prævaluit, precarias fieri ab Epiſcopis exinde petiit, & nonas ac decimas, ad reſtaurationem tectorum, & de unaquaque caſata XII. denarios, ad Eccleſiam unde res erant beneficiatæ, dari conſtituit, uſque dum ipſæ res ad Eccleſiam revenirent.*

Multa hic ſunt non perſunctorie expendenda. 1. Illud quippe intelligitur ſenſiſſe Pipinum ipſum bona fide, non potuiſſe a Carolo

(1) L. 5. c. 92. (2) Can. 25. 26. (3) Can. 46.
(4) Ann. 828. Capit. l. 5. c. 145. 146. Conc. Gal. T. 2. p. 467. (5) Ann. 853. Can. 9.
(6) Can. 10. (7) Can. 7.

Carolo Martello occupari res Eccleſiæ, citra conſenſum Epiſcoporum, quibus demum cunque anguſtiis premeretur Eccleſia. 2. Reſtitutas eſſe ex aliqua parte a Pipino poſſeſſiones Eccleſiæ, nec ceteras retentas eſſe, niſi annnentibus Epiſcopis, donec conſopitis bellis civilibus omnia redintegrarentur. 3. Præter decimas, nonas, & expenſas reparationum, indixiſſe Pipinum denarios duodecim annui cenſus in ſingulas familias, qua latiſſime pateret Beneficiarius ager. Id vero forſan deſignabatur voce *Cenſus* in Canone ſupra laudato Concilti Francofordienſis. Quæ eadem vox uſurpatur in Capitularibus Caroli Magni (1). 4. Precarii & Beneficii voces promiſcue hic habentur.

In Concilio quoque Tullenſi anni 859, idem Carolus Calvus ab Epiſcopis interpellatus eſt, ut agros ipſos reſtitui curaret; decimas ſaltem, nonaſque ſolvi urgeret, quæ quinta pars eſt proventuum omnium (2). *Quinta pars Miniſtris offertur.*

VII. Non abs re forſan erit hoc loco de Precariis pauca hæc libare, vel ex ſuperius delibatis refricare: cum ejus rei peropportunus ſit hic locus. Duplicis Precariæ ſunt generis in Capitularibus Caroli Magni (3). Aliæ concedebantur, & confirmabantur Beneficiariis laicis, quo Principi bellicis in expeditionibus præſto eſſent. Illæ ipſæ ſunt, de quibus jam diximus. Aliæ vero ad Eccleſiæ emolumentum pertinebant, quæ ſponte ſua & lubens iis aſſentiebatur. *Peecariæ ubi modo ſunt, renoventur, & ubi non ſunt, ſcribantur. Et ſit diſcretio inter precaeias de verbo noſtro factas, & inter eas quas ſpontanea voluntate de ipſis rebus Eccleſiarum faciunt.*

Innovatæ hæ Precariæ illæ ipſæ ſunt Concilii Liptinenſis, & quæ in libris Capitularium referuntur (4). Ne Pipinus quidem petiit, vel Precarias, vel Beneficia, niſi dum ſuperſtes eſſet, qui illis donabatur. Ejus morte rei ſuæ reſtituebatur Eccleſia, vel Precaria innovabatur. *Si moeiatue ille cui pecunia commendata fuit, Eccleſia cum propria pecunia reveſtita ſit. Et iterum ſi neceſſitas cogat, aut Princeps jubeat, Peecarium eenovetur, & reſcribatur novum.*

Quin & ſuperſtite Beneficiario, ſive Beneficium, ſive Precaria quandoque revocabatur. Si vel Eccleſia enim, vel Cœnobium gravi inopia laborare inciperet, et reſtituebantur & agri, & quidquid hic nomine *Pecuniæ* comprehenditur (5). *Et omnino obſervetur, ut Eccleſiæ vel Monaſteria penueiam & paupertatem non patiantur, quorum pecunia pro peccato præſtita ſit. Sed ſi paupertas cogat, Eccleſiæ & dominii Dei reddatur integra poſſeſſio.* Si his legibus cautionibuſque ſtatum fuiſſet, non contemnenda ea fuiſſent tam acerbi vulneris delinimenta.

Sed erant Precariæ aliæ, de quibus in Concilio Turonenſi III. anno 813. juſſu Caroli Magni actum eſt (6), ut eorum ſedarentur querimoniæ, quorum proximi ſua Eccleſiæ largiti erant. Hujus Concilii Præſules multis produnt documentis, quam præpoſteræ & iniquæ eſſent hæ querelæ. 1. Quiſquis rerum ſuarum aliquid Eccleſiæ conferebat, tantundem illico ab ea, vel etiam duplo, triploque amplius in uſumfructum accipiebat. 2. Nec ipſe tantum, ſed & proximi ejus omnes, de quibus conveniſſet, eo uſufructu gaudebant, dum in vivis eſſent. *Nam pene nullus eſt, qui res ſuas ad Eccleſias donet, niſi de rebus Eccleſiaſticis, aut tantum, quantum donavit, aut duplum, aut teiplum uſufructuario accipiat. Ex quibus ille tunc aut quantis filiis & propinquis a Rectoribus impeteaverit, poſt diſceſſum ejus eadem conditione, qua ille tenebat, poſteri ejus ſibi vindicent. Hic uſus & hæc ratio apud nos uſque modo de talibus tenebatur.* 3. Denique proximis & hæredibus eorum, qui rebus ſuis Eccleſiam donaverant, etſi omni jam jure ſpoliatis, copiam fecere Præſules, ut eoſdem rurſus agros Precariæ & Beneficii jure acciperent, dum Eccleſiæ ſe tuitioni & clientelæ adſcribi aſſentirentur. *In ejus nomine iterum Precaria a Rectoribus Eccleſiæ ſceiberetur, &c. Nobis viſum eſt prædictis hæredibus hanc dare optionem, ut ſi voluiſſent teaditiones parentum ſuorum conſequi, de qua illi jam erant pee legem excluſi, Rectoribus Eccleſiarum ſe commendarent, & hæreditatem illam in beneficium, unde ſe adjuvare ac ſuſtentare poſſent, acciperent.*

VIII. Itaque virorum ſuo quodam in Eccleſias beneficio inſignium proximos & hæredes, ad hoc genus ſemper Precarias admittere præſto erant Epiſcopi. Sed alterius generis Precarias Carolus Magnus prorogari

(1) L. 5. c. 127. (2) Can. 13. (3) Cap. Anno 779. c. 13. Addit. 4. c. 132.
(4) L. 5. c. 3. (5) Ibid. (6) Can. 31.

Digitized by Google

rogari vel revocari voluerat ab Epiſcopis, prout ipſis pro ſumma ſua poteſtate collibitum eſſet, poſt exceſſum primi Beneficiarii (1). *Præcipimus, ut nullus res Eccleſiæ niſi precario poſſideat, & poſtquam ipſæ precariæ finitæ fuerint, faciant poteſtative ſpeculatores Eccleſiarum, utrum elegerint, aut ut ipſas res recipiant, aut poſteris eorum ſub precario & cenſu habere permittant.* Etiam tum cum *ſpeculator Eccleſiarum*, hoc eſt, Epiſcopus, precariæ prorogandæ attenſus erat, neceſſe erat agros Eccleſiæ illi reddi, & tum rurſus ab eo conferri. *Ita tamen ut ipſi proprias & utiles res eiſdem Eccleſiis, de quarum jure eſſe videntur, legaliter tradant: & ſic a Rectoribus earundem Eccleſiarum precariæ ſi renovandæ ſunt, canonice renoventur.*

Videbatur Pipinus Caroli Magni pater poteſtatem ſibi integram ſervaſſe in Concilio Liptinenſi, innovandarum, cum opus eſſet, precariarum. *Si neceſſitas cogat, aut Princeps jubeat.* Sed eo ſe jure exuit Carolus, integrumque voluit Epiſcopis eſſe, ut precarias interrumperent, aut prorogarent; ut qui perſuaſus eſſet, ex rerum Eccleſiæ uſurpatione regna non raro labefactari: *Novimus multa regna & Reges eorum propterea cecidiſſe, quia Eccleſias ſpoliaverunt, reſque earum vaſtaverunt, abſtulerunt, & pugnantibus dederunt*: militeſque his Eccleſiæ rebus ditatos armatoſque, pondere magis criminum, quam robore hoſtium obtritos fuiſſe: excidiſſe ipſos regno cœleſti, ruinaque ſua terrenum regnum peſſumdediſſe. *Quapropter nec fortes in bello, nec in fide ſtabiles fuerunt, nec victores extiterunt; ſed terga multi vulnerati, & plures interfecti fuerunt, regnaque & regiones, & quod pejus eſt, regna cœleſtia perdiderunt, atque propriis hæreditatibus caruerunt, & hactenus carent.*

IX. Hæc præfatus Carolus teſtatum facit, ſe communicato conſilio cum Leone Papa, & cum Epiſcopis ſuis omnibus: *Adjuncto Leonis Papæ, & omnium Epiſcoporum, quorum conſilio uſi, hoc egimus, ſpiritu noſtro ſpiritui*: vehementiſſime prohibere, filii & ſucceſſores ſui ne quid unquam uſurpent rerum Eccleſiæ præter aſſenſum Epiſcoporum (2): *Abſque conſenſu & voluntate Epiſcoporum.* Jubet denique ſacrilegas ejuſmodi deprædationes rerum Eccleſiæ in poſterum anathematum jaculis obrui, & Civilium Magiſtratuum auctoritate. *Quod ſi quis fecerit, tam noſtris, quam ſucceſſorum noſtrorum temporibus, pœnis ſacrilegii ſubjaceat, & a nobis, noſtriſque ſucceſſoribus, noſtriſque Judicibus vel Comitibus, ſicut ſacrilegus & homicida, vel fur ſacrilegus legaliter puniatur, & ab Epiſcopis noſtris anathematizetur, ita ut mortuus etiam ſepultura, precibus & oblationibus careat.*

His Caroli Magni veſtigiis ſtatutiſque longius abſceſſiſſe Carolum Calvum dictum eſt ſuperius. Unde & difficillima ejus regno tempora incidere, & calamitates luctuoſiſſimæ. Suadebat Concilium Meldenſe (3) anno 845. prædia ut omnia dominii regii ſui aliis & aliis privatorum artibus intercepta, eiſque data *in beneficiario jure, aut in alodio*, ad ſeſe revocaret, fiſcoque recuperaret regio. Ita demum fore, ut poſſet, intactis Eccleſiæ rebus & libertatibus, Aulam Palatiumque ſuum pro dignitate ſuſtentare. *Quoniam domeſtica domus veſtra, aliter obſequiis domeſticorum repleri non poterit, niſi habueritis unde eis meritum rependere, & indigentiæ ſolatium ferre poſſitis. Et ſic demum Reſpublica veſtra de ſuo ſuffragetur ſibi, & Eccleſiæ a quibus non expedit, habeantur immunes.* Revocanda cum primis eſſe brevia & dona rerum Eccleſiæ, quæ extorta ei fuiſſent (4). *Ut præcepta illicita jure beneficiario de rebus Eccleſiaſticis facta a vobis ſine dilatione reſcindantur, & ut de cetero ne fiant, a dignitate veſtri nominis Regii caveatur.* Reſcindendas & precarias eſſe omnes, ſive commutationes rerum Eccleſiæ ab iis factas, qui Epiſcopatus invaſerant. (5): *Ut precariæ & commutationes tempore viduatarum Eccleſiarum factæ ab his qui loca Epiſcoporum occupaverant, reſcindantur, & cum auctoritate Eccleſiaſtica, vel civili, ſi faciendæ ſunt, fiant.* Non canonicis tantum repugnare decretis, ſed & ipſi rationi, ut precariæ, ſeu Beneficia Eccleſiæ Regum brevibus & dono impetrentur. *Præcepta autem regalia ſuper precariis Eccleſiaſticis fieri nec ratio ſinit, nec auctoritas quolibet modo permittit.* Innovandum eſſe denique priſcum morem, ut precariæ quinto quoque anno renoventur. *Ut precariæ ſecundum antiquam conſuetudinem & au-*

(1) Anno 800. Conc. Gal. Tom. 2. pag. 236. Capitul. l. 7. c. 104.
(2) Ibid. (3) Can. 20. (4) Can. 18. (5) Can. 22.

ctoritatem , de quinquennio in quinquennium renoventur .

X. Quantum efferbuere hujus Concilii Patres, ut ne fundi Eccleſiæ dilaberentur; tantum & effudere in eos benevolentiæ ac largitatis, qui rem Eccleſiæ augerent, donandis hæreditariis bonis, & viciſſim accipiendis precariis. Plura ex hoc Concilio erant Precariarum genera. Alii bonorum ſuorum proprietatem tranſcribebant Eccleſiæ, retento uſufructu ſolo. His jubet Concilium dari uſumfructum præterea agri duplo majoris (1). *Precariæ autem a nemine de rebus Eccleſiaſticis fieri præſumantur, niſi quantum de qualitate convenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Eccleſiæ, in ſuo tantum qui dederit nomine, ſi res proprias & Eccleſiaſticas uſufructuario tenere voluerit.*

Alii ne uſum quidem fructum retinebant agrorum a ſe datorum, & his refundebatur uſusfructus prædiorum triplo majorum. Porro hic uſusfructus uſufructuarii morte extinguebatur, nec ad poſteros aut hæredes traducebatur (2). *Si autem res proprias ad præſens dimiſerit, ex rebus Eccleſiaſticis triplum ad præſens fructuario uſu in ſuo tantum quis nomine ſumat.* Anno 887. Eccleſiæ Viennenſi dono datus eſt ager a viro nobili, cui idem ipſe mox cum duobus aliis ad uſum fructum redditus eſt.

XI. Non prædia autem duntaxat, ſed & Cœnobia ipſa precariæ titulo & nomine dabantur iis, qui ingenti hæreditate aliqua ipſam munerabantur Eccleſiam. Ita enim Ludovicus Abbas ſancti Dionyſii dedit, & Regio diplomate confirmari fecit Conrado viro nobili, Monaſterium Lebrahenſe, quod in ditione erat Abbatiæ ſancti Dionyſii. *Monaſterium vobis in precariam, acceptis rebus veſtra traditione ad eandem cauſam Dei delegandis, conceſſiſſet Ludovicus Abbas.*

Concilium II. Vermerienſe anno 853. Sandionyſianorum Monachorum querelis interpellatum, eam conceſſionem revocavit irritamque juſſit eſſe, propterea quod Fulradus Abbas, cum eo Cœnobio donaret Abbatiam ſancti Dionyſii, hanc addiderat cautionem, ut ne illud unquam ab hac divellere fas eſſet. *Nec beneficiario, nec precario jure diſtrahendum.*

XII. Indubitatiſſimum eſt, has precarias, ubi Eccleſia acceptos agros remunerabatur duplo triploque uſu fructu aliorum agrorum, ejuſmodi uberrimum fuiſſe fontem, ex quo in Eccleſiam opes terræque innumerabiles exundarunt. Nec multum abludit ab eo precariarum uſu res etiam nunc pervagatiſſima, ut ſuas qui Xenodochiis, vel Religioſis domibus pecunias, agros, domos, fundos quoslibet donet, eorumque proprietate & poſſeſſione ſeſe abdicet; annuas autem pecuniæ penſiones viciſſim percipiat, multo pinguiores, tantoque abundantiores, quanto ætate ipſe provectior, largius quam diutius illis perfruitur. Illud intereſt diſcriminis, quod nunc pecuniariæ penſiones rependuntur ad vitam, olim agri aliqui commendabantur ad uſumfructum cum vita finiendum. Perſpicue vides, quam immani diſtent intervallo geminæ iſtæ precariarum claſſes; quamque ut illæ detrimento, ita hæ compendio eſſent Eccleſiis, quo earum damna harum utilitate reſarcirentur.

XIII. Affirmat Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus, ab Hincmaro Laudunenſi nepote ſuo occupatas fuiſſe in Carolum Calvum Regem terras quaſdam, quas ſuæ Eccleſiæ juris eſſe exiſtimabat, & in beneficio datas clienti cuidam ſuo; quas juridica evictione poſtea amiſerit, comperto eas Eccleſiæ Laudunenſis in ditione nunquam fuiſſe. Hinc elucet in his rerum commiſſuris quanta fuerit aliquando Epiſcoporum magnanimitas: ſed quæ tamen prudentiam non diſparem deſideraret. Regi rurſus ipſi eidem idem Hincmarus terras donavit ab eodem Eccleſiæ ſuæ redditas, ut eas beneficiario jure cuidam donaret, nomine Normanno. Qua in re eo peccatum eſt ab Epiſcopo, quod nec Archiepiſcopi ſui, nec Epiſcoporum Provinciæ conſilio uſus ſit (3). *Poſtquam Rex illas res a longo tempore de Eccleſia Laudunenſi abſtractas eidem Eccleſiæ ſua pietate reſtituit, ipſi domno Regi illas ſine meo ac Coepiſcoporum noſtrorum & comminiſtrorum tuorum conſcientia & conſenſu beneficiaſti, quatenus fidem Nortmanno illas beneficiares.* Illud poſtremo additur ab Hincmaro Remenſi, cum Laudunenſis Præſul precarias vel Beneficia quibuſdam abſtuliſſet, iique apud Regem expoſtulaſſent: voluiſſe Regem ut tribus quos Metropolitanus delegiſſet Epiſcopis, cauſa ea judicanda delegaretur, aliiſque viris probis. Denique excuſſa cauſa coram ipſo Rege, ſicut Epiſcopus

(1) Can. 22. (2) Spic. tom. 12. p. 146. (3) T. 2. p. 603.

pus expetierat, Beneficiis reſtitutos eorum nonnullos fuiſſe, qui iis exuti fuerant. Lupus Ferrarienſis Abbas rejcita morte mariti neptis ſuæ, Eneam Epiſcopum Pariſienſem per litteras obteſtatus eſt, ut filio ejuſdem neptis paternum Beneficium prorogaretur; addito tutore, qui militaria Beneficii munia obiret (1). *Ut filio ipſius concedere dignemini Beneficium, Tutorem vero qui & moribus veſtris congruat, & militare obſequium exigat, ſtatuatis.*

XIV. In Concilio VIII. damnatæ ſunt (2) Emphyteuſes, ſed ita tamen, ut verba ipſa Canonis inſinuent, non damnari eas, niſi perpetuas. Quod tum alienationes ſint. Ideo & alio Canone vetatur, ne terræ Eccleſiæ in Emphyteuſin datæ auferantur, niſi prius commoniti fuerint, qui eas obtinent, iis ſpoliatum iri, & alios fidei ſuæ tenaciores ſubrogatum, ſi toto triennio non ſolvant.

CAPUT IX. *P. 4. l. 3. c. 1.*

De Decimis & Primitiis poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Ut Archiepiſcopus Moguntinus Abbates & Turingiæ Provinciam omnem compulerit ad decimas ſolvendas.

II. Quo fundamento immunitas decimarum conceſſa alicubi ſit Nationibus recens ad fidem converſis, & Congregationibus recentioribus.

III. In Anglia præter primitias, rerum omnium decimæ ſolvebantur.

IV. In Gallia, Germania, Italia uſus erant aliquantum diverſi ſæculo undecimo, ſed ubique tamen decimæ & primitiæ ſolvebantur.

V. Sæculo duodecimo illi eximebantur legi decimarum ſolvendarum, qui paupertatem profitebantur, & ſua omnia pauperibus erogabant: cum decimæ ad pauperes ſuſtentandos exigantur.

VI. Varia ejuſdem ſæculi ſtatuta de Decimis.

VII. Gratiani placita de exemptionibus decimarum, quibus Pontifices & Epiſcopi Monachos quandoque ornaverunt.

VIII. Varia Decretalium regulæ ſæculo decimo tertio promulgata ſuper exemptionibus, & decimis.

IX. Non alio Eccleſia Chriſti ſtimulo agebatur, ut ad decimarum ſolutionem cogeret, quam ut juri divino obtemperaretur, & conſultum eſſet ſaluti ſolventium tam juſta Deo tributa.

X. Varia ejuſdem ſæculi decreta Conciliorum de decimis & primitiis.

XI. Decreta Conciliorum poſterioris ætatis.

XII. Nonnulla univerſim adnotata in hanc Canonum & decretorum farraginem.

XIII. Placita ſancti Thomæ Aquinatis de Primitiis & Decimis.

I. Diligentiſſime Lambertus luculentæ in primis conditor hiſtoriæ ſcriptis mandavit (3) permoleſtam illam in Germania concertationem ſuper decimis, ubi Henrici Regis Germaniæ auxilio fretus Archiepiſcopus Moguntinus, Provinciam Turingiam hactenus immunem, legi & jugo decimarum ſubjicere adgreſſus eſt. Concilium primo Erphurdienſe ab eo convocatum eſt; ubi Abbates duce & principe Abbate Fuldenſi, Archiepiſcopum obteſtati ſunt, ut privilegiis eos frui ſineret, quæ priſci conceſſiſſent Pontifices, de quibus Majores ejus nunquam ſibi controverſiam feciſſent. Reſponſum eſt ab Archiepiſcopo, privilegia ea indulta Monaſteriis fuiſſe, inter ipſa ſui incunabula, velut lactis quædam & infantiæ blandimenta, quæ excuti jam par ſit, ut generalibus ſeſe Eccleſiarum conſuetudinibus legibuſque accommodent. Abbates conſenſu fulti totius Provinciæ, cujus patrocinabantur cauſæ, rogarunt Archiepiſcopum, ſi nec Pontificum bullis, nec conceſſionibus Caroli Magni ceterorumque Imperatorum acquieſceret, quarta ſaltem parte decimarum contentus eſſet, tres reliquas permitteret Eccleſiis particularibus fruendas, cum ea ſit decimarum partitio, Canonicis inſtitutis approbata. *Ipſarum ſaltem decimarum eam ipſe partitionem fieri ſineret, quam & Canonum ſcita æquam judicaſſent, & ceteræ per orbem terrarum Eccleſiæ uſitatam haberent; ſcilicet ut quarta parte ipſe pro ſuo ſuorumque Miſſorum ſervitio contentus, tres reliquas portiones Eccleſiis, quibus antiquitus attitulatæ fuiſſent, permitteret.* Cum his non aſſentiretur Archiepiſcopus, appellationem ad Pontificem Thuringi meditabantur, niſi a Rege qui coram aderat, prohibiti fuiſſent,

(1) Ep. 119. (2) Can. 65. (3) Baronius anno 1069. num. 1. 1073. n. 4. 5. 6.

a quo qua minis, qua blanditiis compulſi ſunt Abbates, ut cum Archiepiſcopo paciſcerentur, & cum eo partirentur decimas. Exemplo Abbatum haud ægre ſe accomodavit Provincia.

II. Quod de blandimentis infantiæ dixerat Moguntinus, a veri ſpecie non recedebat. Narrat enim Saxo Grammaticus, quas artes & quas machinas admoverit Canutus Daniæ Rex, quo Danos ſuos nuper Chriſti ovili adglutinatos adduceret ad decimas Clero ſolvendas; nec diſſimulat infringi non potuiſſe contumaciam gentis novæ, & necdum ſatis ad guſtum Religionis manſuefactæ (1). *Idem populares adhuc ſacrorum rudes decimarum religioni aſſueſcere conabatur. Sed propoſiti irrita ſuaſio fuit, quippe maturitatem rerum capere novelli cultus rudimenta nequibant.*

Nec abhorrebat a vero quod ajebat Moguntinus, naſcentibus Cœnobiis exemptiones decimarum quandoque indultas, donec hoc velut infantiæ lacte paulatim ita convaleſcerent, & roborarentur, ut jam lacte non indigerent. Etenim Ciſtercienſis Ordinis Abbatiarum miram paupertatem inter ipſa ſui exordia ubi reſcivit Innocentius II. eas deinceps immunes eſſe ſanxit a decimis, quas hactenus Cluniacenſibus Monachis & Eccleſiarum Prælatis exſolverant. Calamo ſuo interceſſere huic privilegio Petrus Cluniacenſis Abbas, & Petrus Bleſenſis, ille ne Ordini ſuo, hic ne Clero deeſſet; ſed eos tandem obices minis, cenſuris, & interdictis Romani Pontifices disjecere (2). Hoſpitalarii Equites Palæſtini privilegia eadem a Romanis Præſulibus expreſſerant, cum ſumma rerum inopia inter primordia ſua laborarent. Cum illos poſtea comperiſſet Patriarcha Hieroſolymitanus opibus circumfluere (3), Romam ipſemet profectus eſt, cum Epiſcopis quibuſdam ſuæ ditionis, ut has immunitates revocari curaret. Sed ſi qua fides Guillelmo Tyrio, ingens illa opum copia, cujus contemplatione cauſa cadere debebant Equites, victoriam illis conciliavit. Archiepiſcopatum Tyrium regebat Guillelmus, & ejus permagni intererat, ut victi ſuccumberent Equites.

III. In dubium vero trahi non poteſt, quin ſolutæ Clero primitiæ fuerint, & decimæ, quanquam ſolvendi ratio non una ſemper & ubique gentium fuerit. In Concilio Angliæ, quod anno 1000. affixere, jubetur, ut *Eleemoſyna aratri*, hoc eſt, ut primitiæ ſolvantur intra quindecim poſt Paſcha dies, decimæ pecudum ad Pentecoſten, decimæ frugum ad feſtum omnium Sanctorum, oblationes ad luminaria, quater ſingulis annis. Diſſidet nonnihil Epiſtola, quam Canutus Daniæ Rex Roma ſcripſit anno 1031. nec enim eoſdem indicit dies, & eleemoſynam aratri a primitiis ſeminum ſejungit. *Eleemoſyna pro aratris, primitiæ ſeminum.* Regis hujus leges Eccleſiaſticæ anni 1032. mulctas pecuniarias eis inflixere omnibus (4), qui ſuo quovis jure Eccleſias fraudarent. Expreſſiores ſunt etiam ſanctiſſimi Regis Eduardi Leges. Jubent decimam omnino ſolvi partem, tum animantium, tum frugum terræ; decimas denique ſolvi præcipiunt apum, ſylvarum, pratorum, aquarum, molendinorum, ſeptorum, hortorum, negotii. A quo enim omnia in nos proficiſcuntur, ei decimam omnium ſaltem rependi jus faſque eſt (5). *De apibus vero ſimiliter decima commodi, quin etiam de boſco, de prato, de aquis & molendinis, parchis, vivariis, piſcariis, virgultis, hortis & negotiationibus, & omnibus rebus quas dederit Dominus, Decima pars ei reddenda eſt, qui novem partes ſimul cum decima largitur.*

IV. Pluſculum intererat diſcriminis in aliis Eccleſiis hoc ſæculo undecimo, ſed quod ad circumſtantias magis aliquas ſpectaret, quam ad rem ipſam. In Concilio Toloſano anni 1056. præceptum eſt, ut qui aſſueviſſent Epiſcopo & Clero ſolvere Tertiam, Metatum, ſeu Giſtium, & Synodaricum, ii muneri poſthac eidem ſuo ne deeſſent. Qui vero nec Tertiam, nec Metatum ſolvebant, tertiam partem decimarum penderent, cum primitiis, & oblationibus mortuorum. Nec ab his immunes eſſent Eccleſiæ, quæ ad Monaſteria pertinerent (6). *Statuimus etiam ut Eccleſiæ ad ſedem pertinenter, quæ ſolvunt tertium, aut paratam, vel Synodum, ſolito more perſolvant Epiſcopis vel Clericis. De iis vero Eccleſiis quæ non dant tertium vel paratam, tertia pars decimarum cum primitiis & oblationibus, quæ de Cœmeteriis & defunctis conſequuntur, Epiſcopo & Clericis aſſignetur.*

(1) Baron. ann. 1181. n. 38.
(2) Ibid. Ann. 1131. n. 10.
(3) Ibid. Ann. 1155. n. 25.
(4) Cap. 8. 9.
(5) Cap. 7. 8.
(6) Can. 10.

Digitized by Google

tur. *Simili quoque modo ſtatuimus de Eccleſiis ad Monaſteria pertinentibus*. Diximus, dicemuſque ſuo loco diligentius ab Epiſcopis acceptas fuiſſe tertias, vel quartas partes decimarum ſuæ univerſæ ditionis. Hic tertia pars accipitur, & de ipſis accipitur oblationibus, quod ad Epiſcopi, & Cleri ſuſtentationem accipiatur.

Proximo Canone præcipitur, ut Parochis cedat ſaltem tertia pars decimarum illis in locis, ubi Nobiles occupant decimas infeudatas; & Epiſcopi Clerique auctoritate fulciantur, ne eo jure ſuo fruſtrari poſſent (1). *Item de Eccleſiis in alodiis laicorum conſtitutis, ut tertia pars decimarum cum primitiis & Presbyterio, & ceteris in poteſtate Presbyteri, ad ſervitium ipſius Eccleſiæ, ſub Epiſcopi vel Clericorum ditione permaneant*. Huc etiam pertinebat illa Germaniæ Monachorum interpellatio ad Archiepiſcopum Moguntinum, quarta ut decimarum parte contentus eſſet. Verum ille tantillæ parti non acquievit.

In Concilio Romano anni 1059. univerſim definitum eſt, primitias, decimas, oblationes Eccleſiæ conferendas eſſe: ſed ut in poteſtate eſſent Epiſcopi, eas, ut opinor, partituri pro ſingularum conſuetudine Eccleſiarum; denique communione ſummovendos eos, qui juri tam ſancto & neceſſario non ſatisfacerent (2). *Ut decimæ, & primitiæ ſeu oblationes vivorum & mortuorum Eccleſiis Dei fideliter reddantur a laicis, & ut in diſpoſitione Epiſcoporum ſint. Quas qui retinuerint, a ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur*. Sublucent hic vetuſtiſſimæ diſciplinæ veſtigia, ut in Epiſcopi poteſtate & arbitrio ſint res Eccleſiæ Diœceſeos ſuæ & proventus omnes. Expoſtulavit Gregorius VII. de Archiepiſcopo Saliſburgenſi, quod cum ab Alexandro II. Papa facultatem impetraſſet erigendi Epiſcopatus novi intra ſui fines, qui latiſſime fundebatur: Epiſcopatum quidem excitaſſet, non adſignaſſet autem ei decimas territorii, quod ei adſcripſiſſet (3). *Comperimus illum quidem in ſocietatem laboris miſiſſe, ſed ſibi fructum laboris, ſcilicet decimas retinuiſſe, &c.* Suadet mox, ut ei Eccleſiæ decimas ſuas reſtituat: *Eccleſiam decimarum ſuarum redditibus reveſtias.* Idem Gregorius ad Canonicos Teroanenſes reſcripſit, ut Novalium etiam decimas ſolvi cogerent (4): *Decimas novarum terrarum ſubtrahunt Eccleſiæ*; & ſiqui contumacius repugnarent, eos excommunicatione vincirent. Profertur & Reſcriptum Paſchalis II. quo decimarum immunitas conceditur Congregationibus Clericorum omnium & Monachorum (5), ad eos agros, quos ſuis ipſi manibus colunt.

V. Si ad ſæculum delabamur duodecimum, occurrunt Cluniacenſes, qui impatientius tulerant exemptionem decimarum Ciſtercienſibus conceſſam, & qui nunc a Calliſto II. ſibi ipſis eandem immunitatem confirmari ambiebant, ad eos nimirum agros, quos ipſi colerent, tam ſuis, quam ſervorum manibus, juxta Cœnobia ipſa ſua (6). *Decima laborum veſtrorum, pro quibus tam vos, quam alios Monaſticæ Religionis viros inquietare Epiſcopi conſueverunt, illorum videlicet, quos Dominicaturas appellant, qui veſtro ſumptu a Monaſteriis, & cellæ veſtræ clientibus excoluntur, ſine omni Epiſcoporum & Epiſcopalium Miniſtrorum contradictione deinceps quietius habeatis, qui veſtra peregrinis fratribus & pauperibus erogatis*. Ita Calliſtus ipſe II. Papa harum immunitatum cauſam juſtiſſimam aperiebat; cum exigantur decimæ ad pauperum & Cleri alimenta, ſcrupuloſe eas exigendas non eſſe ex Clericis, Monachiſque, vel ex iis omnibus, qui cum voluntariam profiteantur ipſimet paupertatem, jam pauperum ſunt, quæcunque ſunt res eorum.

In Regula Equitum Templi, quam illis aptavit Concilium Tricaſſinum anni 1128. regnum illis cœlorum deſpondetur, tum quod paupertatis ſectatores eſſent, tum quod in pauperes alios eſſent nihilominus munifici. Ut his eleemoſynis modus adhiberetur, juſſi ſunt diebus ſingulis pauperibus dilargiri decimam panum ſuorum partem (7). *Decimam totius panis quotidie eleemoſynario veſtro dare jubemus*. Eadem Hoſpitalariorum Equitum immunitas confirmata eſt ab Anaſtaſio IV. Papa, quod eorum opulentia communis eſſet pauperum & peregrinorum omnium cenſus (8). *Quia vero omnia veſtra ſuſtentationibus peregrinorum & pauperum debent cedere, ac per hoc nullatenus aliis uſibus ea convenit applicari*.

VI. Cum reſcriberet Alexander III. ad Upſalenſem in Suecia Archiepiſcopum, hortaba-

(1) Can. 11. (2) Can. 5. (3) L. 2. Ep. 77. (4) L. 6. Ep. 9. (5) 17. q. 1. c. 47.
(6) Calliſt. II. Epiſt. 22. (7) Cap. 15. (8) Epiſt. 12.

Digitized by Google

tabatur, ut cenſuras & anathemata vibraret, quo legis divinæ præceptis populi obtemperantes eſſent, decimis ſolvendis (1): *Decimas fideliter perſolvere ab ipſo Domino noſcitur inſtitutum*. In Concilio Londinenſi anno 1175. conſtitutum eſt (2), ut juxta hujus Pontificis decretum cenſuræ Eccleſiaſticæ diſtringerentur in ſacrarum detrectatores decimarum, quorum numerus in dies ſingulos augeſcebat. Sunt & plures hujus Pontificis Epiſtolæ, ad Epiſcopos Angliæ, ubi vetat decimas aliis rebus temporalibus commutari (3). *Quia decimæ cum temporalibus non ſunt commutandæ*. Rerum omnium decimas ſolvi præcipit: *De proventibus molendinorum, & piſcariorum, & de fœno, & de lana, de pomis, pyris, & apibus*. Denique ut plenæ exſolvantur decimæ, antequam de toto anni proventu quidquam decerpatur ad expenſas & ſtipendia ſervorum. Sunt & complures aliæ ejuſdem Pontificis Epiſtolæ, ut ne Monachi exemptionum ſuarum limites tranſgrediantur, eorumque uſitatiſſimas ſolvant decimas, quorum nulla ſunt privilegia conſecuti. Ad Epiſcopum denique Hungariæ reſcripſit idem Papa (4); ubi vici, vel oppidi alicujus colonia tota in aliam demigrabat Diœceſim, iniquum eſſe, ut uterque decimas exigat Epiſcopus; ſed ei nimirum eas ſolvi debere Epiſcopo, cujus in Diœceſi Eccleſia eſſet, ubi illi ſacris intereſſent toto anni ſpatio, ſi ex artificio, aut negotio ſolverentur, aut ex cultu agrorum in Diœceſi ſitorum. Concilium Eboracenſe anni 1194. ejuſdem Pontificis decreto ſubſcribens, voluit (5) ex Novalibus ipſis decimas ſolvi, & inde minute, hoc eſt, ex integra proventuum copia, necdum ſubductis expenſis. In Concilio Londinenſi anni 1200. idem rurſus conſtitutum eſt, utque immorigeri excommunicationi ſubjicerentur. Concilium Avenionenſe anni 1209. eadem innovavit decreta (6), addiditque, citra lethale ſcelus non poſſe retineri decimas, non poſſe eas unquam contraria præſcribi conſuetudine, aut vero laicis in perpetuum elocari.

VII. Antequam penitius in ſæculum decimumtertium ſubeamus, obſervari par eſt, illam a Gratiano verſatam eſſe quæſtionem, An Monachi ſolvendis decimis exempti ſint; & ab eo tandem id definitum eſſe, Exemptos eſſe a decimis agrorum eorum pendendis, quos manibus ipſi ſuis colunt: privilegio nimirum Levitarum novi Teſtamenti illis communicato, una cum Sacerdotio (7). *In quibus hæc diſcretio ſervanda eſt, ut de agris & vineis, quæ ad proprium ſtipendium coluntur, decimas ſibi retineant. Si enim decimæ a populo filiis Levi reddebantur pro miniſterio, quo Domino deſerviebant in Tabernaculo, offerendo ſacrificia & holocauſta pro populo, patet quod Monachi de propriis prædiis non magis quam alii Sacerdotes decimas ſolvere coguntur*. Si Gratiano fidem adjiciamus, qui Monachis Pontifices veniam fecere decimarum, juris duntaxat interpretes & promulgatores fuere, quod eis ipſa Sacerdotii participatione partum fuerat.

Si contra inſurgas, quos Monachi colunt agros, ex iis antea decimas perſolutas fuiſſe Clero, qui non debeat ſuis juſtiſſimis proventibus ſpoliari; Reſpondet Gratianus omnes prorſus decimas ex canonicis ſanctionibus in poteſtate Epiſcopi eſſe, & potuiſſe Epiſcopum Monaſterii conditorem, vel ejus ex licentia ſua condendi ducem & auſpicem, decimas ei addicere agrorum ei adſignatorum, & excolendorum a Monachis ipſis. Ut enim in poteſtate Papæ eſt Epiſcopatus dividere, aut adunare: ita juris eſt Epiſcopi, unam in plures ſecare Parochiam, & inter eas partitiones facere decimarum. *Quod antiquiores Eccleſiæ propter novas, nec decimis, nec ulla poſſeſſione priventur, non ita intelligendum eſt, ut nullo modo credatur licere Epiſcopo aliquam partem poſſeſſionum vel decimationum unius Eccleſiæ alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa duos Epiſcopatus in unum poteſt redigere, ita & unus proprio conſentiente Epiſcopo in duos poteſt dividi, &c. Sic Epiſcopus de baptiſmalibus & parochianis Eccleſiis facere poteſt cum conſenſu ſuorum Clericorum*.

Et rurſum alibi Gratianus idem affirmat, poſſe a Pontifice, ſive Parochialem Eccleſiam, ſive Cœnobium ejuſmodi donari privilegio, ut decimas ſuas omnino omnes ſibi uni vindicet, etſi juxta Canones quadripartito illæ debeant dividi, in Epiſcopum, in Clerum, in reparationes, & in pauperes. Et ab eo tandem concluditur, non poſſe Eccleſiis Parochialibus officere immunitates a Pontifice Monaſteriis datas,

aut

(1) Append. 1. Epiſt. 19. (2) Can. 13. (3) Append. Conc. Lat. Part. 4. (4) Ibid. Part. 13. & 50. (5) Can. 9. (6) Can. 5. (7) 16. q. 1. c. 41.

aut quod ea immunitas non complectatur niſi agros ante incultos ac ſenticoſos, & a Monachis primum excoli cœptos, vel quod ea non collimet, niſi ad parcam & frugalem Monachorum ſuſtentationem, non ad coacervandas ipſis poſſeſſiones tam vaſte fuſas, & enormes, ut Parochialis Eccleſia in anguſtias redigatur (1). *Privilegia ergo quæ Religioſis domibus conferuntur, vel in eo caſu accipienda ſunt, in quo ita eis conſulitur, quod nulli aliquid derogatur, videlicet ut ex Novalibus, quorum decimationes nulli aſſignatæ fuerant, privilegiorum auctoritate decimas aliquibus perſolvere non cogantur: vel ſi propter inſtantem temporis neceſſitatem eis conſuli non poterit, niſi aliis derogetur, ita privilegiorum auctoritas videatur eſſe ſervanda, ut eorum ſubveniatur inopiæ, non ut ſuarum divitiarum augmento, & poſſeſſionum non modica extenſione porrecta, baptiſmales, ſeu Parochiales Eccleſiæ penitus deſtruantur.*

VIII. Tertio decimo tandem ſæculo publicati ſunt Decretalium libri; atque adeo opportunum jam hic eſt aliqua ex illis in rem noſtram decerpi. Ruſticos eos qui agros Monaſterii colerent, voluit Alexander III. ut Parochiæ exſolverent integras decimas agrorum, & minutas animantium hortorumque decimas (2). *De reliquis minutis decimis, utpote nutrimentis animalium, & de fructibus hortorum.* Et de quocunque demum lucrandi genere voluit idem decimas ſolvi (3): *De proventibus molendinorum, piſcariarum, fœno, & lana, de apibus, de omni fructu.* Quin & illa Gratiani ſuperiora confirmavit, ubi ait decimarum immunitatem Abbatiis fuiſſe conceſſam, quando exiguo erant adhuc illæ numero, & re admodum tenui. *Nam quando Romana Eccleſia Ordini veſtro privilegia de decimis dederat, ita erant raræ Abbatiæ veſtri Ordinis, quod exinde nulli poterat de jure ſcandalum ſuboriri. Sed nunc in tantum augmentatæ ſunt, & poſſeſſionibus ditatæ, quod multi viri Eccleſiaſtici de vobis apud nos querelam ſæpe proponunt.* Declaratum ab eo eſt decimas Novalium, quæ nullius Parochiæ finibus clauderentur, ad Epiſcopum pertinere, cujus in arbitrio eſſet aut retinere eas, aut Parochiæ alicui addicere. *Ipſas ſecundum diſcretionem a Deo tibi datam, alii Eccleſiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Ubi non obſcurum veſtigium univerſalis illius juris, quo potiebatur Epiſcopus in univerſas ſuæ Diœceſeos res Eccleſiarum. Declaratum rurſus ab eodem eſt decimas eſſe juris divini (4). *Cum decimæ non ab hominibus, ſed ab ipſo Domino ſint inſtitutæ, quaſi debitum exigi poſſunt.*

A Clemente III. definitum eſt, ſi unius agri anno uno & eodem plures eſſent proventus, plures & decimas exſolvi debere. A Cœleſtino III. confirmatum eſt, omnium prorſus lucri rerum ſolvendas eſſe decimas, & quidem antequam expenſæ deducantur. *Revera ſicut ſancti Patres in ſuis tradiderunt ſcripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipſa etiam militia, de venatione, de molendinis ad ventum, & de omnibus bonis decimæ ſunt miniſtris Eccleſiæ tribuendæ, &c. Antequam ullas deducatis expenſas.* Idem firmavit & Innocentius III. jure divino niti decimas (5). *Decimæ a divina conſtitutione debentur.* Id quoque ab eo ſignificatum eſt ſolvi eas debere, non deductis ſementis expenſis; ſolvi debere, non ex pretio venditionis terrarum, domorum, gregum, ſed ex lucro ex his emergente. Solvi debere non deductis vectigalibus publicis, aut ex ipſis vectigalibus decimas detrahendas; quod eo ſe Deus coli voluerit honore, ut rerum omnium ſummum Dominum. *Cum in ſignum univerſalis dominii, quaſi quodam titulo ſpeciali, ſibi Dominus decimas reſervaverit.* Ab eo denique Pontifice in Concilio Lateranenſi IV. Ciſtercienſes Monachos & quoſcunque alios privilegiatos declaratum eſt, decimas exſoluturos omnium agrorum, quos in poſterum comparaturi eſſent, ſi decimis illi ante obnoxii eſſent, quamvis eos ſuis ipſi manibus excolerent.

IX. Ut apertius autem fiat, hunc Pontificem, ubi Majorum ſuorum veſtigia legens, curæ habebat, decimæ Clero ut quam religioſiſſime penderentur, Creatoris potius omnium Dei cultui conſuluiſſe, & æternæ omnium ſaluti, quam temporali Cleri compendio: paulo attentius perpendenda eſt illa ejuſdem alibi regula oppido pulcherrima, ubi agebatur de ratione & modo implendi, quæ quis Deo vota nuncupaſſet. Monet enim Pontifex Epiſcopos, cum ab ipſa

(1) 25. q. 1. 2. (2) Extrav. de tranſact. c. 8. (3) Extrav. de decimis c. 5. 6. 9. 13.
(4) Ibid. c. 14. 21. 22. 23. (5) Ibid. c. 25. 26. 28. 33. 34.

Digitized by Google

ipſa origine ſua arbitraria ſuerint hæc vota, minus auſtere cum eis agendum, quorum eſt muneris ea implere (1). *Quoniam cum hujuſmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius ſunt a viris Eccleſiaſticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare*. Eadem indulgentia in decimis uteretur ſane Eccleſia, ſi liberæ aliquando illæ fuiſſent originis & obſervationis. At cum divini ſint juris, nihil remittebatur, cum totum ceſſarum eſſet diſpendio animarum.

X. In Concilio Lateranenſi IV. anno 1215. Innocentius III. hæc libravit decreta omnia (2): ſolvendas eſſe decimas, etſi eis locarentur, qui non ſolvere inſueviſſent. Solvendas eſſe non detractis exactionibus publicis; quantiſcunque munitos privilegiis Monachos, ex comparatis poſthac agris perſoluturos, ſi ex illis ante ſolebant perſolvi. Ad Arelatenſe Capitulum reſcripſit Gregorius IX. (3) immunes eſſe Monachos decimarum ex iis agris, quos primi excoluiſſent. A Concilio Toloſano anno 1229. declaratum eſt, ſolvi debere decimas & primitias ex fundis & proventibus, non deductis expenſis, nec contra præſcribi poſſe (4). *Univerſi etiam de bonis & proventibus ſuis, non deductis expenſis, Eccleſiis integre decimas & primitias ſolvere teneantur, præſcriptione vel conſuetudine aliqua non obſtante*. Idem habent Conſtitutiones Beati Edmundi anno 1256. (5) In ſynodo Vorceſtrenſi anno 1240. plura de decimis conſtituta ſunt, ex quibus liquet ſolvi eas ſolitas fuiſſe ex negotio, ex artificio, ex gregibus, lanis, & fœnis: & pro ſœnis, fuiſſe Parochias, quibus loco decimarum aſſignata eſſent prata; quod non improbat Synodus, dum non diſpar eſſet pretium. Conſtitutiones Archiepiſcopi Eboracenſis anno 1250. (6) eaſdem exhibent rerum omnium decimas.

In Concilio Burdigalenſi anni 1225. plurimi de decimis editi ſunt Canones (7), in eos potiſſimum, qui ſolvere recuſabant; vel in Laicos, qui etiam eas uſurpabant. Unum hic promo Canonem de primitiis, quæ hic ad eum fere modum defiguntur, qui ſupra ex Hieronymo animadverſus eſt, nempe ad partem trigeſimam, quadrageſimam, vel quinquageſimam. *De primitiis vero ſtatuimus, ut laici per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur ad trigeſimam vel quadrageſimam partem uſque ad quinquageſimam nomine primitiæ perſolvendam*. Concilium Campiniacenſe anno 1260. hæc ſtatuta maxima ex parte innovavit, & illud potiſſimum quod nos effugerat, quo jubetur, ut decimæ Novalium Parocho perſolvantur, quanquam aliæ decimæ ad alios ſpectent, Clericos, Laicoſque. *Omnino prohibemus, ne quiſquam de cetero Clericus aut laicus occaſione veteris decimæ novalia recipiat. Sed ea Parochialibus Eccleſiis, in quibus novalia excreverunt, libere poſſidenda permittat*. Quod jam in Concilio Burdigalenſi decretum fuerat. In Synodo Nemauſenſi (8) anni 1284. obſervare eſt, decimas exſolutas fuiſſe omnibus ex ſpeciebus ſupra perſtrictis; perſolutas fuiſſe & primitias, quas hæc Synodus ad tritici & vini ſexageſimam partem redigit, intacta & illibata eorum locorum conſuetudine, ubi conveniſſet de certa quadam tritici & vini quantitate loco primitiarum annuarum. Synodus Exceſtrenſis prolixe & ipſa in eodem argumento verſata eſt (9), convenienter Conciliis Angliæ. Sed omnium prolixiſſimæ ſunt Conſtitutiones Provinciales Archiepiſcopi Cantuarienſis anno 1300. Quæ conglobavimus hactenus omnia, illa in eas congeſta ſunt, & illud præterea memorandum de mercatoribus, artificibus, opificibuſque, qui & ipſi laboris, induſtriæ, lucrique ſui decimas Deo per Eccleſiam dicare ac conſecrare jubentur. *Statuimus etiam quod decimæ ſolvantur de artificibus & de lucro negotiationis, per mercatores, & quoſcunque alios, & ſimiliter de carpentariis, fabris, mercatoribus, ſutoribus, &c.*

XI. In Concilio Vaurenſi anno 1368. ſtatutum eſt (10), ut Monachi qui decimas perciperent, partem earum aliquam refunderent in Parochos, quibus non ea eſſet rei copia, qua poſſent & ſe ipſos ſuſtentare, & muneri ſuo ſatisfacere, ac jura Epiſcopalia perſolvere. Nec illud prætermiſſum, iſtiuſmodi judicia fori eſſe Eccleſiaſtici. In Synodo Lingonenſi anni 1404. decimæ aliæ declarantur eſſe perſonales, aliæ agreſtes, aliæ denique mixtæ. Perſonales ſunt *ex quocunque artificio, ex quocunque negotio, ſeu negotiatione, ex ſcientia & militia, ex vena-*

(1) Extrav. de cenſibus c. 18. (2) Can. 53. 54. 55. (3) Extrav. de privileg. c. 33. (4) Can. 29. (5) Cap 40. (6) Cap 42. 44. 45. 46. (7) Can. 13. & ſeqq. (8) Can. 21. (9) Can. 53. (10) Can. 75.

venatione & ſimilibus. Agreſtes ſunt tritici, vini, olerum, frugum, hortorum, fœni, locationis domorum, furnorum, balneorum, tincturarum, lapidicinarum & fodinarum (1). Mixtæ ſunt animantium, agnorum, vitulorum, equorum, caprarum, apum, pullorum gallinaceorum, &c.

Miſſa lubens alia facio Concilia complura, quibus ſuperioribus decretis novus ſubinde vigor additus eſt; ut pergam ad Concilium Generale Conſtantienſe anno 1415. ubi præ ceteris aliis, & hic Vicleſſi damnatus eſt error, decimas non aliud quam meras eſſe eleemoſynas, liberaſque, quas poſſet populus Paſtoribus ſubtrahere, quorum profeſſionis ſanctimoniæ mores non conſentirent (2). *Decimæ ſunt puræ eleemoſynæ, & Parochiani poſſunt propter peccata ſuorum Prælatorum ad libitum ſuum auferre eas*. Ex antedictis dilucide, & ut ſpero, invictiſſime patefactum eſt, ita Eccleſiæ ſemper fuiſſe perſuaſiſſimum, decimas divini juris eſſe, & nullis non Orbis Nationibus omnibus retro ſæculis certiſſimum fuiſſe, eos qui ad aras pro ſalute Reipublicæ ſacras agunt excubias, Reipublicæ ſumptibus alendos eſſe: id legem inſitam, id naturam hominis ipſam vociferari. Ideo & Concilium Moguntinum anni 1549. lege divina decimas præcipit exſolvi.

Verum eo ipſo in Concilio Moguntino illud obſervatum eſt (3), quod necdum a nobis uſquam deprehendi potuerat, decimas perſonales in iis tantum locis exigendas eſſe, in quibus earum ſolvendarum perpetua eſt conſuetudo. *Cum autem Domino teſtante, mercenarius dignus ſit mercede ſua, ſtatuimus & decernimus, ut decimæ, quæ jure debentur divino, tam majores, quam minores, ſine fraude aut diminutione ſolvantur: etiam perſonales, in quibus eas ſolvendi conſuetudo eſt*. Inde inferes quoad decimas perſonales, aut non eas ubique terrarum uſu receptas fuiſſe, aut oblivione nonnullis in locis obrutas fuiſſe aliquandiu ante hoc Concilium; quod multo probabilius eſt, cum hoc demum Concilium ea primum utatur exceptione. Concilii Tridentini Patres unum id præcepere, ſedulo ſolvi decimas, *Cum ſolutio decimarum debita ſit Deo*: nec ad id, ubi opus erit, abſtineri excommunicationum telis. Præterea & Concilia complura alia, Narbonenſe anni 1551. Cameracenſe anni 1565. Turonenſe anni 1583. Toloſanum anni 1590. (4)

XII. Ex prolixa hac Statutorum Synodalium enumeratione circa decimas & primitias, ratione temporum ſerieque ſervata, facile poterit lucis aliquid affundi ei parti diſciplinæ ſacræ, & hiſtoriæ. Ingens plane non paucis in rebus eluceſcit conſenſio. 1. Omnibus indiſcriminatim Regnis ac Provinciis viguiſſe legem ſolvendarum decimarum. 2. Et quidem jure divino fultam legem. 3. Et contra quam præſcribi non poſſit. 4. Fulmina excommunicationum merito & jure vibrari, ne tam religioſo quiſquam deſit officio. 5. Juſtas fuiſſe cauſas diſpenſandi de ea lege cum Congregationibus quibuſdam Monaſticis.

Sed & diſſenſiones non paucæ ac viciſſitudines obſervari potuere, quæ paci tamen & unitati Eccleſiarum nihil obſtreperent. 1. Non omnes Monaſtici Ordines iiſdem exemptionibus decorati ſunt, quia non omnes æque ſe ſtricta diſtrinxerant paupertate. A pauperioribus enim verecundius exigebatur, quod non niſi ad pauperum exigebatur levamen. 2. Ubi Congregationes illæ exemptæ opibus crevere, decrevere & exemptionibus & privilegiis, uni ante paupertati indultis. 3. Decimarum quam primitiarum lex auſterior, & conſuetudo altius infixa, & effuſa latius. Non facile evinci poterit omnium ſemper rerum aut ſpecierum decimas ſolvi juſſas, aut vero ſolutas fuiſſe, maxime perſonales.

Quin & intervenere nonnunquam Magiſtratus Civiles, ut qua nova inveheretur exactio decimarum, præter receptiſſimam conſuetudinem. A Rege Franciæ Philippo IV. declaratum eſt anno 1303. petitorium & poſſeſſorium de decimis fori eſſe Eccleſiaſtici. Et cum id tam multis conſentiat ſuperius laudatis Conciliis, reſcripſit tamen idem ipſe Rex ad Epiſcopum Senonenſem, ut vetaret, ne ab ipſo, vel ejus juſſu a quovis alio exigeretur decima rerum, quarum nulla unquam perſoluta fuiſſet (5). *Contra conſuetudinem diutius obſervatam, decimam exigitis de rebus, de quibus præſtari non conſuevit; in grave ſcandalum Provinciæ*. Intererat Regis, & ejus tum erat juris, tum poteſtatis, ut innovationibus iis intercederet, quibus Re-

(1) Bochel. decreta Eccl. Gall. p. 967.
(2) Seſſ. 8.
(3) Can. 75.
(4) Seſſ. 24. c. 12. Cap. 63. Cap. 16. Cap. 4.
(5) Marca de Concord. L. 4. c. 10.

gni pax concuti poſſet, & Eccleſiæ.

XIII. Præſtantiſſime enim a beatiſſimo Thoma animadverſum eſt, quanquam jure divino conſtitutæ ſint decimæ & primitiæ, & ipſa Chriſti inſtitutione, nihilo tamen minus Eccleſiæ ſapientiæ & providentiæ permiſſum fuiſſe, ut ipſa de qualitate, de quantitate earum, & de perſonis definiret. *Pertinet ad jus naturale, ut homo ex rebus ſibi a Deo datis aliquid exhibeat ad ejus honorem. Sed quod talibus perſonis exhibeatur, aut de primis fructibus, aut in tali quantitate, hoc quidem fuit in veteri lege jure divino determinatum: in lege autem nova definitur per determinationem Eccleſiæ: ex qua homines obligantur, ut primitias ſolvant ſecundum conſuetudinem patriæ, & indigentiam miniſtrorum Dei.* Hæc ille de primitiis, quas tamen addit ad ſexageſimam ſaltem partem conſurgere debere, ut ſummum ad quadrageſimam ex B. Hieronymo; in ea re vero cujuſque Eccleſiæ conſuetudini ſerviendum eſſe (1). *Unde videtur quod inter hos terminos ſint primitiæ offerendæ ſecundum conſuetudinem patriæ.*

Vide jam ut de decimis philoſophetur in eundem modum, & jure eas divino ſancitas eſſe, & Eccleſiæ tamen, immo & particularium Eccleſiarum moderationi atque arbitrio permiſſum, ut & quantitatem earum, & alias circumſtantias determinent (2). *Sic ergo patet quod ad ſolutionem decimarum homines tenentur quidem ex jure naturali, partim etiam ex inſtitutione Eccleſiæ. Quæ tamen penſatis opportunitatibus temporum & perſonarum poſſet aliam partem determinare ſolvendam. Præceptum de ſolutione decimarum, quantum ad id quod erat morale, datum eſt in Evangelio a Domino, ubi dicit, Matth. 10. Dignus eſt operarius mercede ſua. Et etiam ab Apoſtolo, ut patet 1. ad Cor. 9. Sed determinatione certæ partis eſt reſervata ordinationi Eccleſiæ.*

Addit quin etiam ſi vetus Lex alias præterea decimas præſcripſiſſet in pauperes erogandas, longe ulterius eluctatam eſſe Evangelicam legem, quæ ſuperflua in pauperes erogari præcepit; quos & Clerici vocant in quandam participationem decimarum ſuarum. *Tertiæ decimæ quas cum pauperibus comedere debebant, in nova lege augentur, per hoc quod Dominus non ſolum decimam partem, ſed etiam omnia ſuperflua pauperibus jubet exhiberi, ſecundum illud Lucæ 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynam. Ipſæ etiam decimæ, quæ miniſtris Eccleſiæ dantur, per eos debent in uſus pauperum diſpenſari.*

Addit porro ſi qua ſint loca, ubi exigi decimæ ſine offendiculo & populari tumultuatione non poſſint, in culpa nec Clericos eſſe, qui vi abſtineant: nec Laicos ipſos, ſi per eos non ſtet, quin Eccleſiæ perſolvantur, quæ tam arctis juris divini & humani vinculis ei fideles pendere conſtringuntur. *Laudabiliter miniſtri Eccleſiæ decimas non requirunt, ubi ſine ſcandalo requiri non poſſent propter diſſuetudinem, vel propter aliquam aliam cauſam. Nec tamen ſunt in ſtatu damnationis, qui non ſolvunt in locis illis, in quibus Eccleſia non petit, niſi forte propter obſtinationem animi habentes voluntatem non ſolvendi, etiamſi ab eis peterentur.*

Articulo rurſus proximo ab eodem additur, cum omnes in communione obligentur fideles alendis Altarium miniſtris, nec tamen omnibus aliqui ſint agri, fundique, hinc naſci jus & præceptum perſonalium decimarum, quod attemperari tamen neceſſe eſt cujuſque uſui regionis, & ſacrorum Miniſtrorum inopiæ (3). *Ideo in nova lege tenentur homines ad decimas perſonales, ſecundum conſuetudinem patriæ, & indigentiam Miniſtrorum.*

Idem vero rurſus Theologorum facile Scholæ princeps illud cum primis memorandum adnotat; quamvis lex decimarum a veteri Teſtamento ad novum traducta ſit, cum ceteris moralibus præceptis; quod inerat tamen cæremoniale, nempe definitio decimæ partis, non una traductum fuiſſe, ſed ab Eccleſia ultro adoptatum, quæ relaxare idipſum poteſt, aut ex parte, aut omnino, ut in partibus Italiæ, & in Oriente, ubi nec ſolvitur, nec exigitur quidquam decimarum, quamvis penes Eccleſiam ſit eas exigendi jus inconcuſſum, quod nec præſcribi poſſit, nec alienari.

Ex Innocentio III. plus ſatis liquet, abolitum jam fuiſſe in Oriente decimarum uſum. Et quod ad Italos attinet, in Epiſtola ad Patriarcham Latinum Conſtantinopolitanum data idem ipſe ait, Venetos cogendos eſſe ad ſolvendas in Oriente decimas; nec inſiſtendum eſſe conſuetudini, quæ Venetiis viget,

(1) 2. 2. q. 86. art. 4. (2) 2. 2. qu. 87. art. 1. (3) Quodlib. 2. q. 4. art. 3.

viget, ſolvendi vel decimas omnes, vel decimam partem eorum omnium quæ patrimonio adjecerint, paulo ante quam animam agant (1). *Non obſtante conſuetudine, quam habitatores Venetiarum obſervant, ut videlicet in morte duntaxat deciment illa, quæ acquiſierint in vita.* Negat Pontifex eum morem Conſtantinopoli tolerandum, quod Veneti, toto vitæ curriculo Conſtantinopoli emenſo, Venetias tandem remigrare, & ibi vita migrare poſſent. Ubi Latini rerum potiti ſunt in Oriente, ſuas eo decimarum conſuetudines invexere.

Hiſtoriæ Hieroſolymitanæ Scriptor Baldericus Dolenſis Epiſcopus, Ramulam urbem memorat a noſtris in Infideles expugnatam fuiſſe, tumque electum ab iis Epiſcopum, cui cum nulli adhuc ſuppeterent reditus, decimæ incunctanter fuerint perſolutæ (2). *Quoniam Epiſcopus, quibus vivere poſſet, poſſeſſiunculas non habebat, Chriſtiani facultatum ſuarum ei decimas obtulerunt, quibus vivere & Eccleſiam reficere potuiſſet.*

Referuntur a Fagnano (3) opiniones Canoniſtarum diverſiſſimæ, & averſa fronte pugnantes. Illis ipſe aſſentitur, qui perſonales decimas negant juris divini, ideoque contra eas cenſent præſcribi potuiſſe. Secus vero res ſe habet de aliis decimis, potiſſimum vero poſt Conſtitutionem Urbani VIII. anno 1641.

Finem faciet huic Capiti beatus Carolus Mediolanenſis Epiſcopus, qui conſtantiſſime Epiſcopali benedictione ſua impartiri recuſavit incolas tractus cujuſdam Epiſcopatus Brixiani: & ideo recuſavit, quod interdicto perculſi eſſent ab Antiſtite ſuo; cui pertinaciſſime decimas perſolvere abnuebant. Delegavit Carolus (4) Epiſcopum ex Comitatu ſuo ad emolliendos ejus plebis animos; quod & ita feliciter ceſſit, ut ſolutum ſit interdictum.

CAPUT X. *P.4. l. 3. c.2.*

De Decimis & Eccleſiis Parochialibus quæ Monachis conceſſæ ſunt poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Eccleſiæ Parochiales ab ipſis Pontificibus ſummis conceſſæ Regularibus.

II. Conceſſæ & ab Epiſcopis.

III. Qui eas pleraſque uſurpaverant laici Nobiles, iiſdem Regularibus reſtituere maluere, conſentientibus Epiſcopis.

IV. Quibus argumentis defendi poſſit hæc Monachorum & Epiſcoporum ratio.

V. Annotantur aliqua in Canones Conciliorum, quibus approbata illa ratio reſtituendi Parochiales Eccleſias & earum decimas Regularibus potius, quam ipſi Clero.

VI. Non paſſi ſunt Pontifices his Epiſcopos reſtitutionibus adverſari, aut diſſentire. Nec diſſenſere Epiſcopi, quanquam parum rationi & ſacris regulis conſentanea viderentur.

VII. Ubi aſſenſum præſtiterant Epiſcopi, cenſum annuum exigebant a ſingulis novis Parochis, vel certam pecuniam. Hanc pecuniæ exactionem damnavere Concilia, non cenſum, etſi ſecus ſentiat Goffridus Abbas Vindocinenſis.

VIII. Ab undecimo ſæculo ad duodecimum venitur. Congregationes aliquæ Monaſticæ ſpecialiter id amplexæ & profeſſæ ſunt, Parochiales Eccleſias & decimas nunquam attingere.

IX. Duplicis generis Eccleſias Epiſcopi Monaſteriis donabant, alias pridem a laicis uſurpatas, alias nunquam ab illis uſurpatas. Si quid abnuerent Epiſcopi, a Romano Pontifice privilegia eliciebantur.

I. DElibata ſummatim eſt quæſtio hæc Capite ſuperiori; cui nunc paulo copioſius pertractandæ incumbemus. Hinc enim jurgiorum ſeges inter Clerum & Regulares. Quæ confidimus ſedari ex parte magna poſſe, ſi penitus res exploretur, & intelligatur, quam variis & quam juſtis cauſis tanta Parochiarum & decimarum copia Regularium poteſtatia facta ſit.

Indubitatiſſimum quippe eſt, & Romanos Pontifices, & Epiſcopos perſæpe Parochiales Eccleſias Regularibus commendaſſe, ut Eccleſiis ipſis potiſſimum conſulerent. Privilegio Apoſtolico munivit Leo IX. Eremum B. Petri Damiani, cujus nimirum ipſe & fundator erat, & Prior (5). *Tibi, Petre Damiane, Prior ejuſdem Eremi, tuiſque ſucceſſoribus, Eremum adjudicamus.* Conceſſit ut ex ea Monaſterium perficeret: *Per temetipſum fieri Monaſterium permittimus.*

(1) Geſta Innoc. III. p. 107. 111.
(2) L. a.
(3) In l. 3. Decr. Part. 3. p. 401.
(4) Gioſſano L. 6. c. 5.
(5) Epiſt. 18.

mus. Sed ea lege, ut ne cui unquam Monaſterio alteri ſubjiceretur, quod ea ſubjectione plerumque Monaſteria labefactarentur. *Non enim ignoramus, quia hujuſmodi ſuppoſitio, plerumque loci eſt abſque dubietate deſtructio*. Quod apparet ad Eremos ſpectare. Ceterum illi Prioratui Parochialem Eccleſiam Pontifex ſubjecit, & adglutinavit. *Sancimus etiam ut plebem Sanctæ Mariæ poſitam in loco qui dicitur Vineole, præfata Eremus perpetuo jure poſſideat*. Conceſſit, ut & novos acquireret agros, ſoſpite ſemper jure & incolumi honore Patronorum, qui Eremum extruxerant. *Salvo jure fidelium laicorum, qui ejuſdem Eremi Patroni ſunt, & eam pro animarum ſuarum remedio condiderunt*. Ne ſuſpiciuncula quidem avaritiæ aut cupiditatis in Petrum Damiani cadit, ubi legitur Eccleſia Parochialis ejus Monaſterio adjecta, ſubjectaque fuiſſe. Totum ergo Pontifici tribuendum, Eccleſiæ magis, quam Petro conſulenti.

II. Simillimis donis Monachos proſecuti ſunt & Epiſcopi, donatis agris ampliſſimis, Parochiiſque, quæ eorum ambitu continebantur. De his Eccleſiis apparet exponendum eſſe Canonem Concilii Pictavienſis anno 1078. quo ejuſmodi poſſeſſio Regularibus confirmatur (1). *Ut Abbates, Monachi, Canonici Eccleſias, quas nunquam habuerunt, non emant, nec alio modo ſibi vindicent, niſi conſentiente Epiſcopo, in cujus fuerint Diœceſi. In illis vero quas hactenus abſque calumnia habuerunt, reditus beneficiaque obtineant. Presbyter tamen de cura animarum & de Chriſtianitatis miniſterio Epiſcopo reſpondeat*.

III. Hoc Canone proditur claſſis altera Parochiarum Cœnobiis conceſſarum, aperitur & tertia, earum nimirum quas Monachi a laicis nobilibus uſurpatas ab illis receperant, vel gratuitas, vel pecunia numerata. Id enim ſignificatur his verbis: *Eccleſias non emant, nec alio modo ſibi vindicent*. Diximus enim alibi cum labefactata corrueret Caroli Magni Progenies regnatrix, in illa acerbiſſima rerum omnium perturbatione, involatas fuiſſe a laicis res pleraſque Eccleſiarum, adeoque & Eccleſias ipſas, maxime Parochiales. Cum veritatis autem poſtea & juſtitiæ Sol illuceſcere cœpiſſet cæcis his & ſacrilegis Chriſti patrimonii deprædatoribus, exarſere tandem etiam illi ad abſtergendum a ſe tantum dedecus, ad tam certum ſalutis ſuæ diſcrimen propulſandum, & ad ſacras denique manubias manibus ſuis excutiendas. Sed quoniam cum regno collapſa fuerat & Eccleſiæ diſciplina, Nobiles illi neſcio quo Cleri faſtidio, qui non ita forſan moratus tum eſſet, ut par erat, nec ea qua olim ſanctimonia morum ſplenderet, Monachis maluere quam Epiſcopis, vel Parochis eas reſtituere Eccleſias & decimas, quas retineri jam ulterius a ſe poſſe deſperabant. Nonnulli pure & citra ſordes ullas reſtituerunt: alii pecuniæ aliquid ante extuderunt, quam opimam ſibi prædam ſinerent extorqueri. Paſtoribus Eccleſiæ non ea erat tum vel auctoritas, vel poteſtas, ut ſibi potius, quod ſuum erat, cogerent reſtitui; ideo & neceſſario acquievere, ut Monachis potius cederent res Eccleſiæ, quam diutius a laicis profanarentur. Non multo poſt tamen ſubiit animum quanta ea Cleri jactura poſthac foret, ſi pleraſque omnes Parochias & decimas Monachi obtinuiſſent. Eo compulſi ſunt Patres Concilii Pictavienſis ſupra laudati, & complurium mox aliorum Conciliorum, ut conſtituerent, ne in poſterum Monachi Eccleſias Parochiales, earumve decimas, vel acciperent, vel redimerent, niſi conſentiente Epiſcopo, qui non ante aſſentiretur, quam profiterentur Monachi his Eccleſiis Parochum a ſe, vel Vicarium præſtitutum iri, qui in procurando animarum regimine Epiſcopo ſubeſſet.

IV. Tertia hæc ratio partarum Monachis Parochialium Eccleſiarum & decimarum, vel gratuito, vel non prorſus gratuito Nobilium dono: invidioſa haud dubio ſtatim videbitur, & indecora, niſi hæc pauca animo recurrant, quæ magni prorſus momenti ſint, ad eam infamiam eluendam. 1. Obſtinatæ laicorum voluntati id imputandum eſſe, non Regularibus. 2. Conſultiſſime ac ſapientiſſime, & Epiſcopos tum exiſtimaſſe, & a nobis exiſtimandum eſſe, gratias agendas & quidem impenſius eſſe, quod ſacra ea præda laicorum tandem manibus extorqueretur. 3. Coiere tum in plura Concilia Epiſcopi, & ne in mentem quidem ipſis venit, ut vel Monachos accipere, vel laicos dare Parochias & decimas prohiberent. Quin duo tantum hæc temperamenta præſcripſere, ut & Epiſcopi Diœceſani interveniret conſenſus, & Monachi

(1) Can. 6.

Digitized by Google

nachi ſolo primitivi & principis Parochi nomine contenti, Clericum Epiſcopo præſentarent, a qno ille inſtitueretur, & ſpiritalis regiminis ratio ſubinde exigeretur. 4. Optatiſſimum fuiſſet, ut & aliæ bene multæ ſimiliter Regularibus reſtitutæ fuiſſent decimæ, nec nobilibus laicis poſtea in feudum ceſſiſſent, unde & infeudatæ dictæ ſunt. Hæc juvabit obſervaſſe in Canones iſtiuſmodi Conciliorum.

V. Concilium Romanum anno 1078. idem definiit, quod ſupra Pictavienſe (1): *Nullus Abbas decimas & primitias ſine auctoritate Romani Pontificis, ſeu Epiſcopi conſenſu, in cujus Diœceſi habitat, detineat.* Concilium ad Juliobonam anno 1080. paulo enncleatius rem ediſſeruit. Statutum eſt, nt *ſi donatur Monachis Eccleſia*, jure omni ut ante ſuo gauderet Parochus, tanto jam lætius, liberiuſque, quod viris pietate conſpicuis conjungeretur (2). *Quanto ſanctioribus aſſociatur hominibus.* Sed eo vivis excedente, Monachi Presbyterum ſæcnlarem Epiſcopo præſentarent, ab eo inſtituendum, nbi idoneum judicaret. *Quem ſi recipiendus eſt, Epiſcopus recipiat.* Si mallet autem Parochus his cum Monachis in Monaſterio degere, curaret ſaltem diligentiſſime, ne qua re Eccleſia deficeret. Si nollet cum Monachis vitam agere, ſuppeditaretur illi ab Abbate, quo commode ſuſtentaretur ipſe, quo Eccleſiæ provideri, & Epiſcopo Canonica jura perſolvi poſſent, cui quoad regimen Eccleſiæ omnino obnoxius foret Parochus. Reliqui ejus Eccleſiæ reditus ad fiſcum Monachorum, vel Canonicorum devolverentur: *Quod ſi Presbyter cum Monachis vivere noluerit, tantum ei det Abbas de bonis Eccleſiæ, unde & bene vivere, & Eccleſiæ ſervitium convenienter valeat adimplere. Quod ſi Abbas facere noluerit, ab Epiſcopo convenienter cogatur ut faciat. Presbyter vero Epiſcopo ſuo juſte ſit ſubditus, & Epiſcopales reditus perſolvat. Quæ vero ſuperabundant, in uſus Monaſterii ſui Abbas habeat. Hoc idem in Eccleſiis Canonicorum obſervetur.* Illud quoque animadverti velim, Parochi arbitrio & voluntati permitti, ut adjungat ſe Monachis, & cum illis vitam agat, vel ſejunctim; in poteſtate fuiſſe Epiſcoporum, cogendi Monachos, ut neceſſaria quæque ſubſidia Parochis ſuppeditarent: denique gratanter aſſenſos fuiſſe Epiſcopos, ut decerpto, quo Parocho & Eccleſiæ conſultum eſſet, redituum quidqaid ſupererat, in alimenta Regularium cederet.

VI. In Concilio porro Melfenſi anno 1089. apertiſſime declaratum eſt, quam non moleſte ferrent Epiſcopi Eccleſias Parochiales earumque decimas a laicis ad Monachos transferri. His enim ſtatutum eſt, ut ſi ejuſmodi laicorum conceſſioni refragaretur Epiſcopus, ad Papam recurreretur (3). *Quod ſi quis Epiſcopus improbitatis & avaritiæ cauſa conſentire noluerit, Romano Pontifici nuntietur, & cum ejus licentia, quod offerendum eſt offerat.* Anno 1095. a Concilio Claromontano declaratum eſt, non poſſe nova altaria, id eſt, novas Parochias a Monachis obtineri, niſi illis ab Epiſcopo confirmarentur (4). *Libera redeant altaria in manus Epiſcoporum, niſi fuerint illis per eorum ſcripta vel privilegia confirmata.* Publicata eſt a Gratiano (5) Epiſtola Urbani II. qua refertur in Claromontano hoc Concilio, cui ille præerat, ſtatutum fuiſſe provida & ſapientiſſima indnlgentia, nt Canonici & Monachi Eccleſias retinerent & decimas, hactenus ſibi etiam citra aſſenſum Epiſcoporum conceſſas, in poſterum ne niſi iis aſſentientibus nllas ſuſciperent. Nec id obſcure Canone ſupraposito inſinuatur. In hoc Concilio, quod in Galliis habitum eſt, nequaquam ea addita eſt clauſula, quæ in Concilio Melfenſi, nt ne diſſentire poſſent Epiſcopi, aut Papæ conſenſio flagitaretur. Ejus diſcriminis ratio non alia probabilior ſuccurrit, quam mira quædam Epiſcoporum Gallorum abalienatio a præpoſtera illa reſtitutionis forma, nbi res Clericorum Monachis ingerebantur. Luculente Ivo Carnotenſis deſcripſit, qnam jure ſtupendum eſſet, tota temporalium Eccleſiæ bonorum copia & ſuavitate frui, atque oblectari Monachos, rejecta in Clericos regiminis animarum ſollicitudine tota & defatigatione (6). *Qua audacia, o Monachi, præſumitis ſeu vinum de vinea, quam non plantaſtis, ſeu lac de grege quem non paſcitis? Quo pacto ibi exigitis, ubi nihil exhibitis? Certe ſi ita vultis, baptizate naſcentes, ſepelite morientes, viſitate jacentes, copulate nubentes, &c. & in medio denique Eccleſiæ aperiat os ſuum Monachus, cujus officium eſt ſedere & tacere.*

Veho-

(1) Can. 8. (2) Can. 21. (3) Can. 15. (4) Can. 7.
(5) 16. q. 7. c. 2. (6) Ep. 280.

Vehementius nihil, aut aculeatius dici poterat in hunc uſum, ne dicam abuſum, quem ſola excuſabat neceſſitas. Et tamen alibi rurſus idem Ivo eidem uſui ultro aſſentitur, ut Clerici, quorum potiſſimum ſunt juris decimæ & oblationes, in earum participationem non pœnitendam ſocios ſibi adſciſcant pauperes, & hos maxime Evangelicæ abdicationis gloria circumfuſos pauperes, qui rebus ſuis renuntiarunt, ut opulentiſſimæ Chriſti ſe devoverent inopiæ (1). *Licet enim decimæ & oblationes principaliter clericali debeantur militiæ, poteſt tamen Eccleſia omne quod habet cum omnibus pauperibus habere commune. Quanto magis cum his pauperibus, qui relictis facultatibus propriis, non in angariæ bajulantes Chriſti crucem, ſequuntur pauperem Chriſtum?* Nec diſſimulat tamen Ivo, quæ ſibi videri ſoleant juſtæ querelarum cauſæ de Monachis, nimirum ſi decimas ſuſciperent, non Epiſcoporum, ſed laicorum voluntate, qui tam non poſſint dare, quam nec potuerant poſſidere: & ſi reditus antiquos, ſeu portiones congruas Parochorum decurtarent. *Eſt tamen in quo Abbatibus & Præpoſitis Monaſteriorum parcendum eſſe non æſtimo, ſi ab illis ad quos non pertinet, id eſt, a laicis decimas & oblationes accipiant, ſi inordinate eas a quibuſcunque perſonis acquirant, ſi terminos tranſgrediantur antiquos, id eſt, ſi ſtipendia Presbyterorum antiquitus inſtituta minorent, ac ſibi uſurpent.* Has litteras exarabat Ivo, ad concerpendam Monachorum quorundam zeli inſaniam, qui Abbatibus jam ſubeſſe detrectabant ſuis, eoſque ut decimarum Cleri uſurpatores infamia conſpergebant, exiliebant Cœnobiis, & peſtilentiſſimos jam duces ſectari, ſeipſos videlicet, meditabantur. Abbatibus patrocinium ſuum commendavit Ivo, tutoque ab eis poſſe demonſtravit, & accipi decimas, & retineri, ſi hoc ſe modo & gyro continerent.

VII. Sed & alia non ſileri exempla conſenſionis Epiſcoporum ſuadet jubetque hiſtoriæ fides. Cœperant Victor II. & Gregorius VII. ſuis in Conciliis execrari inſolentiſſimas rerum Eccleſiæ, & Eccleſiarum ipſarum per laicos invaſiones. Cum fulmina Eccleſiæ undique & excommunicationes perſtreperent, his conſternati Nobiles, Cœnobia longe plurima exædificarunt, aut locupletarunt, reſtitutionum magis quam largitatum ſuarum monumenta. Clericis & Monachis promiſcue reſtituebatur. Urbanus II. & quæ ſub eo coaluere Concilia, conſenſum Epiſcoporum ſanxere interponi. Epiſcopi eo lubentius aſſentiebantur, quo novus quiſque Parochus novum illis cenſum pendere cogeretur. Vendi Eccleſias decimaſque, quod tactitaverant laici, Pontifices & Concilia prohibuere. Cœptum eſt & ab Epiſcopis exigi aliquid pecuniæ a Monachis, uti quandam juris ſui compenſationem. Id auctor eſt Goffridus Vindocinenſis Abbas ab Urbano II. tanquam ſimoniacum in Concilio Claromontano damnatum eſſe (2). *Redemptionem Eccleſiarum, quæ vulgari hoc vocabulo altaria nuncupantur, ſimoniacam pravitatem vocavit, & Apoſtolica auctoritate damnavit.* Ne Urbani & Concilii Decreto obſtreperent Epiſcopi, annuum cenſum ab his Eccleſiis exigere cœperunt, tenuiorem utique eo quem ante ab unoquoque Parocho, aut Vicario exigebant, ſed annuum utique, eoque forſan graviorem. Hinc Goffridus idem Vindocinenſis invidiam faciebat Epiſcopis, quaſi ſimulatæ ſimoniæ macula aſperſis, cum ſimoniacum peræque ſit pecuniam exigi, vel ſemel totam a novo quolibet Parocho, ſive ab Eccleſia per annuas penſiones. *Nam ſi in pluribus annis nonniſi ſemel per Vicarios pecunia pro altaribus dabatur Epiſcopis, & pecuniam ipſam Apoſtolica auctoritate probatum ſit ſimoniacam eſſe: ſingulis annis Epiſcopis pro Vicariis altarium pecuniam dare, quid eſt aliud quam pro plurimorum annorum ſimonia per annos ſingulos ſub nomine annui cenſus annuam ſimoniam exercere? Pecunia itaque pro Eccleſiis ſub palliata cupiditate extorta, quæ redemptio altarium dicitur, ab Apoſtolica Sede damnata, ſive per Vicarios rarius, ſive pro Vicariis frequentius ſub qualicunque nomine ac occaſione extorqueatur, ſimoniaca pravitas eſſe nulla ratione dubitatur. Illa tamen gravior, quæ ſæpius agitur.*

Haud ſatis ſcio, an Canonicis ſanctionibus illud Goffridus confirmare poſſet, penſiones iſtas annuas ſimoniæ ergo vitioſas eſſe. Parochiales enim Eccleſias ad annua aliqua Epiſcopis ſuis jura & dona aſtringi, familiare & uſitatiſſimum eſt; nec tritius quidquam aut vulgatius annuis illis cenſibus, quos Summi Pontifices ab illis exigebant Monaſteriis, quæ indultis privilegiis Apo-

(1) Ep. 107. (2) L. 3. Ep. 12.

Apoſtolicæ Sedis tuitioni ſubiiciebant. Edidit Sirmondus in Notis ſuis ad Goffridum Reſcriptum Paſchalis II. quo vetantur Epiſcopi quidquam exigere ab Eccleſiis illis, quæ annis triginta vel quadraginta in Monaſteriorum poſſeſſione verſatæ fuerant; quod eas illis Concilium Claromontanum & Urbanus II. omnino adjudicaſſent. Verum non ſpectat hoc totum niſi ad Eccleſias illas longa poſſeſſione præſcriptas: nec de ſimonia ibi agitur, ſed ne concutiatur jus quod canonica præſcriptio firmaverit. De ſimonia infra prolixe diſſeremus. Hic illi tantum elucidandæ incumbimus Epiſcoporum conſenſioni, quæ neceſſario interveniebat, ubi Monachis nova fiebat Eccleſiarum & decimarum acceſſio. At is conſenſus nihilo obſcurior fuiſſet, etſi aliqua his exactionibus ſimoniæ nota inuri jure potuiſſet.

Nemo tamen dubitare jam poterit, quin a ſimoniæ ſuſpicione liber & immunis fuerit is cenſus, ſi non perfunctorie expendatur Canon Concilii ejuſdem Claromontani, nuperrima Pariſienſi Conciliorum editione publicatus (1). Ibi enim vetito ſemel ne quid exigatur a Parochis novis in iis Eccleſiis, quas in poſſeſſione habuerint Monachi ante triginta, aut etiam amplius annos; intactus ſinitur annuus cenſus, quem exigunt Epiſcopi ab illis Eccleſiis, quæ a triginta etiam annis poſſeſſæ fuerint (2). *Salvo utique Epiſcoporum annuo cenſu, quem ex eiſdem Altaribus habere ſoliti ſunt.*

Eadem iterantur verba in Concilio Nemauſenſi anno 1096. ubi Urbanus II. Decretum Claromontanum confirmans, damnat illam certæ pecuniæ exactionem a novo quoque Parocho, aut Vicario, tanquam ſimoniacam, intacto & intemerato cenſu annuo Epiſcoporum. *Salvo utique Epiſcoporum annuo cenſu, quem ex eiſdem Altaribus habere ſoliti ſunt.* Compluſculos jam ſupra Canones laudavimus, quibus præcipitur, ut Abbates ſuæ præſentationis Parochos tam largis donent penſionibus, ut juſta Epiſcoporum jura exſolvere poſſint. Fateri ergo cogimur Goffridum Vindocinenſem nimio plus indulſiſſe ſuæ cauſæ, nec advertere potuiſſe animum ad illud perſpicuum diſcrimen, quod Canones interjiciunt exactionibus illis duabus, quas indiſcriminatim ille tanquam ſimoniacas traducit.

In Concilio Romano anno 1099. ſub eodem Urbano II. innovatæ ſunt illæ rurſus, toties ingeminatæ cautiones, ne quas Monachi Eccleſias, decimas, vel res ullas alias Eccleſiarum, niſi ex Epiſcoporum conſenſu acciperent. Sed & illud innovatum eſt, ſi abnueret Epiſcopus, requirendum Papæ aſſenſum (3). *Nullus Laicus decimas ſuas, aut Eccleſiam, aut quidquid Eccleſiaſtici juris eſt, ſine conſenſu Epiſcopi, ſive Romani conceſſione Pontificis, Monaſteriis aut Canonicis offerre præſumat. Quod ſi quis Epiſcopus improbitatis & avaritiæ cauſa conſentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur, & ejus licentia quod afferendum eſt, offeratur.* Idem ipſe Canon eſt, ac Melſenſis Synodi ſupra memoratæ. Extrema autem illa clauſula inſerta non fuerat Conciliis in Gallia ab eodem Pontifice habitis, ne Galli Epiſcopi forſan abalienarentur, quibus ſe ille tamen ſatisfeciſſe arbitratus eſt, conceſſo annuo illo cenſu. In Concilio Pictavienſi anno 1100. prohibitum rurſus eſt (4) vendi emique Altaria, vel Eccleſias. Monachi hic vetiti ſunt, permiſſi vero Canonici Regulares officia & functiones obire Parochorum. Utrorumque intererat, ut ſui Ordinis Parochos Epiſcopis præſentarent inſtituendos. Verum latum inter eos hic diſcrimen interpoſitum eſt.

VIII. Progrediar ad hiſtoriam & ad Concilia ſæculi duodecimi, ubi monuero ab Orderico Vitali intertexta eſſe memorabilia quædam exempla hujus Altarium venditionis, a quo & illud notatur, non Monachos tantum, ſed & Laicos Clericoſque Altaria redemiſſe, ut ſonant verba ipſa Concilii Remenſis anni 1072. (5) *Emuntur & venduntur Curæ Paſtorales, ſcilicet Eccleſiæ Parochianæ, tam a Laicis, quam a Clericis, inſuper etiam a Monachis: quod ne amplius fiat interdictum eſt.* Si Clerici & Monachi eos accipiebant Eccleſiæ fundos, ne ab aliis emerentur Laicis, qui res Eccleſiæ reſtituturi nunquam eſſent, non eſt quod eis magnopere ſuccenſeamus. Docet idem Scriptor Adminiſtratores Xenodochiorum nihil intentatum reliquiſſe, ut his prædatoribus auferrent patrimonia pauperum ab iis invaſa, & ubi irrita cadebant horta-

(1) Conc. Gener. T. 10. p. 589.
(2) Can. 1.
(3) Can. 15.
(4) Can. 9. 10. 12.
(5) Order. Vit. pag. 465. 491. 528.

hortamenta, etiam pecuniam numeraſſe (1). *Sollicití Xenodochiorum diſpenſatores, Laicos ut decimas Eccleſiæ Dei redderent, admonuerunt; eiſque quoquomodo auferre ardentes, ingentem pecuniam dederunt.*

Id quoque ab eodem commemoratur, ut Robertus Moliſmenſis Cœnobii Abbas, condito celeberrimo eo Cœnobio, B. Benedicti Regulam, ſtrictiſſimamque ejus obſervantiam impoſuerit ſuis Monachis, in primis opus manuum: ut eo ſe tranſigerent, decimas & oblationes ne attingerent quidem, ut quæ Clericorum juris ſint. *Decimas & oblationes Clericis qui Diœceſi famulantur, relinquamus.* Cui cum Monachi reſpondiſſent: Se quoque Clero conſociatos, & iiſdem emolumentis atque privilegiis adgregatos (2): *Nos autem & ordine, & officio Clerici ſumus, & Clericale ſervitium Summo Pontifici, qui penetravit cœlos, offerimus: Eccleſiaſtica igitur Beneficia jure poſſidemus, & communi ſanctione ſemper tenere decernimus:* eos videns Robertus a ſententia abduci non poſſe, ut qui exemplo etiam niterentur Cluniacenſium, & aliorum Regularium; ſeceſſit ab eis, cum duodecim aliis ſibi conjunctiſſimis, quibuſcum Ciſtercienſe a fundamentis excitavit Monaſterium & Inſtitutum, ubi ſtatim profeſſi ſunt, non decimas ſe, non Eccleſias ullas Parochiales ſuſcepturos.

Nec multo poſt gravis Cluniacenſes inter & Ciſtercienſes ſuper ea re conflagravit diſſenſio, ſuum utriuſque hinc & hinc propoſitum, tametſi adverſum, non æquum tamen tantum, & laude dignum, ſed & neceſſarium altero repudiato contendentibus. Sui Ordinis defenſioni ſtrenuam navavit operam Petrus Venerabilis, Cluniacenſis Abbas, adverſus querelas B. Bernardi, & vituperationem Ciſtercienſium: eo in primis conſtituto, nonniſi ex Eccleſiæ, Pontificum & Conciliorum auctoritate decimas & Eccleſias a Cluniacenſibus poſſideri (3). *Nos Eccleſiæ Catholicæ auctoritatem prætendimus, atque ipſius ſanctionibus nos Parochiales Eccleſias, & idcirco earum primitias & decimas legitime poſſidere confirmamus.* Si Levitæ enim decimis victitarent ſuo jure, quod Altaris miniſterio dicati, terrenis hæreditatibus renuntiaſſent, non diſpari jure & Monachos fulciri, cum & ipſi ſacro miniſterio addicti ſint, & terrenis omnibus nuntium remiſerint. *Recte eadem Monachis conceduntur, qui ſicut illa Tribus, rerum temporalium hæreditate privati ſunt, ac divinis ſervitiis die noctuque inſiſtunt.* Denique in Concilio III. Toletano, quod refert Gratianus (4), permittuntur Epiſcopi Monaſteria condere in Eccleſiis Parochialibus, & ex eorum proventibus Monachos ſuſtentare. Plures alias omitto ejuſdem Petri Epiſtolas de eodem argumento, ubi demonſtrat (5) prodigioſas illas, ut fama vulgarat, opes Cluniacenſium, & uſque adeo invidioſas, ſi neceſſariæ & inevitabiles detraherentur expenſæ, a Ciſtercienſium paupertate non multum diſcrepare.

Pervenimus, atque adeo altius jam penetravimus in ſæculum duodecimum, in quo non minus perſpicuum eſt, ingentes Monaſteriorum opes ex decimis & Parochialibus Eccleſiis acervatas, Epiſcoporum conſenſu & dono illis affluxiſſe. Auctor eſt idem Petrus Cluniacenſis Abbas, ab uno Genevenſium Epiſcopo variis Cluniacenſium Cœnobiis dono datas eſſe Eccleſias amplius ſexaginta (6). *Sexaginta & eo amplius Eccleſiarum reditus diverſis ad Cluniacum pertinentibus Monaſteriis in perpetuum dedit.* In Bibliotheca ipſa Cluniacenſi legere eſt conſimiles hujuſmodi donationes longe plurimas, ab Epiſcopis factas. Simillimas etiam plures ſuggeret hiſtoria Sancti Martini de Campis (7). Ibi Cœnobiis Cluniacenſibus complurimas donant Epiſcopi Parochias & Decimas, partim ſuopte ex penu, partim a Laicis eo conſilio reſtitutas, ut Monachis cederent, quibus rem gratiſſimam facere vellent. Erant & quas olim laici Nobiles ex beneficio Eccleſiæ ante obtinuiſſent.

IX. In Concilio Tricaſſino anno 1128. ubi Bernardus Claravallenſis aderat, & ubi Regula concinnata eſt Equitum Templi, Equitibus his ſanctiſſimæ ſe militiæ devoventibus conceſſum eſt, ut decimas poſſiderent, aſſenſu & dono Epiſcoporum, quod videlicet terrena omnia abdicaſſent. Sed in hoc Concilio aperta eſt diſtinctio utriuſque generis decimarum, quæ ab Epiſcopis dabantur, quarum ſcilicet aliæ ex ipſius Eccle-

(1) Ib. p. 575. (2) Ib. p. 718. (3) L. 1. Ep. 28. Bibl. Clun. p. 678. (4) 12. q. 2. c. 73.
(5) L. 1. Ep. 33. & ſeqq (6) Bibl. Clun. p. 1285. 1387. &c. 1403. &c.
(7) Hiſt. Sancti Martini de Campis p. 182. 299. 316. 328. 340. 350. 353. 395. 530.

Eccleſiæ menſa decerpebantur, & tunc interveniebat etiam Capituli conſenſus: aliæ a Laicis Epiſcopo fuerant reſtitutæ, & his dandis unius Epiſcopi conſenſus deſiderabatur (1). *Credimus namque relictis affluentibus divitiis, vos ſpontaneæ paupertati eſſe ſubjectos, unde decimas vobis communi vita viventibus juſte habere hoc modo demonſtravimus. Si Epiſcopus Eccleſiæ cui decima juſte debetur, vobis caritative eam dare voluerit, aſſenſu communi Capituli de illis decimis, quas tunc Eccleſia poſſidere videtur, vobis tribuere debet. Si autem laicus quilibet adhuc illam vel ex patrimonio ſuo damnabiliter amplectitur, & ſeipſum in hoc valde redarguens, vobis eandem reliquerit, ad nutum ejus qui præeſt tantum, ſine conſenſu Capituli id agere poteſt.*

In Concilio Lateranenſi III. ſub Alexandro III. anno 1179. crimini datum eſt (2) Equitibus Templariis, Hoſpitalariis, & aliis Regularibus, quod donari ſibi decimas non abnuerent, citra conſenſum Epiſcoporum, atque ita tranſilirent limites privilegiorum ab Apoſtolica Sede ſibi conceſſorum. *Indulta ſibi ab Apoſtolica Sede excedentes privilegia, contra Epiſcopalem auctoritatem multa præſumunt, &c. Eccleſias recipiunt de manibus Laicorum.* Additum porro non tantum, ut ne amplius niſi donante vel conſentiente Epiſcopo acciperent: ſed ut reſtituerent, quæ non ita pridem præter anteriores juſſiones accepiſſent. *Eccleſias ſane & decimas de manu Laicorum ſine conſenſu Epiſcoporum, tam illos, quam quoſcunque alios Religioſos recipere prohibemus, dimiſſis etiam quas contra tenorem iſtum moderno tempore receperunt.* Confirmatus eſt hic Canon in Concilio Londinenſi anni 1200. (3) ubi & ipſa eadem verba iterata ſunt; itemque in Concilio Lateranenſi IV. ſub Innocentio III. anno 1215. (4) Et nihilo tamen minus a doctiſſimo & illuſtriſſimo viro Petro de Marca obſervatum eſt, lapſu temporis nova Regulares privilegia ab Apoſtolica Sede elicuiſſe, ut a Laicis decimas & Eccleſias accipere poſſent, commonito prius etſi non conſentiente Epiſcopo (5). Quod non multum abludit a Canone Concilii Melſenſis, ſuperius laudati. Niſi quod hic in anteceſſum conſenſus Apoſtolicæ Sedis diſſenſum irritat Epiſcopi, in Melſenſi Canone poſterius irritabat.

CAPUT XI. *P. 4. l. 3. c. 3.*

De Decimis infeudatis, & de Commendis Militaribus.

I. Ex quo primum Hugo Capetius rerum potiri cœpit in Galliis, repetitæ ſunt a laicis decimæ ab eis uſurpatæ.

II. Probatur has decimas non illas penitus fuiſſe, quæ ſub Carolo Martello fuerant uſurpatæ. Utrarumque diſparitas, in utriſque par Eccleſiæ indulgentia.

III. Qui Pontifices, quæ Concilia ſæculi undecimi laicis imminere cœperint, ut uſurpatas redderent decimas.

IV. De eodem. Prohibentur Epiſcopi in poſterum laicis decimas dare, vel fundos Eccleſiæ, unde exurgebant Commendæ Militares quartæ hujus ætatis.

V. Qui Pontifices, quæ Concilia ſæculi duodecimi operam navarint, ut extorquerentur laicis, vel decimæ quas involaverant: vel jura quæ ſibi integra ſervaverant, in illis reſtituendis: vel denique prædia ipſa, feuda, & beneficia Eccleſiæ, quibus ſe uti Commendis Militaribus jactabant?

VI. Contextio Conciliorum & Pontificum uſque ad Concilium III. Lateranenſe. Ipſimet perſæpe Epiſcopi decimas & prædia Eccleſiæ laicis in commendam conceſſerant.

VII. Animadverſiones aliquæ in Canonem Concilii Lateranenſis III. quo videntur dimiſſæ & donatæ laicis decimæ, quæ hactenus in feudum datæ fuerant?

VIII. Varii gradus Eccleſiæ indulgentiæ in hac parte.

IX. Cur vehementius enixa ſit Eccleſia, ut decimas, quam ut fundos & Beneficia laicis auferret.

X. Novæ rationes dubitandi de ſenſu Canonis Concilii Lateranenſis III.

XI. Innocentius III. Marchioni Brandeburgenſi decimas Eccleſiæ donat in Commendam militarem. Conjecturæ non leves, ab Innocentio potius III. & a Concilio Lateranenſi IV. laicis dimiſſas & donatas decimas hactenus infeudatas.

(1) Can. 66. (2) Can. 9. (3) Can. 14. (4) Can. 63.
(5) In Can. 7. Claromont.

XII. Decreta poſteriorum Conciliorum uſque ad Tridentinum, adverſus uſurpatores decimarum.

XIII. Decreta Concilii Tridentini. Edicta Regum.

XIV. Hallucinationes variæ de origine decimarum infeudatarum.

XV. Veræ origines earum, uſurpatio laicorum, donum Regum, conceſſio Epiſcoporum, Eccleſiæ conſenſio tacita.

XVI. Probationes harum originum ex Fulberto, & ex Gratiano.

XVII. Ex Petro Damiani.

XVIII. In Germania Commendæ Militares eædem, atque in Italia, & Gallia.

XIX. De Hiſpania, Anglia, & Oriente.

XX. Quo potiſſimum tempore fuerint hæ decimæ uſurpatæ?

XXI. Objectio proponitur & diluitur.

XXII. Quæ onera & officia horum feudorum, & an reverti, ac retro in fontem unde fluxerunt, agi poſſint?

I. CApite ſuperiori magna ſaltem ex parte deſudatum eſt a nobis, in perveſtiganda decimarum & Eccleſiarum hiſtoria, quas laici uſurparant, & quibus Eccleſias ex parte ſaltem reſtituerunt, ſive Clero, ſive Monachis eas reddere collibitum eſſet. Iſto jam nobis Capite extricanda eſt ſpinoſiſſima & impedita quæſtio de decimis, quas Infeudatas dicunt, eo nimirum inſignitas nomine, quod eas Nobiles laici uſque obtinuerint, obtineantque etiamnunc, ſive in feudum ſibi primo ab Eccleſia datas, ſive ab ipſis invaſas, & longa tandem Eccleſiæ indulgentia dimiſſas, ut velut in feudum datæ retinerentur. Ab Aimonio proditum eſt (1), Concilium San-Dionyſianum anno 997. conſilium iniiſſe, laicos Monachoſque compellendi, ut decimas Clero reſtituerent; ſed a ſanctiſſimo Abbate Abbone vehementiſſime repugnatum eſſe: laicos vero uſque adeo efferbuiſſe, ut contumeliis, luto, lapidibus Epiſcopos infectati ſint: Seguino ipſo graviter in capite ſauciato, qui Archiepiſcopus Senonenſis cum eſſet, Concilio præerat; nec veneranda canitie ſua ac grandæva ætate, factioſos & tumultuantes a facinore deterrere potuerat. In Abbonem conjecta eſt cauſa & infamia infandæ ſeditionis, quam ille abſterſit apologia ad novos Reges Hugonem & Robertum filium tranſmiſſa.

II. Non facile adduci poſſum, ut credam, quæ tunc decimæ repetebantur, eaſdem illas fuiſſe, quæ ante tempora, vel tempore ipſo Caroli Martelli Nobilibus prædæ fuerant; quanquam virorum doctiſſimorum ea fuerit ſententia (2). 1. Interlapſo trecentorum circiter annorum ſpatio, agri illi & fundi olim Eccleſiæ ab hæreditariis laicorum dignoſci vix jam potuiſſent. 2. Ecqui potuiſſet ceſſari trecentis annis, & tum demum repeti res tam æqua? 3. Concilia Sueſſionenſe & Liptinenſe, Bonifacius Papæ Legatus, Zacharias ipſe Papa aſſenſi tandem erant ei rerum Eccleſiæ uſurpationi poſt tempora Caroli Martelli. Itaque jam repeti agri illi non poterant, aut declarandum fuerat eum Eccleſiæ aſſenſum temporarium fuiſſe, quandiu nimirum atrox illa urgeret neceſſitas. Oſtendendum fuerat eam jam evanuiſse neceſſitatem, & nuper evanuiſſe, ut non ante potuerint laici de tam juſta reſtitutione conveniri. Sed cum ducenti amplius inſumpti ſint anni in ſacris illis ſpoliis vindicandis a laicorum poteſtate, altiſſimum de his omnibus utrinque ſilentium. Illud unum etiam ſexcenties inculcatum eſt, decimas & Eccleſias non poſſe a laicis teneri. 4. Sub Imperio Caroli & Carolinæ proſapiæ auctoritate Regum, ad Regum Regnique & Eccleſiæ ſalutem contutandam, adſcriptæ ſunt laicis decimæ & Eccleſiæ. Ideo & in Regum Regiorumque Officialium poteſtate eæ fuerunt, veluti feuda, beneficia, & auctoramenta, quibus devincti ſtipendia facerent, & copias Regibus ſubminiſtrarent, ſi quando bellicæ infremerent procellæ. Vix quidquam ejuſmodi habebant decimæ & Eccleſiæ, ad quas Clero recuperandas ſæculo XI. & XII. tantopere laboratum eſt. In cauſa jam nec Reges erant fere, nec Regum Miniſtri, Officiales, Milites. In culpa erant fere Epiſcopi, qui inconſideratius dederant, aut laici qui audacius res Eccleſiæ invaſerant. Unde & cum crepare cœperunt diræ in eos Eccleſiaſticæ, non aliud illis perfugium fuit, quam ut vel furtum celarent, aut illuſtri quapiam Cœnobii fundatione ex eo ipſo clareſcerent. 5. Sub Carolo Martello & Pipino Commendæ maxime Militares excitatæ fuerant in Abbatiis, at prædones qui hic a nobis exagitantur, in Abbatias graſſari non poterant, præ virium tenuitate, ſolas invaſerant Parochiales Eccle-

(1) In vita Sancti Abbonis c. 9. (2) Marca in Can. 6. Conc. Claromont.

cleſias cum decimis ſuis: denique adeo non Abbatias invaſerant ullas, ut ipſis maxime Abbatiis & Cœnobiis reddere maluerint decimas & Eccleſias Parochiarum. 6. Nec Petrus Cluniacenſis, nec quiſquam alius cauſæ Monachorum Patronus in ea cauſa id allegavit, Monachis tum demum reſtitui, quæ in eos tempore Caroli Martelli uſurpata fuiſſent; aut non aliud ſaltem magna ex parte reſtitui. 7. Novi Reges Hugo Capetius & ſucceſſores ejus ei forſan reſtitutioni minus æquo animo conſenſiſſent, ſi earum poſſeſſores qualeſcunque decimarum merere & ſtipendia facere in eorum exercitibus hinc obligati fuiſſent. Nutabunda adhuc eorum poteſtas facile his præſidiis nudari ſe paſſa eſſet. 8. Penes quos decimæ infeudatæ ſunt etiamnunc, nullo ii tenentur ex iis vinculo in exercitu Regio militare. Ejuſdem ergo generis erant & decimæ reliquæ quæ reſtitutæ fuerunt. 9. Sola in Gallia ævo Martelli & poſterorum res Eccleſiæ militibus ſunt tranſcriptæ. At Concilia Melfenſe & Romanum, aliaque ſæculi XI. & XII. expilatas ejuſmodi res Eccleſiæ in Italia & in reliquo Occidente repetiere. Nimirum latius patuit Regnum poſterorum Caroli Martelli, quam ipſius Martelli, nec everti potuit niſi lentius & complurium ruina regnorum. Atqui per diuturnam illam corruentis & diſſilientis Carolinæ Monarchiæ calamitatem, pulſis Parochis in Eccleſias Parochiales & decimas impetum fecere laici ii, a quibus eas repeti cœptum eſt illuceſcente demum regno Hugonis Capetii, & revecta per eum tranquillitate.

Non injucunda, ut reor, nec infructuoſa hæc erit enucleatio atque diſtinctio duplicis & quidem diverſiſſimæ rerum Eccleſiæ uſurpationis, cui & diverſiſſimam adhibere ſtuduit Eccleſia medicinam. Ut enim occupata primum fuerant a Regibus bona Eccleſiæ, ad Regni incolumitatem, qua intelligebat Eccleſia contineri ſuam: ita nec ea niſi circumſpectiſſime repetita ſunt, nullis uſquam evibratis excommunicationum jaculis. At cum polletiores rapinæ privatorum duntaxat licentioſæ & effræni impurarentur cupiditati, anathematum fragor ſæpius concrepuit, ut ſacrilegis manibus patrimonium pauperum excuteretur. Quanquam nec in ſecunda hac rerum ſuarum revocatione potuerit Eccleſia non ex indulgentia etiam rem temperare: indulgentia autem duplici. 1. Non ſtatim contrectando crudo adhuc vulnere, & quod ſui præcipiti curatione ægreſceret: ſed mora interpoſita, dum remitteret mali vis, & quo tardior eo certior curatio veniret. 2. Relaxanda prædæ totius parte, ne tota periret, ut mox aperiemus.

III. Cum tam inauſpicatus fuiſſet ille primus in San-Dionyſiano Concilio conatus, conſultiſſime ſtatuerunt Epiſcopi, cunctatione ſanandum vulnus, quod præfeſtina curatio exulceraret. In Concilio Bituricenſi novum editum eſt in eandem rem decretum anno 1031. prohibitis Nobilibus, qui feudos ſibi veluti quoſdam pepererant ex Eccleſiis Parochialibus, ut ne Parochos tyrannica poteſtate opprimerent, neu illos injuſſu Epiſcoporum ſuo arbitratu inſtituerent, vel deſtituerent (1). *Ut ſeculares viri Eccleſiaſtica Beneficia, quod Fevos Preſbyterales vocant, non habeant ſuper Presbyteros. Ut nullus laicus Presbyteros in ſuis Eccleſiis mittat, niſi in manu Epiſcopi ſui.* Erant ergo, *Beneficia Eccleſiaſtica, & Preſbyterales Fevi*, ſive feudi, Eccleſiæ Parochiales ab his Nobilibus uſurpatæ. Inde & nomen decimarum infeudatarum, hoc eſt, inſtar feudi habitarum. *Fevus* enim & feudus una eademque vox. In Concilio Remenſi, cui Leo IX. præerat, anno 1049. vetitum eſt, ne laici altaria retinerent, hoc eſt, Eccleſias Parochiales, & ne Epiſcopi eas concederent (2). *Ne quis Laicorum Eccleſiaſticum miniſterium vel altaria teneret, nec Epiſcoporum quivis conſentiret.* In Concilio Toloſano anno 1056. prohibiti ſunt laici, ne Abbatias, ne Archidiaconatus, ne Parochias invaderent, hoc eſt, agros, fundos, redituſque horum Beneficiorum. *Nemo laicorum Abbatiam Monachorum, vel Clericorum Archidiaconatum, neque Præpoſiturum, vel honorem Presbyterii, vel Sacriſtæ, ſeu Magiſtri Scholæ, neque ullos honores ad jus prædictum pertinentes, auſit ſuis uſibus retinere, & ſi fecerit, excommunicationi ſubjaceat.* Canone proximo jubentur Nobiles vicorum domini, ut ſuæ ditionis Parochos ſinant, tertia frui decimarum parte, & oblationum. *Item de Eccleſiis in alodiis laicorum conſtitutis, ut tertia pars decimarum cum primitiis & Presbyterio & ceteris in poteſtate Presbyteri ad ſervitium ipſius Eccleſiæ ſub Epiſcopi vel Clericorum ditione permaneant.*

(1) Can. 21. 22.

(2) Can. 8. 11.

Verum univerſim prohibuit Gregorius VII. ne laici, aut invaderent, aut retinerent decimas, quæ juris omnino ſunt Clericorum. Et initio quidem & jaculis, & jaculorum Eccleſiaſticorum minis ille abſtinuit. Quin & moleſte tulit excommunicatos ea de cauſa ab Epiſcopo Dienſi Legato ſuo Nobiles aliquos, cum temporum importunitas flagitaret, inducias dari, & ſpatium temporis, quo ſeſe ſibi redderent, & errorem ſuum ſponte retractarent. *Innotuit nobis, quod multos milites, propterea quod decimas dimittere nolebant, excommunicando turbaveritis.* Præſidio fuerant ii Nobiles Legato Pontificis, eique omni ope & ſtudio affuerant adverſus ſimoniacos Parochos quoſdam & concubinarios. Ea enim inciderat etiam gemina temporum calamitas, ut Clerici complurimi ſimonia & libidine ſordidarentur. Ea quoque laici cauſa, vel potius cauſatione abutebantur, ut decimas & Eccleſias occuparent, cum eas & ipſi pretio emerent Parochi, ac libidinum ſordibus contaminarent. Legatum monuit Pontifex, tempeſtivum, tutumque necdum eſſe, rigore Canonum in hos deprædatores ſævire (1). *Super his conſulimus & hortamur, ut nunc pro tempore canonicum rigorem veſtra ſapientia temperet, atque hac turbationis tempeſtate, quædam parcendo, nonnulla diſſimulando, ita ſtudeat moderari, ut non ex ſeveritate juſtitiæ deteriorandi occaſionem ſumant, ſed ſuſpenſo nunc judicio, ſpatium recognoſcendi æquitatem habentes, poſtmodum facilius acquieſcant.* Eadem Epiſtola Pontifex juſtiſſimis laudibus extulit Regem Angliæ, qui laicos compuliſſet ad decimarum reſtitutionem. *Laicos decimas, quas detinebant, etiam juramento dimittere compulit.* In Concilio Romano ſub eodem Pontifice proſcripta eſt decimarum invaſio, ſancita reſtitutio, diræ tamen ſacræ ſiluerunt (2). *Decimas quas in uſum pietatis conceſſas eſſe canonica auctoritas demonſtrat, a laicis poſſideri, Apoſtolica auctoritate prohibemus. Sive enim ab Epiſcopis, vel Regibus, vel quibuslibet perſonis eas acceperint, niſi eas Eccleſiæ reddiderint, ſciant ſe ſacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere.* Poſſet hinc aliquid conjici in eorum opinionis ſuffragium, qui decimas, de quibus tota hæc tunc erat controverſia, eaſdem volunt fuiſſe, atque illas, quas Carolus quondam Martellus in militem ſuum diſtribuiſſet. Sed ſimile non eſt veri, novam hic de injuria quavis poſt quadringentos demum annos moveri litem. Poterant plures poſtea Reges, & quidem nuperi ipſi, & occupaſſe decimas & donaſſe. Agitur & de iis hoc Canone, quibus Epiſcopi & alii quivis poterant donaſſe laicos.

IV. De Commendis quartæ hujus ætatis dicere abſtinuimus, quanquam in ſecunda & tertia ætate eas non ſiluiſſemus. Ratio in aperto eſt, quod eas quarta hac ætate Eccleſia nec approbaſſe videatur, nec toleraſſe, niſi dum ſapientiſſima indulgentia, ut mox dicemus, decimas infeudatas toleravit. Non quo Epiſcopi non ejuſmodi aliqua laicis gratificarentur: ſed eas donationes illico damnabat Eccleſia, & revocabat. Concilium ipſum Romanum anni 1078. aliud ſuggeret exemplum, præter illud de laicis, quos Epiſcopi decimis donatos volebant. Et illud enim in hoc quoque Concilio vetiti ſunt Epiſcopi, ne fundos Eccleſiæ laicis in Beneficium, vel in feudum darent, ſine Metropolitani & Epiſcoporum Provinciæ conſenſu, ſuſpendendo alioqui Epiſcopo, & Beneficio revocando. *Ut nulli Epiſcopi prædia Eccleſiæ in Beneficium tribuant ſine conſenſu Papæ, ſi de ſua ſunt conſecratione. Ceteri autem ſine conſenſu Archiepiſcopi ſui & fratrum ſuorum hoc idem non præſumant. Si autem præſumpſerint, ab officio ſuo ſuſpendantur, & quod venditum eſt, vel datum Beneficium, Eccleſiæ reddatur, omnino evacuata omni venditione, vel in Beneficium traditione.* Concilium Quintiliniburgenſe in Germania anno 1085. connivere adhuc & aſſentiri videbatur his Beneficiis, vel feudis decimarum, ab Epiſcopo laicis traditarum (3). *Ne laici decimas ſibi vindicent in proprietatem, nec etiam in Beneficium, niſi conceſſione legitimorum poſſeſſorum.*

Rurſum Urbanus II. prohibuit ne laici Eccleſias, vel decimas retinerent (4). *Interdictum eſt omnibus laicis ne amplius altaria vel Eccleſias ſibi retineant.* Decretum hoc ipſum eſt Claromontani Concilii anno 1095. Eadem decreta anno ſequenti in Concilio Rothomagenſi promulgata ſunt, multaque addita, ad evertenda reſidua jura ea, quæ in decimis reſtituendis Nobiles retinere ſibi nitebantur (5). *Statuit Synodus, ut omnes Eccleſiæ ita ſint ſarcitæ de rebus*

(1) L. 9. Ep. 3. (2) Can. 10. (3) Can. 5. (4) Can. 20. (5) Can. 5. 6. 7.

Digitized by Google

bus ſuis, ſicut fuerunt tempore Guillelmi Regis, & eiſdem conſuetudinibus; & quod nullus laicus participationem habeat in tertia parte decimæ, vel in ſepultura, vel in oblatione altaris; nec ſervitium, nec aliquam exactionem inde exigat, præter eam quæ tempore Guillelmi Regis conſtituta fuit. Statuit etiam, ut nullus laicus det, vel adimat Presbyterum Eccleſiæ ſine conſenſu Præſulis: nec vendat, nec pecuniam inde accipiat. Guillelmus Nothus Angliæ Rex, ut paulo ante admonebat nos Gregorius VII. Nobiles ſuos omnes compulerat, ut Clero decimas redintegrarent & Eccleſias, unde & Eccleſiaſticæ libertatis non fruſtra reparator audiebat. Cœpere Nobiles in ejuratas a ſe Eccleſias & decimas retinere quaſdam veluti reliquias antiquæ dominationis ſuæ, verbi gratia, exigere tertiam ſaltem partem decimarum, oblationum, mortuariorum, nonnihil etiam vel obſequii, vel pecuniæ, dum Parochias darent, quarum ſe Patronos ſemper agebant. Hoc Concilio hæc damnantur omnia, etſi non diſſimuletur obnoxias adhuc aliquo nomine his Patronis eſſe Eccleſias; ſed quo, non expeditur. Quæ ſibi Nobiles jura retinebant, eadem ipſa erant jura Epiſcopalia, aut his ſimilia, utpote partem decimarum retinere & oblationum. Cum his juribus non Parochi olim, ſed Epiſcopi fruerentur, ubi Nobiles ſuis Parochos Eccleſiis reddebant, Epiſcopalibus eos his donandos juribus non cenſebant. At hoc Concilio ſtatutum eſt, *Ut nullus laicus conſuetudines haberet Epiſcopales*. Ex his autem reliquiis, quarum retinentiores erant Nobiles, non obſcure conjicitur, quam exerte & cupide prius totis Eccleſiis potirentur & decimis.

Cum autem non ea diligentia & celeritate decimarum reſtitutio in Gallia urgeretur, atque in Anglia: ſtatuit Urbanus II. in Concilio Nemauſenſi anno 1096. ut excommunicatione illaquearentur Laici, qui diutius cunctarentur ſuas Eccleſiæ decimas reddere, oblationes, ſepulturas, & terras (1). *Laicus qui oblationem Eccleſiæ, ſepulturam, decimam, aut terram ſanctuarii tenuerit, ab omnium fidelium communione ſeparetur.* Quod hic vocatur *Terra ſanctuarii*, illud ipſum forſitan eſt Concilii Toloſani ſupra *Presbyterium*. Et is ſi ſors erat fundus terræ, qui *Manſus* Presbyteralis, quemque Carolus Magnus voluerat omnino liberum & immunem conſtare ſingulis Parochis, præter decimas & oblationes. In eodem Nemauſenſi Concilio proximo Canone damnatur mulctatione omnium prorſus Eccleſiaſticorum Beneficiorum, quiſquis Eccleſiis, vel Eccleſiarum rebus tanquam hæredirariis bonis incubaverit. *Quicunque Eccleſias vel earum bona hæreditaria poſſeſſione poſſident, tandiu Eccleſiaſtico careant Beneficio, donec quas tenent Eccleſias dimittant.* Ex quibus liquet fuiſſe adhuc Eccleſiaſtica Beneficia, quibus Laici fruerentur, hoc eſt, Commendas Militares, quibus hic exuuntur ceſſatores, & decimarum reſtitutionem importunius protrahentes. Eccleſia itaque tametſi nollet novas erigi id genus Commendas, cuperetque eas vel rariſſimas, vel nullas eſſe; ideoque præciperet, ut ne niſi ex aſſenſu Metropolitani & Epiſcoporum Comprovincialium novæ excitarentur: vetuſtas tamen tolerabat.

V. Præerat per Legatos Paſchalis II. Concilio Pictavienſi anno 1100. ubi & renovari juſſit decreta tum Concilii Claromontani ad reſtitutionem decimarum & Altarium, tum Nemauſenſis adverſus Laicos, qui participes ſe volebant eſſe oblationum & mortuariorum (2): *Ut nullus Laicorum de oblationibus quæ offeruntur, vel donantur ad Altaria, ſive ad manum Presbyteri, vel quod pro ſepultura fidelium devote donatur, præſumat participare, ſub excommunicatione interdicimus*. Hæc fortaſſe erant, quæ ventilabantur jura feudorum ſacerdotalium; *feudi Presbyterales*, de quibus ſupra. Anno 1119. celebratum eſt a Caliſto II. Concilium Remenſe, cui & ille præfuit. Statim damnavit ibi Pontifex inveſtituras quaſcunque Beneficiorum per Laicos. *Inveſtituram omnium Eccleſiarum & Eccleſiaſticarum poſſeſſionum per manum laicam omnibus fieri modis prohibemus*. Eo mox promulgato Decreto uſque adeo Clerici Laicique qui aderant tumultuati ſunt, ut compulſus ſit Pontifex modi & temperamenti aliquid adhibere, quod videretur eo extinguere voluiſſe, aut imminuere jura Laicorum, qui perdiu jam decimas vel Beneficia Eccleſiaſtica obtinebant. *Videbatur enim eis quod ſub hoc Capitulo dominus Papa decimas & cetera Eccleſiaſtica Beneficia, quæ antiquitus Laici tenuerant, conaretur minuere, vel auferre*. Modus autem ille Pontifici conſentaneus viſus eſt ad diſpeſcen-

(1) Can. 6.

(2) Can. 14.

peſcendam tempeſtatem paci Eccleſiæ exitialem, ut decretum hoc ſuum ad Epiſcopatus & Abbatias arctaret. *Inveſtitura Epiſcopatuum & Abbatiarum per manum laicam fieri omnibus modis prohibemus*. Ei temperamento aſſenſi ſunt omnes: *Quod cum placuiſſet omnibus &c.*

Fateamur ergo neceſſe eſt, quantæcunque excommunicationes, vel potius minæ excommunicationum detonuerint, nec enim niſi minas hactenus crepuiſſe vidimus; complures tamen decimas & Eccleſiaſtica Beneficia a Laicis retenta fuiſſe, & quidem tam ingenti numero, ut exitialis alicujus ſeceſſionis & ſchiſmatis terrore conſternatus, a propoſito receſſerit Pontifex: magni quidem ille animi, ſed cujus fortitudini invictæ ſapientia & caritas moderarentur. Obſerva etiam in poteſtate Laicorum tunc fuiſſe non decimas tantum ſed & Beneficia Eccleſiæ, hoc eſt, terras & fundos: etſi nuſquam appareat, quod ea de cauſa cenſus aliquid, vel obſequii militaris exſolvere tenerentur: ut adnotatum jam non ſemel eſt, Commendas Militares ſub Caroli Magni Imperio, & cenſui obnoxias fuiſſe, & militiæ. Prohibitum eſt ab eodem Calliſto II. in Concilio Lateranenſi I. anno 1123. (1) ne de oblationibus Altarium quidquam Laici delibarent.

VI. Ceterum Calliſtus quidem, quo certius & invictius inveſtituræ Epiſcoporum & Abbatiarum aboleſcerent, caute & conſideratiſſime abſtinuit ab urgendis eodem tempore decimarum & Beneficiorum reſtitutionibus, & ceſſatione ſua ac ſilentio Laicis invaſoribus ſuffragari viſus eſt. At mox Eugenius III. oblitteratis jam & funditus everſis inveſtituris Epiſcopatuum & Cœnobiorum, exarſit ad ea quæ pulcherrima a Calliſto inchoata, & interrupta fuerant, ad exitum perducenda. Remis Concilium indixit, & proſcripſit uſurpationem decimarum a Laicis factam, nec vibratis tamen excommunicationum jaculis, & intacta ſinens Beneficia Eccleſiaſtica ab iiſdem laicis uſurpata. Canon ergo hic ille ipſe promulgatus eſt, qui in Concilio Romano anni 1078. & qui ſupra adſcriptus fuit. Nec mirum ſi tam difficiliis & operoſa eſſet ejus mali curatio, quod publice Epiſcopi deteſtabantur illi quidem, at privatim fovebant, decimis dandis & Eccleſiis permittendis arbitrio Laicorum. De ea re graviter expoſtulavit Alexander III. in Concilio Turonenſi anni 1163. (2) *Dum quidam fratrum & Coepiſcoporum noſtrorum, aliorumque Prælatorum Eccleſiæ, decimas laicis & Eccleſiarum diſpenſationes indulgent, & in devia eos mortis impellunt, &c.* Nec ultra tamen rem premit Pontifex, quam ut Laicos conteſtetur non poſſe non & grandi ſe obligare flagitio, & ſalutis incurrere diſcrimen, poſſidendis Eccleſiæ bonis: at ibidem Epiſcopis ipſis interminatur, gradu ejiciendos, ſi quas Laicis poſthac decimas, oblationes, vel Eccleſias conferant. *Unde ſtatuimus, ut ſi quis alicui laico in ſæculo remanenti Eccleſiam, decimam, oblationemve conceſſerit, a ſuo ſtatu ſuccidatur.*

In Concilio Abrincatenſi anni 1173. cui Pontificis duo Legati præerant, ſtatutum eſt, ut *Laici partem oblationum in Eccleſiis non percipiant*. Permiſſumque iis qui hæreditarias haberent decimas in patrimonio & cenſu, iis ut queincunque vellent Clericorum donarent, eo extincto ad Eccleſiam redituras (3). *Item his qui decimas hæreditario jure tenent, licentia ſit cui voluerint, idoneo Clerico dare, eo quidem tenore, ut poſtea ad Eccleſiam, cui de jure competunt, revertantur*. In Concilio denique Lateranenſi III. anni 1179. cui præerat Alexander III. præmonitis Laicis non poſſe ab eis decimas citra piaculum retineri, addita eſt prohibitio, ne ad alios, quam ad Clericos transferrentur. Denique honore ſpoliati ſunt Eccleſiaſticæ ſepulturæ ij, qui a Laicis decimas acciperent, nec ſtatim Eccleſiæ reſtituerent (4). *Prohibemus etiam ne laici decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes, in alios laicos poſſint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & Eccleſiæ non reddiderit, Chriſtiana ſepultura privetur.*

VII. Ea pene omnium animos occupavit opinio, a Concilio Lateranenſi III. toleratas ſaltem fuiſſe decimas, quas Laici obtinerent, vel hactenus obtinuiſſent, ut jam de iis controverſia illis fieri non poſſet, dum ne novas ullas aut invaderent ipſi, aut ab Epiſcopis acciperent. Vereor tamen ut ſatis certa ſit hæc decimarum infeudatarum Epocha. Vulgo ita ſibi perſuadent, legitime eas poſſideri, ſi ante Concilium hocce Lateranenſe III. poſſideri cœpiſſent, nequaquam vero ſi poſterius. Ei ſententiæ ſunt quæ contra objici poſſint.

Nam

[1] Can. 14. [2] Can. 1. [3] Can. 3. 9. [4] Can. 14.

Nam ejus Concilii & verba & ſententiæ a ſuperioribus Conciliis nec tranſverſum unguem deflectunt, exerteque vociferantur, apertum ſalutis æternæ diſcrimen adiri, ſi Laici decimas retineant. *Laici decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes*. Non conceditur, ut antiquas tuto retineant, dum novas ne accumulent: nec in Canone, nec in Concilio hoc verbum eſt ullum, quo id ſignificetur, aut vel leviſſime innuatur. Vetat tantum Synodus, ſi decimas dimittant, ne aliis dimittant Laicis; ſineus imitatione utique Concilii Abrincatenſis, ut Clericum quemvis iis inveſtiant decimis, poſt ejus obitum, ad Eccleſiam revolvendis. Itaque ſi non perſunctorie ponderentur hujus Concilii verba, nihil ab eo novatum comperietur; nulla nova in uſum invecta indulgentia.

Idque rurſum perſpicuum fiet ex ejuſdem Alexandri III. Epiſtola ad Præpoſitum & Decanum Eccleſiæ Remenſis, quibus delegat cauſam Clerici, in quem pater transfuderat decimas a Majoribus ſuſceptas, quo obtunderentur ſtimuli, qui conſcientiam cruentabant. *Cum pater ſuus quaſdam decimas, quas jure hereditario poſſidebat, volens peccati maculam evitare, ſibi in eleemoſynam dediſſet*. Jubet Pontifex eas a Clerico poſſideri decimas, in cenſum Eccleſiæ eo vivere deſinente revocandas, quanquam non diſſimulet eas a patre citra gravem culpam teneri non potuiſſe, *Volens peccati maculam evitare*: nec jure in filium transferri (1): *Licet pater ſuus eas de jure ſibi dare non potuiſſet*: nec conceſſum fuiſſe Laicis decimas quas retinerent, Clericis addicere, niſi ut ne eas in alios Laicos transferrent. *Quia tamen tutius, ut idem Clericus ipſa habeat, quam ut ad laicum devolvantur*. Quibus ita conſtitutis, jam non facile videtur eum Pontificem adduci potuiſſe, ut ſineret ſacras decimas in Laicorum patrimonio perpetuari, dummodo eas ante Concilium Lateranenſe III. obtinere cœpiſſent.

VIII. Nec inficiari tamen poſſumus, quin Pontifices & Concilia humaniſſime & indulgentiſſime ſe habuerint in hos Laicos, & quin ea indulgentia in dies ſingulos augeſceret, unde & ea emerſit tandem opinio, relaxatas eſſe Laicis veteres decimas, dum a novis ſe continerent. Nam cum cœpiſſent Gregorii VII. Legati jaculari excommunicationes, eas ipſe revocari ſanxit: Interminatus eſt Urbanus II. eadem tela, nunquam jaculatus. Deinceps diligentiſſime commonefacti ſunt Laici, eo facto ſuo & furtum, & ſacrilegium, & damnabile facinus contineri; excommunicationis ne minæ quidem intentatæ. Calliſtus II. in Concilio Remenſi ultra progreſſus, revocavit ipſe ſemet; & rem ita temperavit, ut decimarum uſurpatores ne attingeret quidem, ne cui graviori periculo & ſchiſmati Eccleſiam committeret. Denique indultum eſt, ut decimas iſtas qui obtinebant, cui vellent Clerico reſignarent, poſt ejus mortem Eccleſiæ reſtituendas. Hi ſunt certe diſpenſationum gradus varii, quibus ſe Eccleſia aſtrinxit, nuſquam tamen non profeſſa ſine piaculari crimine decimas a Laicis non retineri.

IX. Fateor his extremis prohibitionibus, quas protulimus, Pontificum & Conciliorum, decimarum duntaxat mentionem fieri, non Beneficiorum Eccleſiaſticorum, quæ priora decreta peræque prohibebant a Laicis poſſideri. Ea poteſt ſubeſſe cauſa, quod ſanctior ſit & ſacratior decimarum natura, ſpiritalior, Eccleſiaſticæ ſanctimoniæ affinior, a Laicis alienior, addictior Clero; quam terræ & fundi, quibus etiam conſtat patrimonium Chriſti. Poſſet & aliquis ſuſpicari Beneficiis innexa fuiſſe aliqua munia & obſequia, Eccleſiæ, vel Regno exhibenda: ita forſan id Regibus donatum eſt, quorum intererat, Commendas militares non prorſus extingui. Non facile quidem hactenus deprehendi potuit in Conciliis, ecqua militia his Beneficiariis laicis defungenda incumberet. Sed fidem faciet Bernardus in Epiſtola ad Archiepiſcopum Senonenſem, quem orat, ut Laico permittat Beneficium ſuum Eccleſiaſticum Monachis Sancti Benedicti reſignare (2). *Cum Laici Eccleſias, ſive Eccleſiaſtica Beneficia, quæ illicite tenent, relinquere volunt, unum bonum eſt, &c.* Præſulem monet, multo expeditius ipſi fore, ut hoc Beneficium obtineant Monachi, precibus ſuis faciles illi aditus ad regnum cœleſte paraturi, quam miles, Regiis exercitibus inſcriptus. *Quemnam, quæſo, de illa Eccleſia libentius elegiſtis vobis hæredem ſucceſſorem? Qui inde deſerviat exercitibus Regis, an interceſſorem pro peccatis veſtris?* Probabile cum primis eſt militiam hanc Eccleſiaſtico illi Beneficio innexam fuiſſe.

X. Sed

(1) Append. t. Ep. 42. (2) L. 9. Epiſt. 373.

X. Sed retorquenda jam oratio eſt ad decimas infeudatas, & illud explorandum eſt ſcrupuloſius, quid de iis ſenſerint, quid dixerint Scriptores Eccleſiaſtici poſt Concilium III. Lateranenſe. Odo de Soliaco Pariſienſis Eccleſiæ infulis decoratus anno 1196. annis ſcilicet circiter viginti poſt Concilium Lateranenſe, de iis verba facit in Conſtitutionibus ſuis Synodalibus, ſed eodem ſenſu quo ante illud Concilium, prohibitionibus & temperamentis prorſus iiſdem, quibus & nos ſupra (1). *Nullus Clericus vel Regularis accipiat decimam de manu laici, niſi per manum Epiſcopi.* Hæc eſt prima prohibitio. Atqui ſi antiquiores decimæ jam ab Eccleſia relaxatæ Laicis erant, & condonatæ, eorum jam poteſtatis erat, ut eas vel Laicis darent, vel Clericis, vel Monachis, etiam inconſulto Epiſcopo: jubet idem Odo, Laicis id ut frequenter inſuſurretur, non poſſe ab eis decimas retineri, niſi gravi ſalutis diſpendio. *Frequenter moneantur Laici, ut non detineant decimas, quas in periculum animarum ſuarum detinent.* Cum denique Laici harum decimarum poſſeſſores, eas interdum legarent illis ex prole ſua qui Clerici eſſent; monet hos Clericos Odo non poſſe ab eis hæreditarias retineri res Eccleſiæ: ſed poſſe Epiſcopum concedere, ut fructus percipiant, dum ſerio operam dent, quo res Eccleſiæ illi reſtituantur. *Nullus ſibi Clericus poteſt retinere decimas jure hæreditario poſſeſſas, ſed auctoritate Epiſcopi fructus poſſunt Clerici percipere: ita tamen quod ſemper laborent ad hoc, quod ad Eccleſiam revertantur.*

XI. Aſſenſus eſt Innocentius III. Marchioni Brandeburgenſi, Congregationem Canonicorum in ea regione excitare meditanti, quam ipſe & Majores ejus ſubegerant, expugnatis ejectiſque Gentilibus eorum finium: ea certe lege, ut decimarum tertiæ duæ Marchioni adjudicarentur ad Eccleſiæ fabricam, & ad ſuſtentationem militiæ ibi perneceſſariæ ad propulſandos Ethnicos, ſubinde incurſantes (2). *Ita quod duæ partes decimarum ejuſdem terræ ad Marchionem & hæredes ipſius pro Eccleſiæ fabrica, quam ipſi debent propriis ſumptibus reparare, nec non etiam pro ſtipendiis militum devolvantur, ſine quibus terra memorata non poſſet contra Sclavorum impetum gubernari fidem Catholicam impugnantium.* Habes hic utique decimas infeudatas, vel potius duas tertias decimarum unius Eccleſiæ, in Commendam militarem condonatas ad tuitionem Eccleſiæ ipſius, ex conſenſione Sedis Apoſtolicæ. Sed illud præ ceteris ponderandum eſt, Marchiones Brandeburgenſes regionem omnem illam perdomitis Barbaris ſibi ſubjeciſſe, & ſolos potiri potuiſſe fructu victoriæ ſuæ. *Si conſtiterit terram illam eſſe ſolitariam, aut deſertam, maxime quod non ſit in memoria hominum illam fuiſſe per Chriſticolas habitatam, ſed Paganos habitatores inde fuiſſe depulſos, &c.* Suppetit & hæc alia ex eodem Epiſtola, quæ pluſculum faciat ad rem noſtram. Ab eo Pontifice veniam ſibi fieri flagitaverat Capitulum Sueſſionenſe redimendarum a Nobilibus laicis decimarum infeudatarum (3): *Decimæ quæ in feudum a Laicis detinentur.* Annuit Pontifex, ea cautione, ut milites iis eadem obſequia ſemper Eccleſiæ præſtarent, cum futurum eſſet, ut & ſemper gauderent, ſin minus decimis, certe pretio decimarum; niſi eas illi tam vili pretio addixiſſent, ut omni obſequio reliquo abſolvendi eſſent. *Proviſo, ut conſueta ſervitia ad quæ laici pro decimis illis Eccleſiis tenebantur, etiam poſt contractum talis venditionis impendant; cum ad eos pretium perveniat earundem. Niſi forte tam modico pretio velint eſſe contenti, quod ob hoc Eccleſiæ ab exactione ſervitiorum illorum, tanquam pro redemptione majoris incommodi, commode valeant abſtinere.*

Ubi pauca hæc advertere fas eſt. 1. Non ait Pontifex Laicos hos tam vendere non potuiſſe, quam nec poſſidere ante potuerant has decimas; unde nec poſſe ab illis earum pretium retineri; quam tamen loquendi rationem ſecuti fuerant ſuperiores Pontifices. 2. Aliquo obſequio his Eccleſiis obligabantur hi Nobiles, decimarum incubatores, ſive ut tuitioni earum incumberent, ſive ut ſartas tectaſque præſtarent. Ita Eccleſia tanquam legitimo ſubſcribebat eorum juri, hanc veluti remunerationem pro conceſſis decimis accipiens. 3. Eadem venditis decimis Nobiles illi præſtabant obſequia, ſi juſto eas pretio vendidiſſent. Itaque decimis vel decimarum pretio reſpondebat modus obſequii præſtandi: quo rurſum declaratur æqua & juſta poſſeſſio. Videri ergo poteſt Innocentius potius III. Papa

(1) Synod. Pariſ. pag. 13. 14. (2) *Innoc.* III. Reg. 13. Ep. 21. (3) Reg. 16. Ep. 9.

Papa decimarum uſurpatoribus antiquis indulgentiam eam accommodaſſe, ut ne eos, eorumve hæredes ad reſtituendum urgeret, admoneretque ſubinde non poſſe ab iis decimas retineri, citra ſalutis diſcrimen: quod prædeceſſores ejus ſemper inculcaverant. Et ſane cum Lateranenſe Concilium IV. congregaſſet Innocentius anno 1215. promulgaſſetque in eo Canones complurimos,(1) quorum etiam nonnulli ad decimas ſpectarent, & ſinuoſos anfractus Laicorum, ut iis Eccleſias fraudarent: de decimis uſurpatis a Laicis & earum reſtitutione nec verbum fecit ullum: quanquam ab annis amplius centum majores omnes Synodi ad eam corruptelam abſtergendam vehementer exarſerint, & ipſum quoque Lateranenſe III. ſub Alexandro III. Innocentio igitur III. & Concilio Lateranenſi IV. illud potius imputandum, quod ſilentio ſaltem ſuo & tolerantia decimis infeudatis faverint. Et idem enim rurſum Innocentius Decretali quadam ſua definit, decimas Novalium nihil attinere ad Laicum nobile, qui antiquas decimas in feudum tenet (2). *Nec occaſioni decimationis antiquæ, licet in feudum decimæ ſint conceſſæ, ſunt decimæ Novalium uſurpandæ, cum in talibus non ſit extendenda licentia, ſed potius reſtringenda*. In alia rurſus Decretali de iiſdem decimis in feudum datis (3): *Hoc de illis decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuo ſunt conceſſæ*.

Cum videam ab Innocentio dici, non tantum detineri a Laicis decimas in feudum: *Decimæ in feudum a laicis detinentur*; ſed etiam in feudum illis eſſe datas: *In feudum ſunt conceſſæ*: & ante ab eo dictum eſſe, militaria aliqua, vel qualiacunque demum obſequia Eccleſiis debere hos Nobiles decimarum poſſeſſores, non prorſus diſſonantia a modo ipſo decimarum & pretio: probabilis ea in primis conjectura mihi videtur eſſe, abjecta jam ſpe extorquendarum his Nobilibus decimarum, conſultius tandem viſum eſſe eas illis in feudum dimitti retinendas, atque obſequia definiri, quæ ab illis Eccleſiæ præſtarentur, ad modum & quantitatem ipſarum decimarum admenſa. Qui potuiſſet enim alioqui Innocentius ea ſapientia & conſtantia Pontifex, tantopere a Majoribus ſuis diſcedere? His adde quod prælibavimus de Marchione Brandeburgenſi, cui idem Innocentius duas addixit partes decimarum tertias, juſſo reparationum & defenſionis, ac militiæ ad id neceſſariæ expenſas facere.

Nec his adverſatur Decretum Gregorii IX. In Pariſienſi fœdere anni 1228. inter B. Ludovicum Regem & Comitem Raymundum Toloſanum inito, ſpopondit Comes daturum ſe operam, ut Laici decimas Eccleſiæ reſtituerent. (4) *Quod milites & alii laici non habeant decimas, nec permittes eos habere, ſed ad Eccleſias integre revertentur, juxta diſpoſitionem Legati, vel Eccleſiæ Romanæ*. Apparet de novis uſurpationibus dictum hoc eſſe. Si malis de antiquis, hinc aliud rurſus argumentum ad interpretandum Concilium Lateranenſe III. convenienter noſtræ rationi. In Concilio Viennenſi anni 1267. ſimpliciter prohibitum eſt, ne laici decimas uſurparent, maxime Novalium (5). *Nec liceat alicui laico, nobili, vel ignobili, decimas, maxime de minutis & novalibus uſurpare*.

Nec tamen diſſimulabimus non temere factum eſſe, ut Concilio Lateranenſi III. potiſſimum adſcriberetur relaxatio, & legitima deinceps poſſeſſio decimarum infeudatarum. Quanquam enim eo Concilio diſerte non approbentur, immo & improbentur; tantulo tamen intervallo diſtat Pontificatus Alexandri III. & Innocentii III. ut deviatum magnopere non ſit, quando quod unius erat, alteri tributum eſt. Aliunde vero cum ab Alexandro IV. declaratum ſit, decimas ante Concilium Lateranenſe infeudatas, poſſe a Laicis conſentiente Epiſcopo Monachis reddi: hinc adduci potuere, ut Concilio Lateranenſi III. Epocham affigerent decimarum infeudatarum (6). *Illas autem decimas intelligimus poſſe taliter a Religioſis de manibus laicorum recipi, vel acquiri, quæ ante Lateranenſe Concilium ipſis laicis in feudum perpetuo fuerant conceſſæ*. Sedebat hic Pontifex in ſolio Petri eodem ſeculo medio, quo ineunte ſederat Innocentius III. cujus ideo conſilia non poterat neſcire; ex quo conjicitur Innocentium quoque decimas tolerari voluiſſe ante Lateranenſe III.

(1) Can. 32. 51. 54. 55. 56. (2) Extrav. de Decimis c. 25.
(3) Extr. de iis quæ fiunt a Præl. ſin. conſil. Cap. c. 7. (4) Ib. c. 35.
(5) Can. 7. (6) C. Statuto de Decimis. In Sexto.

Digitized by Google

Concilium infeudatas. Adverte & eadem ab utroque hoc Pontifice uſurpari verba; *Decimæ quæ laicis in feudum perpetuo ſunt conceſſæ*. Itaque non injuria conjicitur perpetuam ejuſmodi conceſſionem in feudum ab Innocentio III. factam eſſe.

Si a receptiſſima denique ſententia abduci non potes, & omnino Lateranenſi III. Concilio, & Alexandro III. eam laudem vindicas, ut hactenus infeudatas decimas tolerarint, poſteriores irrevocabili damnatione proſcripſerint: nihil abnuo, ſuggero tantum, elicitum id probabiliter eſſe ex eo Canone ejus Concilii, quo unum id prohibetur, ne laici decimas, quas non ſine periculo retinent, in alios transferant laicos. *Ne poſſint in alios laicos aliquo modo transferre*. Inde concluſum eſt, conceſſum igitur eſſe ut eas retinerent, dum ne iis alios laicos donarent, ſed poſt eorum mortem ſine hærede ad Eccleſiam illæ refunderentur. Plauſibilis eſſet ea concluſio, niſi ibidem ſtatim adjicerentur hæc verba: *Decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes*. Et niſi probabile eſſet, ubi hic vetantur decimas infeudatas *in alios laicos aliquo modo transferre*, eorum filios & hæredes ibi comprehendi, niſi Clerici ſint. Nam filii & hæredes utique his verbis continentur, *Alios laicos aliquo modo*: & ea prohibitio manifeſte revolvitur in eundem ſenſum cum Canone Abrincatenſi ſuperius relato anni 1172. ſub eodem Alexandro III. quo permittebantur poſſeſſiones decimarum hæreditariarum, uni eas Clerico tranſcribere, quo excedente Eccleſiæ reſtituerentur. *Licentia ſit, cui voluerit, idoneo Clerico dare, ut poſtea ad Eccleſiam revertantur*. Hic permittitur ut Clerico, illic vetatur ne laico decimæ hæ tranſcribantur: utrumque eodem redit, & alterutro modo decimæ ad Eccleſiam revocabuntur.

Lubet hæc confirmare ſtatuto Synodi Pictavienſis anno 1284. ubi referuntur, quæ præcipiebat jus Canonicum de decimis per laicos uſurpatis, & exordium ſumitur a Canone Concilii III. Lateranenſis, quo vetantur decimæ a laicis ad alios laicos transferri (1). *Cum jure canonico ſit prohibitum, ne laici decimas cum animarum ſuarum periculo detinentes, in laicos poſſint quoquomodo transferre*. Additur decretum Innocentii III. quo antiquarum poſſeſſores decimarum novarum ſpe exuuntur: tum utrique Canoni obtemperari jubetur. Hinc liquet, jus, Concilia, & Decreta nihil amplius ſtatuiſſe, ex ſoloque eorum ſilentio poſt Innocentium III. perſuaſum fuiſſe tuta poſſe conſcientia antiquas retineri decimas, ubi potiſſimum onera illis & obſequia conſentanea affixa fuere.

XII. Objici rurſus poteſt Canon Concilii Bituricenſis anno 1286. (2) quo prohibetur accipi decimas a Laicis niſi ex conſenſu Epiſcoporum. Sed eo Canone certum eſt agi de omnibus indiſcriminatim laicis, qui libitu ſuo decimas ſuas convehebant, non ad Parochos ſuos, quod jus faſque eſt, ſed ad Monachos, aut Clericos quoslibet. Nonnihil quoque elucidamenti deſiderat Synodus Bajocenſis (3): *Nullus laicus, vel Clericus, vel religioſa perſona recipiat decimam de manu laicali, niſi per Epiſcopum*. Idem ſenſus qui præcedentis Canonis: *Nullus Clericus vel Religioſus intret poſſeſſionem decimæ ſibi collatæ a laico, vel Eccleſiæ, occaſione jurispatronatus ſibi a laico collati, vel aliter acquiſiti*. Cujus Canonis aliqua ſpecies eſt, nempe Patroni laici, qui decimas quoque Parochiæ obtinet, eaſque cum Patronatu ipſo in alium transfert. Concilio III. Lateranenſi permiſſum fuerat transferri decimas ad Clericos, non quo eas ipſi poſſiderent, ſed ut permittente Epiſcopo fructus earum perciperent, & in ipſo mortis diſcrimine decimas ad Eccleſiam tranſcriberent. Huc ſatis probabiliter revocanda ſunt hæc ſtatuta.

Concilium Colonienſe anno 1310. jam quidem controverſiam non faciebat Nobilibus laicis de antiquis decimis, quas obtinebant, vel dono Principum, vel privatorum largitate, vel quavis denique alia ratione; ſed illud unum expoſtulabat, quod obtentu antiquarum novas etiam ambiebant decimas; quod omnino prohibetur (4). *Eo quod laici antiquarum decimarum occaſione, quas in aliquibus Parochiis, vel largitione Principum, aut donatione aliorum, ſeu alia de cauſa percipiunt, decimas novalium occupant*. In Concilio Provinciæ Auxienſis anno 1326. extremum quendam rigorem diſtringi placuit in laicos (5), qui decimas uſurpabant, interdicta videlicet eis

(1) Can. 4. (2) Can. 2. (3) Can. 33. 34. (4) Can. 1.
(5) Conc. Marcioſenſe Can. 31. 32. 33.

eis Eccleſiaſtica ſepultura, interdicta & eorum filiis & familiaribus eadem, ſed & omni ſpe Beneficiorum amputata. Sed apparet de novis id capi uſurpatoribus, non de iis qui ante Innocentium III. uſurpaſſent. Nec aliter interpretabimur Concilium Colonienſe anni 1536. ubi deſtomachantur Patres in laicos compurimos ejus ævi, a quibus decimæ Parochis unis debitæ compilabantur (1). *Porro decimas potiſſimum Parochis aut Eccleſiæ Miniſtris deberi non dubium eſt. Nunc cum illæ paſſim a laicis magna ex parte uſurpentur, neque facile ex eorum manibus divelli poſſint*, &c. Quod de novis intellige decimarum per laicos audaciores deprædationibus; inter alias ſcilicet tumultuationes bellorum, quæ occaſione Lutheranæ veſaniæ ubique flagrabant.

XIII. Huic humaniori Canonum interpretationi non obſcure ſuffragantur Tridentini Patres. Quanquam enim a vero non recedat, ſolo ſilentio decimas infeudatas ab Eccleſia toleratas eſſe, & ſola ceſſatione urgendæ earum reſtitutionis in Conciliis ſuis: exceptis Epiſcopis iis, qui eas expreſſius Nobilibus condonabant, quædam ſuis Eccleſiis obſequia præſtituris. Certum eſt tamen poſt Pontificatum Innocentii III. abſtinuiſſe Concilia a repetendis iis decimis antiquis: quod & ex Tridentino confirmari poteſt. Quanquam enim ibi præcipiatur (2), ut *qui decimas impediunt, aut ſubtrahunt, excommunicentur:* alibi tamen de reditibus idoneis Epiſcopali Seminario parandis agens Synodus, jubet ut aliquid conferant laici qui decimas Eccleſiæ obtinent. *Etiam ex decimis quacunque ratione ad laicos, ex quibus ſubſidia Eccleſiaſtica ſolvi ſolent, pertinentibus.*

Æquum eſt porro illud animadverti ex Tridentinis Patribus, quanquam decimæ a laicis in feudum teneantur, ſuæ illas tamen naturæ tenaciſſimas eſſe, ideoque obnoxias eſſe exactionibus quibuſdam Eccleſiaſticis, puta ad Seminarii ſuſtentationem. His adde Edictum ſanctiſſimi Regis Ludovici IX. anno 1269. quo conceſſit, ut qui id genus decimas ab eo obtinerent in feudum (3), *In feudis noſtris moventibus mediate, vel immediate de nobis*, eas ut Eccleſiis in perpetuum reſtituerent, nulla permiſſione alia requiſita, nec obice ullo a poſterioribus Regibus admovendo. Edicta miſſa facio & Senatuſconſulta alia complurima, quibus declaratur, decimas infeudatas ubi Eccleſiis venduntur, revocari repetique non poſſe, & jam tum fori Eccleſiaſtici eas eſſe, quod priori ſuæ inſtitutioni & origini redditæ ſint. Denique definitum eſt, poſſeſſores decimarum infeudatarum; ad portiones congruas Parochorum cogendos aliquid ex ſuo decidere. Laudatur Edictum Sancti Ludovici anno 1228. quo præcipit reſtitui Eccleſiæ decimas, jamdiu ei ſubtractas, *Decimæ quibus fuit longo tempore Eccleſia defraudata, ordinamus quod reſtituantur citius, & amplius laici decimas non detineant, ſed eas habere Clericis permittant*. Conſtare mihi certe videtur ad ordinarias decimas id pertinere, non ad eas, quæ in feudum ſint datæ. Id liquet ex comparatione alterius ſupra Edicti ejuſdem Regis. Refert Chaſſanæus a Clemente V. conceſſum eſſe Philippo Pulchro Francorum Regi, ut laici vendere & alienare poſſent decimas infeudatas, eadem licentia qua ceteras res ſuas, quod a temporibus Concilii Lateranenſis III. vetitum fuerat.

XIV. His ita præſtitutis, jam arduum non erit, originem indigitare earum decimarum, de quibus ſermo hic a nobis inſtitutus eſt. Opiniones hic plane ſunt & diſſenſiones inter doctos, non facile conciliandæ, de earum origine, atque adeo & de natura, quæ non poteſt non & plurimum origini conſentire. Volunt eas aliqui Eccleſia ipſa antiquiores, quod Ciceroni & aliis antiquiſſimis Scriptoribus memoratæ ſint decimæ, quas Romani in Provinciis exigebant. Alii ex adverſo a temporibus tantum Philippi Auguſti Francorum Regis eas arceſſunt, quo maxime fervebant ævo bella Latinorum ſacra in Oriente. His opinatiunculis ne umbratica quidem veri ſpecies ulla affingi poteſt. Quæ enim a nobis hactenus diſputata ſunt, aperte produnt ante tempora Philippi Auguſti longe plurimas infeudatas fuiſſe decimas, immo nec tolerandas viſas eſſe poſtea, niſi eas, quæ Concilio Lateranenſi III. anteriores eſſent, quo aliquanto poſterior fuit Philippus Auguſtus. Nec minus eadem Conciliorum & Pontificum acies illis adverſatur, qui earum originem ab ipſis

(1) Part. 8. c. 5. (2) Seſſ. 25. c. 12. Seſſ. 23. c. 18.
(3) Memoires du Clergè ann. 1675. t. 3. p. 139. & ſeq p. 141.

Digitized by Google

uſque repetunt Romanæ Reipublicæ ſæculis. His enim Pontificibus & Conciliis ipſis inureretur injuſtæ uſurpationis infamia, ſi Nobiles exturbare adgreſſi eſſent illis hæreditariis bonis, quibus eorum Majores ante ipſa Chriſtiani nominis exordia potirentur. Nec illud recentiores hi Scriptores adverterunt, de quibus Cicero agit decimis, eas fiſco potius & Reipublicæ perſolutas fuiſſe, quam privatis; de illis altum ſemper in Galliis ſilentium fuiſſe; a nullo Scriptorum de rebus Gallicis Franciciſque memoratas eſſe has Nobilium decimas, a decimis Cleri diverſas; verum ab eis perſæpe enarratas invaſiones bonorum & decimarum Eccleſiæ per Nobiles, maxime ſub prioribus Carolinæ familiæ Regibus; quibus & Conciliorum poſt qualiſcunque acceſſerit conſenſus; poſtremo denique conteſtari Pontifices ipſos & Concilia ſæculi XI. XII. & XIII. paulo ante ea tempora a laicis invaſas fuiſſe eas decimas, ſtatim ab Eccleſia repetitas, ex parte aliqua redditas, reliquas in feudum retentas, quæ tamen Eccleſiæ rurſus redintegrarentur, ſi contingeret eas Eccleſiæ vendi, vel Clerico legari, vel ſi legitimo hærede carerent, qui eas obtinuiſſent.

XV. Propius a veriſimili abſuere alii, quibus perſuaſum fuit, cœptas eſſe eas, vel a privatis invadi, vel a Regibus donari a temporibus Caroli Martelli & poſterorum ejus, non ſine obſequio aliquo Eccleſiis præſtando, & intacto penes eas jure poſtliminii. Aliis viſum eſt a privatis occupatas fuiſſe, dum familia & Monarchia Carolina collabaſceret, & omnia tum ſus deque verti viderentur. Alii ſuſpicati ſunt, a Regibus ipſis eas tum in Officiales Regios & milites diſpenſatas fuiſſe, ad neceſſariam Eccleſiæ & Regni defenſionem. Alii denique ita ſtatuerunt, illis inveſtitos fuiſſe laicos ab Epiſcopis ipſis, aut affectui privato indulgentibus, aut milites, defenſoreſque Eccleſiæ parantibus, ut eſſent militum cunei ad tuitionem Eccleſiæ parati, & ad Epiſcopos in Exercitum regium deducendos, cingendoſque, qui tunc mos vigebat. His opinionibus nihil ineſt, quod eas collidat; quinimmo tanto propius a vero abſunt, quanto copulati omnes poſſunt, omnes propugnari, ſi modo tamen variæ decimarum infeudatarum ſpecies, variæ cauſæ intelligantur fuiſſe. Potuere enim aliquæ ſuperfuiſſe ex reliquiis ſecundæ Regum noſtrorum dynaſtiæ. Potuere aliæ aliæque ſubinde ab Epiſcopis concedi. Potuere & quæ prius a laicis uſurpatæ fuerant, vel a Regibus conceſſæ, provida poſtea Eccleſiæ indulgentia condonari, ut deſperata tandem aliquando earum reſtitutione, obſequii ſaltem aliquid a laicis his præſtaretur: & præſidio eſſent Eccleſiæ, qui ejus quam tuto fruerentur feudis. Ex Canonibus ſupra congeſtis patebat, decimas nunc a Regibus nunc ab Epiſcopis dari. Innocentius III. & Alexander IV. apertiſſime pronuntiarunt decimas aliquas in feudum perpetuum conceſſas eſſe, quod niſi ex legitima auctoritate proficiſci non potuerat. *In feudum perpetuo ſunt conceſſæ.*

XVI. Nec minus perſpicue liquet ex Epiſtolis B. Fulberti Carnotenſis Epiſcopi, & a mollioribus quibuſdam, reique ſacræ incurioſis Epiſcopis Parochiarum decimas laicis conceſſas fuiſſe, & a ſucceſſoribus celſiore animo & puriore zelo eas repetitas eſſe, receptaſque, quanquam non ſine gravi moleſtiarum & perſecutionum vi. Eo conſilio Epiſcopum quendam muniebat & animabat Beatus Fulbertus ipſe, nulla ſe ei re & ope defuturum pollicitus, affuturum denique Deum, ut & calumniæ & perſecutioni invictum pectus objiceret (1). *Uſumfructum altarium, quem tui anteceſſores laicis tradiderunt, te alendis debilibus publica voce deſtinare ſuadeo; tum ne quis illis inde fraudet aliquid interminari, & ſi qui in hanc fraudem irruperint, ſicut fures ſacrorum & occiſores pauperum anathemate condemnari.* Et poſtea: *Ne verearis homines innocenter offendere propter Deum, ut ſis eo dignus, &c. Me ſervulum Dei non defuturum polliceor, ſive ad coercendum manus perſequentium, ſive ad ora contradicentium obſtruenda.* Fulberti prædeceſſores decimas laicis & ipſi annuerant, ſed uſufructuario tantum jure tenendas, atque ita facillime revocabiles. At alii poſtea in perpetuum dedere feudum, ut ſupra oſtenſum.

Alia docet idem Fulbertus Epiſtola, ab Archidiacono Pariſienſi Liſiardo datas eſſe Nobilibus laicis decimas inconſulto & imprudente Epiſcopo (2). *Decimas & oblationes Altarium, ſtipem videlicet pauperum, ſuo Epiſcopo inconſulto ſæculari militiæ tradit.*

(1) Epiſt. 20. (2) Epiſt. 54.

Digitized by Google

dit. Dabat & laicis oblationes Altaris Liſiardus. Concilia ſupra protulimus, a quibus hæc proſcribebatur oblationum per laicos uſurpatio. Porro in Epiſcopi ſui veſtigia & exempla ibat Archidiaconus, cui & ipſi præiverant anteriores Epiſcopi, in temerarie & nefarie diſpergendis in laicos decimis, & oblationibus. Graviſſime Fulbertus Liſiardum objurgavit, rogitans, ecqui jam quorum cenſor fuerat, imitator evaſiſſet? & qui ſe ipſum impelleret ad idem audendum? (1) *Doleo ſuper te, cariſſime, cum te a priſtina virtute apoſtatare video. Olim apud me conquerebaris de tuo anteceſſore, qui ſacrilega temeritate Altaria laicis in Beneficium dederat. Nunc mihi ſuades, ut ego ſimiliter faciam.*

Gregorio VII. tribuitur a Gratiano acerba quædam expoſtulatio de Epiſcopis, qui Nobiles, qui Officiales ſuos & proximos munerabantur decimis & oblationibus Eccleſiarum (2). *Quidam Epiſcoporum non Sacerdotibus propriæ Diœceſis decimas atque Chriſtianorum oblationes, ſed potius laicalibus perſonis conferunt, militum videlicet, ſive ſervitorum, vel quod gravius eſt, etiam conſanguineis*. Faceſſere hinc juſſi Epiſtolam quam affingit idem Gratianus B. Hieronymo, qua definitur a laicis non poſſe retineri, poſſe Monachis donari decimas & oblationes, quas alendis pauperibus leges canonicæ conſecrant. Nihil ejuſmodi in operibus Hieronymi reperire eſt; nec ab ejus calamo manare potuit, quod immane quantum abhorret ab uſu & ingenio ejus ævi. Commentitia apertiſſime eſt ea Epiſtola quanquam in Decretali quadam Innocentii III. citetur, (3) ut allegata a Patribus; non ut ipſi probata, nedum ut ad incudem vocata.

XVII. Vicem dolet Petrus Damiani Eccleſiæ & Epiſcoporum ſui ævi, qui in publicum non veniebant, niſi caterva clientum & militum armato cuneo cincti, quibus in feudum decimas Eccleſiæ dabant, opem laturis, ubi uſus eſſet. Vide ut de ſanctiſſimo Epiſcopo Bonito verba faciat (4): *Quid iſte faceret, ſi tormenta, quibus noſtri cruciantur Epiſcopi, & ipſe perferret? Si ſcutatorum & lanceatorum turmæ poſt equitantis terga confluerent? Si eum tanquam gentilis militiæ ducem in procinctu poſitum armati undique manipuli conſtiparent? Unde fit, ut modo Pontificem non comitentur, ut dignum eſt, diverſi Clericorum ordines, ſed caſtra potius, & armati telis vibrantibus bellatores. Penſemus quale hoc ſit, quia hæc nonnulli & invitis perferunt, & tamen eos quos tolerant, prædiis ac facultatibus Eccleſiæ, velint, nolint, carius emunt*. Qua Epiſtola ad Alexandrum II. Papam data comprobatur, triſtiſſimam, ſed ineluctabilem tum eam incubuiſſe Epiſcopis neceſſitatem, etiam optimis quibuſque, ut copioſum militem alerent, & Eccleſiæ ſuæ fidei atque obſequio devincirent, decimis & oblationibus Eccleſiarum Parochialium donatos. Alienius id & inſolentius videtur Petro, militibus decimas, quam ipſos Eccleſiæ fundos dari. *Inter omnia porro hæc mala illud excedit, & diabolicam propemodum videtur æquare nequitiam, quia prædiis in militiam profligatis, omnique poſſeſſione terrarum, inſuper etiam decimæ ac plebes adduntur in Beneficium ſæcularibus*. Ex quibus id denique efficit Petrus, nec calamitoſius quidquam eſſe Epiſcopis, nec inquinatius, ſi eos non indeclinabilis neceſſitas, ſed propria agit vanitas, futilitaſque, ut res Eccleſiæ tam miſerandum in modum diſſipent. *Quod totum in male munifici caput redundare nulli dubium eſt, ſi tamen eum ad hoc propria vanitas trahat, non neceſsitas antiqua compellat*.

Quanquam ergo auſteritatis & inclementiæ nomine celebretur Petrus Damiani, aſſentitur tamen & ipſe, Epiſcopos qui ei ſe conſuetudini accommodabant, culpa vacaſſe, ſi non aliud ipſi quam inexpugnabili neceſſitati ſervirent. Ea autem neceſſitas poteſt videri duplex. Nempe ubi ſummi Principes pro more ſui ævi Epiſcopos comites ſibi adeſſe jubebant cum ſelectis militum turbis in militaribus expeditionibus ſuis pro Regni & Eccleſiæ defenſione. Et rurſus cum non poterant tuto Epiſcopi Provincias peragrare, neceſſario ſibi peragrandas, niſi clientum & militum ſatellitio ſuccincti, quod privatorum bellis tum perſtreperent omnia. Non ergo jam ſtupebimus, ſi Epiſcopi etiam ſanctitate & morum innocentia clariſſimi, in feudum, ſive in beneficium Laicis fundos Eccleſiæ quandoque darent, cum auctore ipſo Petro Damiani, rem alioqui abſurdam neceſſitas excuſaret. Quæ ab illo dicitur *neceſsitas antiqua*, illa eſt,

(1) Ep. 59. (2) 16. q. 7. c. 2.
(3) Extrav. De his quæ fiunt a Prælat. non conſent. Capitul. cap. 7. (4) L. 1. Ep. 10.

eſt, ut mea fert opinio, quæ a Regum juſſione proficiſcebatur, cum ea ipſo Caroli Magni Imperio anterior eſſet: cum quæ arceſſitur a bellis particularibus omnia armorum fragore infeſtantibus, ortum non habuerit, niſi ex Carolinæ Monarchiæ ruina.

Idem rurſus alibi Epiſtola ad Epiſcopum data fundos docet Eccleſiæ Laicis, nonniſi in beneficium, hoc eſt, ad uſumfructum datos fuiſſe: & tamen velut in feudum perpetuum retentos, ad poſteros & ad hæredes tranſmiſſos fuiſſe (1). *Illa quoque quæ ſub nudo beneficii vocabulo ſæculares accipiunt, revocari de cetero, atque reſtitui Eccleſiis nullo modo poſſunt. Ita quippe manus diripientium diabolicæ tenaciæ glutinis inviſcantur, ut quolibet modo ſemel acceperint, Eccleſiis reddere ſua bona nullatenus acquieſcant. Et non modo ipſi dum vivunt, proprietario quaſi jure poſſideant, ſed & in poſteros tranſmittant.* Addit porro flagitioſius etiam eſſe, decimas dari ſæcularibus. Quæ ſane querelæ illud etiam nobis confirmant, ipſos potiſſimum Epiſcopos duces, & auctores facti fuiſſe. Si qui enim alii Laicos donaſſent vel fundis, vel decimis Eccleſiæ, non is erat Petrus Damiani, qui hæc tacite, aut modice ferret.

Hinc vero patet in Italia non minus impune quam in Gallia eam luem graſſatam fuiſſe. Calliſtus II. anno 1121. ut refert ad eum annum Willelmus Malmesburienſis, prohibuit, ne Nobiles Romani, quod hactenus fecerant, ſibi vindicarent oblationes altaris Sancti Petri Romæ. Ante Calliſtum tam effrænata & indomita inſolentia id auſi fuerant, ut ſummos ipſos Pontifices contumelioſe repellerent, ſi quando reſtitare adgrederentur (2). *Oblationes apud ſanctum Petrum, quas pro petulantia, proque libidine potentes diripiebant, anteriores Apoſtolicos, qui vel mutire auderent, indignis afficientes contumeliis, Calliſtus revocavit ad medium, ſcilicet ad Apoſtolicæ Sedis Rectoris publicum uſum.*

XVIII. Nec ab Italia & Gallia multum diſcrepare poterant Germaniæ mores. Unde & in illa permoleſta Pontificum & Friderici I. Imperatoris concertatione, cum inſtaretur, ut Germani Proceres decimas & oblationes, quas invaſerant, ſuis manibus excuterent, reſponſum ab illis eſt. Primigenio quidem jure eas eſſe Cleri, ſed ad ipſius Cleri & Eccleſiæ defenſionem Nobilibus conceſſas fuiſſe (3). *Scimus decimas & oblationes a Deo Sacerdotibus & Levitis primitus deputatas. Sed cum tempore Chriſtianitatis ab adverſariis infeſtarentur Eccleſiæ, eaſdem decimas præpotentes & nobiles viri ab Eccleſiis in beneficio ſtabili acciperent, ut ſibi Eccleſiarum defenſores fierent, quæ per ſe obtinere non valerent.* Notanda ſedulo hæc verba, accepiſſe Nobiles eas decimas in beneficium perpetuum. *In beneficio ſtabili acceperunt.* Inde enim exiſtit, eorum donorum auctores fuiſſe Epiſcopos, qui quanquam uſufructuario jure utendum darent, Beneficium perpetuum laici interpretabantur, ut modo Damianus monebat. Imperatori ipſi Crantzius eadem verba adſcribit, additque minime mirum eſſe, ſi quæ Militares commendæ ex bonis erigantur Eccleſiæ, cum conſentaneum in primis ſit, opibus Eccleſiæ eos ſuſtentari, qui ejus otio, paci, ſaluti, vitam quotidie & ſanguinem impendunt (4). *Illud quoque nobis velut malefactum opponit, quod vel jubeamus, vel ſinamus in rebus Eccleſiæ Præfecturas eſſe militares, ut laica manu Eccleſiarum prædia defenſentur. Et quæ injuria eſt, ſi quieſcentibus Eccleſiarum Prælatis, & ad ſola miniſteria divina intentis, milites exeant, eorum quieti conſulturi, Præfectureis gubernantes ſubjectum Eccleſiis populum, ut pareant ad æqua omnia ſuperioribus.*

Ab eodem autem Crantzio alibi traditur, ita pervulgatum fuiſſe, Carolum Magnum perdomita & ſubacta Saxonia ſtatim legem decimarum publicaſſe: quod ab eo nomine minus abhorrerent aures feræ & indomitæ gentis, quam a voce tributi: porro decimas accepiſſe milites & militiæ duces, ad expenſas militiæ; & inde tot ibi Nobiles decimis Eccleſiaſticis incubare. Sibi vero Crantzius ait illud videri ſolere, cum non poſſent Clerici arcere rapinas & graſſationes Magnatum, ultro decimas illis dilargitos eſſe, ut iis contenti ad reliqua tuenda præſidio ſibi eſſent (5). *Cum non ſatis fiderent Pontifices ſua jura a Laicis Principibus tueri, dediſſe arbitror partem decimarum Principibus in manum per ſpeciem feudi & beneficii; malentes amittere dimidium, quam totum.*

XIX.

(1) L. 4. Ep. 1. (2) Baron. eod. anno n. 4. (3) Baron. ann. 1189. n. 9.
(4) Saxonia l. 6. c. 32. (5) Metrop. L. 1. c. 2.

Digitized by Google

XIX. Nec ſecus in Hiſpania declarabit Mariana Clerum Nobilitati colliſum fuiſſe. Prius tamen referendum hic nobis eſt, quod narrat in Summa ſua ſanctiſſimus vir, idemque doctiſſimus Raymundus de Pennafort; venditari ſolitum a Nobilibus Catalaunis privilegium illud Comitibus olim Barcinonenſibus conceſſum, ut decimas ſibi vindicarent terrarum, quas Mauris ſubactis reciperent: Si in perpetuum eo privilegio donati eſſent Comites Barcinonenſes, tutiſſima conſcientia eo uti poſſe, cum & plauſibilis & juſta ſit cauſa (1). *Sed quid de Militibus Catalonia, qui nituntur ſe defendere privilegio Apoſtolica Sedis indulto, ut dicunt, quondam Comiti Barcinonenſi, in favorem Chriſtianitatis & fidei Catholicæ: ut ſcilicet decimas omnium locorum, quæ Paganis expulſis reducuntur ad cultum Dei, poſſit licite retinere; & inter Principes & milites terræ ſuæ, qui ipſum juverent ad hoc, dividere; nunquid poſſunt tales decimas licite retinere? Dico, ſalvo meliori judicio, quod ſi privilegium fuit conceſſum in perpetuum ſibi & ſuis ſucceſſoribus: ita quod fuit reale, & non perſonale, & propter hanc tam favorabilem cauſam, & a Sede Apoſtolica, poſſunt licite retinere, vel ad tempus, vel in perpetuum, juxta formam in privilegio expreſſam.*

Habes doctiſſimi ſanctiſſimique viri ſententiam: venio ad Marianam, qui narrat in Comitiis Generalibus Regni Caſtellæ anno 1390. graviſſime conqueſtos eſſe Epiſcopos de decimis a Nobilitate uſurpatis: Patronatus enim obtentu Parochos deſignabant, & attributa illis permodica portione, maximam decimarum partem ſibi vindicabant. Nobiles ex adverſo (2), *Morem per multas ætates continuatum, majorum merita, priorum Pontificum veniam excuſabant ante Concilii Lateranenſis tempora, Alexandro III. Pontifice ſcilicet, cum novo decreto eſt cautum, ne decimas profani invaderent, ne Pontificum quidem permiſſu.* His ſe rationibus tuebantur Nobiles. Totus in favorem Præſulum propendebat Rex, ſed veritus tunc eſt, ne Nobiles & oppidorum vicorumque dominos exulceraret, & a ſe abalienaret, quos ſcilicet non ita pridem graviter pupugerat, cum provocari ab eorum Judicibus & Officialibus ad Judices Regios permiſiſſet.

Ejuſmodi forſan aliquid de Nobilibus Angliæ conjici poſſet ex ea Epiſtola Petri Bleſenſis, quam Archiepiſcopi Cantuarienſis nomine ſcripſit ad Abbatem & Ordinem Ciſtercienſem, ut ſuaderet abſtinere privilegiis Pontificiis, quibus a decimis immunes ſunt. Etenim Nobiles Gallos hæc eorum privilegia floccifacere, & ad pendendas ſibi decimas vim adferre: ſi privilegia ſua valere velint, æquius eſſe, ut iis adverſus Nobiles armentur, quam adverſus Clerum (3). *Milites Galliarum ſibi jus decimationis uſurpant, nec veſtris privilegiis deferentes, eas a vobis potenter extorquent. Adverſus eos deberetis inſurgere, non adverſus Clericos, aut Eccleſias Clericorum.* Si quid ejuſmodi tentaſſent Nobiles Angliæ, exemplo Gallorum uſus non eſſet Archiepiſcopus; & facile illi repoſuiſſent Monachi, Archiepiſcopi zelum in Nobiles potius exardeſcere debere Cleri decimarum uſurpatores, quam in Monachos, qui ſuas retinerent. Nec repugnabo tamen, ſi cui non videatur ſatis eſſe momenti in hoc argumento, ut demonſtretur Anglia libertatum Cleri obſervantior fuiſſe, quam Francia, Italia, Germania, & Hiſpania: Decimæ vero illæ quas narrat Matthæus Paris Henrico III. Regi a Papa conceſſas fuiſſe, non iſtæ utique ſunt decimæ, de quibus hic agitur, ſed pars decima omnium Eccleſiaſticorum proventuum Angliæ: qua de re prolixe ſuo infra loco.

In Decretali *Ex parte*, *De Tranſactionibus*, affirmat Honorius III. Papa, nihil decimarum exegiſſe Epiſcopos Orientis: alios nimirum proventus quoſpiam populo ſuppeditante. At poſtquam Conſtantinopoli rerum potiti ſunt Latini, tum Barones & Nobiles, Græcos paſſim Latinoſque invaſiſſe Abbatias & alias Eccleſias cum decimis ſuis, nec excommunicationum jaculis ad officium revocari potuiſſe. *Quidam Barones & milites, tam Latini, quam Græci, Abbatias & Eccleſias alias cum hominibus & bonis aliis earundem contra juſtitiam detinentes, decimas non exſolvunt, &c.*

XX. Ad calcem hujus Capitis novum edam documentum ejus rei, quam ſupra multis confirmavi, has uſurpationes non omnes, immo ne maxima quidem ex parte, tam antiquas fuiſſe, ut prioribus Regibus familiæ Carolinæ adſcribi potuerint. Anno

(1) L. 1. p. 129. (2) L. 18. c. 13. (3) Ep. 82.

Anno 903. Berengarius Imperator Ticini Conventum habuit Epiſcoporum & Baronum. Multa ibi decreta ſunt, & hoc præ ceteris, ne diſtribui poſſint decimæ niſi ab Epiſcopo. Si Capellæ quis ſuæ eas addicere vellet injuſſu Epiſcopi, ipſum quidem anathemate vinciendum eſſe, evertendam vero Capellam (1). *Ut omnis decimatio ab Epiſcopis, vel his qui ab eis ſubſtituti ſunt, præbeatur, nullusque eam ad ſuam Capellam, niſi forte conceſſione Epiſcopi conferat. Quod ſi feciſſe contigerit, &c.* Ea aſtutia erat Laicorum, ut Capellæ ſuæ privatæ decimas conferrent, Eccleſiam fraudarent Parochialem. Nec minus mox dilucidum eſt ſtatuto quod ibi ſubjicitur, decimo illo ſæculo, quod illud ipſum erat corruentis Monarchiæ Carolinæ, laicis donatas fuiſſe decimas & terras Eccleſiarum, quæ paulo poſt hæreditariæ jactarentur. *Ut plebes Eccleſiæ nullatenus Comitibus, aut Epiſcoporum Vaſſallis, aut ullis laicis in Beneficia tribuantur.* Uſitatiſſimum id ergo tunc erat, ut in feudum, vel Beneficium commendarentur Eccleſiæ Parochiales Comitibus, Clientibus Epiſcoporum, & quibuſvis demum laicis. Has laicorum prædationes damnavit Concilium Andegavenſe anni 1060. cui præerat Nicolai II. Papæ Legatus, ut recentiſſimas (2). *Quicunque laicorum aliquid de iis quæ ad oblationem vel eleemoſynam Eccleſiæ pertinent, ſive ſepulturam, ſive ſaltem tertiam decimarum partem poſſidere, vendere, aut ſub nomine beneficii alicujus dare ulterius præſumpſerit, anathematis gladio feriatur.* Certe eo eruperat laicorum audacia, ut decimas & alias Eccleſiæ res quaſcunque non invaderent ipſi ſolummodo, ſed & diſtraherent, aliiſque in feudum conferrent. Hæc *ulterius* prohibet Concilium, intentato anathematis jaculo. Quo in futurum ita proſpicitur, ut præterita mala quæ medicinam jam non viderentur pati poſſe, oblivione obruantur.

Ex decreto Concilii Romani ſub Gregorio VII. anno 1078. eluceſcet, quam increbuiſſent ea tum flagitia, & qui eorum eſſent auctores, in Commendis potiſſimum militaribus ex ſubſtantia Eccleſiæ excitandis (3); *Quicunque militum, vel cujuſcunque ordinis, vel profeſſionis perſona, prædia Eccleſiaſtica a quocunque Rege, ſeu ſæculari Principe, vel ab Epiſcopis invitis, ſeu Abbatibus, aut ab aliquibus Eccleſiarum Rectoribus ſuſceperit, vel ſuſcepit, vel invaſit, vel etiam de Rectorum privato ſeu vitioſo conſenſu tenuerit, niſi eadem prædia Eccleſiis reſtituerit, excommunicationi ſubjaceat.* Quo ex Canone perſpicuum eſt, 1. Donatos fuiſſe laicos fundis Eccleſiæ, non ab Epiſcopis tantum, & ab Abbatibus, ſed & a Regibus, atque Principibus, denique quod extremum malorum eſt, a Parochis ipſis. 2. Damnari hoc Concilio conceſſiones omnes a Regibus factas, a Proceribus, a Parochis, peræque ut ipſas laicorum proprio ſuo impetu irruptiones. 3. Damnari quidem laicos, qui has Commendas Epiſcopis & Abbatibus extunderent: ipſis vero Epiſcopis, & Abbatibus non interdici, quin ubi ſuadebit Eccleſiæ utilitas, ubi neceſſitas defenſionis flagitabit, eas ipſi conferant. 4. Non recedit ergo a vero ante tempora Concilii Lateranenſis III. Epiſcopos & Abbates, vel petentibus Regibus, ac Principibus, aut ſua ipſos ſponte ad Eccleſiæ defenſionem plures ejuſmodi feudos contuliſſe, quos Innocentius III. & reliqui deinceps Pontifices, liberos Nobilitati dimittendos cenſuerunt.

XXI. Nec eſt quod nos ille ſcrupulus remoretur, Eſſe decimas juris divini, ideoque ne potuiſſe quidem laicis concedi. Reſpondet enim pulcherrime ſanctus Thomas juris divini eſſe, ut colligendarum decimarum poteſtas & jus ſit penes Clerum; at eo jure, ea poteſtate ſolum etiamnunc Clerum gaudere, ut eas vel ipſe colligat, vel ejus conceſſione alii quicunque. Unde & a Clero ſuſceptio ipſa decimarum perſæpe tranſlata eſt in pauperes, in Nobiles, in Monachos laicos tunc, id eſt, nulla tunc Sacerdotii parte fungentes, his ad inopiæ levationem, illis ad tuitionem Eccleſiæ (4). *Sicut res nomine decimæ acceptas poteſt Eccleſia alicui laico tradere, ita etiam poteſt ei concedere, ut dandas decimas ipſi accipiant, jure accipiendi miniſtris Eccleſiæ reſervato: ſive pro neceſſitate Eccleſiæ, ſicut quibuſdam militibus decimæ debentur in feudum per Eccleſiam conceſſæ: ſive etiam ad ſubventionem pauperum, ſicut quibuſdam Religioſis laicis, vel non habentibus curam animarum, aliquæ decimæ ſunt conceſſæ per modum eleemoſynæ.*

XXII.

(1) Goldaſt Conſt. Imp. t. 3. p. 300. Cap. 910.
(2) Can. 8.
(3) Can. 1.
(4) 2. 2. q. 87. Art. 3. ad 3.

XXII. Æquiſſimum jam vero eſt, poſtquam Nobilibus infeudatarum decimarum poſſeſſoribus ſtudioſiſſime patrocinati ſumus, ipſos ut admoneamus officii ſui, & ejus obſeqnii, quo Eccleſiæ tenentur vel ipſa ex ſeudorum lege. De his obſequiis agit Innocentius III. Capite de Feudis; (1) nec nos de iis hactenus obmutuimus. Poſſent & aliqua adjici de altera feudorum conditione, ut ad Eccleſiam revocentur certis, nec paucis occaſionibus, ubi integrum eſt Epiſcopo, eas vel Eccleſiæ ſuæ communi menſæ redintegrare, vel nova inveſtitura rurſus alicui conferre, ut ibidem declarat Innocentius. Sed otioſum eſſet his immorari, ſi veritate certa nitatur Bulla Clementis V. ſuperius allegata, ut fidem faciunt Gallicani noſtri Canoniſtæ.

De Oblationibus.

CAPUT XII. *P. 1. l. 3. c. 6.*

De Oblationibus utriuſque Eccleſiæ, quinque prioribus Eccleſiæ ſæculis.

I. Offerebantur hoſtiæ Deo, Clero tributa, alimenta pauperibus.

II. Nec vivi, nec mortui Communionis Eccleſiæ conſortium adipiſcebantur, niſi per oblationes.

III. Ad Altare ipſum non offerebatur, niſi panis, & vinum.

IV. Nomina recitabantur offerentium.

V. Erant & aliæ oblationes privatæ. Sed anno quolibet offerebatur lac & mel.

VI. Privatæ & rerum quarumlibet fiebant oblationes.

VII. Nec Monachos ſua paupertas excuſabat, quin & ipſi offerre tenerentur.

VIII. Quam variæ ſpecies privatim offerrentur.

IX. X. Quo jam cumulo excreviſſent his oblationibus opes Eccleſiæ Romanæ, & ſummi Pontificis?

XI. Annuæ oblationes ex Teſtamento B. Remigii.

XII. Conſtantii Imperatoris oblationes repudiat Liberius Papa, Valentis non repudiat Baſilius.

XIII. Earum oblationum magnificentia.

XIV. Innocentia offerentium, quam munificentia, carior optatiorque erat Eccleſiæ.

XV. Annuas inſtituerat Conſtantinus frumenti oblationes, ut Sacerdotio Imperium copularet ipſo auguſtiſſimi ſacrificii vinculo. Eas reſcidit Julianus, Jovianus ex parte reſtituit,

XVI. Ejuſdem rei probationes aliæ.

XVII. Domeſticum & familiare cuique fideli debebat eſſe Gazophylacium, ad quotidianas Eccleſiæ oblationes.

I. Offerebant fideles Deo ad aras religionis in ipſum ſuæ hoſtias, grati & memoris animi in Presbyteros & Clerum monumenta, ſuæ in pauperes pignora caritatis. Triplici enim huic uſui quotidianæ ſerviebant oblationes. Hoſtiæ erant, cum portio inde aliqua in immortalem Hoſtiam, cœleſtem Agnum decerperetur. Tributa erant, quæ ſibi Deus reſervaverat per Miniſtros ſuos colligenda, fruendaque, ut ſummus univerſarum rerum dominus. Largitates; vel reſtitutiones erant patrimonii pauperum, quod divitibus Deus commendarat.

II. Impietatis, ſacrilegii, & furti crimine, & infamia onerat Concilium Vaſionenſe eos, qui Eccleſiam fraudant oblationibus eorum, qui jam vivis exceſſere (2). *Qui oblationes defunctorum fidelium detinent, & Eccleſiis tradere demorantur, ut infideles, ſunt ab Eccleſia abjiciendi; quia uſque ad exinanitionem fidei pervenire certum eſt hanc divinæ pietatis exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum ſuorum plenitudine, & pauperes conlatu alimoniæ & neceſſaria ſuſtentatione fraudantur.* Hoc eodem Concilio jubentur ſuſcipi oblationes pœnitentium, eorum nomine factas, quos nondum exhauſto pœnitentiæ curriculo ſuo nondum Eccleſiæ reconciliatos mors immatura præripuit (3). Quo dilucidum fit, nec ſuperſtites, nec fato functos quoslibet ſuam cum Eccleſia communionem approbare potuiſſe, niſi his oblationibus: eoque diſcrepaſſe ſive excommunicatos, ſive pœnitentes a fidelibus, quod fidelium oblationes duntaxat & eorum qui conſortes eſſent communionis ſacræ, ad Altare admitterentur.

III. Ideo & Concilio III. Carthaginenſi declaratur, oblationes fidelium ad Altare admit-

(1) Extrav. De Feudis c. 1. 2.

(2) Can. 4.

(3) Can. 2.

admittendas, ſaltem ex uſu Occidentalium, minus conſentaneo Canonibus forſan Apoſtolicis, ſolo pane & vino conſtare potuiſſe; quod ea tantum ſummus Sacerdos Chriſtus in Corpus & Sanguinem ſuum converti voluerit (1). *Ut in ſacramentis Corporis & Sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipſe Dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aqua mixtum*. Qui ergo Chriſti carnis communione, ii & oblationum jure arcebantur. Vetat Carthaginenſe Concilium IV. eorum oblationes admitti, qui implacatas alebant ſimultates, vel pauperes opprimebant (2). *Oblationes diſſidentium fratrum neque in Gazophylacio recipiantur. Eorum qui pauperes opprimunt dona a Sacerdotibus reſutanda*. Denique hoc Concilio ut & ſuperius Vaſionenſi, ejici communione præcipiuntur, qui *obligationes defunctorum* abnuunt, aut remorantur.

IV. Nec oblationes tantum & hoſtiæ fidelium ad Altare admittebantur, ſed & eorum nomina omnium recitabantur, quorum oblationes ſuſceptæ fuiſſent: & hæc erant Diptycha, ſeu Monumenta ſolemnia, quæ publice prælegebantur inter Miſſarum ſolemnia ex ambone, ſive ex ſuperiore ſuggeſtu. Ante ſuſcipiendas oblationes, & tum demum recitanda nomina ab Innocentio I. Papa pronuntiatum eſt (3). *Quam ſuperfluum ſit, & ipſe recognoſcis, ut cujus hoſtiam necdum Deo offeras, ejus ante nomen inſinues. Prius ergo oblationes ſunt commendandæ, ac tunc eorum nomina, quorum ſunt oblationes, edicenda, ut inter ſacra myſteria nominentur, &c.*

V. Ex Canone Concilii Carthaginenſis IV. obſervare datur, duplicis generis oblationes fuiſſe, alias ad Altare, alias *In Secrario, in Gazophylacio*. Ad Altare non offerebatur niſi panis & vinum, excepta quæ ibidem fiebat, oblatione mellis & lactis, non ſine precum benedictione ſolemni, ſemel anno quolibet, cum baptiſmo initiabantur Catechumeni, & deguſtare jubebantur mel & lac, velut ſymbola innocentiæ morum Chriſtianæ, ejuſque ſuavitatis, qua exhilarandi erant, ſemel ingreſſi in Eccleſiam, in terram, inquam, vere promiſſam olim, nunc per baptiſmum repræſentatam. Id ſane liquet ex Canone Concilii Africani (4): *Primitiæ vero, ſeu mel, & lac, quod uno die ſolemniſſime, in infantum miniſterio ſolet offerri, quamvis in Altari offerantur, ſuam tamen habent propriam benedictionem, ut a Sacramento Dominici Corporis & ſanguinis diſtinguantur. Nec amplius in primitiis offeratur, quam de uvis & frumentis*. Oblationes reliquæ extra Altare, & nihil attinentes ad Euchariſtiæ celebrationem, cum decimis & primitiis ſæpe numero promiſcue habebantur, ut ex hoc ipſo Canone manifeſtum eſt.

VI. Agit alicubi Auguſtinus de privato Gazophylacio, ubi offerebantur, quæ uſui Clericorum dicabantur, linum, lineæ veſtes, & id genus alia (5). *Si aliquid vultis Clericis dare, &c. Omnes quod vultis offerte, &c. Gazophylacium attendite, & omnes bene habebimus. Valde me delectat, ſi ipſum fuerit præſepe noſtrum, ut nos ſimus jumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det byrrum, vel lineam tunicam niſi in commune; de communi accipiam mihi ipſe*. Addit porro ſi quid pretioſæ veſtis ſibi ut Epiſcopo deſtinatum offeratur, id ſe diſtrahi juſſurum, pretiumque addici Collegio ſuo Clericorum: nec enim alia ſe, quam Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum ſuorum veſte indui velle.

VII. Oblationum tam arcta omnibus imminebat Lex, ut ea ne Monachi quidem abſolverentur, teſte & auctore Hieronymo; nec enim illos excuſare poterat paupertas, quo minus Evangelicam ſaltem æmularentur viduam, cujus extrema inopia largitionem illuſtriorem fecit. Sic enim Hieronymus in Epiſtola ad Heliodorum de vita Eremitica: *Alia Monachorum eſt cauſa, alia Clericorum. Clerici paſcunt oves, ego paſcor. Illi de Altari vivunt, mihi quaſi infructuoſæ arboris ſecuris ponitur ad radicem, ſi munus ad Altare non defero. Nec poſſum obtendere paupertatem, cum in Evangelio anum viduam, duo quæ ſola ſupererant æra mittentem, laudaverit Dominus*.

VIII. A Victore Vitenſi in Africa Epiſcopo, in hiſtoria Africanæ perſecutionis proditum eſt, omnes prorſus oblationes Altaribus imponi ſolitas, ut quæ vere hoſtiæ eſſent. Sic enim ille ubi de cæco agit, cui cœleſti quodam miraculo lumen redditum eſt. *Procedit ad Altare cum Eugenio, ſicut moris eſt, qui fuerat cæcus, ſuæ ſalutis oblationem Domino redditurus. Quam* Epi-

(1) Can. 24. (2) Can. 93. 94. Can. 95. (3) Ep. 2. c. 3. (4) Can. 4.
(5) De Diverſis Sermon. Ser. 50.

Digitized by Google

Epiſcopus accipitus Altari impoſuit. Id ſatius tamen eſt capi de oblationibus, quæ ad ſacrificium deſtinabantur. Ceteras enim perſequitur diligentiſſime Paulinus (1), ubi agit de oblationibus, quæ ad tumulum beatiſſimi Martyris Felicis frequentabantur, tapetum, aulæorum, auri, argentique cœlati, ceræ, lampadum, denique pecuniæ copioſiſſimæ in pauperes erogandæ.

IX. De his privatis oblationibus Ammiano Marcellino ſermo erat, cum tam invidioſe Eccleſiæ Romanæ opulentiam exaggerabat, & Romani Pontificis ſumptus immenſos: unde illæ tumultuoſæ factiones anhelantium ad hoc ſummum honoris & divitiarum faſtigium, & omni virium contentione eluctantium (2). *Cum id adepti futuri ſint ita ſecuri, ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis inſidentes, circumſpecte veſtiti, epulas curantes profuſas; adeo ut eorum convivia regales ſuperent menſas.* Si a vero nihil deviavit Ammianus, nec exaggeratius amplificavit vitia Pontificum ejus religionis, a qua alienus erat, aſſentiamur neceſſe eſt illi, & tum culpanti veriſſime culpandam prodigalitatem, & poſtea ſummis laudibus proſequenti frugalitatem Epiſcoporum Provincialium, qui ſæcularibus ſæculi ipſius & mundanæ pompæ contemptu ſeipſos commendabant. *Qui eſſe poterant beati revera, ſi magnitudine urbis deſpecta, quam vitiis opponunt, ad imitationem quorundam Antiſtitum Provincialium viverent; quos tenuitas edendi, potandique parciſſime, vilitas etiam indumentorum & ſupercilia humum ſpectantia, perpetuo Numini veriſque ejus cultoribus, ut puros commendant & verecundos.* Sed ut diffidamus Ammiano Romanorum Præſulum opes luxumque exaggeranti, facit illorum per ea ſæcula perſecutionum pietas indubitatiſſima, & ad Martyrium ſemper parata. Facile ergo opes illas & ſumptus traducemus ad hoſpitalitatem, & curam alendorum pauperum pene innumerabilium ut in id non immerito infinitæ quædam opes abſumerentur.

X. Verum id ſaltem ex illo exſculpemus Ammiani teſtimonio, incredibilem quandam opum vim ſibi Eccleſiam, hoc eſt, pauperibus ex oblationibus coacervaſſe. Hinc rurſus auctor eſt Hieronymus, Prætextatum Conſulem deſignatum, Damaſo Papæ, cujus occaſione illa ſcripſerat Ammianus, quaſi jocantem dixiſſe, acceſſurum ſe lubentiſſime fidei & Eccleſiæ Chriſtianorum, ſi Epiſcopatum illi ſibi Romanæ Civitatis pollicerentur. *Facite me Romanæ urbis Epiſcopum, & ero protinus Chriſtianus.* Eodem pertinet & illud, quod teſtatum facit idem Hieronymus (3) de ſumma opulentia Epiſcopi Hieroſolymitani, cui Orbis univerſus ad adoranda Chriſti veſtigia confluens, religioſum pendere tributum videbatur. *Tu qui ſumptibus abundas, & totius orbis religio tuum lucrum eſt.* Sic ille ad Pammachium ſcribens, Joannem Hieroſolymitanum Epiſcopum objurgabat.

XI. Si nulla ex parte claudicaret fides teſtamenti B. Remigii Remenſis Epiſcopi, eſſet quod in eo miraremur opes illorum temporum Eccleſiæ, & effuſas largitiones, unde profluerent perpetuæ quædam oblationes apud ſeros nepotes (4). *Vineam tibi eatenus derelinquo, ut diebus feſtis & omnibus diebus Dominicis ſacris Altaribus mea inde offeratur oblatio, atque annua convivia Remenſibus Presbyteris & Diaconibus offerantur.* Hinc ſuſpicari datur, harum oblationum exordia manaſſe ex commendatiſſima in Actis Apoſtolicis primorum fidelium largitate, qui ſua omnia offerebant, & in ſacrum transfundebant penu, ut inde Euchariſtiæ ſacrificium, inde pauperum ſuſtentatio ſuppeteret, cum ſacra & communis tunc quidem menſa una eſſet eademque.

XII. Liberii Papæ Conſtantius Imperator animum mollire tentavit muneribus ſuis, aut frangere minis. Eunuchus ab eo ablegatus, Liberii integritatem & conſtantiam expertus, nec donis, nec comminationibus labefactari poſſe, munera quæ Liberius aſpernatus erat, ad Eccleſiam B. Petri comportavit. Liberius incunctanter abjici juſſit, ut profanam hoſtiam, [illegible]. Sic enim Athanaſius ipſe in Epiſtola ad Solitarios (5): *Templum Petri ingreſſus Eunuchus, ibi ea ipſa dona conſecravit. Quod cum reſcitum eſſet a Liberio, magnopere increpuit cuſtodem loci, quod id non prohibuiſſet; ipſe deinde progreſſus, dona illa, ut victimam illicitam projecit.* Non concedebat Conſtantio Valens, vel amplexandis Arianis, vel inſectandis Catholi-

(1) Natal. 6. (2) Lib. 27. (3) Hieron. in Ep. ad Pam. adv. errores Joannis Hier.
(4) Flodoar. Hiſt. Rem. L. 1. c. 18. (5) Athan. Epiſt. ad Solitar.

tholicis. Humanius tamen in eum conſuluit Baſilius. Solemnitati enim noſtræ Myſteriorum paſſus eſt illum intereſſe, in penetrale ipſum Eccleſiæ ſubire non prohibuit: nec vetuit, quin ejus oblationes admitterentur, & dona regiis ipſius manibus elaborata. Audi Nazianzenum hæc narrantem (1): *Cum dona quæ ipſemet effecerat, divinæ menſæ offerenda eſſent, nec quiſquam, ut mos ferebat, ſimul ea caperet, quod non liqueret, an ea Baſilius accepturus eſſet, &c. Jam vero cum ille rurſum neſcio quomodo nobiſcum in Eccleſiam ſe contuliſſet, & intra velum extitiſſet, atque in colloquium Baſilii veniſſet, &c.* Hac Baſilii lenitate & indulgentia emollitus eſt tum Valens, & perſecutionum fluctus omnes detumuere. Nec ab his diſcedit Theodoretus in hiſtoria (2): *Valens recta ad templum ſe confert, fitque doctrinæ Baſilii magni auditor, & conſueta dona altari offert. Baſilius autem intra ſacra aulæa, ubi ipſe ſedebat, venire eum jubet, ad quem longam orationem de dogmatibus divinis inſtituit, eique dicenti Valens auſcultavit.*

Virtutum ſplendore, & fama celebratiſſimus ille Theodoſius Archimandrita Baſilium imitatus eſt, munera ab Anaſtaſio Imperatore fidei adverſario miſſa ad eum a ſententia deducendum accepit, incorruptam fidem retinuit, de perfidia & avaritia ſceleſtiſſimi Principis unum triumphum egit. Ita enim Auctor diligentiſſimus Theodoſii vitæ apud Surium. *Duplici damno afficit adverſarium, ſimul quidem privans pecuniis, cum eſſet alioqui avarus, & ſimul etiam ſpem vanam & inanem oſtendens, &c.* Exempla Liberii & Baſilii declarant, alio & alio tempore diverſiſſima conſilia & facta & tuto uſurpari poſſe, & ſummæ pietatis legibus conſentire.

XIII. Triginta auri pondo miſerat Anaſtaſius, in Monachos & pauperes diſpenſanda. Hinc conjectura probabili aſſequimur, Nobilium Procerumque oblationes, pro ſuo quaſque modo ad Imperatorias acceſſiſſe. Ajebat modo Ammianus Matronarum Romanarum magnificentiſſimas oblationes luxum aluiſſe Pontificum Urbis, toto orbe principis. Narrat & illud Theodoretus (3) Matronas eaſdem Romanas conjugibus ſuis comminatas eſſe, receſſuras ſe ad Paſtorem ſuum perquirendum, Liberium Papam exulem, niſi actutum ab Imperatore ejus reditum extorquerent. Illis forſan ceſſantibus, adiere ipſæmet Conſtantium, qui ex earum veſte & ornatu facile intellexit, hunc eſſe delibatum Romanæ Nobilitatis florem. Humanior tunc fuit Conſtantius quam ante religioſior, annuitque earum votis. Hinc aſtrui poteſt fides Ammiano, pingues oſtentantis Romanarum Matronarum oblationes: cum illas hic videas tam religioſe & tam vehementer Paſtori ſuo addictas.

XIV. Nec ad magnificentiam tamen oblationum, ſed ad offerentium puritatem & innocentiam maximopere intuebatur Eccleſia. Nam præter illas temporum moleſtias, ubi neceſſario remittendum erat de vigore diſciplinæ, lege illibata & generali cautum erat, ne admitterentur niſi dona puris manibus, puris cordibus oblata. Pura enim ſit hoſtia neceſſe eſt, illam vero puram maxime facit offerentis conſcientia. Sed quæ immaculato Agno & divinæ Victimæ inferendæ ſunt hoſtiæ & oblationes, illas neceſſe eſt eximia & ſumma quadam perfundi munditia. Unde Epiphanius in Expoſitione fidei Catholicæ (4): *Oblationes ab his qui injuria neminem affecerint, neque ſcelus aliquod perpetrarint, ſed juſte vitam inſtituant, admittit.*

Jubet ſane Patriarcha Theophilus apud Balſamonem in Commonitorio, ut conſummato ſacrificio, reliquiæ oblationum, quæ conſecratæ non fuere, inter Clericos & Fideles diſtribuantur, nullam in earum partem vocatis Catechumenis, ut ait Balſamon, quod profanari nefas ſit, quidquid Altari oblatum fuerit (5). *Quia enim Altari oblata ſunt, & ad divina dona ex illis partes ſumptæ ſunt, illæque ſanctificatæ ſunt, quomodo illis qui ſunt imperfectiores, dabuntur conſumenda?*

XV. Ad oblationes & eleemoſynas Imperatorum retorquenda jam oratio eſt. Et quidem a Conſtantino ipſo auctor eſt Athanaſius conſtitutam fuiſſe diſtributionem annuam frumenti in viduas Libyæ & Ægypti, cujus adminiſtrator eſſet Epiſcopus Alexandrinus. Sic enim ille in Apologia de fuga ſua: *Frumentum dabatur a Patre Imperatorum, in alimentum viduarum, partim Libycarum, partim Ægyptiarum, quod etiam nunc accipiunt, Athanaſio nihil inde niſi operam & laborem referente.* In crimen vocatus eſt ab Arianis Athanaſius,

(1) Orat. 20. (2) L. 4. c. 17. (3) L. 2. c. 17. (4) Cap. 24. (5) Cap. 7.

ſias, quaſi largitionem eam in ſuam domum derivaſſet: quo factum eſt, ut eis Conſtantius eam curam delegaret: *Ut frumentum quod hactenus Athanaſio cum ſuis cedebat, illi adimeretur, dareturque eis qui Arianica ſaperent*. Ita rurſum Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios.

Sed multo ſplendidiora Theodoretus oculis ſubjicit Conſtantini largitionum documenta. Confirmat etiam ab eo omnibus Eccleſiis datam immenſam quandam frumenti quantitatem, ad ſuſtentationem ſacrarum virginum, viduarum, pauperum, & Clericorum; a Juliano Apoſtata revocatum id donum, a Joviano ex parte tertia reſtitutum, quæ ſuo adhuc ævo diſpenſaretur copioſe adeo, ut vel ex hac tantula parte incredibilis Conſtantini largitas æſtimari poſſet (1). *Quin etiam litteras ad Provinciarum Præfectos dedit, mandavitque ut certus frumenti numerus viduis, & his quæ perpetuam ſervant virginitatem, quin etiam iis qui divinis miniſteriis obeundis conſecrati ſunt, in ſingulis civitatibus quotannis ſuppeditaretur; eumque non tam egentium neceſſitate, quam ſua ipſius magnificentia menſus eſt, &c. Quod ſi congiarium, quod id temporis a Conſtantino donatum erat, triplo majus fuit, quam quod jam datur, facile inde quiſque Imperatoris magnificentiam poterit perſpicere*. Non potuit ſtatim Jovianus totam reſtituere & repræſentare Conſtantini largitionem, quod tum quidem fames graviſſima Imperium infeſtaret. Spem faciebat ille totius beneficentiæ redintegrandæ, cum præfeſtina morte abreptus eſt. Idipſum confirmat Sozomenus (2), qui & hanc mirificam tradit Imperii & Sacerdotii efflorniſſe concordiam & conjunctionem; cum omnes Imperii ditiones & terræ jam Chriſti ſacerdotio & ſacrificio vectigal penderent, ipſique Imperatores hoſtias Altaribus templiſque ſuppeditarent: denique de fiſco Imperii tanquam ſibi communicato Clerici & pauperes, cum Imperatoribus alerentur.

XVI. Quod dixi de arctiſſima conglutinatione Sacerdotii & Imperii, & de ſacerdotali Imperatorum pietate Chriſtianorum, qui Orbis univerſi aras Chriſtianas voluere ſuis hoſtiis inſtaurari, illuſtrare hic lubet verbis Iſchyrionis Diaconi Alexandrini, in libello ſupplici, qui perlectus fuit in Concilio Chalcedonenſi. Conqueritur Iſchyrion de truculenta rapacitate Dioſcori Patriarchæ Alexandrini, qui unus ipſe invaſerat univerſum frumentum, quod Conſtantinus quotannis addixerat diſtribuendum Eccleſiis Libyæ, ubi nihil frumenti naſcitur, ad alendos nimirum pauperes, ſed ad incruentum maxime ſacrificium Eccleſiæ (3). *Ut etiam frumentum quod a piiſſimis noſtris Imperatoribus Eccleſiæ Libyæ propter ariditatem illius Provinciæ, & quia ibi omnino triticum non naſcitur, præſtitum eſt, in primis quidem ut incruenta ex ipſo Hoſtia offeratur; deinde ut & peregrini, nec non & Provinciales pauperes aliquod mereantur ſolatium, non permitteret ſuſcipere ſanctiſſimos illius Provinciæ Epiſcopos, &c.* Et poſtea: *Et ex hoc neque terribile & incruentum ſacrificium celebratum eſt, neque peregrini aut Provinciales hoc ſolatio fruiti ſunt.*

XVII. Duplicis generis diſtinguit Gazophylacia ſacra Chryſoſtomus, alterum in Eccleſia publicum, alterum cujuſque fidelis proprium domi, in quod ſingulis diebus Dominicis inferret, auctoritati Pauli & hortamentis obſecutus, quod in pauperum alimenta ſeponeret; ex quo privata jam quævis domus ſacro hoc ærario in Eccleſiam quodammodo conſecraretur, & tutelam invictiſſimam rei familiari univerſæ præſtaret: non aliter quam ſi privatæ opes in ærario Principis cuſtodirentur (4). *Faciamus ſicut Paulus præſcripſit, & die Dominica unuſquiſque noſtrum domi opes Dominicas reponat, fiatque ex hoc lex & conſuetudo immutabilis. Cum privatis ſint opes in domibus noſtris repoſitæ, futurumque ut per eas etiam privatæ conſerventur. Quemadmodum ſi opes ſubditorum in regiis promptuariis conſerventur, ob regias ſecuræ ſunt iſtæ. Hoc itaque modo uniuſcujuſque domus Eccleſia fiat, ſacratas opes intra ſe conſervans. Enimvero Gazophylacia quæ in templis ſunt, illarum ſymbolum gerunt*. Qui rurſus alibi pulcherrime ait, ita poſſe quemlibet ad Sacerdotii conſortium aliquod aſſurgere, pia largitate ipſum quodammodo inaugurante, domum ejus in Eccleſiam conſecrante, ut & ipſe ſacri ſui theſauri & templi æditiuus & cuſtos ſit (5). *Apud te ſepone, & domum tuam fac Eccleſiam, arculam Gazophylacium. Benignitas & humanitas dat tibi hoc Sacerdotium*. Αὐτοχειροτόνητος εἶ κοινώ-μος

(1) L. 2. c. 2. L. 4. c. 4. (2) L. 1. c. 8. L. 5. c. 5. (3) Conc. Chalc. Act. 3.
(4) T. 5. p. 22. (5) In Ep. 1. ad Cor. hom. 43.

μος πονήτου, ἡ φιλανθρωπία ταύτην σοι δίδωσι τὴν ἐξουσίαν.

CAPUT XIII. *P. 2. l. 3. c. 2.*

De oblationibus ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Oblationes ſunt ſacrificia laicorum, ut hæc jam materia ſit veri ſacrificii.

II. Hinc etiam Clero alimenta. Pars earum aliqua & ad Monachos derivabatur.

III. Diſcrimen oblationum altaris, & earum quibus victitabat Clerus. Diſcrimen rurſus earum quæ a privatis, & quæ in commune offerebantur.

IV. Legata pia inter oblationes.

V. VI. Concilium Matiſconenſe II. præcipit, ut ſinguli laici ſingulis Dominicis offerant.

VII. Fidelium teſſera, excommunicatis & pœnitentibus conceſſa, jus oblationis. Mortuorum oblationes admittebantur, etiam eorum qui capite luerant.

VIII. Varia oblationum genera.

IX. Earum disjunctio pane & vino, quo fiebat conſecratio, & communio ad altare.

X. In Hiſpania Catechumenorum, itemque extremo ſupplicio ob ſcelera affectorum oblationes rejiciebantur.

XI. Implacata odia exercentium repudiatæ oblationes.

XII. Jubet Concilium XI. Toletanum, ut ne ad Euchariſtiam adhibeantur niſi parvi purique panes, & diligentius eum in uſum parati.

XIII. Reliquarum oblationum ita erat exuberans copia, ut unius avaritiæ ſtimulo incitati laici Eccleſias extruerent, quo earum participes eſſent. Quod poſtea prohibitum eſt.

XIV. Multa obſervantur in oblationes Eccleſiæ Græcæ.

XV. Epiſcopi ipſi cuſtodes & defenſores oblationum.

XVI. Imperatorum & Regum opulentiſſima Romæ oblationes.

I. OBlationes ad altare fiebant, quo vetiſſimi ea eſſet ſacrificii materia a laicis ſubminiſtrata. Diſplicuit Gregorio Magno, quod Syracuſanus Epiſcopus oblationes reſpuiſſet Patritii Venantii inter Miſſarum ſolemnia, juſſitque ut in domum ejus ipſe concederet, & ibi ſacra illi celebraret (1). *Quatenus & oblationes antedicti viri omnimodo in dulcedine ſuſcipere debeatis, & celebrando apud eum Miſſas priorem gratiam reformare.*

Diſertiſſime affirmat Joannes Diaconus Euchariſtiam conſecrari ſolitam ex panibus ipſis, quos privati obtuliſſent. Tritiſſima narratio de muliercula, quæ riſum non continuit, ubi celebrans Gregorius ſacrificium porrexit ei portiunculam panis, quem ipſamet ſuis manibus fecerat, affirmavitque ex ritus ſacri formula hoc eſſe Corpus Chriſti (2). *Matrona quædam B. Gregorio per ſtationes publicas Miſſarum ſolemnia celebranti, ſolitas oblationes obtulerat, &c. Panem quem propriis manibus me feciſſe cognoveram, tu Corpus Dominicum perhibebas.* Erat tamen jam tum is panis, ex quo Chriſti Corpus conficiebatur, a vulgato diverſus, cum ex ipſomet Gregorio in Dialogis, Presbyter quidam remuneraturus leviora quædam ſibi præſtita obſequia, duos obtulerit ejuſmodi panes, ſacrificio deſtinatos (3): *Duas ſecum oblationum coronas detulit.* Et hic tamen panis ea ipſa deſtinatione utcunque jam ſanctus habebatur: *Iſte panis ſanctus eſt.*

II. Agens idem Gregorius de muliere, quæ pro conjuge ſuo, quem extinctum exiſtimabat, ad altare offerebat, eam pro viro ſacrificium obtuliſſe ait (4), *Pro quo ſua conjux diebus certis ſacrificium offerre conſueverat.* Et alibi de oblationibus pro mortuis verba faciens (5): *Dum oblatio pro eis fuiſſet immolata.* Sed quanquam ex oblationes altari, & miniſterio altaris dicatæ eſſent: illas tamen fidelium pietas etiam Monachis & Eremi incolis impertiebat: ut ex eodem Gregorio conſtat. Enarratis enim miraculis, quæ a ſanctiſſimo Italiæ Anachoreta edebantur, cœpiſſe ait populos viciniores ſuas ad eum comportare oblationes, & cum ſuas ceteris nefarius quidam permiſcuiſſet, ſanctiſſimum virum eas dignoviſſe & abjeciſſe (6). *Fecit oblationes ſuas, eaſque inter oblationes aliorum miſit, ut ejus munera ſaltem neſciendo ſuſciperet. Sed cum coram eo fuiſſent oblationes omnium deportatæ, &c.*

III.

(1) L. 5. Ep. 42. 43. (2) L. 2. c. 41. (3) Dial. l. 3. c. 55.
(4) Ibid. l. 4. c. 57. L. 2. c. 23. (5) Dial. l. 3. c. 26. (6) Hom. 37. in Evang.

III. Quæ quidem oblationes privatim fieri ſolitæ ad uſum Clericorum & Monachorum, & ad victum eorum, nonnullo diſtabant ab illis intervallo, quas ſanctiſſimus Papa ex trito Patrum uſu *Hoſtias* & *Oblatas* vocitat. Rurſuſque ſecernendæ oblationes privatorum a publicis, de quibus agit Gregorius in Epiſtola ad Joannem Proconſulem Italiæ, quem hortatur, ut ne ceſſet a largitionibus Imperatoriis, quæ frequentatæ ſemper fuerant in Eccleſia Neapolitana, ſub prioribus Italiæ Præfectis (1). *Fertur itaque, quod annonas atque conſuetudines Diaconiæ, quæ Neapoli exhibetur, Eminentia veſtra ſubtraxerit. Quod minus fortaſſe fuerat obſtupendum, ſi Joannis deceſſoris veſtri non fuiſſent tempore miniſtratæ.*

IV. Eccleſiarum Gallicanarum ſemper flagravit zelus, ut Eccleſiis & Cœnobiis perſolverentur oblationes, donationes, largitiones cujuſque modi deſtinatæ ad fovendos alendoſque pauperes, quos occidiſſe eſt, non paviſſe (2). *Clerici etiam, vel ſæculares, qui oblationes parentum, aut donatas, aut teſtamentis relictas, retinere perſtiterint: aut id quod ipſi donaverint Eccleſiis vel Monaſteriis, crediderint auferendum: ſicut Synodus ſancta conſtituit, velut necatores pauperum, quouſque reddant, ab Eccleſiis excludantur.* Ex hoc certe Canone, compluriumque Conciliorum ſimillimis decretis dilucidum eſt (3), oblationum nomine comprehendi ſolita dona quævis, & legata pia, quæ ſuperſtites, ac morientes Eccleſiis ac Monaſteriis contraderent. Quod nimirum, omnia utcunque referrentur ad veriſſimum ſacrificium, cujus ea eſſent umbratica quædam imitamenta.

V. Concilio Matiſconenſi II. anno 585. doluit (4), refrigeſcere pietatem fidelium, jam non frequentari oblationes, & cultum Altaris religioſiſſimum torpere. Hinc illud ejus præceptum, non ſine excommunicationis interminatione, ut utriuſque ſexus fideles, quolibet Dominico die Panem & Vinum ad ſacrum offerrent. *Ita ut nullus eorum parere velit officio Deitatis, dum ſacris Altaribus nullam admovent hoſtiam. Propterea decernimus, ut omnibus Dominicis diebus, Altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur, tam panis, quam vini; ut per has immolationes, & peccatorum ſuorum faſcibus careant, & cum Abel vel ceteris juſte offerentibus, promereantur eſſe conſortes. Omnes autem qui definitiones noſtras per inobedientiam evacuare contendunt, anathemate percellantur.*

VI. Hæ germanæ Altaris oblationes a fideli quolibet, quolibet Dominico die offerendæ, ad ſacrificium ex iis celebrandum. De his oblationibus exponendus Canon Concilii Arelatenſis V. ubi præcipitur, ut Epiſcopi omnes Provinciæ Arelatenſis, in eaſdem leges, eoſdemque ritus conſentiant Eccleſiæ Metropolitanæ Arelatenſis (5). *Ut oblatæ quæ in ſancto offeruntur Altario, a Comprovincialibus Epiſcopis non aliter niſi ad formam Arelatenſis offerantur Eccleſiæ.*

VII. Vigebat denique ea ubique regula, non alio magis privilegio fideles ſejungi, ſive dum adviverent, ſive poſt mortem, ab excommunicatis & pœnitentibus, quam quod jure potirentur admittendæ oblationis ſuæ ad incruenti & divini ſacrificii celebrationem. Ad manum ſunt probationes, & ea copia, ut ſuperſedere ſatius ſit iis acervandis. Unum non omittam notabilem Aurelianenſis II. Concilii Canonem, quo jubentur ſuſcipi oblationes eorum, qui extremo ſupplicio crimina luerunt, dum ne ipſi mortem ſibi conſciverint (6). *Oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerunt interempti, recipi debere cenſemus, ſi tamen non ipſi ſibi mortem probentur propriis manibus intuliſſe.* Id animo ſuo præceperant hi Antiſtites, potuiſſe ſceleroſos illos ſincero facinorum ſuorum dolore ac pœnitudine concuti, vel antequam in ſatellitum manus inciderent, vel dum litem Judices inſtruerent. At qui ſibi & vitam ſua manu, & pœnitendi ſpatium eripuiſſent, tam non poſſe eos Eccleſiaſticæ communionis, quam nec cœleſtis patriæ felicitatis compotes fieri.

VIII. Ethnicos agricolas ruſticoſque ejuſmodi alios narrat Gregorius Turonenſis, Epiſcopi concionibus incitatos, in Eccleſiam beati Hilarii Pictavienſis oblationes advexiſſe eaſdem, quas impia & profana ante ſuperſtitione in lacum conjiciebant, juſtiſſima hac mercede, ut quatriduo poſt ex eodem lacu quotannis tempeſtas quædam exorta late omnia popularetur (7).

Certo

(1) L. 8. Ep. 20. (2) Conc. Agathen. Can. 4. Conc. III. Vaſenſe c. 4. Conc. II. Arelat. c. 43.
(3) Aurel. III. Can. 22. (4) Can. 4. (5) Can. 2. (6) Can. 15.
(7) De gloria Conf. c. 2.

Digitized by Google

Certo tempore multitudo ruſticorum, quaſi libamina lacui illi exhibens, linteamenta projiciebat, ac pannos, qui ad uſum veſtimenti virilis præbentur, nonnulli lanæ vellera, plurimi etiam formas caſei, ac ceræ, vel panis, diverſaſque ſpecies, unuſquiſque juxta vires ſuas, quæ dinumerare perlongum puto, &c. Omnia quæ ibidem projicere erant ſoliti, ad ſanctam Baſilicam conferebant. Hæc ille de oblationibus in Cleri & pauperum ſuſtentationem. Quoad illas quæ ad Altare fiebant, ſic ille rurſus de ea vidua, quæ pro conjuge offerebat (1): *Mulier per annum integrum ad hoc templum degens, aſſidue orationi vacabat, celebrans quotidie Miſſarum ſolemnia, & offerens oblationem pro memoria viri, &c. Et Sextarium Gazeti vini in ſacrificium, &c.* Paulo dilucidius de eodem mox, ubi ait vinum generoſum eam obtuliſſe, quamvis ipſa quidem non reficeretur quotidie Euchariſtia. *Muliere non ſemper ad communicandi gratiam accedente*. Quod conſulto hic monui, ut intelligas, quamvis oblatio & communio res eſſent conjunctiſſimæ, non ita cohæſiſſe tamen indivulſe, ut ſæculis his ſaltem mediis non offerrent aliqui, qui eodem ipſi quidem die a communione ſe abſtinerent. Rurſus idem alibi declarat ſtuduiſſe fideles, ut oblationes etiam illas quæ ad ſacrificium nihil pertinerent, ante Miſſarum ſolemnia offerrent, quod ea quoque ſuo quodam modulo ſacrificia eſſe intelligerentur, in quæ odor aliquis e vero ſacrificio Corporis Chriſti inhalaretur. *Ultrogotha Regina mane oblatis muneribus multis, Miſſas expetiit celebrari*.

IX. Obſervavit B. Eligius Noviomenſis Epiſcopus in homilia quadam ſua morem vetuſtiſſimum; ut participes fierent fideles panis & vini a ſe oblati poſt conſecrationem factam (2). *Hæc dicit Apoſtolus, quia Corinthii qui per prædicationem ejus ad fidem venerant, ſolebant in hac die referre ad Eccleſiam panem & vinum, & dabant Sacerdoti ad conſecrandum; expletiſque myſteriis unuſquiſque, quod dederat, recipiebat*. Quæ ad Altare fiebant oblationes, ex quibus & populus communione impertiebatur, ab aliis diverſiſſimæ erant.

X. Venio ad Hiſpaniam, ubi Ilerdenſe Concilium fidelium eorum reſpuit oblationes, qui filios ſuos ab hæreticis tingi ſinunt ſacro fonte (3): *Oblatio illius in Eccleſia nullatenus recipiatur*. Quod eodem redit, ac ſi communione ejicerentur. Eadem ratione & iiſdem verbis Bracharenſe Concilium eos ſummovet communione, qui cruentas ſibi manus intulerint, vitaque ſeipſos ejecerint. Et in eo quidem Aurelianenſi ſupra laudato Canoni conſentit hic Bracharenſis, (4) qui rurſus ab eodem vehementer diſſonat, cum eos pari innodat excommunicatione, quos Judex publicus noxios morte affecerit. Quo & illud referri par eſt, quod idem Bracharenſe Concilium jure oblationis poſt mortem & ſepultura interdicit Eccleſiaſtica Catechumenos, qui ante baptiſmum inopina & præcipiti morte rapiuntur. *Neque oblationis commemoratio, neque pſallendi impendatur officium*. Erant & aliæ Eccleſiæ, ubi humanius aliquid in hos conſuleretur. Ea porro diſciplinæ varietas ex eo capite oriebatur, quod quædam Eccleſiæ excommunicatos eo nexu ſolverent etiam poſt mortem, ubi juſtæ ſuccurrebant cauſæ: aliæ qui ſuperſtites communione ſpoliati fuiſſent, eos nec mortuos unquam reſtituebant. Pugnabant ſibi in ſpeciem uſus ejuſmodi contrarii, æquitati & pietati minime repugnabant. Pium eſt enim res ſacras diſcrimini non committere, ubi nutant & vacillant omnia. Pium eſt nihilominus, de Dei miſeratione & hominum ſalute non deſperare, quandiu tantillum ſpei allucescit.

XI. In Concilio Toletano XI. communione & oblationis jure ſpoliati ſunt, ut & aliis jam ſupra laudatis decretis, qui mortales cum ſint, immortalibus fervent inimicitiis (5). *Diſcordantium fratrum oblationes, juxta antiqui Canonis definitionem, nullo modo recipiendas eſſe*.

XII. Sed apertiſſime docebit nos Concilium Toletanum XVI. quod necdum potueramus niſi fluctuantibus aſſequi conjecturis, de forma & præparatione ejus panis, qui primaria & princeps oblatio eſt. Damnatur enim in hoc Concilio eorum conſuetudo Presbyterorum, qui ad Altare non conſecrabant, niſi portiunculam, & cruſtulum rotundum panis alicujus communis & uſitati (6). *Eo quod non panes mundos, & ſtudio præparatos ſupra menſam Domini in ſacrificio offerant, ſed paſſim de panibus, ſuis uſibus præparatis, cruſtulam in rotunditá-*

(1) Ibid. c. 65. (2) De Mirac. B. Martini. L. 1. c. 12. Hom. 15. (3) Can. 13.
(4) Can. 16. (5) Can. 4. (6) Can. 6.

ditatem auſerant, eamque ſuper Altare, cum vino & aqua, pro ſacro libamine offerant. Eum uſum a Græcis, ut apparet, profectum, apud quos & etiamnunc viget, convellunt hujus Toletani Concilii Antiſtites, ex eo quod Evangelici Codices, & Paulinæ ipſæ Epiſtolæ confirment diſertis verbis, panem integrum a Chriſto conſecratum fuiſſe, & ita Apoſtolis diſtributum. *Accepit Jeſus panem, &c. Quid aliud innuit, niſi quia panem integrum accipiens, benedicendo confringens, particulatim unicuique diſcipulorum ſumendum contradidit?* Ex quo id ab illis concluditur, Eccleſiam huic exemplo, & divinæ formæ obſequentem, offerre debere panes integros, diligentiſſime paratos & elaboratos ad ſacrificium, ſed ita tenues, ut vel hinc æſtimari poſſint, eo cibo non carnem, ſed mentem paſci; nec corporales, ſed ſpiritales veritatis delicias deguſtari. *Ut non aliter panis in Altari Domini, ſacerdotali benedictione ſanctificandus proponatur, niſi integer & nitidus, qui ex ſtudio fuerit præparatus; neque grande aliquid, ſed modica tantum oblata, ſecundum quod Eccleſiaſtica conſuetudo retentat; cujus reliquiæ aut ad conſervandum modico loculo, abſque aliqua injuria facilius conſerventur; aut ſi ad conſumendum fuerit neceſſarium, non ventrem illius qui ſumpſerit, gravis farciminis onere premat, nec quod in digeſtionem vadat, ſed animam alimonia ſpiritali reficiat.*

XIII. Quantumvis modicus & tenuis eſſet panis Euchariſticus, qui *oblata* dicebatur, ſive *oblatio*, unde & uſus Gallicani vernacula etiamnunc vox (1); reliquæ certe oblationes tam copioſæ erant & uberes, ut Baſilicas aliqui extruerent, avaritiam ſacrilegam pietatis fuco obumbrantes, ut oblationum, quæ ibi fierent, partem aliquam ad ſe derivarent. Ei corruptelæ extirpandæ operam dedit Concilium Bracarenſe II. vetuitque ne Epiſcopi eas dedicarent Baſilicas, quarum Patroni dimidiam adſcripturi ſibi erant oblationum partem, parte altera ſacris Miniſtris ceſſura (2). *Si quis Baſilicam non pro devotione fidei, ſed pro quæſtu cupiditatis ædificat, ut quidquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum Clericis dividat, eo quod Baſilicam in terra ſua quæſtus cauſa condiderit, &c.*

XIV. Nec multum ab his Oriens abhorrebat. In Concilio Trullano oblitterata eſt (3) prior conſuetudo exprimendi uvas in Calicem ſanguinis Chriſti, quo populus communicabatur: ſtatutumque ut primitiæ uvarum ſeparatim a plebe offerrentur, a Sacerdote benedicerentur. Vetitum eſt & illud hoc eodem Concilio, ut ne mel & lac ad Altare offerretur, nec enim prohibebatur, quin privatim offerrentur, cum hæc ſacra ſint ſpiritalis infantiæ ſymbola, quibus Neophyti paſcebantur. Denique eo Concilio vetitum eſt, (4) ne plebs ad oblationes veniens in Sanctuarium ad Altare penetraret, ex antiquiſſima conſuetudine ſolis Imperatoribus eo privilegio utentibus.

Sancit etiam Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, (5) ut Subdiaconi obviam procedant, fidelium oblationes accipiant, ad Diaconum ferant, a quo Altari imponantur. Crebra mentio in Codice panum civilium (6): *Panes civiles*, Πολιτικοὶ σῖτοι, & a probabili non diſſidet frumentum illud fuiſſe publicum, vel panem, quo Eccleſia ad ſacrificium donaretur, ex Reipublicæ, vel Principis fiſco. Congeſſit Joannes Damaſcenus, in ſermonem de Defunctis, quæ pulcherrime & vehementiſſime dicta fuerant a ſanctis Patribus, ad cohortandos fideles, ut oblationes ingeminarent pro conſanguineis & proximis ſuis, & ne mortuos quidem defraudatos vellent eo fructu, quem ex terrenis his quondam ſuis bonis capere adhuc poſſunt. Si enim Ethnici flammis voracibus injiciebant, quæ cariſſima defunctis fuerant: quanto juſtius eſt per manus vicarias pauperum in cœlos tranſmitti, quæ amici & proximi in poteſtate hic habuere?

XV. Ut unde exorſa eſt, eo ſe reflectat oratio, hoc addam, in Concilio VI. Romano ſub Papa Symmacho, anathemate inuſtos fuiſſe, qui oblationes & agros Eccleſiæ invaderent, præter voluntatem Epiſcopi. *Oblationes fidelium a nemine præſumantur, abſque conſenſu & voluntate Epiſcopi.* Quantumvis Regiam prætexerent donationem: *Sub ſpecie largitatis regiæ, vel cujuſcunque poteſtatis.* Cum cuſtodes nimirum & defenſores ſint Epiſcopi, non chartarum, ſed rerum Eccleſiæ. *Iniquum enim eſſe cenſemus, ut potius cuſtodes chartarum, quam defenſores rerum creditarum, ut præceptum eſt, judicemur.*

XVI. Ex tam opulentis oblationibus ad ſan-

(1) Oublies. (2) Can. 6. (3) Can. 28. (4) Can. 57. (5) Ib. l. 2. c. 12.
(6) Cod. l. 1. De Sacroſanct. Eccl. l. 17.

ſancti Petri Romæ Baſilicam, quas prolixe deſcripſit Anaſtaſius Bibliothecarius in vitis Romanorum Pontificum, non attingam, niſi quas Hormiſdæ Papæ offerri curavere Clodovæus Francorum Rex, Imperator Orientis, & Theodoricus Rex Italiæ. *Venit Regium donum cum gemmis pretioſis a Rege Francorum Clodovæo Chriſtiano B. Petro Apoſtolo. Sub hujus Epiſcopatu multa vaſa aurea & argentea venerant de Græcia, &c. Pallium holophorum blatteum cum tabulis auro textis, de chlamyde vel de ſtola Imperiali, &c. Hæc omnia à Juſtino Auguſto orthodoxo, votorum gratia oblata ſunt. Eodem tempore Theodoricus Rex obtulit beato Petro Apoſtolo ceroſtrata argentea, penſantia libras ſeptuaginta.* Ita Imperatores & Reges certatim ad Altaria Chriſti congerebant, abjiciebantque Regias coronas, Imperatoria pallia, & quidquid uſquam eſſet opulentiſſimum.

CAPUT XIV. *P. 3. l. 3. c. 3.*

De Oblationibus ad Altare, de Pane, de Vino, de Pane benedicto, ſub Imperio Caroli Magni, ejuſque ſtirpis.

I. Duo genera oblationum, ad Altare, & domi.

II. Panes duplicis generis efferebantur; nempe alii mundiores, & candidiores ad Euchariſtiam.

III. Quando inoleverit primum mos azymos conſecrandi panes.

IV. Panes qui offerebantur, hoſtiæ erant ſanctæ, etſi non omnes conſecrarentur.

V. Quorum reſpuerentur oblationes? De pœnitentibus, de necis ſuæ auctoribus, de obtruncatis Judicum ſententia. Quæ ſpes reſidua ſalutis eorum?

VI. De Latinorum Pane benedicto.

VII. VIII. De Pane benedicto & oblationibus Græcorum.

I. Diſtingui videtur in Concilio Francofordienſi duæ oblationum ſpecies; aliæ ad Altare, ad ſacrificium ipſum offerendæ & impendendæ; aliæ ad Presbyterorum, vel Epiſcopi ædes convehendæ, ad ſuſtentandos pauperes, quorum numero Clerus ipſe inſcribi ſe geſtiebat (1). *De oblationibus quæ in Eccleſia vel in uſus pauperum conferuntur, canonica obſervetur norma, & non ab aliis diſpenſentur, niſi cui Epiſcopus ordinaverit.*

II. Panes tamen qui a Presbyteris ad Altare offeruntur, a Presbyteris ipſis conficiendos fuiſſe inſinuat Theodulphus, aut ipſis præſentibus a junioribus Clericis, ſumma quadam cura & munditia; vinum & aquam eadem diligentia parari debuiſſe: oblationes denique mulierum inter ſacra longe ab his diſtare: nec vero permittendas eas eſſe ad Altare accedere, ad offerendum: ſed obvios prodire Presbyteros ad earum ſedes, ut ibi oblationes ſuſcipiant (2). *Panes quos Deo in ſacrificium offertis, aut a vobis ipſis, aut a veſtris pueris coram vobis nitide & ſtudioſe fiant. Et diligenter obſervetur, ut panis, & vinum, & aqua, ſine quibus Miſſæ nequeunt celebrari, mundiſſime atque ſtudioſe tractentur, & nihil in his vile, nihil non probatum inveniatur, &c. Fœminæ Miſſam Sacerdote celebrante, nequaquam ad Altare accedant, ſed locis ſuis ſtent, & ibi Sacerdos earum oblationes Deo oblaturus accipiat.*

Ex quo Theodulphi Capitulari intelligis, jam Euchariſtiæ deſtinatos amplius non fuiſſe panes, qui a Laicis offerebantur, ſed alendis egenis: ad ſacrificium vero adhibitos panes illos nitidiores, quos Clericorum ſaltem ſuorum manibus mundiſſimos fieri Presbyteri curabant.

III. Si ut non paucis, nec indoctis viſum eſt, conſecrata eſt olim Euchariſtia ex panibus fermentatis in Eccleſiis Latinis, quando conſecrabantur panes illi ipſi, quos Laici domo ſua allatos offerebant: et rurſum ſi eo uſu deſtitum non eſt, niſi paucis ante ſæculis, quam hinc Græci anſam aucuparentur invidiæ Latinis faciendæ: ea mutatio diſciplinæ non injuria imputari poterit ei cauſæ, quam perſtrinxit Theodulphus. Cum enim inceſſiſſet novus amor & nova cura nitoris & munditiei panum conſecrandorum, unde & eis elaborandis præpoſiti ſunt Presbyteri: ſimillimum veri eſt, tum cœpiſſe Presbyteros conficere & offerre nitidiuſculos, candidiores & mundiores panes hos infermentatos.

IV. Ex ea mutatione non erat, quod caritas fidelium remitteret, aut exareſceret, vel decreſceret largitas. Erant enim ſemper eorum oblationes caritatis hoſtiæ & propitiationis; quibus cum veſcerentur mem-

(1) Can. 48. (2) Cap. 5. 6.

membra Chriſti potiſſima pauperes, in Chriſti etiam ipſæ corpus quodammodo convertebantur. Cum ne primis quidem ſæculis Eccleſiæ exorientis, credibile ſit, quidquid offerebatur panis & vini, conſecratum totum fuiſſe. Prona fides eſt eorum portionem tantum modicam conſecratam fuiſſe; ut reliquæ partes pignora eſſent pacis & concordiæ inter omnia Chriſti membra conglutinandæ. Ita ſentire, id ſpirare videtur Concilium Moguntinum (1): *Oblationem quoque & pacem in Eccleſia facere jugiter admoneatur populus Chriſtianus; quia ipſa oblatio ſibi & ſuis magnum remedium eſt animarum, & in ipſa pace vera unanimitas & concordia demonſtratur.*

V. Certe oblationes quæ in defunctorum memoria ſemper fiebant, hortantibus ipſis Caroli Magni Capitularibus, & quibus fruſtrabantur ii ſoli qui anathemate ſoluti non fuerant, antequam vita: hæ, inquam, oblatinnes jam non poterant iis communicandis adhiberi, pro quibus offerebantur (2). *Anathematizetur, ita ut mortuus precibus & oblationibus careat, nec eleemoſynam ſuam quiſquam recipiat.* Admittebantur tamen oblationes pœnitentium, reconciliationi ſuæ præmorientium; quanquam inclementiores aliquæ Eccleſiæ ne eas quidem dignatæ eſſent ſuſcipere. *Quanquam diverſitas præceptorum de hoc capitulo habeatur, illorum tamen nobis ſententia placuit, qui multiplices numero de hujuſmodi humanius decreverunt, & ut memoria talium in Eccleſiis commendetur, & oblatio pro eorum dedicata ſpiritibus accipiatur.*

Cum pœnitentes omnes excommunicatorum albo inſcribi poſſent; ut nec Euchariſtiæ compotes fieri, nec ſacrificio intereſſe poſſent: eorum oblationes alicubi abjiciebantur, ſi necdum Altaribus reconciliati interirent: in aliis Eccleſiis, utique bene multis, *multiplices numero*, admittebantur, contemplatione pœnitentiæ, qua Deo clam reconciliari potuerant. In his poſtremis erant Eccleſiæ Romana & Gallicana.

Qui mortem ſibi ipſi conſciſcebant, jure merito excidebant hoc oblationis poſthumæ jure, qua reſtiturio quædam in communionem continebatur. Sed pro iis preces & eleemoſynæ effundi poterant, quod arcana & incomprehenſibilia ſint Dei judicia (3): *De eo qui ſemetipſum occidit, aut laqueo ſuſpendit, conſideratum eſt, ut ſi quis compatiens velit eleemoſynam dare, tribuat, & orationes in Pſalmodiis faciat; oblationibus tamen & Miſſis ipſi careant, quia incomprehenſibilia ſunt judicia Dei, & profunditatem conſilii ejus nemo poteſt inveſtigare.*

Cum ex hujus quidem Conſtitutionis auctorum ſententia, prorſus conclamata non eſſet ejuſmodi hominum ſpes ſalutis, quos ſua tamen communione mortuos arcebant, hoc eſt, quorum tunc oblationes vetabant ſuſcipi: qui ergo & eodem modo confidamus eas Eccleſias, quæ pœnitentium reconciliationi præmortuorum oblatinnes abnuebant, non tamen omnino de eorum ſalute deſperaſſe? Sed ex hac ſane Conſtitutione illud monemur, altiſſime animis commendandum noſtris, ne præcipitemus aſſenſionem noſtram in rebus hujuſmodi non prorſus certis, & ubi tanti intereſt ad animarum ſalutem, utque potius damnemus præfeſtinas omnes ejuſmodi rerum pro cujuſque libitu definitiones. Certiſſimæ ſunt regulæ generales, nutant ſemper particulares ſpecies, & cauſæ perſonales.

Eadem cautio ac moderatio animi, aſſenſuſque ſuſpenſio ad alia compluſcula Capitularium loca diffundi debet, etſi nihil ejuſmodi exprimatur, propterea quod de Officiis tantum agitur publicis Eccleſiæ, quibus privari quis poteſt, & ante & poſt mortem: citra periculum ſalutis, & citra jacturam ſpiritualium ſubſidiorum, quæ cuiquam affluunt ex aliorum fidelium precibus & eleemoſynis. Id enimvero tanto certius eſt, quod eadem in claſſe locentur, quos publicus Judex morte damnat. Ecqui autem dubium, quin ii poſſint, debeantque ceterorum fidelium caritate & precibus foveri (4)? *Placuit ut qui ſibi ipſis, aut ferro, aut veneno, aut præcipitio, aut ſuſpendio, vel quolibet modo violenter inferunt mortem, nulla illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Pſalmis ad ſepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim ſibi per ignorantiam uſurparunt. Similiter & de his placuit, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.* Hos poſteriores indulgentius habuit Rabanus in Concilio ſuo Moguntino (5), anno 848. Voluit enim, ut & oblationes eorum ſuſciperentur, & poſt mortem pro eis offerretur, ſi ante Deo con-

(1) Can. 44. Cap. l. 5. c. 94. (2) Conc. Gall. T. 2. p. 237. Cap. l. 5. c. 65. 77.
(3) Cap. l. 6. c. 70. (4) Capitul. l. 7. c. 322. Addit. 4. c. 39. (5) Can. 27.

Digitized by Google

confeſſi eſſent. *Poſt confeſſionem Deo peractam.* Quod omnino concinit Concilio II. Aurelianenſi. Sed omnium frequentiſſimæ erant oblationes, quas vivi pro ſe ipſis offerebant.

Statutum illud quoque in Capitularibus, ut Dominico quoque die fideles ſacra Altaria ſuis oblationibus venerentur (1) : *Et hoc populo nuntietur, quod per omnes dies Dominicos oblationes Deo offerant, & ut ipſa oblatio foris ſepta Altaris recipiatur.* Hic obiter adverte oblationes virorum extra & juxta cancellos ſuſceptas fuiſſe, ubi eorum ſedes : ſicut & mulierum inferius, ubi & ipſis adſignatæ ſedes propriæ.

Non quo optatiſſimum non fuiſſet, ut fideles diebus ſingulis, & Myſteriis intereſſent, & ſacro epulo reficerentur. Sed ſerviendum fuit tempori & infirmitati plebium : & acquieſcendum, ut Dominicis ſaltem diebus eo religionis fungerentur officio. Fideles dixi, qui enim flagitio quovis irretiti fuerant, ii pœnitentiæ mancipandi erant, & utroque excutiendi jure oblationis & communionis (2). *Placuit ut fideles oblationes eorum Sacerdotibus quotidie, ſi fieri poteſt, in Eccleſia offerant; & ſi quotidie non poteſt, ſaltem Dominica die abſque ulla excuſatione fiat, & ut prædicationem audiant. Et ſi fieri poteſt, omni Dominica die communicent, niſi criminali peccato & manifeſto impediantur.*

Duo nobis ſuperſunt in hoc Capitulare animadvertenda. Primum eſt, fidelium complurimos adhuc offerre ſolitos inter ſacra diebus ſingulis, cum illud exoptetur, ut nemo non offerat quotidie. Sunt enim ſemper in Eccleſia aliquantuli priſcæ obſervantiæ retinentiſſimi, qui gliſcenti remiſſioni obluctentur. Alterum eſt, cum præcipiantur fideles omnes offerre, ſi fieri poſſit, quotidie, & Dominicis ſaltem diebus : nec invitentur, ut & ſingulis diebus communicent : in eo rurſus argumenti ſatis eſſe, ut dicamus, non ita jam ut quondam indivulſa cohæſiſſe jura offerendi, & communicandi.

Nec minus perſpicue hæc omnia obſervanda veniunt, in Conſtitutionibus Synodalibus Herardi Archiepiſcopi Turonenſis. Sancit enim ille quidem, ut invitentur fideles ad frequenter offerendum : ſed quod ad communionem attinet, cupit tantummodo, ut tertio vel quarto Dominico quoque die ad communionem accedant, ſi modo nullo ſint ejuſmodi illaqueati crimine, quod pœnitentiæ ſit ſubjiciendum publicæ. (3) *Ut populis prædicetur, ut oblationes Deo offerant, & ut tertia Dominica, vel quarta communicent, abſtinentes ſe a luxuria propriiſque uxoribus, & reliquis illicitis, niſi forte criminalibus culpis ſint impliciti.* Quin & illud docet, quæ creberrimæ fierent in Eccleſia oblationes, oleum, thus, panis, primitiæ omnium frugum (4). *Quando populus ad Eccleſiam venerit, moneantur, ut luminaria, incenſum, & bucellas, & fructuum primitias afferant.* Locum denique obſervat, ubi ſedes erant plebis, & ubi oblationes extra cancellos admittebantur (5). *Ut laici infra cancellos non ſtent, & ut oblatio populi foras ſepta recipiatur.* Si prohibeatur autem eleemoſynas ſuſcipi impiorum, vita functorum, ad ſacrificium id ſpectat, & ad publicas preces, quibus privantur profecto, ut & Eccleſiaſtica ſepultura (6). *Quoniam nec impiorum eleemoſyna a Sacerdotibus vel reliquis fidelibus accipienda eſt, nec ſepultura fidelium tribuenda.*

VI. In Concilio Nannetenſi juſſi ſunt Presbyteri, non ante Myſteria auſpicari, quam Eccleſia eos ejecerint omnes, qui proximo reconciliari detrectaverint (7). *Non enim poſſumus munus vel oblationem ad altare offerre, donec prius fratri reconciliemus.* Sed in eo Concilio inſignis & famoſus in primis eſt Canon, quo de Eulogiis agitur, ſive de Pane benedicto. Jubetur enim, ut Presbyter benedicat reliquias panis omnes, poſt conſecrationem peractam reſiduas, eaſque diſpenſet quolibet Dominico & feſto die, in eos omnes qui ad ſacram non acceſſerint Corporis Chriſti communionem. *Ut de oblationibus quæ offeruntur a populo, & conſecrationi ſuperſunt, vel de panibus quos offerunt fideles ad Eccleſiam, vel certe de ſuis Presbyter convenienter partes inciſas habeat, in vaſe nitido, ut poſt Miſſarum ſolemnia, qui communicare non fuerint parati, eulogias omni die Dominico & in diebus Feſtis exinde accipiant.* Subjicitur ibidem apud Reginonem Collecta ad ejus benedictionem panis. Hinc liquet fuiſſe tum adhuc Eccleſias, ubi conſecrarentur aliqui ex iis panibus,

(1) L. 5. c. 219. (2) L. 6. c. 157. (3) Ann. 858. Cap. 53. (4) Cap. 124.
(5) Cap. 82. (6) Cap. 116. (7) Can. 2. 9.

bus, quos populus obtuliſſet. Sed non minus dilucidum eſt in hoc Canone ſecerni oblationes, & panes a populo oblatos, fierique Euchariſtiam ex oblationibus, non ex panibus. Ratio in promptu eſt, quod oblationes jam nſu receptiſſimo dicerentur, modici illi & candidiuſculi panes, ac infermentati, qui ad Euchariſtiam conficiebantur, & ex quibus tamen ſi quæ reſiduæ eſſent, ut & ex panibus, Panis benedictus fiebat.

Hoc decretum iiſdem prorſus verbis occurrit in Capitulari Hincmari ad Presbyteros ſuos (1). Si ea certe primigenia non eſt inſtitutio Panis benedicti, antiquiſſima eſt ſaltem ejus confirmatio quædam, & quaſi promulgatio. Prolata eſt a Balſamone Theophili Alexandrini Epiſcopi Epiſtola canonica ad Ammonem, in qua edicitur, ut poſt panis & vini Euchariſticam conſecrationem, reliquiæ Clericis & Laicis diſtribuantur, Catechumenis ejus beneficii penitus exortibus. *Quæ in ſacrificii rationem offeruntur, poſt ea quæ in Sanctorum uſum conſumuntur, Clerici dividant; & nec Catechumenus ex eis bibat, vel comedat; ſed ſolum Clerici, & qui cum eis ſunt fideles fratres.* Habes hic panem fidelibus proprium, Euchariſtiæ afflatu aliquo perfuſum, quo nec Catechumeni impertiuntur; ſed qui tamen non expreſſe hic præcipitur Dominicis & Feſtis diebus ſingulis diſtribui. Quanquam nil vetat rem eo argumentando derivare: cum his maxime diebus & Euchariſtiæ celebretur Myſterium, & ſuperſint panis reliquiæ non conſecratæ.

Eſt & in eodem Hincmari Capitulari ſtatutum aliud, de Confratriis, quo permittit ad Altare offerri a Confratribus cereos, vel ante Miſſam, vel ante Evangelii recitationem. Nec plures a ſingulis *oblatas*, ſeu oblationes offerri patitur. *Oblationem autem unam tantummodo oblatam & offertorium, pro ſe ſuiſque omnibus conjunctis & familiaribus offerat.* Annuit denique ut Presbytero ante, vel poſt Miſſam tantum dent, aut vini, aut oblatarum, quantum volent, ut iis ille plebem impartiatur, aut ad neceſſaria Parochi alimenta (2). *Si plus de vino voluerit, in butticula vel canna, aut plures oblatas, aut ante Miſſam, aut poſt Miſſam Presbytero, vel Miniſtro illius tribuat, unde populus in eleemoſyna, & benedictione illius eulogias accipiat, vel Presbyter ſupplementum aliquod habeat.*

VII. Inter Græcos ſub Imperio Alexii Comneni Nicolaus Patriarcha Synodales Reſponſiones edens ad varia Conſulta, conſtituit reliquias panis & vini, quæ oblatæ illæ quidem, non conſecratæ tamen fuiſſent, non poſſe niſi in Eccleſia comedi, ſi earum prima Presbytero facta eſſet exaltatio, ſi vero ex exaltatæ, ſive elevatæ non fuiſſent, ſatis eſſe ut ſeparatim comederentur, nequaquam cum alia re quavis. Ad aliam rurſus percunctationem, qua quærebatur, an *oblatæ*, quæ exaltatæ, hoc eſt, elevatæ & oblatæ fuerant, non conſecratæ, poſſent iis condonari, quibus Euchariſtia interdicta fuerat: reſpondetur a Patriarcha, in vita Theodori Siceotæ legi eos indignos eſſe judicatos (3). *An oportet eos, qui a ſancta donatione ſunt prohibiti comedere exaltatas oblationes? Reſpondetur. Invenimus in vita ſancti Theodori Siceotæ eos fuiſſe prohibitos.* Addit Balſamon eum ipſum fuiſſe ſui ſæculi uſum; excipiendas tantum eſſe exiſtimat mulieres, quæ pœnitentiæ addictæ fuere. Ut enim ex ſtatuto Baſilii ſacrificio præſentes illæ adſunt, ne qua iniquior ſuſcipio mentes maritorum exagitet: ita ne pane quidem hoc benedicto eas fraudari fas eſt, cujus participes ſunt fideles omnes: ne hinc etiam exitialibus illis ſuſpicionibus janua pandatur.

VIII. Auctor eſt rurſus idem alibi Balſamon, (4) quotannis a Patriarcha Conſtantinopolitano offerri ad Altare primitias uvarum, poſt celebrata Myſteria die feſto Aſſumptionis, in Eccleſia beatæ Mariæ de Blachernis. Ubi vero Canone Trullano uni permittitur Imperatori in ſanctius Altaris adytum ſubire, ut dona ſua offerat: ait Balſamon, (5) utcunque ſentiant alii, in ea ſe eſſe ſententia, non ea tantum de cauſa poſſe Imperatorem illud inire penetrale ſanctiſſimum; ſed poſſe ſemper etiam ad adolenda Thymiamata. *Imperatores, qui per ſanctæ Trinitatis invocationem Patriarchas provehunt, & ſunt Chriſti Domini, ſine ullo impedimento, quando voluerint, ad ſacrum Altare accedunt, & ſuffiunt, & cuno triplici cereo ſignant, ſicut & Pontifices.* Minus mirabimur, quod a Balſamone arrogatur Imperatori, qui Chriſtus Domini eſt, & qui inveſtit Patriarcham,

(1) Hincmar. T. 1. p. 711. c. 7. & p. 715. c. 16. (2) Reginon. L. 1. c. 1. n. 72. 73.
(3) Balſamon p. 230. 232. (4) In Can. 3. Apoſt. (5) In Can. 69. Trullan.

cham, aliquid privilegiorum Sacerdotii: ſi penſitemus, quod alibi idem ipſe narrat,(1) inter Latinos intra ea adyta ſacra, intra cancellos penetraſſe fœminas, quoties liberet. In Jure Orientali Leunclavii prohibetur, (2) ne ad Altare admittantur oblationes Parentum, qui filios non emancipatos luxuriari ſinunt, & intemperantiæ ſe dedere.

CAPUT XV. *P. 4. l. 3. c. 4.*

De Oblationibus & de Collectis generalibus poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Quam uberes eſſent & abundantes Romæ oblationes.

II. Non arbitraria erant illæ, ſed neceſſariæ, ut decimæ.

III. Ab undecimo ſæculo ad duodecimum venitur, oſtenditurque, etiam tum ſolitas exigi oblationes, & earum participes eſſe non potuiſſe laicos.

IV. Aliqua adnotantur de pane in Oriente & Occidente benedicendo & conſecrando. De jejuniis. De Miſſis. De Communione ſub utraque ſpecie.

V. Rurſus de oblationibus ſæculo decimo tertio. Diſſenſiones ea de cauſa inter Clerum & Monachos.

VI. Jam olim Pontifices & Epiſcopi Regularibus annuerant oblationes & decimas plurium Eccleſiarum.

VII. Quæ oblationes a Judæis exigerentur?

VIII. Series Canonum & Decretorum ejuſdem ſæculi de oblationibus, ubi multa nudantur notatu digna.

IX. Statuta nuperorum Conciliorum.

X. Decreta Conciliorum Mediolanenſium, ad reſtaurandum priſcum oblationum fervorem.

XI. Decreta Conciliorum Galliæ.

XII. De Collectis.

I. VAriæ deſcriptæ ſunt a Victore II. Papa & magnificentiſſimæ oblationes, quæ Romæ fiebant ad Altare, & ad Confeſſionem, ſive ad tumulum beati Petri, quæ item Palatio Pontificio, quæ Pontifici ipſi offerebantur, auro, argento, veſtimentis pretioſiſſimis, cera, aliiſque ſpeciebus, inter Miſſarum ſolemnia, inter divina Officia, totis denique diebus ſolemnioribus. Accipe hic quæ decerpſimus ex privilegio, quod ille conceſſit Humberto Cardinali, & ejus Eccleſiæ Sylvæ Candidæ, ipſi & Eccleſiæ ejus dilargiens oblationes Feriæ quintæ in Cœna Domini, & Sabbati ſancti. *Quidquid auri, argenti, pallii, ſeu ceræ vel quarumcunque rerum omnino jactatum, vel poſitum fuerit, vel oblatum in Altari majori ſancti Petri, ſive in ejus venerabili confeſſione, aut certe ſibi ſuiſque ſucceſſoribus oblatum ab inchoatione matutinorum quintæ Feriæ in Cœna Domini, uſque dum Completorium peractum fuerit, veluti in Sabbato ſancto ab hora tertia per totam ipſam diem, deinceps uſque poſt completam in craſtinum Miſſam, qualeſcunque, vel quantaſcunque oblationes prædictæ Altaris & Confeſſionis ejus.* Hinc facile colligas, quam incredibilis eſſet ea oblationum opulentia, cum ſolis duorum dierum donis Epiſcopus & Eccleſia alia locupletaretur.

II. In Concilio Romano anni 1059. ſecernuntur oblationes viventium, & mortuorum, hoc eſt, pro mortuis. Epiſcopi poteſtati eæ permittuntur, & imperioſe exiguntur, non aliter quam decimæ & primitiæ (3). *Ut decimæ & primitiæ, ſeu oblationes vivorum & mortuorum Eccleſiis Dei fideliter reddantur a laicis, & ut in diſpoſitione Epiſcoporum ſint. Quas qui renuerint, ſanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur.* Id potiſſimum ſuperioribus Capitibus obſervari potuit, a Conciliis & Pontificibus plerumque oblationes & decimas conjunctiſſimas res viſas eſſe, eadem religione & diligentia exigendas, vel a laicorum etiam prædatorum manibus extorquendas. Gregorius VII. in confirmanda ſententia depoſitionis, qua Legatus ejus Epiſcopum Anicienſem confixerat, prohibuit, nequid poſthac oblationum Altari imponeretur, aut offerretur Presbyteris ſanctæ Mariæ Anicienſis, donec incubator ille ab Eccleſia diſceſſiſſet (4). *Nullam pecuniam aliquis offerat in Podio ſanctæ Mariæ, ſive ad Altaria, ſive ad manus Sacerdotum, donec Eccleſia liberetur a tam impia oppreſſione. Quia oblationes fidelium prædictum Stephanum a Deo apoſtatare, atque contra eum faciunt ſuperbire.* Cathedrali ergo potiſſimum Eccleſiæ & altari ejus oblationes copioſiſſimæ

(1) In Can. 44. Laod. (2) T. 1. p. 25. 359. (3) Can. 5. (4) L. 4. Ep. 19.

ſimæ ingerebantur. Hinc minus mirum accidet, ſi ubertas earum eſſet tanta & magnificentia. In eodem Concilio Romano anni 1078. ab eodem Pontifice ſtatutum eſt, ut ne fideles vacuis unquam manibus ad ſacrum ventitarent, cum ipſæ vetuſtiſſimæ preces Eccleſiæ teſtatum faciant aliquid ſemper a fidelibus offerri (1). *Ut omnis Chriſtianus procuret ad Miſſarum ſolemnia aliquid Deo offerre, & ducat ad memoriam, quod Deus per Moyſen dixit: Non apparebis in conſpectu meo vacuus. Etenim in Collectis ſanctorum Patrum liquido apparet, quod omnes Chriſtiani offerre aliquid Deo ex uſu ſanctorum Patrum debent.*

III. In Concilio Pictavienſi anni 1100. proſcripta eſt eadem, quæ in Conciliis Rothomagenſi & Nemauſenſi anni 1096. rapacitas Patronorum Laicorum, qui oblationum partes aliquas ſibi vindicatum ibant. Audi Canonem Concilii Pictavienſis (2). *Ut nullus Laicorum de oblationibus quæ offeruntur vel donantur ad Altaria, ſive ad manum Presbyteri, vel quod pro ſepultura fidelium devote donatur, præſumat participare, ſub excommunicatione interdicimus.* Anno 1123. in Concilio Lateranenſi I. eidem rapinæ eadem intentata pœna, quoad oblationes trium principalium Romæ Eccleſiarum, & Altarium quorumcunque aliorum (3). *Ac de aliis omnium Eccleſiarum Altaribus, ſive crucibus.* Supra jam Calliſtum II. diximus anno 1121. perfregiſſe audaciam laicorum, qui rerum potiebantur in Eccleſia ſancti Petri, ejuſque oblationes uſurpabant. Tum vero in eas contruſi anguſtias laici, ut anathematis in laqueos ſe inducerent, ſi ſuo marte oblationes invaderent, eas ab Epiſcopis extundere aggreſſi ſunt. Fuere ex Præſulibus, qui ſive ignavia, ſive propriæ utilitatis infanda cupiditate; flagitio aſſentirentur. In eos detonuit Alexander III. in Concilio Turonenſi anni 1163. indixitque atrociſſimas minas, ſi pergerent porro decimas & fundos Eccleſiæ alienare (4). *Si quis laico in ſæculo remanenti Eccleſiam, decimam, oblationemve conceſſerit, a ſuo ſtatu ſuccidatur.* In Concilio Abrincatenſi anno 1172. idem error in laicis proſcriptus eſt. *Laici partem oblationum in Eccleſia non percipiant.*

Cinnamus Grammatici dignitate conſpicuus in Palatio Conſtantinopolitano, & hiſtoriæ Manuelis Comneni Scriptor, ut qui etiam militiæ ſemper ejus hæſiſſet lateri: Sedem commemorat (5) vacaſſe Conſtantinopolitanam, cum Manuel habenas primum tractare cœpit Imperii: Patriarcham ab eo deſignatum fuiſſe Abbatem Monaſterii in Inſula poſiti, a quo mox & ipſe coronam accepit Imperii; cum inter ſacra obtuliſſet *auri centenarium*, hoc eſt, centum auri pondo, ejuſque ſummæ duplam in annuas Clero penſiones aſſignaſſet. Vides quæ oblationum regiarum magnificentia.

IV. Ex his abunde conſtat, uſque ad exitum ſæculi duodecimi, increbuiſſe oblationes, & publice ad ſacram ſynaxin, & privatim apud Epiſcopos & Presbyteros, inexhauſta quadam divitum largitate, qua patrimonia pauperum mirifice augeſcebant. Ad hanc ſtylum reflectemus hiſtoricam oblationum contextionem, ubi rem obſervavetimus memorabilem cum primis. In his nempe teſtimoniis de pane & vino altiſſimum fere fuiſſe ſilentium. Eo difficultatis nodo hic conſtringimur paulo diutius immorari, in enucleanda hac oblatione, in qua maxima ſunt myſteriorum momenta. Jam alicubi perſtrinximus aliqua de Humberto Cardinali, qui Conſtantinopolitana Legatione functus eſt anno 1054. cujus hiſtoriam ipſemet litteris conſignavit, uti & diſputationis ſuæ cum Græcis, ſuper iis Diſciplinæ ſacræ capitibus, in quibus tum a Latinis Græci diſſidebant. Docet porro hic Humbertus, tunc ab Eccleſia Latina panem azymum offerri ſolitum, ab ipſis ſacris Miniſtris in loco ſacro confectum. *A Miniſtris ſacris Altaris in ſecretario confectum offert azymum.* Convenienter Latinæ, in Eccleſia Hieroſolymitana offerri ſolitas *oblationes tenues ex ſimila*. Non eo ibi ritu quo apud Græcos communionem impartitam fuiſſe, corpore Chriſti intincto in ſanguine, ſed ſolius panis participem factum fuiſſe populum. *Coclear autem cum quo communicent, ſicut in Eccleſiis Græcorum, minime habent: quia non ita commiſcent ſanctam Communionem in calice, ſed ſola Communione communicant populum.* Si quæ ſupereſſent hoſtiæ conſecratæ, eas in craſtinæ diei communionem ſervatas, quod ſacris iis locis quotidie ſacræ menſæ conſortes fiant. *In pixidem mundam recondunt, & ſequenti die communicant ex ea populum; quia quotidie communicant ibi, eo quod con-*

(1) Can. 12. (2) Can. 14. (3) Can. 14. (4) Can. 3. (5) L. 2.

conveniunt ibi ex diverſis Provinciis Chriſtiani. Hæc non improbabiliter creditur origo communionis laicorum ſub una ſpecie panis in Eccleſia Hieroſolymitana, propter frequentiam incredibilem peregrinorum ad ſacræ menſæ Myſteria confluentium. Hinc vero exempli auctoritas in reliquum manavit Occidentem.

Illud poſtremo ſubjicitur ab Humberto, quod panes qui conſecrantur, & in communicantes diſpenſantur, apud Latinos tam modici, tenueſque ſint, id eo factum eſſe, ut deguſtetur ſuavitas Panis cœleſtis: cum perſuaſiſſimum ſit minima quavis mica divini Panis hujus, totam contineri Incarnati Verbi dulcedinem, totam ſempiternæ Dei ſapientiæ, & incorruptæ Veritatis voluptatem. *Cum ſumma parcitate prægustamus, videre tantummodo cupientes quam ſuavis eſt Dominus; nec dubitandum in quantulacunque portione ejus fideles ſibi manducare totam vitam*. Hinc ab eo concluditur participatione divini hujus ſacrificii non ſolvi jejunium: ut quod cibo cœleſti & incorruptibili ſolvi non poſſit; ubi ſempiterna vita paſcitur mens, nihil hinc integritati jejunæ carnis deteri, & perire poſſe. *Credis nos vitam incorruptibilem comedentes corrumpere integritatem jejuniorum?* Saginari poteſt anima noſtra ſapientiæ, juſtitiæ, veritatis, ſempiternæ & incorruptibilis vitæ epulo, quod totum in Euchariſtia ipſa Chriſtus eſt, ut eo tamen corporis jejunium non ſolvatur. Hinc Quadrageſimæ & iis jejuniorum diebus omnibus apud Latinos myſteria celebrantur, & illibata jejunii lege ad Euchariſtiæ communionem acceditur, cum nulla Chriſti lex ineffabili ea cum Chriſto conjunctione violari ac ſolvi poſſit. Cum ex adverſo Græci, quod panibus uſitatis & communibus Miſſam celebrent, hinc ſolvi jejunium ſuſpicentur, ideoque per Quadrageſimam Dominico tantum die & Sabbato ſacra faciant. Quod ſubalienum videtur; ut quo tempore impenſius rebus ſacris & precibus inſiſtendum eſt, ſcilicet quadrageſimali, eo abſtineatur re ſacra, & ſacrificio precum.

A propoſito nobis argumento non abs re nonnihil defleximus, aut ne defleximus quidem forſan, cum oblationis longe ſanctiſſimæ, & reliquarum oblationum omnium principis ac perfectiſſimæ uſum & naturam aperuerimus. In cauſa enim id demum fuit, ut ne a fidelibus amplius ii offerrentur panes, ex quibus Euchariſtia conficeretur. Si a ſacris Miniſtris panes ii conficiendi erant, nec niſi in ſecretario, & uſque adeo tenues, ac mundi, jam non poterant ejuſmodi eſſe vulgi oblationes. Ab Honorio Auguſtodunenſi traditum eſt, olim oblatam a fidelibus farinam, ex ea Presbyteros confeciſſe panes, quos conſecrarent, communicantibus impertirent, eoque etiam tum more Græcos uti. Non facile ejus uſus veſtigia vel apud Græcos deprehenderis, vel apud Latinos. Addit porro ille idem augeſcente deinde fidelium turba, & decreſcente pietate, offerri cœpiſſe denarios, qui pauperibus erogarentur, vel in impenſas ſacrificii (1). *Qui tamen denarii in uſum pauperum, qui membra ſunt Chriſti, cederent, vel ad aliquid quod ad ſacrificium pertineret*. Adjicit & oblatas quibus plebs communicabatur, denarii quantitatem non ſuperaſſe; eiſque impreſſam fuiſſe Chriſti cum nomine imaginem, ut qui imago ſit Patris, & ſua nos imagine cœleſti informaturus per Euchariſtiam veniat. *Ideo imago Domini cum litteris in hoc pane exprimitur, quia & in denario imago & nomen Imperatoris ſcribitur, & per hunc panem imago Dei in nobis reparatur, & nomen noſtrum in libro vitæ notatur*. Offerebantur nihilominus a populo panes adhuc aliqui, cum eos in pauperes diſtribui ſuadeat Petrus Damiani in Epiſtola ad Epiſcopum ſcripta (2). *Volo ut in Diœceſanis Eccleſiis, in quibus oblati ſunt per celebriora ſolemnia panes, & ſi qua ſunt alia, quæ ad cibum videntur pertinere, vel potum, pauperibus erogentur*. Fatetur & quandoque adhuc offerri ad Altare panem & vinum. Sed non hoc vinum, non illi panes & denarii illam pellexiſſent inſatiabilem Laicorum avaritiam, ut rapaces oblationibus ſacris manus inferrent. Erant ergo forſan eæ pauperum oblationes; cum interim offerrent divites aurum & argentum, & quidquid uſquam pretioſiſſimum eſt. Ita enim rurſus ille (3): *Quidam de populo aurum, quidam argentum, quidam de altera ſubſtantia ſacrificant, &c. Qui panem offerunt, &c. Qui vinum offerunt, &c.*

Tradit Lanfrancus in Statutis ſuis ad Officia Ordinis B. Benedicti, quibus diebus Euchariſtica abſtinebant communione, iis impartitos fuiſſe Laicos, paupereſque, oblatis

(1) Honor. Gemma animæ. l. 2. 66. 63. (2) L. 4. Ep. 4. (3) Gemma animæ. l. 1. c. 27.

Digitized by Google

latis non conſecratis, ſed prece & ſigno crucis benedictis (1). *Expleta Miſſa communicat Sacerdos pauperes, de oblatis non conſecratis, ſigno tantum ſanctæ crucis in nomine Domini ſuper eas facto.*

In Concilio Burdigalenſi anno 1255. prohibitum eſt, ne Presbyteri parvulos adhuc rudes die Paſchæ donarent oblatis conſecratis, ſed pane eos benedicto impertirent, ut & eos omnes qui ſacra communione interdicti ſunt. *Inhibetur Presbyteris, ne hoſtias conſecratas pueris dent ullo modo pro communione in die Paſchæ, ſed panem benedictum commune. Item de aliis prohibitis communicare præcipimus obſervari.*

In antiquis Cluniacenſibus conſuetudinibus frequens eſt mentio oblatarum non conſecratarum (2), quas qui ſacra fecerat Presbyter, Monachis poſtea in refectorio diſtribuebat iis, qui ſe ſacro Chriſti Corpore abſtinuerant. Die feſto ſancti Sixti, ſeu cum matureſcere cœperant uvæ, earum primitiæ in Eccleſia benedicebantur, tum in refectorio pro oblatis diſpenſabantur. Denique ut qui communicaturi erant Monachi, oblatas ipſi ad Altare offerebant, quibus conſecratis mox impartirentur: ita eiſdem eæ ſervabantur, & in refectorio reddebantur, ubi oblatione & communione abſtinuerant.

V. Redeo ad hiſtoriam oblationum poſt annum ducenteſimum ſupra milleſimum. Anno 1205. Urbe Conſtantinopolitana & Imperio potiti Galli, Venetique, conſilium iniere religioſum non ſatis, Clero ut fundos darent, ejus ſuſtentationi, & Eccleſiæ decori neceſſarios, reliquos ipſi inter ſe dividerent (3). *De poſſeſſionibus Eccleſiarum tot & tantum Clericis debet provideri, & Eccleſiis, quod honorifice poſſint vivere & ſuſtentari. Reliquæ vero poſſeſſiones debent dividi & partiri ſecundum ordinem præſignatum.* Non conſtat an oblationes eo ſtatuto continerentur. Similius veri eſt, eas Clero dimiſſas fuiſſe, ſed tanto pluribus fundis ſuis ſpoliato.

In Occidente acerbiſſima diſſenſio exarſit inter Prælatos & Regulares novos, qui cum ex inſtitutione ipſa ſua & Bullis ſummorum Pontificum adgregati eſſent ad Hierarchicas functiones, oblationes quoque admittebant, tum privatim, tum inter ſacra, quod novum ſtatim & non tolerandum viſum eſt Prælatis. Duo in eam rem a Gregorio IX. Decreta edita ſunt, quorum altero ait, Prælatos contendere, ut ne poſſint Monachi ſuis in Oratoriis Euchariſtiam ſervare (4): *Nec volunt, ut Corpus Chriſti in eorum Oratoriis reſervetur:* ut in Eccleſiis Parochialibus tumulentur ipſimet, aut ad eas ſaltem ipſorum corpora deferantur, quo & oblationes Parochiæ cederent: *Funus primo ad Eccleſias deferri cogunt, ut oblatio ſuis uſibus cedat.* Ut omnes in Parochiali Eccleſia celebrarent prima Myſteria, poſtquam Presbyteratu initiati fuiſſent; utque oblationes Miſſarum in privatis eorum Oratoriis celebrandarum, ad Parochos & Epiſcopos perferrentur. *Nec permittunt quod novi Sacerdotes alibi quam in Eccleſiis ſuis celebrent primas Miſſas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Miſſis, quas in ſuis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant ac reſervent.* Ut oblationes quæ ad altare Monaſteriorum fiebant, libri ſacri, & ſacræ veſtes ad Parochialem Eccleſiam referrentur. *Quidquid etiam eis dum celebrant Miſſarum ſolemnia, intra domorum ſuarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipſis extorquere oblationis nomine contendentes; quod eiſdem tam in ornamentis altaris, quam in libris Eccleſiaſticis abſolute confertur, vindicant perperam juri ſuo.* Mandavit Pontifex, ut a divexandis Franciſcanis & Dominicanis abſtineretur, Epiſcopos obteſtatus, ne decimas amplius ex eorum hortis emungerent, neu cenſum annuum ex eorum ædibus, ut factitabant ex Judæorum ædibus, eo obtentu, quod ea terrarum ſpatia alias ii occupaturi eſſent, & inſeſſuri, qui matrices Eccleſias cultu & dono quopiam ſuo proſequerentur. *Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum, ſicut de domibus Judæorum, contendunt reditus extorquere. Aſſerentes, quod niſi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui ſolverentur.*

VI. Novum haud erat Regulares oblationibus, ut & decimis frui, dum ne injuſſu id facerent Epiſcoporum. Conciliorum ſupra, Canonumque congeries a nobis prolata decimas & oblationes a Laicis uſurpatas, ad Monachos transferri permiſit, dum aſſentiretur Epiſcopus, cui vix, ac ne

(1) Sect. 5. Can. 5. (2) Spicil. T. 4. p. 75. 89. 149. 175. (3) Rainal. an. 1205. n. 6.
(4) Extra. De exceſſib. Prælat. c. 16. 17.

ne vix quidem fas erat non aſſentiri. Confitebatur Ivo, cum Eccleſia tam larga manu in pauperes effunderet ſacras opes ſuas, decimas, & oblationes multo cumulatius eas profundi debere in Evangelicæ paupertatis voluntarios ſectatores (1). *Licet decimæ & oblationes principaliter Clericali debeantur militiæ, poteſt tamen Eccleſia omne quod habet cum omnibus pauperibus habere commune. Quanto magis cum his pauperibus, qui relictis facultatibus propriis ſequuntur pauperum Chriſtum?* Si priſcis Monachis qui nulla fere re aderant Parochis, non verbi divini prædicatione, non ſacramentorum adminiſtratione, concellerant nihilo tamen minus Epiſcopi, ut decimas ſuſciperent Eccleſiarum Parochialium: quanto æquius erat, ut novos Regulares, qui profeſſione ipſa ſua dicabant ſe levandis Parochis & Prælatis, ne fraudarent Epiſcopi propriarum oblationibus Eccleſiarum? Fateor repugnaſſe & olim Epiſcopos, ne debitas Clero decimas & oblationes laici ad Monachos transferrent: ſed accommodaverant ſe illi tandem, & neceſſitati temporum, & ſummorum Pontificum ac Conciliorum auctoritati.

VII. Nec abs re erit hic elucidari, quod curſim ſtrinxit Gregorius IX. in Decretis ſuperioribus de oblationibus, quæ ex Judæis exculperentur. Habes in Hiſtoria Catelli (2) litem excitam Toloſæ Æditunm inter Eccleſiæ ſancti Stephani & Judæos, de quadraginta quatuor ceræ libris annuis, quas Æditno Judæi pendere tenebantur. Contendebat Æditnus libras eas capi debere communes, Judæi autem de iis quæ primæ dicebantur, quarum ſingulæ ſolidorum erant viginti. Epiſcopus qui cauſæ & judicio præerat, libras quadraginta quatuor ſolvi juſſit ceræ communes & uſitatas. Anno 1232. inter Raymundum Comitem Toloſanum & Legatum Pontificium convenit, tum de multis aliis, tum ut die Paſchæ annis ſingulis Judæorum familiæ ſingulæ Eccleſiis Parochialibus quinque denarios pro oblatione ſolverent. *Statuimus etiam ut Judæi ſingulis annis in feſto Dominicæ reſurrectionis quinque denarios Melgorienſis monetæ per ſingulas familias pro oblationibus Eccleſiæ Parochiali perſolvant.*

VIII. Hinc concluditur quam non relaxarentur fideles a jure oblationum, cum eo & Judæi obligarentur. Ultra æqui etiam modum quandoque ibatur. Anno 1240. Synodus Vorceſtrenſis in Anglia Parochos eos vituperavit, qui fideles, cum communicarent, offerre compellebant: *Cum communicant, offerre compellunt; propter quod ſimul communicant, & offerunt.* Concubinas Clericorum vetuit hæc Synodus, vel ad panem benedictum admitti, vel ad aquam benedictam, vel ad oſculum pacis (3). *Publicis Clericorum concubinis, nec panis benedictus, nec aqua benedicta, nec pacis oſculum concedatur.* In Concilio Londinenſi anni 1268. (4) Eccleſiæ matrici adjudicatæ ſunt oblationes omnes Succurſalium. Conſtitutiones aliæ Epiſcopi cujuſdam Angliæ anno 1256. quotannis jubebant a fidelibus omnibus oblationes ſolvi *ex debito*, natalitio Chriſti die, Paſchæ, feſto Patroni & Dedicationis, quo die in Quadrageſima apud Confeſſarium peccata exonerarent: & in ſacra Paraſceve, dum Crux adoratur. In Synodo Exceſtrenſi anno 1287. præceptum eſt, ut ab anno ætatis decimoquarto cogerentur ad Altare offerre, quatuor anni Feſtis ſolemnioribus in Eccleſia Parochiali (5). *Eccleſiam Parochialem ſuis oblationibus venerentur.* Succurſalium, vel Capellarum oblationes ad Matricem Eccleſiam comportandæ erant, dum ne eam Monachi inſiderent; & quoniam omnium prorſus Eccleſiarum parens quædam erat, & origo Cathedralis in Diœceſi univerſa, hinc ad eam convehi neceſſe erat a Parochis vel conferri a Parochianis oblationes omnes Pentecoſtes (6). *Quia vero Eccleſia Exonii mater eſt omnium Eccleſiarum Diœceſis, omnibus Parochianis noſtris per Presbyteros Parochiales ſollicite præcipimus ſuaderi, ut in ſignum debitæ ſubjectionis, oblationes ſuas Pentecoſtales ad Eccleſiam antedictam deferant, vel ſaltem per ſuos Presbyteros Parochiales tranſmittant.* Ab hac eadem Synodo ſuccidi juſſa ſunt gazophylacia omnia laicorum in Eccleſias inſtruta, vel in Cœmeteria. Synodus Ciceſtrenſis anno 1292. idem præcepit, ne ea arte fraudarentur Parochi oblationibus.

Nec Gallorum Præſulum & Conciliorum ſegnior fuit induſtria & vigilantia, ut ne deferveſceret tam juſta fidelium pietas in Pa-

(1) Ep. 207.
(2) Catel Mem. de l'hiſtoir. du Languedoc. l. 5. p. 890. Catel hiſt. des Comt de Toulouſe p. 252.
(3) Can. 27. (4) Conc. Angl. T. 2. p. 250. 303. 362. 393. (5) Can. 54. (6) Cap. 12.

Paſtores ſuos. Anno 1255. in Concilio Burdigalenſi, Eccleſiaſtica ſepultura ſummoveri juſſi ſunt, qui Parochos ſuos fraudarent juſtis oblationibus dierum ſolemniorum, & eorum ſubſidiorum, quibus illi ad victitandum egerent (1). *Statutum eſt ab initio, & nos volumus obſervari, ut Parochiani per Capellanos ſuos compellantur, ubi contradictio erit, procurationes annuas exhibere. Et inſuper monemus, feſtivas oblationes in præcipuis ſolemnitatibus & alia jura Parochialia Capellanis ſuis ſolvere: & ſi gratis noluerint, Eccleſiaſtica ſepultura præcipimus coerceri*. Concilium ad Caſtrum Guntherii anni 1336. anathema illiſit iis, qui Parochianos avocarent ab iis oblationibus, quas conſuetudo & priſca pietas confirmaret, aut qui eas alio transferre ſuaderent, vel ad alios uſus convertere.

IX. Concilii Colonienſis Patres anni 1536. innovare ſtuduerunt (2) exoleſcentem jam conſuetudinem, ſolemnius offerendi quatuor ſolemnioribus anno quolibet Feſtis: Natalitio, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis: ſed pro denario uno, ut ante, placuit eis, ut duo offerrentur. Et ne Parochi litibus objicerentur, vel obliquioribus ſuſpiciunculis, ſtatutum eſt eos denarios exigi, vel ab Oeconomis, vel ab aliis ſpectatæ problitatis viris. Et id quidem ad ruris Parochos ſpectabat; quoad urbanos, præceptum eſt laudabiles & antiquas retineri conſuetudines, donec alia quapiam via eorum procurationi in ipſa Civitate conſuleretur. *Laudabilem tamen conſuetudinem in civitate noſtra Colonienſi erga ſanctam Eccleſiam, pia devotione fidelium introductam, per has noſtras Synodales Conſtitutiones nolumus immutare, donec ipſis Parochis intra eandem civitatem de ſufficienti victu fuerit proviſum.* In Concilio Colonienſi II. anni 1549. (3) pietas priſcorum fidelium in cœlum evehitur, quorum tam munificæ erant oblationes, ut alendis Clericis & pauperibus, Eccleſiis reparandis & ſacra veſte ornandis abunde ſuppeterent: præſentis temporis inhumanitas & depravatio ex adverſo proſcinditur, ubi religio ea exolevit, pleriſque ne originem quidem & finem tam piæ inſtitutionis ſcientibus, aliis eas eſſe Clericorum avaritiæ præſtigias calumniantibus. Denique Concionatoribus ab hujus Concilii Patribus faces ſubjiciuntur, iis potiſſimum, quibus nulla propriæ utilitatis captandæ ſuſpicio illini poteſt, ut populis hos errores eximant, ſtimuloſque addant, ut ad tam neceſſarium religionis officium, ad alendos Paſtores ſuos animentur, ad Deum donis ipſis ſuis colendum: quo in officio tanto major ſit pronitas, largitaſque ſingulorum, quanto & opum copia. *Inculcent eis quod Deus non tam ad dona, quam ad voluntatem & mentem piorum reſpiciat; quanquam locupleter & divites convenit eſſe liberaliores*. In Concilio Moguntino anni 1549. excitantur fideles ad quatuor ſolemniores oblationes & ad reliqua Parochorum jura (4). *Debent quatuor offertoria, & cetera jura Parochialia integre ſolvi.*

X. Huc evaſerat labes antiquæ pietatis populorum. Stimulis & incitamentis Conciliorum opus erat, ut quater anno quolibet offerrent. Poſt Concilium Tridentinum nervos rurſus omnes contendere cœperunt Epiſcopi, ut priſcus oblationum fervor inſtauraretur. Vetuit Concilium Cameracenſe, ne Patroni laici oblationes exigerent ultra eum modum, quem eis conſuetudo firmaſſet (5). *Earum oblationum partem, quæ Patrono cedere debeat, iidem Paſtores fideliter reddant, ac de re tota, ne nullum offendiculum naſcatur, inter ſe conveniant*. Concilium I. Mediolanenſe anno 1565. edixit, ut ne excitarentur fideles ad offerendum, niſi circumſpectiſſime, & moderatiſſime, atque pecuniariæ oblationes ne admitterentur, niſi ea ratione, ut quid quiſque daret, non pateret: quo daret pietatis fervor, non pudor (6). *Cum pro cujuſque Eccleſiæ conſuetudine populus ad oblationes invitatur, id graviter & modeſte faciendum eſt. Nec eo vaſe, aut ſacculi genere pecuniam accipiant, in quo quod quiſque dederit, cerni poſſit; ut fideles pietate adducti, non pudore quodammodo coacti, eleemoſynam offerant*. Concilium II. Mediolanenſe anno 1569. vetuit, ne qua muſica inſtrumenta in Eccleſiis inter Miſſarum ſolemnia perſonarent præter Organa: neu Collectæ fierent per puellas, ne vel ipſarum, vel per ipſas aliorum pudor periclitetur (7). *Ne item puellæ eleemoſynas Eccleſiarum aut Eccleſiaſticorum hominum nomine quæritant; id quod non ſine earum pudicitiæ diſcrimine quibuſdam in locis introductum erat*. Sed in Concilio IV. Mediola-

(1) Can. 25. (2) P. 8 c. 6. 7. (3) Can. 20. (4) Can. 75. (5) Sect. 16. n. 2.
(6) Can. 62. (7) Can. 24.

Digitized by Google

diolanenſi anno 1576. ſtatutum eſt, ut omni virium contentione conniterentur Præſules inflammandis rurſum fidelibus ad primigenium oblationum ſtudium & fervorem; cum jam ab Apoſtolicis uſque temporibus, Patres, Concilia, Pontifices tantum operæ curæque poſuerint ad eas commendandas: quo in eas hæretici impotentius baccharentur, impenſiori a nobis pietatis zelo in eas incumbendum eſſe; invitandos fideles, ut Dominico & Feſto die quovis aliquid offerrent, ſive in Eccleſia Cathedrali, ſive in Parochiis. Offerentium vero nomina in ſacrificio commemoranda. *Diebus Dominicis & Feſtis, quos coli, aut præcepti, aut conſuetudinis eſt, omnis Chriſtianus aliquid Deo offerre promittet. Offerentium commemoratio in Miſſæ ſacrificio fiat.*

XI. Concilio Turonenſi anno 1583. non tantum illud placuit, (1) decimas juris eſſe divini in novo, æque ut in veteri Teſtamento: ſed & Parochis tertiam ſaltem partem adjudicari oblationum, tum Eccleſiæ Parochialis, tum Succurſalium: vetito etiam, ne eas laici vel delibarent: nec enim quacunque conſuetudine colorem aut fucum obduci poſſe tam ſceleſtæ & profanæ rapinæ (2). *Ab hujuſmodi oblationum perceptione laicos omnes excludentes, non obſtante quacunque in contrarium conſuetudine, quæ potius corruptela cenſenda eſt.* In Concilio Aquenſi anno 1585. ut eidem obviam iretur pravitati laicorum oblationes uſurpantium majoribus & ſolemnioribus Feſtis, eaſque ad profanos uſus detorquentium, ſancitum eſt, ut ne offerretur amplius, niſi ad Eccleſiæ & ejus Miniſtrorum uſus, intentato immorigeris excommunicationis mucrone (3). *Abuſus irrepſiſſe audivimus in oblationibus, quæ a laicis percipiuntur in quibuſdam anni Feſtivitatibus, & in profanos uſus convertuntur.* Concilio Toloſano anni 1590. placuit ad offerendum quolibet Dominico die allici laicos, non cogi; quod paris periculi ſit, hæc pietatis documenta, vel abnegare, vel extorquere.

XII. Inter oblationes poteſt & Collectis aliquid loci relinqui. In Concilio IV. Mediolanenſi eum morem voluit beatus Carolus inſtaurari, cum tam illuſtria Collectarum ſint in Paulinis Epiſtolis veſtigia, & in ſermonibus B. Leonis Papæ, quibus Eccleſiæ orbis univerſæ perſonant. Juſſit ergo ea Synodus, Collectas fieri generales in omnibus Eccleſiis, etiam Regularium, ad ſublevandos pauperes, & eos maxime, quos a mendicando pudor deterret. Fieri id porro omnibus primis cujuſque menſis diebus Dominicis, & in Quatuor temporibus, quæ ſua ſponte jam jejunio & pœnitentiæ dicata ſunt; denique commonendum priore Dominico die populum, ut parati omnes & ſuis inſtructi donis accederent (4). *Paratiores cum voluntariis oblationibus veniant.* In Concilio Turonenſi anni 1583. juſſi ſunt Parochiani omnes ex antiquo more die Paſchæ quinque denarios Parocho offerre, aut majuſculam ſummam, ſi ita mos ferret (5). *His quoque Rectoribus album, ſive quinque denarios, aut aliud majus debitum honorarium in die ſancto Paſchæ, aut alio ex majoribus Feſto, per ſingulos Parœcianos annuatim præſtari ſolitum, ut præſtetur præcipimus.*

De Terris, Fundis & Hæreditatibus, etiam teſtamento datis Eccleſiæ.

CAPUT XVI. *P.1.l.3.c.7.*

De fundis & hæreditatibus Eccleſiæ datis, etiam teſtamento, per quinque priora ſæcula.

I. Reſtitui Eccleſiæ fecit Conſtantinus, quos ante perſecutionem poſſidebat fundos; Martyrum hæreditates ei adjudicavit; omnibus copiam fecit teſtandi in favorem Eccleſiæ.

II. Qui capi deceat illud Auguſtini, Eccleſiam ſua omnia temporalia ab Imperatoribus habere.

III. IV. Exempla complura teſtamentorum in favorem Eccleſiæ.

V. Exempla eorum, qui quo primum die Chriſto nomen dabant, ſua omnia Eccleſiæ donabant.

VI. Alia exempla Teſtamentorum Eccleſiæ utilium.

VII. Quam æquum eſſet, ut lege Principis declararetur Eccleſia hæres Clericorum ab inteſtato morientium.

VIII. Monaſteria Monachorum hæreditates excipiebant.

IX.

[1] Can. 14. [2] Tit. de Parochiis. [3] Can. 4. [4] Cap. 12. [5] Cap. 14.

IX. Mirabilia Salviani placita, quæ pene cogant, ſua Eccleſiæ & pauperibus ſaltem teſtamento relinquere.

X. Argumenta & verba Salviani ad fideles omnes in communi.

XI. XII. XIII. Ad Viduas, ad Continentes, ad Virgines ſacras.

XIV. Ad Epiſcopos & alios Clericos.

XV. Ad eos quibus nulli ſunt proximi.

XVI. Ad parentes, qui liberos habent.

XVII. Ad eos rurſus, quibus nulli ſunt proximi.

I. PRoperamus jam dudum ad fundos, & ad ditiones Eccleſiæ. Conſtantinum jam diximus Eccleſiæ reſtitui juſſiſſe fundos omnes, quos diutina perſecutorum graſſatio invaſerat. *Omnia quæ ad Eccleſias recte viſa fuerint pertinere, ſive domus ac poſſeſſio ſit, ſive agri, ſive horti, ſive quæcunque alia reſtitui jubemus.* Ita Euſebius in libris de vita Conſtantini (1). Edixit etiam ut eorum hæreditates, qui pro Chriſto martyrium, mortem, exilia, bonorum proſcriptiones paſſi erant, vel ipſis redintegrarentur, vel eorum proximis, aut ſi proximi eſſent nulli, Eccleſiæ (2): jure enim præſumebantur, Eccleſiæ potius daturi quidvis fuiſſe, pro qua & ſanguinem fundebant. Poſtremo denique ab auguſtiſſimo pacis & libertatis Eccleſiæ auctore promulgata lex eſt, qua fas erat Eccleſiæ Catholicæ quod quiſque vellet legare teſtamento (3). *Habeat unuſquiſque licentiam ſanctiſſimo, Catholico, venerabilique Concilio, decedens bonorum quod optaverit relinquere, & non ſint caſſa judicia ejus.* Eo collineabat ea lex, ut perſecutio prorſus in poſterum conticeſceret. Eccui enim dubium, quin fas ſit Deo ſua, ab eo utique accepta, dare, aut potius reddere? Cum ergo ante perſecutiones ſui fuiſſent Eccleſiæ fundi, ſuæ hæreditates, ſuæ vel ex teſtamento partæ ditiones: non aliud Conſtantinus, quam priſtinum in ſtatum omnia revocavit, nec tam hæc donavit Eccleſiæ, quam reſtituit.

II. Ad eum quoque ſenſum deflectendum eſt quod ait Auguſtinus, non alio, quam Imperatorio jure, & Cæſarum legibus ſua Eccleſiam poſſidere (4). *Quo jure defendis villas, divino, an humano? Divinum jus in Scripturis habemus, humanum jus in legibus Regum. Unde quiſque poſſidet, quod poſſidet? Nonne jure humano? Jure ergo humano, jure Imperatorum. Quia ipſa jura humana per Imperatores & Reges ſæculi Deus diſtribuit generi humano.* Ut non ſplendide magis, quam ſolide hæc dicantur, ita ſcilicet capienda ſunt, non quo dono & largitate Imperatorum omnia obtineantur & legibus Cæſarum: ſed quod quidquid incidit litium & controverſiarum, finiendæ eæ ſint, & res ipſæ adjudicandæ ab Imperatoribus, vel Legibus Imperatoriis. Ea regula certum eſt Auguſtinum complecti, non Eccleſias & Clericos tantum, ſed & laicos. Ita nec potuerant Ethnici Imperatores Eccleſias ſuis ſpoliare agris, fundiſque, uti nec quoſvis laicos. Ratio prompta & perſpicua eſt, quod Imperatores Regeſque regnis non dominentur, ut domini, rerum omnium proprietatem aſſecuti, ut pro arbitratu dent, vel auferant quidvis; ſed tanquam ſummi Judices & Defenſores, ut cuique ſua adjudicent & vindicent ex Juſtitiæ & Legum norma. Sed ad propoſitum revocandus ſermo.

III. Eo Conſtantini exemplo & decreto illecti Proceres, teſtamento multa ſubinde legaverunt Eccleſiæ. Ad opem & tuitionem Theodoſii Imperatoris confugit Cœleſtinus Papa, adverſus eos qui ſacrilega audacia invadebant terras, quas opulentiſſima matrona Proba in Oriente ad hæredes tranſmiſerat ea lege, ut eorum redituum pars longe maxima ad pauperum & Clericorum ſolatia impenderetur (5). *Poſſeſſiones Proba ſic reliquit, ut majorem ſummam redituum Clericis pauperibus, & Monaſteriis præciperet annis ſingulis erogandam.* Iſchyrionis libellus ſupplex, de quo jam verba fecimus, & quem perlectum fuiſſe diximus Seſſione III. Concilii Chalcedonenſis, teſtatum facit locupletiſſimam fœminam Periſteriam teſtamento ſuo ingentem prorſus pecuniam addixiſſe Monaſteriis diſpenſandam Ægypti, & variis Xenodochiis. *Illa pro animæ ſuæ ſalute teſtamentum condens, juſſit multam quantitatem pecuniarum præſtari Monaſteriis, necnon etiam Xenodochiis, & Parochiis, & aliis pauperibus Ægyptiacæ Provinciæ.* Iniquiſſimo tulit animo Dioſcorus Patriarcha Alexandrinus non ſibi concreditam fuiſſe infinitæ pecuniæ diſtributionem: eam itaque vi, quo erat ingenio, invaſit, & profana ſacrilegaque effuſione diſſipavit magis, quam diſpenſavit. A Pulcheria vero

(1) L. 2. c. 39. (2) Ib. c. 35. 36. (3) Cod. de ſacroſ. Eccleſ. L. 1.
(4) Tract. 6. in Joann. (5) Epiſt. 12.

ro Imperatrice non immenſum tantum pondus auri & argenti, aut annui reditus dati ſunt Eccleſiæ, ſed & quidquid fundorum & dominiorum Imperatrix potentiſſima & diutino potita regno comparare potuerat. Ejus largitatis conſortium meriti & gloriæ conſecutus eſt Marcianus Imperator, aſſenſione ſua (1). *Pulcheria pia moritur, multis poſt ſe præclaris factis, & cunctis bonis quæ habuit ad ſuſtentationem pauperum relictis. Quibus Marcianus non contradixit; ſed cunctorum neceſſitatibus animo propenſo ſervivit.*

IV. Cum germanos fratres duos hortaretur Gregorius Nazianzenus, ut Eccleſiæ pecuniam repræſentarent, quam ei mater teſtamento legaverat, pulcherrime admonebat, quam optatius ſibi eſſe deberet, quam conducibilius eſſet, incorruptibiles theſauros acervare ſibi in cœlis: denique eorum illos incendebat exemplo, qui fundos domoſque Eccleſiæ tranſcripſere, ſeque egeſtate egenorum omnium parentem & nutricem locupletaverunt (2). *Cogitate complures extitiſſe, qui totas etiam domos Eccleſiis addici paſſi ſunt, non etiam defuiſſe, qui ſuapte ſponte facultates ſuas omnes obtulerint, ac pulcherrimum quæſtum fecerint, hoc eſt, propter futuræ vitæ ſpes inopiam amplexi ſint.*

V. Nemo tam peregrinus eſt in Annalibus Eccleſiæ, cui non ſit compertum per hæc priora ſæcula, quibus illuſtrandis inſudamus, innumerabiles pene primariæ nobilitatis viros, ex quo primum, vel Chriſtianam fidem baptiſmo profeſſi ſunt, vel Clericatum Ordinatione, vel denique Monaſticum inſtitutum, ingentia patrimonia abdicaſſe, pauperibus diſtribuiſſe, & tum ſibi ſe vere divites viſos eſſe, has divitias fucatas & umbraticas poſtquam abjeciſſent. Atqui unum idemque tunc erat pauperibus dari, vel Eccleſiæ pauperum omnium altrici. Ut enim tota Eccleſiæ ſubſtantia patrimonium erat pauperum; ita & quæ in pauperes eroganda legabantur, ea ſolebant Eccleſiæ committi. Auctor eſt Julianus Pomerius B. Paulinum fundos ſuos omnes diſtraxiſſe, pretium effudiſſe in pauperes. Potuit Paulinus ſuis ipſe manibus pauperibus diſtribuiſſe, potuit & pecuniam omnem Oeconomis Eccleſiæ concredere, quorum muneris erat, omnium & ſingulorum egenorum curam agere (3). *Sanctus Paulinus, ingentia prædia, quæ fuerant ſua, vendita pauperibus erogavit.* Non multum ab his abhorrent, quæ ille narrat de beato Hilario Arelatenſi Epiſcopo, qui proximis quidem partem aliquam copioſiſſimæ ſubſtantiæ ſuæ dimiſit, reliquam effudit in pauperes; poſtea Epiſcopus creatus, diſpenſationem & adminiſtrationem ſuſcepit longe plurium hæreditatum, quas fidelium pietas Eccleſiæ tranſcripſerat (4). *Quid ſanctus Hilarius, nonne & ipſe omnia bona ſua, aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? Is tamen cum merito perfectionis ſuæ fieret Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, quod illa tunc habebat Eccleſia, non ſolum poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hæreditatibus ampliavit.* Subdit Pomerius ita pauperum eſſe, quidquid eſt Eccleſiæ, ut Clerici, quibus res propriæ ſunt, non poſſint rerum Eccleſiæ, hoc eſt, patrimonii pauperum participes fieri; Epiſcopos denique tum diſpenſatores fieri communis pauperum & Eccleſiaſticæ ſubſtantiæ, poſtquam poſſeſſiones ipſi ſuas, vel propinquis, vel pauperibus, vel Eccleſiæ ſuæ contulerunt (5). *Sacerdos cum laude pietatis diſpenſat, quæ accipit a populo diſpenſanda, & fideliter diſpenſat accepta, qui omnia ſua aut parentibus reliquit, aut pauperibus diſtribuit, aut Eccleſiæ rebus adjungit.* Reliqua Pomerii verba inferius attexemus. Eo Ambroſius animo Clericalem amplexus eſt profeſſionem, quo ſolent Monaſticam, & jam tum pauperibus & Eccleſiæ largitus eſt, quidquid auri, argenti, prædiorumque aggerari potuerat viro, & natalium ſplendore, & geſtis ſummis Imperii dignitatibus clariſſimo. Vide ut hæc edisſerat Paulinus in ejus vita (6): *Sollicitus etiam nimium pro pauperibus & captivis. Nam in tempore quo Epiſcopus ordinatus eſt, omne aurum atque argentum, quod habere poterat, Eccleſiæ vel pauperibus contulit. Prædia etiam quæ habebat, reſervato uſufructu germanæ ſuæ, donavit Eccleſiæ, nihil ſibi, quod hic ſuum diceret, derelinquens, ut nudus atque expeditus miles Chriſti, Dominum ſuum ſequeretur, qui cum eſſet dives, propter nos pauper factus eſt, ut nos ejus inopia ditaremur.*

VI. Radiat in Jure Orientali Leunclavii, Te-

(1) Theod. Lect. L. 1.
(2) Epiſt. 80.
(3) De vita contempl. L. 2. c. 9.
(4) Ibidem.
(5) Ibidem. Cap. 10. 11.
(6) Surius die 4. April. c. 29.

Teſtamentum Gregorii Nazianzeni, quo declarat ſuas ſe res omnes addixiſſe Eccleſiæ Nazianzenæ ad ſuſtentationem pauperum: qua in re non aliud ſe, quam parentum obſequi voluntati, qui eodem jam ſe voto obſtrinxerant (1). *Omnia mea bona conſecravi Eccleſiæ Catholicæ, quæ Nazianzi eſt, ad miniſterium uſumque pauperum, &c. Quum omnia pauperibus jam ante promiſerim, vel potius beatiſſimis parentibus, qui ante promiſerant, obſecutus ſim.* Neſtorii inſanæ novæque hæreſeos architecti res omnes fiſco addixerat Theodoſius Imperator, qui eaſdem mox Eccleſiæ contulit Conſtantinopolitanæ, deportato Neſtorio. Accipe quæ in eam rem Theodoſius ad Iſidorum Præfectum Prætorio reſcripſerit (2). *Tua proinde celebris auctoritas hac Pragmatica Sanctione prædictum Neſtorium ob admiſſam impietatem in perpetuum deportari jubeat exilium. Omniaque bona illius Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ addicat: quo auguſtiſſimi illius loci opes, cujus ille ſacra Myſteria nuper prodidit, auctiores evadant.* Athanaſius Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini nepos, in libello ſupplici, quem Concilio Chalcedonenſi obtulit, teſtatum facit legatam ſucceſſori eſſe a beato Cyrillo patrimonii ſui partem maximam, commendatis ei nepotibus ſuis (3). *Hic moriturus teſtamentum condens, honoravit eum, quicumque fuiſſet poſt eum ordinatus Archiepiſcopus, plurimis & magnis legatis de propria ſua ſubſtantia:* πλουσίοις ϗ μεγάλοις λεγάτοις ἐκ τῆς ἰδίας ὑποςάσεως.

Deteſtatus eſt Salvianus eorum inhumanitatem Diaconorum ac Presbyterorum, potiſſimum vero Epiſcoporum, quibus nulli cum ſint proximi, in quos patrimonia ſua poſſint transfundere, malunt ea exteris & alienis legare, quam Eccleſiæ, cujus ſponſi ſunt: quam pauperibus, quorum Patres ſunt: quam Chriſto denique parenti ſuo & totius hujus ſuæ opulentiæ largitori (4). *Quod ut ita dixerim prope inter monſtra reputandum eſt, ad Levitas etiam atque Presbyteros, & quod his feralius multo eſt, etiam ad Epiſcopos perveniſſe. Ex quibus multi ſine affectibus, ſine pignore, non familias non filios habentes, opes & ſubſtantias ſuas, non pauperibus, non Eccleſiis, non ſibi ipſis non denique quod his omnibus majus eſt ac præſtantius, Deo, ſed ſæcularibus, vel maxime & divitibus, & extraneis deputarent.* Alio vero loco ita auguratur (5), cum veteris Teſtamenti Levitis nefas eſſet vineas, agros & fundos poſſidere: multo minus Clericis noſtris licere, ubi hæc poſſederint, ea etiam ad hæredes ſuos trajicere. *Ex quo intelligi poteſt, an ea nunc Deus noſter velit in Evangelio viventes Clericos ſuos mundanis poſt ſe hæredibus derelinquere, quæ adhuc in lege poſitos ipſos quidem noluit poſſidere.* Cum denique regulas iſtas ſanctiſſimas; quas hic Salvianus expromit, altiſſime combibiſſet Theodoſius Junior, lege ad Præfectum Taurum miſſa conſtituit, ut res omnes Epiſcoporum & Clericorum, Monachorum & Sanctimonialium, & inteſtatorum, & hærede juſto carentium, Eccleſiæ eorum, vel Cœnobio vindicarentur, quamvis hactenus in ærarium Principis ex comportatæ fuiſſent (6). *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Diaconiſſa, aut Subdiaconus, vel cujuslibet alterius loci Clericus, aut Monachus, aut mulier quæ ſolitariæ vitæ dedita eſt, nullo condito teſtamento deceſſerit, nec ei parentes utriuſque ſexus, vel liberi, &c. bona quæ ad eum pertinuerint, ſacroſanctæ Eccleſiæ vel Monaſterio, cui fuerat deſtinatus, omnifariam ſocientur.*

VII. Id ſane privilegii Cœtibus jam & Collegiis omnibus Reipublicæ communicatum fuerat, ut qui inteſtati, & ſine legitimo hærede excederent, in eorum bona ſuccederet Collegium ipſum. Habendæ ſunt tamen gratiæ Theodoſio, qui tam uberem divitiarum fontem in Eccleſias derivavit. Nec enim ambigere fas eſt, quin rivuli hinc opum copioſiſſimi influxerint in Eccleſiam. Quibus Clericis nulli erant natura vel lege ſucceſſores, aut hæredes, iis profeſſio ipſa ſua hanc legem præfigebat, ut Eccleſiæ ſua legarent omnia, in qua & matrem haberent, & ſponſam, fratreſque & ſorores, tanto arctiori, quanto et ſanctiori ſibi vinculo ac neceſſitudine conjunctos. Si munere non fungerentur ipſi, atque inteſtati excederent, Eccleſiæ, vel Cœnobio, tanquam hæredi legitimo, lex eorum bona omnia adſcribebat.

VIII.

(1) Juris Orien. T. 1. p. 203.
(2) Conc. Eph. P. 3. c. 11.
(3) Con. Chal. Act. 3.
(4) In Ep. ad Salonium Epiſc.
(5) L. 2. ad Eccl. Cath.
(6) Cod. Theod. l. 5. T. 3. c. 1. Et Cod. Juſt. l. 1. T. 3. c. 20.

VIII. Ex hac autem eadem lege illud elicitur, Monachos & Sanctimoniales, etſi proprium ſibi nihil habere poſſent, potuiſſe tamen de iis ſuo arbitratu teſtari, quæ eorum nomine Monaſterium poſſideret. Ecquis autem dubitet, præter eos quibus ex aſſe Monaſterium ſuccedebat inteſtatis, quin plerique eorum edito teſtamento pleraſque res ſuas Monaſterio adſignarint?

IX. Omnium vehementiſſime Salvianus in id incubuit, ut fideles omnes, maxime vero Monachos, virgines, viduaſque Deo ſacras, & demum Clericos compelleret, ut teſtamento edito aliqua ſaltem parte Chriſtum donarent, eorum quibus ab ipſo cumulatiſſime donati fuerant. Qui poteſt enim fidelis mortem adire, non expiatis eo quo facillime poteſt modo peccatis ſuis? *Offerat ergo vel moriens, ad liberandam de perennibus pœnis animam ſuam, quia aliud jam non poteſt, ſaltem ſubſtantiam ſuam*. Si quis fidelis appetente morte, errores præteritos ſuos ſincera pœnitudine exhorreſcat, parum eſſe momenti ſentiat terrenis in omnibus copiis ſuis ad redimenda peccata, & ad exolvenda immenſa debita, quibus apud ultricem Dei juſtitiam tenetur (1). *Sed dicit aliquis, Totum ergo Deo oblaturus eſt quod habet? Non offerat totum quod habet, ſi non putat ſe debere totum, quod habet. Non quæro cujus ſit quod offertur: a quo ſit acceptum, quod habet. Hoc dico ſolum, Non offerat totum pro debito, ſi debere ſe totum non putat pro reatu*. Non certo nobis liquet, quod pondus, qui modus ſit hinc peccatorum, hinc donorum noſtrorum meriti. Itaque nihil periculi eſt, immo tutiſſimum eſt, ad exhaurienda debita omnia totum dare, cum ne ſic quidem compertum habeamus, an ſatis exhauſta ſint. *Totum, inquit aliquis, oblaturus eſt? At ego dico, eſſe hoc totum parum. Quid enim jam ſcit aliquis, an peccatorum menſuram oblata compenſent? Si novit quiſpiam hominum peccatorum, quantum redimere delicta poſſit, utatur ſcientia ad redemptionem; ſi vero neſcit, cur non tantum offerat, quantum poſſit?*

X. Qua jam ſpe eſſe poſſunt, qui adeo non abjiciunt perituras aliquando opes, dum ſani ſunt & valent, ut ne poſt mortem quidem iis exui velint? Per conſanguineos quaſi vicarios poſſidere volunt, quæ jam non poterunt per ſeipſos; denique in poſſeſſiones ipſi ſuas alienos ſubrogant, earum fructu ſeipſos ejiciunt (2). *Quam longe ergo ſunt a mandato Dei, quos cum ipſos juſſerit Deus viventes opibus renuntiare, illi eas cupiunt etiam in cognatis ſuis mortui poſſidere? Aut quam longe ab ea devotione ſunt, ut exhæredent ipſos ſe propter Deum, qui exhæredare nolunt ſaltem extraneos propter ſe? Quibus libere dicerem, Quæ inſania eſt, o miſerrimi! ut hæredes alios quoſcunque faciatis, vos ipſos exhæredatis: ut alios relinquatis vel brevi divites, vos ipſos æterna mendicitate damnatis?*

XI. Sunt & ſpeciales quidam ſtimuli, quibus viduæ urgeantur, has terrenarum opum præſtigias abdicare, quibus eæ conciliantur & aluntur peſtiferæ deliciæ, a quibus illas Apoſtolus deterruit (3). *Nam quæ in deliciis agit vidua, vivens mortua eſt, &c. Ergo abſque dubio divitem eſſe non vult Apoſtolus, quam delitioſam eſſe non patitur; quia omnis fructus divitiarum in uſu eſt poſitus deliciarum; alioquin remoto uſu deliciarum, cauſæ opum non relinquuntur. Cum itaque Apoſtolus in deliciis viduæ mortem eſſe memoravit, promptum eſt, quod ad vitæ æternæ fructum vult univerſa diſtribui, qui non vult ad mortis uſum aliqua reſervari*.

XII. Qui enim ſingulari uberioris Dei gratiæ dono, in conjugio ipſo caſtimoniam conſectati ſunt, ne fingi quidem animo poteſt, ut cum corpus ipſum ſuum Deo dicaverint, ſubſtantiam non dedicent: & cum ſeipſos tam diligenter expedierint a ſæcularibus inquinamentis, iis opes & facultates ſuas ſordidari velint. *Nam de conjugibus continentiam profeſſis, & ſpiritu Dei plenis, dubitare quis debeat quin ſua hæredibus mundanis ſervire nolint, qui ſe ipſos mundo eliminaverint. Quomodo enim ad ſe pertinentia aliis addicant, qui ipſos ſe ſibi denegant?* Qua ſe Deo ipſos conſecratione, eadem & res ſuas omnes devoverunt: nec enim ſatis ad Deum pergunt, niſi toti pergant. *Hos ergo conjuges tales quis dubitet, & dum vivunt, ſicut in ſe, ita etiam in ſuis ſubſtantiis Deo vivere: & cum e vita exeunt, cum ſua ad Deum, cui vixerint, facultate migrare?*

XIII. Virgines ſacræ id maximopere exhorreſcere debent, ne oleo caritatis deſtituantur, & bonorum operum: quo ſtultarum Virginum infortunium incurrerent. Si magna

(1) Ad Eccl. Cath. l. 1. (2) Ibid. l. 2. (3) Ibidem.

magna rerum copia abundent, haud ſatis eſt hinc pauxillum Deo delibari: ne paululum id olei ante abſumatur, & lampas ante reſtinguatur, quod adventet ſponſus. *Tranſeamus ad ſacras Virgines, &c. Blandiuntur ſibi fortaſſe quadam, & ſufficere ſibi æſtimant, ſi cum multa & magna in facultatibus habeant, ſaltem exigua largiantur. Ego ſufficere parum neſcio, immo parum non ſufficere certo ſcio. Si aliter ipſæ ſciunt, apud ſeipſas ſciant; ego unum ſcio, quod Deus dicit, extinctas fatuarum Virginum lampades, operum bonorum oleum non habentes, &c. Non ſatis prodeſt, illico extinguendum lumen accendi, &c. Nam ſi in lychnis ipſis quibus ad breve tempus utuntur homines, langueſcit lumen ac deficit, niſi oleum large fuerit infuſum; quanta tibi quacunque illa es, quanta tibi olei abundantia opus eſt, ut lucerna tua luceat in æternum?*

XIV. Epiſcopi, Presbyteri & Clerici demum omnes, tanto his officii religioſi vinculis arctius conſtringuntur, quod reliquis omnibus præire exemplo ſuo debeant, nec mediocribus virtutibus acquieſcere, in tanto dignitatis faſtigio (1). *Supereſt de Miniſtris & Sacerdotibus quidpiam & Clericis dicere, licet ſuperflue forte aliqua dicantur. Quidquid enim de omnibus aliis dictum eſt, magis abſque dubio ad eos pertinet, qui exemplo eſſe omnibus debent, & quos utique tanto antiſtare ceteris devotione oportet, quanto antiſtant omnibus dignitate. Nihil eſt enim turpius, quam excellentem eſſe quempiam culmine, & deſpicabilem vilitate.* Laicis perfectionis leges Chriſtus propoſuiſſe, Clericis impoſuiſſe videtur: *Unde eſt quod eis Salvator ipſe non ut ceteris voluntarium, ſed imperativum officium perfectionis indicit. Quid enim cum laico adoleſcenti dixiſſe legimus? Si vis eſſe perfectus, vende quæ habes & da pauperibus. Quid autem Miniſtris ſuis? Nolite, inquit, poſſidere aurum, Laico dixit, Si vis, vende quæ poſſides; Miniſtro autem, Nolo poſſideas.* Alienum eſt ergo & merito ſtupendum, ſi opes poſſediſſe non contenti, ad hæredes eas tranſmittant: nec ſaltem iis ſe exuant, cum inviti mox exuendi ſunt, miſerum eſt, ante vitam terminari, quam ſummi Judicis, ejuſque legis contemptum. *Et poſt hæc parum eſt ſucceſſoribus eorum, id eſt, Levitis ac Sacerdotibus, tanta divinarum rerum adminiſtratione fungentibus, ſi ipſi tantum divites fuerint, niſi etiam hæredes divites derelinquant. Erubeſcamus quæſo hac infidelitate: ſufficiat nobis, quod videmur uſque ad vitæ terminos Dominum ſpernere; cur id agimus, ut contemptum ipſius etiam poſt mortem extendamus.*

XV. Eſto excuſationis qualiſcunque velo tegantur, qui acceptas a majoribus hæreditates, ad filios & nepotes traducunt; at ne umbram quidem excuſationis prætexere poſſunt ii, qui alienos ſibi arceſſunt hæredes; quibus quos negavit natura, ambitio filios parturit, imaginaria deludi ſe amant conſanguinitate, & has præſtigias, atque mendacia propriæ anteponunt ſaluti (2). *Sed iſto indulgeri parentibus poſſit, naturæ inſalubriter indulgentibus; quid quod nonnulli filios non habentes, a reſpectu tamen ſalutis ſuæ & remedio peccatorum penitus avertunt? Ac licet ſemine ſanguinis ſui careant, quærunt tamen quoſcunque alios, quibus ſubſtantiam propriæ facultatis addicant, id eſt, quibus umbratile aliquod propinquitatis nomen inſcribant: quos ſibi, quaſi adoptivos imaginarii parentes filios faciant, & in locum eorum quæ non ſunt pignorum, perfidia generante ſuccedant.*

XVI. Sed cum eſſent in primigenio illo adoleſcentis Eccleſiæ flore, non pauci parentes multa gaudentes prole; illis tamen perſuaſiſſimum fuit, nihil a ſe præjudicii filiis, aut detrimenti importari, ſi bonis ſe abdicarent, & ea Eccleſiæ tranſcriberent, in commune poſſidenda, a ſeipſis quoque & a filiis poſſidenda cum iis omnibus, qui cum propria non habeant, tanto fiunt ex hac communium bonorum abundantia locupletiores (3). *Intelligere ergo poſſunt, quicunque ex Chriſtianis filios non habent, cui relinquere ſubſtantias ſuas debeant, cum videant, cui reliquerint tunc illi filios non habentes. Si autem habent, diſcant quid etiam ipſos oporteat facere, cum illos videant tunc parentes amorem filiorum Dei, filiis prætuliſſe. Habet igitur omnis ætas, habet omnis conditio, quod ſequatur; quicunque eſt particeps fidei, participem ſe beati faciat exempli. Si illi tunc ob Deum donantes omnia ſua, etiam ſe ipſos exhæreditavere viventes: diſcite vos quæſumus bona veſtra vel ipſi hæreditare morientes.*

XVII. Sed in eos maxime exæſtuabat hic Salviani zelus, qui longe peterent, & per-

(1) Ibidem. (2) Ibid. 3. (3) Ibidem.

pergere adſcirent ſibi hæredem, Dei, Eccleſiæ, & ſuæ ipſorum ſalutis immemores (1). *Quærunt novarum neceſſitudinum ficta nomina; nec intereſt apud eos, quorum meminerint, dummodo ſui obliviſcantur: non intereſt, quos amare ſe dicant, dummodo animas ſuas oderint: quos divites faciant, dummodo ſe æterna mendicitate conſumant.*

CAPUT XVII. *P. 1. l. 3. c. 8.*

Mira & ſana ſanctorum Patrum doctrina de hæreditatibus, quæ Eccleſiæ tranſcribebantur, per quinque priora ſæcula.

I. Necdum reſtinctus fuerat ardor ille primus fidelium, ſua vendentium & dantium.

II. Reſpuit Auguſtinus hæreditates Patrum, filios defraudantium.

III. Alias admittebat ille quidem, ſed & reddebat, ſi repeterentur: conteſtatus licet, citra flagitium repeti non poſſe, quæ Deo devoviſſent & donaſſent.

IV. Ut reprehenſiones aſpernaretur eorum, qui eum carpebant, velut rei Eccleſiaſticæ incurioſum.

V. Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus, ei qui prole deſperata ſubſtantiam ſuam Eccleſiæ obtulerat, prole poſt nata eam reſtituit.

VI. Non probabat Auguſtinus eleemoſynas immodicas uxoris, præter conjugis voluntatem.

VII. Ambroſius, Hieronymus & Fulgentius parentes nolunt a filiis contriſtari, tota re ſua pauperibus, vel Eccleſiæ erogata.

VIII. Hæreditates integras Eccleſiæ addici ſubiniquo ferebat animo Auguſtinus, quod invidioſæ ſint, & litibus implicatæ. Ad legata pia omnes hortabatur; utque Chriſto tantum legarent, quantum uni ex liberis.

IX. Utque eorum qui præmorerentur portionem ad eos per pauperum manus tranſmitterent.

X. Non recedit quandoque Auguſtinus a Salviani ſermonibus incitatoribus; ſed ad ea mox ſe temperamenta revocat, quæ nec ipſi, ut reor, diſplicuiſſent Salviano.

XI. XII. Quam ab his non diſſentiant Hieronymus & Ambroſius.

XIII. Adeoque & Cæſarius frater Gregorii Nazianzeni.

I. IN contexendis tot Salviani doctrinæ teſtimoniis, ea me contonabatur ſpes, quod etſi duriuſcula ea placita omnibus ſuaderi, aut in mores invehi non facile poſſint: non infructuoſius tamen foret noſter labor. Cum inde nimirum eluceſcat, 1. In more adhuc fuiſſe, ut excitarentur fideles ad fortiora etiam illa, quæ perfectionis dicuntur præcepta, ſive conſilia: ut veſtigia oſcularentur majorum purioris ævi ſuorum, & Evangelicam conſectarentur paupertatem. 2. Vehementiora hæc ſanctorum Patrum, & Apoſtolicorum Concionatorum hortamenta ejuſmodi fuiſſe, ut in ea nihil caderet obliquæ ſuſpicionis, cum ipſi occupaſſent ſua omnia pauperibus dilargiri: & de tot congeſtis in Eccleſiam opibus, id tantum veluti primoribus labris delibarent, quod neceſſitati naturæ ſufficeret, non voluptati, non jactantiæ. 3. Imperatores ipſi lege promulgata ſuffragati ſunt ei rationi & doctrinæ, qua invitentur Clerici ſe ſuaque omnia Eccleſiæ devovere, ubi ſtatuerunt ad Eccleſiam devolvi, quidquid inteſtati reliquiſſent.

II. Quoad alia Salviani decreta, ſuo quiſque fruetur judicio, dum ea ad Evangelicam revocet normam. Quin & certum eſt Salviano ne Auguſtinum quidem aſſenſurum, quod ad hæreditates pertinet eorum, quibus liberi ſunt, vel parentes, vel proximi. Quanquam enim lubens admitteret Auguſtinus hæreditates, ſi quæ Eccleſiæ addicerentur: aliquas tamen conſtanter recuſavit, ne iis Teſtatoris proximi fraudarentur. *Domum, vel agrum ſeu villam nunquam emere voluit. Verum ſi forte Eccleſiæ a quoquam ſponte tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, non reſpuebat, ſed ſuſcipi jubebat. Nam & aliquas eum hæreditates recuſaſſe novimus; non quia pauperibus inutiles eſſe poſſent; ſed quoniam juſtum & æquum eſſe videbat, ut a mortuorum vel filiis, vel parentibus, vel affinibus magis poſſiderentur, quibus ab eis deficientes dimittere noluerunt.*

III. Hæc Poſſidius in vita Auguſtini (2). Recuſata eſt ergo, ut perſpicis, ab Auguſtino hæreditas integra, ne filii, & proximi fruſtrarentur omnino. Alias enim cum fundo

(1) Ibidem. (2) Cap. 24.

Digitized by Google

fundo quopiam eum donaſſet dives quidam civis Carthaginenſis, cui proles erat, eum admiſit Auguſtinus, velut monumentum ejus ſtudii quo ſaluti æternæ ſuæ conſultum cupiebat. *Oblationem libenter accepit, congratulans, quod æternæ ſuæ memor eſſet ſalutis*. Sed cum poſt aliquot annos per filium infidus donator ſyngrapham repeteret donationis, ejuſque loco centum nummos obtuliſſet, Auguſtinus donum rejecit, ſyngrapham remiſit, hominem acerbiſſime objurgavit, admonuitque ut ſerio eam eluere maculam ſtuderet. *Ingemuit Sanctus, hominem vel finxiſſe donationem, vel de bono opere pœnituiſſe, tabulas reddidit, pecunias reſpuit, atque reſcripſit eundem ſicut oportuit, & arguit, & corripuit, admonens, ut de ſua ſimulatione vel iniquitate cum pœnitentiæ humilitate Deo ſatisfaceret, ne cum tam gravi delicto de ſæculo exiret*. Ea occaſione obſecutus eſt ſanctus Pater ei canonicæ regulæ, quæ ſub eo promulgata fuit in Concilio Carthaginenſi IV. (1) *Ut Epiſcopus tuitionem teſtamentorum non ſuſcipiat. Ut Epiſcopus pro rebus tranſitoriis non litiget provocatus*.

IV. Verum ſi doctiſſimus, & a cupiditatum fæce alieniſſimus Pater, a totis & integris abhorrebat hæreditatibus, quod & invidioſiſſimæ ſint, & litium ſpinis obſitæ: legata certe pia lubentius admittebat. *Frequentius vero dicebat, ſecurius ac tutius Eccleſiam legata a defunctis dimiſſa debere ſuſcipere, quam hæreditates forte ſollicitas & damnoſas; ipſaque legata magis offerenda eſſe, quam exigenda*. Malebat pius Paſtor filios parentibus conciliare, quam ipſos ſibi committere, admittendis eorum hæreditatibus. Hinc maledicentiæ jacula in eum torquebantur, quaſi res & commoda proderet Eccleſiæ, ac dilabi ſineret. Sed nolebat ille Eccleſiam diteſcere filiorum ſuorum diſpendiis: ac pacis caritatiſque conciliatricem litibus & diſcordiis ſaginari (2). *Quid facturus ſum eis, qui dicunt, Ecce quare nemo donat Eccleſiæ Hipponenſi aliquid, ecce quare non eam faciunt, qui moriuntur hæredem, quia Epiſcopus Auguſtinus de bonitate ſua, (laudando enim mordent, labiis mulcent, dentem figunt) donat totum, non ſuſcipit. Plane ſuſcipio, profiteor me ſuſcipere oblationes, oblationes ſanctas. Si quis autem iraſcitur filio ſuo, & moriens exhæredat eum; ſi viveret, non eum placarem; non ei filium ſuum reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio ſuo volo ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem?*

V. Nec unus ſucceſſiones id genus abnuebat Auguſtinus, inofficioſorum, aut iraſcentium filiis parentum. Exemplo forſan illi ſuo viam præmonſtrarat Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus: qui cum admiſiſſet hæreditates ejus, qui nihil ſuſtuliſſet liberorum, eorumque ſpem funditus abjeciſſet; mox occupavit, & illas ei ultro reſtudit, ubi audiit præter ſpem natam ei eſſe prolem. Poterat Aurelius donatas res retinere, ſed cœli leges legibus fori caſtiores & munificentiores ſunt (3). *Quid plura? Quicunque vult exhæredato filio hæredem facere Eccleſiam, quærat alterum qui ſuſcipiat, non Auguſtinum: immo Deo propitio neminem inveniat. Quam laudabile factum ſancti & venerandi Epiſcopi Aurelii Carthaginenſis! quomodo implevit eos omnes, qui ſciunt, laudibus Dei? Quidam enim cum filios non haberet, neque ſperaret, res ſuas omnes retento ſibi uſufructu donavit Eccleſiæ. Nati ſunt ei filii, reddidit ei Epiſcopus, nec opinanti, quæ ille donaverat: In poteſtate habebat Epiſcopus non reddere, ſed jure fori, non jure poli*.

VI. Nec aſpernabatur eas tantum Auguſtinus donationes, quas parentum in filios iracundia magis quam pietas in Deum & in pauperes obtuliſſet: ſed & eas improbabat immodicas largitiones, quas matrona dives faceret, ferventior, quam prudentior, inconſulto conjuge, nec ſatis liberis conſulens, quibus tamen æquiſſimum eſt ſervari, quo honeſte ſuſtententur. Hujuſmodi conſilium inſuſurrabat Auguſtinus illuſtri fœminæ Ecdiciæ, paullo ulterius progreſſæ (4). *Pariter ergo conſilium de omnibus haberetis, pariter moderaremini, quid theſaurizandum eſſet in cœlo, quid ad vitæ hujus ſufficientiam vobis ac veſtris veſtroque filio relinquendum, ne aliis eſſet refectio, vobis autem anguſtia*.

VII. Multo alienior erat Eccleſia ab eleemoſynis filiorum, quæ in parentum diſpendium cederent. Teſtis locupletiſſimus aderit Ambroſius (5): *Sed dicis: quod eras parentibus collaturus, Eccleſiæ malle conferre. Non quærit donum*

(1) Can. 18. 19. (2) Ibidem. Et de Diverſis Serm. 49. c. 3. (3) Poſſidius ubi ſupra.
(4) Ep. 199. (5) In Luca 18. L. 8.

Deus de fame parentum ; &c. Multi ut prædicentur ab hominibus , Eccleſiæ conſerunt , quæ ſuis auferunt . Cum miſericordia a domeſtico progeedi debeat pietatis officio . Da ergo prius parenti , da etiam pauperi . Refert Hietonymus viduam ſanctiſſimam Marcellam , ne matrem exaſperaret , moderatam eſſe ſuis in pauperes largitionibus , in quos omnia ſua effundere vehementer cupiebat . Sic enim ille in Epitaphio Marcellæ : *Matri in tantum obediens , ut interdum faceret , quod nolebat . Nam quum illa ſuum diligeret ſanguinem , & abſque filiis & nepotibus , vellet in frateis liberos univerſa conſerre : iſta pauperes eligebat , & tamen matri contraire non poteeat ; monilia & quidquid ſupellectilis fuit , divitibus perituea concedens , magiſque volens pecuniam perdere , quam parentis animum contriſtare .* Mirum in modum ab his diſcrepabat conſilium , quod Furiæ ſanctiſsimæ viduæ ab eodem dabatur Hieronymo, quo adducimur , ut credamus longe diſsimillimas fuiſſe circumſtantias . Suadebat enim , ut ne ſtomachantem audiret patrem, in Chriſto hærede ſibi adſciſcendo . Ita ergo ſanctus Pater in Epiſtola ad Furiam de Viduitate ſervanda : *Cui dimittes tantas divitias ? Chriſto qui mori non poteſt . Quem habebis haeedem ? Ipſum quem & Dominum . Contriſtabitue pater , ſed lætabitue Chriſtus . Lugebit familia , ſed Angeli gratulabuntur . Faciat pater quod vult de ſubſtantia ſua , non es ejus , cui nata es , ſed cui renata .* Ex quo planum eſt , cum divitiis pater affiueret , potuiſſe filiam viduam eo renitente ſe ſuaque Chriſto dicare.

Cum ſe Fulgentius in Cœnobium abdidiſſet , omnia matri ſuæ donavit quod in ejus offenſionem graviſsimam incurrere ſe ſentiret, ſi Chriſto donaret. Hinc Ferrandus in ejus vita : *Quantas univerſi laudes Deo retulerunt , cum viderent beatum Fulgentium ſæculari cupiditate calcata , rebus quas diſtrahere & donare pauperibus non poteeat , ne offenderet bonam matrem , renuntiaſſe penitus .*

VIII. Quanquam autem ſanctiſſimi Patres ægre aſſentirentur hæreditatibus integris admittendis : unde Auguſtinus ut eas non omnino & ſemper a ſe recuſari oſtenderet, & os iis obſtrueret, qui hinc illi ut rerum & neceſſitatum Eccleſiæ immemori obtrectabant , unum profert exemplum hæreditatis a ſe admiſſæ , *ejus qui ſine liberis defunctus* erat . Nihilo tamen ſegnius ſancti Patres inſtabant fidelibus , ſubdebantque faces , ut pauperibus & Eccleſiæ legarent , ut Chriſtum in numerum filiorum cooptarent , parique cum ceteris filiis portione munerarentur . Ita cui unus erat filius , is ſi conſilio uteretur Auguſtini , hominis a rerum terrenarum cupiditate alieniſſimi , hæredem inſtituebat Eccleſiam ex ſemiſſe ; cui duo ex triente , cui tres ex quadrante (1) . *Sed plane faciat , quod ſæpe hortatus ſum ; unum filium habet , putet Chriſtum alterum : duos habet , putet Cheiſtum tertium : decem habet , Cheiſtum undecimum faciat , & ſuſcipio .*

IX. Nec minus alibi luculente & peramanter ad animarum ſalutem ; nam cupiditatem ubique ſomniant & ſuſpicantur , qui cupiditatibus ipſi turpiſſime ſerviunt , & de aliis ex ſeipſis æſtimant . Non minus, inquam, luculente Auguſtinus , ubi filio amiſſo dolentem alloquitur patrem , monetque nequaquam amiſſum filium, ſed præmiſſum , & in cœleſti Palatio incolumem , quo ſua illi hæreditatis portio vicario pauperum miniſterio tranſmittenda ſit (2). *Vivit filius tuus , interroga fidem tuam . Si ergo vivit filius tuus , quare invaditue pars ejus a fratribus ejus ? Sed dices , Nunquid rediturus eſt , & poſſeſſurus ? Mittantue ergo illi , quo præceſſit ille ; ad rem ſuam venire non poteſt , res ejus ad eum ire poteſt . Si in Palatio militaret filius tuus , & amicus Imperatoris fieret , & diceret tibi , vende ibi partem meam , & mitte mihi , nunquid haberes , quod reſponderes ? Modo cum Imperatoee omnium Imperatoeum & cum Rege Regum eſt , mitte illi , &c.* Quo numeroſior , eo lætior familia ; Chriſto in filium adoptato , & patri & filiis cumulus accedet gaudii , & dignitatis ; detrimenti porro nihil erit , ſi hæreditatis terrenæ conſors is fiat , qui cœleſtis in hæreditatis conſortium poteſt ipſe quos vult vocare (3) . *Melius proſperiuſque loquamue . Non dico unum minus habebis , computa quia unum plus habes . Fac locum Chriſto cum filiis tuis : accedat familiæ tuæ Dominus tuus , accedat ad prolem Creator tuus .*

X. Non recedit aliquando Auguſtinus a Salviani verbis & ſententiis ; at mox ea temperamenta adhibet , quæ indigitata ſuperius ſunt a nobis . Ut non immerito augure-

(1) De diverſis Serm. 49. (2) Ibidem . Serm. 44. c. 10. (3) Ibid. c. 11.

gueremur, nec Salviannm ipſum ab illis receſſurum fniſſe. Optabilins id primo videri poteſt, Augnſtino viſum fuiſſe, ut parens qnanticunque filiorum numeri, ſtatim in manns panperum deponat totum patrimoninm: & mox tamen nno eo contentus eſt, nt inter filios & hæredes aliqno loco ſit Chriſtus cnm pauperibus ſuis (1): *Filiis, inquis, meis ſervo, magna excuſatio, filiis meis ſervo. Videamus, ſervat tibi pater tuus, ſervas tu filiis tuis, filii tui filiis ſuis, & ſic per omnes, & nullus facturus eſt præcepta Dei? Quare non illi potius impendis omnia, qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit, ipſe te paſcit. Ex his quæ fecit, ipſe paſcit & filios tuos. Neque enim melius committis filiis tuis patrimonium tuum, quam Creatori tuo. Palliare ſe volunt homines nomine pietatis, & dealbare, ut quaſi propter filios videantur ſervare, quod propter avaritiam ſervant*. Hæc Salvianum redolere videri poſſunt. Sed mox receptui canit ſanctus Pater, & intra æqui limites ſeſe cohibet. *Dicitur de quodam, quare non facit eleemoſynam? Quia ſervat filiis ſuis. Contingit, ut amittat unum; ſi propter filios ſervabat, mittat poſt illum partem ſuam. Redde illi quod ſuum eſt, redde quod illi ſervabas. Præceſſit ad Deum; pars ipſius debetur pauperibus*.

XI. Erant & Hieronymi eadem invitamenta ad patrem duabus orbatum filiabus; ſuadet enim ut ne ideo exhæredes eſſe velit, quod ſponſo immortali, non mortali homini nupſerint; ſed ad illas potius & tanto copioſius mittat opes, ornatuſque, quibus ornari poſſint ad cœleſtes eas nnptias (2). *Bona liberis pares, quæ te ad Dominum præceſſerunt; ut partes earum non in divitias ſororis proficiant, ſed in redemptionem animæ tuæ, atque alimenta miſerorum. Hæc monilia filiæ tuæ a te expetunt, his gemmis ornari capita ſua volunt. Quod periturum erat in ſerico, vilibus pauperum tunicis ſervetur. Repetunt a te partes ſuas: junctæ ſponſo nolunt videri pauperes & ignobiles, propria ornamenta deſiderant*.

XII. In Oratione de Obitu fratris ſni Satyri Ambroſius ſpectandam & admirandam exhibet caritatem, cujus moderatio ardorem non minneret, ardor moderationem non labefactaret, cum & omnia panperibus largiri percuperet, & fratri atqne ſorori diſplicere refugeret. Itaque nihil teſtamenti condidit, omnia eorum arbitrio permiſit, ſed tam enixe commendatis pauperibus, nt eo extincto non aliud ſibi viſi ſint, quam patrimonii pauperum diſpenſatores. *Ultimo ſermone ſignavit, ſibi nec uxoris arbitrium fuiſſe ducendæ, ne a fratribus divelleretur; nec teſtamenti faciendi voluntatem, ne noſtrum in aliquo arbitrium læderetur. Denique & oratus & obſecratus a nobis, nihil tamen condendum putavit, non oblitus pauperum, ſed tantum obſecrans eſſe tribuendum, quantum nobis juſtum videretur, &c. Ergo diſpenſatores, non hæredes reliquit*. Diximns jam nt illuſtriſſimæ hujus familiæ bona omnia in manus pauperum devenerint.

XIII. Paulo aliter ſpecie tenns Cæſarius Gregorii Nazianzeni frater, re idem conſilium, eandem panperum caritatem ſecutus eſt, ut omnia illis prodigeret ſua. Impatientins laturos non dubitavit matrem, fratremque, ſi vel dubitaſſe videretur, an ea eis grata futnra eſſet effuſiſſima largitio in pauperes. Inde eſt quod Gregorius Nazianzenus teſtificatur, eo maxime exaruiſſe lacrymas optimæ parentis, nbi reſcivit, quidquid filins opum coacervaverat, id in cœlos cum eo trajiciendum (3). *O ingentem munificentiam! o novam conſolationem! Auditum eſt præconium, omni auditione dignum, ac matris luctus ob præclaram & ſanctam pollicitationem exhauritur, qua omnes filii opes pro eo ſe in ſepulcrale munus daturam recepit, ut nihil iis qui exſpectabant relictum ſit*.

CAPUT XVIII. *P. 1. l. 3. c. 9.*

Imperatoriæ Leges de teſtamentis in favorem Eccleſiæ, & Clericorum; de Immunitatibus Cleri; de divitum Clericatu, per priora qninqne ſæcula.

I. Valentiniani lex Clericos, non Eccleſiam arcebat ab hæreditatibus viduarum.

II. In compendium id cedebat Eccleſiæ.

III. Nihil querelarum in hanc legem fuſum eſt, quod pii Clerici, quos ea vulnerabat, terrena bona minus curent.

IV. Eccleſiæ diſpendium inferri non poterat, quin illud in captivos & pauperes innumerabiles redundaret.

V. Lex

(1) De decem Chordis, c. 12. (2) Epiſt. ad Julianum. (3) Nazianz. Orat. 10.

conveniunt ibi ex diverſis Provinciis Chriſtiani. Hæc non improbabiliter creditur origo communionis laicorum ſub una ſpecie panis in Eccleſia Hieroſolymitana, propter frequentiam incredibilem peregrinorum ad ſacræ menſæ Myſteria confluentium. Hinc vero exempli auctoritas in reliquum manavit Occidentem.

Illud poſtremo ſubjicitur ab Humberto, quod panes qui conſecrantur, & in communicantes diſpenſantur, apud Latinos tam modici, tenueſque ſint, id eo factum eſſe, ut deguſtetur ſuavitas Panis cœleſtis: cum perſuaſiſſimum ſit minima quavis mica divini Panis hujus, totam contineri Incarnati Verbi dulcedinem, totam ſempiternæ Dei ſapientiæ, & incorruptæ Veritatis voluptatem. *Cum ſumma parcitate prægustamus, videre tantummodo cupientes quam ſuavis eſt Dominus; nec dubitandum in quantulacunque portione ejus fideles ſibi manducare totam vitam*. Hinc ab eo concluditur participatione divini hujus ſacrificii non ſolvi jejunium: ut quod cibo cœleſti & incorruptibili ſolvi non poſſit; ubi ſempiterna vita paſcitur mens, nihil hinc integritati jejunæ carnis deteri, & perire poſſe. *Credis nos vitam incorruptibilem comedentes corrumpere integritatem jejuniorum?* Saginari poteſt anima noſtra ſapientiæ, juſtitiæ, veritatis, ſempiternæ & incorruptibilis vitæ epulo, quod totum in Euchariſtia ipſa Chriſtus eſt, ut eo tamen corporis jejunium non ſolvatur. Hinc Quadrageſimæ & iis jejuniorum diebus omnibus apud Latinos myſteria celebrantur, & illibata jejunii lege ad Euchariſtiæ communionem acceditur, cum nulla Chriſti lex ineffabili ea cum Chriſto conjunctione violari ac ſolvi poſſit. Cum ex adverſo Græci, quod panibus uſitatis & communibus Miſſam celebrent, hinc ſolvi jejunium ſuſpicentur, ideoque per Quadrageſimam Dominico tantum die & Sabbato ſacra faciant. Quod ſubalienum videtur; ut quo tempore impenſius rebus ſacris & precibus inſiſtendum eſt, ſcilicet quadrageſimali, eo abſtineatur re ſacra, & ſacrificio precum.

A propoſito nobis argumento non abs re nonnihil defleximus, aut ne defleximus quidem forſan, cum oblationis longe ſanctiſſimæ, & reliquarum oblationum omnium principis ac perfectiſſimæ uſum & naturam aperuerimus. In cauſa enim id demum fuit, ut ne a fidelibus amplius ii offerrentur panes, ex quibus Euchariſtia conficeretur. Si a ſacris Miniſtris panes ii conficiendi erant, nec niſi in ſecretario, & uſque adeo tenues, ac mundi, jam non poterant ejuſmodi eſſe vulgi oblationes. Ab Honorio Auguſtodunenſi traditum eſt, olim oblatam a fidelibus farinam, ex ea Presbyteros confeciſſe panes, quos conſecrarent, communicantibus impertirent, eoque etiam tum more Græcos uti. Non facile ejus uſus veſtigia vel apud Græcos deprehenderis, vel apud Latinos. Addit porro ille idem augeſcente deinde fidelium turba, & decreſcente pietate, offerri cœpiſſe denarios, qui pauperibus erogarentur, vel in impenſas ſacrificii (1). *Qui tamen denarii in uſum pauperum, qui membra ſunt Chriſti, cederent, vel ad aliquid quod ad ſacrificium pertineret*. Adjicit & oblatas quibus plebs communicabatur, denarii quantitatem non ſuperaſſe; eiſque impreſſam fuiſſe Chriſti cum nomine imaginem, ut qui imago ſit Patris, & ſua nos imagine cœleſti informaturus per Euchariſtiam veniat. *Ideo imago Domini cum litteris in hoc pane exprimitur, quia & in denario imago & nomen Imperatoris ſcribitur, & per hunc panem imago Dei in nobis reparatur, & nomen noſtrum in libro vitæ notatur*. Offerebantur nihilominus a populo panes adhuc aliqui, cum eos in pauperes diſtribui ſuadeat Petrus Damiani in Epiſtola ad Epiſcopum ſcripta (2). *Volo ut in Diœceſanis Eccleſiis, in quibus oblati ſunt per celebriora ſolemnia panes, & ſi qua ſunt alia, quæ ad cibum videntur pertinere, vel potum, pauperibus erogentur*. Fatetur & quandoque adhuc offerri ad Altare panem & vinum. Sed non hoc vinum, non illi panes & denarii illam pellexiſſent inſatiabilem Laicorum avaritiam, ut rapaces oblationibus ſacris manus inferrent. Erant ergo forſan eæ pauperum oblationes; cum interim offerrent divites aurum & argentum, & quidquid uſquam pretioſiſſimum eſt. Ita enim rurſus ille (3): *Quidam de populo aurum, quidam argentum, quidam de altera ſubſtantia ſacrificant, &c. Qui panem offerunt, &c. Qui vinum offerunt, &c.*

Tradit Lanfrancus in Statutis ſuis ad Officia Ordinis B. Benedicti, quibus diebus Euchariſtica abſtinebant communione, iis impartitos fuiſſe Laicos, pauperesque, oblatis

(1) Honor. Gemma animæ. l. 2. 66. 63. (2) L. 4. Ep. 4. (3) Gemma animæ. l. 1. c. 27.

Digitized by Google

latis non conſecratis, ſed prece & ſigno crucis benedictis (1). *Expleta Miſſa communicat Sacerdos pauperes, de oblatis non conſecratis, ſigno tantum ſanctæ crucis in nomine Domini ſuper eas facto.*

In Concilio Burdigalenſi anno 1255. prohibitum eſt, ne Presbyteri parvulos adhuc rudes die Paſchæ donarent oblatis conſecratis, ſed pane eos benedicto impertirent, ut & eos omnes qui ſacra communione interdicti ſunt. *Inhibetur Presbyteris, ne hoſtias conſecratas pueris dent ullo modo pro communione in die Paſchæ, ſed panem benedictum commune. Item de aliis prohibitis communicare præcipimus obſervari.*

In antiquis Cluniacenſibus conſuetudinibus frequens eſt mentio oblatarum non conſecratarum (2), quas qui ſacra fecerat Presbyter, Monachis poſtea in refectorio diſtribuebat iis, qui ſe ſacro Chriſti Corpore abſtinuerant. Die feſto ſancti Sixti, ſeu cum matureſcere cœperant uvæ, earum primitiæ in Eccleſia benedicebantur, tum in refectorio pro oblatis diſpenſabantur. Denique ut qui communicaturi erant Monachi, oblatas ipſi ad Altare offerebant, quibus conſecratis mox impartirentur: ita eiſdem eæ ſervabantur, & in refectorio reddebantur, ubi oblatione & communione abſtinuerant.

V. Redeo ad hiſtoriam oblationum poſt annum ducenteſimum ſupra milleſimum. Anno 1205. Urbe Conſtantinopolitana & Imperio potiti Galli, Venetique, conſilium iniere religioſum non ſatis, Clero ut fundos darent, ejus ſuſtentationi, & Eccleſiæ decori neceſſarios, reliquos ipſi inter ſe dividerent (3). *De poſſeſſionibus Eccleſiarum tot & tantum Clericis debet provideri, & Eccleſiis, quod honorifice poſſint vivere & ſuſtentari. Reliquæ vero poſſeſſiones debent dividi & partiri ſecundum ordinem præſignatum.* Non conſtat an oblationes eo ſtatuto continerentur. Similius veri eſt, eas Clero dimiſſas fuiſſe, ſed tanto pluribus fundis ſuis ſpoliato.

In Occidente acerbiſſima diſſenſio exarſit inter Prælatos & Regulares novos, qui cum ex inſtitutione ipſa ſua & Bullis ſummorum Pontificum adgregati eſſent ad Hierarchicas functiones, oblationes quoque admittebant, tum privatim, tum inter ſacra, quod novum ſtatim & non tolerandum viſum eſt Prælatis. Duo in eam rem a Gregorio IX. Decreta edita ſunt, quorum altero ait, Prælatos contendere, ut ne poſſint Monachi ſuis in Oratoriis Euchariſtiam ſervare (4): *Nec volunt, ut Corpus Chriſti in eorum Oratoriis reſervetur:* ut in Eccleſiis Parochialibus tumulentur ipſimet, aut ad eas ſaltem ipſorum corpora deferantur, quo & oblationes Parochiæ cederent: *Funus primo ad Eccleſias deferri cogunt, ut oblatio ſuis uſibus cedat.* Ut omnes in Parochiali Eccleſia celebrarent prima Myſteria, poſtquam Presbyteratu initiati fuiſſent; utque oblationes Miſſarum in privatis eorum Oratoriis celebrandarum, ad Parochos & Epiſcopos perferrentur. *Nec permittunt quod novi Sacerdotes alibi quam in Eccleſiis ſuis celebrent primas Miſſas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Miſſis, quas in ſuis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant ac reſervent.* Ut oblationes quæ ad altare Monaſteriorum fiebant, libri ſacri, & ſacræ veſtes ad Parochialem Eccleſiam referrentur. *Quidquid etiam eis dum celebrant Miſſarum ſolemnia, intra domorum ſuarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipſis extorquere oblationis nomine contendentes; quod eiſdem tam in ornamentis altaris, quam in libris Eccleſiaſticis abſolute confertur, vindicant perperam juri ſuo.* Mandavit Pontifex, ut a divexandis Franciſcanis & Dominicanis abſtineretur, Epiſcopos obteſtatus, ne decimas amplius ex eorum hortis emungerent, neu cenſum annuum ex eorum ædibus, ut factitabant ex Judæorum ædibus, eo obtentu, quod ea terrarum ſpatia alias ii occupaturi eſſent, & inſeſſuri, qui matrices Eccleſias cultu & dono quopiam ſuo proſequerentur. *Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum, ſicut de domibus Judæorum, contendunt reditus extorquere. Aſſerentes, quod niſi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui ſolverentur.*

VI. Novum haud erat Regulares oblationibus, ut & decimis frui, dum ne injuſſu id facerent Epiſcoporum. Conciliorum ſupra, Canonumque congeries a nobis prolata decimas & oblationes a Laicis uſurpatas, ad Monachos transferri permiſit, dum aſſentiretur Epiſcopus, cui vix, ac ne

(1) Sect. 5. Can. 5. (2) Spicil. T. 4. p. 75. 89. 149. 175. (3) Rainal. an. 1205. n. 6.
(4) Extra. De exceſſib. Prælat. c. 16. 17.

Digitized by Google

ne vix quidem fas erat non aſſentiri. Confitebatur Ivo, cum Eccleſia tam larga manu in pauperes effunderet ſacras opes ſuas, decimas, & oblationes multo cumulatius eas profundi debere in Evangelicæ paupertatis voluntarios ſectatores (1). *Licet decimæ & oblationes principaliter Clericali debeantur militiæ, poteſt tamen Eccleſia omne quod habet cum omnibus pauperibus habere commune. Quanto magis cum his pauperibus, qui relictis facultatibus propriis ſequuntur pauperum Chriſtum?* Si priſcis Monachis qui nulla fere re aderant Parochis, non verbi divini prædicatione, non ſacramentorum adminiſtratione, conceſſerant nihilo tamen minus Epiſcopi, ut decimas ſuſciperent Eccleſiarum Parochialium: quanto æquius erat, ut novos Regulares, qui profeſſione ipſa ſua dicabant ſe levandis Parochis & Prælatis, ne fraudarent Epiſcopi propriarum oblationibus Eccleſiarum? Fateor repugnaſſe & olim Epiſcopos, ne debitas Clero decimas & oblationes laici ad Monachos transferrent: ſed accommodaverant ſe illi tandem, & neceſſitati temporum, & ſummorum Pontificum ac Conciliorum auctoritati,

VII. Nec abs re erit hic elucidari, quod curſim ſtrinxit Gregorius IX. in Decretis ſuperioribus de oblationibus, quæ ex Judæis exculperentur. Habes in Hiſtoria Catelli (2) litem excitam Toloſæ Æditum inter Eccleſiæ ſancti Stephani & Judæos, de quadraginta quatuor ceræ libris annuis, quas Æditua Judæi pendere tenebantur. Contendebat Æditus libras eas capi debere communes, Judæi autem de iis quæ primæ dicebantur, quarum ſingulæ ſolidorum erant viginti. Epiſcopus qui cauſæ & judicio præerat, libras quadraginta quatuor ſolvi juſſit ceræ communes & uſitatas. Anno 1232. inter Raymundum Comitem Toloſanum & Legatum Pontificium convenit, tum de multis aliis, tum ut die Paſchæ annis ſingulis Judæorum familiæ ſingulæ Eccleſiis Parochialibus quinque denarios pro oblatione ſolverent. *Statuimus etiam ut Judæi ſingulis annis in feſto Dominicæ reſurrectionis quinque denarios Melgorienſis monetæ per ſingulas familias pro oblationibus Eccleſiæ Parochiali perſolvant.*

VIII. Hinc concluditur quam non relaxarentur fideles a jure oblationum, cum eo & Judæi obligarentur. Ultra æqui etiam modum quandoque ibatur. Anno 1240. Synodus Vorceſtrenſis in Anglia Parochos eos vituperavit, qui fideles, cum communicarent, offerre compellebant: *Cum communicant, offerre compellunt; propter quod ſimul communicant, & offerunt.* Concubinas Clericorum vetuit hæc Synodus, vel ad panem benedictum admitti, vel ad aquam benedictam, vel ad oſculum pacis (3). *Publicis Clericorum concubinis, nec panis benedictus, nec aqua benedicta, nec pacis oſculum concedatur.* In Concilio Londinenſi anni 1268. (4) Eccleſiæ matrici adjudicatæ ſunt oblationes omnes Succurſalium. Conſtitutiones aliæ Epiſcopi cujuſdam Angliæ anno 1256. quotannis jubebant a fidelibus omnibus oblationes ſolvi *ex debito*, natalitio Chriſti die, Paſchæ, feſto Patroni & Dedicationis, quo die in Quadrageſima apud Confeſſarium peccata exonerarent: & in ſacra Paraſceve, dum Crux adoratur. In Synodo Exceſtrenſi anno 1287. præceptum eſt, ut ab anno ætatis decimoquarto cogerentur ad Altare offerre, quatuor anni Feſtis ſolemnioribus in Eccleſia Parochiali (5). *Eccleſiam Parochialem ſuis oblationibus venerentur.* Succurſalium, vel Capellarum oblationes ad Matricem Eccleſiam comportandæ erant, dum ne eam Monachi inſiderent; & quoniam omnium prorſus Eccleſiarum parens quædam erat, & origo Cathedralis in Diœceſi univerſa, hinc ad eam convehi neceſſe erat a Parochis vel conferri a Parochianis oblationes omnes Pentecoſtes (6). *Quia vero Eccleſia Exonii mater eſt omnium Eccleſiarum Diœceſis, omnibus Parochianis noſtris per Presbyteros Parochiales ſollicite præcipimus ſuaderi, ut in ſignum debitæ ſubjectionis, oblationes ſuas Pentecoſtales ad Eccleſiam antedictam deferant, vel ſaltem per ſuos Presbyteros Parochiales tranſmittant.* Ab hac eadem Synodo ſuccidi juſſa ſunt gazophylacia omnia laicorum in Eccleſias intruſa, vel in Cœmeteria. Synodus Ciceſtrenſis anno 1292. idem præcepit, ne ea arte fraudarentur Parochi oblationibus.

Nec Gallorum Præſulum & Conciliorum ſegnior fuit induſtria & vigilantia, ut ne deferveſceret tam juſta fidelium pietas in Pa-

(1) Ep. 207.
(2) Catel Mem. de l'hiſtoir. du Languedoc. L. 5. p 890. Catel hiſt. des Comt de Toulouſe p. 252.
(3) Can. 27. (4) Conc. Angl. T. 2. p. 250. 303. 361. 393. (5) Can. 34. (6) Cap. 12.

Digitized by Google

Paſtores ſuos. Anno 1255. in Concilio Burdigalenſi, Eccleſiaſtica ſepultura ſummoveri juſſi ſunt, qui Parochos ſuos fraudarent juſtis oblationibus dierum ſolemniorum, & eorum ſubſidiorum, quibus illi ad victitandum egerent (1). *Statutum eſt ab initio, & nos volumus obſervari, ut Parochiani per Capellanos ſuos compellantur, ubi contradictio erit, procurationes annuas exhibere. Et inſuper monemus, feſtivas oblationes in præcipuis ſolemnitatibus & alia jura Parochialia Capellanis ſuis ſolvere: & ſi gratis noluerint, Eccleſiaſtica ſepultura præcipimus coerceri*. Concilium ad Caſtrum Guntherii anni 1336. anathema illiſit iis, qui Parochianos avocarent ab iis oblationibus, quas conſuetudo & priſca pietas confirmaret, aut qui eas alio transferre ſuaderent, vel ad alios uſus convertere.

IX. Concilii Colonienſis Patres anni 1536. innovare ſtuduerunt (2) exoleſcentem jam conſuetudinem, ſolemnius offerendi quatuor ſolemnioribus anno quolibet Feſtis: Natalitio, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis: ſed pro denario uno, ut ante, placuit eis, ut duo offerrentur. Et ne Parochi litibus objicerentur, vel obliquioribus ſuſpiciunculis, ſtatutum eſt eos denarios exigi, vel ab Oeconomis, vel ab aliis ſpectatæ probitatis viris. Et id quidem ad ruris Parochos ſpectabat; quoad urbanos, præceptum eſt laudabiles & antiquas retineri conſuetudines, donec alia quapiam via eorum procurationi in ipſa Civitate conſuleretur. *Laudabilem tamen conſuetudinem in civitate noſtra Colonienſi erga ſanctam Eccleſiam, pia devotione fidelium introductam, per has noſtras Synodales Conſtitutiones nolumus immutare, donec ipſis Parochis intra eandem civitatem de ſufficienti victu fuerit proviſum.* In Concilio Colonienſi II. anni 1549. (3) pietas priſcorum fidelium in cœlum evehitur, quorum tam munificæ erant oblationes, ut alendis Clericis & pauperibus, Eccleſiis reparandis & ſacra veſte ornandis abunde ſuppeterent: præſentis temporis inhumanitas & depravatio ex adverſo proſcinditur, ubi religio ea exolevit, pleriſque ne originem quidem & finem tam piæ inſtitutionis ſcientibus, aliis eas eſſe Clericorum avaritiæ præſtigias calumniantibus. Denique Concionatoribus ab hujus Concilii Patribus faces ſubjiciuntur, iis potiſſimum, quibus nulla propriæ utilitatis captandæ ſuſpicio illini poteſt, ut populis hos errores eximant, ſtimuloſque addant, ut ad tam neceſſarium religionis officium, ad alendos Paſtores ſuos animentur, ad Deum donis ipſis ſuis colendum: quo in officio tanto major ſit pronitas, largitaſque ſingulorum, quanto & opum copia. *Inculcent eis quod Deus non tam ad dona, quam ad voluntatem & mentem piorum reſpiciat; quanquam locupletes & divites convenit eſſe liberaliores.* In Concilio Moguntino anni 1549. excitantur fideles ad quatuor ſolemniores oblationes & ad reliqua Parochorum jura (4). *Debent quatuor offertoria, & cetera jura Parochialia integre ſolvi.*

X. Huc evaſerat labes antiquæ pietatis populorum. Stimulis & incitamentis Conciliorum opus erat, ut quater anno quolibet offerrent. Poſt Concilium Tridentinum nervos rurſus omnes contendere cœperunt Epiſcopi, ut priſcus oblationum fervor inſtauraretur. Vetuit Concilium Cameracenſe, ne Patroni laici oblationes exigerent ultra eum modum, quem eis conſuetudo firmaſſet (5). *Earum oblationum partem, quæ Patrono cedere debeat, iidem Paſtores fideliter reddant, ac de re tota, ne nullum offendiculum naſcatur, inter ſe conveniant.* Concilium I. Mediolanenſe anno 1565. edixit, ut ne excitarentur fideles ad offerendum, niſi circumſpectiſſime, & moderatiſſime, atque pecuniariæ oblationes ne admitterentur, niſi ea ratione, ut quid quiſque daret, non pateret: quo daret pietatis fervor, non pudor (6). *Cum pro cujuſque Eccleſiæ conſuetudine populus ad oblationes invitatur, id graviter & modeſte faciendum eſt. Nec eo vaſis aut ſacculi genere pecuniam accipiant, in quo quod quiſque dederit, cerni poſſit; ut fideles pietate adducti, non pudore quodammodo coacti, eleemoſynam offerant.* Concilium II. Mediolanenſe anno 1569. vetuit, ne qua muſica inſtrumenta in Eccleſiis inter Miſſarum ſolemnia perſonarent præter Organa: neu Collectæ fierent per puellas, ne vel ipſarum, vel per ipſas aliorum pudor periclitetur (7). *Ne item puellæ eleemoſynas Eccleſiarum aut Eccleſiaſticorum hominum nomine quæritent; id quod non ſine earum pudicitiæ diſcrimine quibuſdam in locis introductum erat.* Sed in Concilio IV. Mediola-

(1) Can. 25. (2) P. 8. c. 6. 7. (3) Can. 20. (4) Can. 75. (5) Sect. 16. n. 2.
(6) Can. 62. (7) Can. 24.

Digitized by Google

diolanenſi anno 1576. ſtatutum eſt, ut omni virium contentione conniterentur Præſules inflammandis rurſum fidelibus ad primigenium oblationum ſtudium & fervorem; cum jam ab Apoſtolicis uſque temporibus, Patres, Concilia, Pontifices tantum operæ curæque poſuerint ad eas commendandas: quo in eas hæretici impotentius baccharentur, impenſiori a nobis pietatis zelo in eas incumbendum eſſe; invitandos fideles, ut Dominico & Feſto die quovis aliquid offerrent, ſive in Eccleſia Cathedrali, ſive in Parochiis. Offerentium vero nomina in ſacrificio commemoranda. *Diebus Dominicis & Feſtis, quos coli, aut præcepti, aut conſuetudinis eſt, omnis Chriſtianus aliquid Deo offerre procuret. Offerentium commemoratio in Miſſæ ſacrificio fiat.*

XI. Concilio Turonenſi anno 1583. non tantum illud placuit, (1) decimas juris eſſe divini in novo, æque ut in veteri Teſtamento: ſed & Parochis tertiam ſaltem partem adjudicari oblationum, tum Eccleſiæ Parochialis, tum Succurſalium: vetito etiam, ne eas laici vel delibarent: nec enim quacunque conſuetudine colorem aut fucum obduci poſſe tam ſceleſtæ & profanæ rapinæ (2). *Ab hujuſmodi oblationum perceptione laicos omnes excludentes, non obſtante quacunque in contrarium conſuetudine, quæ potius corruptela cenſenda eſt.* In Concilio Aquenſi anno 1585. ut eidem obviam iretur pravitati laicorum oblationes uſurpantium majoribus & ſolemnioribus Feſtis, eaſque ad profanos uſus detorquentium, ſancitum eſt, ut ne offerretur amplius, niſi ad Eccleſiæ & ejus Miniſtrorum uſus, intentato immorigeris excommunicationis mucrone (3). *Abuſus irrepſiſſe audivimus in oblationibus, quæ a laicis percipiuntur in quibuſdam anni Feſtivitatibus, & in profanos uſus convertuntur.* Concilio Toloſano anni 1590. placuit ad offerendum quolibet Dominico die allici laicos, non cogi; quod paris periculi ſit, hæc pietatis documenta, vel abnegare, vel extorquere.

XII. Inter oblationes poteſt & Collectis aliquid loci relinqui. In Concilio IV. Mediolanenſi eum morem voluit beatus Carolus inſtaurari, cum tam illuſtria Collectarum ſint in Paulinis Epiſtolis veſtigia, & in ſermonibus B. Leonis Papæ, quibus Eccleſiæ orbis univerſæ perſonant. Juſſit ergo ea Synodus, Collectas fieri generales in omnibus Eccleſiis, etiam Regularium, ad ſublevandos pauperes, & eos maxime, quos a mendicando pudor deterret. Fieri id porro omnibus primis cujuſque menſis diebus Dominicis, & in Quatuor temporibus, quæ ſua ſponte jam jejunio & pœnitentiæ dicata ſunt; denique commonendum priore Dominico die populum, ut parati omnes & ſuis inſtructi donis accederent (4). *Paratiores cum voluntariis oblationibus veniant.* In Concilio Turonenſi anni 1583. juſſi ſunt Parochiani omnes ex antiquo more die Paſchæ quinque denarios Parocho offerre, aut majuſculam ſummam, ſi ita mos ferret (5). *His quoque Rectoribus album, ſive quinque denarios, aut aliud maius debitum honorarium in die ſancto Paſchæ, aut alio ex majoribus Feſto, per ſingulos Parœcianos annuatim præſtari ſolitum, ut præſtetur præcipimus.*

De Terris, Fundis & Hæreditatibus, etiam teſtamento datis Eccleſiæ.

CAPUT XVI. *P.1.l.3.c.7.*

De fundis & hæreditatibus Eccleſiæ datis, etiam teſtamento, per quinque priora ſæcula.

I. Reſtitui Eccleſiæ fecit Conſtantinus, quos ante perſecutionem poſſidebat fundos; Martyrum hæreditates ei adjudicavit; omnibus copiam fecit teſtandi in favorem Eccleſiæ.

II. Qui capi deceat illud Auguſtini, Eccleſiam ſua omnia temporalia ab Imperatoribus habere.

III. IV. Exempla complura teſtamentorum in favorem Eccleſiæ.

V. Exempla eorum, qui quo primum die Chriſto nomen dabant, ſua omnia Eccleſiæ donabant.

VI. Alia exempla Teſtamentorum Eccleſiæ utilium.

VII. Quam æquum eſſet, ut lege Principis declararetur Eccleſia hæres Clericorum ab inteſtato morientium.

VIII. Monaſteria Monachorum hæreditates excipiebant.

IX.

[1] Can. 14. [2] Tit. de Parochiis. [3] Can. 4. [4] Cap. 12. [5] Cap. 14.

IX. Mirabilia Salviani placita, quæ pene cogant, ſua Eccleſiis & pauperibus ſaltem teſtamento relinquere.

X. Argumenta & verba Salviani ad fideles omnes in communi.

XI. XII. XIII. Ad Viduas, ad Continentes, ad Virgines ſacras.

XIV. Ad Epiſcopos & alios Clericos.

XV. Ad eos quibus nulli ſunt proximi.

XVI. Ad parentes, qui liberos habent.

XVII. Ad eos rurſus, quibus nulli ſunt proximi.

I. PRoperamus jam dudum ad fundos, & ad ditiones Eccleſiæ. Conſtantinum jam diximus Eccleſiæ reſtitui juſſiſſe fundos omnes, quos diutina perſecutorum graſſatio invaſerat. *Omnia quæ ad Eccleſias recte viſa fuerint pertinere, ſive domus ac poſſeſſio ſit, ſive agri, ſive horti, ſive quæcunque alia reſtitui jubemus*. Ita Euſebius in libris de vita Conſtantini (1). Edixit etiam ut eorum hæreditates, qui pro Chriſto martyrium, mortem, exilia, bonorum proſcriptiones paſſi erant, vel ipſis redintegrarentur, vel eorum proximis, aut ſi proximi eſſent nulli, Eccleſiæ (2): jure enim præſumebantur, Eccleſiæ potius daturi quidvis fuiſſe, pro qua & ſanguinem fundebant. Poſtremo denique ab auguſtiſſimo pacis & libertatis Eccleſiæ auctore promulgata lex eſt, qua fas erat Eccleſiæ Catholicæ quod quiſque vellet legare teſtamento (3). *Habeat unuſquiſque licentiam ſanctiſſimo, Catholico, venerabilique Concilio, decedens bonorum quod optaverit relinquere, & non ſint caſſa judicia ejus*. Eo collineabat ea lex, ut perſecutio prorſus in poſterum conticeſceret. Eccui enim dubium, quin fas ſit Deo ſua, ab eo utique accepta, dare, aut potius reddere? Cum ergo ante perſecutiones ſui fuiſſent Eccleſiæ fundi, ſuæ hæreditates, ſuæ vel ex teſtamento partæ ditiones: non aliud Conſtantinus, quam priſtinum in ſtatum omnia revocavit, nec tam hæc donavit Eccleſiæ, quam reſtituit.

II. Ad eum quoque ſenſum deflectendum eſt quod ait Auguſtinus, non alio, quam Imperatorio jure, & Cæſarum legibus ſua Eccleſiam poſſidere (4). *Quo jure defendis villas, divino, an humano? Divinum jus in Scripturis habemus, humanum jus in legibus Regum. Unde quiſque poſſidet, quod poſſidet? Nonne jure humano? Jure ergo humano, jure Imperatorum. Quia ipſa jura humana per Imperatores & Reges ſæculi Deus diſtribuit generi humano*. Ut non ſplendide magis, quam ſolide hæc dicantur, ita ſcilicet capienda ſunt, non quo dono & largitate Imperatorum omnia obtineantur & legibus Cæſarum: ſed quod quidquid incidit litium & controverſiarum, finiendæ eæ ſint, & res ipſæ adjudicandæ ab Imperatoribus, vel Legibus Imperatoriis. Ea regula certum eſt Auguſtinum complecti, non Eccleſias & Clericos tantum, ſed & laicos. Ita nec potuerant Ethnici Imperatores Eccleſias ſuis ſpoliare agris, fundiſque, uti nec quoſvis laicos. Ratio prompta & perſpicua eſt, quod Imperatores Regeſque regnis non dominentur, ut domini, rerum omnium proprietatem aſſecuti, ut pro arbitratu dent, vel auferant quidvis; ſed tanquam ſummi Judices & Defenſores, ut cuique ſua adjudicent & vindicent ex Juſtitiæ & Legum norma. Sed ad propoſitum revocandus ſermo.

III. Eo Conſtantini exemplo & decreto illecti Proceres, teſtamento multa ſubinde legaverunt Eccleſiæ. Ad opem & tuitionem Theodoſii Imperatoris confugit Cœleſtinus Papa, adverſus eos qui ſacrilega audacia invadebant terras, quas opulentiſſima matrona Proba in Oriente ad hæredes tranſmiſerat ea lege, ut eorum redituum pars longe maxima ad pauperum & Clericorum ſolatia impenderetur (5). *Poſſeſſiones Proba ſic reliquit, ut majorem ſummam redituum Clericis pauperibus, & Monaſteriis præciperet annis ſingulis erogandam*. Iſchyrionis libellus ſupplex, de quo jam verba fecimus, & quem perlectum fuiſſe diximus Seſſione III. Concilii Chalcedonenſis, teſtatum facit locupletiſſimam fœminam Periſteriam teſtamento ſuo ingentem prorſus pecuniam addixiſſe Monaſteriis diſpenſandam Ægypti, & variis Xenodochiis. *Illa pro animæ ſuæ ſalute teſtamentum condens, juſſit multam quantitatem pecuniarum præſtari Monaſteriis, necnon etiam Xenodochiis, & Parochiis, & aliis pauperibus Ægyptiacæ Provinciæ*. Iniquiſſimo tulit animo Dioſcorus Patriarcha Alexandrinus non ſibi concreditam fuiſſe infinitæ pecuniæ diſtributionem: eam itaque vi, quo erat ingenio, invaſit, & profana ſacrilegaque effuſione diſſipavit magis, quam diſpenſavit. A Pulcheria vero

(1) L. 2. c. 39. (2) Ib. c. 35. 36. (3) Cod. de ſacroſ. Eccleſ. L. 1.
(4) Tract. 6. in Joann. (5) Epiſt. 12.

Digitized by Google

ro Imperatrice non immenſum tantum pondus auri & argenti, aut annui reditus dati ſunt Eccleſiæ, ſed & quidquid fundorum & dominiorum Imperatrix potentiſſima & diutino potita regno comparare potuerat. Ejus largitatis conſortium meriti & gloriæ conſecutus eſt Marcianus Imperator, aſſenſione ſua (1). *Pulcheria pia moritur, multis poſt ſe præclaris factis, & cunctis bonis quæ habuit ad ſuſtentationem pauperum relictis. Quibus Marcianus non contradixit; ſed cunctorum neceſſitatibus animo propenſo ſervivit.*

IV. Cum germanos fratres duos hortaretur Gregorius Nazianzenus, ut Eccleſiæ pecuniam repræſentarent, quam ei mater teſtamento legaverat, pulcherrime admonebat, quam optatius ſibi eſſe deberet, quam conducibilius eſſet, incorruptibiles theſauros acervare ſibi in cœlis: denique eorum illos incendebat exemplo, qui fundos domoſque Eccleſiæ tranſcripſere, ſeque egeſtate egenorum omnium parentem & nutricem locupletaverunt (2). *Cogitate complures extitiſſe, qui totas etiam domos Eccleſiis addici paſſi ſunt, non etiam defuiſſe, qui ſuapte ſponte facultates ſuas omnes obtulerint, ac pulcherrimum quæſtum fecerint, hoc eſt, propter futuræ vitæ ſpes inopiam amplexi ſint.*

V. Nemo tam peregrinus eſt in Annalibus Eccleſiæ, cui non ſit compertum per hæc priora ſæcula, quibus illuſtrandis inſudamus, innumerabiles pene primariæ nobilitatis viros, ex quo primum, vel Chriſtianam fidem baptiſmo profeſſi ſunt, vel Clericatum Ordinatione, vel denique Monaſticum inſtitutum, ingentia patrimonia abdicaſſe, pauperibus diſtribuiſſe, & tum ſibi ſe vere divites viſos eſſe, has divitias fucatas & umbraticas poſtquam abjeciſſent. Atqui unum idemque tunc erat pauperibus dari, vel Eccleſiæ pauperum omnium altrici. Ut enim tota Eccleſiæ ſubſtantia patrimonium erat pauperum; ita & quæ in pauperes eroganda legabantur, ea ſolebant Eccleſiæ committi. Auctor eſt Julianus Pomerius B. Paulinum fundos ſuos omnes diſtraxiſſe, pretium effudiſſe in pauperes. Potuit Paulinus ſuis ipſe manibus pauperibus diſtribuiſſe, potuit & pecuniam omnem Oeconomis Eccleſiæ concredere, quorum muneris erat, omnium & ſingulorum egenorum curam agere (3). *Sanctus Paulinus, ingentia prædia, quæ fuerant ſua, vendita pauperibus erogavit.* Non multum ab his abhorrent, quæ ille narrat de beato Hilario Arelatenſi Epiſcopo, qui proximis quidem partem aliquam copioſiſſimæ ſubſtantiæ ſuæ dimiſit, reliquam effudit in pauperes; poſtea Epiſcopus creatus, diſpenſationem & adminiſtrationem ſuſcepit longe plurium hæreditatum, quas fidelium pietas Eccleſiæ tranſcripſerat (4). *Quid ſanctus Hilarius, nonne & ipſe omnia bona ſua, aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? Is tamen cum merito perfectionis ſuæ fieret Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, quod illa tunc habebat Eccleſia, non ſolum poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hæreditatibus ampliavit.* Subdit Pomerius ita pauperum eſſe, quidquid eſt Eccleſiæ, ut Clerici, quibus res propriæ ſunt, non poſſint rerum Eccleſiæ, hoc eſt, patrimonii pauperum participes fieri; Epiſcopos denique tum diſpenſatores fieri communis pauperum & Eccleſiaſticæ ſubſtantiæ, poſtquam poſſeſſiones ipſi ſuas, vel propinquis, vel pauperibus, vel Eccleſiæ ſuæ contulerunt (5). *Sacerdos cum laude pietatis diſpenſat, quæ accipit a populo diſpenſanda, & fideliter diſpenſat accepta, qui omnia ſua aut parentibus reliquit, aut pauperibus diſtribuit, aut Eccleſiæ rebus adjungit.* Reliqua Pomerii verba inferius attexemus. Eo Ambroſius animo Clericalem amplexus eſt profeſſionem, quo ſolent Monaſticam, & jam tum pauperibus & Eccleſiæ largitus eſt, quidquid auri, argenti, prædiorumque aggerari potuerat viro, & natalium ſplendore, & geſtis ſummis Imperii dignitatibus clariſſimo. Vide ut hæcediſſerat Paulinus in ejus vita (6): *Sollicitus etiam nimium pro pauperibus & captivis. Nam in tempore quo Epiſcopus ordinatus eſt, omne aurum atque argentum, quod habere poterat, Eccleſiæ vel pauperibus contulit. Prædia etiam quæ habebat, reſervato uſufructu germanæ ſuæ, donavit Eccleſiæ, nihil ſibi, quod hic ſuum diceret, derelinquens, ut nudus atque expeditus miles Chriſti, Dominum ſuum ſequeretur, qui cum eſſet dives, propter nos pauper factus eſt, ut nos ejus inopia ditaremur.*

VI. Radiat in Jure Orientali Leunclavii, Te-

(1) Theod. Lect. L. 1.
(2) Epiſt. 80.
(3) De vita contempl. L. 2. c. 9.
(4) Ibidem.
(5) Ibidem. Cap. 10. 11.
(6) Surius die 4. April. c. 29.

Teſtamentum Gregorii Nazianzeni, quo declarat ſuas ſe res omnes addixiſſe Eccleſiæ Nazianzenæ ad ſuſtentationem pauperum: qua in re non aliud ſe, quam parentum obſequi voluntati, qui eodem jam ſe voto obſtrinxerant (1). *Omnia mea bona conſecravi Eccleſiæ Catholicæ, quæ Nazianzi eſt, ad miniſterium uſumque pauperum, &c. Quum omnia pauperibus jam ante promiſerim, vel potius beatiſſimis parentibus, qui ante promiſerant, obſecutus ſim.* Neſtorii inſanæ novæque hæreſeos architecti res omnes fiſco addixerat Theodoſius Imperator, qui eaſdem mox Eccleſiæ contulit Conſtantinopolitanæ, deportato Neſtorio. Accipe quæ in eam rem Theodoſius ad Iſidorum Præfectum Prætorio reſcripſerit (2). *Tua proinde celebris auctoritas hac Pragmatica Sanctione prædictum Neſtorium ob admiſſam impietatem in perpetuum deportari jubeat exilium. Omniaque bona illius Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ addicat: quo auguſtiſſimi illius loci opes, cujus ille ſacra Myſteria nuper prodidit, auctiores evadant.* Athanaſius Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini nepos, in libello ſupplici, quem Concilio Chalcedonenſi obtulit, teſtatum facit legatam ſucceſſori eſſe a beato Cyrillo patrimonii ſui partem maximam, commendatis ei nepotibus ſuis (3). *Hic moriturus teſtamentum condens, honoravit eum, quicumque fuiſſet poſt eum ordinatus Archiepiſcopus, plurimis & magnis legatis de propria ſua ſubſtantia:* πλείοσι καὶ μεγίστοις λεγάτοις ἐκ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως.

Deteſtatus eſt Salvianus eorum inhumanitatem Diaconorum ac Presbyterorum, potiſſimum vero Epiſcoporum, quibus nulli cum ſint proximi, in quos patrimonia ſua poſſint transfundere, malunt ea exteris & alienis legare, quam Eccleſiæ, cujus ſponſi ſunt: quam pauperibus, quorum Patres ſunt: quam Chriſto denique parenti ſuo & totius hujus ſuæ opulentiæ largitori (4). *Quod ut ita dixerim prope inter monſtra reputandum eſt, ad Levitas etiam atque Presbyteros, & quod his feralius multo eſt, etiam ad Epiſcopos perveniſſe. Ex quibus multi ſine affectibus, ſine pignore, non familias non filios habentes, opes & ſubſtantias ſuas, non pauperibus, non Eccleſiis, non ſibi ipſis non denique quod his omnibus majus eſt ac præſtantius, Deo, ſed ſæcularibus, vel maxime & divitibus, & extraneis deputarent.* Alio vero loco ita auguratur (5), cum veteris Teſtamenti Levitis nefas eſſet vineas, agros & fundos poſſidere: multo minus Clericis noſtris licere, ubi hæc poſſederint, ea etiam ad hæredes ſuos trajicere. *Ex quo intelligi poteſt, an ea nunc Deus noſter velit in Evangelio viventes Clericos ſuos mundanis poſt ſe hæredibus derelinquere, quæ adhuc in lege poſitos ipſos quidem noluit poſſidere.* Cum denique regulas iſtas ſanctiſſimas; quas hic Salvianus expromit, altiſſime combibiſſet Theodoſius Junior, lege ad Præfectum Taurum miſſa conſtituit, ut res omnes Epiſcoporum & Clericorum, Monachorum & Sanctimonialium, & inteſtatorum, & hærede juſto carentium, Eccleſiæ eorum, vel Cœnobio vindicarentur, quamvis hactenus in ærarium Principis ex comportatæ fuiſſent (6). *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Diaconiſſa, aut Subdiaconus, vel cujuslibet alterius loci Clericus, aut Monachus, aut mulier quæ ſolitariæ vitæ dedita eſt, nullo condito teſtamento deceſſerit, nec ei parentes utriuſque ſexus, vel liberi, &c. bona quæ ad eum pertinuerint, ſacroſanctæ Eccleſiæ vel Monaſterio, cui fuerat deſtinatus, omnifariam ſocientur.*

VII. Id ſane privilegii Cœtibus jam & Collegiis omnibus Reipublicæ communicatum fuerat, ut qui inteſtati, & ſine legitimo hærede excederent, in eorum bona ſuccederet Collegium ipſum. Habendæ ſunt tamen gratiæ Theodoſio, qui tam uberem divitiarum fontem in Eccleſias derivavit. Nec enim ambigere fas eſt, quin rivuli hinc opum copioſiſſimi influxerint in Eccleſiam. Quibus Clericis nulli erant natura vel lege ſucceſſores, aut hæredes, iis profeſſio ipſa ſua hanc legem præfigebat, ut Eccleſiæ ſua legarent omnia, in qua & matrem haberent, & ſponſam, fratreſque & ſorores, tanto arctiori, quanto et ſanctiori ſibi vinculo ac neceſſitudine conjunctos. Si munere non fungerentur ipſi, atque inteſtati excederent, Eccleſiæ, vel Cœnobio, tanquam hæredi legitimo, lex eorum bona omnia adſcribebat.

VIII.

(1) Juris Orien. T. 2. p. 203.
(2) Conc Eph. P. 3. c. 11.
(3) Con. Chal. Act. 3.
(4) In Ep. ad Salonium Epiſc.
(5) L. 2. ad Eccl. Cath.
(6) Cod. Theod. l. 5. T. 3. c. 1. Et Cod. Juſt. l. 1. T. 3. c. 20.

VIII. Ex hac autem eadem lege illud elicitur, Monachos & Sanctimoniales, etſi proprium ſibi nihil habere poſſent, potuiſſe tamen de iis ſuo arbitratu teſtari, quæ eorum nomine Monaſterium poſſideret. Ecquis autem dubitet, præter eos quibus ex aſſe Monaſterium ſuccedebat inteſtatis, quin plerique eorum edito teſtamento pleraſque res ſuas Monaſterio adſignarint?

IX. Omnium vehementiſſime Salvianus in id incubuit, ut fideles omnes, maxime vero Monachos, virgines, viduaſque Deo ſacras, & demum Clericos compelleret, ut teſtamento edito aliqua ſaltem parte Chriſtum donarent, eorum quibus ab ipſo cumulatiſſime donati fuerant. Qui poteſt enim fidelis mortem adire, non expiatis eo quo facillime poteſt modo peccatis ſuis? *Offerat ergo vel moriens, ad liberandam de perennibus pœnis animam ſuam, quia aliud jam non poteſt, ſaltem ſubſtantiam ſuam.* Si quis fidelis appetente morte, errores præteritos ſuos ſincera pœnitudine exhorreſcat, parum eſſe momenti ſentiat terrenis in omnibus copiis ſuis ad redimenda peccata, & ad exolvenda immenſa debita, quibus apud ultricem Dei juſtitiam tenetur (1). *Sed dicit aliquis, Totum ergo Deo oblaturus eſt quod habet? Non offerat totum quod habet, ſi non putat ſe debere totum, quod habet. Non quæro cujus ſit quod offertur: a quo ſit acceptum, quod habet. Hoc dico ſolum, Non offerat totum pro debito, ſi debere ſe totum non putat pro reatu.* Non certo nobis liquet, quod pondus, qui modus ſit hinc peccatorum, hinc donorum noſtrorum meriti. Itaque nihil periculi eſt, immo tutiſſimum eſt, ad exhaurienda debita omnia totum dare, cum ne ſic quidem compertum habeamus, an ſatis exhauſta ſint. *Totum, inquit aliquis, oblaturus eſt? At ego dico, eſſe hoc totum parum. Quid enim jam ſcit aliquis, an peccatorum menſuram oblata compenſent? Si novit quiſpiam hominum peccatorum, quantum redimere delicta poſſit, utatur ſcientia ad redemptionem; ſi vero neſcit, cur non tantum offerat, quantum poſſit?*

X. Qua jam ſpe eſſe poſſunt, qui adeo non abjiciunt perituras aliquando opes, dum ſani ſunt & valent, ut ne poſt mortem quidem iis exui velint? Per conſanguineos quaſi vicarios poſſidere volunt, quæ jam non poterunt per ſeipſos; denique in poſſeſſiones ipſi ſuas alienos ſubrogant, earum fructu ſeipſos ejiciunt (2). *Quam longe ergo ſunt a mandato Dei, quos cum ipſos juſſerit Deus viventes opibus renuntiare, illi eas cupiunt etiam in cognatis ſuis mortui poſſidere? Aut quam longe ab ea devotione ſunt, ut exhæredent ipſos ſe propter Deum, qui exhæredare nolunt ſaltem extraneos propter ſe? Quibus libere dicerem, Quæ inſania eſt, o miſerrimi! ut hæredes alios quoſcunque faciatis, vos ipſos exhæredatis: ut alios relinquatis vel brevi divites, vos ipſos æterna mendicitate damnatis?*

XI. Sunt & ſpeciales quidam ſtimuli, quibus viduæ urgeantur, has terrenarum opum præſtigias abdicare, quibus eæ conciliantur & aluntur peſtiferæ deliciæ, a quibus illas Apoſtolus deterruit (3). *Nam quæ in deliciis agit vidua, vivens mortua eſt, &c. Ergo abſque dubio divitem eſſe non vult Apoſtolus, quam delitioſam eſſe non patitur; quia omnis fructus divitiarum in uſu eſt poſitus deliciarum; alioquin remoto uſu deliciarum, cauſæ opum non relinquuntur. Cum itaque Apoſtolus in deliciis viduæ mortem eſſe memoravit, promptum eſt, quod ad vitæ æternæ fructum vult univerſa diſtribui, qui non vult ad mortis uſum aliqua reſervari.*

XII. Qui enim ſingulari uberioris Dei gratiæ dono, in conjugio ipſo caſtimoniam conſectati ſunt, ne fingi quidem animo poteſt, ut cum corpus ipſum ſuum Deo dicaverint, ſubſtantiam non dedicent: & cum ſeipſos tam diligenter expedierint a ſæcularibus inquinamentis, iis opes & facultates ſuas ſordidari velint. *Nam de conjugibus continentiam profeſſis, & ſpiritu Dei plenis, dubitare quis debeat quin ſua hæredibus mundanis ſervire nolint, qui ſe ipſos mundo eliminaverint. Quomodo enim ad ſe pertinentia aliis addicant, qui ipſos ſe ſibi denegant?* Qua ſe Deo ipſos conſecratione, eadem & res ſuas omnes devoverunt: nec enim ſatis ad Deum pergunt, niſi toti pergant. *Hos ergo conjuges tales quis dubitet, & dum vivunt, ſicut in ſe, ita etiam in ſuis ſubſtantiis Deo vivere: & cum e vita exeunt, cum ſua ad Deum, cui vixerint, facultate migrare?*

XIII. Virgines ſacræ id maximopere exhorreſcere debent, ne oleo caritatis deſtituantur, & bonorum operum: quo ſtultarum Virginum infortunium incurrerent. Si magna

(1) Ad Eccl. Cath. l. 1. (2) Ibid. l. 2. (3) Ibidem.

magna rerum copia abundent, haud ſatis eſt hinc pauxillum Deo delibari: ne paululum id olei ante abſumatur, & lampas ante reſtinguatur, quod adventet ſponſus. *Tranſeamus ad ſacras Virgines, &c. Blandiuntur ſibi fortaſſe quadam, & ſufficere ſibi æſtimant, ſi cum multa & magna in facultatibus habeant, ſaltem exigua largiantur. Ego ſufficere parum neſcio, immo parum non ſufficere certo ſcio. Si aliter ipſæ ſciunt, apud ſeipſas ſciant; ego unum ſcio, quod Deus dicit, extinctas fatuarum Virginum lampades, operum bonorum oleum non habentes, &c. Non ſatis prodeſt, illico extinguendum lumen accendi, &c. Nam ſi in lychnis ipſis quibus ad breve tempus utuntur homines, langueſcit lumen ac deficit, niſi oleum large fuerit infuſum; quanta tibi quæcunque illa es, quanta tibi olei abundantia opus eſt, ut lucerna tua luceat in æternum?*

XIV. Epiſcopi, Presbyteri & Clerici demum omnes, tanto his officii religioſi vinculis arctius conſtringuntur, quod reliquis omnibus præire exemplo ſuo debeant, nec mediocribus virtutibus acquieſcere, in tanto dignitatis faſtigio (1). *Supereſt de Miniſtris & Sacerdotibus quidpiam & Clericis dicere, licet ſuperflue forte aliqua dicantur. Quidquid enim de omnibus aliis dictum eſt, magis abſque dubio ad eos pertinet, qui exemplo eſſe omnibus debent, & quos utique tanto antiſtare ceteris devotione oportet, quanto antiſtant omnibus dignitate. Nihil eſt enim turpius, quam excellentem eſſe quempiam culmine, & deſpicabilem vilitate.* Laicis perfectionis leges Chriſtus propoſuiſſe, Clericis impoſuiſſe videtur: *Unde eſt quod eis Salvator ipſe non ut ceteris voluntarium, ſed imperativum officium perfectionis indicit. Quid enim cum laico adoleſcenti dixiſſe legimus? Si vis eſſe perfectus, vende quæ habes & da pauperibus. Quid autem Miniſtris ſuis? Nolite, inquit, poſſidere aurum, Laico dixit, Si vis, vende quæ poſſides; Miniſtro autem, Nolo poſſideas.* Alienum eſt ergo & merito ſtupendum, ſi opes poſſediſſe non contenti, ad hæredes eas tranſmittant: nec ſaltem iis ſe exuant, cum inviti mox exuendi ſunt, miſerum eſt, ante vitam terminari, quam ſummi Judicis, ejuſque legis contemptum. *Et poſt hæc parum eſt ſucceſſoribus eorum, id eſt, Levitis ac Sacerdotibus, tanta divinarum rerum adminiſtratione fungentibus, ſi ipſi tantum divites fuerint, niſi etiam hæredes divites derelinquant. Erubeſcamus quæſo hac infidelitate: ſufficiat nobis, quod videmur uſque ad vitæ terminos Dominum ſpernere; cur id agimus, ut contemptum ipſius etiam poſt mortem extendamus.*

XV. Eſto excuſationis qualiſcunque velo tegantur, qui acceptas a majoribus hæreditates, ad filios & nepotes traducunt; at ne umbram quidem excuſationis prætexere poſſunt ii, qui alienos ſibi arceſſunt hæredes; quibus quos negavit natura, ambitio filios parturit, imaginaria deludi ſe amant conſanguinitate, & has præſtigias, atque mendacia propriæ anteponunt ſaluti (2). *Sed eſto indulgeri parentibus poſſit, naturæ inſalubriter indulgentibus; quid quod nonnulli filios non habentes, a reſpectu tamen ſalutis ſuæ & remedio peccatorum penitus avertunt? Ac licet ſemine ſanguinis ſui careant, quærunt tamen quoſcunque alios, quibus ſubſtantiam propriæ facultatis addicant, id eſt, quibus umbratile aliquod propinquitatis nomen inſcribant: quos ſibi, quaſi adoptivos imaginarii parentes filios faciant, & in locum eorum quæ non ſunt pignorum, perfidia generante ſuccedant.*

XVI. Sed cum eſſent in primigenio illo adoleſcentis Eccleſiæ flore, non panci parentes multa gaudentes prole; illis tamen perſuaſiſſimum fuit, nihil a ſe præjudicii filiis, aut detrimenti importari, ſi bonis ſe abdicarent, & ea Eccleſiæ tranſcriberent, in commune poſſidenda, a ſeipſis quoque & a filiis poſſidenda cum iis omnibus, qui cum propria non habeant, tanto fiunt ex hac communium bonorum abundantia locupletiores (3). *Intelligere ergo poſſunt, quicunque ex Chriſtianis filios non habent, cui relinquere ſubſtantias ſuas debeant, cum videant, cui reliquerint tunc illi filios non habentes. Si autem habent, diſcant quid etiam ipſos oporteat facere, cum illos videant tunc parentes amorem filiorum Dei, filiis prætuliſſe. Habet igitur omnis ætas, habet omnis conditio, quod ſequatur; quicunque eſt particeps fidei, participem ſe beati faciat exempli. Si illi tunc ob Deum donantes omnia ſua, etiam ſe ipſos exhæreditavere viventes: diſcite vos quæſumus bona veſtra vel ipſi hæreditare morientes.*

XVII. Sed in eos maxime exæſtuabat hic Salviani zelus, qui longe peterent, & per-

(1) Ibidem. (2) Ibid. 3. (3) Ibidem.

Digitized by Google

pergere adſcirent ſibi hæredem, Dei, Eccleſiæ, & ſuæ ipſorum ſalutis immemores (1). *Quærunt novarum neceſſitudinum ficta nomina; nec intereſt apud eos, quorum meminerint, dummodo ſui obliviſcantur: non intereſt, quos amare ſe dicant, dummodo animas ſuas oderint: quot divites faciant, dummodo ſe æterna mendicitate conſumant.*

CAPUT XVII. *P. 1. l. 3. c. 8.*

Mira & ſana ſanctorum Patrum doctrina de hæreditatibus, quæ Eccleſiæ tranſcribebantur, per quinque priora ſæcula.

I. Necdum reſtinctus fuerat ardor ille primus fidelium, ſua vendentium & dantium.

II. Reſpuit Auguſtinus hæreditates Patrum, filios defraudantium.

III. Alias admittebat ille quidem, ſed & reddebat, ſi repeterentur: conteſtatus licet, citra flagitium repeti non poſſe, quæ Deo devoviſſent & donaſſent.

IV. Ut reprehenſiones aſpernaretur eorum, qui eum carpebant, velut rei Eccleſiaſticæ incuriosum.

V. Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus, ei qui prole deſperata ſubſtantiam ſuam Eccleſiæ obtulerat, prole poſt nata eam reſtituit.

VI. Non probabat Auguſtinus eleemoſynas immodicas uxoris, præter conjugis voluntatem.

VII. Ambroſius, Hieronymus & Fulgentius parentes nolunt a filiis contriſtari, tota re ſua pauperibus, vel Eccleſiæ erogata.

VIII. Hæreditates integras Eccleſiæ addici ſubiniquo ferebat animo Auguſtinus, quod invidioſæ ſint, & litibus implicatæ. Ad legata pia omnes hortabatur; utque Chriſto tantum legarent, quantum uni ex liberis.

IX. Utque eorum qui præmorerentur portionem ad eos per pauperum manus tranſmitterent.

X. Non recedit quandoque Auguſtinus a Salviani ſermonibus incitatoribus; ſed ad ea mox ſe temperamenta revocat, quæ nec ipſi, ut reor, diſpliciuiſſent Salviano.

XI. XII. Quam ab his non diſſentiant Hieronymus & Ambroſius.

XIII. Adeoque & Cæſarius frater Gregorii Nazianzeni.

I. IN contexendis tot Salviani doctrinæ teſtimoniis, ea me contonabatur ſpes, quod etſi duriuſcula ea placita omnibus ſuaderi, aut in mores invehi non facile poſſint: non infructuoſius tamen foret noſter labor. Cum inde nimirum eluceſcat, 1. In more adhuc fuiſſe, ut excitarentur fideles ad fortiora etiam illa, quæ perfectionis dicuntur præcepta, ſive conſilia: ut veſtigia oſcularentur majorum purioris ævi ſuorum, & Evangelicam conſectarentur paupertatem. 2. Vehementiora hæc ſanctorum Patrum, & Apoſtolicorum Concionatorum hortamenta ejuſmodi fuiſſe, ut in ea nihil caderet obliquæ ſuſpicionis, cum ipſi occupaſſent ſua omnia pauperibus dilargiri: & de tot congeſtis in Eccleſiam opibus, id tantum veluti primoribus labris delibarent, quod neceſſitati naturæ ſufficeret, non voluptati, non jactantiæ. 3. Imperatores ipſi lege promulgata ſuffragati ſunt ei rationi & doctrinæ, qua invitentur Clerici ſe ſuaque omnia Eccleſiæ devovere, ubi ſtatuerunt ad Eccleſiam devolvi, quidquid inteſtati reliquiſſent.

II. Quoad alia Salviani decreta, ſuo quiſque fruetur judicio, dum ea ad Evangelicam revocet normam. Quin & certum eſt Salviano ne Auguſtinum quidem aſſenſurum, quod ad hæreditates pertinet eorum, quibus liberi ſunt, vel parentes, vel proximi. Quanquam enim lubens admitteret Auguſtinus hæreditates, ſi quæ Eccleſiæ addicerentur: aliquas tamen conſtanter recuſavit, ne iis Teſtatoris proximi fraudarentur. *Domum, vel agrum ſeu villam nunquam emere voluit. Verum ſi forte Eccleſiæ a quoquam ſponte tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, non reſpuebat, ſed ſuſcipi jubebat. Nam & aliquas eum hæreditates recuſaſſe novimus; non quia pauperibus inutiles eſſe poſſent; ſed quoniam juſtum & æquum eſſe videbat, ut a mortuorum vel filiis, vel parentibus, vel affinibus magis poſſiderentur, quibus ab eis deficientes dimittere noluerunt.*

III. Hæc Poſſidius in vita Auguſtini (2). Recuſata eſt ergo, ut perſpicis, ab Auguſtino hæreditas integra, ne filii, & proximi fruſtrarentur omnino. Alias enim cum fundo

(1) Ibidem. (2) Cap. 24.

fundo quopiam eum donaſſet dives quidam civis Carthaginenſis, cui proles erat, eum admiſit Auguſtinus, velut monumentum ejus ſtudii quo ſaluti æternæ ſuæ conſultum cupiebat. *Oblationem libenter accepit, congratulans, quod æternæ ſuæ memor eſſet ſalutis.* Sed cum poſt aliquot annos per filium infidus donator ſyngrapham repeteret donationis, ejuſque loco centum nummos obtuliſſet, Auguſtinus donum rejecit, ſyngrapham remiſit, hominem acerbiſſime objurgavit, admonuitque ut ſerio eam eluere maculam ſtuderet. *Ingemuit Sanctus, hominem vel finxiſſe donationem, vel de bono opere pœnituiſſe, tabulas reddidit, pecunias reſpuit, atque reſcripſit eundem ſicut oportuit, & arguit, & corripuit, admonens, ut de ſua ſimulatione vel iniquitate cum pœnitentiæ humilitate Deo ſatisfaceret, ne cum tam gravi delicto de ſæculo exiret.* Ea occaſione obſecutus eſt ſanctus Pater ei canonicæ regulæ, quæ ſub eo promulgata fuit in Concilio Carthaginenſi IV. (1) *Ut Epiſcopus tuitionem teſtamentorum non ſuſcipiat. Ut Epiſcopus pro rebus tranſitoriis non litiget provocatus.*

IV. Verum ſi doctiſſimus, & a cupiditatum fæce alieniſſimus Pater, a totis & integris abhorrebat hæreditatibus, quod & invidioſiſſimæ ſint, & litium ſpinis obſitæ: legata certe pia lubentius admittebat. *Frequentius vero dicebat, ſecurius ac tutius Eccleſiam legata a defunctis dimiſſa debere ſuſcipere, quam hæreditates forte ſollicitas & damnoſas; ipſaque legata magis offerenda eſſe, quam exigenda.* Malebat pius Paſtor filios parentibus conciliare, quam ipſos ſibi committere, admittendis eorum hæreditatibus. Hinc maledicentiæ jacula in eum torquebantur, quaſi res & commoda proderet Eccleſiæ, ac dilabi ſineret. Sed nolebat ille Eccleſiam diteſcere filiorum ſuorum diſpendiis: ac pacis caritatiſque conciliatricem litibus & diſcordiis ſaginari (2). *Quid facturus ſum eis, qui dicunt, Ecce quare nemo donat Eccleſiæ Hipponenſi aliquid, ecce quare non eam faciunt, qui moriuntur hæredem, quia Epiſcopus Auguſtinus de bonitate ſua, (laudando enim mordent, labiis mulcent, dentem figunt) donat totum, non ſuſcipit. Plane ſuſcipio, profiteor me ſuſcipere oblationes, oblationes ſanctas. Si quis autem iraſcitur filio ſuo, & moriens exhæredat eum; ſi viveret, non eum placarem; non ei filium ſuum reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio ſuo volo ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem?*

V. Nec unus ſucceſſiones id genus abnuebat Auguſtinus, inofficioſorum, aut iraſcentium filiis parentum. Exemplo forſan illi ſuo viam præmonſtrarat Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus: qui cum admiſiſſet hæreditates ejus, qui nihil ſuſtulitlet liberorum, eorumque ſpem funditus abjeciſſet; mox occupavit, & illas ei ultro refudit, ubi audiit præter ſpem natam ei eſſe prolem. Poterat Aurelius donatas res retinere, ſed cœli leges legibus fori caſtiores & munificentiores ſunt (3). *Quid plura? Quicunque vult exhæredato filio hæredem facere Eccleſiam, quærat alterum qui ſuſcipiat, non Auguſtinum: immo Deo propitio neminem inveniat. Quam laudabile factum ſancti & venerandi Epiſcopi Aurelii Carthaginenſis! quomodo implevit eos omnes, qui ſciunt, laudibus Dei? Quidam enim cum filios non haberet, neque ſperaret, res ſuas omnes retento ſibi uſufructu donavit Eccleſiæ. Nati ſunt ei filii, reddidit ei Epiſcopus, nec opinanti, quæ ille donaverat: In poteſtate habebat Epiſcopus non reddere, ſed jure fori, non jure poli.*

VI. Nec aſpernabatur eas tantum Auguſtinus donationes, quas parentum in filios iracundia magis quam pietas in Deum & in pauperes obtuliſſet: ſed & eas improbabat immodicas largitiones, quas matrona dives faceret, ferventior, quam prudentior, inconſulto conjuge, nec ſatis liberis conſulens, quibus tamen æquiſſimum eſt ſervari, quo honeſte ſuſtententur. Hujuſmodi conſilium inſuſurrabat Auguſtinus illuſtri fœminæ Ecdiciæ, paullo ulterius progreſſæ (4). *Pariter ergo conſilium de omnibus haberetis, pariter moderaremini, quid theſaurizandum eſſet in cœlo, quid ad vitæ hujus ſufficientiam vobis ac veſtris veſtroque filio relinquendum, ne aliis eſſet refectio, vobis autem anguſtia.*

VII. Multo alienior erat Eccleſia ab eleemoſynis filiorum, quæ in parentum diſpendium cederent. Teſtis locupletiſſimus aderit Ambroſius (5): *Sed dicis: quod eras parentibus collaturus, Eccleſiæ malle conferre. Non quærit donum*

(1) Can. 18. 19. (2) Ibidem. Et de Diverſis Serm. 49. c. 3. (3) Poſſidius ubi ſupra.
(4) Ep. 199. (5) In Luca 18. L. 8.

Deus de fame parentum; &c. Multè ut prædicentur ab hominibus, Eccleſiæ conſerunt, quæ ſuis auferunt. Cum miſericordia a domeſtico progredi debeat pietatis officio. Da ergo prius parenti, da etiam pauperi. Refert Hieronymus viduam ſanctiſſimam Marcellam, ne matrem exaſperaret, moderatam eſſe ſuis in pauperes largitionibus, in quos omnia ſua effundere vehementer cupiebat. Sic enim ille in Epitaphio Marcellæ: *Matri in tantum obediens, ut interdum faceret, quod nolebat. Nam quum illa ſuum diligeret ſanguinem, & abſque filiis & nepotibus, vellet in fratris liberos univerſa conferre: iſta pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat; monilia & quidquid ſupellectilis fuit, divitibus peritura concedens, magiſque volens pecuniam perdere, quam parentis animum contriſtare.* Mirum in modum ab his diſcrepabat conſilium, quod Furiæ ſanctiſſimæ viduæ ab eodem dabatur Hieronymo, quo adducimur, ut credamus longe diſſimillimas fuiſſe circumſtantias. Suadebat enim, ut ne ſtomachantem audiret patrem, in Chriſto hærede ſibi adſciſcendo. Ita ergo ſanctus Pater in Epiſtola ad Furiam de Viduitate ſervanda: *Cui dimittes tantas divitias? Chriſto qui mori non poteſt. Quem habebis hæredem? Ipſum quem & Dominum. Contriſtabitur pater, ſed lætabitur Chriſtus. Lugebit familia, ſed Angeli gratulabuntur. Faciat pater quod vult de ſubſtantia ſua, non es ejus, cui nata es, ſed cui renata.* Ex quo planum eſt, cum divitiis pater afflueret, potuiſſe filiam viduam eo renitente ſe ſuaque Chriſto dicare.

Cum ſe Fulgentius in Cœnobium abdidiſſet, omnia matri ſuæ donavit quod in ejus offenſionem graviſſimam incurrere ſe ſentiret, ſi Chriſto donaret. Hinc Ferrandus in ejus vita: *Quantas univerſe laudes Deo retulerunt, cum viderent beatum Fulgentium ſeculare cupiditate calcata, rebus quas diſtrahere & donare pauperibus non poterat, ne offenderet bonam matrem, renuntiaſſe penitus.*

VIII. Quanquam autem ſanctiſſimi Patres ægre aſſentirentur hæreditatibus integris admittendis: unde Auguſtinus ut eas non omnino & ſemper a ſe recuſari oſtenderet, & os iis obſtrueret, qui hinc illi ut rerum & neceſſitatum Eccleſiæ immemori obtrectabant, unum profert exemplum hæreditatis a ſe admiſſæ, *ejus qui ſine liberis defunctus* erat. Nihilo tamen ſegnius ſancti Patres inſtabant fidelibus, ſubdebantque faces, ut pauperibus & Eccleſiæ legarent, ut Chriſtum in numerum filiorum cooptarent, parique eum ceteris filiis portione munerarentur. Ita cui unus erat filius, is ſi conſilio uteretur Auguſtini, hominis a rerum terrenarum cupiditate alieniſſimi, hæredem inſtituebat Eccleſiam ex ſemiſſe; cui duo ex triente, cui tres ex quadrante (1). *Sed plane faciat, quod ſæpe hortatus ſum; unum filium habet, putet Chriſtum alterum: duos habet, putet Chriſtum tertium: decem habet, Chriſtum undecimum faciat, & ſuſcipio.*

IX. Nec minus alibi luculente & peramanter ad animarum ſalutem; nam cupiditatem ubique ſomniant & ſuſpicantur, qui cupiditatibus ipſi turpiſſime ſerviunt, & de aliis ex ſeipſis æſtimant. Non minus, inquam, luculente Auguſtinus, ubi filio amiſſo dolentem alloquitur patrem, monetque nequaquam amiſſum filium, ſed præmiſſum, & in cœleſti Palatio incolumem, quo ſua illi hæreditatis portio vicario pauperum miniſterio tranſmittenda ſit (2). *Vivit filius tuus, interroga fidem tuam. Si ergo vivit filius tuus, quare invaditur pars ejus a fratribus ejus? Sed dices, Nunquid rediturus eſt, & poſſeſſurus? Mittantur ergo illi, quo præceſſit ille; ad rem ſuam venire non poteſt, res ejus ad eum ire poteſt. Si in Palatio militaret filius tuus, & amicus Imperatoris fieret, & diceret tibi, vende ibi partem meam, & mitte mihi, nunquid haberes, quod reſponderes? Modo cum Imperatore omnium Imperatorum & cum Rege Regum eſt, mitte illi, &c.* Quo numeroſior, eo lætior familia; Chriſto in filium adoptato, & patri & filiis cumulus accedet gaudii, & dignitatis; detrimenti porro nihil erit, ſi hæreditatis terrenæ conſors is fiat, qui cœleſtis in hæreditatis conſortium poteſt ipſe quos vult vocare (3). *Melius proſperiuſque loquamur. Non dico unum minus habebis, computa quia unum plus habes. Fac locum Chriſto cum filiis tuis: accedat familiæ tuæ Dominus tuus, accedat ad prolem Creator tuus.*

X. Non recedit aliquando Auguſtinus a Salviani verbis & ſententiis; at mox ea temperamenta adhibet, quæ indigitata ſuperius ſunt a nobis. Ut non immerito augure-

(1) De diverſis Serm. 49. (2) Ibidem, Serm. 44. c. 10. (3) Ibid. c. 11.

guremur, nec Salvianum ipſum ab illis receſſurum fuiſſe. Optabilius id primo videri poteſt, Auguſtino viſum fuiſſe, ut parens quanticunque filiorum numeri, ſtatim in manus pauperum deponat totum patrimonium: & mox tamen uno eo contentus eſt, ut inter filios & hæredes aliquo loco ſit Chriſtus cum pauperibus ſuis (1): *Filiis, inquis, meis ſervo, magna excuſatio, filiis meis ſervo. Videamus, ſervat tibi pater tuus, ſervas tu filiis tuis, filii tui filiis ſuis, & ſic per omnes, & nullus facturus eſt præcepta Dei? Quare non illi potius impendis omnia, qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit, ipſe te paſcit. Ex his quæ fecit, ipſe paſcit & filios tuos. Neque enim melius committis filiis tuis patrimonium tuum, quam Creatori tuo. Palliare ſe volunt homines nomine pietatis, & dealbare, ut quaſi propter filios videantur ſervare, quod propter avaritiam ſervant.* Hæc Salvianum redolere videri poſſunt. Sed mox receptui canit ſanctus Pater, & intra æqui limites ſeſe cohibet. *Dicitur de quodam, quare non facit eleemoſynam? Quia ſervat filiis ſuis. Contingit, ut amittat unum; ſi propter filios ſervabat, mittat poſt illum partem ſuam. Redde illi quod ſuum eſt, redde quod illi ſervabas. Præceſſit ad Deum; pars ipſius debetur pauperibus.*

XI. Erant & Hieronymi eadem invitamenta ad patrem duabus orbatum filiabus; ſuadet enim ut ne ideo exhæredes eſſe velit, quod ſponſo immortali, non mortali homini nupſerint; ſed ad illas potius & tanto copioſius mittat opes, ornatuſque, quibus ornari poſſint ad cœleſtes eas nuptias (2). *Bona liberis pares, quæ te ad Dominum præceſſerunt; ut partes earum non in divitias ſororis proficiant, ſed in redemptionem animæ tuæ, atque alimenta miſerorum. Hæc monilia filiæ tuæ a te expetunt, his gemmis ornari capita ſua volunt. Quod periturum erat in ſerico, vilibus pauperum tunicis ſervetur. Repetunt a te partes ſuas: junctæ ſponſo nolunt videri pauperes & ignobiles, propria ornamenta deſiderant.*

XII. In Oratione de Obitu fratris ſui Satyri Ambroſius ſpectandam & admirandam exhibet caritatem, cujus moderatio ardorem non minueret, ardor moderationem non labefactaret, cum & omnia pauperibus largiri percuperet, & fratri atque ſorori diſplicere refugeret. Itaque nihil teſtamenti condidit, omnia eorum arbitrio permiſit, ſed tam enixe commendatis pauperibus, ut eo extincto non aliud ſibi viſi ſint, quam patrimonii pauperum diſpenſatores. *Ultimo ſermone ſignavit, ſibi nec uxoris arbitrium fuiſſe ducendæ, ne a fratribus divelleretur; nec teſtamenti faciendi voluntatem, ne noſtrum in aliquo arbitrium læderetur. Denique & oratus & obſecratus a nobis, nihil tamen condendum putavit, non oblitus pauperum, ſed tantum obſecrans eſſe tribuendum, quantum nobis juſtum videretur, &c. Ergo diſpenſatores, non hæredes reliquit.* Diximus jam ut illuſtriſſimæ hujus familiæ bona omnia in manus pauperum devenerint.

XIII. Paulo aliter ſpecie tenus Cæſarius Gregorii Nazianzeni frater, re idem conſilium, eandem pauperum caritatem ſecutus eſt, ut omnia illis prodigeret ſua. Impatientius laturos non dubitavit matrem, fratremque, ſi vel dubitaſſe videretur, an ea eis grata futura eſſet effuſiſſima largitio in pauperes. Inde eſt quod Gregorius Nazianzenus teſtificatur, eo maxime exaruiſſe lacrymas optimæ parentis, ubi reſcivit, quidquid filius opum coacervaverat, id in cœlos cum eo trajiciendum (3). *O ingentem munificentiam! o novam conſolationem! Auditum eſt præconium, omni auditione dignum, ac matris luctus ob præclaram & ſanctam pollicitationem exhauritur, qua omnes filii opes pro eo ſe in ſepulcrale munus daturam recepit, ut nihil iis qui exſpectabant relictum ſit.*

CAPUT XVIII. *P. 1. l. 3. c. 9.*

Imperatoriæ Leges de teſtamentis in favorem Eccleſiæ, & Clericorum; de immunitatibus Cleri; de divitum Clericatu, per priora quinque ſæcula.

I. Valentiniani lex Clericos, non Eccleſiam arcebat ab hæreditatibus viduarum.

II. In compendium id cedebat Eccleſiæ.

III. Nihil querelarum in hanc legem fuſum eſt, quod pii Clerici, quos ea vulnerabat, terrena bona minus curent.

IV. Eccleſiæ diſpendium inferri non poterat, quin illud in captivos & pauperes innumerabiles redundaret.

V. Lex

(1) De decem Chordis, c. 12. (2) Epiſt. ad Julianum. (3) Nazianz. Orat. 10.

Digitized by Google

V. Lex Theodoſii, quæ vetabat, ne quid Diaconiſſæ legarent Eccleſiæ, eas tantum ſpectabat, quibus liberi erant; & ne has quidem vetabat, niſi fundis ſuis liberos fruſtrare.

VI. A Marciano Imperatore revocatæ ſunt hæ leges omnes. *

VII. Tributis ordinariis obnoxiæ erant terræ Eccleſiarum. Quæ hic Ambroſii magnanimitas, & terrenorum deſpicientia.

VIII. IX. Eccleſia ſponſum æmulabatur. Immunitatem & libertatem ſuam a cælo hauſtam profitebatur, humanis his ſervitutibus ultro ſe accommodabat.

X. XI. Hilarii & Hieronymi doctrina.

XII. Clericorum & Monachorum immunitati patrocinatur Baſilius.

XIII. An vetuerit Conſtantinus divites Clero initiari?

XIV. Lex ejus non complectebatur niſi curiales, quos conditio ipſa ſua publicis oneribus ſubjiciebat.

XV. XVI. Optimates Imperii Clero & Ordinibus initiati injuſſu Imperatorum. Varia ad id argumenta.

XVII. Argumenta ad idem alia. Leges explanantur.

XVIII. XIX. Alia ad hoc ipſum argumenta.

XX. Expoſitio Canonis Concilii Sardicenſis.

XXI. Explanatur lex Arcadii.

XXII. Et Epiſtola Concilii Illyrici.

XXIII. De filiis Clericorum.

XXIV. Exemplum ſancti Germani Epiſcopi Antiſſiodorenſis.

I. QUam ſecundæ & propitiæ erant Imperatorum Leges teſtamentis iis, quibus Eccleſiæ & pauperibus multa donabantur: tam adverſariæ iis erant, quibus privati ditabantur, Monachi, Clericive (1). Promulgata eſt a Valentiniano lex, qua vetebantur Clerici, & quicunque continentiam profitebantur, quidquam accipere ex ſucceſſionibus viduarum, vel ſanctimonialium quarumcunque fœminarum, etiam per fidei commiſſa. Non diſſimulat Hieronymus Clericos Monachoſque hoc in ſe dedecus ipſos derivaſſe, aſſentationibus ſuis & delinimentis, quibus viduas circumveniebant, illicebantque ut teſtamento ab eis hæredes ſcriberentur. Porro ea lege idem teſtificatur, nihil Eccleſiæ præjudicatum fuiſſe, vel pauperibus, nec derogatum teſtamentis in horum favorem factis. Quin ex adverſo juſtiſſimas ea lege pœnas dediſſe Clericos & Monachos, qui impudentius intercedebant, ne mater, hoc eſt, ne Eccleſia filiorum hæreditates exciperet; ſolique captabant & ad ſe convertere ſtudebant patrimonia viduarum, ſuapte quaſi ſponte pauperibus in commune deſtinanda, quod a nobis ſuperioribus abunde capitibus declaratum eſt. Audi jam Hieronymum, de ea Valentiniani lege diſputantem, non ut libertati injurioſa Clericorum, ſed ut eorum inexhauſtæ cupiditati adverſa (2). *Pudet dicere: Sacerdotes idolorum, Mimi & Aurigæ & Scorta hæreditates accipiunt; ſolis Clericis ac Monachis hoc lege prohibetur; & non prohibetur a perſecutoribus, ſed a Principibus Chriſtianis. Nec de lege conqueror, ſed doleo cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum eſt, ſed quod mihi vulnus, ut indigeam cauterio? ſit hæres, ſed mater filiorum: id eſt, Eccleſia, gregis ſui, quæ illos genuit, nutrivit, pavit. Quid nos inferimus inter matrem & liberos?*

II. Ei ergo legi non interceſſit Eccleſia, quam ſibi conducibilem ſentiebat. Extremis vero his verbis Hieronymi planum eſt, teſtamenta viduarum Eccleſiæ ipſius commodis conſulere debuiſſe, & eo quaſi innato impetu propendere; at avaritia Monachorum & Clericorum quorundam factum eſſe, ut is largitionum curſus deflecteretur ad privatorum quorundam utilitates; eorum audaciam hac lege repreſſam fuiſſe; ita Eccleſiæ rationibus & utilitatibus conſentaneam fuiſſe omnino eam legem, fracto & debilitato eorum impetu, qui illis adverſabantur.

III. Hieronymo prorſus aſſentiebatur Ambroſius. De ea expoſtulabat lege, nec revocari tamen ſatagebat. *Soli ex omnibus Clericis jus commune clauditur, nulla legata vel etiam gravium viduarum, nulla donatio, &c. Quod Sacerdotibus phani legaverit Chriſtiana vidua, valet: quod Miniſtris Dei, non valet. Quod ego non ut querar, ſed ut ſciant, quid non querar, comprehendi.* Erat quod merito conqueremur; quod ſcilicet aliquorum fraudes plecterentur, quorum arte circumſcriptæ fuiſſent religioſæ viduæ: ſed in omnes Clericos & Monachos vindicatum eſſet, luituris inno-

(1) Cod. Theodoſ. L. 16. Tit. 2. c. 20. (2) Ep. ad Nepotian.

innoxiis longe plurimis paucorum dedecus & crimen noxiorum. Sed cum ea pœna non pertineret, niſi ad imminuendas privatorum opes, quibus & utilior eſt, & carior eſſe debet mediocritas, vel penuria, quam copia rerum terrenarum: ſanctis Patribus ne in mentem quidem venit conqueri, aut reclamare. Exploratiſſimum erat, germanas Clericorum & Monachorum opes ex virtutibus efflóreſcere, in quas nequicquam ſæviant Principum leges. Unde ad ſuos Ambroſius: *Malo vos pecunia minores eſſe, quam gratia.*

IV. Tradit porro idem S. Pater ea Valentiniani lege retardatas non fuiſſe quaslibet in Eccleſiam largitiones (1). *Sed referunt ea, quæ vel donata, vel relicta ſunt Eccleſiæ, non eſſe temerata.* Sed una teſtatur Ambroſius, non potuiſſe fieri, ut donationibus & legatis teſtamentariis privaretur Eccleſia, quin periclitaretur & vita & libertas pauperum & captivorum turbæ innumerabilis, quos illa diebus ſingulis aut alit, aut redimit ſuo ſumptu. Quæ enim vulgi ſermone dicuntur opes Eccleſiæ, patrimonia ſunt pauperum. Ipſius vero opes Eccleſiæ ſunt virtutes (2). *Nihil Eccleſia ſibi niſi fidem poſſidet. Hos reditus habet, hos fructus. Poſſeſſio Eccleſiæ, ſumptus eſt egenorum. Numerent quos redemerint templa captivos, quæ contulerint alimenta pauperibus.*

V. Publicata eſt a Theodoſio lex, tanti Imperatoris pietati minus, ut apparet, conſentiens, qua ſcilicet prohibebantur Diaconiſſæ, Eccleſiis, vel pauperibus teſtamento quidquam legare. Nec enim jam privatos ea lex, ſed Eccleſias ipſas, & univerſim pauperes ab adeundis Diaconiſſarum hæreditatibus arcet. *Nullam Eccleſiam, nullum Clericum, nullum pauperem ſcribat heredes.* Verum ea lex non complectitur niſi Diaconiſſas, quibus erant liberi, *cui votiva domi proles ſit.* 2. Ea lege Diaconiſſis conceditur, ut dum vita gaudent, utque appetente etiam morte proventus terrarum ſuarum dent & addicant, cui volent pro libitu ſuo (3). *Prædiorum ſuorum reditus conſequatur, de quibus donandi vel relinquendi, vel quoad ſupereſt, vel dum in fata concedit, & libera ei voluntas eſt, integra ſit poteſtas.* 3. Fundos tantum, gemmas, & ſummi quæque pretii filiis ſervare jubentur. Non ea ergo eſt hujus legis atrocitas, quæ primum videbatur. Poterant Diaconiſſæ & ei legi ſatisfacere, & cum in poteſtate proventus ſuos omnes haberent, obſequi Auguſtini monitis, ut Chriſtum filiorum & hæredum ſuorum numero adgregarent. 4. Eodem ipſo anno eam legem revocavit Theodoſius ipſe (4), conceſſitque Diaconiſſis & viduis Eccleſiaſticis, ut dum adviverent, ſervos, mobilia, & fundos ipſos ſuos Eccleſiæ darent; ſi *prædia* non *prædam* legas in legis contextu, quod ſane magis conſentaneum eſt.

VI. Marciano Imperatori viſum eſt hac Theodoſii lege revocari legem Valentiniani, & reſcindi. Utcunque ſe habeat, utramque ipſemet revocavit, voluitque ut Eccleſiæ pauperes, Clerici, Monachi ſucceſſiones admitterent, ut & donationes Diaconiſſarum, viduarum, & quarumcunque demum (5). *Priores Conſtitutiones nunc præcipio penitus abrogari, &c. Generali perpetuoque victura hac lege, ſancimus, ut ſive vidua, ſive diaconiſſa, ſeu virgo Deo dicata, vel ſanctimonialis mulier, ſive quocunque alio nomine religioſi honoris vel dignitatis fœmina nuncupetur, teſtamento vel codicillo ſuo, Eccleſiæ, vel Martyrio, vel Clerico, vel Monacho, vel pauperibus aliquid, vel ex integro, vel ex parte in quacunque re vel ſpecie, crediderit relinquendum, id modis omnibus ratum firmatumque conſiſtat.*

VII. Ex his legibus exarſere diſſenſiones inter immunitatum Eccleſiaſticarum patronos & adverſarios, quibus minime neceſſe eſt nos immorari. Præſtat Ambroſium audire, & quæ in his Eccleſiæ ſententia, quæ ſapientia, quæ moderatio fuerit, ab eo perdiſcere. Confirmabat enim Ambroſius, Eccleſiæ agros tributis obnoxios & ipſos fuiſſe: poſſe Imperatorem non tributa tantum petere, ſed & agros ipſos repetere: nec enim eos daturam Eccleſiam, ſed ne ſibi auferantur, minime prohibituram (6). *Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vindicandorum; nemo noſtrum interveniat. Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam; ſollant eos ſi libitum eſt. Imperatori non dono, ſed non nego.* Quibus verbis conſtat, multa æquo animo paſſuram fuiſſe Eccleſiam, quæ æquo jure tentari ab Imperatore

re

(1) Epiſt. 50. (2) Ibidem. (3) Cod. Theodoſ. L. 16. Tit. 2. c. 27.
(4) Ibid. c. 28. (5) Leg. Novell. Marciani. Tit. 5. (6) Ep. 32.

Digitized by Google

re non poſſent. Patienter illa, forſan & gratanter tuliſſet ſuos ſibi agros eripi: nec minori tamen in culpa fuiſſent, qui abſtuliſſent. Si cogerentur Curiales patrimonio ante renuntiare, quam Clericatui inſcriberentur, eodem animo reſpondebat Ambroſius, eam injuriam nos non deprecari, de ea nihil conqueri, quod jacturam temporalium pro nihilo reputemus. *Non enim putemus injuriam, quia diſpendium non dolemus*. Si Clerici ſucceſſionibus viduarum ſummovebantur, non expoſtulabat Ambroſius: ſed illud non ſilebat, meritiſſimo ſe expoſtulare potuiſſe. *Quod ego non ut querar, ſed ut ſciant, quid non querar comprehendi*. Fundum Eccleſiæ donatum, repetenti redditum ab Auguſtino, diximus, illud inculcante, de agri damno non dolere Eccleſiæ, ſed de ejus ſalutis diſcrimine, qui tam fœda ſe avaritiæ labe contaminaret. Confeſſus eſt Auguſtinus (1) *per jura Legum poſſideri poſſeſſiones*: ſed profeſſus eſt & idem ipſe, tributorum immunes & liberos eſſe filios: nec ulli humanæ Reipublicæ vectigalia ſubjici debere, quos ſibi ſummus cœli terrarumque Imperator filios aſcivit. *Quod dicit Chriſtus, ergo liberi ſunt filii. In omni regno intelligendum eſt liberos eſſe regni filios: id eſt, non eſſe vectigales. Multo ergo magis liberi eſſe debent in quolibet regno terreno filii regni illius, ſub quo ſunt omnia regna terrena*. En libertas, en immunitas Cleri, ipſis innixa inconcuſſis Verbi incarnati verbis, cujus etiam exemplis ſe Clerus accommodabat, dum immunitatis ſuæ jura præfatus, & cœleſtibus libertatis chartis explicatis, ſolvebat quæ exigebantur.

VIII. Fidentiſſime Ambroſius declarabat, ab Eccleſiis tributa ſolvi, etſi non neſcirent, in Ægypto ipſa, ubi tam profanæ increbuerant ſuperſtitiones, Sacerdotes his ſervitutibus ſubductos fuiſſe (2). *Joſeph tributum conſtituit, præter poſſeſſionem tamen ſacerdotalem, quam a tributis immunem reſervavit, ut apud Ægyptios quoque inviolabilis haberetur religio ſacerdotalis*. Iterum iterumque ſanctiſſimus Pater libertatem & immunitatem oſtentabat ſuam, ſed ea qua Chriſtus ratione, qui eam Eccleſiæ cum ſacerdotio ipſo ſuo communicatam voluit (3). *Non debebat Filius Dei, non debebat & Petrus in adoptionem a Patre adſcitus per gratiam: ſed ne ſcandalizentur, vade ad mare, & mitte hamum, &c. Da iis pro me & te*.

IX. Magno & excelſo animo ſanctiſſimi Patres volebant, ut hæc ipſa damna compendio eſſent nobis, libertatum diſpendia ornamento: pleniſſima Clericis hinc parta, hinc confirmata omnium abdicatione. Ita olim Apoſtoli, & Apoſtolicarum virtutum odore quopiam afflati Clerici, invictos ſe & inacceſſos præſtabant immunitatis & libertatis ſuæ ſacræ adverſariis (4). *Non tenebantur ad ſolutionem tributi, nihil enim eorum quæ ſub Rege terreno erant, poſſidebant. Ergo eorum imitatores non ſolvunt tributum, quibus Deus portio eſt*.

X. Hilario quoque perſuaſiſſimum fuerat, tributum a Chriſto ſolutum fuiſſe, non ex debito, ſed vitando offendiculo (5): *Scandalo igitur præſtat, ut ſolvat; ceterum debito legis eſt liber*. Sed idem alibi præſtantiſſime Hilarius, præpoſterum eſſe declarat, de tributis conqueri, quæ pendere jubearis: cum penes te ſit ne pendas amplius, abdicatis bonis iis, quibus hæc ſervitutis dedecora inhæſere (6). *Si enim nihil Cæſaris penes nos reſederit, conditione reddendi ei quæ ſua ſunt, non tenebimur. Porro autem ſi rebus illius incubamus, ſi jure poteſtatis ſuæ utimur, ac nos tanquam mercenarios alieni patrimonii procurationi ſubjicimus, extra querelam injuriæ eſt Cæſari redhiberi, quod Cæſaris eſt*. Et alibi: *Et ſi tu vis non eſſe obnoxius Cæſari, noli habere quæ mundi ſunt: ſi vis nihil Regi debere terreno, relinque omnia, & ſequere Chriſtum*.

XI. Notat Hieronymus ſolviſſe Chriſtum, etſi non haberet unde ſolveret; nam quæ in manus Judæ deponebantur, alimenta erant pauperum, nullis vexanda tributis. Atqui bona Eccleſiæ omnia ejuſdem ſortis & naturæ ſunt. Immunia ergo & ipſa ſunt (7). *Tantæ Dominus fuit paupertatis, ut unde tributa pro ſe & Apoſtolo redderet, non habuerit. Quod ſi quis objicere voluerit, Et quomodo Judas in loculis portabat pecuniam? Reſpondebimus, rem pauperum in uſus ſuos convertere nefas putavit; nobiſque idem tribuit exemplum*. Et alibi: *Ille pro nobis & crucem ſuſtinuit, & tributa*

(1) In Evang. Joann. Tract. 6. Quæſt. Evan. l. 1. c. 13.
(2) Ep 7.
(3) Epiſt. 1.
(4) L. 9. in Lucam.
(5) In Matth. c. 17.
(7) In Matth. Cap. 17.

buta reddidit : nos pro illius honore tributa non reddimus, & quaſi filii Regis a vectigalibus ſumus immunes.

XII. Præfectum Modeſtum datis ad eum litteris monebat Baſilius, Presbyteros & Diaconos olim nullis obnoxios fuiſſe tributis, vel oneribus publicis; non ita pridem illis ſubjugatos fuiſſe. Rogabat ergo Præfectum, ut Clericos omnes ei reſtitueret immunitati, quam lex & conſuetudo firmaſſent (1). *Ut juxta antiquas leges, qui Deo in ſacris miniſteriis inſerviunt, liberi relinquantur a ſolutionibus, &c. Ita exemptio ad Clericos omnes extendetur*. Scripſit & alia ad immunitatem Monachorum vindicandam.

XIII. Ad Conſtantini potiſſimum hic legem alludere videtur Baſilius. Placuit enimvero illi, ut Clerici omnes tributorum immunes eſſent; ſed Clero inſcribi noluit, niſi pauperes, aut quorum res adeo tenuis eſſet, ut oneribus publicis ferendis par non eſſet (2). *Cum conſtitutio emiſſa præcipiat nullum deinceps decurionem, vel ex decurione progenitum, vel etiam instructum idoneis facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad Clericorum nomen, obſequiumque confugere: ſed eos de cetero in defunctorum duntaxat Clericorum loca ſubrogari, qui fortuna teneantur obſtricti*. Ea lege prior quædam lex confirmatur, cujus tamen vis declaratur retro trahi non potuiſſe. Eam ipſam denique confirmat alia Conſtantii lex ſequens (3). *Ne temere & citra modum populi Clericis connectantur; ſed cum defunctus fuerit Clericus, ad vicem defuncti alius allegetur, cui nulla ex municipibus proſapia fuerit, neque ea eſt opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillime queat tolerare, &c. Opulentos enim ſæculi ſubire neceſſitates oportet, pauperes Eccleſiarum divitiis ſuſtentari*.

XIV. De quibus hic agitur, Decuriones iidemque Curiales Municipiorum Senatores erant, ac proinde & opibus & honoribus ceteris civibus earundem urbium antecellentes. Munera & onera publica ipſi ſuſtinebant, ipſorumque familiæ, opulentia ipſa ſua ei jugo aſtrictæ, ut lex ipſa clamat: *Opulentos enim ſæculi ſubire neceſſitates oportet*. Et opibus ergo & natalibus ſuis his oneribus ſubjiciebantur. Subducere ſe his illi confidebant Clericatum profitendo; at cum ejus profeſſionis dux & auſpex eſſet terrena cupiditas, fucatam pietatem refellebant Imperatores, reclamabantque, res & familias eorum jamdiu his oneribus publicis addictas fuiſſe, eoque ad Clerum ne admitterentur, ea illos irregularitate retardari.

XV. Non eſt ergo, quod ex his quiſquam legibus ſibi fingat, neminem potuiſſe injuſſu Imperatorum Clericorum albo adſcribi. 1. Nec enim hic Clericatu lex arcet, niſi eos quos ſua jam irregularitas, & Eccleſiæ lex arcebat, immo & naturæ ipſa quodammodo vox, & auctoritas. Si enim ordinari fas non eſt ſervos, & debitores, ne dominis ſubtrahantur ſervi, creditoribus debitores: quanto magis iis ordinandis abſtinendum eſt, qui Reipublicæ ſervi, & debitores ſunt? Familiæ Curialium, res, hæreditates jam olim his vinculis conſtringebantur, ante etiam forſan, quam Chriſti illi fide imbuerentur. Solos ergo eos Clericatu ſummovebat Conſtantini lex, quorum perſonæ & res hoc ſervili nexu conſtringebantur. 2. Cum pauperes, vel re freti valde tenui, his oneribus non ſubeſſent, eos Ordinibus initiari non prohibet Conſtantinus. 3. Non agit probabiliter hæc lex, niſi de Municipiis, quibus præerat Curia, præerant Decuriones, Curiales. In majoribus enim Coloniis ubi erat Senatus, erant & Senatores, nullæ iſtiuſmodi ſervitutes, nulla onera, vel perſonis imminebant, vel rebus. Itaque Senatores Romani & Imperii Magnates tota ſe libertate dicabant, vel Monaſticæ profeſſioni, vel Clero: nullo eos, vel eorum bona remorante iſtiuſmodi nodo, nulla cogente lege, ut copiam faceret Imperator. Demetrias, Paula, & tot aliæ opulentiſſimæ fœminæ, quarum encomia texuere ſancti Patres, Pammachius, Paulinus, Ambroſius, Germanus, aliique Romanorum nobiliſſimi, Clauſtro, vel Clero ſeſe addixere, ſe ſuaque Chriſto mancipavere, nulla uſquam mentione Imperatorii conſenſus, conceſſi, aut requiſiti. Namque ad Valentinianum ventum eſt, non ut ipſe aſſentiretur ordinationi Ambroſii, ſed ut Ambroſium ipſemet cogeret aſſentiri.

XVI. Nec ex his legibus id inferas ſolos pauperes & ignobiles Clero nomen dediſſe. Contra ſtant, quos modo nominavi, & opulentiæ & nobilitatis gloria prorſus inſignes. His legibus non agitur, niſi de Munici-

(1) Epiſt. 279. 304. (2) Cod. Theodoſ. l. 16. tom. 2. Leg. 2. 3. (3) Ibid. l. 6.

nicipiis : nec Clero abiguntur, niſi Curiales & Decuriones, qui jam canonicis abigebantur regulis, ob geminæ ſervitutis nexum, perſonæ & ſubſtantiæ. In his municipiis vacantes Clericorum ſedes occupare non poterant niſi pauperes cum divitum omnium perſonæ, familiæ, terræ jam olim devinctæ eſſent muneribus, functionibus, expenſiſque publicis. Sed qui Decuriones, vel Curiales, eorumque ſtirpe orti non eſſent, quantiſcunque fulgerent natalibus, opibuſque, iis integrum erat Clero accedere. Soli excludebantur divites, iidemque publicis muneribus impenſiſque aſtricti. *Neque muneribus civilibus obſtricti*, ait Conſtantinus Imperator. *Non obnoxii publicis, privatiſque rationibus*, ait in lege ſua Arcadius (1). Non poterat Decurio ſeſe ſervitute excutere, non poterat ea de cauſa Ordinibus decorari; non quod aliquali natalium gloria eſſet, ſed ex adverſo, quod ejus familia & ſubſtantia ſervilibus laqueis, & oneribus publicis eſſet innexa. *Præjudicio ſanguinis, &c. Cum ſubſtantia ſua functionibus ſubjaceat civitatis, &c. Ex Curialium natus genere, &c.* ait Conſtantinus Imperator.

XVII. Fateor a Conſtantino oneribus publicis ſubdi, & Clero ablegari, non Decuriones tantum, & eorum ſtirpem, ſed & divites (2) : *Decurionem, vel ex Decurione progenitum, vel etiam inſtructum idoneis facultatibus, &c. Progenie municeps, vel patrimonio idoneus, &c.* Verum id non ad quoſcunque divites trahendum, ſed ad plebejos, quorum bona his oneribus erant addicta. *Plebejos divites ab Eccleſia ſuſcipi penitus arcemus.* Hi ergo plebeji divites Ordinibus ab Imperatoribus ſummovebantur, quod quædam ſervitutis vincula eorum poſſeſſionibus injecta, & impreſſa eſſent. Divites quicunque ex Senatorum, & ex Equitum Ordine, eo numero non continebantur, nec lege ulla arcebantur Clericatu.

XVII. Inde eſt quod Imperatores fatebantur Clericatu a ſe non excludi, niſi eos qui hoc prætextu ambirent immunitatem a ſervilibus nexibus & oneribus, quibus res & perſonæ eorum tenebantur (3). *Obſequia publica declinantes ad Clericorum numerum confugerunt, &c. Ne ſub ſpecie Clericorum a muneribus publicis vacatio deſeratur.* Pleræque leges aliæ in eandem rem editæ, idem palam ſonant. At qui Nobilitatis & opum gloria clarebant, non ii ſane aliquo ſe onere vel vinculo ſolvi ordinatione vel Clericatu avebant.

XIX. In ſolvendis ergo difficultatibus, quæ ex his legibus graves emergere videbantur in Cleri libertatem, laboratum non eſt, niſi ex minus explorata ſervitute divitum ruſticorum, vel Curialium. Si enim ſatis perſpectum fuiſſet, res & perſonas plebejas jam olim vincula ſubiiſſe ſervitutis neſcio cujus, qui functionibus & oneribus, & expenſis publicis obligabantur: non magis mira accidiſſet eorum ejectio a Clericatu, quam ſervorum, & obæratorum. Unam hic addam porro Honorii legem, qua edicit, qui Clericali ordine extruſus fuerit, aut qui eo ſeipſum ejecerit, adjici eum ordini debere Decurionum, & oneribus publicis pro modo facultatum addici (4). *Ut & pro hominum qualitate & quantitate patrimonii, eum Curia ſibi vindicet, ut vel ordini ſuo, vel Collegio civitatis adjungatur, modo ut quibuſcunque apti erunt, publicis neceſſitatibus obligentur.*

XX. Porro ex Concilio Sardicenſi manifeſte proditur, nequaquam Clericatu interdictos fuiſſe divites, ubi ſtatuit, ut ſi ii ad Epiſcopatum extollantur, per gradus utrique inferiorum promoveantur Ordinum (5). *Si forte aut dives, aut ſcholaſticus de foro, aut ex adminiſtratore Epiſcopo fuerit poſtulatus, &c.* Si quis autem velit his verbis, *fuerit poſtulatus*, declarari poſtulatam a Principe diſpenſationem, ut hujuſmodi ordinari poſſent; fateri cogemur ejuſmodi homines rationibus publicis implicatos fuiſſe, *Ex adminiſtratore*: cumque eorum bona muneribus civilibus mancipata eſſent, Principis conceſſione opus fuiſſe, ut eo illi nexu abſolverentur.

XXI. Edicitur quidem lege Arcadii, ut in vacuas Clericorum Sedes vocet Epiſcopus Monachos (6): *Si quos forte Epiſcopi deeſſe ſibi Clericos arbitrantur, ex Monachorum numero rectius ordinabunt.* Sed hic negari non poteſt, quin nobiliſſimi quique, & locupletiſſimi Monaſticum inſtitutum amplecti poſſent, & ita Clero inſcribi. Teſtes profero Paulinum, & illum quem crebris encomiis ornavit Hieronymus : *Pammachium Monachum Eccleſia peperit, & patris*

[1] Cod. Theodoſ. l. 16. Tom. 2. L. 2. 32.
[2] Ibidem L. 39.
[2] Ibidem L. 3. 6. 17.
[3] Ibidem L. 3. 6.
[5] Can. 13. vel 10.
[6] Cod. Theod. L. 16. tom. 2. l. 32.

tris & conjugis nobilitate patritium, eleemoſynis divitem, humilitate ſublimem. Et ibidem. *Noſtris temporibus Roma poſſidet, quod mundus ante neſcivit. Tunc rari ſapientes, potentes, nobiles Chriſtiani; nunc multi Monachi ſapientes, potentes, nobiles: quibus cunctis Pammachius meus ſapientior, potentior, nobilior*. Ita Hieronymus in Epiſtola ad Pammachium ipſum ſuper obitu Paulinæ uxoris. His certe nobilibus & opulentis viris tam facile patuiſſent Cleri, quam Cœnobiorum fores.

XXII. Obvia eſt in Theodoreti hiſtoria (1) Concilii Illyrici Synodalis Epiſtola ad Epiſcopos Aſiæ, ubi Epiſcopos ex Magiſtratuum Collegio eligi cupere ſe ſignificant. Sed ſimilior veri & plauſibilior alia eſt editio, qua optatiſſimum dicitur, ut Epiſcopi eligantur ex eorum numero, qui Epiſcopali jam ordinatione decorati fuere, ſed Epiſcopatu tunc nullo gaudent. Doctiſſimi Sirmundi verſio favet Magiſtratibus: *Ex ſano & probo Magiſtratu functis*. De filiis Epiſcoporum eum interpretatur locum Valeſius. Sed cum eum in ſcopum collimet Concilium, ut Neophytis aditus intercludatur, planum eſt, ejus loci intelligentiam eo vergere, ut ad Epiſcopatum non vocentur, niſi qui jam Epiſcopi ſine Epiſcopatu ſint, aut Presbyteri.

XXIII. Ubi ſemel viri clariſſimi Clero fuerant adglutinati, nec inuſitatum jam erat, nec injucundum Epiſcopis, eorum filios in eandem Domini ſortem tranſcribi velle. Ab Ambroſio ipſo obſervatum illud eſt, inſito quodam naturæ impetu ferri filios ad paternam profeſſionem amplectendam, quanquam in Clero id quidem minus frequens ſit (2). *Amat unuſquiſque ſequi vitam parentum. Plerique ad militiam feruntur, quorum militaverunt patres. In Eccleſiaſtica vero nihil rarius invenias; quam eum qui ſequatur inſtitutum patris; vel quia graves deterreant actus, &c.*

XXIV. Beati Germani Altiſiodorenſis Epiſcopi vitam qui litteris mandavit Presbyter Conſtantius, ubi de ejus natalibus ſplendidiſſimis egit (3), *Parentibus ſplendidiſſimis procreatus*, & de Provinciis ab eo adminiſtratis: *Protinus Reſpublica ad honorum præſumpſit inſignia, Ducatus culmen & regimen per Provincias conferendo*: Simplicium memorat Altiſiodorenſem Epiſcopum cœleſti nuntio monitum, ſucceſſorem ei futurum Germanum, ad Julium Galliarum Præfectum profectum eſſe, quo poteſtatem acciperet Germani in Clericum attondendi: *Poſco celſitudinem tuam, ut licentiam tribuas mihi roganti, eundem Germanum tonſurare*. Cœleſti imperio paruit Præfectus, & Epiſcopi annuit poſtulatis. *Licet neceſſarius ſit atque utilis Reipublicæ noſtræ, tamen quia Deus ſibi illum elegit, contra Dei præceptum venire non poſſum*.

Cum illigatus eſſet tum Germanus Provinciæ adminiſtrationi, ſplendida illa ſervitute irregularitatem ſibi quandam induebat, qua a Clericatu ſummoveretur. Itaque quantumvis aurea ejus vincula neceſſe erat ab Imperatore vel Præfecto ſolvi, quo liber & expeditus ad Clerum evolaret. Non ergo hinc efficies, divites Nobileſque ſine Principis aſſenſu non potuiſſe Clero adſcribi. Sed eo conſenſu opus tum fuiſſe, cum ii erant ſacris Ordinibus innectendi, qui publicis jam muneribus & adminiſtrationibus Provinciarum erant implicati.

CAPUT XIX. *P. 2. l. 3. c. 3.*

De fundis & hæreditatibus Eccleſiæ adſcriptis, a temporibus Clodovæi ad tempora Caroli Magni.

I. Non ſinebant Juſtiniani leges conſtrui Eccleſiam; niſi appenſa dote pro modo Cleri ibi affigendi, nec augendi niſi adauctis fundis.

II. Cogebant hæredem inceptæ Eccleſiæ extremam manum admovere.

III. Pulcherrima Gregorii Magni decreta ad levandos ſervos & ruſticos, a quibus agri Eccleſiæ colebantur.

IV. Et ad tutelam patrimonii pauperum.

V. VI. Summa æquitate, humanitate, largitate.

VII. Non ſolius Eccleſiæ Romanæ patrimonium plures in Provincias exporrigebantur.

VIII. Mira Regum Galliæ largitionum exempla, & privatorum Galliæ quorundam. Cœnobium ſuum Abbas ſanctiſſimus maluit dotari penſionibus pecuniæ annuæ, quam agris.

IX. Complures Monachi pœnitentiæ ſtudio terras accepere colendas, aut etiam primum excolendas.

N 2 X. In

(1) L. 4. c. 8. (2) Offic. l. 1. c. 44. (3) L. 1. c. 1. 3.

Digitized by Google

X. In Anglia Regum librralitas fundis complurimis Eccleſias ditavit.

I. QUI Conſtantinopoli Eccleſias extruxerant, illi, ut auctor cum primis idoneus eſt Juſtinianus Imperator, ampliſſimos illis in dotem agros & proventus aſſignarant, pro numero Presbyterorum, Diaconorum, Diaconiſſarum, Subdiaconorum, Cantorum, Lectorum, Oſtiariorum, qui in ſacro ibi miniſterio excubias acturi erant; nec augeri poterat is numerus, ne jam minus pares eſſent proventus: denique ne augendus quidem erat Clericorum numerus ſpe amplificandorum etiam redituum; ſed tot abſolute admittendi erant, quot in præſentiarum ali poſſent (1). *Singuli qui ſanctiſſimas Eccleſias ædificarunt in hac feliciſſima civitate, non pro ædificio ſolummodo cogitavrrunt, ſed etiam ut expenſas ſufficientes darent, & determinarent quantos quidem comprtens eſſet Presbyteros per unamquanque Eccleſiam, quantoſque Diaconos, maſculos atque fœminas, & quantos Subdiaconos, & rurſum Cantores & Oſtiarios conſtitui: & ſuper hæc etiam Oſtiarii exprnſas definierunt, & reditus proprios dederunt, ſufficientes iis, quæ a ſe conſtituta ſunt, &c. Non oportet ad menſuram exprnſarum quærere etiam poſſeſſiones; hoc enim ſimul ad avaritiam impietatemque perducit: ſed ex iis quæ ſunt, expenſas metiri.*

II. Nec minus luculenta alia ejuſdem Novella Conſtitutio, (2) ubi præfatus non poſſe novam condi Eccleſiam, niſi ante annuat Epiſcopus loci, & Crucem ipſemet ibi defigat ritu uſitato, & annuos proventus aſſignari curet ad Altaris miniſterium, & ad miniſtrorum alimenta: ſubdit Imperator, ſi quis gloriam conditæ a ſe Eccleſiæ aucupetur, cui ejus dotandæ facultas non adſit, poſſe ab eo reſtaurari priſcarum aliquam Eccleſiarum, cujus reſidui ſint proventus ſatis idonei, ipſa vero ædes ruinam faciat. Alio denique loco jubet, ut qui Eccleſiam extruere vel reſtaurare cupit, perficere compellatur, compellantur & poſt ejus mortem hæredes (3). *Si ſemel cœperit aut novam ædificare Baſilicam, aut veterrm renovare, modis omnibus compellatur a beatiſſimo locorum Epiſcopo & Oeconomis ejus, & civili Judice eam explrre: & ſi is diſtulerit, eo moriente hæredes ejus opus inchoatum adimpleant.*

III. Nuſquam mirabiliora Eccleſiarum opulentiæ documenta, ſed & nuſquam illuſtriora ſanctiſſimæ adminiſtrationis inſignia, quam in Epiſtolis Gregorii Papæ. Nemo neſcit agricolas, vinitores, conductores agrorum; ruſticos tum pene univerſos ſervilis fuiſſe conditionis, & agris colendis ipſa naſcendi ſorte fuiſſe mancipatos. Eos agros ſuſcepit Eccleſia ea conditione qua legabantur cum colonis & cultoribus ſuis; ſed in iis mox regendis etiam ipſa ex ingenio ſuo explicuit caritatem, libertatem, ſuavitatemque, quæ ſervile jugum mirum in modum leniret & allevaret. Reſciit Gregorius ruſticos terrarum Eccleſiæ in Sicilia juribus & oneribus quibuſdam graviſſimis vexari, cum uxores ducerent; villicorum filios parentibus non ſuccedere, quod eorum hæreditas ad Eccleſiam transfunderetur; cupidius crimina plecti pœnis pecuniariis, res furto interceptas non reſtitui propriis dominis: juſſit ut poſthac uno ne plus nummo penderent in contrahendis conjugiis: villicorum hæreditates ad proximos ut devolverentur: ſi impuberes eſſent eorum liberi, darentur ab Eccleſia tutores; ne pœnæ corporales pecuniariis commutarentur; domino, non Eccleſiæ reſtituerentur res ſubductæ: nec enim ſordido quæſtu Eccleſiam delectari (4). *Quia nos ſacculum Ecclrſiæ ex lucris turpibus nolumus inquinari.* Voluit Pontifex eam chartam omnibus Siciliæ ruſticis communicari, ut ea inſtructi armatique injurioſas exactiones omnes refellerent. *Scripta mea ad ruſticos quæ direxi, per omnes maſſas fac rrlrgi, ut ſciant quid ſibi contra violentias debrant defendere ex auctoritate noſtra, eiſqur vel authentica vel exemplaria eorum dentur.*

IV. Sed non ſola Summi Paſtoris caritas eniteſcit, in propulſandis a colonis Eccleſiæ gravioribus vexationibus (5): *Ut ſine alicujus vexatione coloni Ecclrſiæ frumenta congrrgentur.* Mira quædam etiam & pervigil providentia ſe aperit, ne quid de patrimonio pauperum dilabatur. Hinc illa juramenta, quæ Gregorius ab iis extorquebat, quos ei regendo præficeret: hinc & illa ad eos præcepta, ne vel ſua ipſius præcepta exequerentur, ſicubi ea comperiſſent utilitati pauperum & patrimonio Chriſti adver-

(1) Novell. 3. Præfat. - (2) Novell. 67. (3) Novell. 131. c. 7. (4) L. 1. Ep. 42.
(5) L. 1. Ep. 70.

adverſari. *Sed tua experientia ſanctæ Eccleſiæ utilitatem conſpiciat, memor quod ante ſacratiſſimum B. Petri corpus, poteſtatem pateimonii ejus acceperit. Et licet hinc ſcripta decernant quod utilitatem pateimonii impedit, nullo modo fieri permittat, quia nec nos ſine ratione aliquid dediſſe reminiſcimur, vel dare diſponimus.* Prædia tum Eccleſiæ ſua multi adjiciebant, annuis contenti penſionibus dum adviverent. Probatum illud eſt a Gregorio, dum Eccleſiæ & pauperibus aliqua fieret acceſſio (1). *De ancilla Dei, videtur mihi, ut continentiam faciat, ſi utile conſpicis: aut certe donationem, quam fecit, reddas.* Et in eadem Epiſtola: *Liberato negotiatoei, qui ſe Eccleſiæ commendavit, annuam continentiam a te volumus fieei.* Ubi verbo *continentia* perſpicuum eſt ſignificari annuam penſionem. *Commendare* autem ſe ſuaque jam tum dicebantur Eccleſiæ, qui ſe & res ſuas ei dedebant. Dabat & in emphyteuſin Eccleſia fundos ſuos, quorum occaſione exigebat & quaſdam Gregorius angarias. Cum trabes aliquas ex Sicilia Romam devehi juſſiſſet, ad ſarta tecta Eccleſiarum Romanæ civitatis, ſcripſit Pontifex ad Gregorium Exprætectum, qui Emphyteuta erat Eccleſiæ, ſuos ut homines & boves commodaret, qui trabes ad littus uſque maris pertraherent (2). *Petimus ut gloria veſtra de poſſeſſionibus, quas illic in emphyteuſin habet, hac in re homines cum bobus ſuis faciat præbere ſolatia.* Utque magis magiſque pateat, quam ſapienter Gregorius nec de lenitate animi, nec de jure temporali Eccleſiæ quidquam remitteret, cum Defenſoris munere honeſtaſſet colonum Eccleſiæ quendam, vetuit ne liberos conjugari ſineret extra locum, ſua cui illos naſcendi conditio devinxerat (3). *Quia ita benigni eſſe debemus, ut tamen Eccleſiæ utilitas non lædatue, mandamus, ne filios ſuos quolibet ingenio, vel excuſatione foeis alicubi in conjugio ſociaee præſumat: ſed in ea maſſa, cui lege & conditione ligati ſunt, ſocientur.*

V. Servos quandoque Eccleſiæ ſervitute abſolvebat Sanctiſſimus Pontifex, *Liberos, Civeſque Romanoe efficimus:* (4) ea lege ut ſi ſine juſta prole obirent, bona eorum omnia in fiſcum Eccleſiæ revolverentur. Cum reſciſſet ruſticos terrarum Eccleſiæ in Sardinia, alias quam Eccleſiæ terras excolere, incultos autem jacere ejus interim agros, ei malo ſtuduit medicari. Cum vir dives Neapoli ſuis ipſe in ædibus Cœnobium extruxiſſet, ſervos ejus omnes hue illucque diſſipatos recolligi curavit Gregorius, ut terras colerent tam magnifici Fundatoris, ſui operis fructibus alerentur, reliquum Monaſterio offerrent.

VI. Si ſervi Eccleſiæ ſervas ſæcularium uxores duxiſſent, alias ipſis ſervas reſtitui curabat (5). *Si forte mancipiis Eccleſiæ noſtræ conjuncti ſunt, dando pro eis vicarios, eecompenſa.* Conquerente agricola Eccleſiæ, quod non pro modo ſui laboris remuneratus fuiſſet, Pontifex quanquam non neſcius non ſolos eum Eccleſiæ agros excoluiſſe, juſſit tamen cumulatiorem ei mercedem refundi (6). *Colonus Eccleſiæ queritur triennii tempoee ſe laboraſſe, & mercedem non ut dignum eſt, accepiſſe.* Quo patet, utcunque ſervilis videretur horum colonorum conditio, juſta tamen eos mercede donari ſolitos, perinde ut laboraſſent. Ubi inaudiit alium quendam Eccleſiæ agricolam, hoſpitalitatis ſtudioſiſſimum eſſe, (7) agrum Eccleſiæ illi dum ſuperſtes eſſet, addixit, omnibus illum abſolvi exactionibus, quo terræ ſuæ proventus omnes in hoſpitum ſolatia conſumeret. Vili quandoque pretio Gregorius emi ſibi curabat illos in Sardinia ſervos, qui Barbaricini vocabantur, (8) & qui eo probabiliter exiſtimantur ex Africa traducti fuiſſe, quo colendis eos Eccleſiæ terris addiceret.

VII. Docet nos denique Gregorius, non ſolam Eccleſiam Romanam patrimonium habuiſſe ampliſſimum, & per Italiam, Siciliam, Galliam, aliaſque Provincias ſparſum; ſed & Eccleſiæ Mediolanenſi & Ravennati ingentes fuiſſe agros in Sicilia, unde & conjicere datur de ceteris Eccleſiis. Ita enim ille de Eccleſia Mediolanenſi (9): *Unde poſſunt alimenta Sancto Ambroſio ſervientibus Clericis miniſtrari, nihil in hoſtium locis; ſed in Sicilia & in aliis Reipublicæ partibus conſiſtit.* Jam de Eccleſiæ Ravennatis patrimonio in Sicilia (10): *Quia patrimonium Eccleſiæ Ravennatis, quod in Sicilia conſtitutum eſt, &c.*

VIII. In Conciliis Galliæ propemodum omnibus ſtatuta ſunt nonnulla, ad tutelam fun-

(1) L. 1. Ep. 41. (2) L. 10. Ep 26. (3) L. 10. Ep. 28.
(4) L. 5. Ep. 12. L. 7. Ep. 96. L. 8. Ep. 4. (5) L. 9. Ep. 12. (6) L. 9. Ep. 15.
(7) L. 9. Ep. 26. (8) L. 8. Ep. 18. (9) L. 8. Ep. ult. (10) L. 9. Ep. 4.

fundorum & agrorum; qui vel Regum largitate, vel pietate fidelium Eccleſiæ adjecti fuerant. In Concilio Aurelianenſi I. congratulati ſunt Præſules munificentiæ Clodovæi Regis in Eccleſias (1). *De oblationibus vel agris quos dominus Rex Eccleſiis ſuo munere conferre dignatus eſt, vel adhuc non habentibus Deo inſpirante contulerit, &c.*

Sed & exemplis addocebit Gregorius Turonenſis, quam exaggerata & Regum & privatorum interdum liberalitas in Monaſteria & Eccleſias effunderetur, Biedericus Territorii Carnotenſis incola triginta annis conjugatus, & adhuc ſine prole, ſua omnia tranſcripſit Eccleſiæ & Abbati Sancti Martini. Natis poſtea ſibi liberis non pœnituit tamen illum ſuæ largitatis, cum eo ſe beneficio etiam obligatiorem eſſe intelligeret Beato Martino (2). *Verumtamen non refragavit acceptis filiis promiſſionem homo ille, ſed eis alia loca tribuens, quæ primum Sancto largitus fuerat, confirmavit.*

Venit aliquando Abbas Lupicinius copioſiſſimæ Congregationis parens ad Regem Chilpericum, ſuam ut ei ſummam nudaret inopiam. Juſſit Rex tantum agrorum addi, quantum alendis Monachis ſatis eſſet. Sed cum paupertatis amore incitatus impatienter ferret piiſſimus Abbas, a ſuis terrenas poſſeſſiones obtineri, Regem interpellavit, ut fructus & proventus largiretur potius ad ſui Cœnobii ſuſtentationem, quod & a Principe conceſſum eſt (3). *Agros & vineas non accipiemus; ſed ſi placet Poteſtati veſtræ aliquid de fructibus delegare, quia non decet Monachos facultatibus mundanis extolli, ſed in humilitate cordis, Dei regnum juſtitiamque ejus exquirere. At Rex cum audiſſet hæc verba, dedit eis præceptionem, ut annis ſingulis trecentos modios tritici, ejuſdemque menſuræ numero vinum accipiant, & centum aureos ad comparanda Fratrum indumenta, quod uſque nunc a fiſci ditionibus capere referuntur.*

IX. Non ita tum omnes afficiebantur Monachi. Incultos enim potius perſæpe agros ſuſceperunt, quos primi excolerent, & multo ſudore panem madefacerent, quo paſcebantur. Laudatiſſima erat & horum paupertas, qui poſſiderent illi quidem terras, ſed in commune, ſed ut patrimonium pauperum, ut patientiæ & laboris, ut pœnitentiæ denique materiam. Denique plus ſatis etiam emicuit opulentia Eccleſiæ Gallicanæ, & prædiorum ejus ubertas & copia, cum Optimates & Nobiles in hanc velut opimam prædam invaſerunt, & inſatiabili ac infanda avaritia & rapacitate, Majorum ſuorum illuſtriſſima monumenta largitatis deprædati ſunt.

X. In Anglia cum Rex Oſuvi victoriam valde inſignem reportaſſet de hoſtibus ſuis, filiam ſuam Cœnobio Virginum dicavit, uno non amplius ante anno natam, cum duodecim latifundiis, quorum ſingula a familiis decem excolebantur. *Singulæ poſſeſſiones erant decem familiarum*: etiam *ablato ſtudio militiæ terreſtris, ad exercendam militiam cœleſtem*. Ita Beda (4), qui paulo poſt commemorat *Monaſterium quadraginta familiarum* (5): aliud etiam familiarum quinquaginta. Hoc eſt, quorum agris colendis addictæ erant quinquaginta familiæ agricolarum, ſervili nexu vinctorum.

CAPUT XX. *P. 2. l. 3. c. 7.*

De Teſtamentis in favorem Eccleſiæ factis, a temporibus Clodovæi Regis ad Carolum Magnum.

I. Chriſto & Eccleſiæ dari permittebant Conſtantinus & Juſtinianus, ſine modo, ſine limite. Mos hæredis inſtituendi Chriſti, Martyris cujuſpiam, vel Archangeli.

II. Formulæ ſolemnes teſtamentorum minus neceſſariæ, ubi ea in gratiam Eccleſiæ fiebant.

III. Cœnobia ſuccedebant Monachis, & Monialibus, qui vita abibant inteſtati, vel ſine prole, ſine proximis. Si liberi eſſent, non tamen legitima portione Cœnobium fruſtrare poterant. Sed ſtatuere poterant, ut filii legitima portione contenti eſſent.

IV. Nec parcior Gentilium largitas in templa ſua & in Collegia.

V. Viduis & Diaconiſſis prohibitum eſt ab utroque Valentiniano, nequid Eccleſiæ donarent, aut legarent. Leges eorum a Marciano, & Juſtiniano abrogatæ.

VI. Epiſcopi executores Legatorum piorum.

VII. Quam non cupide ſe ageret Gregorius Magnus circa teſtamenta.

I. An-

(1) Can. 5. (2) In vita S. Martini L. 4. c. 12. (3) Vitæ Patr. c. 1.
(4) L. 3. c. 24. 25. (5) L. 4. c. 3.

Digitized by Google

I. ANnuerat Conſtantinus lege lata, ut teſtamento Eccleſiis fideles largirentur, ſine limite, quidquid religio, quidquid pietas ſuaderet (1). *Habeat unuſquiſque licentiam ſanctiſſimo Catholico venerabilique Concilio decedens bonorum quod optavit relinquere*. Ita in Codice Theodoſiano. At ſuo Juſtinianus Codici illam inſeruit a ſe editam Conſtitutionem, qua declarat, plura jam ſibi teſtamenta occurriſſe, *Jam enim in complura hujuſmodi teſtamenta incidimus*, quibus hæres ex aſſe, vel ex ſemiſſe, vel ex parte aliqua nuncupabatur Chriſtus, vel Archangelus quiſpiam, aut Martyr, non deſignata peculiari Eccleſia: & tum eam hæreditatem addici debere, vel primariæ ejus loci Eccleſiæ, vel ædi ſacræ Martyris, vel Archangeli, ſi qua ibi ſit (2). *Ex aſſe quis ſcripſerat Jeſum Chriſtum hæredem, aut ex dimidia, aut ex alia portione, &c.* Ulpianus in eo Titulo, *Qui hæredes inſtitui poſſint*, docet potuiſſe Romanos hæreditates ſuas tranſcribere, non quibuslibet Diis, ſed iis quos Senatus, vel Principes deſignaſſent, ut Jovi Capitolino, Marti Franciæ, Herculi Gaditano, Dianæ Epheſiæ, Cœleſti Carthaginenſi. *Deo inſtituere hæredes non poſſumus, præter eos, quos Senatusconſulto, & Conſtitutionibus Principum inſtituere conceſſum eſt*. Id Juſtinianus a ſuperſtitione & mendacio traduxit in germanam Dei religionem.

Ab eodem rurſus alibi pronuntiatum eſt, qua demum quiſque ratione donaſſet Eccleſiæ, teſtamento, donatione, legato, fideicommiſſo, quanquam teſtator executionem Epiſcopo non commendaſſet, executioni tamen inſtare debere Epiſcopum, ſi ceſſent proximi. Si cunctator vero ſit ipſe Epiſcopus, aut deſidioſus, cura executioni ad Metropolitanum, aut ad Patriarcham devolvatur. Denique nulli non fideli jus erit lege agere ad urgendam executionem, cum ejuſmodi res ea ſit, ut omnium prorſus interſit Eccleſiæ filiorum. *Cuicunque civium idem etiam facere licentia erit. Cum ſit enim communis pietatis ratio, communes & populares decet etiam affectiones conſtitui harum rerum executionis*. Sed Judex ipſe vindexque imminebit Imperator ſupinitatis Epiſcoporum in hoc negotio (3). *Etiam Imperialem motum ſuper hujuſmodi contemptu experietur*.

II. Teſtamenta in captivorum & pauperum ſolatium edita, noluit Juſtinianus irritari ob formarum juris ſolemnitates minus ſcrupuloſe ſervatas. Id cavit ipſe Conſtitutionibus iis publicatis, quibus ceu monumentis quibuſdam ſempiternis largitatis ejus & effuſæ in pauperes benevolentiæ memoria poſteritati commendetur. Nec illa nobis prætereunda eſt Conſtitutio, qua decernit, ut ſi quis Eccleſiæ legaverit aurum, vel fundos, ea lege ut diſtrahi nunquam poſſint, nec permutari, nec alienari, eam legem incorrupta fide ſervandam eſſe; propterea quod etſi mortale ſit, quidquid uſquam hominum eſt, immortalis ſit tamen Eccleſia, nec ullo temporum limite circumſcribendi ſint caritatis ejus theſauri (4). *Homini etiam cuicunque curſus unus eſt vitæ, ab opifice datus, cujus finis eſt omnino mors: venerabilibus vero domibus & earum cœtibus, indeſinenter a Deo cuſtoditis, non eſt neque ſecundum earum poſſeſſiones inducere aliquam metam: ſed quoſque utique permanſerint venerabiles domus, manent autem in perpetuum, & uſque ad hujus ſæculi conſumationem, quouſque Chriſtianorum nomen apud homines erit & coletur: æquum itidem & eſt manere & in perpetuum relictas erogationes, aut reditus immortales, ſemper piis actionibus nunquam ceſſaturis ſervituros*.

III. A Theodoſio Juniore & Valentiniano jam ſancitum fuerat, ſi Epiſcopus, Clericus, Monachus, Monialis inteſtati morerentur, & carerent proximis, res eorum omnes ad Eccleſiam, vel Cœnobium transferrentur (5). *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Diaconiſſa, ſeu Subdiaconus, vel cujuslibet alterius loci Clericus; aut Monachus, aut mulier, quæ ſolitariæ vitæ dedita eſt, nullo condito teſtamento deceſſerit, nec ei parentes utriuſque ſexus, vel liberi, vel agnationis cognationiſque jure jungantur, vel uxor extiterit: bona quæ ad eum vel eam pertinuerunt, ſacroſanctæ Eccleſiæ, vel Monaſterio, cui ſorte fuerat deſtinatus, aut deſtinata, omnifariam ſocientur*.

Nec minor Juſtiniani propenſio ad Cœnobio-

(1) Cod. Theod. De Ep. & Cler. l. 4. (2) Cod. de Sacroſ. Eccl. l. 1. Lect. 26. Et Novel. 131. c. 1.
(3) Cod. De Epiſc. & Cler. l. 1. Lect. 45.
(4) Ibid. Lect. 49. Novel. 23. c. 12. Cod. de Epiſc. & Cler. L. 1. Lect. 56.
(5) Cod. Th. L. 5. T. 3. c. 1. Cod. l. 1. De Epiſc. & Cler. Leg. 20.

nobiorum opes amplificandas (1). Statuit enim ut omnium, qui in Cœnobiis profiterentur, nec liberorum quidquam ſuſtuliſſent, res omnes ad Monaſterium conferrentur (2). *Si qua mulier, aut vir Monaſticam elegerit vitam, & intraverit Monaſterium, filiis non extantibus, Monaſterio quod ingreditur, res ejus competere jubemus*. Si proles iis ſit, legitimam ei portionem non ſubtrahent, ſed nec ſibi etiam ipſis, hoc eſt, monaſterio eam ſubtrahent. *Propria ſua perſona filiis connumerata, unam ſibi partem omnibus modis retineat; quæ debeat juri Monaſterii competere*. Ita nec filii, nec Cœnobia legitima hæreditatis portione fraudari poſſunt: ceteroqui in poteſtate eſt parentum reliquam hæreditatem vel filiis addicere, vel tranſcribere Monaſterio. Perſpicua ſunt in eam rem ipſa legis verba; ſed & ex iis quæ ſequuntur, argumentum in id non leve exprimetur. Nam ſi ante vita excedant parentes, quam liberis & Monaſterio res ſuas partiantur, filii quidem legitima portione contenti eſſe jubentur, reliquis Monaſterio bonis omnibus ceſſuris. *Si vero in Monaſterio degens moriatur, antequam inter filios ſuos proprias diſtribuat res, legitimam partem filii percipiant, reliqua vero ſubſtantiæ pars Monaſterio competat*. Vetuit denique Juſtinianus, ne vel parentes a filiis, vel filii a parentibus hæreditatis ſpe & jure ejicerentur, ob aliqua ante profeſſionem Monaſticam commiſſa (3). *Nullam vero licentiam damus, aut parentibus filios, ſecularem vitam relinquentes, velut ingratos a ſua excludere hæreditate, pro ea culpa, quæ Monaſticam ante profeſſionem admiſſa ſit*. Ita verti debuit contextus Græcus, a quo receſſit Editio Latina. Hæ nimirum tunc vigebant regulæ Juris Civilis & Chriſtiani, ut qui in Cœnobium ſe recipiebat, ſi necdum de rebus ſuis quidquam decreviſſet, ſua hac ipſa profeſſione teſtificaretur, ſe Deo ſeipſum & ſua omnia addixiſſe, illæſa legitima portione liberorum, conjugis, creditorum (4). *Nunc autem cum Monachus factus eſt, hoc ipſo ſuas res omnes obtuliſſe Monaſterio videtur, ſi prius teſtatus non ſit, &c. Ingredientem ſimul ſequuntur omnino res: licet non expreſſe, qui introduxerit eas, dixerit; & non erit dominus earum ulterius ullo modo*.

IV. Illud jam attigimus a viro doctiſſimo animadverſum, quantumvis amplum & munificum videretur Theodoſii Junioris decretum, ut ſi Clerici, ac Monachi fato ante ſuo raperentur, quam teſtamentum condidiſſent, & ſine ullis legitimis hæredibus, ſubſtantia eorum omnis ad Eccleſiam, vel Monaſterium transferretur, gratiam illam omnibus communem & uſitatiſſimam fuiſſe Societatibus & Collegiis, cujuſmodi erant Decurionum, Militum, Nautarum, aliorumque. Collegia enim hæc omnia hæreditates adibant omnium ſui cœtus, qui inteſtati, & ſine neceſſario hærede obirent. Mira hinc laus exiſtit Eccleſiæ, quod tandiu non laboraverit, ut privilegio eo donaretur, quo jam olim fruebantur Collegia tam viliſſima Gentilium. Extremis hujus legis verbis illud inſinuatur; caducas eas hæreditates ante prædæ objecta fuiſſe iis, qui eas ab Imperatoribus petere occuparent. Cum Præfectus Taurus, ad quem Lex iſta ſcribebatur, peculiari quadam neceſſitudine cum Theodoreto & Iſidoro Peluſiota eſſet conjunctiſſimus, probabile eſt iiiis ſuggerentibus & ipſo flagitante eam legem ab Imperatore publicatam.

V. In primam Conſtantini legem hoc Capite allegatam illud hic rurſus obſervabimus, ab eo concedi, ut Eccleſiæ donetur, tanquam Collegio, ac Conventui, *Catholico Concilio*: ut Marcus Aurelius conceſſerat Conſtitutione ſua, ut omnibus omnium artium & profeſſionum Collegiis quidvis legaretur. Ea lege nec perſonis, nec rebus terminus ullus præſcribitur, cum Eccleſiæ Catholicæ donare volent. Ita integrum fuit fundos, domos, terras dare. Cumque ea Lex *ad Populum* ſcripta fuerit, hinc merito conjiciuntur rivuli quidam largitionum in Eccleſiam effluxiſſe Romanam. Denique in controverſiam vocari non poteſt, quin Conſtantinus, Marcianus, & Juſtinianus fundos terraſque donari teſtamento Eccleſiæ conceſſerint, ſumma quadam libertate & immunitate, cum nulla uſquam exiſtant veſtigia juris, vel exactionis cujuſquam ex eo, quod terræ tributis obnoxiæ Eccleſiæ addicerentur.

VI. Januario Calaritano Metropolitano mandavit Gregorius Papa, ut tota legum abuteretur auctoritate ad urgendam executionem

(1) Ibidem. (2) Novel. 123. c. 38. (3) Ibid. c. 41.
(4) Cod. l. 1. De Ep. & Cler. Lect. 20. Novell. 5. c. 5.

Digitized by Google

tionem extremarum voluntatum eorum qui ſua Cœnobiis bona teſtamento legaſſent (1). *Solerter ſecundum quod leges præcipiunt, admonere te volumus, ne piæ vivorum, aut defunctorum voluntates, tua, quod abſit, remiſſione caſſentur*. Si hæredes autem ultra annum ceſſent, a fundando, vel conſtruendo Cœnobio, jubet ut Epiſcopus ipſe executionem teſtamenti adgrediatur, ſicut leges ipſæ præſcribebant. *Secundum piiſſimas leges, dilatas defunctorum pias voluntates, Epiſcopali ſupplebis ſtudio*. Subdiacono, qui Nuntii munus obibat, reſcripſit, ut executioni mandari curaret teſtamentum Comitioli, qui deuncem, ſeu ſextam partem hæreditatis Eccleſiæ, tantundem duobus libertis legaverat (2). *Nam ſacrilegium & contra leges eſt, ſi quis quod Eccleſiis relinquitur retinere tentaverit*. Agit denique Pontifex in Dialogis, de Spoletana puella nobili quam hæreditatis ſuæ exortem fecerat pater, quod præter ejus voluntatem Monaſticam induiſſet veſtem: ita ut nonniſi permodici agri partem illi reliquerit. *Qua ex re factum eſt, ut eam pater ſuæ ſubſtantiæ exhæredem faceret, nihilque ei aliud niſi ſex uncias unius poſſeſſiunculæ largiretur*. Unde perſpicis Monachos & Moniales paternæ hæreditatis cernendæ poteſtate gaviſos ſemper fuiſſe, ut infra operoſius ſuo loco manifeſtabimus.

VII. Sed ut ne qua terrenæ cupiditatis fuligo ſanctiſſimo illinatur Pontifici, nihil aſpernanti bonorum Eccleſiæ temporalium: luculento hic exemplo ſuſpiciones id genus omnes abſtergemus. Jubebant leges ut hæres pecunia ſua emeret, & legatario daret, quod ei cunque teſtator legaſſet ex alienis rebus. Vetuit Gregorius Eccleſiam hoc uti jure, quod ea quidem in re terrenæ leges cœleſtibus non conſentirent; & quanquam temporalibus Eccleſiæ commodis conducibiles eæ viderentur, erant tamen omnino infenſæ ejus ingenio, conſiliis, divitiis ipſis, quas non alias ipſa veriores interpretatur, quam juſtitiæ & caritatis (3). *Et quidem quid in hac re ſæculi leges habeant, & ipſi noſtis, & nos audivimus, quia hæres ad ſolvendum cogitur, ſi auctor ejus, vel teſtator aliena legaverit. Sed quia fraternitatem veſtram lege Dei, non autem lege ſæculi novimus vivere, valde mihi injuſtum videtur, ut, &c.* Hæc Gregorius ad Epiſcopum Meſſinenſem, quem & hoc rurſum admonebat, ut ne ea quidem acciperet, quæ Teſtator ſponte ſua pro ſepultura offerebat, niſi in hæreditariis bonis ſupereſſet, quo familia foveretur. *Conſiderare, ut arbitror, debuiſtis, quæ eſſet ſumma ejus ſubſtantiæ; ſi quid eſſet, unde hi quos reliquerat, ſuſtentari debuiſſent; & tunc pro ſepultura ejus accipere*.

Accipe & aliud alieni a terrenis omnibus animi ſpecimen pulcherrimum. Eccleſiam Ammonicam matrona domo & agro donaverat. Stephania nurus ejus & Calixenus filius ad Gregorium propere perrexerunt, ut ſuæ illi aperirent paupertatis anguſtias. Reſtituit illis Pontifex agrum domumque. Non quo neſciret rerum Eccleſiæ alienationes legibus & canonicis damnari inſtitutis: ſed in ſchola caritatis illud olim hauſerat, alteque combiberat, caritati leges & Canones ſervire: porro nihil Legibus, Canonibuſque tam conſentaneum, quam juris rigorem clementia mitigari; beatiſſimum eſſe largiri, cum vel maxime qui largitur, de inopia nihil ipſe quidem periclitetur (4). *Quanquam ea, quæ ad Eccleſiæ jura perveniunt, alienari legis ratio non permittat: temperanda tamen interdum eſt cenſura diſtrictionis, ubi miſericordiæ reſpectus invitat. Maxime quando tanta eſt quantitas, quæ nec dantem onerat, & accipientis pauperiem juxta aliquid conſolatur, &c. Ne plus ſequi rigoris viam, quam cauſas videamur pietatis complecti, &c. Melius eſt in dubiis non diſtrictionem exequi, ſed ad benignas potius partes inflecti, &c.*

CAPUT XXI. *P. 2. l. 3. c. 8.*

De Teſtamentis in favorem Eccleſiæ per Gallias a Clodovæo ad Carolum Magnum.

I. In Gallicanis Conciliis excommunicatione innodantur, qui rapiunt vel repetunt, quæ Eccleſiis etiam ſine ſcripto relicta ſunt.

II. III. Teſtamenta ibi Clericorum, legum formulis abſolvuntur.

IV. Leges noſtræ canonicæ, Regum auctoritate fultæ, adverſus Leges Romanas teſtamentorum convaluerunt.

V. Quod Epiſcopo legatur ab aliis, quam a pro-

(1) L. 3. Ep. 10. (2) L. 8. Ep. 6. (3) L. 7. Ep. 4. (4) L. 3. Ep. 23. 40.

a proximis, juris id Eccleſiæ eſt.

VI. Fidiſſima in fideicommiſſis Eccleſia.

VII. Leges Monaſticæ in Galliis receptæ, Monaſteriis ſecundæ & conducibiles, cum modo tamen.

VIII. IX. X. Filii familias, qui in Cœnobiis profeſſi erant, defuncto patre hæreditatem & ipſi adibant, & bona ſua largiebantur pauperibus, fratribus, Cœnobio, pro ſuo libitu, dum ne quid ſibi proprium retinerent.

XI. A Chilperico Rege vetitum non eſt, ne quis teſtamento Eccleſiam hæredem ſcriberet.

I. NEc in Eccleſia Gallicana elanguit vel cura tutandi patrimonii Chriſti, vel terrenarum rerum & cupiditatum deſpicientia. Intentata eſt in Concilio Aurelianenſi IV. excommunicatio iis, qui retinerent, vel repeterent fundos Eccleſiæ, a Majoribus, vel ab ipſiſmet ante donatos, ſine ullo chartarum inſtrumento (1). *Quicunque pro devotione ſua oblationis ſtudio aliquid in campellis, vel in vineolis, etiam abſque ſcriptura probatur Eccleſiæ contuliſſe: ſi poſtmodum vel ipſe vel hæres ejus hoc auferre voluerint, &c.* Eadem comminatio in Concilio Aurelianenſi V. innovatur (2) adverſus pauperum hos homicidas. Hinc illæ enim iræ, minæque, & diræ, *Ut necator pauperum communione privetur.*

II. Cum plerumque Epiſcoporum & Clericorum teſtamenta lucro cederent Eccleſiæ, ideoque convellerentur a proximis, quo a ſæculi Judice reſcinderentur, tanquam legum formulis adverſa: ſerpenti huic peſti obviam ire ſtuduit Concilium Lugdunenſe II. ſtatuto ut nihilo ſecius ad exitum ea teſtamenta perducerentur, cum illis abunde proderetur voluntas ultima teſtatoris, quamvis minutiæ formularum legalium non ita ſcrupuloſe ſervatæ eſſent (3). *Quia multæ tergiverſationes infidelium Eccleſiam quærunt collatis privare donariis, id convenit inviolabiliter obſervari, ut teſtamenta, quæ Epiſcopi, presbyteri, ſeu inferioris ordinis Clerici, vel donationes, aut quæcunque inſtrumenta propria voluntate confecerint, quibus aliquid Eccleſiæ vel quibuſcunque conferre videantur, omni ſtabilitate conſiſtant. Id ſpecialiter ſtatuentes, ut etiamſi quorumcunque religioſorum voluntas, aut neceſſitate aut ſimplicitate aliquid a ſæcularium legum ordine videatur diſcrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcuſſa manere, & in omnibus Deo propitio cuſtodiri.*

III. Nec me fugit ad eos hunc poſſe deflecti Canonem, qui plura dant Eccleſiæ, quam per leges liceat: ſed ad minus obſervatas legum formulas malui eum trahere, quod eo manifeſte pertineat Concilium III. Pariſienſe, quod Lugdunenſi II. præiverat (4). *Ut quia nonnulli per quaslibet ſcripturas pro captu animi de facultatibus ſuis, Eccleſiis aliquid contuliſſe probantur, &c.* Quod iiſdem rurſum verbis firmatum eſt in Concilio II. Turonenſi (5). Tritum horum Conciliorum ea verba, *pro captu animi, ſimplicitate*, viſa mihi ſunt ſolam formularum incuriam notare.

IV. Verum id præ ceteris ponderandum ſedulo eſt in his tribus Canonibus, per eos derogari legibus Gallorum, Francorumque civilibus, tritiſſimo tunc uſu receptis. Clotarius I. in Edicto Confirmationis Concilii Pariſienſis III. Romanos ſanxit, hoc eſt, Galliarum vetuſtos incolas, & eorum poſteros, qui Romano paruerant Imperio, antequam Franci ex Germania in has ſe regiones infunderent, legibus Romanis ſeſe accommodaturos. *Inter Romanos negotia cauſarum Romanis legibus præcipimus terminari.* Sed idem ipſe Rex videtur ſtatuto Concilii Pariſienſis ſuffragari, & derogationi ibi factæ legum Romanarum, cum eodem edicto confirmat donationes omnes in gratiam Eccleſiæ factas (6). *Ut oblationes defunctorum Eccleſiis deputatæ, nullorum competitionibus auferantur, præſenti conſtitutione præſtamus.* Romanæ & Gallicanæ hic Reipublicæ reliquias abſorbuit tandem aliquando Francica dominatio; unde & leges Romanorum teſtamentariæ ceſſere legibus canonicis, auctoritate Regia ſubnixis. Quin & poſteriora Concilia eandem quam Pariſienſe III. ſibi ſumpſere licentiam ac libertatem, abſolvendi fideles ab obſervatione ſpinoſa formularum teſtamentariarum Juris Romani, ut ſupra liquebat ex Conciliis Lugdunenſi & Turonenſi; utque ex Concilio rurſus patet Pariſienſi V. (7) quo Lugdunenſi II. novus vigor additur.

V. Perneceſſarium in Concilio Remenſi edi-

(1) Can. 19. (2) Can. 16. (3) Can. 2. (4) Can. 1. (5) Can. 25.
(6) Conc. Gall. tom. 1. pag. 318. (7) Matiſcon. I. Can. 4. Pariſ. V. Can. 10.

Digitized by Google

editum eſt Decretum (1), de ſucceſſionibus quæ Epiſcopo ab illis tranſcribebantur, qui proximi ejus non eſſent. Sive enim eæ Epiſcopo & Eccleſiæ, ſive Epiſcopo uni aſcriberentur, in Concilio pronuntiantur illas Eccleſiæ omnino addici. Primum quod ſimilius veri ſit, fidelem ei legare voluiſſe, a quo ſperet in cœlis multo cum fœnore, quod hic dederit, ſe recepturum. Secundo quod æquiſſimum ſit, iis quæ Epiſcopo legantur, frui Eccleſiam, cum Eccleſiæ infinitis bonis fruatur Epiſcopus (2). *Pontifices quibus in ſummo ſacerdotio conſtitutis, ab extraneis duntaxat aliquid aut cum Eccleſia, aut ſequeſtratum dimittitur, aut donatur: quia ille qui donat, pro remedio animæ ſuæ, non pro commodo Sacerdotis comprobatur offerre: non quaſi ſuum proprium, ſed quaſi dimiſſum Eccleſiæ, inter facultates Eccleſiæ computabunt. Quia juſtum eſt, ut ſicut Sacerdos habet quod Eccleſiæ dimiſſum eſt, ita & Eccleſia habet quod relinquitur Sacerdoti.*

VI. Denique hoc eodem Concilio definitur, nec ab Eccleſia retineri poſſe, nec ab Epiſcopo, quod eis per fideicommiſſum dimiſſum eſt. *Sane quidquid per fidei commiſſum, aut Sacerdotis nomini, aut Eccleſiæ fortaſſe dimittitur, cuicunque alii poſtmodum profuturum, id inter facultates ſuas Eccleſia computatum retinere non poterit.*

VII. A Conciliis jam ad Monaſticas defluendum nobis eſt Regulas, quarum in Galliis dominata eſt auctoritas, cumque complures earum a Regula B. Benedicti derivatæ, vel ad eam revocatæ ſint, ab hac initium faciemus, ut pateat quanta Monachis eſſet, & Sanctimonialibus puellis facultas, ſua Monaſterio addicendi, ſive ante, ſive poſt Profeſſionem. Declarat ergo Regula B. Benedicti, quiſquis in Congregationem Monaſticam admittitur, eum antequam profiteatur, aut ſua omnia pauperibus erogare debere, aut Monaſterio largiri, ut ſibi proprium reſervet nihil, cum deinceps ne proprii quidem corporis poteſtatem habiturus ſit (3). *Res ſi quas habet, aut eroges prius pauperibus, aut facta ſolemniter donatione, conferat Monaſterio, nihil ſibi reſervans ex omnibus.* Si viri nobiles Cœnobio filios ſuos offerant, juramento aſtringuntur, ne quid unquam illis dent; aut ſi quid dare cupiant, Monaſterio daturos, retento, ſi lubeat, uſufructu. *Sub jurejurando promittant, quia nunquam ei aliquid dent, &c. Vel certe ſi hoc facere noluerint, & aliquid offerre volunt in eleemoſynam Monaſterio pro mercede ſua, faciant ex rebus, quas dare volunt Monaſterio, donationem, reſervato ſibi, ſi ita voluerint, uſufructuario.*

VIII. Non improbabile eſt, in Regula B. Benedicti illud poni, filiosfamilias poſt Profeſſionem jam ſuccedere in patrias hæreditates non poſſe; compellique ſolitos parentes, ut pollicerentur & jurarent, nullam ad eas hæreditatis partem tranſmiſſum iri. In Regula vero Cæſarii uſus emicat prorſum contrarius. Statuto enim fixoque eo, ut ne virgines & viduæ religioſa induantur ante veſte, quam renuntiaverint omnibus bonis, & pro arbitratu ſuo de iis ſtatuerint (4): *Non recipiantur, niſi antea de omni facultatula ſua, cui voluerint, chartas, aut donationes, aut venditiones faciant, ita ut nihil ſuæ poteſtati reſervent;* ſtatuitur, ut quibus ſuperſtes eſt parens uterque, vel alteruter, aut qui per ætatem nondum poſſunt de rebus ſuis diſponere, eæ tunc de iis diſponant, cum ea ætate fuerint, qua ſui ſuorumque compotes ſint. *Illæ vero quæ adhuc vivis parentibus ſubſtantiam ſuam in poteſtate habere non poſſunt, aut adhuc ætatis minoris ſunt, chartas tunc facere compellatur, quando res parentum in poteſtate habere potuerint, aut ad legitimam ætatem pervenerint.*

IX. Regula Tetradii Presbyteri, & nepotis Sancti Cæſarii, quam & ipſius Cæſarii eſſe quidam autumant, idem ſtatuit de Monachis (5); *Veſtimenta laica non ei mutentur, niſi antea de facultate ſua chartas venditionis faciat, ſicut Dominus præcipit, vade, vende, &c. Certe ſi non vult vendere, donationis chartas aut parentibus, aut Monaſterio faciat, dummodo liber ſit, & nihil habeat proprium. Si vero pater ejus, aut mater vivat, & non habet poteſtatem faciendi, quando illi migraverint, cogatur facere.* Quibus proxime alludit Regula Aureliani Archiepiſcopi Arelatenſis (6): *Qui minoris ætatis ſunt, aut vivis parentibus in Monaſterium ingrediuntur, chartas tunc facere compellantur, quando ætate probati fuerint, aut res parentum in poteſtate habuerint.*

X. Regula Magiſtri parentes cogit, ut omni prorſus hæreditatis ſpe exuant filium,

(1) Can. 10. (2) Can. 20. (3) Cap. 58. 59. (4) Cap. 4. (5) Cap. 1. (6) Cap. 47.

quem Religioni vovent ne terrenæ illum aliquando ſucceſſionis illecebra a Clauſtro abducat, & cœleſtis hæreditatis faciat exortem. Triplex autem ibi proponitur ratio rei perficiendæ. Vel portione hæreditatis legitima, quæ huic competeret, pauperibus erogata: vel ea ipſa tripartita in pauperes, in propinquos, & in Cœnobium: aut ſimplici juramento nihil unquam rei terrenæ daturos ei, qui ea jam non poſſit gaudere, quin ejiciat & excludat ipſe ſeſe ab æterna & cœleſti voluntariæ paupertatis mercede (1). *Quia portio ejus adhuc in veſtra eſt poteſtate, vos tangit de ea Dominicam vocem audire; ut pro filio veſtro apud vos nihil remaneat in ſæculo, niſi Deus. Quod ſi gravis vobis hæc divina præceptio eſt, de portione ejus tres fiant partes æqualiter, una Abbatis manibus pauperibus erogetur, aliam vobis vel fratribus derelinquat, tertiam vero partem viatici ſui utilitate deferat ſecum, Monaſterii ſanctorum uſibus profuturam. Quod ſi utræque vobis graves ſunt voces, ut nec Deum audiatis pauperibus erogando, & filii animam redimendo: nec noſtrum conſilium partibus dividendo, & auferendo ab eo ſæcularem ſubſtantiam, vel nudum & ſolum filium Deo largite: ita ut jurejurando per ſancta Evangelia, promittatis ei, ulterius eum de veſtra patrimonii ſubſtantia nihil habere.*

Per Leges Burgundicas (2) fas erat puellis ſanctimonialibus quæ pater ipſis dimiſiſſet, ea pro arbitratu cui vellent largiri, uti & matris res mobiles; ſi vivere deſiſſet ante pater, quam juſta eas hæreditatis portione muneraretur, legitimæ ſuæ portionis uſumfructum aſſequebantur.

XI. Chilperico Regi ea temere maculæ illita eſt, quod teſtamento quidquam dari Eccleſiæ vetuiſſet. Non id ſonant verba Gregorii Turonenſis, ſed oppreſſa eſſe ab eo aliqua ejuſmodi teſtamenta, ut ad exitum perduci non potuerint. Succeſſor ejus Guntramnus eum obicem amovit, priſtinamque reddidit teſtamentorum executioni libertatem (3). *Multa & ipſe Eccleſiis conferens, teſtamenta quoque defunctorum, qui Eccleſias hæredes inſtituerant, & a Chilperico compreſſa fuerant reſtauravit, multis ſe benignum exhibens, ac multa pauperibus tribuens.*

CAPUT XXII. *P. 3. l. 3. c. 4.*

De fundis, terris, domibus Eccleſiæ oblatis poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Illæ ab Eccleſia oblationes rejiciuntur, quibus filii, vel proximi offerentium ad mendicitatem adigerentur.

II. Damnantur & Clerici qui per cuniculos adrepunt, ut Eccleſiæ dari ſuadeant.

III. Ab ea reſtituuntur, ſi quæ malis his artibus verſuti captatores eblanditi ſint, vel expugnarint.

IV. Accipit & ſervat Eccleſia, exemplo Chriſti & Apoſtolorum, ubi ad dandam dux & hortatrix eſt pietas & ſapientia.

V. Terræ, vineæ, & ceteræ id genus oblationes, hoſtiæ ſanctæ ſunt.

VI. VII. Conciliorum zelus æſtuans & intrepidus, ne quæ data ſemel Chriſto ſunt, auferantur.

VIII. Ea erat oblationum ubertas & opulentia, ut laici ad earum aliquam partem eniterentur.

IX. De donationibus fraudulentis, ad onera publica declinanda.

I. DE his terrarum & fundorum oblationibus apparet ſumi debere illud Caroli Magni Capitulare, ubi eas vetat, quæ fieri non poſſint, niſi excuſſis hæreditate filiis, proximiſque ejus, cujus largitas in laude eſſet, ſi modum tenuiſſet (4). *Statutum eſt, ut nullus quilibet Eccleſiaſticus ab his perſonis res deinceps accipere præſumat, quarum liberi aut propinqui hac inconſulta oblatione poſſint rerum propriarum exhæredari. Quod ſi aliquis hoc deinceps facere tentaverit, a Synodali vel Imperiali ſententia modis omnibus feriatur.* Non prohibet Carolus dari accipique terras, ſed hæreditates totas, & ne eas quidem dari vetat recipique, niſi ubi nati ſunt & proximi, exhæredes futuri. Integrum ergo erat Eccleſiæ fundos oblatos admittere, immo & hæreditates ex aſſe, eorum qui prole & proximis deſtituerentur. Quam conſentiant hæc Auguſtini, ceterorumque Patrum doctrinæ & moderationi, facile intelligitur ex

(1) Cap. 91. (2) Tit. 14. (3) L. 7. c. 8. (4) L. 1. c. 89.

Digitized by Google

ex ſuperius diſputatis. Ex quo & illud conjectura augurari licet, hanc legem a Carolo ſancitam hortatrice Synodo aliqua Epiſcoporum: unde & ejus executio facienda declaratur *Synodali vel Imperiali ſententia.*

II. In Concilio Cabilonenſi III. anni 813. cenſoria perſtringuntur virga Clerici ii, qui veteratorie adrepunt ſæcularibus viris, ut eos projiciant ad res ſuas Eccleſiæ legandas. Id quippe non minus pugnat Clericorum inſtituto, quorum eſt dare potius, quam accipere; erogare, quam coacervare; quam ipſarum naturæ oblationum, quas æquum eſt voluntarias eſſe (1). *Animarum quippe ſalutem inquirere debet Sacerdos, non lucra terrena, quoniam fideles ad res ſuas dandas non ſunt cogendi, neque circumveniendi. Oblatio namque ſpontanea eſſe debet. Eccleſia vero ſancta non ſolum fideles ſpoliare non debet, quin potius inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & ceteri neceſſitatem patientes, a ſancta Eccleſia, utputa a pia matre & omnium gubernatrice, ſubſidium accipiant.*

III. Cumque his veriutorum hominum præſtigiis aliqui ſe jam, ſuaque Cœnobiis dedidiſſent; hos veteratores Concilium ad pœnitentiam canonicam ablegat. *Pœnitentia canonicæ, ſive regulari, utputa turpis lucri ſectatores ſubjiciant.* Hanc ſuſpicamur publicam eſſe pœnitentiam, quæ in Monaſteriis peragebatur. Et hic enim error non fere cadebat, niſi in Prælatos, Abbates & Monachos. Eos quidem qui vel ſic clauſtrali ſe illigarunt profeſſioni, nequaquam ab eo vinculo, aut a perſeverandi neceſſitate abſolvit Synodus. At bona ipſa, quæ captando extorta quodammodo fuerant, jubet parentibus reſtitui, vel proximis: quod quæ ſuarum in hæreditatum conſortium pauperes omnes vocat Eccleſia in commune, ejus non ſit, privata quenquam hæreditate fruſtrare (2). *Res namque quæ ab illectis & negligentibus datæ, ab avaris & cupidis non ſolum acceptæ, ſed rapta noſcuntur, hæredibus reddantur, qui dementia parentum, & avaritia incentorum exhæredati eſſe noſcuntur.*

IV. At quæ religioſa circumſpectione Deo & Eccleſiæ offeruntur terræ, nullus de eis controverſiam facere jure poteſt (3). *Hoc vero quod quiſque Deo juſte & rationabiliter de rebus ſuis offert, Eccleſia firmiter tenere debet.* Concilium Aquiſgranenſe II. anni 836. ex Auguſtino primum declarat, de induſtria Chriſtum in futurum aliquid oblatæ pecuniæ voluiſſe a diſcipulis ſuis ſervari, ut Eccleſiæ ſuæ, venturiſque ſæculis hoc præconderet exemplum, eamque dedicaret ipſemet formam, pecunias, terras, hæreditates oblatas ſumendi, ſervandique in futuros Religionis, Cleri, & pauperum uſus (4). *Quare, inquit Auguſtinus, loculos habuit, cui Angeli miniſtraverunt, niſi quod Eccleſia ejus loculos ſuos habitura erat? Ecce quibus tanti Doctoris documentis inſtruimur, quia quod in capite præceſſit, in corpore ejus, quod eſt Eccleſia, videtur impletum. Porro Chriſtum & Eccleſiam, unam perſonam eſſe non neſcimus. Et ideo quæ Eccleſiæ ſunt, Chriſti ſunt; & quæ Eccleſiæ offeruntur, Chriſto offeruntur: & quæ ab Eccleſia ejus tolluntur, proculdubio Chriſto tolluntur. Eſto erat futurum, ut Eccleſia Chriſti nummos haberet; ſi nummos, utique & prædia, & mancipia, & diverſarum ſpecierum innumera ornamenta.* Tum declarat Concilium ipſos Apoſtolorum Actus & Sanctorum Patrum Commentarios fidem facere, jam ab incunabulis ſuis, & ex ipſis Apoſtolorum inſtitutionibus, cœpiſſe Eccleſiam locupletari oblationibus agrorum, prædiorumque (5). *Per Petrum in Occidentis, per Joannem in Orientis, ſive Aſiæ partibus, per Paulum in tota generaliter mundi latitudine, fundata & ex oblationibus fidelium ditata atque honorata Eccleſia.*

V. Sed illud longe præclariſſimum, quod habetur alio Capitularium libro, ubi terræ, fundi, domus, hæreditates prædicantur, oblationes eſſe, & hoſtiæ, non minus ſacræ, quam quæ Altaribus imponuntur (6). *Omnia quæ Domino offeruntur, proculdubio Domino conſecrantur; & non ſolum ſacrificia, quæ a Sacerdotibus ſuper Altare Domino conſecrantur, oblationes fidelium dicuntur; ſed quæcunque & a fidelibus offeruntur, ſive in mancipiis, ſive in agris, vineis, ſilvis, pratis, aquis, aquarumque decurſibus, artificiis, libris, utenſilibus, petris, ædificiis, veſtimentis, pellibus, laniſiciis, pecoribus, paſcuis, membranis, mobilibus & immobilibus, vel quæcunque de his rebus Domino Eccleſiæque offeruntur, Domini indubitanter conſecrantur, & ad jus*

(1) Can. *6. 7.* (2) Ib. Can *7.* (3) Ibid. (4) L. 3. c. 7. 20. 21. Capit. l. *6.* c. 302.
(5) Conc. Aquiſ. II. ad Pipin. Regem l. 1. c. 12. (6) L. 6. c. 303.

Digitized by Google

jus pertinent Sacerdotum.

VI. Hinc infertur, cum unam in perſonam Chriſtus & Eccleſia coierint, Chriſto auferri, quidquid auſertur Eccleſiæ. *Et quia Chriſtum & Eccleſiam unam perſonam eſſe veraciter agnoſcimus, quæcunque Eccleſiæ ſunt, Chriſti ſunt. Et quæ ab Eccleſia tolluntur, ſive alienando, ſive vaſtando, ſive invadendo, ſive minuendo, ſive diripiendo, Chriſto tolluntur.*

Cumque citra furti crimen & ſacrilegium rapi non poſſint res Eccleſiæ, nec illud elui queat, niſi per publicam pœnitentiam; hinc fit ut Epiſcopi, utpote non diſpenſatores tantum, ſed & vindices bonorum Eccleſiæ, non poſſint communioni ſuæ hos prædones ſociare, niſi plena ubi perfuncti fuerint ſatisfactione. *Talium vero ſcelerum patratoribus niſi poſt ſatisfactionem, nec vivis, nec mortuis communicare debemus.* Quod certe munus ſuum obiere Patres Concilii II. Aquiſgranenſis tam excelſo & infracto animo, ut Pipinum Aquitaniæ Regem compulerint, quæ expilaverat, Eccleſiis reſtituere. Tres libros ei Regi obtulerunt, qui ejus Concilii nomine circumferuntur, & in quos conglobata ſunt, quæ pulcherrime & vehementiſſime dicta ſunt in Scripturis & in Sanctorum Patrum monumentis, adverſum Magnatum & Principum intemperias, maxime in uſurpationes ſacrilegas bonorum Eccleſiæ.

VII. De eodem argumento fervore non diſpari egit Concilium Tullenſe II. anni 860. apud Tuſiacum, admonitis Principibus, quam ſceleſtum, & omnibus cœleſtis iræ fulminibus obruendum ſit, patrimonii pauperum expilatores eos eſſe, qui ejus inſtituti fuerant defenſores (1). *Unde ſummopere caveant potentiores quique, ne præſumant in damnationem ſuam res ſibi Eccleſiaſticas, neque fatigent, neque affligant inconſuetis conſuetudinibus Dei Eccleſias & loca Sanctorum; ſcientes quia res Eccleſiaſticæ vota ſunt fidelium, patrimonia pauperum, pretia peccatorum, & in tuitione atque defenſione Chriſti conſiſtunt, qui eas terræ Principibus atque primoribus ad defendendum & conſervandum, non ad affligendum vel uſurpandum, ſive præſumendum commiſit.*

VIII. Erant ergo pietatis, propriæque ſalutis immemores aliqui, qui Chriſti patrimonium compilabant; nec deerant tamen, qui eam ſarcirent labem, & pleraque in dies ei adjicerent, quo & ipſi cœleſtem Chriſti aliquando ſortirentur hæreditatem. Ipſæ Altarium oblationes tam copioſæ erant, ut Concilio Ingelheimenſi anni 848. ab earum invaſione deterrendi fuerint laici (2). *Ut oblationes fidelium, quatenus Altari deferantur, nihil omnino ad laicalem pertineant poteſtatem, dicente Scriptura, Qui Altario deſerviunt, de Altari participentur.*

IX. De Precariis dictum eſt jam non ſemel. Sed hic non ſilebimus fraudulentas illas quorundam precarias, qui ex his unum id aucupabantur, ut ne cenſum Principi ſolverent, ſeque ut ſubducerent oneribus Reipublicæ. Statuit Carolus Magnus, ut ex his nihilominus terris ſtatus cenſus exigeretur, ſalvis Eccleſiæ immunitatibus (3). *Placuit nobis ut liberi homines, qui non propter paupertatem, ſed ob vitandam Reipublicæ utilitatem, fraudulenter ac ingenioſe res ſuas Eccleſiis delegant, eaſque denuo ſub cenſu utendas recipiunt, ut quouſque ipſas res poſſident, hoſtes & reliquas functiones publicas faciant, &c. Noſtra non reſiſtente emunitate.*

CAPUT XXIII. *P. 3. l. 3. c. 10.*

Teſtamentis Laïcorum in favorem Eccleſiæ, ſub Imperio Caroli Magni.

I. Quantum opum teſtamentis accumularetur Eccleſiæ, teſtamentum Caroli Magni declarat.

II. Et quam ſuffragarentur Leges publicæ.

III. Nec ſecus res ſe habebant ſub Ludovico Pio.

IV. Qui in Monaſteriis profitebantur, ſua omnia illis addere poterant.

V. Poterant & poſtea quam profeſſi fuerant.

VI. Parochorum muneris erat, morituros hortari ad teſtandum, & ad peccata ſua eleemoſynis redimenda.

VII. Mores Orientalium.

VIII. Maxime in Teſtamentis Monachorum.

I. Ca-

(1) Ann. 860. (2) Can. 82. (3) Capitul. Anno 793. c. 23.

I. CAput & fons hic quoque erat uberrimus opum ad Eccleſias affluentium, teſtamenta Regum, Principum, Magnatum & divitum omnium. De ceteris probabili conjectura augurabimur ex Teſtamento Caroli Magni, qui aurum, argentum, gemmas, veſtes, pretioſam omnem ſupellectilem ſuam tripartitus, duas ex his partes legavit Imperii ſui Metropolitanis Eccleſiis, viginti & uni numero, ut hinc in Epiſcopatus eis ſubditos diſtribuerentur (1). Tertiam partem reſiduam ſibi eſſe voluit ad expenſas ſuas, ut quidquid moriens reliqui feciſſet, in quatuor rurſus partes divideretur, quarum prima iiſdem adjicerentur Metropolibus & Epiſcopatibus. Secunda in filios & filias ejus diſpenſaretur. Tertia erogaretur in pauperes. Quarta denique ſervis Palatii diſtribueretur: Ita ex duodecim partibus una filiis ejus addicta eſt, reliquæ in Eccleſias & pauperes effuſæ.

II. Non is ergo erat Carolus Magnus, qui civium ſuorum largitatibus in Eccleſiam effluentibus modum poneret, aut præſcriberet limites. Non is erat ille, qui geſta ſua legibus, aut geſtis leges everteret. Graviter quidem ſub eo ſuccenſuit Concilium Cabilonenſe anni 813. in eos, qui inſidioſis blanditiis allicerent fideles, ad res ſuas Eccleſiæ donandas; juſſitque ea reſtitui, utpote furta magis quam dona. At in eodem Concilio mox declaratum eſt, quæ juſtæ in Eccleſiam donationes factæ eſſent, eas ratas & irrevocabiles fore (2). *Hoc vero quod quiſque Deo juſte & rationabiliter de rebus ſuis offert, firmiter Eccleſia tenere debet.*

III. Juſſit Ludovicus Pius hæredibus reddi, quæ inconſiderate data fuiſſent Eccleſiæ, ut quæ dari nequiſſent, niſi filiis aut propinquis legitima hæreditate excuſſis (3). *Statutum eſt, ut nullus quilibet Eccleſiaſticus ab his perſonis res deinceps accipere præſumat, quarum liberi, aut propinqui hac inconſulta oblatione, poſſint rerum propriarum exhæredari. Quod ſi aliquis deinceps hoc facere tentaverit, ut acceptor Synodali, vel Imperiali ſententia feriatur, & res ad exhæredatos redeant.* Sed præterquam quod declarat ibidem Ludovicus inſervire ſe Canonicis inſtitutionibus, eam fraudulentiam execrantibus; qua libertate tum teſtatores uterentur, augurabimur ex formula donationum eorum, qui ſuperſtites eſſent. Intexta eſt ea Capitularibus Caroli Magni, & Conteſtationi plebis univerſæ, exclamantis, profanum & ſacrilegum fore, ſi vel tantillum decerpatur de rebus Eccleſiæ donatis (4), *Offero Deo, atque dedico omnes res, quæ hac in Chartula tenentur inſertæ, pro remiſſione peccatorum meorum, ac parentum & filiorum, aut pro quocunque, qui illas Deo libare voluerit, ad ſerviendum ex his Deo in ſacrificiis, Miſſarumque ſolemniis, orationibus, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, & cæteris divinis cultibus, atque illius Eccleſiæ utilitatibus.* Quibus ſubjunguntur atrociſſimæ in eos diræ, qui prohiberent Eccleſiam his agris ita donatis gaudere.

IV. Duo ſunt Capita in libro primo Capitularium, quorum Auctor jam exploratiſſimus eſt nobis, cum Rex ipſe Carolus Calvus Carolo Magno ea vindicarit. En eorum alterum quod ad laicos pertinet, quorum largiſſimis in Eccleſiam donationibus, non modum aliquem, non finem poni vult Carolus. Ita militiæ, atque domi, fas erat quibuſcunque donationibus Eccleſiam proſequi (5). *Qui res pro anima ſua ad Caſam Dei tradere voluerit, domi traditionem faciat coram teſtibus legitimis. Et quæ in hoſte factæ ſunt traditiones, de quibus nulla eſt quæſtio, ſtabiles permaneant.*

Caput aliud ad eos ſpectat, qui Cœnobiis nomen dant, quibus aſſentitur, ut ſe ſuaque etiam ſine licentia Principis offerant. Nam ut obviam iret eorum ſubdolis inſtigationibus, qui divites ad clauſtra invitabant, vetuerat, nequis injuſſu ſuo in Cœnobiis profiteretur. Hoc Carolus Magnus poſtea revocavit, teſte locupletiſſimo Carolo Calvo. En verba Capitularis ejus (6): *Ut liber homo qui in Monaſterio regulari comam depoſuerit, & res ſuas ibidem delegaverit, promiſſionem factam ſecundum regulam firmiter teneat.* Et rurſus in iiſdem Capitularibus (7): *Si quis res ſuas pro ſalute animæ ſuæ, vel ad aliquem venerabilem locum, vel propinquo ſuo, vel cuilibet alteri tradere voluerit, legitimam traditionem facere ſtudeat.*

V. Quid vero vel compendioſius Eccleſiæ,

(1) Conc. Gall. tom. 2. p. 264. (2) Can. 6.
(3) Conc. Gall. tom. 2. pag 430. Capitul. l. 1. c. 89. (4) L. 6. c. 285. (5) L. 1. c. 141.
(6) L. 1. c. 143. (7) L. 4. c. 19.

ſiæ, vel optabilius, quam alio habetur Capitulari, ut Monachi & Moniales, profeſſione ſemel emiſſa, de rebus ſuis jam nihil poſſint in filios transferre? Propterea quod quidquid in poteſtate tum habuerunt, cum Cœnobium ingreſſi ſunt, hoc eſt dum profeſſi ſunt, unum enim idemque id erat, id omne jam tunc in jus conceſſit Monaſterii ex imperatoriis legibus. Addendum ſane ex iiſdem legibus, ne tum quidem orbari potuiſſe filios legitima portione, qua nec ſeipſos, ſeu Monaſterium privare poterant. Sed ſepoſita hac utraque legitima portione, reliqua eorum ſubſtantia univerſa in poteſtate erat ante profeſſionem, ut eam vel proximis, vel pauperibus, vel Monaſterio addicerent. At ſi ante profeſſionem nil de ea ſtatuiſſent, tum ea tota in Monaſterii jus concedebat (1). *Quicunque Monachus vel Monacha in Monaſterium ſunt ingreſſi, nihil de rebus ſuis habeant poteſtatem faciendi, quamvis liberos habeant; ſed omnia eorum ſint Monaſterii, quæ eadem die poſſidebant, quando ingreſſi ſunt Monaſterium.*

VI. Ubi Concilium Nannetenſe Parochos neceſſariis imbuit præceptionibus ad viſitandos ægrotos, inſtruendoſque ſalutaribus monitis, dum tanto verſantur in diſcrimine: illud præ ceteris monet, ut ad condendum hortentur teſtamentum, dum ſana mente, & ſui compotes ſunt, atque ad peccata ſua eleemoſynis abſtergenda (2). *Ut ſubſtantiam ſuam dum adhuc ſenſus & ratio in eo vigent, diſponat, ut peccata ſua eleemoſynis redimat.* Ex ipſo Caroli Magni teſtamento illud emicabat, inter fideles uſu receptiſſimum fuiſſe, ut in ſcribendis teſtamenti tabulis, non mediocri bonorum ſemper portione pauperes recrearent. Nam tertiæ partis quæ multipartita rurſum fuit, quarta pars uſitatiſſimo fidelium more in pauperes erogata eſt. *Tertia conſueto Chriſtianitatis more in uſum pauperum erogaretur.* Illud non poſſum ſatis mirari, quod vænire Bibliothecam ſuam juſſerit Carolus, ejuſque pretium in pauperes diſtribui (3). *Similiter & de libris, quorum magnam in Bibliotheca ſua copiam congregavit, ſtatuit ut ab iis qui eos habere vellent juſto pretio, fuiſſent redempti, pretiumque in pauperes erogatum.*

Quod porro ex Concilio Nannetenſi ſtriximus, id ſpectari debet ut exordium aliquod & rudimentum ſummæ ejus poteſtatis, qua Parochi uſi ſunt poſterioribus ſæculis, in teſtamentis ipſimet excipiendis, ſi qui vellent eorum opera uti, vel ſcriptas ſignataſque jam tabulas in eorum manus deponere.

VII. Ex Balſamone vero perſpicuum eſt ex legibus Juſtiniani mirum quantum convaluiſſe Epiſcopalem in teſtamenta auctoritatem. Executores enim iis conſtituti fuerant omnium legatorum piorum, quanquam ea illos functione excluſos voluiſſet teſtator. Ceſſantibus Epiſcopis, intervenire & eorum vicem obire debebat Metropolitanus. Ex quibus illud infert Balſamon, etſi Monaſterii Fundatores, & quidem Epiſcopi, Monaſterium ſubducere niterentur juri & poteſtati Epiſcopi Diœceſani, fruſtra eos fore, quod voluntates pias teſtatorum ſuo ſemper jure exequantur Epiſcopi (4). *Et dic his notatis, conſiſtere non poſſe, quæ in ſtatutis a fundatoribus ſcribuntur, ut locorum Antiſtites nullam omnino partem habeant in Monaſteriis a ſe ædificatis. Similiter nec acta Antiſtitum, quæ continent eos qui in eis ſuccedent Epiſcopos, nihil juris habituros in Monaſteriis.*

VIII. In Nomocanone ſuo Photius has laudat Juſtiniani Conſtitutiones, ut quibus ſuo etiam tunc ævo priſtinus adhuc conſtaret vigor (5): Cui hæreditas aliqua tranſcribitur, ſi modo uxorem ducat, vel liberos ſuſcipiat, ſibi ſubſtituendos; poſſe illum nihilominus Cœnobio vel Clero nomen dare, & eam ſibi adrogare hæreditatem: poſſe & eam donare, utcunque libebit, dum in legata pia. Idem privilegium cum Diaconiſſis & Sanctimonialibus communicatur. Quin etſi Monachi vel Moniales a Cœnobio aliquando deſciſcerent, aufugerentque, ad Cœnobium ipſum ea ſucceſſio perveniret. Excipiendi tantum captivi, in quorum gratiam valerent hæ ſubſtitutiones. Si filium orbaret parens hæreditate, quod Clero vel Monaſterio ſe adjunxiſſet, caſſa & irrita eſt ea voluntas (6); nec orbari quidem legitima portione poteſt, ob ea errata, quibus ante Monaſticam profeſſionem irretitus fuit. Non poteſt ergo pater liberos ſuos, Cœnobiis vel Clero innexos, privare legitima portione hæreditatis, quæ quarta pars eſt totius ſubſtantiæ, & quarta ea

(1) L. 6. c. 108. (2) Can. 4. (3) Du-Cheſne tom. 2. p. 105. 106.
(4) In Nomoc. tit. 2. c. 2. (5) Ibidem. (6) Tit. 9. c. 31.

Digitized by Google

ea pars non Eccleſiæ, non Cœnobio aufertur, etſi filii a ſacro inſtituto recedant. Denique ſi quis nulla prole ſuſcepta Monaſticam veſtem induat, (1) bona ejus omnia jam tum cedunt in jus Monaſterii. Si liberos ſuſcepit, nec ante profeſſionem teſtatus ſit, poterit poſt teſtari, ſed ita certe, ut nec liberos, nec ſeipſum, hoc eſt, Cœnobium legitima parte defraudet. Si inteſtatus in Monaſterio moriatur, liberis ejus legitima ſua portio adſcribitur, reliqua Monaſterio vindicantur. Hæc erat tum Legum civilium temperies.

CAPUT XXIV. *P.4. l.3. c.17.*

De Teſtamentis Laicorum in favorem Eccleſiæ, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Laicis ipſis conſulebat Eccleſia, cum tantum ſibi juris ſumebat in eorum teſtamenta. Ejus rei probationes in Gallia.

II. Probationes in Anglia & Hibernia.

III. Ante tempora etiam Alexandri III. fiebant teſtamenta ex formulis Juris canonici, præſente Parocho, vel Confeſſore, & duobus teſtibus.

IV. Obſervantur nonnulla in duas Decretales hujus Pontificis circa teſtamenta.

V. Conſtitutiones Synodorum & Conciliorum, quibus vetantur condi teſtamenta, niſi præſente Parocho, qui teſtimonio ſuo Catholicum fuiſſe teſtatorem addoceat, & exequendo ejus teſtamento intervenire debere Eccleſiam, quoad legata potiſſimum pia.

VI. De eodem rurſus. Quam ſollicita fuerit Eccleſia de eorum bonis, qui inteſtati decederent, ingenui, ſervique?

VII. Quam ingens & quam neceſſaria Eccleſiæ auctoritas in vindicandis teſtamentis? De Legatis piis.

VIII. In Canones ſupra congeſtos ad annum uſque 1300. aliqua obſervantur.

IX. Quæ dicta ſunt hactenus, ex Decretalibus confirmantur.

X. Eadem omnia obſervantur ſæculo decimoquarto.

XI. Poſterioribus ſæculis Eccleſia in cauſis teſtamentariis eadem ſibi jura, ſed ex parte tantum ſervat.

XII. Quæ cauſæ auctoritatis in his Eccleſiaſticæ imminutæ. Quid in controverſiam venerit tempore Philippi Valeſii Galliæ Regis?

XIII. Quod juriſdictionis Eccleſiaſtica reſiduum fuit in Anglia & Francia, id Regum tutelæ imputatum eſt.

XIV. Similiter & in Hiſpania. Memorabilia monumenta Conſuetudinum Jacetenſium, & Legum Viſigothicarum circa teſtamenta.

XV. Cur de juriſdictione aliqua delibata ſint curſim, in tractatu bonorum temporalium, quæ per teſtamenta Eccleſiæ accedunt?

I. PUblicæ luci permiſſa eſt Epiſtola Leonis IX. Papæ, qui ſanxit, (2) ut donationum, quæ fierent a profitentibus Religionem, ſive appetente morte, ſive dum valerent viribus, media pars Monaſterio, altera Eccleſiæ Parochiali vindicaretur. In Concilio Toloſano anni 1056. aperire ſe incipit eximia illa auctoritas; qua neceſſario munienda fuit Eccleſia ad omnium prorſus teſtamenta. Eo evaſere irruptiones & deprædationes hominum ſceleſtiſſimorum in res defunctorum, ut compulſa tandem ſit Eccleſia, tutandis incumbere teſtamentis, ſi teſtati eſſent; vel juribus & titulis proximorum, ſi inteſtati vita abiiſſent. En Concilii Toloſani Canonem (3): *Præcipimus, ut nullus Laicorum aliquid ſuſcipere audeat de rebus aut ſubſtantiis defunctorum, niſi quantum ipſi defuncti adhibitis idoneis teſtibus in vita ſua ordinaverint: aut ſi inteſtati obierint, ad libitum propinquorum hæredum dividantur.* Liquet non ſibi, ſed Laicorum utilitati & ſecuritati conſulere Eccleſiam, ubi his intervenit.

Quod & perſpicuius fiet ex Concilio Nannetenſi anno 1127. ubi Comes Britanniæ Armoricæ Epiſcopos appellavit, ſua ut auctoritate obruerent nefarias conſuetudines duas. Altera ejuſmodi erat, ut alterutro conjuge hinc demigrante, mobilia ejus bona a domino loci uſurparentur. *Conſuetudo in terra Comitis extiterat, ut decedente marito, vel uxore, univerſa decedentis mobilia in proprietatem Poteſtatis tranſirent.* Altera vero non paulo etiam execrabilior ea erat, ut quidquid ex naufragiis reliquum

Thomaſ. Tom. VII. P fieret

(1) Tit. 11. c. 1. (2) Epiſt. 8. (3) Can. 9.

fieret, id ad fiſcum Principis comportaretur, mari ipſo & tempeſtatibus ſæviorem tunc & voraciorem. *Quidquid evadebat ex naufragiis, totum ſibi fiſcus lege vindicabat patria, paſſoſque naufragium miſerabilius violentia Principis ſpoliabat, quam procella*. Utramque conſuetudinem ejuravit Comes, & decreto Concilii obſecuturum ſe pollicitus eſt. *Utramque exactionem ſub oculis totius Concilii Comes in noſtra manu depoſuit*. Abolita eſt a Concilio utraque conſuetudo, excommunicationem interminato: Hildebertus vero Archiepiſcopus Turonenſis, qui Concilio præerat, ad Honorium II. litteras dedit, quo confirmaretur ab Apoſtolica Sede decretum Concilii, nec revocari deinceps a quoquam poſſet: *Illam manumiſſionem de naufragiis, & de ſubſtantia morientium, quam Comes in noſtra manu depoſuit, vos, beatiſſime Pater, non gravemini confirmatione Apoſtolica roborare, ac prohibere, ne quis omnino eam reſcindere, vel aliqua ex parte minuere præſumat*. Hæc ex illa Hildeberti Epiſtola, Pontifex Synodale decretum confirmavit, datis litteris ad Epiſcopos Provinciæ Turonenſis, quos & illud admonuit, ex Imperatorum legibus, ne eas quidem merces, quas quis naufragii metu in mare ejiceret, perire domino ſuo.

In Digeſtis, Titulo de lege Rhodia, de Jactu, patet Legibus Romanis proprietatem rerum in mare ita dejectarum penes dominum illibatam perſtare, nec enim res ejuſmodi pro derelictis haberi (1). *Res jacta domini manet, nec fit apprehendentis, quia pro derelicto non habetur*. Auguſti veſtigiis inhærens Antoninus Imperator reliquias navis naufragium paſſæ domino navis adjudicavit, & publicanos damnavit, qui eas invaſerant, Legi Rhodiæ obſecutus, quam laudavimus. Ejuſmodi Leges Pontifex in reſponſione ſua commendabat.

II. Henricus II. in Anglia Regnum auſpicatus eſt hac pollicitatione, non ſe amplius ſpolia uſurpaturum morientium, ſive Epiſcoporum, ſive Baronum, aliorumque ſubditorum; ſi inteſtati terris emigrarent, eorum conjuges, filii, proximi hæreditatem ita partirentur, ut animæ defuncti proſpicerent (2). *Pro anima ejus dividant, ſicut melius eis viſum fuerit*. Ea conſtitutio Regia mirifice conſentit cum Canone ſuperius poſito Concilii Toloſani; & inde planum eſt, Principes & dominos temporales complurimos jam tum occupaſſe ſpolia morientium ſubditorum, maxime vero inteſtatorum. Simile veri eſt obſecundaſſe tum Regem Henricum precibus & poſtulatis Cleri, exuvias ut has abjiceret Clericorum pariter & Laicorum, & totam teſtamentorum libertatem ſuis condonaret.

Concilii Caſſellenſis in Hibernia anni 1172. Canon memoratur, quo ſancitur, ut ægrotantes teſtamenti tabulas ſcribant coram Parocho & teſtibus, ſi conjux illis, ſi liberi ſint, illi tertiam, his tertiam hæreditatis partem addicant, tertiam reſiduam ſibi, hoc eſt, animæ funerique ſuo (3). *Unam liberis, alteram uxori legitimæ, tertiam propriis exequiis relinquentes*. Si præmortua eſt uxor, vel ex ea nihil liberorum ſuſtulerunt, non jam in tres, ſed duas in partes hæreditatem ſecabunt, & alteram ſibi ſervabunt, hoc eſt funeri, Eccleſiæ, pauperibus. *Inter ipſum & uxorem in duo media dividantur, inter ipſum & liberos bipartiri debent*. Habitum eſt hoc Concilium juſſu ejuſdem Regis Henrici II. qui Hiberniam primus Inſulam ſuo ſubjecit Imperio, eique Concilio Cognitores ſuos intereſſe voluit. Quod a Rege Henrico I. dictum fuerat, *Pro anima ejus dividant*, non multum ab his abludebat. Hic vero liquet Confeſſarium affuiſſe, cum teſtamentum ſcriberetur.

III. Nec tamen hactenus ſatis dilucide patuit fori Eccleſiaſtici fore cauſas teſtamentarias. Ad Velitrenſis in Italia civitatis Judices reſcripſit Alexander III. Papa, in cauſis teſtamentorum & piorum legatorum non aptanda & conformanda eſſe eorum judicia ad leges, quæ ſeptem aut quinque deſiderant teſtes; ſed ad Canones, & ad legem divinam Scripturarum, quæ duobus vel tribus teſtibus contentos eſſe jubent (4). *Mandamus quatenus cum aliqua cauſa ſuper teſtamentis Eccleſiæ relictis ad veſtrum fuerit examen deducta, eam non ſecundum leges, ſed ſecundum Canones, juxta ſtatutorum decreta tractetis, tribus vel duobus legitimis teſtibus requiſitis. Quoniam ſcriptum eſt, In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum*. Abſolutior eſt alia ejuſdem Pontificis reſponſio ad Epiſcopum Oſtienſem: *Talem in Epiſcopatu tuo*

(1) L. 14. tom 2. c. 2. 8. 9. (2) Conc. Angl. tom. 2. p. 31. (3) Ib. p. 98.
(4) Appen. Conc. Lat. c. 8. 20.

Digitized by Google

tuæ inoleviſſe conſuetudinem nobis innotuiſti quoad teſtamenta quæ fiunt in ultima voluntate, ut ab his qui poteſtatem habent ſuper alios, penitus reſcindantur, niſi cum ſubſcriptione ſeptem aut quinque teſtium fiant, ſecundum quod humanæ leges decernunt. Quia vero a divina lege & ſanctorum Patrum ſtatutis, & generali conſuetudine Eccleſiæ id eſſe noſcitur alienum: cum ſcriptum ſit, In ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum; præſcriptam conſuetudinem penitus improbamus, & teſtamenta quæ Parochiani veſtri coram Presbytero ſuo, & tribus vel duabus aliis perſonis idoneis in extrema voluntate de cetero fecerint, & firma decernimus permanere, & robur perpetuæ firmitatis obtinere; ſub interminatione anathematis prohibentes, ne quis præſumptione qualibet hujuſmodi audeat reſcindere teſtamenta.

IV. Non pauca ſane, nec aſpernanda hinc ante a nobis obſervari par eſt, quam ultra progrediamur. 1. Uſitatiſſimum & familiare jam tum fuiſſe, ut utraque forma valerent teſtamenta, vel Legibus civilibus, vel juri canonico accommodata: *Generali conſuetudine*. 2. Id præceptum præſumptumque animo fuiſſe, eam canonici juris formam ad vigorem teſtamentorum a jure divino proficiſci, quo præcipimur duobus vel tribus teſtibus acquieſcere. 3. Itaque non ſolum id expugnatum eſt, ut utroque jure & more valerent teſtamenta, vel civili, vel canonico: ſed & intorta illis ſunt anathemata, qui adverſabantur teſtamentis juri canonico aptatis, tanquam qui infeſti eſſent ſacris litteris, & legi divinæ. 4. Caput autem horum & cardo erat, quod tota contineretur Eccleſia ad pleniſſimam inſtituendam vel reſtituendam libertatem teſtamentorum, quæ nulla plerumque tum & caſſa pronuntiabantur, non ſervatis nimirum formulis & calliditatibus omnibus Legum civilium. Tam juſtæ ergo & tam neceſſariæ cum cauſæ inciderent ad ſuſcipiendam teſtamentorum defenſionem, non abs re arceſſebatur Scripturarum & juris divini auctoritas, ut valerent teſtamenta ſimplicius ſcripta, & duorum vel trium teſtimonio roborata. 5. Cum duas has Alexander III. pervulgavit Decretales, non ita dudum eruti fuerant libri Juris civilis in Italia, cum perdiu ante delituiſſent, & magno plauſu excepti, ut & in teſtamentis condendis jam ejus formulæ uſurparentur. Ita Pontifex Decretalibus ſuis videbatur *generali conſuetudini* & vetuſtiſſimæ patrocinari: innovationi autem quæ per leges nuper repertas invehebatur, intercedere. 6. Hanc autem generalem conſuetudinem confirmari tanto expeditius tunc erat, quanto impotentius Principes & domini temporales involandis morientium ſpoliis, tum Clericorum, tum Laicorum, teſtamentorum libertatem labefactabant. 7. Quanquam teſtamentorum controverſiæ juris adhuc eſſent, forique civilis, inſpectores tamen erant Epiſcopi: quod plerumque ex forma juris canonici fierent, magnique intereſſet eam auctoritatem retineri. 8. Forma canonica teſtamentorum ea erat, ut modo Alexander III. perhibebat, coram Parocho ut fierent, vel Confeſſore, duobuſque vel tribus teſtibus. Nuſquam tam opportuna, adeoque neceſſaria Paſtoris parentiſque ſpiritalis præſentia, conſilium, cura, quam extremo illo in diſcrimine, ubi ſtatuendum eſt de rationibus æterno Judici mox reddendis, ubi aliena reſtitui, ubi debita ſolvi, ubi largis eleemoſynis peccata redimi, ubi de exequiarum ſumma decerni neceſſe eſt.

V. Odo de Soliaco Epiſcopus Pariſienſis ſuis in Conſtitutionibus Synodicis anno 1196. ſtatuit, ut ne unquam Presbyteri Laicis uterentur, ad ſua teſtamenta, utque Laicos ipſi hortarentur, ne teſtamenta ipſi ſcriberent, niſi præſente Parocho (1). *Prohibetur Sacerdotibus, ne teſtamenta ſua ordinent per manum laicalem, & ipſi frequenter prohibeant Laicis, ne ſua teſtamenta faciant ſine præſentia Sacerdotis.* Statuta Synodalia Guillelmi Pariſienſis Epiſcopi prohibuere, ne illa Parochi exciperent teſtamenta, niſi ſubſcribentibus duobus aut tribus teſtibus: & ſanxere, ut fideles excitarent ad ea ſubjicienda juriſdictioni Eccleſiæ, *prout decet, & eſt pietatis & rationis.* Conſtitutiones Synodales Epiſcopi Sarumenſis in Anglia anno 1217. idem præcipiebant, incitabantque Confeſſores, ut ægrotantibus ſuaderent aliquid ſtipis legare ad fabricam Eccleſiæ Sarumenſis; ita ut Clerici in ſuis ipſi Teſtamentis dictandis exemplo ſuo Laicis præirent (2). *Præcipimus quod Laicis inhibeatur frequenter, ne teſtamenta ſua faciant ſine præſentia Sacerdotis, ſicut diligunt quod eorum voluntates extremæ adim-*

(1) Synod. Pariſ. p. 12. 37. (2) Cap. 70.

adimpleantur. Inter alia etiam ſinguli Sacerdotes infirmos ſuos moneant, & efficaciter inducant, quod fabricæ Sarum Eccleſiæ ſuæ memores, prout Deus inſpiraverit illis, in teſtamento ſuo de bonis ſuis relinquant. Sacerdotes vero & Clerici alios exemplo ſuo ad id faciendum provocent, matricem Eccleſiam Sarum in teſtamento ſuo, prout decet, reſpicientes. Et paulo poſt: *Sacerdotibus pariter inhibemus, ne teſtamenta ſua per manum ordinent laicalem.*

Conſtitutiones Synodales Epiſcopi Dunelmenſis in Anglia anno 1220. caput idem utrumque confirmabant, ut ne Presbyteri Laicos adhiberent ad ſua teſtamenta, & ut Laicis prohiberent, ne teſtamenta facerent, niſi aſtante Confeſſore ſuo, cum optatiſſimum id illis eſſe debeat, ut ultimæ eorum voluntates exitum ſortiantur (1). *Præcipimus quod Laicis frequenter inhibeatur, ne teſtamenta ſua faciant ſine præſentia Sacerdotis, ſicut diligunt, ut eorum ultimæ voluntates adimpleantur. Sacerdotibus ſimiliter inhibemus: ne teſtamentum ſuum per manum ordinent laicalem.* Quæ eadem Conſtitutio iiſdem verbis intexta eſt Statutis B. Edmundi Cantuarienſis Archiepiſcopi anno 1236.

Illud potiſſimum in his Synodalibus Conſtitutionibus obſervari æquum eſt, quod urgeantur fideles, ut teſtantibus ſibi Parochos ſuos adeſſe velint, quo executioni ea poſtea mandentur (2). *Sicut diligunt, ut eorum ultimæ voluntates adimpleantur.* Exinde enim Eccleſia auctoritatem ſuam ad id interponebat; quod rurſus declarat Synodus Vorceſtrenſis anni 1240. (3) utque dilucidius fit ex Concilio Narbonenſi anni 1227. & Biterrenſi anni 1246. (4). *Quia ultima voluntas defuncti debet inviolabiliter obſervari, volumus & præcipimus, ut teſtamentum vel ultima voluntas cujuſque in præſentia ſemper Catholicorum virorum, & Parochialis Sacerdotis, vel alterius Eccleſiaſticæ perſonæ loco ipſius condatur.* Quo Concilio duplex depromitur ratio ejus Conſtitutionis, ut Presbyter teſtimonium dicat de fide Catholica Teſtatoris, utque legata pia religioſe exſolvantur. *Præſertim ut idem Sacerdos valeat de teſtatore ipſo laudabile teſtimonium perhibere, ne de ipſo aliqua infidelitatis ſuſpicio poſſit haberi. Et maxime ut ea quæ in pias cauſas reliquerit, fideliter & citius ſine fraude ſolvantur.* Si fidelis Presbyterum non adſciſcat imminente jam morte, mortuus interdicitur Eccleſiaſtica ſepultura, & Eccleſiæ arcetur ingreſſu Notarius, qui Teſtamentum ſcripſit. Concilium Arelatenſe anni 1224. (5) illam rationem premebat, de teſtimonio fidei Catholicæ; ſicut & Concilium Inſulanum anni 1231. (6) & aliud Concilium Arelatenſe anni 1271. His enim Conciliis omnibus placebat adeſſe Parochum, ut teſtem idoneum fidei Catholicæ Teſtatorum.

Concilium Toloſanum anno 1229. idem ſtatutum iteravit, irritumque fore ſanxit Teſtamentum, cui non Parochus, non Clericus ſaltem aliquis interfuiſſet (7). *Cum aliquis voluerit condere teſtamentum, hoc faciat ſub teſtimonio ſui Presbyteri, vel alterius Eccleſiaſticæ perſonæ, ſi proprius non poſſit haberi Sacerdos; adhibitis bonæ opinionis viris, quos ad hæc voluerit arceſſiri. Et teſtamenta aliter facta vigorem non habeant, nec alicujus ſint momenti.*

In Concilio Turonenſi anni 1236. apertior fit inſpectio & juriſdictio Epiſcoporum & Archidiaconorum ad executionem teſtamentorum, quæ renuntianda illis erant decimo ſaltem poſt Teſtatoris obitum die, ſive ſcripto quis, ſive ore & verbo tantum teſtatus eſſet. Si verbis tantum teſtatus eſſet, teſtamentum Eccleſia in formam publicam redigebat. At quo demum cunque modo teſtatus quis eſſet, Epiſcopi & Archidiaconi, ceſſantibus & procraſtinantibus Executoribus Teſtamentariis, eorum vicem & munia ipſi obibant, circumciſa ipſis & amputata facultate, ne ſibi ſumerent, quod ipſis a Teſtatore forſan debebatur (8). *Ne decedentium voluntates, quas pium eſt executioni demandare, per aliquorum malitiam ſupprimi valeant, vel etiam occultari: ſtatuimus ut infra decem dies a tempore obitus teſtatoris, ad Epiſcopum vel Archidiaconum loci accedant, ſecum teſtamentum, ſi ſcriptum fuerit, delaturi: vel ſi non ſcriptum fuerit, per teſtamentum ipſorum quod teſtator diſpoſuit probaturi, ut tunc præfati teſtatoris voluntas in formam publicam redigatur. Injungimus autem Epiſcopis, Archidiaconis, vel aliis juriſdictionem Epiſcopalem habentibus, ut ſi executores teſtamentorum in exequenda decedentium voluntate invenerint negligentes, voluntatem ipſorum*

ſi deli

(1) Conc. Angl. tom. 2. p. 180. 205. (2) Conc. Angl p. 255. (3) Can. 5.
(4) Can. 44. (5) Can. 21. (6) Can. 26. (7) Can. 16. (8) Can. 7.

fideli executioni demandent.

Hæc verba, *quas pium eſt executioni demandare*, non abs re huic Canoni inſerta ſunt. Erant enim cauſæ piæ fori Eccleſiaſtici, ex conſenſu etiam Legum civilium. Erat autem pietatis & caritatis munus, executioni inſtare ultimarum voluntatum. Synodus Vorceſtrenſis anno 1240. ſtatuit duntaxat, ut ſi vel fraude vel negligentia officio deeſſent Executores, Epiſcopus, vel ejus Officialis alios deligeret, cum conſilio proximorum (1). *Quod ſi fraudulenti reperti fuerint, aut negligentes, per Epiſcopum; vel ejus Officialem, de conſilio proximorum defuncti, alii ſubrogentur.*

VI. Nec prætermittendum caput proximum earundem Conſtitutionum Synodalium, quo jubetur, ut quantumcunque pauper Eccleſiæ legaverit, bes ſaltem hæreditatis ad conjugem & liberos perveniat, hoc eſt, duæ tertiæ partes, etiam ſubductis debitis & impenſis funeris. *Funeris expenſis & debitis perſolutis, duæ partes bonorum uxori & liberis relinquantur.* Jam aliis ſuperioribus in Synodis editum fuerat hoc decretum. Prætereo plures alias Conſtitutiones Angliæ Synodales, ubi Parocho reſervabatur optimum quodque animal, ſive pecus defuncti: eo ſarciebatur jactura decimarum perdiu non ſolutarum.

In Concilio Albigenſi anno 1254. renovati ſunt Canones ſupra relati Concilii Narbonenſis anno 1227. & Toloſani anno 1229. cum hoc memorabili additamento, (2) ut Parochi intra quindecim dies poſt obitum teſtatoris, hæredes cogerent, cenſuris ſi opus eſſet intentatis, ut teſtamentum ad ſe perferrent, indiculumque Legatorum piorum; hos indiculos ſtudioſe ſervarent Parochi, publice eos recitarent in Eccleſia, & executioni imminerent. Concilium Ruffecenſe, cui præerat Archiepiſcopus Burdegalenſis, anno 1258. Epiſcopos monuit, eorum & juris eſſe & officii, ut executionem Teſtamentorum curarent maturari. *Cum ad Epiſcopum ſpectet officium, ut extremæ legitimæ voluntates fidelium effectui mancipentur.* A Clericis & Laicis arceſſendos eſſe Parochos, quo eis præſentibus teſtamenta faciant (3): *Præcipimus & mandamus, ut tam Clerici, quam Laici, cum ſua voluerint condere teſtamenta, vel ultimas voluntates, proprium advocent Capellanum.* A Parochis vero ipſis acciri debere unum, aut alterum e proximis Parochis, qui ultimas eorum excipiant voluntates. *Capellani ad ſuas ultimas voluntates, duos vel unum advocent vicinos Capellanos.* In Concilio Angliæ Lambethano ſtatutum eſt, anno 1261. ut illico regeſtum fieret bonorum, Ordinario oſtenderetur; nec Executores ab Epiſcopis admitterentur, niſi eos idoneos executioni comperiſſent promovendæ.

Tractatum eſt etiam non infrequenter in his Conciliis, de iis qui inteſtati excederent. Vehementer expoſtularunt hujus ipſius Lambethani Concilii Patres de iis Feudorum dominis, qui mobilia inteſtatorum ſibi vindicabant, nec in ullam eorum partem venire ſinebant creditores, filios, proximos, pauperes, Eccleſiam. *Laicis decedentibus inteſtatis domini Feudorum non permittunt debita defunctorum ſolvi de bonis mobilibus eorundem, nec in uſus liberorum ſuorum, aut parentum, vel aliter pro diſpoſitione Ordinariorum bona prædicta pie diſtribui ſuſtinent pro defunctis.* Tantæ perverſitatis ergo illos objurgarunt, intentata etiam excommunicatione, niſi legatis piis aſſentirentur ab Epiſcopo conſtitutis, juxta conſuetudines loci. *Si hujuſmodi bona inteſtatorum non permiſerint pie diſtribui in uſus miſericordiæ, pro diſpoſitione Ordinariorum, ſaltem pro ea portione, quæ defunctum contingit, ſecundum conſuetudinem patriæ, eorum præſumptio per excommunicationis ſententiam compeſcatur.* Nova hæc invehebatur a Feudorum dominis ſervitus in homines etiam liberos, multo ſane vehementius in ſervos, quos omnino teſtari vetabant, præter antiquas Angliæ conſuetudines, quarum hic defenſionem capeſſit Concilium, ut priſca ſervis conſtet teſtandi libertas. *Modo ſimili procedatur in eos etiam, qui aſcriptitiorum & aliorum ſervilis conditionis hominum teſtamenta & ultimas voluntates impediunt, & deinceps præſumpſerint impedire, contra conſuetudines Eccleſiæ Anglicanæ hactenus approbatas.* Idem ſibi juris aliquando uſurpaverant Epiſcopi in ſpolia mobilium Clericorum, eorum qui inteſtati obirent. Eum uſum damnarunt Conſtitutiones Ottoboni Cardinalis in Anglia Legati anno 1248. tam erga laicos, quam Clericos, allegaruntque Concordiam olim initam inter Prælatos Angliæ & Regem Baronibus ſuis vallatum, ut hinc illincque conveniret, ea bona

[1] Cap. 49. [2] Can. 39. 40. [3] Can. 7.

bona impendi in animæ potiſſimum defuncti ſolatia (1). *Cum mortis præoccupatio incerta extremæ diſpoſitionis adimat ſæpe facultatem, agit humana pietas miſericorditer, cum res temporales quæ defuncti fuerant, per diſtributionem in pios uſus ipſum adjuvando ſequuntur, & coram cœleſti judice pro ipſo propitiabiliter intercedunt. Proinde ſuper bonis ab inteſtato decedentium proviſionem, quæ olim a Prælatis Regis Angliæ cum approbatione Regis & Baronum dicitur emanaſſe, firmiter approbantes, diſtrictius inhibemus, ne Prælati, vel alii quicunque bona inteſtatorum hujuſmodi quocunque modo recipiant, vel occupent contra præmiſſam proviſionem*. In Concilio Londinenſi totidem verbis firmatum eſt hoc decretum, anno 1268. (2)

VII. At illud idem Londinenſe Concilium, quo major firmitas accederet, & certior executio teſtamentis, vetuit, ne ea Epiſcopus ante approbaret, cum prò uſitato more illi repræſentarentur, & ne executores admitteret, donec ea quidem in re juriſdictioni ſe Eccleſiæ ſubjeciſſent. Addito etiam (3), ut executores ordirentur muneris ſui functionem, a regeſto & catalogo bonorum, qui Epiſcopo porrigeretur: *Executor nullatenus admittatur, neque teſtamentum cum Ordinario ſecundum approbatam conſuetudinem præſentatur, per ipſum aliquatenus approbetur, niſi prius quoad hunc actum ſui fori privilegio coram eo expreſſe renuntiet executor, &c.* Aperit Concilium Andegavenſe anni 1269. quam ineluctabili neceſſitate adigeretur Eccleſia, his ut ſe cautionibus muniret, utque ingentem hanc ſibi ſumeret auctoritatem, ne publica laicorum tum teſtandi facultas labefactaretur, tum aditus in cœlum præſtruendi ſibi, tranſmiſſa illuc non pœnitenda rei ſuæ familiaris portione. Interminatur eadem Synodus dari anathematis fulmina, ſi domini temporales pergant ſuos ab eleemoſynis avocare, a Legatis piis deterrere, & a quacunque elargitione bonorum, quæ ab ipſis tenerent (4): *Quia intelleximus, quod quidam domini temporales inhibent ſubditis ſuis pro ſuæ libito voluntatis, in grave præjudicium Eccleſiæ, & periculum animarum, ne iidem ſubditi de rebus quas tenent ab iiſdem, eleemoſynæ, legati, aut donationis, vel alterius licitæ alienationis titulo transferant aliquid in Eccleſias, vel alia pia loca: id præſentis auctoritate Concilii de cetero fieri prohibemus, &c.* In Concilio Bituricenſi anno 1276. nudata eſt & proſcripta fraus alia perverſiſſima caſſandorum teſtamentorum, inſana ea cauſatione, quod Judices ſæculares non affuiſſent, cum ſcriberentur (5), *Licet rite facta ſint teſtamenta juxta canonicas ſanctiones, tanquam legitima non admittunt, ſed reprobant & impugnant, quod Scabini, aut ſæculares Judices præſentes non fuerint, aut auctoritatem nequaquam præſtiterint, quando teſtator ſuum condidit teſtamentum*. Quæ vis poſthac mox prohibetur intentato anathemate.

In Synodo Exceſtrenſi anno 1287. iteratæ ſunt eædem comminationes in eos omnes, qui teſtamentorum libertati quomodocunque obſtreperent. Concilium Londinenſe anni 1328. excommunicationis jacula intorſit in eos omnes, qui ſervilis conditionis homines deterrerent a condendis teſtamentis, atque ita everterent pro virili ſua parte; *Conſuetudinem Eccleſiæ Anglicanæ hactenus approbatam*. Concilium denique Londinenſe anni 1342. uno decreto complecti ſtuduit ſtatuta hæc omnia adverſus laicos, qui teſtandi libertate fruſtrabant vel ſervos, vel ingenuos; aut qui poſt eorum obitum mobilia invadebant, nec ſinebant ex iis debita vel legata pia perſolvi, vel libéros conjugemque partem eorum ſaltem aliquam delibare (6). Concilii hujus Patres Conciliorum ſupra laudatorum veſtigiis inſiſtentes, novo robore cumularunt Prælatorum auctoritatem, in examinandis & confirmandis teſtamentis, in approbandis executoribus, regeſtiſque ab illis exigendis. Quoad executores autem, prohibuere nequid unquam emerent, vel ſibi vindicarent de rebus demortui, niſi ſi quo eos ille munuſculo proſecutus eſſet, aut juſtum operæ ſuæ & laboris pretium ab Epiſcopo definitum. Denique ne cum Judicibus quidem Eccleſiaſticis remiſſius egit hoc Concilium, damnatis iis, qui arbitrio & libitu ſuo, vel ſibi vindicabant, vel aliis addicebant eam mobilium partem, quam jus ipſum reſervat, aut exolvendis debitis, aut legatis piis, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato; quo inducebantur quandoque laici, ad ſua ante mortem mobilia diſtrahenda, fruſtrandoſque creditores. *Teſtantium & ab inteſtato dece-*

(1) Conc. Angl. Tom. 2. pag. 278. (2) Can. 24. (3) Can. 15. (4) Can. 1.
(5) Can. 9. (6) Conc. Angl. Tom. 2. p. 287. 495. 585.

decedentium bona mobilia in ſuis juriſdictionibus habentium tempore ſuæ mortis, quæ poſt ſolutionem debitorum in pias cauſas de jure converti debent, uſurpant indebite. Concilio Langeacenſi anni 1278. (1) irritati ſunt contractus omnes executorum, quibus emerent & compararent ſibi quidpiam bonorum teſtatoris. In Synodo Colonienſi 1282. ſtatutum eſt (2), ut Executores duobus Delegatis Epiſcopi in unoquoque Archidiaconatu rationes redderent adminiſtrationis ſuæ.

VIII. Ex hac Conciliorum & Canonum indigeſta farragine, utcunque tamen obſervata ſerie & contextione temporum liquidum eſt, 1. inſpectionem & juriſdictionem Eccleſiæ in teſtamenta late patuiſſe, & in cauſas teſtamentarias. 2. Ejus juriſdictionis in dies ſingulos incrementa facta eſſe. 3. Eum uſum viguiſſe in Italia, Gallia, Anglia, Germania. 4. Eam juriſdictionem, ejuſque amplificationem nixam fuiſſe neceſſitate tuendæ libertatis teſtamentorum adverſus dominos temporales, eorumque muniendæ executionis, adverſus fraudes, vel ſupinitatem executorum. 5. Adde & neceſſario invigilaſſe Epiſcopos, ut creditoribus ſatisfieret, ut proximis, & animæ ipſius defuncti, ac pauperibus conſultum eſſet.

Temeraria illa foret & alieniſſima perſuaſio, aut vero ſuſpicio, affectibus temporalibus inſerviſſe Eccleſiam in ſuis Decretis de teſtamentis, & inteſtatorum bonis. Quin ex adverſo indubitatiſſimum eſt, tot a nobis allegatorum Conciliorum Præſules, uni famulatos eſſe caritati, pioque in animarum ſalutem ſtudio, & in pauperum levationem. 1. Ideo enim & vim impotentiamque retundebant Nobilium, qui nec morientibus parcebant, & obſtruendo illis regni cœleſtis aditu, ſemetipſos in tartara detrudebant. 2. Ideo & ſervis ipſis teſtandi libertatem aſſerebant iis in Provinciis, ubi ea obtineret conſuetudo. 3. Liberis ipſis hominibus eam libertatem confirmabant. 4. Facta non aliter eſſet copia, ut creditoribus ſatisfacerent. 5. Utque tardis ſaltem his eleemoſynis peccata ſua redimerent. 6. Ut conjugibus, liberiſque, ſi inopes eſſent, ne deeſſent. 7. Occupandis artibus & ſtrophis executorum.

Quanquam de teſtamentis non ſit a nobis diſputatum; niſi ratione bonorum, quæ inde ad Eccleſiam affluebant, id certe erat tamen quod minus laborabant Epiſcopi. Accipe hic Canonem Concilii Avenionenſis anni 1281. quo luculente hæc confirmentur. Innovatur hic vetuſta Eccleſiæ lex, ne ſcribantur teſtamenta, niſi adſit Parochus, vel Confeſſor, qui ægrotum moneat, urgeatque, ſi quid alienæ rei retineat, eam reſtituere, & eorum bonorum quæ ſibi jam elabuntur utili jactura, regnum cœleſte lucrifacere (3). *Ne aliquis auderet ſine ſuo parochiali Presbytero condere teſtamentum, propter damnum & animarum pericula, potiſſime quæ circa reſtitutionem male acquiſitorum in ultimis voluntatibus ex debito faciendam aliquoties obvenerit.* Hæ rei alienæ reſtitutiones, non ſatis expedite plerumque & plene fiunt, niſi Paſtoris ſui lumine, caritate, zelo illuſtretur, & ſuccendatur ægrotus: promptius & efficacius auxilium deſiderat extrema illa vitæ fugientis hora, & exorientis bonorum, aut malorum æternitatis: *Ubi quia majus periculum vertitur & finale, ibi cautiori ſollicitudine & finali induſtria eſt agendum, ut lucrifacere Deo ſubditorum animas Dei cooperante gratia valeamus.* Denique ſive intereunte ægroto, ſive convaleſcente, jubet Concilium, ſtatim reſtitui res alienas, ante legata etiam pia. *Abſque moræ diſpendio poſt teſtatoris obitum, ſeu convaleſcentiam, male acquiſitorum quomodolibet fieri debeat reſtitutio integra, antequam legata quæcunque favorabilia perſolvantur.*

In Synodo Santonenſi anno 1282. (4). his ſtatutis ſubjunctæ ſunt minæ impendentium excommunicationum in eos qui ſuppoſitis teſtamentis graſſabantur. Concilium Bituricenſe anni 1286. innovatis decretis Concilii Turonenſis anni 1233. & longe plurimis aliis ſuperiorum temporum, illud firmare ſatagit (5), ne ſcribantur teſtamenta, niſi aſtante Parocho, & inſtante ad reſtitutiones male partarum rerum, ad debitorum ſolutionem, & ad ea capeſſenda conſilia, quæ ſint ad æternam ſalutem plurimum conducibilia. *Capellani Eccleſiarum interſint teſtamentis, inducendo eos ad emendanda foreſacta, & reſtituenda illicite acquiſita, & alia ordinanda, quæ ad ſalutem pertineant animarum.* Hoc certiſſime Præſules acuebantur zelo ſalutis animarum, hoc conſtituta eſt & confirmata auctoritas Epiſcoporum in cauſis teſtamentariis, juxta leges ſacras & civiles, ut ex hujus patet

(1) Can. 5. (2) Can. 17. (3) Can. 10. (4) Can. 5. (5) Can. 27. 28. 29. 30.

Digitized by Google

tet Concilii verbis: *Conſiderantes quod initiatio & executio teſtamentorum ad Pontificalem pertinet auctoritatem, ſecundum civiles & canonicas ſanctiones*. Synodus Exceſtrenſis anno 1287. compilationem edidit harum omnium Synodalium Conſtitutionum, conſuetudinumque, (1) ut nec laici fideles hæc neſcire poſſent.

IX. Ad annum uſque 1300. progreſſi ſumus, & de Decretalibus Gregorianis verbum tamen hactenus fecimus nullum, ut tanto facilius perſuadeamur, leges has Eccleſiaſticas omnes ante conditas, ſervatas, confirmataſque fuiſſe in omnibus regnis Chriſtianis Occidentalis Eccleſiæ, ſummo Regum Principumque conſenſu. Duæ Epiſtolæ Alexandri III. in libros Decretalium relatæ ſunt, quales illas ſupra retulimus. Inſeria eſt & Gregorii Magni Epiſtola, qua jubet, ut ſi pigritentur toto anno executores, executio ad Epiſcopum devolvatur, juxta Imperatorum ſanctiones (2). *Sic enim ſecundum piiſſimas leges, dilatas defunctorum pias voluntates Epiſcopali decens eſt ſtudio adimpleri*. Additur & alia ejuſdem Pontificis, edicentis, ut valeant & rata ſint legata, etſi verbo tenus facta ſint. Declarat Innocentius III. (3) non eum inteſtatum obiiſſe, qui ad alium rejecit curam rei ſuæ diſponendæ. Jus eſſe Epiſcopo in tertiam vel quartam partem legatorum piorum, pro vario aliarum & aliarum Eccleſiarum uſu. Nec tamen ei canonicæ portioni locum eſſe, ubi legatur quid nominatim fabricæ, lampadibus, & ad anniverſaria, vel perpetua Officia certis & ſtatutis diebus. Addit denique Gregorius IX. (4) etſi Teſtatores Epiſcopum excluderent expreſſis verbis, uſurum tamen illum eſſe canonica auctoritate ſua in Teſtamenta. In Concilio Lugdunenſi II. vetuit Gregorius X. (5) ne quis uſurarii publici confeſſionem exciperet, niſi ſatisfaceret, vel cautionem daret; alioqui caſſa ejuſmodi & irrita forent teſtamenta. Anno 1288. in Concilio Ravennate prohibitum eſt, (6) ne Notarii teſtamenta exciperent uſurariorum, niſi præſens adeſſet Parochus, & huic obſequeretur Canoni Lugdunenſi.

X. In Concilio Colonienſi anni 1300. non hæc tantum Concilii Lugdunenſis confirmata ſunt Decreta, & quæcunque hoc Capite corrogata ſunt alia; ſed additum eſt etiam (7) a Presbyteris hortandos eſſe laicos, ne extrema opperiantur vitæ intermorientis tempora ad teſtamentorum factionem; ſed ut ea conſcribant, dum corpore valent, dum ſana & vegeta mens eſt: debita ibi ſua recenſeant, & quid damni cuiquam fecerint: denique legent aliquid fabricæ Eccleſiæ Cathedralis, & Parochialis, Cœnobiis, Xenodochiis, & pauperibus. In Synodo Bajocenſi anno 1300. juſſi ſunt Parochi, (8) ut Epiſcopum monerent, ſi qui obirent inteſtati. Concilium Ravennas anno 1311. iniquo ferens animo executionem Teſtamentorum vehementer negligi, juſſit illa a Notariis ad Epiſcopum deferri, ante elapſum a die obitus menſem, ſub pœna excommunicationis (9): ſi intra annum autem ea executioni non mandarentur, ad Epiſcopum devolutam ſignificavit executionem, porro Executores ipſos nunquam poſthac eo munere honeſtatum iri. In Concilio Avenionenſi anno 1326. ſancitum eſt (10), ut adeſſet Parochus, dum ſcribitur Teſtamentum, aut ut intra octo dies poſt obitum Teſtatoris, ad Epiſcopum illud deferretur, vel ad Parochum; ut ad exitum perducerentur reparationes, reſtitutiones, eleemoſynæ ibi deſtinatæ; placuit denique huic Concilio, ut in arbitrio & poteſtate Epiſcopi eſſent reſtitutiones vagæ & incertæ, quanquam Teſtator ſecus juſſiſſet. Alio loco aptius dictum eſt a nobis, primigeniæ & aureæ ætatis fideles a voluntate Epiſcoporum religatas, aptaſque ſuas habuiſſe voluntates, exemplo eorum qui diſtractarum hæreditatum pretium ad pedes Apoſtolorum exponebant. In Concilio Londinenſi anni 1342. renovata ſunt placita Concilii Lambethani anni 1261. de Teſtamentis & inteſtatorum bonis adverſus dominos feudorum, & adverſus Eccleſiaſticos ipſos Judices, qui Teſtamentorum libertatem nonnunquam peſſumdatum ibant, ultimas voluntates evertebant, prohibebant creditoribus ſatisfieri, & ne juſta ſolatia precibus & eleemoſynarum copia defunctis impenderentur. In Concilio Vaurenſi (11) ſtatutum eſt, poſſe Epiſcopos in perluſtrandis Parochiis ſuis definire cauſas omnes ad teſtamentorum executionem pertinentes, reſtitutiones uſurarum ſine figura judicii, & ſine formularum ſole-

(1) Cap. 50. 52. (2) Extrav. De Teſt. c. 3. 4. (3) Cap. 13. 14. 15. 20. (4) Cap. 17.
(5) Can. 27. (6) Can. 6. (7) Cap. 5. 6. 7. 8. 9. (8) Cap. 57. (9) Can. 31.
(10) Can. 20. (11) De Lavaur Can. 60. 62.

Digitized by Google

ſolemnitate, valituro etiam in anteceſſum hoc decreto, ad cauſas adhuc pendentes. Confirmatæ ſunt rurſus hoc Concilio Conſtitutiones Concilii Avenionenſis anni 1326. ſuper hacce re, cum novis & accuratioribus cautionibus ad Teſtamentorum executionem.

XI. Jam ergo ambigi non poteſt, quin longe lateque patuerit Eccleſiaſtica in Teſtamentorum cauſis juriſdictio ſæculo toto decimoquarto. Ejus amplitudinem mirabimur ſæculo etiam decimoquinto, ſi paulo preſſius perſpiciemus Conſtitutionem Henrici de Chiceley Archiepiſcopi Cantuarienſis anno 1416. qua modum ponit immodicis exactionibus Tribunalis Eccleſiaſtici in inſinuationibus Teſtamentorum, in examine & ratiociniis Executorum, & exoneratione, denique in inteſtatorum bonis. Concilium Salisburgenſe anni 1420. fulmina Eccleſiæ vibrari voluit a Prælatis in eos qui moras objiciebant, ne quis teſtaretur, & bonis ſuis Eccleſiam pauperesque impertiret. Sæculo ſexto decimo Conſtitutiones Archiepiſcopi Dublinenſis anno 1518. in Hibernia irritam eſſe jubent bonorum defuncti æſtimationem, niſi eam curam Epiſcopus ipſe viris idoneis delegarit.

Fuſiſſimæ ſunt & præclariſſimæ Conſtitutiones Synodales Stephani Poncher, & Euſtachii du Bellay Epiſcoporum Pariſienſium, de Teſtamentis, de Epiſcopali in iis auctoritate, de juriſdictione Eccleſiæ (1). In Concilio Colonienſi anno 1536. ſtatutum eſt, Teſtamenta intra triginta dies inſinuari, aut confirmari debere, & ante elapſum annum executionem aſſequi. In Concilio Moguntino anni 1549. expoſtulatum eſt (2) de contemptu ultimarum voluntatum, placuitque ut Executores Ordinario intra tempus a jure ſtatutum induſtriam ſuam approbarent. Concilium Tridentinum Epiſcopos Executores eſſe ſanxit piarum omnium voluntatum, addita quantum res poſtularet Apoſtolicæ Sedis delegatione (3). *Epiſcopi etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati, in caſibus a jure conceſſis omnium piarum diſpoſitionum, tam in ultima voluntate, quam inter vivos, ſint executores.*

Conciliis Mediolanenſibus I. & II. placuit (4), ut excommunicationes vibrarentur in eos, qui pias voluntates non exequerentur intra annum, vel id tempus, quod Teſtator præfiniiſſet. Iiſdem innodati ſunt vinculis Notarii, qui Epiſcopum certiorem non facerent de piis legatis omnibus intra tres menſes a morte Teſtatoris. Concilium Mediolanenſe III. vetuit (5), ne Cœnobia, vel privati, quibus legata ſunt, quæ in pauperes erogari debeant, aliquid hinc ad ſe derivent, quocunque paupertatis velo, ſine permiſſione ſcripta Epiſcopi. Concilium V. Mediolanenſe præcepit (6), ut Epiſcopi, ceu legitimi piarum voluntatum executores, Canonicum ex ſuis aliquem deſignent, qui piarum largitionum harum Advocatum ſe & Defenſorem agat. Concilio Remenſi anno 1581. placuit, ut Parochi ad ægros inviſendos invitati, poſt adminiſtrata Sacramenta, illos de condendo admonerent Teſtamento, & de ſuis in Deum commiſſis pia largitate aliqua eluendis (7). *Cum Curatus ad ægros vocatus fuerit, poſt debitam adhortationem, & Sacramentorum adminiſtrationem; admoneat de teſtamento, de cura animæ poſt mortem agenda, ac ſuffragiis Eccleſiæ.*

In Concilio Bituricenſi anno 1584. monentur Epiſcopi (8), ſe ut meminerint executores eſſe piarum voluntatum. Concilium Mexicanum anno 1585. (9) non alia illos induit cura, aut poteſtate quam ut inſtent executioni piorum legatorum intra limites temporis jure præſcripti. In Concilio Toloſano anno 1590. (10) juſſi ſunt Notarii Epiſcopo renuntiare legata pia omnia, ſaltem intra tres menſes a morte Teſtatoris: mandatumque ſimul Epiſcopis, ut Notarium deſignarent, apud quem reconderetur Regeſtum omnium in Eccleſias vel pauperes legatorum.

Si jam conferre vacet quæ congeſſimus omnia ex Conciliis ab anno 1400. cum Decretis vetuſtioribus: ſi vel maxime revolvantur animo Concilia poſt annum 1500. habita; facile intelligitur, priſcam illam & effuſam Epiſcoporum juriſdictionem & Parochorum in Teſtamentarias cauſas, afflictam valde & debilitatam fuiſſe ſæculo decimoquinto, ac pene demum extinctam ſæculo decimoſexto. In Concilio Narbonenſi anno 1609. excitata & reſtituta potiſſimum eſt auctoritas Eccleſiæ hoc in negotio, ut hujus placita ad priſcorum Canonum

(1) Synod. Pariſ. p. 201. & ſeqq. 204. 298. 290. Part. 13. c. 10. (2) Can. 97.
(3) Seſſ. 22. c. 8. (4) Cap. 16. 17. (5) Cap. 16. (6) Cap. 11. (7) De Curatis n. 30.
(8) T. 16. c. 21. (9) L. 3. Tit. 9. (10) Cap. 15.

nonum & Conciliorum normam propius accedant. Ibi enim decernitur, ut in Diœceſi ſua obambulanda Epiſcopi definiant lites omnes ad executionem pertinentes Teſtamentorum, nulla ratione habita forenſium formularum. Notariorum eſt intra octo dies Parochos de legatis piis certiores facere, intentato alias excommunicationis mucrone; Parochi ante octo dies alios conſumptos Promotorem vel Officialem admonebunt, ut executionis curam gerat. Executores Teſtamentarii rationes ſuas Epiſcopo exhjbebunt, quem neceſſe eſt intervenire legatorum ſolutioni, in irritum alioqui ducendæ. In Chartulario ſuo Epiſcopus hæc piarum donationum Acta omnia recondet.

XII. Non facile eſt autem divinare, quæ cauſa fuerit minuendæ hujus Epiſcoporum & Parochorum poteſtatis in re teſtamentaria. In cupidiores Parochos, vel inferiores Epiſcoporum Officiales ejus rei invidia reſilire videtur, aliqua ſaltem ex parte. Quod ultimum a nobis proditum eſt monumentum Archiepiſcopi Cantuarienſis paulo poſt annum 1400. ad rapacitatem cohibendam ſpectabat Officialium ejus, & miniſtrorum aliorum in cauſis teſtamentariis. Perdiu ante Innocentius III. ſordidiſſimam exploſerat eorum avaritiam Parochorum, qui profitendæ Religionis Ciſtercienſis cupidos, cogebant prius teſtari: & niſi parerent, in eorum proximos Eccleſiaſticis ſæviebant cenſuris: id enim cauſabantur, ne ingenuos quidem & liberos homines ita liberos eſſe, ut ante in Religione quavis nomen dare poſſent, quam jura Parochialia ſibi exſolviſſent (1). *Licet alias abſoluti exiſtant & liberi, ſine ipſorum licentia aſſerunt non poſſe ad Religionem tranſire, pro eo quod jure Parochiali eiſdem obligati tenentur*: Et paulo ſuperius: *Fieri ſibi exigunt teſtamentum*.

In celeberrima illa & decantatiſſima Collatione ſub Philippo Valeſio Rege anno 1329. Prælatis hinc defenſantibus, Miniſtris Regiis illinc oppugnantibus Eccleſiaſticam juriſdictionem; conquerebantur Miniſtri & Judices Regii, quod Judices Eccleſiaſtici Regeſtum facerent eorum, qui inteſtati obiiſſent; manum injicerent in eorum bona mobilia & immobilia, eaque diſtribuerent. 2. Quod vellent ipſimet exequi Teſtamenta, bonorum recenſionem facere, illa cuſtodire, & diſtribuere, cum Officiales haberent ad hoc deſtinatos. 3. Quodque nollent fidem adjicere Teſtamentis per Notarios publicos exceptis, niſi ea ante Officiales ſui approbaſſent. Contra vero ab Epiſcopo Auguſtodunenſi exceptum eſt, nomine Prælatorum omnium, ex Regalibus, Imperialibus & Eccleſiaſticis legibus Epiſcopum executioni præeſſe Teſtamentorum, ex jure maxime devolutionis, quando Executoribus laicis ſpatium præfinitum effluxit. Porro cum executor eſſet, poſſe eum Regeſtum & cenſum edere bonorum, & omnia denique ad executionem promovendam neceſſaria moliri, cum acceſſio principalem ſortem ſequatur. *Ad 20. Art. qui loquitur de inventariis quæ fiunt de bonis Laicorum, dicit tam de jure ſanctorum Patrum, quam Imperatorum & Regum, quilibet Prælatus in ſua Diœceſi eſt executor legitimus teſtamentorum, maxime elapſo termino expreſſo in jure, &c.*

Quoad inteſtatorum bona, ab eodem reſponſum eſt, ad ea Eccleſiam non ſolere auctoritatem interponere ſuam, niſi ubi ſpecialis ea vigeret conſuetudo. *Quantum ad bona inteſtatorum, dicitur quod in Eccleſiis ubi eſt conſuetudo ſuper hoc ſpecialis, debet eadem conſuetudo ſervari*. Et infra: *De Executoribus & inventariis bonorum teſtatoris & inteſtatoris, dicit, quod tam de jure ſcripto, quam de conſuetudine ſpeciali, Prælati ſunt executores legitimi teſtamentorum. Unde ſi executio venerit ad Prælatum, nulli facit injuriam, bona inter heredes diſtribuendo, & de eis inventaria faciendo. Et hoc idem dicit de bonis inteſtatorum, maxime in locis ubi ſic de conſuetudine extitit obſervatum a longo tempore, quod in contrarium memoria non exiſtit.* Non immerito auguramur a doctiſſimo Præſule in prolixioribus ſuper hac re diſputationibus ſuis, juris hujus & conſuetudinis Eccleſiarum fontes demonſtratos eſſe; oſtenſumque fuiſſe, quod & nobis ſupra declaratum eſt, in has ſe moleſtias & ambages non conjeciſſe Eccleſiam, niſi ut libertatem teſtandi ſartam tectamque ſervaret: ut deprædationes prævetteret bonorum eorum, tum qui teſtati, tum qui inteſtati excederent: ut legatorum piorum executio acceleraretur: denique ut ne eleemoſynæ a Teſtatoribus deſignatæ interverterentur.

XIII. Poſt famoſam illam concertationem ſuum Eccleſiæ incolume privilegium, ſuæ

(1) Regeſt. 13. Ep. 166.

Digitized by Google

ſua illibata conſtitit juriſdictio, quod ea Clerici modeſte uterentur. Non ita vero anno 1505. cum in Senatu Pariſienſi increpuere querimoniæ de Parochis Pariſienſis Civitatis, qui ſepulturam ſuſpendebant, donec oſtenſum ſibi eſſet Teſtamentum; quin & mendicos terræ mandare abnuebant, niſi ante collecta corraſum eſſet, quo funeris expenſæ ſolverentur. Edicto tamen Bleſenſi anno 1579. (1) ſervata eſt adhuc *Parochis facultas, & Vicariis, excipiendi teſtamenta & ultimas voluntates, quanquam legata aliqua ibi ſint, ita tamen ut teſtator & teſtes ſigilla apponant ſua, aut facta mensione interpellationis factæ, ut ſigilla apponerent, & ejus cauſæ propter quam abnuerint.* Hoc Edicti decreto, & ſtatuto ſuperius laudato Concilii Narbonenſis anni 1609. monumenta continentur non obſcura antiquioris diſciplinæ & juriſdictionis. Quo æquius fuit, id a nobis inculcari, Edictis maxime Regum & Conciliis debere Eccleſiam priſcæ libertatis juriſdictionis & opulentiæ ſuæ reliquias. Teſtatum facit Matthæus Paris a Richardo Rege in libertatem aſſertam eſſe Eccleſiam Provinciæ Normanniæ. Sic enim ille ad annum 1190. *Eccleſia Dei in Normannia de longo ſervitutis jugo liberata eſt, glorioſo Rege Richardo annuente & omnia diſponente.* Inter varia autem capita libertatum duo fuere, quæ ad Teſtamenta ſpectarent. *Diſtributio rerum quæ in teſtamento relinquuntur, auctoritate Eccleſiæ fiet; nec decima pars ut olim ſubtrahetur. Si quis ſubitanea morte, vel quolibet caſu præoccupatus fuerit, ut de rebus ſuis diſponere non poſſit, diſtributio bonorum ejus auctoritate Eccleſiaſtica fiet.*

XIV. Conticeſcere hactenus nobis viſa eſt Hiſpania, nec poſſumus tamen non ominari ejus diſciplinam reliquarum Occidentis Eccleſiarum conſuetudini finitimam fuiſſe, & Decretalibus Gregorianis, quæ ibi potiſſimum vigebant, conſentaneam. Monumentum hic unum promo perilluſtre, quo ceterorum Hiſpaniæ Hiſtoricorum & Conciliorum ſilentium utcunque penſari poſſit. Ex Hieronymo Blanca illud excerptum eſt, qui hoc fragmentum publicavit, Conſuetudinum antiquarum civitatis Jaccenſis in Arragonia, quas & affirmat confirmatas fuiſſe ab Alphonſo II. Rege, & veluti regulam fuiſſe accuratiſſimam, quam conſuerent & imitari eniterentur Provinciæ Caſtellæ, Navarræ, & aliæ complures. Jubent eæ Conſuetudines, ut pleniſſima teſtandi libertate utantur omnes: ad inteſtatorum bona vocentur proximi; ſin deſint proximi, ad ea pauperes veniant (2). *Si non habeant propinquos, res eorum dentur pauperibus.* Peregrini ipſi libere teſtabuntur Jaccæ: ſi inteſtati præripiantur, triginta dies expectabuntur, quo ſpatio temporis ſi accurrat proximorum aliquis, duæ tertiæ partes bonorum ei reddentur: *Tertia detur pro anima ſua, conſilio bonorum hominum, & Epiſcopi, vel Capituli de Jacca.* Si poſt triginta dies nullus proximorum compareat, res ejus omnes ad ſalutem ejus animæ dependentur, eorundem conſilio: *Si autem nullus de conſanguineis venerit, tota pecunia detur pro anima ſua eorundem conſilio.* Ea tum ſors erat caducæ hæreditatis, ea Regum religio, & pia ſollicitudo ad Eccleſiæ & pauperum levamentum. Edixerant leges Viſigothicæ, ut teſtamenta legibus coaptata Epiſcopo repræſentarentur, & intra ſex menſes approbarentur (3). *Infra ſex menſes Sacerdoti veniant publicanda.* Et ubi ex legum formulis confici non poterant, annuebant, ut holographa fierent, dum teſtator qui ſcripſiſſet, ſubſcriberet etiam ipſe ſua manu, & intra triginta annos poſt ejus mortem ab Epiſcopo confirmarentur vel a Judice, prolatis in medium aliis ſcriptiunculis teſtatoris.

XV. Paulo forſan licentius expatiati ſumus in Eccleſiaſticæ juriſdictionis limites, cum propoſitum fuiſſet non dicere niſi de rebus, opibuſque, quæ in Eccleſiam per teſtamenta influerent, vel per inteſtatorum ſucceſſiones. Sed divelli non potuere res duæ hic certe conjunctiſſimæ, & indivulſe cohærentes ut ex hoc rurſus liquebit contexto Somnii Viridarii. Expoſtulant Advocati & Miniſtri Regii, quod Clerici ſibi vindicent bona impuberum & inteſtatorum, quaſi ad eos eorum cuſtodia pertineat, quam ex adverſo Judices publici ſibi arrogant, Regique (4). *Nituntur ſibi applicare bona, quando moriuntur pupilli, ſicut de majoribus ætate, quando decedunt ab inteſtato: quorum quidem cognitio pertinet ad Regem; quia tales perſonæ & bona earum ſunt ſub ſalvagardia Regis.* In defenſionem vero Eccleſiæ reponitur, di-

(1) Preuves des Lib. de l'Egliſe Gall. c. 35. 33.
(2) Hiſp. Illuſt. T. 3. p. 594. 595.
(3) L. 2. T. 5. n. 12. 16.
(4) Cap. 225. 226.

Digitized by Google

vino humanoque jure miſerabilium perſonarum tuitionem Eccleſiæ fuiſſe commendatam, quoad vim & captionem: quin & eam eſſe inolitam Eccleſiæ Gallicanæ conſuetudinem. Quod ad bona pertinet impuberum & inteſtatorum, qui vita migrant, ſi quarundam peculiaris ea ſit conſuetudo Eccleſiarum, ut ipſæ ea occupent, eam profecto retineri debere. *Quantum ad bona inteſtatorum & pupillorum, dico quod in illis Eccleſiis ubi eſſet ſuper hoc conſuetudo ſpecialis, deberet conſuetudo obſervari*. Illud ſpolii jus non paucis videbatur dimanare ex jure cuſtodiæ: *Tam de jure divino quam humano gardia talium miſerabilium perſonarum, quantum ad violentias & ſaiſinas pertinet ad Eccleſiam*. Copioſe ſuperius commonſtratum eſt, Legibus divinis & Imperatoriis tuitionem cuſtodiamque pauperum, pupillorum, viduarum & miſellorum omnium concreditam Eccleſiæ fuiſſe. Oſtendimus etiam individuo nexu eam tuitionem Regio cohærere diademati. Potuit conſuetudo eum inveviſſe uſum, ut quibus incumberet onus cuſtodiæ, & qui ex officio tenebantur injurias propulſare ab his perſonis, & bonorum rapinas prohibere, vel ulciſci, hi ad ſucceſſionem venirent eorum bonorum, ubi caduca jacerent, & ſine juſto hærede, prædæ alias futura. Extranei in album relati ſunt miſerabilium perſonarum. Hinc Principes penes quos erat eorum cuſtodia, ſucceſſiones quoque advenarum excepere. Eodem jure conſuetudinis inolitæ, volebat hic Eccleſiaſtici juris defenſor (1), potuiſſe Eccleſiam caduca ſpolia pupillorum & inteſtatorum ſibi vindicare, tanto æquius & plauſibilius, quod non tam ad Eccleſiam hinc redundat utilitas, quam ad defunctum ipſum, qui cœleſti in patria immortales metit fructus precum & eleemoſynarum, quæ ex bonis hic ejus temporalibus in pauperes ſparſis effunduntur.

CAPUT XXV. *P.4.l.3.c.18.*

An Monachi profeſſi poſſint adhuc ſuccedere, poſt annum Chriſti milleſimum?

I. Probat Gratianus ex Concilio Altheimenſi, poſſe a Monacho ad Epiſcopatum adſcito hæreditatem adiri, hoc eſt a Monaſterio, vel a Cathedrali Eccleſia, ejus nomine.

II. Innocentius III. & alii Pontifices idem jus Monachis confirmant.

III. Innocentius IV. Ordini Ciſtercienſi idem jus confirmavit. Dominicani & Franciſcani idem privilegium a Clemente IV. impetrarunt. Cur his Congregationibus opus fuerit privilegio, cum jure communi res niteretur?

IV. De ſucceſſionibus ad Benedictinos devolutis. Unde conſuetudo nunc contraria?

V. Privilegium Ciſtercienſe cum Canonicis Regularibus communicatum.

VI. Inter principia Lutheranæ innovationis petiere Principes Germaniæ, ut ne Monachi unquam parentibus ſuccederent, cum nec ipſis unquam a proximis ſuccederetur: ſed profeſſionis tempore daretur fundus aliquis, aut reditus annuus, atque ita ſucceſſionem ejurarent.

. VII. VIII. Temperamenta quædam Poloniæ & Hiſpaniæ.

IX. Variæ in Galliis viciſſitudines.

X. Summa harum viciſſitudinum.

I. GRavem, ut vides, adgredimur quæſtionem, & quam primum dirimi oporteat ex regulis Juris Canonici communibus, hoc eſt, Decreto & Decretalibus; ac rurſum ex uſu Galliæ receptiſſimo, poſtrema hac Eccleſiæ ætate, hoc eſt, poſt annum Chriſti milleſimum. Quæſtio proponitur a Gratiano, de Monacho, qui creatus primum Epiſcopus, tum paternam excipit hæreditatem. Solutio vere & elucidatio quæſtionis petitur ab eodem ex Concilio Altheimenſi in Germania ſub Rege Conrado, quo ſancitur devolvi hæreditatem ad Monaſterium, vel ad Eccleſiam Cathedralem, perinde ut ea illi obtigit, vel Monachum adhuc agenti, vel ad Epiſcopales infulas accito (2). *Statutum eſt, & rationabiliter ſecundum ſanctos Patres a Synodo confirmatum, ut Monachus, quem canonica electio a jugo Regulæ Monaſticæ profeſſionis abſolvit, & ſacra ordinatio de Monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam ſibi hæreditatem poſtea ſibi jure vindicandi habeat poteſtatem. Sed quidquid acquiſierat, vel habere viſus fuerat, Monaſterio relinquat, & Abbatis ſui, qui fuerit ſecundum Regulam ſancti Benedicti,* arbi-

(1) Les Aubeines.

(2) 18. q. 1. c. 1.

arbitrio. Poſtquam enim Epiſcopus ordinatur, ad Altare ad quod ſanctificatur & titulatur, ſecundum ſacros Canones, quod acquirere poterit, reſtituat. Adverte hic autem, non eam verſari in Concilio quæſtionem, an profeſſi ſemel Monachi ad hæreditatem vocari, aut venire poſſent, vel eorum nomine Monaſterium. De ea re tunc controverſia fieri non poterat cum necdum derogatum eſſet tantæ Legum Imperatoriarum & Canonum conſpirationi, quæ his ſucceſſionibus apertiſſime aſtipulatur. In dubium vocabatur id unum, ad Cœnobium, an ad Eccleſiam pertineret ſucceſſio, cum unus idemque ex Monacho factus eſſet Epiſcopus, & fieri potuiſſet, ut obtingeret hæreditas Monacho, nec adiretur niſi ab Epiſcopo.

II. Eandem ſuccedendi facultatem ut indubiam ponit Innocentius III. ubi decernit (1), Si cui addicatur hæreditas, eique ſi improlis obeat, alii ſubſtituantur, & is poſtea profiteatur in Monaſterio, irritam vacuamque eſſe ſubſtitutionem, atque ad Monaſterium devolvi hæreditatem. Audi Rubricam hujus Decretalis: *Si rogatus reſtituere totam hæreditatem eo ſine liberis decedente, intret Monaſterium, evaneſcit fideicommiſſum, & hæreditas applicatur Monaſterio.* Ideo & Fagnanus in interpretando hoc Decreto, quæſtionem illam ventilat, an Capucini, & Minores ſtrictioris Obſervantiæ ſuccedere poſſint in paterna bona: & reſpondet non poſſe, propterea quod ſeſe illi paupertati devoverint arctiori, quam ceteri Regulares omnes, quibus jus faſque eſt hæreditarias excipere ſucceſſiones. Quærit & ibidem Fagnanus, an Capucinus, ad alium Pontificio diplomate Ordinem translatus, & Epiſcopatu auctus, ſuccedendi poteſtatem recuperet. Reſpondet autem convenienter Gratiani doctrinæ ſupra relatæ, recuperare. Duas edidit Alexander VI. Conſtitutiones, quibus ſuccedendi jure & ſpe ejecit eos, qui ab Ordine cui nefas eſt, ad eum cui fas eſt ſuccedere, traducerentur. Sed ſuas ille Conſtitutiones ad eos coarctavit, qui ex Cœnobiis ſtrictioris Obſervantiæ trajicerentur ad Conventuales Franciſcanos. Non temere forſan addubitarit quis, an B. Dominicus ſuos initio ſineret ad poſſeſſiones & hæreditates venire, cum referat Scriptor ejus vitæ (2), opulento Bononiæ cive illi bene lautas tranſcribente poſſeſſiones ſuas, ipſum chartas eas coram Epiſcopo conſcidiſſe, quod ſuos vellet eleemoſynis victitare. *Non enim voluit, ut fratres haberent poſſeſſiones, ſed eleemoſynis frugaliter victitarent.* Remiſit non multo poſt ille rigor, invictiſſimeque argumentis & auctoritatum præſidiis Ordinis ſui contrariam conſuetudinem incomparabilis vir Thomas Aquinas communivit. Franciſcanorum auſterior certiſſime fuit paupertas, ſed tot & tantæ illam annorum decurſu exagitavere tempeſtates, ut non poſſumus non communem noſtram vehementer dolere ſortem, quorum vel ipſa virtutum faſtigia tam importunis & ſævis tentationum turbinibus quatiuntur, dum mortalis hæc carpitur vita.

III. Anno 1246. (3) Abbatibus omnibus Ordinis Ciſtercienſis Innocentius IV. Papa facultatem dedit aut confirmavit ſuccedendi hæreditariis bonis omnibus, quibus ſuccederent Monachi, ſi in ſæcularis vitæ ſœcibus adhuc volutarentur. *Devotionis veſtræ precibus inclinati, auctoritate vobis præſentium indulgemus, ut poſſeſſiones & alia bona, mobilia & immobilia, exceptis feudalibus, quæ perſonas fratrum ad Monaſteria veſtra a ſæculo fugientium, & profeſſionem facientium in eiſdem, ſi remanſiſſent in ſæculo ratione ſucceſſionis, vel quocunque alio juſto titulo contigiſſent, petere ac retinere libere valeatis, contraria conſuetudine non obſtante.* Non diſſidet a veri ſimilitudine contrariam illam conſuetudinem, de qua hic agit Pontifex, profectam eſſe non minus a voluntariæ paupertatis Ciſtercienſium fervore inter illa initia, quam a ſæcularium cupiditate, qui non illubentes jam videbant eos abſtinere ſua ſponte iis bonis, in quæ jure ſuo ſuccedere potuiſſent. Eo enim œſtu efferbuerunt in ſuis primordiis Ciſtercienſes, ut non immerito eos augnremur, hæreditaria bona omnia aſpernatos eſſe, tum ipſius amore paupertatis, tum ut tumultus liteſque declinarent, ex opulentia ebullientes. Nec ſecus de initiis ominandum Franciſcanorum & Dominicanorum. Sed longo ſæculorum decurſu, & magiſtra experientia edocemur fieri non poſſe, ac ne expedire quidem, ut Regulares Congregationes, nihil unquam mitigent, aut commutent de primævis & aſperioribus inſtitutionibus ſuis.

Ideo & Dominicani & Franciſcani eodem

(1) Extrav. De Prob. c. 8. (2) Rainal. ann. 1219. n. 53. (3) Idem ann. 1280. n. 27.

Digitized by Google

dem ſe privilegio donari obtinuere a Clemente IV. quo ab Innocentio IV. Ciſtercienſes ornati fuerant. Anno quippe 1265. eum Pontificem commonuerunt, variis in Orbis Chriſtiani Provinciis adverſari ſibi Epiſcopos, Clericos, Laicos; tanquam ſæculo mortuis, nec iam idoneis ad ſuccedendum (1). *Ex parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, quod quidam Prælati, Clerici & Laici in diverſis mundi partibus conſtituti, aſſerentes vos mundo fore mortuos, nec valentes proprium poſſidere, vos occaſione hujuſmodi a quibuslibet ſucceſſionibus excludere moliuntur.* Illa certe Prælatorum & laicorum interceſſio non nitebatur, niſi ſpeciali profeſſione harum Congregationum, qua ſucceſſionum ſe jure exuerant, polliciti que erant, ne in c... une quidem quidquam ſe poſſeſſuros. *Nec valentes proprium poſſidere.* Nec enim Benedictinæ Regulæ ſectatores in commune prædia poſſidentes, quiſquam tum arcebat a legitimis ſucceſſionibus. Æquiſſimis vero poſtulatis annuens Pontifex, declarat eas Congregationes jure ſuo ad ſuccedendum venturas, non quo ipſæ fundos, & prædia poſſideant, ſed ut ea diſtrahant, pretia ſuis uſibus expendant (2). *Nos itaque veſtris petitionibus benignius attendentes, auctoritate Apoſtolica declaramus, quod vos in temporalibus bonis, in quibus ſuccederetis exiſtentes, licite poſſitis ſuccedere, & bonorum ipſorum poſſeſſionem apprehendere, ac vendere libere bona ipſa, eorundem pretium in utilitatem veſtram convertere, prout vobis melius videbitur expedire.* Adverte hic porro non conceſſionem hanc eſſe, non privilegium, quo religioſa hæc ſodalitia donentur facultate ſuccedendi ſæcularium ſuorum nomine. Declaratio quippe hæc eſt, *auctoritate Apoſtolica declaramus*, quo pronuntiat Pontifex, voto ſpecialis paupertatis, & profeſſione mendicitatis, qua pollicebantur Congregationes iſtæ nullos poſſidere fundos, nihil eas prohiberi, quin exciperent ſucceſſiones, quæ fratribus ſuis obtingerent; quod quanquam poſſidendi jure ſe abdicaſſent, poſſent ea divendere, & in ſuos uſus pretia convertere.

IV. Beati Benedicti Regulam qui amplexabantur utriuſque ſexus, eos tradit beatus Odo Cluniacenſis Abbas, ſuccedere potuiſſe, ubi libro II. Collationum commemorat defectionem Monialium duarum Cœnobii Balmenſis, quæ luctuoſo tandem exitu periere. Atqui ea illæ primum occaſione deſciſcere & refrigeſcere cœperant a priore pietatis fervore, quod permiſſæ erant paululum a Cœnobio diſcedere, ut vel tantillum ſaltem decerperent de paterna ſucceſſione, & ad Monaſterium referrent (3). *Ad hoc autem regredi permiſſæ ſunt, ut de rebus parentum, qui forte nuper obierant, aliquid Monaſterio reportarent. Sed hac occaſione ſæculum pergustantes, oblitæ ſunt Deum. Ex quo apparet quam periculoſa ſit peccandi licentia.* Apparet caſus ejuſmodi non paucos in cauſa fuiſſe, ut Monachi & ipſamet non raro Cœnobia conſtituerent, ſpem tam lubricam hæreditatum abjicere potius, quam de cœleſti & æterna hæreditate periclitari. Ita non abhorret a veriſimili, ejectos fuiſſe aliquando Monachos jure ſuccedendi, quod eo ſe ipſi ultro dejeciſſent, tam longa & voluntaria terrenarum abſtinentia hæreditatum, & deſpicientia. Eam occaſionem cupide captarunt proximi & conſanguinei, ut res alienas retinerent, & voluntariæ ſuorum paupertatis occaſione, ad alendam effrænam avaritiam ipſi ſuam abuterentur.

Anno 1436. collata aut confirmata ſunt ab Eugenio IV. varia privilegia Benedictinæ Congregationi ſanctæ Juſtinæ in Italia, atque illud in primis, quo vana & irrita eſſe jubentur ſtatuta, conſuetudines, leges omnes, quibus prohiberentur ſuccedere, eodem modo & jure, quo ſi in Monaſterio profeſſi non eſſent (4). *Quodque præfata Congregationis Monaſteria bona mobilia & immobilia in quibuſcunque civitatibus & locis quovis titulo acquirere poſſint; petendi etiam & exigendi Monachis & perſonis hujuſmodi præfata bona undecunque vel qualitercunque eis debita, & quæ, ſi in ſæculo remanſiſſent, jus petendi & exigendi haberent, ipſis eorum Monaſteriis acquirenda; non obſtantibus quibuſcunque ſtatutis, ordinationibus & decretis cujuſvis Eccleſiaſticæ ſive ſæcularis perſonæ, Communitatis, Collegii, &c. præſentium litterarum ſerie ſtatuimus.*

Non facile mihi perſuaſerim, in Italia leges quenquam condidiſſe, quibus jure ſuccedendi exturbarentur Monachi, cui tot legibus civilibus, canoniciſque, tot regionum & ſæculorum uſu inconcuſſa quædam firmi-

(1) Bullar. t. 1. (2) Ibid. (3) Bibl. Clun. p. 234. (4) Bullarii Tom. 1.

firmitas acceſſiſſet : niſi eo ſe ſponte ipſi abſtinuiſſent , ſive ut ne ſe in vocationis & ſalutis diſcrimen committerent ; ſive ut ne objicerent ſe & Cœnobia litium & contentionum procellis ; ſive denique ut arctiſſimæ ſe innecterent paupertati . Hic referre juvat , quod narrat Matthæus Paris de Dominicanis, primigenio adhuc inſtitutionis ſuæ zelo ferventibus . Non tantum poſſidebant nihil , ſed aſperrimam vitam & abſtinentiam ſectabantur, nihil reponebant in diem craſtinum, eleemoſynis victitabant, & ubi poſt ſobrias epulas ſupereſſet reliquiarum aliquid, totum in pauperes extemplo effundebant . Ita enim Paris ad annum 1198. . *Iſti in victu & veſtitu ſatis tenues , aurum , vel argentum , vel aliud proprii non poſſidentes , &c. Nihil de craſtino cogitantes , nec quidquam uſque mane retinentes . Si quid ex menſa ex eleemoſynarum largitione ſuperabundabat , hoc continuo pauperibus erogabant*. Qui hanc vitæ rationem tenent , non illi ſe facile in moleſtias & ſpinas conjiciunt perſequendarum hæreditatum .

Si in manus noſtras veniſſent Ratiocinia vel Diaria priſcarum Abbatiarum , occurrerent hauddubie in iis hæreditariæ pleræque portiones , quæ Monachis obveniſſent , & a Monaſteriis exceptæ eſſent . Meminit Chronicum Beccenſe Abbatis Goffridi ad annum 1390. qui Prædium Quevilliacenſe magnis impendiis reſtauravit impenſis in id octingentis libris , quæ tum erat ingens pecunia , quæque in illius tum poteſtatem venerat , ex parentis utriuſque non ita pridem fato functi hæreditate (1) . *Solvit octingentas libras de bonis patris & matris ſuæ ; quæ nuper habuerat ex eorum obitu* . Theologorum Pariſienſium reſponſio apud Joannem Gerſonium refertur , in cauſa Monachi Carthuſiani , qua conſtat anno 1410. Monachis ejus Ordinis aditum patuiſſe adhuc ad quaslibet hæreditates , vel Monaſterio eorum nomine , in Hollandia , Geldria & Brabantia . *Notandum quod in patria illa Religioſi tales ſuccedunt parentibus , vel Monaſteria pro eis* .

V. Nihildum diximus de Canonicis Regularibus, quod finitimi ſint Clero ſeculari , atque ita nec dubitari fere de iis potuerit . Unum id hic referam ex Bibliotheca Præmonſtratenſi . Anno 1249. (2) Innocentius IV. eodem donavit Abbates hujus Ordinis omnes privilegio , quo & Ciſtercienſes ; vel eadem declaratione , & iiſdem quidem verbis expreſſa , ut ſupervacaneum fuerit eam repetere . Eo reſcripto poſſunt Præmonſtratenſes , poſtquam etiam profeſſionem emiſere , hæreditates nanciſci , non aliter quam ſi in ſæculo ſemper hæſiſſent .

VI. Monachos , Canonicos , Regulares denique omnes complectitur Caput 75. querimoniarum , ſive Gravaminum centum , quæ Principes Germaniæ in Conventu Nuremburgenſi anno 1523. obtulerunt Nuntio Pontificio , ut his medicaretur Pontifex, eo tempore quo tanta novabat , tanta evertebat Lutherus priſcæ ſanctimoniæ munimenta . Inique ſecum agi vociferabantur Principes , ſi tanta Monachorum & Monialium examina in proximorum hæreditates paſſim venirent , in eorum hæreditates viciſſim nemo unquam proximorum venire , nemo anhelare poſſet . Ut ei malo medicina fieret , volebant ut ne quis in Cœnobiis profiteretur , niſi ante Civilis Judex parentes profitentium conveniret , adduceretque ad moderata eis ſtipendia paciſcenda , atque ita illi ulteriori quacunque hæreditatis ſpe ſe abdicarent . Longior eſt hic contextus , nec tamen circumcidi ex eo , vel amputari quidquam poteſt , ita refertus eſt luculentis in rem hanc noſtram ſententiis (3) . *Mos non amplius ferendus hactenus inolevit , pauloque altius quam par ſit , radices egit . Videlicet quod Monachi , Moniales , Beguta , Reghardi , Notbardi , Conventus , & quicunque tandem ſunt , qui ſe Religioſos & a popularibus ſegregatos profitentur , parentibus , conſanguineis , agnatis , ac ceteris amicis in hæreditariis bonis , aliquando in partem , nonnunquam in totum ſuccedunt . At viciſſim eorum cognati , ſeu neceſſarii laici a prætactis Religioſis ad eorum hæreditates adeundas non ſolum non vocantur , ſed nec admittuntur quidem . Quod Germanis & grave & moleſtum , injuſtum etiam , ac non diutius tolerandum onus eſt . Eapropter neceſſario , ac ſumma prudentia curandum eſt , ut nemo ſe deinceps memoratorum Religioſorum votis vel aſtringat , vel addicat , niſi prius ea de re civiles Magiſtratus certiores fecerit ; quorum præſentia , auctoritate & conſilio Religionem ingredi volentibus , a parentibus & amicis juxta cujuſque fortunam & facultates , mediocriter provideri debet , ut habeant unde commoda*

(1) Miſſ. Univ. Pariſ. tom. 5. Pag. 205. (2) Pag. 673. (3) Cap. 98.

Digitized by Google

modo in Monaſteriis vivere poſſint . Ea tamen lege, eo pacto & ordine , ut omnibus hæreditatibus , omnibuſque parentum , fratrum , ſororum , cognatorum , cohæredum , ac quorumcunque aliorum ſucceſſionibus renunrient. Idemque cum his qui jam olim Religioſorum regulis ſeſe ſubjecerint , a ſacri Romani Imperii ſtatibus & petitur & cenſetur.

Ea erat Germaniæ univerſæ querimonia & poſtulatio. Ubi advertes 1. Eum uſum tota Germania receptiſſimum proficiſci non potuiſſe, niſi ex Imperatorum legibus, ex Conciliorum & Canonum inſtitutis, ex conſuetudine Eccleſiæ univerſalis antiquiſſima. Ideo ut mitigetur aliquid, ad Eccleſiam unam , & ad Pontificem confugium habent. 2. Jure & more ſuccedendi utebantur Regulares & Monaſticæ Congregationes omnes. 3. Apud Germanos in confeſſo erat, Monachis & Monialibus , Canoniciſque Regularibus utriuſque ſexus jus competere certiſſimum exigendæ a proximis ſuis honeſtæ ſuſtentationis ſuæ, dum ſpiritum ducerent. Quin & interponi volebant civilis Magiſtratus auctoritatem , ut proximi officio fungi cogerentur , pro modo facultatum . 4. Extorquebant illi certe tum quidem , ut futuræ quiſque ſucceſſioni renuntiaret. Sed perſpicuum eſt , multo conducibilius fore Monaſteriis , ut fundum vel proventum annuum & mediocrem a ſingulis profeſſis aſſequerentur , quam ut hæreditates conſectarentur, raras , fere litigioſas, & plerumque dilapſuras. 5. Jam tum denique Germanos Proceres infecerant contagia quædam & venena Lutheranæ perfidiæ. Nec tamen illi ultra hos limites ſuas vel querelas effudere, vel ſpes.

VII. Sigiſmundus Poloniæ Rex anno 1527. legem promulgavit, qua profeſſus eſt ille quidem , poſſe ſuo jure Moniales maternam paternamque adire hæreditatem, & ut luberet de ea decernere , quod hoc jus Sedes Apoſtolica ſartum illis tectumque ſervaſſet, ea videlicet de cauſa, quod non ubique Cœnobiis idoneæ ſint copiæ & facultates ad earum ſuſtentationem (1), *Statuimus etiam quod Sanctimoniales , Ordinem aliquem a Sede Apoſtolica approbatum profeſſæ, tametſi mundo & bonis temporalibus renuntiaverint, nihilque proprii habere poſſint : quia tamen non ſunt ubique debito modo proviſæ, & conceſſum ſit illis ex indulgentia Sedis Apoſtolicæ, ut ſuccedere poſſint in bona paterna & materna ad ſe devoluta , de illiſque libere cum auctoritate Superiorum ſuorum diſponere .* Cum vero Regni Nobilitas graviſſimas ſuper eo querelas ingeminaſſet, non potuiſſe ſe non illis accommodare aures : & conſtituere, ut ubi ejuſmodi ſucceſſiones Monialibus obtigerint, deponerentur apud eum qui proximitate vel conſanguinitate conjunctiſſimus eſſet, qui redituum illis media parte, dum vitam agerent , impartiretur . *Medietatem omnium cenſuum & proventuum pecuniariorum illis & cuilibet earum ſolvere erunt aſtricti, vita illarum durante*. Media pars altera redituum, & fundi omnes migrante terris Sanctimoniali, ad proximos revolvebantur, qui eis & ipſi rem ſuam augerent, & onera ſubirent Reipublicæ . *Reliquam medietatem pro ſe retinebunt , & ex illis onera Reipublicæ, Regni & bellicæ expeditionis ſuſtinebunt, &c. Poſt mortem illarum bona earum ad proximiores conſanguineos rurſum devolventur, & devolvi debebunt .* Quo palam fit , uſque ad ſæculum decimumſextum , pleniſſima libertate Sanctimoniales & ſucceſſiones legitimas adiiſſe , & quibus vellent tranſcripſiſſe.

VIII. De Hiſpaniæ moribus unius fidem facient Covarruviæ Reſponſa (2), qui ne in dubium quidem vocat, quin Monachis poſt Profeſſionem pateat janua ad ſucceſſiones . Sed quærit , an migrante Monacho ex Cœnobio uno in aliud , migret & ſucceſſio. Negat autem, propterea quod cum prius jam Cœnobium hæreditatem capeſſiverit , ea ſpoliari nequaquam poſſit ; quanquam ſi neceſſaria deſint Monacho ſubſidia in altero Cœnobio , a priori illa ſint ſuppeditanda . Subſcripſit Covarruviæ Vaſqueſius. At rurſus alio loco tradit idem ipſe Covarruvias , perſæpe cum dos profitentibus Monialibus aſſignaretur , compulſas eas fuiſſe , ut futuris ſucceſſionibus renuntiarent. Quærit porro an poſſent revocari hæ renuntiationes, cum Moniales media plus parte fraudabantur ; & in negantem propendet ſententiam . Statuta vero quibus jure ſuccedendi privantur Monachi & Moniales , conſtantiſſime negat valere poſſe. Denique Covarruviæ veſtigia legens Vaſqueſius affirmat, ſi parens in ejuſmodi Reli-

(1) Statut. Polon. p. 287.
(2) Covarr. de Teſt. c. 2. Vaſqueſ. de reditib. c. 3. dub. 4. Covarr. de pactis & renunt. §. 2.

Digitized by Google

Religione profitetur, cujus Cœnobia ſuccedere non poſſint, utpote Clericorum Societatis Jeſu; ex quo primum profeſſio perfecta eſt, filium vel hæredem ſuccedere. At ſi ejuſmodi eſt Religio, quæ ſucceſſiones non excludat, quod genus ſunt reliquæ fere omnes, quamdiu ille advivet, Monaſterium ea gaudebit hæreditate: eo terris migrante, filius, vel hæres ſuccedet. Quanquam autem plenam parentis hæreditatem non aſſequatur tum filius, niſi poſtquam ille vivere deſiit: ex quo tamen profeſſus eſt, poteſt legitimam ſibi portionem flagitare.

IX. Peragratis Occidentalis Eccleſiæ Provinciis ceteris omnibus, ad noſtras remetiendum iter eſt Gallias, ubi id primum advertemus, jam a compluſculis ſæculis parentum avaritiam a Willelmo Pariſienſi Epiſcopo, quam juſte, tam graviter reprehenſam eſſe. Infamia etiam ſimoniæ illis aſperſa eſt, cum filios in Clauſtra compingunt, ut juſto eos ſuccedendi jure defraudent, & alios filios eo incremento locupletent (1). *Alii a parentibus & propinquis eo modo in clauſtra projiciuntur, quemadmodum catuli & porculi, quos matres non ſufficiunt enutrire, ut videlicet mundo non ſpiritualiter, ſed ut ita dicamus, civiliter moriantur, videlicet ut portione hæreditaria priventur, & ad eos qui in ſæculo remanent, devolvantur. Et quantum ad hoc ſimoniaca eſt hujuſmodi projectio, immerſio vel intentio.*

Jam tum ergo in Galliis concuti incipiebat jus Monachorum ſuccedendi; idque factis tentabatur, ut reor, magis quam jure. Nequedum enim ullum uſquam erat ſtatutum Imperatoriis & canonicis legibus ea in re infenſum. Adverſus hanc vim graſſantem Abbates Ciſtercienſes, cujus Ordinis ſedes primaria in Galliis eſt, muniebant ſe Pontificiis privilegiis, quibus antiquiſſimo juri ſuo, eidemque juri communi nova præſidia adderentur.

Narrat nuperus Galliæ Juriſconſultus (2) a Philippo cognomento Bono, Duce Burgundiæ, conceſſum fuiſſe, ut in Conſuetudine Burgundiæ, quæ compilata & ejus auctoritate publicata fuit anno 1459. ſcriberetur articulo ultimo de Succeſſionibus, quod ad Ciſtercienſes Monachos pertinet, qui ſuum & privilegium & uſum oſtentabant ſuccedendi, tum directa, tum collaterali linea, amplius in eam rem inquirendum eſſe, & tum denique Ducem quod æquitas flagitaret pronuntiaturum. Ad ea uſque ergo tempora legitimis hæreditatibus ſucceſſerant Ciſtercienſes, ſucceſſere & diutius poſtea, cum nulla extiterit declaratio, qua eorum privilegium infringeretur. Anno 1570. in meliorem formam revocata eſt Conſuetudo Burgundiæ, & tunc redacti fuere Ciſtercienſes ad communem reliquorum Regularium normam. Unde Chaſſanæus in ſuis ad eam Conſuetudinem Commentationibus hæc habet, quibus edocemur, Jure tum Regni conſuetudinario Regulares ſuccedendi facultate exutos fuiſſe: eadem ratione in medium allata, qua ſuperius Germani Proceres abutebantur, cum veniant perſæpe Monachi in Laicorum, nunquam Laici in Monachorum hæreditates, tandem omnia in Monachorum fiſcum comportatum iri. *Ciſtercienſes Religioſi comprebenduntur eſſe ſub conſuetudine generali Franciæ, quia ſi ſuccederent, eſſet annihilatio temporalitatis in Republica: cum ſemper Religioſi traherent ad ſe temporalia, eo quod ſuccederent laicis, & laici eis non ſuccederent, ſed eorum Eccleſiæ & Monaſteria. Unde nulla æqualitas obſervaretur.* San-Dionyſiani in Gallia Monachi ab Innocentio IV. & Bonifacio VIII. privilegium elicuerant Ciſtercienſi ſimillimum. Vereor ut eo diu gaudere potuerint. Vide nuperrimum Hiſtoriæ hujus Abbatiæ Scriptorem. (3)

In Generali Compilatione Conſuetudinum ſub Carolo VII. Rege edita, omnes Regulares ſuccedendi jure exuuntur, qua ſe cunque jactent Papæ diſpenſatione, vel quavis alia: exceptis tamen Equitibus Hieroſolymitanis, quibus tanto propenſius indulgendum aliquid erat, quod cum pro Eccleſiæ univerſalis defenſione bellarent, patrimonio, tanquam ſtipendio gaudebant (4). *Religioſi quicunque tandem, non ſuccedunt, ne eu diſpenſatione quidem Papæ, nedum quavis alia, exceptis Hoſpitalariis, quibuſcum olim Rex & Pontifex diſpenſarunt, unde tam poſſunt ſuccedere, quam ſæculares; poſt obitum, res eorum in amicos ſparguntur.* Nec diu eo privilegio uſi Equites illi. Negat Rebuffus poſſe illis annui, niſi uſumfructum. Addit eam limitationem

(1) De Moribus c. 9. p. 226. (2) Fevres L. 4. c. 6. (3) Doublet. (4) Ibidem.

nuperus Juriſconſultus (1) approbatam fuiſſe Senatuſconſulto Divionenſi anno 1582. at vel eo demum uſufructu excuſſos fuiſſe ejuſdem Senatus decreto alio anni 1588.

Societatis Jeſu Clericis, cum poſt priora vota ſua relaxari poſſint, & in ſæculum redire, cauſæ videbantur eſſe juſtiſſimæ, ut ſuccedendi poteſtas ne penitus auferretur. Unde & cum in Regnum revocati ſunt eam illis Henricus IV. Rex firmavit (2): *Non poterunt ejus ſacri Cœtus ſodales ſuccedere in terrenas hæreditates, uti nec alii Regulares, ſive directe, ſive ex latere. Si poſthac tamen ablegarentur e Societate, in priora ſua jura redintegrari poſſent*. Cœpit anno 1646. Senatus Divionenſis definire certum tempus, ut ne ejuſmodi poſtliminii jure gaudeant, niſi annis quinque poſt profeſſionem votis ſimplicibus perfectam. Exemplo Divionenſis accommodaverunt ſe alia poſtea quædam Parlamenta. Laudantur Judicia Senatus Pariſienſis Divionenſibus antiquiora in eandem ſententiam. Sed non magni noſtra intereſt, quo in Senatu primum id decretum ſit.

Joannes Galli prolato Parlamenti Pariſienſis Arreſto, hac illud ratione muniverat (3), *Ratio quia Religioſi in patria conſuetudinaria non ſuccedunt*. Quod argumento eſt eos ſucceſſiſſe in Provinciis Juri Civili addictis. Ex antedictis multa eo vergunt. Sed jus Conſuetudinarium non multo poſt convaluit ſupra jus Scriptum. Unde & Carolus Molinæus in illud Caput hæc addidit: *Nec Monaſterium pro eo. Idem generaliter etiam in Patria Juris Scripti*. Galli & Molinæus a vero non abludunt, ſi ſejungas tempora. Nam Conſuetudines Jure Scripto derogarunt, & earum tot prodiere Compilationes, ut ſupra quinquaginta numeratæ ſint, quæ Regulares ſucceſſionibus excluderent. Provincia Viennenſis, ſeu Delphinatus Juri Scripto ſerviebat, unde & ibi ſuccedebant Monachi, quando illos eo jure orbavit Franciſcus I. Rex Edicto Caſtri Briantii anno 1532. (4) In Edicto Bleſenſi defixa ætate profeſſionis Monaſticæ ad annum ſextumdecimum, conſentanee Concilio Tridentino, additur porro (5) *poſſe eos qui ante eam ætatem profeſſionem emiſerint, diſponere de bonis ſuis, vel ſucceſſionibus, quæ jam obvenerint, vel obventuræ ſint, directe, vel e latere, & tranſcribere proximis, vel aliis, non tamen Monaſterio cuiquam, idque intra tertium menſem, quo ſextum decimum ætatis annum attigerint. Quo ſpatio elapſo, ſi nihil teſtati ſint, devolvenda ſint ad proximos eorum bona, quaſi ab inteſtato*. Quo ne optari quidem potuerat quidquam expreſſius. Edicto Aurelianenſi eadem pene clauſula continebatur (6), vel excluſio Monaſteriorum a ſucceſſione.

X. Utque jam finem faciamus dicendi, illud poſtremo advertemus, ne Monachi ſuccederent, jamdiu eſſe quod privati complures reſtitere. Ad ipſa uſque retro aſſurgere fas eſt Nicolai I. Papæ tempora, cujus ſupereſt apud Gratianum (7) Epiſtola ad Epiſcopos Galliarum ſcripta, de Clerico, quem impuberem adhuc pater Monaſtico inſtituto devinxerat, & qui elapſus tandem Monaſterio, & jam pubertatem aſſecutus, a fratribus ad hæreditatem non admittebatur. *Sub hac occaſione, paterna, ſeu materna hæreditate a fratribus ſuis privetum eſſe*. Reſtitum eſt multo vehementius, ubi illuxere orbi Chriſtiano Franciſcani & Dominicani, ſtrictiorem multo paupertatem amplexati, quam tum quidem Benedictini, Præmonſtratenſes, & tandem Dominicani ipſi privilegia mendicare Sedis Apoſtolicæ, quo jure ſuo ſuccedendi uti poſſent. Tum cœpere Conſuetudines increbreſcere; cumque eas dictarent domini temporales, iique ſubditis ſuis non paucas inducerent ſervitutes: eo res tandem evaſit, ut Conſuetudines & ſervitudines non multum abluderent: unde & in iis teſtamentorum & ſucceſſionum libertas plurimum acciſa & afflicta eſt. Jure ſuccedendi Monachos exturbare cœpere Conſuetudines. Et primum quidem privilegiis Pontificiis honorem habuere; mox id quoque abjecere frænum. Melitenſibus Equitibus uſumfructum primo permiſere, mox & abſtulere; nec reliquum illis factum eſt, niſi jus exigendi a proximis quo redimantur a captivitate infidelium, ſi in eorum manus venerint. Cum jus Conſuetudinarium per Gallias late ſe effuderit, hinc in Provincias quoque Juris ſcripti propagatus eſt uſus excludendi Monachos a ſucceſſionibus. Atque ubi generalis increbuit convaluitque Conſuetudo, tum Regia etiam demum acceſſere Edicta.

De

(1) Feuret. (2) Ibidem. (3) Quæſt. Gall. part. 5. n. 122. (4) Le Preſtre pag. 82.
(5) Art. 28. (6) Art. 29. (7) 20. q. 3. c. 4.

De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Eccleſiæ conceſſis.

CAPUT XXVI. *P. 1. l. 3. c. 10.*

De Dominiis temporalibus Eccleſiæ conceſſis per quinque priora ſæcula.

I. Ducatus & Comitatus meræ erant & & revocabiles Præfecturæ Urbium & Provinciarum uſque ad tempora Caroli Magni.

II. Epiſcopos Conſtantinus permagna donavit poteſtate in rebus Civilibus.

III. Poteſtas temporalis Epiſcoporum Alexandrinorum tempore Athanaſii.

IV. Tempore Cyrilli.

V. VI. VII. Poteſtas temporalis Papæ Romæ. Probationes.

VIII. IX. Poteſtas & jus Epiſcoporum Alexandrinorum tempore Dioſcori. Probationes.

X. Suburbium Urbis Alexandriæ ſub tuitione Monachorum Tabennenſium.

XI. XII. XIII. Caterva Monachorum, & Clericorum, qui Parabolani dicebantur, ad defenſionem Epiſcopi Alexandriæ.

XIV. Leonis Papæ poteſtas in urbe Roma.

XV. Poteſtas temporalis Epiſcoporum Galliæ.

XVI. Beatus Germanus Altiſiodorenſis Epiſcopus in Anglia prælio congreditur & vincit.

XVII. Leo Magnus Attilam exarmavit.

XVIII. Poteſtas temporalis Epiſcoporum Antiochiæ.

XIX. Jacobi Epiſcopi Niſibeni.

XX. Epiſcoporum Carthaginenſium.

XXI. Fundamenta jecerat Conſtantinus hujus temporalis potentiæ Epiſcoporum.

XXII. Imperium & dominatio Epiſcoporum, pietas & Religio, preces & lacrymæ.

I. DOminia & Principatus non facile invenies in bonis Eccleſiæ temporalibus, per hæc quinque priora ſæcula. De feudis altum adhuc ſilentium; ne Optimates quidem fere, niſi patrimonia ſua obtinebant; atque ubi Urbes & Provincias in poteſtate habebant, earum præfectura tantum & adminiſtratione ad aliquot annos donabantur. *Duces* de quibus agit Svetonius, & ceteri poſt illum Hiſtorici, non aliud quam exercitus ductabant. *Comites*, quorum dignitatem amplificavit Conſtantinus, & quos digeſſit in tres Ordines, *Item Comitum alios in primo ordine collocavit, alios in ſecundo, alios in tertio*; ut refert Euſebius (1); titulis honorum fulgebant, non poteſtatis. Additæ ſunt illis poſtea Præfecturæ & Adminiſtrationes, ſed quæ non ante Carolum Magnum hæreditariæ evaſerint: quando & earum aliquæ Clericis etiam obtigerunt.

II. In hac ergo quam illuſtramus, priori Eccleſiæ ætate, unum quæri poteſt, an jam tum Epiſcopi in adminiſtrationem temporalem Civitatum, operam & auctoritatem ſuam interponerent. Ea eſt temporalium ſpiritaliumque rerum conjunctio, ea populorum in Paſtores ſuos propenſio & reverentia ex religione efflorescens: ea erat qua Epiſcopos Conſtantinus Imperator cumulaverat auctoritas, ut publicorum Judicum judicia retractarent ſuorumque Judiciorum illos executores haberent; denique ea erat quarundam Eccleſiarum opulentia, tanta Clericorum, pauperum, virginum, viduarum copia, qui Eccleſiæ ſumptu alebantur: ejuſmodi, inquam, erant hæc omnia, ut non fere potuerint Epiſcopi non magna ſaltem ex parte civili Civitatum & Provinciarum adminiſtrationi implicari.

III. Erat utique Epiſcoporum Alexandrinorum, non Alexandriæ tantum, ſed tota Ægypto poteſtas eximia quædam & late fuſa, cum hac Ariani calumnia Athanaſium impetierint, quod veſtium linearum tributum Ægypto indixiſſet (2). *Criminationem confingunt, quod Athanaſius præcepiſſet Ægyptiis, ut veſtem lineam Eccleſiæ Alexandrinæ pro tributo penſitarent.* Quam abhorrent a vero, tam alludunt ad veri ſimilitudinem calumniæ. Nec aliter exiſtimandum de altera criminatione, quam Athanaſio Sycophantæ iidem aſperſerunt, intervertere illum voluiſſe frumenta, quæ quotannis ex Ægypto Conſtantinopolin convehebantur. Fidem adjecit Imperator (3), & Athanaſium exilio mulctavit. Non tam faciles ei criminationi aures accommodaſſet Princeps, ſi ne ſpeciem quidem veri præ ſe tuliſſet, ex incredibili quadam Epiſco-

(1) De vita Conſtant. L. 4. c. 1. (2) Socrates, L. 1. c. 20. (3) Ibid. c. 23.

Digitized by Google

ſcoporum Alexandrinorum poteſtate in Ægypto univerſa.

IV. Nova porro in dies ei Alexandrini Præſulis poteſtati acceſſio fiebat. Cum ſucceſſiſſet Athanaſio Petrus, Petro Theophilus, hujus quidem permagna viguit vis & auctoritas; ſed ejus ex fratre nepos & ſucceſſor Cyrillus, ulterius ſane progreſſus eſt. Unde idem qui modo Socrates (1), *Cyrillus in ſede Epiſcopali collocatus, majorem Principatum; quam unquam Theophilus habuiſſet, pariter ſibi aſſumpſit*. Addit enim vero idem Socrates primum Cyrillum temporali etiam dominatione uſum eſſe: *Etenim ex illo tempore Epiſcopus Alexandrinus præter ſacri Cleri dominatum, eccum præterea ſæcularium dominatum acquiſivit*. Ejus civilis poteſtaris ſpecimen edidit Cyrillus, quando omnes Novatianorum Eccleſias Alexandriæ occluſit, theſauros eorum aſportavir, Theopemptum eorum Epiſcopum bonis omnibus exuit, ſi qua Socrati hæc narranti fides addenda ſit.

V. Eodem zelo, nec diſpari poteſtate Cœleſtinus Papa Romæ Novatianis Eccleſias abſtulit ſuas omnes, compulitque ut nonniſi clandeſtinos agerent cœtus. Hinc Socratis querelæ & lamenta, quod & Romani & Alexandrini Antiſtites ſpiritalis Imperii metas prætervecti, temporalem exercerent dominationem. *Epiſcopatus Romanus non aliter atque Alexandrinus, ad ſæcularem principatum erat jam ante elapſus.*

VI. Hic ipſe Cœleſtinus eſt, quem efflictim & enixiſſime interpellabat Auguſtinus, ne Antonium Fuſſalenſem Epiſcopum Eccleſiæ & ſedi ſuæ reſtitui juberet ea vi, & armatorum militum caterva, qua reſtitutum illum iri fama vulgaverat late ſparſo eo jam terrore (2): *Judicia illis & publicas poteſtates, & militares impetus, tanquam executores Apoſtolicæ ſedis ſententiam comminatur*. Auguſtini precibus & æquitate cauſæ facile crediderim emollitum fuiſſe Cœleſtinum, fragorem illum armorum diſſipatum. Privatis affectibus indulgebat Socrates, cum in has ſupra querelas effundebatur. Si poteſtatem civilem non explicarunt Cœleſtinus & Cyrillus, niſi ad obruendam hæreſim, & Eccleſiæ Catholicæ nova munimenta aſtruenda, nec illis magnopere, nec nobis laborandum eſt de hæreticorum criminationibus, quibus Catholicæ fidei zelus & conſtantia commendatur.

VII. In ea certiſſime verſabatur ſententia B. Proſper, cum Bonifacium & Cœleſtinum hinc laudibus in Cœlum tolleret, quod utraque certaſſent poteſtate, & Imperatorio atque Apoſtolico Edicto Pelagianos oppreſſiſſent, Cœleſtium tota exegiſſent Italia (3). *Quando Papa Bonifacius piiſſimorum Imperatorum catholica devotione gaudebat, & contra inimicos gratiæ non ſolum Apoſtolicis, ſed etiam regiis utebatur edictis. Cum Cœleſtinus Cœleſtium quaſi non diſcuſſo negotio audientiam poſtulantem totius Italiæ finibus juſſit extrudi.*

VIII. Ad Epiſcopos Alexandrinos revocandus ſermo, & ad Dioſcorum Cyrilli ſucceſſorem. Qua ille abuſus eſt poteſtas tyrannica, triſtiſſimum quidem, ſed & certiſſimum eſt temporalis ejus juriſdictionis argumentum. In Concilio Chalcedonenſi a Diacono Iſchirione graviſſimæ in illum congeſtæ ſunt accuſationes, quæ ſingulæ ſummam quandam non improbitatem tantum produnt, ſed & poteſtatem (4). *Aliquorum vaſtata ſunt prædia, exciſione arborum perpetrata, aliorum vero domus deſtructæ ſunt, alii in exilium pulſi ſunt, alii mutilatione vexati ſunt, quidam vero & ab Alexandrina civitate, ſicut de propria ejus poſſeſſione excluſi ſunt.* [illegible] ἰδίᾳ κτήματος αὐτῶ. Nec leviora Dioſcoro impegit Athanaſius Presbyter Cyrilli nepos graſſationum Dioſcori documenta, quod ſe ſuoſque Alexandria ejeciſſet, domos invaſiſſet, ex iis Eccleſias extruxiſſet, ingentem pecuniæ vim ab eo extorſiſſet, balnea ſibi & alimenta interdixiſſet in Alexandriæ ſuburbio Canopo, quo confugiſſet, propterea quod locus ille transfugarum receptaculum eſſet, & ſub tuitione deliteſceret Monachorum Tabenneſiotarum. Vel ipſis civilibus Alexandriæ Magiſtratibus terrori erat Dioſcorus, ut impune illum ita furere ſinerent.

IX. Sed quo baccharetur uſque & inſaniret Dioſcori ambitio & impotentia, manifeſtius etiam fit ex libello ſupplici, quem eidem Concilio Chalcedonenſi obtulit Sophronius laicus. Ab eo enim prohibitum eſt, ne executioni mandaretur præceptum Imperatoris, jubentis Sophronium ipſum reſtitui bonis, quibus contumelioſiſſime extruſus fuiſſet. Nec tum tacuit Dioſcorus quod mente premebat, in ſua magis, quam in

(1) L. 7. c. 7. 13. (2) Epiſt. 261. (3) Contra Coll. c. 41. (4) Concil. Chalced. Act. 3.

in Imperatoris poteſtate eſſe Ægyptum. *Arbitratus ſe ſuper omnes eſſe, neque immortalia decreta, neque magnificas conceſſit exequi ſententias, ſuam magis Provinciam, quam Imperatorum eſſe dicens*. Vix paſſus eſt imagines Imperatoris Alexandriam perferri, non alterum facile præter ſe Imperio Ægypti potiri paſſurus. *Seipſum enim magis Ægyptiaca Diœceſi imperare volebat, ſicut & geſta apud diverſos judices confecta demonſtrant*. Quam inſanda & execrabilis tota hæc inſania, tam laudabilis præſumenda animo eſt moderatio & ſapientia Cyrilli, Theophili & Athanaſii, in eadem poteſtate explicanda. Cyrillo & Athanaſio Theophilum hic copulavi, quod quamvis ſubimpotenter quandoque ſpiritali auctoritate ſua uſus ſit, de quo ſermonem hic non facimus; at alias a ſanctis Patribus ſummis laudibus exornatus eſt. Cum alienius nihil ſit a caritate, quam cupiditas, diſsimillimus eſt utriuſque poteſtatis uſus. Ubi viribus ſuis abutitur cupiditas, non poſſumus non illi ſubiraſci. At ubi caritas poteſtatem effundit longe maximam, merito gratias habemus ſummi Numinis providentiæ, quæ ſempiternæ ſapientiæ & juſtitiæ legibus creatas omnes diſpenſat vires & poteſtates. Ne ergo ita inſaniamus, ut minus placeat nobis, quod incorruptibili Dei ſapientiæ placuerit, hoc perſuaſum fixumque nobis ſit, quando temporali nulla poteſtate Epiſcopale cingebatur miniſterium, id providentiſsime tum cautum fuiſſe, ne falleret temporalis illecebra, utque totos ſe Epiſcopi ad ſacras & ſpiritales functiones ſuas conferrent. At ubi civilis quoque juriſdictio acceſsit ſpiritali Pontificum auctoritati, id quoque conſultiſsime proviſum fuiſſe, aut ad gloriæ cumulum ſacerdotio adjiciendum, aut ad cœleſtis ſanctimoniæ auram aliquam temporali dominationi aſpirandam; utque Civitatem & Provinciarum adminiſtratio ex Chriſtianæ veritatis, juſtitiæ, & caritatis legibus temperaretur.

X. Ecquid enim de illo menti noſtræ occurſare poteſt Alexandriæ ſuburbio, quod tutelæ ſuberat Monachorum Tabenneſiotarum, ut ab Athanaſio Presbytero affirmatum eſt? *Totum enim videtur ſub tutela eſſe Monaſterii Tabennenſium*, Ὅλον δοκεῖ ὑπὸ τὴν φυλακὴν τοῦ μοναστηρίου, *&c.* Quid augurandum ſupereſt ex tutela, cuſtodia, vigilantia Monachorum tota Thebaide ſanctitate & virtutum fama florentiſsimorum, niſi ſummum quoddam religionis, pietatis & caritatis imperium in omnes ejus ſuburbii incolas?

XI. Cum Nitriæ in Ægypto Monaſteria reſciſſent Præfectum Oreſtem inimicitias Cyrillo indixiſſe: Alexandriam convolarunt Monachi numero quingenti ad Archiepiſcopi defenſionem. Unus eorum lapide Præfectum percuſſit, ſed eam petulantem inſaniam nemo ſanus aliis Monachis affinxerit. Qui hæc narrat Socrates, narrat idem ipſe (1) Theophilum alias eoſdem Monachos ſibi mutuo colliſiſſe, ſive ut ipſe adverſus eos tutior eſſet, ſive ut pertinaces Origenis errorum ſectatores mutuis conflictibus conſumeret.

XII. Eo autem ex capite manabat Oreſtis Præfecti & Cyrilli diſſenſio, quod impatientiſſime ferret Præfectus, quod Cyrillus domos Judæorum Alexandriæ prædæ & expilationi objeciſſet, eoſque omnes Alexandria ejeciſſet, ob ingentem Chriſtianorum cædem ab illis perfidioſiſſime perpetratam (2). *Magnum cepit dolorem Oreſtes, tam præclaram civitatem tanta hominum multitudine prorſus orbatam eſſe*. Sed ab eodem ipſo obſervatur, jamdiu ante permoleſte tuliſſe Præfectum incrementa poteſtatis pene quotidiana Epiſcoporum Alexandrinorum. Cum tantundem neceſſario decederet auctoritati Præfectorum, & Magiſtratuum omnium civilium (3). *Oreſtes autem etſi ante Epiſcoporum poteſtas illi odio propterea fuerat, quod per eos nonnihil de auctoritate eorum qui ab Imperatore ad Magiſtratus gerendos deſignati erant, admodum detractum fuit: tamen tum vel maxime, quod Cyrillus videbatur in ejus edicta inquirere*.

XIII. Nec irritæ cecidere Oreſtis ad Theodoſium Imperatorem de Cyrillo expoſtulationes. Publicata eſt enim a Theodoſio Lex, qua multitudo & poteſtas coarctata eſt Parabolanorum Alexandrinorum, qui Clerici erant, vel miniſtri Antiſtitis Alexandrini, curandis ægrotis præfecti. Socrates Παραβόλους, vocat Gladiatores quoſdam intrepidos (4), qui pugnæ & morti fortiter pectus objectabant. Eodem verbo utitur Paulus (5), ad ſignificandam laudatiſſimam diſcipuli audaciam, qui fidei tuendæ

(1) Socrat. l. 7. c. 14. & l. 6. c. 7.
(2) Socrat. l. 7. c. 13.
(3) Ibidem.
(4) L. 7. c. 22.
(5) Philipp. 2. v. ult.

Digitized by Google

dæ ergo in diſcrimen ſe mortis conjecerat. Παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ. Hoc ergo nomine donabantur Parabolani, quod nulla non ad diſcrimina proſilirent, ne ægrotantibus deeſſent. Magno erant numero, & vel hinc formidoloſus videri poterat Epiſcopus Alexandrinus. Ad quingentos Theodoſius (1) numerum arctaverat, eorumque deſignationem abſtulerat Cyrillo, accuſatorum ejus præſtigiis deluſus. Sed audito demum Cyrillo ipſo revocarat eam legem, & priſtino ſtatui res omnes reddi ſanxerat. Ut ne jam cuneos ſpectemus Monachorum, hic ipſe numerus Clericorum & miniſtrorum, quorum una claſſis ſexcentos complectebatur, Epiſcopo Alexandrino poterat utique permagnæ & formidoloſæ potentiæ vim & terrorem circumdare. Plerique enim horum Clericorum conjugati erant, & ex eorum familia & liberis novi non parum præſidii accedebat.

XIV. Cyrilli in Novatianos Alexandrinos aſperitas Socrati ſtomachum movit, ut hiſtoriam ejus omnem maledicentia ſua & livore perfuderit. Spectatiſſima alias Cyrilli pietas & religio cogit ſane nos, exploſis Socratis obtrectationibus, fateri eum poteſtate & contentione animi tota non ad aliud uſum eſſe, quam ad conſtabiliendum Chriſti regnum; ſi ultra majorem autem ſuorum modum exarſit, id ex ejus immenſa quadam caritate manaſſe, quæ licere ſibi volebat, quidquid ad Eccleſiæ Chriſtique cauſam muniendam, aut neceſſarium eſſet, aut conducibile. Nec aliter ſentire fas eſt de ſancto Leone Papa, qui per litteras Imperatori Theodoſio ſignificavit, non poſſe ſe proficiſci, & præeſſe Concilio Epheſino, quod abeſſe Roma ipſum non pateretur Urbis ſalus (2). *Quod pietas ejus etiam me credidit intereſſe debere Concilio, etiamſi ſecundum aliquod exigeretur exemplum, nunc tamen nequaquam poſſet impleri, quia rerum præſentium nimis incerta conditio, a tantæ urbis populis me abeſſe non fineret, & in deſperationem quandam animi tumultuantium mitterentur, ſi per occaſionem cauſæ Eccleſiaſticæ viderer patriam & Apoſtolicam ſedem velle deſerere.* Et in alia Epiſtola (3): *Cum temporalis neceſſitas me non patiatur deſerere civitatem, &c.* Teſtatur & ipſe alicubi Auguſtinus (4), non poſſe ſe Hippone abeſſe, ob imminentes & incubantes ei calamitates.

XV. Sidonius Apollinaris in Epiſtola ad Baſilium, quem Aquenſem volunt fuiſſe Epiſcopum, cladibus Eccleſiæ ingemiſcens, & earum Galliæ Provinciarum, quas Rex Gothorum Evarix ſub jugum miſiſſet; hunc inſinuat Epiſcopum, cum Regenſi, Maſſilienſi & Arelatenſi, veluti ſequeſtrem & mediatorem fuiſſe pacis, quæ tunc parabatur inter Arianos & Romanos Catholicos; hortaturque in eam maxime curam incumbi, ut Clero & fidei Catholicæ conſultum ſit in iis urbibus, quæ Gothorum poteſtati permitterentur (5). *Per vos mala fœderum currunt, per vos regni utriuſque pacta conditioneſque portantur. Agite quatenus hæc ſit amicitia & concordia principalis, ut Epiſcopali ordinatione permiſſa, populos Galliarum, quos limes Gothicæ fortis incluſerit, teneamus ex fide, etſi non tenemus ex fœdere.* Altius ergo hi Præſules in Regni negotia penetrabant, ſed fruſtra non alio, aut fine, quam ut Regno & Eccleſiæ conſultum eſſet.

XVI. Cum Germanus Epiſcopus Altiſiodorenſis & Lupus Tricaſſinus in Concilio Eccleſiæ Gallicanæ delegati fuiſſent, ut Magnæ Britanniæ ferrent ſuppetias adverſus Pelagianorum errores ibi latius ſerpentes; ei genti diverſiſſima etiam alia ratione opitulati ſunt, quæ minime conſentanea videri poſſet ſanctiſſimæ Epiſcoporum dignitati, niſi eorum auctoritas, æque ac Paſtoralis ſollicitudo, ad ſalutem etiam temporalem exporrigeretur: Britones enim a Saxonibus & Pictis uno eodemque tempore vehementiſſime laceſſiti, *ſanctorum Antiſtitum auxilium petierunt*. Ducem ſe Germanus oſtendit fore Exercitus: *Germanus ducem ſe prælii profitetur*. Exploravit ipſemet locum ſtruendæ aciei, cumque in vallem incidiſſet montibus umbroſis cinctam, augendo & propagando ſono ac bombo idoneam, ad caput evolavit copiarum, *componit exercitum, ipſe dux agminis*, edixit ut omnes una voce & omni contentione intonarent *Alleluja*; quo conſternati hoſtes, fugæ ſe commiſerunt. Hæc diligentiſſimus Auctor & corvus vitæ beati Germani (6). Si ita in bellicis rebus, quid in civilibus populi Epiſcopis ſupplicabant, Epiſcopi populis conſentiebant? Id vero

[1] Cod. Theod. L. 16. T. Leg 42. 43. [2] Ep. 13. [3] Ep. 17.
[4] Ep. 227. [5] L. 7. Ep. 6. [6] Conſtant. c. 28.

vero fieri vix, ac ne vix poterat, quin tandem aliquando civilis poteſtas Epiſcopis adhaeresceret; eo potiſſimum ævo, quo Epiſcopali ingenio Epiſcopi tractabant omnia, ab ipſa alieniſſimi ſpecie, vel ſuſpicione dominationis, & necdum longa in eos incenſa Magiſtratuum civilium æmulatione.

XVII. Exarmavit Attilam Leo Papa, & urbem ſervavit, quæ periculoſiſſima hac eum honeſtaverat legatione, cum duobus aliis ampliſſimis & ornatiſſimis viris. Id probat Sirmundus ex Chronico Proſperi (1). *Nihil inter omnia conſilia Principis ac Senatus populique Romani ſalubrius viſum eſt, quam ut per legatos pax truculentiſſimi Regis expeteretur. Suſcepit hoc negotium cum viro Conſulari Avieno, & viro Præfectorio Trigetio beatiſſimus Papa Leo auxilio Dei fretus, quem ſciret nunquam piorum laboribus defuiſſe. Nec aliud ſecutum, quam præſumpſerat fides. Nam tota legatione dignanter accepta, ita ſummi Sacerdotis præſentia Rex gaviſus eſt, ut & bello abſtineri præciperet, & ultra Danubium diſcederet.*

XVIII. Nec illaudata nobis abibit Eccleſia Antiochena, & Antiſtitum ejus poteſtas. Uno Pauli Samoſateni exemplo confici res poterit. Quanquam enim necdum detumuiſſet perſecutionum tempeſtas, Antiochiæ conſpicuus eminebat Paulus, ſummæ cujuſdam poteſtatis inſignia circumgeſtans, veſanæ fomitem ambitionis. Nomen Epiſcopi poſtponebat titulo ventoſo profanæ dignitatis, nec in publicum prodibat, niſi numeroſo ſtipatus ſatellitio. Hanc ejus effigiem delineavit Concilium Antiochenum, quod ad ejus exauctorationem coaluit (2). *Faſtu & arrogantia ſupra modum elatus, ſæculares gerit dignitates, & Ducenarius vocari, quam Epiſcopus mavult; per forum magnifice incedens: ſtipatuſque maxima hominum multitudine, partim præeuntium, partim ſubſequentium; adeo ut ex illius faſtu & arrogantia incredibilis invidia odiumque multorum adverſus fidem noſtram conflatum ſit.* Denique interventione Imperatoriæ poteſtatis Eccleſia ſua extrudendus fuit.

XIX. Quanto & dedecori eſſe & detrimento poſſit potentia ingens male ſano homini credita, ex Paulo hoc patuit: at ex Jacobo Epiſcopo Niſibenſi liquebit, quanto ea viciſſim & præſidio ſit & ornamento, ubi ſapientia illi & pietas comes eſt. Auctor eſt Theodoretus Niſibin in finibus locatam fuiſſe Romani Imperii & Perſici Regni; Jacobum ei præfuiſſe Epiſcopum, Præſidem, Ducem; conſpicabilia in eo fuiſſe Apoſtolicæ ſanctitatis lumina; editorum ab eo ſignorum admiratione & fama orbem univerſum pervaſum fuiſſe; cum Niſibin Rex Perſarum obſidione cinxiſſet, jamque muros ſolo æquaſſet, ſanctiſſimum Epiſcopum animos exaggeraſſe ſuis, muros reſarciri curaſſe, Perſas ad oppugnationem gradientes propulſaſſe, denique potentiſſimum Regem in fugam egiſſe, dedecore incertum, an jactura majori (3). *Niſibis Epiſcopus, moderator & Dux Jacobus fuit.* Πολιοῦχος ϗ' στρατηγός. Quod narrat alibi Theodoretus de occupationibus Præſulis incomparabilis hujus, dum pax vigeret, ex eo perſpicuum eſt, illorum temporum Epiſcopos civili adminiſtrationi implicatos plurimum fuiſſe (4). Ex officio enim ſuo erant ſemper orphanorum parentes, viduarum defenſores, oppreſſorum patroni & vindices, Judices plurimarum cauſarum, miſerabilium denique omnium tutores.

XX. Paucis perſtringendi nobis ſunt & Africani Epiſcopi. Donatus Donatiſtarum caput & dux, in ipſam Carthaginem ſummum quoddam ſibi, & tantum non Imperatorium jus vindicabat; dehoneſtari ſe nomine Epiſcopi exiſtimabat, denique ſupra Imperatorium ipſum faſtigium aſſurgere ſe poſſe confidebat. Ita enim Optatus (5): *Carthagini principatum ſe tenuiſſe crediderat; & cum ſuper Imperatorem non ſit niſi ſolus Deus, qui fecit Imperatorem; dum ſe Donatus ſuper Imperatorem extollit, jam quaſi hominum exceſſerat metas, &c. Principatum Carthaginis vindicabat, &c. Denique in ore populi raro eſt appellatus Epiſcopus, ſed Donatus Carthaginis dicebatur.*

XXI. Non fere poterat non accedere Epiſcopis cumulus quidam & apex civilis poteſtatis, ex quo ſtatuerat Conſtantinus, ut qui in jus vocarentur, iis integrum eſſet recuſato ſæculari Judice ad Eccleſiaſticum confugere, & Epiſcopos aſciſcere ſibi judices (6). *Epiſcoporum ſententiam ratam eſſe, & aliorum Judicum ſententiis plus habere aucto-*

(1) Sirmund. in Notis Sidonianis p. 19. (2) Euſeb. l. 7. c. 30. (3) L. 2. hiſt. c. 30.
(4) Hiſt. rel. c. 1. (5) L. 2. (6) L. 1. c. 9.

auctoritatis tanquam ab ipſo Imperatore prolatam ; utque Magiſtratus res judicatas reipſa exequerentur , militeſque eorum voluntati inſervirent. Hæc Sozomenus. Hoc vero Edicto cum poteſtati Epiſcopali plurimum tributum ſit, non aliud fere tamen, quam quod Paulus ſanxerat, firmatum eſt, quod Epiſcoporum ipſa religio & dignitas longo jam ſibi uſu pepererat. Teſtatum quippe facit Gregorius Nyſſenus in vita Gregorii Thaumaturgi, lites plebis ſuæ ipſum dirimere ſolitum, vel componere (1). *Ne temporalium quidem controverſiarum aliud ullum judicium ſibi magis ratum eſſe putabant, ſed omnis quæſtio, & explicatu difficilis negotiorum nexus, illius conſiliis dirimebatur*. Queritur Gregorius Nazianzenus, quod Epiſcopi perſæpe eligerentur ii, qui tuendis & protegendis populis accommodatiores eſſent, quam propagandæ fidei & pietati: *Nec puros ſacrificos, ſed fortes ac robuſtos defenſores quærunt*. Poterat in eo eſſe nimium quid, quod merito vituperaretur. Sed eximia tamen laude Syneſius ornavit, & coronis donavit Presbyteros Auxiditarum, (2) eorumque Diaconum Fauſtum, qui inermes armatis ſe ruſticorum turbis duces & anteſignanos præbuerunt, adverſus Barbaros, quos & conſertis manibus deleverunt, Clero tum obeunte vicem militum, qui in ſpeluncas ſe montium abdiderant.

XXII. Quanta vero maxima erat hæc Præſulum temporalis potentia, nec manaſſe illa potuerat niſi ex paſtorali diutina ſollicitudine, nec pertinere niſi ad ejus uberiorem explicationem: non neſcientibus Epiſcopis in Sacerdotio ipſo eſſe imperium Imperio majus; Sacerdotes legis Moſaicæ ſervaſſe regnum, non uſurpaſſe; Chriſtum aufugiſſe, non ubi Crux, ſed ubi regnum ſibi deſpondebatur; Imperium ſacerdotale pietate conſtare, virtutibus, lacrymis, oratione. Hæc Ambroſius, quem tamen & populus ipſum & miles contutatus eſt, cum ſævitura in ipſum videretur Imperatrix Ariana (3). *Veteri jure a Sacerdotibus donata imperia, non uſurpata. Et vulgo dici, quod Imperatores ſacerdotium magis optaverint; quam imperium Sacerdotes. Chriſtus fugit, ne Rex fieret. Habemus tyrannidem noſtram. Tyrannis Sacerdotis infirmitas eſt. Cum infirmor, inquit, tunc potens ſum.*

CAPUT XXVII. *P. 2. l. 3. c. 18.*

De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Eccleſiæ datis, ſeculo VI. VII. & VIII.

I. II. Temporalis Epiſcoporum poteſtas in Civitatibus & Provinciis Galliæ.

III. Civitas ſub tutela Eccleſiæ.

IV. Eccleſiæ Turonenſis jura & dominia in ipſam urbem.

V. VI. VII. Poteſtas civilis Papæ in Urbem & in Italiam. Exempla Gregorii Magni.

VIII. Tempore belli Epiſcopis mandata Civitatum defenſio. Sollicitudines, vigiliæ, expenſæ Pontificum ad Italiæ cuſtodiam.

IX. Cum non eſſent tunc Comites & Duces, niſi Præfecti revocabiles, Epiſcopi partem habebant longe majorem civilis adminiſtrationis.

X. Sententia Caſſiodori.

XI. Quorundam Angliæ Monachorum ſumma dominia.

XII. XIII. Epiſcoporum Orientis potentia temporalis.

XIV. Maxime vero Epiſcoporum Alexandriæ.

XV. Quæ Clericorum dominatio, & quam abhorrens a ſæculari.

XVI. Rurſus Epiſcoporum Alexandriæ ſumma poteſtas.

XVII. Varia dominia Papæ collata.

I. IN Concilio Liptinenſi anno 743. juſſi ſunt Epiſcopi prohibere, ne quo ſe quis idololatriæ piaculo contaminet, & ad id aſſequendum, adſciſcere ſibi Comitem, ſeu Præfectum loci, qui Eccleſiæ etiam Defenſorem agit (4). *Decrevimus, ut ſecundum Canones unuſquiſque Epiſcopus in ſua Parochia ſollicitudinem gerat, adjuvante Gravione, qui Defenſor Eccleſiæ ejus eſt, ut populus Dei paganias non faciat, ſed omnes ſpurcitias gentilitatis abjiciat*. Non faciles ea res exitus habebat, niſi multa penes Epiſcopum eſſet poteſtas civilis. Ideo & Comes opitulabatur Epiſcopo, qui caput erat & dux executionis.

II. Dum Aurelianenſem obſidione cingeret urbem, qui Flagellum Dei dictus eſt Atti-

(1) Orat. 32. (2) Ep. 122. (3) Ep. 35. (4) Can. 5.

Attila, convenit ad B. Anianum urbis Epiſcopum plebs univerſa, ut ab eo ediſcerent, quid optimum factu foret. *Cumque incluſi populi ſuo Pontifici, quid agerent, acclamarent.* Perrexerat jam ante Anianus Arelatem ad Ætium Galliarum Præfectum, opem orans civitati ſuæ jam periclitanti: *Ad Ætium Arelatem abierat prius, ſuſpectus futuri.* Precibus ſanctiſſimi Epiſcopi accelerata ſunt auxilia, & ſoluta eſt urbis obſidio. De gratia & auctoritate, qua florebant apud Reges Epiſcopi, alibi diſſeruimus. Idem porro Gregorius Turonenſis (1), ex quo hæc libata ſunt, narrat alio loco ut Rex Guntramnus ſimultatibus cum Rege Sigeberto ſuſceptis, Lutetiam congregarit omnes Regni Epiſcopos, quo exorientis inter utrumque belli flammas reſtringuerent: *Guntramnus Rex apud Pariſios omnes Regni ſui Epiſcopos congregat, ut inter utroſque quid veritas haberet, edicerent.*

III. Ex hac Regum populorumque ſumma in Epiſcopos obſervantia, ex ipſis Epiſcoporum magni plerumque momenti officiis etiam in rebus civilibus, non poterat non aliquando exiſtere cauſa & neceſſitas, quæ Epiſcopos ipſos aliquantulæ Civitatum & Provinciarum adminiſtrationi temporali innecteret. Agit idem Gregorius de urbe, quæ ſub Eccleſiæ tuitione conquieſcebat (2). *Erat tunc temporis in urbe, quæ ſub tuitione matris Eccleſiæ habebatur, homo quidam, qui, &c.* Peropportuna erat vox tuitionis ut innueretur, quam abhorreret Eccleſia a temporalis dominationis faſtu, ut quæ dominari nolit, vel nonniſi ad tuitionem dominetur.

IV. Eccleſiæ Turonenſi conceſſit Dagobertus I. Rex jura omnia fiſci, cenſum, & quidquid ea ex urbe exigebatur: quin & Epiſcopo copiam fecit inſtituendi Comitis, ſeu Præfecti. Idoneus teſtis id confirmat Beatus Audoenus, in vita Sancti Eligii Epiſcopi Noviomenſis, cujus hortatu Rex Eccleſiam Turonenſem ampliſſimo hoc ornavit privilegio (3). *Pro reverentia Sancti Confeſſoris Martini, Eligio rogante, cenſum omnem, qui fiſco ſolvebatur, Dagobertus Rex illi Eccleſiæ ex toto condonavit, ſcriptoque confirmavit. Atque ab eo tempore, omne jus fiſcalis cenſus Eccleſia ſibi vindicat, & uſque in præſens in eadem urbe per Pontificis litteras Comes inſtituitur.* Expreſſiſſima ea ſunt argumenta & inſignia Dominii & Principatus temporalis, jura eadem exigere, quæ Rex exigebat, & auctoritate propria Magiſtratum inſtituere civilem.

Remenſis civitatis portas recludere abnuit Beatus Rigobertus Carolo Martello, tum adventanti cum exercitu, & Raginfredum æmulum inſequenti; certus ei aperire, qui victoriam reportaſſet. Hinc in eum Caroli ira conflagravit. Sed hinc perſpicis, quanta polleret Epiſcopus in eam civitatem poteſtate. Diximus jam alibi de privilegiis quæ a Regibus indulta fuere Archiepiſcopis Rothomagenſibus, Epiſcopis Cenomanenſibus, ut ab iis eligi & inſtitui poſſent Duces, Comites, & Judices Regii earum regionum. Neminem præterit, non mediocrem eam fuiſſe Dominii temporalis participationem. Retulimus & immunitatum Regiarum diplomata, quibus Judices & Miniſtri quilibet Regii prohibebantur, quidquam exercere juriſdictionis in Epiſcopi cujuſpiam, vel Abbatis territorio; quod non alia ibi juriſdictio exeri poſſet, quam Eccleſiaſtica. A Rege Theodorico III. (4) data eſt Epiſcopis Cenomanenſibus poteſtas cudendæ monetæ. Sunt & privilegia, ubi vindicta criminum Capitalium Officialibus reſervatur Cœnobii Puellarum. Ejuſmodi fuit illud Abbatiæ apud Moguntiam (5). *Si quis illorum homicidium, furtum, rapinam, aut aliquam aliam culpam commiſerit, vel aliquis de extraneis malefactor, qui talia fecerit, aream in illam fugiens, ſe receperit, non Judicum, aut Principum urbanorum, verum ejuſdem loci Rectorum judicio cenſendus aſſiſtat.*

V. Suberat Urbs Roma potentiæ temporali Imperatorum Orientis, uti & Italia univerſa. Et nihilo tamen minus certiſſime affirmat Anaſtaſius Bibliothecarius, a Gregorio Papa ſubductam fuiſſe Romam, Italiam, & Occidentem univerſum poteſtati Imperatoris hæreſiarchæ, Leonis Iſaurici. *In ſeniore Roma Gregorius ſacratiſſimus vir Apoſtolicus, & Petri verticis Apoſtolorum confeſſor, verbo & actu coruſcans, qui removit Romam & Italiam, necnon & omnia tam Reipublicæ quam Eccleſiæ jura in Heſperiis ab obedientia Leonis & Impe-*

(1) L. 2. c. 7. L. 4. c. 47. (2) De Mirac. Sancti Martini. L. 3. c. 24.
(3) Du Cheſne. Tom. 1. p. 630. Vita Sancti Eligii l. 1. c. 32. Spicileg. Tom. 5 pag. 184.
(4) Baron. ann. 717. n. 6. 7. (5) Le Cointe Ann. 683. num. 10. Ann. 734. n. 8.

eii ſub ipſo conſtituti. Nec aliter Theophanes: *Italiæ ac Romæ tributa ad ipſum deferenda prohibuit*. Et infra: *Romam, Italiam, totumque Occidentem a Leonis obedientia tam civili, quam Eccleſiaſtica, & ab ejus Imperio ſubtraxit*. Non quod Romæ tunc Papa dominaretur, aut Italiæ, nedum Occidenti: ſed ea erant ſiu eum Reges, populique obſervantia, ut facile in eam ſe partem darent, in quam ille propenderet.

VI. Vix occurrere animo, vix fingi quiſquam poſſit, ab implicamentis ſæcularibus, & a ludicro dignitatum terrenarum faſtu alienior Gregorio Magno. Et confitetur ille tamen optimos quoſque Epiſcopos, ex officio ipſo ſuo, inſtinctu caritatis, cogi tam alte immergere ſe in adminiſtrationem rerum civilium & temporalium, ut vel ipſimet quandoque addubitent, Epiſcopi perſonam, an Domini temporalis partes ſuſtineant (1). *Hoc in loco quiſquis Paſtor dicitur, curis exterioribus graviter occupatur, ita ut ſæpe incertum fiat: utrum Paſtoris officium, an terreni Proceris agat. Et quidem quiſque regendis fratribus præeſt, vacare funditus a curis exterioribus non poteſt; ſed tamen curandum magnopere eſt, ne ab his immoderate deprimatur*. Hinc ejus lacrymæ in ſuam ad Pontificatus culmen promotionem, quæ dejectio potius illi videri ſolebat in tumultuoſas ſæculi ſollicitudines (2). *Plangite, quia hic hujus mundi tantæ occupationes ſunt, ut Epiſcopatus ordine pene ab amore Dei mei videam eſſe ſeparatum*. Pondus illi maxime incumbebat omnium cum Longobardis diſſenſionum, & tuitionis Urbis adverſus eorum inſidias (3). *Sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, ſed Longobardorum Epiſcopus factus ſum*. Pacem cum illis inierat æquiſſimis conditionibus, & Imperio conducibilibus. Poſtquam ea ſoluta fuit, conviciis proſcindi cœpit, quod annonam non ſatis copioſam in Urbe recondidiſſet; quam calumniam ille a ſe abſterſit, quod nimirum ante commonuiſſet non poſſe diu in urbe Roma incorrupta ſervari frumenta (4). *Ubi pax ſublata eſt quam cum Longobardis in Tuſcia poſitis ſine ullo Reipublicæ diſpendio feceram, &c. Quæſitum eſt unde culpabiles videremur, videlicet cur frumenta defuerint, quæ in hac urbe diu multa ſervari nullatenus poſſunt, ſicut in alia ſuggeſtione plenius indicavi*. Si quem penes fuiſſet dominatio temporalis Romæ & Italiæ, non crebriores illum gravioreſque diſtrinxiſſent curæ, ac ſollicitudines ejus tuendæ, quam Paſtorem hunc ſanctiſſimum Eccleſiæ univerſæ (5). *Et uno tempore curam Epiſcoporum, atque Clericorum, Monaſteriorum quoque & populi gerere, contra hoſtium inſidias ſollicitum vigilare, contra ducum fallacias atque malitias ſuſpectum ſemper exiſtere, cujus laboris, cujus doloris ſit, veſtra fraternitas penſet*. Ut & ſagacitate mira animi erat Gregorius, ſed fide & pietate ſtupenda. Fuit unde illi gratias hinc haberent Longobardi, quibus brevi nec caput ſuperfuiſſet, nec Rex ullus, ſi cædi & internecioni hominum aſſentiri potuiſſet Gregorius (6). *Si in morte Longobardorum me miſcere voluiſſem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in ſumma confuſione eſſet diviſa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miſcere formido*.

VII. Suſpicari & id poſſet quis ex aliis ejuſdem Papæ Epiſtolis, penes eum fuiſſe Principatum & Dominium quarundam Italiæ Urbium. Scripſit enim *Clero, Ordini, & Plebi* Nepienſi, Leontium a ſe ad eos mitti, qui eorum civitatem curaret, regeretque: ſiquidem in eum contumacia, vel contemptu peccaretur, id in ſe, & in Apoſtolicam Sedem redundaturum (7). *Leontio curam ſollicitudinemque civitatis injunximus: ut in cunctis invigilans, quæ ad utilitatem veſtram, vel Reipublicæ pertinere dignoſcet, ipſe diſponat, &c. Quiſquis congruæ ejus ordinationi reſtiterit, noſtræ reſultare diſpoſitioni cognoſcetur*. Conſtantium Tribunum miſit, qui regeret & defenderet Neapolim: nec multo poſt gratulatus eſt militi per litteras, quod tam expediti & alacres Tribuno obtemperaſſent (8). *Sicut & nunc devotionem veſtram feciſſe didicimus quæ Epiſtolis noſtris, quibus magnificum virum Conſtantium Tribunum cuſtodiæ civitatis deputavimus præeſſe, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonſtravit*.

VIII. Quod ad murorum vero urbis cuſtodiam ſpectat, dum bellum, dum neceſſitas urget, eam Epiſcopis diligentiſſime commendavit Gregorius, ne quis immunitates

(1) L. 1. Ep. 24. (2) L. 1. c. 29. (3) L. 2. Ep. 30. (4) L. 1. Ep. 35.
(5) L. 4. Ep. 35. (6) L. 7. Ep. 1. (7) L. 2. Ep. 8. (8) L. 12. Ep. 24.

tes & privilegia Eccleſiæ hic ulla prætexeret (1). *Quia vero comperimus multos ſe a murorum vigiliis excuſare, ſit fraternitas veſtra ſollicita, ut nullum neque per noſtrum, vel Eccleſiæ nomen, aut quolibet alio modo defendi a vigiliis patiatur, ſed omnes generaliter compellantur, &c.* Id ipſum commendavit Archiepiſcopo Calaritano. *Murorum vigilias & ſollicitudinem in locis facile omnibus adhiberi.* Juſſit & communiri urbes, & in eas invehi copias ad obſidionem, ſi ſors ferat, abundantes (2), *Longobardorum Rex pacem non faciet. Ideo neceſſe eſt, ut fraternitas veſtra, dum licet, civitatem ſuam, vel alia loca fortius muniri provideat, atque immineat, ut abundanter in eis condita procurarentur, quatenus hoſtis non inveniat, quod lædat, ſed confuſus abſcedat.* Nec harum expertes moleſtiarum erant Epiſcopi Orientis. Cum urgeret enim Imperator gradu dejici Epiſcopum Primæ Juſtinianæ, quod acerbiſſimo capitis dolore ita torqueretur, ut ad urbis defenſionem contra imminentes hoſtes animum advertere non poſſet (3); *Ne forte dum Epiſcopi jura civitas non habet, quod abſit, civitas pereat.* Conſultius duxit Gregorius, convenienter canonicis regulis, Coadjutorem illi dari, qui functiones tum alias obiret, tum cuſtodiendæ urbis (4). *Ac in cuſtodia civitatis implere, &c. Ne civitas videatur eſſe neglecta, &c.* Affirmat denique ſanctiſſimus Pontifex ſe eſſe veluti Quæſtorem Imperatoris, ut ex fiſco Eccleſiæ expenſas faciat omnes ad tuitionem Urbis neceſſarias, cum eam undique circumcurſarent, & impugnarent Longobardi (5). *Sicut in Ravenna partibus Dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ Sacellarium habet, qui cauſis ſupervenientibus quotidianas expenſas faciat, ita & in hac urbe in cauſis talibus Sacellarius eorum ego ſum.*

Dixi de Tribuno quem Neapolim miſit Gregorius, ut urbem eam defenſaret; cui hoſtes undique imminebant. Uſque adeo vero Exercitus Italiæ inſueverant Romanos Pontifices revereri, ut quando Juſtinianus II. Sergium Papam anno 692. juſſit Conſtantinopolin vi abſtrahi, interceſſerit exercitus, & Pontificem defenſarit, Joanni VI. Papæ ſucceſſori ejus affuit etiam exercitus anno 701. (6) adverſus Ravennæ Exarchum. Siſinnius quamvis breviſſimi Pontificatus uſuram nactus, in reſtaurandis urbis Romæ muris plurimum operæ & ſtudii conſumpſit. Regebant tunc urbem Romam Imperatores per Duces, qui ubi hæreticarum erant partium, tumultuabatur non raro plebs: nec harum diſſenſionum opportunior quiſquam arbiter & paciarius, quam Pontifex. Cum primum claſſicum cecinere Imperatores Conſtantinopolitani adverſus Eccleſiæ fidem (7), & adverſus ſacras Imagines, in eos inſurrexere Italiæ Exercitus, qui & alium ſibi jam tum Imperatorem delegiſſent, niſi Gregorius II. Papa a ſententia illos avocaſſet. Datæ ſunt & ab eodem tunc litteræ ad Ducem Venetiarum (8), quo eum a fide & amicitia Imperatoris divelli prohiberet. Adeo non parem Beneficii vicem rependebat Imperator, ut præcepta ab eo crebra manarint de abducendo Conſtantinopolin Papa, vel obtruncando. Tum Longobardi & Exercitus Romani palam ſuffragari Pontifici, cujus una maxime cura inſidebat interim animo, ne alius crearetur Imperator. Audiendus de his Anaſtaſius Bibliothecarius (9): *Cognita Imperatoris nequitia omnis Italia conſilium iniit, ut ſibi eligerent Imperatorem, & ducerent Conſtantinopolim. Sed compeſcuit tale conſilium Pontifex, ſperans converſionem Principis.* Fundos terraſque Siciliæ & Calabriæ, quæ Patrimonium Apoſtolorum dicebantur, ditioni ſuæ & fiſco Imperator vindicavit: *Ea vero quæ dicuntur patrimonia ſanctorum Principum Apoſtolorum, quæ olim Eccleſiis auri dimidium, & tria conferebant argenti talenta, publicæ rationi exſolvi præcepit.* Cumque Gregorio II. ſucceſſor datus eſſet Zacharias, non minora ejus fuere poteſtatis documenta, in civitates & regiones Italiæ, quæ paulatim inſueſcebant Pontificiæ ſubeſſe dominationi. Cum invaſiſſet Luitprandus quatuor urbes Ducatus Romani (10), illum oratione & eloquentia quadam Apoſtolica ita nudus & inermis Pontifex labefactavit, ut eas protinus reſtituerit. Verum eas Luitprandus Eccleſiæ Romanæ dono dedit, ſicut & terras complures alias, quas in eam jamdiu uſurpaverant Longobardi,

S 2 ut

(1) L. 7. Ep. 20. Ind. 1. (2) L. 7 Ep. 25. Ind. 2. (3) L. 9 Ep. 41. (4) L. 4. Ep. 34.
(5) Baron. ann. 601. n. 21. (6) Baron. ann. 708. n. 1. (7) Idem ann. 711. n. 12.
(8) Idem ann. 726. n. 25. 26. 27. 32. &c. (9) Baron. ann. 732. n. 2. (10) Baron. ann. 741. n. 13. 742. n. 31.

ut infra hoc ipſo capite dicetur. Anno 750. Rachis Longobardorum Rex Peruſiam, aliaſque Pentapoleon urbes oppugnare cœpit. Advolavit Zacharias, & ſolo Verbi divini & omnipotentis mucrone ſuccinctus (1), obſidionem ſolvere compulit, ipſummet exarmavit, expugnavitque, eo tandem adductum, ut regno ſe ſaſtuque ſæculi abdicaret, et in Cœnobio Monaſticam vitam profiteretur. His cauſis molliſſimis blandiſſimiſque pellicebantur Regiones Italiæ, ut jugo Pontificiæ dominationis paulatim et lubentiſſime ſuccederent. His adde incuriam Imperatorum in muniendis tuendiſque Imperii Provinciis in Italia; adde & antiquæ Eccleſiarum fidei interpolationes; cum ex adverſo Pontifices & antiquam fidem invictiſſime tuerentur, & defenſandis Italiæ Urbibus, ac Provinciis non ſtudio, non labore, non expenſis, non ulla denique re deeſſent. Primus omnium dolens vehementiſſime dixerat Gregorius (2): *Non Romanorum, ſed Longobardorum Epiſcopus factus ſum*. Hoc & ſucceſſoribus ejus uſque ad Pipini & Caroli Magni tempora aptari æque poterat, quod eorum maxime cura & impendio ſtaret, quidquid reſtabat adhuc Romani Imperii in Italia.

IX. Certiſſime enim vel acciſæ & exhauſtæ Imperii vires, vel Imperatorum ſupinitas ac ſocordia, Epiſcopos cogebant his ſe curis implicare, ut veluti Duces & Comites agerent, Præſideſque civitatum & Provinciarum. Paſtorali ſollicitudine ſtimulabantur ad temporales etiam curas fovendi ſervandique gregis, cum ii quibus ea mandata erat provincia, aut ignavia, aut virium penuria officio deerant. Patuit ſupra non gravate Imperatores tuliſſe, ut intervenirent Epiſcopi in urbium tutelam & defenſionem. Jam ergo ambiget nemo, quin hac ipſa tempeſtate, qua Comites Duceſque brevem tantum & revocabilem nanciſcebantur civitatum & regionum adminiſtrationem, ejus poteſtatis pars non modica ad Epiſcopos devolveretur.

X. Appoſitiſſime in hanc ſententiam Caſſiodorus ad Joannem Papam perſcribebat: Cum Paſtor eſſet univerſalis; univerſi quoque orbis Chriſtiani ſaluti imminere ipſum debere: cum gregis ſui eſſent corpora & animæ, eſſent ſpiritales temporaleſque neceſſitates, bipartiendas quoque eſſe Paſtoris curas, ne qua ex parte gregi ſuo abeſſet (3). *Vos enim ſpeculatores Chriſtiano populo præſidetis, vos Patris nomine univerſa diligitis, Securitas ergo plebis ad veſtram reſpicit famam, cui divinitus eſt commiſſa cuſtodia. Quapropter nos docet cuſtodire aliqua, ſed vos omnia. Paſcitis quidem ſpiritualiter commiſſum vobis gregem, tamen nec iſta poteſtis negligere, quæ corporis videntur ſubſtantiam continere. Nam ſicut homo conſtat ex dualitate, ita boni Patris eſt utraque refovere*. Miſſas facio & alias Caſſiodori ejuſdem Epiſtolas, quibus planum eſt, non Romæ tantum, ſed & in omni Gothorum Regno multum tributum eſſe poteſtatis Romano Pontifici, quandocunque res tractabantur graviores. Mitto & Epiſtolas Symmachi (4).

XI. Perilluſtri Beda docebit nos exemplo, quam ultro, & ipſius ſponte naturæ Reges populique adminiſtrationes urbium illis committerent, a quibus prima hauſerant Religionis lumina, & ejus cœleſtis ſapientiæ decreta, quibus attemperandæ ſunt non privatæ res tantum, ſed & publicæ. Agit ille de Monaſterio ſanctiſſimi viri Aidani, cui conceſſerant Picti, non Inſulæ tantum dominium, cui illud erat inædificatum, ſed univerſalem etiam quandam dominationem in omnes Septemtrionales Gentes Pictorum atque Scotorum (5). *Nam Monachi erant maxime, qui ad prædicandum venerant. Monachus ipſe Epiſcopus Aidanus, utpote inſula, quæ vocatur Hydeſti, natus; cujus Monaſterium in cunctis pene Septemtrionalium Scotorum, & omnium Pictorum Monaſteriis non parvo tempore arcem tenebat, regendiſque eorum populis præerat. Quæ videlicet inſula ad jus quidem Britanniæ pertinet non magno ab ea freto diſcreta: ſed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt, jam dudum Monachis Scotorum tradita, eo quod illis prædicantibus fidem Chriſti perceperunt*. Idem perhibet Beda de B. Columbano, & de Monaſterio quod ab eo extructum eſt (6).

XII. In Oriente copioſe jam ſatis diximus de poteſtate eximia Epiſcopi Alexandrini. Narrat Liberatus, ut Proterius Patriarcha ad propulſandas inimicorum inſidias, ſatellites ſibi adſciverit (7). *Multa peri-*

(1) Baron. ann. 150. n. 2.
(2) L. 1. Ep. 30.
(3) L. 11. c. 2. L. 10. Ep. 19. 20.
(4) Symmachi Pap. Ep. 7.
(5) L. 3. c. 3.
(6) Baron. ann. 565. n. 31. 32.
(7) Breviarii c. 25.

pericula Proterius paſſus eſt, ita ut militari pro cuſtodia indigeret auxilio, plurimo tempore ſui Pontificatus.

XIII. Erant citra dubium urbes in poteſtate Regum & Imperatorum, ut patet ex Concilio V. Oecumenico, ubi hoc ipſum Epiſcopi teſtificantur in ſubſcriptionibus Epiſtolarum, quas ad Imperatores dabant (1). *Humiles Epiſcopi veſtræ Cilicum Provinciæ, &c. Joannes Epiſcopus veſtræ Juſtiniapolitanæ Metropolis. Thomas Epiſcopus veſtræ Ægeæ civitatis, &c.* Et ex Concilio VI. ubi recitata eſt Epiſtola Agathonis Papæ ad Imperatorem, idem profitentis (2): *Concilium quod in hanc Romanam urbem, ſervilem veſtri Chriſtianiſſimi Imperii convenit, &c.*

XIV. Sed nihilo tamen minus Epiſcopi ſub Imperatorum tuitione poteſtatem ſortiebantur in temporalibus oppido ingentem. Primitias Pontificatus ſui dedicavit Joannes Patriarcha Alexandrinus, Eleemoſynarius dictus, reformandis ponderibus & menſuris, indicta multa bonorum omnium in pauperes diſtribuendorum (3). *Univerſas facultates ſuas indigentibus non volens ſine mercede apponet.* Miniſtrorum ibi turba erat ingens, ad urbis Alexandrinæ adminiſtrandam politiam (4). *Oeconomos, Cancellarios, & reliquos, quibus erat diſpoſitio civitatis credita, mittens.* His miniſtris facultas erat noxios in carceres conjiciendi, & rebus omnibus ſpoliandi, ut ex impoſtore enituit, quem pius tamen poſtea Epiſcopus voluit relaxari. *Quæſierunt itaque Eccleſiæ Paſtores, & ordinatores, ut in carcerem hunc mitterent, & publicarent ejus ſubſtantiam.*

XV. Nec me fallit hanc Epiſcoporum dominationem, poteſtatemque temporalem, uti & Clericorum, ac Monachorum, caritate magis & conſulendi humanitate conditam fuiſſe, quam ejus dominationis imperioſa fiducia, quæ hominum carnalium mentes occupavit. Sed ſi percontemur, non Evangelicam dicam legem, ſed eam quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, illam quæ omnium mentibus inſcripta eſt, tanto verior certiorque eſt dominatio, quando modeſtior temperatiorque; eaque quanto aſperius Clerici abuterentur, tanto plus de ſplendore & gloria, ac vi ejus decerperent. Si intra eos limites ſe Clerici continuerunt, ut prodeſſent magis quam præeſſent, & conſulendi potius caritate, quam imperandi libidine dominarentur; gratulandum illis fuit, qui tam neceſſario humanum genus imbuerent documento, qua ratione homo hominibus, par paribus dominari debeat. Ejuſmodi fuere olim Reges, iidemque Paſtores populorum; cui nec forſan imperioſius agere cœperunt, niſi ubi inexpugnabilis alioqui ſubditorum improbitas vel ſic edomanda fuit. Idem enim ipſe cœli terræque Rex & Dominus gladio Reges inſtruxit, Sacerdotes interdixit: ut ſuavitate & indulgentia Sacerdotes ſuum delinirent Imperium, Reges verbo ubi opus eſſet, tela exercerent ultricis ejus juſtitiæ, cujus Vicarii ſunt, & qui in Scripturis prædicatur, *Deus ultionum Dominus.*

XVI. Refert Liberatus a Juſtiniano Imperatore conceſſam eſſe Paulo Patriarchæ Alexandrino, anno 537. ſummam quandam in Præſides Ægypti poteſtatem, & in Exercitus Officiales omnes, ut gradu ejiceret, ſi qui eorum hæretico afflati eſſent contagio, & Catholicos ſubrogaret (5). *Accepit ab Imperatore poteſtatem ſuper ordinationem Ducum & Tribunorum, ut removeret Hæreticos, & pro eis Orthodoxos ordinaret. Qui Alexandriam deſcendens, timore ſui, ſuaque induſtria adduxerat ſuſcipere Concilium Chalcedonenſe, niſi &c.*

XVII. Suo infra loco aperiemus fontes, ex quibus influxerunt in Eccleſiæ Romanæ patrimonium tot Principatus. Hic curſim perſtringam donationes quaſdam Regum Longobardorum. Paulus Diaconus & Anaſtaſius Bibliothecarius auctores ſunt, Aripertum Longobardorum Regem anno 704. dediſſe Eccleſiæ Romanæ patrimonium Alpium Cottiarum, aut potius reſtituiſſe; illud enim prius in eam occuparant Longobardi (6). *Donationem patrimonii Alpium Cottiarum, quæ quondam ad jus pertinuerant Apoſtolicæ Sedis, ſed a Longobardis multo tempore fuerant ablatæ, reſtituit.* Paucis poſt annis confirmata eſt a Luitprando Rege ea donatio. Eo patrimonio continebatur Genua, & tota ejus ora maritima, uſque ad fines Galliæ. Pœnituit Luitprandum ejus doni, ſed laudabilius eum rurſus hujus pœnitentiæ ſuæ pœnituit: unde rurſus eadem donatione anno 715. Gregorium II. Papam colere ſtuduit & demereri. Idem

ipſe

(1) Collat. 1. (2) Act. 4. (3) Cap. 3. ejus vitæ. (4) Cap. 34.
(5) Baron. ann. 537. n. 14. (6) Baron. ann. 704. n. 1. 712. n. 8. 715. n. 6.

ipſe Rex quatuor cum involaſſet urbes Ducatus Romani, Zacharia Papa adductus tandem eſt, ut eas reſtitueret anno 742. Sed eas Rex urbes maluit Romanæ donare Eccleſiæ, uti & alias urbes ditioneſque complures, quas ei quondam abſtraxerant Longobardi. Ita enim Anaſtaſius Bibliothecarius (1): *Quatuor civitates redonavit in Oratorio Salvatoris, intra Baſilicam Sancti Petri. Nam & Sabinenſe patrimonium, quod per annos fere triginta fuerat ablatum, atque Narnienſe & Auximanum, atque Anconitanum, nec non &c. Per donationis titulum ipſi Beato Petro Apoſtolorum principi reconceſſit.* Hæc exordia fuere donationum, quibus Pipinus & Carolus Magnus multo uberiores accumulavere, ut infra dicemus.

CAPUT XXVIII. *P. 3. l. 3. c. 16.*

De Ducatibus, Comitatibus, aliiſque Principatibus Eccleſiæ datis ſub Imperio Caroli Magni.

I. Frant Eccleſiæ Dominia ſummo jure inſtructa.

II. Jus cudendæ monetæ.

III. Comitatus Eccleſiæ dati.

IV. Tuitio ab Epiſcopis diu impenſa, aditum ſtraverat ad dominium & principatum.

V. Cum Præſidibus conſpirabant Prælati ad regimen provinciarum & urbium.

VI. Jubebat Rex, ut jus dicerent ſubditis.

VII. Sub Carolo Calvo, qui hactenus temporarii fuerant & revocabiles Duces Comiteſque, perpetui eſſe cœperunt.

VIII. Prælati omnes, qui ſubditos ſuos Beneficiis donabant, & militares hinc copias ad exercitum Regium mittebant, aut ductabant, ii dominio utique fruebantur temporali.

IX. Fuere & Epiſcopis Italiæ dominia temporalia.

X. Hac media tempeſtate nihil ejuſmodi fuit in Oriente.

I. SErius Eccleſiæ collata ſunt ingentia hæc dominia, Ducatus, & Comitatus; illud in cauſa fuit, ut tardius ad ea accederemus. Sub Pipino Rege Concilii decreto ſancitum eſt (2), ut domini omnes terrarum, Clerici, Laicique, jus dicerent ſuis, ne illi ad Aulam ventitantes, aures Principis occupatiſſimas obtunderent, niſi ubi jus dicere recuſarent, qui ex officio deberent, aut ubi provocaretur (3). *Ut omnes juſtitias faciant, tam publici, quam Eccleſiaſtici.* Erant ergo Clericis dominia, cum poteſtate explicandæ juſtitiæ, & legum vindictæ, unde ad Palatium poſſet appellari.

Concilium VI. Pariſienſe anni 629. ſupremam Principis poteſtatem interpellavit adverſus Epiſcopos, Comites & Prælatos, qui pretium definiebant frumenti & vini inter ſubditos ſuos, cogebantque vili ſibi vendere, quod magno & ipſi aliis vendidiſſent, & alii alibi tum venderent (4). *Non ſolum rumore, ſed etiam venerabilium virorum relatum comperimus, quod in quibuſdam Occidentalibus Provinciis ſuadente avaritia, Epiſcopi & Comites, & ceteri Prælati, pauperibus ſuis ſubjectis ſoleant edictum imponere, ut nullus illorum tempore meſſis modium frumenti, nec tempore vindemiæ modium vini, majore pretio, niſi quod ab eis conſtituitur, vendere præſumat. Quod ſi quiſpiam illorum facere præſumpſerit, & paupertati ſuæ magnam jacturam patitur, inſuper etiam acribus verberibus flagellatur. Unde fit ut cum aliis modius frumenti duodecim denariis, & modius vini viginti denariis venundari poſſint hujuſmodi Seniores modium frumenti ad quatuor, & modium vini ad ſex ſibi extorqueant denarios.*

Perſpicuum hic eſt, hos Epiſcopos, Prælatoſque alios, vere temporales fuiſſe dominos, *Seniores*, & jure plurimo uſos eſſe dominii, ſed modum in eo tenendum fuiſſe: ideoque non ut hi factitabant, tertia parte juſti pretii, aut ne tertia quidem, emi potuiſſe merces quaslibet. Opem Principis appellat Concilium, quo injuriæ licentia comprimatur, de legitima nihil circumcidatur poteſtate: *Quatenus pauperibus libertas tribuatur, redditis Senioribus ſuis, quæ juſte reddenda ſunt: reliqua quæ ſibi ſuperſunt, liceat aliis, prout pactio vendentis & ementis grata fuerit, abſque prohibitione Seniorum ſuorum diſtrahere.* Ita in dubium verti non poteſt, quin domini ingen-

(1) Baron. ann. 742.
(2) Conc. Gall. T. 2. p. 6.
(3) Capit. Carol. Magn. l. 15. c. 14. 15.
(5) Can. 52.

gentium prædiorum ea quandoque Eccleſiis contulerint, cum jure & poteſtate omni; aut ipſimet forſan ad Prælaturas adſciri, mutua beneficentia Eccleſias ſuas locupletarint.

Si qua Helmodo fides, præ ceteris Ludovicus Pius immenſis Eccleſias cumulavit opibus, Principatuſque Epiſcopis addidit, ut terrenæ poteſtates ad cœleſtium normam moderarentur. Sic enim ille in Chronico Slavorum (1): *Qui paternis per omnia votis concordans, eadem liberalitate, qua pater ejus erga cultum domus Dei & omnem Clerum uſus eſt, ampliſſimas regni divitias ad decorem & gloriam Eccleſiæ intorquens, in tantum ut Epiſcopos, qui propter animarum regimen Principes ſunt cœli, ipſe eoſdem nihilominus Principes efficeret Regni.* Cum Eccleſiarum & numerus & amplitudo atque opulentia latius ſe effunderet ſub Ludovico Pio, quam ſub Carolo Magno, hinc Helmodus auguratus eſt ducem & principem præiſſe Ludovicum Pium in donandis Eccleſiæ Principatibus. Sed nec ille diſſimulat, in parentis veſtigia ingreſſum fuiſſe Ludovicum, quem alii Hiſtorici eadem munificentia teſtantur proſecutum eſſe Epiſcopos Eccleſiæ Gallicanæ.

Si ea Carolus Magnus ſapientia & largitate Imperium confirmaverat, eadem ſucceſſores ejus non confirmare tantum & munire Eccleſiam ſtuduerunt adverſus exteras Gentes, aut a fide alienas, aut in fide parum conſtantes, ſed ulterius etiam propagare. Id paulo poſt teſtatum facit Helmodus idem, ubi de mira diſſerit Epiſcoporum Aldeburgenſium munificentia in Principes Barbaros, qui hac ineſcabantur illecebra. Ideo & Otho Imperator regionem illam his Præſulibus vectigalem eſſe voluerat (2). *Fuerunt præterea Aldeburgenſes Pontifices admodum honorabiles erga Regulos Slavorum, eo quod munificentia magni Principis Othonis cumulati eſſent temporalium rerum affluentia, unde poſſent copioſe largiri, & favorem ſibi populi conſciſcere. Dabatur autem Pontifici annuum de omni Vagirorum, ſive Obotritorum terra tributum, quod ſcilicet pro decima imputabatur, de quolibet aratro menſura grani, & quadraginta reſticuli lini, & duodecim nummis puri argenti.* Habes hic cenſum, & alia jura dominorum temporalium. Unvanus magni nominis Archiepiſcopus Hamburgenſis opportunis largitionibus ſuis Saxoniæ Ducem ex inimico Eccleſiæ & Imperii utrique amicum præſtitit & addictiſſimum (3). *Ut propter ſapientiam & liberalitatem Epiſcopi, cogeretur ipſe Dux Eccleſiæ, cui antea adverſatus eſt, deinceps benignus eſſe in omnibus.*

II. Inter dominationis inſignia non immerito recenſetur jus cudendæ monetæ. Atqui ex Charta Hervæi Auguſtodunenſis Epiſcopi paulo poſt annum 900. ediſcimus, id eum juris in Capitulum ſuum tranſtuliſſe, cum illud aſſecutus eſſet a prædeceſſore ſuo Beato Leodegario, qui & ipſe illud ab uſurpatoribus quibuſdam recuperaverat, confirmarique Eccleſiæ ſuæ fecerat a Rege & Richardo Duce (4). *Monetam vero, quam idem Pater a prælibata ſua Eccleſia olim fuiſſe ſubtractam didicerat, & interventu domini Richardi piiſſimi Ducis, per Regium præceptum receperat, & hujuſmodi officiis, una cum diſpoſitis quarundam feſtivitatum luminariis aptari decreverat, in eadem nos diſpoſitione ſervituram delegavimus.*

III. Artaldum Remenſem Archiepiſcopum ſidem facit Flodoardus in Chronico ad annum 940. a Rege Ludovico Ultramarino donatum fuiſſe jure cudendæ monetæ, ad ſucceſſores etiam manaturo (5). *Dedit Rex Artaldo Epiſcopo, ac per eum Eccleſiæ Remenſi, per præceptionis Regiæ paginam, Remenſis urbis monetam, jure perpetuo poſſidendam.* Addit porro idem Scriptor Comitatu etiam Remenſi donatum ab eodem Rege fuiſſe Artaldum, ſucceſſoreſque omnes. *Sed & omnem Comitatum Remenſem eidem contulit Eccleſiæ.* Ex Chronico Centulæ alibi oſtendimus Abbates ejus loci, qui & ſancti Richarii dicuntur, Comites ſemper fuiſſe & Præſides ejus regionis. Illud quoque ex doctorum virorum conſenſione obſervavimus, promiſcuos tunc fuiſſe Comitum, Ducumque titulos: Convenit etiam Comitatus & Ducatus olim ad tempus & ad nutum Principis datos fuiſſe. At ubi Rex Comitatu Remenſi donavit Archiepiſcopum, perpetuo utique donavit, cum donavit Eccleſiam. *Comitatum Remenſem eidem Eccleſiæ contulit.* Itaque Comitatus ille, ſive Ducatus titulo tunc & jure perpetuo ei affixus eſt Eccleſiæ, cum indiſcrimina-

(1) L. 1. c. 4. (2) Ibid. c. 12. (3) Ibid. c. 17. (4) Conc. Gall. T. 3. p. 152.
(5) Hiſt. Rem. l. 4. c. 27.

Digitized by Google

minatim adhuc Ducatus habeterentur & Comitatus. Alii Comitatus aut Ducatus non multo poſt perpetui & ipſi, atque hæreditarii evaſere.

IV. Sed & ante has Regum peculiares conceſſiones, in civitatum civili & militari adminiſtratione plurimum jam Epiſcopis tribuebatur. Cum Normanni Lutetiam circumvallaſſent, Gauzelinus Pariſienſis Epiſcopus cum eorum Rege de pace egit, obſidionemque ſolvi compulit. Poſt ejus mortem iterata eſt a Normannis obſidio, & eo advolans Carolus Craſſus, nonniſi repræſentata ingenti pecunia infeſtiſſimos hoſtes amoliri potuit (1). *Gauzelinus Epiſcopus, dum populum ſibi commiſſum juvare vellet, cum Sigefrido Normannorum Rege amicitiam firmavit, ac per hoc civitas ab obſidione liberatur.* Eodem anno obſeſſa eſt ad iisdem Agendicum Senonum Metropolis: Everardus Archiepiſcopus, cum iis collocatus, pervicit ut ab urbe recederent (2). *Senonas civitatem obſederunt, ſed Everardus Archiepiſcopus ipſius civitatis, ſtatim cum eis de ereptione civitatis, agere cœpit, & obtinuit quod voluit.* Perſtrinximus jam alibi ſuperius exempla id genus non pauca, nec ſiluimus illud Rigoberti Remenſis Archiepiſcopi. Ex his porro illud profecto concluditur, aut a Regibus accepiſſe Epiſcopos temporale regimen civitatum; aut quod multo veriſimilius, vel frequentius, Epiſcopos ipſa paterna ſua & paſtorali ſollicitudine in populorum civitatumque ſalutem ſemper excubante & indefeſſa, quarum tutores & defenſores tandiu fuerant, evaſiſſe aliquando tandem dominos, paterna quidem, non herili dominatione.

V. Adde & Epiſcopis & Abbatibus connitendum & collaborandum fuiſſe cum Comitibus ad pacem & Majeſtatem Imperii Gallicani propugnandam; cum eſſent eis, ut & Comitibus, terræ, Feuda, Vaſſalli, Milites. Temporalis hæc omnino ſunt dominii inſignia. Vide ut in commune omnes incenderet & adhortaretur Carolus Calvus ad communis Reipublicæ defenſionem, quæ Eccleſiam & Regnum complecteretur (3). *Ut Epiſcopi, atque Abbates & Comites ac Vaſſi noſtri, ac omnes fideles laici, concordi dilectione & unanimi voluntate, ad Dei & ſanctæ Eccleſiæ, ac noſtrum & Regni noſtri honorem & ſtatutum, atque communem noſtram ſalvationem, abſque contentione communiter decertare procurent.*

VI. Juſſi ſunt ab hoc eodem Rege Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, non aliter quam Comites, clientibus ut & ſubditis ſuis jus ſinguli dicerent, ſicut & Majores ſui eorum Majoribus dixiſſent, alioquin eorum ſe querelis faciles aures accommodaturum. *Volumus, atque jubemus, ut Vaſſalli Epiſcoporum, Abbatum & Abbatiſſarum atque Comitum & Vaſſorum noſtrorum, talem legem & juſtitiam apud Seniores habeant, ſicut eorum anteceſſores apud illorum Seniores tempore anteceſſorum habuerunt.* Vere ergo Epiſcopi & Abbates temporali potiebantur ditione; & qui eis obnoxii erant, non confugiebant ad Regem, niſi ubi vel appellatum eſſet, vel jus ſibi non diceretur.

VII. Non erit quod nos diverticuli pœniteat, ſi ex occaſione gemini hujus Capitularis Caroli Calvi advertamus, cœpiſſe tunc, vel non multo ante Comites ſuos ſibi perpetuos adſerere Comitatus, & ad hæredes etiam traducere. Unum illud hic urgebo, quod perpetui evaſerint. *Seniores* hic vocantur, hoc eſt, domini. Suos ſibi Vaſſos habent. Eadem hic in claſſe locantur, atque Epiſcopi & Abbates, qui domini potius perpetui, quam temporarii Præſides. Adde quod Vaſſis Regiis adgregantur. *Vaſſi noſtri.* Atqui Vaſſi qui feuda quæpiam & beneficia a Rege obtinebant, domini erant utique locorum, non Præſides. Denique Vaſſorum Regiorum, Epiſcoporum, Abbatum, Abbatiſſarum dominium erat perpetuum, ut gradu excuti nunquam poſſent, niſi canonico Judicio, aut civili. Ergo non aliam fuiſſe Comitum tationem augurandum eſt.

Tunc inolevit ille etiam uſus, ut Comitum, Epiſcoporum, & Abbatum ſubditi, illis unis obnoxii immediate eſſent, nec ad Regem accederent, niſi interjecta appellatione, vel recuſata juſtitia. Caverat Carolus Magnus, ne a quoquam adiretur ipſe, niſi ante jus dixiſſent Domini & Judices peculiares. Et id quidem tunc eo pertinebat, ut ne tot jurgiis & cauſis, quæ alias definiri poterant, moleſtia Principi crearetur, & avocaretur ipſe a cura & providentia univerſali Eccleſiæ & Regni. Sed qui ei Imperatores & Reges ſuf-

fecti

(1) Du-Cheſne Tom. 2. p. 528. (2) Flodoard. l. 2. c. 12.
(3) Capitul. Car. Calv. c. 367. 369.

fecti ſunt omnes, cum nec ſapientia, nec vigilantia illum æquarint, hinc factum eſt, ut quibus peculiares eſſent Domini & Seniores, ii jam Vaſſi non eſſent Principis, nec eum adirent, niſi quo diximus modo, ex provocatione, aut ex Juris dicendi recuſatione; ita ſummæ poteſtatis parte aliqua ad hos Seniores derivata. Inde eſt quod hic Carolus Calvus Vaſſos ſuos ſejungit ab Epiſcoporum, Abbatumque Vaſſis & Comitum.

VIII. Quæ ſuperius prolixe diſſeruimus de Feudis, ſive Beneficiis laicis, quibus Epiſcopi & Abbates inveſtiebant laicos, & quibus nec ipſos exuere poterant, vel eorum filios, niſi juſtis de cauſis, quandiu certe illi ſtipendia facere poterant, & obire militiam, quam Regibus exhibebat Eccleſia, ad ſui & Regni defenſionem. Quæ item de hac militia diſputata ſunt; quam Eccleſia per Vaſſos & Beneficiarios ſuos laicos Regibus ſuppeditabat. Quæ denique dicta ſunt, de Conventibus illis ſolemnibus, quos Epiſcopi & Abbates Primariorum convocabant Vaſſorum ſuorum: quo conſilia cum ipſis communicarent, ſubſidii aliquid corrogarent novi, jus denique ipſis dicerent: hæc inquam conſtare omnia non poſſunt, niſi id aſſentiamur, Prælatos omnes hos dominatione temporali in ſua quemque ditione floruiſſe.

Plures Comitatus numerata pecunia ſibi comparavit celeberrimus Paterbornenſis Epiſcopus, idemque ſanctitatis laude clariſſimus Meinvercus; ſed unum præ ceteris ea lege, ut nec ipſe, nec ſucceſſorum quiſquam eum poſſet unquam in Feudum conferre, aut ab Epiſcopali menſa diſſociare, ac divellere (1). *Ea conditione ut nec ipſe, nec aliquis ſucceſſorum ſuorum, ullam poteſtatem haberet, alicui ſuo militi, vel extraneo eundem Comitatum in Beneficium dandi: ſed miniſterialiter in ipſius Eccleſia qui pro tempore fuerit, præſit prædicto Comitatui.* Pluribus aliis locis vitæ ejuſdem perſtringuntur privilegia ab Imperatore pluribus Abbatiis conceſſa, ut ne eorum ſubditi, ſive ſervi, ſive liberi, *Seu liti, ſeu ingenui*, conveniri poſſent, niſi apud eorum Advocatos, vel Defenſores. De his Advocatis opportuniore infra loco copioſeque dicetur.

IX. Ex Gallia jam & Germania in Italiam trajicientibus occurret Joannes VIII. Papa, mirum in modum exhilaratus, quod Neapolitanæ Civitatis cives, oppreſſo Tyranno Sergio, Judicem ſibi elegiſſent Athanaſium ejuſdem urbis Epiſcopum (2). *Epiſcopum animarum veſtrarum Athanaſium habere Judicem elegiſtis.* Magni hic & excelſi animi Præſul eam civitatem perdiu adminiſtravit; germano ipſi ſuo atrociſſimis facinoribus contaminato oculos exculpi juſſit, quæ tunc nobilium noxiorum pœna frequens erat; cum denique pacis fœdus cum Saracenis percuſſiſſet, anathematis vinculo a Papa innodatus eſt, donec exitiale ejuraſſet fœdus cum infenſiſſimis hoſtibus Chriſtianæ Reipublicæ.

X. Ne ſimile quidem veri eſt, apud Græcos temporalibus his dominiis auctos fuiſſe Epiſcopos. Conſtitutione Alexii Comneni, qua innovatur Conceſſio ab Imperatore ejus Patruo prius indulta, præfinitur, quantum quiſque Epiſcopus poſſit exigere pecuniæ, vel frumenti, vel aliarum ſpecierum, ex unoquoque ſuæ Diœceſeos vico, pro modo & numero domuum. At ea nihil temporalis confertur dominii Epiſcopis, ſed firmatur & determinatur jus illud, quo univerſim pollent lege quadam inſita naturæ, ſuſtentationis temporalis expectandæ ab ovili, cui ſpiritalem impendunt curam. Annalium Gallicanorum vetuſti quidam Scriptores, a Joanne Patriarcha Hieroſolymitano miſſas fuiſſe prodiderunt Carolo Magno claves ſancti Sepulcri, cum clavibus & vexillo urbis ipſius Hieroſolymitanæ, tanquam ut hæc poteſtati ejus contraderentur. Ex quibus elici forſan poſſet, ea temporali poteſtate munitum tunc fuiſſe Patriarcham (3). *Qui benedictionis cauſa claves ſepulcri Dominici, ac loci Calvariæ, claves etiam civitatis & montis cum vexillo detulerunt.* Sed Eginhardo potior habenda fides eſt, qui Palæſtinam tunc teſtatum facit, adeoque & Orientem pene univerſum ad ipſas uſque Indias paruiſſe Aaroni Perſarum Regi: cum eo fœdus pepigiſſe Carolum Magnum per Legatos, quos ad colenda ſacra loca eo ablegaverat: Perſarum Regem ſibi gratulatum eſſe de Caroli Magni amicitia, eique conceſſiſſe dominium ejus loci, ubi Chriſti ſepulcrum extructum, vel exciſum fuerat. *Etiam ſacrum illum & ſalutare locum, ut illius poteſtati aſcriberetur, conceſſit.* Ita Mons Calvariæ ſolus Carolo Magno conceſſus eſt, & a

(1) Surius die 5. Junii c. 71. (2) Epiſt. 66. Epiſt. 294. (3) Le Cointe ann. 800. n. 27.

& a Rege Perſarum conceſſus. Ex quo augurari datur, ſi a Patriarcha miſſæ ſunt claves, eas Eulogias fuiſſe, *benedictionis cauſa*, ſacrorum inſtar pignorum, earum inſtar aurearum clavium quas Romani miſſitabant Pontifices, Reliquiarum cultu venerandas. Potuit certe poſtea eum locum Patriarcha obtinere, tanquam a Perſarum Rege Chriſtianis indultum, ut hinc etiam aliqua jacerentur fundamenta poteſtatis Patriarchæ in urbe Hieroſolymitana, de qua prolixius infra ſermo inſtituetur.

CAPUT XXIX. *P. 3. l. 3. c. 17.*

De Temporali Dominio Eccleſiæ Romanæ ſub Imperio Caroli Magni.

I. Spiritalis & paſtoralis caritatis ſollicitudine, ad neceſſitates etiam effuſa temporales Urbium & Provinciarum, Epiſcopi inopinato pene ad earum dominationem venerunt.

II. Conſilia & geſta Gregorii II. Papæ, ubi Conſtantinopolitanus Imperator Italiam & Romanos Pontifices tueri deſiit, cœpit infeſtare.

III. IV. Conſilia & geſta Gregorii III. ſucceſſoris ejus, & Zachariæ.

V. Ad defenſionem, & incolumitatem Italiæ & Romæ, Romanorum Pontificum vigiliæ, ſollicitudines, expenſæ, ſudores, diſcrimina.

VI. Conſilia & geſta Stephani VI. Qui auxilium popoſcit a Pipino Rege.

VII. Jam poteſtati & dominio horum Pontificum ſuberant urbes & regiunculæ non paucæ.

VIII. Ut Galli Reges arbitrarentur donari a ſe Apoſtolicæ ſedi, quæ eidem reſtituê interpretarentur ipſi Pontifices, pridem a Longobardis uſurpata.

IX. X. De eodem prolixius.

XI. Ut Pontifices Pipinum Galliæ Regem, Carolum Magnum Imperatorem dixere, Pipinus & Carolus viciſſim Urbes & Provincias contulere ſedi Apoſtolicæ, quas ſuo quodam ipſa jure ſibi vindicabat.

I. CHriſtus quidem ipſe et increatæ et incarnatæ Deitatis ſuæ vi ac majeſtate Rex et Pontifex univerſi orbis, et ſæculorum omnium cum eſſet, ſemel in cœlos hinc avectus, utramque hanc poteſtatem in Eccleſia diſſecuit ac diſſociavit: ut Sacerdotes quidem toti eſſent in ſpiritali animarum adminiſtratione, Reges autem temporalis Reipublicæ clavum moderatentur. Sed cum anima naturæ ſponte dominetur corpori: cum qui regit animas, corda et conſilia, regat etiam quodammodo corpora his ſubjecta: cum denique temporales Reipublicæ non poſſint regi, niſi ex ſpiritualibus legibus ſempiternæ juſtitiæ et pietatis; hinc contigit non raro, ut longo annorum circuitu alternantibus rerum vicibus, Pontifices Chriſti temporali Urbium et Provinciarum auctoritate et adminiſtratione induerentur. Nec ipſis, nec Majoribus eorum cordi, aut amori fuerant dignitates hæ ſæculares: nec populis forſan, aut Principibus ea inſederat cogitatio & voluntas, ut Miniſtros Altaris ad Reipublicæ regenda gubernacula ſocios ſibi adſciſcerent. Sed ea incidebant tempora, quibus una ſummi Numinis Providentia moderaretur, & quibus cum urbes, tum Provinciæ ingruentibus undique calamitatibus objectæ, a Principibus ſuis etiam tum deſtitutæ, a ſpiritalibus Paſtoribus ita foverentur, ita temporalibus etiam præſidiis eorum opera munirentur, ut temporalis denique dominatio ad eos deveniret, qui ejus munia tandiu impleverant, & qui ejus ſola nominis gloria caruerant, cum ſollicitudines & labores omnes indefeſſa ſtrenuitate ſubirent.

II. Id luculente jam demonſtrabunt exordia ipſa ſummæ & pene regiæ poteſtatis Romanorum Pontificum. Altiori ab origine poterat res tota repeti; nobis ſatius hic erit rem ordiri a Gregorio II. qui quo ipſe tempore Italiam tuebatur adverſus Longobardos, in Eccleſiam & in Imperium Conſtantinopolitanum ſubinde irrumpentes: inſidiis impeti cœpit Leonis Iſaurici Imperatoris Miniſtrorum, in caput ſuum conjuratorum, quod ſacras imagines, quibus Leo Iconoclaſta Imperator bellum indixerat, ipſe defenderet. Conſpiravit tum Italia univerſa in Pontificis & fidei defenſionem, et agitata jam tum conſilia, de orthodoxo Imperatore deligendo, et aſpirante Deo, invehendo in ſedem ipſam Imperii Conſtantinopolitani. Interceſſit Gregorius maluitque revocando ad ſanam mentem Leoni operam dare, quam ejiciendo. Audi Anaſtaſium Bibliothecarium in Gregorii vita. *Cognita Imperatoris nequitia, omnis Italia conſilium iniit, ut ſibi eligerent Impera-*

ratorem, & Conſtantinopolim ducerent. Sed compeſcuit tale conſilium Pontifex, ſperans converſionem Principis. Ducibus Patriciiſque nonnullis cruentas manus injecit plebs furens, quod ut gratiam captarent Leonis, urbeſque ei adſererent, in vitam Gregorii conjuraſſent. Pontifex certe ipſe certantibus populis ad ejus tuitionem, non aliud magis laborabat, quam ut ne a fide et obedientia Romani Imperii quiſquam deſciſceret. Unde idem Anaſtaſius: *Seſe magni cum parvis conſtringunt ſacramento, nunquam Pontificem Chriſtianæ fidei zelotem & Eccleſiarum defenſorem, ſe permittere noceri, aut amoveri, ſed mori pro illius ſalute eſſent omnes parati, &c. Pontifex ut in fide perſiſterent rogabat, ſed ne deſiſterent ab amore vel fide Romani Imperii admonebat. Sic cunctorum corda molliebat.* Conſilia et vires conſociavit Exarchus Ravennæ cum Rege Longobardorum, ut Imperatoris mandato obſequeretur, ac Pontificem comprehenderet, Romamque ſubjiceret ſibi. *Ut Exarchus Romam ſubjiceret, & quæ pridem de Pontificis perſona juſſus fuerat, impleret.* Sed cum primum Rex in conſpectum venit Urbis, egreſſus ad eum Pontifex, ita illum non humanæ vi eloquentiæ, ſed conſtantia, ſed ſanctimonia, ſed invictiſſima cauſæ ſuæ æquitate labefactavit, ut ad ejus pedes ſe Rex abjecerit, ejuſque amicitiæ Exarchum redintegrarit. Miſſa facio complura alia ejus rei exempla, ubi Pontifex Sedis ſuæ majeſtate, vel vitæ innocentia, turbines a Longobardorum furore imminentes depulerat, aut receperat urbes ab illis occupatas.

Prima ea fuere Pontificum Principatus documenta in compluribus Italiæ Provinciis. Ab ejus ſibi ſubjiciendæ voluntate ac ſpe alieniſſimus erat Gregorius: ut qui totus in id incumberet, ut eam arctiſſime Imperatoris Conſtantinopolitani obſequio devinciret. Quo ipſo religionis & integritatis documento inopinus omnium animos devinciebat ſibi, & gradus ſtruebat Principatui Sedis Apoſtolicæ. Imperator ex adverſo, dum & fidem orthodoxam, & Pontificem fidei inexpugnabilem vindicem inſectatur, & Italiam a ſe abalienavit, & eam Pontifici ſtrictius devinxit. Græcæ Scriptor horum temporum hiſtoriæ Theophanes, partium & patriæ ſtudio abreptus, in non paucis ab Anaſtaſio Bibliothecario diſſentit. Sed nemo ita inſaniet, ut Imperatori fidem & Eccleſiam inſectanti plus habeat fidei, quam ſanctiſſimo Pontifici eam defenſanti.

III. Gregorio II. ſucceſſor datus Gregorius III. pietatem & ipſe ac conſtantiam non diſparem explicuit. Per litteras, per Legatos, per totius Italiæ conſpirantis interpellationem, Imperatorem ſtuduit a ſententia deducere, & fidei Catholicæ rurſus conciliare. Hinc ille adeo non emollitus eſt, ut novo furoris æſtu patrimonium omne invaſerit Romanæ Eccleſiæ in Sicilia & Calabria. Eodem tempore incurſabant Longobardi ad ipſas uſque Romanæ civitatis portas. Ubi propulſandi hoſtes, ubi reſarcienda mænia, ubi pecunia ſummovendi Longobardi, nec operæ Pontifex, nec ſumptibus parcebat. Gemino denique huic hoſti parem ſe diutius eſſe poſſe diffidens, Caroli Martelli opem interpellavit.

IV. Zacharia Pontificatum ineunte, Luitprandus Longobardorum Rex quatuor jam urbes invaſerat Ducatus Romani. Roma, Beneventum, & Spoletum ampliſſimorum Ducatuum capita evaſerant. Benevento & Spoleto ſui erant Duces. Romam regebat Patritius; at Pontifex tamen Romanus non Sedis tantum ſuæ amplitudine & magnificentia eminebat tunc omnibus, ſed etiam ſollicitudine & caritate ſalutis publicæ, tum vero maxime expenſis, laboribus, periculis pro Eccleſia & Republica identidem ſubeundis. Vitam certe & ſanguinem ovili ſuo impendere certus, bis prodiit cum Clero ſuo ad hunc Barbarum Regem, quem & ita deterruit, fregitque, ut reſtitutæ ab eo ſint quatuor illæ urbes, & terræ omnes Eccleſiaſtici patrimonii, quas ante involaverat, & redditis libertati captivis omnibus, in annos viginti pacem firmavit. *Ut etiam pro ſalute populi Romani ſuam ponere animam non dubitaret.* Quæ cum ita ſe haberent, non jam fieri poterat, quin potior eſſet Romæ Pontificis auctoritas, quam vel Patritii, vel Ducis, vel Exarchi, vel Imperatoris ipſius, qui Caput Imperii hoſtibus diripiendum objiciebat. Non erant hæc autem ejus, qui alienam uſurparet dominationem, ſed qui ſuo Paſtoris ſpiritalis officio ſtrenue ipſe quidem fungeretur, providentia autem Numinis per hos ſinuoſos anfractus circumduceretur, quo earum regionum aſſequeretur tandem Principatum, cujus ſalutis dux & princeps jamdiu eſſet.

V. Intra Ducatus Romani limites circumſcribi non poterat tanti Pontificis ſollicitudo & pietas. Cum Rex Longobardo-

rum propediem Ravennam obſeſſurus eſſet, quæ Caput erat regionis ejus in Italia, quæ Imperio ſuberat adhuc Conſtantinopolitano, ab Exarcho ipſo & Archiepiſcopo appellatus eſt Pontifex, ut adproperaret, & ab Exarchatu toto hanc peſtem amoliretur. Gregis ſui partem unam dimittens bonus Paſtor, quo alteri graviſſime periclitanti opem ferret, permiſſaque Patritio eidemque Duci Romanæ urbis adminiſtratione: *Relicta Romana urbe Stephano Patritio & Duci ad gubernandum, non ſicut mercenarius, ſed ſicut vere Paſtor, relictis ovibus, ad eas quæ perituræ erant redimendas occurrit:* victori ſe rurſum Regi obvium dedit, nec Ravennam obſidione ſolvi contentus, urbes omnes ei obnoxias reſtitui fecit. Succeſſit Rachis in Regni Longobardici ſedem, & ab eo pacem in annos viginti expreſſit Pontifex, quod jucundiſſimum univerſæ accidit Italiæ. Cum novus Rex Peruſiam circumvallaſſet, in ejus caſtra venit Pontifex cum primoribus Cleri & Nobilitatis Romanæ, denique hortamentis quidem ſuis Pontificiis, ſed victricibus caritatis armis, obſidionem ſolvi coegit.

Ex oratione tum Pontificis ad Rachim æſtimare datur, quæ foret illa Pontificum Romanorum victrix eloquentia, bellatorumque & Regum tum maxime furentium domitrix. Ea erat facundia pietatis, caritatis, religionis ipſius, quæ ore, lingua, & verbis Papæ evertebat, proterebatque adverſarias vires omnes. Ejuſmodi fuit oratio Zachariæ ad Regem Longobardorum, quæ non modo perſuaſerit exercitum a Peruſia dimittere quam cingebat, ſed & Monaſticæ veſtis ac profeſſionis ſanctitudinem Regni purpuræ ac majeſtati anteponere. *Ab obſidione civitatis eum amovit. Cui & ſalutifera prædicans, Deo auctore, valuit animum ejus in ſpeciali ſtudio inclinare: & poſt aliquantos dies idem Rachis relinquens regalem dignitatem, Monachico indutus eſt habitu.* Hanc ſi rationem & viam inirent, qui Reipublicæ gubernaculis præſunt, aut ad gubernacula regenda admoverentur, qui hac animi magnitudine, hac Chriſtianæ pietatis fortitudine ea regere poſſent, nil eſſet ulterius quod ad publicæ felicitatis cumulum deſideraremus.

VI. Cum Aiſtulphus Longobardorum Rex Rachi fratri ſuo ſucceſſiſſet, Romanæque civitatis & aliarum circumpoſitarum urbium obſidionem meditaretur: Stephanus III. Papa fratrem ſuum ad eum delegavit, cum tanta munerum vi ac opulentia, ut pacem ab eo in annos quadraginta expugnaverit. Cum non multo poſt autem Rex barbarus terrorem Romæ incuſſiſſet, per litteras & per Legatos fruſtra ſæpius miſſitatos, cum nihil opis ab Imperatore elicere Pontifex potuiſſet, exemplo utriuſque Gregorii & Zachariæ prædeceſſorum ſuorum, qui opem oraverant Caroli Martelli, ipſe a Pipino Rege per litteras auxilium exprimere ſtuduit (1). *Deprecans Imperialem clementiam, ut juxta quod ei ſæpius ſcripſerat, cum exercitu ad tuendas has Italiæ partes modis omnibus adveniret, &c. Cernens ab Imperiali potentia nullum eſſe ſubveniendi auxilium, tunc quemadmodum prædeceſſores ejus Gregorius & alius Gregorius, & Zacharias Carolo Regi Francorum direxerunt, petentes ſibi ſubveniri propter oppreſſiones, &c. Ita & ipſe miſit litteras Pipino Regi Francorum, &c.*

Dilucidum hic eſt plane, 1. Penes Papam fuiſſe ſummam adminiſtrationem Romæ & Exarchatus, ipſum pacis fœdera ſanxiſſe, bellis obviaſſe, urbes defendiſſe ac recuperaſſe, hoſtes propulſaſſe, auctoritate apud Imperatorem & Reges circumjacentes plurimum valuiſſe. Ita jam re, necdum nomine Principatus penes illum erat, moderante his omnibus Numinis providentia, inter tantas bellorum tempeſtates. 2. Cum eas Provincias in fide Imperatoris unus jam fere retineret Pontifex, ubi undique ſe auxiliis deſtitutum vidit, ad unum maxime Imperatorem interpellandum ſe contulit: nec niſi ubi ab illo jam nihil potuit vel extundi, vel ſperari auxilii, ad tuitionem Franciæ Regum confugit.

VII. Antequam in Gallias pergeret Pontifex, Legatis Imperatoris, & Regis Pipini cinctus, ad Regem Longobardorum Papiam profectus eſt, ab eoque repetiit Ravennam, Exarchatum, & ceteras urbes, ab eo vel Majoribus ejus in Rempublicam uſurpatas. *Ravennatium civitatem, & Exarchatum, & reliqua Reipublicæ loca, quæ ipſe vel ejus prædeceſſores Longobardorum Reges invaſerant, &c. Petit ut dominicas, quas abſtulerat, redderet oves, & propriis reſtitueret.* Has urbes repetebat Pontifex & Provincias, ut ad Romanum jam Pontificem pertinentes, qui patrem illis ſe & Patro-

(1) Anaſtaſ. Bibliothec.

tronum ſpiritalem temporalemque exhibebat jamdiu, qui jamdiu regebat & tuebatur, qui earum ſaluti theſauros ſuos toties impenderat, vitam impendere toties præſto fuerat, qui Longobardorum tyrannicæ dominationi toties ſubduxerat, qui unus gubernacula tractaverat, ex quo Imperatores his ſe Italiæ curis penitus exuiſſent.

Ita Pontifex reſtitui a Longobardis repoſcebat, quæ uſurpaſſent, quæ & eorum manibus extorſit, poſtquam Pipinus Rex & auxiliares ei Francorum copiæ affuere. Ei ſe ad Pontigonem Pipinus juramento aſtrinxit, curaturum, ut reſtitueretur Exarchatus, & quidquid in ditione fuiſſet Reipublicæ Romanæ (1). *Jurejurando ſatisfecit; mandatis ejus obedire, & ut illi placitum fuerit, Exarchatum Ravennæ, & Reipublicæ jura, ſeu loca, modis omnibus reddere.* Nec leviter tranſeunda hæc verba, *Reipublicæ jura, vel loca:* Sanctiſſimi enim quique ſemper Epiſcopi operam & induſtriam ſuam Principibus terrenis commodaverunt ad temporalem urbium defenſionem; & ubi vel ſocordia, vel virium & copiarum penuria Principes officio regiæ tuitionis defuere, eorum in vicem & functiones ſucceſſere Epiſcopi, & circumſtrepentibus undique procellis res publicas tractaverunt. Ita Romani Pontifices collaborabant, ad Romanæ Reipublicæ reliquias in Italia tutandas, & oneri ſucceſſere ſoli, ubi Imperatores ſarcinam illam humeris excuſſere ſuis, & Provincias eas Longobardis prædandas dimiſere. Ecquis jam ambigat, quin potius & conſtantius eſſet Romani Pontificis jus in eas regiones, quam vel Longobardorum Regum, qui eas tandiu jam depopulabantur; vel Imperatorum, qui earum defenſionem & curam tandiu abjecerant, poterantque earum calamitatum auctores videri, quas pro officio non prævertiſſent?

Legatos ſuos Pipinus ad Aiſtulphum miſit, ut ad eam reſtitutionem illum invitaret. *Propter pacis fœdera, & proprietatis ſanctæ Dei Eccleſiæ ac Reipublicæ reſtituenda jura, &c. Plura pollicitus eſt munera, ut propria reſtitueret propriis.* Orabat Pontifex, ut citra cædem & ſanguinem ea fieret reſtitutio (2). *Obteſtans ut pacifice ſine ulla ſanguinis effuſione propria ſanctæ Dei Eccleſiæ & Reipublicæ Romanorum redderet jura.* Sed Eccleſiæ & Reipublicæ Romanæ reſtituebatur: *Eccleſiæ & Reipublicæ Romanorum.* Nec Exarchis jam enim ullis, nec Imperatoribus copiis, aut ducibus ad Italiæ defenſionem accurrentibus, Romani cives duce Pontifice Romanam & Eccleſiam & Rempublicam repræſentabant, & tanti naufragii tabulas recolligebant reſiduas, reſtituique in primis urgebant, quæ Longobardi invaſiſſent. Alpes trajecit Pipinus, & Aiſtulphum eo adegit, ut Ravennam aliaſque urbes redditurum ſe polliceretur: *Affirmavit ſe illico redditurum civitatem Ravennam cum aliis diverſis civitatibus.*

VIII. Nec a vero tamen aberrant, qui eo Pipini dono munificentiſſimo Romanam ornatam fuiſſe Eccleſiam dicunt, ſcribunt, ſentiuntque. A Conſtantinopolitani enim Imperatoris Legatis multum ille anxieque ſollicitatus, Exarchatum ut redderet Imperator: *Nimis eum deprecans, & plura ſpondens tribui Imperialia munera, ut Ravennatium urbem, vel ceteras ejuſdem Exarchatus civitates & caſtra Imperiali tribuens concederet ditioni:* Imperatoris vota & munera abjecit piiſſimus Rex, exſolvitque quod ipſemet nuncupaverat Deo votum, eas urbes omnes B. Petro reſtituendi. *Aſſerens Dei cultor Rex nulla penitus ratione eaſdem civitates a poteſtate B. Petri & jure Eccleſiæ Romanæ, vel Pontificis Apoſtolicæ Sedis quoquo modo alienari. Affirmans etiam ſub juramento, quod per nullius hominis favorem ſeſe certamini ſæpius dediſſet, niſi pro amore B. Petri, & venia delictorum.*

Confidebat Imperator eas antiquiſſimas Imperii Romani Provincias, nuper a Longobardis involatas, ſuo ſibi jure reſtitutum iri. Pipinus jure bellantium, tot exhauſtis pecuniis, tot aditis periculis, earum ſibi dominium non injuria videbatur arrogare poſſe, qui eas non dominis, ſed illis jamdiu ceſſantibus, & pro derelictis eas habentibus, uſurpatoribus eripuiſſet. Pontifex & Romanus Populus in eas priſca retinebant Romani Imperii jura, cum earum tuitioni ſemper incubuiſſent, inter bellorum fremitus & turbines diuturnos, quando nec pecunia illis Imperator, nec copiis affuiſſet. His æqua lance perpenſis, jam certiſſimum eſt, potuiſſe Pontificem depoſcere, ut eæ civitates Eccleſiæ, & Reipublicæ Romanæ reſtituerentur: potuiſſe & Pipinum non injuria profiteri & præ ſe fer-

(1) Idem. (2) Ibidem.

ferre; eo a ſe dono affici, colique beatum Petrum. Si conſilium cepiſſet earum Imperatori reddendarum, repenſis ſibi exercitus & expeditionis expenſis, quis illi violati juris maculam inuſſiſſet? Sed gratificari ille maluit Papæ, ut qui eas ſibi ditiones peperiſſet, tam diuturna earum defenſione, ubi nec impenſis, nec vitæ pepercíſſet ſuæ.

Certe tametſi Pontifex reſtitui oraret Eccleſiæ & Reipublicæ Romanæ; donatione ſua Pipinus unam Petri ſedem & Eccleſiam Romanam præ oculis habuit, cujus unius ſaluti & amplificationi arma induiſſet. *Aſſirmans ſub juramento, quod per nullius hominis favorem, ſeſe certamini ſæpius dediſſet, niſi pro amore B. Petri, & peccatorum venia*. Beato Petro donationem ſuam inſcripſit. *Donationem in ſcriptis a beato Petro, atque a ſancta Romana Eccleſia, vel omnibus in perpetuum Pontificibus Apoſtolicæ Sedis miſit poſſidendam, & quæ & uſque hactenus in Archivo ſanctæ noſtræ Eccleſiæ recondita tenetur*. Nulli hinc ſuſpicionum fomites, nulli æmulationis aculei in Republica vel Civitate Romana, ut quæ in unum cum Eccleſia beati Petri corpus jamdiu concreviſſet, non alio multis ſæculis defenſore uſa, non alio capite conſpicua, quam Pontifice Romano. Ideo & cum Deſiderius Aiſtulpho ſucceſſiſſet, & Rachis repudiata veſte Monaſtica regnum repeteret, ille Reipublicæ, *Reipublicæ ſe redditurum profeſſus*, hoc eſt, Eccleſiæ, Ducatum Ferrarienſem reddidit, cum aliis urbibus, ea cautione, ut Pontifex Rachiſem compelleret in ſuum ſe Cœnobium rurſus abdere; quod & fecit.

Ad calcem vitæ hujus Pontificis conteſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius, pio illum & paſtorali zelo, paternæque caritatis æſtu adductum fuiſſe, ut tot volveret caſus, tot adiret labores, quo Romam & Italiam graviſſimo jugo ſubduceret, quo tamdiu afflictabatur. *Et annuente Deo Rempublicam dilatans, univerſam Dominicam plebem, videlicet rationales ſibi commiſſas oves, ut bonus Paſtor, animam ſuam ponens, omnes ab inſidiis eruit inimicorum, curſumque conſummans, &c.*

Præſidia his omnibus nova arceſſi potuiſſent ex Stephani hujus Papæ Epiſtolis. Pipino enim illi reſcribebat, ad arma illum proſilire & Alpes ſuperare decreviſſe: *Ut Princeps Apoſtolorum ſuam ſuſciperet juſtitiam*. Quibus iiſdem verbis uſus eſt poſtea Carolus Magnus, cum Deſiderium urgeret, ut Pontifici reſtitueret, quæ ſemel reſtituta, rurſus invaſiſſet (1). *Civitates quas abſtulerat, pacifice beato Petro redderet, & juſtitias parti Romanorum faceret, &c. Redderet civitates, & plenarias parti Romanorum faceret juſtitias.*

IX. Nec ulla, vel parva fuere momenta in libertate & voluntate populorum, qui & hinc ſe prodi ab antiquiſſimis dominis, & a novis uſurpatoribus lacerari gravate perinde, ut res erat, ferentes, Eccleſiæ & Papæ certatim ſe poteſtati commiſere. Teſtes laudabo populos Spoletani Ducatus, qui longa Longobardorum ſævitia fatigati, Hadriano I. dediderunt ſe, præſtitoque fidei ſacramento tonſuram ſuſcepere Romanam. Auctor eſt Petrus Diaconus Longobardos raſiſſe poſticam capitis partem, anteriores aluiſſe & promiſiſſe capillos, barbam nunquam attondiſſe, unde illis nomen factum. Ab Hadriano I. in Epiſtola ad Carolum Magnum narratur (2) Arichiſem Regem Longobardorum, cum adglutinaret ſe, ſubjiceretque Græco Imperatori, in ſe recepiſſe, ut cæſariem & veſtem more Græcorum geſtaret. Imperator acquieſcens, duos ad eum miſit Legatos cum veſtibus, enſe, pectine, forcipibus. Hinc conjicies, quid cauſæ eſſet, quamobrem Spoletani a Longobardis deficientes, eorum quoque tonſura abjecta Romanam amplectebantur. En ipſa Anaſtaſii Bibliothecarii verba (3): *Ejus provoluti pedibus, obnixe deprecati ſunt, ut eos in ſervitio beati Petri, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ ſuſciperet, & more Romanorum tonſurari faceret, &c. Tunc poſt præſtitum ſacramentum, omnes more Romanorum tonſurati ſunt*. Idem forſan conjici poſſit de Parma, Mantua, Corſica & Benevento (4), quibus nova donatione eundem Pontificem donavit Carolus Magnus, ſicut & Ducatu Spoletano. Certabat cum pietate Regum populorum propenſio. Unde & muniendis reſtaurandiſque idem Pontifex Romanæ civitatis mœnibus arcibuſque incumbens, urbes Thuſciæ & Campaniæ, Clerumque & Populum Romanum pellexit, ut operas expenſaſque conferrent.

Ex his intelliges, quam non jactanter, ſed ex vero Gregorius II. minas Leonis Iſau-

(1) Idem in vita Hadriani I. (2) Epiſt. 88. (3) L. 4. c. 7. (4) Anaſt. Bibl. Epiſt. Adr. Papæ. 58.

Iſaurici Imperatoris retuderit hoc reſponſo: Petrum, Petrique ſucceſſorem ab univerſo Occidente, eo cultu obſervari, quo terrenus quidam Deus. *Imaginem Petri te everſurum denuntias, quem omnia Occidentis regna, veluti terreſtrem Deum, habent.* Nec niſi viginti quatuor ſtadiis ab urbe Roma ſe receſſurum, ut Imperii finibus excedat, nec Imperatoria jam comminatione moveatur. In cauſa forſan & illud erat, ut Italiæ defenſioni minus ſtuderent Imperatores, quod tota jam ſibi pene dilapſa eſſet, inter compluſculos Duces ſecta, & Longobardos. Hinc novi aliquid juris ad Pontifices redundabat, ne a Ducibus neſcio quibus, vel a Longorbardis occupari finerent, quæ ipſi ut membra Reipublicæ Romanæ tanto & tempore, & impendio, & periculo defendiſſent.

Denique apertiſſime profeſſus eſt Hadrianus Papa in Epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem & Irenem data, & quæ ex parte ſaltem recitata eſt in Concilio VII. Generali, a Carolo Magno Rege & Francorum & Longobardorum, & Patritio Romanorum, donatam fuiſſe Eccleſiam Romanam pluribus urbibus & Provinciis, tanquam fructu victoriarum, & tanquam antiquiſſimis ejuſdem Eccleſiæ poſſeſſionibus, quibus eam diu fruſtraſſent Longobardi (1). *Carolus Rex Francorum & Longobardorum, & Patricius Romanorum, &c. Per ſua laborioſa certamina Petri Apoſtoli Eccleſiæ ob nimium amorem plura dona perpetuo obtulit poſſidenda, tam Provincias, quam civitates, ſeu caſtra, & cetera territoria, immo & patrimonia quæ a perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Apoſtolo reſtituit, cujus & jure eſſe dignoſcebantur.* Et jure victoriæ Carolus Magnus, & velut jam Rex Longobardorum, quæ illi ſibi ſubjecerant, in poteſtate habebat, & velut Electus Patricius Romanorum, tranſcribere in Pontificem poterat ſpes & jura Reipublicæ Romanæ. Sed ſolidæ amantior quam ſplendidæ gloriæ, ejuſque quæ juſtitia & pietate comparatur, quam quæ bello & armis, ea conſeſſus eſt reſtitui magis a ſe, quam dari, quæ Romanæ daret Eccleſiæ.

Nec enim obſcuriorem eam fore gloriam vel Reges tum, vel Pontifices interpretabantur, ſi non donatio ea modo, ſed & reſtitutio diceretur. Quin tanto plus gloriæ ex ea reſtitutione reſiliebat, quanto & major in ea juſtitiæ effulgebat ſpecies. At a juſtitia procul ea fuiſſet, ſi Galli Reges quæ Conſtantinopolitani erant Imperatoris, ea Pontificibus donaſſent. Si vero jam Imperatorii juris non erant eæ Provinciæ, erant ergo vel ſui juris, vel Eccleſiæ, vel Reipublicæ Romanæ; quæ omnia eodem demum recidebant: propterea quod extrema hac ætate, qua Imperatori adhuc parebant, in earum clavo regendo, arcendiſque procellis Principes ſemper erant Romani Præſules. Non poterant cuiquam videri Longobardi, niſi alieni juris incubatores; tum quod recentior eſſet adhuc eorum invaſio; tum quod immanior eſſet & truculentior, quam ut vel fucus juſtæ poſſeſſionis appingi ei poſſet. Juſtitiæ eſt injuſtos excuti poſſeſſores: at juſtitiæ lex præterea præcipit, ut juſto poſſeſſori reſtituatur. Denique Donationem illuſtrat non tam magnitudo doni, quam juſtitia & æquitas; quantumcunque donum ſit, illud vel ipſa & obſcuratur injuſtitiæ ſuſpicione, & extenuatur.

Huic diſſertationi lucis poſſet aliquid & præſidii conciliari ex Pontificum Regumque Epiſtolis ſuper ea re ſcriptis (2); poſſet & aliunde, puta ex donatione Conſtantini, de qua agit Hadrianus Papa in Epiſtola ad Carolum Magnum, qua videtur toto Occidente Pontifices Romanos donaſſe. Verum adeo non confidete ſe teſtatur Hadrianus, nitive ea donatione, ut vel hinc arguatur quantum diffideret. Adde & Archiepiſcopi Ravennatis Leonis ingentem ſpem (3), ut qui jam occupaſſet Ferrariam, Bononiam, Pentapolim, Exarchatum, aliaſque regiunculas viciniores, tanquam ſibi a Carolo Magno conceſſas.

Sed cum in hoc jam argumento verſati ſint viri longe doctiſſimi, nec inſtituti hic noſtri ſit rebus ejuſmodi diutius immorari; loca complura ad marginem indigitaſſe contenti (4), quæ in his operæ pretium ſit animadverti, paucis hic perſtringemus. 1. Non aliud ſibi vindicaſſe Reges Galliæ, quam ut Eccleſiæ Romanæ reſtituerent, quæ illi Longobardi ſubduxiſſent. 2. In eo ſejunctam non fuiſſe Eccleſiam Romanam a Republica & Civitate Romana. 3. Id Rempublicam, id Eccleſiam Romanam con-

(1) Conc. VII. Oecumen. Act. 4. (2) Conc. Gall. tom. 1. p. 80. 104. (3) Ibidem p. 82.
(4) Conc. Gall. t. 2. p. 11. 12. 20. 21. 24. 35. 36. 37. 43. 46. 56. 78. 80. 81. 82. 89. 202. 204. 230. 444.

contendiſſe, cum ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis Provinciæ urbsque ſuæ jamdiu pro derelictis habitæ fuiſſent, quin & acerbiſſimam perſecutionem paſſæ ob retentas ſacras Imagines; jam integrum ſibi eſſe quem vellent vel Imperatorem, vel Defenſorem appellare, ejuſque ſe fidei & Imperio committere. 4. Cum poſt deſtitutas ab Imperatoribus Italiæ Provincias, tamdiu Romani Præſules earum ſaluti tuendæ labore, induſtria, contentione, auro, milite, nulla non denique re aſſuiſſent, non ſine frequenti vitæ & ſalutis propriæ diſcrimine: earum dominationem vel hinc Eccleſiæ Romanæ partam eſſe præter peculiares quorundam donationes.

Poſſet quis ſuſpicari, ubi Pontifices & Reges *reſtitui* dicebant, quæ Romanæ donabantur Eccleſiæ, alluſiſſe eos ad primam Pipini donationem, qua ſpreta Longobardi rurſum invaſerant, quæ a Pipino fuerant donata; cumque ea rurſus obtritis Longobardis Reges Franci recepiſſent, rurſumque Pontifici donaſſent, poſſe non abs re dici ea tum reſtituiſſe. Huic ego interpretationi non illubenter aſſentiar, ut quæ nihil pugnet cum hac noſtra, quam tot munimentis ſupra aſtruximus.

Si quis velit autem, *Reipublicæ* hic vocabulo capi poſſe Imperatorem & Imperium Græcum: non tacebo alienam prorſus eſſe eam ſuſpicionem. Nec enim uſque adeo Galli tum Reges benemereri ſtudebant de Græcis Imperatoribus, ut eorum cauſa tantum periculorum & bellorum exhaurirent. Nec jam Pontifices inſudabant firmando, vel recuperando Imperatorum dominio, quos jamdiu experiebantur Eccleſiæ perſecutores cruentiſſimos. Si in ea illi verſati eſſent ſententia, Provincias quas Franci Reges Longobardis eriperent, juris eſſe Græcorum Imperatoris, expeditiſſimum fuerat, juſtum etiam fuiſſet, ut eas a Pipino ſuſceptas Exarcho reſtituerent.

X. Non is erat Eginhardus, qui Caroli Magni gloriam imminutum iret, ubi ajebat, quæ in Romanam Eccleſiam uſurpaſſent Longobardi, ea illum reſtituiſſe. *Finis belli fuit ſubacta Italia, & res a Longobardorum Regibus erepta, Hadriano Romanæ Eccleſiæ Rectori reſtitutæ.* Ita ille in Hiſtoria Caroli. In Annalibus finitima his ſunt quæ habet de Pipino (1): *Pipinus invitante Romano Pontifice, propter erepta Romanæ Eccleſiæ per Regem Longobardorum dominia, Italiam manu valida ingreditur.* Et paulo inferius: *Haiſtolfus Longobardorum Rex, quanquam anno ſuperiore obſides dediſſet, & ad reddendum ea quæ Romanæ Eccleſiæ abſtulerat, tam ſe, quam Optimates ſuos jurejurando obſtrinxiſſet, &c. Redditam ſibi Ravennam & Pentapolim, & omnem Exarchatum ad Ravennam pertinentem, ad ſanctum Petrum tradidit.*

XI. Leonem III. Papam auctor eſt San-Gallenſis Monachus immaniſſime mulctatum, cruentatumque ab impiis & infandis hominibus, monuiſſe Imperatorem Conſtantinopolitanum, qui per jocum reſponderit (2): *Ille Papa regnum habet per ſe, & noſtro præſtantius. Ipſe ſe per ſeipſum vindicet de adverſariis ſuis.* Tum Pontifex ſe nudatum omnium ſentiens ope & tuitione Imperatorum Orientalium, tempeſtivum jam exiſtimavit, ut in Occidente Imperatorii gloria nominis & pompa Carolum Magnum inveſtiret, penes quem jam tota eſſet ejus nominis vis & poteſtas, ſubactis ei pleriſque Occidui Orbis regnis: cumulandum denique eum ſibi eſſe titulo & officio Defenſoris Eccleſiæ, quando id jamdiu munus ſtrenuiſſime perfungeretur. *Tunc ſanctus ille divinam conſtitutionem ſecutus, ut qui jam reipſa Rector & Imperator plurimarum erat Nationum, nomen quoque Imperatoris, Cæſaris & Auguſti Apoſtolica auctoritate glorioſius aſſequeretur, &c. Ipſum nihil minus ſuſpicantem pronuntiavit Imperatorem, Defenſoremque Romanæ Eccleſiæ, &c.*

Inerat jam Carolo Magno vis illa & poteſtas ſumma, qua illum donabat Pontifex: ſi ea enim caruiſſet, qui potis fuiſſet Pontifex eam dare? Qui enim Carolo dediſſet, quæ aliorum Principum jam eſſent juris? Sed cum invictiſſimus Rex armis ſubegiſſet Provincias, quas diu Græci infeſtaverant, & poſt deſtituerant: & quas Longobardi involaverant primum, deinde immaniſſime perpopulati erant: atque ita jam re & poteſtate Imperator eſſet Occidentis Carolus, nondum nomine & titulo; nomen illi & titulum Pontifex contulit, atque una quod ei cohæreſcit, nomen & munus Defenſoris Eccleſiæ. Quo juſtior, eo verior majorque conceſſio. Zacharias eodem modo Pipinum Regem Francorum nominaverat, qui tota illa jamdiu fruebatur po-

(1) Du Cheſne tom. 2. p. 96. 295. (2) L. 1. c. 28.

poteſtate, & qui eam a Majoribus ſuis acceperat, ut pleriqne jam docti ſentiunt. Audiendus Eginhardus: *Pontifex mandavit melius eſſe illum Regem, apud quem ſumma poteſtas conſiſteret; dataque auctoritate ſua juſſit Pipinum Regem conſtitui.*

Illud in commune convenit his donationibus, quod rei quæ dabatur, jam poſſeſſio, vel jus jam obtineretur. Nec enim vel Zacharias Pipinum Regno Franciæ, nec Leo III. Imperio Carolum Magnum augere potuiſſet, niſi uterque jam ejus rei poſſeſſionem, & quidem legitimam aſſecutus fuiſſet. Nec viciſſim ab his Principibus donari potuiſſet Pontifex tot Italiæ urbibus & Provinciis, niſi earum vel poſſeſſio, vel jus penes illum jam fuiſſet. Hincmarus ipſe fidem facit, Pipinum in Italiam ingreſſum non eſſe, niſi ut beato Petro ſatisfieret, ſuaque illi jura redintegrarentur (1): *De juſtitiis beati Petri*. Is quippe ſenſus eorum verborum. Stabilitas veritaſque his donationibus nulla conſtabit, niſi conſtet & æqnitas, per quam nefas eſt, quæ aliorum ſunt aliis dare.

Quanquam vero titulus & nomen Regis, vel Imperatoris, non magna videatur habere momenta, habet tamen vel maxima. Poſſeſſio enim qua Principes hi jam ante diu fruebantur, non illa quidem dilatata fuit donationibus Papæ, vel gloria nominis Regii, & Imperatorii: ſed confirmata, & illuſtrata: non ut armis regna firmantur, ſed ut juſtitia, & juſtitiæ fama & laus Regnis & Imperiis firmitatem & robur addit. Poſſeſſio & uſurpatio ſola ſejungitur juſtitia, vel injuſtitia. Principatus novi uſurpator & incubator poteſt illud armis tueri & retinere; ſed non æque facile illi, aut expeditum eſt, ut juſtum ſe & legitimum poſſeſſorem eſſe perſuadeat. Gallicani Proceres, & Zacharias Papa, Romani Optimates & Leo Papa conſentientes ac conſpirantes, ad Regnum & Imperium Pipino & Carolo Magno adjudicandum, tum eos Regno & Imperio donaverunt, ubi priſcam utrinſque poſſeſſionem inconcuſſis juſtitiæ & æquitatis fundamentis niti ſuo hoc judicio confirmaverunt. Eorum ante poſſeſſio poterat non immerito juſta videri, poterat & in controverſiam trahi. Itaque conſenſione Magnatum & Populorum, quorum erant obſequendi partes: & judicio Papæ & Epiſcoporum, quorum eſt leges interpretari & promulgare juſtitiæ, opus omnino erat, aut ut juſta ea eſſet poſſeſſio, aut poſſeſſionis juſtiſſimæ fides & perſuaſio invaleſceret, nec jam concuti poſſet.

Ab ea non aberravit ſententia Anſcharius, ſanctiſſimus ille Bremenſium Archiepiſcopus, in vita ſancti Villebaldi primi ejuſdem civitatis Epiſcopi (2). *Siquidem Imperialis poteſtas, quæ poſt Conſtantinum Auguſtum apud Græcos in Conſtantinopolitana hactenus regnaverat civitate, cum deficientibus jam inibi viris Regalis proſapiæ, fœminea magis ditectione res adminiſtraretur publica; temporalibus ipſius per electionem Romani populi, in maximo Epiſcoporum aliorumque Dei ſervorum Concilio, ad Francorum tranſlatum eſt dominium; quoniam & ipſa tandem quæ caput Imperii fuerat, & multas alias tunc in orbe videbatur tenere Provincias, ob quod & jure Cæſarea dignus eſſet appellatione.* Perſpicue docet hic Scriptor jam in poteſtate Caroli Magni fuiſſe caput urbium & Provincias Imperii, nec abſuiſſe eam juſtitiæ & æquitatis evidentiam, cui Pontifex, Præſules, Optimates, populique, nomen, titulum & ornamenta Imperii accumularent.

Docebit & Helmodus Chronici Slavorum Scriptor (3), qui anno 1140. in Holſatia Parochialem regebat Eccleſiam, quæ hominum eſſet cordatorum de Imperio Caroli Magni exiſtimatio. In Concilio quod Pontifex congregaſſet, id ille affirmat definitum fuiſſe, cum in confeſſo eſſet, non poſſe opportuniorem inIri rationem reſtituendæ in integrum Europæ, & committendæ idoneo Defenſori Eccleſiæ, quam innumerabiles tyranni diſcerpebant. *Conſurgentibus ergo undique adverſus imperium rebellibus, cum omnia pene Europæ regna ab Imperio defeciſſent, ipſa quoque mater orbis Roma finitimis bellis attereretur, nec eſſet defenſor, placuit Apoſtolicæ Sedi, ſolemne ſanctorum adunari Concilium. Omnium ergo votis, omnium laudatione inſignis Francorum Rex Carolus corona Romani Imperii ſublimatus eſt.* Caroli Magni & Helmodi ævo, Principes & Prælati eodem ſemper loco & tempore conveniebant. Hinc illa Helmodi perſuaſio. Concilium ejuſmodi omnino habitum eſt nullum. Sed illa unanimis Epiſcoporum et Principum conſenſio deſiderabatur utique, ut imperium trans-

(1) Tom. 2. p. 159. (2) Sæculum Benedict. tom. 3. Part. 2. p. 407. (3) L. 1. c. 3.

transferri, et certo transferri poſſet; hoc eſt, ornamenta, honores et nomen Imperii. Ipſum enim Imperium et Regnum victricibus jam ſibi armis Pipinus & Carolus ſubjecerant. Hoc voluit Helmodus.

Nec ab his abludunt apud Othonem Epiſcopum Friſingenſem verba Friderici Imperatoris, Romanorum et Italorum jactantiam refellentis, qui ſe Francis Imperium addixiſſe venditabant; cum certiſſime ex adverſo Franci Italiam primum libertate donaſſent, et mox ejus ſibi Imperium vindicaſſent, utpote quam Græci penitus deſtituerant, Longobardi jamdiu ſæviſſime diſcerpebant (1). *Revolvamus modernorum Imperatorum geſta, ſi non divi Principes noſtri Carolus & Otho nullius beneficio traditam, ſed virtute expugnatam Græcis ſeu Longobardis urbem cum Italia eripuerint, Francorumque appoſuerint terminis*. Nec ſecus idem Otho de Pipino Rege, Regem conſtantiſſime fuiſſe, et eam poteſtatem affirmat a Majoribus in eum transfuſam fuiſſe; at nomine ipſo tum decoratum fuiſſe, ubi reſcriptum accepit Pontificis (2). *Cum Regibus Francorum ſolo nomine regnantibus, Pipinus qui hanc dignitatem per ſucceſſionem acceperat, Epiſcopum Herbipolenſem ad Zachariam ſciſcitandi gratia miſit, &c. Igitur Pipinus re prius, exhinc nomine ſimul ac re Regnum Francorum gubernavit*.

Unus ad cumulum accedet ſuffragator Willelmus Malmesburienſis, qui triſtitiam illorum temporum cum exhibuiſſet, ubi Italiam Græci prorſus deſeruerant, Longobardi fœdiſſime dilaniabant; unum ſuperfuiſſe docet perfugium, Galliæ Regum tuitionem (3). *Nam Imperatoribus Conſtantinopolitanis jam dudum a ſolita virtute degenerantibus, nec ullam Italiæ vel Eccleſiæ Romanæ opem ferentibus, quæ multis annis tyrannidem Longobardorum ſuſpiraverant, idem Papa injurias illorum poteſtati Francorum exploravit*. Addit ut Carolo Magno primum diſplicuerit nomen Imperatoris inopinate ingeſtum: at cum ejus nominis amplitudo illius animi magnitudini mirifice conſentiret, aſſenſum & ipſum tandem eſſe, & hæreditarium hoc decus ad filios traduxiſſe. *Auguſtum acclamant. Quod cognomen licet invitus ut inſuetum admiſiſſet, poſtea tamen animoſitate qua decebat, contra Imperatores Conſtantinopolitanos defendens, Ludovico filio hæreditarium contradidit*.

De prolixis illis Ludovici Pii & Caroli Calvi in Eccleſiam Romanam donis, & de Othonum Imperatorum largitionibus: quod non id ego in me receperim, ut Eccleſiæ vel Franciæ Annales mandarem litteris: quodque ex his quæ a me obiter delibata ſunt, abunde intelligi poſſit, quo ex fonte derivati ſint in Eccleſiam tot Principatus temporales, tot opes; tot in Sedem Petri ampliſſima profluxerint dominia. Si enim ſub Caroli Magni auguſta proſapia cœpere Eccleſiis Comitatus, & Principatus conferri, ſi Romanæ Eccleſiæ regna etiam tranſcribi; perſpicuum eſt Chriſtum ipſum Galliæ Regum manu Eccleſiam ſponſamque ſuam regio diademate cingi voluiſſe. Nemini non exploratum eſt, quæ ſint vulgo bellantium leges, quæ Regnorum & Imperiorum exordia. Maluere Pipinus & Carolus victoriis ſuis & victoriarum præmiis ornari & inclareſcere Eccleſiam, quam ipſam ſtirpem ſuam. Potuere aliunde Eccleſiis accreſcere agri & latifundia, at ſummi terrarum dominii conſortes fieri non potuere Antiſtites, niſi dono Regum; quorum eam ſortem, eam vim eſſe Deus voluit, ut terris dominentur. Semel iterumque monuimus illam famoſam Conſtantini donationem eo percrebuiſſe, & longe plurimum increbuiſſe, quod Eccleſia Romana, jam ſpectante & plaudente orbe Chriſtiano, ea jamdiu dono Regum Francorum ſummæ poteſtatis ornamenta circumgeſtaret.

CAPUT XXX. *P. 4. l. 3. c. 19.*

De Terris, Dominiis, Comitatibus & Ducatibus Eccleſiæ datis ab anno milleſimo ad milleſimum ducenteſimum.

I. Antiquiſsimus Eccleſiæ uſus retinendi fundos, eorumque fructibus pauperes alendi.

II. Ætate media donatis Eccleſiæ fundis redimebantur peccata, compenſabantur pœnitentiæ publicæ.

III. Nihil in eo unde offendi jure quis poſſet.

IV.

(1) De geſtis Frider. l. 2. c. 21.
(2) Chron. l. 5. c. 21. 22. 23.
(3) De geſt. Reg. Angl. l. 1. p. 25.

IV. Epiſcopus & Comes Oſtienſis fuit Petrus Damiani. Utrumque hoc ille onus gravate & ſubimpatienter ferebat. At Epiſcopis ita affectis nihil officiunt ſaculares dignitates, quin ipſa valde honeſtantur.

V. Epiſcopis Baronum & Comitum dignitas Epiſcopatus luce & majeſtate obrui videri debet nec apparere.

VI. Comitatus Eccleſiæ conceſſus.

VII. In eam conceſsionem, in eum Comitatum aliqua animadvertuntur. Perantiquæ erant hæ conceſsiones, & earum finis is erat, ut cœleſtis aliquid ſanctimoniæ terrenis dignitatibus aſpergeretur.

VIII. Varia exempla conſimilium donorum ad redemptionem peccatorum.

IX. Sede & honore Ducum Reges aliquando Epiſcopos attolli voluere, ut propenſius a populis colerentur.

X. Exempla Ducatuum & Comitatuum Eccleſiis conceſſorum in Italia, Anglia, Francia.

XI. Statuerat aliquando Paſchalis Papa dignitatibus his omnibus renuntiari. Reſidentiæ legibus religioſius ſervitum fuiſſet. Sed & caritas olim Epiſcopis ſollicitudines temporales ſubire plurimas coegit. A priori ſententia diſceſsit Paſchalis, intellexitque harum dignitatum uſu ſanctiſsimo poſſe Chriſto & Eccleſiæ non mediocria accedere incrementa.

XII. De Abbatiæ Cluniacenſis ſummo dominatu.

XIII. De temporali dominatione Archiepiſcopi Lugdunenſis, & Viennenſis, ceterorumque regni Burgundici Prælatorum.

XIV. Poteſt harum dignitatum omnium aliquis uſus eſſe ſanctiſsimus. Errat, qui ſecus ſentit. Ad id argumenta.

XV. De Patriarchæ Hieroſolymitani temporali Principatu.

XVI. De Paribus Franciæ Eccleſiaſticis, Ducibus aliis, aliis Comitibus.

XVII. De Antiſtitibus Germaniæ, qui Comitatibus & Ducatibus ſe & ſuas auxere Eccleſias.

XVIII. De Electoribus Imperii.

XIX. De Abbate Fuldenſi.

I. Sčitiſſime Petrus Damiani admonuit, eodem ipſo Spiritus ſancti afflatu, quo inter ipſa Eccleſiæ incunabula agebantur fideles, ad diſtrahendos agros, eorumque pretio ad pedes Apoſtolorum depoſito alendos pauperes: Eccleſiam poſterioribus ſæculis adductam eſſe, ut fundos ipſos retineret, & hinc inexhauſtos hauriret largitionum in pauperes & caritatis theſauros. Evertenda quamprimum erat Hieroſolyma, fideles in gentes diſpergendi, ſtabiliora in his Eccleſiæ fundamenta poſituri (1). *Ab ipſo plane principio naſcentis Eccleſiæ ſalubris hæc cœpit conſuetudo fidelium, ut ſua quæque vendentes, ad pedes Apoſtolorum Apoſtolicorumque virorum pecunias ponerent, quibus illi neceſſitatibus pauperum ſubſidia miniſtrarent. Poſt autem viſum eſt ſanctis Patribus, qui ſcilicet illis in ſacri regiminis ordine ſucceſſerunt, ut ii qui converterentur ad Dominum, nequaquam diſtraherent prædia, ſed ea ſanctiæ Eccleſiis traderent: non jam tranſitorie, ſed jure perpetuo neceſſitatibus indigentium profutura.* Idem habet & alibi, additque hanc poſteriorem rationem alendo Clero & ſuſtentandis pauperibus opportuniorem ac neceſſariam fuiſſe (2). *Procedente tempore ſanctis Eccleſiarum Rectoribus viſum eſt, ut ipſa potius prædia Eccleſiis traderentur; unde ſcilicet non modo Clericos ſacris excubantes officiis Eccleſia paſceret, ſed & refrigerii ſtipem diverſis indigentibus & inopia laborantibus miniſtraret.*

II. Ab eodem Petro traditur pœnitentes peccata ſua & pœnitentias ex parte ſaltem redemiſſe ſpontaneis agrorum donationibus, quos Eccleſiæ fiſco adderent, pro modo annorum pœnitentiæ præfixorum canonicæ. Tum enim anni computabantur pœnitentiarum, & pervagatiſſimus erat illius regulæ uſus, quæ ſeptennem pœnitentiam mortali cuicumque piaculo indicebat. Hinc perſæpe horum annorum pœnitentiæ ſumma ultra quantæcunque vitæ terminos excreſcebat. Hinc excogitatæ rationes variæ redimendorum pœnitentiæ annorum. Hæ rationes primum quidem novitatem redolere viſæ ſunt: at penitius poſt inſpectæ ubi fuere, tum certo conſtitit haud inauditas eas fuiſſe, vel incompertas ſanctis Patribus. Illud ſaltem nemo ambigit, quin Eccleſiæ ſemper placuerit peccata eleemoſynis redimi. Id quippe Scripturæ ipſæ vociferantur. Nec illud in dubium vocari poteſt, quin olim Epiſcopi, quibus Canones copiam fa-

(1) L. 1. Ep. 13. (2) L. 4. Ep. 12.

Digitized by Google

ciebant mitigandæ & contrahendæ pœnitentiæ pro modo fervoris & ſtudii, eleemoſynas ponderarint, ut fervoris & pietatis ſpecimen amplioris, atque adeo ut juſtiſſimam pœnitentiæ temperandæ & contrahendæ cauſam. Summam eleemoſynæ non præfiniebat olim Eccleſia, ſed nec tempore Damiani moris erat eam definiri, ſed permittebatur pœnitens ſuo arbitrio, Epiſcopus ſuo frui judicio (1). *Cum Sacerdotes Eccleſiæ annoſam indicunt quibuſdam peccatoribus pœnitentiam, nunquid non aliquando certam pecuniæ præfigunt pro annorum redemptione menſuram? Ut nimirum facinora ſua eleemoſynis redimant, qui longa jejunia perhorreſcunt. Quod ſi hoc Laicis indulgetur, ut peccata ſua eleemoſynis redimant, ut ſurripiente mortis articulo ex hac vita ſine reatus ſui abſolutione recedant, &c.* Et ubi determinatum eſt, quanta pecunia quantæ pœnitentiæ parti reſponderet; non tamen compellebatur pœnitens ei commutationi aſſentiri. Voce ea, *pecunia*, qua utitur Petrus Damiani, abutebatur plerumque media ætas, ut vel pecuniam, vel agros ſignificaret.

III. Alibi tamen expreſſius idem Petrus ediſſerit, quanto agrorum ſpatio quanta compenſaretur pœnitentiarum & redimeretur diuturnitas (2). *Non ignorans quia cum a pœnitentibus terras accipimus, juxta menſuram muneris eis de quantitate pœnitentiæ relaxamus, ſicut ſcriptum eſt, Divitiæ hominis redemptio ejus. Perpende igitur, quia ſicut illi qui prædia præbent Eccleſiis, pœnitentiæ ſuæ pondere merito levigantur, &c.* Si eo Lector ſit animo, quo Damianus, ne in mentem quidem illi veniet ſuſpicari, Eccleſiam in his cupiditatis terrenæ & avaritiæ contagio vel leviſſimo infici potuiſſe. In eam peſtem exæſtuaſſet Damianus, ſi quid ejuſmodi odorari potuiſſet. Inexorabilem enim ille cenſuram agebat. De Eccleſiæ vero, quam de Petri Damiani integritate, ſummaque a terrenis cupiditatibus alienatione multo certior conſtare nobis fides debet. Antiquiſſima & ſanctiſſima Eccleſiæ Concilia bona Eccleſiæ omnia uſitatiſſime nominaverunt *pretia peccatorum*, & patrimonium Chriſti, quod ex fonte caritatis fluere, & in rivulos caritatis effluere debet. Si proventus Eccleſiaſtici in ſacrificia & in pias erogationes, quanti quanti ſunt inſumerentur, quæ eorum natura & finis eſt, nemo moveretur jejunia & pœnitentias quaslibet fundis commutari. Ea enim a compenſatione ut primum abhorreant aliqui, non facit niſi Clericorum quandoque luxus, & in terrenas delicias propenſio. Sed quam merito vituperandus eſt hic luxus, tam aliena eſt illa mentis occupatio, quæ ab his compenſationibus abhorret.

IV. Edocet nos denique Petrus Damiani, Comitatibus potitos fuiſſe Epiſcopos nonnullos, & ipſum ſeſe Epiſcopum & Comitem fuiſſe Oſtienſem. Ita enim colligitur ex Epiſtola ab eo ad Alexandrum II. Papam data, qua gratias agit non de Comitatu conceſſo, ſed de ablato, orans ut & Epiſcopali ſarcina exoneretur. Longa & anxia Damiani interpellatione, ut utroque onere relevaretur, fatigatus Pontifex, hoc indulſit, ut Comitatu, hoc eſt, ut temporali illum Epiſcopatus cura abſolveret, quæ utique moleſtiſſima erat. Sed non acquievit Damianus, totam humeris ſuis excutiendi ſarcinam jamdiu cupidiſſimus (3). *O quam jucundum, quam ſuave nuntium, quam denique dulcis ad aures meas nuper fama devenit, quæ vos Oſtienſem Comitatum mihi ſubtraxiſſe, & alii tradidiſſe perhibuit. Divinam imploro clementiam, ut Epiſcopatum quantocius ordinare non differas.* Qui Reges Principeſque Epiſcopis ad Damiani mores & ingenium conformatis Comitatus largiti ſunt: iis certe exploratiſſimum erat, ab iis ſæculares dignitates toto ſæculi faſtu & vitio emaculatum iri, non ipſos vitiis & pompis inquinandos unquam fore.

V. Longo diſtabant a Damiano ii Antiſtites intervallo, quibus ſuam Petrus Bleſenſis lucubratiunculam *de inſtitutione Epiſcopi* dicabat. Illud enim iis probro vertit præ ceteris, quod Barones Regni dici geſtirent, cum ſæculares hæ dignitates Epiſcopalibus innexæ tum infulis, vileſcere illis debuiſſent, ut quæ Epiſcopatus majeſtate obruerentur, & non apparerent. *Quidam Epiſcopi Regum munificentias & eleemoſynas antiquorum abuſive Baronias & Regalia vocant, & in occaſione turpiſſimæ ſervitutis ſeipſos Barones appellant. Vereor ne de illis queruletur Dominus, & dicat, Ipſi regnaverunt, & non ex me; Principes extiterunt, & non cognovi. Scias te aſſumpſiſſe Paſtoris officium, non Baronis. Certe Joſeph in Ægypto patrem ſuum & fratres in-*

(1) L. 5. Ep. 8. (2) L. 4. Ep. 12. (3) L. 1. Ep. 15.

Digitized by Google

inſtruxit, ut dicerent Pharaoni, Viri paſtores ſumus. Maluit eos profiteri paſtoris officium, quam Principis, aut Baronis. In culpa non ſunt apud Petrum Bleſenſem, qui Baronias & Comitatus geſtant Epiſcopi, ſed qui Comitis nomen, ſplendorem, officium Epiſcopatui anteponunt; qui affici potius non aliter, aut animari debuerant, quam ut Joſeph in Ægypto apud Pharaonem, Daniel Babylone apud Darium: ubi eos Deus collocaverat, non fruendis opibus, dignitatibus, deliciis: ſed ut in Ægyptum & Babylonem cœleſtis Hieroſolymæ & incorruptæ ſapientiæ fontes derivarent.

VI. Anno 1001. Otho III. Imperator Epiſcopum Novarenſem donavit dominio & alta Juſtitia Comitatus Novarenſis, & omni denique amplitudine & jure Comitum Palatinorum (1). *Liceat Epiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus Civitatis liberos & totius Epiſcopii, intus & deforis habitantes diſtringere, & ceteros qui ante ſe vel ſuos Miſſos legaliter diſtringi voluerint, diſtringat, & quidquid contentionis inter eos emerſerit, definiat, ſicut definiendum eſſet ante nos vel noſtrum Miſſum ſeu Palatinum Comitem.* Marchiones ante, Comites, Judiceſque vetuerat in territorium progredi Novarenſe, niſi ab Epiſcopo invitarentur. Henricus I. Comitatulum hunc Epiſcopis Novarenſibus anno 1014. confirmavit. *Jam dictum Comitatulum a noſtro jure in ejus Eccleſiæ poteſtatem omnino transfundimus & perdonamus.* Denique jura omnia & ſubſidia, quæ ad Imperatorem, vel ad Regem Italiæ inde redirent, Epiſcopis tranſcripſit. *Et omnia quæ de ipſo Comitatu ad publicam partem pertinent, vel inde exigi poſſunt, teneat & poſſideat.*

VII. Operæ pretium eſt autem hic obſervari. 1. Conceſſionis ab Othone III. factæ Epiſcopis Novarenſibus formulam, prope abeſſe ab iis ſive Conceſſionibus, ſive Immunitatibus, quas primæ & ſecundæ Franci Reges Dynaſtiæ Epiſcopis & Abbatibus annuebant, quarum formulæ apud Marculphum & in pleriſque occurrunt Eccleſiaſticæ hiſtoriæ monumentis. Ubique vetabantur Præſides, Magiſtratus, Judices, eo ſe conferre, niſi ab Epiſcopo aſciſcerentur. Ubique facultates concedebantur terminandarum litium etiam civilium, inter laicos. Denique poteſtas ea colligendi jura & emolumenta, quæ ſolent ex hac juriſdictione exiſtere. 2. Ea erat perfectio & abſolutio Legum quondam Imperialium, quæ Epiſcopis conceſſerant, ut temporales etiam laicorum cauſas definirent; laicis vero, ut ad Epiſcoporum potius judicia convolarent. Qui has poſteriores immunitates, vel Comitatus Rex, vel Imperator concedebat, is ſuos Comites, & Judices, & Magiſtratus arcebat tantum, nequid juriſdictionis exercerent in toto Antiſtitis territorio. Hinc enim Laici jam non poterant niſi ad Epiſcopi judicium confugere. 3. Comitatus, Ducatus, Baroniæ, quibus Epiſcopi a Regibus donabantur, non nuda & jejuna erant nomina, honoris ſolo titulo, & faſtu turgida; ſed jura ampliſſima juris dicendi, & explicandæ eximiæ auctoritatis ſuæ. Erant enim a primæva ſui origine Marchionatus, Ducatus, Comitatus, Præfecturæ quædam, & Adminiſtrationes ampliſſimæ, ad præfinitum primo tempus a Regibus conceſſæ, ſed quas poſtea perpetuari & hæreditaria ſucceſſione paſſi ſunt retineri. 4. Scite a Petro Bleſenſi obſervatum eſt, Baronias & magnificas has dignitates omnes a Regibus primo datas Eccleſiæ fuiſſe, ut Eleemoſynas. *Regum munificentias, & eleemoſynas Baronias & Regalia vocant.* Erant enim vero hæ religioſæ oblationes & hoſtiæ ſanctæ, quas Principes offerebant Eccleſiæ, non ut ſanctiſſimam Epiſcopatus gloriam terrenæ dignitatis vano ſplendore illuderent; ſed ut dominatio & juriſdictio ipſa civilis Epiſcopaliter, ſanctiſſimeque adminiſtraretur; utque poſſent fideles, immo & cogerentur obſequi Pauli Apoſtoli hortamentis, quo vel non lites exercerent ullas, vel ad Tribunal eas Epiſcopi & Paſtoris ſui cariſſimi perferrent.

VIII. Promam & novum hic ejuſdem rei documentum. Cum ſtatuiſſet Gothofredus Barbatus, non publica tantum pœnitentia, ſed ſempiterno monumento aliquo reſarcire damna quæ Virdunenſi Eccleſiæ intuliſſet; idque facinus ſuum perpetuo aliquo inſignire monumento, illam Eccleſiam quarta parte donavit Comitatus Virdunenſis: unde & id inſcribi voluit inſculpique marmori, quo in ea Eccleſia tumulatus tegeretur (2). *Pro ſatisfactione malorum commiſſorum, de Eccleſiæ Beatæ Mariæ ac ejuſdem Presbyteris in perpetuum quartam partem Comitatus mei Virdunenſis.*

(1) Baron. ann. 1001. n. 10. 11. (2) Baron. ann. 1070. n. 42.

ſie. Ita qui Eccleſiæ adſcribebantur Comitatus & Ducatus, ſpiritales erant hoſtiæ, quibus peccata eluebantur.

Ubi Henricus IV. Germaniæ Rex Gregorio VII. Papæ conciliatus eſt, cautionem illam & inſtanter inculcavit Pontifex, & religioſiſſime Rex obſervavit, ut Vormacienſem Civitatem Epiſcopo reſtitueret, abduceretque militare præſidium, nullo non facinore contaminatiſſimum, ut ne aris quidem ſacrilegas manus abſtinuiſſent (1). *Civitatem Vormacienſem, quam expulſo Epiſcopo, diſſipato cæleſtis militiæ ſanctuario, arcem belli, ſpeluncamque latronum effecerat, abducto præſidio, Epiſcopo Vormacienſi reſtituat*. Hæc Lambertus coævus & diligentiſſimus Scriptor. Gothofredus dedit, Henricus reddidit Eccleſiæ ditionem temporalem, ad redimenda facinora ſua, atque ut iis urbibus dominos adſignarent clementiores, & Chriſtiana pietate commendatiores.

Tertium ſuppeditabitur a Saxone Grammatico exemplum in Suenone ſtrenuiſſimo Danorum Rege, qui ira & furore præceps, Proceres aliquos, nefas dictu, in Eccleſia interfici juſſit, quorum obtrectationibus & mordacibus verbis laceſſitus fuerat. Illum confeſtim Roſkildenſis Epiſcopus Willelmus ingreſſu Eccleſiæ arcuit, & novum novo Theodoſio repræſentavit Ambroſium. Rex enim Theodoſium æmulatus, & acerbiſſimo pœnitentiæ ſenſu percitus, tum publice crimen expiavit, tum ad pœnitentiæ cumulum, dimidia Eccleſiam donavit Provincia, quo ceu inconvulſo vinculo Sacerdotii deinceps & Regni concordia conſtricta eſt (2). *Pro tam recenti Imperii expiatione, muneris loco, Stefnicæ Provinciæ dimidium ære a ſe conferri prædicat*. Ubi non ſilet Auctor, donum illud ingens Provinciæ in oblationibus & hoſtiis Deo ſacris, & quidem ad Expiationem ſcelerum collocandum fuiſſe.

IX. Nec nos præterit tamen eam quandoque fuiſſe Principum ſententiam & voluntatem, in Ducatibus & Comitatibus Eccleſiæ conferendis, ut nova fieret Epiſcopis dignitatis & reverentiæ acceſſio: ita plerumque comparatis plebium animis, ut temporali quam ſpirituali amplitudini plus tribuant. In Canuto Daniæ Rege perilluſtre ejus rei ſpecimen exhibet idem Saxo Grammaticus. Expertus enim is Rex in barbaræ adhuc gentis ſuæ animos nondum ſatis alte deſcendiſſe reverentiam in ſummos Sacerdotes Chriſti Miniſtros, in Principum & Ducum faſtigium Epiſcopos ſublimavit, & aliis ſæcularibus poteſtatibus ſublimiores ſedere juſſit (3). *Cum ab inerti & rudi populo parum juſtam Pontificibus venerationem haberi cerneret, ne tanti nominis potiores inter privatos relinqueret, decreta circumſpectionis induſtria, Principum eis conſortionem indulſit, eiſque primum inter Proceres locum perinde ac Ducibus aſſignavit, auctoritatem honore concilians*. Ita Ducatus ordine, honore, & inſignibus Epiſcopi ornabantur, una pietate & religione ſtimulante.

X. Nec honoris tantum & faſtigii ea erant incrementa, ſed & poteſtatis & opulentiæ. Ut puta cum Gregorius V. Papa Gerberto Ravennati Archiepiſcopo Civitatem Ravennatem, & jura ejus dominicalia conceſſit, necnon & Comitatum Comaclenſem, & alia dominia non pauca, addito & monetæ, & venationis jure, ne alia id genus plura perſequar (4). *Donamus tibi tuæque Eccleſiæ diſtrictum Ravennatis urbis, ripam integram, monetam, teloneum, mercatum, muros & omnes portas civitatis, &c. Comaclenſem Comitatum, &c. Cæſenam, ut nullus audeat diſtrictum, aut venationem ullam exercere, niſi cui tu, aut tui ſucceſſores juſſerint*. Regia ipſa jura hoc genus donationibus illigabantur, ut ex ſuprapoſitis enituit exemplis; utque ex hoc rurſum patebit Roberti Francorum Regis in Concilio ad Calam anno 1008. ubi Rex piiſſimus San Dionyſiano Abbati jura regia, quibus ipſe hactenus uſus fuerat, indulſit. *Damus quaſdam res juris noſtri, hoc eſt, bannum hominis vulnerati, vel interfecti, & infracturam intra vel extra caſtellum ipſius Cœnobii, & legem duelli, quod vulgo dicitur campus, ac totam procinctam, ſicut antiqui Reges ei dederunt*. Decora hæc erant, propriaque Regiæ amplitudinis ornamenta, emendas homicidiorum, mulctas ſacrilegiorum accipere, ſingularis prælii copiam facere, cum ejuſmodi cauſa inciderat, quam recepta conſuetudo patiebatur. In Concilio ad Anſam in Metropoli Lugdunenſi anno 1025. memoratur, *Hugo Comes Epiſcopus Altiſiodorenſis*.

A Ca-

(1) Baron. ann. 1076. n. 58. (2) Baron. ann. 1077. n. 74. (3) Baron. ann. 1081. n. 37.
(4) Greg. V. Epiſt. 2.

Digitized by Google

A Canuto Angliæ Rege anno 1031. illuſtrati ſunt Abbates Glaſtemburienſes iiſdem inſignibus ſummæ poteſtatis (1). *Concedo Eccleſiæ Sanctæ Mariæ Glaſtoniæ jura & conſuetudines in omni regno meo, & omnes forisfacturas omnium terrarum ſuarum, & ſint terræ ejus ſibi liberæ & ſolutæ ab omni calumnia & inquietatione: ſicut meæ mihi habentur. Univerſis regni mei Præpoſitis & Primatibus præcipio, ut nullus omnino illam inſulam intrare audeat, cujuſcunque ordinis & dignitatis ſit; ſed omnia tam in Eccleſiaſticis, quam ſæcularibus cauſis tantummodo Abbatis judicium & Conventus expectent; ſicut prædeceſſores mei ſanxerunt, & privilegiis confirmaverunt.* Eadem auguramur non immerito fuiſſe jura Epiſcoporum & Comitum Altiſiodorenſium, necnon & Archiepiſcoporum, Ducumque Remenſium. Fuit enim cum nullo diſcrimine haberentur Duces, Comites, Conſuleſque. In Concilio vel Conventu Remenſi, anno 1059. ubi Henricus Rex Philippum filium Regio diademate primum redimiri juſſit, a novo confeſtim Rege confirmatus eſt Remenſi Eccleſiæ Comitatus Remenſis, quo hactenus fruebatur: *Tunc fecit Philippus præceptum, ſicut anteceſſores ſui fecerunt, de rebus ſanctæ Mariæ, & de Remenſi Comitatu.*

XI. Verum non facile ſuccurret animo magnificentius quidquam renuntiatione Paſchalis II. Papæ Henrico IV. Imperatori oblata, qua nomine & vice omnium Eccleſiæ Prælatorum reſignabat Principi Dominia Regia omnia, Ducatus, Comitatus, Marchionatus, alios Principatus quoſcunque, avulſos jam a Prælatorum pedo, nec poſthac a Principe Epiſcopis dandos & Abbatibus, niſi ubi ei collibitum fuiſſet: ea viciſſim lege, ut ne ſe Reges amplius in inveſtituras interponerent Epiſcopatuum, quorum deinceps reditus ſolis conſtarent oblationibus, & privatis hæreditatibus (2). *Tibi & Regno regalia illa dimittenda præcipimus, quæ ad Regem manifeſte pertinebant, tempore Caroli, Ludovici, Othonis, & ceterorum prædeceſſorum tuorum. Interdicimus, & ſub anathematis diſtrictione prohibemus, ne qui Epiſcoporum ſeu Abbatum præſentium vel futurorum eadem Regalia invadant: id eſt, Civitates, Ducatus, Marchias, Comitatus, Monetas, Telonium, Mercatum, Advocatias, Jura Centurionum & turres, quæ regni erant cum pertinentiis ſuis, militiam & caſtra, & ne ſe deinceps niſi per gratiam Regis de ipſis Regalibus intromittant.* Nec ſilebat Pontifex qui fructus ab Epiſcopis capiendi eſſent ex hac nova inſtitutione, quod videlicet reſidentiæ legi poſthac obſequentiſſimi forent, & ſola in animarum ſpiritali cura omnem induſtriam operamque ſuam collocaturi. *Oportet enim Epiſcopos ſæcularibus curis expeditos, curam ſuorum agere populorum.* Quanquam enim ſpiritali una caritate & adducantur laici ad offerendos, & illici debeant Epiſcopi ad ſuſcipiendos hos Principatus; inſunt tamen his moleſtiæ & ſollicitudines graviſſimæ, quibus ab officio interdum avocentur, & tædio afficiantur non mediocri, quos una delectaret animarum cultura ſpiritalis.

Contra tamen meritiſſimo inſurget quis: Etiam ſanctiſſimos Eccleſiæ Patres olim vehementer ingemuiſſe de his temporalis rei Eccleſiaſticæ avocamentis & ſpinis, uti & de Judicum partibus ſuſtinendis ad innumerabiles fidelium lites componendas, aut dirimendas. Indoluiſſe, inquam, de ea ſarcina, nec eam tamen abjudicaſſe, aut abjeciſſe unquam: quod hoc illis oneris caritas impoſuiſſet, & eo ferendo caritatis ipſius regnum amplificarent. Necdum ſancti Patres ea nominum magnificentia utebantur ipſi, aut ab aliis ornabantur, ut vel Duces nominarentur, vel Comites Epiſcopi. Sed ampliſſima ea poteſtas, vel tot terrarum rerumque Eccleſiæ adminiſtrandarum, vel tot cauſarum diſceptandarum, etiam temporalium, ſive moleſtiarum aculeis, ſive dignitatis ſplendore, Ducatibus, ut opinor, & Comitatibus non concedebat. Qui hac extrema Eccleſiæ ætate, Ducum, vel Comitum, Vicecomitum, vel Baronum dignitate decorantur Prælati, iis idem ille induendus eſt animus, idem animo hauriendus ignis caritatis, quo fervebant olim Præſules ſanctiſſimi in his iiſdem functionibus, ut plurimam nobis & longe pulcherrimam repræſentarent effigiem Eccleſiaſticæ antiquitatis.

Inde etiam eſt quod illa Paſchalis voluntas vacua & caſſa manſit; Epiſcopi & Abbates iiſdem circumtuliſſe dignitatibus, quibus ipſa earum ad Epiſcopatum & Clerum conglutinatio abſterſerat omnes ſæculi ſordes: lumen ſanctitatis novum affuderat. Pa-

(1) Geſta Reg. Ang. l. 2. c. 2. (2) Epiſt. 22.

Paſchalis ipſe in Concilio Lateranenſi anno 1116. aſſenſus eſt, ut quas Conſtantinus & Imperatores poſt alii Eccleſiæ communicatas voluerant ſæculares dignitates, eæ ne rejicerentur; cum his illuſtriſſimis documentis demonſtrarentur Imperatores & Reges, Chriſti gloriæ addixiſſe, quidquid erat toto Regno vel Imperio ſplendidiſſimum. *Eccleſia primitiva Martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines. Dein ad fidem converſi ſunt Reges, Imperatores, Romani Principes, qui matrem ſuam Eccleſiam ſicut boni filii honeſtaverunt, conferendo Eccleſiæ Dei prædia & allodia, ſæculares honores & dignitates, Regalia quoque jura & inſignia: quemadmodum Conſtantinus ceterique fideles; & cœpit Eccleſia florere, tam apud homines, quam apud Deum. Habeat ergo mater & domina noſtra Eccleſia, ſibi a Regibus ſive Principibus collata: diſpenſet & tribuat ea filiis ſuis, ſicut ſcit & ſicut vult.*

Non ea, ut exiſtimo, mens hic erat Pontificis, ut Eccleſiis Conſtantinus exiſtimaretur Comitatus & Ducatus contuliſſe; ſed datas ab eo, & ſucceſſoribus viam patefactam dandi terras nobiles & opulentas, datas & juriſdictiones civiles Epiſcopis, quo ex utroque poſtea Ducatus conſlati ſunt, & Comitatus; nova nomina rei & poteſtatis pene ejuſdem: Cum rurſus idem ipſe Pontifex Richardo Narbonenſi Archiepiſcopo confirmaret omnium ejus Eccleſiæ poſſeſſionum uſum; is enim tum vigebat uſus a Pontificibus extundendi ejuſmodi confirmationis, tuitionis & cuſtodiæ Chartas: eaſque recenſeret nominatim, dimidium Comitatum Narbonenſem annumerat, aliaque dominii jura (1). *Infra urbem Narbonenſem medietatem ipſius Comitatus, medietatem telonei, portatici, raſicæ, ſalinarum & ceterorum redituum, qui a civitatis Comite, tam de marinis, quam de terrenis inſtitutoribus exiguntur.* Epiſcopo Melſenſi Baroniam Eccleſiæ ſuæ idem confirmavit. *Quidquid proprietario, vel Baronali jure Eccleſia veſtra in præſentiarum obtinet.*

XII. Fuit in ipſis ſuis cunabulis Eccleſiæ Cluniacenſi poteſtas oppido magna & dominatio temporalis. Willelmus Alverniæ Comes, a quo poſita ſunt ejus fundamenta anno 910. nulli eam obnoxiam declaravit temporali domino præterquam Abbati ſuo (2). *Placuit huic teſtamento inſeri, ut ab hac die, nec noſtro, nec parentum noſtrorum, nec faſcibus regiæ magnitudinis, nec cujuslibet terrenæ poteſtatis jugo ſubjiciantur Monachi ibidem congregati.*

A Ludovico Rege filio Caroli Simplicis confirmatum eſt hoc Caput Teſtamenti Willelmi Ducis. *Sit vero locus ipſe juxta quod Willelmus conſtituit, & Apoſtolicæ Sedi ad tuendum, non ad dominandum ſubjugavit, ab omnium ſæculari dominatu, tam Regum, quam cunctorum Principum, ſeu propinquorum ejuſdem Willelmi, quin & omnium penitus liber & abſolutus.* Quæ clauſula & ab Agapeto Papa confirmata eſt. Calliſto II. in confirmandis Cluniacenſis Abbatiæ privilegiis, non excidit jus cudendæ pecuniæ. *Percuſſuram quoque proprii numiſmatis vel monetæ, quandocunque vel quandiu vobis placuerit, habeatis.*

Non ſatis comperi, an intellexerint tandem aliquando Abbates Cluniacenſes, conducibilius ſibi eſſe, ſub tuitione degere potentiſſimi alicujus Principis, quam vana paſci gloria ſummi dominii, paſſim a vicinis Nobilibus laceſſendi & illudendi. Non diſſimulavit B. Petrus Cluniacenſis Abbas lubricam hanc ſui Cœnobii fortunam, in Epiſtola ad Innocentium II. ſcripta (3): *Et quia terra noſtra, ut noſtis, ſine Rege & Principe exiſtens, quibuslibet expoſita raptoribus eſt, &c.* Quod rurſum expreſſius ad Eugenium III. Papam: *Eſt enim miſera terra noſtra cunctis pene terrarum partibus in hac parte miſerior, quod ſine Rege, ſine Duce, ſine Principe, vel Defenſore exiſtens, expoſita eſt ferarum dentibus.* Confirmatum eſt ab Innocentio III. jus Cluniacenſium cudendi numiſmatis. Cum Rex Franciæ Philippus anno 1281. monetam ſibi cudi juſſiſſet apud Sanctum Jangulphum, contra fidenter nixi ſunt Cluniacenſes, ſuam eo loco, non regiam procudi hactenus ſolitam pecuniam, & ejus quam Rex ibi cudi faceret, mediam ad ſe partem jure devolvi. Rem ultro citroque inquiri & diſceptari Rex juſſit, auditiſque hinc & hinc probationibus, vetuit ne poſthac regia eo loco pecunia percuteretur (4). Sylviniacenſis Abbatiæ idem jus adſeruit doctiſſimus Quercetanus variis documentis in

(1) Ep. 48. 85. (2) Bibl. Clun. p. 3. 6. 7. 574. 1494. 1535.
(3) L. 1. Ep. 21. L. 6. Ep. 26. (4) Du Cheſne p. 64. 65. 140.

in ſuas ad Bibliothecam Cluniacenſem Notas congeſtis. Quod ipſum de pluribus Abbatiis aliis Chifletius approbavit in Hiſtoria ſua Trenorchienſi.

XIII. Edita eſt porro ab eodem Quercetano conceſſio Friderici I. anno 1157. qua Eraclio Archiepiſcopo Lugdunenſi, & fratri Petri Venerabilis Abbatis Cluniacenſis, confirmavit non ſola ſuperiorum Imperatorum Reſcripta Eccleſiæ Lugdunenſi indulta: *Divi Imperatores Lugdunenſem Eccleſiam ſublimaverunt*: non ſolam Primatus per omnes Gallias dignitatem: *Imperiali magnificentia latius præſidet, & inter omnes Galliarum Eccleſias prima eſt, &c. & primatus dignitate præfulget.* Sed & dominium temporale urbis, aliaque extra urbem jura complura (1): *Conceſſimus præfato Archiepiſcopo totum corpus civitatis Lugdunenſis, & omnia jura regalia per Archiepiſcopatum, in Comitatibus, foris, monetis, teloneis, &c.*

In antiquo Chronico habetur Comitem Delfinum & Comitem Foreſienſem, urbem Lugdunum invaſiſſe: at Archiepiſcopum Imperatoria poteſtate fretum anno 1162. eam rurſus recepiſſe. Anno 1167. Clerus Lugdunenſis & Comes Foreſienſis de juribus ſuis pepigere. Hæc ex Roberto de Monte, qui de ea agit Lugdunenſis civitatis parte, quæ cis Rodanum eſt, & quam affirmat in unius Galliæ Regis poteſtate eſſe. Reliqua pars Imperatorii juris erat, ex quo regnum Burgundiæ cum urbe Lugduno, portio quædam Carolini quondam Imperii, ad Germanos Imperatores pervenerat. De Lugduno dicemus iterum paulo inferius.

Vix poterant regnum Burgundiæ retinere Imperatores, quod ſua ipſos Germania vehementer ſollicitos haberet, Italia vero crebris defectionibus fatigaret: Erant porro juſtiſſimæ illis cauſæ, ut Italiæ potius quam Burgundiæ retinendæ operam darent, cum conſerta adeo & conjuncta eſſet Italia cum Imperio; cujus & diademate Romæ ornandi eſſent. Hinc facillime adducti ſunt, ut pulcherrimas quaſque regni Burgundici civitates Archiepiſcopis & Epiſcopis earum vel dimitterent, vel ultro largirentur. Impetum ſubinde in eas faciebant Laici deprædatores, quo Imperatoribus tutius tandem viſum eſt & honorificentius, earum cuſtodiam, Comitatus & Ducatus Epiſcopis committi, quorum fidei fidentius incumberent. Eo ſcilicet invitamento Conradus Romanorum Rex anno 1146. Humbertum Archiepiſcopum Viennenſem cuſtodia Viennenſis civitatis donavit, & circumpoſiti tractus, verito Matiſconenſi Comite, ne quid ibi ſibi arrogaret juris (2). *Omnium ſæcularium poteſtatem, & Willelmum Matiſconenſem Comitem a prædicta urbe alienamus, & ſub una cuſtodia, venerabilis Humberte Archiepiſcope, ſucceſſorumque tuorum & Eccleſiæ tuæ Viennam cum omni integritate ſua perpetuo jure tradimus.* Idem ipſum conceſſum eſt a Friderico I. anno 1153. *Præfata civitas Regiæ Cathedræ excellentia nullum præter nos debet habere poſſeſſorem; ſed quandiu abſumus, ipſam per ejuſdem loci Archiepiſcopum & per Cathedrales Canonicos cuſtodiri oportet.* Anno 1157. idem Fridericus Archiepiſcopum Viennenſem Archicancellarii in regno Burgundico nomine & dignitate decoravit. *Ut in regno Burgundiæ ſacri Palatii noſtri Archicancellarius, & ſummus Notariorum noſtrorum ſemper exiſtas, & poſt te ſucceſſores tui. Omnia quoque Regalia ab anteceſſoribus noſtris Eccleſiæ Viennenſi collata, commune etiam forum agentium vel ſuſtinentium cauſas, tam civiliter, quam criminaliter, noſtra conceſſione teneas & poſſideas.* In alio Reſcripto principem Conſilii ſui illum deſignavit: *Et quia princeps Conſilii noſtri, & Archicancellarius in regno Burgundiæ, & primus in Aula Regali, & in adminiſtratione Reipublicæ.* Ita jus Cuſtodiæ brevi in Principatum erupit, ipſorum dono & voluntate Imperatorum, qui munificentiam ſuam, quam alienam hanc eſſe prædam malebant, dabantque quod retinere jam non poterant. Qui Burgundiam enim retinuiſſent, quorum e manibus Italia extorquebatur? Porro ubi ſua Majorumque ſuorum beneficentia cumulatas fuiſſe venditant hi ſive Reges, ſive Imperatores Lugdunenſem & Viennenſem civitates, quæ principes regni Burgundici & capita fuerant, inter hos Majores recenſendi potiſſimum ſunt Carolinæ familiæ Reges, quibus olim hoc Regnum paruerat, & ad quorum ſeros nepotes tandem revolutum eſt.

XIV. Non æque pronum eſt divinare, quo ex capite arceſſendi ſunt Principatus temporales complurium aliorum Galliæ Præſu-

Thomaſ. Tom. VII. X

(1) Ibid. pag. 107. 256. 271.

(2) Bibl. Flor. Part. 3. p. 82. 85. &c.

Digitized by Google

ſulum. Goffridum Catalaunenſem Epiſcopum Petrus Venerabilis Cluniacenſis Abbas, datis ad eum litteris, non ut Epiſcopum illum, ſed ut Principem reveretur, qui utriuſque dignitatis amplitudini par eſſet, utriuſque munia alia aliis illuſtraret, & quod ſupra admirationis aleam videri poſſit, his mirifice conciliaret Monaſticæ profeſſionis, cui ſe olim addixerat, virtutes (1): *Quid & illud, quod cum tantæ urbi non ſolum Epiſcopum, ſed & Principem neceſſario vos eſſe oporteat; nihil de Monacho vindicet Pontifex, nihil de Religione princeps uſurpet, nihil de priſco ordine mundus furetur?* Utcunque is hominum mentes occupaverit error, his Principatibus ſæcularis faſtus infamiam ſemper inhærere: in culpa eſt levitas animi & ventoſa hominum ambitio, non ipſa dignitatum natura. Dignitates enim, æque ut opes, perinde ut uſus earum eſt, in laude vel in vitio ſunt. Boni bono eas uſu cohoneſtant, mali malo dedecorant. Horum abuſus ab Eccleſia profligandus eſt mediorum bonorum, & in utramque partem verſatilium, non uſus: niſi quis Arnaldi Brixiani inſania laboraret, quem proſcripſit Innocentius II. anno 1139. in Concilio Lateranenſi II. Nihil proprie a Clericis, nihil etiam in communi a Monachis poſſideri poſſe delirabat male feriatus dogmatiſta, referente Otthone Friſingenſi Epiſcopo, nec ab Epiſcopis ipſis in feudo; ſed hæc omnia temporalibus & laicis dominis reſtituenda. *Dicebat nec Clericos proprietatem, nec Epiſcopos Regalia, nec Monachos poſſeſſiones habentes ullo modo poſſe ſalvari; cunctaque hæc Principis eſſe, & ab ejus beneficentia in uſum tantum Laicorum cedere oportere.* Ejuſdem vecordiam Novatoris coætaneus Poeta his quoque verbis adumbravit: *Nil proprium Cleri, fundos & prædia nullo jure ſequi Monachos, nulli fiſcalia jura Pontificum, nulli cura popularis Abbatum, ſacras referens concedere leges.* Ita Guntherus Ligurinus.

Eodem ipſo anno 1139. coactum eſt in Anglia Concilium Vintonienſe, ad diſceptandam cauſam duorum Epiſcoporum, Rogerii Saliſberienſis, & Alexandri Lincolnienſis, qui viribus et opibus circumfluentes, caſtra aliqua in ſuis Diœceſibus diligentius muniri fecerant. Rex Stephanus ipſos comprehendi juſſerat, compuleratque ut eas arces ſibi contraderent. Vintonienſis Epiſcopus Legatus idem in Anglia Pontificius, & Stephani Regis germanus, violata et conculcata fuiſſe a Rege Epiſcopatus jura contendebat. Contra vero nitebatur Rotomagenſis Archiepiſcopus Hugo, per Canones haud eſſe fas Epiſcopis arces obtinere: aut ubi aſſentitur Rex ut obtineant, tum eas repetenti reddendas eſſe, ubi bella fremunt, qui uſus eſt ſane vulgatiſſimus. *Aut enim ſecundum Canonum ſcita injuſtum eſt, ut habeant caſtella; aut ſi pro hoc indulgentia principali toleratur, ut tradant claves, neceſſitati temporis debent cedere, &c. Eſto, juſtum ſit ut habeant; certe quia ſuſpectum eſt tempus, ſecundum morem aliarum gentium Optimates omnes claves munitionum ſuarum debent voluntati Regis contradere, qui pro omnium pace debet militare.* Hæc Willelmus Malmesburienſis. Trito & vernaculo idiomate arces iſtiuſmodi appellitabantur Jurabiles, Reddibiles, & Receptibiles (2); quod Principi redderentur tempore belli, et ab eo rurſum reciperentur, reciprocæ hujus fidei vinculo juramentis aſtricto. Eodem admodum tempore ſpoliatus eſt Lucius II. Papa Feudis et dominiis omnibus Cameræ Apoſtolicæ ab urbanæ ſeditionis incentoribus Arnaldi Brixiani contagio imbutis. Patricius ab illis creatus eſt, cui et hæc feuda omnia tradidere, juſſo Pontifice oblationibus et decimis victitare. Rem narrat Pontifex ipſe in Epiſtola quadam ſua (3): *Patricium eligentes, omnes ei ſubjiciuntur, omnia Regalia Pontificis tam in urbe, quam extra poſita, ad jus Patricii ſui repoſcunt, eumque more antiquorum Sacerdotum de decimis tantum & oblationibus ſuſtentari oportere dicunt.* His procellis Eugenius III. compulſus eſt ſtatim poſt ſuam Romæ inaugurationem Urbe egredi anno 1145. (4) ad quam et eodem anno revocatus eſt, extinctaque Patricii dignitate, et ſe et priſtinam recuperavit ſuperiorum Pontificum poteſtatem.

XV. Cum duodecimo demum hoc ſæculo Palæſtina ejectis Sarracenis in Chriſtianorum poteſtatem venerit, adeundus nobis eſt Willelmus Tyri Archiepiſcopus, qui addoceat nos, quæ temporalis fuerit hoc ævo Patriarcharum Orientalium poteſtas, et quam

(1) L. 2. Ep. 13. (2) Jurables Rendables Recevables. (3) Epiſt. 2.
(4) Ottho Friſ. L. 7. c. 31.

Digitized by Google

quam finitima Romani Pontificis amplitudini, et peræque objecta perſecutionibus eorum, quorum maxime fidei incumbendum fuerat. Qun primum tempore Daimbertus primus Latinorum Hieroſolymitanus Patriarcha in eam provectus eſt Sedem, Gottofredus Hieroſolymæ Dux temporalem omnem illi conceſſit nuperi Patriarchæ Græci ditionem, non ſine acceſſione aliqua nova. Non multo poſt Patriarcha nimium faciles iis aures præbens, quibus pax cordi non erat, ut a Willelmo Tyrio perhibetur (1), cœpit a Duce repetere Civitatem & Arcem Hieroſolymitanam; itemque Joppenſem, cum ſuis omnibus territoriis. Mira Dux humanitate, hæc illi omnia reſtituit, ea cautione, ut ea ipſe pergeret poſſidere, & homagio ligio ea de cauſa illi conſtringeretur, donec unam & alteram civitatem aliam armis ſubegiſſet. Eam Patriarchæ petitionem non probat Willelmus Tyrius, & nihilo tamen minus fatetur ipſemet jamdiu fuiſſe, quod Patriarchæ Hieroſolymitani quartam partem urbis Hieroſolymæ poſſiderent, etiam tum cum ibi Sarraceni rerum potirentur.

Non pigebit hic autem altius rem ordiri, & qua ratione eam ſibi dominationem peperiſſent Patriarchæ Hieroſolymitani, aperire; quod hinc roboris & lucis non parum acceſſurum ſit ei, quam ad faſtidium pene inculcamus doctrinæ, de partis Eccleſiæ hoc genus Dominiis & Principatibus. Sic enim refert Willelmus Tyrius. Anno 1063. Caliphæ Ægypti juſſu, cui tota tum ſuberat Palæſtina, ſarciri mœnia, & inſtaurari cœpere arces civitatis Hieroſolymitanæ. Qui operi præerant, quartam murorum partem Chriſtianis ſarciendam adſignarunt, quamquam ad quartam civium partem ne accederent quidem. Hinc invecta illis neceſſitas, aliquid ut ſubſidii ab Imperatore Conſtantinopolitano mendicarent. Haud gravate id conceſſum eſt, dum & a Calipha concederetur, ut quarta illa urbis regio Chriſtianis ſejunctim ſolis incolenda permitteretur. Pollicitus eſt Calipha, nec fidem fefellit. Ita ſejuncti a ceteris civibus Chriſtiani, cauſas ſuas cœpere ad Patriarchæ referre judicium, ut non alio præter ipſum Judice uterentur. Hinc illi non multo poſt parta, aſſertaque eſt Judicis & Domini temporalis poteſtas in eam urbis regionem. *Tandem ſeorſum habitantes ſine admixtione zizaniorum, degebant quietius; ſi quas habebant quæſtiones, ad cognitionem referebant Eccleſiæ, & mediante domini Patriarchæ, qui pro tempore erat, arbitrio, controverſias inter ſe decidebant. Sic ergo ab ea die, & ea ratione, prædicta pars civitatis quarta, alium non habuit Judicem vel dominum niſi Patriarcham, & eam quaſi propriam Eccleſia ſibi perpetuo vindicavit.* Verba ea ſunt Willelmi Tyrii, quibus expreſſiora ne deſiderari quidem poſſint, vel illuſtriora, ad firmandam doctrinam, formamque ſuperius a nobis exhibitam antiquiſſimæ Eccleſiarum temporalis dominationis.

Hieroſolymitano Duce Gottofredo extincto, poſt confirmatam teſtamento pollicitationem ſuam de reſtitutione Patriarchis facienda (2); qui ei ſucceſſor accitus eſt Balduinus, idemque germanus ejus frater, quique primus anno 1101. Hieroſolymæ Rex ſolemni pompa initiatus eſt; ei de ea reſtitutione nec in mentem venit. Sobrie & modice vel jura, vel ſpes ſuas oſtenderunt Patriarchæ ad annum uſque 1128. quo Patriarchæ Stephano viſum eſt eas excitare & impellere: ſed præmaturo abreptus fato, propinati veneni ſuſpicionem partibus ſuis aſperſit.

Antiochenus quoque Princeps, vere, an ſimulate Principatum ſuum a Patriarcha obtinebat Antiocheno. Ita diſerte affirmat Willelmus Tyrius, de Raimundo Principe, & Radulpho Patriarcha (3): *Fidelitatem manualiter exhibuit, ſpondens fide interpoſita, quod ab ea die in antea non eſſet in conſilio, vel in facto, quod honorem, vitam, vel membrum perderet, aut caperetur mala captione, ſicut in forma exhibendæ fidelitatis continetur.* Perfidia Raimundi in Patriarcham manifeſtiſſime prodit, quam intuta & infida ſint hæc fidei ſacramenta, & hominia, ubi illa pietas exolevit, & religio, unde ea profluxerant. Simillimum enim veri eſt, illud fidei ſacramentum non aliud ab origine primæva fuiſſe, quam liberam & ſpontaneam profeſſionem, qua ſe Princeps cœleſti Regi obnoxium fore recipiebat, cum ejus Miniſtris eo ſe vinculo obligaret. In promptu ratio eſt, quod non ſatis conſtet ex hiſtoria, Antiochenam civitatem juris & poteſtatis fuiſſe Patriarchæ, vel totam, vel ex parte. Nec id neſciſſet Willelmus

(1) L. 9. c. 15. 16. 17. 18. (2) Idem l. 10. c. 3. l. 13. c. 25. (3) L. 15. c. 11.

Tyrius, nec ſiluiſſet (1), uti neque de Hieroſolyma tacuit. Ex eodem Tyrio Comes Toloſanus capta civitate Abara, alterius diei itinere ab Antiochia, Epiſcopum ei præfecit, media parte donatum urbis & territorii. *Cui ſtatim dimidium civitatis & univerſi contulit territorii, Deo gratias exhibens, quod per ejus operam & ſtudium Oriens Epiſcopum haberet Latinum.*

XVI. A vero non abludit, aut a veri ſimilitudine, ſex Pares Eccleſiaſticos Gallicani Regni idem genus incunabula ſortitos eſſe. Quo tempore vel corruebat regia Caroli Magni prolapia, vel Hugonis Capetii ſtirps lento greſſu conſurgebat ad idem faſtigium, Epiſcopis urbium ad fines regni poſitarum & potiſſimarum ea incubuit neceſſitas, ut exemplo Gregorii Magni ad ovilis ſui ſalutem cum animarum ſpiritali cura temporalem conjungerent adminiſtrationem. In Archiepiſcopos Remenſes, in Epiſcopos Noviodunenſem, Laudunenſem, Catalaunenſem, Bellovacenſem, Lingonenſem, frequentiores fuere hoſtium Regni excurſiones, aut irruptiones. Cum Reges ad alia diſtenti, non ſatis expedite & valide accurrere & opitulari poſſent, ipſi ſibi Præſules non defuerunt; laboribus, impenſis, ſollicitudine maxime, & caritate civitatibus affuere ſuis, eaſque Regno Francico incolumes vindicarunt. Nec immemores impenſæ fidei operæque fuere Reges, accitis his ad Conſilia ſua propius & ad miniſteria regia Præſulibus: uti paulo ante diximus Fridericum I. Imperatorem Lugdunenſes & Viennenſes Archiepiſcopos Conſiliorum ſuorum Principes deſignaſſe, in Regno certe Burgundiæ, quod illi in fide continere ſatagebant. Erant & Comitibus atque Ducibus ſui Pares, qui eorum intererant Conſiliis, èoque nomine & officio vere Pares erant. Fuere ergo & Galliæ Regibus Pares ſui, quorum laici ſex, Clerici totidem, propterea quod & in Conſilia Regis, & in Comitia Regni, atque Parlamenta uterquè ſemper Ordo coaluerit. Archiepiſcopi & Epiſcopi ad Parium dignitatem arceſſiti ſunt, quorum induſtria, fides, fortitudo magis enituerat in his Provinciis in obſequio Regum confirmandis. In Normannia proprii fuere Duces, uti et in Burgundia; in Campania Comites, uti et in Flandria. Nulli ergo Pares Eccleſiaſtici in his Provinciis.

De aliis Paribus exiſtimari poteſt ex Epiſtola Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi ad Epiſcopum Bellovacenſem, cujus geminam ſejungit poteſtatem, ad ſpiritalia, et ad temporalia (2) *Non vereor huic te propoſito defuturum, cui oppreſſis concurrere, & Cathedra facit ut velis, & Curia ut poſſis. Tui ſiquidem juris eſt, quidquid in Civitate Belvaco Sacerdotium ſpectat, vel Regnum.* Bernardus ipſe ad Comitem Campaniæ litteras dedit, quo eum hortaretur ad hominium pro more exhibendum Epiſcopo Lingonenſi (3): *De caſamento quod tenetis, hominium quod debetis, reverenter ei & humiliter offeratis.* Non aliud antiquius, ut reor, veſtigium Parium Franciæ, quam in Epiſtola Eudonis Comitis Carnutenſis, ad Robertum Regem ſcripta (4), ſuper lite Comitis hujus et Richardi Ducis Normanniæ, *non ſine Conventu Parium* diſceptanda. Inter Epiſtolas Fulberti huic quoque locus fuit.

XVII. Claudemus hoc Caput exemplis Comitatuum et Principatuum Germaniæ Epiſcopali Pedo adjectorum. Adalbertus, ſive Albertus, Bremenſis, ſive Hamburgenſis Epiſcopus, conſilium iniit emendi Comitatus omnes, Diœceſeos ſuæ finibus circumdatos; exemplo ſibi propoſito tum Antiſtitum aliorum, tum maxime Herbipolenſis, ſeu Virisburgenſis, qui Epiſcopatus ſui temporalem omnem obtinet ditionem. Cum enim Comitatus omnes poſſideat illis finibus cinctos, hinc Dux efficitur totius regionis. Rem ita ediſſerit Albertus Stadienſis in Chronico ad annum 1062. Attexenda ſunt hic ejus verba, iis referta rebus, quas haud ignorari magnopere interſit. *Tanta erat opulentia hujus Epiſcopi. Statuit autem omnes Comitatus ſuæ Parochiæ, qui in ſua Diœceſi aliquam juriſdictionem videbantur habere, in poteſtatem Eccleſiæ redigere, adinſtar aliorum Præſulum, & maxime Virceburgenſis, qui in Epiſcopatu ſuo neminem dicitur conſortem habere. Ipſe enim cum teneat omnes Comitatus ſuæ Parochiæ, Ducatum etiam Provinciæ gubernat.* Perhibet mox Albertus, quos Comitatus & quanta pecunia emerit Archiepiſcopus. Nec diſſimulat præter ſpem ſuam Adalbertum Eccleſiæ ſuæ opes, quas augere meditabatur, non mediocriter extenuaſſe, & id aſſecutum eſſe, ut Eccleſia Bremenſis opulentis dominaretur

(1) L. 7. c. 8. (2) Epiſt. 58. (3) Epiſt. 39. (4) Epiſt. 96.

tur Vaſſallis, ipſa tenuis, & egena (1). *Sufficit ideo pauperes eſſe, ut divites ſervos habeant*. Idem refert & Adamus Canonicus Bremenſis in Hiſtoria Eccleſiaſtica.

Non oſcitantem deſiderant Lectorem, quæ hic nobis obſervanda veniunt. Si ſint Eccleſiæ Ducatus, ſi Comitatus, non eos ſemper a munifica Principum aut Regum manu promanaſſe; ſiſco ex ipſo ſuo eam non ſemel hæc ſibi ornamenta & poteſtatis augmenta comparaſſe. 2. Hic Bremenſis Archiepiſcopus aliorum veſtigia legebat Antiſtitum: *Ad inſtar aliorum Præſulum*. Itaque caro emerant & alii Præſules iſtiuſmodi ſuis dignitates Eccleſiis. 3. Nec me fugit vaſtioris ambitionis invidia laboraſſe Adalbertum Epiſcopum apud ſui ævi Hiſtoricos. Sed ceteri hi Antiſtites, quorum ille veſtigia premebat, nulla ejuſmodi macula aſperſi fuere. 4. Epiſcopis & Comitibus familiares erant lites & diſſenſiones, de temporali potiſſimum juriſdictione, vel de utriuſque juriſdictionis terminis. Hinc crepabant excommunicationes, hinc deprædationes, ad arma hinc & hinc non raro decurrebatur. His malis & crebris & importuniſſimis ibatur obviam empta & parta Eccleſiæ juriſdictione temporali, quando ſpiritalis exortes & impatientes erant laici. Id his verbis Albertus Stadienſis innuebat: *Comitatus omnes, qui in ſua Diœceſi aliquam juriſdictionem videbantur habere, ſtatuit in poteſtatem Eccleſiæ redigere*. 5. Comitatus ergo ibi tum dicebatur minoris regiunculæ dominatio temporalis, majoris Ducatus, qua & plures Comitatus continebantur. Unde cum Virtsburgenſis Epiſcopus Comitatus Franconiæ omnes Eccleſiæ ſuæ adjeciſſet, Dux Franconiæ evaſit, quod et nomen et jus ad ſucceſſores ſuos tranſmiſit. *Ipſe cum teneat omnes Comitatus ſuæ Parochiæ, Ducatum etiam Provinciæ gubernat*. 6. Non ſemel diximus in promiſcuo perſæpe habita fuiſſe vocabula Ducum, Comitum, Conſulumque, ut idem ejuſdem regionis alias Dux, alias Comes diceretur, aut Conſul. Sed ex hoc Alberti Stadienſis loco perſpicuum eſt, aliis regionibus et temporibus magnam fuiſſe eorum titulorum diſcrepantiam, nec diſtantiam mediocrem poteſtatis iis innexæ. 7. Hinc proficiſcitur nimirum, quod Epiſcopi alii alibi Duces ſint, vel Comites, vel Vicecomites, vel Barones, perinde ut hæc dignitatis et poteſtatis nova incrementa adepti ſunt, vel Regum largitate, vel ſumptu et ære ſuo, pacem ut magis, quam dominationem emerent. Quod rurſus idem Scriptor inſinuat de Epiſcopo Virtsburgenſi, cui nullus dominii conſors erat, nullus æmulus, aut poteſtatis collega, ideoque et nullæ iſtiuſmodi diſſenſiones, quæ alibi tam crebræ inter Epiſcopos et Comites ardebant. *In Epiſcopatu ſuo neminem dicitur habere conſortem, ipſe enim cum teneat omnes Comitatus ſuæ Parochiæ, Ducatum etiam Provinciæ gubernat*.

Quas poſtea in Archiepiſcopum Adalbertum malevolorum invidia tempeſtates excitavit, ut Aula ſe ſubducere, et latifundiorum partem ſuorum dilargiri coactus ſit, quo reſidua tutaretur: earum cauſa nonnulla penes ipſum forſitan fuit, præcipitis utpote non raro conſilii virum. At nihilominus tertio poſt anno in Aulam revocatus, et gratia et auctoritate, qua floruit, ingentes rurſus Eccleſiæ poſſeſſiones aggeravit (2). Sed vel hinc abunde liquet, niſi opulentiæ et potentiæ temporalis uſus ſit, quam eſſe oportet, Epiſcopalis, et ſanctiſſimis Apoſtolicæ vitæ legibus conſentiens, corruere hæc omnia, et Præſules ipſos graviſſimis infortuniis implicari. Tot Comitatibus emptis, vel alias Eccleſiæ fiſco adjectis, ſucceſſor Adalberti Liemarus in Archiepiſcopatu Bremenſi, ſimultates exercens cum Comite Ludero, qui Lotharius poſtea fuit Imperator, captus eſt, (3) in carceremque compactus, unde abſolvi non potuit, niſi Ludero Advocato Bremenſis Eccleſiæ creato, et magna vi pecuniæ ei appenſa. Hujuſmodi Præſulum ſæculari faſtu et inani pompa, deturpatur et vileſcit longe indubitatius Eccleſia, quam eorum paupertate, quos idem Scriptor commemorat, (4) et quorum alterum ait Romam veniſſe uno equo contentum, alterum veniſſe peditem cum uno pediſſequo, ad Concilium Lateranenſe III. Scoti hi erant Epiſcopi, quibus non longo proximus intervallo erat Epiſcopus Hibernus, qui ingenuo et vere Epiſcopali terrenorum omnium faſtidio, fatebatur annuos proventus ſuos omnes ex tribus exiſtere vaccis, quas ſui ſibi Parochiani ſuppeditarent. Nunquam pudet, nunquam tædet Eccleſiam hujus paupertatis;

quia

(1) Cap. 122. 162. (2) Idem anno 1066. 1068. (3) Idem anno 1089.
(4) Idem anno 1179.

Digitized by Google

quin et illam gloriæ vertit, ubi virtutum affluit opulentia. Nec recuſat illa opes, nec dignitates abjudicat, dum religioſus earum uſus ſit et finis; at vel in Antiſtitibus eas ſuis execratur, ubi nonniſi ſæculari ſerviunt luxui et ambitioni.

XVIII. Ad annum denique 1240. idem Chronologus nomina recenſet ſeptem Electorum, quales poſt eum annum fuere, cum ante omnes Germaniæ Principes uno et eodem privilegio potirentur. En ipſa ejus verba: *Ex prætaxatione Principum & conſenſu eligunt Imperatorem Trevirenſis, Moguntinus & Colonienſis. Trevirenſis enim licet de Alemannia non ſit, ratione antiquitatis eligit; Palatinus eligit, quia Dapifer; Dux Saxoniæ, quia Marſcalcus; Margavius de Brandeburg, quia Camerarius; Rex Bohemiæ, quia Pincerna eſt, non eligit, quia non eſt Teutonicus.* Eodem hoc tempore agebat, & Hiſtoriæ inſudabat conſcribendæ Albertus Stadienſis, quam ad annum 1256. protraxit. Itaque a veriſimili non recedit, tunc defixum fuiſſe numerum ſeptem Electorum, vel potius ſex, trium Eccleſiaſticorum, trium ſæcularium, cum Rex Bohemiæ jure ſuffragii non gaudeat, niſi ubi paria hinc & hinc certant vota.

XIX. Narrat Arnoldus Lubecenſis Abbas, quæ in Conventu Moguntino geſta ſint ſub Friderico I. ipſo ſacro Pentecoſtes die. Cum medius ſediſſet Imperator inter Archiepiſcopos Moguntinum & Colonienſem, intervenit Abbas Fuldenſis antiquiſſimum jus ſuum conteſtaturus, jamdiu a Colonienſibus Archiepiſcopis ſibi præreptum, ſed a priſcis Imperatoribus Abbatiæ Fuldenſi conceſſum, ut ſiniſtram tegerent Imperatoris Abbates Fuldenſes, cum ejus dextram tegebat Moguntinus Archiepiſcopus, in omnibus Conventibus qui Moguntiæ haberentur (1). *Eccleſia Fuldenſis hanc habet prærogativam ab antiquis Imperatoribus traditam, ut quoties Moguntiæ generalis Curia celebratur, Archiepiſcopus hujus Sedis a dextris ſit Imperatoris, Abbas Fuldenſis ſiniſtram ejus teneat.* Interpellavit Colonienſem Imperator, ut Abbati concederet; ſed videns eum omnino diſcedere, & pleroſque ſecum abſtrahere Proceres, illos quidem omnes revocavit, at Abbatem præcepit ſecundas poſt Archiepiſcopum tenere. Effervescit mox pius Scriptor in intemperias effrænatiſſimæ ambitionis quorundam Laicorum, & nonnullorum Prælatorum, potiſſimum vero Monachorum, quorum profeſſio ſanctiſſima ad ſummum laudis culmen ſe extulit moderatione animi & ſui deſpicientia: dedecoratur vero & peſſumdatur hac eminentius ſedendi jactantia, & quæſita titulorum magnificentia. *Crevit poſſeſſio, & evanuit religio. Ex temporalium abundantia dum cœperunt carnaliter vivere, cœperunt etiam carnaliter ſapere. Refrixit caritas, ſubintravit mundialitas. Non fuit locus religioni, ubi patebat aditus elationi.* Poterat hic Abbas Princeps hanc ſibi peperiſſe immediate poſt Archiepiſcopum Moguntinum ſedendi prærogativam in Synodis vel Conventibus peculiaribus Diœceſeos Moguntinæ. Nec exemplis forſan res, nec ſpecie veriſimili careret. At ut eandem Sedis eminentiam ſibi flagitaret ſupra Epiſcopos & Archiepiſcopos, ſive in Conciliis Provincialibus, ſive in Comitiis generalibus Imperii, non poterat non ea ſumma videri ordinis & diſciplinæ perverſitas.

CAPUT XXXI. *P.4. l. 3. c. 20.*

De Ditionibus, Comitatibus & Ducatibus Eccleſiæ datis, poſt annum Chriſti milleſimum ducenteſimum.

I. Probat Bernardus temporales Prælatorum dignitates, dum earum finis & uſus conſentiat Eccleſiæ ſanctimoniæ.

II. Variæ viciſſitudines temporalis juriſdictionis Archiepiſcopi & Capituli Lugdunenſis.

III. De eodem rurſus. De temporali dominatione Archiepiſcopi Viennenſis & Epiſcopi Gratianopolitani.

IV. De Epiſcopatibus Provinciæ Narbonenſis primæ, & de temporali eorum ditione.

V. In antedicta obſervantur aliqua.

VI. De Archiepiſcopatu Arelatenſi, cujus ditio e Regno quoque Burgundico excerpta erat.

VIII. Sub Philippo Pulchro Rege quanti Prælati Ducatus, Comitatus & Baronias obtinerent?

VIII. Ditiones temporales Archiepiſcoporum Rothomagenſium & Pariſienſium Epiſcoporum.

IX.

(1) Chron. Slavor. l. 3. c. 9.

Digitized by Google

IX. De aliis quibuſdam Galliæ & Belgii Eccleſiis.

X. De Epiſcopis Provinciæ Armoricæ. Defenſio harum ditionum & dominationum temporalium, quarum poteſt uſus Eccleſiæ & Regno, ornamento eſſe & compendio.

XI. Perabſurda donatio Imperatoris, Angliæ Regem ingenti portione Regni Burgundici donantis. Donati ſunt & Epiſcopi Angliæ a ſuis Regibus Principatibus temporalibus quibuſdam. Exempla. Quanti ſit plenum periculi has ditiones patrimonio pauperum emere.

XII. Ab Anglia in Hiſpaniam venitur. Non poſſunt Epiſcopi niſi Regibus obnoxii eſſe.

XIII. De Prælatis Italiæ, & de Dominiis eorum temporalibus.

XIV. De Prælatis Germaniæ, & de Principatibus eorum temporalibus.

XV. De Prælatis Regnorum Septemtrionalium.

XVI. De Græcia & Oriente.

I. HOc Capite locupletiſſimorum Eccleſiaſticæ diſciplinæ teſtium agmen ducet Bernardus, qui vehementer excanduit in inſanias Arnaldi Brixiani, roboravitque judicio & calculo ſuo, quod in Eccleſia uſitatiſſimum jamdiu erat, ut Prælatis eſſent Baroniæ, Ducatus, Comitatus, ſacris infulis innexi; ſed ei plurimum diſplicuit intumeſcens ex his quorundam faſtus, & oſtentatio ſæcularis. En ipſa Bernardi verba (1): *Duplex eſt dominium Prælatorum. Habent enim claves Eccleſiæ, quibus claudunt, & nemo aperit; aperiunt, & nemo claudit. Habent & Regalia, quia domini ſunt urbium & oppidorum, Nec ſolum Epiſcopatus, ſed & Conſulatus habent. Ut merito eis dicatur, Quid ultra debui facere, & non feci? ſed quod datum eſt illis in adjutorium, factum eſt illis in ſcandalum.* Scitiſſime ſanctus Pater hoc potentiæ temporalis adminiculo nihil tempeſtivius, nihil efficacius auguratur fore, ſi ea nunquam niſi ad Paſtoralis caritatis & ſollicitudinis explenda officia torqueretur. Nemo enim tam hoſpes eſt, qui neſciat eo maxime obice retardari, aut prorſus retundi optima quaque Epiſcoporum conſilia, diſſenſu, vel renitu potentiæ temporalis. Itaque cum hæc ipſa illis aſpirante Deo, annuente Principe conceditur, vel permittitur, jam faciles plerumque exitus habent pia quæque molimina.

II. Diximus a Friderico I. Lugdunenſem Archiepiſcopum dictum fuiſſe Principem Conſilii ſui in Regno Burgundiæ. *Exarchon & ſummus Princeps Palatii noſtri in regno Burgundiæ.* Ab Henrico III. Imperatore ex Glabro (a) jam datus fuerat Archiepiſcopatus Lugdunenſis Adelrico, anno 1040. Guigo Lugdunenſis & Foreſienſis Comes donationem civitatis Lugdunenſis, & ejus ultra Ararim territorii injurioſam ſibi eſſe interpretatus, arma corripuit, & Archiepiſcopum civitate expulit. Anno 1167. convenit illis, ut urbs utrique communis pateret. Anno 1173. fœdus paulo ſtabilius percuſſum eſt, quo Comes Eccleſiæ ceſſit civitatem Lugdunum, & maximam partem territorii cis Ararim, terris quibuſdam aliis ſibi viciſſim repenſis. Eam concordiam firmavit Alexander III. necnon & Philippus Auguſtus, ita ut jam non reliquus eſſet Comiti, niſi Comitatus Foreſienſis, Lugdunenſi Comitatu toto in Archiepiſcopum & Capitulum tranſcripto. Ea vero Regis Galliæ confirmatio ideo deſiderabatur, quod Francici juris & Regni eſſet totus citra Sequanam Lugdunenſis Comitatus. Quæ datæ fuerunt ad Ludovicum VII. Galliæ Regem Epiſtolæ ab Abbate Cluniacenſi, & a Capitulo Lugdunenſi ſuper electione Archiepiſcopi (3): ex iis perſpicuum eſt non raro confugiendum iis fuiſſe ad tuitionem Regum Galliæ, ſicut & hic ea uſi ſunt adverſus eos qui electionem a ſe factam oppugnatum ibant. Imperio tamen ſemper accenſebantur Lugdunum, Vienna & Viſuntio. Inde eſt, quod cum Philippus Auguſtus ad Innocentium III. conqueſtus eſſet de Legato ejus, qui interdicto ſubjecerat Franciam, cum in Francia jam ipſe non eſſet: repoſuit Pontifex, etſi tum Legatus in Francia non verſaretur, verſatum tamen fuiſſe intra fines Legationis ſuæ, quæ Provincias complectebatur Viennenſem, Lugdunenſem, & Viſuntionenſem (4): *Cum non ſolum in Regno Francorum, ſed in Viennenſi, Lugdunenſi, & Viſuntionenſi Provinciis injunctam ſibi a nobis Legationis ſollicitudinem ſuſcepiſſet.* Perſcribens ipſe Philippus Auguſtus Rex ad Innocentium III. teſtatum facit, in Regno ſuo ſolam Bituricen-

(1) In Serm ad Paſtores. In ſine.
(2) Glaber. l. 5. c. 4.
(3) Du-Cheſne tom. 4. p. 665. 672.
(4) Extrav. de offic. Legati c. 7.

ricenſem Eccleſiam jure Primatus frui. *Sola Bituricenſis Eccleſia in toto Regno noſtro Primatiæ obtinet dignitatem*. Non ergo tum Philippus Lugdunum Regni ſui finibus complectebatur. Acerrime tunc de Imperio decertarunt Otho Saxoniæ Dux & Philippus Sueviæ. Otho jam bellum Eccleſiæ indixerat, ut auctor eſt Willelmus Brito in Philippiade (1), cui hiſtorico carmini ſuo orationem Othonis intexuit, antequam manus cum Philippo Auguſto ad Bovinas conſereret, ad exercitum habitam. Ea Otho profitebatur, certum id ſibi & fixum eſſe, fundos omnes Eccleſiæ auferre, ſolis ut ea oblationibus & decimis frueretur: ſed his ſuis conſiliis graviſſimum adverſarium ſibi objici Philippum Auguſtum. Tum in Imperatorem poſtea electus eſt Fridericus II. cujus Imperium mera & perpetua fuit cum Eccleſia conflictatio. Ita minus mirum eſt, ſi civitas & Eccleſia Lugdunenſis tuitioni ſe Regum Franciæ commiſit, qui ita demum antiquiſſima recuperarunt jura & dominia Coronæ ſuæ luxata tum primum & ſciſſa, ubi inter filios Ludovici Pii Monarchiæ Gallicanæ in plures partita & diſtributa ſunt Regna. Anno 1269. B. Ludovicus Galliæ Rex turbas aliquas & diſſenſiones ſedavit Lugduni, arbitrum ſe & pacificatorem agens. Anno 1274. Gregorius X. Lugduni Concilium celebrans generale, a Philippo Audaci Galliæ Rege inviſus eſt; eique Rex ut in Regno ſuo militem ad cuſtodiam & tutelam dimiſit (2). *Sed quia apud Lugdunum Dominus Papa debebat Concilium celebrare, Philippus Rex utpote in Regno ſuo dimiſit ibidem milites & ſervientes ad cuſtodiam Domini Papæ & ceterorum in Concilio congregandorum.*

Ejus Eccleſiæ Canonicorum albo inſcriptus olim fuerat Gregorius, quo facilius anno 1274. arbiter ipſe & judex ſedit litis inter Archiepiſcopum & Capitulum ſuper Comitatu Lugdunenſi. Ab eo autem declaratum eſt, temporalem Lugduni juriſdictionem penes Archiepiſcopum eſſe, & ejus tamen partem aliquam Capitulo communicari, propter jura, quæ a Comite Foreſienſi ſibi olim comparaſſet, & quibus Comitatus nomen additum eſſet. *Declaramus juriſdictionem temporalem in civitate Lugdunenſi ſpectare ad Archiepiſcopum, & pro aliqua parte ad Capitulum, ratione juris, quod idem Capitulum a quodam Comite Foreſii acquiſivit, & Comitatum appellat*. Ejus Reſcripti reliquam partem non publicavit Rainaldus (3), monuiſſe contentus, definitos fuiſſe a Pontifice limites juriſdictionis Archiepiſcopi & Capituli. Conceſſiones Imperatoriæ, de quibus verba fecimus, ad Archiepiſcopum ſpectabant. Concordia vero & permutatio cum Comite Foreſienſi ad Capitulum, cujus agri in Comitem tranſcripti fuerant.

Anno 1297. Lugdunenſes ab Archiepiſcopo provocarunt ad Philippum Pulchrum Regem, qui gratanter anſam arripuit reſtituendæ, vel firmandæ dominationis ſuæ in eam urbem, quæ tamdiu quaſi abalienata fuiſſet. Interdicto urbem ſubjecit Epiſcopus, perſuaſus appellari non potuiſſe. Interpellatus a civibus Bonifacius VIII. Papa (4), interdictum quidem relaxari curavit, at Archiepiſcopo enixe patrocinatus eſt adverſus Regem, conteſtatus inter Lugdunenſes Canonicos ſe quondam ipſum meruiſſe, ejuſque Eccleſiæ jura ſibi eſſe perſpectiſſima; civitatem & Eccleſiam extra Gallicani regni fines eſſe poſitam, uni obnoxiam Epiſcopo, ut Regi nihil in eam eſſet juris, ac ne provocatio quidem. Contendebat ex adverſo Rex Galliæ Eccleſiam Lugdunenſem a Majoribus ſuis dotatam & locupletatam, diutina tuitione defenſam & ſervatam fuiſſe (5); nec feuda ſua illam & dominia niſi a Regibus Galliæ obtinere, uti & Auguſtodunenſem, cum geminæ eæ Eccleſiæ reciprocam ſui cuſtodiam habeant ultro citroque, cum alterutra vacat Sedes; Eccleſiam Lugdunenſem Comitatu Lugdunenſi potiri precario & beneficiario jure a Comitibus Lugduni & Foreſii, qui ipſi in jure & poteſtate eſſent Regis Francorum; permutationem niſi auctoritate Regum Franciæ fieri non potuiſſe; Capituli Lugdunenſis, cujus eſſet portio aliqua Comitatus, ſigillum lilio, Gallicani ſtemmatis flore, præfulgere; eoque argumento prodi, quantum Gallicanæ Monarchiæ debeat; Beatum Ludovicum, cum ad Africanum cum Mauris bellum properaret, & Philippum filium ejus jam Regem, cum inde redux eſſet, Lugduno iter habuiſſe, & ferocientes tum adverſus Archiepiſcopum & Capitulum cives coercuiſſe, everſis, ſoloque æquatis arcibus

(1) Lib. 10. (2) Du-Cheſne tom. 5. p. 328. (3) Anno 1274. num. 61.
(4) Rainald. ann. 1297. num 54.
(5) Idem ann. 1311. num. 34. 35. Hiſtoire du Differend. p. 94. 91. 319. 320. 321.

cibus, quas adverſus Eccleſiæ Principatum excitaſſent: Cuſtodem ergo, & tutorem ejus Eccleſiæ, cui non aliter ſui cives obtemperarent, eſſe Regem Galliæ, in eoque ſatis eſſe cauſæ, ut ea antiquiſſimis Principibus & Regibus ſuis reſtitueretur. *Beatus Ludovicus ab Archiepiſcopo & Capitulo Lugdunenſi requiſitus, cives Lugdunenſes coercuit, & fortalitia, quibus ſe munierant contra Eccleſiam Lugdunenſem, dirui fecit, tanquam ſuperior & gardiator ipſius Eccleſiæ, quæ cives ſuos coercere non poterat.* Poſtremo denique Archiepiſcopos Lugdunenſes omnes ſacramento fidei in Reges Galliæ perſunctos eſſe more ſolemni, excepto hoc poſtremo, cujus contumaciam immiſſis militum copiis comprimere neceſſe fuiſſet. His argumentis hinc & illinc depromptis Clemens V. diutinæ litis finem fecit, ſummo dominatu ejus urbis et finium ejus Regi adſcripto, utili dominio penes Eccleſiam ſuperſtite et illibato.

Apertiſſimum porro hic eſt, non alio quam Cuſtodiæ jure Archiepiſcopos et Epiſcopos Regni Burgundici, quod illis ab Imperatoribus commendatum fuerat, dominos tandem evaſiſſe, et ſummos dominos, per abſentiam vel imbecillitatem Imperatorum, qui ſummi domini aut erant, aut ſibi videbantur eſſe, qua videlicet Reges Burgundiæ, quo etiam nomine, et ſolo nomine ſe venditabant. Ita et Reges Gallos ex Cuſtodia horum Archiepiſcopatuum et Epiſcopatuum Regium ſibi Principatum recuperaſſe, quod nec Præſules ibi potuerint ad obſequium populos frangere, nec populi a Præſulibus neceſſariam tuitionem attequi, niſi intervenientibus Franciæ Regibus, qui ab his, illiſque ſæpiuſcule interpellati ſunt. Ita umbraticæ hæ dominationes ea pene ratione elapſæ ſunt, qua illapſæ fuerant in Eccleſiam; et ad Reges revocatæ ſunt potiſſima tuitione illis præſtita, uti defluxerant ex impotentia eas tuendi, cum Carolinæ familiæ poſtremi Reges lapſanti et nutabundo ſolio vix hærerent.

III. Paulo tardius civitas Viennenſis primæ et immediatæ ſe reddidit Regum Francorum dominationi. Ei imperitabant adhuc Archiepiſcopi ſui tempore Concilii Viennenſis, et ea ipſa de cauſa Clemens V. Concilium ibi indixit, conſilio ſe accommodans Cardinalis Pratenſis, ut extra fines poſitus Gallicani Regni, facilius obluctaretur Regi, omni virium contentione ad damnandam Bonifacii VIII. memoriam anhelanti (1). *Tu cum Curia illuc pergens, eris extra territorium juriſdictionis Regis in tua libertate, nec tibi vel curiæ nocere valebit.* Dum ferverent hujus Concilii Seſſiones, pepigit Rex cum Archiepiſcopo Lugdunenſi, juribus aliis & proventibus adſignatis, ad compenſanda Eccleſiæ Lugdunenſis in eam Civitatem jura (2). *Tempore Concilii Philippus Rex habuit Lugdunum integraliter data recompenſatione in reditibus Archiepiſcopo Lugdunenſi, pro jure quod ſibi in Lugduno Eccleſia vindicabat. Super quo prius Clemens Papa conſultus per Archiepiſcopum conſenſum non præbuit, nec diſſenſum, ſed reliquit Archiepiſcopum in manu conſilii ſui . .* Ita coævus hiſtoricus a Rainaldo laudatus. Experiebatur Archiepiſcopus dilabi & effluere hunc ſibi Principatum, eoque tandem fruſtratum ſe iri; adeoque nec conſultius ſibi quidquam eſſe, nec compendioſius, quam ut intacta ſibi conſtante dominii totius utilitate, amicum ſibi invictiſſimumque defenſorem Regem conciliaret. Litis forſan aliquid de eo ipſo adhuc excitum eſt anno 1394. Tradit enim Sandionyſianus Monachus vitæ Caroli VI. ſcriptor (3), Concilium ab eo Rege congregatum, ad diſceptandam litem cum Archiepiſcopo Lugdunenſi de dominio urbis Lugdunenſis, quod ille ſibi vindicaret.

Archiepiſcopi vero Viennenſes, Archicancellarii & Principes Regni Burgundici dici non deſtitere, auctoritatis etiam cujuſdam ſummæ munia obire, & Delphinorum Viennenſium hominio coli, ita ut Delphinatus ipſe Feudus eſſet, vel ut loquuntur Rettofeudus Archiepiſcopatus Viennenſis. Congreſſi ſemel iterumque ſunt Delphini cum Archiepiſcopis, ut eorum ſe ſubducerent poteſtati, & Viennæ ipſimet imperitarent. Retinuere Archiepiſcopi ſummæ auctoritatis ſuæ culmen, tum viribus ſuis, tum patrocinio Romanorum Pontificum Avenione ſedentium. Humbertus Delphinorum poſtremus cum Pontificis judicio juberetur omnia reſtituere, quæ in Archiepiſcopum & in Eccleſiam Viennenſem diripuiſſet, incredibili animi mœrore contabuit, Philippo Franciæ Regi Delphinatum vendidit. Monaſticam denique profeſſus vitam, Eccleſiaſticiſque ſummis exornatus infulis priorem illam mœſtitiam abſterſit.

(1) Rainald. ann. 1307. num. 10. (2) Rainald. ann. 1312. num. 29. (3) L. 14. c. 3.

ſterſit. Carolus Philippi Regis primogenitus Delphinatu inveſtitus eſt, ejuſque hominio perfunctus eſt Archiepiſcopo Viennenſi in ipſa Viennenſi Eccleſia anno 1349. cum plebs undique eo confluxiſſet. A Delphino enim Humberto emptores ſucceſſoreſque ea lege devincti ſunt, ut eadem ipſa præſtarent hominia, quæ ipſe Eccleſiis Viennenſi, Lugdunenſi, & Gratianopolitanæ perſolviſſet. Anno 1465. Delphinus Viennenſis Ludovicus, Caroli VII. Regis primogenitus, cum Joanne Pictavienſi Archiepiſcopo Viennenſi novum fœdus iniit, quo Delphinus quæſivit jus *Paris* (1) cum Archiepiſcopo, hoc eſt, ut alternis annis jus dicerent Miniſtri Delphini & Archiepiſcopi. Quæ hactenus a nobis delibata ſunt, eorum pars maxima perorata eſt ab Oratore, vel Cauſidico Eccleſiæ Viennenſis, in ejus litis judicio, quo certavit, & quo tandem illa vicit anno 1400. Lutetiæ, aſtante Carolo VI. Rege, ut fidem facit vir doctiſſimus Joannes du Boſc Cœleſtinus (2), in Commentario ſuo *Viennæ ſanctæ & ſenatoriæ Antiquitates*.

Anno 1161. Fridericus I. Imperator Epiſcopum Gratianopolitanum eodem titulo ornavit Principis, & eadem dominatione in Civitatem ſuam, qua in ſuas utebantur Archiepiſcopi Lugdunenſes & Viennenſes ſub Imperii tuitione (3). *Fidelem & dilectum Principem noſtrum Gaufredum Gratianopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopum, ejuſque Eccleſiam & univerſa ſibi pertinentia, ſub Imperialem protectionem & tutelam recipimus, & Regalia noſtra, quæ in Gratianopoli, & in toto Epiſcopatu ſuo poſſidere cognoſcitur, noſtra Imperiali auctoritate prædicto Epiſcopo ejuſque ſucceſſoribus confirmamus*. Confirmatum eſt a Friderico II. Imperatore illud ipſum privilegium Petro Epiſcopo Gratianopolitano, qui & ipſe Princeps Imperii dicitur. *Petrus dilectus Princeps noſter, &c.* Nec neceſſe eſt hic nos diutius moras nectere in perſequendis juribus aliis dominicalibus, ut cudendi numiſmatis, & id genus aliis, quibus Abbatia S. Benigni Divionenſis, aliæque Burgundiæ Eccleſiæ, vel a Regibus noſtris donatæ ſunt, vel a Ducibus Burgundicis. Compilata ſunt ea privilegia in nupera editione monumentorum aliquot ad Hiſtoriam Burgundicam pertinentium (4).

IV. Illud in Concordia ſua obſervavit illuſtriſſimus Pariſienſium Archiepiſcopus Petrus de Marca, recepta a Clodovæo Rege Toloſa in Gothos Hiſpanienſes; Provinciam Narbonenſem, quæ in eorum fide remanſit, diviſam fuiſſe in Comitatus, ſeu Præfecturas novem, pro numero Epiſcoporum, Narbonenſi Metropoli obnoxiorum. Eam Provinciam cum penitus vaſtaſſent Saraceni, eamque iis ejectis recepiſſent Reges Franci, Eccleſias ab illis obtritas exhauſtaſque reſtaurari non potuiſſe, niſi Comitatibus ex parte ſaltem aliqua cuique Epiſcopali Sedi attributis. Archiepiſcopo Narbonenſi conceſſa eſt Comitatus Narbonenſis portio, Mimatenſi Epiſcopo ceſſit Comitatus Gabalorum pene totus, Magalonenſi Præſuli ejus Comitatus non pœnitenda pars addicta eſt. Ruente Caroli Magni ſtirpe, qui temporarii & pro arbitrio revocabiles fuerant Comites, ſuo ſibi marte & privata auctoritate Principatus deinceps ſuos perpetuos retinuere. Comites Magalonenſes, nequid damni vel contumeliæ inurerent Epiſcopo eidemque Comiti Magalonenſi, Melgorenſes Comites dici ſe voluere, vel Suſtantionenſes: Caſtrum illud erat, hoc oppidum, altero lapide a Montepeſſulo. Cum civitatem vero Magalonenſem olim ipſemet diruiſſet Carolus Martellus, ut ne eam arcem rurſus invaderent, et ex ea in nos incurſarent Saraceni Hiſpaniæ, ſuam Epiſcopus Magalonenſis Sedem Suſtantionem tranſtulerat. Anno 1085. (5) Petrus Comes Melgorienſis Comitatum ſuum Gregorio VII. Papæ dono dedit, ut ab eo illum obtineret fiduciarium, ei ſacramento fidei ſe obligaret & unciam auri annuo perſolveret cenſu. Is Comitatus ad fœminas tandem devolutus, Raimundo Comiti Toloſano obtigit, illi pertinaciſſima in Eccleſias perſecutione famoſo: quem cum Concilium Lateranenſe ſuis ſpoliaſſet Principatibus, ut contumaciſſimum Albigenſium fautorem, dominium utile Comitatus Melgorienſis directo copulatum eſt, tum damnationis ſententia in Comitem Toloſanum dicta, tum diutina cenſus pendendi ceſſatione. Videns Innocentius III. vix poſſe conſtare rem ejuſmodi, cum necdum Regis conſenſus interveniſſet, hunc Comitatum addidit Eccleſiæ Magalonenſi, nomine feudi (6), anno 1215.

ſub

(1) Pariege. (2) Cap. 5. (3) Recueil pour l'hiſtoire de Bourgogne p. 240. 446.
(4) Pag. 48. 49. 203. 225. 233. 525. (5 Marca Concor li. 2. c. 3.
(6) Innoc. III. Regeſt. 15. E. 171. Boſqueti Notæ p. 191. 192.

ſub annuo cenſu argenti pondo viginti. Addubitaſſe viſus eſt B. Ludovicus Rex de eo Pontificis jure, quem illi ſcrupulum eximere laboravit Clemens IV. Papa, litteris ad eum datis, ex quibus hæc fere decerpta ſunt. Sed cum graviter expoſtularet Bonifacius VIII. de invaſis a Philippo Pulchro Rege terris juribuſque Eccleſiæ Magalonenſis (1), hinc odoramur jam tum conticuiſſe jura illa priora Romanæ Eccleſiæ. Poſtquam vero Africani Barbari frequentibus cœpere excurſionibus ſuis Magalonam infeſtare, Paulus III. anno 1536. Epiſcopalem Sedem Montempeſſulum tranſtulit, qui Epiſcopo ei jam tum ſuberat a temporibus Ludovici VII. & Philippi Auguſti, a quibus illud ei jus confirmatum fuerat.

Horum in locorum Hiſtoria verſatiſſimus Catellus, qui Toloſanorum Comitum res geſtas perſecutus eſt, teſtatum facit (2), Raimundum S. Ægidii Comitem Toloſanum, primum omnium ſibi ſumpſiſſe titulum Ducis vel Comitis Narbonenſis, idque probabiliter factum exiſtimari, ex eo quod Archiepiſcopus Narbonenſis eum ſibi Parem quodammodo & juris dicendi ſocium adſciviſſet, ut ejus armis & auctoritate adverſus Narbonenſes Vicecomites muniretur. Ex Chartulario certe illarum Eccleſiarum patet Comitem Raimundum moderatorem ſemper egiſſe ſe & arbitrum controverſiarum Archiepiſcopum inter & Vicecomitem pullulantium. Cum anno 1066. jurgia emerſiſſent inter eos de proprietate portionis arcium, murorum & vectigalium urbis, Raimundus tranſactionem expreſſit, qua Vicecomes Archiepiſcopo aſtringebat ſe hominii & fidei vinculo. Supereſt & Charta, qua idem Toloſanus Comes Archiepiſcopo pollicetur & recipit, daturum ſe ei tertiam eorum partem, quæ ipſe ſibi in Comitatu Narbonenſi acquireret, & præſtaturum, ut Vicecomes vectigalia ei reſtituat & prædia, a Regibus olim Archiepiſcopo conceſſa. *Sicut ſonat in præceptis Regum ſine inganno*. Inde perſpicuum fit conceſſione Francorum ſecundæ Dynaſtiæ Regum, Archiepiſcopos Narbonenſes Ducatum vel Comitatum ejus urbis & regionis obtinuiſſe. Affirmat Catellus in Archivis Sancti Pontii Tomeriarum donationem haberi a Raimundo Sancti Ægidii hujus Abbatiæ factam anno 1080. ubi his ille inſignitur titulis: *Ego Raimundus Ruthenenſis*, *Carcaſſonenſis*, *Nemauſenſis*, *Agathenſis*, *Biterrenſis*, *& Narbonenſis Comes*. Apparet unam & parem fuiſſe horum omnium rationem, quod cuſtos cum eſſet & defenſor horum omnium Epiſcoporum, aut vocatus ab illis ſit in parem juris dicendi poteſtatem, aut jus cuſtodiæ & tuitionis ipſemet in Comitatus dominationem protruſerit.

Poſtquam Raimundus ſenior Toloſæ Comes Principatibus ſuis exauctoratus eſt, iique in Simonem Monfortium tranſcripti ſunt, novus hic Toloſæ Comes Narbonenſem ſe Ducem dici voluit (3), fideique ſacramentum a Vicecomite extorſit, vi adhibita, cum is ejuſmodi juramento jam inde ab anno 1212. Archiepiſcopo ſe obligaſſet coram Legato Papæ, & nonnullis Provinciæ Epiſcopis. Eam contumeliam amarulentiſſime Archiepiſcopus in aures Cardinalium & Innocentii III. Papæ effudit. Pontifex ad Monfortium reſcripſit, cum hominio ipſemet & ſacramento fidei Archiepiſcopo ſeſe devinxiſſet, non debuiſſe ipſum mœnia & arces evertere Narbonenſis civitatis, ſubditoſque Præſulis ad defectionem & perfidiam ſollicitare. Nec eo tamen cohiberi potuit Monfortius, quin totum pervaderet invaderetque Ducatum. Iterum iterumque ſacra Eccleſiæ fulmina in eum evibravit Archiepiſcopus, excuſſit & interdicta in Eccleſias, tum maxime cum Arcem Narbonenſem invaſit Comes, & in Turrium ejus faſtigio vexillum ſuum explicuit. A Galliæ Regibus non Toloſano tantum Comitatu, ſed & Narbonenſi Ducatu inveſtitus fuerat Monfortius. De incurſionibus etiam Francorum conquerebantur Archiepiſcopi. Illud præ ceteris animadverti par eſt, cum tertia pars murorum civitatis Narbonenſis ad Archiepiſcopum pertineret, reſtauratam eam aliquando fuiſſe ab Epiſcopis Provinciæ, partito inter ſe ſumptu; unde & Catellus ait ſupereſſe eorum nomina, ſuæ cujuſque murorum parti inſcripta. Anno 1299. ad Philippum Pulchrum Regem litteræ datæ ſunt a Concilio Biterrenſi, ut Vicecomitem Narbonenſem cogeret, eam fidem Narbonenſi Præſuli præſtare cum hominio, quam anteceſſores ejus præſtitiſſent. Ad eundem Regem anno 1300. reſcripſit Bonifacius VIII. ut conquereretur de Amalrico Vicecomite Narbonenſi, cujus Majores eum Vicecomitatum ab Archiepiſcopis accepiſſent, eique fide

(1) Rainald. ann. 1300. n. 300. (2) Pag. 27. 28. 29. 30. (3) Ibidem.

Digitized by Google

fide & hominio ſe devinxiſſent: quin & ipſe illius parens eo obſequio publice functus eſſet in Eccleſia Narbonenſi. *Ut pater iſtius Vicecomitis præſente Narbonenſi Archiepiſcopo, cum ſacramento fidelitatis & homagio, ante majus altare in Eccleſia Naebonenſi, ut moris erat prædeceſſorum, publice rogaverat a dictis Archiepiſcopo & Eccleſia Narbonenſi ſe tenere in ſeudum, ut indubitatis conſtat Regum Franciæ peædeceſſorum t.orum privilegiis.*

Qui Caturcenſium Epiſcoporum Catalogum ſcripſit, ab Epiſcopo ejus urbis invaſum ait fuiſſe Comitatum Caturcenſem, eo ipſo tempore, quo comitem Toloſanum ſupra narravimus eo exutum fuiſſe. Multo ſimilius veri eſt, priſca tum illum ſua recuperaſſe jura; aut incumbentem graviſſimam neceſſitatem tuendæ ejus civitatis adverſus Albigenſium furores, compuliſſe Epiſcopos, ut defenſionem & cuſtodiam urbis tractuſque in ſe reciperent. A Petro Valliſarrenſi proditum eſt memoriæ (1), civitati Albigenſi duos fuiſſe dominos, quorum potior & principalior eſſet Epiſcopus, poſterior Vicecomes.

V. Si nihil præjudiciis, nihil privatis affectibus indulgeamus, rationi maxime conſentaneum eſt, quod in Charta quadam ſua confitetur Ludovicus VII. Galliæ Rex anno 1161. ante omnem hominum memoriam nullum Mimatenſium Epiſcoporum ad Aulam acceſſiſſe Regum Francorum, aut ſacramento fidem illis ſuam obligaſſe, quanquam non ſpirituali tantum, ſed & temporali Gabalorum pagi juriſdictione poti-rentur (2). *Longe eſt a memoria omnium mortalium noſtri temporis, quod aliquis Epiſcoporum Gabalorum ad Curiam Anteceſſorum noſtrorum Regum Francorum venerit, & eoeum ſubditionem noverit, ſive fidelitatem eis feceeit.* Advolaſſe nuper Aldebertum Mimatenſem Epiſcopum, ut ei ſe obnoxium profiteretur, præſtito etiam fidei ſacramento, gnarum hos Principatus temporales, uti rivulos quoſdam dimanare a fonte Regiæ poteſtatis, quos proinde æquum eſſet originem in ſuam aliquando reflecti. *Vir illuſtris Aldebertus Epiſcopus religioſe cogitans materiales gladii juſtitias ad virgam Regni pertinere, cognovis Epiſcopatum ſuum de Corona noſtei Regni eſſe, & ſe nobis ſubdens, fidelitatem fecit.* Hinc & illi a Rege vel reſtituta, vel confirmata ſunt quæcunque prædeceſſores Epiſcopi feuda Regia tenuiſſent. *Cum Regalibus ad noſtram Coronam peetinentibus.* Plurimum profecto eſt in his verbis momenti, ut conſtet jus omne exerendi gladii, & explicandæ temporalis juriſdictionis radium eſſe a Regia majeſtate derivatum. Itaque ſi ubi obſcurari, ac pene quandoque deficere videtur Regia amplitudo, hos ab ea rivulos contingat excurrere longius & aberrare: ubi illa ſe, ſuamque primævam recuperavit vim, tum & illos ad eam neceſſum eſt, ut ad caput & fontem ſuum revocari. Quin & rivulorum intereſt non minus, quam fontis, illos huic tandem poſt varios errores rurſum recolligi; ita enim jura alia omnia Principatuum confirmantur, præter ſummum dominium, quod ſuo tandem pondere corrueret, nec ſuis diu ſe viribus tueri poſſet; cum nec ad breve tempus queat, niſi inter eas ſollicitudinum, diſſenſionum, pugnarumque & defectionum procellas, quæ paci & otio Clericatus minime conſentiunt.

VI. In Concilio Arelatenſi anno 1234. conſtitutum eſt, ſicut Arelatenſis Metropolitanus pro ſuffraganeis ſuis decertabat, ſicubi eorum jura vel feuda ab Imperatoribus conceſſa concuterentur: parem officii vicem ei rependi debere a ſuffraganeis; denique ſancitum eſt, ut Epiſcopi omnes privilegii a Conrado conceſſi penes ſe haberent tranſcriptum (3). *Cum teneamur jura ſuffraganeorum noſtrorum defendere & ſeevare, volumus & mandamus omnibus ſuffraganeis noſtris, ut Regalia B. Trophimi ad Eccleſiam Arelatenſem pertinentia pro poſſe ſuo defendant viriliter & potentee, ſecundum quod in privilegiis Romanorum Imperatoeum eidem Eccleſiæ eſt conceſſum. Quorum privilegiorum tranſcriptum, vel ſaltem teanſcriptum privilegii Conradi unuſquiſque habeat & tranſcribat.* Prope abeſt a vero ea Conradi & aliorum Imperatorum privilegia illis finitima fuiſſe, quæ ſupra attigimus Eccleſiæ Viennenſis. Nam quod Burgundiæ Regnum dictum eſt, Arelatenſe quoque dicebatur: uſque adeo eminebat Eccleſia & civitas Arelatenſis.

VII. Habita ſunt Lutetiæ Regni Comitia anno 1302. unde Prælati Pontifici Romano, qui eos Romam evocabat, reſcripſe-

(1) Boſquet. Notæ in Innoc. pag. 56.

(2) Gall. Chriſt. to. 3. p. 729.

(3) Can. 18.

pſere: ſe a Rege obtinere Ducatus, Comitatus, Baronias, & majora ſeuda complura Regni, ideoque ei conſtringi fidei vinculo & juramento, quocirca & copiam ab eo periiſſe Romam proficiſcendi (1). *Quod ipſi domino noſtro Regi in conſervatione perſonæ, ſuorumque bonorum & jurium regni, prout quidam noſtrum, qui Ducatus, Comitatus, Baronias, feuda & alia membra nobilia dicti regni tenemus ex forma juramenti, &c.* Anno 1315. confirmata eſt a Ludovico Hutino Rege Prælatis omnibus poteſtas percutiendæ monetæ pro antiquo jure ſuo, dum ne percuterent niſi forma, pondere, & valore congruo.

VIII. Cum propoſitum mihi non ſit dominia conſectari temporalia omnium Eccleſiarum, quod nec meæ id opis ſit, & operis ſit hoc ipſo operoſioris; ſed eorum duntaxat originem aperire, & uſum ſanctiſſimum ediſſerere; paucas alias obiter & curſim ſtringam, tum Galliæ, tum aliarum gentium Eccleſias. Cum anno 1232. recuſaret Archiepiſcopus Rothomagenſis, cuicunque aſſurgere, & ſubeſſe etiam temporali domino, quam Papæ, temporalia ejus omnia capi Rex juſſit. Pontifex ab Archiepiſcopo interpellatus querulas ad Regem litteras dedit (2): *Quod cum in ſpiritualibus & temporalibus nullum poſt Deum præter nos judicem habeat, de antiqua Rothomagenſis Eccleſiæ libertate, ac ipſius conſuetudine hactenus approbata, &c.* Archiepiſcopus Papæ impoſuerat; nec ſpei vel cauſæ ejus color probabilitatis illini poterat ullus, niſi ex incredibili quadam auctoritate, qua Rothomagi pollebat tum Archiepiſcopus, cum Reges Angliæ, iidemque Normanniæ Duces in Anglia ſederent. Verum quantuncunque ſe extuliſſet Archiepiſcopi auctoritas, non poterat non ſubeſſe Angliæ Regibus, qui ipſimet Franciæ Regi ſuberant, etiam ratione Ducatus Normanniæ, cujus ipſius ſucceſſio poſtea ad Reges Franciæ venit. Interpellavit & Gregorius XI. Papa Carolum VI. Galliæ Regem anno 1375. (3) ut temporali urbis ſuæ dominatione Rothomagenſem frui Epiſcopum pateretur, qua nimirum jam Magiſtratus Regii illum exuere cœperant.

Hoc dominium utile in Epiſcopo Pariſienſi perinſigne erat, ut confeſſus eſt Joannes Galliæ Rex, in charta ea quæ ſuperſtes eſt, & qua fatetur Rex temporalem Epiſcopatus Pariſienſis ditionem, dotem, ut ita dicam, *Appennagium* vocant, fuiſſe Regum Galliæ vel filii, vel fratris, quando ea donati ſunt Epiſcopi Pariſienſes, qui Prælati ſunt, & Parochi quodammodo Regum: quo ſemel conſtituto, jam non poſſunt non illi circumfluere feudis, opibus, juſtitiis, dominiis (4). *Notorium erat quod Epiſcopatus & Epiſcopus Pariſienſis fuerant & erant multum nobiliter fundati & dotati in juſtitiis, dominiis, nobilitatibus & prærogativis. Neque mirum, quia inter alias dignitates Prælatus eſt & quaſi Curatus Regum Franciæ. Quodque temporalitas ipſius Epiſcopatus & Epiſcopi fuerat proprium hæreditagium & patrimonium unius de filiis Regum Franciæ & fratris Regis, tempore quo dicta temporalitas in Epiſcopum tranſlata fuerat.* Habita quidem eſt nuperrime ratio præſtantiſſimi Præſulis, & omnium qui hanc Sedem Regiam illuſtravere præcellentiſſimi, quando copulata eſt anno 1674. a ſummo & invictiſſimo Rege Epiſcopatui Pariſienſi Ducis & Paris ampliſſima dignitas (5). Non immerito tamen ejus Eccleſiæ temporali ditioni, qua Reges olim fratres & filios ipſos ſuos condecorabant, nunc demum Paris & Ducis dignitas conglutinata eſt.

IX. Exoratus ab Epiſcopo Bellovacenſi Gregorius IX. B. Ludovicum Regem ſæpius interpellavit (6), ut Epiſcopum illum ſineret dominio temporali Bellovacenſi gaudere, quod parens ejus Ludovicus Rex eo judicio confirmaſſet, cui poſtea & confirmatio Pontificis acceſſiſſet. Complures eadem ratio Prælatorum, Abbatum, Capitulorum, Monaſteriorum hæc ſibi aſſeruerunt dominia temporalia, ut habetur in Declaratione Regia anni 1610. (7) *Conſociandis ſibi & adoptandis Regibus in terras ſuas, ditiones, juſtitias ſuas, quo præſentiorem, certioremque impetrarent tuitionem. His Societatibus inſerebatur, ut munera & officia communi conſilio delegarentur, vel alternis exercerentur.* Quin & ibi additur non ſatis religioſe has leges fuiſſe olim ſervatas (8), *quod præterquam conveniſſet,*

(1) Preuves de l'Hiſt. du Differ. de Bon. & Phil. le Bel. p. 70.
(2) Rainald. ann. 1232. num. 26. 1232 n 62. (3) Rainald. num 19.
(4) Gall. Chriſt. T. 7. p. 447. (5) Synod Pariſ. p. 616. (6) Rainald. ann. 1233. n. 62.
(7) Pareages. (8) Memoires du Clergè T. 3. p. 142.

neſſet, portio Regum alienata fuiſſet cum reliquo dominio, ingenti Clericorum & Eccleſiarum damno, quibus jam in Parium ſocietatem adjungebantur, non Reges, ſed domini, Eccleſiæ jurium incurioſi, vel adverſarii. Denique præcipit Rex, ut cautius poſthac ilujuſmodi conſociationum leges ſerventur.

Francici olim erant dominii Cameracum & Ultrajectum, & ante annum 1299. dimidiam urbis partem Epiſcopus jure ſuo & poteſtate tenebat, cum eo anno Bonifacius VIII. Arteſienſem Comitem per Epiſtolas hortatus ſit, ut ea Eccleſiæ dominia reſtitueret (1). Circumjacentis regionis dominationem temporalem Ultrajectenſis Epiſcopus obtinuerat jam inde a temporibus B. Villebrordi, quem ea donaverant Galliæ Reges, quam & illi aſſeruerant barbaras inter nationes illas, ut ſupra memoravimus. Nuperi Novatores ejus Præſulis ſedem & auctoritatem uſque adeo concuſſere, auctore & incentore Geldriæ Duce, ut non aliunde ille ſibi tutius eſſe poſſe duxerit, & Eccleſiæ, & ditioni ſuæ, quam ut ſummum ejus temporale jus cederet Carolo V. tanquam Duci Brabantiæ. Non intervenerat Clemens VII. tam ingenti dominationis Eccleſiaſticæ alienationi (2). Unde & eam irritare poterat; ſed ad Eccleſiæ ipſius commodum ſatius viſum eſt eam confirmare.

X. Pauca reſtant nobis de Eccleſiis extra Gallias poſitis. Ante neceſſe tamen eſt hoc præfari: Non ambitioni, non avaritiæ, non carnali cuicunque cupiditati aſcribendum eſſe, quod cupide videantur Præſules aliquando hæc dominia ſibi oblata amplexari, etiam cum ſummo & quaſi regio jure. Hæ Principum pietatis oblationes erant, vel pœnitentium ſatisfactiones & criminum compenſationes, aut reliquæ veluti quædam antiquiſſimæ illius Epiſcoporum & paternæ dominationis, ad tuendam inter fideles, ſuadente Paulo ipſo, concordiam. Vel fructus erant ii certe Præſulum olim ſollicitudinis indefeſſæ ad cuſtodiam urbium & defenſionem, cum ab imbellibus, vel infirmis, & alio avocatis Principibus, omni ope nudatæ pro derelictis habebantur. Hujus auctoritatis pio uſu poterant Paſtores gregibus ſuis inſerere pacem Chriſtianam, legum obſervantiam, Regum venerationem. Fateor, ea tumebant aliqui, & abutebantur. Sed quod tantum hic bonum, quod non malis male vertat? Quæ cum ita ſint, jam minime mirum eſt, ſi ſanctiſſimi Epiſcopi, ſi Carolus Borromæus, ſi Bartholomæus de Martyribus, ſi Alanus Solminiacus ſumma contentione certarint, ſi lites, ſi judicia experti ſint, ſi indeflexa conſtantia connixi ſint hæc ſuis Eccleſiis jura tueri, quorum tam ſancta fuerat origo, tam pius poterat eſſe uſus, fructus tam uberes & ſalutiferi. Conjectura duci aliqua poteſt ex jure Regaliæ, (3) quod varia Senatuſconſulta Epiſcopis adverſus civiles Magiſtratus vindicarunt. Poſitum eſt autem jus illud in adminiſtratione ordinaria & extraordinaria eorum quæ ad pauperum levamentum pertinent, & ad ſubſidia, quibus ſuccurritur graſſanti peſtilentiæ. Dictus eſt nobis jam ſupra non ſemel Joannes Eleemoſynarius Patriarcha Alexandrinus, ejuſdem juriſdictionis arbiter ad pauperum ſolatium, cui etiam ului leges ipſæ civiles ſuffragabantur.

XI. Galliarum diſciplinæ uſque adeo finitima erat Anglicana, ut ex illa de hac facillime conjici poſſit. Taceri tamen non debet quod de Henrico Imperatore narrat Rogerius, ubi anno 1193. redditus libertati ab eo eſt Richardus Angliæ Rex, quem in carcerem conjecerat, cum ex Palæſtina redux Germaniam trajiceret. Ingentem ab eo pecuniam tum emunxit Henricus, utque ejus perfidiæ & avaritiæ dedecus obumbraret, Provinciam ei Narbonenſem dono dedit, Viennam, Viennenſem Provinciam, Maſſiliam, Narbonem, Arelate, Lugdunum, quidquid imperii juris ſupererat in Burgundia, hominium Regis Arragoniæ, & Comitatus ſancti Ægidii. Quo dono continebantur Metropoles quinque, Epiſcopatus triginta tres. Scitiſſime affirmat Rogerius, dediſſe tunc Imperatorem, quæ nec ipſe unquam in poteſtate habuerat: nec enim illis in regionibus vel urbibus admiſſos unquam, qui ab eo ablegati eo eſſent, Præfectos. *Et eſt ſciendum, quod ſupradictus Imperator nunquam prædictis terris & hominibus dominari potuit, neque ipſi aliquem dominum ad præſentationem Imperatoris recipere voluerunt.* Hinc ominaberis, cujuſmodi eſſent donationes Imperatorum, quibus harum Provinciarum Epiſco-

(1) Rainald. n. 22. (2) Rainald. ann. 1528. n. 105.
(3) Droit de Regaire. Memoires du-Clergè. Edit. dern. T. 3. p. 255. 301., &c.

piſcopos ornaverant, & quam non darent hi Principes, niſi quod retinere nec ipſi poſſent. Nec Richardo Angliæ Regi proclivius fuiſſet has regiones ſibi ſubjicere, quam Imperatoribus. Unde & cautiſſime ille iis abſtinuit ſe, et eos quaſi rivulos antiquæ Gallorum Regum dominationis non gravare paſſus eſt ad ſuum exſolvi fontem.

Verum eodem teſte Rogerio, a Richardo Rege donatus eſt Epiſcopus Dunelmenſis jure cudendæ pecuniæ. Suo loco ediſſeruimus, ut Epiſcopi Angliæ tenerentur copias militares alere, & Reges in expeditionibus bellicis adjuvare eo ſubſidio. Nimirum ea erant feudorum Regiorum, quibus Eccleſiæ locupletatæ fuerant, jura & obſequia. Quod ad Richardum Regem & Dunelmenſem attinet Epiſcopum, rem paulo fuſius executus eſt Willelmus Neubrigenſis: Nempe opulentia Epiſcopi reſcita, Regem blanditum ei eſſe, & pellexiſſe tandem, ut Dunelmenſem emeret Comitatum, quo jocantem venditaſſe ſe quod vetulo ex Epiſcopo juniorem Comitem jam haberet (1): *Rex pellexit Epiſcopum pecunioſum, ut emeret a ſe proprii Epiſcopatus Provinciam, eſſetque ejuſdem Provinciæ Epiſcopus ſimul & Comes, annexo Epiſcopatui Comitatu. Quod & factum eſt*. Iraſcitur Neubrigenſis Epiſcopo, & meritiſſimo quidem, ſi pauperum alimenta in fiſco ſuo recondiderat, & inani largiebatur jactantiæ & ambitioni, quæ ſordidiſſima acervarat avaritia. Sed ſi eo intuebatur Præſul, ut Regi adeſſet ſacrum Palæſtinæ bellum meditanti; ſi emeret, non quo ſaltum oblectaret ſuum inani pompa, ſed inſtrumentum idoneum, quo Magnatum in pauperes graſſationem coerceret, quo miſerabiles quoſque tueretur, civilemque adminiſtrationem Chriſtianis legibus temperaret, quis non illi gratuletur? Sanctitate florentiſſimi Epiſcopi plurimi Comitatus pie & religioſe adminiſtrarunt: cur non & hic emerit? Porro idem Richardus alia quoque feuda aliis & aliis Epiſcopis tunc vendidit: *Rex alios quoque plures pellexit, ut effuſis pecuniis certatim dignitates ſive libertates quaslibet, vel publica officia, vel ipſa etiam prædia Regia compararent*. Sed ſimul ac revectus ille fuit ex Palæſtina, & Germanici carceris vinculis abſolutus, feuda hæc eadem ab Epiſcopis repetiit, ut quæ oppigneraſſe ſe magis, quam vendidiſſe contenderet, juſſitque ut fructus interim perceptos in pecuniæ mutuatæ ſibi potius quam ſolutæ ſortem computarent. Reſtituit & Dunelmenſis Præſul Comitatum, conſultius facturus, ut ſapientiſſime ab eodem Neubrigenſi ſubjicitur, ſi theſauros ſuos in cœlum per manus pauperum traduxiſſet, quam ut brevi Comitatus uſura, velut umbra fugaciſſima deluderetur. *Tanta illi opera & tanta pecunia periit, quæ utique non periiſſet, ſi piis aptata uſibus, in cæleſtes theſauros abiiſſet*. Quanquam enim ad Eccleſiæ & pauperum commoda promovenda poſſint quandoque Epiſcopi novas ſibi poſſeſſiones parare: multo tutius tamen eſt, ut quotidianis patrimonii ſui fructibus pauperes veſcantur, nec niſi cœleſtes curæ & cordi ſint caritatis & religionis theſauri. Ne illud quidem forſan ſatis addecebat, ut cum Rex ſuo ſe dominio excuteret, quo laboranti opem ferret Orientis Eccleſiæ, ejus exuviis Epiſcopi diteſcerent. Denique non revocata ſunt tunc in Regium cenſum, niſi ea feuda, quæ Richardus ipſe alienarat; dimiſſis Eccleſiæ compluribus aliis, quorum privationem poſtea Henricus III. Rex Angliæ anno 1264. interminatus eſt, niſi in ſuas ſe Epiſcopi conferrent Eccleſias, & ſacris reſidentiæ legibus obtemperarent. *Si iſtud facere non curaveritis, bona temporalia & omnia quæ ad Baroniam ipſius Eccleſiæ pertinent, quæ pro ſpiritualibus in eodem exercendis, piæ progenitorum noſtrorum devotione conſtat eidem fuiſſe collata, in manu noſtra totaliter capiemus*.

XII. Cum Valentia Hiſpaniæ civitas nobilis, Maurorum dominationi ſubducta tandem fuiſſet anno 1239. a Rege Arragonum Jacobo, flagitavit Epiſcopus ejus urbis a Gregorio IX. confirmationem antiquiſſimæ ditionis ſuæ, quæ ab Imperatoribus collata fuiſſet. Annuit ejus poſtulatis Pontifex, & in Reſcripto ſuo expreſſit Comitatum Valentiæ, cum jure reliquo omni, quod proprium videri poſſit Comitatus inſtrumentum (2). *Propoſuiſti quod quidam Imperatores Romani conceſſerunt Eccleſiæ Valentinæ civitatem Valentinam cum ſubſidiis ſuis & territorio, & quidquid in toto Epiſcopatu Valentino continetur; Comitatum, forum, mercatum, monetam, &c.* Imperatores hi Romani, non alii veriſimilius fuerint, quam proſapiæ Caroli Magni, cujus Imperium in Hiſpanias permanavit, & cujus largitiones

(1) L. 4. c. 3. L. 5. c. 1. (2) Rainald. ann. 1239. n. 58.

nes ab his non abludebant. Mauris expugnatis, tota Eccleſiæ paulatim recuperanda fuit Hiſpania, non ſine gravibus Epiſcoporum & laboribus & expenſis, ad quos proinde viciſſim non modica redundavere temporalis Eccleſiarum ſubſtantiæ incrementa.

In Concilio Toletano anni 1359. prohibitum eſt, ne quæ in ditione Eccleſiarum eſſent prædia, aliis quam earum clientibus venderentur (1). *Ne quis poſſeſſiones in locis in quibus Eccleſia dominium obtinet temporale, conſiſtentes, eis qui ejuſdem Eccleſiæ Vaſſalli non ſint, vendere, aut quovis alio titulo in eos transferre præſumat.*

Concilium Toletanum anni 1473. non Epiſcopos modo, ſed & omnes Clericos vetuit committere, ut ſacra dignitas ſua evileſceret, eoque ne obnoxii eſſe vellent dominis aliis ſæcularibus, quam Regibus, nec ab aliis vel terras, vel pecuniam acciperent, quo ſub aliis in exercitu mererent, vel eo copias deducerent (2). *Exceptis Regia Majeſtate & Regiis perſonis, ne ab eis terras, ſtipendia, ſalaria, vel pecunias quaſcunque, ut armis per ſe vel per alios deſerviant, cum equitum ſeu peditum gentibus, quomodocunque exigere vel levare præſumant.*

XIII. De Italia diſſeruimus Capite ſuperiore. Hic unum illud addam, interpellatum fuiſſe Ducem Venetorum ab Eugenio Papa IV. (3), ut Forojulienſem Provinciam Patriarchæ Aquilejenſi reſtitueret, quem ea ditione Reſpublica ſpoliarat. Excuſabat Dux Belli imminentis diſcrimina. At contra regerebat Pontifex, injuria non minui hoſtes, ſed augeri & exaſperari, curæ ſibi fuiſſe, ut Eccleſiam homini gentis Venetæ conferret. Cum ſita ſit Forojulienſis Provincia in finibus Germaniæ & Italiæ, aut eam crediderant Patriarchis Aquilejenſibus Imperatores, aut ſua ipſi ſponte Patriarchæ curam ejus egerant, longaque & officioſa tuitione, ejus ſibi pene inopini principatum pepererant, ne pauperes populoſque penitus conteri ſinerent, triſtiſſimis illis ruentis Imperii temporibus.

Commemorat Radevicus ut anno 1158. Fridericus I. Imperator in Italiam perrexerit, & tum Epiſcopos juſſerit, tum ſæculares omnes dominos, ut Imperii feuda ſibi omnia redderent, ſive ea ipſi vi involaſſent, ſive Imperatorum incuria ad eos illa defluxiſſent (4). *Super juſtitia Regni, & de Regalibus, quæ longo jam tempore, ſeu temeritate pervadentium, ſeu neglectu Regum Imperio deperierant, ſtudioſe diſſerens, cum nullam poſſent invenire defenſionem excuſationis, tam Epiſcopi, quam Primates, & civitates uno ore, uno aſſenſu in manum Principis Regalia reddidere.* Rogati ſunt quæ hic *Regalia* dicerentur. Reſponſum porro ab iis eſt, Ducatus eſſe, Marchionatus, Comitatus, monetas, & alia id genus jura: *Requiſitis de hoc jure quid eſſet, adjudicaverunt Ducatus, Marchias, Comitatus, Conſulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, omnemque utilitatem ex decurſu fluminum provenientem; nec de terra tantum, verum etiam de ſuis propriis capitibus cenſus annui redditionem.* Generoſe tamen Fridericus tum quidem ea reſtituit feuda illis omnibus, qui diplomata donationis repræſentarunt, vel Germaniæ Imperatorum, vel Italiæ Regum. Reliqua diſtraxit, & ex iis annuos confecit proventus triginta millium talentorum, fiſco Imperii addendos. *His omnibus ad fiſcum adnumeratis, tanta circa priſtinos poſſeſſores uſus eſt liberalitate, ut quicunque donatione Regum aliquid horum ſe poſſidere inſtrumentis legitimis edocere poterat, is etiam nunc Imperiali beneficio & Regni nomine idipſum perpetuo poſſideret.* Obſervatum eſt a quibuſdam, ævi medii Scriptores, quod pondo erat auri, id Talentum appellitaſſe.

XIV. Sed nuſquam fere toto orbe Chriſtiano tam immenſa Epiſcopi & Abbates obtinent dominia ac feuda, quam in Germania. Quanquam enim in Lutheranas innovationes faſcinati quidam Principum Eccleſiaſticorum deſciverint, parvo illi ſane numero ſunt; vigent reliqui Eccleſiaſtici Principes Imperii, nec fere niſi in eorum Principatibus pura & intaminata retinetur antiquæ fidei religio. Denique tres Eccleſiaſtici id hactenus pervicerunt Electores, ut Imperio non potirentur, niſi Catholici Principes: nec de propellendis in id faſtigii hæreticis verbum fieret ullum. Hinc colliges, quam compendioſum fuerit Eccleſiæ, Præſules ſuos temporalibus etiam creſcere & convaleſcere Principatibus.

Otho Friſingenſis Epiſcopus, Friderici I. Imperatoris conſanguineus, poſt eorum nænias recitatas, qui dominia omnia tempora-

(1) Can. 1. (2) Can. 15. (3) Rainald. ann. 1440. n. 32. (4) L. 2. c. 5.

poralia Eccleſiæ excutiebant, ſapientiſſime prorſus ipſe Eccleſiæ patrocinatur, ſuo ipſius alioqui patrocinio tutiſſimæ, ut quæ inconcuſſam retineat etiamnunc ſuperiorum omnium ſæculorum traditionem & diſciplinam. Secus qui ſentiet, is ſummi ipſius Numinis adverſabitur providentiæ, cujus afflatu ſic animati fuere Reges & Imperatores ubique terrarum, ut quod uſquam maximum & præcellentiſſimum eſt, id Chriſti nomini & gloriæ dicarent. Is rurſus Eccleſiæ Sponſæ Chriſti obluctabitur, quæ regias has largitiones non eſt aſpernata. Is denique convitium faciet Epiſcopis longe plurimis ſanctitatis laude præſtantiſſimis, qui Ducatus Comitatuſque ſuis inſulis illigatos geſtarunt. Sic igitur Otho Friſingenſis, poſt deprompta Scripturæ verba, ubi pollicetur Deus; Eccleſiæ ornamenta & inſignia poteſtatis nulla non ſe additurum, poſt Ethnicorum Imperatorum exhauſtas ſæviſſimas perſecutiones (1). *Pro eo quod fuiſti abjecta, ponam te in ſuperbiam ſæculorum. Mundiali dignitate, quæ Regalia dicuntur, Dominus Eccleſiam ſuam honorare voluit. Ex Dei enim ordinatione id factum. Denique credendum non eſt Chriſtum Eccleſiam ſuam, ſponſam ſuam, corpus ſuum, cui in arrham Spiritum ſuum dediſſe creditur, ſpiritu erroris decipi permiſiſſe; cui, ut dixi, Spiritum veritatis contulerat. Præterea probatæ ſanctitatis viri inveniuntur, qui hæc habuiſſe, qui cum his regnum Dei acquiſiſſe creduntur. His ergo aliiſque modis, quos longum eſt exequi, probatur & Conſtantinum Eccleſiæ juſte Regalia contuliſſe, & Eccleſiam juſte ſuſcepiſſe. Dum enim ab eis quærimus quo jure id Reges habeant, reſpondere ſolent, ex electione populi & ordinatione Dei. Si ergo Deus ordinando quod Regibus prædictus honor impenderetur, injuſte non fecit: quanto magis & id ordinando, ut ab illa perſona ad Eccleſiam traduceretur, injuſtus dicendus non eſt? Denique ſi ad hoc quod ordinaverat tam hic, quam ibi, voluntati ſuæ electionem populi, & inſuper hic traditionem Principis concordare voluit; nec ipſum injuſte diſpoſuiſſe, nec Principem male tradidiſſe, nec Eccleſiam illicite ſuſcepiſſe credendum eſt, &c. Sanctos Apoſtolicæ fidei ac meriti viros, Sylveſtrum, Gregorium, Ulricum, Bonifacium, Lampertum, Gothardum alioſque complures ea cognovimus habuiſſe.* Ita denique cenſet ſumma ſapientia & integritate Præſul, ſi quis conferat Eccleſiæ primigeniæ depreſſionem & perſecutiones, cum hodierna ejus gloria, opumque & honorum abundantia, non immerito videri poſſe ſtationem illam ſanctitate, hanc felicitate antiſtare; ſed non poſſe a quoquam citra errorem & inſaniam, centies ab ipſa Eccleſia damnatam, illos honores, & poteſtatis gloriæque radios pene regiæ, qua circumfulget, vituperari. *Ego enim, ut de meo ſenſu loquar, utrum Deo magis placeat hæc Eccleſiæ ſuæ, quæ nunc cernitur exaltatio, quam prior humiliatio, prorſus ignorare me fateor. Videtur quidem ſtatus ille fuiſſe melior, iſte felicior. Aſſentior tamen Romanæ ſanctæ Eccleſiæ, quam ſupra firmam petram ædificatam non dubito; credendaque quæ credit, licite poſſidenda quæ poſſidet, credo.*

XV. De ceteris Septemtrionalium Gentium Præſulibus odorari aliquid fas erit, tum ex ipſa Germania, ad cujus ſe illi mores & leges conformarunt; tum ex Archiepiſcopo Nidroſienſi in Norvegia. Hac ille ſe ſpe oblectabat, (2) ſceptrum ipſum & regnum Norvegiæ Eccleſiæ ſuæ obnoxium & clientelare eſſe, ex quo tempore Rex Magnus ſe regnumque ſuum devoviſſet beatiſſimo Regi & Martyri Olao, quod & hoc documento prodi & perpetuari voluit, ut poſt mortem cujuſque Regis corona ejus ad tumulum B. Martyris perferretur: & in novorum electione Regum penes Archiepiſcopum & Epiſcopos eſſet prærogativa ſuffragii, & jus primæ dicendæ ſententiæ. Anno 1273. minime his aſſentiebatur Rex, unde & novo fœdere pepigit cum eo Archiepiſcopus, utroque eo ſe jure abdicans, nec jus ſuffragii Epiſcopis incolume ſervans, niſi ubi ſtirps ſtirpi altera ſufficienda in Regnum eſſet, ceteroqui Cleri libertate multis privilegiis communita.

XVI. Quod ad Orientem pertinet, de Antiocheno, & Hieroſolymitano Patriarcha jam diximus ſupra. Unum reſtat, quod hic ex Gregorio Phranze addamus; ut dominia ad Epiſcopos quandoque devolverentur, neque ab illis ſuſciperentur. Theodorus Deſpota ad extremas adactus anguſtias, Rhodum petiit, & Equitibus Rhodis vendidit Spartanæ civitatis ditionem. Tumultuati ſunt in Equites Spartani cives,

(1) In Prolego. Lib. 4. (2) Rain. ann. 1073. n. 19.

& omnes prorſus interemiſſent, niſi illis Epiſcopus Spartanus inducias impetraſſet, quo dilabi & in tutum ſe recipere poſſent. Tum cives Epiſcopum ſibi eundem delegerunt dominum temporalem (1). *Spartiata Principis nomine Epiſcopum ſibi præeſſe, & ab eo utramque rem publicam civilem & Eccleſiaſticam regi cupiunt*. At Epiſcopus terreni faſtidio, & cœleſtis juſtitiæ Principatus amore concitatus, Theodorum Spartæ dominio reſtitui fecit, ſuam Equitibus Rhodiis pecuniam refundi.

CAPUT XXXII. *P. 4. l. 3. c. 21.*

De Regnis & Principatibus Eccleſiæ datis, ut in clientela eſſent Mariæ Deiparæ Virginis, B. Petri, vel aliorum Sanctorum, vel denique Pontificum, & Epiſcoporum, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Deo, Beatis, Prælatis bifariam fit hominium pro ſummis Principatibus. Vel mera pietate, vel terris ab Eccleſia accipiendis. Quantum his interſit diſcriminis.

II. Exemplum Regni Hieroſolymitani & Principatus Antiocheni, cum prius utrobique Patriarchæ dominarentur.

III. Exemplum Regis Hungariæ, qui Regnum & ditionem omnem ſuam beato Petro & Eccleſiæ Romanæ obtulit; ut ipſi, & ſucceſſores eſſent, non clientes, ſed filii Eccleſiæ Romanæ. Eo ſummum Imperii, & Regni jus adeo non enervatur, ut potius confirmetur.

IV. Exemplum Angliæ Regni. De donario beati Petri, oblatio ea erat, vel eleemoſyna.

V. Ut Henricus II. & Joannes Sine-Terra dictus, voluerint in Pontificis jure & poteſtate Angliam eſſe?

VI. De Scotia, Anglia, an Papa fuerit clientelaris.

VII. De jure Pontificum in regna Hiſpaniæ.

VIII. De regno Arragoniæ, & conſertis illi Provinciis.

IX. De regno Portugalliæ, vectigali B. Petro, & Papæ, Mariæ Deiparæ, & Abbati Claravallenſi. Rex Hiſpaniæ vectigalis Eccleſiæ Cluniacenſis.

X. Ex Petro Cluniacenſi Abbate, olim Arvernia titulo Regni floruit, quæ a Regibus derelicta, a Comitibus oppreſſa, adjuta tandem & adminiſtrata ab Epiſcopis Claromontanis.

XI. Conglomerantur exempla alia complura, maxime Regni Poloniæ.

XII. Recentiora Bohemiæ, & Hungariæ exempla.

XIII. Exempla reginncularum aliquot in Gallia.

XIV. Principum exempla alia, a B. Virgine, vel a Divo aliquo ditiones ſuas tenentium ſub hominii fide.

XV. Exempla Principum, qui ut ne ſubeſſent Imperatori, a ſummo Pontifice Coronas ſibi Regias indui, vel annui voluere.

XVI. Elucidamenta nova aliqua, ad conciliandam ſummam & vere Regiam poteſtatem, cum iis obſequiis, quæ Vicario Chriſti & Succeſſori Petri, tanquam Parenti ſpirituali exhibita ſunt.

I. QUæ ad calcem ſuperioris Capitis perſtrinximus exempla duo, Norvegiæ Regum & Principum Antiochenorum; ex iis in hanc pene neceſſario delabimur quæſtionem, qui potuerint ſummi Principes & ipſi Reges hominia & ſacramenta fidei præſtare vel Eccleſiæ, vel Epiſcopis, vel beatis Cœlitibus, vel Deiparæ. Vel ex iis autem exemplis duobus emergit diſcrimen non obſcurum, nec oſcitanter penſitandum. Unius enim pietatis inſtinctu Magnus Rex regnum ſuum Eccleſiæ obtulit & ſubjecit Nidroſienſi, & Martyris Olai regio tumulo. At vero Antiochenus Princeps hominium Principatus ſui & fidei ſacramentum præſtabat, multoque certius Gothofredus Bullionæus Hieroſolymitanæ civitatis, ille Antiocheno, hic Hieroſolymitano Patriarchæ; quod duæ illæ urbes cum ingenti territorii ſui tractu eorum Patriarcharum poteſtati & dominio ſubeſſent, antequam ſacris noſtris in Orientem expeditionibus, Hieroſolymæ Reges, Antiochiæ Principes creati fuiſſent. Magna habet momenta hoc diſcrimen, ex quo & diſcrimen emergit aliud. Prioris enim claſſis Principes nihilominus ſummo utuntur in ſuis Principatibus jure, tametſi patrocinio ſe & clientelæ ſubeſſe profiteantur Dei, Chriſti, B. Mariæ Virginis, S. Petri, vel Cœlitis cujuſcunque alterius, cujus Antiſtes vicem gerit,

(1) L. 2. Chronic. c. 20.

gerit, & perſonam ſuſtinet, cum ei perſolvitur hominium. Sed non ita forſan omnino habet, quando Præſules Eccleſiarum ſuarum prædia vel dominia, ex parte ſaltem Principibus conferunt ſæcularibus, fide & hominio exhinc ſibi & Eccleſiæ ſuæ devinctis. Hinc & ingens exiſtit diſcrimen, quod nempe in prioribus exemplis, ubi refrixit illa pietas Principum temporalium, eoſque pertadeſcere cœpit hominii & ſacramenti præſtiti, abſtinuit Eccleſia ab iis obſequiis extundendis, non immemor utique in ſuis primordiis voluntarios hos fuiſſe honores. At non ita facile relaxata ſunt hominia ſecundæ claſſis. Utriuſque diſcrepantia in aperto eſt. Regi moleſtus non fuit Archiepiſcopus Nidroſienſis, ad exculpendum ab eo hominium, quando illum ſenſit ab eo alienatum, quod ſpontaneum id fuiſſet antiquiſſimi Regis ſuæ in Eccleſiam venerationis teſtimonium. At paſſus non eſt Antiochenus Patriarcha ab Antiocheno Principe exigi hominia & juramenta fidei ſubditorum, niſi ipſemet eodem officio Eccleſiam & Patriarcham coluiſſet. Vide ut ea de re Armeniæ Rex ad Innocentium Papam perſcripſerit (1). *Tanquam legitimus hæres receptus eſt a domino Patriarcha, &c. Patriarchæ tanquam domino ſuo ligio junctis manibus ligium fecit homagium, quibus peractis Patriarcha dedit ei vexillum principale, & ſancivit eum de corporali poſſeſſione civitatis, totiuſque Principatus. Et ſic per Dei gratiam Princeps conſtitutus, ductus eſt ad Palatium principale, ubi fecerunt ei milites & clientes belligeri ligium homagium.*

II. Jam docuit nos Willelmus Archiepiſcopus Tyri], ſimul ac Diambertus creatus eſt Patriarcha Hieroſolymitanus, Gothofredum Hieroſolymitani Regni, & Boamundum Principatus ab eo Antiocheni inveſtituram accepiſſe, id honoris & reverentiæ Deo a ſe impendi gnaros, quidquid ejus Vicariis & miniſtris impenderetur (2). *Hic Regni, ille Principatus humiliter ab eo ſuſceperunt inveſtituram, ei arbitrantes ſe honorem impendere, cujus tanquam miniſter ille in terris vicem gerere credebatur.* Gratuitum illud erat hominium. Sed non tam Patriarchæ, quam Deo redditum; atque adeo abſolutum ab omni nexu. At non multo poſt repetiit Patriarcha a Rege Hieroſolymitanam civitatem, & Joppem, ut quæ juris eſſent Eccleſiæ. Reſtituit eas Gothofredus, eblanditus ante, ut eas ſineret Patriarcha a ſe retineri, dum duas alias expugnaſſet. Miratur Tyrius tam aſperas Regi a Patriarcha inflictas eſſe conditiones, cum qui Gothofredum Regem elegerant Latini Proceres, nihil ejuſmodi ab eo flagitaſſent. Nec diſſimulat ille tamen jam olim Patriarcham potitum fuiſſe dominio quartæ partis Hieroſolymitanæ civitatis.

Poſt mortem Gothofredi, Hieroſolymam reſtitui Patriarchæ omnino neceſſe erat, tum quod ita convenisſet, tum etiam quod teſtamento id ipſum Gothofredus confirmaſſet. Nec tamen reſtituta urbs eſt. Hinc perſpicis, cum Gothofredus *homo* effectus eſt ſancti Sepulcri, eique hominio ſacramentum fidei adjunxit, tum ſummo Imperii jure eum quodammodo exturbatum fuiſſe (3). *Homo ſancti Sepulcri ac noſter effectus, fideliter ſe Deo ac nobis amodo militaturum ſpopondit.* Verba hæc ſunt Patriarchæ, ſed non inde profecta eſt illa ſummi juris extenuatio, aut dehoneſtatio Regiæ amplitudinis, quod hominii cultu ſanctum Sepulcrum Chriſti proſecutus ſit: ſed ex eo quod profeſſus ſit ipſemet caput Regni, urbem Hieroſolymam ditionis eſſe Patriarchæ, nec niſi ſub clientela ejus eam a ſe poſſe vel ad tempus retineri.

Qui Gothofredo fratri ſucceſſit Balduinus Rex a Paſchali II. Reſcriptum elicuit, quo quaſcunque expugnaret in Saracenos civitates, eas Hieroſolymitano Patriarchæ ſubjiceret. Verum de poteſtate hoc ſpirituali capiendum erat. Unde & admonitus Pontifex hinc detrimenti non parum Antiocheno Patriarchæ importari poſſe, ſi Balduinus urbes ſubjugaret Patriarchatus priſci Antiocheni: conceſſioni ſuæ arctiores limites adhibuit (4). Anno 1129. Stephanus Patriarcha Hieroſolymitanus pene ſopitam excitavit rurſum controverſiam: jam certe Hieroſolymam ſibi cautatus reſtituendam, poſtquam Rex Aſcalonem expugnaſſet (5). At cum non multo poſt vita abiiſſet, veneno extinctum fama vulgavit, qua & Rex ipſe ſuſpicione & infamia aſperſus eſt.

Suberat quoque Patriarchæ Antiocheno Antiochenus Principatus. Sacramentum fidei Patriarchæ Radulpho a Principe Rai-

(1) Rainal. an. 1205. n. 37. (2) L. 9. c. 15. 16. 17. 18. (3) Id. l. 10. c. 4.
(4) L. 11. c. 28. 29. (5) L. 13. c. 25.

mondo perſolutum eſt (1). *Spondens fide interpoſita, quod ab ea dia in antea non eſſet in conſilio vel in facto, quod honorem, vitam aut membrum penderet, aut caperetur mala captione, ſicut in formam exhibendæ fidelitatis continetur.*

III. Nihil iſtiuſmodi intervenit, ubi Stephanus Rex Hungariæ Regnum ſuum obtulit B. Petro, ut a Gregorio VII. Papa poſtea perſcriptum eſt ad Salomonem Regem Hungariæ (2). *Regnum Hungariæ, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ proprium eſt, a Rege Stephano olim B. Petro cum omni jure & poteſtate ſua oblatum & devote traditum. Præterea Henricus piæ memoriæ Imperator ad honorem ſancti Petri Regnum illud expugnans, Rege victo & facta victoria, ad corpus B. Petri lanceam coronamque tranſmiſit, & pro gloria triumphi ſui illuc Regni direxit inſignia, quo principatum dignitatis ejus attinere cognovit.* Tum conqueritur Papa, quod is Rex ab Imperatore beneficiarium & clientelare Regnum ſe obtinere voluiſſet, cum non debuiſſet niſi ab Eccleſia Romana. Sed cum conſtaret, uno pietatis impulſu excitatum B. Stephanum primum Hungariæ Regem voluiſſe, ut Regnum in clientela eſſet B. Petri, nullis omnino prædiis, nullis terris aut dominiis ab Eccleſia Romana acceptis in feudum: ideo & Gregorius quanquam Apoſtolicæ ſuæ Sedis jurium retinentiſſimus, ingenue confeſſus eſt, eam Hungariæ Regum ſubjectionem non aliud magis, quam obedientiam eſſe filialem, qua nihil decerperetur de ſummo & ſupremo regni jure. Cum Regibus de ſplendore regni & nobilitate florentiſſima nihil ex eo deteri poſſit, quod ſint Eccleſiæ, & Eccleſiæ Romanæ filii. Audi Gregorium ipſum in Litteris ad Optimatem Hungariæ datis (3): *Notum tibi eſſe credimus Regnum Hungariæ, ſicut & alia nobiliſſima Regna in propriæ libertatis ſtatu eſſe debere, & nulli Regi alterius Regni ſubjici, niſi ſanctæ & univerſali matri Romanæ Eccleſiæ, quæ ſubjectos non habet ut ſervos, ſed ut filios ſuſcepit univerſos.*

Quibus verbis pene ſingulis duo hæc expreſſiſſime declarantur, 1. Eam Regum ad Pontificem ſubjectionem, & eam Regni oblationem ac dominationem non alio collimaſſe, quam ut Eccleſiam ſibi matrem, ſe illi filios profiterentur: *matri:* uti & Eccleſia Romana hos tum amplectebatur Reges, *ut filios*; quo communi officio tenentur Chriſtiani Principes omnes in Eccleſiam, quæ eos ut amantiſſima mater tanquam filios amplexatur *univerſos*. 2. Adde eam Regum filialem ſive ſubjectionem, ſive obedientiam, ſatis argumenti habuiſſe, ad prodendum nulli eos temporali ſuperiori obnoxios eſſe poteſtati, tantum abeſt ut hinc obſcuretur eorum ſummæ & abſolutiſſimæ dominationis gloria. Is eſt nativus & germaniſſimus Gregorii Papæ verborum ſenſus, quæ modo adſcripſi. Conſentit vero hic ratio experientiæ. Publice enim conteſtantur ſummi Principes, nulli ſe terrenæ obnoxios eſſe poteſtati, ubi uni ſe ſummo Numini profitentur obnoxios, cujus ideo Pontificibus filialem pollicentur obedientiam. Conſtantiſſima etiamnunc res eſt, & certiſſima experientia, inter ſummos Principes, ejus aliquod Regnum eſſe & quidem ſummo jure, qui ejus obedientiam Papæ præſtiterit. Nec plura Gregorius deſiderabat a novo Rege Geiſa (4). *Aperias quæ tua ſit devotio erga univerſalem matrem, qualiterve illi ſtatueris obedire, ſanctamque reverentiam exhibere.*

IV. Cum hic potiſſimum Pontifex iniquis prematur ſuſpicionibus, quaſi ſupremo Regum juri ſubinfeſtus, hanc ab eo invidiam hinc & deprecari, & amoliri, cum facile, tum peropportunum eſt. Per Nuntium ſuum a Willelmo Angliæ Rege idem Pontifex flagitari juſſit ſacramentum fidei & denarium ſancti Petri, quo utroque munere prædeceſſores ejus functi eſſent. Cenſum hunc, ſive eleemoſynam exſolvit Rex, ſacramentum fidei penitus abnuit, reſcripſitque Pontifici, ita ſibi perſuaſum eſſe a nullo Majorum ſuorum perſolutum fuiſſe (5). *Legatus tuus me admonuit, quatenus tibi & ſucceſſoribus tuis fidelitatem, & da pecunia quam Anteceſſores mei ad Romanam Eccleſiam mittere ſolebant, melius cogitarem. Unum admiſi, alterum non admiſi. Fidelitatem facere nolui, nec volo, quia nec ego promiſi, nec anteceſſores mei anteceſſoribus tuis id feciſſe comperio. Pecunia, &c.* Nec moleſtus deinceps Regi circa illud juramentum fuit Pontifex, conſcius ejuſmodi obſequia Pontifices a volentibus ſuſcipere, non exigere ab invitis.

Eum

(1) L. 26. c. 13. (2) L. 2. Ep. 13. 63. (3) L. 2. Ep. 63. (4) Ib. Ep. 71.
(5) Baron. an. 1079. n. 10.

Eum cenſum, ſeu denarium ſancti Petri admonui utplurimum habitam fuiſſe ut eleemoſynam, quam Reges Angliæ Romam deſtinarent, ad tuitionem B. Petri ſibi conciliandam. Idem rurſus nos docet Alexander II. Papa in Epiſtola ad eundem Regem data (1): *Anglorum regnum ſub Apoſtolorum manu & tutela extitit, &c. Angli piæ devotionis reſpectu ad cognitionem Religionis annuam penſionem Apoſtolicæ Sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars Eccleſiæ ſanctæ Mariæ, quæ vocatur Schola Anglorum, in uſum fratrum deferebatur*. Eduardus Rex ipſe ſanctiſſimus aſſentitur piam hanc eſſe erogationem in Litteris ad Nicolaum II. ſcriptis: *Ego augeo & confirmo donationes & conſuetudines pecuniarum, quas habet ſanctus Petrus in Anglia, & ipſas pecunias collectas cum Regalibus donis mitto vobis, ut oretis pro me & pro pace regni mei coram corporibus ſanctorum Apoſtolorum*. Inter leges Eccleſiaſticas ejuſdem Regis ea legitur, qua percenſentur ii, qui denarium hunc ſolvere compelluntur, eaque vocatur Regis eleemoſyna (2). *Qui habuerit triginta denariatus vivæ pecuniæ, dabit denarium ſancti Petri ad vincula, &c. Quoniam denarius hic eleemoſyna Regis eſt*. Erat ergo ea quaſi Collecta quædam generalis. Inſtabat Paſchalis II. beato Anſelmo Archiepiſcopo Cantuarienſi (3), ut eum cenſum vel denarium Petri colligi curaret, quod Camera Apoſtolica magnis premeretur anguſtiis. *Scis enim quantis inopiæ circumvallemur anguſtiis*. Queritur idem Pontifex ad Henricum I. Angliæ Regem ſcribens (4), quod dimidium tantum ejus eleemoſynæ Romam ſit tranſmiſſum. *Eleemoſyna B. Petri ita perperam doloſeque collecta eſt, ut neque mediam ejus partem hactenus Eccleſia Romana ſuſceperit*. Nec ab his diſſonabat Angliæ Rex, cum ſuos ad Concilium Remenſe Legatos mitteret anno 1119. *Reditus ab anterioribus conſtitutos Romanæ Eccleſiæ ſingulis annis erogo*. A Matthæo Weſtmonaſterienſi perhibetur Ina Saxonum Occidentalium in Anglia Rex Romæ exædificaſſe Eccleſiam B. Mariæ Anglorum, ad quorum ſuſtentationem voluerit a ſingulis domibus ſingulos ſolvi quotannis denarios (5). *De ſingulis familiis denarius B. Petro & Romanæ Eccleſiæ mitteretur, ut Angli ibidem commorantes utile ſubſidium haberent*.

Nec nos tamen præterit Henricum II. Angliæ Regem, ut Alexandrum III. Papam ſibi devinciret adverſus juniorem Regem Henricum filium ſuum, infandæ conjurationis ducem, ad eum perſcripſiſſe, Reges Angliæ beneficiarios & feudatarios eſſe B. Petri, non poſſe autem Pontificem non ex officio ſuo patrimonium B. Petri tueri (6). *Veſtræ juriſdictionis eſt regnum Angliæ, & quantum ad feudatarii juris obligationem, vobis duntaxat obnoxius teneor & aſtringor. Patrimonium B. Petri Romanus Pontifex ſpiritali gladio tueatur*. Regnum ſæpenumero ſuum priſci Angliæ Reges B. Petro obtulerant. Erat id inſigne religionis documentum ad promerendam B. Petri tutelam & defenſionem. Necdum tunc increbuerant leges feudorum. Ut de Pontifice benemereretur Henricus II. ad officia feudorum deflexit pias Majorum ſuorum oblationes, & conteſtationes obedientiæ filialis. Antequam in Angliam exſcenſionem faceret Willelmus Nothus, Pontificem percontatus fuerat, ut ejus conſilio muniretur & auctoritate. Alexander is erat II. qui currentem incitavit, vexillo etiam miſſo ad belli auſpicia. Unde Matthæus Paris: *Ne juſtam bellandi cauſam temeritas deformaret, ad Papam Alexandrum Nuntios deſtinavit, ut ſuſceptum negotium auctoritate Apoſtolica firmaretur. Unde Papa conſideratis utrimque litigantium cauſis, vexillum Willelmo in omen regni tranſmiſit*. Ubi etiam Henricus II. Hiberniæ debellandæ conſilium cepit, *conſilium* & *favorem* ab Hadriano IV. Papa expetiit, anno 1155. (7). pactus denarium quoque B. Petri ei perſolvendum ex omnibus Hiberniæ domibus. Aſſenſus eſt Pontifex, dum Eccleſia illic Chriſti propagaretur: ſcripſitque ad Regem, Inſulas omnes, quas Chriſti fides ſua luce perfudiſſet, ad Eccleſiam Romanam pertinere: quod de filiali ſubjectione, & religioſa obedientia intelligi nil prohibet (8). *Sane omnes Inſulas, quibus Sol juſtitiæ Chriſtus illuxit, & quæ documenta fidei Chriſtianæ ſuſceperunt, ad jus ſancti Petri & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quod tua etiam Nobilitas recognoſcit, non eſt dubium pertinere*.

Cum

(1) Epiſt. 8. (2) Cap. 30. (3) Epiſt. 40. (4) Ep. 105.
(5) Order. Vital. l. 12. (6) Baron. ann. 1173. n. 10. (7) Idem.
(8) Matth. Weſtm.

Cum non facile juſtitiæ color & ſpecies affingatur iis bellis, quæ gentibus quietis & innoxiis, vixque cognitis inferuntur: ſuadet ipſa ratio & ſapientia, ut ea religionis vertici & parenti omnium fidelium ante approbentur: a quo re perpenſa, illud pronuntietur, illud reapſe curetur, ut ne ambitioni ſerviant ejuſmodi expeditiones, ſed pietati dilatandæ, & ſummi verique Dei cultui ac lumini barbaris Nationibus inferendo. Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Hiberniæ conſenſum auctor eſt Rogerius Pontifici oſtenſum fuiſſe, atque ita demum regnum illud Apoſtolica auctoritate Anglo Regi confirmatum fuiſſe. *Auctoritate Apoſtolica confirmavit illi regnum, & heredibus ſuis.* His præſtructis non prædo, ſed Rex erat. In ipſo hiſtoriæ ſuæ exordio teſtatum facit Willelmus Neubrigenſis, Willelmum Nothum poſt debellatam Angliam, ut Principum juſtorum, non tyrannorum albo inſcriberetur, ab Eboracenſi Archiepiſcopo voluiſſe Regio diademate ſe redimiri. *Tyranni nomen exhorreſcens, & legitimi Principis perſonam induere geſtiens, ſolemniter ſe conſecrari depoſcit.* Nihil ſcilicet in præteritis relinquitur, quo novis Principibus auctoritas arceſſatur.

V. Sed nondum ſe hi Principes Romano Pontifici addixerant, aut hominio, aut fidei ſacramento. Primus Angliæ Regum Joannes Sine-Terra ſuorum omnium obſtinata conjuratione ſolio excuſſus, deſperavit redintegrari ſe Regiæ poſſe dignitati, niſi ſe, Angliam, Hiberniamque temporali ſubjiceret Eccleſiæ Romanæ & Pontificis dominationi. Hominium utriuſque Regni præſtitit, & fidei ſacramentum exſolvit anno 1213. Legato Pontificio, juſſis ſucceſſoribus ſuis eodem in poſterum fungi obſequio. Inde Matthæus Paris: *Succeſſores noſtros & hæredes in perpetuum obligantes, ut ſimili modo ſummo Pontifici, qui pro tempore fuerit, & Eccleſiæ Romanæ ſine contradictione debeant fidelitatem præſtare, & homagium recognoſcere.* Annuus cenſus perſolvendus erat ſeptingentarum argenti Marcarum pro Anglia, trecentarum pro Hibernia. Gratulatus eſt Regi per Epiſtolas Innocentius III. (1) quem & certiorem fecit, regno eum ſuo deinceps præpotentius quam antea potiturum, ut in cujus ſolio non Regia tantum, ſed & Pontificia auctoritate confirmaretur. *Ecce ſublimius & ſolidius nunc obtines ipſa Regna, quam hactenus obtinueris, cum jam Sacerdotale ſit Regnum, & Sacerdotium ſit Regale.* Et ſane Pontificia tunc poteſtate, & Barones Angliæ ad Regis obſequium revocati ſunt, & receptui cecinere Franci, qui magna jam ex parte Angliam invaſerant.

Si accuratius porro excutiantur Epiſtolæ omnes hujus Pontificis, & illæ ipſæ, ubi donationi aſſentitur, profiteturque Romanam Eccleſiam temporali jam dominatione Angliæ Hiberniæque gaviſuram: illud comperietur, attentius & religioſius eum exigere a Rege & ſucceſſoribus ejus illa ipſa obſequia, & quæ & prius exegiſſet, tuendæ Eccleſiæ, propugnandæ Eccleſiaſticæ libertatis, obeundi ſtrenue officii ejus qui Epiſcopus ſit Eccleſiæ exterior. Fateor ab Henrico III. Rege Joannis hujus filio exceptum fuiſſe Apoſtolicæ Sedis Legatum ea aſſentatione, ea obſequendi vilitate, ea majeſtatis Regiæ meditata dejectione, ut hinc vehementiſſime Barones Angliæ deſtomachati ſint, ſi qua fides Matthæo Paris. *Adeo ut videretur quaſi veſtigia Legati adorare, affirmans ſe tam in publico, quam in ſecreto ſine domini ſui Papæ, vel Legati conſenſu nihil poſſe de regno diſponere, tranſmutare, vel alienare: ut non Rex, ſed Feudatarius Papæ diceretur. His igitur & aliis deliramentis Rex omnium Nobilium ſuorum corda cruentavit.* Sed ad hæc Rex ſua ſe ſponte deprimebat, nihil iſtiuſmodi expectante Legato. Niſi malis has interpretari artes, quibus & Legatum demereretur, & Barones Angliæ retineret in fide, a qua ſubinde lapſabant. Nec enim præclara illa indoles & Regiæ majeſtatis celſitudo Henrico aderat, qua Majorum ejus non pauci præfulſerant. Uſque adeo vero certum eſt, novam illam, quam Joannes ſubierat, Romanæ Eccleſiæ in Angliam dominationem, non in alio poſitam fuiſſe, quam in tributo mille argenti marcarum, ut cum in Concilio Lugdunenſi anno 1245. multa expoſtularent Oratores Angli de ſede Apoſtolica, de hominio & ſacramento fidei verbum fecerint nullum, in tributum illud modo graviter concitati, quod Joannes Rex bellorum mole & tumultu oppreſſus fuiſſet, in quod denique Regni Comitia nunquam conſenſiſſent. *Gravamina Regis & Regni Angliæ proponens, conqueſtus eſt*

(1) Innoc. III. Regeſt. 16. 78. 79. 130. 131.

eſt graviter, quod per Curiam Romanam extortum eſt tributum injurioſe nimis tempore guerræ a Rege Joanne, dum ſumma mentis anguſtia torqueretur; cui etiam manifeſte contradictum fuit, & ex parte univerſitatis Regni reclamatum, quod talia nullo modo facere poterat, per os venerabilis Stephani Cantuarienſis Archiepiſcopi, quo non erat major tunc in Regno. In quod tributum nunquam Patres noſtri conſenſerunt, &c. Inducias popoſcit Pontifex, & quo exulcerabantur Angli, id emendatum iri recepit (1). *Poſtquam ſe Papa talia promiſerat provide correcturum.* Anno 1292. apud Nicolaum IV. Papam intervenit Eduardus Rex, ut aſſentiretur cenſum annuum mille librarum Sterlingarum, qui pridem Eccleſiæ Romanæ pendebatur, poſthac Eccleſiis Angliæ ſolvi (2). Non acquievit Pontifex. Anno 1317. Joannes XXII. Papa ab Eduardo Angliæ Rege popoſcit hominium, ſacramentum, cenſum quo ſe Rex olim Joannes & poſteros obligaſſet (3). Rex cenſum perſolvit, eoque ſe contentum fuiſſe ſilentio ſuo Pontifex ſignificaſſe viſus eſt.

VI. Flagitabat autem Rex idem ipſe a Pontifice, ut Optimatum Scotiæ conſilia confirmaret, qui ipſum in ſummum ſibi dominum cooptabant, arbitrumque omnium de jure Coronæ Scoticæ diſſenſionum. Abnuit Pontifex, ne quid derogaret Juri Romanæ Eccleſiæ in Scotiam (4). *Nolentes aliquorum juri, & ſpecialiter juri, quod in ipſo regno Romana habet Eccleſia, derogari.* Interceſſit Bonifacius VIII. ne Rex Angliæ Eduardus I. Scotiæ Regnum ſibi vindicaret; ad quem & reſcripſit, Angliæ Regno obnoxiam nunquam fuiſſe Scotiam: ſic profeſſum eſſe patrem ejus Henricum Regem; ſemper Apoſtolicam Sedem egiſſe cum Anglia & Scotia, ut cum regnis ſejunctis (5); Scotiam denique juri ſubeſſe Romanæ Eccleſiæ. Pontificis nec argumentis ceſſere Angli, nec hortamentis; armis Scotiam ſubegere, cæde & cruore undique ſtagnante. Anno 1320. (6) Scotiæ Rex Joannem XXII. Papam ſibi conciliare conatus eſt adverſus Angliæ Regem: conteſtatus ſuperiores Pontifices paſſos non eſſe, ut cuiquam Scotica Eccleſia, niſi Romanæ Eccleſiæ ſubeſſet. *Quod Romani Pontifices prædeceſſores noſtri Scotorum regni Eccleſiam nemini voluerunt niſi Pontifici Romano ſubeſſe.* Ab eodem Eduardo I. defecerunt Hiberni, durioris impatientes dominationis; monuerunt & Pontificem ſuæ hujus calamitatis, qui Regem per litteras hortatus eſt, ut refricaret memoriam earum conditionum, quibus Hadrianus olim IV. Papa Hiberniam ſubjugandam permiſiſſet Henrico II. Regi. Quo patet eo Hiberniam Sedis Apoſtolicæ poteſtati obnoxiam fuiſſe, quo ipſe Pontifex Reges humanos & clementes præſtaret. Refert Rogerius abnuiſſe Lucium Papam, ne Rex Henricus II. Hiberniæ Regno unum ex filiis inveſtiret; at Urbanum III. anno 1186. id conceſſiſſe. Quæ Lucii voluntas non alio ſpectare viſa eſt, quam ut ne Hiberniæ Regnum a Regno Angliæ ſejungeretur, atque ita mitiores ſemper experiretur Reges.

VII. Quoad Hiſpaniam, permanarunt Epiſtolæ Gregorii VII. ad Chriſtianos Principes omnes, quos ardor incenderet plus debellandorum in Hiſpania Saracenorum: ceterum jamdiu eſſe ajebat ille, quod Regnum Hiſpaniæ juri ſubeſſet Apoſtolicæ Sedis: injuſſu ſuo nihil cuiquam acquiri poſſe: Comitem de Roccio ſecum pepigiſſe, ut eo arma inferret, & quæ perdomuiſſet, ſub clientela & jure Sedis Apoſtolicæ retineret; poſſe & alios ſejunctim Principes eodem proficiſci, & belligerari, dum eo conſilia, eo arma ſua converterent, ut eas plagas Chriſti fidei adjicerent, & legitima jura perſolverent Sedi Apoſtolicæ (7). *Non latere vos credimus, Regnum Hiſpaniæ ab antiquo proprii juris ſancti Petri fuiſſe, & adhuc pertinere, Comes de Roccio hanc conceſſionem ab Apoſtolica Sede obtinuit, ut partem illam, unde Paganos expellere poſſet, ſub conditione inter nos factæ pactionis ex parte ſancti Petri poſſideret.* Non poterat vel uberior Nobilibus, vel ſplendidior aperiri campus ad gloriam, non inanem, ſed ſolidam & religioſam, quam ut Chriſtiani nominis hoſtes in Hiſpania profligarent. Sed cœleſtis Numinis oraculo et impulſu opus erat, ac juſtitiæ eos invitantis lumine, quod non aliunde opportunius allucere poterat, quam ex ſede Vicarii Chriſti. In his vero ſi qua ſibi & Eccleſiæ Romanæ Pontifices jura & obſequia reſervabant, id ex eo fiebat, quod ſe

(1) Matth. Weſtm. (2) Rainald n. 12. 13 (3) Idem n. 48. (4) Ibid.
(5) Conc. Gen. Tom. 11. p. 1399. Valſingh. Matth. Weſt. (6) Rainald. n. 37.
(7) L. 1. Ep. 7.

ſe & Eccleſiam minus ſejungerent a Chriſto, cujus vices gerebant. Si Principes his obſequiis acquieſcerent, eaque obire deinceps non detrectarent, Chriſto victoriarum ſuarum Principi & auctori id hominium, id tributum pendebant. Si poſtea faſtidio neſcio quo abhorrerent, & averſarentur, Pontifices amanter conquerebantur, nec ultra moleſti illi erant.

A ſpecie veri non abhorret, ea Sedis Apoſtolicæ jura in Hiſpaniam, de quibus hic meminit Gregorius, ſimillima iis fuiſſe, quæ hic ipſemet a Comite de Roccio exigebat, cum Hiſpanicarum illi victoriarum fores panderet. Quo primum tempore, ineunte ſæculo VIII. inſuderunt ſe in Hiſpanias Saraceni, necdum uſitata fuerant hæc Sedis Apoſtolicæ jura in varias Orbis Provincias. Quatuor illis ſæculis quæ poſt interlapſa ſunt uſque ad Gregorium VII. Urbes & Provinciæ bene multæ Hiſpaniarum ejectis Barbaris a Chriſtianis Principibus expugnatæ ſunt. Romani Pontifices, Antiſtites, Nobiles Occidentis univerſi complures eo quoque providentiam & induſtriam ſuam, arma, expenſas contulere. Prope abeſt a vero, tum oblata fuiſſe Apoſtolicæ Sedi ea jura & obſequia, quæ hic a Gregorio VII. commemorata ſint (1). Si ſuſpicabatur Pontifex ea Sedis ſuæ jura Saracenorum in Hiſpanias exſcenſione anteriora fuiſſe, vitio utebatur humanitatis & humani ipſius generis, cui familiare, ſed & innoxium eſt, rerum origines latitantes altius quam par eſt, & quam neceſſe eſt, arceſſere. Certe ſi antiquiora erant ea jura, cum & primus omnium ea prodiderit, nec plura de iis prodiderit Gregorius, noſtrum non eſt ulterius quidquam perveſtigare. Sed noſtris ſupra ſuſpicionibus aliquid forſan lucis ex infra dicendis accedet.

VIII. Cum Tarraconenſem civitatem Berengarius Barcinonenſis Comes ſubactis Mauris expugnaſſet anno 1091. eam Eccleſiæ Romanæ addixit, ſub annuo vigintiquinque pondo argenti cenſu a ſe retinendam (2). *Beato Petro ejuſque Vicario dono Tarraconenſem urbem cum omnibus quæ pertinent, &c. Ea deliberatione, ut teneamus hoc totum per manus B. Petri ejuſque Vicarii, &c.* Ei dono aſſenſus eſt Urbanus II. Epiſcopum Auſonenſem in Metropolin tranſtulit Tarraconenſem; ut Auſonenſem retineret, ditiorem ſcilicet Eccleſiam, voluit: quo ruinas paulatim ſarciret Tarraconenſis, quæ annis 390. ſub poteſtate jacuerat Saracenorum. Ope & favore non deerat Pontifex, tum recipientibus, tum reſtaurantibus has urbes & Eccleſias. Religioni & Chriſto tota hæc militia ſerviebat. Ita ipſo religionis impetu impellebantur Reges Principeſque, ad victoriarum ſuarum fructus pulcherrimos Deo offerendos.

Petrus Arragoniæ Rex & Comes Barcinonenſis, regna ſua B. Petro & Eccleſiæ Romanæ dicavit, cumque anno 1204. ipſius Innocentii III. Papæ manu coronari ſe voluiſſet, annuo cenſu, & ſacramento fidei, ſe ſuoſque poſteros obligavit: hinc ſibi & hæredibus a B. Petro deſpondens, & ab Apoſtolica Sede certiſſimam tuitionem (3). *Cupiens principali poſt Deum beati Petri & Apoſtolicæ Sedis protectione muniri, tibi ſumme Pontifex Innocenti & per te Apoſtolicæ Sedi offero Regnum meum, illudque tibi & tuis ſucceſſoribus in perpetuum divini amoris intuitu conſtituo cenſuale, ut ego & ſucceſſores mei ſpecialiter ei fideles & obnoxii teneamur. Hoc lege perpetua ſervandum fore decerno, quia ſpero firmiter & confido, quod tu & ſucceſſores tui, me & ſucceſſores meos ac regnum prædictum Apoſtolica auctoritate defendetis.* Admiſit illum Pontifex in clientelam & tuitionem Sedis Apoſtolicæ, uti & antea Sancium Regem parentem ejus, qui id exoraverat (4): *Nos eadem benignitate, qua Patris tui poſtulationem implevimus, tuæ quoque petitioni adeſſe curamus.* Nec tacuit eos honores ad B. Petrum dirigi (5): *Se B. Petri Reges miniſtros & famulos recognoſcant.* Rex Arragonum id protinus ſignificatum voluerat in Pontifice perſonam a ſe Chriſti ſpectari (6): *Cum corde credam, & ore confitear, quod Romanus Pontifex, qui eſt beati Petri ſucceſſor, Vicarius ſit illius, per quem Reges regnant, & Principes principantur, &c.* Perlecta eſt in Concilio Lugdunenſi anno 1245. ea Regis Arragonum donatio. Concilio Lugdunenſi II. anno 1274. affuit Jacobus Rex Arragonum, & ipſius manu Pontificis corona ſe Regni decorari voluit, ſed repulſam paſſus eſt, cum cenſum abnuiſſet, quem pater ſpoponderat. Audiendus hic Mariana (7): *Rediit in patriam iratus Pon-*

(1) L. 4. Ep 7. (2) Ep 6. 7. (3) Rainald. an. 1204. n. 71. 72. (4) Innoc. III. Regeſt. 16. Ep. 87. (5) Rainald. n. 56. (6) Ann. 1206. n. 34. 1213. n. 51. (7) L. 11. c. 21. L. 13. c. 22.

Digitized by Google

Pontifici, quod ipſius capiti regni coronam imponere recuſaſſet, niſi vectigali perſoluto, quod Petrus pater ipſius, quo tempore Romæ coronam ſuſceperat, pendere quotannis pactus erat. Jacobo Regi indignum videbatur, Regnum Majorum virtute partum, cuiquam externo Principi eſſe vectigale.

Poſtremis his verbis mirifice confirmantur quæ diximus, non aliter occurſare ſolitum Pontificem animo Regum Principumque, quam ut Chriſtum ipſum. Itaque religioſa ea erant obſequia & vincula, quibus ita ſe innectebant, ut ne ſuſpicarentur quidem temporali ſuæ ſummæ dominationi quidquam deceſſurum, ſi Deo, ſi Chriſto, ſi Vicario ejus ſubjicerentur. Eſt quidem jamdiu Pontifici & Apoſtolicæ Sedi temporalis dominatio & Principatus terrenus; ſed ejus a Principibus & Regibus qui ſe ejus tuitioni committebant, ratio habebatur nulla; ſpiritali ejus auctoritati ſe ſubjici, ab ea ſe defendi percupiebant; ut quæ intima ſit & innata propriaque Pontificatus. Sed ubi primum Reges Pontificem ſibi objecerunt ut unum aliquem ex Principibus temporalibus, ut in hoc Jacobo Arragonum Rege manifeſtum eſt: jam tum alieno cœpere eſſe animo, & a cenſu, ſacramento atque hominio abhorrere, quibus eos ſui illigarant Majores. A Jacobo Rege repulſam paſſus Gregorius X. nihil præterea tentavit: a coronando Rege abſtinuit, qui & ipſe abſtinuit viciſſim ab urgendo Pontifice. Uſque adeo certum eſt, quantiſcunque ſe ſucceſſoreſque ſuos hi Reges devinxiſſent obligationibus, ut eo cultu Sedem Apoſtolicam proſequerentur: alta mente ſemper tamen repoſitum fuiſſe, ab ipſa ſui origine voluntarias eas fuiſſe oblationes, nec moleſtius jam, aut importunius urgendas. Uſque adeo denique certum eſt, etſi Alexandro II. Gregorio VII. Urbano II. curæ fuerit, & ſi quibus aliis, ut Principes monerent, eorum Principatus hominio vel cenſu aliquo teneri in Sedem Apoſtolicam a Majoribus deſponſo; ſuſpenſis tamen in his progreſſos eſſe ſemper veſtigiis, nec negotium faceſſiſſe detrectantibus.

IX. Innocentii quoque III. & Sedis Apoſtolicæ tuitioni ſubjici ſe voluit Alphonſus Rex Portugalliæ, cui confirmatum eſt a Pontifice, quod avo ejus Alphonſo ab Alexandro III. conceſſum fuerat, ne quis Princeps alius Chriſtianus in ea poſſet invadere, quæ ipſe perdomitis Saracenis ſibi ſubjeciſſet (1). *Sub noſtra protectione ſuſcipimus regnum Portugallenſe & omnia loca quæ de Saracenorum manibus eripueris, in quibus jus ſibi non poſſunt Chriſtiani Principes circumpoſiti vindicare; ad exemplar felicis memoriæ Alexandri Papæ qui hæc avo tuo conceſſiſſe dignoſcitur, &c. Hæc hæredibus tuis duximus concedenda, eoſque ſuper his quæ conceſſa ſunt, pro injuncto Apoſtolatus officio defendemus.* Atqui ut ſubeſſe B. Petri patrocinio id Regnum teſtatum fieret, annuo cenſu duarum auri marcarum conſtrinxit ſe Rex. *Ad indicium autem quod prædictum regnum B. Petri juris exiſtat, ſtatuiſti duas marcas auri ſingulis annis nobis noſtriſque ſucceſſoribus perſolvendas:* Alphonſi hujus patrem Alexander II. Papa Regem creaverat. Princeps is erat ſtirpis Gallorum Regiæ, & familiæ Burgundiæ Ducum, a quo ſubacta fuerat Luſitania, ejuſque cenſus annuus ex Roderico (2) Eugenio III. oblatus. Ab Eugenio ipſo III. cenſet Mariana (3) Regio nomine donatum primo fuiſſe Alphonſum. Regis ipſius diploma publicavit Baluzius anno 1180. editum (4), & a Lucio II. ſuſceptum, a quo nec aliud exprimitur, quam patrocinio B. Petri & Eccleſiæ Regem regnumque tutum fore. Huic Chronologicæ quæſtioni enodandæ non immoror, ut quæ a noſtro aliena ſit inſtituto.

Satius eſt hic referri quod ſuggerunt Annales Ciſtercienſes ad annum 1141. quod eo rurſus anno idem Rex Alphonſus clientem ſe profeſſus ſit beatæ Mariæ de Claravalle, ſub annuo cenſu. *Et quia jam me omnia B. Petro & ejus ſucceſſoribus vectigalem conſtitui, cupiens & nunc beatam Dei Genitricem apud Deum habere Advocatam, de conſenſu vaſſallorum meorum, qui abſque adjutorio externo me in Solium regium conſtituerunt, meipſum, regnum meum, & ſucceſſores meos ſub B. Mariæ de Claravalle tutelam, defenſionem & patrocinium conſtituo; mandando omnibus ſucceſſoribus meis, ut ſingulis annis Eccleſiæ B. Mariæ de Claravalle in Diœceſi Lingonenſi in regno Franciæ tribuant in modum feudi & vaſſalitii quinquaginta marabitinos auri probati.* Illud quidem lubebat his Regibus Portugalliæ, ut Feudatarii & Tributarii

(1) Regeſt. 15. Epiſt. 24. Regeſt. 14. Epiſt. 59. (2) L. 7. c. 6. (3) L. 10. c. ult.
(4) Baluz. Miſcel. Tom. 2. p. 220. 221.

eſſent B. Petri, & B. Mariæ Claravallenſis, atque ita & Abbatis hujus Cœnobii : at totum illud ad ſpiritalem referebatur ſubjectionem, ut de temporali jure ſummo nihil penitus deperiret. Eccujus enim in mentem illud veniret, ut regnum a temporali dominatione Abbatiæ & Abbatis Claravallenſis penderet ? Charta ipſa quæ Annalibus Ciſtercienſibus loco ſupra laudato intexta eſt, abunde teſtatur, cenſum Portugalliæ Abbates Claravallenſes, inſtar eleemoſynæ ſuſcepiſſe. Ubi deſinente ſuperiore ſæculo, ſperarunt Abbates Claravallenſes ad ſe devolutum eſſe regnum Portugalliæ ob cenſum non perſolutum, riſu magis quam rationibus hæc eorum ſpes ejecta eſt; tum enim id extudit neceſſitas, ut omnes intelligerent has priſcorum Luſitaniæ Regum obligationes religioſas; premi & urgeri tam vehementer non poſſe, nec ad temporalis dominationis imminutionem trahi poſſe.

Sedis quoque Apoſtolicæ jura in Luſitaniam tum propoſita fuere, cum legitimi ejuſdem Regum ſtirpis hæredes maſculi defeciſſent : ſed nec Sedis Apoſtolicæ jura multum momenti habere tum quidem viſa ſunt. Si Marianæ ſatis perpenſa & explorata fuiſſet hujuſmodi regnorum ſubjectio, non id, ut reor, illi excidiſſet, eodem tempore propulſaſſe Hiſpaniam (1), hinc Germanorum Imperatorum, hinc Gregorii VII. ſpem, illam ſibi ſubjicere geſtientium. Prima illa ſubjectio funditus evertiſſet ſummum Imperium Hiſpaniæ Regum, qui poſthac Germanis Imperatoribus obnoxii fuiſſent. Unde nec ei unquam Reges Hiſpani aſſenſi fuiſſe memorantur. At ſubjectio ſpiritalis ſub Romano Pontifice nihil obſtrepit ſummo regnorum juri temporali. Unde & Pontifici atque Eccleſiæ ſubjici ſe cum ſuis regnis teſtatum fecere complures Hiſpaniarum Reges, iis documentis, quæ utrique ſubjectioni communia ſunt, ſpiritali & temporali, hominiis, ſacramentis, annuo cenſu. Quin & Mariana non multo poſt confitetur, Ramirum Arragoniæ Regem ſibi ſucceſſoribuſque ſuis tributum Papæ ſolvendum indixiſſe. *Sedi Apoſtolicæ in primis & maxime deditus fuit, prorſus ut regnum, ſeque & liberos Romanis Pontificibus obnoxios vectigaleſque fore lege in æternum voluerit & ſanxerit.*

Nec ſoli Claravallenſi Abbatiæ tributarii fuere Reges. Eodem ſe nomine venditare potuit Cluniacenſis. Teſte cum primis locuplete utar Petro Venerabili Cluniacenſi Abbate, qui auctor eſt Alphonſum Regem Hiſpaniarum, veſtigia parentis ſui legentem, Monachis Cluniacenſibus ſolviſſe cenſum annuum ducentarum amplius auri unciarum (2). *Magnificentiſſimus & famoſus Rex cenſualem ſe, regnumque ſuum Chriſti pauperibus ejuſdem Chriſti amore fecerat, & tam a ſe quam a patre ſuo Fredelanno conſtitutum cenſum ducentas auri uncias ſingulis annis Cluniacenſi Eccleſiæ perſolvebat.* Ne cogitatio quidem illa cadere poterat in potentiſſimum Regem, ſi tributarius fieret Monachis, Chriſti paupertatem amplectentibus, poſſe illos arrogare ſibi ſumma ipſa regnorum ſuorum jura, aut ipſa regna aliquando ſibi vindicare, ſi maſculi hæredes jam nulli eſſent, aut cenſus non eſſet perſolutus.

X. Non mihi tempero, quin luculentiſſimum illud prorſus ex eodem Petro Abbate Cluniacenſi hic ſaltem interſeram, quanquam ſuperioris Capitis argumento accommodatius. Satius omnino eſt hic inſerri, quam præteriri, quanquam finitima ſint horum Capitum argumenta. In Epiſtola ad Eugenium III. ſcripta Pontificem certiorem faciens de negotio quod ſibi ab eo delegatum fuerat, narrat Petrus Provinciam Arverniam eo tempore calamitoſiſſimo, quo Caroli Magni Regia ſtirps concidebat, a Regibus neglectam, a Comitibus divexatam, ad Eccleſiæ tuitionem confugiſſe, & ab Epiſcopis adminiſtratam fuiſſe, Principum tunc munia obeuntibus (3). *Alverniam regnum fuiſſe multis notum eſt. Hujus tota pene cura deficientibus Regibus, Comitibus magis Chriſtianum populum infeſtantibus, quam defenſantibus, ad juſtum & lene regimen Eccleſiæ jam a longo tempore converſa eſt. Huic ſoli deficientibus, ut dixi, Principibus, vel infeſtis, huc uſque innixa eſt, ſub hac ſe tutam & ſecuram manſiſſe gaviſa eſt. Epiſcopi enim qui ante iſtum terræ illi jure Eccleſiaſtico principati ſunt, & quod ſuum erat, juxta ſibi datam gratiam impleverunt, & quod Regum vel Principum fuerat in defenſando Eccleſiam, juxta quod licuit, ſuppleverunt.* Addit Petrus, Epiſcopo Claromontano ceſſante clavum regere ejus Provinciæ, & nec ſpiritalem jam ejus, nec temporalem adminiſtrationem gerente, calamitatibus

(1) Marian. lib. 9. c. 5. & 7. (2) De Mirac. L. 1. c. ult. (3) L. 6. Ep. 25.

bus eam luctuoſiſſimis immerſam abſorptamque pene fuiſſe.

Ex his valide confirmantur, quæ a nobis aſtructa ſunt ſuperius. 1. Cadente Caroli Magni proſapia, exoriente Hugonis Capetii ſtirpe, & necdum ſatis confirmata, ebulliſſe novos Principatus, tum civiles, tum ſacros. 2. Comites & Duces ex temporariis Præfectis perpetuos ſuo tum marte evaſiſſe, & tam impotenter ea poteſtate uſos eſſe, ut tunc vehementiſſime propendere cœperint populi, ad Clericos ſibi dominos & Principes arceſsendos. 3. Non Prælatos ipſos ſua ſponte veniſſe, aut irruiſſe in hos Principatus, ſed a populis accitos, ut longa Comitum & Præfectorum ſævitia fatigati, ad Paſtorum ſuorum ſollicitudinem confugerent, & in eum ſe veluti portum reciperent. 4. Ea Epiſcoporum dominatio temporalis a ſpiritalis ingenio, humanitate, caritate non recedebat, vere nimirum Epiſcopalis. *Epiſcopi terra illi jure Eccleſiaſtico principati ſunt, &c. Quod Regum vel Principum fuerat in defendendo Eccleſiam, juxta quod licuit, ſuppleverunt.* 5. Dilapſa hæc tandem Epiſcopis eſſe dominia, ubi & ipſi ab illa, quæ hæc ſibi pepererat, dilapſi ſunt humanitate, caritate, vigilantia indefeſſa.

XI. Sed hinc univerſim illud exiſtit, ſpontaneam illam obſervantiam, qua ſe civitates Epiſcoporum committebant ſive tuitioni, ſive dominationi temporali diuturniorem non fuiſſe, quam ipſorum incredibilem quandam ſapientiam, ut par eſt, & caritatem, & honorum bonorumque terrenorum omnium contemptionem. Innumera ſunt & alia id genus exempla in Annalibus Eccleſiaſticis diſſeminata (1), præter ea quæ ſuperius allegata ſunt. Innocentius III. Ducem Poloniæ in tuitionem admiſit Sedis Apoſtolicæ anno 1211. ſub cenſu quatuor marcarum quarto quoque anno. *Promitto Romanæ Eccleſiæ omnimodam fidelitatem, & me paratum in defenſionem Eccleſiarum.*

Anno 1219. & 1223. Rex Monæ Inſulæ regnum ſuum Honorio III. ſubjecit ſub annuo cenſu, hominio & fidei ſacramento. Anno 1220. in Dania a Legato Pontificis intentata iis excommunicatio eſt, qui molirentur aliquid in id regnum, quod Apoſtolicæ ſubeſſet clientelæ. *Regnum Daniæ ad Romanæ Eccleſiæ juriſdictionem noſcitur pertinere.* Cenſum ab annis quinque ceſſantem anno 1221. idem Honorius III. accepit. Anno 1232. Gregorius IX. conceſſit Neophytis Gothlandiæ populis, ut nec Daniæ, nec Sveciæ Regibus ſubeſſent, ſed Epiſcopo ſuo, dum in Chriſtiana & Catholica fide immoti ſtarent. *Ad ea vero jura quæ perſolvere tenentur indigenæ de Gothlandia, per omnia perpetuo tenebuntur Epiſcopo ſuo, ſuiſque Prælatis annuatim perſolvenda; ita quod nec regno Daniæ, nec Sveciæ ſubjicientur. Perpetuam enim eis indulſimus libertatem, quandiu eos apoſtatare non contigerit.* Anno 1246. Innocentius IV. cum Rege Norvegiæ diſpenſavit, ut quamvis juſto conjugio natus non eſſet, Regnum id tamen & retineret, & ad poſteros tranſmitteret. Edidit Baronius ad annum 1062. Epiſtolam Alexandri II. Papæ, a Suenone Daniæ Rege cenſum repoſcentis, quem Majores ejus polliciti eſſent. Anno 1251. Princeps Lithuanorum tuitioni ſe commiſit Innocentii IV. Epiſcopos ab eo & Apoſtolicos depoſcens Concionatores, ad idololatriam ſua ex ditione profligandam. Anno 1255. Regia illum corona decoravit Alexander IV. conceſſitque ut circumpoſitas gentes ſub jugum mitteret armatus, miti poſtea Chriſti jugo ſubjiciendas. Anno 1285. (2) plures ſcripſit in Poloniam litteras Honorius IV. ut cenſum exprimeret Eccleſiæ Romanæ deſponſum. Fidem facit Ditmarus jam inde ab anno 1013. Duces Poloniæ annuum cenſum Romanæ Eccleſiæ extolviſſe. Petiit & accepit hunc cenſum Gregorius VII. marcarum argenti centum; ſciteque obſervatum eſt a Baronio, monumentum id fuiſſe Polonorum pietatis, qua fungi voluiſſent in B. Petrum, ubi primum fide Chriſtiana initiati fuere (3). *Erat cenſus iſte ab exordio, ut apparet, Polonorum gentis converſionis, pietatis ergo, promiſſus annis ſingulis Principi Apoſtolorum, & ejus loco perſolutus ipſius ſucceſſori Romano Pontifici.*

Ejuſmodi certiſſime fuere exordia horum ſive cenſuum, ſive hominiorum, ſive fidei ſacramentorum; ſive cum Angli a B. Gregorii diſcipulis ad fidem Chriſti primum adgre-

A a 2

(1) Rain. ann. 1198. n. 18. 1202. n. 33. 40. 1211. n. 23. 1217. n. 48. 1218. n. 71. 1219. n. 44. 1220. n. 34. 1221. n. 40. 1223. n. 59. 1252. n. 4.

(2) Rain. ann. 1246. n. 33. 1251. n. 44. 1253. n. 57. 58. 1285. 72.

(3) Baronius n. 2. 3.

Digitized by Google

gregati ſunt. Sive dum Luſitani per Principem Gallicæ gentis a Saracenorum ſervitute ſubducti ſunt, ſive cum Reges Arragoniæ vel Principes Barcinonenſes de iiſdem Saracenis nobiles reportavere victorias. Sive dum Dani, Sveci, Lithuani, Poloni Chriſto primum nomen dedere: non ſine magno ſemper Romani Pontificis adjumento, & flagrantiſſimo caritatis Apoſtolicæ æſtu in gentes ſuo ovili accreſcentes, & harum viciſſim in B. Petrum & in ſummum Chriſtiani nominis Pontificem ingenti veneratione. Hinc inſtinctus illis quodammodo inſitus, ut inſigni aliqua oblatione & dono colerent primum & principem Chriſtianæ fidei propagatorem. Sed donum illud erat pietatis, *pietatis ergo*, ut ajebat Baronius. Ubi veniam fecit Benedictus IX. Principi Caſimiro, Cluniacenſi Monacho, & Diacono, ut Poloniæ regnum adminiſtrare & uxorem ducere poſſet, cenſum etiam ille & quandam expreſſit Capitationem, ſed ut memoris animi, & pietatis teſſera ea eſſet, *in ſignum præſtiti beneficii*, ut ait Longinus, Hiſtoriæ Polonicæ Scriptor (1). Feudatariam quidem & tributariam Eccleſiæ Romanæ vult Longinus hinc fuiſſe Poloniam, ſed totum revolvebatur in hoc unum tributum pietatis. *Ab eo tempore regnum Poloniæ factum eſt Romanæ Eccleſiæ, immo Vicario Jeſu Chriſti ſummo Pontifici feudale & tributarium*. Subalieni ab eo erant primum Poloni, ſed nonniſi ob perpetuam & irrevocabilem neceſſitatem ejus denarii pendendi. *Videbatur cenſus iſte, qui denarius ſancti Petri vocabatur, primum Polonis difficilis atque gravis, utpote qui ſecum perpetuam tradebat in Polonos obnoxietatem*. Vox ipſa Denarii eleemoſynam prodit. Idem prodit & diſpenſatio, ac diſpenſandi cauſa, ad pietatem ſpectans. Feuda & tributa, cenſus & hominia alio, nempe religioſo ſenſu capiuntur, quando quis Vicario Chriſti obligatur. Vicario enim Chriſti ſpiritale Imperium eſt, qua Vicarius Chriſti eſt. Anno 1180. cum Caſimirus Poloniæ Rex Regias edere meditaretur Conſtitutiones, ab Alexandro III. Papa Apoſtolica eas auctoritate confirmari voluit, ſed nihil hic fuit, quod temporalem redoleret ſubjectionem.

Nec præteriri fas eſt quod obſervat Longinus in nova quadam exactione denarii ſancti Petri ex omnibus Polonici regni Provinciis. Compendioſiſſimum id ait ille exiſtimatum eſſe Reipublicæ Polonicæ, quod cum ejus Provinciæ aliquæ uſurpatæ fuiſſent a vicinioribus Principibus, qui non uſurpatas eas a ſe, ſed juſto dominio ſemper poſſeſſas jactabant; Polonici eas eſſe regni demonſtrabatur ex denario B. Petri, quem annuum perſolvebant. Anno 1317. (2) Joannes XXII. Papa denarium B. Petri ab Anglis exigebat, ut ex Regeſto Epiſtolarum hujus Pontificis evincitur. Quo ex eodem conſtat eundem denarium pendi eo ævo ſolitum adhuc fuiſſe a Svecis, Danis, Norvegis, Polonis. At omnibus illis regnis perſuaſiſſimum tunc erat dependi a ſe tributum pietatis & religionis, denique oblationem, qua coleretur Deus, eleemoſynam, qua pauperes levarentur. Cum anno 1319. Polonia ab hoſtibus vaſtata obtritaque fuiſſet, & lumen ipſum Regiæ Majeſtatis extinctum, dari tandem cœpit opera, ut ea reviviſceret. Interceſſere Bohemi, Poloniam Bohemiæ obnoxiam, & tributariam profeſſi. Controverſia tandem diſceptata eſt coram Joanne XXII. Papa, approbantibus Polonis, nunquam Regnum ſuum cuicunque Regno alii obnoxium fuiſſe, & hoc invictiſſimo argumento id efficientibus, quod immediate ſubeſſet, ſummo Pontifici, eique cenſum penderet annuum. Vide ut de ea re idem Pontifex ad Archiepiſcopum Gneſnenſem perſcripſerit. *Tam vos per Epiſcopum & litteras, quam idem Epiſcopus per ſe ipſum cum multa nobis inſtantia ſupplicaſtis, ut cum Regnum prædictum eſſet nobis & Eccleſiæ Romanæ nullo mediante ſubjectum, & in ſignum ſubjectionis ejuſmodi cenſus, qui denarius B. Petri vocatur, nobis & eidem Eccleſiæ annis ſingulis deberetur, &c.* Adeo non ergo hic pietatis cenſus, & hæc ad Apoſtolicam ſedem ſubjectio temporalem ſubjectionem invehebat Reipublicæ Polonicæ; ut contra hinc prodiretur ſummum ejus jus & ſummum imperium, nulli præterea terrenæ poteſtati obnoxium. Toto etiamnunc Chriſtiano orbe res adhuc ita comparatæ ſunt, ſummo is demum jure Principatum, non precario poſſidet, qui ejus obedientiam filialem Papæ præſtitit.

Anno 1331. (3) voluere Stetinenſes Duces Principatus ſuos jure feudi & beneficii a Joan-

(1) Baron. ann. 1041. n. 11. 1045. n. 2. 1180. n. 13. (2) Rain. ann. 1317. n. 49. 1319. n. 2.
(3) Baron. ann. 1331. num. 24. 1344. n. 49. 1458. n. 18.

Digitized by Google

a Joanne eodem XXII. tenere, præſtito illi fidei ſacramento. Anno 1344. Ludovicus de Hiſpania Comes Claromontanus a Clemente VI. impetravit facultatem ſubjugandi Inſulas Fortunatas, quarum & Rex inauguratus eſt ab eodem Pontifice, a quo habiturum ſe recepit regnum, feudi nomine, homagio ligio, & cenſu annuo quadringentorum auri florenorum. Ubi eminet perſpicuus & perpetuus ille quaſi inſtinctus, aucupandi colorem aliquem & titulum juſtum, & a cœlo approbatum, ad ineundum regnum, & ad indicendum bellum iis, qui nec laceſſiverint unquam, nec obnoxii hactenus fuerint. Anno 1458. Deſpota Raſciæ, vel Rex ſine prole excedens, Principatum ſuum Romanæ tranſcripſit Eccleſiæ. Ex quo non abſurde conjicitur cenſualem illi ante fuiſſe, quando id tum pervagatiſſimum erat.

XII. De Hungaria ante diximus, ſed ſuperſunt pauca, quæ præteriri nefas ſit. Anno 1232. Andreas Hungariæ Rex ad Præneſtinum Cardinalem Sedis Apoſtolicæ Legatum per litteras ſignificavit, Beatum Stephanum Hungarici Regni conditorem, noluiſſe ſuo marte, & propriæ cupiditatis impetu Regiæ Majeſtatis inſignia invadere, perſuaſum, cœleſtibus auſpiciis, Deique nutu opus eſſe, ut quis ad ejus amplitudinis faſtigium enitatur. Hinc a Dei in terris Vicario Regia illum corona cingi voluiſſe. *Qui ad Regni Solium auctoritate propria noluit ſublimari, ſciens ſcriptum, quod nemo aſſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo. Et ideo non a quolibet, ſed a Vicario Jeſu Chriſti & Petri beatiſſimi ſucceſſore aſſumpſit Regni diadema.* Nec ingenua illa confeſſione detrahebatur quidquam de ſplendore ſummi imperii, quod & certiſſimum erat ipſi Gregorio IX. cujus Legatum agebat Præneſtinus. Cum enim anno 1240. (1) ad Georgiæ Regem litteras daret Gregorius, conceptis verbis illud affirmavit, Subjectionem eam & obſervantiam, quam Sedi Apoſtolicæ Reges præſtarent, in incrementum potius, quam in injuriam & damnum cedere ſupremæ eorum dominationis: cum tanto æquius ſit Reges hominibus dominari, quanto impenſius ipſimet ſummo omnium dominatori Deo obtemperant. *In hac quidem obedientia nullius quantumcunque potentis imperium, nullius honor Regis minuitur; ſed ex hac omnium poteſtas & libertas augetur. Quia illi digne populorum præſunt regimini, qui ſicut ipſi alios præcellere cupiunt, ſic divinæ ſtudent excellentiæ famulari.*

Anno 1179. confeſſus eſt & Ladiſlaus Rex, eo conſilio Stephanum Regem regio ſe diademate ornari a Papa voluiſſe, ut & ipſe, & ſucceſſores eo vinculo magis conſtringerentur ad Catholicæ fidei obſervantiam indeflexam. *Et ut Principatum fidei in ſacroſancta Romana Eccleſia conſiſtere demonſtraret, non a ſe, vel ab alio, ſed a Romana Eccleſia matre omnium & magiſtra regni diadema revelatione divina meruit obtinere; ut ab eo quaſi quodam capite principali dona ſua in omne corpus defunderet lux divina.* Cum anno 1291. cœpiſſet Rodolphus Imperator Hungariam invadere, eaque jam Albertum filium inveſtiſſet, ut ea jam in feudum Imperii cederet, interceſſit his innovationibus Nicolaus IV. Papa, & Rodolphum commonuit, Hungariam immediate ſemper ſubjectam fuiſſe Apoſtolicæ Sedi. Itaque immediata in hac ad ſedem Petri ſubjectione ea vis inerat & libertas: ut ejuſmodi Principes nulli præterea terreno Principi ſubeſſe poſſent. Anno 1301. (2) Bonifacius VIII. toto auctoritatis ſuæ pondere connixus eſt, ut Bohemi Regis conſilia everteret, Hungariam ſibi ſubjicere molientis. Anno 1308. confeſſi ſunt Hungari, quem ipſi elegiſſent Regem, eum a Papa confirmari debere, & coronari ejus auctoritate. Anno 1458. conqueſtus eſt Calliſtus III. Papa, quod in electionibus Regum Bohemiæ & Hungariæ tum nulla haberetur ratio Sedis Apoſtolicæ, cujus ea Regna ſunt ſpeciali jure. *Cum regna Hungariæ & Bohemiæ peculiarius ſint beati Petri.* Agebatur tunc de Georgio Podiebraccio in Regem Bohemiæ electo, qui Huſſitarum errores combiberat. Ei malo occurrebat Pontifex. Et ſane ut ne adverſarium experiretur Pontificem Georgius, fidei Catholicæ rurſus ſe tum adglutinandum, & in unitate atque obſequio ſedis Apoſtolicæ perſeveraturum recepit. Qui tamen fidem fefellit (3). Anno 1479. Regina Boſniæ Regnum ſuum Papæ legavit.

XIII.

(1) Rainald an. 1233. n. 51. 1240. n. 42. 1379. n. 31. 1291. n. 47. 49.
(2) Rainald. an. 1301. n. 8. 10. 1308. n. 25. 1458. n. 20. 1479. n. 73.
(3) Jacobus Card. Papi. Ep. 679.

XIII. Una ſupereſt quam paucis attingamus Francia, cujus regni ſupremum jus, & nemini niſi Deo obnoxium temporale Imperium, ita certum & inconcuſſum ſemper fuit, ut ne in controverſiam quidem trahi potuerit. Nec ullius tamen uſquam regni tanta fuit in Apoſtolicæ Sedis venerationem propenſio, aut effuſior beneficentia. Anno 1081. Bertrandus Provinciæ Comes Gregorio VII. ſacramentum fidei præſtitit, Principatumque ſuum ſucceſſorumque ejus clientelæ ſubjici deinceps voluit (1). *Pro remiſſione peccatorum meorum & parentum meorum offero, concedo, dono omnem honorem meum omnipotenti Deo, ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, & domino meo Gregorio Papæ VII. & omnibus ſucceſſoribus ſuis, ita ut quidquid placuerit deinceps domino Papæ, de me & de toto honore meo ſine ullo contradicto fiat*. Quibus verbis patet has fuiſſe ſpiritales hoſtias Deo oblatas, Petro, Pontifici: nec eo ſacrificio, quod Deo & Principi ejus miniſtro offerretur, Regnorum aut ſplendorem obſcurari potuiſſe, aut extenuari potentiam. Cum idem Gregorius VII. ſuos in Galliam ablegaret Legatos, præcepit, ut Gallos hortarentur, ad denarium beato Petro perſolvendum. Etenim jam olim Carolum Magnum conſtare generales Collectas fieri curaſſe apud ſanctum Ægidium, ad Anicium & Aquiſgranum, ut pecunia hinc corrogata Romam mitteretur (2). *Dicendum eſt omnibus Gallis, & per veram obedientiam præcipiendum, ut unaquæque domus ſaltem unum denarium annuatim ſolvat beato Petro, ſi eum recognoſcunt Patrem & Paſtorem ſuum more antiquo. Nam Carolus Imperator, ſicut legitur in tomo ejus, qui in archivo Eccleſiæ beati Petri habetur, in tribus locis annuatim colligebat mille & ducentas libras, ad ſervitium Sedis Apoſtolicæ, id eſt, Aquiſgrani, apud Podium ſanctæ Mariæ, & apud ſanctum Ægidium: excepto hoc quod unuſquiſque propria devotione offerebat*. Cum apud Pontifices ipſos in confeſſo ſit, Franciæ Regnum nulli omnino temporali ſubjici Principi, niſi Regi ſuo: quod & in Decretalibus ſancitum eſt ab Innocentio III. hinc facile colligitur, illum Petri denarium quem Gregorius VII. depoſcebat, nihil ſubjectionis temporalis regno importare potuiſſe. Oblatio erat ea & eleemoſyna, quæ juſſu & hortatu Caroli Magni toto regno erogabatur.

Anno 1375. (3) Carolum VI. Galliæ Regem per litteras commonuit Gregorius XI. Papa, ut hominium & ſacramentum fidei ſibi ſolvi juberet a Carolo filio ejus Delfino, ob aliquos Delfinatus tractus, quorum penes Apoſtolicam Sedem eſſet ſummum dominium. Anno 1462. Ludovicus XI. Rex Sedem Apoſtolicam donavit Comitatibus Valentino & Dienſi, quorum poſtremus Comes a nepotibus & hæredibus ſuis in carcerem contruſus, iis Galliæ Regem donaverat ea cautione, ut hi Comitatus ad Sedem Apoſtolicam devolverentur, ſi eos Rex nepotibus aliquando ſuis tranſcriberet. Atqui exhæredibus nepotibus eas ditiones reſtituerat Carolus VII. Rex Ludovicus ergo XI. teſtamenti tabulis obſecutus, eos Comitatus Pio II. reſtituit, & quidem ſummo cum dominio, nec hominio, nec ſacramento fidei retento. Viciſſim Pontifex ceſſit caſtris & terris, quæ his obnoxiæ eſſent in Gallia. Anno 1483. Senatus Gratianopolitanus Comitatus eos Regno Franciæ reddidit. Sixtus IV. ad Ducem Borbonium reſcripſit, ut de eo ſarciendo damno admoneret. Anno 1486. (4) Innocentius VIII. Carolum VIII. Regem interpellavit, ut Comitatus ii Romanæ redintegrarentur Eccleſiæ. Electi ſunt Cognitores, ſed tandem aliquando Alexander VI. Comitatus Regi dimiſit, viciſſim ab eo remuneratur, ut par erat, effuſa & in Pontificis proximos Regia munificentia.

Quoad Comitatum Venaiſſinum, Ludovicum IX. Regem & Comitem Toloſanum Gregorius IX. certiores fecit (5), eum ſibi commendatum eſſe, non proprium, donec liqueret plenius cujus juris eſſet. Sed Fœdere inito Lutetiæ anno 1228. ceſſit beato Ludovico Regi Toloſanus Comes, quidquid in Regno Franciæ cis Rodanum obtinebat, & Legatis Papæ ceſſit, quidquid de Terris Imperii obtinuiſſet ultra Rodanum (6). *Terram autem quæ eſt in Imperio ultra Rodanum, & omne jus, ſi quod ipſi Raymundo competit, vel competere poſſet, in ea præciſe & abſolute quitavit dicto Legato, nomine Eccleſiæ in perpetuum*. Sed cum eo fœdere poſteriores ſint Gregorii IX. Epiſtolæ, hinc conjicitur in ancipiti rem tum adhuc fuiſſe poſt iſtud fœdus, quan-

(1) Baron. ann. 1081. n. 53. (2) L. 8. Ep. 23. (3) Raynald. an 1375. n. 29. an. 1462. n. 11.
(4) Idem n. 45. (5) Ep. 24. 36. 80. (6) Conc. Tom. 11. pag. 419.

quanquam ambigi non poſſit, quin poſſeſſio fuerit penes Sedem Apoſtolicam ab anno 1273. quo Philippus Audax Rex eum Principatum reſtituit Gregorio X. qui per litteras ei & gratulatus eſt, & gratias egit (1).

XIV. Nequaquam id mihi quidem propoſitum fuit, ut prolixius enumerarem, vel oſtentarem Principatus, qui vel Eccleſiæ Romanæ, vel Eccleſiis aliis dono dati plurimi & opulentiſſimi ſunt. Sed cum inſtituti mei eſſet perſequi oblationes ſacras, non potui eas in præteritis dimittere, quæ omnium magnificentiſſimæ fuere, oblatis contraditiſque Deo & Eccleſiæ Comitatibus, Ducatibus, Regnis. Nihil ad Chriſti nihil ad Eccleſiæ gloriam illuſtrius vel oprari potuit, quam abjecta ad Miniſtrorum ejus pedes regna; non quo jam diſtrahantur: ecquis enim emptor? ſed ut fontes hinc ſcaturiant inexhauſti eleemoſynarum & Collectarum in pauperes. Nec pœnitet nos operæ in id impenſæ, ut hos Principatus oblatos oſtenderemus, non homini, non privato Principi terreno, non Pontifici terrenum Principem agenti, ſed Vicario Chriſti, ſed Chriſto & Deo; unde nec Regibus ipſis vel tantillum de ſummi Imperii gloria decerpebatur.

Lubet & hic alia ad cumulum acervare ejuſdem doctrinæ argumenta, quæ ſi inculcata animis hominum ſatis olim fuiſſet, jura hæc Eccleſiæ moderatiora forſan fuiſſent illa quidem, ſed & diuturniora. Comitatus Vilcaſſini (2) hæreditas ad Ludovicum Craſſum Regem pervenit, qui tum cum bellum graviſſimum immineret, ejus Comitatus vexillo donari cum pompa ipſe ſe voluit in Cœnobii Eccleſia Sandionyſiani, cujus feudus habebatur is Comitatus. Erat id proprium & inſigne vexillum ampliſſimæ hujus Abbatiæ, quod ex officio ſuo geſtabant Comites Vilcaſſini, quod & geſtare, vel geſtandum delegare Reges ipſi voluere, ubi eam nacti ſunt hæreditatem. Sic enim Sugerius Sandionyſianus Abbas in vita Ludovici Craſſi (3). *Rex vexillum ab altari ſuſcipiens, quod de Comitatu Vilcaſſini, quo ad Eccleſiam feudatus eſt, ſpectat, votive tanquam a domino ſuo ſuſcipiens, pauca manu contra hoſtes evolat.* Idem habet & Sandionyſianus Monachus vitæ ſcriptor beati Ludovici. *Itaque Martyres Dionyſium, Ruſticum, & Eleuterium interpellans, vexillum de altario ſancti Dionyſii, ad quod Comitatus Vilcaſſini ſpectare dignoſcitur, quem etiam Comitatum Rex Franciæ debet tenere de dicta Eccleſia in feudum, morem antiquum anteceſſorum ſuorum ſervare volens, ſigniferi jure ſicut Comites Vilcaſſini ſoliti erant ſuſcipere, ſuſcepit, cum pera & baculo peregrinationis.*

Qui Philippi Audacis Burgundiæ Ducis vitam litteris conſignavit, quemque Gallico ſermone donavit Laborator, ingentis pretii gemmam ab eo Duce donatam tradit Abbati ſancti Benigni, quindecim millium argenti librarum pretio emptam, ut ea quaſi inveſtirentur ab Abbate Duces Burgundiæ, quo primum die Ducatus Poſſeſſionem inirent. Cum urbem & Comitatum Bononienſem Ludovicus XI. adeptus eſſet anno 1477. (4) Coronæ Franciæ illum univit, ea conditione, ut tum ipſe, tum ſucceſſores Comitatum eum, urbemque clientelari jure obtinerent a B. Virgine Maria, ſub hominio & fide; utque novi quique Reges cor aureum pondo viginti quinque Eccleſiæ Bononienſi offerrent. Eo munere & hominio functi ſunt deinceps Reges, quod & Senatuſconſulto confirmatum eſt Pariſienſi anno 1635. ex quo & hæc delibavimus (5).

XV. Poſſent plura huc congeri exempla hominii beatæ Mariæ Virgini, aut alicui Cœlitum perſoluti, nec ſine cenſu annuo alicui Eccleſiæ pendendo; ne ſuſpiciuncula quidem ulla cujuſquam animum tum ſubeunte de temporali hinc emerſura ſubjectione qualicunque. Quin præjudicatum erat ex adverſo nulli præterea temporali ſubeſſe domino, qui ſua Cœlitibus hominia & fidei ſacramenta præſtaret ſolemni ea pompa. Eo refertur quod narrat Gobelinus in Commentariis Pii II. (6) a Boſniæ Rege, quo Hungariæ Regis ſpes improba illuderetur, & irrita caderet, qua ſubeſſe eum ſibi jactabat, Pontificem appellatum eſſe, ut Regiam illi mitteret Coronam; quod Pontifex tum detrectavit, ne Hungariæ Regis jura quæpiam imminutum iret. Attingit & idem alibi, quod ſupra perſtrinximus, Stephanum Hungariæ Regem, ne poteſtati ſubeſſet Imperatoris, Coronam Regiam a Papa exoraſſe, quæ religioſiſſime deinceps ab

(1) Du Puydes Droits du Roy p. 409. (2) Le Vexin.
(3) Du-Cheſne. Tom. . pag. 322. Tom. 5. pag. 184. (4) Pag 95.
(5) Memoires du-Clergé edit. dern. Tom. 5. p. 181. (6) L. 12. p. 297. L. 12. p. 325.

Digitized by Google

De Immunitatibus Perſonarum & Terrarum Eccleſiæ.

CAPUT XXXIII. *P. 2. l. 3. c. 4.*

Immunitates Eccleſiaſticæ Perſonarum & rerum uſque ad exitum ſæculi IV.

I. II. Juſtiniani leges ad immunitatem agrorum Eccleſiæ, quos extraordinariis tantum tributis abſolvit.

III. Immunitas agris & miniſtris Eccleſiæ a Conſtantino conceſſa.

IV. Geminam hanc immunitatem Conſtantius ampliavit.

V. Voces quædam elucidantur.

VI. Eam immunitatis legem revocat Conſtantius, aut coarctat.

VII. Ante obitum ſuum abrogat Conſtantius illam revocationem ſuam.

VIII. Julianus Apoſtata abrogat, Valentinianus reſtituit immunitatem Eccleſiæ.

IX. Eam innovant & dilatant Gratianus & Theodoſius Magnus.

X. Uſque ad Theodoſium Magnum agri Eccleſiæ tributa ordinaria penſitarunt. Probatur ex Ambroſio.

XI. Qui ita animatus erat, ut vel ipſos Eccleſiæ fundos auferri ſineret, ſolis ſe tunc oblationibus ſuſtentatura.

XII. Non abhorrebant ſancti Patres ab ea terrenorum omnium abdicatione, quæ jam tributis & exactionibus non ſubeſſet.

XIII. Conſtantiſſima ea Patrum doctrina eſt, perſonas & terras Clericorum cœleſti lege immunitatem certiſſimam aſſecutas eſſe, ultro tamen tributis ſubjici, exemplo Chriſti.

I. AN agri Eccleſiæ omnium ſemper tributorum immunes fuerint, addubitatum eſt. Edixit quidem Juſtinianus, Africanæ ut omnes Eccleſiæ Catholicæ agros recuperarent, quoſcunque ante Ariani eripuiſſent; ſed ea lege, ut publicas exſolverent penſiones (1): *Ut tamen publicas pro illis penſiones conferant.* Confirmata eſt ab eodem Imperatore immunitas Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ mille & centum officinarum, quarum reditibus gratis omnes ſepeliebantur; ſed penſionibus ordinariis ſtatim ſubeſſe declaratæ ſunt officinæ aliæ omnes & ejuſdem Patriarchalis Eccleſiæ, & aliarum Eccleſiarum, necnon & Cœnobiorum ac Xenodochiorum (2). *Et ſancimus, ut centum quidem illæ & mille officinæ ad peragendas defunctorum exequias deputatæ, omnibus modis integro numero, & omni præſtatione liberæ conſerventur. Ceteræ vero omnes hujus almæ urbis officinæ, ſive ſacroſanctæ ſint alicujus Eccleſiæ, ſive Hoſpitalium, ſive Monaſteriorum, ſive Orphanotrophiorum, ſive Ptochiorum, ſive Regiarum domuum, ſive aliquorum Magiſtratuum, ſive Senatorum, ſive aliquorum militiis adſcriptorum, hæ inquam omnes publica illis impoſita præſtent vectigalia.* Itaque recens comparatæ hæ poſſeſſiones, prioribus ſemper tributis ſubjiciebantur, nec ulla ad eas vel Eccleſiis, vel Regiis Palatiis, vel Dignitatibus Imperii eminentiſſimis immunitas annuebatur. Sed minime prætervolanda eſt, quam depromit Imperator ejus rei ratio. Ne exonerandis aliis alii gravius onerentur, & ne veteribus tributis extenuandis nova neceſſe ſit invehi. *Nemine queunte inniti privilegiis, &c. Neque enim ſuſtinemus aliorum onus ad alios deferri; aut tam immitem proponere formulam, ut quotidie vectigalia augeantur, &c. Cum nihil tam magno ſtudio, tamque ſeria affectemus, quam ne novo quiſquam vectigali oneretur.*

II. Alibi vero fundos Eccleſiæ ſubducit Juſtinianus ſordidis & extraordinariis exactionibus, non ordinariis, nec iis, quæ ad vias, ad pontes, ad reparationes urbium deſtinantur (3). *Ad hæc ſancimus omnium ſanctarum Eccleſiarum, & omnium venerabilium domorum poſſeſſiones, neque ſordidas functiones, neque extraordinarias deſcriptiones ſuſtinere. Si tamen itineris ſternendi, aut pontium ædificii vel reparationis opus fuerit, ad inſtar aliorum poſſeſſorum, hujuſmodi opus & ſanctas Eccleſias, & venerabiles domos complere, dum ſub illa poſſident civitate, ſub qua tale ſit opus.* Si qui curialium fuerant agri, ii ad fiſcum Eccleſiæ pertinere incipiant; illos eximit Princeps novis & extraordinariis oneribus, non antiquis. *Liberas eas eſſe ſancimus; deſcriptione Lucrativorum.* Quod extremum caput innovatur in Codice, addita hac ratio-

(1) Novell. 37. (2) Novell. 43. c. 1. (3) Novell. 131. c. 5.

tione memoranda ad immunitatem rerum Deo dicatarum (1). *Cur enim non faciamus diſcrimen inter res divinas & humanas? Et quare non competens prærogativa cœleſti favori conſervetur?*

III. Utque rem altius ordiamur, conſtat quidem Conſtantinum generalem primo immunitatem Eccleſiis annuiſſe (2): *Præter privatas res noſtras & Eccleſias Catholicas, nemo ex noſtra juſſione præcipuis emolumentis familiaris juvetur ſubſtantiæ, &c. Omnes penſitare debebunt.* Eam ſuſpicati ſunt nonnulli a Conſtantio Imperatore ejus filio revocatam eſſe. Sed reliquæ pertexendæ ſunt hic nobis ejuſdem Conſtantini leges ad Eccleſiarum levamen & immunitatem. Clericos omnes generali donavit ille immunitate, cujus verba ipſa profert Euſebius in Epiſtola ejus ad Anulinum Præfectum Africæ (3). *Clericos ab omnibus omnino publicis functionibus immunes volumus conſervari, ne errore aliquo aut caſu ſacrilego, a cultu ſummæ Divinitati debito abſtrahantur.* In Epiſtola etiam quadam ſua protulit Auguſtinus reſponſum Anulini ad Conſtantinum Imperatorem, cui ea lex intexta eſt (4). *Cum omni omnino munere indulgentia Majeſtatis veſtræ liberati eſſe videantur Catholici, cuſtodita ſanctitate legis, debita reverentia divinæ legi inſerviunt.* Perſonalis eſt ea immunitas, Clericoſque abſolvit ab omnibus muneribus publicis, ut quæ divino eorum miniſterio ſociari & cohærere non poſſint, ut ex his rurſus legibus patet ejuſdem Imperatoris (5). *Qui divino cultui miniſteria religionis impendunt, id eſt hi qui Clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excuſentur; ne ſacrilego livore quorundam, a divinis obſequiis avocentur.* Denique omnibus Curialium oneribus pene ſervilibus Clerici omnes eximuntur (6): *Minime ad Curias devocentur, ſed immunitate potiſſima potiantur.*

IV. Habes hic ergo duplicis generis immunitates a Conſtantino indultas; primo rerum & fundorum Eccleſiæ omnium, ſecundo Clericorum ipſorum. At de patrimonialibus Clericorum bonis altum hic ſilentium. Venio ad Conſtantium filium ejus, qui paterna omnia in Clericos beneficia confirmavit. Illos enim exemit primo novis omnibus muneribus; ſecundo jure metatus, cum Imperatores, vel eorum copiæ iter facerent; ab exactionibus omnibus negotiantium, ſi Clericorum negotiatio tenuis & vitæ tantum tolerandæ accommodata eſſet (7). *Juxta ſanctionem, quam dudum meruiſſe perhibemini, & vos & mancipia veſtra nullus novis obligationibus obligabit: ſed vacationi gaudebitis præterea, neque hoſpites ſuſcipietis. Etſi qui de vobis alimoniæ cauſa negotiationem exercere volunt, immunitate potientur.* Amplectitur hæc quidem lex patrimoniales Clericorum agros, ſed novis tantum & extraordinariis, non ordinariis & antiquis eos penſionibus ſubducit. Verum non eo ſe gyro cohibuit largitas Conſtantii. Generali enim poſt immunitate complexus eſt Clericorum etiam minorum perſonas, bona omnia, propria etiam & privata, negotia qualiacunque; uxores, filios, ſervos (8). *Ut Eccleſiarum cœtus concurſu populorum ingentium frequentetur, Clericis ac juvenibus præbeatur immunitas. Repellatur ab his exactio munerum ſordidorum, negotiatorum diſpendiis minime obligentur, cum certum ſit, quæſtus quos ex tabernis atque ergaſteriis colligunt, pauperibus profuturos. Ab hominibus etiam eorum qui mercimoniis ſtudent, cuncta diſpendia eſſe ſancimus. Parangariarum quoque parili modo ceſſet exactio. Quod & conjugibus & liberis eorum & miniſteriis, maribus pariter & fœminis indulgemus; quos a cenſibus etiam jubemus perſeverare immunes.* Ad univerſos Epiſcopos ſcripta eſt ea lex; nec latius ſane illa patere poterat, ad immunitates quas quiſque optando ſibi fingere potuiſſet.

V. Quæ *ſordida munera* vocabantur, ea in his feſe verſari ſolebant: munire vias & pontes, aut ad ea opera ſuppeditare calcem, currus, carbones, ligna, animalia, farinas, panes, furnos, & ejuſmodi ſervitutes alias, etiam ad exercituum neceſſitates, aut ad convehenda eorum alimenta; unde & *parangariæ* vocabantur, quæ & *extraordinaria* erant munera (9). Quæ ex mercimoniis exigebantur, *luſtrales collationes* dicebantur. Iis Clericos Conſtantius hac lege exolvit, conſcius ceſſurum pauperibus, quidquid lucri corraderent. *Cum certum ſit quæſtus pauperibus profuturos.*

VI. Verum ut a Conſtantio ipſo tam effu-

(1) Cod. l. 1. De ſacroſ. Eccl. leg. 12. (2) Codic. Theodoſ. L. 11. T. 1. n. 1.
(3) L. 10 c. 7. (4) Ep. 68. (5) Codic. Theodoſ. L. 16. T. 2. leg 1. 2. (6) L. 7. ib.
(7) Codic. Theodoſ. L. 16. T. 2. leg. 8. (8) Ib. L. 10. (9) Codic. Theodoſ. L. 11. T. 16.

effuſa & latiſſime patens revocaretur immunitas, cauſa vel fuit, vel prætexta eſt avaritia Clericorum. Sordidis & extraordinariis exactionibus exempti poſthac non fuere, niſi tenniſſimis qui vacarent negotiolis: quaſi qui majora exercebant negotia, mercatores magis quam Clerici habendi eſſent, nec Clericatum induiſſent, niſi ut avaritiæ ſervirent, & his ſe publicis ſubtraherent oneribus (1). *Clerici ita a ſordidis muneribus debent immunes, atque a collatione præſtari, ſi exiguis admodum mercimoniis tenuem ſibi victum veſtitumque conquirerent. Reliqui autem quorum nomina negotiatorum matricula comprehendit, eo tempore quo conlatio celebrata eſt, negotiatorum munia & penſitationes agnoſcant; quippe poſtmodum Clericorum ſe cœtibus adgregarant.* Hac eadem lege ſubjiciuntur ordinariis oneribus agri fundique patrimoniales Clericorum. *De his ſane Clericis qui prædia poſſident, ſublimis auctoritas una non ſolum eos aliena juga nequaquam ſtatuet excuſare, ſed etiam his quæ ipſi poſſident, eoſdem ad penſitanda fiſcalia perurgeri. Univerſos namque Clericos, poſſeſſores duntaxat Provinciales penſitationes, fiſcalium recognoſcere jubemus.* Addit denique Conſtantius Epiſcopis Italiæ, Hiſpaniæ, Africæque non diſplicuiſſe, quod Clerici oneribus publicis ſubeſſent. *Maxime cum Epiſcopi probaverint, id maxime juſte convenire, ut præter ea juga & profeſſionem quæ ad Eccleſiam pertinet, ad univerſa munia ſuſtinenda, tranſlationeſque faciendas, omnes Clerici debeant adtineri.*

VII. Hanc legem publicavit Conſtantius poſt Concilium Ariminenſe, cujus de Clericorum immunitatibus decreta repudiavit, ut liquet ex prima parte legis. Nec diuturna tamen fuit ea Conſtantii indignatio. Paulo ante obitum enim ſuum aliam legem promulgavit, qua oneribus perſonalibus & extraordinariis abſolvit Clericos omnes Imperii ſui; eos etiam qui in Eccleſiis miniſtrarent vicorum & caſtrorum; profeſſus & præ ſe ferens religione magis firmari Imperia, quam labore & induſtria hominum (2). *Scientes magis religionibus, quam officiis, & labore corporis, vel ſudore noſtram Rempublicam contineri.*

VIII. Abrogata ſunt a Juliano Apoſtata Clericorum prorſus omnium privilegia, eademque mox a Valentiniano reſtituta, innovata hac poſteriori Conſtantii lege (3). *Quam ultimo tempore divi Conſtantii ſententiam fuiſſe claruerit, valeat: nec ea in adſimulatione aliqua convaleſcant, quæ tunc decreta vel facta ſunt, cum Paganorum animi contra ſanctiſſimam legem quibuſdem depravationibus excitati.* Ita Valentinianus Clero reddidit immunitatem perſonalium onerum & extraordinariorum; licentiamque ſimiliter Clero Curiales inſcribendi, qui bonis ante renuntiaſſent. Id enim ante mortem edixerat Conſtantius. Valentis lege ſancitum eſt, ne quis jam Curialium vel perſonis moleſtus eſſet, vel bonis, ubi in Clericatu decennium peregiſſent. Valentinianus non indulſit niſi iis, qui ante Imperium ſuum Clericatu initiati erant (4): reliquos Curialium oneribus ſubeſſe voluit.

IX. Renovata eſt a Gratiano generalis omnium immunitas Clericorum ad perſonalia onera: *Omnes perinde ac qui primi ſunt, perſonalium munerum expertes eſſe præcipimus.* Effudit Theodoſius Magnus eam immunitatem ad Laicos ipſos Eccleſiarum & locorum ſanctorum cuſtodes (5). *Cuſtodes Eccleſiarum, vel ſanctorum locorum. Quis enim capite cenſos patiatur eſſe devinctos, quos neceſſaria intelligit ſupra memorato obſequio mancipatos?*

X. Ex hac Legum coacervatione a Conſtantino Magno ad Theodoſium Magnum, iſtud exiſtit, ſi agri Eccleſiarum a ſordidis & extraordinariis oneribus immunitatem aſſecuti ſunt, a publicis & ordinariis adeptos non eſſe; Clericos vero ipſos quam certum eſt immunes fuiſſe onerum perſonalium, tam conſtat eorum patrimonia & hæreditates oneribus publicis ſubjacuiſſe, ſaltem ordinariis, extraordinariis tantum ſummotis. Auctor locupletiſſimus Ambroſius cum magno & intrepido animo reſtitit Valentiniano Juniori, Eccleſiam Arianis depoſcenti. Recuſationem hanc ille ſuam conſtantiſſimam purgabat reliqua & ſui & totius Eccleſiæ ſubjectione & ſuſpenſione ad nutum Imperatoris, ubi fides nihil periclitaretur. Nam & ordinariis ſubjici tributis Eccleſiæ agros omnes (6). *Si tributum petis, non negamus. Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum, &c. Solvimus quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Tributum Cæſaris eſt, non negatur. Eccleſia Dei eſt, Cæſari utique non debet addici.*

(1) Codic. Theodoſ. L. 16. Tit. 2. Leg. 15. (2) Ibid. l. 16. (3) Ibid. l. 18.
(4) Ib. l. 19. 21. (5) Ib. l. 24. 26. (6) Epiſt. 32.

XI. Quin & ulterius evehebatur Ambroſius. Non tantum enim incunctanter pendi tributa agrorum Eccleſiæ; ſed & ſi agros ipſos repetat Imperator, nihil obicis, nihil moræ interpoſituram Eccleſiam. Non datum, non proditum iri fundos Eccleſiæ datos, Deo dicatos: ſed ſi auferat Imperator, æquo animo paſſuram Eccleſiam, cui tunc penu ſuppetet inexhauſtum ad pauperum & miniſtrorum ſubſidium, in fidelium caritate & oblationibus ſpontaneis. *Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vindicandorum; nemo noſtrum intervenit. Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam, tollant eos, ſi libitum eſt. Imperatori non dono, ſed non nego.* Quod idem Ambroſius de patrimonii ſui agris profitetur, boniſque omnibus, iis ſe non gravate ceſſurum. *Reſpondi, me ſi de meis aliquid poſceretur aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei juris eſſet, libenter offerre, templo Dei nihil poſſe decipere.*

XII. Hic ſcrupulus incurrit, An tributum penderent agri Eccleſiæ, penderent & Clerici de patrimonii ſui fundis, quod ea ſe lege juſtitiæ, ſuaque bona Clerici teneri intelligerent: an quod uſque adeo alieni eſſent a contagio terrenarum cupiditatum, ut licet ſuæ ſibi immunitatis altius hauſtæ conſcii, ultro tamen penderent quod exigebatur, & nobili faſtidio, ſpoliari mallent, quam litigare. Unde & non pauci tunc, & deinceps ſemper immunitatem ſibi vindicaverunt ſuam inexpugnabili munimento Evangelicæ paupertatis. Nec enim Cæſari jam obnoxius eſt, qui omnibus renuntiavit. Ita ſane Ambroſius præmonuit nos (1): *Etſi tu vis non eſſe obnoxius Cæſari, noli habere quæ mundi ſunt. Sed ſi habes divitias, obnoxius es Cæſari. Si vis Regi nihil debere terreno, relinque omnia, & ſequere Chriſtum.*

XIII. Sed non neſciebat tamen Ambroſius, altiori ab origine deſcendere, & inconcuſſis niti fundamentis immunitatem Eccleſiæ ab omnibus prorſus exactionibus & oneribus, ut quæ in unam cum Chriſto perſonam coaluerit, in ejuſdemque filiationis, libertatis, immunitatis ſocietatem aſcita ſit. Ita enim & Chriſtus tributum ſolvit, & a ſe exigi illud non potuiſſe ſimul conteſtatus eſt. Ita cenſet omnino Ambroſius Eccleſiam Chriſti veſtigia lambentem, tributum quod exprimitur ſolvere, & de ſua ſibi tamen intus plaudere immunitate, ex Pontificatus & totius ſacerdotalis miniſterii prærogativa (2). *Non ſolvunt tributum, quibus portio Deus eſt. Ego nihil debeo Cæſari, quia nihil hujus mundi habeo. Nihil debuit Petrus, nihil Apoſtoli mei, quia non ſunt de hoc mundo.* Ita ille negat deberi a Chriſto, a Chriſti Miniſtris tributum. A quibus ſolutum eſſe, ſolutum iri non negat, vitandi offendiculi cauſa. *Et tamen & ipſum perfectus, id eſt, Prædicator Evangelii jam non debebat Filius Dei, non debebat & Petrus, in adoptionem adſcitus a Patre, per gratiam: ſed ne ſcandalizentur, inquit, vade ad mare, &c.* Ita ergo perſuaſum erat Ambroſio, a Chriſto, ab Eccleſia, a Clero tributum non deberi, ſed tamen ſolvi: ſed tanto nobilius ſolvi, quod non debeatur.

CAPUT XXXIV. *P.2. l.3.c.5.*

Immunitas Cleri, & agrorum Eccleſiæ poſt ſæculum quintum.

I. II. III. Immunitatum viciſſitudines ex variis Arcadii & Honorii Legibus.

IV. V. Ex Legibus Valentiniani & Theodoſii Junioris.

VI. Pluſculum indulgentiæ in perſonas, quam in terras; in majores Eccleſias, quam in minores.

VII. Quam non illubenter ſubiiceret ſe Eccleſia oneribus, quanquam ſuæ ſibi immunitatis conſcia: a Chriſto & immunitatem, & immunitatis uſum hauriens.

VIII. Heraclius vaſa ſacra Eccleſiæ ad belli expenſas aſportat.

IX. Joannes Eleemoſynarius Patriarcha Alexandrinus reditus & ærarium Eccleſiæ auferri ſinit.

X. Gregorii Magni patientia in ſolvendis tributis agrorum Eccleſiæ, fortitudo invicta in tuendis ejus immunitatibus.

XI. XII. XIII. Immunitates Eccleſiæ in Gallia vexari moleſte fert. Quo eæ eſſent loco ſub diverſis Galliæ Regibus.

XIV. Clodovæus Magnus perſonas & agros Eccleſiæ prorſus exemerat.

XV. XVI. Probationes ex Marculpho; & ex

(1) In Ev. Lucæ L. 9. (2) Ep. 2.

ex vita ſancti Rigoberti.

XVII. Immunitates hæ omnes cadente Clodovæi regia ſtirpe, conciderunt & ipſæ.

XVIII. XIX. Quo loco fuerint in Hiſpania immunitates?

I. A Quarto in quintum ſæculum gradus hic nobis faciendus eſt, graduſque ipſi obſervandi imminutatum, vel augeſcentium, vel immunitatum. Primitias Imperii ſui dedicavit Honorius confirmatione omnium prorſus Eccleſiæ libertatum, præfatus ex augmento, quam ex decremento earum ſe & gloriæ multo plus & voluptatis haurire (1). *Quia temporibus noſtris addi potius reverentiæ cupimus, quam ex his quæ olim præſtita ſunt, immutari.* Sed eæ immunitates non ſpectabant niſi ad extraordinaria onera, cum ab Arcadio juſſi ſint Clerici Eccleſiarum ruris, vicorum, & Oratoriorum, ſubeſſe ordinariis exactionibus. *Ut propriæ capitationis onus, ac ſarcinam recognoſcant.* Vetuit Arcadius ibi ordinari, niſi qui in vicis ipſis nati eſſent, ut quod ante pendebant, penderent & poſt ordinationem ſuam; quæ Capitatio dicitur, quod per capita cenſerentur. Quin & illud voluit, ut ab Epiſcopo præfiniretur numerus Clericorum cuique vico neceſſarius; ne nimius unquam eſſet numerus eorum, qui extraordinariis oneribus exempti fuiſſent.

II. Ab iiſdem tamen Imperatoribus confirmata eſt immunitas Clericorum & Monachorum ab oneribus omnibus perſonalibus, quanquam Clerici negotiolo operam darent, quo utcunque vitam tolerare poſſent. De negotiatione Monachorum littera eſt omnino nulla, quod ea illis interdiceretur. Quin & ea Valentiniani III. Lex Clericos ipſos intra modum cohibuit (2). *Quicunque Catholicæ Religionis Clerici, intra eum modum unde victus emendi vendendique uſum lege præfinitum exercent, ab auraria penſione habeantur immunes. Ab iis quoque, quos a publici laboris actu, & gradus Clericatus, & quod non minus eſt, ſanctior vita defendit, præcipimus temperari.*

III. Sed quibus extraordinariis oneribus Clerici ſua hac immunitate eximerentur, ſigillatim declaravit Honorii Lex, qua & ipſa eos ordinariis oneribus ſubeſſe ſanxit (3). *Ne prædia uſibus cæleſtium ſecretorum dicata, ſordidorum munerum faſce vexentur, nulla jugatione, quæ talium privilegiorum ſorte gratulatur, muniendi itineris conſtringat injuria; nihil extraordinarium ab hac, ſuperinductitiumve flagitetur; nulla pontium inſtauratio, nulla translationum ſollicitudo gignatur, non aurum ceterave talia poſcantur; poſtremo nihil præter Canonicam illationem, quod adventitiæ neceſſitatis ſarcina repentina depopoſcerit, ejus functionibus adſcribatur.* Ea ergo privilegia Eccleſiarum urbanarum erant, *Eccleſiæ urbium.* Ordinaria pendebant tributa, *Canonicam illationem.* Extraordinariis eximebantur: *Quod adventitiæ neceſſitatis ſarcina repentina depopoſcerit.* Ad vias & pontes reparandos nihil pendebant, quod a ſequentibus Imperatoribus revocatum eſt; nihil ad evectiones frumenti, & ejuſmodi ſubſidiorum fiſci, vel exercitus; *A translationum ſollicitudine.* Denique nihil auri, nihil equorum, nihil militum ab eis depoſcebatur: *Non aurum ceterave talia poſcantur.*

IV. Revocata eſt a Valentiniano III. conceſſa a Majoribus immunitas negotiationis ejus mediocris, quæ ſe ad ſufficienda vitæ neceſſaria ſubſidia cohiberet (4). *Jubemus ut Clerici nihil prorſus negotiationis exerceant: ſi velint negotiari, ſciant ſe judicibus ſubditos, Clericorum privilegio non muniri.* Sed ulterius progreſſus ille eſt, ubi declaravit quæ dicebantur onera ſordida, perhoneſta ea eſſe, cum ad Reipublicæ incolumitatem neceſſario deſiderarentur; unde & ex extraordinariis ordinaria illa fore ſanxit; ex quo illud emergebat, ut & Eccleſiæ iis ſubjicerentur, nec jam fere niſi perſonalibus gauderent immunitatibus (5). *An forte contumelioſum putandum eſt, inventum contra rationem nomen munerum ſordidorum, quo inſtauratio militarium virorum, quo armorum fabricatio, quo murorum refectio, quo apparatus annonæ, quo reliqua opera, per quæ ad ſplendorem diſtinctionis publicæ pervenitur, prava appellatione cenſentur? Quare ſancimus ut antiquatis omnibus privilegiis, quæ aut dignitatibus delata fuerunt, aut nomine venerandæ religionis obtentum eſt, omnis ubique cenſus, qui non perſonarum eſt, ſed agrorum, ad univerſa munia, abſque ulla diſcretione cogatur in quarta parte.*

V.

(1) Cod. Theodoſ. L. 16. Tit. 2. c. 29. 30. 31. (2) Ibidem. L. 36. (3) Ibidem L. 40. (4) Nov. 12. (5) Nov. 21. inter Theodoſianas.

V. Cum Macedoniæ tributa Theodoſius Junior revocaſſet ad dimidium, vel ad tertiam ejus ſummæ partem, cui ſe ferendæ parem profeſſa erat unaquæque Provincia: Eccleſiam mox Theſſalonicenſem immunem eſſe juſſit Capitationis & Cenſus ordinarii cujuſcunque, dum ea modice uteretur venia, nec ſuo nomine obumbraret agros nihil ad ſe pertinentes (1). *Sacroſancta Theſſalonicenſis Eccleſia civitatis excepta, ita tamen ut aperte ſciat, propriæ tantum Capitationis modum, beneficio mei numinis ſublevandum: nec externorum gravamine tributorum, Rempublicam Eccleſiaſtici nominis abuſione lædendam.* Ita imperante Theodoſio Juniore unaquæque Provincia arbitrio judicioque ſibi ipſa ſuo modum definiebat tributorum (2): *Id ab unaquaque Provincia cenſuimus expetendum, quod ab iiſdem nuper eſſe promiſſum, tua ſublimitas indicavit, &c. Ut obtuliſſe noſcuntur, tributa ſuſcipiant, &c. Illud exſolvant, ad quod ſe indubitanter fore idoneos pollicentur.* Sed ordinariis exactionibus ſuberant omnes Eccleſiæ, excepta Theſſalonicenſi, Alexandrina, Conſtantinopolitana, Romana, & ſi qua alia forte ad harum accederet amplitudinem.

VI. Hæ ſane fuere vices immunitatis Eccleſiæ, tum fundorum & terrarum, tum perſonarum. Perſonali perſpicuum eſt immunitati plus tributum fuiſſe. Quanquam enim & agros Eccleſiæ prorſus immunes fore ſanxiſſet Conſtantinus, plerique ſucceſſorum ad extraordinaria onera eam revocarunt immunitatem, quibus ipſis & aliquando poſtea ſervire juſſi ſunt, cum ea ordinaria jam dici placuiſſet. Eccleſiis urbium non paulo plus indultum eſt, quam ruris & vicorum: ſed longe effuſiora fuere quatuor, aut quinque ſummarum Eccleſiarum privilegia. Ex agrorum Eccleſiæ immunitate, nunc ampliata, nunc vehementer coarctata, conjectura aſſequi datur, quo loco eſſet immunitas patrimonii Clericorum.

VII. Quanquam autem æquiſſimo Eccleſia animo publicis his ſerviret oneribus, nihilo tamen minus ſolabatur ipſa ſe ſe conſcientia & perſuaſione libertatum ſuarum, Chriſti ſummi Sacerdotis ſanguine conſignatarum, & ab eo in omne corpus ſuum, in omnem Clerum, in omnes Sacerdotii ſui Miniſtros profluentium. Accedebat porro & alterius longe etiam præſtantiſſimæ immunitatis conſcientia, ex deſpicientia terrenarum rerum omnium, & ſin minus rerum, certe cupiditatum abdicatione; qua fiebat, non modo ut Chriſti imitatione, omni petenti daret, ſed & auferenti tunicam præſto eſſet & pallium dimittere. Hæc enimvero immunitas beata, hæc Imperatoriarum legum viciſſitudini nequaquam obnoxia eſt.

VIII. His addenda, quæ a Theophane & Paulo Diacono referuntur de Heraclio Imperatore (3), qui Perſis in Imperium & in Eccleſiam irruentibus ut occurreret, ingentem pecuniam ab Eccleſiis mutuam accepit, quam & ipſam imparem expertus ad tam copioſos exercitus alendos, auream argenteamque Eccleſiæ ſupellectilem & vaſa ſacra accepit, ut hinc pecunia cuderetur. *Sumptis mutuo venerabilium domorum pecuniis, aporia coarctatus, accepit etiam Eccleſiæ magnæ multa candelas ferentia, ſimul & alia vaſa miniſtratoria. Quibus conflatis exarari fecit in his nummos aureos & argenteos plurimos.*

IX. Quam æquo, quam iniquo hæc animo tulerint Epiſcopi, ſilet uterque hujus hiſtoriæ Scriptor. Sed conjici aliquid fas erit, ex iis quæ memorat Leontius Epiſcopus Neapolitanus inſulæ Cypri, in vita B. Joannis Eleemoſynarii, Patriarchæ Alexandrini. Cum enim Nicetas Ægypti Præfectus beatiſſimum Patriarcham admonuiſſet, quantas ad anguſtias adactum eſſet Imperium, hortareturque ut opis aliquid ex Eccleſiæ fiſco impertiret (4): *Regnum arctatur, & pecunia eget; jam quia ſine parcitate erogantur tibi pecuniæ, da eas Imperio, da eas in publicum ſacellum.* Reſpondit magni & intrepidi animi vir, terrenis Regibus largiendas non eſſe oblationes ſacras, quibus fidelium pietas ſummum cœli terræque Numen coluiſſet: *Non juſtum eſt, quæ ſupercœleſti Regi oblata ſunt, terreſtri dare.* Nihil ſe poſſe ei largiri, ſed ſub lectulo ſuo repoſitam eſſe arcam ærarii ſacri, nec reluctaturum ſe ſi eam auferre vellet. *Humilis Joannes ex eis nummum non dabit tibi, ſed ecce ſub humili lectulo meo eſt apotheca Chriſti. Ut volueris fac.* Omnia pene ſecum aſportavit Patricius; at mox delinitus vel mira Patriarchæ ſuavitate, vel

(1) Cod. Theodoſ. l. 11. T. 1. L. 33.
(2) Ibidem. L. 11. T. 24. L. ult.
(3) Hiſt. Miſc. L. 18. ann. 620.
(4) Cap. 11.

vel munerum magnificentia, quibus illum proſequi non deſtitit, vel inteſtino verberatus conſcientiæ flagello, omnia ad eum remiſit, addiditque de ſuo non pauca. *Quotquot pecunias abſtulerat, & de ſuo centenaria tria*. Theſaurus certe hic Eccleſiæ a Nicera involatus, mox redditus, oblationibus modo conſtabat & pecuniis oblatis, non agris, non fundis Eccleſiæ. Quod ad Heraclium Imperatorem attinet, non vis, non rapina ea erat, ſed mutuum: tantum enim ille poſtea gemmarum, auri, argentique refudit Eccleſiæ, quantum mutuatus erat: cumque hæc naufragio abſorpta periſſent, tantumdem rurſus ex ærario reſtituit imperii. Sic enim Suidas a Baronio Cardinali laudatus (1): *Et quia de opibus magnæ Eccleſiæ pecuniam ſumpſeras, conſtituit ut e fiſco, & ipſi Eccleſiæ, & Clero annua pecunia penderetur*.

X. Nec Gregorio Magno dolebat, quamquam cœleſti quadam ſapientia abundaret, ordinaria tributa ab Eccleſiis ſolvi. Ad Sardiniæ Defenſorem ſcripſit, ut ad colendos Eccleſiæ agros revocaret fugaces agricolas, eo nexu devinctos, quo Eccleſiæ idonea ſolverent tributa (2). *Ut poſſeſſiones Eccleſiæ ad tributa ſua ſolvenda idoneæ exiſtant.* Præfectum Campaniæ enixius rogavit, ut Abbatem Monaſterii abſolveret cuſtodia murorum urbis, aut ex parte ſaltem levaret (3). *Aſſerit Abbas Theodoſius ſe in murorum vigiliis ultra vires ſuas vehementer affligi. Petimus ergo gloriam veſtram, ut ſiquidem eſt poſſibile, de eodem per vos onere relevetur. Si vero ex toto, ut non fiat, hoc eſt omnino difficile; vel ita illi ex noſtra commendatione, ipſum lenigantes, pondus ſollicitudinis temperetis; ut dum in Dei laudibus liberior vacare voluerit, pro vobis ſecurior valeat Dominum exorare*. Mandavit ille quidem Epiſcopo Gallipolitano, (4) ut ne ruſticos agrorum Gallipolitanorum ſineret opprimi oneribus & angariis inuſitatis. Sed non intercedebat Pontifex niſi novis & hactenus inauditis moleſtiis. Præterquam quod de agris agebatur Eccleſiæ Romanæ, cujus erant eximia quædam pro ſui amplitudine privilegia, quorum tranſcripta ad Epiſcopos mittebat, *Indicatum nobis eſt, quod homines Gallipolitani caſtri, gravibus diverſorum moleſtiis affligantur, atque in longinquis angariis multiſque diſpendiis conterantur, &c. Ne permittas eos illicitis prægravari. Quia & exemplaria tibi privilegiorum Eccleſiæ de ſcrinio noſtro ob hoc fecimus dari; quatenus informatus ex omnibus, qualiter habitatores loci illius defenſare valeas, non ignores*.

Expoſtulat alibi Gregorius cum Præfecto Africæ, de agris geminato tributo gravatis: ſed non ſatis liquet de Eccleſiarum, an de aliis etiam agris verba faciat (5). *Denique ut duplicia illic tributa, quod auditu ipſe intolerandum eſt, exigantur*, Sed ambigi non poteſt, quin Gregorii animum ingens inceſſerit admiratio, ubi per Gallias prædia Eccleſiæ tributis inaudiit fatigari (6). *Audivimus autem, quid Eccleſiarum prædia tributa nunc præbeant, & magna ſuper hoc admiratione ſuſpendimur, ſi ab eis illicita quærantur accipi, quibus etiam licita relaxantur*.

XI. Nec abhorret tamen a veriſimili, hinc emerſiſſe ſtuporem Gregorii, quod priſca privilegia, quæ Eccleſiis Reges conceſſerant, jam pro nihilo haberentur. Adſcribenda hic Clotarii Regis Conſtitutio, qua & agros Eccleſiæ, & Clericos ipſos ampliſſima donat immunitate (7). *Agraria, paſcuaria, vel decimas porcorum, Eccleſiæ pro fidei noſtræ devotione concedimus. Ita ut actor aut decimator in rebus Eccleſiæ nullus accedat. Eccleſiæ vel Clericis nullam requirant agentes publici functionem, qui avi, aut genitoris, aut germani noſtri immunitatem meruerunt*. Urgente jam ſenio & appetente morte Clotarius ita de Eccleſiis benemereri ſatagebat: initio enim Regni reſciſſas voluerat immunitates omnes a Clodovæo Magno conceſſas, de quo infra: ceſſerant & Epiſcopi privilegiorum ſuorum generali jacturæ, cum Injurioſus Turonenſis Epiſcopus invicta animi conſtantia Regem compulit, ut eam legem revocaret, qua tertia ſacrorum proventuum pars depoſcebatur. *Clotarius Rex indixerat, ut omnes Eccleſiæ regni ſui tertiam partem fructuum fiſco diſſolverent: Quod licet inviti, cum omnes Epiſcopi conſenſiſſent, atque ſubſcripſiſſent, &c.*

XII. Hæc ex Gregorio Turonenſi, qui ibidem mox refert Theodebertum Regem Eccleſiis in Arverno ſitis relaxaſſe quidquid

(1) Baron. ann. 627. n. 27. (2) L. 7. Ep. 66. (3) L. 7. Ep. 75.
(4) L. 7. Ep. 105. (5) L. 6. Ep. 1. (6) L. 7. Ep. 115.
(7) Concil. Gall. T. 1. p. 318. Ann. 563. Greg. Turon. L. 4. c. 2. L. 3. c. 25.

quid ab eis fiſco debebatur (1). *Omne tributum quod in fiſco ſuo ab Eccleſiis in Arverno ſitis reddebatur, clementer indulſit.* Niſi id malis ad Childebertum referre, ut ab eodem refertur Gregorio, alio loco (2): *Apud Arvernos, &c. Ita ſupradicta civitate Childebertus Rex omne tributum tam Eccleſiis, quam Monaſteriis, vel reliquis Clericis, qui ad Eccleſiam pertinere videbantur, aut quicunque Eccleſiæ officium excolebant, larga pietate conceſſit.* Addit porro ille impatientiſſime id tributum tuliſſe populos; vix colligi potuiſſe, eoque revocatum eſſe. *Colligi vix poterat hoc tributum.* Scriptor vitæ B. Eligii ejus precibus auctor eſt a Dagoberto Rege donatam eſſe Eccleſiam B. Martini Turonenſis cenſu & tributo, quod inde fiſco debebatur (3). *Magnum beneficium eidem Eccleſiæ apud Regem obtinuit. Nam pro reverentia ſancti Confeſſoris Martini, Eligio rogante, cenſum omnem qui fiſco ſolvebatur, Dagobertus Rex illi Eccleſiæ ex toto condonavit, ſcriptoque confirmavit. Atque ab eo tempore omne jus fiſcalis cenſus Eccleſia ſibi vindicat, & uſque in præſens in eadem urbe per Pontificis litteras Comes inſtituitur.*

Cæſarius Arelatenſis Archiepiſcopus in teſtamento, quod retulit Baronius, ſanctiſſime affirmat impetratam a ſe fuiſſe immunitatem plurimorum Eccleſiæ ſuæ prædiorum (4). *Deus miſericors per parvitatem meam, etiam immunitatem tributorum, tam juxta urbem & infra, quam etiam in ſuburbanis & villis, ex maxima parte conceſſerit.*

In Concilio IV. Aurelianenſi immunes declarati fuerant Clerici omnes functionum publicarum, & Tutelarum; cum nec Gentilium Sacerdotes eo beneficio fruſtrarentur (5). *Quia quod lex ſæculi etiam Paganis Sacerdotibus & Miniſtris ante præſtiterat, juſtum eſt ut erga Chriſtianos ſpecialiter conſervetur.* Fateor ea immunitate non terras, ſed perſonas donari.

XIII. Chilpericus & ab immunitatibus Eccleſiæ annuendis abhorruit, & ab iis quas conceſſiſſet obſervandis. Ita non abſurde illi Principi illineretur invidia violatarum primum Eccleſiæ libertatum. Excanduiſſe illum plerumque in Eccleſias, in Epiſcopos, in pauperes, auctor eſt Gregorius Turonenſis (6). *Cauſas pauperum exoſas habebat, Sacerdotes Domini aſſidue blaſphemabat. Nullam rem plus odio habens, quam Eccleſias.* Sæpius ille & amarius expoſtulabat, migraſſe opes a fiſco Principis ad ærarium Eccleſiæ; paupertate fiſcum, Eccleſiam opulentia laborare ſua; faſtu & pompa majori circumfulgere Epiſcopos, quam Reges, & tantum non regnare. *Ajebat enim plerumque, Ecce pauper remanſit fiſcus noſter, ecce divitiæ noſtræ ad Eccleſias ſunt translatæ. Nulli penitus, niſi ſoli Epiſcopi regnant. Periit honor noſter, & translatus eſt ad Epiſcopos civitatum.* Inferiorum Clericorum perſonales ab hoc Rege immunitates conculcatæ ſunt, gravi mulcta iis inflicta, qui in exercitu non meruiſſent (7). *Poſt hæc Chilpericus Rex de pauperibus, & junioribus Eccleſiæ & Baſilicæ bannos juſſit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulaſſent. Non enim erat conſuetudo, ut hi ullam exſolverent publicam functionem.* Novis oneribus depreſſit & Abbates, hac prius inuſta eis calumnia, quod extraordinariis in plebem exactionibus apertius obſtitiſſent: *Acerbiora quoque deinceps infligentes tributa.*

XIV. In controverſiam vero trahi non poteſt, quin princeps & dux fuerit Clodovæus Rex ad immunitates cujuſque generis Eccleſiæ accumulandas, perſonarum, rerumque, Clericorum, agrorumque, & jure ſuo uſum Gregorium, ubi eas ab ejus ſucceſſoribus religioſe ſervari flagitabat; quanquam nec a Regibus ullis aliis vel Imperatoribus tam largæ profectæ eſſent libertates, ſaltem Eccleſiæ agrorum. Hoc enim Canone Concilium Aurelianenſe I. teſtatum eſſe voluit, prædia complura Clodovæum Eccleſiis elargitum eſſe, cum onerum prorſus omnium immunitate (8). *De oblationibus vel agris quos domnus noſter Rex Eccleſiis ſuo munere conferre dignatus eſt, vel adhuc non habentibus Deo inſpirante contulerit, ipſorum agrorum vel Clericorum immunitate conceſſa, &c.* Gemina hic apertiſſime habetur immunitas. *Agrorum, vel Clericorum immunitate conceſſa.*

XV. Nec tamen Canon iſte complectitur niſi agros a Clodovæo Eccleſiis donatos, & illigatos earum miniſterio Clericos. Apud Marculphum duæ occurrunt Formulæ immunitatis, quam efflagitant Epiſcopi, Rex annuit, ad omnes agros domoſque Ec-

(1) Ibidem. (2) L. 10. c. 7. (3) Du Cheſne T. 1. p. 910. (4) Baron. ann. 508. n. 26. (5) Can. 13. (6) L. 6. c. 46. (7) L. 5. c. 27. 28. (8) Can. 5.

Eccleſiæ, vel Cœnobii, ne ad eas accedant Magiſtratus, Judiceſque publici, vel ut exigant aliquid, vel juriſdictionem explicent (1). *Immunitas Regia. Nullus judex publicus ad cauſas audiendas, aut freda undique exigendum, præſumat ingredi, &c. aut manſiones aut paratas, aut fidejuſſores tollere, &c. Sed quidquid exinde aut de ſervientibus, ceteriſque nationibus quæ ſunt infra agros, vel fines, vel ſupra terras prædictæ Eccleſiæ commanentes, fiſcus aut de fredis, aut undecunque potuerat ſperare, ex noſtra indulgentia pro futura ſalute in luminaribus ipſius Eccleſiæ proficiat in perpetuum*. Gratiæ ergo hæ ſingulares Eccleſiis quibuſdam concedebantur Regia beneficentia, ut ſupra Romani Imperii ſpectavimus inſignes Eccleſias quaſdam majoribus privilegiis dotatas fuiſſe.

XVI. A beato Rigoberto Remenſi Archiepiſcopo narrat Flodoardus diploma impetratum fuiſſe Dagoberti II. Regis, dilatatæ ad omnes Eccleſiæ ſuæ terras immunitatis, ei finitimum, quod olim B. Remigius a Clodovæo elicuiſſet, quodque poſteri Reges confirmaſſent (2). *A Dagoberto Rege præceptum immunitatis ſuæ obtinuit Eccleſiæ, ſuggerens eidem Regi, qualiter Eccleſia ipſa ſub præcedentibus Francorum Regibus, a tempore domini Remigii & Clodovæi Regis, quem ipſe baptizavit, ab omni functionum publicarum jugo liberrima ſemper extiterit*. Id privilegii indulſit Dagobertus *cum conſilio Procerum ſuorum*, juxta formulam a Majoribus ſuis uſurpatam: *Ad prædeceſſorum formam Regum*. Nec a formula abludit Marculphi: *Præcipiens, ut nullus Judex publicus in ipſas terras auderet ingredi, ut manſiones intrando faceret, aut qualibet judicia, vel xenia ibidem exigere ullatenus præſumeret*. Ea voce *freda*, quæ vernaculo Francorum ſermone vulgatiſſima etiamnunc eſt, deſignabatur certa pecuniæ ſumma, de qua fiſco ſolvenda conveniebat, cum diſſidii vel criminis aliquid pretio redimebatur. Cujus tertia, ſi fors, pars decidebatur fiſco. *Affirmavit Rex quoſdam ex his qui abſoluti fuerant, ad ſe veniſſe, compoſitionemque fiſco debitam, quam illi fredam vocant, a ſe indultam*. Ita Gregorius Turonenſis (3). At vero *Manſiones*, *Manſionatica*, *Paratæ* dicebantur, quæ poſtea jure *giſtii* complexi ſumus, & quidquid impeniarum fiebat, excipiendis Regibus, Regni Miniſtris, Exercitibuſque.

XVII. Ubi Eccleſiarum fundos Carolus Martellus militi ſuo largitus eſt, in tanta & tam acerba rerum omnium perturbatione conticuere profecto libertates & immunitates Eccleſiæ omnes. Ubi vero Principes Francorum Pipinus & Carolomannus luctuoſiſſimæ calamitati levamenti aliquid conferre cœpere, ſtatutum eſt in Concilio Sueſſionenſi anno 744. ut ad Monachorum ſuſtentationem quæ neceſſaria eſſent, præcerperentur, tum vero reliqua publicis Regni & Eccleſiæ permitterentur neceſſitatibus. *Et de rebus Eccleſiaſticis, ſubtractis Monachis vel ancillis Dei, conſolentur, uſque dum illorum neceſſitati ſatisfaciant; & quod ſuperaverit, cenſus levetur*. Nec aliter Concilium Liptinenſe, cui placuit, ut laici milites, Nobileſque, qui terras Eccleſiæ obtinerent, cenſum annuum Clericis, eis alendis idoneum perſolverent. Ita retinebantur a Laicis terræ Eccleſiæ *ſub precario & cenſu*.

XVIII. Ultima jam nobis adeunda eſt Hiſpania, ubi conjunctim a Concilio Toletano IV. & a Siſenando Rege promulgata eſt univerſalis immunitas, tum Clericorum ipſorum, tum rerum ad eos ſpectantium (4). *Præcipiente domino atque excellentiſſimo Siſenando Rege, id conſtituit ſanctum Concilium; ut omnes ingenui Clerici, pro officio religionis, ab omni publica indictione atque labore habeantur immunes; ut liberi Deo ſerviant, nullaque præpediti neceſſitate, ab Eccleſiaſticis officiis retrahantur*. Video tamen ad ſolas perſonales Clericorum immunitates hoc trahi. Et ſane Egica Rex Concilio Toletano XVI. propoſuit, ſtatutum ut ederetur, quo Epiſcopi ad impenſas omnes tenerentur, Regum præceptis exequendis neceſſarias, nec id oneris in Parochos refunderetur. *Nam & hoc honorificentia veſtra promulgare curabit, ut nemo Epiſcoporum pro Regiis inquiſitionibus exhibendis, Parochialium Eccleſiarum jura contingat nec quaſcunque exinde inquiſitiones aut evectiones exigere audeat; ſed de prædiis ſuarum ſedium regio culmini ſolita perquiſitionum obſequia deferat, nihilque de rebus earundem Parochialium Eccleſiarum cauſa ſtipendii cujuſpiam dare præſumat*. Quod

(1) L. 1., c. 2. 3. 4. (2) L. 2. Hiſt. c. 1. (3) De Mirac. B. Mart. l. 4. c. 26.
(4) Can. 47.

Digitized by Google

Quod ſi fecerit, duorum menſium ſpatio excommunicari ſe noverit.

XIX. Mira hæc eſt a Legibus Romanis diſcrepantia, quibus maxime quæque Eccleſiæ ampliſſimis fruebantur privilegiis: cum hic in Hiſpania eximantur Parochi, Epiſcopi ſoli ſubjiciantur oneribus & expenſis Regiorum Miniſtrorum, & præceptorum. Nec in Concilio Toloſano III. confirmata fuerat immunitas niſi perſonalis Clericorum, & ſervorum Eccleſiæ (1). *Quoniam cognovimus Eccleſiarum ſervos, & Epiſcoporum, & omnium Clericorum, a judicibus vel actoribus publicis in diverſis angariis fatigari, omne Concilium pietate glorioſiſſimi domini noſtri popoſcit, ut tales deinceps auſus inhibeat.* Itaque perſonales duntaxat hæ erant immunitates.

CAPUT XXXV. *P. 2. l. 3. c. 6.*

De Amortizatione.

I. II. Immunitate a Clodovæo conceſſa continebatur amortizatio.

III. Omnes res ſuas temporales habet Eccleſia, vel donatione Regum, vel benevolentia & conceſſione, vel tuitione.

IV. V. Probationes ex Marculpho.

VI. Dona ſi qua majora Eccleſiis conferebantur, ea a Regibus confirmari jus faſque erat.

VII. Explanatur formula Marculphi.

VIII. Pleniſſima libertas donandi Eccleſiæ ex Legibus Regum Francorum Francicis, Alemannicis, Bavaris; his enim gentibus Franci Reges præerant.

IX. Hujus libertatis probationes novæ.

I. UNus hic nobis ſupereſt expediendus nodus, ad capitum ſuperiorum elucidationem. An immunitates illæ maxime a Clodovæo conceſſæ, ſed & a Regibus poſterioribus, amortizationem complecterentur: & an privati ſuis rebus Eccleſias ex arbitratu ſuo, & ſpontaneo pietatis inſtinctu donare poſſent injuſſu Regum. Doctrina idemque religione præſtantiſſimus Bignonius in ea verſatus eſt ſententia, amortizationem illis contineri immunitatibus Regiis, quarum ſuperiori capite Formulas ex Marculpho & Flodoardo retulimus (2). *Neque vero immunitatis iſtius præceptum ab amortizatione, quo forenſi verbo hodie utimur, omnino alienum eſt. Nam & pleraque Cœnobiorum tabularia hanc immunitatem amortizationis nomine inſcribunt.* Ita ille in ſuis ad Marculphum Notis.

II. Cum Solemniacenſe (3) Cœnobium extructurus eſſet B. Eligius Noviomenſis Epiſcopus, ut perhibetur a B. Audoeno vitæ ejus Scriptore, Archiepiſcopo Rothomagenſi (4): fundos prius omnes & agros a Dagoberto Rege flagitavit, a quo & cum pleniſſima immunitate conceſſi ſunt. Certe cum miniſter Regius aliquando ordinarias inde penſiones exegiſſet, aurum omne reſtituere compulſus eſt, ubi reſcivit quo dono a Rege cumulatus ille fuiſſet.

III. Bene multas Eccleſias a Regibus exædificatas & dotatas fuiſſe affirmat Avitus Viennenſis Archiepiſcopus: ſed debere Eccleſias omnes Regum vel largitati, vel defenſioni, quidquid uſquam rerum poſſident. Ita enim Avitus perſcribebat ad Gundebaldum Regem Burgundiæ (5). *Quidquid habet Eccleſiola mea, immo omnes Eccleſiæ noſtræ, veſtrum eſt, de ſubſtantia, quam vel ſervaſtis hactenus, vel donaſtis. Quod inſpirante Deo præceperitis, in quantum vires habuero, parare conabor.* Ubi hæc adnotavit doctiſſimus Sirmundus, *Vel ſervaſtis, vel donaſtis. Libera & ingenua profeſſio. Principibus accepta feruntur dona Eccleſiæ, quæ vel donarunt ipſi, vel ut donare liceret, conceſſerunt.* Addit vero ille Reges Francorum pietatem in Eccleſias ſuam inſigniiſſe ea profeſſione, Non minus ſibi caras eſſe res Eccleſiæ, quam fiſci Regii. *In quo Regum olim Francorum pietas enituit, qui res & mancipia Eccleſiæ eodem ſe loco, ac res & mancipia fiſci habere, in Capitulis ſuis profeſſi ſunt.*

IV. Supereſt apud Marculphum formula Regii Cœnobiorum privilegii, ubi confirmata immunitate ea, qua Epiſcopus ea dotaſſet, immunitatem jam Regiam Princeps concedit ab oneribus fiſci, conſenſionemque ut illis a fidelibus conferatur, quidquid ſuaſerit pietas (6). *Illud nobis pro integra mercede noſtra placuit addendum, ut tam quod ex noſtra largitate, quam delegatione ipſius vel ceterorum, aut cujuslibet, ibidem eſt, aut fuerit devoluta poſſeſſio:*

nulla

(1) Can. 21. (2) L. 1. c. 8. (3) Solognac. (4) L. 1. c. 15. (5) Ep. 39.
(6) L. 1. c. 2.

nulla judiciaria poteſtas aut ad cauſas audiendum, aut aliquid exactandum ibidem non præſumat ingredi, ſed ſub omni immunitate hoc ipſum Monaſterium omnia freda ſua debeat poſſidere. Eadem vero facultas Cœnobiis donandi, vel aliis Eccleſiis, quidquid feudo Principis habetur terrarum, vel allodio, vel hæreditate, in alia quoque formula exhibetur. Utrique enim conjugi improli annuit Rex, mutuo ſibi donare quidquid obtinent, vel beneficio Principis (1), *munere regio, ſuper fiſco, beneficia, fiſcalia prædia, fiſcos, campos fiſcalinos:* quibus agris onera incumbebant aliqua & obſequia Principi exhibenda; vel hæreditaria Majorum ſucceſſione, & cum poteſtate ea ad poſteros tranſmittendi: *propria, Alodes, Hæreditates:* & ſua ipſi induſtria quæ comparaſſent, *ex comparato, ex acquiſitu.* Denique ſuperſtiti ex ambobus conjugibus permittit Princeps, ut quæ volet cunque Eccleſiis donet. *Et poſt amborum de hac luce diſceſſum, ſicut eorum delegationibus continebitur, tam ad loca Sanctorum, quam benemeritis, vel propinquis debeant reverti hæredibus, &c. Ita ut nulla refragatio nec de parte fiſci noſtri, &c.*

V. Sed cum duplici tunc ratione fierent publicæ iſtiuſmodi chartæ, vel concordiæ, vel coram Rege in Palatio, vel coram Comitibus & Judicibus Provinciarum & Civitatum: priores formulas primum in ſuum librum conjecit Marculphus, poſteriores in ſecundum. Plurimæ ergo ibi obviæ ſtatim ſiunt donationes ad loca ſancta, nulla ſpeciali Principis conſenſione interveniente, quamvis ingentia prædia & opulentæ hæreditates Eccleſiis conferantur (2). *Prologus qui de grandi cauſa facit donationem, &c. De magna re, qui vult Xenodochium aut Monaſterium conſtruere, &c.* Sed tunc aſſenſio Principum tacita, vel prius univerſim expreſſa non temere præſumitur; niſi jam tum Magnatum aliqui ſummam ſibi & pene regiam auctoritatem arrogare cœpiſſent, quod altero poſt ſæculo plures factitarunt.

VI. In ſua ad Epiſcopos Epiſtola Radegundis Regina, donationes omnes ſuas in Abbatiam Pictaviæ a ſe conditam affirmat curaſſe ſe confirmari a Regibus Clotario, Chariberto, Guntramno, Chilperico & Sigeberto (3). *Seu de rebus, quas in me præcellentiſſimus domnus Clotarius, vel filii ſui contulerunt, & ego ex ejus præceptionis permiſſu Monaſterio tradidi poſſidendum, & per auctoritates præcell. domnorum Regum Chariberti, Guntramni, Chilperici & Sigeberti, cum ſacramenti interpoſitione & ſuorum manuum ſubſcriptionibus obtinui confirmari.* Obteſtatur mox Reges poſteros, ut Cœnobio tuitionem impendant, eorum conceſſione a ſe exædificato & dotato. *Ut Monaſterium quod ex permiſſu & ſolatio domnorum Regum, patris vel avi eorum, conſtruxiſſe viſa ſum, & ordinaſſe regulariter vel dotaſſe, ſub ſua tuitione jubeant gubernare.*

VII. Viſum eſt nonnullis ſine ſpeciali Regum licentia Eccleſiis conferri nihil potuiſſe, quibus ſuffragari videbatur ea Formula Marculphi, qua confirmat Rex donationes omnes Abbatiæ factas. Sed multa ſunt, quibus hæc conjectura convellatur. 1. Nec ea formula Rex annuit, vel donanti ut donet, vel Cœnobio ut accipiat, ſi quid datum fuerit, ſed factam confirmat donationem (4). *Omne corpus facultatis ejus per noſtrum deberemus confirmare præceptum.* 2. Confirmat Rex ibidem dona, quæ & a ſeipſo, & a Majoribus ſuis fuiſſent collata. *Quidquid aut Regia collatione, aut privatorum munere, vel ab anteceſſoribus Abbatibus, ſeu & a domno Luy eſt ibidem legaliter acquiſitum, aut comparatum.* Atqui regia nil opus eſſet permiſſione, quo regia ipſa dona ſuſciperentur. 3. Eodem loco ſunt hic privatorum, & Regum donationes. 4. Eadem in claſſe locantur indiſcriminatim, & quæ Abbates ipſi compararunt. 5. Eſt & alia formula, priori ſimillima apud Marculphum, qua Rex homini privato confirmat res ſuas omnes (5), *de omni corpore facultatis*, quavis ratione eas vel ipſe, vel Majores ejus compararint. 6. Planum ergo hinc fit eam non eſſe niſi novam tutelæ Regiæ teſtificationem, ad res omnes vel Cœnobii, vel patris familias cujuslibet defenſandas, adverſarioſque præſidio tuitionis regiæ deterrendos.

VIII. Conditum fuit & dotatum anno 572. a Dumnolo Epiſcopo Cenomanenſi, in ipſa Cenomanenſi civitate Cœnobium ſancti Vincentii, interveniente auctoritate Regia ad confirmandas ſuas omnes in illud donationes (6): *Multa teſtamento ei legavit atque confirmavit, permittente atque favente*

(1) Ibid. c. 12.
(2) L. 2. c. 1. 2. 3. &c.
(3) Greg. Turon. Hiſt. l. 9. c. 42.
(4) L. 1. c. 33.
(5) L. 1. c. 31.
(6) Surius die 16. Maji.

Digitized by Google

Chilperico Francorum Rege, ejuſque Principibus. Ita Scriptor ejus vitæ. Ea vel confirmatio, vel conſenſio & permiſſio Principis, neceſſitatis fuerit, an reverentiæ cauſa, vel ad cumulum auctoritatis, facile exiſtimabitur ex legibus Bavaricis, quarum primo capite permittitur, ut det quicunque volet, quæcunque volet Eccleſiæ, nullo penitus vel a Regibus, vel a Ducibus, vel a quocunque demum obice interponendo. *Si quis liber perſona voluerit, & dederit res ſuas ad Eccleſiam pro redemptione animæ ſuæ, licentiam habeat de portione ſua, poſtquam cum filiis ſuis partivit. Nullus eum prohibeat, non Rex, non Dux, nec ulla perſona habeat poteſtatem prohibendi*. Atqui ex Præfatione Legum Bavaricarum conſtat eas Regis Theodorici primum juſſu fuiſſe compilatas, uti & Leges Francicas, & Germanicas, iis accommodandas Nationibus diverſis, quæ Regno ejus ſuberant: ab eo denique eas expurgatas fuiſſe, moribus uſibuſque quibuſdam Gentilitiis oblitteratis, ſubrogatiſque legibus & moribus Chriſtianis. *Et quæ erant ſecundum conſuetudinem Paganorum, mutavit ſecundum legem Chriſtianorum*. Paganiſmi reliquias, quas nequiverat Theodoricus, Childebertus & Clotarius obruerunt, extremam denique his manum addente Dagoberto. *Quidquid Theodoricus Rex propter vetuſtiſſimam Paganorum conſuetudinem emendare non potuit, poſt hæc Childebertus Rex inchoavit, ſed Clotarius Rex perfecit*. Capite primo Legis Alemannicæ eadem libertas annuitur dandi Eccleſiæ. Etſi ergo nulla ſpecialis poſtea dandi licentia poſceretur, hæc generalis abunde erat licentia, legibus ipſis conſignata, nec ullis arctata cancellis, nullis ſervitutibus, vel oneribus gravata.

IX. In privilegio Abbatiæ ſancti Sergii apud Andegavos, poſt immunitates omnes Capite ſuperiori illuſtratas, ſervat ſibi Rex annuum cenſum nummorum duodecim, ad Principis fiſcum ab Abbate afferendum, vel mittendum (1). *Niſi tantum annis ſingulis ſolidi duodecim per ipſum Abbatem, aut per Miſſum ſuum noſtris ærariis inferri debeant*. In immunitate Abbatiæ ſancti Stephani Argentoratenſis Chilpericus Rex ſervavit ſibi jus confirmandi Defenſoris, quem Abbatiſſa delegiſſet, ad exercendam Monaſterii juriſdictionem. *Nullus Judex, &c. Niſi Defenſor, quem ipſius loci Congregatio, vel Abbatiſſa voluntarie e Palatio impetraverit, audeat ingredi ad cauſas audiendas, &c.* Occurrent utique in Privilegiorum & Immunitatum Chartis hoc genus reſtrictiones & conditiones aliquæ, nuſquam prohibitiones, nequid detur, vel accipiatur fundorum, niſi nova Principis permiſſione, & certis ad eam impetrandam oneribus.

CAPUT XXXVI. *P.3.l.3.c.5.*

Immunitas Cleri & agrorum Eccleſiæ ſub Imperio Caroli Magni & Ludovici Pii.

I. Parochis Manſi *unius, hoc eſt agelluli immunitas data.*

II. Eæ immunitatis anguſtiæ non ſpectant niſi ad Parochias ruris, & obſequia peculiarium dominorum. Probationes.

III. IV. Agri Eccleſiarum Epiſcopalium & Abbatiarum erant prorſus immunes.

V. Immunitates mancipiorum Eccleſiæ.

VI. Quæ recens comparabantur, expertia erant immunitatis.

VII. Nempe de terris, quæ liberæ ipſæ & immunes non eſſent.

VIII. Ab oneribus perſonalibus immunes erant omnino Clerici.

IX. Immunitas rerum & perſonarum.

X. De Pontibus & viis muniendis.

XI. Obſervationes novæ de immunitatibus.

XII. Cum a Regibus abſolutior eſſet immunitas, quam a privatis Senioribus.

XIII. Agobardi ſententia de immunitatibus rerum Eccleſiæ.

I. CApitularibus ſuis Carolus Magnus omnibus eximebat oneribus decimas & oblationes Eccleſiæ, domos Parochorum, & hortos juxta Eccleſias, cum Manſo, ſive agello mediocri in unaquaque Parochia, data copia peculiaribus dominis, ſeu Senioribus, ut reliqua omnia ſolitis ſubjicerent ſervitiis (2). *Statutum eſt, ut unicuique Eccleſiæ unus manſus integer abſque ullo ſervitio attribuatur; & Presbyteri in eis conſtituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque atriis, vel hortis juxta Eccleſiam poſitis, neque de præſcripto manſo aliquod ſervitium faciant præter Eccleſiaſticum. Etſi ali-*

(1) Le Coiate Ann. 705. n. 16. Ann. 715. n. 42. (2) L. 1. c. 91. Concil. Gall. tom. 2. p. 432. 467.

Digitized by Google

aliquid amplius habuerint, *inde Senioribus ſuis debitum ſervitium impendant*. Qui *Manſus* dicebatur, agellus erat modicus, quo nomine etiam plures nunc vernacula lingua ntuntur Provinciæ. Is cuique Parocho liber & immunis ab omni prorſus onere addicebatur. Ejus immunitatis vindicem ſe Ludovicus etiam Pius profeſſus eſt (1). *De uno manſo ad Eccleſiam dato*, *de quo aliqui homines contra ſtatuta ſibi ſervitium exigunt*, *quicunque pro hac cauſa accuſatus fuerit*, *Comes vel Miſſi hoc quod inde ſubtractum eſt*, *Presbyteris cum ſua lege reſtitui faciant*.

II. Quibus ea inſedit animo ſententia, Manſi unius limitibus arctatam fuiſſe immunitatem Eccleſiæ; iis minus prævia, minuſque fuerat horum Caroli Magni temporum perſpecta diſciplina. Capitularia quæ modo protulimus, ad agreſtes & vicorum Eccleſias ſpectant, Parochorumque ibi immunitates, ratione habita dominorum peculiarium, ſeu Seniorum cujuſque vici, quibus vici totius ædes agrique obſequia & ſervitia quædam præſtare tenebantur. Non ergo hic quæſtio vertitur de immunitate agrorum Eccleſiæ, vel Clericorum, ne Regum vectigalibus urgerentur: ab his enim abſolvebantur prorſus, ut mox demonſtrabimus: ſed de oneribus & ſervitiis, quibus cujuſque vici Seniores & domini, ſuo jam quaſi jure premebant agros hominesque ſuæ ditionis.

Id conſtantiſſime probatur ipſorum diſertis verbis Capitularium, quæ non agunt, niſi de ſervitiis Senioribus his peculiaribus dependendis. *Unus manſus abſque ullo ſervitio attribuatur*. *Nec de præſcripto manſo aliquod ſervitium faciant*. *Si quid amplius habuerint*, *inde Senioribus ſuis debitum ſervitium impendant*. *Aliqui de manſo ſibi ſervitium exigunt*, *&c.* De Rege, vel Imperatore, ejuſque jure & obſequio, nulla hic littera eſt, de ſolis agitur Vicorum peculiaribus dominis, eorumque juribus, regia poteſtate intra antiquos limites coercendis.

III. Nec minus perſpicuum eſt eam immunitatem non pertinere niſi ad Eccleſias ruris Parochiales, & nec ad Eccleſias Epiſcopales, aut ad Cœnobia trahi, aut deflecti poſſe. Hinc ergo alterutrum emergit, ut aut agreſtes Parochiæ immunitate uterentur, cujus expertes eſſent Epiſcopales & Abbatiarum Eccleſiæ; quod cordatus nemo ſibi perſuaderi facile patietur: aut Epiſcoporum & Abbatum agros immunitate cumulatiſſima potitos eſſe, ſine ullo limite. Ut ne autem Epiſcopatuum & Cœnobiorum Eccleſias hæc Capitularia complecterentur, in cauſa fuit, quod Seniores villis tantum & vicis dominarentur, non urbibus, adeoque nec in Epiſcopatus, vel Abbatias quidquam ſibi juris arrogare poſſent.

Cum domini autem & Seniores aliqui hac ſibi improba ſpe aſſentarentur, Abbatiarum immunitatem earum clauſtris circumſcribi, nec in earum agros exſpatiari: *Non plus immunitatis nomine complecti*, *quam clauſtra Monaſterii*, *cetera*, *quamvis ad eaſdem Eccleſias vel Monaſteria pertineant*, *extra immunitatem eſſe*: his iiſdem Imperatorum Capitularibus declaratum eſt, terras omnes & ditiones Abbatiarum eadem immunitate frui (2): *Volumus atque decernimus*, *ut omnes intelligant*, *non ſolum clauſtra Monaſterii vel Eccleſiæ atque caſtitia Eccleſiarum ſub immunitatis defenſione conſiſtere*, *verum etiam domos*, *& villas*, *& ſepta villarum*, *& piſcatoria manu facta*, *& quidquid foſſis aut ſepibus*, *vel etiam alio clauſarum genere præcingitur*, *eodem immunitatis nomine contineri*.

IV. Alibi rurſus eadem exemptio ad omnes effunditur Eccleſiæ fundos (3). *Placuit ne prædia cœleſtium ſecretorum dicata*, *Deoque tradita*, *a quibuſdam aliqua occaſione vexentur aut invadantur*, *ſed ſub immunitatis tuitione perpetua firmitate perdurent*. *Similiter & homines eorum*, *& omnia quæ eis ſubjecta eſſe noſcuntur*. Mulcta mox & pœnitentia publica plectuntur, qui ei immunitati contumeliam fecerint: Utque ne dubites ad omnes Eccleſiæ fundos exporrectam fuiſſe hanc libertatem, & ab oneribus publicis prorſus omnibus eos fuiſſe ſubductos, vide ut conceptis verbis res alibi confirmetur. Quid enim his dilucidius vel optari poteſt (4)? *Poſſeſſiones ad religioſa loca pertinentes nullam deſcriptionem agnoſcant*, *niſi ad reſtitutionem viarum vel pontium*, *ſi tamen intra eadem loca habuerint poſſeſſiones*. *In aliis vero omnibus habeant integram immunitatem*. Quæ hic fit exceptio pontium & viarum, ea validius con-

(1) L. 5. c. 45. (2) Capit. Carol. Magn. l. 5. c. 148. (3) L. 5. c. 187.
(4) L. 6. c. 107.

confirmatur immunitas generalis. Adde quod ne exceptio quidem, aut coarctatio ea ſit. Quæ enim ad muniendas vias, & ad reſarciendos pontes fiunt expenſæ, non tam ad exactiones publicas pertinent, quam ad ſumptus neceſſario Eccleſiæ faciendos ad fundorum ſuorum integritatem, & ad commodum ſuorum hominum.

V. Eccleſiæ & Clericorum ſervi, ſive Clerici ipſi eſſent, ſive laici, angariarum & ipſi publicarum immunes erant, nec ad eas poterant a Regum Officialibus, vel a publicis Magiſtratibus cogi (1). *Eccleſiarum ſervos & Epiſcoporum, vel omnium Clericorum, a Judicibus vel Actoribus publicis, in diverſis angariis non fatigari divina præcipitur auctoritate. Si quis Judicum, aut Actorum, Clericum aut ſervum Clerici vel Eccleſiæ in publicis ac privatis negotiis occupare voluerit, a communione Eccleſiaſtica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.*

VI. Quæ ſibi nova Eccleſiæ comparabant prædia, ſi qua hactenus oneribus publicis obnoxia fuiſſent, iiſdem ſubjiciebantur ſemper, niſi peculiari Regum conceſſione eximerentur (2). *Ut de rebus unde cenſus ad partem Regis exire ſolebant, ſi ad aliquam Eccleſiam traditæ ſunt, aut reddantur propriis hæredibus, aut qui eas retinuerit, illum cenſum perſolvat.* Et rurſus alibi (3). *Quicunque terram tributariam, unde tributum ad partem noſtram exire ſolebat, vel ad Eccleſiam, vel cuilibet alteri tradiderit; is qui eam ſuſceperit, tributum quod inde ſolvebatur, omni modo ad partem noſtram perſolvat; niſi forte talem firmitatem de parte dominica habeat, per quam ipſum tributum ſibi perdonatum poſſit oſtendere.* Quod ſupervacaneum fuiſſet declarari, niſi Eccleſiæ fundi univerſim his oneribus privilegio quodam ſuo exempti fuiſſent. Si enim Eccleſiæ res, peræque ut profanæ iiſdem exactionibus obnoxiæ fuiſſent, hæc novæ rei emptæ vel donatæ acceſſio Eccleſiis facta, nihil habuiſſet quæſtionis, quam hac declaratione ſolvi opus fuiſſet.

VII. Non abs re tamen advertimus, non ſemper res nuper Eccleſiæ partas eadem immunitate potitas eſſe. His enim duobus Capitularibus expreſſiſſime inculcatur, de terris agi, ex quibus cenſus & tributum Regi ſoleat perſolvi. *De rebus, unde cenſus ad partes Regis exire ſolebat, &c. Terra tributaria, unde tributum ad partem noſtram exire ſolebat, &c.* Erant ergo prædia nobilia, liberaque omnium prorſus onerum, & ea ſi adjicerentur Eccleſiis, pari immunitate obtinebantur.

VIII. Si qui eſſent limites fineſque immunitatis rerum Eccleſiæ, nulli plane erant perſonarum. Præter ea quæ in eam rem jam perſtrinximus, ſuperſunt & alia Capitularium Decreta, quæ nulla tergiverſatione eludi queant. Quoad ſervitutes privatorum, conſecratione ipſa ſua Epiſcopi & Presbyteri iis abſolvebantur (4): *Conſecratio Epiſcopos & reliquos Domini Sacerdotes tam a ſervilibus, quam a ceteris aſcriptitiis conditionibus ſemper liberos facit. Ideo præcipimus ut nullus ab eis alia niſi divina requirat ſervitia.* Jam vero a publicis ſervitutibus, vide ut hic rurſus Clerici univerſi exſolvantur (5). *Ut Clerici nullo fiſcali aut publico ſubdantur officio, ſed liberi ab omni humano ſervitio Eccleſiæ deſerviant.*

IX. Immunitas denique tum rerum, tum perſonarum, vide ut hoc alio rurſus Capitulari declaretur (6). *Synodali decreto ſancitum eſt, ne laici vel ſæculares de viris Deo dicatis, Eccleſiaque facultatibus, aliquid ad ſe putent vel præſumant præter reverentiam pertinere. Quorum quarumque Sacerdotibus diſponendi indiſcuſſe a Deo cura commiſſa docetur. Si quis contra hoc venire præſumpſerit, anathemate feriatur.*

X. Pontes, vehiculariæ naves, viæ, ut a miniſtris reſarcirentur, at earum ſumptuoſæ exædificationes, vel reparationes, ut a Ducibus & Comitibus, ab Epiſcopis & Abbatibus perficerentur, ita luculente Sangallenſis Monachus explanavit (7). *A majoribus autem laboribus, & maxime noviter inſtruendis, nullus Ducum vel Comitum, nullus Epiſcoporum vel Abbatum excuſaretur aliquo modo. Cujus rei teſtes ſunt adhuc arca pontis Magontiacenſis, quem tota Europa communi quidem, ſed ordinatiſſima participationis opere perfecit.* Regiæ ipſæ Eccleſiæ Epiſcoporum & Abbatum impendiis ornabantur. At ſi quæ novæ extruendæ eſſent, Ducum, Comitumque, & omnium qui terrarum Eccleſiæ beneficia obtinebant, opera & ſumptu extruebantur. *Quod ſi novæ fuiſſent inſtituendæ Eccleſiæ, omnes Epiſcopi, Duces & Comites, Abbates*

(1) L. 7. c. 212. 367. (2) L. 3. c. 86. 15. (3) L. 4. c. 37. (4) L. 6. c. 116.
(5) L. 7. c. 131. (6) L. 7. c. 147. (7) L. 1. c. 32.

tes etiam, vel quicunque Regalibus Eccleſiis præſidentes, cum univerſis qui publica conſecuti ſunt beneficia, a fundamentis uſque ad culmen inſtantiſſimo labore perduxerunt. Hujuſmodi fuit magnificentiſſima Aquiſgranenſis Eccleſia, juxtaque eam opulentiſſima Caroli Magni Regia, & Optimatum ejus Palatia, ita ſita, ſparſa, porticibuſque extructa, ut ex ſuperiore Regiæ ſuæ faſtigio omnes & Proceres obſervare poſſet Carolus Magnus, & milites, & plebem ipſam innumerabilem, in has porticus recipientem, ubi imber, nix, gelu, ad focos ibi opportune accenſos cogeret confugere.

XI. Nec illud tacebimus, quod de Sangallenſi ipſa Abbatia ab eodem proditum eſt, plurimos ei accumulatos fuiſſe agros, non Regia munificentia, ſed privatorum donis; cumque illis ea de cauſa Defenſor nullus eſſet, Ludovicum ipſum Pium Defenſoris & Advocati partes obire voluiſſe (1). *Quod reiculæ ſancti Galli non ex Regalibus donariis, ſed ex privatorum traditiunculis collectæ, neminem ſui defenſorem vel Advocatum reperire potuiſſent, ipſe Advocatum ſe utilitatis noſtræ confiteri non erubuerit.* Cum bene multæ a Regibus exædificatæ eſſent Eccleſiæ, & longe plurium eorum defenſionem in ſe ipſimet recepiſſent, ſub tanto patrocinio tutæ deliteſcebant earum immunitates.

Cum Carolo Magno Ledradus Lugdunenſis Epiſcopus conſtare vellet rationem adminiſtratæ a ſe Lugdunenſis Eccleſiæ, illud primum oſtendit, compilata a ſe fuiſſe Edicta Regum omnia in gratiam Eccleſiæ ſuæ promulgata, quibus poteſtas ſibi fiebat emendi & acquirendi, ad Eccleſiæ ſuæ res augendas & loca, ut nemo de his incrementis jure conqueri poſſit. *Inſuper juſſimus fieri decreta priſcorum Regum Franciæ, ut quemadmodum ipſi ſtatuerunt monumenta emendi, & augendi locum in omnibus rebus quas ad præſens habere videntur, vel in futuro Deo auxiliante acquirere poterunt, ſine ulla querimonia per ſæcula poſſideant.* Hinc patet id ſtuduiſſe Epiſcopos, ut Regia impetrarent diplomata, quo emere, aut alias comparare poſſent, agros, domos, loca quælibet, nullo onerum publicorum nexu ſibi pertimeſcendo.

XII. Si percunteris autem ecquid cauſæ eſſet, quamobrem terras Eccleſiæ tam liberaliter Reges exactionibus omnibus exonerarent, quæ veluti publicæ ſunt ſervitutes, nec idem ſibi licere vellent in Parochialibus Eccleſiis abſolvendis a peculiarium dominorum ſervitiis. Reſpondebo, quod ad Clericos ipſos, & ad eorum perſonas attinet, unam & eandem rem fuiſſe. Hos enim Rex oneribus publicis omnibus eximebat; at eo quo ſervi peculiaribus dominis devinciuntur nexu, non abſolvebat niſi Presbyteros & Epiſcopos, ut ſupra diximus. Singulis enim dominis permittendum erat, ut pro arbitrio, pro pietatis & religionis æſtu ſervitutis vinculo ſolverent eos, qui ſe Clero dicari cuperent, vel jam dicati eſſent. Ergo nec cogendi illi erant, ut relaxarent ſervitia, quæ ſibi ex Eccleſiæ terris erant præſtanda. Neceſſitas tantum illis ea gemina indicebatur, ut ſervitio omni abſolverent & Presbyterum, & Manſum Presbyteralem, quod Parochi patrimonium erat. Reliqui agri Eccleſiarum Parochialium, uti & Diaconi, Subdiaconi, ceterique Clerici pietati Seniorum permittebantur, ut antiqua ſervitutis jura in eos ſua vel retinerent, vel relaxarent. At reges ſummique Principes largitatis & munificentiæ laude præcellentiori clareſcere avebant illi quidem; ideoque quos Rex cœleſtis idemque æternus Pontifex Regni & Sacerdotii ſibi ſui miniſtros delegit, eos & libertate & immunitate frui volebant, tanto miniſterio conſentanea.

XIII. Claudet hoc Caput Agobardus pulcherrima commentatione ſua in illum Evangelicæ hiſtoriæ locum, ubi dicitur Chriſtus cenſum ſolviſſe, non ex illo ſacro penu, in quod Apoſtoli eleemoſynas in futuros uſus recondebant: ſed ex ſtatere cœlitus oblato, & ex ore piſcis eruto. Illud ſacrum penu ait Agobardus ex ſanctis Patribus, dicatum fuiſſe alendis pauperibus, ſuſtentandis Diſcipulis, Feſtis celebrandis: ideoque ineffabili quadam ſapientia Chriſtum nihil ex eo decerpi voluiſſe, ut hinc eluceret, quem in uſum fundi redituſque Eccleſiæ ſint expendendi (2). *Reſponſum eſt a Doctoribus Eccleſiæ, quia Dominicè loculi in pauperes & in dies feſtos expendebantur, & cum egiſſet neceſſitas, in alimenta Diſcipulorum Domini, noluiſſe Dominum rem pauperum in publicam exactionem mittere; ſed omnipotenti virtute, quod utique pauperum non erat, de mari tollere & fiſco reddere voluiſſe, ut formam daret diſcipulis, quam Eccleſiæ commendarent.*

CA-

(1) L. 1. c. 15. (2) L. de diſpenſ.

CAPUT XXXVII. *P. 3. l. 3. c. 6.*

Immnnitas Clericorum & fundorum Eccleſiæ ſub Imperio Caroli Calvi, & ſucceſſornm.

I. Sub Carolo Calvo viguit priſca Eccleſiarum Parochialium & Parochorum immunitas adverſus Seniorum ſervitutes.

II. Variæ ad id probationes.

III. In illud Capitulare aliqua obſervantur. Quæ agricolarum ſervitus?

IV. Qui jus eſſet Eccleſiæ novos comparare fundos?

V. VI. Confirmantur antedicta de Francis & de Gallis.

VII. Quadruplices in Eccleſiam exactiones ex Hincmaro.

VIII. Exactio extraordinaria ad ſummovendos Normannos.

IX. Quo fuerint loco immunitates ſacræ ſub Caroli Magni ſucceſſoribus?

X. Obſervantur rurſus aliqua in manſum Presbyteralem.

XI. Græcorum diſciplina quoad immunitates.

I. IDem fnit modus, iidem fines immunitatum Eccleſiæ ſub Caroli Magni & Ludovici Pii ſucceſſoribns. Concilium Meldenſe anni 845. ſupralaudata Caroli & Ludovici Capitularia confirmavit, ut Canonicis regulis accommodata: ad exemptiones manſi Presbyteralis, decimarum, oblationnm, adde & ſervornm, qui villa & cœmeterio quodammodo includebantur. Verum non minus dilucidum eſt hæc non ſpectare, niſi ad ea Seniorum peculiarium jura, quæ illi ſibi quaſi deberi onera confidebant (1). *Ut ſecundum canonicam auctoritatem & Conſtitutionem domni Ludovici Imperatoris, de agro Eccleſiaſtico & manſo, ac mancipiis, quæ ipſe ſuis Capitulis conſtituit, vel ſi quilibet pro loco ſepulturæ aliquid largitus Eccleſiæ fuerit, neque de decimis & oblationibus fidelium, cuiquam Presbytero aliquem cenſum perſolvere cogat, &c.* Et non multo poſt: *Quod ſi quis fecerit, communione uſque ad ſatisfactionem privetur, & regia poteſtate hoc emendare legaliter cogatur.*

II. Ex Capitularibus Caroli Calvi mira hic nobis affulgebunt elucidamenta. Hinc enim comperimus, cum agricolæ & coloni terrarum, tum fiſci, tum Eccleſiæ, ſtatuiſſent villas ſuas divendere, & hæreditates proprias, non aliis tantum agricolis, ſed Clericis etiam & Parochis, & quibuſvis denique; eas ad anguſtias & vaſtitates veniſſe vicos nonnullos, ut ordinarius jam ex iis cenſus ſolvi non poſſet, nec internoſci, qui cujuſque villæ agri eſſent. Cui malo ut medicina fiat, hic edicitur, ut quidquid præter Seniorum voluntatem diſtractum fuerit, iiſdem villis viciſque reſtituatur, ut & ſoliti cenſus perſolvi queant (2). *Et quoniam in quibuſdam locis coloni tam fiſcales, quam & de caſis Dei ſuas hæreditates, id eſt, manſa quæ tenent, non ſolum ſuis paribus, ſed & Clericis canonicis ac villanis Presbyteris, ſed & aliis quibuſcunque hominibus vendunt, & tantummodo Cellam retinent. Et hac occaſione ſic deſtructæ ſunt villæ, ut non ſolum cenſus debitus inde non poſſit exigi, ſed etiam quæ de ſingulis manſis fuerunt, jam non poſſit agnoſci. Conſtituimus, ut præcipiatur a noſtris miniſterialibus & a miniſtris Eccleſiaſticis, ut hoc nullo modo de cetero fiat, ne villæ diſtructæ atque confuſæ fiant; & quidquid de ſingulis ſine licentia dominorum vel magiſtrorum per quoſcunque venditum eſt, recipiatur, & ſingulis manſis de quibus terræ venditæ ſunt, & de quibus cenſus decidit, propter eorum impoſſibilitatem, qui manſa deſervire non poſſunt, reſtituatur; & juxta qualitatem vel quantitatem terræ, vel vinearum ad ſingulos manſos pertinentium, poſtquam reſtaurati fuerint, ab unoquoque manſo cenſus ad partem dominicam exigatur.* Ea ſunt verba Edicti Piſtenſis, anno 864.

III. Sunt autem hic complura obſervanda, quæ non oſcitantem deſiderent Lectorem. 1. Hos *colonos* vere ſervos fuiſſe, quanquam moderatior eſſet ea ſervitus: & nec potuiſſe eos ſuas aut diſtrahere villas, aut derelinquere, ut alio demigrarent. Cum ipſi, tum filii eorum affixi erant glebæ, villæque, ut eam colerent, & pro ejus modo cenſum perſolverent. 2. Nec ejuſdem omnes qualitatis, vel quantitatis hæ villæ erant. *Juxta qualitatem vel quantitatem terræ vel vinearum ad ſingulos manſos pertinentium.* 3. Itaque nec manſus ipſe Presbyteralis ejuſdem forſan erat ſemper modi. Prædium erat, ſuis agris, ſuis vineis cinctum, nunc tenuio-

(1) Can. 63. (2) Capit. Car. Calv. Tit. 32. n. 30.

Digitized by Google

tenuioribus, nunc amplioribus. 4. Planum eſt non hic agi, niſi de ſervitutibus vicorum, agrorum, ruſticorum Senioribus propriis obnoxiorum, quibus cenſum pendebant. Unde & hi Seniores nunc Clerici erant, nunc laici Nobiles, nunc Reges ipſi, ut ex hoc patet contextu. 5. Ubi ergo hi vetantur coloni, ne villæ ſuæ agros vendant, vel Parochis, vel Clericis aliis, non eo id pertinet, ut prohibeat Rex novas ab Eccleſia terras & ditiones acquiri, aut ut agros Eccleſiæ publicis ſubjiciat oneribus. Aliena hæc omnino ſunt omnia. Æque enim interceditur, ne aliis quibuſcunque, atque ne Clericis ſuos hi coloni agros vendant: *Sed & aliis quibuſcunque hominibus vendunt*. Nec ſecus prohibentur coloni Eccleſiæ, ſuas aliis villas terraſque diſtrahere, quas ab Eccleſia habent. Coloni certe hic ex parte aliqua ipſiſſimi ſunt dominii Regii cultores, quibus & id interdicitur, ne quid divendant, ne eo tandem res evadat, ut cenſus ſolvi non poſſit. Verum hic Rex non aliter ſpectatur, quam ut privatus quiſque dominus, ſive Senior, cui ſuum ſit patrimonium, ſui agri; & cujus tam coloni, quam agri eadem lege conſtringantur, atque agri & coloni Eccleſiæ. *Coloni, tam fiſcales, quam de caſis Dei*. 6. Illud quoque planum eſt, Clericos harum villarum dominos, *Magiſtros* potius dici, quam *Dominos*; quod dominari minus addeceat Clericos. Et hinc forſan & in vernaculam Francorum linguam irrepſit, ut qui Latine domini, Gallice Magiſtri (1) vocentur. *Senioris* enim vox in Conciliis, & in Capitularibus medii hujus ævi uſitatiſſima, pro domino illa quidem uſurpatur; ſed ita tamen ut ejuſdem ſpem faciat ſuaviſſimæ dominationis. *Quidquid venditum eſt ſine licentia dominorum, vel Magiſtrorum*. Sæculares ergo Domini, Clerici *Magiſtri*. Sed nihilo tamen minus ab his ſervis ſuis Eccleſia, æque ut Rex a ſuis, jura eadem dominicalia, & cenſum exigebat. Unde & regi, & Eccleſiaſticis dominis hæc aptantur verba; *Cenſus ab unoquoque manſo ad partem dominicam exigatur*.

IV. Non ergo prohibentur Clerici nova quælibet ſibi prædia comparare. 1. Sed coloni uni domino mancipati, vetantur terras, villaſque ſuas cuicunque ſive Clerico vendere, ſive laico. Ubi & vetatur ſervus ſeipſum diſtrahere, quod cum agris ſuis, non ſui ipſe juris ſit, ſed domini ſui. 2. Prohibetur duntaxat, ne agri, & terræ iſtæ vendantur, *ſine licentia dominorum, vel Magiſtrorum*. Coloni ergo ipſi quidem non poterant agros divendere; ſed poterant ſive Magiſtri, ac Seniores diſtrahere ditiones, terraſque ſuas, ſive Eccleſiæ, ſive laicis: & comparare eas poterat Eccleſia emptione, aut donatione.

Superſunt & alia, ex quibus non paulo plus etiam lucis affundatur. Vetuit idem primum Carolus Calvus, ne Franci qui cenſum aliquem pendendum habebant fiſco Regio, ſive perſonæ, ſive terræ ſuæ ergo: vetuit, inquam, ne ſe, aut terras ſuas vel donarent, vel diſtraherent, ſive Eccleſiæ, ſive cuicunque alteri, ne publicum ærarium fraudaretur. *Ut illi Franci, qui cenſum de ſuo capite, vel de ſuis rebus ad partem regiam debent, ſine noſtra licentia ad caſam Dei, ſive ad alterius cujuſcunque ſervitium ſe non tradant, ut Reſpublica, quod de illis habere debet, non perdat*. Hinc perſpicua probatio, quidquid Eccleſia haberet terrarum, vel mancipiorum, omnibus id exactionibus exemptum fuiſſe. Ideo enim occurrebatur, ne aliquid novi compararet, ne tantundem de cenſu & fiſco Principis minueretur.

Si Franci vero quipiam hujus prohibitionis immemores, ſeſe, vel ſuos agros cuicunque dedant, mulctam indicit Rex tum danti, tum accipienti, contumaciæ pœnam non injuſtam, cogitque accipientem eodem cenſu in fiſcum defungi. *Quod ſi aut ſeipſos, aut res ſuas ad caſam Dei, aut ad alterius cujuſcunque ſervitium ſine licentia tradere voluerint, Comites vel Vicarii hoc non conſentiant, ſed ex banno noſtro prohibeant. Quod & ſi contra bannum noſtrum fecerint, ipſi qui eos ceceperint, bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolidos componant; & ſi ipſos in ſervitio ſuo habere voluerint, vel illorum res, de quibus cenſus ad partem regiam exiebat, tenere voluerint, cenſum, quem ipſi Franci debebant, vel qui de illorum rebus exire ſolebat, ad noſtram regiam partem componant, ſicut in præfato Capitulorum libro III. cap. XV. LXXXVI. & in libro IV. cap. XXXVI. habetur*. Ita remiſſius & indulgentius Rex agit, quam ceteri Seniores, cum ſinat & terras & perſonas utcunque diſtrahi, dari, acquiri, dum qui acquirit, mulctam pendat, & cenſum.

(1) Maiſtres.

V. Sed Caroli Magni veſtigia legens Carolus Calvus, indulgentiam ſuam ulterius etiam provexit, eodem ipſo mox capite. Conceſſit enim perſonis, ut ſeſe Eccleſiis addicerent, nulla mulcta, nullo cenſu gravandis. 2. Conceſſit ut Eccleſiæ donarent terras omnes, quas ipſi cenſuales Regis haberent, dum Eccleſia cenſum ſolveret. Tota ergo libertas Eccleſiæ annuitur & ſervos & agros comparandi, quibus ſervitia privatim Regi præſtanda imminerent, eodem cenſu pro terris tantum uſque perſolvendo. *Et quia ſicut in ſacris Eccleſiaſticis regulis invenitur, prior obſervatio durior, poſterior autem exigente cauſa inclinatior fuit: poſt hæc præfata capitula deceſſorum & progenitorum noſtrorum, hujuſmodi Francis hominibus res ſuas ad caſam Dei, vel aliis tradere ac vendere, eoſque ad divinum ſervitium converti, ſi vellent, non prohiberunt: ſicut in capitulis libri primi cap. CXXXII. & CXXXIV. & in libro ſecundo cap. XXXI. & in libro quarto cap. XIX. continetur. Si quis de talibus Francis de rebus tradere vel vendere voluerit, non prohibemus; tantum ut jus regium, quod ſibi debetur, ſine ratione non perdat. Quia injuſtas conſuetudines noviter inſtitutas imponere cuique non volumus.*

VI. Adde non hic agi, niſi de Francis, & *de iis Francis, qui cenſum debebant* Regi, vel perſonali, vel terrarum ſuarum nexu. Atqui nec Franci erant omnes, nec omnes eorum agri ei ſuberant oneri. In aliis ergo liberior erat poteſtas, ut darentur Eccleſiæ.

Adde rurſum, nec de Francis hic agi, niſi qui ſecundum Legem Francicam vitam degerent. Galli enim, qui a Francis adhuc dignoſcebantur, & qui Lege utebantur Romana, tota etiam potiebantur libertate Codicis Theodoſiani, ut ſe ſuaque pro arbitrio Eccleſiæ dederent. *De illis autem qui ſecundum legem Romanam vivunt, nihil aliud, niſi quod in eiſdem continetur legibus definimus.*

VII. Ejuſmodi probabile cum primis eſt fuiſſe exactiones, quas ſolvebat Eccleſia pro terris recens ſibi partis, iis conditionibus de quibus verba facit Hincmarus (1): *De militia quoque & vectigalibus, quæ juxta morem antiquum & ſolitum, ſecundum quantitatem & qualitatem Eccleſiarum vobis commiſſarum, ſciet exigere, B. Ambroſii verbis uti, & acta ſequi debemus;* Quibus ſubjicit Ambroſii verba: *Si Tributum petit, non negamus. Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum.* Itemque hæc Auguſtini: *Cui vectigal, & cetera quæ ſalvo Dei cultu, conſtitutionis humanæ Principibus reddimus.*

Alibi vero idem Hincmarus duas aperuit rationes alias, quibus Eccleſia Regnum & Rempublicam juvabat. Dandis nimirum terris ſuis in Beneficium iis, quos ita jubebat Regi ſtipendia facere, & cum cuneis militum in Exercitu merere (2). *Epiſcopus Beneficium talibus dare debet, qui idonei ſint reddere Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei, Deo.* Et rurſum annuis donis quibus Regem proſequebatur, de quibus, uti & de militia inferius dicemus: *Cauſa ſuæ defenſionis Regi ac Reipublicæ vectigalia, quæ nobiſcum annua dona vocantur, præſtat Eccleſia, ſervans quod jubet Apoſtolus, Cui honorem, honorem: cui vectigal, vectigal.*

Præter hæc tria tributi genera, quæ Reipublicæ ab Eccleſia pendebantur, Militiam, Dona annua, & cenſum terrarum cum conditione cenſus recens comparatarum: erat & quartum, de quo alibi Hincmarus. Jus erat illud Metatus, Paratarum, Giſtii: quo Epiſcopi & Abbates tenebantur ſuſcipere ſuis in ædibus, & alere Officiales, & Miſſos Regum, & Reges ipſos. Nec onus illud deprecatur, aut detrectat Hincmarus, dum ne eo jure quis abutatur, ne cauſas itinerum fingat, ne novas excogitet exactiones, Pipini, Caroli & Ludovici temporibus inauditas (3). *Et ut Eccleſiæ in iſto regno per occaſionabiles circadas, & per indebitas conſuetudinarias exactiones, quæ tempore Pipini, Caroli & Ludovici non fuerunt, ante annos viginti impoſitas non affligantur.* De hoc Metatus jure infra prolixius diſſeremus.

VII. Sed undecunque expiſcandæ ſunt nobis exactiones illæ novæ, de quibus expoſtulat hic Hincmarus. Cum anno 877. non poſſet Carolus Calvus Normannos Regni ſui finibus ejicere, pulcherrimas jamdiu Provincias & Eccleſias depopulantes; ſtatuit tandem ipſe ſecum eos pecunia ſummovere, a Clericis Regni perſolvenda, & a laicis iis, qui Eccleſiæ prædia beneficiario jure tenerent. Vide quid oneris impoſitum

(1) Tom. 2. p. 176. 177. (2) Ib. p. 324. 325. (3) Ib. p. 182.

ſitum ſit iis, qui Abbatias tenerent, ſive Abbates, ſive Epiſcopi, ſive Comites (1). *Unuſquiſque Epiſcopus qui habet Abbatiam, aut Abbas qui ſimiliter habet Abbatiam, aut Comes, qui æque habet Abbatiam*. Ita ſolæ ſolvebant Abbatiæ, Eccleſiæ Epiſcopales immunes erant. *De manſo ſuo indominicato*, ubi ſedem ipſe habebat, *ſimiliter & de Vaſſallorum, duodecim accipiat denarios*. De villa hominum liberorum, e cenſu domini quatuor denarios, & tantundem de cenſu villæ ipſius. *De manſo ingenuili quatuor denarios de cenſu dominicato, & quatuor de ſua facultate*. De villis ſervorum, duos denarios de cenſu domini, totidem de ſervis: *De ſervili vero duos denarios de cenſu, & de ſua facultate duos*. Epiſcopi & Abbates exigere jubebantur a ſingulis Parochis ſuæ ditionis ſaltem quatuor denarios, ad ſummum quinque. Idem exigere urgebatur Epiſcopus a Presbyteris Eccleſiarum, quas retinebant Comites, Vaſſalli & Imperator ipſe, vel Imperatrix: *De Eccleſiis quas Comites & Vaſſalli dominici habent, &c. De Eccleſiis Imperatoris & Imperatricis Epiſcopus ſimiliter accipiat prætaxato modo*. A Mercatoribus & incolis urbium, pro cujuſque modulo aliquid emungebatur (2): *De negotiatoribus, vel qui in civitatibus commanent, juxta poſſibilitatem conjectus exigatur*. Fuerat autem & anterior alia exactio pecuniæ ad placandos & eliminandos Normannos quatuor millium pondo argenti, ad eorum pondus, *ad penſam eorum*.

IX. Regnantibus Caroli Calvi filiis & nepotibus, cum eodem ſemper fuerint auctoritatis vigore Capitularia, fuere & eodem, ut apparet, loco privilegia Eccleſiarum, & ſive rerum, ſive Miniſtrorum immunitates. In Concilio Metenſi anno 888. ſub Rege Odone, confirmata eſt immunitas manſi Presbyteralis, ſeu Parochialis, expreſſius additis quatuor ſervis & eorum filiis (3): *De uno manſo, & de terris pro ſepultura datis, pro quatuor mancipiis, vel eorum procreatione, nullus cenſus deinceps exigatur*.

X. Ex his vero quatuor ſervis facili conjectura aſſequimur, quales & quanti eſſent hi Manſi, quos locorum domini & Seniores omni prorſus cenſu & exactione levare cogebantur. Præfixit operi ſuo Regino Inquiſitiones ab Epiſcopis in unaquaque Parochia faciendas, cum Diœceſin perluſtrarent. Hæc ſane non præteritur, an Parocho ſit Manſus, quatuor modiorum ſementis, & quatuor familiarum ſervilium, præter ipſam Parochi domum, curtem, & cœmeterium (4). *Si habeat Eccleſia manſum habentem bunnaria duodecim, præter cœmeterium, & curtem, ubi Eccleſia, & domus Presbyteri continetur, & ſi habeat mancipia quatuor*. Idem habetur in Capitularibus Hincmari, & in Legibus Longobardicis (5). In Charta Jonæ Epiſcopi Auguſtodunenſis Eccleſiæ datur *terra arabilis modiorum duodecim*. Modios hos duodecim, *& duodecim bunnuaria* ſuſpicari poteſt quis unum & idem eſſe. Sed mera illa conjectura eſt. Ex hac Charta illud manifeſtius eſt, Manſo plures conjunctos fuiſſe agros, ſervoſque. *Dono manſum veſtitum unum cum omni ſuppoſito, cum terris & pratis ad eam aſpicientibus, & cum mancipiis*. Valterus Epiſcopus Aurelianenſis in Conſtitutionibus ſuis Synodalibus, interponi ſolitam fuiſſe docet Epiſcopalem auctoritatem, ut cogerentur Vicorum domini Parochis dimittere Manſum omni prorſus cenſu liberum & ſolutum: *Presbyteri qui necdum dotem juxta quod in Capitularibus continetur, conſecuti ſunt, ad nos referant, & noſtro conſilio divinoque adjutorio a Senioribus ſuis impetrent. Et ſi aliquid amplius habuerint, debitum ſervitium ſuis Senioribus impendant*. Utcunque vero ſtuduerimus hunc Parochorum Manſum dilatare, a vero tamen non recedit, pleriſque Parochis pluſculum fuiſſe rerum & terrarum, quam Manſum ſuum, quæ propria dos erat Parochi. Etenim Hincmarus valde inopem eo deſcribit Parochiam, quod præter dotem & decimas haberet prorſus nihil. *Eccleſia quæ non amplius quam dotem ſuam, id eſt, Manſum cum immunitate habebat, cum decima fidelium*.

XI. Ad calcem hujus Capitis aliquid aſſuam de Græcorum diſciplina, ne in ea muti prorſus ſimus. Depromitur a Balſamone Conſtitutio Imperatoria ſui ævi, quæ omnibus exactionibus abſolvebat Cœnobia omnia & eorum ditiones, ſolvebat & neceſſitate repræſentandi aliquando chartas & titulos poſſeſſionis ſuæ: ipſa poſſeſſione & dona-

(1) Capit. Carol. Cal. tit. 42. Vide & Annal. Bertin. ann. 877.
(2) Du-Cheſne Tom 2. pag. 516. ann. 860. (3) Can. 4. (4) Cap. 13.
(5) Conc. Gall. T. 3. p. 623. Leges Longob. l. 3. t. 1. c. 45.

donatione Epiſcopi, vicem implente Tituli, etſi eo ſemper caruiſſent; denique Imperatore Eccleſiis condonante, ſiquid uſquam rerum Imperii uſurpaſſent (1). *Habere dico manſiones perpetuo dominio, ut Imperii mei donum & liberalitatem, & eis deinceps ſemper in poſterum dominari, etiamſi probabili vel non probabili de cauſa aliqua eorum, vel etiam fortaſſe omnia huc uſque detinuerunt; vel etiam ſine ullo titulo, vel ex titulo quidem qui male ſe habet, vel eſt fortaſſe falſo confictus, &c.*

Alibi denuo ab eodem Balſamone refertur (2) Nicephorus Phocas legem edidiſſe, qua vetaret fundari, vel extrui Cœnobia & Xenodochia nova, aut ullis ea terris, fundiſve donari: uti nec Eccleſias Epiſcopales ac Metropolitanas; proviſuro Imperatore, ac definituro, quid Eccleſiis opus eſſet reſtaurandis, quas paupertas labefactaſſet. Eam Conſtitutionem revocavit Baſilius Porphyrogeneta, in eam refundens innumerabiles, quæ poſtea in Imperium exundaverant, calamitates (3). *Cum legem hanc præſentium malorum cauſam fuiſſe, & univerſalis hujus ſubverſionis & confuſionis, ut quæ ad injuriam & contumeliam non ſolum Eccleſiarum, ſed etiam Dei facta ſit: maxime cum id reipſa expertum eſſet: Ex quo enim hæc lex obſervata, nihil boni penitus in hodiernum uſque diem vitæ noſtræ occurrit. Sed contra nullum penitus calamitatis genus defuit.*

Cum Emmanuel Comnenus Edicto promulgaſſet, quæ immobilia cuicunque ipſe donaſſet, ea donari ne deinceps poſſent niſi Senatoribus, vel Militiæ ducibus, alias irritæ haberentur donationes; eam legem Alexius ejus filius revocavit. At cum idem Alexius Comnenus vaſa ſacra aſportaſſet Eccleſiarum ad graviſſimas Imperii neceſſitates levandas; quanquam ſero, intellexit tamen poſtea, graviter a ſe peccatum eſſe, & exaſperatam cœlitum iram: profeſſus porro omnia reſtitutum iri, vetuit ne quid unquam ejuſmodi ſucceſſores tentarent, qua demum cunque tempeſtate Reſpublica jactaretur.

CAPUT XXXVIII. *P. 3. l. 3. c. 7.*

De Donis annuis, quibus Epiſcopi & Abbates Reges proſequebantur, ſub Imperio Caroli Magni.

I. Magnates omnes annua dona Regibus conferebant, ne exceptis quidem Abbatibus.

II. In minore Conventu annuo celebrabantur hæc dona.

III. Cœnobia pro ſuo quæque modulo dona, vel militiam ſuppeditabant. Pleraque utriuſque immunia erant.

IV. An Epiſcopi prorſus omnes dona conferrent. Luminis aliquid ex Hincmaro.

V. VI. Nova ad idem lumina, novæ conjectiunculæ.

VII. Dona extraordinaria in inſolitis neceſſitatibus.

VIII. Quæ tenues erant Abbatiæ, erant & immunes.

I. Annuis donis Regem venerabantur Magnates omnes laici & ſacri. Concilium Vernum ſub Rege Pipino, anno 755. vetuit ne eo obtentu Abbatiſſæ Cœnobiis digrederentur ſuis, conceſſo, ut dona Regia ad Palatium per Miſſos ſuos deſtinarent (4). *Et qualia munera ad Palatium dare voluerint, per Miſſos ſuos ea dirigant.* His verbis, *Et qualia munera dare voluerint*, inſinuatur libera ea fuiſſe dona non vi & neceſſitate expreſſa; certe liberum cuique fuiſſe, quanta eſſent.

II. In Comitiis, ſeu Conventibus Regni ſolemnibus offerebantur ea dona Principibus. Ita diſerte Eginhardus in Annalibus, ubi agit de duplici Conventu, quem uno & eodem anno habuit Ludovicus Pius; quorum in Poſteriore dona accepit. *Altero Conventu apud Compendium annualia dona ſuſcepit.* Ita ille ad annum 817. At ad annum 829. rurſus: *Ibi habito generali Conventu oblata ſibi annua dona ſuſcepit.*

III. Cum Comitia Regni generalia convocaſſet idem Pius Imperator anno 817. apud Aquiſgranum, Epiſcoporum, Abbatum, & Baronum conſilio uſus, definiit, Quæ Cœnobia ad ſublevandas Regni neceſſi-

(1) In Syn. VII. Can. 12. Juris Orient. t. 1. p. 150. 152. 156.
(2) In Syn. Conſt. I. & II. Can. 1. (3) Vide & Juris Orien. tom. 2. p. 223.
(4) Can. 6.

ceſſitates tenerentur annua pendere dona, & militem ſuppeditare: quæ dona tantum, reliquis neutro onere gravandis, ſed preces pro Imperio, & Imperatoris gente ingeminaturis (1). *Conſtitutum ſcribere fecit, quæ Monaſteria in Regno vel Imperio ſuo dona & militiam facere poſſunt, quæ ſola dona ſine militia, quæ vero nec dona, nec militiam, ſed ſolas orationes pro ſalute Imperatoris vel filiorum ejus, & ſtabilitate Imperii*. His ſubjungitur catalogus Abbatiarum Galliæ & Germaniæ, quarum quatuordecim tantum militem & dona ſuppeditaturæ ſint; ſexdecim dona, non militem; quinquaginta quinque admodum utriuſque oneris expertes. Tum Imperator ſcripto & ſigillo ſtatutum firmavit, & Monaſteriis diſtribuit. *His prædictis Monaſteriis Imperator ſtatutum ſcribi fecit, atque manu ſua firmavit, & annulo ſuo Imperiali ſigillare fecit*.

Ex his non injuria odoraberis neceſſaria, non libera fuiſſe ea dona; ſed & illud non neſcies partem longe maximam Abbatiarum iis obnoxiam nequaquam fuiſſe. Quanquam poſſit quis conjicere paupertatis tantum contemplatione eam immunitatem fuiſse conceſsam. *Quæ Monaſteria dona & militiam facere poſſunt*. In Conceſſione Ludovici Pii B. Anſchario facta Archiepiſcopo Hamburgenſi, cum eum Monaſterio Turholti donaret, Vaſsallos quidem Cœnobii militia abſolvit, non donis autem annuis, quæ Regi offerenda erant (2). *Homines qui ejuſdem Cellæ Beneficia habere videntur, ab omni expeditione, vel militia, ſive qualibet occupatione abſolvimus. Dona vero quæ ex eadem Cella noſtris partibus dare ſolebant, & nobis quoque ſucceſſoribuſque noſtris ſimiliter dari volumus*. Ado Monachus vitæ Scriptor B. Benedicti Abbatis Anianæ, impetraſſe eum affirmat a Ludovico Pio levationem perquam ingentem Monaſteriis iis, quæ militibus & donis Regi impenſis exhauſta prorſus eſſe videbantur. *Erant quædam ex eis munera militiamque exercentes; quapropter ad tantam devenerant paupertatem, ut alimenta veſtimentaque deeſſent Monachis*.

IV. Perſtitit & ſub Carolo Calvo eadem annuorum donorum largitio in ſolemnibus Conventibus. Unde Annales Bertiniani ad annum 868. *Rex ad Piſtas medio menſe Auguſto veniens, annua dona ſua ibidem accepit*. In Concilio quoque ad Theodoniſvillam anno 844. (3) ubi tres fratres affuere, Lotharius, Ludovicus & Carolus, inſinuata fuiſſe videntur ea dona, ubi jubentur Clerici omnes opis aliquid conferre ad Regni levationem, non precibus tantum ſuis pro Regno, & pro Rege, ſed donis etiam & auxiliis illis, quæ olim offerre conſueverant eorum Majores. *Unuſquiſque vir Eccleſiaſticus & interceſſionis adjutorium, & ſolatii quo Reſpublica indiget ſubſidium, juxta quantitatem rerum Eccleſiæ ſibi commiſſæ, ſalvo jure quod exinde diſpenſationibus debet impendi, prompte & ex animo parare & impigre, ſicut tempore anteceſſorum veſtrorum conſueverat, ſtudebit offerre*.

Duo ſunt quibus caliginis aliquid adhuc hæret, An Epiſcopi etiam ad hæc annua dona tenerentur, & an pretium, vel modus eorum adhuc in cujuſque voluntate & arbitrio poſitus eſſet. His dubiis afferet Hincmarus forſan aliquid lucis in Epiſtola Synodica ad Ludovicum Germaniæ Regem data, ubi ſumma libertate declarat, quæ ſibi inſideat animo ſententia, de publico Regni regimine. Hortatur porro ille Ludovicum, ſui ut dominii vineas, agros, prata diligenter excoli curet, ut his proventibus ſeſe, Aulamque ſuam ſuſtentet, nec oneri eſſe cogatur Epiſcopis, Abbatibus et Comitibus; divertendo ex induſtria ad eorum diverſoria, et vaſſallos Eccleſiæ variis operibus fatigando (4). Si donis annuis Epiſcopi etiam obligati fuiſſent, dolorem hinc ſuum et indignationem non diſſimulaſſet Hincmarus.

V. Aliquanto validius ducetur argumentum ex Opuſculo Hincmari *de Ordine Palatii*. Duos ibi annuos ſegregat ille Conventus, et priori interfuiſſe docet Magnates Regni omnes, tum Clericos, tum ſæculares; at poſteriori, ubi Rex annua accipiebat dona, non affuiſſe niſi Seniores et præcipuos Conſiliarios (5). *In anno placita duo. Unum in quo generalitas univerſorum Majorum, tam Clericorum, quam Laicorum conveniebat. Ceterum propter dona generaliter danda aliud placitum, cum Senioribus tantum & præcipuis Conſiliariis habebatur*. Poſſet quis ambigere, an Seniorum hic nomine contineantur Epiſcopi, ſed a veri etiam ſpecie abludit, ut Epiſcopi omnes ſuis ex Eccleſiis ad alterum hunc Conventum

[1] Du Cheſne t. 2. p. 323. [2] Bolland. t. 1. Feb. 1. p. 405. [3] Can. 4.
[4] Tom. 2. p. 138. (5) Tom. 2. p. 212.

tum advolare cogerentur. Denique ſi ex tam numeroſo Abbatum agmine triginta tantum donis annuis ex lege tenebantur, ecquis ſibi perſuadeat Epiſcopatus omnes ei oneri obnoxios fuiſſe? Non Cœnobia tantum, ſed et Epiſcopales erant Eccleſiæ, quibus ſua paupertas eandem excuſationem, eandem præſtaret immunitatem.

Regem tradit ibidem Hincmarus vacaſſe accipiendis donis & ſalutandis Proceribus, dum in Conventu diſcuterentur negotia (1). *Interim dum hæc in Regis abſentia agebantur, ipſe Princeps reliquæ multitudini, in ſuſcipiendis muneribus, ſalutandis Proceribus occupatus erat.* Legatorum undequaque adventantium dona ſuſcipiebat Camerarius, & ſi quid ibi controverſiæ emergeret, ad Reginam referebatur. *De donis vero diverſarum Legationum ad Camerarium aſpiciebat, niſi forte jubente Rege, tale aliquid eſſet, quod Regina ad tractandum cum ipſo congrueret.* Jam ſuperiori capite confirmavit Hincmarus, his annuis donis ſatis feciſſe Eccleſiam juſſioni Pauli, ut honor & vectigal Regibus dependatur (2). *Cauſa ſua defenſionis Regi ac Reipublicæ vectigalia, qua nobiſcum annua dona vocantur, præſtat Eccleſia, ſervans quod jubet Apoſtolus, Cui honorem, honorem: cui vectigal, vectigal præſtate Regi ac Defenſoribus veſtris.*

VI. Nec deſunt tamen quæ perſuadeant ipſos quoque annua dona perſolviſſe Epiſcopos, peræque ut Abbates, ac Comites. Ac primo quidem Chronicum Sancti Arnulphi, ad annum 833. *Condictum publicum Lotharius Calendis. Octob. in Compendio habuit. Ibique univerſi Epiſcopi, Abbates, Comites & univerſus populus convenientes, dona annualia ei præſentaverunt, fidelitatemque promiſerunt.*

In Epiſtola turſum ſua Frotarius Tullenſis Epiſcopus teſtatum facit, & dona ſe ad Palatium miſſitare ſolitum, & optimos quoſque equos (3). *Nam ad horum itinerum incommoda, quæ vel tunc egimus, vel acturi ſumus, ſeu ad dona Regalia, quæ ad Palatium dirigimus, pene quidquid ex optimis equis habemus, diſtribuere compulſi ſumus. Pauci qui remanent, hue uſque equabus progignendi cauſa inhæſerunt.* In annuis donis fuiſſe & equos, utcunque ex Adone Viennenſi colligi poteſt, ubi Pipinum Regem perhibet devictis Saxonibus tributum indixiſſe equorum trecentorum ad annua dona. *In tantum ut dona annualia eis impoſueris per ſingulos annos Francis deferre trecentos equos.*

In Annalibus Bertinianis cenſus quem Regi Dux Britanniæ ſolvit, quinquaginta æquat argenti pondo. Ita enim ibi ad annum 864. *Carolus in loco Piſtis placitum habet, in quo annua dona, ſed & cenſum de Britannia a Salomone Britannicorum Duce ſibi directum, more prædeceſſorum ſuorum, quinquaginta ſcilicet libris argenti recipit.* Poſtremis his exemplis Clericos contineri nemo facile exiſtimabit.

VII. Datis ad Ludovicum Sandionyſianum Abbatem Epiſtolis ſignificat Lupus Ferrarienſis Abbas, miſſa ad Regem a ſe dona eſſe, quæ poſtulaſſet. Nec inde tamen univerſim effeceris, ut donis modum pro libitu ſuo Rex poneret. *Debita dona, quæ per vos Rex juſſit, direxit; quæ ut ei grata fiant, veſtra benevolentia non aſpernabitur procurare.* Alia ex Epiſtola (4) conſtat gemmas ab eo ad Regem miſſas. Sed inter has Epiſtolas illa eminet, qua teſtatur ſe vehementer commotum infortunio Regis, ad eum miſiſſe quidquid donorum potuiſſet accumulare. *Regis noſtri adverſitati condolens, & ereptioni ſupra modum congaudens, inſtar illius Evangelicæ viduæ, quæ duo minuta in gazophylacium miſit, quidquid muneris conferre potui, per vos offerendum direxi.* Unde augurari datur, in improviſis Regni Regiſque calamitatibus, nova etiam et inuſitata quædam dona ſponte ab Eccleſiis collata fuiſſe.

VIII. Id narrat Auctor vitæ Sancti Meinverci Epiſcopi Paterbonenſis, de Abbatia quadam Germaniæ certatum diutius fuiſſe inter Imperatorem et Comitem: adjudicatam tamen illam tandem fuiſſe Imperatori. At ubi mox exploratum fuit, nec donis, nec militia quidquam ab ea opis Imperatori poſſe conferri (5): *Quia nec facultatibus, nec miniſterialibus Regno ſervitio eſſe potuit:* Epiſcopo tandem Paterbonenſi conceſſam eam fuiſſe, qui B. Benedicti Regulam ibi curaret obſervari.

CA-

(1) Ib. p. 214. 209. (2) Ib. p. 325. (3) Ep. 21. Du-Cheſne t. 2. p. 720.
(4) Ep. 43. 76. 32. (5) Surius die 5. Jun. c. 42.

CAPUT XXXIX. *P.3. l.3. c.8.*

De jure Metatus ſive Giſtii in Epiſcopatibus & Cœnobiis ſub Imperio Caroli Magni, & ſtirpis ejus.

I. Epiſcoporum & Abbatum hoſpitio excipi Carolum Magnum, quanto illis & compendio fuit, & ornamento.

II. III. Extraneorum etiam Principum Legati eodem hoſpitio excipiendi erant.

IV. Cenſus & catalogus conſcriptus fuerat locorum ei oneri obnoxiorum, & expenſarum in ſingulis faciendarum.

V. Erant & metatus hujus Chartæ, & Metatores.

VI. Eo non infrequenter jure abutebantur tum Magnates, tum Officiales.

VII. Suberant & Laici eidem oneri.

VIII. Abutebantur & Epiſcopi nonnunquam.

IX. Regem interpellant Epiſcopi, ne Epiſcopalibus ipſo hoſpitante in ædibus, hoſpitentur & fœminæ:

X. Orant ut dominio ſuo reſtaurando & patrimonio operam det, ne ſuo in Epiſcopatibus metatu res pauperum abſumat.

XI. De metatuum Præfecto.

XII. A metatu Judicum & Officialium eximuntur Eccleſiæ.

XIII. Simillimum veri eſt, a voluntaria hoſpitalitate initium duxiſſe jus metatus in Eccleſiis.

XIV. Quantæ ad hoc expenſæ.

XV. Silentio & ſeceſſui Cœnobiorum minus conveniebat cum jure metatus.

XVI. Erant & in laude quandoque majores in divitum & Magnatum hoſpitia expenſæ.

XVII. An extra Gallias hæc diſciplina locum aliquem habuerit.

I. AB humanitate primum & ſpontanea hoſpiralitate profectum non injuria videri poſſit jus metatus, quod lapſu temporis non ſemel onerosum ac permoleſtum fuit. Et honori erat, & voluptati Prælatis, cum ad eorum ædes divertebat Carolus Magnus, largitionum ſuarum munificentia cum fœnore compenſaturus, quidquid expenſarum feciſſet. Narrat Sangalenſis Monachus, quæ Lectorem oblectent, inſtruantque, non inutili morum ejus ævi cognitione. Declinabat ſæpiuſcule Carolus Magnus ad ædes Epiſcopi itineri ſibi frequentando apporrectas; ibique non magnifice tantum eacipiebatur, ſed & ſumma munditie. Adgratulanti Principi falſe & acute repoſuit Epiſcopus: *Juſtum eſt, Domine, ut quocunque vos veneritis, omnia expurgentur uſque ad fundum.* Non fefellit Carolum dicti lepor & acumen: unde & ipſe jocans dixit, eſſe ſibi & everrendi peritiam, eſſe & implendi: ac protinus feudo Regio non procul poſito Epiſcopum & Eccleſiam ejus donavit (1). *Ex aliis alia intelligens dixit ad eum, Si evacuare novi, & replere didici. Et adjecit, Habeas fiſcum illum, Epiſcopatui tuo proximum, & omnes ſucceſſores tui uſque in ſæculum.* Frequens erat & alterius Epiſcopi hoſpes Carolus, quod iter illac crebro emetiendum ſibi eſſet. Huic cum improviſus aliquando advolaſſet, & quidem feria ſexta, cumque piſcium unde unde copia daretur nulla, nec vellet Princeps carnium quidquam deguſtare: plurimo Epiſcopus caſeo menſam inſtruait. Extimam ſuperficiem ejus cum abraderet Carolus, mira illum & ſuaviſſima ſimplicitate Epiſcopus ſubmonuit, id lautiſſimum eſſe, quod rejiceret. Juſſit tum Carolus, ut quotannis duos currus ad Aquiſgranenſe Palatium mitteret his caſeis onuſtos; at tertio demum anno Epiſcopum optima remuneratus eſt Carolus villa, ut hinc tritici & vini copia idonea Epiſcopali familiæ abunde ſuperaret.

II. Sed quanta Imperatoris & comitas enitebat & liberalitas in Epiſcopos, Abbates & Comites, penes quos hoſpitabatur: tanta & alacritas ab his deſiderabatur. Si ceſſarent, curabat Carolus, ut mox ipſos negligentiæ ſuæ pœniteret. Legatos Perſarum idem ipſe Scriptor perhibet, Carolo inſinuaſſe ab Epiſcopis per quorum Eccleſias iter habuiſſent, hoſpitio ſe excluſos, necnon & ab Abbatibus, ac Comitibus. Excanduit Carolus, gravemque Epiſcopis mulctam indixit (2). *Omnes Comites & Abbates, per quos iidem Miſſi profecti ſunt, cunctis honoribus denudavit. Epiſcopos autem infinita pecunia mulctavit, vel damnavit.*

III. Hinc liquet eo hoſpitalitatis jure eacipiendos fuiſſe, non Imperatores modo, & ejus

(1) L. 1. c. 15. 16. 17. (2) L. 2. c. 13.

ejus Principes conſanguineos, ſed & Palatinos Officiales, atque Legatos, ultro citroque ab eo & ad eum commeantes. Liquet rurſum, etſi ante ſpontaneæ fuiſſet id humanitatis, vel caritatis forſan officium, tum fuiſſe certe neceſſitatis, qua nec Epiſcopi jam, nec Abbates abſolvi poſſent, nec Comites.

IV. Ex Capitularibus Ludovici Pii manifeſtum eſt, deſignata ab eo, & a Carolo fuiſſe loca, in quibus hoc metatus jure potirentur; nec & ipſi tantum, ſed & Legati; ut ante omnia pararentur, nec inopinato unquam obruerentur, quibus id oneris incumbebat (1). *In illis vero locis, ubi modo via & manſionatici a genitore noſtro & a nobis per Capitulare ordinati ſunt, Miſſos ad hoc ſpecialiter conſtitutos, qui hoc jugiter prævideant, habeant, ut omnia quæ ad eaſdem Legationes ſuſcipiendas pertinent, fideles noſtri ad hoc conſtituti, ad tempus præparare ſtudeant.* Definierant hi Principes ſumptum ipſum, & equorum numerum Legatis peregrinis ſufficiendum. Ut ne Francorum gentis ſplendor & gloria eorum obſcuraretur parcimonia & ſordibus, qui eos excepiſſent. *De inhonoratione Regni & Regis, & mala fama in externas Nationes diſperſa, propter negligentiam eorum qui Legationes ad nos directas in ſuis manſionibus aut male recipiunt, aut conſtitutam a nobis expenſam non tribuunt, aut paravereda dare nolunt.* Denique comminatur Princeps dignitatibus ſuis extruſum iri, qui iis ſe ipſi excluſerunt turpiſſimæ avaritiæ ſuæ infamia. *Qui noſtros honores habeant, &c. Nec noſtrum, nec Regni noſtri honorem ulterius volumus ut habeant, &c.*

His verbis innui illud videtur, Prælaturas in album fuiſſe relatas Imperii Dignitatum; cumque vel omnes, vel maxima ex parte extructæ, dotatæ, certe auctæ & locupletaræ fuerint Regum munificentia, par eſſe, ut & ipſæ conſpirent, conferantque ad gloriam Francici Imperii, maxime in hoſpitalitate fungenda, quæ Cleri amplitudini & ingenio accommodatiſſima eſt, eique tum canonicis, tum Apoſtolicis inſtitutis commendatiſſima.

V. Præmittebantur ab Imperatore Litteræ & Miſſi, ut exciperentur exterarum gentium Legati, utque ad Regiam deducerentur (2). *Aut litteeas, aut Miſſum quandocunque viderint.* Et alibi: *Si quis litteras noſtras deſpexerit, id eſt tractoriam, quæ propter Miſſos eecipiendos dirigitur, aut honorer, quos habet, amittat, aut tamdiu Legationes illuc venientes ſuſcipiat, quouſque animo noſtro ſatisfactum habeat.*

Poſſent & hæ Legationes ad Miſſos Dominicos traduci. Nam qui Miſſi, iidem & Legati dicebantur, ad circumluſtrandas Provincias. Miſſis quoque Dominicis *Tractoriæ* Principis dabantur, quibus deſignabatur, quæ illis ſpecies, quæ alimenta ſuppeditanda eſſent. Si oneroſum id erat quandoque Prælatis; erat & compendioſum, ubi Miſſorum Dominicorum obibant & ipſi munia (3). *Ut Miſſi noſtri, qui vel Epiſcopi, vel Abbates, vel Comites ſunt, &c. Accipiant ſecundum quod in ſua tractoria continetue.*

VI. Metatus jure non ſemel abutebantur Præſides & Officiales Imperatoris, ea ſe ſpe lactantes, eidem ſubeſſe & Eccleſias. Id a Carolo Magno emendatum eſt (4). *Pervenit ad aures noſtras, quod aliqui Duces & eoeum Juniores, Caſtaldi, Vicarii per ſingula territoria habitantes vel diſcurrentes, Manſionaticos & Paravereda accipiant, non ſolum ſuper liberos homines, ſed etiam in Eccleſia Dei, Monaſteeia ſcilicet virorum, puellarum, & Xenodochia, & ſuper reliquos ſervientes Eccleſiarum Dei, &c.* Solus ergo Princeps, & quos Brevi ille ſuo inſtruxiſſet, jus hoſpitandi in Eccleſia & legitimæ procurationis nanciſcebantur.

VII. Sed cum admoneat nos hoc Capitulare, Laicos ipſos eidem metatus juri fuiſſe obnoxios; Concilii Remenſis II. Patres eundem anno 813. interpellarunt Imperatorem, ut exerte Laicis præciperet officio fungi, in eos qui ad Regni commoda huc illucque commeabant. Delegabantur enim & Clerici frequenter a Principe; & qui hoſpitio tam multos ante exceperant, tum excipiebantur et ipſi (5). *Ut in ſua eleemoſyna firmiter ſtatuat Imperator, ne quilibet in ſuum pergentibus ſervitium ullatenus prohibere audeat manſionem, neque aliis quibus neceſſitas incumbit.*

VIII. Nec Laici ſoli, ſed et Præſules quandoque ultra æqui limites evehebantur, cum metatus prætextu rapinas et vim nefariam exercebant in Parochos. Cum enim Epi-

(1) Cap. L. 1. c. 16. 17. (2) Ibid. c. 16. Et. l. 4. c. 30. (3) Cap. L. 4. c. 69. 73.
(4) Conc. Gall. to. 2. p. 242. Cap. l. 1. c. 210. (5) Can. 42.

Epiſcopis ex officio incumberet, ut Imperatorem itineri ſe dantem exciperent, ut rurium patet ex Epiſtola Ledradi Archiepiſcopi Lugdunenſis ad Carolum Magnum, quem certiorem facit, extructam a ſe eſſe domum & duplicatam, qua eum excipiat: *Aliam quoque domum cum ſolario ædificavi, & duplicavi, & hanc propter vos paravi, ut ſi in illis partibus veſter eſſet adventus, in ea ſuſcipi poſſetis*. Hinc captabant auſas Epiſcopi, ut Parochos oneribus & penſionibus gravarent, aut amicos ſuos ab illis excipi, & procurari juberent. Id enim vero prohibebatur in Formula documentorum, quibus eos Metropolitanus in ipſa conſecratione inſtruebat (1). *Ne manſionaticos ſuis amicis aut ſuis hominibus a Presbyteris parari faciat. Nec etiam quaſi ad receptionem Regis vel Legationum, aut ad ornatus Eccleſiæ ſuæ faciendos, adjutoria quaſi petendo, magis autem exigendo, denarios, aut caballos, aut verres, ſeu Friskingas, aut ad iter aliquod paraveredos, aut alia qualibet accipiat, id eſt, rapiat*.

IX. Ea erant Hincmari Remenſis Archiepiſcopi documenta, ad Epiſcopos ſuæ Provinciæ ſub Carolo Calvo, quem Concilii Meldenſis Patres anno 845. ea quæ Regem deceret veneratione, ea quæ Epiſcopos addeceret conſtantia, obteſtati ſunt: ut ubi in Epiſcoporum ædibus hoſpitaretur, eas revereretur, ut ædes Deo ſacras; ne illuc fœminas pertraheret, quas & ipſam Clericorum domum ſubire nefas eſt: denique Regum ſaltem & Imperatorum, Majorum videlicet ſuorum Edictis & Legibus obſequeretur, qui diuturniori Principum hoſpitio Epiſcoporum ædes ſubduxerunt (2). *Suggerendum eſt, & ex divino mandato intimandum Regiæ dignitati, ut Epiſcopium venerabiliter ac reverenter introeat, & ſecundum ſanctam prædeceſſorum ſuorum conſuetudinem; quando orationis & debitæ ſuſceptionis gratia, in tranſitu convenienti civitatem ingreſſus fuerit, habitaculis Epiſcopalibus reverenter inhabitet, & non diverſoria fœminarum, magnificentia ſua & religio venerabilis ibidem fieri permittat. Quia ſi ſecundum Leges Canonicas in manſiones Clericorum intraitus fœminarum prohibentur, quanto magis domus Epiſcopi ab hujuſmodi inhabitatione & converſatione, etiam & a legitimo connubio conjugatorum debet immunis eſſe & aliena? Sed & immunitates præcedentium Imperatorum & Regum ab hujuſmodi longiori & diuturna converſatione & commoratione Regum & quoruncunque potentium ac ſæcularium perſonarum in Epiſcopio prohibent. Quaproter & divinitus & humanitus ſancitas divinas & humanas Leges veſtra devotio & dignitas obſervare curabit, ſi & in cœleſti regno & in terreno faciliter cupitis proſperari*. Ita magno & forti animo Præſules Regem commonuerunt, divinis ut humaniſque Legibus pareret, hoc eſt, Legibus Canonicis, & Conſtitutionibus Imperatorum, quæ fœminis aditum intercludebant ædium Epiſcopalium; quæ in iis congredi non ſinebant conjugatos; quæ denique ſummos Principes hortabantur, ne diutius unquam in illis commorarentur.

X. Illud rurſum patet ex hoc Canone, diverſatos quandoque in Epiſcopalibus ædibus fuiſſe Imperatores religioſæ ſeceſſionis, & *orationis gratia*. Simile veri eſt, eam laudem Carolo Magno, & Ludovico Pio adſcribendam; nam Carolus Calvus loci ſaltem aliquantulum dederat huic Concilii Meldenſis admonitioni. Dederat & conſilio, quo Concilii Cariſiaci Præſules Ludovicum Germaniæ Regem adhortati ſunt, ut patrimonii ſui latifundia diligentiſſime excoli juberet; ne ſæpius poſthac excurreret ad ædes Epiſcoporum, neu diutius in iis diverſaretur, vel apud Abbates, Abbatiſſas, Comites, quo non poſſint non & ipſi gravari, & Clerici pauperes complaſcoli. Quin ex patrimonii potius ſui divite penu ſpargeret, quæ ad Regiæ ſuæ, quæ ad Legatorum procurationes neceſſaria eſſent; denique ut in pauperes ipſos effunderet opulentiæ Regiæ rivulos, quando Regiæ celſitudinis ea laus eſt ampliſſima. Sic ergo ejus Concilii Patres anno 848. (3) *Laborent & excolant vineas, faciant nutrimenta, &c. Quatenus non ſit vobis neceſſe per quaſcunque occaſiones circuire loca Epiſcoporum, Abbatum, Abbatiſſarum & Comitum, & majores quam ratio poſtulat, paratas exquirere, & pauperes Eccleſiaſticos, & fidelium veſtrorum manſuarios in carricaturis & paraveredis contra debitum exigendis gravare, &c. quin potius habeatis unde ſufficienter & honeſte cum domeſtica curte veſtra poſſitis vivere, & Legationes palatium veſtrum adeuntes recipere, & ſicut ſcriptum eſt: Unde poſſitis neceſſitatem patientibus tribue-*

[1] Conc. Gall. Tom. 2. p. 660. [2] Can. 26. [3] Can. 14.

re. Quia Rex & largus debet eſſe, & non quod largitur, de injuſtitia, vel iniquitate debet conquirere.

Inculcavit & Hincmarus hoc Caput iis Commonitionibus, quibus Ludovicum Balbum Caroli Calvi filium inſtructum voluit, ad Regni regimen religioſe auſpicandum (1): *Et ut Eccleſiæ in iſto regno per occaſionabiles circadas, & per indebitas conſuetudinarias exactiones, quæ tempore Pipini, Caroli, & Ludovici non fuerunt, ante annos viginti impoſitas non graventur.*

XI. Meminit & alibi Hincmarus Manſionarii, inter Officiales Regiæ domus. Hujus erat muneris, eos commonere, penes quos Rex hoſpitaturus eſſet (2). *Inter quos & Manſionarius intererat, ſuper cujus miniſterium incumbebat, ut ſuſceptores præſcire potuiſſent, quo tempore ad eos illo vel illo loco Rex venturus eſſet, propter manſionum præparationem.*

XII. Moleſtiores erant Cœnobiis, aliiſque Eccleſiis Judices & Officiales Regii, quam Reges ipſi. Unde & aliqua Cœnobia Carolus Calvus hoc privilegio communivit, ut ne quis Judex, vel Judiciariæ poteſtatis Miniſter in iis paratas, manſionaticum, metatum, vel hoſpitii quodcunque jus ſibi vindicaret. Unum enim idemque ſonant voces illæ omnes (3), *Nullus Judex publicus, vel quilibet ex Judiciaria poteſtate, ſeu aliquis ex fidelibus regni noſtri vel ſucceſſorum noſtrorum, paraveredum, aut paſcuarium, vel manſionaticum, aut aliquam indebitam exactionem ab eis vel ſucceſſoribus eorum exigat, neque in Eccleſias aut poſſeſſiones Monaſterii, aut manſiones, aut paratas facere, &c.* Carolomannus Caroli Calvi nepos idem privilegii annuit pluribus Cœnobiis aliis, vetitis ſuis Miniſtris & Officialibus omnibus, ne ibi hoſpitarentur, vel in eorum Eccleſiis, prædiorumque villis. *Manſiones, aut Paratas facere*. Plura hujuſmodi conceſſere & poſteriores Reges. Nec recedit a vero ejuſmodi aliquid priſcos conceſſiſſe Reges; cum auctor ſit Flodoardus B. Rigobertum Remenſem Archiepiſcopum ſedulo prohibuiſſe, ne Judices & Magiſtratus, metatum, vel onera quævis alia exigerent ex agris & villis Eccleſiæ ſuæ, per omnes Gallias ſparſis: vindicata illis ſtrenuiſſime ea immunitate, quam Reges indulſiſſent (4). *Ut ſub integra immunitate omni tempore poſſent manere. Sic quoque ut nullus Judex publicus in ipſas terras auderet ingredi, ut manſiones intrando faceret, aut qualibet judicia vel xenia ibidem exigere ullatenus præſumeret.*

Solemniacenſi Monaſterio paulo effuſius annuerat privilegium Marinus Papa, anno 885. quo ne Epiſcopis quidem, vel Comitibus fas erat, ut vel in iis diverſarentur, vel quidquam juris exigerent (5). *Statutum etiam ut nullus Epiſcoporum, ſeu Comitum Manſionaticum ibi, vel Paratas, vel ſtationes requirere ſeu exigere præſumat.* His certe privilegiis excludi Reges non poterant, qui præterquam quod Cœnobiorum complurium ipſi fundamenta jecere, ea ſaltem ipſi reſtaurarunt, tuiti ſunt, beneficentia ſua & olim cumulavere, & plerumque rurſus aſpergunt, quoties ad ea accedunt.

XIII. Sed nec illud nos prætervolabit, quod ab eodem Pontifice ſubjicitur, Monachos ita exoneratos, liberalius in fideles omnes hoſpitalitatem explicaturos (6). *Sed liceat ſervis Dei ſine aliqua inquietudine Deo ſervire, & hoſpitalitatis benevolentiam, prout eis libuerit, cunctis fidelibus impendere.* Hinc edocemur potiſſimam hujus Manſionatici juris originem repetendam eſſe ab antiquiſſima hoſpitalitate, in Apoſtolicis Epiſtolis, in Synodicis Conſtitutionibus tam enixe commendatam, tam religioſe a fidelibus per plures olim ſæculorum orbes frequentata. Cujus rei & hæc aliunde probatio ſuppetit, ex Capitulari Carolomanni Regis, filii Ludovici Balbi. A Rege Parochis præcipitur, ut Parochianos incitent ad peregrinos tecto excipiendos (7). *Placuit nobis, ut Presbyteri ſuos Parochianos admoneant, ut & ipſi hoſpitales exiſtant, & nulli iter facienti manſionem denegent.*

Obſerva hic autem *Manſionem* tantum attingi, ut hoſpites tecto excipiantur, non alimenta, quæ teſtimoniis ſuprapoſitis *Parata* dicebantur. Quin ex adverſo præcipitur, ut ne quid Parochiani carius vendant hoſpitibus, quam loci incolis; alioqui querelas ſuas deponant hoſpites in aures Parochi, cujus erit operam dare, ut ea jactura ſarciatur. Procurabant ergo ſeipſos hoſpites, quibus aliquid rei erat: at tecto gratis excipi neceſſe erat, quod rariſſima tunc eſſent publica diverſoria.

XIV. Sed cum ea in Optimates hoſpitalitas

(1) T. 2. pag. 182. (2) Ibidem p. 209. (3) Spicileg. t. 8. pag. 351. 352. 356. (4) L. 2. c. 12.
(5) Conc. 321. Gall. tom. 3. p. 322. (6) Ibidem. (7) Cap. Carol. Calv. p. 471.

ſtas deflexiſſet in ſervilem neſcio quam neceſſitatem, cumque jus illud *Giſtii*, ſeu Metatus, utrumque complecteretur, tectum & procurationem, ſive ut tum loquebantur, *Manſionem* & *Paratas*: quantæ demum cumque eſſent Epiſcopalium Eccleſiarum & Cœnobiorum opes, his illæ excipiendorum Magnatum ſumptibus exhauriebantur: & exareſcebant pauperibus, quæ divitibus redundabant. Hinc captata occaſio Solemniacenſis Privilegii, de quo ſupra.

Quantum autem ſumptuum fieret in Magnatibus excipiendis, docebit nos Luitprandus in enarrandis Viti Italiæ Regis geſtis. Regno ille Francico inhiabat, & cum ad Mediomatricum civitatem adventaret, Manſionatium, ſive Vicedominum præmiſit ſuum. Epulum adornabat Metenſis Epiſcopus, Regiæ, quam Epiſcopali dignitati propius, & Gallorum ingenio in luxum propenſo accommodatius, quam ſacris iis legibus, quibus uſus patrimonii pauperum temperatur. Vicedominus Epiſcopum convenit, & tertia tantum horum ſumptuum parte contentum fore Regem ſpopondit, dummodo equum ſibi dono daret. Aſpernatus eſt Epiſcopus Regem nullo magnificentiæ Regiæ ſenſu vigentem, & id tandem perfecit, ut in Regnum Odo Vito præferretur (1). *Metenſis Epiſcopus dum cibaria ei multa ſecundum Francorum conſuetudinem miniſtraret*, &c. *Non decet ſuper nos talem regnare Regem, qui decem dracmis vile ſibi obſonium præparat*, &c. Hinc facile intelligis, quantum opum in excipiendis Optimatibus effunderetur.

XV. Erant autem & juſtiores Cœnobiis quam ceteris Eccleſiis cauſæ; ut Metatuum & Giſtii tumultibus eximerentur, mirum in modum ſuo ſeceſſui ſilentioque infeſtis. Ea ratio delibata fuit in Privilegio Solemniacenſi, ſicut & in illo Abbatiæ Sancti Cornelii apud Compendium, a Carolo Calvo conceſſo (2). *Similiter etiam totius ſilentii & quietudinis canonicæ ibi morem obſervandum, & ut a nullo exteriori hoſpite violetur, confirmamus*, &c. *Et de manſionibus*, &c. Non abſimili Privilegio idem Carolus ornavit & Sancti Juliani Brivatenſis Cœnobium, quod rurſus poſtea confirmatum eſt a Regibus Ludovico VII. & IX. *Decernimus, ut in ſupraſcripto Monaſterio nullus Regius, aut Epiſcopalis, aut Abbatialis, aut Comitalis homo manſiones ſine fratrum conſenſu accipere præſumat; vel in villis*, &c. *Nullus Judex Manſionaticos, ſive paratas accipere præſumat*. Unde liquet ſub Regibus tertiæ Francorum Dynaſtiæ perdiu adhuc locum fuiſſe eidem Metatus juri. Idem genus exempla in Germania ex vita Sancti Meinverci Paterbonenſis Epiſcopi facile eruentur (3).

XIV. Erant tamen, fueruntque ſemper imitatores effuſiſſimæ ſanctiſſimæque largitatis Gregorii Magni, magnificentiam pene Regiam æmulantis. Celebratiſſimus ille Corbienſis Abbas Adelardus communi & uſitata non contentus hoſpitalitate, ita conſtituebat, piam inter Epiſcopos & Proceres incendendam eſſe æmulationem, certamenque honeſtiſſimum, utri plura ultro citroque largirentur; non profana opum oſtentatione, nec ſacrilega Chriſti patrimonii prodigalitate; ſed religioſiſſima Chriſti imitatione, qui dives in omnes eſt; qui opes in univerſos prorſus ſine fine & ſine modo fundit; qui amicitias & caritatem conſtringit hac donorum & beneficiorum viciſſitudine; qui denique ex ipſa cœleſti ſede ſua exemplis & factis ſuis vociferatur, Beatius eſſe dare, quam accipere (4). *Porro Regi & divitibus, noſtrorum nullus tam largus erat. Idcirco ut in omnibus Deus largitor omnium glorificaretur; Beatius inquam multoties judicans dare quam accipere*. Nec ſecus aut ſentiebat, aut animatus erat B. Udalricus Auguſtanus Epiſcopus, cum huc illucque pergentes Imperatoris Miniſtros tam prolixe ac perhumaniter exciperet (5). *Vaſſalli Imperatoris ab eo pergentes, vel ad eum redeuntes ſummo honore ſuſcepti, & in tantum ſunt opulentati, ut in nullo eos aut jumenta eorum ulla indigentia fatigaret, acceptiſque ſecum ſtipendiis itineris eorum neceſſarii, læti ab eo redirent*.

Exareſcunt opes, ubi eas effundit ſæcularis oſtentatio, non ubi caritas Epiſcopalis. Superabat ergo his Epiſcopis, Abbatibuſque, quo pauperes ſolarentur, etſi in divites omnia viderentur ejeciſſe. Alioqui alia iniiſſent conſilia, ſeque conformaſſent ſupra laudatis Meldenſis Concilii Epiſcopis, qui luctuoſis ſuis temporibus, cum vix egenorum neceſſitatibus conſulere poſſent, confidentius Regibus ſignificarunt, & ornamento ſibi, & voluptati ſemper fore Re-

(1) L. 1 c. 6. (2) Spicil. to. 10. pag. 359. 649. (3) Surius die 5. Jun. c. 114.
(4) Surius die 2. Januar. c. 38. (5) Surius die 4. Julii c. 3.

gum in Epiſcopalibus ſuis ædibus commorationem, quandiu facultas hinc non adimeretur pauperibus ſuccurrendi.

XVII. Non facile in aliis extra Gallias Regnis reperire eſt, eandem Giſtii & Manſionarii diſciplinam, quia nec facile alibi invenias tam arctam intimamque conjunctionem Sacerdotii & Regni, quanta in Galliis effulſit ſub Imperio Caroli Magni, & auguſtiſſimæ ejus proſapiæ. Horum ſane Regum largitas & Imperatorum, tanta Eccleſiæ adjecit latifundia, feuda, Ducatus, Comitatus, Principatus. Quanquam enim tunc nec perpetui, nec hæreditarii eſſent hi honores, honorumque tituli; ſed perpetua & hæreditaria fuere opima & ampliſſima prædia, quæ illi larga manu dedere, & quibus affixi poſtea ſunt illi honorum tituli & dignitatum. Pro uno metatu Feuda nobilia vidimus dari. Omnium Cœnobiorum inopia ex eorum fiſco recreabatur, ad eos ipſa recurrebant Concilia, ut ad Proviſores omnium Eccleſiarum: quibus ita demum conſtabat Eccleſiaſticæ integritas diſciplinæ, ſi temporalibus non anxiarentur & avocarentur neceſſitatibus. Ceſſabit ergo illa jam admiratio, qui proprium & peculiare Gallis fuerit hoc jus manſionatici.

Ex Græca hiſtoria unum illud addam turpiſſime factum Græci Imperatoris, quo Gallicæ gentis et Eccleſiæ gloria amplius illuſtretur. Omnium flagitiorum colluvies Nicephorus Imperator exercituum ſuorum ducibus præcipiebat, ut Epiſcoporum Abbatumque ædibus et rebus licenter veſcerentur et abuterentur, teſte Cedreno (1). *Duces quoque exercituum juſſit Epiſcopis & Clericis mancipiorum loco uti; pro ſua auctoritate in ædibus Epiſcopalibus & Monaſteriis divertere, eorumque rebus pro arbitrio abuti.*

CAPUT XL. *P. 3. l. 3. c. 9.*

De Militia, ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis.

I. Romani Pontificis & Cleri Gallicani monitis obſecundans Carolus Magnus, Epiſcopos Clericoſque alios militia abſolvit, caſtriſque dimiſit, pauciſſimis exceptis ad Sacramentorum adminiſtrationem.

II. Obſervantur aliqua in hanc legem, in Epiſcopos, & in Clericos alios, qui apud Exercitus retenti ſunt.

III. Nihilominus Eccleſiis onus incubuit ſufficiendæ Regi militiæ.

IV. Non omnes Abbatiæ ei ſuberant oneri.

V. Suberant omnes Epiſcopi, & Regiæ convocationis littera ad Metropolitanum perferebantur.

VI. Nec multo poſt Epiſcopi rurſus caſtris & exercitui affuere, & eo copias ipſi ſuas ſinguli ductavere. Probationes ſub Carolo Calvo. Quantum hinc damnorum emerſerit.

VII. Militem ab Eccleſia ſubminiſtrari, ad ejus & Regni defenſionem, Pontificibus, Conciliiſque probatum eſt. Princeps ejus inſtituti non fuit Carolus Martellus.

VIII. Perhumaniter Reges cum Epiſcopis agebant.

IX. Novis argumentis evincitur, Epiſcopos Exercitibus affuiſſe.

X. Rationes & cautiones Hincmari circa Militiam, quam per Beneficiarios laicos Eccleſia ſuggerebat.

XI. Quando poſſent hi Beneficiarii exauctorari.

XII. Complures Epiſcopi veniam exorabant, ne exercitibus ipſi adeſſe tenerentur.

XIII. Explicatur Epiſtola Joannis VIII. Papæ.

XIV. Reſpondetur ad exempla piorum aliquot Epiſcoporum.

XV. Mores Epiſcoporum Italiæ.

XVI. Quantum obſint nimia opes.

I. JAM Clerici & Epiſcopi arma induebant, & cum militum ſuorum cuneis Regiis exercitibus accedebant in omnibus propemodum Occidentalibus Provinciis; cum Carolus Magnus Sedis Apoſtolicæ obſecundans monitis, & precibus Epiſcoporum ſuorum, priſtina ſua retractavit conſilia, uſumque damnavit inſolentiſſimum, ſtatuitque ut deinceps duo, treſve, non plures eſſent in exercitu Epiſcopi, cum Presbyteris aliquot ad ſpiritales neceſſitates, & ad Sacramentorum adminiſtrationem (2). *Apoſtolicæ Sedis hortatu, omniumque fidelium noſtrorum, & maxime Epiſcoporum ac reliquorum Sacerdotum conſultu, &c. Noſmetipſos corrigentes, poſteriſque noſtris exemplum dantes, volumus ut nullus Sacerdos in hoſtem pergat, niſi duo vel tres tantum Epiſcopi, electione ceterorum, pro-*

(1) Cedren. p. 380.

(2) Ann. 800. Conc. Gall. tom. 2. p. 235. 232. Cap. l. 7. c. 91. 103.

propter benedictionem & prædicationem, populique reconciliationem; & cum illis electi Sacerdotes, qui bene ſciant populis pœnitentias dare, Miſſas celebrare, de infirmis curam habere, ſacratique olei cum ſacris precibus unctionem impendere, & hoc maxime providere, ne ſine Viatico quis de ſæculo recedat.

II. Non pauca hic ſunt quæ momenti plurimum habeant. 1. Epiſcopi ad Exercitus profecturi, a ceteris eligebantur; aut ut ne ampliores Diœceſes Paſtoribus orbarentur; aut ut ne iidem ſemper eas partes obirent, & vel ipſi vana ſæculi pompa inaneſcerent, vel eædem Eccleſiæ diutius viduarentur. 2. Curæ erat in primis, ut nec in exercitu vivis quiſquam excederet, niſi tribus his ante munitus Sacramentis, Pœnitentia, Extrema Unctione, & Euchariſtia. 3. Id oneris quoque Clericis his incumbebat, ut ſacrarum Reliquiarum pignora ad exercitum & in caſtra vectarent, tanquam inexpugnabile cœleſtis militiæ præſidium, illis demum affuturæ, qui pro religione & pietate certarent. *Ad Sanctorum patrocinia portanda.* 4. Presbyteri quoque, ſeu Caſtrenſes Eleemoſynarii ab Epiſcopis deligebantur, & mittebantur ii quidem, qui & doctrina eſſent, & pietate ſpectata (1). *Quam formam & de Sacerdotibus tenere optamus, id eſt, ut nec illi in hoſtem, niſi bene docti, & ipſi electione atque promiſſione propriorum Epiſcoporum, qui tamen tales ſint, de quorum ſcientia & vita ac converſatione omnes ſecuri eſſe poſſimus.* 5. Nec Epiſcopis fas erat his, nec Presbyteris, vel arma corripere, vel manus conſerere; tum quod ab eorum ſanctiſſima profeſſione immaniter id abhorreret, tum etiam quod Europæ gentes hactenus omnes, quæ armis & manibus pluſquam precibus Cleri tribuiſſent & ſacrificiis, afflictæ & proſtratæ fuiſſent. *Hi vero nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effuſores ſanguinum, vel agitatores fiant; ſed orationibus inſiſtant, ut &c. Gentes enim & Reges earum quæ Sacerdotes ſecum pugnare permiſerunt, nec prævalebant in bello, nec victores extiterunt; quia non erat differentia inter Laicos & Sacerdotes, quibus pugnare non eſt licitum. Hæc vero Galliarum, Spaniarum, Longobardorum, nonnullaſque alias gentes & Reges earum feciſſe cognovimus, qui propter prædictum nefandiſſimum ſcelus, nec victores extiterunt, nec patriam retinuerunt.* 6. Cumque hinc vecordes & male feriati homines obloquerentur, Clericorum manibus arma excuti, ut & Cleri honor ac poteſtas infringeretur, atque ita demum agri & prædia Eccleſiæ invaderentur; ex adverſo teſtificatus eſt Carolus Magnus, tanto cariores ſibi fore Clericos, & commendatiora eorum commoda, quanto ipſi Canonum obſervantiores forent. *Quanto quis eorum amplius ſuam normam ſervaverit, & Deo ſervierit, tanto eum plus honorare & cariorem habere volumus.* Quoad agros autem Eccleſiæ, a Laicis eos jam non paſſus eſt obtineri, niſi libera Epiſcoporum & ſpontanea conceſſione.

III. At poſtquam arma geſtare & prælio congredi prohibiti fuere Clerici, eadem illos voluit Carolus lege teneri, armatos militum globos Regis exercitibus ſuppeditandi (2). *Reliqui vero qui ad Eccleſias ſuas remanent, ſuos homines bene armatos nobiſcum, aut cum quibus juſſerimus, dirigant, & ipſi pro nobis & cuncto exercitu noſtro Miſſas, Litanias, oblationes, eleemoſynas faciant.* Spectabat id quidem ad Epiſcopos, Abbates & Abbatiſſas, quibus alibi interdicitur, ne arma aliis quibuſcunque quam vaſſallis ſuis donent, aut vendant: ſi vero abunde inſtructis vaſſallis ſuperſit armorum aliquid, jubentur Principem certiorem facere (3). *Si plures habuerint brunias, quam ad homines Rectoris ejuſdem Eccleſiæ ſufficiat, tunc Principem idem Rector Eccleſiæ interroget, quid de his fieri præcipiat.*

IV. Nec omnibus tamen Abbatiis id oneris erat impoſitum, ut copias militares ad exercitus Regios miſſitarent. In Conventu Aquiſgranenſi Ludovicus Pius, convocatis Epiſcopis, Abbatibus & Proceribus, defixit numerum Cœnobiorum, a quibus & annua dona & copias militares ſuppeditari neceſſe eſſet, ut ſupra jam diximus. Quatuordecim tantum fuere in Gallia & Germania, quæ militem ſubminiſtrare juberentur. Suis Sirmundus Conciliis hanc Abbatiarum diſtributionem intexuit (4). Epiſcopi certe hac neceſſitate nulli nobis quidem videntur abſoluti fuiſſe. Quin nec multo poſt ipſoſmet ominamur cum copiis ſuis ad Regias expeditiones profectos eſſe. Agobardum Lugdunenſem Archiepiſcopum auctor eſt Ado Viennenſis in exercitu apud Santones diem ſuum obiiſſe.

Ago-

(1) Cap. l. 6. c. 285. (2) Cap. l. 7. c. 103. (3) L. 3. c. 75. (4) Conc. Gall. T. 2. p. 685.

Agobardus apud Santones in expeditione Regia poſitus defungitur.

V. Ex Epiſtola Archiepiſcopi Trevirenſis ad Frotarium Tullenſem Epiſcopum, non hæc duo tantum dilucide colliguntur, & omnes Epiſcopos, & pauciſſimos Abbates ei legi obnoxios fuiſſe militis ſuppeditandi ad caſtra Regis, ſed & illud nobis hic non prætereundum, litteras Imperatoris ad Archiepiſcopum, vel ad Miſſum Dominicum mitti ſolitas, ut ditionis ſuæ Epiſcopos admoneret, juberetque ab illis admoneri Abbates & Abbatiſſas, hac lege devinctos, ut loco & die certo turmas militum inſtructas adeſſe curarent (1). *Notum ſit tibi, quia terribile imperium ad nos pervenit domnè Imperatoris, ut omnibus notum faceremus, qui in noſtra Legatione manere videntur, quatenus univerſi ſe præparent, qualiter proficiſci valeant ad bellum in Italiam, quoniam inſidiante Satana Bernardus Rex diſponit rebellare ei. Propterea tibi mandamus atque præcipimus de verbo domni Imperatoris, ut ſtudeas cum ſumma feſtinatione omnibus Abbatibus, Abbatiſſis, Comitibus, Vaſſis Dominicis, vel cuncto populo Parochiæ tuæ, quibus convenit militiam Regiæ poteſtati exhibere, quatenus omnes præparati ſint, ut proficiſcantur in partes Italiæ.*

VI. Quod autem rurſum Epiſcopi copias ipſi ſuas ad Regia caſtra deducere cœpiſſent, manifeſtiſſime id declarat Concilium Vernum II. anno 844. ſub Carolo Calvo. Statuitur enim ut Epiſcopi, qui militem ſuum ad expeditiones Regias non ductabunt ipſi, ſeu gravi diſtineantur ægritudine, ſeu veniam Rex fecerit, deligant aliquem ex Regiis Præfectis, cui turmas ſuas deducendas committantur (2). *Quoniam quoſdam Epiſcoporum ab expeditionis labore corporis defendit imbecillitas, aliis autem veſtra indulgentia cunctis optabilem largitur quietem, præcavendum eſt utriſque, ne per eorum abſentiam res militaris diſpendium patiatur. Itaque ſi veſtra conſentit ſublimitas, homines ſuos Reipublicæ profuturos, cuilibet fidelium veſtrorum, quem ſibi utilem judicaverint, committant, &c.*

Mirum quantum hæc Conſtitutio diſtat ab illa ſuperiori Caroli Magni, quæ non quibuſdam Epiſcupis remittebat eam neceſſitatem deducendarum ſuarum turmarum, ſed omnes omnino caſtris interdicebat, ſecundum Canones, edicebatque, ut in ſuis potius Eccleſiis reſiderent, precibuſque ſuis & hoſtiis certarent, atque communes expugnarent juſtitiæ & Regni hoſtes. Sed nec illud effugerat Carolum Magnum, quantis ærumnis & cladibus implicandum foret, ſive Caroli Calvi, ſive cujuſcunque Regnum, quod Clericorum non ſacrificia & preces ac religiones, ſed arma & pugnæ defenſarent. Concilio Verno II. excuſationis aliquid forſan & patrocinii arceſſi poteſt, ex neceſſitate cedendi voluntati Regis, apud quem tamen non diſſimulabat optatiſſimum omnibus Epiſcupis futurum fuiſſe, ut eadem omnes immunitate imperTirentur. *Aliis veſtra indulgentia cunctis optabilem largitur quietem.* Viderint alii, an eam Epiſcopis inflictam neceſſitatem ſatis excuſare illud poſſet, quod eodem Canone inſinuatur: Per Epiſcoporum ſcilicet abſentiam copias eorum dilabi ſolitas; nimirum ubi monentur Epiſcopi eum deligere ad copiarum ſuarum regimen, qui eas in officio continere maxime poſſit. *Quem ſibi utilem judicaverint committant, cujus diligentia, ne ſe ab officio ſubtrahere valeant, obſervetur.*

In Concilio Meldenſi anno 845. ſtatutum fuerat, ut Epiſcopi, qui hoc minus poſſent officio in Rempublicam fungi, ex Vaſſallis ſuis aliquem ſibi ſubrogarent, de conſilio Archiepiſcopi ſui, dum is Vaſſallus a ſpe ſuccedendi in Epiſcopalem Cathedram alienus eſſet (3). *Obſequium vero ad Rempublicam pertinens qualiter exequatur, per tales ex ſubditis & Eccleſiaſticis miniſtris, cum conſenſu Archiepiſcopi, propter pacis caritatiſque cuſtodiam, Epiſcopus ordinet ac diſponat, quos ſuccedendi in Epiſcopatu appetitus indebitus non elevet.*

VII. Sed quod hoc Capite molimur militiam illuſtrare, & militum turmam ab Epiſcopo quolibet Regibus ſufficiendam: præſtantiſſime in eo verſati ſunt Concilii Cariſiaci Præſules, ſcripta decantatiſſima illa nobis ad Ludovicum Germaniæ Regem Epiſtola. Hincmarus enim Remenſis Archiepiſcopus ejus Concilii Præſes, duarum ibi congregatarum Provinciarum nomine affirmavit, Eccleſiæ hinc opes incredibilem in modum exaggeratas fuiſſe, hinc illi ingruentium infidelium perſecutiones: unde conſilium illa tandem inierit, unum ſuarum partem aliquam effundere ad augen-

(1) Du Cheſne t. 2. p. 721. (2) Can. 8. (3) Can. 47.

gendam Regis militiam, ita demum præſidio ſibi futuram, pacis & tranquillitatis publicæ vindicem (1). *Ideo conſtituerunt Apoſtolorum ſucceſſores hoc ordinari, ut quia creverunt fidelium vota, & increverunt infidelium mala, augeretur per diſpenſationem Eccleſiaſticam regni militia ad reſiſtendam malorum nequitiam, quatenus ipſa Eccleſia defenſionem haberent & pacem, & Chriſtianitas obtineret tranquillitatem.*

Mox vero ibidem refertur illa Eucherio Aurelianenſi Epiſcopo objecta viſio, de luctuoſa Caroli Martelli damnatione, ob occupatos ab eo primum fundos Eccleſiæ, quam labem reſartam fuiſſe teſtantur a Pipino in Concilio Liptinenſi, ubi quæ in poteſtate erant Eccleſiæ reſtituit; reliqua retinuit aſſenſu Epiſcoporum & precario. Hæc Præſules Ludovico intonabant, ad invadendum germani regnum advolanti, ut edocerent, quam execrando & infando facinore Reges prædia uſurpent Eccleſiæ, quæ ſuos ipſa fundos ex parte dicavit alendæ militiæ, ad ſuam & Regni communem defenſionem, & cujus ipſimet Principes, ſicut & rerum ejus omnium profitentur tuitionem (2). *Quapropter ſicut & illæ res ac facultates, de quibus vivunt Clerici, ita & illæ ſub conſecratione immunitatis ſunt, de quibus debent militare vaſſalli, & pari tuitione a regia poteſtate in Eccleſiarum uſibus debent muniri.*

Hinc illud certe emicat, nec Hincmaro, nec ceteris hujus Concilii Antiſtitibus perſuaſum fuiſſe, vel Carolum Martellum, vel Pipinum auctores ejus primum militiæ fuiſſe, quam Eccleſia aleret: ſed ipſos Epiſcopos ejus inſtituti principes & duces præiviſſe, ad Eccleſiarum, ad rerum Cleri, ad ſacri patrimonii, ad Clericorum tutelam. Nec ab hac ſententia deviabat vel Carolus Magnus, vel ille Epiſcoporum ſub eo Conventus, de quo paulo ante verba fecimus, cum redintegrandæ Canonum in his diſciplinæ ſtudentes, Epiſcopos quidem, ceteroſque Clericos militia & caſtris ablegarent; firmarent autem priorem, ſive legem, ſive conſuetudinem, ſuggerendæ Regiis Caſtris militiæ. Si hoc illis fixum animo præceptumque fuiſſet, clades regnorum ex rerum Cleri, æque ut ex Clericorum profanatione in militiam ſæcularem proficiſci, utrique malo pari cura & ſtudio medicati eſſent. Denique in Leonem ipſum III. Papam conferri non injuria poſſe videtur eadem, atque Hincmari ſententia: cum ejus præceptionibus & monitis obtemperans Carolus Magnus hæc omnia in eum modum conſtituerit: hac quoque militia, ut mea fert opinio, Eccleſias exoneraturus, ſi & id Leo flagitaſſet.

VIII. Sed quantumvis diuturna & antiqua conſuetudine cogerentur Epiſcopi militem Regibus alere & adjicere, ad Regni, quo & Eccleſia continetur, incolumitatem, humaniſſime tamen Rex & mira quadam ſuavitate eas eliciebat ab Epiſcopis copias, ubi neceſſitas inſtaret. Teſtimonio ipſius uti fas eſt Caroli Calvi Regis, in ipſius accuſatione adverſus Wenilonem Archiepiſcopum Senonenſem in Concilio Tullenſi ad Saponarias (3): *Cum contra inimicos meos, ac vaſtatores Eccleſiæ & depopulatores Regni, cum fidelibus Dei ac noſtris perrexi, nec per ipſum, nec per debitum ſolatium, quod anteceſſores mei Reges & ego ipſe ex Eccleſia illi commiſſa habere ſolitus eram, aliquid adjutorii præbuit: præſertim cum hoc devote ab illo petierim.* Expreſſius adhuc autem in Epiſtola Synodica ejus Concilii ad Wenilonem ipſum: *Quod ſi conſueta Eccleſiæ veſtræ privaveritis militia, quam ſupplex ipſe a vobis popoſcerat.*

IX. Cum expoſtulet hic Rex, quod Wenilo Archiepiſcopus nihil ſibi in expeditione militari opis contulerit, nec *per ſeipſum*, nec per copias Eccleſiæ militum: rurſum declarat in more uſitatiori poſitum fuiſſe, ut Epiſcopi per ſeipſos militum & Beneficiariorum ſuorum turmas ad Regia caſtra deducerent. Accipe & aliud rei ejuſdem documentum ex Epiſtola Nicolai I. Papæ ad Carolum & Ludovicum Reges (4). *Quod ſubintuliſti dicendo, majorem partem Epiſcoporum omnium die noctuque cum aliis fidelibus tuis, contra Piratas maritimos invigilare, ob idque Epiſcopi impediantur venire.* Ea vel erat, vel prætexebatur cauſa, ne ſinerentur Epiſcopi ad Concilium pergere Romanum, quo Gallos & Germanos Præſules convocarat Nicolaus. Reſcripſere ad Pontificem Reges, *majorem partem Epiſcoporum*, in exercitu cum Regibus præſto eſſe. Doluit vehementiſſime Pontifici, quod in caſtris verſarentur Epiſcopi, quorum arma ſpiritalia ſunt, quorum adverſarii dæmones & ſcelerum quique ſectatores: at ſum-

(1) Ann. 858. can. 7. (2) Ibidem. (3) Ann. 859. Conc. Gall. tom. 2. p. 143. 145. (4) Epiſt. 25.

Digitized by Google

ſumptu Eccleſiæ cogi alique militem in ipſiuſmet defenſionem non moleſte tulit. *Cum militum Chriſti ſit Chriſto ſervire; militum vero ſæculi ſæculo. Quod ſi ſæculi milites ſæculari militiæ ſtudent, quid ad Epiſcopos & milites Chriſti, niſi ut vacent orationi?*

Nec diſſimulat Hincmarus ſemetipſum cum ceteris Epiſcopis in exercitu tunc fuiſſe, ad excubias adverſus Normannos agendas (1); *Quando in excubiis contra Normannorum infeſtationem degebamus*. Et in reſponſione ad ſuperiorem Nicolai Papæ Epiſtolam: *Cum domno noſtro Rege, in hoſte ex omni regno ſuo collecta, contra Brittones & Normannos illis conjunctos, ſicut & ceteri Conſacerdotes noſtri ſecundum regionum noſtrarum gravem conſuetudinem, cum ſuis vadunt; quam longe infirmitate attritus potero, cum hominibus commiſſæ mihi Eccleſiæ perrecturus*. Videtur illi quidem hanc eſſe *gravem conſuetudinem*, non ait iniquam. Propriam quidem & peculiarem profitetur eſſe Imperii Francici. *Regionum noſtrarum gravem conſuetudinem*. Sed in ea quam poſtea dedit ad Hadrianum II. Epiſtola, Epiſcopos vehementer commendat Gallicanos, qui temporibus, & neceſſitatibus obſequantur: atque ita Regem Provincias peragrantem excipiant & procurent Epiſcopalibus in ædibus ſuis, & certo illi numero militem ſufficiant: propterea nimirum quod terrenas res poſſideat Eccleſia iis legibus, quas terreni Reges ad Reipublicæ ſalutem promulgant (2). *Regio cultu eo recepto, de Eccleſiaſticis facultatibus ſicut præcipit, & quamdiu præcipit, illi & ſibi obſequentibus ſervio: ut quiete ſecundum quod inſtat tempus, cum mihi commiſſis degere poſſim. Dicit enim hanc poteſtatem ſuos deceſſores habuiſſe, quam ipſe nullius interdictione dimittet, &c. Si per jura Regum poſſidebunt poſſeſſiones, non poſſunt ut Regi de Eccleſiaſticis poſſeſſionibus obſequium non exhibeant, ſicut anteceſſores mei ſuis anteceſſoribus exhibuerunt*. Et rurſus alibi inter alia & alia Epiſcoporum munia, iſtud in præteritis non reliquit, quod neceſſitate adſtruit propugnandæ Eccleſiæ, & reddendi Cæſari, quod Cæſaris eſt. *Militiam ad defenſionem ſanctæ Eccleſiæ, ſecundum poſſibilitatis quantitatem, juxta antiquam conſuetudinem Regiæ diſpoſitioni exhibere, & ſecundum Domini juſſionem, quæ Cæſaris ſunt, Cæſari, & Deo quæ Dei ſunt reddere.*

X. His tribus veluti fundamentis adſtruit Hincmarus Epiſcoporum in hujuſmodi rebus conſilia & rationes, 1. Altiſſimas cum ea jam conſuetudo radices egiſſet, Regique certum eſſet nihil remittere, ſerviendum erat neceſſitati: vel quod caritas, quod prudentia non ſinebat, abjicienda Eccleſiarum cura. 2. Qui Regni, ii & Eccleſiæ hoſtes ſunt, in quam ſtatim redundant Urbium & Provinciarum clades. Æquitati igitur præ ceteris conſentaneum eſt, ſumptum Eccleſiæ, res Eccleſiæ regi ac defendi adverſus Regni & Eccleſiæ infeſtationes. 3. Cum Chriſtus reddi Cæſari ſanxerit, quæ ſunt Cæſaris, jam non vacat minutias conſectari diſputationum & rixarum de finibus juris auſterioris & accomodati temporibus: ſed religioſa & ſimpliciori Incarnatæ Veritatis Chriſti imitatione, reddenda ſunt Cæſari antiquiſſima hæc jura, quæ conſuetudo invexit, quæ confirmavit neceſſitas, quibus Chriſti exemplo & verbis conſecratio quædam acceſſit, ſive ſtricto, ſive humaniori tunc juri morem geramus.

His ſuam Hincmarus ſententiam muniebat rationibus, cui & alia alibi idem ipſe præſidia arceſſivit. 1. Præ ceteris omnibus impendendos eſſe Eccleſiæ proventus in alendos pauperes, hoſpites, Clericos. 2. Tum reſidua poſſe in militiam effundi, cui & addicuntur prædia quædam in Beneficium data, vel in feudum Vaſſallis Eccleſiæ, pro ejus tutela ſtipendia facturis. 3. Atqui his etiam Beneficiis, ſeu prædiis in milites collatis ſuo fungitur Eccleſia officio in Principes, & quæ ſunt Cæſaris, Cæſari reddit (3). *Porro Epiſcopus diſpoſitis quæ ſunt Eccleſiæ ac ſuis, Eccleſiaſticorum nihilominus & pauperum hoſpitumque ſubſidiis, cum de rebus Eccleſiæ propter militiam beneficium donat, talibus dare debet, qui idonei ſunt reddere Cæſari quæ ſunt Cæſaris, &c. Ad defenſionem generaliter ſanctæ Dei Eccleſiæ, ſed & ſpecialiter ipſius Eccleſiæ, &c.* Ubi & hoc addit Hincmarus, ſi quo præcipiti conſilio, vel animi levitate, Epiſcopus Beneficiarios hos laicos feudo Eccleſiaſtico ſuo ſpoliatum iret, aut eodem Beneficio fraudaret filios ei defungendo non impares, ingraveſcente patris ætate, vel eo etiam extin-

(1) T. 1. pag. 3. T. 2. pag. 299. (2) Tom. 2. p. 698. 699. 762. (3) Ib. p. 324.

extincto; poſſe hos apud viciniores Epiſcopos conqueri, tumque præteritis Civilibus Judicibus, Reges ipſos appellare.

XI. Hi nimirum Beneficiarii, & Vaſſalli Eccleſiæ, laudatis ſupra teſtimoniis dicebantur *Fideles Dei*, *Homines Eccleſiæ*: ſegregati ab iis, qui *Fideles Regis*, *Homines Regii*, appellitabantur. Percenſentur alicubi ab Hincmaro Laudunenſi Epiſcopo cauſæ juſtiſſimæ, quibus moveri poterat Epiſcopus, ut gradu moveret, ejiceretque, ac exueret quempiam ex his Beneficiariis laicis: Si Beneficii ſui Eccleſiam collabi ac ruinam facere ſineret, aut ædes; ſi ad Epiſcopum non perduceret eo numero milites, de quo convenerat; ſi Placito, vel Conventui Juridico Epiſcopi non adeſſet, quo ruſticorum querimoniis faceret ſatis (1). *Nec ad ulla Placita de conſideratione mearum neceſſitatum, ad quæ mei alii homines venerant, ipſe venerat: juſtitiam de ſuis, qui de illo reclamabant, hominibus villanis reddere unquam noluerit. Et nunc cum omnes banniti ſuiſſent in Regem, & ipſe eum aliis meis veniſſem hominibus, neque venerit, neque miſſum tranſmiſerit, &c.*

XII. Mandato Regio jubebatur quandoque Hincmarus Remenſis, juſſuſque parebat, ut Epiſcopos & Comites ad Exercitum convocaret, ita perhibente Flodoardo (2); *Hincmaro Rex idem non ſolum de rebus Eccleſiaſticis, ſed & de populo in hoſtem convocando, ut ipſe hoc ageret, mandare ſolebat: & ipſe excepto Regis mandato, tam Epiſcopos, quam Comites convocare ſolitus erat.* Non facile quanquam doctiſſimus Præſul, Epiſcoporum in Exercitu præſentiæ ita patrocinari potuiſſet, ſicut Eccleſiæ expenſis in militem, qui communes & Cleri & Regni hoſtes aut amoliretur, aut contereret. Alibi certe narrat idem Flodoardus, eundem Hincmarum reſidentiæ Epiſcopalis tunc retinentiorem, ad Comitem Theodoricum miſiſſe Catalogum militum, quem ad Regium deſtinabat exercitum, & dona, ſeu pecuniam Regi repræſentandam, tum adverſus Paganos bellum gerenti. *Theodorico Comiti mittens nomina ſuorum in expeditionem, Regiſque ſervitium properantium: Item pro muneribus argenti, quod Regi moranti ad Dei ſervitium in terra per Paganos deſerta mittebat.* In ejus erat, erat & in aliorum Epiſcoporum poteſtate ſimiliter caſtris ſemper abeſſe, armis abſtinere. At utcunque probabile ſit hos tum Epiſcopos manus cum hoſte non conſeruiſſe; conſtat tamen eorum ſucceſſores non interfuiſſe tantum caſtris, ſed & aciei & prælio. Non tacet Flodoardus (3) inſignia eorum facinora, & fortiter geſta ad Regni & Eccleſiæ ſalutem. Fuit & cum unus Remenſis Archiepiſcopus mille & quingentos milites Regio exercitui adjecit. Sed proclive & expeditum erat ſummi Numinis Providentiæ, pro Eccleſiæ & Regni incolumitate excubanti, per alios eaſdem explicare victorias.

Franconi Cenomanenſi Epiſcopo veniam fecit Carolus Rex, ut ne per ſeipſum copias ad caſtra deduceret, ſed per unum ex proximis, quem ea de cauſa donavit parte aliqua agrorum Abbatiæ Sancti Carilephi, eo extincto Abbatiæ reſtituendorum (4). *Carolus Franconi Epiſcopo conceſſit, ut hoſtes & itinera nulla faceret, ſed Adalghiſus ſuus propinquus omnia regalia ſervitia faceret pro eo, & per licentiam Franconis aliquam partem Abbatiæ Sancti Carilephi* (5) *teneret, &c.* Aldrico Cenomanenſi Epiſcopo Ludovicus Pius ejuſdem rei copiam fecit, ut ad idem munus ſubrogaret ſibi Oeconomum; aut ſi nullum in Eccleſiæ gremio idoneum haberet, aliquem ex ſæcularibus. *Oeconomum qui noſtra ſervitia faceret, &c. vel quemcunque de noſtris fidelibus, tam intra, quam extra palatium.* Porro ſanctiſſime Imperatori affirmaverat Aldricus, ſi repulſam pateretur, cogereturque toties rurſum Eccleſia ſua abeſſe, certiſſimum ſibi eſſe, abire Epiſcopatu (6). *Aſſerebat quod ſi aliter ad peragendum ſuum miniſterium otium a nobis impetrare non poſſet, magis vellet honores ſibi collatos dimittere, quam Clerum & populum ſibi commiſſum negligere, & propterea, quod abſit, perditionem incidere.*

In Epiſtolis Lupi Ferrarienſis Abbatis, ipſum perſpicimus perſæpe ea a Rege exſolvi neceſſitate deducendæ turmæ militaris ſuæ, & ſiſtendi ſe exercitui: tumque copias ejus proficiſci ſolitas *cum Comite pagi*; has quandoque Regem toto biennio retinuiſſe, ſuo ipſarum ſumptu merentes; diuturnis autem his caſtrametationibus, & Ec-

(1) Ibid. pag. 146. 160. 161.
(2) L. 3. c. 18. 26.
(3) L. 4. c. 14. 15. 16. Et in Annal. ann. 940. 941. 958.
(4) Baluz. Miſcel. tom. 3. pa. 129. 174.
(5) S. Calais.
(6) Ibidem.

Eccleſias, & Abbatias, & Vaſſallos uſque adeo exhauſtos fuiſſe, ut induciæ neceſſario concedendæ eſſent, per quas & reſpirare, & vires copiaſque reficere daretur; denique peculiares Abbatibus fuiſſe cauſas, ut ne per ſeipſos caſtra & exercitum adirent (1). *Ego, ut noſtis, hoſtem ferire ac vitare non didici: nec vero cetera pedeſtris ac equeſtris militiæ officia exequi. Nec Rex noſter ſolis bellatoribus indiget.* Ea utique ratione tot Cœnobia immunitatem conſecuta ſunt militiæ. Abbatia Sanctæ Columbæ in Diœceſi Senonenſi a Ludovico Pio ejuſmodi libertatem impetravit (2). *Ut abſque regali, aut publico ſervitio, vel quolibet Abbatis dono, aut exactione, &c.* Eodem privilegio muniri curaverat nonnullas ex ſuis Eccleſiis Tilpinus Archiepiſcopus Remenſis. *Conceſſa, remiſſaque ipſis omni quam debeant exactione militiæ.*

XIII. Urgebat quidem Joannes VIII. Epiſcopos Gallicanos (3), ipſimet ut militum copias deducerent ad Eccleſiæ Romanæ defenſionem; ſpemque oſtendebat pleniſſimæ indulgentiæ iis, qui defenſionem Eccleſiæ ſanguine ſuo conſignarent. Sed quod ad præſentiam attinet Epiſcoporum, zeli ſui æſtu abripiebatur forſan Joannes, & bona ejus venia fas erit nobis adhærere potius Leoni III. et Nicolao I. qui diverſam rationem ſupra conſectari viſi ſunt.

XIV. Nec nos etiam præterit B. Udalricum Auguſtanum Epiſcopum, alioſque eminentiſſimæ ſanctitatis Præſules, agmina ſua ad exercitum Regium duxiſſe ipſoſmet (4). Sed præterquam quod hi Epiſcopi armis nunquam cingebantur, nedum acie pugnarent: quin eorum ſimiles videantur, quos Carolus Magnus in Exercitu retinebat pauciſſimos, qui regimini animarum præeſſent, & adminiſtrationi Sacramentorum? 2. Sed nec illud abhorret a vero, ſanctiſſimos nonnunquam viros potuiſſe tantiſper ab orbita recta deflectere, & a Canonicarum Regularum obſervantia accurata, ſive per incogitantiam, ſive torrente abreptos conſuetudinis, ſive ut neſcio quo caritatis blandimento accommodarent ſe Principis voluntati, ex quo uberiores poſtea fructus ſperarent ad Eccleſiæ dignitatem & ſalutem redituros. 3. Si Hincmarus ingemiſcebat gravi huic conſuetudini, & Apoſtolicis præceptionibus adverſariæ, quibus attemperare ſe debent Epiſcopi, quid nobis augurandum, quæſo, eſt de B. Udalrico, et aliis Præſulibus, quorum memoria Faſtis Eccleſiæ conſecrata eſt? De illis exiſtimandum eſt, non ex iis quibus indoleſcebant, ſed quæ in votis habebant. 4. Eſt etiam ſimillimum veri frequenter eos veniam Principis exoraſſe, ut toto abeſſe poſſent; quod de Hincmaro & Lupo diximus. Æmulatores etiam aliquos habebat Beatus Udalricus, qui Adalberonem nepotem ſubrogari ſibi evicit ad hæc officia, & ductandi agminis militaris, & frequentandæ Aulæ. *Conceſſum eſt Udalrico avunculo, ut Adalbero ejus vice itinera hoſtilia cum militia Epiſcopali in voluntatem Imperatoris perageret, & in Curte Imperatoris ejus vice aſſiduitate ſervitii moraretur; ea videlicet cauſa, ut præfato Præſuli, Dei ſervitio & cuſtodiæ gregis commendati & utilitatibus Eccleſiæ & orationibus, ſecundum ſuum deſiderium, immorari licuiſſet.* Per Laicos his ſe fungi ſolitum officiis teſtificatur Hincmarus (5): *Curam villarum, & diſpoſitionis domus, regaliumque ſervitiorum & hoſpitum, per fideliſſimos laicos tractabat.* Franco Leodienſis Epiſcopus ſera, ſed ſeria certe pœnitentia ductus eſt, quod partes tandiu ſuſtinuiſſet non Epiſcopi, ſed Ducis (6). Itaque veniam ab Apoſtolica Sede exoravit, non ut retineret, ſed ut exueret Epiſcopatum.

XV. Italiæ Eccleſiæ & Provinciæ non tam arcte coaluerant cum Imperio Francorum, quam Galliæ & Germaniæ; hinc ne illæ quidem militares Cleri ſervitutes æque illi inhæſerant. Narrat Ratherius Epiſcopus Veronenſis, juſſos ab Imperatore Epiſcopos ſuæ Provinciæ, Clericoſque ceteros, ut Caſtrum aliquod obſiderent; excuſaſſe ipſos militiæ ſacræ & ſæcularis diſcrepantiam & conflictationem: quanquam ſtupenda alias morum corruptela & perverſitate, ſatis proderent, non religionis ſe caritate, ſed otii ac quietis ignavia tergiverſari (7). *Nam & ego ipſe quondam cum Imperiali præcepto urgeremur, Gardam obſidere caſtrum; & Epiſcopi ac Clerici iſtius Provinciæ, non quidem religionis amore, ſed laboris*

(1) Ep. 21. 24. 25. 32. 78.
(2) Append. Baluz. ad Lupum p. 506. Spicil. tom. 2. p. 582. Flodoard. l. 2. c. 17.
(3) Epiſt. 144. 125. 124. (4) Surius die 4. Julii c. 10. 12. 13. (5) Flodoard. L. 3. c. 18.
(6) Spicil. Tom. 6. p. 17. (7) Spicileg. Tom. 2. p. 170.

beris obtenderent odio, ſui hoc ordinis minime fore; petulanti ut ſæpe reſpondi ſermone: Ut non permittunt Canones Clericos pugnare, ſic nec ſtuprare.

XVI. Aptiſſime claudet hoc Caput Adelardus Abbas Corbejenſis ſanctiſſimus, qui paupertatis amorem alumnis ſuis inſtillabat, duplicis illius exaggeratione periculi, quo eos opulentia implicuerat. Primo quod abdicatis ſæculi ludibriis, & pompis tumultuoſis, in eandem relapſi eſſent voraginem, curis, litibus, anxietatibus innumeris, ad harum opum defenſionem devorandis (1). *Dicebat quod multi, non ſolum Rectores Eccleſiarum, ſed etiam ipſi ibidem Deo degentes, qui ſæculo renuntiaſſe videntur, ob id decepti eſſent, quod rebus nimis abundarent, in tantum ut ſæculo ſervire denuo cogerentur, qui mortui mundo eſſe debuerant. Quid, inquit, prodeſſe poterit, rebus propriis futuros expoliari hæredes, & rurſus eos manciperi negotiis ſæcularibus?* Secundo, quod dona Regia & militares cuneos jam ſuppeditare cogerentur ad tutelam Regni, cui ſatis conſultum eſſe poſſe non videretur, niſi aliquid ſuppetiarum ferrent ingentia illa prædia, fiſco Eccleſiæ attributa. *Conſtat igitur nos in præſenti tempore, ideo Reipublicæ deſervire, quia ipſa noſtris attenuata cupiditatibus, ex ſe ſubſiſtere non poſſe manifeſte cauſatur. Et idcirco nos infideles, qui liberi in Chriſto eſſe debuimus, facti ſumus turpiſſimæ ſervitutis etiam inviti ſervi, &c. Neque enim a nobis exigitur, quod neceſſaria tantum retinemus; ſed quia ſuperflua, ut ab ipſis dicitur, poſſidemus: & unde miſeri læti eſſe in poſſeſſione cupimus, inde anguſtamur in omni opere bono.* Tenuiora certe Cœnobia ſuperius diximus his oneribus abſoluta fuiſſe.

CAPUT XLI. *P.4. l. 3. c. 22.*

De Immunitatibus Clericorum & bonorum Eccleſiæ in Anglia poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Immunitates Eccleſiæ Anglicanæ ante Willelmum Nothum, & eo regnante. Willelmus Ruffus ejus filius illas deterere incipit.

II. Moderatam ei pecuniam obtulit B. Anſelmus ad regni defenſionem, recuſavit nimiam, reſtititque inuſitatis in Eccleſias exactionibus.

III. Magnanimitas duorum Præſulum aliorum.

IV. De exactionibus novis pecuniæ ad bellum ſacrum Palæſtinæ. De Decimis Saladinis. Petrus Bleſenſis in eas deſtomachatur, zelo ſuo ultra metas abreptus.

V. Epiſcopi, Pontifices, Concilia has Decimas exigunt aſſentientibus vehementer Regibus.

VI. Ejuſdem modi conceſſiones impetrant Reges a Pontificibus, & a Clero ad Regni neceſſitates.

VII. Exigebant & Pontifices in Eccleſiæ ſua uſus. Plura in has exactiones adnotata.

VIII. Ad Regum & Pontificum uſus exactiones aliæ. Quibus ſe Clerus rationibus adverſus eas muniret.

IX. Pontifex & Clerus hinc & hinc Regem interpellant, ut fas ſit, ut ne fas ſit exigere. Concilium generale Lugdunenſe Decimas exigi decernit ad Terræſanctæ ſubſidium.

X. Clero alternis a Pontifice ad Regem, a Rege ad Pontificem confugiente, illi quandoque conſpirant ad Eccleſiæ & Regni neceſſariam, nec ſine ingentibus expenſis defenſionem.

XI. Ad bella ſacra pecunias a Clero conferri, jus faſque erat. Præſules Angliæ rerum Eccleſiæ ſuæ temporalium tenaciores, & illiberaliores. Sacra expeditionee S. Ludovici noſtræ huic rationi & ſententiæ ſuffragantur.

XII. Rurſus Pontificum & Regum exactiones. Monachorum querelæ, Hiſtoricorum Philippicæ, uſque ad Eduardum I. Regem Quantulum eis fidei adhibendum ſit.

XIII. Recuſanti pecuniam Clero tuitionem viciſſim recuſat Eduardus, & ita cogit plura referre, quam expetierat. Parlamenta ſub eo in hodiernam formam provecta.

XIV. Exactiones in Clerum ſub Eduardo II. & III.

XV. Longe calamitoſiſſima deinceps Eccleſiæ Anglicanæ facies, ubi Vicleffus virus evomuit ſuum, & in Clerum plebi ſeditioſæ faces ſubjecit.

XVI. Compulſus eſt deniqus Clerus aſſentiri donis gratuitis, ſed ordinariis; & eo auctoramento libertates ſuas firmare, licentiam potiſſimum in ſtatos Conventus coeundi.

 I. Eduar-

(1) Surius die 2. Januar. n. 44.

I. EDuardi Angliæ Regis Leges Eccleſiaſticæ, Willelmi Nothi Regis cura compilatæ, nonnullis poſtea etiam auctæ additamentis, ita ſtatuebant, ex certa agri quantitate certam etiam pæcuniæ ſummam collatum iri, ad Piratas propulſandos; porro Clericorum agros immunes fore, quod in eorum precibus plus præſidii ſit, quam in armis (1). *De hoc danegeldo libera & quieta erat omnis Eccleſia, & etiam omnis terra, quæ in proprio dominio Eccleſiæ erat, ubicunque jacebat, nihil prorſus in hac tali redditione perſolvens; quia magis in Eccleſiæ confidebant orationibus quam in armorum defenſionibus*. Additur ibidem Eccleſiam Anglicanam ea immunitate uſam eſſe uſque ad Regnum Willelmi Ruſſi, cui cenſus conceſſus quatuor argenti numiſmatum in ſingulas terræ menſuras, nulla exceptione agrorum Eccleſiæ, cum Normannia recuperanda eſſet ex poteſtate Roberti fratris ad bellum ſacrum in Palæſtinam tunc profecti. Ea ſpe lactabantur Eccleſiæ, profligato eo bello, ſuam ſibi libertatem reſtitutum iri: ſed attrita ſemel immunitas reſarciri poſtea nunquam potuit. *Hanc igitur tenuit Anglorum Eccleſia libertatem, uſque ad tempora Willelmi Regis Junioris, qui Ruſſus vocabatur: donec eodem. a Baronibus Angliæ auxilium requirente ad Normanniam retinendam de Roberto fratre ſuo Jeruſalem proficiſcente, conceſſum eſt ei, non lege ſtatutum tamen, neque firmatum, ſed hac neceſſitatis cauſa ex unaquaque hida ſibi dari quatuor ſolidos, Eccleſia non excepta. Dum vero collectio cenſus fieret, proclamat ſancta Eccleſia, ſuam repoſcens libertatem: ſed nihil profecit*. Ita leviſſimis initiis orta lues latiſſime poſtea ſerpit. Qui Willelmi Anglorum debellatoris geſta mandavit litteris, hac illum etiam laude exornat, procul eum fuiſſe ab eorum moribus Principum præpoſteris, quibus & rapere & effundere voluptati eſt: quique has diruunt, vel expilant, ut alias ditent extruantque Eccleſias. Ipſum ex adverſo ſi quid ab Eccleſiis accepiſſet, multo cum fœnore reſtituiſſe (2): *Potentes nonnunquam ſanctis inique largiuntur. Spoliant Eccleſias, & rapinis ipſas alias ditant. Rex vero Guillelmus nunquam niſi bonitate ſinceram ſibi famam comparans, donavit vere ſua. Abundantes Eccleſiæ tranſmarinæ aliqua ei libentes, quæ in Galliam transferret, dederunt, quoniam ea multuplo redemit rebus aliis.*

II. Primus ergo atterendarum Anglicanæ Eccleſiæ immunitatum auctor fuit Willelmus Ruffus. Et in Normanniam trajicere meditanti, & ingenti pecunia egenti, narrat B. Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus, non mediocrem a ſe ſummam amicorum perſuaſione ultro oblatam fuiſſe: Rege vero eam ut minorem recuſante, & majorem depoſcente, ſuæ ſe excuſaſſe Eccleſiæ tum paupertatem. Gratulatus eſt ſibi ſanctiſſimus Præſul, & de ultro oblata Regi pecunia, ne quid obloqui aut conqueri poſſet: & de eadem recuſata, ne quid videretur pecuniæ numeraſſe pro dono Archiepiſcopatus (3). *Paulo poſt Rex noſter iturus in Normanniam, multa pecunia indiguit. Antequam a me quidquam peteret, conſilio amicorum promiſi illi pecuniam non parvam: novit Deus qua intentione ſprevit quaſi modicam, ut plus darem; ſed nolui. Gratias Deo, quo miſerante ſimplicitatem cordis mei hoc factum eſt; ne ſi nihil aut parum promiſiſſem, juſtam videretur habere cauſam ireſcendi, aut ſi accepiſſet, verteretur mihi in gravamen & in ſuſpicionem nefandæ emptionis*. Si preces & poſtulata Regis prævertit Anſelmus, ſi ſponte ſua *promiſit pecuniam non parvam*, quid de ceteris ominabimur Angliæ Clericis & Epiſcopis? Neminem enim præterit, quam inexorabilis & indeflexa Anſelmi eſſet conſtantia in obſervandis canonicis inſtitutis, & in tuendis Eccleſiæ libertatibus (4). Non injuria ergo hinc exprimemus, poſſe intactis Eccleſiaſticis immunitatibus, conferri aliquid a Clericis & Epiſcopis, quo Principis & Regni neceſſitates inuſitatæ releventur. At ubi immoderata Rex flagitavit dona, conſtanter recuſavit Anſelmus. Poſtea vero cum Henricus I. Willelmo Ruffo ſucceſſiſſet, & mulctas pecuniarias extorqueret a Presbyteris, qui minus morigeri erant decretis Concilii ab ipſomet Anſelmo habiti: litteras ad eum dedit Anſelmus multa obſervantia, caritate, querelis refertas, quod jus invaderet Epiſcoporum proprium, atque ita pecuniis præter leges Eccleſiæ exigendis cœleſtis iræ vindictam provocaret (5). *Quod hactenus inauditum & inuſitatum eſt in Eccleſia Dei de ullo Rege & de aliquo Principe. Non enim pertinet ſecundum legem Dei hujuſmodi culpam vindicare, niſi ad ſingulos Epi-*

(1) Cap. 11. (2) Du-Cheſne Scriptor hiſt. Norm. p. 211. (3) L. 3. Ep. 24.
(4) Eadmer. hiſt. nov. L. 1. & 2. (5) L. 3. Ep. 199.

Digitized by Google

Epiſcopos per ſuas Parochias, & ſi Epiſcopi negligentes fuerint; ad Archiepiſcopum et Primatem. Timere debetis, quia pecunia taliter accepta, ut taceam quantum noceat animæ, non tantum adjuvabit terrena negotia, cum expendetur, quantum poſtea perturbabit. Triplex ergo Anſelmus ſpecimen edidit, & moderationis animi & conſtantiæ ſuæ, dum & egenti Principi pecunias ultro offert, dum ultra modum exigenti reluctatur; dum novis & iniquis exactionibus intercedit.

III. Nec diſſimilis fuit, nec multum diſſimili in cauſa Radulphi fortitudo Epiſcopi. Cum enim Henricus idem Rex gravibus exactionibus Presbyteros fatigaret, interdicto Diœceſim ſuam ſubjecit Radulphus; ſacram pſalmodiam conticeſcere juſſit, occludi fores Eccleſiæ, & vepribus ſepiri. Illi primum ut inconſideratius agenti iraſci & obtrectare Rex; cum exactiones tamen revocaſſet, mox Præſulem admirari, exoſculari, cumulare beneficiis. Uſque adeo magno ſunt plerumque & excelſo animo Reges, & abſterſis tandem neſcio quibus nubeculis, ubi ſe ſibi reddidere, ubi ſe audiunt, non admirari non poſſunt virtutes ſplendidiores, etiam ſibi tum adverſantes. Audiendus hic qui hæc narrat Willelmus Malmesburienſis (1): *Verumtamen religio & animoſitas viri magnam ſibi apud Regium animum laudem paravit; ut ipſi omnia remitteret, ſubinde dictitans pauperem eſſe Epiſcopatum, Eccleſiam eſſe abſumptam, non debere tributis expilari, ſed oblationibus augeri. Ita conſtans innocentia hominem ſpectabilem fecit, ut Rex, qui aliis auferret, ipſi libens & ſubmiſſus daret.* Cum denique fortuito incendio conſumpta fuiſſet Radulphi Eccleſia, donis maxime regiis inſtaurata fuit. *Denique Eccleſiam ſuam quam a novo fecerat, cum fortuitus ignis peſſumdediſſet, liberalitate potiſſimum Regis brevi refecit.*

His merito accedet Hugo Lincolnienſis Epiſcopus, ille libertatum Eccleſiæ vindex invictiſſimus, qui Regi Richardo mille marcas argenti appendit, ut Eccleſiam ſuam eximeret dono annuo Regibus perſolvi ſolito, quod quale fuerit, declarat Rogerius (2): *Hugo dedit Richardo Regi Angliæ mille marcas argenti pro libertate Eccleſiæ Lincolnienſis redimenda. Rex vero ex conſuetudine Regum Anglorum prædeceſſorum ſuorum petiit ab Epiſcopo Lincolnienſi ſingulis annis unum mantellum furratum de ſabellinis, & pro hujus mantelli quieta clamantia in perpetuum ab ipſo Rege & hæredibus ſuis prædictus Epiſcopus Lincolnienſis dedit Regi præfatam pecuniam, & recepit a Rege chartam ſuam de quieta clamantia.* Facile conjicies ei juri obnoxios fuiſſe ceteros Angliæ Epiſcopos omnes. Alioqui ad id nec ſolvendum, nec redimendum, animum adjeciſſet Hugo. Nec a veriſimili diſſidet, gratuita primum & libera fuiſſe ea dona; quæ ut ſolet, poſtea patrona & vindice conſuetudine, neceſſaria evaſerint.

IV. Sed quæ tum Decimæ indici cœperunt mobilibus bonis Cleri & populi, ad noſtrarum in Palæſtina nuper partarum urbium et Provinciarum defenſionem, quanquam liberæ erogationis nomine primo invaluiſſent, poſtea tamen exigi & extorqueri imperioſius cœpere. Tum vero excandeſcere & bacchari etiam cœpere non pauci immunitatum Cleri defenſores. Non pauca hinc in fiſcum Regum deflectebantur; quin vel in ſacra Palæſtinæ bella de rebus Cleri decidi aut corradi quidquam, impatientiſſime ferebant aſperiores aliqui Cleri immunitatum patroni. In his Matthæus Paris ad annum 1188. *Eodem tempore decima pars mobilium generalis conceſſa per Angliam, ut collecta ad ſubventionem Terræ ſanctæ impenderetur, tam Clerum, quam populum exactione violenta perterruit, quæ ſub eleemoſynæ titulo vitium rapacitatis incluſit.* Diſplicebat & Petro Bleſenſi, Archidiacono Bathenſi in Anglia, quod ad Palæſtinas expeditiones a Clero Gallicano pecuniam Rex exigeret. Vehementes ab eo in eam rem datæ ſunt Epiſtolæ ad Epiſcopum Aurelianenſem, quo ipſum, & per ipſum reliquos Galliæ Epiſcopos concitaret, ut ei ului intercederent. Quid enim perverſius, quam ad Eccleſiarum defenſionem Eccleſias alias deprædari? aras veſtire & ornare non manubiis hoſtium, ſed ſpoliis Sacerdotum? Chriſto juſtitiæ totius fonti offerre injuſtitiæ fructum (3)? *Quæ ratio eſt, ut qui pro Eccleſia pugnant, Eccleſiam ſpolient, quam inimicorum ſpoliis & donis triumphalibus ampliare debuerant? Putantne inſipientes & miſeri, quod Chriſtus qui ſumma juſtitia eſt, velit ſibi de injuriis & ſacrilegio exhiberi ſacrificium, aut ſuſtineat commiſſa ex his ſpolia proſperari?* Spolia pauperum & Ec-

(1) L. 2. de geſt. Pont. Ang. p. 257. (2) Pag 758. (3) Epiſt. 112.

& Eccleſiarum non videbantur viro docto & pio auſpicatos exitus habere poſſe. Bellum ſacrum nuperum conjiciebat ea ipſa de cauſa tam infeliciter cecidiſſe. Denique non poſſe Principes ab Epiſcopis & Altarium Miniſtris, vel ſibi polliceri, vel exigere, niſi ſacra, et preces et hoſtias. *Nunquam pauperum nunquam Eccleſiæ ſpolia proſperum habuerunt eventus auſpicium. Ideo in ultima peregrinatione effuſa eſt contemptio ſuper Principes, & errare fecit eos in invio & non in via. Fuerunt contritio & infelicitas in viis eorum, &c. Quid aliud a Pontificibus vel a Clero poteſt vel debet Princeps exigere, quam ut inceſſanter fiat oratio ab Eccleſia ad Deum pro eo?* Rurſus Epiſcopo Carnotenſi faces admovere ſtuduit Petrus, ut ad Philippum Regem Franciæ accederet, eumque ab his decimis dehortaretur, ne ea deinceps ſervitus perpetuari poſſet (1). *Sic paulatim tranſibit decimatio in conſuetudinem, & præſumpta ſemel abuſio ignominioſam Eccleſiæ ſervitutem inducet.*

Poterat et modus non teneri in exigendis decimis, ſed extra æqui verique lineas evagabatur Bleſenſis, cum eas omnino damnabat. Tot Pontifices, tot Reges religionis amore inflammati, et Eccleſiæ caritate, tot denique ſanctiſſimi Epiſcopi, idonei, ut reor, fidejuſſores erunt, auctoreſque approbandi hujus inſtituti. Proſpiciebat forſan Bleſenſis, quantæ in his in futurum corruptelæ, quantæ futuræ eſſent aliquorum Principum rapinæ. Satis ab eo innuitur, necdum ejus ævo has decimas in Anglia exigi cœpiſſe. Cœperant utique, cum Matthæus Paris ea ſcriberet, quæ ex eo ſupra attulimus. Primæ enim vero hæ decimæ id genus Clero infligi cœpere, & populo. Conſilium id iniere primum anno 1188. Philippus Auguſtus Franciæ Rex, & Henricus II. Angliæ in Normannia inter Giſortium & Triam. Aderant Epiſcopi & Barones utriuſque Regni. Sæviſſimum anathema ejaculati ſunt Præſules, in eos qui de his quidpiam decimis ſuffurarentur. Eas primus Anglus Gallicanis ſuis ex Provinciis expreſſit: tum in Angliam revectus, in ſolemni Epiſcoporum & Baronum Conventu curavit decerni earum ſolutionem. Rogerius et Rigordus prolixius de his ſcripſere, et Bleſenſis ſententiam everterunt tot Præſulum conſenſione. Saladinas has ait Rigordus dictas fuiſſe decimas (2), quod adverſus Saladinum, decantatiſſimum gentis Sarracenicæ in Palæſtina Principem, bellum adornaretur.

V. Harum ergo indicendarum ad bella ſacra decimarum duces et auctores fuere Reges ipſi et Epiſcopi Regni. Unde Rigordus ad annum 1168. *Diſpoſitum eſt a Regibus, & Archiepiſcopis, & aliis Principibus terræ, quod omnes tam Clerici quam laici decimas redituum & mobilium dabunt.* In Conciliis poſtea Romani Pontifices de his decreta edidere. Narrat Matthæus Paris ab Innocentio III. in Concilio Lateranenſi anno 1215. ſtatutum fuiſſe, ut Cardinales quidem unam ſolverent decimam, Epiſcopi et Clerici alii vigeſimam redituum Beneficiorum ſuorum per annos tres ad ſubſidium Terræ ſanctæ. *Cupientes alios Eccleſiarum Prælatos, necnon & Clericos univerſos & in merito & in præmio habere conſortes & participes: ſtatuimus ut omnes tam Prælati quam ſubditi vigeſimam Eccleſiaſticorum proventuum uſque ad triennium conferant in ſubſidium Terræ ſanctæ, exceptis illis qui aſſumpto vel aſſumendo Crucis ſignaculo ſunt perſonaliter profecturi. Nos autem & fratres noſtri ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales plenarie decimam perſolvemus.*

Anno 1229. ſuccenſo inter Pontificem & Imperatorem Fridericum II. bello, ſperavit Pontifex cauſam verti Eccleſiæ univerſalis, cui deeſſe non poſſet; unde in Angliam miſit, qui ſuo nomine ad eas expenſas, decimas poſcerent redituum, tum laicorum, tum Cleri, ex Anglia, Hibernia, Valliaque: *Oſtendit quod ipſe ſolus hanc expeditionem ſuſceperat pro Eccleſia univerſali, quam Imperator jamdiu excommunicatus & rebellis ſubvertere nititur, ſicut evidentibus apparet indiciis.* Aſſenſus jam erat per Procuratores ſuos Romam ablegatos Henricus III. Rex; at Comites, Barones, Epiſcopi fidentiſſime abnuerunt, ne ditiones ſuæ Pontificiis poſthac exactionibus ſubeſſent. *Nolentes Baronias ſuas, vel laicas poſſeſſiones Romanæ Eccleſiæ obligare,* Epiſcopis tamen & Clericis extortus eſt tandem qualiſcunque conſenſus, excommunicationum & interdictorum minis undique perſtrepentibus. Pontificius enim Delegatus ea poteſtate munitus acceſſerat: *Habuit ex eiſdem litteris auctoritatem contradictores excom-*

(1) Ep. 20. (2) Baron. ann. 1188. n. 4. 7. 8.

communicandi, & Eccleſias interdicendi. Idem porro Matthæus Paris altius retexens geſta Richardi Regis ad annum 1232. ait eo regnante poſtulatam eſſe a Papa vigeſimam proventuum Eccleſiaſticorum Angliæ ad Bella ſacra Palæſtinæ.

VI. Sibi conſulebat Henricus III. Rex, dum impenſius indulgebat Pontifici, cujus perſimili & ipſe viciſſim indulgentia uſurus eſſet. Anno 1231. tres illæ Marcas emungere voluit ab omnibus, qui Regni Baronias obtinerent, Clerici, Laicive. Prælati rem diſtulerunt, quod cis mare decretum id fuiſſet, in Conventu tantum Laicorum (t). *Epiſcopi dixerunt, quod non tenentur viri Eccleſiaſtici judicio ſubjici laicorum, cum abſque illis conceſſum fuiſſet Scutagium in finibus tranſmarinis.* At anno 1232. Epiſcopi, Clerici, Laici quadrageſimam redituum ſuorum contulere, ut Comiti Britanniæ, cujus in ære Rex erat, ſatisfacere poſſet: *Epiſcopi & alii Eccleſiarum Prælati cum Proceribus regni ad colloquium cum Rege convenerunt. Ubi conceſſa eſt Regi pro debitis, quibus Comiti Britanniæ tenebatur aſtrictus, quadrageſima pars rerum mobilium ab Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, Clericis & Laicis.* Sed ei oneri non fuere tum obnoxii Clerici & Prælati, niſi ad res proprias, & quæ Eccleſiaſtici patrimonii non eſſent. Eam enim cautionem habent Regiæ Chartæ: *Epiſcopi & Clerici terras habentes, quæ ad Eccleſias ſuas non pertinent.* Et infra: *Exceptis bonis quæ Epiſcopi & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ habent de Eccleſiis.* Hinc concluditur fundos patrimonii Clericorum, exactionum immunes fuiſſe, exceptis iis, quibus ipſi in Comitiis Regni aſſentirentur: porro exactiones extraordinarias Regis in Clerum ad patrimonia tantum ſpectaſſe.

VII. Longe aliter res ſe habebat in decimis illis, quas anno 1234. Gregorius IX. Papa flagitabat ab Anglis, per eos quos Nuntios quidem ipſe nuncupabat, ſed quos Legatorum auctoritate inſtruxerat. Itaque penes ipſos erat anathemata vibrare, & interdicta. Ejus expetendæ decimæ cauſa arceſſebatur ex bello inter Pontificem & Imperatorem tum flagrante, quod pacem Chriſtianæ rei & gloriæ contumelioſiſſimam Imperator cum Saracenorum Sultano pepegiſſet. Sed in querelas, in convitia itum eſt, ubi non ſine vi extortis & corraſis his decimis, pax Eccleſiæ ſtatim cum Imperio celebrata eſt: & non modo non reſtituta eſt pecunia ſemel emuncta, ſed ne ſatis quidem reſciri potuit, quem utilem in uſum & honeſtum illa depenſa fuiſſet. Ita ſane ſi qua fides Matthæo Paris: *Graviter lædebatur omnium conſcientiæ, quod tota illa pecunia impreciabilis, quæ ex decima cumulabatur ad conterendum Imperatorem, facta pace nec in minimo quadrante eſt reſtituta; nec ad aliquod Eccleſiæ commune negotium, vel honorem diſtributa.* Pauci ſunt, quibus inaudita & inexplorata ſit Matthæi hujus hiſtorici inſolens maledicendi licentia, & obtrectandi Curiæ maxime Romanæ. Raræ ſunt etiam exactiones, quæ juſtæ prorſus, & æquæ ac neceſſariæ videantur iis qui exiguntur. Sed his ipſis juſtiſſimis cauſis ſtimulari debent Principes & Magnates Præſules potiſſimum, nihil ut unquam exigant, niſi ut extremæ & indeclinabili ſerviant neceſſitati. Si vel his enim arrodendis vix abſtinet poſteritas, quo cenſuræ cauterio ceteræ inurentur?

Anno 1238. rurſus exigere cœpit Pontifex, rurſum expoſtulare Angli. *Collegit Papa decimam ex omnibus, ut Eccleſiam defenderet, ſed cito pace compoſita facti ſunt Papa & Imperator amici; ſed nunquam pecunia fuerat reſtituta.* Obſerva hic autem. 1. has in Clerum primo, & in laicos promiſcue exactiones fieri ſolitas, poſtea iis ſolutos plerumque fuiſſe laicos, onus in ſolos Clericos totum incubuiſſe. 2. Prioribus exactionibus ante conſenſiſſe Comitia, quibus Epiſcopi, Abbates, Cleri Primores, non aderant tantum, ſed præerant. In poſterioribus, ut ſolet, ſimplicius, aut abruptius actum eſſe. 3. In prioribus nullas fuiſſe Papæ partes, in poſterioribus primas. 4. Prioribus parabantur ſubſidia ad ſacrum Bellum; poſterioribus ad alia bella, quibus & ipſis affinitas eſſet cum Eccleſiæ cauſa. 5. Nec annuorum tantum redituum decimæ exigebantur, ſed & mobilium omnium bonorum. Id univerſim ſervatur, ut decima, trigeſima, quadrageſima non reditus tantum annui, ſed mobilium exigatur, pauciſſimis exceptis. Quos ſupra laudavi hiſtoricos, ii mobilium meminere.

VIII. Idque rurſus obſervare eſt in trigeſima, quam Epiſcopi & Clerus, Barones & Laici Regi annuerunt anno 1237. ut eo lenocinio illum pellicerent, ut ablegaret ab

(t) Matth. Paris.

ab Aula, & ſummoveret a ſe Conſiliarios quoſdam, qui ejus indulgentia abutebantur, alioſque aſciſceret, gente Anglos, & Anglicanæ Reipublicæ, gloriæque ex animo ſtudentes. Sic enim Matthæus Paris: *Conceſſa eſt Regi tali conditione trigeſima regni pars, omnium ſcilicet mobilium ad theſaurum ſuum reſtaurandum, ſalvis tamen unicuique auro & argento, equis & armis in Reipublicæ utilitatem expendendis, &c. Conſentientibus primum Archiepiſcopo Cantuarienſi cum ſuis Epiſcopis & Clero, &c.* Anno 1240. quintam bonorum partem petiit Pontifex a Clero in Comitia ſua generalia congregato, quo Fridericum II. Imperatorem, importuniſſimum hoſtem ab Eccleſiæ cervicibus amoliretur. Re aliquandiu dilata, Archiepiſcopus Cantuarienſis prior proſiliit, & octingentas Marcas largitus eſt; Præſules ceteri pro ſuo quiſque modulo ejus exemplo ſe accommodarunt. Arte graſſandum fuit, ut a Cœnobiis aliquid extunderetur. Tanquam fatigata tandem tot petitionibus patientia Præſulum, reſponſum eſt Legato Papæ pro arbitrio ſuo Romanum Pontificem Romanæ Eccleſiæ patrimonium diſpenſare; nec ſecus eſſe & aliis Eccleſiis patrimonium ſingulis ſuum, ex Regum, ex Magnatum largitionibus, ex privatorum donis conflatum; haud ſane Romanæ Eccleſiæ vectigale; Eccleſias omnes in poteſtate Pontificis eſſe, non ut domini, & poſſeſſoris, ſed ut defenſoris omnium communis: ac proinde nulla vi, nullo imperio exculpi poſſe Eccleſiis ſingulis res ſui cujuſque patrimonii. *Sicut Eccleſia Romana ſuum proprium habet patrimonium; cujus adminiſtratio pertinet ad dominum Papam: ſimiliter & aliæ Eccleſiæ ſuum, ex largitione & conceſſione Regum, Principum & aliorum Magnatum fidelium, quod in nullo eſt cenſuale & tributarium Eccleſiæ Romanæ; unde non debent Prælati compelli de patrimonio ſuarum Eccleſiarum contribuere. Licet argumento legis omnia dicantur eſſe Principis, non tamen dominio & proprietate, ſed cura & ſollicitudine. Similiter Eccleſiæ ſpectant ad dominum Papam cura & ſollicitudine, non dominio & proprietate.* His addebant quos in uſus pios & religioſos expendi debeant res & proventus Eccleſiæ a ſacris Conciliis definitum eſſe, nec illud ibi admoneri, ut ad bella, & ad bellandum cum Chriſtianis expendantur; denique poſt Concilia, non eſſe niſi Eccleſiæ univerſalis alios demonſtrare uſus. *Non debent in alios uſus converti, niſi auctoritate Eccleſiæ univerſalis. Unde de bonis Eccleſiæ non eſt contribuendum ad pugnandum; maxime contra Chriſtianos.* Vix alendis pauperibus parem eſſe copiam ſacrorum proventuum: his ſaltem ſuperſedendum fuiſſe exactionibus, cum nondum exoleverit memoria nuperarum, quæ ad bellum contra Imperatorem colligebantur illæ quidem, at cum prius pax cum Imperio icta fuiſſet, nec reſtituta eſt, quæ jam corraſa fuerat pecunia, nec reliqua corradenda abſtentum eſt. *Licet bonum eſſet contribuere, omitti expediret, propter ſcandalum ſuſcitatum & per orbem ventilatum contra Romanam Eccleſiam; quia dicitur publice, Alias factæ fuerunt hujuſmodi exactiones, & Clerici enormiter depauperati ſunt; & ſtatim exacta & extorta pecunia, compoſuerunt Papa & Imperator, nec eſt quadrans reſtitutus: immo ſi quæ reſidua fuiſſent, poſt compoſitionem & reddenda, graviter extorquebantur.* Denique Patronos Eccleſiarum eſſe, tum Reges ipſos, tum laicos divites, dotataſque opulentius ab illis Eccleſias fuiſſe, ad hoſpitalitatem in divites & pauperes obeundam; ideoque niſi illis conſentientibus non poſſe ſubjici a Clero exactionibus iis, quibus gravatæ Eccleſiæ jam munere ſuo fungi nequeant. *Nec poſſunt in aliquam contributionem conſentire inconſultis Patronis, cum Eccleſiæ ſint per eoſdem Patronos terrarum ac redituum propter hoc ſpecialiter collationibus dotatæ, ut Rectores earum ſuſcipiant hoſpiter, tam divitum, quam pauperum, ſuſtinenter hoſpitalitatem tam laicorum, quam Clericorum: a quibus, ſi procedat talis exactio, oportet ceſſare.* Cum conſpiranti unanimiter Anglicanæ Reipublicæ obniti Legatus jam non poſſet, & tam validas refellere rationes, Regis primo aſſenſum eblanditus eſt: Epiſcopos & Archidiaconos varia ſpe & pollicitationibus inefcavit; denique per cuniculos expugnavit, quod auctoritatis pondere non extudiſſet.

IX. Ab Abbatibus Ordinis Ciſtercienſis, cum Archiepiſcopus Eboracenſis qui eos congregaverat ſubſidii aliquid Regi accelerari flagitaſſet, tunc cis mare belligeranti; reſponſum eſt ad eundem pene modum, ſuis ſibi Conſtitutionibus vetitum eſſe, opem conferre ad fundendum ſanguinem

ma-

maxime autem ſanguinem Chriſtianum, ne eo piaculo maculati & jam irregulares, ſacro miniſterio arceantur; denique citra conſenſum Abbatis ſui Generalis nihil a ſe poſſe concedi. Vanus ergo irritusque is tum fuit conatus anno 1242. Anno rurſum 1244. tentatum rurſus aliquid eſt a Romanis, ſed & in irritum tunc cecidere omnia, datis ad Pontificem a Rege Epiſtolis, quibus patronum ſe libertatum Regni ſui præſtabat, accedente etiam vehementi Cleri obnuntiatione. Oſtenſum eſt enim ingentibus quidem agris doniſque a Regibus Eccleſias cumulatas fuiſſe, ſed triplici tamen quodam jure Regibus reſervato, ad Regni neceſſariam tuitionem, Militia, reſtauratione Pontium, & Arcium. Quibus imparem fore Eccleſiam, ubi ejus opes aliis exactionibus exhauſtæ fuerint. *Nec adeo Regis libertati dederunt hujuſmodi poſſeſſiones, quin tria ſibi reſervarent ſemper propter publicam regni utilitatem; videlicet expeditionem, pontis & arcis refectiones & reparationes, ut per ea reſiſterent hoſtium incurſibus. Si igitur iſta dantur Eccleſiæ de patrimoniis & laicis feudis Regum & Principum, quo jure poterit præter injuriam juris alieni in alios uſus præmiſſa convertere?*

Delegati ſunt ab Anglis Oratores ad Concilium Lugdunenſe I. anno 1245. (1) ut querelas deponerent adverſus Pontificias exactiones, & adverſus tributum, quod depoſcebatur, & cui nunquam Regnum conſenſiſſe teſtificabantur. Statutum eſt nihilo tamen minus in Concilio, ut Prælati Clericique omnes vigeſimam perſolverent ſacrorum redituum ſuorum, ut Papa Collectores eligeret, Cardinales vigeſimam penderent. Perſpicuum hic eſt autem, querelas in ſpeciem æquiſſimas privatorum, adeoque & Regnorum, obrui aliquando & abſorberi in coacervatione & conflictatione Chriſtianæ Reipublicæ, ſive diſcriminum, ſive commodorum. Quod in Anglia æquiſſimum videbatur, jam aliam ſpeciem induit in Concilio Lugdunenſi, ubi privatis commodis & incommodis publica anteponuntur, & tam neceſſario quam ſapienter partes ſingulæ corporis tum in toto maxime eſſe declarantur, cum totius corporis ſalus pluris fit, quam ipſarum. *Ex Concilii communi appellatione ſtatuimus, ut omnes omnino Clerici vigeſimam, &c.* *Thomaſ, Tom. VII.*

Spopondit tamen & in ſe recepit Pontifex in eo Concilio, humanius ſe poſthac conſulturum in Anglos. Eruperunt mox tamen eædem querelæ, anno ſcilicet 1249. tum de pluribus aliis, tum quod denario ſancti Petri non contentus Papa, frequentes alias iteraret exactiones, quo conſuetudines regni & antiquæ libertates evertebantur, ubi id citra Regium fiebat conſenſum (2). *Multo graviora nititur extorquere, & hoc facit ſine domini Regis aſſenſu, vel conſenſu, contra antiquas conſuetudines, libertates & jura Regni.* Quin & petiit Pontifex, ut Anglicani Præſules ſuppeditarent Equites, pro modo facultatum alii quinque, alii decem, alii quindecim, ut ſtipendia facerent, ubi Papa juberet, ſumptibus Epiſcoporum Anglorum, quo jure non fruuntur niſi Reges & ſummi Provinciarum Principes. Rex aliquandiu conſtantiſſime reluctatus eſt; ſed experta ſæpius ejus animi lenitas, faciebat ut ſubinde miniſtrorum ejus aliqui conſentaneorum ad Papam deficerent, cui non neſciebant & ipſum tandem aliquando conſenſurum: unde & eorum mox ſollicitationibus ad Papæ voluntatem ſe conformabat. Tum petiit Pontifex tertiam partem redituum eorum qui reſiderent Beneficiariorum, dimidiam non reſidentium. Angli ad Chriſtum & ad Concilium provocarunt.

X. Ut ex ipſis nonnunquam medicamentis novæ exiſtunt ægritudines, ita cum Angli perſæpe ſub Papæ auctoritate delituiſſent adverſus Regias in Clerum exactiones, & viciſſim ſub Regis tuitione adverſus Pontificias, contigit tandem aliquando, ut Pontifex & Rex conſentirent, geminoque hujus auctoritatis pondere fruſtra ſe Clerus obrui reclamaret. Cum anno 1252. Henricus III. Rex Londini Comitia Cleri indixiſſet, Mandatum Pontificis deprompſit, quo Decimæ Regi decernebantur ad triennium redituum omnium ſacrorum, non ex vetuſta æſtimatione, ſed ex hodierna, ad Regiæ ſcilicet, ut jactabatur, profectionis in Orientem expenſas. Magno animo primum interceſſere Præſules ei novitati, cumque objiceretur exemplum Cleri Gallicani, qui immenſam quandam pecuniæ vim Regi ſæpius ſubminiſtraſſet ad tranſmarinas ejuſmodi expeditiones; repoſuerunt illi, tanto validius obnitendum eſſe, ut invaleſceret conſuetudo, & ne opes Cleri

(1) Matth. Paris. (2) Matth. Paris.

Anglicani ſicut & Gallicani, ad eximendum vinculis Regem ſuum, & ad collocupletandos Barbaros conſumerentur. Solutus eſt Conventus, poſt graves ultro citroque offenſiones, & experimento tandem conſtitit, omnium optime conjectaſſe Vintonienſem Epiſcopum, ubi monuerat, non poſſe ab illis Papæ ſimul ac Regi reſiſti, cum vix eorum alteri alterius præſidio freti reluctari poſſent, *Quomodo poterimus reſiſtere voluntati Papali, ac Regiæ? fortiores nobis ſunt.*

Anno 1253. Decimam Regi ad tres annos Clerus conceſſit, cum primum ſe itineri committeret in Palæſtinam, cum conſilio Optimatum Angliæ: Tum Rex ſolemniter pollicitus eſt a ſe religioſe obſervatum iri Chartam magnam publicarum libertatum. *Conceſſa eſt Regi decima pars proventuum ab Eccleſia recipienda, cum iter Hieroſolymitanum per conſilium Magnatum arriperet; & Rex bona fide & ſine aliqua cavillatione promittit ſe chartam magnam & omnes ejus articulos fideliter obſervaturum.* Paulo ante narraverat idem Mathæus Paris quod geſtum olim fuerat ſub B. Edmundo Archiepiſcopo Cantuarienſi; Clero nempe annuente pecuniariæ Regis poſtulationi, mira & inuſitata juraſſe Regem ſolemnitate, Magnam Chartam hanc libertatum ſe obſervaturum. Ita inoleſcebat mos, ut confirmaret Rex novis juramentis vel Edictis Cleri libertates, quoties ab eo pecuniæ aliquid eliciebat, ad levandas Regni neceſſitates.

XI. Quod vero idem Matthæus mox refert de ſermonibus Epiſcopi Lincolnienſis, morte jam adventante, ex eo rurſum intelligitur, quoſdam Angliæ tum Epiſcoporum zeli ſui flamma & impetu ultra recti modum & finem longius evectos fuiſſe. Vel eo uno quod illis objectabatur exemplo B. Ludovici Franciæ Regis, temittere debuerat, & ſaltem elangueſcere eorum fervor. Si tam iniquæ & tyrannicæ fuiſſent hæ in Clerum exactiones, non eis ſe ſanctiſſimus Rex implicuiſſet. Quæ illi probro vertebatur captivitas, ea locupletiſſima illi fuit laudum meſſis & magnanimitatis, & vere regiarum Chriſtianarumque virtutum materies. Quæ ille ibi fortitudinis invictiſſimæ documenta edidit, iis illuſtrata magis eſt Eccleſia, quam plurium urbium expugnatione. Si quam animoſi autem & fortes fuere Angliæ Antiſtites in pecuniariis exactionibus amoliendis, tam in ceteris diſciplinæ ſacræ Capitibus invictos ſe præſtitiſſent, felicius illis forſan res proceſſiſſet. Si tam largi, ſi tam pie prodigi fuiſſent in pauperes, quam alieni erant a fiſco Eccleſiæ in bella etiam ſacra profundendo, pietate & zeli ſui puritate Deum, ut apparet, demeruiſſent. Tum illis & Pontifices & Reges pepercíſſent, quam abſtinebant a Congregationibus tum novis Monachorum, quæ inter primigenii ſui fervoris initia, & pauperum caritate fervebant, & paupertatis amore. Sed male ominari ſolemus de zelo, qui ſola temporalium defenſione inſigniri ſe vult. Non temere judicatur, quæ Præſules, quæ Beneficiarii in luxum, in ſumptuoſas ædes, in epulas ultra modum opiparas obliguriunt, ea utilius dependi poſſe in Saracenis ab illa regione depellendis, quam Chriſtus carnis ſuæ & religionis noſtræ Myſteriis conſecravit. Non ea animi magnitudine hic Angliæ Rex eminebat, non ea fortitudine, qua Ludovicus IX. Rex Galliæ, ſed erat tamen pietatis & religionis amantiſſimus: ut poſſent illis ſtimulis & incitamentis religioſe agi, quæ hic perſtrinximus, quanquam totam ejus hiſtoriam maledicentiæ ſuæ veneno Matthæus Paris perfuderit. Henricum III. alloquebatur B. Ludovicus Franciæ Rex, cum illa vere aurea, vere Chriſtianiſſimo Rege digna, & immortali poſterorum memoriæ commendanda verba protulit, Permagnas a ſe Deo haberi gratias, pro adverſitatibus & amaritudinibus omnibus, quibus in eo ſacro bello fuerat conflictatus; plus enim ſe ea quam ibi Deus aſpiraſſet patientia, & inter adverſa invicta fortitudine oblectari, plus ſolidæ laudis colligere, quam ex plurium Regnorum a ſe ſubactorum dominatione colligere potuiſſet: *Plus gaudeo de patientia quam mihi Dominus conceſſit, quam ſi totus mundus mihi ſubderetur.* Hæc Matthæus Paris ad annum 1253. Porro vel hoc uno ejuſmodi ſermone inter eos Reges, diſcuti facile poterant & labefactari omnes ejus Scriptoris obtrectationes, omnes Epiſcoporum etiam Angliæ ſuſpiciones obliquiores. Ideo & Henricus III. viciſſim & ipſe Epiſcopos Anglos ſugillabat, qui magnam Chartam Anglicanarum libertatum minus ſcrupuloſe obſervarent, quanquam vel Regibus ipſis obſervandam ad nauſeam uſque inculcabant. Vide eundem Matthæum ad annum 1255.

XII. Eodem anno ingens pecunia ab Eccleſia Anglicana flagitabatur nomine Ponti-

tificis Romani, ad opem labanti Eccleſiæ ferendam. Conteſtati ſunt Præſules vitæ ipſius impendio ſe certaturos, & in cruenta ingreſſuros veſtigia perilluſtris Martyris Thomæ Cantuarienſis, ne novæ huic Eccleſia Anglicana ſervituti manciparetur. Unum S. Albani Cœnobium ſexcentas argenti marcas ſolvere cogebatur. Matthæus Paris ejus tum Cœnobii Monachus, & horum omnium teſtis oculatus, hinc nimirum illud fel, illos aculeos accepit, quibus hiſtoriam ſuam aſperſit. Rex & Magnates petitionibus Papæ ſuffragabantur. Ut vel hinc odorari poſſis, non uſque adeo graves & intolerandas eas fuiſſe. Anno 1256. confirmata eſt a Rege rurſus Charta libertatum Eccleſiaſticarum, quam hoc anno Matthæus Paris ſuæ hiſtoriæ intexuit: eodemque ipſo anno ne Ciſtercienſibus quidem Cœnobiis Rex abſtinuit, quin ea exactionibus fatigaret. Cum illum Abbas quidam admoneret, exemplo ut uteretur Franciæ Regis, qui ſolas ab eis orationes requirebat: Rex, *Utrumque exigo, pecuniam ſcilicet cum orationibus*. Anno 1258. novis artibus machiniſque graſſatus eſt Rex, ut Cœnobia cogeret pro ſe fidejubere ad immenſas quaſdam pecuniæ ſummas.

Nec minus amarulente Matthæus Weſtmonaſterienſis Monachus Pontificias Regiaſque in Clerum & in Cœnobia exactiones exagitavit. Cum ad annum 1246. narraſſet Aulicorum aſſentationes, quibus emollitus Rex & abductus fuerat a priore ſuo propoſito Pontificiis exactionibus obnitendi: mox ab eo adjicitur eadem contage peſtifera jam afflatas eſſe Gallias. *Et ut peſtis mundum concuteret generalis, regnum Francorum conſimili vulnere gemuit ſauciatum. Unde multi Nobilium cogitabant contra Papam ſtando recalcitrare.* Vel hæc una confeſſio abunde eſt ad diſſlandas Hiſtoricorum iſtiuſmodi omnium calumnias. Nam nec B. Ludovicus Rex, qui tum Galliæ moderabatur habenas, tyrannicis Eccleſiam vexavit oneribus, nec paſſus eſt a Romanis vexari Pontificibus. Si ergo non magis gravabatur Anglia ſub Henrico III. quam Gallia ſub B. Ludovico Rege, exuenda, animoque ejicienda ſunt illa omnia iniquiora præjudicia, ex hujuſmodi maledicentioribus hiſtoricis hauſta. B. Benedicti nomine et Regula illi tumebant, non moribus, non ſanctimonia, non regulari florebant diſciplina; dolebat eis vehementer ejus ſe parte opulentiæ ſpoliari, qua in luxum & in ſæculares delicias abutebantur. Incendebat eos æmulatio in recentiores religioſæ diſciplinæ inſtauratores, Dominicanos & Franciſcanos, quos Romani Pontifices in oculis gerebant, quos favore et beneficiis cumulabant. Hæc videntur incitamenta fuiſſe illis Scriptoribus, ut Annales ſuos tanto maledicentiæ felle conſpergerent. Non quo non aliquando forſan Pontifices Regeſque ii tantillum exilierint ultra æqui metas: ſed quo altiore faſtigio ſedent homines, tanto in oculos magis omnium incurrunt eorum peccata, tanto & difficilius evitantur, ideoque et tanto facilius condonanda ſunt. Et hinc tamen ſæculares juxta et Eccleſiaſtici principes admonentur, ut Majorum ſuorum erratis ſeſe abſtineant; nec a malo tantum, ſed & a mali ſpecie declinent: ut ne pateat quidem calumniæ eorum memoria, nec meditatis opus ſit defenſionibus ad abſtergendas eas infamiæ maculas, quas illis inuſſerint virulenti apud poſteros hiſtorici, ſua ipſa obtrectandi licentia clariores futuri. Anno 1267. Cardinalis Ottobonus in Concilio Northamptonenſi Regi conceſſit decimam bonorum Eccleſiæ ad annos ſeptem, ex Matthæi Paris Continuatore.

XIII. Henrico III. parenti ſucceſſit Eduardus I. et ad belli impenſas anno 1295. a Clero accepit dimidium, a civibus ſextam partem, a vulgo decimam redituum. Anno 1297. in Parlamento generali urbes & oppidani conceſſere octavam, reliqua plebs duodecimam. Clerus nihil contulit ob Decretalem a Bonifacio VIII. nuperrime publicatam, qua Clerici prohibebantur, intentato alias anathemate, ne Principum ſæcularium exactionibus ſubjicerentur. *A civitatibus & burgis conceſſa eſt Regi octava, a populo vero reliquo duodecima pars bonorum. Clerus ob Conſtitutionem Papæ hoc anno editam, quæ prohibet ſub pœna excommunicationis ne talliæ vel exactiones a Clero per ſæculares Principes quoquo modo exigantur, vel eis ſolvantur de rebus Eccleſiæ, Regi pro guerra ſua petenti ſubſidium denegavit.* Ea repulſa exulceratus Rex, maturius deliberandi ſpatium conceſſit uſque ad proximum Parlamentum. Eo convocato Londini anno 1298. nec recedente Clero a propoſiti ſui prioris conſtantia, illum Rex tuitione ſua excluſum pronuntiavit. Injutum uſque adeo ſenſere Præſules ea ſe Regis tuitione exui, ut eorum plerique poſtea ei conciliari ambierint,

oblata quinta parte proventuum ſuorum. *Clero in denegatione perſiſtente ſubſidii, Rex ipſum a ſua protectione excluſit. Pro qua tamen redimenda multi per ſe, multi per mediatores Regi bonorum ſuorum dederunt poſtea quintam partem.* Conſtantiæ paulo diuturnioris ſpecimen edidit Archiepiſcopus Cantuarienſis, qui et Roma mitti curaverat expreſſiorem quidquam conferendi prohibitionem ad temporales Regni neceſſitates. Capi Rex juſſit bona ejus omnia, exſolvi hinc ejus debita, denique Regiæ indignationis tela in eum torqueri non pauca. Hæc ex Thoma Valſinghamenſi.

Paulo copioſius Matthæus Vueſtmonaſterienſis perſequitur, qua Rex vi, quibus machinis Clero has pecunias exculpſerit, & laborarit ne Pontificiæ Boniſacii VIII. Bullæ publicarentur. Cauſidici duo, Dominicani ſimiliter duo ſubornati ſunt, qui ut Regi adularentur, prolixiſſime peroraverunt, poſſe Regem tempore belli pecuniæ aliquid a Clero accipere, tametſi Pontifex prohiberet. Anno 1296. & 1297. gemino hinc & hinc ſcopulo urgebatur Clerus, Rege minas, Pontifice fulmina anathematum intentante. Denique cum Rex in Gallias maturaret iter, vim a ſe adhibitam & graſſationes publice excuſavit, omnia reſtituturum ſe pollicitus eſt, cum primum redux foret, obteſtatus ne quid abſente ſe turbaretur; ſi cis mare diem ſuum obiret, filius more ſolemni Rex inauguraretur. Eo abſente anno 1298. compulſus eſt filius ejus polliceri & in ſe recipere, Libertatum Chartam a Rege patre confirmatum iri, nec quidquam pecuniæ unquam expreſſurum ſe a Clero et populo, niſi Clero ipſo aſſentiente cum Magnatibus & populo. *Nullum tallagium vel auxilium exigatur per nos & heredes noſtros de cetero in regno noſtro, nec imponatur vel levetur ſine voluntate & aſſenſu communi Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Abbatum, & aliorum Prælatorum, Comitum, Baronum, Militum, Burgenſium, & aliorum liberorum hominum.* Denique ei Chartæ morem geſturos Epiſcopos, & bis quotannis per omnes Parochias anathema vibratum iri in omnes qui in eam committerent. In Flandria tum Rex verſabatur, unde & horum omnium confirmationem miſit; tumque demum plebs nonam contulit bonorum partem, Clerus Provinciæ Eboracenſis quintam. Hæc Valſinghamus ad annum 1298.

Eo fuerunt res loco in Anglia, regnante Eduardo I. Ita confirmata ſunt Parlamenta, & in duas Cameras diviſa, quarum in inferiore locus eſt populo cum minorum gentium nobilibus: etſi antiquis in Parlamentis ſoli ſeſſitarent Epiſcopi cum Baronibus. Illapſi ſunt paulatim minores Prælati cum Epiſcopis, inferiores Nobiles cum Proceribus, denique admiſſus eſt & populus, quem Tertium vocant Statutum, ut cujus potiſſimum humeris onera publica & exactiones incumbant. Nec illud minus ſedulo obſervandum: ut nihil jam olim a Clero niſi conſentiente eliciebatur, ita hunc Regem in ſe recepiſſe, nec a ſe nec a ſucceſſoribus quidquam exactionum populis indicendum poſthac, niſi ex aſſenſione Parlamenti, atque ita conſentiente quodammodo populo, cujus erant & aliquæ partes in Camera Parlamenti inferiore.

Exierunt nuper in publicam lucem antiquæ Conſtitutiones hujus Regis, ex quibus pauca hæc delibari hoc loco juvabit. A Bonifacio VIII. expreſſit Eduardus I. ut decima exigeretur a Clero, cujus pars altera Regni neceſſitatibus cederet, pars altera Sedi Apoſtolicæ: ſed ita ut hujus reliquiæ Regio ipſi reſtituerentur fiſco, ſi Pontifex vita migraret, aut Siculo bello finis imponeretur ante triennium (1). Primo Regni ſui anno idem Rex obtinuerat ab Apoſtolica Sede decimam unam, tam ex temporalibus, quam ex ſpiritalibus Regni per biennium (2). *Decimam tam temporalium, quam ſpiritalium, ad duos annos conceſſam.* Miſſa facio Acta alia bene multa, decimarum huic eidem Regi indultarum, alio & alio tempore, ad alias aliaſque Regni neceſſitates. Anno vigeſimo ſeptimo Regni ejus Clerus Archiepiſcopatus Eboracenſis tum vacantis, pollicitus eſt certum numerum militum, ad Scotiæ fines tuendos (3). Eodem anno Epiſcopi, Abbates & Priores Principatus Valliæ magna ei aſſuere pecunia, ad Scoticum bellum. Rex viciſſim diplomata annuit, ne hoc exemplo ſuis immunitatibus præjudicaretur.

Joanni quondam Regi ſimillimis pecuniæ donis aſſuerat olim Clerus ad Regni defenſio-

(1) Conſtit. Reg. Angl. pag. 1033. 1087. & ſeqq. (2) Ib. p. 135.
(3) Pag. 921. 869. 862.

ſionem (1). *Auxilium nobis fecerunt ad defenſionem Regni noſtri & recuperationem terrarum noſtrarum*. Cum Henricus III. Pontificias ad Clerum Angliæ litteras expreſſiſſet, qno Regi opem ſerrent, mobilinm quintam decimam partem Prælati contulere.

XIV. Ad Eduardum II. venio Eduardi I. Regni hæredem illum quidem, non animi ejus magnitudinis. Anno 1311. jurare compulſus eſt, Magnæ Chartæ ſe obſecuturum, nec quidquam rei gravioris adgreſſurum, niſi ex Cleri & Magnatum conſilio. In Concilio Viennenſi conceſſa eſt decima ad ſex annos ad ſubſidium Terræſanctæ. Addit Valſinghamus, qnod plus admirationis habeat, quam fidei, Philippo Pulchro Franciæ Regi inſediſſe eam animo ſententiam & voluntatem; nt ex filiis ſuis unum Hieroſolymæ Regem creari curaret, & Templariorum Equitum terris & proventibus omnibus donari: hinc illas ei ſaces admotas eſſe, ut Templariorum Ordo extingueretur. *Philippus Rex Franciæ cogitavit unum de filiis ſuis Regem Hieroſolymitanum facere, & impetrare ſibi omnes reditus & proventus Templariorum*. Eos reditus & fundos Pontifex Hoſpitalari Equitibus adjudicavit.

Eduardo II. ſucceſſit Eduardus III. excelſo Rex animo, avique quam patris ſimilior. Anno 1330. conceſſa eſt illi a Pontifice decima bonorum Eccleſiæ per annos quatuor, dimidia ejus parte Sedi Apoſtolicæ reſervata. *Papa conceſſit Regi Angliæ decimas omnium bonorum Eccleſiaſticorum per quadriennium, medietate ſibi retenta*. Anno 1337. Londinenſe Parlamentum quintam decimam ei addixit in vulgus, decimam in urbes & oppida; Clerus decimam in triennium, nt perhibet Valſinghamus in Hypodigmate Neuſtriæ. Anno 1340. rurſus Decima Regi conceſſa; ſed cum Parlamentum nonam indixiſſet Epiſcopis, quibus aliqua erat Baronia, & jus ſedendi in Parlamento, declaratum eſt, reliquos Epiſcopos ei nonæ obnoxios non ſore, ſed decimæ tantum.

Datæ ſunt tum ad Regem a Cantuarienſi Archiepiſcopo, & ad Miniſtros ejus litteræ, auctoritatem & vigorem ſingularem ſpirantes, ad tuendas has ſaltem libertatis Eccleſiaſticæ reliquias, quæ tam caro jam Eccleſiæ conſtabant, ſub nomine Magnæ Chartæ. Anno 1343. Rex ad Pontificem Epiſtolas dedit querelarum pleniſſimas, propter onera moleſtiſſima, quæ Romana Curia Eccleſiis Angliæ infligebat, non pecuniariis jam ſane exactionibus, eæ enim poſt Henricum III. conticuere, Eduardo I. a paterna illa mollitie & indulgentia alieniſſimo, & finem his imponente: ſed reſervationibus, aliiſque ſervitutibus in Beneficiarios, Patronos, Collatores. Verum ea de re ſuſius ſupra diſputatum eſt. Unum ergo hic adnotabimus, quando pecuniariæ exactiones Pontificum finem acceperint.

Anno 1371. quinquaginta Millia Marcarum argenti a Parlamento Rex flagitavit, quod & a populo Cleroque conceſſum eſt. (2) *In convocatione Cleri facta poſt Paſcha conceſſum fuit tam a Clero quam a populo laicali*. Conductitiis etiam a Presbyteris emunctum eſt aliquid, & minuſculis etiam Beneficiariis, qui immunes ſemper abierant. *Sacerdotes ſtipendiarii ſecundum valorem pecuniæ quam perceperunt per annum, taxati fuerunt; minuta etiam Beneficia quæ nunquam prius erant taxata, taxabantur*. Anno 1377. non Laicis tantum in Parlamento, ſed & Clericis ſolvendos indixere denarios, duodecim ſi quo Beneficio, quatuor ſi nullo potirentur. Immunes fuere ſoli quatuor Mendicantium Ordines.

XV. Extincto Eduardo III. Richardus II. filius in avitas magis imbecillitates ſucceſſit, quam in paternam fortitudinis & regiarum virtutum ſamam. Tum vero uſque adeo inolitæ, & longo uſu roboratæ erant exactiones in Clerum, ut anno 1377. in Parlamento Londini habito ſtatutum ſit, ut duas illi uno & eodem anno decimas Clerus ſolveret, erat is primus Regni annus, addita ea cautione, ut poſthac a populo nihil Rex extorqueret, & ex domanio ſuo per fidos adminiſtrato Procuratores, impenſas ipſe ſibi ſufficeret, & ad Palatii ſui, & ad Exercituum neceſſitates. *Conceſſæ ſunt in adjutorium Regi ab Eccleſia & Clero duæ decimæ eodem anno perſolvendæ, ea tamen conditione, ut videlicet Rex de cetero populum non gravet talibus petitionibus extorquendo pecuniam ſubditorum; ſed de ſuis vivat & continuet guerram ſuam, quæ utique bona ſua regalia propria ſibi ſufficiant, tam ad regiæ domus exhibitionem, quam ad guerræ ſuſtentationem, ſi eadem bona*

(1) Ib. p. 10. 71. (2) Valſin.

bona Miniſtros idoneos ſortiantur. Stupenda & præpoſtera fuit ea omnino perverſitas, ubi Clerus cui præ ceteris illibata ſua conſtare debuerat immunitas ab oneribus publicis, ſolus ea ſubſtinuit. Sed nimirum ea prima fuere contagia hæreſeos Wicleſianæ, quæ tum primum Angliam populari cœperat. Ita Wicleſus populi & Magnatum animos exacerbaverat in opes, luxum, mollitiem Cleri, in Clerum denique ipſum; ut tantum non ille ſibi gratularetur, quod nihil in ſe acerbius conſtitutum eſſet.

Sed renovata non multo poſt fuit conſuetudo, ut Parlamentis is maxime labor incumberet, is ex illis fructus expectaretur, ut quam maximam corraderent a Clero, Populoque pecuniam. Vide quid idem narrat Valſinghamus ad annum 1379. Placuit Parlamento plebe abſtineri, divites ſolos onerari. Ducibus decem marcas indixere Regi ſolvendas, totidem Archiepiſcopis, Comitibus, Epiſcopis & Abbatibus, qui Phrygio uterentur. Ne Parochis quidem & Capellanis abſtentum eſt. De Parlamento vero anni 1384. vide quid idem mox referat: *Factum eſt Parlamentum Londoniis, in quo prout jam a multis conſuevit temporibus, nihil dignum memoria fuit factum, præter illud quod ſedulo actitabatur, extorſio videlicet pecuniæ de Clero & communi plebe ad ſuſtentationem militibus guerræ regalis*. Anno 1385. conveniente Parlamento, patuere quæ Wicleſitæ animis hominum jam infudiſſent venena. Quintam decimam & dimidiam laici conceſſere Regi, ea conditione, ut Clerus decimam ſolveret & dimidiam. Confidentius exclamavit Archiepiſcopus Cantuarienſis, ſanguinis etiam impendio interceſſurum ſe, ne Clerus a laicis vectigalia ſolvere cogeretur. Fuere ex Proceribus aliqui, ex minuſculis Nobilibus longe plures, qui prædæ objici Eccleſiarum bona poſtularent, quaſi juſtitiæ & caritati ita conſultius futurum eſſet, ſi nudaretur Clerus illa opum abundantia, qua tumere & inſoleſcere videbatur. Huic impietati Rex aures obturavit, ſanctiſſimeque confirmavit, dum vita ſuppeteret, incolumes ſemper & intactas fore Eccleſiæ libertates. Qua Regis humanitate delinitus Cantuarienſis Præſul, re cum Clero deliberata, decimam Regi obtulit, *unanimi voluntate, conſenſu ſpontaneo*. Suaviſſima tum hilaritate perfuſus Rex, teſtatum fecit, Eo gratuito dono ſe vehementius delectari, quam extorta multo majori pecunia. *Quam concesſionem Rex tam læte audivit, tam grate ſuſcepit, ut palam aſſereret ſe malle hanc ad præſens donationem liberam, quam aliam quamcunque quadruplicis valoris coactam*. Eo Regis verbo compreſſa eſt inſolentiſſima hoſtium Eccleſiæ audacia & rapacitas. *Ita pro tunc hoſtium Eccleſiæ aviditas inſatiabilis eſt fruſtrata*.

XVI. Temperamenti tandem aliquid commentandum fuit. Nec enim jam detrectari poterant annuæ Regum exactiones: tum quod longo uſu conſuetudo invaluerat, & ex conſuetudine lex: tum quod Clero detrectante, & viciſſim Rege tuitionem ſuam ſubtrahente, agri jam & res omnes Eccleſiæ prædæ erant, ex eo potiſſimum tempore, quo Wicleſitæ Proceres Populoſque concitaverant armaverantque in immenſas, ut jactabant, Cleri opes. In pudorem etiam & dedecus Cleri non immerito vertebatur, quod cum populo, & a populo perſæpe ipſo Clerus exactionibus & ſervitutibus publicis ſubjiceretur in publicis Parlamentis. Conſultius ergo viſum eſt, & in ſpeciem ſaltem honorificentius, ut ſejunctim congregaretur Clerus, & ſponte ſua donum gratuitum decerneret Regi offerendum.

In locum Richardi II. ſucceſſit Henricus IV. et anno 1404. convocato Londini Parlamento, petiere militiæ duces, ut bona Eccleſiæ Regio omnia inferrentur fiſco; ſibi enim plus ſatis illud operis incumbere, ut diebus ſingulis de bonis omnibus, & de vita periclitarentur citra & ultra mare militiam obeuntes. Ex adverſo regerebat Archiepiſcopus Cantuarienſis, tantundem a Clero, quantum a laicis conferri: ſæpius a Clericis decimam, quam a laicis quintam decimam ſolvi: quibus Clericis eſſent Feuda Regia, ab iis non minori numero milites Regi ſubminiſtrari, quam a Baronibus; denique noctes dieſque in excubiis agere Eccleſiam, ſacris, precibuſque decertantem ſuis, in quibus plura eſſent ad victoriam momenta, quam in armis. *Clerum ſemper tantum Regi contuliſſe, quam laici, dum decimas ipſi frequentius darent Regi, quam ipſi quintas decimas, & inſuper tenentes ſui non minori numero Regem ſequebantur ad bella vel pericula, quam tenentes feudi laicalis. Et ſuper hæc omnia Miſſas & orationes nocte dieque facerent pro eodem*. His adjecit Præſul, ubi impellentibus Exercituum Ducibus & Præfectis, fiſco regio addicta fuerant bona Prioratuum omnium,

Digitized by Google

omnium, qui a Francis & Normannis obtinebantur, totam eam pecuniam in vaniſſimas profuſiones dilapidatam fuiſſe, & eo ipſo vertente anno inſulita Regem inopia laboraſſe. Hæc fidenter cum peroraſſet Archiepiſcopus, Rex pollicitus eſt, amplificaturum ſe quidem potius libertates Eccleſiæ, quam ut eas vel tantiſper minui, & deſloreſcere pateretur. Optimates in partes & defenſionem Archiepiſcopi conceſſere, æquiſſima officii & beneficii vice, quod petente milite, ut recuperaret ſibi, coronæque ſuæ Rex, quidquid regiorum feudorum nuperi Principes, Richardus, & Eduardus, vel ipſemet etiam, Baronibus donaſſet, aut oppigneraſſet, Archiepiſcopus interceſſiſſet. Ita Baronum ope & Archiepiſcopi intrepida fortitudine ſuam & libertatem retinuit Clerus, & dignitatem. Laici Regi annuerunt duas decimas quintas, Clerus decimam & dimidiam.

Anno 1406. per totum fere illud annuum ſpatium Parlamentum Londini moras traxit, ſumptu Reipublicæ & detrimento, quod Parlamenti impendia eam fere pecuniam æquarent, quam Rex poſtulabat, & quæ tot tergiverſationibus differebatur (1). *Parlamentum protelabatur inutiliter fere per annum, Communitatis damno. Nam propter hanc dilationem expenſæ militum Parlamentalium æquabant pene ſubſidium a Rege poſtulatum.* Ut quam Regi receperat pecuniam ſolveret Clerus, dimidia argenti marca extorta eſt Presbyteris omnibus, & Mendicantibus ipſis, qui annalia celebrabant. Idem Valſinghamus: *Per Clerum nova taxa Regi conceditur, levanda de Presbyteris ſtipendiariis & fratribus Mendicantibus & aliis Religioſis qui annalia celebrabant, ut horum quilibet dimidiam marcam Regi daret, in relevationem Cleri, ſed qui ſemper onus portaverat pro eiſdem.* Anno 1410. a Parlamento Rex flagitavit, ut ſe ſuperſtite, nullo novo coacto Parlamento, ſolveret Populus quintam decimam, Clerus decimam. Quod vehementer a Parlamento refutatum eſt. *Rex in præſenti Parlamento petiit, ut quotannis dum viveret, ſine Parlamento tenendo, decerneretur ſibi de Clero una decima, de laicis una quinta decima, ſed non obtinuit.* Potuiſſet ſumptibus parci, niſi impendio libertatis factum id tunc quidem fuiſſet; Anglis certe minus pecunia, quam libertas cara fuit, quæ his maxime Conventibus defenſatur.

Ad bella Turcica Eugenius IV. decimam ab Angliæ Clero popoſcit. Recuſata decima, ſex millia ducatorum ad ea bella dono data ſunt, Regi duæ decimæ ſunt conceſſæ ex Harsfeldio. Synodos bene multas idem recenſet, hoc eſt, Congregationes Cleri generales, ab anno 1400. in quibus petenti Regi pecunia gratuita a Clero collata eſt, petenti Clero a Rege conceſſæ chartæ, Eccleſiaſticarum alias immunitatum vindices.

Anno 1518. publicatæ ſunt ab Archiepiſcopo Dublinenſi Provinciales Conſtitutiones, quibus excommunicationis vinculo innodabantur. qui terris Eccleſiæ vectigalium, aut oneris aliquid imponerent, niſi auctoritate Regia id facerent (2). *Imponentes onera laicalia & exactiones neceſſarias plebis Eccleſiæ, ſint excommunicati, regia poteſtate excepta.* In Anglicanis immunitatibus ultra non progrediar, tum quod probati illi auctores jam pene deficiant, tum quod ex his plus ſatis intelligere poſſit Lector, quantum in eo Regno jam res ad opprimendam magis magiſque libertatem Eccleſiæ, & Cleri majeſtatem propenderent.

CAPUT XLII. *P.4. l.3. c.23.*

Immunitas & libertas Clericorum & rerum Eccleſiæ poſt annum Chriſti milleſimum in Gallia.

I. Immunitas perſonalis Clericorum & eorum etiam patrimonii. Dona Epiſcoporum Regi oblata.

II. Cur potuerit B. Bernardus, non potuerit B. Thomas Cantuarienſis Martyr non tueri immunitatem bonorum Eccleſiæ, ex Petro Cellenſi?

III. Illud tandem placuit Pontificibus & Conciliis temperamenti, ut ad Reipublicæ neceſſitates conferat aliquid rerum ſuarum Eccleſia, ſed tum demum cum ferendo oneri pares non erunt ſoli laici, & ſpontanee, ac gratis.

IV. Contextio reliqua Conciliorum & Canonum in eam rem uſque ad Concilium Conſtantienſe.

V. Series contexta Canonum & Conciliorum poſt Concilium Conſtantienſe.

I. In

(1) Valſin. (2) Conc. Gen. Tom. 14. p. 389.

I. IN Concilio Melfenſi anno 1089. vetitum eſt, nequid ſibi juris ſumerent laici, & poteſtatis in Clericos; ne in Clerum adſcriberentur, quorum vel perſonæ, vel res innexæ eſſent publicis, vel privatis ſervitutibus; & nequid exigere poſſent laici ex Beneficiis, aut ex patrimonio Clericorum (1). *Ne gravamen aliquod ſancta patiatur Eccleſia, nullum jus laicis in Clericos eſſe volumus & cenſemus. Unde cavendum eſt, ne ſervilis conditionis, aut Curialium officiorum obnoxii, ab Epiſcopis promoveantur in Clerum. Neque liceat laicis exactionem aliquam pro Eccleſiæ Beneficiis, aut paternis maternisſve facultatibus quærere.* Eo tum communi jure utebatur Eccleſia, ut bona Clericorum, tum Eccleſiaſtica, tum hæreditaria, nullo gravari poſsent onere publico.

Pulcherrimæ ad Ludovicum Craſſum Galliæ Regem datæ ſunt litteræ ab Ivone Carnotenſi, a quo Rex petierat dono ſibi dari pelles aliquot felinas. Reſcripſit porro nec Epiſcopi gravitati conſentaneum eſſe, ut donet: nec Regiæ amplitudini, ut petat inania hæc mollitiæ hominum lenocinia (2). *Non decet regiam Majeſtatem vilia vel qualibet vanitatis lenocinia a Sacerdote quærere, nec Sacerdotalis officii eſt in talibus regiæ Majeſtati obtemperare. Hoc quibuſdam litterulis reſpondeo, quæ ex parte veſtra quærebant a me duo paria pellium catinarum.* Non moleſte fert Ivo, quod ab Epiſcopo muneris aliquid Rex petat, ſed quod nugatorium neſcio quid petat: *Nunquam amplius a me, vel ab alio Epiſcopo talia quæratis.* Nec enim novum erat, ut vel Rex peteret, vel Epiſcopus conferret dona, dum ejuſmodi res eſſent, quas & a Regibus peti, & ab Epiſcopis dari non dedeceret. Et dum dona eſſent gratuita.

II. Per litteras gratias egit B. Bernardus Duci Lotharingiæ & Duciſſæ, quod variis ditionis ſuæ exactionibus exemiſſent homines Abbatiæ Claravallenſis, oravitque, ut tuerentur ſuum Beneficium, nec a Miniſtris exigi ſinerent, quæ fuerant condonata; qui ſi tamen exigere pergerent, ſibi certum eſſe & fixum, ut & ſui ſolvere pergerent, & cœleſti obſequi Chriſti Magiſterio, qui cenſum ipſe ſolvit, etſi minime obnoxius; ſuiſque per Apoſtolum Paulum id præcepti inſtillavit, ut ſolvant, cui tributum, tributum: fructumque magis captent, quam datum: ſalutem potius dantis, quam donum (3): *Alioqui non renuimus Domini noſtri ſequi exemplum, qui pro ſe non dedignatus eſt ſolvere cenſum, parati & nos libenter, quæ ſunt Cæſaris Cæſari reddere, & vectigal cui vectigal, & tributum cui tributum; præſertim quia juxta Apoſtolum, non tam debemus requirere datum noſtrum, quam fructum veſtrum.*

Cum ejus conceſſionis prima illa eſſent exordia, de ea litem movere non decebat adverſus primos ejus auctores. Ceteris forſan liberum, at Ciſtercienſibus Monachis pene neceſſarium erat, hujus rerum humanarum deſpicientiæ bono odore Eccleſiam univerſam perfundere, & perfectionis quam profitebantur documenta dare. Non æque potuiſſet ſua Clerus jura & privilegia aſpernari, aut conculcanda objicere; ſive quod Cleri libertas Cœlo delapſa ſit; ſive quod Principum conceſſiones longa plurium ſæculorum poſſeſſio irrevocabiles jam & inconcuſſas præſtiterit: ſive denique quod Epiſcopis ex officio incumbat, Principum procurare ſalutem, & populorum, quibus graviſſimum piaculum imputaretur, ſi decus & privilegia Chriſti Sacerdotum conculcari paterentur. Mirifice confirmatur hæc doctrina in Epiſtola Petri Cellenſis Abbatis ad Thomam Archiepiſcopum Cantuarienſem & Martyrem. Aliqua ille præfatus in admirationem invictiſſimæ Præſulis Thomæ conſtantiæ, tum ejus adgreditur defenſionem in eos, qui Archiepiſcopum carpebant, quod Regis pacem recuſaſſet, nimio ut cauſabantur defendendi, aut repetendi patrimonii Eccleſiaſtici ardore. Reſpondet vero Petrus, a materna pietate & caritate procul fore Eccleſiam, ſi a filiis ſuis æquo animo pateretur vexationes, quas olim lubentiſſime a perſecutoribus patiebatur. Jubet ſapientia, jubet & caritas, & infracto pectore hoſtiles impetus pati, & auſtera ſimul & ſuavi auctoritate filios caſtigare (4). *Dicunt enim, non debet Archiepiſcopus tam inſtanter ſua repetere a Rege Angliæ, ut dimittat reconciliationis pacem pro amiſſa pecunia. Falluntur ſpe veri, & adulatione falſi. Penſanda ſunt tempora & diverſi ſtatus temporum, ſecundum quos mutantur merita cauſarum. Nam in primitiva Eccleſia, ſola patientia locum habuit: ut auferenti tunicam, dimitteret & pallium. Extra Eccleſiam enim erat, qui perſequebatur, intra Eccleſiam qui pa-*

(1) Can. 11. (2) Epiſt. 72. (3) Epiſt. 119. (4) L. 1. Ep. 10.

Digitized by Google

patiebatur. Modo autem jam adulta Eccleſia, non licet filiis Eccleſiæ, quod aliquando licuit inimicis. Decet enim matrem corrigere filium, ſicut decuit pupillam tolerare adverſarium.

III. In Concilio Lateranenſi III. ſub Alexandro III. anno 1179. enituit ſummopere Eccleſiæ, cum ſapientia, tum moderatio, & fortitudo circa exactiones, quibus illam Civiles non raro Magiſtratus fatigant. De eo enim tantum expoſtulatur, quod omnia propemodum expenſis Eccleſiæ fieri velint, ſive muniendæ ſint urbes, ſive militares expeditiones, ſive res quæpiam aliæ difficiles expediendæ (1). *Sive quidem foſſatum, ſive expeditiones, ſeu alia qualibet ſibi arbitrentur agenda, de bonis Eccleſiarum & Clericorum & pauperum Chriſti uſibus deputatis, volunt fere cuncta compleri.* Tum edicit Concilium, ut deliberet Epiſcopus cum ſuo Clero, an ſuadeat utilitas, an jubeat neceſſitas, de rebus Eccleſiæ conferre aliquid in publicos uſus; ut quod laici non poſſint, perficiant Clerici, nulla vi, nulla auctoritate interpoſita laicorum. *Quocirca ſub anathematis diſtrictione fieri de cetero talia prohibemus: niſi Epiſcopus & Clerus tantam neceſſitatem vel utilitatem aſpexerint, ut abſque ulla exactione ad relevandas communes neceſſitates, vel utilitates, ubi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment conferenda.* Confirmatum eſt hoc decretum ab Innocentio III. addita hac etiam cautione, ut ad eximendam dubitationem, an debeat Epiſcopus, Clerusque conferre, percontentur ſemper Apoſtolicam Sedem, penes quam providentia eſt Eccleſiæ generalium neceſſitatum. *Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius conſulatur, cujus intereſt communibus utilitatibus providere.* Ita Innocentius III. in Concilio Lateranenſi IV. (2) anno 1215.

IV. Intexta ſunt hæc Decreta Decretalibus Gregorianis. Unde facilis conjectura in Galliis ea fuiſſe obſervata. Perſcripſit Alexander III. ad Ludovicum VII. Galliæ Regem, ut vetaret, ne Pincerna Regius novis & indebitis exactionibus vexaret Abbatiam ſanctæ Genovefæ (3). *Eam Eccleſiam nova & indebita exactione gravari non ſinas*: quamvis ille confideret eo jure teneri regales omnes Abbatias: *Sub obtentu cujuſdam conſuetudinis, quam in omnibus ſe aſſeris Abbatiis regalibus obtinere.* Alexander IV. in Sexto, Capite de Immunitatibus Eccleſiarum, audaciam damnavit urbium & dominorum quorundam in Gallia, a quibus compellebantur Eccleſiæ, vel terras reſtituere, quas emiſſent, vel earum antiqua ſolvere vectigalia.

In Concilio Avenionenſi anno 1209. editum eſt ſtatutum, Lateranenſibus ſupra laudatis finitimum (4). *Sub anathematis diſtrictione modis omnibus prohibemus, ut albergarias, procurationes, exactiones, ſeu tallias aliquas ab Eccleſiaſticis perſonis de cetero laici ne exigant, vel extorquere præſumant.* In Concilio Narbonenſi anni 1227. affine his etiam decretum promulgatum eſt (5). *Statuimus, ut Clerici occaſione patrimonii ſui, vel perſonæ, nullatenus tallientur, & tam Conſules, quam alii laici ab his talliis & exactionibus per cenſuram Eccleſiaſticam, ſi neceſſe fuerit, compeſcantur.* Ne ambigi autem quidem poteſt, quin qua immunitate donabantur patrimonia Clericorum, eadem gauderent ſaltem res Eccleſiæ. In Concilio Toloſano anni 1229. conceſſum eſt, ut exactionibus publicis ſubeſſent patrimonia Clericorum, ſi Mercatores eſſent, vel conjugati (6). *Clerici non tallientur occaſione etiam hæreditatis, etiamſi per ſucceſſionem eis venerit, niſi ſint mercatores, vel uxorati.* Si ad eos devenerit prædium, vel cenſui obnoxium, vel Feudi juribus, onera huic adglutinata exſolvent (7). *Sed ſi per ſucceſſionem hæreditariam aliqua poſſeſſio feudalis, ſeu etiam cenſualis ad eorum manus devenerit, penſiones & onera ipſis in poſterum adnexa ſolvere teneantur: alias a talliis & aliis exactionibus omnino liberi & immunes.* Omnibus quoque eximuntur pedagiis, niſi mercatores ſint.

In Concilio Generali Lugdunenſi I. anno 1245. (8) tum alia Friderico II. Imperatori flagitia adſcribuntur, tum quod Clericos, eorumque res ſubſidiis & tributis gravaret. In Concilio Biterrenſi anno 1246. (9) innovatum eſt Decretum Concilii Narbonenſis, tributis publicis ſubjici non poſſe, ſive Clericos ipſos, ſive eorum patrimonia. In Concilio Nannetenſi anno 1264. (10) excommunicati ipſo facto declarantur, qui tributa exigunt ex bonis Clerico-

(1) Extrav. De immunit c. 4. 7. (2) Can 46. (3) Append. 2. Ep. 95. (4) Can. 7. (5) Can. 12. (6) Can. 10. (7) Can. 21. (8) Can. 21. (9) Can. 22. (10) Can. 7.

Digitized by Google

ricorum, quæ tranſvehuntur, nullo animo negotiandi (1): *Cum Juris ſit proviſione ſtatutum, ne pro rebus Eccleſiaſticarum perſonarum pedagia exigantur; prohibemus, ne pro rebus Clericorum, aut quarumcunque Eccleſiaſticarum perſonarum, quas non mercimonii cauſa duci faciunt per terram, aut per aquam, quiſquam pedagia exigat, vel couſtumas, aut exactiones aliquas, quocunque nomine cenſeantur*. In Concilio Colonienſi idem decretum eſt anno 1266. uti & in Budenſi anno 1279. & in Visburgenſi anno 1287. (2)

In Concilio Compendienſi anno 1304. ſub Roberto de Curtenaco Archiepiſcopo Remenſi, excommunicationis telo confixi ſunt omnes, qui Clericos conjugatos vectigalibus ſubjicerent, aut qui virgine in uxorem ducta, more Clericorum vitam degebant, nulla implicati negotiatione, quanquam ut tributis vexari poſſent, hanc illis affingerent Laici calumniam, quod mercimoniis vacarent (3). *Quia nonnulli ſervientes temporalium dominorum & juſtitiæ laicalis, aſſerentes Clericos tam non uxoratos, quam uxoratos, qui tamen cum unica & virgine contraxerunt, eſſe publicos mercatores, tallias & collectas imponunt eiſdem, & extorquent ab eis invitis, quamvis clericaliter vivant, nullis ſe mercimoniis implicantes, &c.*

Concilium Provinciæ Auſcienſis anno 1315. pœnis canonicis ſubjecit eos, qui vel Clericis ipſis, vel eorum bonis onera publica indicerent (4). *Talliis vel collectis eiſdem, vel eorum bonis imponendis*. Enucleatius aliquanto in Concilio Avenionenſi anno 1326. de immunitate Clericorum, & rei eorum etiam hæreditariæ, inconvenienter legibus & Canonibus, juſſis incitatiſque Epiſcopis, ut infracta animi virtute has ſaltem tueantur fugientis Eccleſiaſticæ libertatis reliquias. *Item quod Clerici & hoſpitalia & Eccleſiæ a talliis & exactionibus, quas domini temporales faciunt etiam ratione temporalium poſſeſſionum, necnon & patrimonialibus, ſecundum leges & Canones defendantur per Ordinarios, nimis hactenus ſuper hoc negligentes*. Qui mox ſequuntur Canones, ii Xenodochiorum immunitatem defendunt, eamque vetuſtam Clericorum facultatem, ut frumenta ſua tranſvehant & divendant, nihil obſtrepentibus ſtatutis urbium contrariis (5). *Cum ſtatuta ſæcularium, Eccl ſias, aut Eccleſiaſticas perſonas non aſtringant*. In famoſa collatione anni 1329. inter Prælatos & Magiſtratus Regios coram Philippo Valeſio Rege Pariſiis, a Clero declaratum eſt, non ante tributum a Chriſto perſolutum fuiſſe, quam ſuam ipſe immunitatem præfatus, teſtatuſque fuiſſet, vitandæ tantum offenſionis gratia id a ſe perſolvi. At impræſentiarum non poſſe ſimiliter illud a Clero ſolvi ad declinandum offendiculum; quod non ignorantiæ jam offendiculum hoc eſſet, ſed nequitiæ meditatæ, cui concedendum omnino non eſt. *Quia tempore Chriſti fuiſſet ſcandalum puſillorum ex ignorantia, & non ex malitia; & nunc eſſet ſcandalum Phariſæorum, qui peccant ex malitia: ideo tunc fuit ſolvendum, propter ſcandalum evitandum, ſed modo non*.

Concilium Andegavenſe anni 1365. ſtatutum confirmat ſuperioris Concilii ad Caſtrum Guntherii, & excommunicatos *ipſo facto* declarat eos, qui tributis onerarent Clericos, quorum tranſveherentur frumenta, aliæque terrarum fruges, ex fundis etiam patrimonialibus, ut eas & vendant, & ſuis applicent uſibus, cum nulla hic mercimonii ſpecies, aut vel umbra ſit (6): *Res proprias Clericorum declaravit Synodus vina & bladas, & alia de rebus ſuis hæreditariis, & quas in terra ſua vel Eccleſiæ recolligunt*. In eodem Concilio eidem excommunicationi ſubeſſe juſſi ſunt Duces, Principes, Barones, aliique Nobiles, qui novas Clericis minime aſſentientibus indicent exactiones. *Prohibemus ne aliqua perſona Eccleſiaſtica vel ſæcularis, impoſitionis ſeu exactionis tributa, ſubſidia, vel aliquas novas impoſitiones, a perſonis Eccleſiaſticis, terris vel hominibus Eccleſiæ, de novo exigat, ſine conſenſu illorum ad quos ſpectat*.

In Concilio Vaurenſi anno 1368. firmata & novo vigore roborata ſunt decreta hæc omnia, non modo ad convehendas Clericorum res, ſive ad eaſdem divendendas citra ullius tributi ſolutionem, ſed ad immunitatem omnium onerum, quibus Laici ſuſternuntur. In Concilio Narbonenſi anno 1374. damnatæ ſunt commentitiæ donationes agrorum, qui ad Clericos transferebantur, ut oneribus & vectigalibus publi-

(1) Can. 8. (2) Can. 59. 60. Can. 40. (3) Can. 2. (4) Can. 3.
(5) Can. 32. 33. 34. (6) Can. 23. 24. 28.

Digitized by Google

blicis ſubducerentur; juſſi quin etiam Epiſcopi, ut in has inquirerent fraudes, cogerentque poſſeſſores, pro agris in fraudem donatis tributa ſolvere. *Ad noſtrum pervenit auditum, quod nonnulli Clerici ſoluti, & tam in minoribus, quam in ſacris Ordinibus conſtituti, & etiam Religioſi aliqui ſibi procurent donationes rerum immobilium fieri in fraudem, ut bona ſic eis donata ad contributionem talliarum laicorum pro rata teneantur. Nos igitur talibus fraudibus obviare volentes, prohibemus ne hujuſmodi donationes in fraudem admittant. Quod ſi fecerint, volumus & ordinamus, ut per Judicem ſuum Eccleſiaſticum, cum de prædicta fraude ſibi conſtiterit, ad ſolutionem talliarum pro rebus eiſdem donatis compellantur.*

V. Concilium Conſtantienſe anni 1418. cum confirmaſſet capita quædam Bullarum aurearum Friderici II. & Caroli IV. Imperatorum, immunitati Eccleſiæ vehementer ſuffragantia: *Voluerat Imperator, quod nulla Communitas, vel publica perſona, vel privata collectas ſeu exactiones, angarias vel perangarias Eccleſiis, vel aliis piis locis, aut perſonis Eccleſiaſticis hujuſmodi imponeret, &c.* Conſtituit, ut ne quis Princeps poſſit quidquam oneris aut tributi imponere Clericis, citra conſenſum Papæ; & aſſentiente Papa, neceſſe præterea fore, ut & Epiſcopus & Clerus loci aſſentiatur. *Sancta Synodus hoc perpetuo ſtatuit & ordinat, quod nulla perſona ſæcularis cujuſcunque dignitatis exiſtat, etiamſi Imperiali, Regali, vel quacumque præfulgeat, ſub prætextu conſenſus Epiſcopi, Clero tallias, impoſitiones, vel onera & ſubſidia imponat, exigat vel recipiat, niſi prius Romano Pontifice conſulto, ſub pœnis, bannis, vel cenſuris eiſdem. Idem per omnia Romano Pontifice dictas tallias vel collectas imponente, vel imponi mandante, conſenſu Epiſcopi vel Cleri non accedente.*

Extremum hoc & ſummum fuit munimentum immunitatis rerum Eccleſiæ. In Concilio Lateranenſi III. prohibitum fuerat, ne quid a Clericis exigeretur, niſi Epiſcopus & Clerus ipſe judicarent, & aſſentirentur opis aliquid ad publicas neceſſitates Principi conferendum eſſe, ubi oneri minus pares eſſent Laici. Sed cum perfacile & perexpeditum eſſet Principi, Epiſcoporum & Primorum Cleri conſenſum expugnare, in Concilio IV. Lateranenſi declaratum eſt, neceſſarium fore & Papæ conſenſum. Cum rurſus autem & Pontifices Regum benevolentia & ope non raro indigerent, atque ita procliviores eſſent ad aſſentiendum, ut ab illis graviſſima quædam onera Eccleſiis Regni imponerentur; huic diſcrimini obviam itum eſt a Concilio Conſtantienſi, ſancitumque, ut cum flagitaſſet Rex, cum aſſenſus fuiſſet Papa, deſideraretur adhuc conſenſus Epiſcopi & Cleri. Ea fuerat enimvero Conciliorum Lateranenſium tertii & quarti voluntas, ut ne quid uſquam ex bonis Eccleſiæ exigi poſſet, niſi ex conſenſu Epiſcopi & Cleri: ne aſſentiretur Papa, niſi aſſenſum jam præſtitiſſent ſuum Epiſcopus & Clerus: & ne tum quidem ſemper aſſentiretur. At increbuerant exempla tamen contraria, ubi Epiſcopi et Clerici omni virium contentione reluctabantur adverſus conſpirantem Regum et Pontificum ineluctabilem auctoritatem. Ideo et mox in hoc Conſtantienſi Concilio revocatur, ſi quid a Pontificibus conceſſum fuit Principibus, ut a Clero tributa, et cujuſque generis vectigalia exprimant.

Paucis ante annis, nimirum anno 1415. Clerus Gallicanus apud Biturigas congregatus ad Regem Carolum VI. vehementiſſimas litteras dedit, et multa eruditione aſperſas, ut nova in vinum exactione Clerici abſolverentur (1). Anno 1428. cum Galliæ pene univerſæ imperitarent Angli, et ipſi Lutetiæ: a Duce Bethfordienſi Prorege convocatus eſt Pariſiis Clerus Gallicanus, petitumque ut aſſentirentur ad Regni urgentem neceſſitatem Clericis imponi, quæ Laicis indicebatur, exactionem novam, prolatis ad hoc ipſum Pontificiis Bullis. Reſponſum eſt porro a Clero, fictitias illas eſſe neceſſitates, quibus ſubrepta fuerat Bulla Pontificis: cum unus tantum alendus eſſet exercitus, et ex Regis Palatio ſumptus idoneus ſuppeditandus, cui rei Regium domanium ſatis eſſet ſuperque; prioribus exactionibus exhauſtum jam eſſe Clerum; abſtentum olim fuiſſe ab eis quoque in populum exactionibus, et vel tum tamen abundaſſe exercitibus numeroſioribus ſua ſtipendia, præter expenſas alias multo plures. Denique appellavit Clerus ab Delegatis Papæ huic negotio præpoſitis.

In Concilio Andegavenſi anno 1448. (2)

(1) Conc. Gen. Tom. 12. p. 304. 389. (2) Can. 9.

innovatæ ſunt excommunicationes omnes olim vibratæ in Concilio ad Caſtrum Guntherii, in eos qui jura quæpiam exigerent ex bonis Clericorum, ſive Eccleſiaſticis, ſive patrimonialibus, quæ conveherentur, non ad commercium, ſed ad uſum Clericorum. In Concilio Lateranenſi V. anno 1514. (1) ſub Leone X. novus vigor additus Canonibus Conciliorum Lateranenſium ſuperius explanatis. Sed cum nec hi Canones, nec ulla alia decreta prohibeant, quin ſponte ſua Clerici ex bonis non hæreditariis tantum, ſed et Eccleſiaſticis, conferant aliquid ad Regni neceſſitates; quin ex adverſo, ſua hac permiſſione invitare Clericos videantur, utpote quibus cara eſſe debeat patria, carus Princeps: in Concilio Provinciali Bituricenſi anno 1528. conceſſæ ſunt Franciſco I. Regi Decimæ ad redemptionem filiorum ejus ex Hiſpanica captivitate, ubi obſides retinebantur. *Super requiſitione domini noſtri Francorum Regis in Concilio propoſita, rogatis & ſcrutatis ſingulorum ſententiis, neceſſitateque urgenti conſiderata, ſuper ſolvendis quatuor decimis pro redemptione filiorum ipſius, &c.* Sed de hujuſmodi decimis ac donis copioſius, Deo dante, capite proximo. Quanquam uberrima ex hac materia ſtrictim aliqua tantum libare poſſimus, ut quæ operoſis Commentationibus vix ſatis expediri poſſet, et perinde, ut res poſtulat, explanari. Plura peti poterunt ex Actis et Monumentis Eccleſiæ Gallicanæ (2).

CAPUT XLIII. *P. 4. l. 3. c. 24.*

Immunitas bonorum Eccleſiæ & Clericorum in Gallia, Italia & Germania. Decimæ. Dona gratuita, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Peculiaria quædam obſervantur in Decimas Saladinas, quæ primæ a Clero ad ſacras expeditiones perſolutæ ſunt.

II. Quæ Philippi Auguſti exactiones aliæ in Clerum. Libertates Eccleſiæ in ſe receperat ille defendendas.

III. Ut Philippus Auguſtus ſua in Clerum tuitione tantiſper ſuſpenſa, Clerum Remenſem compulerit, non ſolis precibus ſibi adeſſe.

IV. De aliis exactionibus deinceps ſtudio Regum, Conciliorum & Pontificum ad bella ſacra. Libertatis ſuæ Clerus ſemper compos, gratuita tantum obtulit dona.

V. Poſt ſacra Palæſtinæ bella, eadem decima, eadem dona gratuita, ad alia bella tutandæ Religioni conducibilia, Pontificibus & Regibus in id connitentibus.

VI. Decima ad bella ſacra innovata ſub B. Ludovico Rege. Horum bellorum, & Decimarum eo pertinentium defenſio.

VII. Sub Philippo III. ejus filio collectæ Decimæ Cleri ad bellum primo Palæſtinum, poſt ad Arragonium. Quæ univerſim cauſæ exigendarum Decimarum.

VIII. Iterum Decima ſub Philippo Pulchro. Cur tanta tum Papæ auctoritas, conſenſio Cleri & Principum tam aſpernabilis. Ut decimæ ordinariæ tandem evaſerint, & annuæ; denique ut in ærarium Principum influxerint, ad regni neceſſitates conſumendæ.

IX. Diſſidia Bonifacii VIII. & Philippi Pulchri. Bonifacius ſuam Conſtitutionem explanat, ut Regi gratum faciat in cauſa Decimarum. Eam Clemens V. renovat.

X. Contextio & ſeries hiſtorica Decimarum Cleri & donorum gratuitorum ſub Regibus ſequentibus uſque ad Philippum Valeſium. Denique ubi nulla jam bella ſacra fuere, eadem Decimæ perſolutæ ſunt ad Eccleſiarum & Provinciarum regni defenſionem.

XI. Eædem Decimæ ſub ſequentibus Regibus uſque ad Concilium Conſtantienſe adverſus Turcas, & ad Sedis Apoſtolicæ neceſſitates, flagrante potiſſimum ſchiſmate Avenionenſi.

XII. Conceſſiones Decimarum Cleri factæ a Martino V. & poſterioribus Pontificibus, adverſus Turcas, & ad alias Eccleſiæ Regumque neceſſitates. Sacræ hæ Decimæ ad alia quandoque intervertebantur; ſed & iniquis, juſtis quandoque etiam ſuſpicionibus plus æquo indulgebatur.

XIII. De Decimis ſub Franciſco I. Rege & ſucceſſoribus. De Contractu Piſciacenſi. De Contractu Decimarum.

XIV. De Donis gratuitis.

XV. De alienationibus rerum Eccleſiæ.

XVI. Nonnulla animadvertuntur ad has exactiones in Clerum.

XVII. Pragmatica ſancti Ludovici.

I. CUm res Angliæ ſupra perſequeremur, diximus jam anno 1188. cœptum eſſe

(1) Seſſ. 9. (2) Memoires du-Clergè.

Digitized by Google

eſſe Clero Decimas indici ad impenſas belli ſacri. Philippus quippe Auguſtus, referente Rigordo, Comitia Regni Pariſiis habuit, quo Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates & Barones coaluere; ibi bene multi cruce ſignati & ſacram militiam profeſſi ſunt; Cleri populique aſſenſu Clericis Laicisque impoſita eſt decima proventuum & mobilium bonorum. Illæ denique fuere Decimæ Saladinæ. *Media Quadrageſima Pariſiis celebratum eſt generale Concilium a Philippo Rege convocatis omnibus Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & totius Regni Baronibus. In quo innumerabilis militum multitudo, ſeu peditum, ſacratiſſima cruce inſigniti ſunt. Et propter hanc inſtantem neceſſitatem oppido enim iter Hieroſolymitanum Rex affectabat, cum aſſenſu Cleri & populi quaſdam Decimas ab omnibus eſſe accipiendas eo tantum anno decrevit, qua dicta ſunt Decima Saladini.*

Conſtat ergo in eum duntaxat annum impoſitas fuiſſe has Decimas, *Eo tantum anno*. A Laicis etiam ſolvendas fuiſſe, *Ab omnibus*. Idque factum *cum aſſenſu Cleri*. Ingenti urgente neceſſitate, & ad Hieroſolymæ & Terræ ſanctæ ſubſidium, *Propter inſtantem neceſſitatem*. Quid in his omnibus poſtea novatum ſit, infra aperiemus. Nec illud leviter prætereundum, quod ait Rigordus, Mobilium quoque decimas collectas fuiſſe. *De omnibus mobilibus ſuis, & de omnibus redditibus ſuis*. Hac exactione abſoluti non fuere, niſi Ciſtercienſes, Chartuſiani, Frontis Evrardi Cœnobia, & Xenodochia Leproſorum.

II. Id rurſus ab eodem Rigordo obſervatur, ad annum 1194. pluribus Philippum Auguſtum exactionibus oneraſſe Eccleſias, & ingentem prorſus coacervatam eſſe pecuniam, cum ceteroqui ipſe ſumptibus parceret. Avaritiæ alii, alii ambitionis ergo invidiam illi faciebant. At Rigordus teſtatum facit non alio eum ſpectaſſe, quam ut Palæſtinam Chriſtiano nomini & Imperio redderet, priſtinam & Francico regno tum amplitudinem redintegraret, tum dignitatem; perſuaſus in præſentes illud anguſtias deveniſſe ex pecuniæ inopia, qua priores Reges nequiſſent, vel arces, ut par eſt, munire, vel Regni pomæria ad antiquos limites proferre copioſorum exercituum fortitudine. *Eccleſias in regno ſuo exiſtentes gravibus exactionibus vehementer oppreſſit & inſolitis, Theſauros etiam multos in diverſis locis conceſſit, expenſa modica contentus; dicens, quod prædeceſſores ſui pauperes exiſtentes, tempore neceſſitatis ſtipendiariis militibus nihil miniſtrantes, ingruentibus bellis, regni diminutionem paſſi fuerant non modicam. Principalis tamen intentio Regis erat in theſaurorum congregatione, ſanctæ Terræ Hieroſolimytanæ a Paganis liberatio, & Chriſtianorum reſtitutio, & regni Francorum ab inimicis ſtrenua defenſio. Licet quidam minus diſcreti Regis ignorantes propoſitum & voluntatem, ambitionem ei nimiam, & avaritiam objicerent. Sed quia tempus colligendi & tempus ſpargendi quod collectum eſt, a ſapientibus didiſerat, nacta opportunitate multum collegit, ut tempore neceſſitatis pluribus plurimum ſpargeret. Quod in munitionibus civitatum, & murorum reparationibus, & caſtellorum ædificationibus innumeris maniſeſtiſſime declaratur.*

Vides quanto Rigordus Sandionyſianus Monachus, & Philippi Auguſti Chronologus diſtet intervallo ab Anglis Monachis & Scriptoribus ſuperius relatis. Quam virulenta horum maledicentia, tam caſtigata hujus ſcribendi moderatio. Nec aſſentatur ille tamen Philippo ſuo, quem non diſſimulat plus æquo gravaſſe Eccleſias: Sed illum affirmat ſibi parcum, domi ſobrium, effuſiſſimum porro in Regni defenſionem, in Eccleſiæ ſalutem, in Chriſtianæ fidei per Orientales expeditiones propagationem. Enituit ſane, quam totus in eam gloriam Rex incumberet, uti & in eam ſpem, ut libertates Eccleſiæ defenſaret, cum anno 1215. ante prælium Bovinenſe, cum obvios & expugnandos haberet geminos earum libertatum acerrimos hoſtes, Ottonem Germaniæ Imperatorem, & Joannem Angliæ Regem: piiſſima & luculentiſſima prece Deum interpellavit, pro victoria ſibi quodammodo debita pro Eccleſia certanti adverſus ejus adverſarios, ſanguine pauperum & Cleri rapinis jamdiu agmina ſua ſaginantes. Juvabit ipſius Regiæ ad Deum precationis verba hic aſſuere. *In Deo tota ſpes & fiducia noſtra eſt poſita. Rex Otho & exercitus ſuus a domino Papa excommunicati ſunt, qui ſunt inimici & deſtructores rerum ſanctæ Eccleſiæ, & pecunia qua eis ſtipendia miniſtrantur, de lacrymis pauperum & de rapina Eccleſiarum Dei & Clericorum acquiſita eſt. Nos autem Chriſtiani ſumus, communione & pace ſanctæ Eccleſiæ fruimur, & quamvis peccatores ſimus, tamen Eccleſiæ Dei conſentimus, &*

Cle-

Digitized by Google

Cleri pro poſſe noſtro defendimus libertates. His ad Deum precibus a Rege vere Chriſtianiſſimo fuſis, milites expetiere, ut & bene ſibi precaretur; paruit Rex, benedixit Exercitui, & tum pugnæ initium factum. Aderat Rigordus ipſe a tergo Regis, ut Capellanus ejus, cum alio Clerico, preces Deo ingeminans, Regiis prorſus conſentientes: *Cum pura devotione coram Deo reducebant ad memoriam honorem & libertatem, qua Dei Eccleſia gauderet in poteſtate Regis Philippi, & dedecus & opprobria, quæ patitur & paſſa eſt per Ottonem & per Regem Joannem.*

Obſervavit & Vuillelmus Britto, Philippum hunc Regem, ubi primum inunctus & Regio diademate cinctus fuit, militiæ ſuæ primitias Eccleſiæ defenſioni ſtatim dicaviſſe, expugnatis Nobilibus quibuſdam, compulſiſque, ut Eccleſiæ & Clero prædia reſtituerent, a ſe prius uſurpata (1). *Tamque manu forti prædonibus inſtitit illis, quod quidquid tulerant Clero Clerive colonis, præcedente prius emenda reſtituerunt. Sic novus ille ſua Rex in novitate, ſuorum primitias operum, ſic primula præmia Chriſto Eccleſiæque ſuæ devota mente ſacravit.* Sextumdecimum ætatis annum tunc agebat Philippus, & ſuis idem amori, hoſtibus terrori erat, ut invictiſſimus Eccleſiæ & Cleri propugnator. *Rex ſextum decimum nondum compleverat annum, Eccleſiamque Dei ſic tutabatur, ut omnes Athletam Chriſti proteſtarentur eundem, & defenſorem fidei.* Ita ille in Philippiade ſua carmine ſcripta.

III. Non deviavit a propoſito oratio, cum hinc manifeſte eluceſcat, quo converteret, & quos in uſus dependeret Philippus Auguſtus Eccleſiæ pecunias, Cleri decimas; & quam neceſſario Eccleſia ei Regi nulla re, non fiſco, non ærario ſuo deeſſet, qui non ſua tantum, ſed & ſe ipſum tuendis ejus rebus & libertatibus impenderet. Ab eodem denuo Vuillelmo Brittone refertur, cum aliquando exarniſſet Philippi pecunia, nec ſuppeteret unde miles ſtipendia acciperet: interpellatum ab eo eſſe Clerum Remenſem, ut opis aliquid afferret, ut ſolent Eccleſiæ Defenſori & Advocato ſuo opitulari (2). *Clerum Remenſem petiit, ſcriptoque rogavit ut ſibi ſubſidium fieret, quo gratior illi ad tantos vellet ſumptus impendere gratis, ut ſolet Eccleſiæ patronos ſæpe juvare.* Surdis auribus Regias preces audiit Remenſis Clerus, teſtatus, ſe precibus ſuis Regi opem laturum, at religione ſe prohiberi, ne quid pecuniæ daret, ne valeret in poſteros exempli auctoritas. *Ne poſtea forte Eccleſiæ pariant ex conſuetudine damnum.* Non adhibuerat Rex, niſi preces. Nec donum popoſcerat, niſi gratuitum & liberum. Itaque repulſam paſſus, doloris ſenſum aut excludit, aut diſſimulavit. Sed mira arte & ſapientia inconſultos illos ſuarum immunitatum defenſores edocuit, non ſatis provide eas vindicari, alienando a ſe ejus animo, qui earum ex officio regio vindex eſſet invictiſſimus. Comites Reteleuſes, Cuciacenſes, aliique invaſere non multo poſt in agros & ditiones Capituli Remenſis. Tum Canonici Regiam opem appellare. Rex ſuis & ipſum precibus reſpondit ſe pari vice eis affuturum. *Vos prece me ſola nuper juviſtis, eadem lege, relata nunc vice prælia veſtra juvabo.* Litteras enimvero Rex ad Comites dedit, oravitque, ut rebus Eccleſiæ parcerent. Comites armis terreri, non precibus flecti ſoliti, cœptis prædis non deſtitere. Tunc intellexit Clerus Remenſis, quantum aberraſſet a ſcopo tuendæ immunitatis ſuæ ſibi propoſito. Itaque pollicitus eſt, non precibus tantum ſe, ſed & pecunia laboranti Regno laturum ſuppetias, ut & Rex non ſolis precibus pro Eccleſiæ defenſione decertaret. *Denique cognovit Clerus, vexatio quippe rem docuit, quanto ſtudio quantove labore debeat Eccleſia ſibi quærere Regis amorem, ſummopereque ejus ſibi procurare favorem, quo ſine defendi nequeunt patrimonia Chriſti.* Haud mora Rex arma induit, prædatores compeſcuit, & prædas omnes Eccleſiæ curavit reſtitui.

IV. Cum primus & princeps omnium cœperit Philippus Auguſtus, & decimas, & nonnulla alia jura ab Eccleſiis exigere; operæ pretium eſſe duximus ejus memoriam purgari, qua hiſtoriæ veritas paſſa eſt, & Anglorum ab eo Hiſtoricorum abſtergi calumnias. De ejus exactionibus tam effuſa eſt Willelmi Neubrigenſis maledicentia (3), ut ipſa ſibi fidem abroget. Stephanus Tornacenſis in Epiſtola ad Epiſcopum Sueſſionenſem data, ſibi eas diſplicere decimas non tacet (4). *Tributa & decimas ſolvunt Eccleſiæ, &c. Cum univerſos fiſcus abſorbeat.*

(1) L. 11. (2) Ibid. (3) L. 5. c. ult. (4) Ep. 171.

Digitized by Google

beat. Sed cui unquam nummorum exactioni remurmuratum non eſt? Cum Occidentalia Regna omnia eo bello implicata fuerint, probabile eſt decimas toto Occidente fuiſſe collectas. Refert Michovius Polonicæ conditor hiſtoriæ, anno 1189. (1) Cracoviæ convocatum fuiſſe Concilium, ubi Pontificis Legatus Decimam Epiſcopis & omni Clero indixit ad Terræ ſanctæ recuperationem. Anno 1198. (2) præſcripſit Innocentius III. ad Archiepiſcopos Ebrodunenſem, Arelatenſem, Aquenſem, ut Provincialia convocarent Concilia, ut ibi ad ſacras expeditiones pecuniæ indicerentur. Utque ne in compendium Romanæ Curiæ id ceſſorum ſuſpicari quis poſſet, voluit, ut pecunias ipſi colligerent Epiſcopi, eaſque Templarii & Hoſpitalarii Equites diſpenſarent. Italos ad id quoque Epiſcopos per Epiſtolas his perſimiles excitavit.

Anno 1099. (3) ab eodem Pontifice miſſus eſt in Gallias Cardinalis Goffridus, a quo convocato apud Divionem Concilio, Antiſtites nonnulli trigeſimam redituum ſuorum partem polliciti ſunt, alii quadrageſimam, ut Papa præſcripſerat. Pontifex ipſe decimam, nec non & Cardinales polliciti ſunt. Anno 1200. Pontifex a Clero petiit quadrageſimam proventuum. Anno 1201. miſſus ab eodem eſt Cardinalis unus ad Reges Galliæ, & Angliæ, qui eos invitaret ad Palæſtinæ ferendas ſuppetias. Uterque Rex quadrageſimam ſpopondit redituum ſuorum partem. *Ad cujus mandatum ipſi Reges conceſſerunt ſe daturos quadrageſimam partem omnium redituum ſuorum de uno anno.* Ea verba ſunt Rogerii. Ita annuæ propemodum in Eccleſiam invaleſcebant exactiones, pro Eccleſia nimirum ipſa. Liberæ primum & voluntariæ fuerant hæ ſolutiones pecuniæ: ſed Pontificum & Regum induſtria ac vigilantia, ita diu, ita inſtanter expreſſæ ſunt, ut jam fere detrectari non poſſent, cum gravis urgeret neceſſitas Chriſtianæ Reipublicæ, cujus illi ſunt proviſores. Sed qua demum cunque auctoritate, vel poteſtate elicitæ, vel expreſſæ ſint a Clero decimæ, certum eſt tamen illibatam ſemper illi conſtitiſſe ſuam aſſentiendi, vel diſſentiendi libertatem.

Cum anno 1203. Mediolanenſes vim adhiberent Clero ad extorſiones quaſdam, acerbiſſime ab eodem Innocentio caſtigati ſunt per litteras, conceſſo tantum, ut voluntaria Cleri dona ſuſciperent, quando illum publicæ calamitatis moviſſet commiſeratio (4). *Recipiatis humiliter cum actionibus gratiarum, ſi quis forſan Epiſcopus & Clerus ſimul tantam neceſſitatem vel utilitatem inſpexerint, ut abſque ulla coactione, ubi laicorum non ſuppetunt facultates, ſubſidia per Eccleſiaſticas duxerint conferenda.* Anno 1215. Concilium Lateranenſe IV. vigeſimam a Clericis omnibus, decimam a Cardinalibus ad ſacrum bellum ſolvi juſſit. Anno 1224. (5) cum Marchionem Montisferratenſem exciviſſet Honorius III. Papa ad defenſionem Imperii Conſtantinopolitani, ad Epiſcopos & ad Clericos, Latinos Græcoſque ejus Imperii litteras perſcripſit, quibus admonuit, ſtatuiſſe ſe cum Cardinalibus, ut mediam partem mobilium & proventuum eos conferre juberent, exceptis vaſis ſacris, armis, & equis, quod multo conducibilius eſſet dimidium proventuum ſibi ſemel decerpi, quam totum funditus ſuccidi (6). *Attendentes ſatius eſſe, ut bona veſtra & Eccleſiarum veſtrarum pro manutenendo Imperii ſtatu communicetis ad tempus, quam ea omnia perpetuo amittatis; de fratrum noſtrorum conſilio propter urgentem neceſsitatem duximus ſtatuendum, ut omnium veſtrorum proventuum hujus anni, omniumque aliorum mobilium quæ nunc habetis in ipſo Imperio, exceptis duntaxat Eccleſiarum theſauris, & veſtibus & equis, & utenſilibus, in quibus non eſt aurum, vel argentum, aut lapides pretioſi, medietatem integre conferatis.* Cum ad ſubigendum Theſſalonicenſe Regnum tunc expeditio ea ſpectaret, ſacramento adactus eſt Marchio Montisferratenſis, ſi eo aliquando potiretur, reſtitutum ab eo iri hæc tunc ſive mutua ſive dona gratuita Eccleſiarum.

V. Quæ ad Palæſtinæ primum ſacra bella pertinuerant ſacræ decimæ, ad alias ex mox deflexæ ſunt Orbis Chriſtiani neceſſitates. Sub jugum mitti Imperium Conſtantinopolitanum, & Græcam Eccleſiam Romanæ recolligi, tanti ſane res ea quidem fuit, ut non immerito ſacræ decimæ ad id exigerentur. Albigenſium hæreticorum colluvione peſtilentiſſima cum vaſtaretur maxima Galliæ pars, hinc exorta neceſſitas cogendi Concilii Bituricenſis, ubi Gre-

(1) L. 3. c. 27. (2) Rainald. n. 85. 69. (3) Idem num. 71. 73. (4) Idem n. 65. (5) Ib. n. 14. (6) Idem n. 25.

Digitized by Google

Gregorii IX. Papæ Legatus decimas Cleri in quinquennium flagitavit, ut peſtes illæ exſcinderentur, nec latius ſerperent. Ludovicum ipſum Galliæ Regem, ejus nominis VIII. Legatus impulit, ut expeditioni ei ipſe præeſſet, quo latius & copioſius de ſuo ærario Clerus conferret. Aſſenſus eſt Clerus dimidiæ decimæ, & eam ſolvit: repudiato decimæ nomine, ne uſus, juſque invaleſceret, ſed *ſubſidii* obtentu. *Non quidem nomine decimæ, ſed obtentu ſubſidii perſolverunt.* Morte præmatura Regis bellaciſſimi, exaruit & Cleri largitas. Legatus Reginam Ludovici VIII. viduam, Noni matrem demeruit, ut ea aſſentiente Clerum ſollicitaret ad illas in quinquennium decimas perſolvendas. Sed ad Pontificem provocatum eſt a Capitulis Provinciarum Remenſis, Senonenſis, Turonenſis & Rothomagenſis, palam vociferantibus, Non paſſuros ſe, ut dono gratuito neceſſitas & ſervitus ſuccederet ineluctabilis. *Attendentes quod hoc ipſum, quod de liberalitate proceſſerat, convertebatur in obligationem & ſervitutem.* Sic habent litteræ Capitulorum eorum ad Gregorium IX. datæ anno 1227. (1) His querelis emollitus Pontifex mordaces ad Legatum dedit litteras, juſſitque ut anteacta omnia revocaret. Sed cum poſtea maturius perpendiſſet, quantas regiones depaſta eſſet Albigenſium lues ab obitu Ludovici VIII. & quanta ſpes affulgeret a filio ejus & ſucceſſore Ludovico IX. oſtendente ſe in ejus quoque ſacri belli curam ſucceſſurum: his, inquam, perpenſis Pontifex Legati Conſtitutionem confirmavit, voluitque decimam a Clericis omnibus exſolvi, ut in Concilio Bituricenſi convenerat. *Promiſsionem factam Regi, de conſilio pene totius Concilii Bituricenſis.*

Anno 1229. perſuaſus Pontifex non Romanæ Eccleſiæ proprium, ſed univerſæ commune eſſe bellum cum Friderico II. Imperatore, hoſte nimirum Religionis infenſiſſimo & libertatum Cleri: opem, copiaſque flagitavit ab Epiſcopis Italiæ, Galliæ, Germaniæ, Angliæ, Hiſpaniæ. Quin & ſperavit ad id teneri Epiſcopos ſacramento ipſo, quo ſe obligaſſent, dum ordinarentur. Pauca hic excerpam ex ejus Epiſtola ad Archiepiſcopum Lugdunenſem (2). *Te in ſuccurſum Eccleſiæ advocavimus confidenter, utpote qui præſtita juramento ad defendendum Papatum, & Regalia B. Petri teneris eſſe adjutor, &c. In virtute obedientiæ ſub debita juramenti diſtricte præcipiendo mandantes, ac in remiſsionem peccatorum, tam tuorum, quam eorum qui tecum in obſequium Eccleſiæ venerint, injungentes, quatenus cum congruo exſortio bellatorum ad nos perſonaliter venire feſtines.*

Non poterat his refragari Pontificis votis Beatus Ludovicus, cui tam familiare, tam frequens, quin & neceſſarium fuit ad Eccleſiæ decimas & collectas recurrere. Anno 1242. Lutetiam arceſſivit Epiſcopos Regni ſui, & Abbates Benedictinæ familiæ, Ciſtercienſes & Præmonſtratenſes, Procuratores denique Capitulorum Cathedralium, ab eiſque pecuniarium expetiit ſubſidium, ad extinguendas Albigenſium reliquias. Prælatos perhibet Matthæus Paris, vacante tum Apoſtolica Sede; ſatis intellexiſſe quidem, nullo ſe vinculo teneri ad quidquam conferendum; ſed præſtabilius tamen duxiſſe, ut tempori ſervirent & neceſſitati (3). *Prælati videntes ſe Papali regimine deſtitutos, licet non tenerentur de jure ad imperium alicujus ſæcularis perſonæ in gravamen Eccleſiæ aliquod ſubſidium contribuere; conſiderantes tamen quia dies mali ſunt, & ubi multitudo in ſtrage eſt, ſubtrahendum eſt aliquid ſeveritati: vigeſimam partem redituum ſuorum illius anni ſub brevi termino perſolvendam univerſaliter promiſerunt.*

VI. Anno 1246. ex eodem Matthæo Paris Beatus Ludovicus Galliæ Rex graviſſimo ex morbo recreatus, crucem induit, flagitavitque decimam redituum Cleri ad belli ſacri impenſas, licentia Pontificis ante impetrata. *Ex permiſsione Papæ Regnum ſuum ſub obtentu peregrinationis ſuæ magnifice peragendæ, pecuniam non minimam extorquendo prægravavit multipliciter, accipiens de omni proventu univerſalis Eccleſiæ Regni ſui decimam.* Certior eſt nobis & exploratior ſanctiſſimi Regis Ludovici religio & integritas, quam ut Matthæi Paris virulentia in obliquiores de eo opiniones abduci poſſimus. Addit porro ille viciſſim Pontificem & Regem gratificatos eſſe, aſſenſuque Regis flagitaſſe Pontificem eodem ipſo tempore vigeſimam proventuum ad Terræ ſanctæ ſubſidium; cum in triennium Clerus eam ſubiret geminam ſarcinam. *Et præter hoc quaſi alternatim conſentiendo dominus Papa ad ſubſidium Terræ ſanctæ accepit vigeſi-*

(1) Rainald. num. 77. (2) Ib. n. 35. (3) Idem n. 17.

geſimam, videlicet uterque uſque ad triennium. Nulli non id quoque perſuaſiſſimum eſt hiſtoriæ Gallicanæ utcunque perito, nequaquam aſſenſurum fuiſſe Regem, ut vigeſima illa a Pontifice exigeretur, niſi perſpecta ei fuiſſet & Eccleſiæ neceſſitas, & ejus pecuniæ in publicas utilitates diſpenſatio. Pergit idem Matthæus, & anno 1250. infinitam opum vim affirmat ex Gallia in Ægyptum, ubi tum Rex verſabatur, tranſmiſſam fuiſſe, ex his nempe in Clerum exactionibus per triennium corrogatam; ſed ex eventu ejus belli facile judicari poſſe de his exactionibus. *Sed hæc omnia de bonis Eccleſiæ per triennium extorta, quem finem ſunt ſortita, ſequens ſermo plenius declarabit.* Ad annum 1252. deterreri omnes ait debuiſſe exemplo Regis Francorum, ne extortæ Clero pecuniæ ad educendum vinculis Regem & ad ditandos Saracenos effundantur. *Terrere vos deberet Regis Francorum exemplum, vobis pro ſpeculo a Deo demonſtratum, qui extortam a Clero pecuniam in ſuam hoſtibus diſtribuit redemptionem, & inde noſtros inimicos, ſcilicet Saracenos amplius ſaginavit.*

Longe alia erat Regis Ludovici, ut ſupra diximus, de his exiſtimatio, Bernardi ſanctiſſimi Abbatis ſententiæ accommodatior, qui ſtupendis prorſus miraculis, ad ſacram expeditionem innumerabiles incitavit & inflammavit copias, cujus tamen ſucceſſus, ſi corticem rerum ſpectemus, luctuoſiſſimus fuit. Quo in uno ſatis eſt argumenti, probatas a Deo has ſacras in Clerum decimas fuiſſe, cum expeditiones, in quas illæ expendebantur, cœleſtibus prodigiis a Deo confirmarentur.

Anno 1267. (1) Clemens IV. quem pauci inter Pontifices æquitate & integritatis gloria ſuperarunt, eidem Ludovico conceſſit alias decimas in triennium ad bella ſacra, & Legatum in Gallias miſit, qui earum exactioni operam navaret. Impatientius has rurſum decimas tulere Capitula Cathedralia Galliarum, præſcripſeruntque Pontifici amarulentiores Epiſtolas, ubi & hoc ingerebant, ideo Hieroſolymam a Saracenis rurſum expugnatam fuiſſe, quod & hic a fidelibus ipſis Eccleſiaſtica libertas profligaretur, Eccleſia ſervitutis jugo opprimeretur, & tributis. Reſcripſit Pontifex, nec ſervitutem jure dici poſſe, nec tributa, ſi quid annuorum proventuum ei impenderetur Eccleſiæ, cui Chriſtus ſanguinem impendit ſuum; aut aliis Reipublicæ Chriſtianæ neceſſitatibus, quarum penes Chriſti in terris Vicarium providentia eſt. *Seu alias interdum exigente neceſſitate, vel ſuadente utilitate, deliberatione provida, poteſtatis Apoſtolicæ plenitudo diſpenſat.* Si qui vero minus curarent ſolvi ſe laqueo excommunicationis, quo eſſent innodati, ob detrectatas iſtiuſmodi penſiones, non deeſſe Apoſtolicæ Sedi acerbiores pœnas, quibus eos inſectaretur, degradationes, Beneficiorum abdicationes, ſæcularium Magiſtratuum opem. Sordidiſſimæ denique illis objecit avaritiæ dedecus & infamiam, qui tantillum pecuniæ ei cauſæ abnuerent, cui ſanctiſſimus Rex, & Optimates Regni ſanguinem impenderent. *Chriſtianiſſimo Rege cum Magnatum multitudine ſe ad illius præparante ſubſidium, manus auxilii ſubtrahitur, &c.*

Anno 1256. (2) narrat Continuator Abbatis Uſpergenſis anathemate confixum fuiſſe a Papa Germanum Canonum Commentatorem, qui ab ea pecuniæ exactione provocaverat, cui Germaniæ, æque ut Galliæ Clerus ſubjiciebatur. Et hactenus quidem ſola contra niti videbantur Capitula. At anno 1263. Archiepiſcopi Remenſis, Senonenſis, & Bituricenſis interceſſere centeſimæ, quam Urbanus IV. ad Palæſtinæ ſubſidia depoſcebat. Hos Pontifex per Epiſtolas graviſſime objurgavit; eſſe omnino quod pudore ſuffunderentur Epiſcopi, qui ne pecuniam quidem tantillam erfundere in animum inducerent, ubi Reges ipſi ſanguinem profundebant. Sed ubi eodem anno ſubſidium aliud flagitavit Pontifex, ad recuperandam Civitatem & Eccleſiam Conſtantinopolitanam, quam Græci ejectis Latinis receperant; multo obſtinatius hi Præſules recuſarunt, urgente nihilo ſegnius Pontifice, ne ita obdureſcerent ad exitialia hæc Eccleſiæ vulnera, quæ tam illuſtri membro tunc, nempe Eccleſia Conſtantinopolitana truncabatur. Angli certe & Caſtellani non diſſimili contumacia tum reſtiterunt, quin & Caſtellani a Nuntio ad Pontificem ipſum appellarunt. At non refrixit Pontificis ardor, quin Eccleſiæ Antiſtites vehementius urgeret, ne Eccleſiæ, hoc eſt, ne ſui ipſorum corporis ſinerent nobiliſſima membra ſuccidi.

VII. Cum anno 1272. Clementis in IV. locum

(1) Rain. num. 53. 54. (2) Idem n. 23.

locum ſuffectus fuiſſet Gregorius X. recepto autem in cœleſte Regnum B. Ludovico Regi Philippus III. filius ejus ſucceſſiſſet (1): miſſus eſt in Gallias a Pontifice Archiepiſcopus Corinthi, aliquid ſubſidii expeditioris in Palæſtinam acceleraturus, & Regi oppigneraturus Templariorum bona ad viginti quinque millia marcarum argenti. Rex eam pecuniam ſtatim repræſentavit, oſtenditque Pontifici ſibi ipſi in votis eſſe eam in ſacrum Palæſtinæ bellum profectionem. Anno 1274. (2) Crucem induit, Legatumque Pontifex ad eum cum poteſtate exigendarum decimarum ablegavit. In his tamen pauperibus conſultum voluit Pontifex. Immunitate omnium gaudere voluit Leproſos, Xenodochia, Monachos & Moniales mendicantes, necnon & Clericos, quorum Beneficii reditus ſeptem libras Turonenſes non ſuperarent.

Anno 1275. in omnes propemodum Occidentis Eccleſias indictæ ſunt decimæ; quod Rodolphus Imperator, & Reges Franciæ atque Angliæ crucem, ſacræ militiæ inſigne amplexi eſſent, & Pontifex ipſe decreviſſet in Palæſtinam una cum ipſis trajicere. Quas Concilium Lugdunenſe II. anni 1274. exigi decimas præceperat, ad annum uſque 1282. illæ colligebantur, non ſine frequenti diſſenſione, Epiſcoporum maxime Germaniæ, & Principum Septemtrionalium. Concilium Provinciale indixit Archiepiſcopus Magdeburgenſis, cujus decreto compreſſa eſt ea decimarum exactio. Oſnabrugenſis Epiſcopus, quæ collectæ fuerant, eas ſibi vindicavit. Archiepiſcopus Colonienſis & alii ſuam in rem eas magna ex parte derivarunt. Rex Norvegiæ pati noluit pecunias collectas extra Regnum efferri. Nil intentatum reliquit Martinus IV. Papa, ut his mederetur malis. Sed nullæ crepuerunt, ut apparet, cenſuræ, cum Reges jam, & Archiepiſcopi, atque Epiſcopi rei duces & auctores eſſent.

Anno 1283. (3) idem Pontifex Archiepiſcopum Cantuarienſem delegavit, ut Regem Angliæ adduceret ad reſtituendas, quas in arcam ſuam intulerat, decimas, ſacræ primum expeditioni dicatas. Anno 1284. Regi Angliæ eaſdem decimas conceſſit Pontifex, utque novas ex Anglia, Hibernia, Vallia colligeret, dum Crucis ipſe ſe inſignibus veſtiret, & in ſacram illam militiam accingeretur. In Vaſconiam & Ducatum Pontivii eas Anglo adjudicare abnuit, quod eas jam Galliæ Regi Concilium Lugdunenſe addixiſſet. *Quia Regi Franciæ illuſtri ſecundum ordinationem Lugdunenſis Concilii eſt conceſſa.*

Anno eodem 1283. (4) cum Martinus IV. Arragoniæ Regnum Philippo Franciæ Regi contuliſſet, hic in Carolum illud tranſtulit filium in frequentiſſimo Lutetiæ Parlamento. Eadem opera conceſſit & decimam Pontifex bonorum Eccleſiæ ad Arragoniæ Regnum invadendum, miſſo Cardinali Joanne Coleto, qui adverſus Petrum Arragoniæ Regem copias colligeret explicato Crucis vexillo. Rex & Nobilium quidquid erat, crucem amplexatus eſt, ita perhibente eo, qui Regis hujus geſta litteris mandavit (5). *Philippus grande tenens Pariſiis Parlamentum Regnum Arragoniæ oblatum ſibi pro filio ſuo Carolo ab Eccleſia tunc recepit. Et conceſſa ſibi fuit Eccleſiarum decima ad expeditionem dicti regni Arragoniæ conquirendi. Prædicavit etiam Cardinalis Romanæ Curiæ Joannes Coleti de cruce, ut irent homines ſuper Petrum Arragoniæ condemnatum. Et tunc Rege Franciæ cruce ſignato, multi tam nobiles, quam ignobiles, ad hujus expeditionem itineris crucem conſimiliter aſſumpſerunt.*

Is fuit progreſſus ſacræ militiæ, ac decimatum ei addictarum. Primæ expeditiones hujuſmodi Hieroſolymæ & Palæſtinæ in Saracenos expugnandæ dicatæ fuerant. Secundæ inopinato eventu abreptæ ſunt ad ſubjugandum Byzantium & Imperium Conſtantinopolitanum; unde & optatiſſimum cepimus fructum, ut Græca Eccleſia Latinæ rurſum copularetur. Tertiæ in Fridericum II. eruperunt, non Pontificum modo, ſed & Apoſtolicæ ipſius Sedis hoſtem infenſiſſimum, Clerique univerſi, & Chriſtianæ demum Religionis. Quartæ in Albigenſes efferbuerunt, & in Comites Toloſanos eorum duces & anteſignanos. Quintæ excitæ ſunt in Petrum Arragoniæ Regem, qui Siciliæ regnum invaſerat in Carolum Andium Comitem, B. Ludovici Francorum Regis fratrem, quem Pontifices utriuſque Siciliæ Regno donaverant.

Anno 1282. Martinus IV. & Philippus Franciæ Rex confirmarunt fœdus initum a Roberto Duce Burgundiæ & a Clero ejus ditio-

(1) Rainald. n. 6. 7. (2) Id. n. 35. 43. (3) Rainald. n. 67. (4) Idem n. 36. 37. 39.
(5) Du-Cheſne T. 5. p. 542.

ditionis (1), ut ne Dux poſthac novas inveheret monetas, et decimas illi Clerus in biennium ſolveret, ad Palæſtinæ Bella. Anno 1183. Hugo Dux Burgundiæ cum Abbate Dominæ Noſtræ ad Caſtellionem ſuper Sequanam pepigit, ut ſi ipſe Hieroſolymam proficiſceretur, ſi filiam elocaret, ſi redemptionem ſolvi neceſſe foret, adeſſet ſibi Abbas aliquanto pecuniæ ſubſidio, aut ex Eccleſiæ prædiis Dux trecentorum exigeret nummorum ſummam.

Retorquendus jam nobis calamus eſt ad Martinum IV. gente quidem Gallum, ſed carnis affectibus uſque adeo ſeptum et impervium, ut nihil unquam rei conſanguineis poſt adeptum Pontificatum contulerit, quanquam illi paupertate premerentur. Hujus cum minæ et cenſuræ caſſæ cecidiſſent in Petrum Arragonium, Regnum ejus Carolo Valeſio a Pontifice tributum eſt, expromptoque Crucis vexillo delectus in eum haberi cœpit, ſacra militia quoquo verſum promulgata. Legatus Pontificius anno 1248. (2) juſſus primum invitare, mox et compellere Francos, Siculos et Provinciales, ut hoc triennio decimas ſolverent. Anno 1285. expoſtulavit apud Pontificem Rodolphus Imperator, quod Regi Gallo ea decima conceſſa eſſet in Epiſcopatus Leodienſem, Metenſem, Virodunenſem, & Baſileenſem; oravitque ut id revocaretur. Excuſavit Pontifex neceſſitatem, qua Rex Galliæ cogebatur cauſæ magis Eccleſiæ adeſſe, quam ſuæ. Ejus belli exitus utrimque luctuoſus fuit. Terra marique contritæ ſunt Arragoniæ vires, & gloria hinc affloreſcens lætior fuit quam diuturnior Philippo Regi Franciæ, præpropere extincto, dum in Galliam ſe reciperet. Nec tamen inauſpicato in hoc ſucceſſu ſatis cauſæ eſſet, ut diffideremus de ejus belli, & collectarum decimarum æquitate, niſi ex ipſis rei circumſtantiis juſtiores naſcerentur ſuſpiciones.

VIII. Honorius IV. Martinum IV. Philippus Pulcher Philippum Audacem patrem excepit. Statim novus Rex fratrem conſtituit Arragoniæ Regno invehere, eamque in rem Cardinali & Legato Joanni mandavit Pontifex, ut ei decimas ad annos quatuor juberet exſolvi, conceſſo Regi, ut Capellæ ſuæ Clericos eximeret. Hæc anno 1286. geſta ſunt. At anno 1290. (3) conceſſæ ſunt a Nicolao IV. decimæ in annos ſex ex Eccleſiis Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Valliæ Eduardo Regi ſolvendæ, cum numeroſiſſimo exercitu Orientalem expeditionem meditanti. Rurſus eodem anno Rodolphi Imperatoris querelis laceſſitus eſt Pontifex, quod ad Arragoniæ, Catalauniæ & Valentiæ Regnum perdomandum Gallo Regi decimas conceſſiſſet ex Eccleſiis Germaniæ corradendas.

Ex his poſterioribus aliiſque ſupra relatis exemplis, perſpicuum eſt, quanta in his toto Occidente decernendis decimis Pontificum Romanorum emineret auctoritas, non magnopere etiam quandoque laborantium de aſſenſu Cleri prius eliciendo, id denique ſibi ſumentium, ut Principibus eas adjudicarent; ex aliorum Principum ditione colligendas. Non ſe continebant Principes, quin ſe gravari conquererentur; ſed nihilo ſegnius ſolvebantur decimæ. Hortabantur Pontifices Epiſcopos, ſed Legatis in mandatis dabant, ut eos compellerent. Raro cenſuris ſæviebatur, ſæpe minus & a vero non abhorret, Regibus Pontificio Reſcripto & Legatorum præſentia fretis, facile & expeditum fuiſſe, ut decimas emungerent. Non injuria porro tantum acceſſiſſe poteſtatis Pontificibus videtur in re omnium Eccleſiarum temporali, ex ipſius Eccleſiæ certiſſima neceſſitate, cui tunc temporis tot Concilia, viri ſanctitate conſpicui, Theologi celeberrimi, Pontifices, Reges, & utiles & neceſſarias eſſe conſentiebant ſacras illas expeditiones. Non tolerandæ aut levitatis fuerit, aut temeritatis, ſi quis contra mutire auſit, cum vel maxime tanto exinde temporis intervallo non pauca interierint monumenta, ex quibus accuratius de re tota dijudicari poſſet. Nec nihil ad idem contulit Regum voluntas. Ad eos enim redibat emolumenti plurimum, ubi eis adjudicabantur decimæ, & ubi in aliorum Principum ditiones adjudicabantur, denique ubi minus laborabatur de Cleri aſſenſu. Petenti Papæ, urgentibus Regibus, prodente ſe Eccleſiæ neceſſitate, teſtitum quandoque eſt tam abſurde & tam obſtinate, ut hinc anſam arripuerint Pontifices minus curandi conſenſus Cleri. Cum denique aliorum Principum ditiones aliis adjudicatæ ſunt, undecunque expediendæ fuere machinæ ad rem perficiendam.

(1) Recueil pour l'hiſt. de Bourgogne p. 352. 300. (2) Rainald. n. 10. 24.
(3) Rainald. n. 28. Idem n. 13. 21.

Digitized by Google

Sed illud hic obſervari præ ceteris neceſſe eſt, ſubductis calculis, & in unam ſummam revocatis annis, quibus præſcriptæ ſolutæque decimæ fuere, conſtare pene annuas & ordinarias fuiſſe in Gallia decimarum exactiones. His adde quod Reges, qui ſpe & voto belli ſacri decimas exigere ſinebantur, ceſſabant non raro a bello, ſive quæſitis, ſive veris objectis repagulis: nec ceſſabant ab exigendis decimis, quæ tunc in eorum fiſcum conferebantur. Anno 1291. (1) Nicolaus IV. Philippum Pulchrum iteratis Epiſtolis commonuit, ut aut quod in ſe receperat, ad bellum ſacrum proficiſceretur: aut decimas reſtitueret, quæ Parenti ejus Crucem induenti aſſignatæ fuerant. Scripſit in eandem rem & ad Epiſcopum Pariſienſem. Non ita comparatæ res erant Philippi Pulchri, ut decimas eas reſtitueret, cum hoc ipſo anno 1291. alias ad ſex annos poſtularit, ut fratri Arragoniæ Regnum ſubjugaret. Abnuit Pontifex, tum ſpe novi Regis Arragonii Jacobi humanitate & blanditiis demerendi, tum ne ſacro bello in Hiſpaniis gerendo, expeditiones Orientales everterentur, cum Chriſtiana res tum quidem in Palæſtina acciſa & afflicta jaceret. Anno 1292. cum Eduardus Angliæ Rex profectionem in Syriam adornaret, & præter jam ſibi conceſſas regnorum ſuorum decimas, ſibi donari poſtularet, quidquid decimarum perſolutum fuerit juſſu Concilii Lugdunenſis in aliis etiam Regnis, quorum Principes ipſimet iter in Syriam non molirentur (2); repulſam paſſus eſt a Nicolao IV. propterea videlicet, quod Alphonſo Caſtellæ Regi Gregorius ipſe X. Regni ſui decimas annuiſſet; quodque ex decimis Germaniæ & ſeptentrionalium Eccleſiarum propemodum nihil in Eccleſiæ arcam influxiſſet. Hinc perſpicis, quam facili & quam frequenti flexu detorquerentur tandem decimæ ſacræ in ærarium Principum. Quo tandem factum eſt, ut Clerus ſolvendis decimis inſuefactus (3), ad bella ſacra, ſed longinqua, & perſæpe inauſpicata, imaginaria quandoque & ludificatoria, non abhorruerit ab his Principi ſuo perſolvendis ad incolumitatem & defenſionem Regni & Eccleſiæ propriæ temporibus procelloſis. Anno 1294. Concilium Provinciæ Turonenſis Salmurii congregatum, Regi conceſſit decimam unam ad biennium, *propter tuitionem Regni & Eccleſiarum*. Anno 1295. Epiſcopus & Clerus Andegavenſis Regi annuerunt centeſimam bonorum laicorum, qui ab Eccleſia feudi quidpiam obtinerent, vel retrofeudi. His viciſſim Rex Chartas ad juriſdictionis & immunitatis tutelam largiebatur.

Nec ſecus Clerus Gallicanus anno 1299. cum Anglis Belgiſque in Gallias conjurantibus, Regi adeſſe voluit ſpontanea decimarum largitione, licentia Bonifacii VIII. Papæ ante impetrata. Ejus autem licentiæ exorandæ neceſſitas exiſtebat, non tam ex Concilii Lateranenſis decreto, ut opinor, quippe cui utrimque derogatum fuerat, nec Clero Pontificis, nec Pontifice Cleri conſenſum ſemper expectante: quam ex Bonifacii VIII. ipſius Conſtitutione nuperrima, quæ etiam nunc in Sexto radiat, in eos qui nova onera a Clero exigunt. Nec copiam tantum fecit Bonifacius, ſed & laudes præter ſpem omnium accumulavit iis, qui Principi ferrent ſuppetias, dum Eccleſiæ ille tuendæ ſerio navaret operam, & nec niſi libera & gratuita acciperet dona, nec vinculum hinc necteret novæ in poſterum ſervitutis (4). *Veſtris ſupplicationibus annuentes, concedimus, ut ſi caſus communis & evidentis neceſſitatis immineat, ac idem Rex veſtram & aliorum Prælatorum, Eccleſiarum & perſonarum atque bonorum Regni ſui voluerit defenſionem aſſumere, ac aſſumat, & efficaciter proſequatur, liceat vobis abſque metu Conſtitutionis noſtræ prædictæ, ſubventionem congruam, prout vobis videbitur, voluntariam, liberam, liberalem, non coactam, abſque omni concuſſione, exactione & executione temporali ac laicali exigendam, hac vice impartiri*. Præſules Gallicos laudibus in cœlum extulit idem Pontifex, decimarum ſpontaneam ſolutionem confirmavit, Regi conceſſit denique ad ingentes expenſas ei faciendas, dimidiam ut partem caperet eorum, quæ fidelium legabat pietas ad ſubſidium Terræ ſanctæ. Non potuit apertius declarari, ut Epiſcoporum voluntate, & Pontificum aſſenſu, decimæ redituum Eccleſiaſticorum, quæ ab annis admodum centum cœperant ſolvi ad bella ſacra, detortæ ſint ad libera & ſpontanea ſubſidia ad defenſionem Regni & Eccleſiæ, cujus ex officio Defenſores & Advocati ſunt Reges; cum Regni ſalute ſalus Eccleſiæ contineatur.

De-

(1) Rainald. n. 22. 56. 57. (2) Id. n. 7. 8. (3) Spicileg. t. 10. p. 323. 332.
(4) Rainald. n. 45.

Digitized by Google

Decimæ ſane, quæ ſub Martino IV. ad perdomandum Arragonicum Regnum ſolutæ ſunt, eo collineabant, ut revocaretur in ſuum Regnum Petrus Rex, & abſtraheretur a viſceribus Siciliæ, in quam irruperat, & quæ beneficiario jure ab Eccleſia Romana obtinebatur. Nec abſimiles decimas conceſſit Bonifacius VIII. anno 1300. (1) Regi Arragonum & Comiti Arteſio, ad expenſas, vel jam factas, vel faciendas in defenſionem Siciliæ adverſus Fridericum ejus incubatorem. Anno 1302. (2) idem Pontifex Eduardo Angliæ Regi id gratificatus eſt, ut ad Regni ſui levandas neceſſitates, dimidium caperet earum decimarum, quæ collectæ fuerant per triennium ex Anglia & Hibernia ad Eccleſiæ Romanæ ſubſidium. Non ad bella ſacra, ſed ad Eccleſiæ Romanæ, vel ceterarum Eccleſiarum neceſſitates, vel Regum ipſorum Eccleſiæ defenſorum ſubſidium hæ jam decimæ colligebantur.

IX. Sed ne nobis excidat omnino, quod fere jam prætervolaverat, de diſſidio Bonifacii VIII. & Philippi Pulchri: cum reſciſſet Pontifex graviſſime ſtomachatum Regem de nupera ejus Conſtitutione circa exactiones in Clerum: ad eum reſcripſit, Nihil a ſe prohibitum fuiſſe, quod non ante jam damnaſſent Canones Conciliorum & Decreta Sedis Apoſtolicæ; nec enim vetitum a ſe, ne Clerus conferret ad onera Regni, ſed ne ſine aſſenſu Sedis Apoſtolicæ id faceret. *Non enim præciſe ſtatuimus pro defenſione, vel neceſſitatibus tuis vel regni tui ab eiſdem Prælatis Eccleſiaſticiſve perſonis pecuniarum ſubſidium non præſtari: ſed adjecimus id non fieri abſque noſtra licentia ſpeciali*. Nec eam a ſe clauſulam additam fuiſſe, niſi poſtquam innumerabiles querimoniæ Romanæ Eccleſiæ auribus inſonuerant, de Clero variis & novis exactionibus oppreſſo: nec abnuiſſe unquam Romanos Pontifices, quin Clerus Regi opportune pro virium ſuarum modo adeſſet, quoties ejuſmodi neceſſitas aliqua declarata fuerat. *Objicias ſi quando per te vel progenitores tuos pro neceſſitatibus regni tranſierit petitio aures ejus, quin fueritis efficaciter exauditi, ubi nempe regni gravis neceſſitas immineret*. Adeo non interceſſurum ſe, ne re ſua & ope omni Regibus adſint Prælati; ut & aſſenſurus ſit ipſos diſtrahi potius calices myſteriorum & ſacram Eccleſiæ omnem ſupellectilem, quam ut re ulla neceſſaria privari ſinat Regnum, quod Sedes Apoſtolica in oculis & in corde gerit, ut ſibi ſemper addictiſſimum (3). *Nedum ab ipſius Prælatis vel perſonis Eccleſiaſticis tibi vel ipſis Sedes eadem concederet ac faceret ſubveniri, verum etiam ſi caſus exigeret, ad calices, cruces aliaque propria vaſa ſuas manus extenderet, priuſquam tantum ac tale regnum, tam ipſi Sedi carum, immo cariſſimum & ab antiquo devotum, exponeret minoris curæ defectum, quo minus ab ea efficaci defenſione præſidia ſortiretur*. Denique præpoſtere & malitioſe detorqueri Conſtitutionem ſuam; ſi quis ex ea inferat, prohiberi Præſules, quibus ſunt aliqua Coronæ feuda, ne & obſequiis & donis in Regem ſtatis defungantur. *Sunt qui maligne ſurrepunt, dicentes, Jam non poterunt Prælati & perſonæ Eccleſiaſticæ regni tui ſervire de feudis, vel ſubventiones facere, in quibus feudorum ratione tenentur. Jam non poterunt unum ſcyphum, unum equum dare liberaliter Regi ſuo. Non fertur ad tales & conſimiles interpretationes ſubdolas noſtræ conſtitutionis intentio, tam falſidicos interpretes non admittit*. Videſis enim in quas voces erumperet ejus dolor, adverſus eos qui obtentu hujus Conſtitutionis, vel donum recuſarent, vel mutuum, vel ſubſidii aliquid Regno ad diſcrimen & ad anguſtias adacto conferre. *Quis ſanæ mentis judicaret licitum & honeſtum, ſub anathemate prohibere, ne Clerici ex devotione Principum incraſſati, pro modulo ſuo Principibus aſſiſtant, contra ingruentes injuſtarum perſecutionum adverſitates, quocunque colore excogitato doni, vel mutui, vel ſubventionis, pro ſeipſis, pro Rege, pro regno pugnantibus, & reſiſtentibus inimicis vi armorum, alimenta præbendo, vel ſtipendia perſolvendo*.

Anno 1297. aliquanto eliquatius ſuam Bonifacius Conſtitutionem elucidavit, edita alia Bulla, qua id 1. Declarat, nec voluntatis ſuæ fuiſſe, nec Conſtitutionem ſuam eo trahi poſſe, ut Clerus Gallicanus prohiberetur dona, mutua, munera Regi conferre, & Regno laboranti, dummodo procul ſit exactio & vis, quanquam non nefas ſit a Miniſtris Regiis, preces, & honeſta

(1) Rainald. n. 19. 20. (2) Ib. n. 17. (3) Hiſtoire du Differend. &c. p. 18. 22.

neſta quædam adhiberi invitamenta (1). *Declaramus quod Conſtitutio ipſa, vel prohibitio ad donaria, vel mutua, ſeu quævis alia voluntaria Prælatorum & perſonarum Eccleſiaſticarum ejuſdem regni, omni prorſus tractione & exactione ceſſante, ſe aliquatenus non extendat, licet forſitan ad id Regis vel Officialium requiſitio curialis & amica præcedat.* 2. Feuda ſicubi ſint Eccleſiæ data cum oneribus & obſequiis quibuſdam, his utique oneribus & obſequiis obligari Clericos. 3. Si quod aliquando gravius & repentinum ingrueret diſcrimen vel Regi, vel Regno, tum poſſe Principem non expectato Sedis Apoſtolicæ aſſenſu opis aliquid poſtulare. *Adjicimus inſuper quod ſi Regi & ſucceſſoribus ſuis pro univerſali vel particulari ejuſdem regni defenſione, periculoſa neceſſitas immineret, ad hujuſmodi neceſſitatis caſum ſe nequaquam extenderet Conſtitutio memorata; quin potius Rex ac ſucceſſores ipſius poſſint a Prælatis regni petere ac recipere pro hujuſmodi defenſione ſubſidium, vel contributionem, atque ad illum Prælati Regi ſuiſque ſucceſſoribus inconſulto etiam Romano Pontifice teneantur: & valeant ſub quotæ nomine, aut alias etiam imperari.* 4. An idoneæ & ſatis graves ſint neceſſitates, quæ Clerum onerari cogant, conſcientiam ipſam Regum a Pontifice onerari, ſi annum ætatis vigeſimum attigerint: ſi necdum attigerint, Miniſtrorum cum ipſis ad gubernacula Regni ſedentium.

Huic Bonifacii Conſtitutioni Joannes Ferrant in Tractatu, *De Juribus & Privilegiis Regni Francorum, Privil. IV.* ſuperſtruxit illud Regum Privilegium, Ut a Clero exigant, nomine Mutui, Doni, Subſidii Caritativi, ad defenſionem Regni, ſine nova permiſſione Papæ. Sacra quodammodo erant, & Eccleſiæ uſui dicata, quibus hoc donum exprimebatur, hæc verba; ut liquet ex Charta inter Antiquas Regum Angliæ Conſtitutiones edita: & qua refertur, (2) Cluniacenſes quoſdam Monachos in Angliam miſſos, ad eliciendum caritativum ſubſidium ex omnibus ejus Ordinis Prioratibus, & ex Beneficiariis, qui his eſſent Prioratibus obnoxii; at Eduardum Regem vetuiſſe, nequid exigeretur: *Sub nomine ſubventionis, auxilii, mutui, ſive doni, aut alio quocunque colore.*

Utque ad Bullam Bonifacii revocemus gradum, Decretalem Bonifacii quæ in Sexto legitur, ſuſtulit Clemens V. reſque eo omnes loco reſtituit, quo eas eſſe juſſerant Concilia Lateranenſia. Cœperat jam Benedictus XI. revocare pœnas ejus Decretalis, præmonitis tamen Prælatis, ut Decretis ſtarent Conciliorum Lateranenſium, quibus ſancitur, ut nequid conferant Clerici, niſi ea urgeat neceſſitas, cui haud ſatis pares ſint ſoli laici: & tum quoque nequid inconſulto fiat Pontifice.

Prope a vero abeſt Pontificem tum & Regem diſcrepaſſe verbis, re conſenſiſſe. Nec enim plura avebat Rex, quam quæ Pontifex præſto erat annuere: nec Pontifici inciderat cogitatio obtinendi receptis uſibus Regis & Regni Gallicani. Non geſtiebat Rex niſi dona, & mutua, & quidem libera ac gratuita ſibi offerri; nec niſi ad Regni defenſionem ea expetebat; tuitionis ſuæ Regiæ primas partes non neſcius erat Eccleſiæ deberi; nuſquam Reges abrupto Imperio quidquam a Clero extorſerant, niſi interveniente Pontificis auctoritate, vel ſumma quadam arctante neceſſitate. Idque totum Regibus Pontifices aſſentiebantur. Flagrabat Rex deſiderio decimarum ad quinquennium, propter impenſas belli Belgici incredibiles. Nec tamen niſi precario & nutu Pontificis ſperavit eas a ſe obtineri poſſe. Eas ergo petiit, & a Clemente V. impetravit anno 1305. (3)

X. Anno 1306. (4) Clemens idem confidebat a Carolo Valeſio ſpectatiſſimæ fortitudinis Principe expugnari poſſe Civitatem Conſtantinopolitanam, & ipſum Imperium, ideoque decimas Cleri ad biennium illi conceſſit. Anno 1312. (5) in Concilio Viennenſi rurſum ad Palæſtinæ ſubjugationem ſtatutum eſt decimas exigi ab omni Eccleſia Latina. Anno 1315. (6) Ludovicus X. Galliæ Rex privilegia omnia Eccleſiarum Provinciæ Senonenſis confirmavit, velut pari vice beneficii, pro oblata ad Regni defenſionem decima. Anno 1317. (7) Joannes XXII. Eduardo Angliæ Regi conceſſit, iter Hieroſolymitanum bellumque adornanti, ut exſolvendis debitis ſuis, ſextam partem impenderet decimarum Regni ſui. Nec expreſſis tantum his pri-

(1) Ib. p. 39. 40. (2) Pag. 558. (3) Clement. l. 3. tit. 17. Extrav. Commun. l. 3. tit. 13.
(4) Rainald. n. 4. 14. (5) Idem n. 2.
(6) Idem n. 22. Memoire du Cl. Ed. 1. t. 2. p. 219. (7) Rainald. n. 49.

Digitized by Google

privilegiis, decimæ ad ſacras expeditiones ſolutæ, Regibus ad alios uſus abſumendæ permittebantur: ſed poſtquam B. Ludovicus Rex Africano bello abſumptus eſt, non jam bella ſacra, ſed bellorum conſilia & tentamenta fuere, eaque prorſus ſterilia: ſive humanorum fluctuatione conſiliorum, ſive incurrentibus iis difficultatibus, quæ ſuperari non poſſent. Centies tamen interim iteratæ decimarum exactiones, quæ in arcam Principum refundebantur; proderantque non longinquis Eccleſiis ab infidelium jugo eximendis, ſed noſtris hic muniendis.

Anno 1332. (1) Philippus Valeſius Franciæ Rex Joanni XXII. Papæ paratum ſe & expeditum oſtendit ad exercitum in Syriam deducendum; cumque tum pollicitationibus ejuſmodi tam frequenter fruſtratis minus fidei adjiceretur, propoſitæ ſunt a Rege decimarum cupientiſſimo auſteriſſimæ quæque conditiones; nimirum niſi præſtituto tempore, aut certe ſeptimo poſt menſe itineri ſe committeret, decimæ jam tum revocarentur, nec niſi in ſacram militiam converteretur, quidquid ex ejuſmodi collectis corraſum eſſet. Anno 1333. Regem Pontifex certiorem fecit, generalem Crucis expeditionem a ſe promulgatam, ejuſque ſummum Imperium ei addixiſſe, decimaſque in eam rem collectum iri ex omnibus orbis Chriſtiani Eccleſiis. Auctor eſt Villani voluiſſe Regem, ut ſex annorum decimæ in anteceſſum ſibi intra triennium penderentur ad belli impendia: at Pontificem conſilio cum Cardinalibus communicato, reſpondiſſe, Ab annis quadraginta Majores ejus Reges Galliæ decimas Eccleſiarum ad ſacri belli impendia perſolutas convertiſſe ad Chriſtianos Principes oppugnandos, quo primum die rei manum admoviſſet, ſtatim affutura Eccleſiæ auxilia (2). Conceſſæ poſtea fuere hæ decimæ, & uſque ad annum 1337. perſolutæ, quo cum exarſiſſet internecinum inter Francos & Anglos bellum, jamque ſacræ militiæ ſpes omnis eliſa eſſet, a Benedicto XII. revocatæ ſunt. Urgenti Philippo Regi earundem decimarum ut protraheretur conceſſio, reſpondit Pontifex, Uſque adeo illum ſibi carum eſſe, ut ſi gemina ſibi anima & ſalus eſſet, alteram ipſius cauſa lubens in diſcrimen conjecturus eſſet: at cum una tantum eſſet, certum ſibi eſſe ei conſulere, nec committere, ut de æterna ſalute periclitetur. Suboffenſus primum eo reſponſo Rex, re maturius perpenſa, acquievit, & aſſenſus eſt Pontifici, non tantum ulteriores decimas abnuenti, ſed & jam collectas reſtitui flagitanti (3). An vere reſtitutæ fuerint Eccleſiis ſuæ decimæ, non immerito ambigitur, cum fidem faciant Hiſtorici, utrumque Regem, Franciæ, Angliæque, ad belli contumaciſſimi & diuturni ſumptus pecunias undique extudiſſe, & nec Clero peperciſſe.

Erant Joannes XXII. & Benedictus XII. Pontifices originis Franciæ, cumque præterea ſedem Avenione defixiſſent, non aliud illis dulcius erat, aut optatius, quam ut de Gallis Regibus benemererentur. Prior tamen horum decimas non conceſſit niſi gravate, & conditionibus cum primis gravibus: Alter eas revocavit, juſſitque reſtitui, ubi primum ſacræ militiæ conſilia evanuerunt. Itaque nihil eſt quod quiſquam ſuſpicetur hos Pontifices & Reges publicam Eccleſiæ rem ludificatos eſſe. Serio utrimque & ſine fuco res tractabantur, ſervebatque ultro zelus ingens Orientalis Eccleſiæ reſtituendæ in antiquum ſplendorem. Sed tanta machinarum & copia & vis ad has expeditiones expediendas deſiderabatur, ut perarduum eſſet, eas non modo ad optatos exitus provehi, ſed vel inchoari. Harum generalium expeditionum conſilia diſceptata, initaque tandem fuere in Conciliis Univerſalibus totius Eccleſiæ Occidentalis, nempe Claromontano, Lugdunenſibus I. & II. & Viennenſi. Beatus Ludovicus non animi tantum magnitudine, ſed & ſanctitatis gloria Reges omnes facile ſuperavit, & zelo idem ipſe æſtuavit ad ſacra Palæſtinæ bella. Ludovicus VII. Philippus Auguſtus, Philippus Valeſius infucato amore Eccleſiæ flagraverunt, uno que eo impetu impulſi ſunt ad Crucem induendam. Pontifices non famæ tantum, & Pontificatus gloriæ, ſed & conſcientiæ ſuæ conſulebant, cum tota animi viriumque contentione connitebantur, ne tot Regna, tot Eccleſiæ Imperio Chriſti ſubducerentur.

Infractæ conſtantiæ ſuæ idem Benedictus XII. ſpecimen edidit anno 1340. cum inſtante Philippo Valeſio Rege veniam ſibi fieri ſacramenti ejus, quo ſe obligaverat, ne ad alios uſus deflecteret decimas belli ſacri; aut ampliari ſaltem ſibi tempus reſtitutionis, ac Præſulibus Regni affirmaret appro-

(1) Idem. n. 4. (2) Spond. ann. 1331. n. 7. 1336. n. 6. (3) Rainald. ann. 1337. n. 21. 22.

Digitized by Google

approbari, ut ea pecunia ad defenſionem Regni adverſus Angios dependeretur (1); cum non Regni tantum, ſed & Eccleſiæ ſalus eo diſcrimine quateretur; eam petitionem abjecit Pontifex, &;Gallicanis Præſulibus ſuccenſuit, quod ita molleſcerent, & ſanctiſſimas morum leges laxarent.

Hinc patet in id procliviores fuiſſe Gallicanos Præſules, ut eæ decimæ tuendis muniendiſque Regni Eccleſiis addicerentur. En ipſiſſima Regiæ ad Pontificem Epiſtolæ verba (2): *Quæ levasi fecimus, levatæ fuerunt per conſilium Prælatorum, & aliorum de conſilio noſtro, qui omnes nobis ſine aliqua differentia setulerunt, quod ad tuitionem & defenſionem Regni noſtri ea levare & capere ſana conſcientia poteramus.* Ita inopinato Clerus inolitam probare cœpit conſuetudinem, ut decimæ ſolverentur, non jam ad Orientalium reſtaurationem, ſed ad Gallicanarum Eccleſiarum defenſionem. Et hoc ipſo ſane anno (3) Regi indultum eſt a Benedicto XII. biennii ut decimas proventuum Eccleſiaſticorum acciperet, quo Regnum adverſus hoſtes tueretur. Quod ergo ante idem Pontifex ad Regias preces obſurduiſſe videbatur, ad juramenti forſan ſolemnitatem id magis pertinebat. Ita vero, quæ prius ad Palæſtinam & Hieroſolymam recuperandam decimæ annuebantur, abjecta ea ſpe, concedi nunc cœpere ad Eccleſiarum ipſius Regni tutelam; cœpere & duo illa diſtingui ſubſidia Legibus a Clero pendenda, Donum gratuitum & Decimæ. Sed nondum certo ullo documento demonſtratum eſt, utrumque, vel alterum ſaltem eorum annuum & ordinarium fuiſſe. His omnibus roboris nonnihil novi & luminis accedere potuiſſet ex Chronico Nangii, & ejus Continuatore. Studio brevitatis loca ipſa indicabo tantum (4).

XI. Deſinentibus profecto Palæſtinæ bellis, fatiſcente Orientalis Eccleſiæ recuperandæ cura, novi irrupere hoſtes in Eccleſiam ipſam Occidentalem, quæ ipſamet jam cœpit Turcorum infeſtationibus fatigari, ne dicam novis in dies eorum victoriis coarctari. Anno 1341. Clemens VI. nihil in præteritis reliquit, quo fideles omnes adverſus novos hos graſſatores confœderaret, decimis indictis Clero Mediolanenſis Provinciæ, & aliarum quarundam Italiæ Eccleſiarum. At eodem tempore tamen exigebantur decimæ ad tutelam Regni. Anno 1556. (5) Innocentius VI. cum Joanne Francorum Rege expoſtulavit, quod unius anni decimam a Clero ſuo exigeret, citra Sedis Apoſtolicæ, citra ſui ipſius Regni aſſenſum Præſulum, exceptis pauciſſimis. Commemorat porro Joannes Juvenalis Urſinius anno 1382. Pariſienſes inita cum Rege concordia, cui centum millia librarum eſſent perſoluturi, *voluiſſe cives, ut Clerici ad id conferrent, quod æquitati repugnabat.* Ex eodem rurſus ad annum 1392. *Pontifex in gratiam Regis Siculi, decimam ei conceſſit unam, ut ei Regno ſibi ſubjiciendo ſumptus ne deeſſent. Intesceſſit Clerus & Univerſitas, provocatumque eſt ad Pontificem ab ejus Delegatis. Contempiui fuit provocatio, invitis emuncta eſt pecunia.* Anno 1395. Pontifex Avenione a Rege inviſus, quo illum ſuis partibus arctius conſtringeret adverſus Pontificem Romæ ſedentem, *ſua ſponte, non petenti decimam conceſſit. Id Clerus moleſte tulit, nec ſegnius tamen exigebatur pecunia.* Anno 1399. agi cœptum de decima exigenda. *Convocatus eſt Clerus, ut præſtaret aſſenſum. Multi abſuere, non pauci aſſenſum ſuſtinuesunt. Exigi tamen juſſa eſt decima, magna ſanioris partis indignatione. Denique Clesicis detrectantibus ejus colligendæ curam, Laicis ea tum demandata eſt. Jactabatur quidem ad reſarciendam Eccleſiæ unitatem id pestinese, ſed in longe alios & præpoſteros uſus abſumpta pecunia eſt, cujus & partem non modicam Principes aliique in sem privatam ſuam deflexerunt.* Cum anno 1402. Aurelianenſis Dux deſignatus fuiſſet Regni moderator, per invaletudinem Regis germani ſui, Clerum ſubjicere ſtuduit publicis exactionibus ac tributis. Remenſis & Senonenſis Archiepiſcopi forti & impavido pectore reniſi ſunt, nec anathematum fulminibus abſtinuere. Publicis rumoribus circumferri cœpit, ætatis vitio uti Principem juvenem, & *regi magis eum poſſe, quam regese*. Itaque mox Regni clavus patruo ejus Burgundiæ Duci commendatus eſt. Anno 1405. Benedictus XIII. Avenione Pontificatu fungens, *Genuam petere voluit, decimamque exigi præcepit, tum ex Galliis, tum ex Provinciis aliis, ſuæ obedientiæ obnoxiis*. Interceſſit Univer-

(1) Rainald. ann. 1340. n. 19. 21. (2) Ibidem. (3) Ib. n. 18.
(4) Spicil. t. 11. p. 461. 592. 597. 614. 620. 646. 721. 747. 803. (5) Rainald. n. 5. 6.

verſitas, & immunitatis ſaltem ſuæ rationem haberi voluit. Sed hi conatus pro nihilo reputati ſunt. *Paſſim jactabatur ejus prædæ partem aliquam ad Principes & eorum miniſtros redituram*. Verum Rex recuperatis viribus immunitati ſubſcripſit Univerſitatis. Non ea fuit humanitate Rex Angliæ, quando Lutetia potitus fuit anno 1420. Coactis enim Comitiis, marcarum argenti exactio decreta eſt, cui nec Clerici ſubduci potuere, nec Univerſitas.

Non pœnitet hujus Archiepiſcopi verba ipſa hic adſcripſiſſe, vehementiora illa quidem nonnunquam, ſed ejus facile moderationem animi admirabitur, quiſquis Sandionyſiani Monachi Annales pervolutaverit vitæ Caroli VI. Regis. Sigillatim has minutias enucleari opus fuit, ut liqueret, qui tandem factum ſit, ut hæ Cleri decimæ toties collectæ, tot artibus expreſſæ, tot cauſis, tot prætextibus tam frequenter Regno exportatæ, annuæ tandem & ordinariæ evaſerint, & in unius Regni utilitates revocatæ ſint, maxime vero Eccleſiarum & Cleri, qui primus eſt & princeps Regni Ordo. Tradit autem Sandionyſianus Monachus, anno 1385. Clementem VII. qui Avenione primus ſedem locaverat, minus contentum *toto novennio decimas expreſſiſſe omnium Regni Beneficiorum*, voluiſſe novi aliquid oneris Clero univerſo imponere; Regem autem exauditis Univerſitatis querelis, revocaſſe quidquid a ſe Pontifici conceſſum fuerat, atque Edictum promulgaſſe, quod magnopere conducere videretur luctuoſo illo ſchiſmatis tempore (1): *Ne ullis poſthac poſſet cenſuris cogi Clerus, ut ſubſidii quidquam ſolveret Cameræ Apoſtolicæ*. Decimæ Pontifici ſemper ſolvebantur, & tota Regis auctoritate certandum fuit apud Pontificem, ut Abbatiæ Sandionyſianæ reditus apud Cameram Apoſtolicam æſtimarentur, ut nunc res eſſent, non ut olim cum necdum tot illa damnis & cladibus attrita fuiſſet. Anno 1392. (2) Decimas Beneficiariis idem indixit Pontifex ad Andino Duci ſufficiendas vires, opeſque, quibus Siciliæ Regnum ſibi ſubjiceret. Rex ipſe Pontificem interpellavit, ut eo onere ſolveretur Univerſitas, cui acceſſere Præſules Regni, ut a Pontifice ad Pontificem pleniori rei notitia informatum appellarent. Foribus Palatii Pontificii Avenionenſis appenſa eſt Appellationis charta. Nec ea Pontificem chartarum remorari potuit, aut cohibere, quin decima exigeretur (3). Non prorſus diſſidet hic Scriptor ab Hiſtoricis Anglis, quippe non ſecus ac illis dolebat ei tot exactionibus exugi ſuum ipſum Sandionyſianum Cœnobium, quod etiam ait frequentiſſimas erupiſſe Clementis VII. querelas, uti & de Eccleſia Pariſienſi, quæ ad omnem humanitatis ſenſum ſibi occalluiſſe videbatur. Addit vero anno 1394. fato ſuo occubuiſſe Clementem VII. *relictis in ærario Pontificio trecentis millibus nummorum aureorum, quæ decimis, aliiſque annuis in Eccleſias Gallicanas Collectis coacervaſſet*. Anno 1405. nova a Pontifice decima exigi cœpta, (4) tumque Pariſienſis Univerſitas impatientiſſime ferens de ſua ſibi immunitate controverſiam fieri, juſtitium indixit ac ſilentium omnibus & Concionibus templorum, & ſcholarum lectionibus, ipſis etiam Adventus & Natalitiis Chriſti diebus. Pervicit tandem Rex, ut immunitas ei ſua tum conſtaret. Anno 1406. cum decretum fuiſſet obedientiam Benedicto XIII. ſubtrahi, præluſum eſt Senatuſconſulto Pariſienſi promulgato, quo ſtatuebatur (5), *Eccleſiam Gallicanam deinceps immunem fore, ac liberam, ſolutamque ab omnibus decimis, procurationibus, ſubſidiiſque aliis a Curia Romana perperam invectis*. Anno 1411. cum Rex peculiariam opem a Clero poſtulaſſet, graves in anguſtias Regno deducto: aſſenſus eſt Archiepiſcopus Remenſis, Clerus & Univerſitas reſiſtere, eo efferveſcentis zeli impetu, cui fræna potius admovenda eſſent, quam calcaria. (6)

Æſtuationes miras & vehementes deſcripſit Monſtreletius (7) Eccleſiarum flagrante ſchiſmate eodem Avenionenſi. Anno 1410. tradit ille habitam fuiſſe Pariſiis Congregationem Univerſitatis generalem, ubi conſtitutum eſt, ut ſi quid Pontifex exigere moliretur, ſi quas etiam vibraret cenſuras, ad Concilium Generale Eccleſiæ provocaretur (8). *Si vero a Pontifice evidens Eccleſiæ neceſſitas allegaretur, convocandum Eccleſiæ Concilium, ibique expediretur quæpiam exactio mitior, in modum ſubſidii caritativi*. Pœnæ denique in eos ſtatutæ ſunt, qui Decimæ ſolutioni acquieſcerent.

(1) L. 5. c. 10. (2) L. 6. c. 6. (3) L. 14. c. 1. (4) L. 25. c. 17. (5) L. 26. c. 2. 3. (6) L. 31. c. 6. (7) Vol. 1. c. 67. (8) Preuves des Liber. Gall. c. 22. n. 12.

Non inani conjectura auguramur, horum aliquos Doctorum Concilio affuiſſe Conſtantienſi, ubi anno 1418. Martinus V. Papa conſtituit. 1. Ut religioſæ ſervarentur Eccleſiaſticæ leges, quibus vetatur, ne qui alii præter Romanum Pontificem decimas, vel alia onera Clericis vel Eccleſiis indicant: *Præcipimus & mandamus, jura quæ prohibent ab inferioribus a Papa decimas & alia onera Eccleſiis & Eccleſiaſticis perſonis imponi, diſtrictius obſervari.* 2. Ne vel ab ipſo Pontifice imponerentur Clero univerſo, niſi cauſis graviſſimis, & ad Eccleſiæ univerſæ ſalutem pertinentibus, idque tum ex aſſenſu & ſubſcriptione Cardinalium, aliorumque Antiſtitum, quorum commode conſilii copia fieret (1). *Per nos autem nullatenus imponantur generaliter ſuper totum Clerum, niſi ex magna & ardua cauſa & utilitate univerſalem Eccleſiam concernente, & de conſilio & conſenſu & ſubſcriptione fratrum noſtrorum S. Rom. Eccleſiæ Cardinalium, & Prælatorum, quorum conſilium commode haberi poterit.* 3. Denique ne quid Pontifex exigeret a Clero Regni, vel Principatus cujuſcunque, niſi ex conſilio & aſſenſu ejus loci Præſulum omnium, aut certe longe plurium, tumque per Clericos Collectæ ex fierent. *Nec ſpecialiter in aliquo Regno vel Provincia, inconſultis Prælatis ipſius Regni vel Provinciæ, & ipſis non conſentientibus, vel eorum majori parte, & eo caſu per perſonas Eccleſiaſticas & auctoritate Apoſtolica duntaxat leventur.*

XII. Mirabili quadam prudentia has leges condiderat Martinus V. qui & illis obſequi cœpit ipſe anno 1417. (2) quando ſacri belli claſſicum cecinit adverſus Huſſitas Bohemos, qui decreta Concilii Conſtantienſis obſtinatiſſime aſpernabantur, & a priſtina veſania ſua non aliter abduci ſe patiebantur. Decimas univerſæ Eccleſiæ Clero impoſuit Pontifex, nec immunes abire paſſus eſt Cardinales, immo nec ipſam Apoſtolicam Sedem, cujus redituum quintam partem ſolvi juſſit in hujus belli ſumptus.

Anno 1431. (3) Clerus Gallicanus apud Bituriges congregatus, Regi quartam decimæ partem conceſſit, oravitque, ut convenienter decreto Conſtantienſi, ne ſineret a Pontifice plura exigi, niſi aſſentiente Clero. Ita habetur in Additamentis Concilii Baſileenſis. Eodem anno 1431. Eugenius IV. Papa Cyprio Regi, ut obſides educere poſſet ex carceribus Suldani Ægyptii, quos ipſemet iis incluſerat, ut ab illis vinculis exſolveretur; conceſſit vigeſimam partem redituum Eccleſiarum Hiſpaniæ, Angliæ & Delphinatus, præter pecunias jam collectas ex Eccleſiis Italiæ, Sabaudiæ & Pedemontii. Anno 1443. idem ipſe conceſſit Alphonſo Arragonum & Siciliæ Regi ducenta millia florenorum auri per annos duos in omnes Eccleſias ſuæ ditionis, ad claſſem inſtruendam adverſus Turcos, quod meditari videbatur.

Anno 1452. (4) Nicolaus V. abſolutionis beneficio impertivit Alphonſum Luſitaniæ Regem, qui exegerat, & Luſitanos ipſos, qui ſolverant decimas Clero inflictas inconſulta Apoſtolica Sede, quamvis gravi tum Regnum neceſſitate laboraret. Anno 1453. (5) idem ipſe Nicolaus V. deſiderio cum æſtuaret recuperandæ Conſtantinopolitanæ Civitatis, quam recentiſſime Turci expugnaverant, ſacri belli claſſicum toto Occidente cani juſſit, ideoque & univerſæ Clero Eccleſiæ decimas indixit.

Anno 1457. (6) Calliſtus III. Carolo VII. Regi Galliæ blanditus eſt, ut decimam ſolvi aſſentiretur ab omnibus Regni Beneficiariis, eamque ad præſentium redituum modum definiri. Aſſenſus eſt Carolus, quod de bello Turcico ageretur (7). Sed cum mox Præſules eum commonuiſſent, nil poſſe ſine aſſenſu ſuo exigi ab Eccleſiis, nec niſi cenſus veteris redituum cujuſque Eccleſiæ haberi rationem debere; ſolemni diplomate illos recreavit Rex, quo conteſtatus eſt, quod a ſe tum fuerat conceſſum, fore ut nihil in poſterum Gallicanis libertatibus officere poſſet.

Anno 1459. Pius II. Mantuæ Generalem Conventum habuit, ubi faces omnibus admovit ad bellum Turcis inferendum, qui non ita pridem Conſtantinopoli, Regniſque & Civitatibus compluribus expugnatis Chriſtianos Græcos ejecerant. Probata eſt in hoc Conventu exactio univerſalis decimarum ex omnibus Occidentalibus Eccleſiis. Iniquo id paſſi ſunt animo Germani, etſi proxima illis Græcia & finitima regio jam arderet. Cauſæ ſuæ non defuit Pius II. adverſus eorum querelas publicatis litte-

(1) Seſſ. 43. (2) Rainald. n. 9. (3) Id. n. 35. (4) Id. n. 6. (5) Id n. 12.
(6) Id. n. 11. (7) Spicil. t. 4. p. 391. Preuves des Lib. des l'Egl. Gal. c. 22. n. 20.

Digitized by Google

litteris, quæ inter Epiſtolas jacent Jacobi Cardinalis Papienſis, quem ſimile veri eſt calamum ſuum Pontifici accommodaſſe. Juvabit ſane animos advertiſſe & aures Pontifici, ſumma quadam animi moderatione aſperſas ſibi, ſive ſuſpiciones, ſive calumnias abſtergenti. Impoſitam ait fuiſſe decimam, non imperatam; non neſcire ſe quam molli pollice tractandæ ſint delicatæ Germanorum mentes: commendatum a ſe fuiſſe Legato, ne quid exigeret, niſi accederet Nationis aſſenſus; propoſitam fuiſſe ab eo decimæ exactionem, non mandatam executioni (1). *Impoſita eſt, ſed non imperata decima. Nulli adhuc Nuntii, nulla littera viſa, quibus mandetur Clerus quidquam conferre. Non ſumus neſcii via quam teneri cum Germanis oporteat. Venienti ad Legationem Nicæno colligendæ decimæ dedimus litteras, hoc tamen adjecimus, ut nummum ſine conſenſu Nationis non peteret. Illa volente, faceret quod eſſet injunctum. Mandata ſervavit. De colligenda vero tractavit, non tamen ad executionem ullam proceſſit.* Nec vero a Pontifice ſolo profectum eſſe conſilium imponendæ decimæ, ſed deliberatione & aſſenſu Conventus Mantuani, ad Chriſtianæ Reipublicæ ſalutem. *Imponendæ quoque decimæ ſolius noſtri non fuit conſilium. Mantuanus Conventus hoc approbavit, ibi pro conſervatione fidelium, conſentiente tota Congregatione, decimale ſubſidium laudatum eſt, & receptum. Quod ergo tot Principum, & populorum, & tanti cœtus fuit conſenſus, uni nobis non eſt aſcribendum. Si Natio dolet, nihil exigetur.* Mandatum denique a ſe fuiſſe, ut ſi decima colligeretur, in Germania ipſa & a Germanis uſus ejus adminiſtraretur. *Quod colligendum in Germania erat, ſervari in Germania & a Germanis debebat. Nil inde fuerat exportandum, niſi quod natio in publicam ſalutem vel ipſa converteret, vel utiliter converti videret.* Cautius hic aliquid & circumſpectius vides, quam quod in Concilio Conſtantienſi excogitatum & decretum fuerat. Quid enim ſapientiæ, quid humanitati & moderationi accommodatius, quam nihil exigere, niſi Nationis aſſenſu? Nihil proponere, niſi re in Conventu Generali deliberata? Nihil expendere, niſi in ipſa gente, vel ejus aſſenſu, cujus pecuniæ collectæ ſunt? Nihil moliri, niſi ad rei Chriſtianæ emolumentum?

Nomine Mutui exigebant Duces Mediolanenſes a Beneficiariis ſuæ ditionis onera varia, & ne a Cardinalibus quidem manus abſtinebant. Sæpius Pontifex ad Galeam Ducem perſcripſit (2), nequid exigeret *nomine Mutui* ab iis qui Principes erant Eccleſiæ, & quædam veluti ſummi Pontificis membra. His Pontificiis Epiſtolis Cardinali potiſſimum Papienſi conſulebatur, qui Epiſcopatum gerebat Papienſem, ubi & Generales ejus Vicarios Dux juſſerat in carcerem trudi, ut vel ſic ab illis exculperet eas penſiones. Querulæ ea de re litteræ a Jacobo datæ ſunt ad Paulum II. Papam, quid in res & homines ſuos ſæve & immaniter geſtum ſit deſcribente, ut hinc exiſtimaret Pontifex, quam cruente in alios conſuleret, qui & in Cardinalem ita ſæviebat. *Si in filios Romani Præſulis, & in membra Vicarii Chriſti, & in eos quos Sanctitas veſtra anteferri Regibus aſſerit, tanta licentia eſt, videndum amodo erit quid in miſeros inferiores habeat fieri?* Non erat in poteſtate Pontificis, qui ore tenus has exactiones Duci conceſſerat, Cardinali ut ſatisfaceret. *Quod ſcripſit indulto Pontificis ſubſidium Clericale in ditione Ducis Mediolanenſium exigi, id ego ipſe, inquam ego a Pontifice audivi. Non litteris tamen, ſed verbo tantum conceſſum.* Denique ſuaſit Cardinali Pontifex, ſuam ut & ipſe penſionem ſolveret, ſuumque ipſius exemplum propoſuit, cum ingenti quodam ſubſidio Veneti indiguerunt.

Anno 1489. Miniſtri Caroli VIII. Gallorum Regis reſcito, Præſules Angliæ ſtatuiſſe decimam Regi ſuo conferre, decreverunt & ipſi a Clero Gallicano decimam exigere. At conſtantiſſime reluctantibus Præſulibus, primus ipſe Senatus Pariſienſis Præſes Joannes de Vacaria, Senatorum complurium agmine cinctus Regem adiit, admonuitque, non permitti unquam a Pontificibus has exactiones, quin aliqui pecuniæ rivuli furtim in eorum arcam defluerent; fraudes ſemper compluſculas intervenire, & vexationes; publicis tributis adeo gravari ruſticos, ut ſuos extundere ab illis reditus vix poſſent Beneficiarii, ſæpiuſque retardatis ſolutionibus; intolerandum proinde onus fore, ſi decima præterea exigeretur; denique ſurdas non fore Senatus aures ad iſtiuſmodi de iteratis extorſionibus querimonias. His non oppreſſa, ſed dilata

(1) Ep. 28. (2) Idem Ep. 173. 174. 204. 205. 218.

res eſt. Nam anno 1490. perſcripſit Innocentius VIII. ad Carolum VIII. Regem, & ad aliquos Galliæ Præſules, ut decima imponeretur omnibus Regni Beneficiariis, intentata excommunicatione & privatione Beneficii (1): ejus pecuniæ Carolo VIII. Regi addicebantur tertiæ partes duæ, ad expenſas ſacri belli, in quod ingreſſurus mox erat adverſus Turcos Conſtantinopoli incubantes; tertia pars altera Sedi Apoſtolicæ ſervabatur. Provocavit Univerſitas a Pontifice ad Pontificem, ad ſanctam Sedem & ad Concilium Oecumenicum. Erant ea belli in Turcos inferendi præclariſſima in ſpeciem conſilia, ſed ut plurimum in ventos ea diſſipabantur; expreſſa autem ſemel pecunia reſtituebatur nunquam. Inierat quidem Carolus VIII. conſilium, hauſerat forſan & ſpem aliquam ſubjiciendi ſibi Imperii Conſtantinopolitani: at ante Neapolitanum Regnum invadere ſtatuerat. Intererat maximopere Pontificum, ut Turcos longiſſime amolirentur, aut certe prohiberent, ne ulterius verſus Italiam Imperium ſuum proferrent. Sed plerique hominum rem privatam fere ante publicam ponunt, & ex ſuo vitio de aliis male ſuſpicantur.

In Concilio Lateranenſi V. Leo X. decrevit (2) toto orbe Occidentali decimas colligi per triennium, gravis ut aliqua & formidoloſa belli moles in Turcos adornaretur. In Hiſpania, & in Arragoniæ potiſſimum Regno ejus decreti fama tumultuationes excivit complurimas. Ximenius Cardinalis Archiepiſcopus Toletanus Decreti executionem ſuſpendit; interim vero per ſuum Romæ Procuratorem Pontificem ſubmonuit, Collaturum ſe non decimam tantum ſuæ Diœceſeos, ſed reditus omnes & mobilia Beneficiariorum, argentum & aurum omne Eccleſiarum: unum orare, ut belli hujus ſacri certiſſima aperiretur ſibi cauſa; niſi enim adprime neceſſaria cogeret cauſa, iniquum ſibi videri, vectigalibus fatigari omnes Hiſpaniæ Beneficiarios, ſua ſponte tumultuoſos (3). *Pontificem adeat, Ximenii nomine non ſolum decimas ſuæ Diœceſis offerat, ſed totos etiam fructus, & omnem Eccleſiaſticam ſupellectilem, & quidquid auri aut argenti, facti aut infecti in theſauris Sacerdotum, aut templorum ſacrariis eſſet repoſitum: ſed ſummopere oret, ut ejus ſententiam de belli ſacri apparatu diſerte aperiat. Nam niſi juſtiſſima de cauſa nunquam ſe auctorem futurum, ut Hiſpani Sacerdotes, quos jam fere tumultuantes pacaverat, vectigales fierent.*

Si ea & pietate & prudentia Cardinalis his ſe muniebat cautionibus, mirabile jam non erit, Germanos & eos potiſſimum, quos Lutheri jam virus afflaverat, ab eo reſiſtiſſe Concilii Lateranenſis Decreto, quaſi hæ non eſſent niſi artes, & præſtigiæ ad eblandiendos & corradendos nummos, prætexto ſacro bello, quod ſemper adornaretur, gereretur nunquam. Legationem tunc Pontificiam obibat Cajetanus Cardinalis apud Germanos, quibus & hanc eximere formidinem conabatur (4); ſanctiſſime conteſtatus hoc veluti depoſitum fore ſacrum, a Germania non aſportandum, donec initium fieret belli: hæc Germanici militis ſtipendia fore; Maximilianum Imperatorem totius expeditionis auſpicem & ducem futurum; denique nulli propiores jam imminere Turcos, quam Germaniæ. Harum rationum pondere obrui non potuit Germanorum contumacia, inanibus ſuſpicionibus occupatorum. Ceterarum Nationum concidere animi exemplo Germaniæ; cui conſpirare cum aliis Regnis cum abnuiſſet, mox totum onus incubuit Turcici belli. Anno 1522. (5) petiit Carolus V. Imperator ab Hadriano VI. Annatas Prælaturarum, ut quæ olim Pontificibus conceſſæ non fuiſſent, niſi ad depellendos Chriſtianæ religionis hoſtes, nunc vero iï a Germaniæ cervicibus eſſent depellendi. Petiit & penſiones, quæ Romanis Prælatis ſolvebantur, ex Germanicis Beneficiis. Denique Beneficiorum omnium decimas poſtulavit. Nihil horum Pontifex conceſſit, unde nec Carolo curæ fuit Hungariæ opem ferre, in quam Turcicæ ſe copiæ infudere. Anno 1527. cum Sigiſmundus Poloniæ Rex impetraſſet ſolutionem quandam extraordinariam ex omnibus Polonorum bonis, Clerici de quorum immunitate delibatum nihil unquam fuerat, ipſimet hic voluere eidem ſeſe oneri ſubeſſe (6). *Permiſerunt etiam non gravatim bona ſua Eccleſiaſtica hactenus ſemper libera, cum his quæ ad defenſionem obligata ſunt, in præſens taxari.* Erat ſane Clero tunc

(1) Spond. Ann. 1489 num. 7. 1490. n. 2 (2) Seſſ. 12. (3) Rainald.
(4) Rain. ann. 1518. n. 95. (5) Rainald. n. 56. (6) Statuta Poloniæ p. 483.

Digitized by Google

tunc Polono perſuaſiſſimum, ita corraſas Eccleſiæ opes, & neceſſitati Eccleſiæ impendi, & ad ſæculares non deflecti expenſas.

XIII. Non facile quis ſibi perſuaſerit, his in Clerum exactionibus abſtinuiſſe Franciſcum I. Regem, uti & Henricum II. tam diuturnis & difficillimis bellis implicatos. Leo X. anno 1516. Franciſco I. conceſſit Decimam Cleri Gallicani redituum, ad annum duntaxat unum, Turcico bello inſumendam. Cum anno 1598. conquerebatur Clerus Gallicanus de decimis quas ab annis octoginta Eccleſiæ perſolvebat, earum referebat initia ad Franciſcum I. Concilium Bituricenſe anni 1528. (1) eidem Regi conceſſit quatuor decimas, ad filiorum redemptionem, qui obſides in Hiſpania retinebantur. Sed cum ſerpſiſſet virulentia novellæ hæreſeos in nonnullos eorum, qui Comitiis Aurelianenſibus intererant anno 1560. tanta ibi alienatio erupit animorum a Clero, ut abigendæ huic procellæ neceſſe fuerit, quatuor decimas ſingulis annis ſolvendas promitti per ſexennium.

Ita quidem Spondanus (2), ſed a veriſimili non abhorret verba ab eo fieri de famoſo Contractu Piſciacenſi, cui inde nomen quod initus ſit, cum Colloquium haberetur Piſciacenſe, quo eodem loco tum convenerant Comitia Cleri Gallicani. Initus eſt Contractus apud ſanctum Germanum in Laia, inter Regem & delegatos Conventus Cleri Gallicani apud Piſciacum habiti anno 1561. Eo Contractu Delegati tum ſuo, tum Conventus Cleri nomine, cujus ſe Procuratores eſſe præ ſe ferebant, ſpoponderunt, exigere a Clero per annos ſex, hoc eſt, ab anno 1561. ad annum 1567. (3) ſexies centum millia librarum quotannis, quæ impenderentur redimendo Regio domanio, Civitati Pariſienſi oppignerato: ea domania Regi reſtituere omni onere abſoluta & libera, intra decennium poſt illos ſex annos elapſos; interim vero exolvere annuos reditus, quibus hæc interim domania ſunt obnoxia. Ipſiſmet ex verbis hujus Contractus perſpicue patet, extraordinarium id fuiſſe ſubſidium, & donum gratuitum. Anno 1567. Delegati Comitiorum Generalium Cleri novum iniere Contractum cum Civitate eadem Pariſienſi, quo ſpopondit Clerus quotannis ſolvere ſexcenta triginta millia librarum, ad extricandum Regium domanium, pro pari ſumma oppigneratum. Anno 1579. & 1580. Clerus Gallicanus apud Melodunum congregatus, Contractum illum ejuravit, & nonnullos alios, quibus Civitas Pariſienſis ſperabat in ære ſuo eſſe Clerum Gallicanum, ad mille ducenta duo millia librarum annui reditus, ejus nempe rationis, ubi duodecim denariorum ſors annuum parit denarium unum. Ex adverſo contendebat Melodunenſis Conventus, nec legitima poteſtate inſtructos fuiſſe, qui contraxerant Cleri nomine, nec Clerum unquam aſſenſum eſſe. Et Regi tamen ſubſidii aliquantuli conferendi cupidiſſimus, aſſenſus eſt imponi Eccleſiis mille trecenta millia librarum quotannis per annos ſex tantum, ad exſolutionem redituum quorundam in Clerum aſſignatorum, utque aliis clauſulis Contractus cum Rege initi ſatisfieret. Anno 1586. cum ſex illi anni Contractus Melodunenſis elapſi eſſent, Clero placuit eandem iterari exactionem iiſdem de cauſis ad annos decem. Comitia Cleri exinde habita quolibet decennio hactenus eundem Contractum innovaverunt, exceptis ſummulis quibuſdam redemptis & extinctis in Cleri compendium, ex illis mille trecentis millibus librarum. Contractus hic quolibet decennio innovandus, Decimarum Contractus appellitatur quod Decimarum impoſitione colligatur illa pecuniæ vis ingens, quæ exſolvitur in eos reditus annuos, quibus obligata eſt civitas Pariſienſis. Inde eſt etiam quod Contractus dicitur Redituum civitatis Pariſienſis.

XIV. Cum Decimarum iſte Contractus Piſciacenſi innitatur, & Melodunenſi, ut hoc non conferebantur niſi extraordinaria ſubſidia, & dona gratuita: ita & ille exinde perpetuatus ejuſdem conditionis & ordinis erat. Et nihilo tamen minus cum conſuetudinis diuturnitas oſfeciſſet, ut quæ extraordinaria fuerant, ea jam ordinaria eſſent ſubſidia, & quæ ordinaria evaſerant, jam non eſſent gratuita & libera: quanquam reapſe gratuita ſemper & libera ſint, hinc rurſus cœptum eſt alia Regibus conferri dona, quæ uſitatiſſime Gratuita appellitantur: cujuſmodi ut ſuppeditarentur, in cauſa ſæpiſſime fuere inſectandæ aut propul-

(1) Memoires du Clergé t. 4. P. 604.

(2) Spond. an. 1581. n. 19.

(3) Memoires du Clergé p. 387. 628.

pulſandæ Calvinianorum reliquiæ. Jam inde ab anno 1585. decies centena aureorum millia ad Hugonottici belli expenſas ſubminiſtravit Clerus (1). Primum illud fuit Donum gratuitum a Decimis ſegregatum. Ut ſub Philippo Auguſto præſcriptæ & ſolutæ ſunt primum decimæ ad Saracenos Palæſtina ejiciendos, & belli ejus ea fuit diuturnitas, ut frequentiſſimæ fuerint decimarum exactiones: atque ut decimæ primum in bella ſacra coactæ, aliis poſtea cauſis expreſſæ ſunt cum religione conjunctiſſimis, denique & ſubalienis. Ita & Donum gratuitum primo ad comprimendos Calvinianos conceſſum eſt, eaque bella tam crebra, vel tam diuturna fuere, ut donum iſtud jam conſuetudine ipſa confirmaretur; denique ad alia quoque idem & expetitum, & indultum eſt, quæ ad Eccleſiæ tuitionem ſpectant, & ita demum ad Regni ſolius defenſionem, cui ſalus Eccleſiæ illigata eſt.

Anno 1621. in Conventu Cleri Burdigalenſi conceſſum eſt extraordinarium ſubſidium ad Proteſtantium comprimendos furores, Anno 1625. Conventus Cleri apud Lutetiam dono alio Regi affuit ad expenſas obſidionis Rupellæ. Anno 1627. Urbanus VIII. per litteras Clerum cohortatus eſt, ut decies centena aureorum millia in arcam conferrent Regiam ad ſumptus belli adverſus hæreticos flagrantis, cum tantis expenſis pares non eſſent ſoli laici, & ſponderet Rex non alium in uſum eas detorquendas. *Quia ad hoc facultates laicorum minime ſuppetunt*. Anno 1628. Conventus Cleri apud Fontenacum Comitis in Pictonibus congregatus, mandato aſſenſus eſt Apoſtolico, & aurum illud Regi ſuffecit. Conventus Cleri apud Lutetiam anno 1636. propter bella ab hoſtibus Regni ingruentia extraordinarium annuit ſubſidium, trecentorum millium librarum annui reditus. Anno 1641. in Conventu Cleri apud Meduntam conceſſi ſunt milliones quinque & quingenta millia librarum, ut extraordinarium ſubſidium, quo redimeretur amortizationis jus, quod alias Clero indixiſſent Præfecti Ærarii Regii. Anno 1646. in Conventu Cleri apud Pariſios quatuor librarum milliones oblati ſunt Regi ad impendia bellorum, quibus obnoxia fuere Regni ejus ipſa primordia (2). Anno 1657. milliones duos & ſeptingenta librarum millia conferri placuit, ad levamen Regni bellorum diuturnitate exhauſti. Anno 1661. duo milliones librarum Regi oblati, velut ad nuptias ejus dono aliquo colendas, & ad urgentes Regni neceſſitates. De aliis Conventibus Cleri poſterioribus, adibit Lector Monumenta ipſa & Acta Cleri Gallicani.

XV. Illa vero ejicietur animo admiratio, ſacrorum rituum in belli adverſus hæreticos expenſas collatorum, ubi quis reſcierit eadem de cauſa conceſſum eſſe a ſummis Pontificibus, & Regi, & Clero, ut ipſos Eccleſiæ fundos alienarent. Anno 1564. Pius IV. ſolemni diplomate confirmavit & ratam habuit alienationem bonorum Eccleſiæ eam, quæ facta fuerat anno 1563. ſola Regis auctoritate (3). Anno 1568. conceſſum eſt Clero a Pio V. ut alienare poſſet fundos annui reditus centum quinquaginta millium librarum, ut Carolo IX. ſubſidio eſſet Eccleſia adverſus graviſſimas Regni neceſſitates. Anno 1574. Gregorius XIII. diſtrahi conceſſit fundos pretii millionem librarum æquantis, ut Regi, Regno & Eccleſiæ adverſus communes hoſtes ſuccurreretur. Anno 1576. conceſſit idem Pontifex tantum agrorum diſtrahi, quantum quinquaginta millia nummorum annui reditus conficeret. In Acta publica relatum eſt a Senatu Pariſienſi in diploma Pontificium, minime probata ea clauſula, *invitis Clericis*. Anno 1586. Henrico III. annuit Sixtus V. ut ad ſumptus belli Hugonottici, alienarentur centum philippæorum millia annui reditus. Cum eo ipſo jam anno Clerus Regi contuliſſet unum amplius auri millionem; cumque eo diplomate præterea eidem tribuerentur duo milliones, & quadraginta millia philippæorum, ſuſpicatus eſt Clerus ſubreptum fuiſſe Pontifici; certe de conſenſu Cleri verbum fiebat nullum. Interceſſit ergo, ne ea Bulla in Tabulas publicas referretur, querelaſque ſuas ad Parlamentum & ad Regem detulit. Anno 1587. eam Bullam Rex caducam & irritam haberi paſſus eſt, perſolutis ſibi a Clero centum millibus philippæorum. Anno 1577. dum Comitia Regni Bleſis celebrarentur, obnuntiavit Clerus ibi coactus his alienationibus, & oneribus aliis, quibus ferendis jam impar eſſet; eique obnuntiationi ſubſcripſit Conventus Melodunenſis anni 1579. Hæc carptim delibanda viſa ſunt ex Cleri monumen-

(1) Ib. p. 618. 629. 638. 648.

(2) Ib. p. 673. 687. 703. 714. 937.

(3) Ibid. pag. 741. 743. 750. 757. 775. 796. 811. 813.

nomentis, triſtiſſimorum temporum luctuoſa remedia, quæ nec ſilere, nec ſine gemitu referre fas eſt.

XVI. Huic jam diſſertationi de exactionibus in Clerum, & de Decimis ad bella ſacra perſolutis, ad Imperii Conſtantinopolitani recuperationem, ad utriuſque Eccleſiæ unitatem reſtituendam, ad Albigenſes comprimendos; ad amoliendos Turcos, ad Calviniana bella, ad Eccleſiæ denique & Regni tuitionem, modum finemque ponet Willelmus Pariſienſis Epiſcopus. Fas eſſe cenſet ille donis affici Reges, Principes, alios quoſvis, qui Eccleſias extruxerunt, dotaverunt, locupletaverunt, dum ne quo gravi damno ipſæ atterantur Eccleſiæ. Id enim memoris animi, & pietatis officium eſſe, cujus nos ipſa natura admoneat; his reciprocis Eccleſiæ in Laicos donis, horum pietatem, benevolentiam, largitatem magis magiſque inflammeſcere, quæ alias extingueretur; denique vel ipſa quæ a Cœnobiis proficiſcuntur dona, ſeminis inſtar eſſe, ex quo plurima inde ſeges effloreſcat (1). *De his quæ Regibus & Principibus dantur, Patronis Eccleſiarum & fundatoribus, & donatoribus & ditatoribus, dicimus, quia licet. Dummodo ex ejuſmodi donationibus non lædantur enormiter Eccleſiæ. Hi ſunt uſus pietatis, quoniam ex virtute gratitudinis, etiam jure naturali debentur hujuſmodi hominibus. Alias etiam impii ſunt, quia gratia eorum qui ex pietate talia donaverunt, quodammodo conſervatur in eis, & devotio nutritur, quæ per contrarium extingueretur. Donationes vero quæ fiunt aliis perſonis a Monaſteriis, ſi ea intentione fiant, quia præſumuntur utiles Eccleſiis vel Monaſteriis, magis ſeminationes ſunt, quam donationes, ſicut & quidam de Ordine Ciſtercienſi nobis quandoque reſpondit.*

Habet & Joannes Gerſonius, quæ non minus apposite hic attexantur: Pauperum eſſe res Eccleſiæ ceteras, Clericorum modeſto ſumptu ante decerpto; a Bernardo & Hieronymo ſacrilegii & furti reos agi eos, qui his ſuperfluis pauperes fraudant, ab hac Clericorum in pauperes avaritia & inhumanitate promanaſſe exactiones, quibus jamdiu a laicis fatigantur; nec enim tributis & vectigalibus jam ſubeſſe poſſe, quæ in cœleſte ærarium manus pauperum tranſtulere. Ita ille in Sermone ad Concilium Provinciæ Remenſis anno 1408. *Fiat ulterior proviſio, ne pauperibus ſua bona auferantur, vel detineantur. Hæc ſunt ea bona, quæ viris Eccleſiaſticis ſuperſunt, ultra ſimplicem victum & veſtitum juxta decentiam ſui ſtatus in Eccleſiæ Republica. Notiſſima eſt hoc loco, ſed duriſſima Bernardi atque Hieronymi ſententia, qui retentionem hujuſmodi, vel luxurioſam profuſionem, non dubitaverunt ſacrilegium, imo omni ſacrilegio & deprædatione damnabiliorem appellare. Videant Eccleſiaſtici, ne forte ab hoc juſto Dei judicio proveniant rapinæ ejus, & conculcationes indignæ, & juriſdictionum ſuarum uſurpationes. Quia quandoque quod non habet Chriſtus, tollit fiſcus.*

Sua Hoſpitalariis intacta fuit immunitas, ſua & Ciſtercienſibus, & Carthuſianis, aliiſque Congregationibus Religioſis, quamdiu illibata illis conſtitit primigenia pietatis forma, paupertatis amor, frugalitas, ſuperfluorum omnium in pauperes larga diſtributio. In ea ergo verſabatur Gerſonius ſententia, æque & Beneficiarios omnes ſua immunitate potituros ſemper fuiſſe; ſi primævæ paupertatis & parcimoniæ retinentiores fuiſſent; ſi diſpenſatores ſe, non dominos geſſiſſent rerum Eccleſiæ; ſi neceſſario contenti victu, cultuque, reliqua in pauperes effundiſſent. At ubi patrimonii pauperum diſpenſatores cum ſæculi Magnatibus de luxu, de deliciis, de pompa certarunt; tum volente Numine factum eſt, ut ſacris opibus ita profanatis nihilo plus parceretur, quam profanis.

XVII. De Pragmatica ſancti Ludovici & hoc ſilui capite, & ſuperiori, quod propoſitæ hic mihi non fuerint niſi exactiones in Clerum Principibus ſolvendæ. Immunitas enim & bonorum Eccleſiæ, & Clericorum, non fere niſi ad Principes ſæculares refertur. Si quid Romanis Pontificibus perſolutum eſt, id ad ſecundum potius & ſequentem librum ſeponendum eſſet, quo diſtributionem expendemus canonicam bonorum Eccleſiæ, ubi & Epiſcoporum & Papæ utique ratio habita eſt, ad neceſſarios ſumptus ab eis faciendos. Actum eſt & hoc alicubi capite de decimis permiſſione & auctoritate Pontificum collectis, ſed non ad Pontificum uſus illæ deſtinabantur. Principibus temporalibus eæ cedebant, curam in ſe recipientibus, vel recuperandæ Orientalis Eccleſiæ, vel retinendæ, abigen-

(1) De Morib. c. 9.

Digitized by Google

gendorum, vel opprimendorum Turcorum, novellarum hæreſium in ipſo ſui exortu præfocandarum.

Adde & viris quibuſdam doctis viſam eſſe fidem hujus B. Ludovici Pragmaticæ, non ſatis firmis niti fundamentis. Res ejus geſtas litteris conſignarunt Hiſtorici complures, altiſſimum apud eos omnes ſilentium de hac Pragmatica. Adde rurſus ſi quæ fuerunt eo regnante Romanorum Pontificum in Eccleſiam Gallicanam exactiones, eam pecuniam in manus veniſſe ſanctiſſimi Regis ad ſacras ejus expeditiones: ut procul ſit a veri etiam ſpecie, iniquo illum animo eas tuliſſe. Quin & propius a vero abeſt; ſollicitatos non ſemel a S. Ludovico fuiſſe Pontifices, ut id genus exactionibus aſſentirentur; unde & in Pontificem tunc & in Regem tam crebra Cleri murmura.

Addam & quod habet Chronicum vetus Neuſtriæ a ſummo viro Ducheſnio publicatum: cum anno 1254. flagitaſſet B. Ludovicus a Papa novam decimam in Clerum ad ſacram militiam, Procuratores Eccleſiarum Galliæ Cathedralium Lutetiæ congregatos, Pontificem per litteras certiorem feciſſe, quas in anguſtias detruſa eſſet Eccleſia Gallicana his decimis, duodecimis, centeſimis, aliiſque oneribus (t): *Novit veſtra ſanctiſſima Paternitas, & in fines orbis terræ credimus exiviſſe, quantis perturbationibus & preſſuris univerſalis Eccleſia, potiſſime Gallicana ſit turbata, nunc decimam, nunc duodecimam præſtando, nunc centeſimam; nunc multarum aliarum exactionum gravamina ſuſtinendo.* Ab uno Pontifice ſpem ſibi affulgere aliquam priſtinæ libertatis teſtificantur. *In quibus niſi a Sede Apoſtolica plenam poſſit aſſequi libertatem, peſtis iſta latiſſime ſe diffundet.* Poſtremæ infelicitatem expeditionis ſacræ ex eo profectam eſſe, quod decimarum & duodecimarum extorſionibus per annos duodecim, & exhauſtæ eſſent Eccleſiæ, & dehoneſtatæ. *Unde ſpoliati ſunt veri Hebræi; ditati Ægyptii; & Iſrael anathemate pollutus, coram hoſtibus licet inimicis Crucis ſtare non potuit? Quia anathema decimæ & duodecimæ per duodecim annos inventum erat in medio ſui.* Occupatus Pontifex precibus & Epiſtolis Regis, durius habuit Procuratores Capitulorum, decimaſque conceſſit ad tres annos, gravibus pœnis in contumaces ſæviturus. Ubi res ita comparatæ erant, locus haud ſane erat Pragmaticæ iſtiuſmodi. Adde quod ne iis quidem temporibus mentio ejus facta eſt, quibus ea opportuniſſima fuiſſet. Graſſante ſchiſmate Avenionenſi, ſub Carolo VI. Rege, quando ſublatæ ſunt omnes Romanæ Curiæ exactiones, nuſquam ullum hujus Pragmaticæ veſtigium. Ne tum quidem commemorata eſt, ad exempli auctoritatem, ubi ſub Carolo VII. Pragmatica Sanctio concinnata eſt. Ejus primum, ut apparet, meminere delegati Senatus Pariſienſis in commonitorio ſuo ad Ludovicum XI. ut ſupra declaratum eſt.

CAPUT XLIV. *P.4.l.3.c.25.*

De Immunitate Clericorum, & bonorum Cleri in Hiſpania & in Oriente, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Initia Tertiarum & Decimarum e rebus Eccleſiæ perſolutarum in Hiſpania, invadentibus Regibus, vel a Sede Apoſtolica impetrantibus. Sacra bella in Hiſpania perpetua, ad ejiciendos Mauros, qui Eccleſias & Provincias noſtras invaſerant.

II. Quam inexorabilis neceſſitas expreſſerit has expeditiones ſacras Orientis & Occidentis.

III. Rurſus Tertiæ & Decimæ conceſſæ adverſus Saracenos Hiſpaniæ & circumjacentium Inſularum.

IV. V. Variæ vices harum in Hiſpania Tertiarum.

VI. Aliæ exactiones in Hiſpania.

VII. Exactiones in Clerum Orientalem.

I. CUm in poteſtatem Saracenorum Africæ veniſſet Hiſpania, ſuo ſibi ipſa in ſinu alenda habuit ſacra bella poſt annum Chriſti ſeptingenteſimum perpetua, ſumptu Cleri ſui partis innumerabilibus victoriis, quibus Eccleſiæ & Regno libertas redintegrata tandem priſtina eſt. Ita neceſſe fuit ſejunctim hic de ea agi, ut quæ ad Orientalia Chriſtianorum bella nec militem unquam fere, nec pecuniam contulerit, ſuis ipſa ſatis ſuperque bellis diſtricta, nec materiam laudum ac triumphorum extra ſuos

(t) Script. Norman. p. 1012.

ſuos fines aucupata. Ideo & ſingulares hic viguere exactiones in Clerum, alibi prorſus inauditæ.

Id genus fuere Tertiæ, quæ primum exigi cœptæ ſunt ſub Caſtellæ Rege Henrico adhuc impubere, qui anno 1214. in Alphonſi patris ſedem ſucceſſerat. Alvares Comes, cui & minoris Regis inſtitutio concredita fuerat, & adminiſtratio Regni, non ſatis firma, nec decora poſuit ſuæ dominationis fundamenta, Magnates deprimere, exugere pecunioſos, expilare & atterere Eccleſias, fiſco Regio vindicare tertiam illam decimarum ſacrarum partem, quæ reparandis Eccleſiis canonicis inſtitutis fuerat dicata. *Cœpit exterminia procurare, magnos humiliare, & vulgi divites exhaurire, Religiones & Eccleſias ancillare, & decimarum tertias, quæ ad Eccleſiarum Fabricas pertinebant, cœpit ſimiliter infiſcare.* A Roderico Decano Eccleſiæ Toletanæ, & tum Vicario generali Archiepiſcopi Toletani, excuſſum eſt excommunicationis jaculum in caput novi Miniſtri, quo conſternatus reſtituit prædam hanc omnem, juramentoque ſe obligavit, nihil ejuſmodi ſe poſthac moliturum. Denique Rex ipſe totum quidquid id erat juris Tertiarum ejuravit in perpetuum. Hæc prolixe narrat Rodericus Archiepiſcopus Toletanus, ex quo exſcribenda hic ſunt verba ipſa Regiæ Epiſtolæ (1). *Notum ſit omnibus, quod ego Henricus Dei gratia Rex Caſtellæ & Toleti, conſiderans me peccare graviter in accipiendis tertiis Eccleſiarum in meis uſibus expendendis, ſalubri conſilio ductus, promitto Deo & B. Mariæ ejus genitrici, & ſanctæ Eccleſiæ, quod nunquam eas de cetero accipiam, neque violentiam ſuper eis inferam Eccleſiis, nec ſuper his ſuſtinebo eis injuriam inferri.*

Auctor eſt Mariana Sancio Arragoniæ olim Regi a Gregorio VII. Papa conceſſum fuiſſe, ut res & terras Eccleſiæ, quas a Maurorum poteſtate ſubduceret, in poteſtate ipſe ſua haberet, aut pro arbitrio ſuo ea conferret (2) *Data ante aliquot annos a Gregorio VII. Pontifice Romano facultas, decimas & vectigalia templorum, quæ extructa denuo, aut Mauris erepta eſſent, pro arbitratu permutandi, invertendi, attribuendive quibus mallet.* Vere pro libitu ſuo uſus eſt & abuſus Reſcripto Pontificio Sancius; ſed puduit illum tandem aliquando, pœnituitque ſuæ perverſitatis: itaque Eccleſiæ res omnes in integrum reſtituit. Iraſcitur non immerito Mariana compluribus Principibus, qui Sancii rapinas imitantur, nec inducunt unquam in animum, ut & pœnitentiam imitentur.

Subjicit idem rurſus anno 1102. ab Urbano II. conceſſum fuiſſe Petro Arragonum Regi, ut decimas caperet & proventus Eccleſiarum, quas Mauris eriperet, aut de novo excitaret, dum ne Cathedrales eæ eſſent. Quod & in ſucceſſores propagandum erat privilegium. *Petro ſub initia belli ſacri poſteriſque Regibus atque Regni Proceribus Urbanus Pontifex Magnus conceſſit, ut templorum quæ denuo extructa eſſent, decimas & reditus ipſi perciperent, exceptis tantum iis quæ Epiſcoporum ſedes erant. Tanta erat cupiditas impiæ gentis extirpandæ, ut quid incommodi ea indulgentia allatura eſſet in poſterum, non ſatis conſiderare viderentur.*

Anno 1236. (3) Ferdinandus Caſtellæ & Legionis Rex Corduba opulenta cum primis & præpotente civitate ſubacta, a Pontifice elicuit diploma, quo ſinebatur exigere in Eccleſias Regni ſui viginti millia aureorum nummorum, quo Mauros ejicere, Eccleſias eorum pergeret eximere ſervituti. Archiepiſcopo Toletano, & Epiſcopis Burgenſi, atque Uxamenſi mandavit Gregorius IX. ut eam ipſi pecuniam colligerent, & Regi ſuppeditarent. Anno 1274. Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi II. decimas quidem Clero Occidentali in ſex annos indixit ad Orientales reſtaurandas expeditiones; at Alphonſo Caſtellæ Regi annuit, ut eas ſexennii decimas ex Regno ſuo collectas in Saracenos expenderet, dum ſuas in Imperium ſpes abjiceret, concederetque Rodolpho Hasburgenſi, qui jam apud Aquiſgranum Imperii inſulis ſolemniter inauguratus fuerat (4). *Sibi ab Imperii negotio deſiſtenti decimam omnium Eccleſiaſticorum redituum ſuorum regnorum & terrarum, uſque ad ſex annos, ſicut ad Terræ ſanctæ ſubſidium, in præſenti ſacro Concilio eſt conceſſa, gratioſe concedere cogitamus &c.*

Alphonſum refert Mariana poſt ſolutum Lugdunenſe Concilium Pontificem Lugduni adiiſſe, ut ne ſibi ipſe, ſuoque in Imperium juri deeſſe videretur; re infecta in Hiſpaniam retro flexiſſe veſtigia, & Imperatorio ſe venditaſſe nomine, donec Archiepiſcopus Hiſpalenſis Pontificis Romani aucto-

(1) L. 9. c. 1. (2) L. 10. c. 7. (3) Rainald. n. 60. (4) Idem n. 49.

auctoritate munitus, oſtenſo cenſurarum ſacrarum mucrone, perſuaſit tandem, ut abjecta vani & vacui nominis umbra, mallet ad aliquot annos jure frui decimarum in ſuas Eccleſias, hoc eſt interprete Mariana, ea decimarum parte tertia, quæ ad ſarta tecta Eccleſiarum a priſcis Conciliis fuerat ſegregata (1). *Decimæ tantum Eccleſiarum in ſumptus belli Maurici conceſſæ ſunt. Tertias vulgo decimas, nimirum decimarum tertia, quam in templorum fabricationes & ſarta tecta conſumere moris erat, datum ut regium in fiſcum inferretur; lege non in omne tunc tempus lata, ut arbitror, ſed annorum numero definito.* Hoc initio affirmat ille cœpiſſe Caſtellæ Reges ſacras Eccleſiæ opes delibare. *Hoc initium Caſtellæ Regibus ſacros templorum reditus decerpendi.* At ſupra relatis ipſius Gregorii Papæ verbis interpretatio ſincerior continetur, quam quæ a Mariana excogitata eſt, conceſſionis Regi factæ. Nec enim tertia decimarum, ſed decima tantum una annua a Gregorio conceſſa Alphonſo eſt ad ſex annos, convenienter Decreto Concilii Lugdunenſis II. Anno 1276. (2) Gregorio X. ſucceſſit Innocentius V. a quo confirmata eſt conceſſio decimarum Caſtellæ Regi a Præceſſore facta; delegati ſunt & ab eo Epiſcopi, ut nequid ex iis defraudaretur, facta etiam poteſtate cenſuras vibrandi. Ita ſtatuebant hi Pontifices, his ſuis decretis nihil derogari Decretis Concili Lugdunenſis, eas decimas indicentis, ad expugnandos in Oriente Saracenos. Orientales enim in Hiſpania ipſa Saraceni debellabantur, cum inde in Palæſtinam frequenter auxiliares Maurorum copiæ influerent. Vide ut de his perſcriberet Innocentius V. ad Epiſcopum Ovetanum: *Diligenter attendens, quod Saracenorum impugnatio ipſarum partium cedit in favorem non modicum & grande ſubſidium Terræ ſanctæ; cum a Saracenis eiſdem magnum ſoleat Babylonicis perſecutoribus Terræ ipſius infeſtis, ſuffugium exhiberi.*

II. Vel hinc revinci poſſunt, quibus necdum ſatis explorata videtur neceſſitas ſacrarum hujuſmodi omnium in Orientem expeditionum, atque adeo & exactionum ad earum ſumptus. Plurimum in eo momenti eſt, quod pauciſſimi tamen ſerio perpendunt, in conjunctione ſcilicet & confœderatione Saracenorum cum Africanis, cum Babylonicis, cum Orientalibus. Complectebatur enim reapſe Monarchia Saracenica Africam, Aſiam, & permagnam Europæ partem: latius in dies per Aſiam propagabatur, Europæ finibus ſemper propior, ex Africa in Hiſpaniam novas ſubinde copias trajiciebat, ut in univerſam aliquando Europam exundaret. Octingentis propemodum annis in Hiſpania laboratum, certatumque eſt, ut inde Mauri funditus ejicerentur. Mirum eſt potuiſſe unam gentem in ſuo ipſius gremio incubantes exterrere ac profligare: nec potuiſſe quidquid eſt Chriſtiani nominis in Oriente eos cohibere, ne in Europam ſe infunderent. Non uno ſtimulabamur deſiderio recuperandæ Hieroſolymæ, dum in hæc ſacra bella ferveremus. Sed ut procul ſummoverentur hoſtes infeſtiſſimi Chriſtianæ fidei & Reipublicæ. Non ſola illos excludere Palæſtina moliebamur, ſed Aſia Minore, Thracia, Imperio Conſtantinopolitano, Græcia & Hungaria. Ex eventu enim patuit, his omnibus Provinciis illam jam tum incubuiſſe perniciem, longe quidem tum adhuc perſtrepentem, ſed in dies ſingulos propius adventantem. Ad id ſacræ decimæ, ad id ſacri belli claſſicum. Concilia, Pontifices, Reges, Principes & viri ſanctiſſimi, Ludovicus, Bernardus, præſagio quodam & ſpiritu cœleſti animati, id volebant, id urgebant, ut acerrimi Chriſtianæ Eccleſiæ hoſtes in ſuis ipſorum Imperii finibus vincerentur; non neſcii, ſi noſtras in Provincias penetrarent, extremam erupturam in regna Chriſtiani nominis & in Eccleſias calamitatem. Nemo tam excors eſt, ut neget & expeditiones ſacras, & Cleri decimas perneceſſarias fuiſſe, ad Hiſpanicis oris extrudendos Saracenos. Atqui planum eſt peræque & juſtas fuiſſe, & neceſſarias, ut occuparentur ante Saraceni, quam ut Hiſpaniam, ita & alia Occidentis regna involarent. Unum illud intereſt, quod in Hiſpania propius nobis in oculos incurrebat periculum, ejuſque Regibus ſatis erat virium ad hoſtes paulatim atterendos; at Saracenorum in Aſia incrementa procul audita, minus movebant animos, minus terrebant; nec ullus erat Princeps unus, qui & ex officio proprio, & pro poteſtate rem gereret, pecunias a Pontificibus & Conciliis indictas colligeret, manus confereret. Minus afficiunt, quæ procul; quam quæ prope

(1) L. 13. c. ult. (2) Rainald. n. 19.

prope geruntur, minus movet publica res, quam privata; undique nunc inſtat hoſtis Chriſtiani nominis, ad muros, ad portas furit: ut fateri tandem cogamur, conſultiſſime Majores noſtros voluiſſe eos ab extremis etiam illos finibus arcere.

III. Repetenda jam nobis Hiſpania eſt, ubi anno 1277. (1) Rex Arragonum tribui ſibi exoravit decimas in Concilio Lugdunenſi decretas, ut Regni ſui Saracenos deleret. Anno 1279. Nicolaus III. Nuntium in Hiſpanias ablegavit, qui Regem Caſtellæ ab obruendis Eccleſiæ libertatibus avocaret, & ne jam amplius ſineret publicis oneribus ac vectigalibus ſubjici eos agros, qui antequam Eccleſiæ fiſco, ſive donatione, ſive emptione accederent, iis erant immunes (2). *Si Eccleſiæ vel Religioſi acquirunt per donationem, poſſeſſionem, vel alio juſto titulo vaſſallos aut poſſeſſiones exemptas ab omni fiſco & regalibus, poſtquam tranſeunt ad dominium Eccleſiæ vel Religioſorum, Rex facit poſſeſſiones & vaſſallos ipſos ſibi cenſuales & tributarios.* Anno 1300. (3) conceſſit Bonifacius VIII. Jacobo Regi Arragonum decimas Cleri in tres annos, quo Friderico bellum inferret, qui Siciliam invito Pontifice, cujus id erat Beneficium, invaſerat. Anno 1304. Benedictus XI. Sardiniam & Corſicam Inſulas Regi Artagonum ſubjugandas permiſit, & in ejus belli ſumptus trium annorum ſacras decimas ei indulſit. Anno 1305. Clemens V. Jacobo Inſularum Balearidum Regi decimas redituum Cleri in quinquennium dedit, ut Saracenos undique incurſantes ſummoveret. Perinde erat & de Sardinia, Corſicaque, quas Reges Arragoniæ clientelari jure, hominio & fidei ſacramento præſtito, a Sede Apoſtolica obtinuerunt. Anno 1306. (4) confirmata ſunt a Clemente V. decreta Benedicti XI. additæque Regi decimæ ad biennium. Anno 1309. Arragoniæ & Caſtellæ Reges conſociatis exercitibus, ad expugnandos Granatenſis Regni Saracenos caſtra moverunt (5). In id Pontifex idem ſacras decimas ad triennium contulit. Anno 1330. (6) Caſtellæ, Luſitaniæ, Arragoniæ & Navarræ Reges, ad extrudendos Granatenſi Imperio Mauros conjurati, decimas in ſuum quiſque Clerum a Pontifice flagitarunt ad decem annos ſibi concedi. Pontifex, erat is Joannes XXII. ad biennium conceſſit, eorum pia conſilia laudibus in cœlum extulit: at de Caſtellæ Rege peramanter conqueſtus eſt, qui petitionibus ſuis nullum poneret modum, nec meminiſſet ad hoc ipſum bellum non ita pridem permiſſam ſibi fuiſſe a Sede Apoſtolica decimam unam, & beſſem ejus tertiæ, quæ ad ſarta tecta Eccleſiarum ſegregari ſolet, idque ad annos quatuor permiſſum. *Cum decimam Eccleſiaſticorum redituum, præterquam militarium Ordinum, & duas partes tertiæ decimarum reſervari ſolitæ pro Eccleſiarum fabricis, tibi uſque ad quadriennium concedendas duximus, in ſubſidium negotii memorati.*

Ita cum Hiſpania bellis flagraret ſacris pene perpetuis, perpetuæ quodammodo erant & decimarum ſacrarum ſolutiones; & Caſtellæ Regibus jam concedi incipiebant tertiæ, vel tertiarum tertiæ, reſtaurandis Eccleſiis dicatæ. Anno 1331. (7) ab eodem Joanne XXII. Caſtellæ Regi decimæ in quadriennium permiſſæ ſunt, ad Granatenſes Mauros terra marique oppugnandos; conceſſæ ſunt & tertiarum tertiæ duæ anno 1367. conceſſum perhibet Mariana (8) ab Urbano V. Regi Caſtellæ, ut tertiæ decimarum, quæ hactenus Cameræ Apoſtolicæ inferebantur, Regio poſthac addicerentur fiſco, ad Saracenici belli impendia. *Ut tertia decimarum, quæ Romanis Pontificibus obvenire ſolita erat, ex Sacerdotiis Caſtellæ, deinde eſſet Regibus belli ſacri ſubſidium Mauris extirpandis.* Anno 1377. (9) Tarraconenſis Provinciæ Concilium Barcinone congregatum, deliberaſſe fertur de pecuniario ſubſidio, Regi Arragonum conferendo. Anno 1385. ad celebrationem anni quinquageſimi Regni ſui petiit Rex ſumptu Cleri aliquo ſe juvari. Anno 1421. Martinus V. Joanni Regi Caſtellæ ejuſque ſucceſſoribus indulſit tertiam decimarum reparandis templis olim deſtinatam, ad expenſas belli Mauris Granatenſibus inferendi, tandiu ſolvendam, quandiu ei bello ſtrenue incumberetur, nec alio ea pecunia converteretur (10). *Præfatas portiones, ſive tertias tibi pro te, & tuis hæredibus & ſucceſſoribus pro fidei adverſus Infideles defenſione & dilatatione, guerris & guerrarum cauſis durantibus, a te & eiſdem ſucceſſo-*

(1) Rainald. n. 7. (2) Idem n. 26. (3) Idem n. 10. 20. (4) Idem n. 11.
(5) Mariana l. 15. c. 7. (6) Rainald. n. 44. (7) Rainald. n. 19. (8) L. 17. c. 11.
(9) Hiſp. Ill. t. 2. p. 184. 24. (10) Rainald. n. 17.

Digitized by Google

ribus hujuſmodi defenſiones & dilatationes bellis operam dantibus efficacem, petendas, exigendas ac recipiendas, ac ad præfatum duntaxat belli ac defenſoris & dilatationis uſum efficaciter convertendas & integraliter applicandas, auctoritate Apoſtolica aſſignamus, concedimus & ordinamus.

Ex his illud patet, 1. Tertias reſtaurandis olim templis conſecratas, a Regibus nunc uſurpatas primo fuiſſe, mox reſtitutas. 2. Exinde nonnunquam ab Apoſtolica Sede Regibus conceſſas fuiſſe, ad Mauricas expeditiones. 3. A Gregorio VII. & Urbano II. conceſſas his Regibus fuiſſe omnes prorſus decimas Eccleſiarum, quas conderent novas, vel jugo eximerent Saracenorum. Marianæ quidem ſupra viſum eſt, tanto ardore animi expetitam fuiſſe Maurorum ex Hiſpania ejectionem, ut minus penſi interim haberetur, quantum aliquando mali emerſurum eſſet ex his decimarum conceſſionibus. Provide ſane & conſultiſſime Mariana, pro eo quo degebat ipſe ævo, funditus tum extirpatis ex Hiſpania Saracenicæ dominationis reliquiis. At non ita conſultum videri poterat horum Pontificum ætate, hoc eſt, eo tempore, quo quadringentis jam annis obtrita jacebat Hiſpania pene univerſa ſub Saracenorum poteſtate, & quo ab ea eximendam illam aliquando eſſe, aut nulla, aut modica ſuberat ſpes. An non conducibilius erat Regibus Chriſtianis eas condonari decimas Eccleſiarum non Epiſcopalium, quam ut Mauris cum Eccleſiis & fundis ipſis ſubeſſe ſinerentur? An ea inſtrumenta ſubducenda Regibus erant recuperandarum Chriſtiano nomini harum Eccleſiarum, meticuloſa & incerta futuri proviſione, fore ut poſt annos quadringentos, depulſis & contritis prorſus Mauris, ægre adducerentur Reges ad eas decimas Eccleſiis Parochialibus reſtituendas? Nonne ita vulgo perſuaſum eſt, a Concilio Lateranenſi laicis dimiſſas decimas infeudatas, etſi minus conſtaret, quod conceſſæ eis aliquando fuiſſent, aut quod ad Eccleſiæ utilitatem expenſæ fuiſſent? 4. Regibus annuebantur tertiæ decimarum ad belli Maurici impendia, quod ea eſſet horum bonorum conditio. Gerebantur enim Maurica bella ad Eccleſias captivitate abſolvendas, & ad earum mox ſarciendas labes. Mirum non eſt proventus reparandis ſacros templis, iis expendi hoſtium poteſtati ſubducendis, & ita demum reſarciendis. 5. Nec integræ plerumque tertiæ Regibus concedebantur, ſed tertiarum tertiæ duæ. Ita reſidua erat tertia una tertiæ ad reſtaurationem templorum, quæ noſtræ jam poteſtatis erant. 6. Cumque non in ea ſemper bella Tertiæ iſtæ conſumerentur, propter alias Regni neceſſitates, quibus a Mauricis bellis Reges abducebantur: earum placuit Pontificibus ſe per eas bellorum intercapedines cuſtodes eſſe, ſive ut eæ Regibus recaleſcente bello ſacro refunderentur; ſive ut in alios neceſſarios uſus cederent, ubi plurimum Eccleſiæ diſcriminis immineret. 7. Ita ſegregatio illa tertiæ decimarum, aut duarum ejus tertiarum, uſitatiſſima jam & ordinaria erat, quando eam Joannes Caſtellæ Rex addici ſibi pervicit conditionibus iis, quæ earum uſum, ſi obſervatæ fuiſſent, Eccleſiæ compendioſiſſimum approbaſſent. Nimirùm, ut nec ab ipſo, nec ab ejus ſucceſſoribus eæ expenderentur, niſi ad Maurici belli impenſas, & per intervalla belli ne exigerentur quidem. Addiderat & Martinus V. cautionem aliam, ut vigeſimo quoque anno ea decimarum tertia partim Eccleſiis Parochialibus, partim Cameræ Apoſtolicæ concederetur.

V. Anno 1475. (1) Sixtus IV. Papa Caſtellæ Reges videns belli Maurici & Granatenſis curas animo ſuo penitus expunxiſſe jamdiu, eaſque decimarum tertias ad profanos uſus diſſipari, denique Parochiales Eccleſias collabi, quod vigeſimo quoque etiam anno eæ tertiæ ſubtraherentur; Martini V. conceſſionem Caſtellæ & Legionis Regibus factam retractavit, juſſitque eas tertias Eccleſiæ reddi, ita tamen ut earum ſemiſſis Cameræ Apoſtolicæ permitteretur, ad Turcici belli expenſas. Nec multo interpoſito tempore Ferdinandus Arragonum Rex, uxore ducta Eliſabetha Caſtellæ Regnorum hærede, & in unum conglutinatis iis Regnis, ſumma zeli, ſumma virium contentione cum Granatenſibus Mauris bellum ingreſſus eſt. Quo viam illi muniret Innocentius VIII. anno 1486. (1) Reſcriptum conceſſit, quo cenſum exigere poſſet & vectigalia in omnem Arragonicam ditionem, citra Regni Comitiorum convocationem: quod ejus Regni moribus adverſabatur. Impetratas ab eo apparet fuiſſe jure perpetuo fruendas decimarum tertias. Auctor eſt Covarruvias (2) conceſſas etiam illi

(1) Rainald. n. 19. 20. (2) Rainald. n. 55. (3) Covarruv. Pract. c. 35. n. 2. §. Tertio quoties.

illi fuiſſe decimas Eccleſiarum Regni Granatenſis, dum idonea dote Eccleſias inſtrueret. *Reges Catholici Ferdinandus & Eliſabetha decimas Regni Granatenſis obtinuerunt a Pontifice Maximo cum onere dotandi Eccleſias.* Relatæ ſunt alicubi a Barboſa (1) exactiones a Regibus Hiſpaniæ in Clerum factæ, annuentibus Pontificibus Pio IV. Pio V. Gregorio XIII. Paulo V. & Urbano VIII. Conſule, ſi vacat, Barboſam ipſum.

Anno 1514. (2) eodem privilegio Leo X. Emmanuelem donavit Regem Portugalliæ, ut decimas & decimarum tertias acciperet, & ii nervi eſſent belli, quod Africæ & Indiarum Orientalium Infidelibus jamdiu inferebat. Porro ſacros hos reditus teſtatum facit Oſorius, adeo non in ſacras expeditiones depenſos eſſe, ut in Aulæ & effæminatorum hominum delicias profuſi fuerint. *Sumptus ſacræ pecuniæ moderatos, & hominibus qui non militiæ ſacræ nomen uſurpant, ſed pro Religione ſanguinem profundunt, attributos, laudandos cenſeo. Tantam largitionem ex ſacris vectigalibus in luxum multorum hominum, qui nunquam gladium ſtrinxere, fieri minime ferendum arbitror.* Nec ab eo tamen ſiletur, diſplicuiſſe Emmanueli ipſi eam rei ſacræ profanam dilapidationem; Decimas & decimarum Tertias ab eo Eccleſiis reſtitutas fuiſſe, ex quo juſtiſſimæ in eum laudes redundarunt; Clerus vero ſua ipſe ſponte centum quinquaginta Philippæorum millia in ejus ærarium intulit. Anno 1517. (3) Madriti in Hiſpania coiit generalis Conventus Cleri, rumore nimirum prius in vulgum dedito Pontificem ad ſumptus belli Turcici decimam unam flagitaturum. Statuit vero tum Clerus, ſi quid ejuſmodi Pontifex peteret, etiam atque etiam ei ſupplicandum, ne rei inſtaret, cum in Conciliis decretum fuiſſet, ne quando eæ decimæ exigerentur, niſi poſtquam in pomæria Chriſtianæ Reipublicæ hoſtes irrupiſſent. Anno 1522. petiit a Pontifice Carolus V. ut Annatæ Germanicæ Eccleſiæ ſibi donarentur, ad eam adverſus Turcas & hæreticos muniendam. Abnuit tum quidem Pontifex, at anno 1523. (4) conceſſit ei Hadrianus VI. quartam partem proventuum ſacrorum omnium Hiſpaniæ. Iniquiſſimo id tulit animo Clerus Hiſpaniarum, & non provocavit ille quidem, ſed ſupplicavit Pontifici; rei notitia certa minus tum informato, accuratius poſtea informando; at ab Archiepiſcopo Granatenſi, cui rei executio delegata fuerat, juxta formulas provocavit (5).

Hæc autem appellatio ab Archiepiſcopo Granatenſi Reſcripti Apoſtolici executore, cujus copia nobis facta eſt, multa habet, quæ piaculare fuerit hic præteriri. Multis ſe Clerus Hiſpanicus tuetur rationibus, ne ei ſubeſſe aſſentiatur exactioni novæ quartæ partis ſuorum proventuum. 1. Quod in Concilio Conſtantienſi ſtatutum ſit, ne quid Pontifex exigat a Clero peculiaris cujuſcunque Regni, niſi aſſentientibus ejus Prælatis, ex majori ſaltem parte. (6) 2. Sixtum IV. caritativo ſubſidio accepto ab Hiſpaniarum Clero, Reſcriptum conceſſiſſe, quo exinde omnibus decimarum, aliiſque ſubduceretur exactionibus: eumque veluti ſolemnem habendum eſſe Contractum inter Apoſtolicam Sedem & Clerum Hiſpaniarum. 3. Ab Eccleſiæ Regibus jamdiu accipi annuas decimarum tertias, ad perpetua quædam bella eis imminentia: eas certæ impræſentiarum a Regnis Caſtellæ & Legionis percipi. *Cum ex Decimis & reditibus Eccleſiaſticis regnorum Caſtellæ & Legionis Eccleſiis debitis & Clero, totam ſeu partem, quam vulgus Tertias appellat, ex conceſſione Apoſtolica Reges dictorum Regnorum pro continuo bello contra Infideles ſingulis annis perceperint, prout Cæſarea & Majeſtas Regia Caroli Regis percipit de præſenti; hæc ſubventio & ſubſidium ſufficere deberet pro bello contra Turcas infideles, abſque nova Quartæ impoſitione.* 4. Ab Equitibus S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, & S. Joannis Hieroſolymitani, maximam partem obtineri Eccleſiaſticorum Hiſpaniæ redituum, ad Infideles perpetua quadam bellorum contentione fatigandos. 5. Italiam diſcrimini propiorem una defungi decima; non ergo Hiſpaniæ procul ſemotæ & longe tutiori onus indicendum eſſe, quartæ partis ſolvendæ ſuorum redituum. 6. A Caroli V. avo Ferdinando Rege deſponſum eſſe a Clero Hiſpaniæ, non paſſuros omnino Reges eum novis ſubeſſe exactionibus, niſi conditionibus eo Contractu definitis. Ei Contractui jam tum Pontificis, poſtea etiam Caroli

(1) Barboſa de off. & pot. Par I. 3. c. 25. Par. 3. n 53 54. (2) Rainald n. 108 (3) Spondan. n. 7.
(4) Rainald. n. 55. (5) Spond. n. 9. (6) Preuves des Libert. de l'Egl. Gall. l. 22. n. 29.

toli V. confirmationem acceſſiſſe.

Addita eſt Concilio Mexicano anno 1585. erectio Eccleſiæ ipſius Mexicanæ, & deſignatio tunc facta & dignitatum ejus & proventuum. Ibi autem declaratur, 1. ejus Diœceſeos decimas quadripartitum iri, unam partem menſæ Archiepiſcopi, alteram Capitulo addicendam. 2. Regni Hiſpaniæ in duas illas quartas partes decimarum proprium & peculiare jus quidem ſuum fuiſſe, ſed eo illum Archiepiſcopis & Capitulo ceſſiſſe, ut tanto lætius & uberius eorum precibus & votis Deo commendaretur (1). *A quibus partibus, licet ex commiſſione Apoſtolica & longævo temporis uſu, moribus & conſuetudine approbata, eadem Catholica Majeſtas tertiam partem, Tertias in Hiſpania vulgariter nuncupatas, habere & recipere integraliter conſuevit, &c. Nos & Capitulum exemptos eſſe voluit.* 3. Ita præcerptis duabus Archiepiſcopi & Capituli partibus quartis, duas ſupereſſe, quæ in novem ſecandæ ſint, quarum duæ addicuntur Regi Catholico, ut ſummo Eccleſiarum Patrono, Fundatori & Defenſori. *Reliquæ vero duæ quartæ partes, iterum in novem dividendas partes decernimus; duas quarum eidem Majeſtati Sereniſſimæ in ſignum ſuperioritatis & juris Patronatus, ac ratione acquiſitionis prædictæ terræ, futuris perpetuis temporibus percipiendas & levandas applicamus.*

VI. Ex Cardinalis Oſſati Epiſtolis accepimus, (2) anno 1575. ſolutas Pontifici decimas fuiſſe ex omnibus Italiæ Provinciis & Principatibus, ad ſuppetias Imperatori ferendas adverſus Turcum; & Ducem Sabaudiæ operam dediſſe, ut ſibi ex aſcriberentur, quos ſuis ex ditionibus Nuntii Apoſtolici colligerent. Certior poſtea factus eſt ipſe, quod ad Sabaudiæ Ducem attinebat, cenſum eum eſſe, quem Sixtus V. in Clerum ei ſuum conceſſiſſet, confirmaſſet Gregorius XIV. Monet alibi idem ſummus vir Epiſtola anno 1596. data; ad exorandum Pontificis aſſenſum in aliquam ex Clericis exactionem, allegari poſſe eam conceſſionem, qua Pius IV. anno 1560. Reges Hiſpaniæ demeruiſſet, ut quotannis per quinquennium a Clero exigerent trecenta millia ducatorum, ea lege, ut quinquaginta triremes inſtruerent adverſus Turcos, quæ Cleri triremes dicerentur, nec niſi in Turcos educerentur, octoginta triremes una adornarentur aliæ ſumptibus Regni. Anno vero 1562. ab eodem Rege impetratum eſſe, ut quadringenta viginti millia ducatorum a Clero exigeret, quo triremes Cleri in poſterum ſexaginta eſſent. Non ſilet tamen Oſſatus quid officere poſſit, quod ſcilicet Rex Hiſpaniæ eam Pontificis conceſſionem non ſatis bona fide adhibuerit ad Eccleſiæ utilitatem, nihil magnopere adverſus Turcos molitus, & annua tamen a Clero emungens quingenta aut ſexcenta ducatorum millia. Nec omittendum quod idem ſubdit: *Aliis conceſſionibus Pontificum, hac anterioribus vel poſterioribus, quotannis Regem Hiſpaniæ elicere a Clero ſuo tres milliones ducatorum auri, nec toto orbe Chriſtiano Clerum eſſe ullum, gravioribus exactionibus depreſſum.*

VII. Superſedere poſſemus attingendis immunitatibus & Cleri, & rerum Cleri in Oriente, cum Imperatorias Leges eo pertinentes ſupra deprompſerimus. Pauciſſima ergo hic addemus. Anno 1057. Iſaacus Comnenus Imperator Eccleſiam Conſtantinopolitanam priſcæ reddidit libertati adminiſtrandæ rei ſuæ temporalis, citra Officialium Imperii interventionem. At non parum a ſe ipſo deſcivit hic ipſe Imperator, cum bene multorum Cœnobiorum prædia invaſit complurima, pauca dimittens & neceſſaria, quibus victitarent. Narrat hæc Curopalates, approbatque exciſum eſſe, vel circumciſum Monachis, quo luxu diffluebant; & benemeritarum cenſet fuiſſe de Eccleſiis prorſus Imperatorem, ſi & hanc eis vitiorum ſementem omnino abſcidiſſet. Bona pauperum in delicias abliguriri, nefas eſt a Monachis: a Principibus expilari, aliquando atrocius flagitium eſt. Nihilo plus arduum, multo æquius autem fuiſſet ad meliorem frugem Monachos Clericoſque ab Imperatore revocari, quam ſpoliari, & nequitiam nequitia cumulari. Liguritori Monacho vel Clerico ſuccedit pius & ſobrius, ita res Eccleſiæ ad pauperum commodum & ad naturam quaſi ſuam redintegrantur. At ubi fiſco Principis abſorptæ ſunt, & de rebus & de pauperibus conclamatum eſt. Subſcripſit cœlum noſtræ huic ſententiæ, demerſo in eas calamitates hoc Imperatore, quæ non fere poſſent non cœleſti harum rapinarum vindictæ imputari. Pluſculum ſapuiſſet Curopalates, ſi ita cum Eccleſia ſapuiſſet.

Nec

[1] Conc. Gen. to. 15. p. 1338. 1339. [2] Ep. 10. 82.

Nec minus lugenda Alexii Comneni audacia, qui urgente neceſſitate ſacra vaſa & ornamenta Eccleſiarum in arcam ſuam devehi fecit. At cum mox a Normannis copiæ ejus acciſæ fuiſſent & deletæ, etſi ſero, ſenſit tamen quo ex fonte hæc in eum manaſſet calamitas; errorem ſuum publicata Bulla aurea confeſſus eſt anno 1082. eaque vetuit, ne poſthac quacunque neceſſitate ejuſmodi aliquid tentaretur (1). *Ne quis poſthac ſacra temere contrectet, etiamſi Cadmea neceſſitas urgeat.* Anno 1148. Manuel Comnenus Imperator aurea Bulla ſimiliter recantavit, quidquid a ſe prius factitatum fuerat adverſus Eccleſias & Abbatias, cum pene innovata Nicephori Phocæ audacia eas vetuerat fundos vel comparare novos, vel poſſidere. Anno 1411. (2) Calojoannes Imperator Conſtantinopolitanus Turcorum vicinitate perterritus, in Italiam Galliaſque trajecit, auxilia corrogaturus. Venetiis iter habens mutuam accepit ingentem pecuniam, cujus cum uſuras ſolvere nequiſſet rediens, a Venetis ultra progredi prohibitus eſt (3). Andronico ille filio habenas Imperii per abſentiam commiſerat, ad quem & Litteras dedit, ut a Clericis Laiciſque exigeret pretium redemptionis ſuæ. Andronicus Imperio delectatus, reſcripſit, eam pecuniam non poſſe totam a Laicis exſolvi, a Clericis extundi poſſe nullam. Emmanuel minor natu filius, qui non ita ad naturæ affectus obduruerat, quampropere eam pecuniam confecit, Venetias detulit, patrem libertati reddidit. Hoc Emmanuelis facto planum eſt, Andronici reſponſum ab ipſius, non a Clericorum inhumanitate profectum fuiſſe. Nec enim ulli unquam fuere Clerici, qui immunitatem & libertatem ſuam Principis & Imperatoris ſui captivitate emptam voluerint, hoc eſt, immunitatum & & libertatum ſuarum defenſoris.

Adjicienda eſt hic ad calcem hujus capitis conceſſio Mahometis II. ejus Turcorum Imperatoris, qui Conſtantinopolin primus expugnavit: & everſo Orientis Imperio, Monarchiæ ſedem ibi fixit Ottomanicæ. Vide quid ille Patriarchæ Græco Conſtantinopolitano, quid Epiſcopis Græcis conceſſerit ex Georgio Phranze (4). *Mahometes dedit litteras Patriarchæ, cum ſubſcriptione auctoritatis Regiæ, quibus illi a vexationibus cavit, rebellari vetuit, & quidquam tributi nomine ab eo exigi, vim a quopiam adverſerio & inimico afferri interdixit, ac ut vectigalibus & publicis contributionibus, ipſi, omneſque ſucceſſores, & ſubjecti Epiſcopi in perpetuum vacarent, mandavit.* Intererat ad novi hujus Turcici Imperii ſtabilitatem, ut ea humanitate, & Eccleſiæ libertatum tuitione, Græcorum ſibi animos conciliaret. Sed potuit nihilo tamen minus ille, non quid ſua intereſſet, ſed quid natura ipſa perſuaderet, intueri. Gentes enim barbarie ipſa ſua efferatas prodit hiſtoria, veneratione ſemper ſingulari, & Numinis providentiam & Religionem proſecutas eſſe & Sacerdotium.

Narrat idem Phranzes, cum Conſtantinopolim obſidione cinxiſſet idem Mahometes II. non Monachos tantum & Clericos hujus regiæ civitatis ad nocturnas compulſos fuiſſe vigilias, & ad opera quædam varia, ſed & vaſa ſacra Eccleſiarum abrepta fuiſſe, procuſaque ex his numiſmata ad ſtipendia militum; quod nec aliunde quidquam amplius ſuppeteret Imperatori, ab eoque quadruplo plura reſtitutum iri promitteretur, ſoluta obſidione (5). *Et quoniam ad numeranda ſtipendia pecunia Palatium deſtituebatur, mandavit vaſa Eccleſiæ ſancta Deoque conſecrata confringi, & numiſmata redigi. Ac ne quis nos ut ſacrilegos reprehendat, qui hæc temporibus adducti fecimus; etiam David idem egit, cum eſuriens panes propoſitionis comedit, quos nonniſi ſolis Sacerdotibus licebat comedere. Ajebat enim beatæ memoriæ Imperator, Si Deus urbem liberaverit, ſe Domino ſuo quadruplum reſtituturum.*

CAPUT XLV, *P.4. l. 3. c.26.*

De Militia, quam Epiſcopi & Abbates Principi ſubminiſtrabant, in Italia, Germania, Gallia, ab anno Chriſti milleſimo ad milleſimum ducenteſimum.

I. Cum Abbates & Epiſcopos majoribus Regni feudis & Beneficiis inveſtiſſet Carolus Magnus, ſuppeditandæ ſibi militiæ neceſſitate eos conſtrinxit. Gratulandum eſt, quod ea exoleverit politia, nec tamen obtrectandam iis ſæculis, quibus ea viguit.

II. Undecimo ſæculo ei uſui & conſuetudini

[1] Baron. n. 13. [2] Ib. n. 41. [3] Calcond. l. 1. [4] L. 9. c. 19. Lupus t. 5. p. 8. [5] L. 3. c. 12.

dini ſuffragati ſunt in Germania Imperatores, Reges, Epiſcopi, quorum nonnulli ſacris Eccleſiæ faſtis & cœlitum adſcripti ſunt.

III. Invaluerat & in Galliis ea diſciplina, quæ nec a beato Fulberto improbabatur, nec ab Ivone Carnotenſi, nec a Petro Damiani.

IV. Sanctiſſimi & alii Præſules in Germania & Italia ei non adverſantur.

V. Nec ab ea abhorruit B. Bernardus.

VI. Exempla hujus Epiſcoporum & Abbatum diſciplinæ duodecimo ſeculo.

VII. Exempla Gallorum in Expeditionibus ſacris.

I. GAllias potiſſimum, & Germaniam, Italiamque ſuo complexus Imperio Carolus Magnus, tantum opum in harum Provinciarum Eccleſias, tantum latifundiorum & feudorum in Epiſcopos & Abbates effudit, ut pene neceſſe fuerit ab Epiſcopis ipſis & Abbatibus copias eas Regiis exercitibus ſuppeditari, quibus ea latifundia jam olim erant obligata. Non me præterit, quam fere abhorreant nunc viri pii, & caſtioris Eccleſiarum diſciplinæ amantiſſimi ab hoc uſu, & quam toti propendeant ad eum vituperandum. Non ignoſci tantum, ſed & laudibus affici poteſt hic eorum dolor, qui & meritiſſimo videri poteſt communis fuiſſe, eorum olim Epiſcoporum, qui illi tamen uſui ipſi ſerviebant, provida, & cauta, ac neceſſaria diſpenſatione. Sed nec laude, adeoque nec venia dignandi ſunt, qui damnare audeant eam conſuetudinem, quam tot Concilia, tot Pontifices, ſanctiſſimique Epiſcopi, Imperatores & Reges commendaverunt, vel juſſione ſua, vel uſu & exemplo, vel tolerantia ſua, & neceſſaria juris ad temporum vices varias attemperatione. Una prorſus eademque ſapientia & caritas jubet nos nunc gaudere de ejus uſus deſuetudine, & ejus reſtituendi deſperatione: & vetat, ne una implicemus damnationis præcipiti ſententia tot ſanctiſſimos Prælatos ſummoſque Principes, quos in ſupremo quodam ſupra nos faſtigio Numinis providentia collocavit. Non pœnitebit nos operæ in hoc & ſequens Caput poſitæ, ſi hunc capiamus ex iis fructum, ut idoneo veterem Eccleſiæ diſciplinam tueamur patrocinio, & hanc inſtillemus Lectori moderationem animi, hanc ingenii amplitudinem conciliemus, hanc æquabilitatem, qua pie & religioſe complectatur, oſculeturque Eccleſiæ Chriſti ſponſæ diſciplinam, ſui non ſemper ſimilem, ſed ſimillima ſemper ſapientia & caritate conditam. Puerorum eſt valde rudium, ut patriæ tantum ſuæ admiratione afficiantur, ad alia omnia hoſpites & peregrini, atque ita ad ſummas redacti animi anguſtias. Sed ubi excuſſa eſt ea animi infantia, & mentis jejunitas, ſive lectione & meditatione, ſive regionum ipſarum perluſtratione, tunc placere incipiunt, aut certe non diſplicere mores peregrini, quandoque & patriis anteponi. Si ſuperiora ſecula ſex revolvamus animo, & oculis Lectorum ſubjiciamus, non inanis ſpes ſubeſt, fore ut quo rerum morumque peritiores erunt, eo ſint & æquiores Judices, & interpretes clementiores.

II. Edicto quodam ſuo vetuit Otho III. ne quis Epiſcoporum, vel Abbatum oppigneraret, vel alienaret fundos Eccleſiæ ſuæ cognatis, vel amicis, quod ex Eccleſiis ita ſpoliatis jam non poſſent Imperatori ea præſtari obſequia, quibus fundi illi erant obnoxii (1). *Dum ſucceſſores pro Reipublicæ officio, noſtroque obſequio commonentur, ſuarum Eccleſiarum prædia ab aliis detineri cauſantur.* Promulgata fuit ea Conſtitutio in Concilio Mediolanenſi ſub Gregorio V. Papa, eique ſubſcripſere, qui tum aderant Epiſcopi omnes. Anno 1020. Henricus Imperator ſanctitatis laude inſignis, qui Othoni III. ſucceſſerat, cum copias ſuas eduxiſſet ad defenſionem Archiepiſcopi Moguntini; quem immaniſſime inſectabatur Comes ab eo juſtiſſimis de cauſis excommunicatus; beato Heriberto Archiepiſcopo Colonienſi præcepit, ut & ipſe cum copiis ſuis advolaret. Morem gerere tum quidem non poterat Colonienſis Præſul, utpote ex graviſſimo morbo decumbens. Secus id interpretatus Imperator, hanc velut animi a ſe alienationem ulciſci ſtatuit (2). *Quam impoſſibilitatem ejus & cauſam ut audivit Imperator, non credidit.* Piiſſimus Imperator in procinctu erat invadendi, & male mulctandi piiſſimum Antiſtitem, niſi cœleſtibus oſtentis & prodigiis obviatum eſſet, iræque regiæ conſediſſent. Hæc a Ruperto Abbate memoriæ prodita ſunt, qui hujus beati Heriberti vitam litteris conſignavit.

Biennio poſt idem piiſſimus Imperator triplici munitus exercitu in Italiam venit. Uni præerat ipſe, alteri Popo Archiepiſcopus

(1) Collectio Romana Holſtenii. (2) Baron. ann. 1020. n. 1. Surius die 16. Martii.

pus Trevirenſis, tertio Pilgrinus Archiepiſcopus Colonienſis (1). Res eo bello geſtas fuſiſſime deſcripſit Leo Oſtienſis , quod ad tuitionem Imperii & Eccleſiæ gerebatur adverſus Græcos , Italiæ tum univerſæ , & Romanæ ipſi civitati formidoloſos . Anno 1030. cum Conradus Imperator bellum indixiſſet ſanctiſſimo Hungariæ Regi Stephano , Epiſcopos Regni ſui & Optimates convocavit Rex , atque ita exercitum in hoſtem deduxit ; *Tum Rex Stephanus Epiſcoporum & Procerum coacto Conventu , in patriæ defenſionem totius Hungariæ evocavit exercitum* . Ita Carruitius Epiſcopus in vita ſancti Stephani Regis . Cogi Comitia Regni neceſſe fuerat , ut Epiſcopi & Comites belli gerendi cauſas edocti vaſſallos mox ipſi ſuos cogerent , adducerentque armatos ad caſtra Regia (2). Quis tam perfrictæ frontis ſit , ut damnet , quod Henricus I. Imperator , quod Stephanus Rex Hungariæ , ſanctitatis ambo laurea fulgentes , quod ſanctus Heribertus , aliique ſanctiſſimi Epiſcopi probarunt , experti non poſſe tum Eccleſiæ ſalutem & Imperii alio quovis ſatis tuto muniri præſidio?

Graviter perſtringitur ab Arnoldo Lubecenſi Abbate Archiepiſcopus Moguntinus , qui Friderico I. Imperatori comes hæſit in Longobardiam irruenti , eamque ut ei ſubjiceret totam depopulatus eſt , qui ab Eccleſia ſua diſcedere non debuerat , nec militem ipſe ad Caſtra deducere , ſed per Miniſtros & Præfectos Tribunoſque dimittere deducendos (3) . *Uſque ad finem vitæ ſuæ Longobardiam vaſtabat , ſubjiciens eam Imperio , plus placere cupiens Imperatori terreno , quam cœleſti : & neglectis ovibus ſibi commiſſis , magis tributa Cæſarum , quam lucra Chriſti colligebat* . Fatetur idem alibi Arnoldus potuiſſe ab his Præſulibus , iiſdemque Imperii Principibus utrumque gladium ſtringi , ſed convenientius ſtringi ſpiritalem , adeoque & efficacius ; nec temporali gladio locum eſſe debere , niſi in eos qui ſpiritalem aſpernantur . *Geminis eos gladiis cinctos videmus , uno ſpiritali , altero materiali . Sed ſpirituali plus utendum fuerat , materiali vero minus , contra eos tamen , qui excommunicationis ſententiam minus formidant . Nunc autem ad oſtendendam mundanæ gloriæ potentiam , plus utuntur materiali , quam ſpirituali ; & in hoc arbitrantes obſequium ſe præſtare Deo ſæpe minus proficiunt . Fortior enim ſpiritualis eſt materiali &c.* Nec ſiluit Albertus Stadienſis Abbas Moguntini ejuſdem Archiepiſcopi bellica facinora (4) , & perridiculam Canonum ludificationem ejus : ne hoſtilem videretur ſua manu fudiſſe cruorem , clava ferrea hoſtes conterebat . Obſtinatiſſime tuebatur partes Paſchalis Antipapæ , & Schiſmatici furoris impetu ad arma concitabatur . Illud certiſſime muneris erat horum Præſulum , ſuas ut militum turmas mitterent potius per vicarios Præfectos , quam ut ipſi deducerent , ſi utrumque in poteſtate haberent . At eorum manu , ſive cædi , ſive conteri hoſtem , id vero & canonicis ſtatutis , & Apoſtolicis vetabatur documentis .

III. Nec ab his undecimo ſæculo diſciplina Gallicana diſſidebat . Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus , reſcito eſſe Roberto Regi conſilia & negotia quædam , quæ ſecum communicata vellet , eidem reſcripſit , vehementer ſe cupere copiam ſibi fieri ejus adeundi , ſed ſine militum copiis intuta & infeſta ſibi fore itinera , quæ inimici in ſe conjurati inſiderent : nec vero per Quadrageſimæ tempus fas Epiſcopo eſſe militem cogere (5) : *Venirem protinus ipſe ad vos hujus rei gratia , ſi commode poſſem . Sed venire in armis ſacrum tempus abnuit , ac religio noſtri ordinis . Venire inermes longa via interminatur , ac malitia ſæcularis . Eſt enim mihi O. coluber in via , R. ceraſtes in ſemita* . Gravi bello cum urgeretur Philippus I. Franciæ Rex , Arnulpho ſancti Medardi apud Sueſſiones Abbati præcepit , ut cum militari Beneficiariorum ſuorum cuneo ad Caſtra properaret . Stipendia fecerat Abbas , antequam Cœnobio ſe dicaret , ideoque conſcius quanti illud diſcriminis ſibi futurum eſſet , rem deprecatus eſt , & ſaluti , & profeſſioni ſuæ prorſus infeſtam . Renunciari ei præcepit Rex , vetuſtiſſimæ conſuetudinis eſſe , ut Abbas cum vaſſis ſuis ipſemet in exercitu Regio coram adeſſet : aut cedendum ergo loco , aut officio fugendum (6) . *Fuiſſe morem antiquum , ut milites Abbatiæ Abbate prævio regali expeditioni inſervirent , aut faceret juxta morem antiquum , aut daret locum , ut fieret juxta Regis imperium* . Abdicavit ſe Abbas dignitate , convocatiſque Prælatis Rex alium eligi

[1] Baron. ann. 1012. n. 5. 6. [2] Baron. ann. 1030. c. 1. [3] Chronici Slav. l. 11. c. 16.
[4] Ann. 1172. 1173. [5] Epiſt. 86. [6] Surius die 15. Aug.

eligi curavit (1). *Convocatis omnibus Eccleſiarum Prælatis, & communicato conſilio, electus eſt in Abbatem vir magnæ ſcientiæ & religionis præcipuæ*. Ita Liſiardus Sueſſionenſis Epiſcopus, in vita ſancti Arnulphi hujus Sueſſionenſis Epiſcopi poſtea creati, & præceſſoris ſui. Intelligebat Arnulphus quam non facile ſociari & conglutinari poſſet Abbatis & Militum ducis profeſſio. Sed Epiſcopi, qui ei ſucceſſorem delegere, & ſucceſſor ejus ipſe in Cœnobio, quem miris laudibus extollit idem Liſiardus, non minori in laude fuere, cum tempori & neceſſitati ſervierunt, ac conſuetudini toto Occidente receptiſſimæ; permoleſtæ illi quidem, ſed ex qua tamen non parum utilitatis & præſidii in Eccleſiam derivabatur.

Anno 1049. profectus in Gallias Leo IX. Concilium Remis congregavit, quo Clero Simoniacos expungeret Præſules, aliquot, aut ejus labis infamia conſperſos. Quibus inexorabilis ea terrori erat cenſura, Regi tunc in hoſtem meditanti ſuaſerunt, ut ad ſe vocaret Epiſcopos & Abbates, penes quos erant maxime quæque regni feuda, Abbatem potiſſimum ſancti Remigii Remenſis, cujus opera ad Concilium celebrandum perneceſſaria erat. *Ipſos etiam Epiſcopos & Abbates, penes quos maxima pars facultatum regni eſt, cenſent immunes hujus expeditionis eſſe non debere. Ante alios Abbatem ſancti Remigii*. Ejus molitionis certior factus Pontifex, Concilium nihilominus habuit. Maturavit & Rex expeditionem ſuam, abductis ſecum Epiſcopis, & Abbatibus, pleriſque invitis, præter eos, quibus formidoloſum videbatur Concilium. *Rex in rebelles iter ingreditur, coacta in unum ingenti exercitus ſui militia; ſed & Epiſcopis & pleriſque Abbatibus contra voluntatem ſuam illo euntibus*. Remoſs a Rege remiſſus eſt Abbas ſancti Remigii, Conciliique Seſſione prima, ejus Promotor Diaconus Eccleſiæ Romanæ, multa propoſuit Diſciplinæ Gallicanæ vitia, utique extirpanda, atque illud in primis (2). *De Clericis mundiali militiæ ſtudentibus*. In eam rem editum eſt a Concilio decretum hujuſmodi: *Ne quis Clericorum arma militaria geſtaret, aut mundanæ militiæ deſerviret*. Si quis hic cortici verborum hæreat, & temporum contemplationi, cum editus eſt hic Canon, is non perperam forſan ſuſpicabitur, damnatam eo fuiſſe Gallicanam conſuetudinem. Et tamen re preſſius excuſſa liquebit eam toleratam ſaltem fuiſſe; nec crimini datum, niſi ubi Clerici arma geſtarent, ubi in aciem deſcenderent, manus confererent, ſanguinem funderent, mactarent. Quo & in Galliis ſemper interdicti ſunt Clerici. Sive enim mitterent, ſive deducerent copias Epiſcopi & Abbates, ſive Regi præſenti prælio eſſent: abſtinendum tamen illis ſemper erat armis, acie, cæde: nec certandum niſi votis & precibus, quibus victoria acceleratur, & victoriæ fructus pax.

Novis id argumentis ſtabiliemus, hoc unum hic præfati, eam a Philippo I. Rege Galliæ, vel ab Henrico I. ejus parente innovatam videri fuiſſe conſuetudinem, cum ante intermiſſa aliquandiu fuiſſet. Quæ hic jam prompſimus exempla, iis non obſcure inſinuatur, aut novari aliquid, aut renovari. Suppetunt & alia horum teſtimonia. Anno 1066. Willelmus Neuſtriæ Dux deleto Haraldo Angliæ regnum ſibi ſubjecit. Habebat ille in exercitu comites Bajocenſem Epiſcopum germanum ſuum, & Epiſcopum Conſtantienſem, cum examine Clericorum & Monachorum, quorum partes erant Principi adeſſe precibus & conſilio (3). *Duo Pontifices aderant cum Monachis & Clericis multis, quorum officium erat pugnare precibus & conſiliis*. Ita Ordericus. Nec ſecus qui Willelmi Nothi vitam ſcripſit, de Epiſcopo Bajocenſi fratre ejus: *Odo Præſul Bajocarum arma neque movit unquam, neque voluit moveri, valde tamen timendus armatis. Bellum namque utiliſſimo conſilio, cum neceſſitas poſtularet, juvabat, quantum potuit religione ſalva. Regi cujus frater erat uterinus, quem tanto amplectebatur amore, ut nec inter arma vellet ab illo ſeparari, conſtantiſſime fidelis fuit*. Solo conſilio, & prece ad Deum plurima aderat Willelmo Angliæ debellatori Odo frater Bajocenſis Epiſcopus. Is tunc probabiliter conjicitur fuiſſe unus in Neuſtria. At Willelmus debellata ſemel Anglia, Epiſcopos & Abbates compulit, ut militum catervas ducerent ipſimet in caſtra, ut ex capite proximo planum fiet. Itaque Catalogus ille, qui ad Calcem occurrit Scriptorum veterum Hiſtoriæ Normannicæ (4), ubi recenſentur Epiſcopi & Abbates, quibus onus in-

(1) Du-Cheſne t. 4. p. 163. (2) Can. 6. (3) Du-Cheſne Script. Nor. pag. 501. 209.
(4) Scriptor. Hiſtor. Norm. p. 1045.

Digitized by Google

incumbebat ſuppeditandæ regiis caſtris certæ militiæ, is non temere creditur hoc Willelmi Nothi ævo conditus fuiſſe. Invexit ille in Angliam, quod in Gallia renovabatur. A Philippo I. Franciæ Rege narrat Ordericus anno 1108. cum jam non ſatis edomari poſſent Nobiles aliqui bellaturientes, quod priſcus ejus ardor ſenio jam obrepente hebetaretur, Ludovicum Craſſum filium ejus eam in ſe curam & provinciam recepiſſe eorum comprimendorum; unde & Epiſcoporum opem appellarit (1). *Ludovicus in primis ad comprimendam tyrannidem prædonum & ſeditioſorum per totam Galliam, opem depoſcere coactus eſt Epiſcoporum*. Nova & pene inaudita tum ratione auxilio affuere Parochi ab Epiſcopis juſſi. Parochianos illi ſuos in eum ducebant cum Eccleſiæ vexillo locum, ubi Rex caſtra metabatur, ſive urbem aliquam obſidione vallaturus, ſive acie pugnaturus. *Tunc ergo communitas in Francia popularis ſtatuta eſt a Præſulibus, ut Presbyteri comitarentur Regi ad pugnam vel obſidionem, cum vexillis & Parochianis omnibus*. Cum anno 1119. minus feliciter alicubi pugnaſſet Ludovicus idem Craſſus, commonitus eſt, ut Epiſcopos & Comites arceſſeret omnes, eoſque in hoſtem duceret, una cum Parochis quoſque ſuis, Parochianorum cuneo cinctis. *Epiſcopi, & Comites, aliæque poteſtates regni tui ad te conveniant, & Presbyteri cum omnibus Parochianis ſuis ſecum quo juſſeris eant; ut communis exercitus communem vindictam ſuper hoſtes publicos exerceant*. Inſimulantur ab eodem Orderico Noviodunenſis & Laudunenſis Epiſcopi, quod militum ſuorum licentiæ effrænatæ indulgerent, inſito ſibi pridem odio incitati in Normannos. *Noviomenſis Epiſcopus & Laudunenſis aliique plures in illa expeditione fuerunt, & pro malevolentia quam in Normannos habebant, ſuis omne nefas permiſerunt, ut ſuas legiones pluribus modis leniendo multiplicarent*.

Nova quædam & mira inerat ſpecies his ruſticorum copiis militaribus, ſubitariiſque. Ita cogebat neceſſitas nihil in prætcritis relinquere. Sed & qui oppugnabantur, non fere niſi prædones erant temere & tumultuarie effuſi. Uſitatiſſimum erat, ut Epiſcopi a Regibus commoniti Epiſcopatus ſui Vaſſos, ſeu Beneficiarios mitterent, vel ipſimet ducerent. Teſte utar locupletiſſimo Ivone Carnotenſi Epiſcopo, & Canonum doctrinæ callentiſſimo. Juſſit eum Philippus I. Rex anno 1095. ad ſe iter arripere, & Ponteſiam, vel ad Calvimontium copias ſecum abducere, inde ſecum venturum in eum locum, ubi Regi Angliæ & Comiti Normanniæ condixerat (2). *Excellentiæ veſtræ litteras accepi, quibus ſubmonebar, ut ad Ponteſium ſive Calvum montem cum manu militum die quem ſtatueratis occurrerem, iturus vobiſcum ad Placitum, quod futurum eſt inter Regem Anglorum & Comitem Normannorum*. Multa tum excuſavit apud Regem Ivo, ne accurreret: ſed vel ex rationibus ejus omnibus illud exprimitur, uſitatiſſimæ tunc conſuetudinis fuiſſe, ut his Regem juſſionibus Prælati obtemperarent. Illa inter ceteras allegabatur ab Ivone cauſa, quod Beneficiarii tunc Eccleſiæ milites vel abeſſent, vel excommunicatione innodati eſſent; & nec ſolvi ante poſſent, quam feciſſent ſatis: nec in hoſtem ante duci, quam ſoluti eſſent. *Præterea caſati Eccleſiæ, & reliqui milites pene omnes vel abſunt, vel pro pace violata excommunicati ſunt, quos ſine ſatisfactione reconciliare non audeo, & excommunicatos in hoſtem mittere non debeo*. Sed præ ceteris illud non neſciebat Ivo, quod & alios admonebat Epiſcopos, Præſulum non eſſe, armis hoſtes ulciſci proprios (3). *Quatenus propoſiti & officii veſtri memor, mundanam ſuperbiam non armis mundanæ militiæ, ſed armis Chriſtianæ militiæ ſuperare valeatis*. Alibi denique idem Ivo confirmat, ſuos & Epiſcopis fuiſſe homines, quibus laica Eccleſiæ Beneficia commendata fuiſſent, hominium Epiſcopo præſtaturis, & militaria hæc obituris feudorum obſequia. *Dicitur quod milites illos, qui beneficia Monaſterii habent, tanquam eos tibi reſervans, hominatum facere Abbati non permittis*.

Dolebat utique Ivoni moleſtiſſima conſuetudo, ſed parendum erat, non tam tempori, aut neceſſitati, quam Providentiæ Numinis quæ hanc ineluctabilem objiceret neceſſitatem. Dolebat & Petro Damiani, qui quantumvis compoſito ad auſteritatem animo, aſſentiebatur tamen extra culpam eſſe Prælatos, quos ſola neceſſitas arctaret, non propria impelleret voluntas ad tumultuoſas hujus generis expeditiones. Agit Petrus de B. Bonito, qui Claromontano Epiſcopatui renuntiavit, quod eo inveſti-

(1) Ib. p. 836. 855. 856. (2) Baron. n. 15. (3) Ep. 105. 106. 87.

tus fuiſſet a Rege; affirmatque multo alieniorem ab ea ſarcina futurum fuiſſe, ſi eam vidiſſet poſterioris hujus ævi avocamentis vallatam, quo ingrediebantur Epiſcopi, non Clericis ſtipati, ut par erat, ſed militum cuneis, quaſi non jam miniſterio Chriſti, ſed militari fungerentur Præfectura (1). *Quid iſte faceret, ſi tormenta, quibus noſtri cruciantur Epiſcopi, & ipſe perferret? Si ſcutatorum & lanceatorum turmæ poſt equitantis terga confluerent? Si eum tanquam gentilis militiæ ducem in procinctu poſitum armati undique manipuli conſtiparent? & quem decuerat reverenter incedere cum choro pſallentium, audire cogeretur hinc inde perſtrepentium tinnitus armorum? Unde fit, ut modo Pontificem non comitentur, ut dignum eſt, diverſi Clericorum ordines, ſed caſtra potius & armati telis vibrantibus bellatores*. Hanc Petrus Damiani tabellam expingebat Epiſcoporum ſui ævi, hanc Alexandro II. Papæ exhibebat, nec quod ad militiam Epiſcopalem attinet, eam aboleri poſcebat. Unum illud profitebatur, piis Epiſcopis ea militum pompa cruces & moleſtias creari. *Tormenta quibus noſtri cruciantur Epiſcopi*. Hac militum caterva cruciari Epiſcopos laudi erat, oblectari in vitio fuiſſet. Subjicit Petrus Epiſcopos beneficiariis his militibus fundos Eccleſiæ ſuæ, & magnam partem Eccleſiaſticorum proventuum, patrimonii certe pauperum, dilargiri ſolitos fuiſſe. Id vero lugendum præ ceteris, id luctuoſiſſimum erat; & tamen confitetur Petrus culpa vacaſſe Epiſcopos, ſi triſtiſſimam neceſſitatem non ante ſubeant, quam de ea ſerio ingemuerint. *Penſemus quale hoc ſit, quia & nonnulli hæc inviti perferunt, & tamen eos quos tolerant, prædiis ac facultatibus Eccleſiæ, velint, nolint, carius emunt, &c. Quod totum in male munifici caput redundare, nulli dubium eſt; ſi tamen ad hoc propria vanitas trahat, non neceſſitas antiqua compellat*.

IV. Conſtat ergo ex Petro Damiani, ne tacito quidem Epiſcopos verberari potuiſſe convitio, quod non alerent tantum militem, ſed & fundis Eccleſiæ donarent: ſi non ſæcularis faſtus ſtimulo agerentur, ſed accommodarent ſe indeclinabili temporum ſuorum conſuetudini, una duce & auſpice ſapientia cœleſti, & caritate. Sentiebat cum Petro Damiani B. Anno Colonienſis Archiepiſcopus, etſi progredi nuſquam poſſet, niſi longo militum agmine comitante. Cum illum Aulico favore exturbatum revocaret aliquando Henricus IV. Germaniæ Rex, gratiæ priſtinæ ut illum ſuæ recolligeret; Sigebergenſis Abbatiæ Monachis, in quorum contubernio lubentiſſimus interim ſeceſſus, & ſilentii, & contemplationis delicias deguſtaverat, ſignificavit, ſibi plus fore præſidii in eorum precibus, quam in exercitu ſuo (2). *Nulla mihi ſpes in militibus meis, nil præſumtionis eſt in armis eorum. Major mihi eſt fiducia in vobis, quam in omnibus illis*. Ita vitæ ejus Scriptor.

Eodem ipſo propemodum tempore Conſtantinopolitanus Patriarcha Michael Cerularius Eccleſiam Latinam laceſſivit criminationibus & calumniis iis, quas inveterata odia ſuggerere & comminiſci ſolent. Prælatos inſimulavit Latinos, quod armati incederent, manuſque ſuas humano ſanguine cruentarent. *Ad bellum exeuntes manus ſuas ſanguine coinquinant, & in conſpectu ſuo animas occidunt, &c.* Eam corruptelam ſemper damnarat Eccleſia Latina. Sed ne ab inſigni quidem hoc calumniatore probro & crimini datum eſt, quod Epiſcopi, quibus temporales Principatus concrediti ſunt, ad eorum defenſionem militem in armis habeant, quem & ad Regias pro Regno & Eccleſia expeditiones, vel ducant ipſi, vel mittant.

Militari pene ſtylo narrat Ratherius Veronenſis Epiſcopus, & ſe, & aliis Epiſcopis juſſis ab Imperatore, obſidione cingere Caſtrum Gardam: tergiverſatos fuiſſe eorum quoſdam, & Canones ſibi prætexuiſſe, qui militia Clericos ejiciunt, ſed abrupte reſpondiſſe Principem, impudicitia quoque Canones Clericis interdicere (3). *Ego ipſe quondam cum Imperiali præcepto urgeremur Gardam obſidere caſtrum, & Epiſcopi & Clerici Provinciæ obtenderent, &c.*

Leo IX. Pontifex poſtea Romanus, cujus annuam Faſti ſacri recolunt memoriam, cum Diaconum adhuc ageret, deducendas accepit copias Herimanni Epiſcopi Tullenſis in Longobardiam, ad Imperatorem Conradum, anno 1025. cura in ſe recepta regendi alendique exercitus, caſtrametandi, Provincias peragrandi, *ſalvo tamen per omnia proprii gradus ſacramento*.

Beatum Godofridum Ambianenſem Epiſco-

(1) L. 1. Ep. 10. (2) Baron. ann. 1065. n. 55. 56. 1054. n. 34. (3) Spicil. t. 2. p. 170.

Digitized by Google

ſcopum fatetur, qui vitam ejus memoriæ commendavit & litteris Monachus coævus, cum Rege Ludovico Craſſo oppugnaſſe Turrim, in quam jamdiu velut in arcem quandam inexpugnabilem ſe recipiebant, & ex qua prædas agebant ſceleratiſſimi prædones. Expugnata tunc demum & ſolo æquata ea fuit (1). *Eam Ludovicus Francorum Rex & Godofridus Epiſcopus biennio fere obſeſſam, & tandem fame ad deditionem adactam, funditus evertendam curarunt.*

V. Nullam non ſæculi ſui labem, morumque perverſitatem exagitavit B. Bernardus, nec ille tamen unquam in hanc exarſit Regum Præſulumque conſuetudinem. Deſtomachatus ille quidem eſt in Stephanum de Garlanda, qui cum Diaconatus Ordine, & Beneficio Eccleſiaſtico exornatus fuiſſet, Seneſchalli munere inveſtitus fuerat, quo continebatur tunc, quæ nunc Magni Magiſtri, ſeu Majoris Palatii, & Comitis Stabuli gemina dicitur dignitas ampliſſima. Itaque nulla eſſe, ac ne fingi quidem poterat ſocietas inter Diaconatum & Militarem dignitatem (2). *Cujus cor non indignetur Diaconum ſic implicatum militaribus officiis, ne præferatur & Ducibus? Rogo quid hoc eſt monſtri, ut cum & Clericus & miles ſimul videri velit, neutrum ſit? Quis non deteſtetur unius eſſe perſona, & armatum armatam ducere militiam, & alba ſtolaque indutum, in medio Eccleſiæ pronuntiare Evangelium? tuba indicere bellum militibus, & juſſa Epiſcopi populis intimare?*

Admiranda hic venit Bernardi ſolertia & circumſpectio. Quanquam enim in ſpeciem cognatio videretur eſſe quædam inter hunc Magnum Seneſchallum eundemque Diaconum, & Epiſcopos ea obeuntes munia, de quibus hic agimus; intererant tamen nonnulla, & quidem capitalia diſcrimina, ex quibus patrocinemur Bernardo, tam fidenter invehenti in Diaconum Seneſchallum, & ignoſcenti Epiſcopis militarium feudorum munia obeuntibus. Magni Seneſchalli erat, non tantum armatas deducere cohortes, ſed & armatum ipſum incedere (3): *Armatum armatam ducere militiam.* In aciem quoque educebat illas, & bellicum cani, tubaque prælium indici jubebat. *Tuba indicere bellum.* Denique officii ejus erat, ut & manu ipſe pugnaret. Procul autem erant hæc omnia a noſtris Præſulibus. Nam nec armis ipſi amiciebantur, nec ad pugnam educebant copias, nec pugnæ ſignum edebant, nec manus conferebant ipſi: ſed milites Beneficiarios ſuos ad exercitum Regium mittere, vel deducere & regendos permittere Regiis ipſis ducibus, vel Imperatoribus curæ erat.

Si qua reſideat adhuc in cujuſquam animo ſuſpiciuncula, eam, ut opinor, diluet idem ipſe Bernardus in Epiſtola illa elegantiſſima, ad Henricum Archiepiſcopum Senonenſem exarata, ut eum cohortaretur ad obtemperandum ex animo Prælatis ſuis Eccleſiaſticis, cum incunctanter morigerum ſe Regiis exhiberet mandatis, in conſiliis, in negotiis, in exercitibus. *Porro vos ſi Cæſaris ſucceſſori, id eſt, Regi ſedulus in ſuis Curiis, Conſiliis, negotiis, exercitibuſque adeſtis, indignum erit vobis cuicunque Chriſti Vicario taliter exhibere, qualiter ab antiquo inter Eccleſias ordinatum eſt?* Quæ obſequia in exercitibus Epiſcopi Regibus præſtarent, ad nauſeam uſque jam inculcavimus, mittere, deducere, alere militem, ipſos non adeſſe niſi in Conſiliis & in Oratorio Regum.

B. Bernardus ipſemet miras quaſdam delapſum ſe gemuit in anguſtias, quando Conventus Regni ad Carnutum, ubi expeditio ſacra in Palæſtinam ſtatuta fuit, ducem illum & ſummum Imperatorem delegit. Occupavit ille ad Eugenium III. Papam ſcribere, ne prævertetent alii, ſuaderentque Pontifici, ut pro Imperio juberet acquieſcere electioni tam inauditæ, tam inſperatæ, tam alienæ a propoſito ſuo (4). *In Carnotenſi Conventu me quaſi in ducem & principem militiæ elegerunt. Quis ſum ego, ut diſponam caſtrorum acies, ut egrediar ante facies armatorum? Aut quid tam remotum a profeſſione mea, etiamſi vires ſuppeterent, etiam peritia non deeſſet? Obſecro, ne me voluntatibus humanis exponatis.* Qui in ſummum militiæ ſacræ ducem Bernardum delegere, iis ob oculos verſabantur quotidie Epiſcopi & Abbates, militem ducentes ad Caſtra regia. Itaque non videbantur ſibi rem tentare valde alienam. Nec ipſi enim ſperabant fore, ut caſtramentari vel militem in acie inſtruere ipſe adgrederetur. Has functiones ne delibabant quidem Epiſcopi in exercitibus Regiis. Præfici tantum ſibi volebant veluti Moyſen alterum, qui precibus & portentis quibuſ-

(1) Sutius die 19. April. (2) Baron. ann. 1127. n. 24. (3) Bernard. Ep. 78. 42. (4) Epiſt. 256.

buſdam cœleſtibus, victorias quo vellet, inclinaret. Sed in mentem forſan illis non venerat Monachos Cluniacenſes, etſi omnino Regulæ B. Benedicti ſequaces, temporalibus florere dominiis & Principatibus, & hinc militares elicere cuneos, quos ad Regium exercitum militarent; at Ciſtercienſes Monachos divitiis, pompis, dominiis & Principatibus renuntiaſſe, opere manuum victitare, agrorumque proventibus, quos vel excolerent ipſi, vel excolendos curarent. Ita nec Ciſtercienſibus, nec Carthuſianis, nec poſterioribus Congregationibus, pio illo fervore, & paupertatis & frugalitatis amore flagrantibus, quidquam inflictum eſt horum onerum, quibus priſci illi & opulentiores Abbates ſubjiciebantur.

VI. In Chronico Senonenſi, quæ pervetuſta erat Lotharingiæ Abbatia, triſtiſſima deſcribitur facies Cœnobiorum, militaribus his oneribus & expenſis attritorum (1). *Quia Monaſterium ſicut & alia circumjacentia Imperio Romano ſubjacebant, & in expeditione Imperatoris armatorum cuneos de more mittere ſolebant, præliis crebrius innovantibus Eccleſiæ miſerabiliter opprimebantur*. Non poterant hæc niſi impatientiſſime ferre Cœnobiorum Præfecti, & tamen ea quaſi ſua ſponte naſcebantur ex ingentibus illis fundis, feudiſque, quibus eorum plerique oblectabantur. Voluit aliquando Paſchalis II. Papa abdicari Principatus Eccleſiæ temporales omnes, ut & his quoque militaribus oneribus, & Laicorum inveſtituris finis imponeretur (2). *Jura Centurionum, & Turres quæ Regni erant, cum pertinentiis ſuis, militiam & caſtra*. Ejus voluntatis ſuæ & definitionis cauſam longe pulcherrimam ſubjiciebat Pontifex his verbis: *Oportet enim Epiſcopos curis ſæcularibus expeditos, curam ſuorum agere populorum, nec Eccleſiis ſuis abeſſe diutius*. Sed nec Paſchalis ipſe propoſiti ſui tenax diutius fuit, nec ejus ſucceſſoribus approbatum eſt conſilium, quo tanta diſciplinæ novatio in Eccleſias & in Regna invehebatur.

. Inveſtituras extorſit Principibus ſæcularibus Calixtus II. nec prælatos prædiis Regiis feudiſque ſpoliavit. Vetitum eſt in Concilio Toloſano anni 1119. ne pro Beneficiis Eccleſiaſticis ulla Clerici ſervitia Laicorum obirent (3). *Nullus Clericorum pro Eccleſiaſticis Beneficiis ſervire Laicis compellatur*. Ubi duo neceſſe eſt genera ſejungi Beneficiorum. Alia enim Eccleſiaſtica ſunt, & his nulla incumbunt onera ſervitiorum. Alia ſunt laica & ſæcularia, uti feuda: nec Canones vetant, quin pro his exſolvant Clerici obſequia illis innexa. De his exponendus eſt Petrus Venerabilis in Epiſtola ad Tricaſſinum Epiſcopum ſcripta, ubi illum Cluniacum invitat, cum Regia expeditione ſoluta ac finita, nemo jam cogat Epiſcopos militare (4). *Ecce rediit Rex, bellicus apparatus conquievit, nullus Epiſcopum militare cogit*. De his obſequiis conventum erat cum Principibus, ubi ab illis Eccleſia feudis donabatur. Quando Fridericus I. anno 1157. Viennenſem Archiepiſcopum donavit feudis & Principatibus iis, de quibus ſupra diſſeruimus: loca deſignavit, ex quibus impenſæ illi ſuppeditarentur, ſive ad Caſtra, ſive ad Palatium Imperatorium proficiſcenti (5). *Ad hæc decernimus, ut in adventu noſtro, vel quotieſcunque ad Curiam noſtram vocatus fueris, vel expeditionem nobiſcum facere debueris, cives Viennenſes, & Romanenſes, omni excuſatione remota, congrua ſibi obſequia deferant*.

Anno 1143. cum Goffridus Andegavenſis Comes bello Normannico implicatus eſſet, & ex Andinis Cœnobiis auxilia non pœnitenda elicuiſſet: Abbas Trenorchienſis, & Prior Dominæ noſtræ de Cunan, & de Loduno, antiqua ſua freti immunitate, nihil opis conferri a ſe poſſe præ ſe tulerunt. Comes ejus diſſidii componendi cupidiſſimus, Alta, ut loquuntur, & Ima Juſtitia eos donavit, antiquas eorum libertates a Galliæ Regibus, & a Comitibus conceſſas confirmavit, id ſibi tantum juris ſervatum voluit, ut quandiu ipſe bello diſtineretur, Priorum horum vaſſalli ſub imperio Comitis militarent. *Sibi dictus Comes retinuit, quod quando in hoſtem contra inimicos noſtros porreximus, & hoc ſolum cauſa prælii; tunc noſtro juſſu vel miſſi a nobis, miſſi homines eorum in hoſtem pergant; nullo autem modo juſſu ullius Vicarii noſtri eant aliter*. Tum Abbas Trenorchienſis pecuniam aliquantam obtulit Comiti, equum ejus filio. Anno 1146. confirmata ſunt a Ludovico Juniore privilegia ejuſdem Abbatiæ Trenorchienſis, immunitas Palafrædi, ſive equi, & Eulogiarum (6). *Nullus exigere Palafrædum aut Eulo-*

(1) L.1.c.16. (2) Epiſt.22. (3) Can.6. (4) L.4.c.1. (5) Bibl.Flor.par.3.p.87. (6) Ib p.447.358.

Digitized by Google

Eulogias præſumat. Eulogiæ dicebantur dona gratuita, quæ Abbates Regibus conferebant: Palafrædum dicebant, quaſi Paraveredum, ut opinor, ſive equum, quem ad aciem inſtructum donabant. Anno 1171. cum ab eodem Rege componerentur lites inter Abbates & cives Trenorchienſes excitæ, vetitum ab eo eſt ne pecunias exigeret Abbas, niſi ut adeſſet Regi, Papæ, & Cardinalibus; conceſſo tamen ut aliquid nummorum expoſceret, cum ſibi pergendum foret vel Romam, vel ad exercitum, vel ad Palatium Regium. *Abbas ſuper Burgenſes nullam deinceps faciet talliam, niſi pro auxilio aut procuratione noſtra, aut procuratione domini Papæ, aut alicujus Cardinalium. Si Abbas ſubmonitus fuerit ad Concilium, vel ad Curiam domini Papæ, aut pro incremento Eccleſiæ ſuæ aut diminutione defendenda dominum Papam adierit, aut ad nos venerit pro expeditione, aut pro Regali noſtro recipiendo, aut pro alio negotio noſtro, vel Eccleſiæ, quod fuerit grande, tunc rationabile ſecundum qualitatem aut quantitatem negotii quæret auxilium, & capiet ab hominibus ſuis.*

Anno 1228. Ludovicus Craſſus Rex libertates Prioratus ſancti Martini de Campis Lutetiæ amplificaverat, eo indulto, ut militem non conferret Regi, niſi lubens volenſque (1): *Concedimus etiam quod B. Martini homines nunquam in expeditionem, vel equitatum ex conſuetudine, niſi ex amore ſolummodo, & prece, & voluntate & licentia Prioris ibunt*. Id privilegium a Ludovico Juniore confirmatum eſt, qui militiam tamen ex quibuſdam fundis ſibi ſervavit, quam unus ipſe tamen, vel Seneſchallus ejus poſſet exigere. *Ita tamen, quod expeditiones noſtras & equitatus noſtros tantummodo in hominibus in prædicta terra morantibus retinemus. Qui tamen neque a propoſito, neque ab aliquo miniſtrorum noſtrorum ſubmoneantur, niſi ex præcepto noſtro & Dapiferi noſtri*. Et non multo poſt (2): *Concedimus quod beati Martini homines nunquam in expeditionem vel equitatum ex conſuetudine, niſi ex amore ſolummodo & prece, & voluntate & licentia ibunt, exceptis hominibus de Pontiſara, quorum-iſta retinuit pater meus*. Novum robur accumulavit ei conceſſioni Legatus Pontificius, ad Pontiſarenſis oppidi terram, excepta militia, ubi eam vel Rex depoſceret, vel Seneſchallus. *Terram quam apud Pontiſaram Eccleſia ſancti Martini de Campis habebat, liberam fecit ab omnibus conſuetudinibus ad ſe pertinentibus, excepta ſola expeditione, per propriam, vel Dapiferi ſui perſonam ſubmonita*. Immunitatem huic perquam ſimilem anno 1182. Hugo Burgundiæ Dux conceſſit Abbati Caſtellionenſi ad Sequanam (3). *Miniſtri qui ſunt Eccleſiæ, & ab Eccleſia panem & vinum recipiunt, ab omni exactione & exercitu, velut miniſtri Ducis, liberi & quieti permanebunt*.

VII. Expeditionis Hieroſolymitanæ omnium primæ hiſtoriam qui ſcripto mandavit Albertus Aquenſis Eccleſiæ Canonicus, prout illam ab ipſis acceperat Cruce ſignatis, Balduinum porro ille Regem perhibet Gothofredi fratrem & ſucceſſorem, deficiente pecunia in ſtipendia militum, aliquid opis a Patriarcha flagitaſſe. *Patriarcham compellat, quatenus ſibi aliquid pecuniæ de oblatione fidelium impertiret, quam militibus dividens, voluntarios eos ſibi redderet, ac ſecum retineret; alioquin eos in terminis Jeruſalem non velle remanere, ac Sancta Sanctorum defenſare*. Ducentas argenti marcas obtulit Patriarcha, quas libens Rex accepit; at cum didiciſſet ab Arnulpho Cancellario Eccleſiæ ſancti Sepulcri, reconditam eſſe a Patriarcha immenſam quandam auri argentique vim, ex oblationibus fidelium collectam ad ſepulcrum Chriſti procumbentium: tum rurſum Rex Patriarcham urgere cœpit, ut quadraginta ſaltem cataphractos milites ſuo ſumptu aleret: *Ut milites quadraginta procuraret, atque auro dato & argento, benevolos in opus belli redderet*. Abnuit Patriarcha tanto conſtantius, quanto conjunctior erat Legato Pontificis, in quem ferebatur ejus ipſius ſacræ pecuniæ nonnihil derivari. At cum aliquando Rex improviſus interveniſſet ſplendidiſſimis ejus epulis, ſerio admonuit opes Eccleſiæ utilius honeſtiuſque impenſum iri in Eccleſiæ & ſanctæ Civitatis tuitionem. Mox meditatis ejus de libertate & immunitate Eccleſiæ ſermonibus obſurdeſcens, coegit ut triginta loricatos milites ſuis impendiis ſuſtentaret; connitente etiam Legato, ut Patriarcha aſſentiretur. *Ex conſilio fratris Mauritii Le-*

(1) Hiſt. de Sanct. Martin. des Champs, p. 27. 28. (2) Ib. p. 29. 162.
(3) Recueil. pour l'hiſtoire de Bourgogne p. 300.

Digitized by Google

Legati Apoſtolicæ Sedis triginta milites in conventione ſolidorum ſe procurare promiſit.

CAPUT XLVI. *P.4. l.3. c.27.*

De militia quam Epiſcopi & Abbates Franciæ, Italiæ, Germaniæ, Principibus ſuppeditavere ab anno milleſimo ducenteſimo ad hanc ætatem.

I. Varia ſub Auguſto Philippo exempla Epiſcoporum, qui certam militum turmam ad Regium exercitum deducebant. Is uſus ab Innocentio III. non improbatur:

II. Alia exempla ejuſdem conſuetudinis ſub Regibus ejuſdem ſæculi decimitertii.

III. Ejuſdem uſus exempla ſub Philippo Pulchro, ſæculo jam decimoquarto. Multa hic obſervantur. Cum frequentiſſimæ jam evaſiſſent decimarum exactiones, totam in ſe curam traduxere Reges militem cogendi, nec deinceps ea de re moleſti fuere Epiſcopis.

IV. Novæ probationes ejus invocationis in Gallia ſæculo decimoquinto.

V. In aliis extra Galliam Regnis Epiſcopi eo onere, vel levati omnino non fuere, vel tardius.

VI. Alia obſervantur in hanc Eccleſiæ diſciplinam, ita a Deo diſpenſatam: & in virtutes alias aliaſque, quibus locus eſt, quocunque ſit loco diſciplina ſacra.

I. AD Philippi tandem Auguſti Francorum Regis tempora delapſa oratio eſt, quem cum per litteras Innocentius III. acuiſſet ad bellum ſacrum adverſus Albigenſes in Occitania graſſantes, copias ille ſuas ad Meduntam congregavit anno 1207. Suas eo cohortes deduxere Epiſcopi, at mox Aurelianenſis & Altiſiodorenſis abſceſſere, ut qui confiderent, niſi ubi Rex in caſtris adeſſet, non teneri ſe eo mittendarum vel deducendarum copiarum obſequio. Infeſta eis erat generalis conſuetudo, teſte & auctore Rigordo, ex quo hæc mutuata ſunt. Nullo porro ipſi ſpeciali nitebantur privilegio. Permoleſte ergo tulit Rex hanc eorum contumaciam. Itaque fiſco ſuo adjudicavit prædia & feuda omnia, quæ clientelari Regum fide ab iis obtinebantur: decimas & oblationes ei fruendas dimiſit. Circumſpectiſſime enim libertates Eccleſiæ reverebatur. Audiendus Rigordus: *Cum omnes Barones & Epiſcopi vocati ad hunc exercitum, conveniſſent apud Meduntam, & miſiſſent ad mandatum Regis homines ſuos, prout debebant in expeditionem illam, Aurelianenſes & Altiſiodorenſes Epiſcopi cum militibus ſuis ad propria ſunt reverſi, dicentes, ſe non teneri ire vel mittere in exercitum, niſi quando Rex ipſe proficiſcitur. Et cum nullo ad hoc privilegio ſe tueri poſſent, generali conſuetudine contra eos faciente, petiit Rex ut hoc emendarent. Ipſis autem emendare nolentibus, Rex eorum Regalia confiſcavit, ſcilicet ea tantum temporalia, quæ, ab eo feudaliter tenebant; decimae & alia ſpiritalia eis in pace dimittens. Ipſe enim Rex Chriſtianiſſimus ſemper timebat offendere Eccleſiam Dei & ejus Miniſtros.* Vibrato Epiſcopi ambo interdicto Eccleſiaſtico in Regis homines, & terras ſuæ Diœceſeos, tum denique Romam petiere, ut Innocentii III. Papæ tuitione munirentur. At Pontifex nec animum a ſe Regis temere abalienare voluit, nec receptas calcare Regni conſuetudines. Juſſit ergo ut ab Epiſcopis Regi fieret ſatis, mulcta ſolveretur, & ita demum Regia illis feuda reſtituerentur. *Conſuetudines & jura Regni Papa nolente infringere, aut in aliquo revocare, emenda tandem facta & Regi ſoluta, poſt duos annos recuperaverunt omnia, quæ a rege fuerant confiſcata.*

Reſcripſerat & ad Philippum Regem Innocentius III. ſuper hoc eodem negotio, ſed longe diverſis de eo ſparſis rumoribus occupatus, quam a Rigordo narratum ſit. Erat enim Pontifici relatum, eo exæſtuaſſe Regem in Epiſcopos, quod eorum copiæ ipſis abſentibus renuiſſent eo concedere, quo reliquus concedebat exercitus, quanquam nonniſi permittente Rege abſtuiſſent Epiſcopi (1). *Levi occaſione prætenſa, quod quidam eorum milites, in tuo exercitu conſtituti, ad locum quem eos adire præceperas, ire cum aliis noluerunt, abſentibus eiſdem Epiſcopis per licentiam a te liberaliter impetratam.* Et ſi res ita fuiſſent, vel hinc tamen manifeſtum eſſet, Pontifici non diſplicuiſſe, ab Epiſcopis mitti, vel duci copias ad Regios exercitus, nec ipſos tum caſtris niſi permittente Rege potuiſſe ſe ſubducere. Quin & exordio ejus Epiſtolæ, & ſequente Epiſtola ad Senonenſem Archie-

(1) Inn. III. Regeſt. 13. Epiſt. 191. 192. Reg. 14. Ep. 52. Reg. 15. Ep. 39. 40. 106. 107.

chiepiſcopum data Regem miris evehit laudibus Pontifex, tanquam libertatum Eccleſiæ vindicem invictiſſimum, quem & ipſe ſoleat in exemplum proponere Principibus aliis, in eaſdem conjuratis. *Cum alii Reges & Principes rationes & libertates Eccleſiaſticas perſequuntur: nos, fili cariſſime, te illis objicimus in exemplum, quod eas in regno tuo cuſtodis illæſas.* Vituperari ab Innocentio non poterant Epiſcopi, hoc onus mittendi, vel ducendi militiis ſubeuntes: cum ipſemet eos frequens hortaretur copias ſuppeditare ſacris expeditionibus, in Palæſtina, vel in Italia tum ferventibus (1). *Poſtulantes ab Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, Capitulis, Clericis univerſis competentem numerum bellatorum.* Hic ergo uſus libertatibus Eccleſiæ nihil obſtrepebat, cum eum in Philippo libertatum vindice approbaret Innocentius, & ipſe ad bella ſacra uſurparet. Repetenda hic & ea cautio eſt ex Willelmo Brittone, nunquam Clericos exploratius habuiſſe, non poſſe ſine piaculo arma a ſeipſis tractari (2). *Arma quibus tractare negat lex Eccleſialis, conſilium præſtant aliis qui belligerantur, & bello ſuperant inimicos ſpirituali, exemplo Moyſi.* Agit autem ibi Willelmus de Epiſcopis Clericiſque aliis, quos cum Simone Monfortio Arragonum Rex obſidione cinxerat, Mureti urbis mœnibus clauſos. Nec multum ab his diſtabant Epiſcopi, cum eos apud Auguſtam Sueſſionum Rex Philippus una cum Baronibus congregavit, ut de bello tractaret, adverſus Othonem Imperatorem & Angliæ Regem ſibi gerendo. *Prælatos Eccleſiarum, & toto Proceres de Regno congregat omnes.* Epiſcopi, Abbates, Proceres, cives omnes profeſſi ſunt, & in ſe receperunt, vitæ ipſius impendio defenſioni ſe Regni affuturos. *Omnis Baro, Comes, Dux, Rector, Epiſcopus, Abbas, cum reliquis membris regni ſe fœdere firmo ſponte ligant Regi, vireſque in prælia ſpondent.*

A Philippo Auguſto Manaſſes Aurelianenſis Epiſcopus poteſtatem accepit Eccleſiæ Aurelianenſis Milites Beneficiarios congregandi & deducendi ad Caſtra Regia, quoties ipſe eo vocaretur (3). Ante enim ſub alio duce & ſuis ipſi ſumptibus illi militabant, porro Epiſcopis milites aliunde arceſſendi erant. Ab eodem rurſus Philippo Rege, ut ſarciretur contumelia a Miniſtris ſuis Odoni Epiſcopo Pariſienſi ejus injuſſu injuſta, abſolutus eſt Odo anno 1200. vinculo eo quo tenebatur ducendi militis ad Exercitum Regium, dum per vicarios mitteret eaſdem ac prius cohortes (4): *In perſona ſua tantum, quandiu vixerit, ab omni exercitu abſolvimus penitus & quittamus, ſalvo nobis debito militum, quod idem Epiſcopus tenetur mittere in ſervitium noſtrum.* Eidem ipſi Capitulum Remenſe re diu concertata promiſit anno 1207. eadem ſe ſubſidia præſtaturum, atque alia Capitula ad Regni tutelam: *Quando ſubmonitio fiet, ſicut fieri ſolet in Regno Franciæ per Chriſtianitatem pro defenſione Coronæ & Regni, facere tenentur, ſicut alia Capitula Franciæ, & pro faciendo hoc recognovit Rex, quod ipſi ab omni ſervitio liberi remanent in æternum.* Ab eodem conceſſa eſt Capitulo Altiſiodorenſi Regalia Epiſcopatus Altiſiodorenſis vacantis anno 1206. ſervato ſubſidio militari, cui obnoxii ſemper fuerant Epiſcopi Altiſiodorenſes (5). *Salvo ſervitio noſtro, equitationis, exercitus, & ſubmonitionis, ſicut Epiſcopi Altiſiodorenſes nobis fecerunt.* Ab eodem anno 1209. conceſſa eſt ſimiliter Capitulo Matiſconenſi Regalia ejuſdem Epiſcopatus, & abſolutus eſt Epiſcopus neceſſitate colligendi & deducendi militis, niſi ubi in eas oras Rex, vel filius, vel Mareſchallus, vel Seneſchallus, vel Comes Stabuli Exercitum deduceret: modo tum eis ſe Epiſcopus Matiſconenſis cum ſuis copiis adjungeret uſque ad Caſtrum Divionenſe. Teſtamento denique ſuo mandavit Philippus, ut ſiquid belli filio ſuo incumberet, ei laici, ei Clerici adeſſent omni ope, non ſecus ac ſibi affuerant. *Et Eccleſiæ tale faciant ei auxilium, quale ſolitæ ſunt facere nobis.* Vide ipſummet ejus Teſtamentum apud Rigordum ad annum 1190.

II. Ubi in Regnum Philippi Auguſti ſucceſſit Ludovicus VIII. filius, confirmata ab eo ſunt anno 1223. Epiſcopo Andegavenſi privilegia omnia, quibus Eccleſia ea dotata & gaviſa fuerat ſub Philippo Auguſto Franciæ Rege, ſub Angliæ Regibus Henrico & Richardo; nempe Epiſcopum Andegavenſem eodem fidei ſacramento Re-

(1) Reg. 15. Epiſt. 180. Reg. 16. Ep. 28. 30.
(2) L. 8. & 9.
(3) Labbe Biblioth. MMSS. t. 1. p. 486.
(4) Gall. Chr. t. 1. p. 418. 522.
(5) Gall. Chr. t. 2. p. 282. t. 3. p. 683.

gi Franciæ ſuncturum, ſed immunem fore a militari qualicunque obſequio (1). *Rex ipſe nobis recognovit, quod non tenemur ire in exercitum aut equitatum ejus in propria perſona noſtra, vel mittere aliquem ad ſumptus noſtros, nec occaſione iſtius ſacramenti fidelitatis ullum onus aut gravamen imponetur nobis, aut Eccleſiæ noſtræ.* Anno 1225. Henricus Audium Epiſcopus exonerari ſe curavit a Rege neceſſitate militis ad Albigenſe bellum ſubminiſtrandi, & decima, perſolutis libris ſexcentis. Exonerari autem ſe fecit, quod minus corpore valeret. *Attendens Rex debilitatem noſtri corporis, pro exercitu ſuo & pro militibus quos debemus ei mittere ad exercitum ſuum apud Albigam, quittavit nos pro ſexcentis libris Pariſienſibus.* Quæ a Barone d' Autueil (2) edita eſt in hiſtoria Miniſtrorum Regni, ab hoc Rege conceſſa Charta, necdum definitum fuiſſe docet, an Epiſcopi Neuſtriæ tenerentur ipſimet ſe Regiis Caſtris ſiſtere.

Regnante B. Ludovico anno 1229. Gregorius IX. Papa a Friderico II. Imperatore graviſſime exagitatus, auxilia corrogavit non a Principibus tantum Italiæ temporalibus, Hiſpaniæ, Franciæ, Angliæ, Germaniæ; ſed & ab Epiſcopis, quos & ipſos obteſtatus eſt delectum habere, conſcribere militem, copias deducere ipſolmet; ſacramento enim quo Eccleſiæ Romanæ tenebantur, teneri eos vel ſic eam tueri. Pauca hæc carpam ex Epiſtola ejus ad Archiepiſcopum Lugdunenſem (3). *Te in ſuccurſum Eccleſia advocavimus confidentes, utpote qui præſtito juramento ad defendendum Papatum & Regalia beati Petri eſſe teneris adjutor, &c. Injungentes, quatenus ſine moræ diſpendio cum congruo exfortio bellatorum ad nos perſonaliter venire feſtines.*

Sub Philippo III. Rege anno 1279. ab Archiepiſcopo Narbonenſi datæ ſunt ad Diœceſanos litteræ, ut eos admoneret, vocatum ſe ad Parlamentum a Rege in Francia habendum, ubi & agendum foret de innovationibus quæ tum fiebant in Narbonenſi Provincia, inter quas & hæc numeratur, de qua hic agimus (4). *Super novitatibus emergentibus, feudis videlicet & retrofeudis, alodiis & exercitu, & gravaminibus illatis.* Sub eodem Rege anno 1285. Philippus Sabaudiæ Comes Epiſcopum Bellicenſem & Capitulum diplomate donavit, quo profitebatur, quod ab illis auxilium impetraſſet, dum bellum gereret, liberum id & gratuitum fuiſſe, nec poſthac ejuſmodi quidquam ejus quaſi exempli auctoritate exprimi poſſe (5). *Cum Epiſcopus Bellicenſis & Capitulum nobis ad requiſitionem noſtram, de guerra pluries auxilium præſtiterint, & ſuccurſum curialiter & benigne, quoties per nos & noſtros requiſiti fuerint: nos confitemur & recognoſcimus, quod ipſi prædicti fecerunt, non pro aliquo debito, nec pro eo quod nobis ad prædicta facienda in aliquo teneantur, &c.*

III. Inter Philippum Pulchrum Galliæ Regem & Bonifacium VIII. diu altercatum eſt, ſed nonniſi poſt annum 1301. Anno 1296. abſterſit Bonifacius calumniam ſibi ex eo ſtructam, quaſi negaſſet, qui feuda obtinerent Regni, eos obſequiis teneri, quæ illigata iis eſſent (6). *Jam non poterunt Prælati & perſonæ Eccleſiaſticæ Regni tui ſervire de feudis, & ſubventiones facere. Non fertur ad tales interpretationes ſubdolas noſtræ Conſtitutionis intentio, &c.* Quod ipſum rurſus publicavit anno 1297. *Quod feudalia, cenſualia, ſeu jura qualibet in rerum Eccleſiaſticarum donatione retenta, vel alia ſervitia conſueta Regi, ejuſque Succeſſoribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & aliis temporalibus dominis, tam de jure, quam de conſuetudine a perſonis Eccleſiaſticis debita, præfata Conſtitutio non includat.* Cum gravi bello Philippus idem Pulcher in Belgio laboraret anno 1303. Archiepiſcopos, Epiſcopoſque numero triginta per litteras excivit, *ut cum quantis poſſent equitibus peditibuſque ad exercitum ſuum advolarent.* Eodemque anno 1303. in Conventu Præſulum & Baronum conſtitui fecit, ut Clerici omnes regni ad id Belgicum bellum conferrent militem pro modo agrorum (7). *Nempe ut omnes Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & alii Prælati, Decani, Capitula, Collegia, Clerici demum omnes, Religioſi & ſæculares, Exempti, non Exempti, Duces, Comites, Barones, Dominæ, Domicellæ, & alii Regni Nobiles; cujuſcunque conditionis & ſortis, auxilio nobis ſint ad id bellum quatuor menſibus proximis, militem*

(1) Gall. Chr. t. 2. p. 136. Preuves des Lib. de l'Egliſe Gall. c. 30 n. 7. (2) Pag. 422.
(3) Rain. n. 35. (4) Conc. Gen. t. 11. p. 1062. (5) Gall. Chr. t. 1. p. 366.
(6) Hiſtoire du Differ. p. 19. 39. (7) Preuves des Libert. Gall. c. 39. n. 12. 13. 16. 17. & ſeqq.

temque loricatum ſuppeditent eo numero, qui modo terrarum reſpondeat, quingentis terræ libris uni ejuſmodi militi imputatis, inde uſque ad libras mille duobus, &c.

Qui tamen ex Prælatis decimam ſolverant, ii immunes tum fuere & deducendi, & mittendi militis ad exercitum (1). *Qui prædictam decimam ſolvunt in præſenti, de veniendo, vel mittendo hac vice in noſtrum Flandenſem exercitum, vel finando, aut præſtando ſubventionem aliam pro eodem, excuſati penitus & immunes habeantur.* Ita decimarum ſolutio incipiebat loco haberi militum ab Eccleſiis ſuppeditandorum. Anno 1304. Ballivis mandavit Rex, Epiſcopos ut commonerent, alioſque Clericos, ut cum militaribus turmis ad Caſtra properarent. *Prælati, Epiſcopi, Abbates, militaribus in hoſtem obſequiis obligati, Attrebati, nobiſcum adſint, armis & equis ita ut par eſt, inſtructi.*

His poſtremis exemplis triplex inſinuatur ſubſidium, quo ad Regnum muniendum Eccleſia Regi aderat. 1. Epiſcopi & Abbates pro feudis ſuis regiis, non aliter quam ſæculares feudatarii, certo numero militem ſufficiebant. 2. Epiſcopi, Abbates, Capitula, Collegia unum & alterum loricatum ſufficiebant militem, pro modo agrorum ſuorum. 3. Decimæ, quintæ decimæ, dona gratuita colligebantur. Primum illud ex his oneribus perpetuum erat, nec omnes complectebatur Regni Prælatos; cum ſupra occurrerit nobis immunitas Epiſcopi Andegavenſis, cumque ex Abbatibus alios ſupra oſtenderimus debuiſſe Regibus ſolis precibus adeſſe, alios præterea donis gratuitis, nonnullos etiam militia. Alterum onus extraordinarium erat, ſed eo premebantur Prælati, Clerici, Regulares prorſus omnes. De tertio jam ſatis ſuperque ſupra diximus.

At vero cum poſt Regnum Philippi Pulchri decimæ, aliæque pecuniariæ exactiones, longe cœperint eſſe frequentiores; rarius etiam miles Prælatis colligendus fuit, & totum illud denique militiæ onus evanuit. Nec facile erat, nec expeditum, tria illa exactionum genera & indici, & ſolvi. Multo fuit expeditius, & cum Regi, tum Clero conducibilius, ut militem conſcriberet Rex ipſe, expenſas a Clero exigeret, decimis vel donis ejuſmodi aliis gratuitis exſolvendas. Nec enim ante inſtitutum fuerat, ut militem colligerent Prælati, niſi ut & eundem ipſi alerent. Decimas in Clerum diutinas & graves exegiſſe legitur B. Ludovicus, non autem unquam moleſtiam creaviſſe Epiſcopis, vel Abbatibus, ut miſſo vel ducto militum globo Regios augerent exercitus. Non ſemel Philippus Pulcher militem Eccleſiæ in caſtris habuit, ſed cum dona gratuita ille frequentius invexerit, conceſſione etiam Bonifacii VIII. approbata; ſimillimum veri eſt, & ipſi tandem & Clero placuiſſe, ad Regni & Eccleſiæ commodum, militiam Eccleſiæ relaxari, eamque jacturam ſarciri crebrioribus, pinguioribuſque, ſive decimis, ſive donis gratuitis.

Quod de B. Ludovico perſtrinximus, eo refricata nobis eſt memoria rei non omnino hic prætereundæ. Non Clericis tantum, ſed & Laicis feudi erant Regii, erant & vaſſalli, erat & jus hos armis inſtruendi. Erant & Laici Regum feudatarii iiſdem ſervitiis obligari ad ſufficiendas Regibus turbas militum. Sed non eum in uſum tantum milites illi ſuos adhibebant. Inſaniebant mutuis inter ſe & ipſi bellis. Privatis his bellis moderandis, & tandem aliquando exterminandis, non pauca a Regibus manavere Edicta. Vir longe doctiſſimus Cangius ſcitiſſime obſervavit (2) omnium plurimum deſudaviſſe B. Ludovicum ad privata hæc bella opprimenda. Edictaque ad id promulgaſſe, quibus cum necdum ſatis obtemperatum fuiſſet, novo rurſus diplomate Philippum Pulchrum anno 1311. rem confirmaſſe, ſucceſſores novis rem Edictis ſubinde promoviſſe, uſque ad Ludovicum XI. poſt quem ea tandem privatæ licentiæ bella prorſus conticuerint. Opprimendis extinguendiſque his pluſquam civilibus bellis nihil opportunius, nihil expeditius erat quam ut cogendi & armandi militis jure exuerentur domini feudorum, ſive Laici, ſive Clerici, unique Regi integra ſervaretur, quæ Regni maxime propria eſt facultas, delectuum habendorum, cogendorum exercituum, belli indicendi. Vix enim, aut nec vix fieri poteſt, ut quibus jus faſque eſt militem conſcribere, ſtipendiis ſuis alere, ducere ad Regios exercitus, non ii quoque his copiis aliquando ad privata diſſidia, & in mutuam perniciem abutantur. Inde eſt, quod poſt B. Ludovici & Philippi Pulchri tempora laboratum ſemper a Regibus eſt, ut arma excuterent manibus ſubditorum,

(1) Spicileg. t. 13. p. 348. (2) Diſſert. 19. in vitam B. Ludovici.

nec alia quam pecuniæ ſubſidia ab illis expectarent.

Non modico tamen temporis intervallo opus fuit, quo nova hæc invaleſceret militandi forma. Privatæ Eccleſiæ a Regibus veniam exorâbant ſufficiendæ militiæ, idque eo facilius, quod ab iis Rex pecunias exprimebat eas, quibus militum numeros impleret. En hujus rei elegans exemplum. Cum Provincia Senonenſis volens lubenſque decimam Ludovico X. contuliſſet, Philippi Pulchri filio & ſucceſſori, conceſſit Ludovicus anno 1315. Beneficiariis omnibus laicis Eccleſiarum ejus Provinciæ, qui Caſtris regiis & Belgico bello abfuerant, ſua ut privilegia tuerentur, & ne mulctas ea de cauſa indictas vel indicendas ſolverent (1). *Eorundem Prælatorum hominum & ſubjectorum libertates & privilegia, ſi quæ habent, volumus & præcipimus illibata ſervari, & ad dictas financias non compelli, ſi obtentu dictorum privilegiorum & libertatum, vel de jure aut conſuetudine immunes ſunt, &c.* Tribus verbis triplicem conſtrinxit Rex rationem, qua abſolvi poterant militaribus his expeditionibus, Privilegio, Jure, Conſuetudine. Abunde erat hæc ab ipſo Principe ſuggeri, quo ſe Prælati his clypeis, vel eorum aliquo munirent ad expungendas has ſervitutes, & priſtinam libertatem reſtaurandam.

IV. Anno 1403. a Carolo VI. Rege promulgata eſt Conſtitutio, qua a Clericis pecunia exprimebatur, eo ipſo tempore, quo extraordinarie convocabantur homines quique ad Regios exercitus (2). Cujus rei cauſa apertiſſima eſt, quod ante ad exercitus Regios arceſſebantur & ex Eccleſiæ militibus copiæ, & ex Nobilibus Regni feudatariis. In Nobilibus laicis nihil mutatum, Clerici pro milite pecuniam ſuppeditarunt. Anno 1445. Carolus VII. Clericos exemit exactionibus in militem, & ipſo quoque militum meatu; non abſtenturus tamen aliis Cleri donis ad impenſas bellicas (3). *Alia tamen via & ratione confidimus Clericos aſfore nobis ad ſuſtinenda militiæ onera, eaque de cauſa litteras peculiares in ſingulas perſcribemus Diœceſes.*

V. Non tam feliciter aliis ceſſit Regnis, atque Galliæ, nec tam cito eorum Clerus antiquiſſimæ reſtitutus eſt libertati, ut uno in Altarium miniſterio totus eſſet. Germaniæ, Poloniæ, & aliorum Septentrionalium Regnorum Prælati iiſdem etiamnunc vinculis conſtringuntur. Anno 1341. a Benedicto XII. confirmatum eſt privilegium, quo Capitulum Cracovienſe donaverat Pius Rex Boleslaus, ut Epiſcopus & Capitulum militarium expeditionum ſarcina abſolverentur (4). *Voluit Dux, quod Epiſcopus & Capitulum Cracovienſe, totuſque Clerus a qualibet expeditione eſſent perpetuo liberi & exempti; ita quod de villis, poſſeſſionibus & aliis bonis ſuis Eccleſiaſticis ad expeditiones perſonaliter ire, vel aliquos homines mittere minime tenerentur, excepto duntaxat tempore incurſus ſubiti Lithuanorum, &c.* Anno 1372. præſcribens Gregorius XI. Friderico Siciliæ Regi, quibus conditionibus Regnum illud ſibi adminiſtrandum eſſet, in quo ut Eccleſiæ Beneficiario neceſſe eſt libertates Cleri illibatas illæſaſque ſervari: conceſſit ut a Prælatis ea admitteret obſequia, quæ feudis Regni eorum Eccleſiæ collatis illigata eſſent, dum nihil in canonicas inſtitutiones peccaretur (5). *Si qui ſint Prælati ac Clerici, qui temporalia ſive Regalia bona teneant a Rege, & qui ratione hujuſmodi bonorum ab antiquo conſueverunt Regibus ſervitia exhibere; hujuſmodi antiqua & honeſta ſervitia Regi ſecundum antiquam conſuetudinem, & ſicut ſtatuta patiuntur canonica, impendent.*

Anno 1501. (6) Alexander VI. percontanti Epiſcopo Vilnenſi in Lithuania, an poſſet ipſe cum Presbyteris ſuis arma corripere, ad propulſandas Tartarorum incurſationes, reſpondit poſſe. Quod æquum eſt interpretari, eo quo ſupra diximus modo, id ut poſſent, conſcribendo milite, immittendo, animando, ut pulchram pro pietate & pro Eccleſia mortem oppetant, non aliis tamen ipſi armis, quam precibus & hoſtiis pugnaturi. Cum idem eodem anno Pontifex inveſtituram daret Siciliæ, conceſſit ut Epiſcopi Regibus ea perſolverent ſervitia, quæ vetuſtiſſima conſuetudo feudis regiis affixit.

Defenſionem parans Odericus Rainaldus bellis Leonis X. & Julii II. hoc eſt, ut equidem auguror, bellis Pontificiis in com-
muni

(1) Memoires du Clergé ancienne edit. t. 2. p. 122.
(2) Memoires du Clergé prem. edit. p. 3. tit 4. n 15.
(3) Ibid. Part. 5 Tit. 9. n. 1.
(4) Rainald. n. 42.
(5) Idem n. 12.
(6) Idem n. 41. 68.

Digitized by Google

muni, non his peculiaribus vel eorum cauſis; a Bellarmino ſanctiſſimo & doctiſſimo Cardinali bene multa mutua ſumit, idem ipſum argumentum verſante; atque præ ceteris exempla bellorum Leonis IV. Leonis IX. Clementis IV. Innocentii VI. & Pii II. quorum duo priores publico cultu in Eccleſia afficiuntur, duo proximi in albo ſanctiſſimorum Pontificum poſteritatis aſſenſu conſcripti ſunt; Pius II. Pontificatum ſuum vere Pontificiis virtutibus illuſtravit. Refertur ab eodem Rainaldo (1) memorandum ejuſdem Leonis X. reſponſum, cum Rex Angliæ vehementius urgeret, ut Romæ ſolemnes ſupplicationes & gratiarum actiones fierent pro victoria non ita pridem a ſe reportata de Scotorum Rege confœderato Galliæ Regi, Romanam tunc Eccleſiam oppugnanti. Reſpondit Pontifex, in Eccleſia Romana non agi Deo ſolemnes gratias, niſi pro victoriis in adverſarios fidei relatis, inter quos & ſchiſmatici numerantur. Denique confutantur a Rainaldo hallucinationes Lutheri & Calvini, qui priſcum quodammodo revexere Tertulliani errorem, bella omnia damnantis, ut legi & ſuavitati Evangelicæ adverſaria. Conſequens porro his erat, ut & Epiſcopos criminarentur, qui militares alerent copias. Qui fidei Apologias contexuerunt, frivolum hoc confixere commentum, & quæ ex eo naſci videntur errorum ludibria.

In Germania præ ceteris Chriſtianæ Reipublicæ regnis, Epiſcopi Clericique arctiori hac conſtricti fuere neceſſitate, ſubminiſtrandæ Imperatoribus militiæ. Ejus moribus Hungaria, & alia Regna viciniora plerumque ſe accommodavere. Anno 1439. Albertus II. Imperator in Hungaria Edictum promulgavit, ubi cum multa præclare alia ſanciuntur, tum ut Clerici exactionibus novis omnibus eximantur illi quidem, at militaribus ſervitiis omnino ſubjiciantur (2). *Item Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ a taxis non diu abuſive introductis liberæ & abſolutæ relinquantur; ſervitia tamen exercitualia more alias conſueto facere teneantur*. Anno 1454. Ladislaus Rex Hungariæ Edictum publicavit, quod & poſtea a Friderico III. Imperatore firmatum eſt, & quo jubebantur Prælati, ceterique Eccleſiaſtici Ordinis Primores Exercitibus intereſſe, cum eodem militum numero qui præſcribebatur tempore Sigiſmundi Regis, eo tamen decremento, quo & prædia & reditus poſtquam hoſtes irruperant, decreviſſent. *Domini Archiepiſcopi, Præpoſiti, Epiſcopi, & Capitula, ac Abbates, & alii dignitates & honores Eccleſiaſticos majores tenentes, quemadmodum tempore quondam domini Sigiſmundi Imperatoris & Regis avi noſtri conſueti fuerunt, cum ipſorum Banderiis ac numero Lanceatorum exercituare teneantur: ita videlicet, ut quantumcunque Eccleſiarum ſeu Eccleſiaſticarum perſonarum proventus per inimicos extitiſſent minorati, juxta limitationem electorum hominum, etiam hujuſmodi exercituatio earundem Eccleſiarum ſeu Eccleſiaſticarum perſonarum cum tanto defectu minoretur*.

In Polonia Caſimirus Rex anno 1475. conſtituit, ut Clerici pro facultatibus ſuis ad ſumptus bellicos conferrent: Eccleſiæ vero Cathedrales, Abbatiales & Collegiales militem inſtruerent, mitterentque eo numero qui a Synodo definitus eſſet (3). *Spirituales pro hac expeditione debent ſervire ad bellum, juxta facultatem & exigentiam bonorum ſuorum. Item Eccleſiæ Cathedrales & Collegiatæ, Abbates ſeu Præpoſiti Cœnobiorum debent expedire armigeros in eo numero, juxta quod in Synodo ſuper unumquemque laudabitur. Etiam Epiſcopi debent habere intelligentiam cum Plebanis Parochialibus, ut illi etiam faciant ſubſidium ſuo Epiſcopo*.

Anno 1544. Sigiſmundus Auguſtus Poloniæ Rex ſtatuit, ut ne Epiſcopi & Abbates militem conſcribere & mittere cogerentur, niſi ad inuſitata & extraordinaria bella, nec ipſi unquam ad Caſtra accederent. *Ita tamen, ut contra ſolius potentioris hoſtis vim, & non aliter, expeditio hæc per illos fiat, & immunitatem ipſorum perſonæ habeant a profectione bellica: ſed aliis ſui loco miſſis, officio ſuo fungantur, ſacrificiis & orationibus Deum placantes*.

VI. Veriſſime olim Paſchalis II. ad Henricum IV. Imperatorem ſcripſerat, Epiſcopos acceptis a ſummis Principibus feudis Regalibus, Ducatibus & Comitatibus, hinc ineluctabili neceſſitate vinctos fuiſſe, ut Aulam & Caſtra Principum frequentarent, & ei ſe militiæ quodammodo innecterent, ubi rapinæ, incendia, homicidia decli-

(1) Rainald. ann. 1513. n. 12. 59. Ann. 1518. num. 82. 83. 84.
(2) Goldaſt. Conſt. Imper. T. 3. p. 490. 480. (3) Statu Polo. 45. 38.

declinari omnino non poſſint (1). *In veſtri Regni partibus Epiſcopi vel Abbates adeo curis ſæcularibus occupantur, ut Comitatum aſſidue frequentare & militiam exercere cogantur; quæ nimirum aut vix, aut nullo modo ſine rapinis, ſacrilegiis, incendiis aut homicidiis exhibetur. Miniſtri Curiæ facti ſunt, quia civitates, Ducatus, Marchionatus, monetas, Turres, & cetera ad Regni ſervitium pertinentia a Regibus acceperunt.* Quid ille conſilii ceperit, ſupra ediſſeruimus, quam non ſibi in eo conſtiterit, & qua ex adverſo conſtantia priſtinam ſuam diſciplinam Eccleſia retinuerit; quocirca nec plura hic addam in eam rem.

Nec ſilebo tamen quod memórat Oſſatus Cardinalis (2), Clementem VIII. reſcita morte Cardinalis Battorii in Valachia, ubi in acie pugnans interemptus fuerat: re in deliberationem miſſa in Conſiſtorio, decreviſſe, abſtinendum cenſuris in ejus interemptores jaculandis. Cum Clerici laicis permixti arma corripuiſſent, adverſus Chriſtiani nominis hoſtes, & non paucos eorum cædiſſent, vel truncaſſent, interrogatus ſuper eo facto Honorius III. reſpondit, (3) qui mutilaſſent quempiam, vel occidiſſent, eos irregulares fore. Profitetur denique B. ipſe Thomas Aquinas, (4) ſi Clerici interſerant ſe militaribus copiis, & caſtris, præliiſque, nihil eſſe quod ſacro Ordini refragetur, niſi ſi manu ipſimet pugnent.

CAPUT XLVII. *P.4. l.3. c.28.*

De militia quam Epiſcopi & Abbates Principibus ſuppeditabant poſt annum Chriſti milleſimum, in Anglia & Hiſpania.

I. Willelmus Nothus priſcum illum uſum in Anglia reſtituit, ut Epiſcopi & Abbates militiam Principi alerent, pro modo & menſura terrarum, ac Baroniarum.

II. Ei uſui non adverſantur Concilia, obſequuntur Epiſcopi ſanctiſſimi, Lanfrancus, Vulſtanus & Anſelmus.

III. Quantum interſit ad Eccleſiæ dignitatem, & ſanctimoniæ famam, ut Regibus perſuaſiſſimum ſit, fide & obſequio Epiſcoporum, ut inconcuſſo munimento niti Regnorum ſtabilitatem.

IV. Nec armis accingi, nec prælio congredi fas erat Clericis.

V. Exempla militarium cunctorum ſæculis ſequentibus ab Eccleſia ſuppeditatorum.

VI. Abbatiæ longe plurimæ eidem oneri erant obnoxiæ.

VII. Nonnulla in eam Cœnobiorum ſervitutem animadvertuntur. Quando cœpta pecunia pro militia pendi.

VIII. Ad Hiſpaniam traducitur oratio, ubi nulla aut rara ſacrarum expeditionum intercapedo, & ubi Epiſcopi Regibus plerumque affixi.

IX. Non poteſt niſi temere & inſulſiſſime is uſus damnari.

X. Concilio Toletano prohibentur Prælati & Clerici militem ſuum aliis quibuſvis quam Regibus ſuppeditare.

XI. Deſinunt expeditiones ſacræ Hiſpaniæ.

I. CUm primum Angliam ſuæ poteſtati ſubjecit Willelmus Nothus, Epiſcopalibus Eccleſiis omnibus & Cœnobiis numerum indixit militum, quem Regio adjicerent exercitui, Gallicanas conſuetudines in Angliam trajiciens. Ita narrat, nec ſine acerbi doloris ſenſu Matthæus Paris ad annum 1070. *Rex Willelmus peſſimo uſus conſilio omnia Anglorum Monaſteria auro ſpolians & argento inſatiabiliter appropriavit, & ad majora ſanctæ Eccleſiæ opprobria, calicibus & feretris non pepercit. Epiſcopatus quoque & Abbatias omnes, quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni ſervitute ſæculari libertatem habuerant, ſub ſervitute ſtatuit militari, inrotulans ſingulos Epiſcopatus & Abbatias pro voluntate ſua, quot milites ſibi & ſucceſſoribus ſuis hoſtilitatis tempore voluit a ſingulis exhiberi. Et rotulas hujus Eccleſiaſticæ ſervitutis ponens in theſauris, multos viros Eccleſiaſticos huic Conſtitutioni peſſimæ reluctantes, a regno fugavit.* Æquo vehementior ſemper eſt Matthæus iſte ad res Eccleſiæ a qualicunque exactione ſubtrahendas; ſed & obliquo ſemper & iniquo animo in Francorum, ſive Normannorum in Anglia Principatum. In his ergo circumcidendum ſemper aliquid ejus narrationibus, nec tota ei fides adjicienda. Quæ ille narrat de deprædationibus Regis hujus Willelmi, ea non a vero tantum, ſed & a probabili abhorrent. Nec dubium tamen

(1) Epiſt. 22. (2) Let. 40. (3) C. Petitio Extrav. De homicidio.
(4) 2. 2. q. 40. Art. 2.

tamen eſt, quin ille omnium primus, pro menſura & numero terrarum ac Baroniarum numerum deſcripſerit militum ab Epiſcopis & Abbatibus alendorum.

Etſi forſan quis a vero, non tamen a veriſimili aberraret, qui hanc non inſtitutam, ſed reſtitutam a Willelmo conſuetudinem exiſtimaret. Veri enim illud ſpeciem quandam præ ſe fert, qui primum Reges Eccleſias his exornavere Baroniis, eos militaris etiam aliquid oneris indixiſſe. Non facile potuit tam vetuſtus Eccleſiæ & Reipublicæ Gallicanæ uſus tam ſero in Angliam trajici. Ea excerpſimus alibi ex Beda, ex quibus id efficitur, minime alienos fuiſſe Anglorum olim animos ab exigendis Eccleſiarum penſionibus, ad militiam fovendam, qua & Eccleſiæ & Regno conſultum ſit. Illud ſaltem indubitatiſſime conſtat, a Willelmo reſtitutas in Anglia has conſuetudines, vel etiam inſtitutas; unde & id efficitur eodem ipſo tempore reſtauratas in Gallia eas fuiſſe, ubi aliquandiu quaſi oppreſſæ jacuerant, ut ſupra a nobis declaratum eſt.

II. Anno 1076. a Concilio Vintonienſi vetitum eſt, ne Clerici quidquam laicis ſervitii exhiberent; niſi quod ſub Eduardo Rege exhibitum fuiſſet. *Ne aliquis Clericus civilis, vel ruſticus de Beneficio Eccleſiæ aliquod ſervitium reddat, præter illud quod fecit tempore Regis Eduardi*. Hoc certe Canone nec Epiſcopi continebantur, nec Abbates. Verum ſi qua poterant Clerici laicis, poterant & Epiſcopi atque Abbates conſentanea Regibus obſequia præſtare. Anno 1080. in Concilio Juliobonenſi declaratum eſt, (1) quid obſequii Parochi dominis vicorum exhibere poſſent, ut ex eorum abſentia nihil damni emergeret in Eccleſiam.

At quod ad Epiſcopos attinet, doctrina & religione clariſſimus Lanfrancus, erat haud dubio alieniſſimus a Matthæi Paris ſententia, cum Epiſcopum admonebat jamjam in Angliam irrupturos Danos, ſuamque illi arcem ſtrenue communiendam eſſe cibo, milite, armis (2). *Dani, ut Rex nobis mandavit, revera veniunt. Caſtrum itaque veſtrum hominibus & armis & alimentis vigilanti cura muniri facite*. Exemplo utique præibat Lanfrancus Collegis, unde & illum præmonuerat Rex, quantus Angliæ immineret hoſtis, ut & ille Coepiſcopos ad Regni defenſionem excitaret. De Vulſtani Vorceſtrenſis Epiſcopi ſingulari ſanctimonia & virtutum Epiſcopalium præſtantia diximus jam non ſemel. At eum teſtatur Willelmus Malmesburienſis militaribus turmis ſuccinctum progredi ſolitum, more Præſulum Normannorum, quanquam magno ſibi ea conſtaret militia (3). *Nam & conſuetudines Normannorum non omittebat, pompam militum ſecum ducens, qui ſtipendiis annuis quotidianiſque cibis immane quantum populabantur*. Anno 1074. Vulſtanus comite uno Abbate, & militari ſuo cuneo vallatus, prohibuit ne duo Comites, qui a Rege deſciverant, vires & copias ſuas conſociarent. His non illubenter ſanctiſſimis accedet Epiſcopis beatus Anſelmus Cantuarienſis Epiſcopus. Qui vel primoribus labris Annales Eccleſiæ delibarit, is non neſciet quam tenax fuerit Anſelmus prioris ſui in Cœnobio inſtituti, & auſterioris cultus. Non neſciet, quam impavidus idem interceſſerit Regi libertates Eccleſiaſticas evertenti, & quam ubi religio & Eccleſia periclitaretur, nec exiliis, nec morte ab officio deterreri poſſet. Ad Valterum tamen ille Cardinalem Angliæ Legatum ſcripſit, non poſſe ſe cum eo congredi, niſi in vicinitate Cantuariæ, quod a Rege juſſus eſſet Cantuarienſem civitatem tueri adverſus hoſtes Ultramarinos, qui adventabant, eiſque obviam egredi ad ipſum maris litus, ne in Angliam exſcendere atque adire poſſent (4). *Quoniam quotidie expectamus, ut hoſtes de ultra mare in Angliam per illos portus, qui Cantuarberiæ vicini ſunt, irruant. Propter quod dominus meus Rex ore ſuo mihi præcepit & mandavit per litteras proprio ſigillo ſignatas, ut Cantuarberiam cuſtodiam, & ſemper paratus ſim, ut quacunque hora nuntium eorum audiero, undecunque convocari jubeam equites & pedites, qui accurrentes violentiæ hoſtium obſiſtant*. Subiniquo tulit animo hanc Legatus excuſationem, unde & Anſelmus alteras ad eum dedit litteras, ut commoneret, de quibus vellet de iis colloquendum fuiſſe, antequam ambo a Rege diſcederent, qui ad militarem proficiſcebatur expeditionem cum Eboracenſi Archiepiſcopo, & Epiſcopis aliis. *Poſtquam licentiam accepiſtis a Rege redeundi Romam, & Rex in expeditionem ſuam cum Archiepiſcopo Eboracenſi & quibuſ-*

(1) Can. 4. (2) Ep. 25. (3) De Geſt. cont. Ang. L. 4. Bolland. die 19. Jan. c. 3. (4) L. 1. Ep. 35. 36.

buſdam aliis Epiſcopis & Principibus ivit, & vos ab illis, & ego a vobis ita diſceſſimus, &c. Illud denique addit Anſelmus, eum ſibi locum a Rege commendatum eſſe cuſtodiendum, in quem primum hoſtes impetum facturi eſſent, atque adeo in quo plus periculi adeundum eſſet. *Poſtquam mihi præcepit, ut illam partem regni ſui, in qua maxime irruptionem hoſtium quotidie timemus, diligenter cuſtodirem, & quotidie paratus eſſem hoſtibus occurrere.*

III. Nihil ad Eccleſiæ laudem amplius, nihil ad gloriam ſplendidius clariuſque, quam ut Regibus Principibuſque terrenis perſpectiſſimum ſit, non alio firmiori & inexpugnabiliori præſidio uiti Regnum, quam Præſulum fide. Cum deflecti a fide Regum non poſſit, quin & Dei fide atque obſequio devietur; ut Deo, ita & Regibus arctiori vinculo Epiſcopi, quam ceteri Regni Proceres obligantur: ipſa eadem nempe Regi, qua Deo fide obſtricti. Hac perſuaſione Carolus Magnus nobiliſſima quæque ditionis ſuæ feuda Epiſcopis & Abbatibus contulit, ut ſuperius non ſemel diximus. Hac eadem perſuaſione extremi Principes Carolinæ ſtirpis collabentis, quos jam retinere vix poterant Comitatus & Ducatus, Epiſcopis committere maluerunt. Hac perſuaſione Germaniæ Imperatores, iidemque Burgundici Regni hæredes, cum pares jam ſe non eſſe experirentur ei Regno cum Germania & Italia retinendo: nec enim Carolinæ aut proſapiæ, aut fortitudinis hæredes germani erant; Principatus ejus alios aliis Archiepiſcopis & Epiſcopis contulere. Hac denique perſuaſione debellatæ Angliæ Rex Willelmus, ut ſtrictioribus ſibi vinculis novum illud Regnum devinciret, exercitus & arces Epiſcopis concredidit. Ex Lanfranco & Anſelmo paulo ante patefecimus, eorum fidei commiſſa munimenta ea fuiſſe, in quæ primum & potiſſimum vis hoſtilis impetum factura eſſet. Si neceſſe ergo fuit ad Regum Regnorumque tum ſtabilitatem, Pontifices aris quodammodo abſtrahi, ingentibus prædiis, vaſſallorum & militum agminibus vallari, copiarum militarium cura & poteſtate, urbiumque & arcium defenſione onerari, atque obrui: erat omnino id permoleſtum Eccleſiaſtici ordinis luminibus, pacis & ſeceſſus, ſilentii & orationis amantioribus: ſed & erat id cum primis opportunum ſplendidumque explicandæ eorum ſapientiæ & caritati, & pietati in patriam & in Principem, cui ipſa eos religio devovebat. Demonſtratum alibi a nobis eſt, temporalem ipſam urbium & regionum dominationem accreviſſe non raro Præſulibus, ex eo quod earum ipſi curam agerent diutiſſime, ſuaque & vigilantia & largitate eas tuiti fuerant, cum nulla prorſus alia per temporum moleſtias tuitione confidere poſſint. Hic ſane illud adjicere & affirmare fas eſt, has potiſſimum urbes, has regiones Præſulum poteſtati ſubjectas, in Regum fide & obſequio conſtantiſſimas fuiſſe. Duces, Comiteſque ex arbitrariis neceſſarii, ex temporariis perpetui evaſere, ſummam etiam & quaſi Regiam uſurpavere dominationem. At qui Comitatus, Ducatuſque Eccleſiis & Epiſcopis commendati fuere, ii in Regum poteſtate ſemper fuere & ſunt etiam nunc. Niſi quis valde rudis & peregrinus ſit in rebus Eccleſiæ, is facile aſſentietur, a Lanfranco, a Vulſtano, ab Anſelmo, & ejuſmodi Præſulibus aliis nihil magnopere extimeſcendum fuiſſe, ne Baronias & arces Regias regio aliquando jure invadere, regere & in iis regnare vellent.

IV. In Anglia quoque illud tenebatur, quod de aliis ſupra Eccleſiis demonſtratum eſt, ut Epiſcopi armatorum globos ducerent; non ut ipſi arma induerent: non ut manu pugnarent, quorum arma lacrymæ, gemitus, preces erant. Si qui has lineas prætergrederentur, eos Eccleſia ut degeneres & male ſanos deteſtabatur. Philippus Bellovacenſis Epiſcopus auctore Rogerio (r) captus eſt ab Anglis, cum in acie ſtaret & pugnaret. Interpellatus ab eo Cœleſtinus Papa reſcripſit armis capiendis exarmaſſe eum ſuos Patronos: preces a ſe, non mandata ad Regem Angliæ allegari poſſe ad ejus libertatem, quod eo ornatu inſtructuque captus eſſet, qui Epiſcopum jejuraret. Cum pauco poſt tempore Philippus Auguſtus Franciæ Rex Epiſcopum electum Cameracenſem ſimiliter cepiſſet, tum pervicit Legatus Papæ, ut ambo libertati reſtituerentur, ab eoque ſacramento adactus eſt Epiſcopus Bellovacenſis, *quod de cetero in vita ſua nunquam arma geſtabit contra Chriſtianos*.

V. Eo vero ita fixo & conſtituto, nunquam licuiſſe Epiſcopis, ut armis vel cingerentur, vel congrederentur; jam extra con-

(r) Roger. ad an. 1197. pag. 771. 795.

Digitized by Google

controverſiam eſt, diutius in Anglia quam in Gallia, Epiſcopos munus obiiſſe mittendi, vel ducendi militis ad Caſtra Regum, ut nutanti regno ſuccurrerent. Anno 1242. Henricus III. Rex a cuſtodibus Regni, ab Eboracenſi, inquam, Epiſcopo, & a Collegis pecuniam, & militem corrogavit. Nec mora ab eis accepit pecunias, cibos, milites. *Miſit Rex in Regnum ſuum ad Cuſtodes Regni, ſcilicet ad Archiepiſcopum Eboracenſem, & ejus ſocios, militare poſtulans auxilium, ac pecuniare. Ipſi quoque quinquaginta Balliſtarios, & magnam pecuniæ ſummam, & victualia, & ſervientes cum armis ad mandatum Regium ſine moræ diſpendio deſtinaverunt*. Ita Matthæus Paris, qui & hoc addit, inflammatos exemplo Præſulum Barones Angliæ, ad arma properaſſe, & advolaſſe ad opem Regno ferendam. *Quod videntes quidam Magnates Angliæ, inhoneſtum arbitrantes otiis indulgere, Rege in tranſmarinis martio negotio operam dante, accinxerunt ſe ad iter cum eis arripiendum, cum equis & armis competenter præparati*. Anno 1244. idem Henricus III. copias educens in Regem Scotiæ, Epiſcopos, Abbates, Barones laicos cum militaribus ſingulorum globis convocavit. *Notificari fecit Rex per totam Angliam, ut quilibet Baro tenens ex Rege in Capite, haberet prompta & parata Regali præcepto omnia ſervitia militaria, quæ ei debentur, tam Epiſcopi, & Abbates, quam laici Barones. Et profectus eſt cum exercitu copioſo verſus novum caſtrum*.

Anno 1246. ab Anglis flagitavit Romanus Pontifex, ut Prælati ſuo quiſque ſumptu milites ſibi ſufficerent, alii decem, nonnulli quinque, quidam & quindecim. Obſtupuere Angli, quod militaria illa auxilia niſi a Rege & Principibus flagitata fuiſſent nunquam. *Emanarunt litteræ, quod aliqui Prælati decem milites ſtrenuos, etiam aliqui quinque, & aliqui quindecim invenirent domino Papæ, qui in ſervitio Romanæ Eccleſiæ ſtarent per integrum annum, & Prælatorum ſtipendiis militarent. Quod ſervitium militare nulli niſi Regi, & regni Principibus debetur, nec ab aliquo uſque ad noſtra tempora exactum fuiſſe recolitur*.

Anno 1251. copias ejuſmodi auxiliares petiit & a Gallis Pontifex; at cum B. Ludovico tum in Palæſtina bellanti ſummittenda eſſet pecunia cum novo milite, non potuit Regina Blancha Ludovici parens, & eo abſente Regni adminiſtra, Pontificis, ſuoque voto ſatisfacere. Anno denique 1267. auctore eodem Matthæo, habitum eſt Parlamentum, ubi Rex Angliæ, & Legatus Pontificis certatim decimas, aliaque pecuniæ ſubſidia a Clero popoſcere; utque Clerici quicunque Baronias, vel alia Regia tenerent feuda, militum turmas armati armatas ducerent, pro menſura prædiorum. Utramque petitionem libertati Eccleſiaſticæ inimicam uno fregit Clerus reſponſo: Non alia Clericis aut eſſe poſſe arma, quam preces & hoſtias pro Regno juges: Baronias & feuda Clero in eleemoſynas data fuiſſe, nec alia illis incumbere ſervitia, quam quæ hactenus perſoluta fuiſſent; denique certum ſibi id eſſe, nulla ſe nova premi aut illaqueari ſervitute: *Ad hoc reſpondebatur, quod non debent pugnare cum gladio materiali, ſed cum ſpirituali, ſcilicet cum lacrymis & orationibus humilibus & devotis. Et quod propter beneficia ſua tenentur pacem manu tenere, non bellum. Et quod Baroniæ eorum ab eleemoſynis puris ſtabiliuntur, unde ſervitium militare non debent, niſi certum, nec novum incipient*.

Anno 1404. ex Thoma Valſinghamo, diſſenſiones pene excitæ ſunt inter Clerum & Nobiles, utriſque non parce ſua in Regnum merita officiaque oſtentantibus. Nobiles fuſum ſanguinem & vulnera nudabant ſua, dum Clerus molli otio & pace delectaretur. At nomine Cleri Archiepiſcopus Cantuarienſis regerebat, ſæpius a ſe decimas, quam a Nobilibus dimidias decimas ſolvi; militem ſuppeditari non diſpari numero, pro modo agrorum; victorias denique religioni potius in Deum, quam fortitudini; precibus, quam armis imputandas. *Inſuper tenentes ſui non minori numero Regem ſequebantur ad bella, vel pericula, quam tenentes feudi laicales. Et ſuper hæc omnia nocte dieque orationes facerent, &c.*

VI. Rariuſculæ Anglorum Abbatiæ his militaribus oneribus eximebantur. Anno 973. privilegium libertatis Abbatiæ Tornacenſi in Epiſcopatu Cambridgienſi conceſſum eſt ab Eadgaro Rege, & a B. Dunſtano Archiepiſcopo Cantuarienſi, ſed excepta eſt conſuetudo militiæ, pontium, & arcium (1). *Sint igitur ab omni ſervitutis*

(1) Monaſt. An. To. 1. Pag. 244. 259. 276.

jugo libera, tribus exceptis, rata videlicet expeditione, pontis arciſve reſtauratione. Anno 1005. Ethelredus Rex Cœnobium Ei, neshamenſe in Comitatu Orfordienſi perſimili decoravit privilegio, iiſdem limitibus ſepto. *Sit Monaſterium ab omni humanæ ſervitutis jugo liberum, cum omnibus ſupradictis villulis ad ſe rite pertinentibus, expeditione excepta, & pontis, arciſve reſtauratione*. Anno 1224. a Rege Canuto huic finitimum conceſſum eſt. Abbatiæ Dominæ noſtræ Conventrenſis multo amplius collatum eſt ab Eduardo Rege, excluſis iis limitibus. *Cuncta illius Eccleſiæ poſſeſſio nullis ſit unquam gravata oneribus, nec expeditionis, nec pontis, nec arcis ædificatione, furium apprehenſione*. A Rege Willelmo Ruffo his oneribus ſervitiorum, decimarum, doni gratuiti, & aliorum complurium ſubductus eſt Prioratus ſancti Nicolai in Comitatu Exceſtrenſi (1). *Libera ſit ab omni conſuetudine terrenæ ſervitutis, & ab omnibus placitis, & querelis, & ſiris, & hundredis, & ab omni geldo, & ſcoto, & auxilio, & dono, & denegeldo, & exercitibus, & omnibus operibus caſtellorum & pontium, ſicut dominica eleemoſyna mea.*

Seniores & domini privati, ſi qua fundarent Cœnobia, ſuis quoque ea inſtruebant privilegiis, non multum abſimilibus. Rogerius Stroversburienſis Comes, cum in Comitatu ſuo fundamenta poneret Abbatiæ novæ, conceſſit Baronibus ſuis, ſubditiſque omnibus, ut quæ ibi cumque vellent dona conferrent, non exſpectata vel ſua, vel hæredum aſſenſione; addita & immunitate omnium exactionum, ſubſidiique militaris, ſive ordinarii, ſive extraordinarii, niſi ubi ipſemet proprio ex dominio ſuo aliquid conferret. *Conceſſi ut Barones mei, vel Burgenſes, vel milites quodcunque vellent de terris & facultatibus ſuis, eidem loco largirentur, abſque ulla mei, vel hæredum meorum licentia. Ita ut de ſtata eleemoſyna mihi nullum alterum ſervitium facerent, vel dantes, vel recipientes. Totam quoque terram Monachorum a gelde militum in perpetuum liberam eſſe ſtatui, & a geldo etiam communi, niſi ego ipſe de dominio meo illud darem*. Id totum donationes & privilegia diplomate ſuo firmavit Rex Willelmus.

VII. Multa id genus alia ſtipari hic poſſent, ſed ex hac jam ſylva plus ſatis liquent, quæ hic jam libet obſervare. 1. Plerumque Abbatias militari huic oneri mancipatas fuiſſe conceptis ipſius fundationis ſuæ verbis, quibus is libertatibus limes addebatur. 2. Fuiſſe quaſdam ſingulari hac dotatas immunitate militiæ, quaſdam etiam pontium, caſtrorumque reſarciendorum. 3. Nonnulla ex his privilegiis ante conceſſa fuiſſe, quam Willelmus Nothus in Angliam trajiceret anno 1066. Ita non potuiſſe tam diſerte & tam conſtanter affirmari a Matthæo Paris, primum Willelmum Angliæ Eccleſiis Epiſcopalibus & Monaſteriis hæc onera inflixiſſe. Quo vereor ut ſatis effugere poſſit Matthæus maculam livoris in Principem Gallum, Angliæ domitorem; vel cupiditatis immodicæ ad temporalium Eccleſiæ rerum defenſionem, non ſine gravi hiſtoricæ veritatis diſpendio. 4. Ubi optimates aut Comites Cœnobia quæpiam condebant ipſi & dotabant, ſimillimas eis addebant immunitates, vel ſarcinas imponebant, pro lubitu & arbitratu ſuo. Idque forſan erat, quod ſupra alicubi Clerum audivimus contendentem, non aliis hæc obſequia militaria, quam Regibus aut Principibus perſoluta fuiſſe. 5. Confirmabantur a Rege hæc privilegia immunitatum ab Optimatibus indulta, quod Regi immediate illi tenerentur ſemper eundem militum globum exhibere. 6. Obſervari & illud potuit, quo ſenſu diceretur *Eleemoſyna*. Cum enim eodem Deus coleretur dono, quo Eccleſia afficiebatur: hinc & Eccleſiæ oblata dona, affixam ſibi ſuam habebant immunitatem. Idque ſupra volebat Clerus Anglicanus, (2) cum novas ſervitutes omnes detrectaret, & deprecaretur a terris, quæ Clero in eleemoſynam datæ eſſent, hoc eſt, tam liberæ & immunes, quam quæ Deo hoſtiæ offeruntur. 7. Nullum uſquam veſtigium legis eſt, aut conſuetudinis, qua cogerentur Abbates ipſimet intereſſe militaribus expeditionibus. Certe receptiſſimum erat uſu, ut milites tantum mitterent. Anno 1182. prohibitum eſt in Concilio Londinenſi, *Ne Abbates faciant milites*. Reges ſoli aut Principes jure utebantur creandi Milites, hoc eſt, Equites, & nobilitatis titulos ſollemni addendi diplomate. A veriſimili non abhorret, nobilitatis inſignibus ab Epiſcopis donatos

(1) Ib. p. 304. 352. 379. 381.

(2) Can. 19.

natos fuiſſe eos, qui ab illis clarioribus Eccleſiæ fundis donabantur, militiam obituri, & ſtipendia facturi in exercitu Regio. Eo quoque forſan hic interdicebantur Abbates a Concilio, ne præclariora Cœnobii prædia Laicis darent, quo eos haberent nexu & beneficio ſuo obligatos, vaſſalloſque Nobiles, forſan & inſignioris vexilli ſui ſigniferos. 8. Indubium eſt enim opulentioribus Cœnobiis vaſſallos fuiſſe quoſdam Nobiles & præpotentes, qui inſigne vexillum Cœnobii geſtarent, ſive in Caſtris Regiis & Exercitibus, ſive in bellis privatis, quæ Advocato, ſeu Defenſori Cœnobii quandoque ſubeunda erant, etſi non inferenda. Id teſtatum facit Sugerius Abbas de famoſo Oriflammæ vexillo, quod proprium & peculiare erat Abbatiæ Sandionyſianæ, & quod a Vilcaſſini Comite prægeſtabatur, Comitatum eum habente ejus Cœnobii beneficiarium. Cum in eum Comitatum ſucceſſiſſet Ludovicus Craſſus, ſucceſſit & muneri ferendi per ſeſe aut vicarium ejus vexilli, quod & deinceps voluit eſſe Regni Gallicani vexillum (1). *Rex vexillum ab Altari ſuſcipiens, quod de Comitatu Vilcaſſini, quo ad Eccleſiam feodatus eſt, ſpectat, votive tanquam a domino ſuo ſuſcipiens, pauca manu contra hoſtes evolat.*

Danda tandem hic opera eſt, ut exploremus quo demum tempore deſitum ſit ab Eccleſiis & Cœnobiis milites exigi ac viciſſim cœptum ſit exigi pecuniam. Inter antiquas Angliæ Regum Conſtitutiones illa emicat Eduardi I. quo Archiepiſcopos vocat, Epiſcopos, Abbates, Priores, Clericoſque alios, ipſas viduas dominaſque, quibus feuda ſunt Regni aliqua, eorum ut contemplatione militiam ſuggerant (2). *Archiepiſcopos, Epiſcopos, &c. viduas & alias mulieres, qui de nobis tenent per ſervitium militare, vel per Serjanciam.* Ut accedant *cum armis et equis bene muniti* ad exercitum ſuum adverſus Scotos. Ut tamen nonnihil indulgeat iis, quibus grave eſſet per ſeſe ad caſtra progredi: *Volentes Prælatorum, Religioſorum, mulierum, et aliorum qui ad arma minus potentes, aut etiam minus idonei exiſtunt, parcere gratioſe laboribus iſta vice*, concedit ut par ſubditos ſibi vicarios adſint, & impenſas tantum ſufficiant, viginti libris pro militari quoque feudo perſolvendis. *Mittant ad faciendum finem nobiſcum, videlicet viginti librarum pro feodo unius militis.* Simile veri eſt, tum ab Angliæ Regibus relaxatos fuiſſe Clericos, Abbates, Epiſcopos, ut ne amplius copias militum, ſed pecunias exhiberent; quarum, ut & militum exactiones, cum ante extraordinariæ fuiſſent, ordinariæ tandem evaſerunt.

VIII. In Hiſpania deſinemus, ubi inexorabilior quædam neceſſitas Prælatos compulit, ut militaribus copiis duces ſe vel comites adderent, cum omnes prorſus Eccleſiæ Maurorum poteſtati fuerint ſubducendæ. Fuere, dictu nefas! ex Præſulibus, qui ita armis aſſuevere, ut pugnarint in acie (3): & quod horret animus etiam cogitare, cum in Mauros certaſſent, eorum ſe caſtris & diſſidiis ita implicuere, ut Mauris aliis in alios præliantibus, utrimque pugnarent Epiſcopi, nonnulli etiam cædendo cæſi ſint. Diſſimulandum & obducendum fuerat, & æterno obruendum ſilentio deteſtabile facinus, niſi terrificis iſtiuſmodi exemplis admonendi eſſent homines, quæ in ſcelerum abrupta ſe præcipites per gradus quidem agant Clerici, ubi prætergredi ſemel incipiunt leges inſtituti ſui ſanctiſſimas, quibus tam enixe vetantur, aliis, quam cœleſtibus indui armis, & aliis pugnare telis, quam quibus vitia configuntur.

In Concilio Coyacenſi anno 1050. arma tractare vetiti ſunt Presbyteri & Diaconi (4). *Presbyteri & Diacones qui miniſterio funguntur Eccleſiæ, arma belli non deferant.* Ubi tradit Mariana (5) anno 675. a Rege Vamba juſſos eſſe Epiſcopos & Parochos cum armatis ſuis hominibus egredi ad hoſtes depellendos: *Ipſi Epiſcopi virique ſacrati repentino hoſtium incurſu, collecta ſuorum manu obviam prodire juſſi ad centeſimum lapidem. Hac Vambæ diligentia victoria navalis de ingenti Saracenorum claſſe Gothorum virtute parta eſt.* Id eo pertinet, ut militem educerent, non ut pugnarent ipſi, tametſi Saraceni irruiſſent. Nec aliter ſumendum quod idem habet ad annum 844. (6) *Ipſi Epiſcopi & viri ſacrati caſtra ſecuti.* Perlatæ ſunt aliquando ad Blancham B. Ludovici matrem in Galliis litteræ ex Hiſpania, quibus certior fiebat de acerrimo prælio Chriſtianorum & Saracenorum. Proſilierat in primam aciem cum famoſis ducibus Abbas Ciſtercienſis (7). *In ſecunda acie erant omnes Epiſcopi, &* omnes

Oo 2

(1) Du-Cheſne Tom. 4. p. 322. (2) Ant. conſ. Reg. Angl. p. 1001. (3) Baron. ann. 1010. n. 3.
(4) Can. 3. (5) L. 6. c. 14. (6) Du-Cheſne T. 4. p. 427. (7) L. 12. c. 24. 25.

Digitized by Google

omnes ordines. Agmen claudebant confœderati Reges, Caſtellæ, Arragoniæ & Navarræ. Mauri cæſi & in fugam effuſi ſunt. Non diſpar apud Marianam confœderatio Regum legitur, & pugna. In extremam aciem ſubductus erat Rex Caſtellæ, cum Archiepiſcopo Toletano & Epiſcopis aliis. Nuſquam littera de pugnantibus Epiſcopis. At ſtrenuiſſime decertabant Magni Magiſtri Ordinum militarium Hiſpaniæ, S. Jacobi, Calatravæ, Templariorum, Hoſpitalariorum, cum ſuis quique Equitibus, Religioſum inſtitutum profeſſi, ſed & præliari profeſſi pro Religione, & pro Eccleſia. Si integrum fuit Eccleſiæ religioſa profeſſione devinctos Equites in aciem educere, quid vetat & Epiſcopos, non pugnaces, ſed ſpectatores fuiſſe militum, & vaſſallorum ſuorem, quos eo duxiſſent? Ortum habuerat Ordo Calatravæ ab Abbate Ordinis Ciſtercienſis (1), qui tam impavido pectore urbem illam munitiſſimam adverſus Saracenos oppugnantes propugnavit, ut ejus Principatu donatus ſit anno 1158. & ipſe, & Ordo Ciſtercienſis.

Meritiſſimis laudibus ornavit Rodericus Toletanus Archiepiſcopus Martinum prædeceſſoribus ex ſuis unum, quem Alphonſus Rex exercitui ſuo præfecit, Proceribus Hiſpaniæ omnibus illi ad Conſilium additis. Maurorum agros populatus rediit præda onuſtus, gloria onuſtior. Nec ei muneri, nec gloriæ inde efflorеſcenti ſatis conveniebat cum dignitate ſummi Antiſtitis; ſed quas nobiliſſimus in eum laudes congerat hiſtoriæ Scriptor, ſileri nefas eſt, ut hinc forſan cogatur obtrectatio conticeſcere (2). *Dux exercitus Præſul Toleti, Magnates Regni in conſiliis Præſulis. Honor gentis vita ejus, & ſtola ejus diadema Eccleſiæ, ſapientia ejus pax multorum. Et lingua ejus informatio diſciplinæ, manus ejus ad ſubſidium pauperum, & cor ejus ad compaſſionem humilium. Cingulum ejus zelus fidei, & arma ejus ad perſecutionem blaſphemiæ. Agmen omne ad nutum illius, ſanguis Arabum in conſpectu illius.* Qui rurſus idem Rodericus ubi pugnam deſcribit ſuperius memoratam trium Regum noſtratium uno fœdere devinctorum, Archiepiſcopum Toletanum & Epiſcopos Caſtellæ atque Arragoniæ in extrema locat omnes acie cum Rege, ubi & eorum munia militaria perſequitur, ſed incruenta, & a pugnando alieniſſima (3). *Fuerunt ibi Pontifices, qui ſe & ſua, prout Deus dedit, in ſumptibus & laboribus devote pro fidei negotio impenderunt, in ſollicitudinibus debiles, in officiis devoti, in conſiliis providi, in neceſſitatibus largi, in exhortationibus ſeduli, in periculis ſtrenui, in laboribus patientes.* Etſi abſtinerent hi Præſules pugna, eos tamen ſuccendebat idem animi fervor & zelus, qui equites pugnaciſſimos, de quibus infra. *Fraternitatis caritati inſiſtentes devote, zelo fidei, & Terræ ſanctæ neceſſitate accenſi, defenſionis gladium aſſumpſerunt.* Geminos hinc & inde exercitus Archiepiſcopi crux penetravit in ipſo fervore pugnæ, & nec leviſſime tamen perſtrictus eſt Canonicus, qui eam prægeſtabat. Non diſceſſit Archiepiſcopus a latere Regis Caſtellæ, faces ſubinde adhibens, nunc ut lubens pro Chriſto ſanguinem funderet, nunc ut cœleſti ope victoriam ſpe præſumeret (1). Fuit ubi Proceres etiam præter Regis voluntatem neſcio qua mollitia animi, aut fidei ignavia, aſſentirentur Mauris, ut data pecunia civitates aliquas retinerent; verum interventione Epiſcoporum hæc perfidiæ machinamenta protinus diſſipabantur. Nemo denique non tum ſentiebat hos Præſules, non pugna, non manu, ſed conſilio, vigiliis, precibus, hortamentis, ſumptu in his bellis Chriſtianæ Eccleſiæ, & Reipublicæ adeſſe & prodeſſe plurimum. Inde eſt & quod cum gravi valetudine aliquando afflictus, lectoque affixus fuiſſet Rodericus, Epiſcopum Palentinum Capellanum ſuum vices ſuas obiturum, & Pontificalia defuncturum in exercitu munia ablegarit. *Miſit tum Dominicum Capellanum ſuum, virum venerabilem, Epiſcopum Palentinenſem, qui in exercitu loco ejus Pontificalia exerceret.*

IV. Si quid in his ſit, quod moroſus Lector minus probet; ſi quis ſit, quem non frangat tantus Conciliorum, Pontificum, Præſulum, Regumque caſto Eccleſiæ, & pietatis amore flagrantium conſenſus: at emolliat forſan illum ſaltem contemplatio tot Provinciarum, tot florentiſſimarum Eccleſiarum, quæ ſub Saracenorum jugo etiam nunc gemerent, niſi iſtiuſmodi ſacris bellis ex eorum poteſtate receptæ fuiſſent. An ſatius fuiſſet & præſtabilius Epiſcopos ſine Eccleſiis, Abbates ſine Cœnobiis ſquallere, vel Eccleſiam potius & Epiſcopis & Ab-

(1) Idem ibid. c. 4. (2) L. 7. c. 28. (3) L. 8. c. 3. 9. 10. 12. (4) L. 9. c. 12.

Digitized by Google

Abbatibus orbari, quam ut ſacri Miniſtri tumultuoſæ bellorum diſſipationi objicerentur? Fateor melioribus primævæ Eccleſiæ ſæculis non ita frequentes fuiſſe Epiſcopos in Principum Regia & Caſtris. Sed quis controverſiam faciat providentiæ ſummi Numinis, varia Eccleſiæ ſuæ tempora diſpenſanti, & ita illius diſciplinæ moderanti, ut vices eas ſubire cogatur, quarum varietas illuminatæ fidei oculis nihil offenſionis, quin voluptatis & admirationis plurimum afferat? Et neminem tamen prætetit, eum primum Imperatores Chriſtiana fuere fide initiati, fuiſſe & in eorum Caſtris Epiſcopos commilitones individuos, ſacrorum adminiſtros. De Conſtantino & ſucceſſoribus id ſupra demonſtratum eſt. Video, nec diſſimulo, pauciores fuiſſe in eorum Caſtris Epiſcopos: ſed nec ea erant ſacra & religioſa bella.

Denique adeo non vitio vertendum Epiſcopis Hiſpanis, quod Regibus, & Magnatibus individuos ſe bellorum Comites adjunxerint ad Eccleſias ſuas recuperandas: ut optatiſſimum ſit, pari fervore tranari maria, & Eccleſiæ Chriſtianæ Africanas illas reſtitui Provincias, quas olim tot Concilia, tot præſtantiſſimi Patres illuſtrarunt. Si Præſulum jam olim pietas flagrantiſſima Reges, Proceres, exercitus eo uſque pertraxiſſet annon hac mercede placeret, ſaltem ignoſceretur, ſacros Miniſtros aliquid ſtrepitus, fragoris & tumultuationis expertos eſſe? Ejuſmodi forſan cogitatio inſederat animo incomparabilis viri Cardinalis Ximenii Archiepiſcopi Toletani, (1) ubi Africani belli guſtum aliquem capere, & rem pucherrimam prætentare voluit. Quid ad Eccleſiæ amplitudinem, quid ad propriæ gloriæ ſplendorem luculentius commentari aut adgredi potuiſſet vir ad ſumma quæque natus, quam ut in Africa illam quaſi e tumulo excitaret & reviviſcentem exhiberet Eccleſiam, quæ filia, quæ imitatrix ejus eſſet, quam Auguſtinus olim, quam Cyprianus, Aurelius, Fulgentius, & tot alii ſanctiſſimi Præſules excoluere? Si tantum boni ut Eccleſiæ conciliarent, effudiſſent ſe Hiſpani Epiſcopi paulo longius extra ſuas Eccleſias, atque ita a receſſu & otio ſacro Sacerdotii paululum receſſiſſent; annon hanc interpretaremur non diſciplinæ remiſſionem, ſed Paſtoralis flammam laudatiſſimam caritatis?

X. Finem faciemus hac poſtrema obſervatione, a Toletani Concilii mendicata Patribus, magnifice & perinde ut res erat, de Chriſti ac de ſuo Sacerdotio ſentientibus, ejuſque amplitudinis rivulos aliquos ad minuſcula etiam Ordinum miniſteria derivantibus. Prohibuit enim anno 1473. Concilium Toletanum, ut non Prælati, non Beneficiarii qualeſcunque dum militari ſua cohorte adhærerent, aut obſequerentur Principibus, aut Proceribus quibuſcunque, niſi qui Regia majeſtate clarerent. Alioqui Beneficio ſuo ſuſpenderentur. 1. Nec enim decet, ut Regium Eccleſiæ Sacerdotium, & qui ejus vel amplitudinem vel partem aliquam aſſecuti ſunt, aliis quam Regibus ſubjiciantur, qui Chriſti ipſius ſummi Imperatoris vices funguntur. 2. Nec ea ſolet in inferiorum Principum exercitibus diſciplina vigere, quæ in Regum: nec pari honore ſacri Miniſtri afficiuntur. 3. Nec ab aliis quam a Regibus ſatis compenſari poteſt illa ſacri Ordinis dejectio, ubi militaribus turmis permiſcetur, & Officiis (2). *Abſurdum & noſtræ Religioni diſpar & incongruum videtur, ut regale genus Sacerdotum cum temporalibus dominis militariter vivendo, in eorum ſervitutem redigatur. Ideoque hortamur Epiſcopos, ceteris Beneficiatis præcipimus, ne cum dominis ſæcularibus cujuſcunque gradus, ſtatus, ordinis, ſeu conditionis exiſtant, exceptis Regia Majeſtate & Regiis perſonis, vitam militarem ad auxilia armorum præſtanda ducere audeant diſſolutam, ſeu ab eis terras, ſtipendia & ſalaria, vel pecunias quaſcunque, ut armis per ſe vel per alios deſerviant, cum equitum ſeu peditum gentibus, quomodolibet exigere vel levare præſumant.* Nonnihil ab his abludebat, quod ſupra de Anglorum moribus commemoratum eſt.

XI. Quo tempore Concilium hoc Toletanum habitum eſt, necdum Granatenſe Maurorum Regnum exciſum in Hiſpania fuerat. Uberrima ea erat ſeges ſacrarum expeditionum, quibus honeſtius Clerici & ordini ſuo convenientius implicabantur. Inde eſt quod in Hiſpania diutius quam alibi Prælati ad Regia caſtra confluere compulſi ſunt, necnon & alii majores Beneficiarii. Poſtquam Ferdinandi & Iſabellæ vigilantia indefeſſa expugnata tandem fuit Granata, funditusque everſum Maurorum in

(1) Gomecius L. 4. c. 7. (2) Can. 15.

in Hiſpania Regnum, Regibus Hiſpaniæ conſultius viſum, decimas, tertias decimarum, & ejuſmodi pecuniarias penſiones alias a Clero exigi, quam militiam. Sed eo vel maxime Cleri ipſius proprium eſt & ſanctimoniæ, & ſeceſſus amori, ſilentiique, cui non ſatis cum tumultu armorum conveniebat.

CAPUT XLVIII. *P.4.l.3.c.29.*

De Jure Metatus ſive Giſtii, poſt annum Christi milleſimum.

I. Conſtantinus & Conſtantius hoc onere Clerum levaverant.

II. An hic uſus a Romanis Legibus in Gallias migraſſet?

III. Diſcrimen ingens Metatus Romani, & hoſpitalitatis Capitularium Regum Franciæ. Non onus, ſed honorem interpretabatur Eccleſia, cum Reges exciperet.

IV. Erat & Epiſcopis in Parochiis, quas viſitabant, jus metatus & procurationis.

V. De jure metatus Imperatorum Germaniæ in Epiſcopatus Italiæ, cui Romani Pontifices intercedunt. De jure metatus in Polonia.

VI. Quam ultra juris limites in Hibernia tranſiliretur.

VII. Et in quibuſdam Galliæ Provinciis.

VIII. De jure Giſtii Regum Galliæ in Provinciis.

VIII. De jure Giſtii Regum Galliæ in Epiſcopos, Abbates. Capitula, Urbes. Pecunia id redimitur.

IX. Servitus ea erat feudorum a Regibus acceptorum.

X. Soli Imperatores & Reges in Eccleſiis jus habuere metatus.

XI. Jus id totum extinguitur.

I. METatus jure priſca ſervitus continebatur, quo Clericos omnes abſolvit Conſtantius Imperator, non aliter forſan tum, quam confirmata ea, quam olim conceſſiſſet Conſtantinus Imperator, immunitate (1). *Juxta ſanctionem quam dudum meruiſſe perhibemini, & vos & mancipia veſtra nullus novis collationibus obligabit, ſed vacatione gaudebitis. Præterea neque hoſpites ſuſcipietis.* Hocce de jure Metatus Titulus habetur totus in Codice Theodoſiano, *De Metatis* (2): ex quo patet hoc onere ſolutos fuiſſe privilegio quodam ſingulari Senatores, alioſque eminentiſſimis in Imperii dignitatibus collocatos, cum ceteri omnes ædibus ſuis excipere tenerentur eos omnes, qui ad Imperii negotia huc illucque commearent. Eſt & ſuus Codici Juſtinianæo Titulus, *De Metatis & Epidemeticis* (3). *Metata* dicebantur ipſa hoſpitia, & procurationes. *Epidemetica* autem pecuniæ, quibus ſolutis eo onere levabantur.

II. Non temere forſan dixerit quis in Gallias hunc uſum migraſſe ex Imperii Romani conſuetudine, & veluti quibuſdam collapſi Imperii Occidentalis ruderibus. Probatiunculæ ſunt ad manum. In Marculphi formulis, ubi Rex immunitatis privilegio Epiſcopatum donat, & prædia ejus omnia, vetat ne Judices aut hoſpitium ibi, aut procurationem accipiant, & ne ibi quidem conſiſtant ad jus dicendum (4). *Aut manſiones, aut paratas exigere, &c. Nec ad manſiones aut paratas faciendum.* Quæ ergo Eccleſiæ ejuſmodi privilegio aliquo honeſtatæ non fuiſſent, & hoſpitium exhibebant, *manſiones*: & procurationem, *paratas*. Cum Childeberti Regis filia in Hiſpanias ad deſponſum ſibi conjugem proficiſceretur, auctor eſt Gregorius Turonenſis apparatum omnem ex vicinis urbibus collatum fuiſſe, nullo Regis impendio (5). *Apparatus quoque magnus expenſæ de civitatibus diverſis in itinere congregatus eſt, in quo nihil de fiſco ſuo Rex dari præcepit, niſi omnia de pauperum conjecturis.*

Facile tamen infirmari poſſint hæc argumenta; quin & in contrarium ea ſenſum retorqueri. Ea enim Gregorius Turonenſis verba conſulto adhibet, quibus invidia ejus Regis rationibus fit, ut voluerit filiam non regio ſuo ſumptu procurari, ſed *de pauperum conjecturis*. Si certum & uſitatum fuiſſet id quidem *jus*, non ei Gregorius invidiam conflaſſet, non tam rara & tam obſcura ejus impreſſiſſet veſtigia hiſtoriæ ſuæ. Quod ad Marculphum attinet, manifeſtum eſt, non attingi ab eo niſi Judices, in utraque Formula ſuperius laudata: *Nullus Judex ad cauſas audiendum, &c. Nec vos, neque juniores, neque ſucceſſores veſtri, nec ulla judiciaria poteſtas, &c.*

(1) Codic Theod. l. 16. T. 2. L. 8. (2) T. 7. t. 8. (3) L. 12. t. 42. (4) L. 1. c. 3. 4.
(5) L. 6. c. 46.

Digitized by Google

&c. Integra emunitas abſque introitu Judicum fuit conceſſa. Non ergo ibi ſermo erat niſi de hoſpitio & procurationibus, Judici, vel Miſſo Regio ſuppeditandis, ubi adventaſſet ad jus dicendum. At ea tenuiſſima pars erat Romani Metatus, quode uterque Codex ſupra laudatus.

III. Imperante Carolo Magno & ejus ſtirpe, jus Metatus obſervavimus validiſſime conſtabilitum fuiſſe, nec tamen ullo conſtare potuit argumento vel leviſſimo, Romanis id ex legibus moribuſque in Gallias influxiſſe. Contra autem perſpicuum eſt, ſi ex Romanis legibus derivatum in Gallias fuiſſet, ejus oneris immunitatem Epiſcopos, & Abbates conſecuturos fuiſſe, cum eo Clericos omnes ſolviſſet Lex Conſtantii Imperatoris. Repugnant etiam maniſeſtiſſime conſuetudines Romanæ Gallicanis in metatu, leges utriuſque Codicis Romani Capitularibus noſtris. Leges enim Romanæ huic ſervituti Laicos ſubjiciebant, eximebant Clericos, Capitularia ex adverſo Cleri Primores potius quam laicos eo vel premebant onere, vel honore afficiebant. Leges Romanæ e laicis eximebant ſpectatiſſimos quoſque; at Capitularia Optimates tantum Cleri, Epiſcopos & Abbates huic exhibendo hoſpitio aſtringebant.

Hinc facile odoramur, Metatum legum Romanarum ſervitutis ſpeciem quandam præ ſe tuliſſe: cum Metatus Gallicanus ſub Carolo Magno & poſteris ejus maxime uſitatus, inſigne quoddam fuerit & ornamentum honoris eximii, quo proderetur affinitas Regni & Sacerdotii, atque Epiſcopalis magnificentia hoſpitalitatis, qua & Reges exciperentur. A Carolo & poſteris ejus maxima quæque Regni feuda Eccleſiæ collata fuiſſe, ad nauſeam uſque inculcavimus, quia inculcandum neceſſario fuit. Si qui prædiis ædibuſque illis antea hoſpitabantur Reges, hoſpitari etiam voluere, ubi Eccleſiæ ea jam ceſſerant, non onus id, non ſervitus videri potuit, ſed honos ſingularis, & jucundiſſima materies, pietatem & memorem animum ſummis & munificentiſſimis Principibus teſtificandi, ſplendidiſſimamque jin Reges ipſos hoſpitalitatem exercendi.

Ubi anno 1039. Henricus Galliæ Rex Philippum filium & ſucceſſorem ſuum voluit Remis Regem inaugurari; pompæ ſacræ præfuit Gervaſius Remenſis Archiepiſcopus; Regemque, Prælatos, & Proceres epulo excepit. Sed illud non prætervolabit nos ex Hiſtoria, jure Regem unum excipi neceſſe fuiſſe, reliquis gratuitam hoſpitalitatem impenſam (1). *Hos omnes Gervaſius Archiepiſcopus libenter excepit, & de ſumptibus ſuis eis pleniſſime erogavit; nulli tamen ex debito præter Regem, ſed honoris cauſa, Eccleſiæ, & liberalitatis ſuæ.*

IV. Eodem utebantur Epiſcopi metatus jure in Parochiis ſuæ ditionis. *Procurationes* eæ erant, quæ *Paratæ* etiam dicebantur. In Privilegio Cluniacenſi Abbatiæ conceſſo duplicis generis Parochias diſcrevit ei obnoxias Paſchalis II. Papa. Aliæ procurationem Epiſcopo ſolvere tenebantur, cum Parochias luſtrabat in Parochos inquiſiturus: aliæ ei oneri ſubductæ fuerant (2). *Præcipimus, ut omnes Eccleſiæ, ſeu Capellæ veſtræ, & cœmeteria libera ſint, & omnis exactionis immunia, præter conſuetam Epiſcopi paratam & juſtitiam in Presbyteros, ſi adverſus ordinis ſui dignitatem offenderint; exceptis nimirum Eccleſiis illis, quæ abſque hujuſmodi ſubjectione in Abbatis poteſtate conſiſtunt.* Ex hoſpitalitate id manaſſe, non ſatis probabiliter diceretur. Confitendum potius eſt, Epiſcopos pleraſque omnes condidiſſe ac dotaviſſe Parochias, aſſignata eis decimarum & rerum temporalium agrorumque portione, denique gregis ſui parte Parochis concredita; ex quo illud nimirum naſcitur, ut & jus hoſpitii, atque metatus in iis ſibi ſervarint integrum, non ſecus quam Reges in Eccleſiis & Cœnobiis munificentia ſua locupletatis.

V. Inter Hadrianum IV. & Fridericum I. Imperatorem de multis diſceptatum eſt anno 1159. in quibus fuit & de Metatu & Paratis quæſtio. Nullo *Foderagii*, (3) ſeu palearum jure volebat Pontifex uti poſſe Imperatorem in ditionibus Apoſtolicæ Sedis, niſi ubi Romam properaret, Imperii corona cingendus; Nuntios vero Imperatorios nullo ſuo jure poſſe in Epiſcoporum ædibus diverſari, cum Italiæ Provincias peragrarent (4). *De dominicalibus Apoſtolici fodrum non eſſe colligendum, niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ. Neque nuntios Imperatoris in Palatiis Epiſcoporum recipiendos.* His non ſane aſſentiebatur Imperator, quin ex adverſo confidebat, Palatia Epiſcoporum omnia in ſolo & allodio Imperatorum conſtructa eſſe, atque ita Imperatorii

(1) Du-Cheſne T. 4. P. 161. (2) Ep. 68. (3) Fourage. (4) Baron. n. 14. 16.

Digitized by Google

torii juris eſſe (1). *Nuntios noſtros non eſſe recipiendos in Palatiis Epiſcoporum aſſerit; concedo ſi forte aliquis Epiſcoporum habet in ſuo proprio ſolo & non in noſtro Palatium. Si autem in noſtro ſolo & allodio ſunt Palatia Epiſcoporum, cum profecto omne quod ædificatur ſolo cedat, noſtra ſunt & Palatia. Injuria vero eſſet, ſi quis Nuntios noſtros a Regiis Palatiis prohiberet.* Hæc ex Radevico. Non ea, ut opinor, erat Friderici mens, ac fiducia, ita Imperatoris proprios eſſe fundos omnes ſolo & ambitu Imperii incluſos, ut inædificatæ ædes omnes ad eum, ut ad proprium dominum, & poſſeſſorem pertineant, unde & Officiales ſuos ibi hoſpitari præcipere poſſit. Non eo ſenſu Reges & Imperatores, omnium domini ſunt. Domini omnium ſunt, non poſſeſſores, non proprietarii. Domini ſunt, quorum cuſtodiam, defenſionem, & Imperii jus ſummum obtinent, unde & poteſtas ſcatet vectigalium exigendorum ad Regni incolumitatem tuendam. Sed ita proprii non ſunt domini, ut fructus omnes decerpere, & vindicare ſibi poſſint. Ideo & Fridericus unum id ſperabat in Epiſcopos ſibi jus eſſe exigendi ſacramenti, metatus, & id genus quorundam aliorum, propterea quod Feuda Imperii penes eos eſſent (2). *Epiſcoporum Italiæ ego quidem non affecto dominium: ſi tamen & eos de noſtris Regalibus nihil delectat habere.* Otho Friſingenſis, cum Roncaliam juxta Placentiam attigiſſet Fridericus, moras ibi aliquandiu traxiſſe, & priſcorum Imperatorum more cenſum edidiſſe eorum omnium perhibet, qui Imperii feuda conſecuti eſſent. Summo jure & auſterius res agebantur, exutis feudo omnibus, qui abeſſent. *Omnes omnium Beneficiati, qui ſine bona voluntate dominorum domi remanſerunt, in feudis condemnantur.* In ea recenſione feudis ſuis ſpoliati ſunt Bremenſis, & Halberſtadienſis Epiſcopi, ipſi, non ipſorum Eccleſiæ; his enim perpetuo jure donata ea fuerant. *Regalia perſonis tantum abjudicata fuere, quia nec perſonis, ſed Eccleſiis perpetualiter a Principibus tradita ſunt.*

In Polonia anno 1374. pollicitus eſt Ludovicus Rex, nunquam ſe vel in Nobilium ædibus, vel in fundis Eccleſiæ hoſpitaturum; nunquam metatus, nuſquam procurationum jure uſurum: *Neceſſaria quoque noſtris pecuniis propriis volumus comparare.* Variæ itaque fuere metatus vices in Germania, & circumjacentibus Regnis.

VI. Quam æqua hæc, tam iniqua & truculenta erant, quæ Hiberni Nobiles in Eccleſias ſibi jura vindicabant, uno freti conſuetudinis & hoſpitalitatis obtentu. Eam contumeliam proſcripſit Concilium Caſſelenſe anno 1172. quod multa violente; multa prædatorie agerentur; cum importuniſſimæ interim ſervituti caritas prætexeretur (3). *Et ſpecialiter quod nec Reguli, nec Comites, nec aliqui potentes viri Hiberniæ, nec eorum filii cum familiis ſuis cibaria, & hoſpitalitates in territoriis Eccleſiaſticis ſecundum conſuetudinem exigant, nec amodo violenter exquirere præſumans; & quod de villis Eccleſiarum cibus ille deteſtabilis, qui quater in anno a vicinis Comitibus exigitur, de cetero nullatenus exigatur.*

VII. Non in Hibernia ſolum Magnates novis ſubinde vexationibus Eccleſias & Cœnobia fatigabant, hoſpitiique fuco hanc ſuam obtinebant rapacitatem. Anno 1233. Raymundus Comes Tololanus ſtatuta edidit, quibus has damnavit graſſationes: decrevitque Cuſtodes inſtituere, qui explorarent, ecqui tam atrociter in Eccleſias injurioſi eſſent (4). *Statuimus ne Barones, milites & alii homines noſtri, Abbatias, grangias, & alias domus Religioſas, nimia importunitate albergandi opprimere præſumant. Et ſi quis contra voluntatem Cuſtodum noſtrorum, quos in ſingulis domibus ad requiſitionem ipſarum ponemus ibi continue moraturos, qui jurati nobis ſuo miniſterio, auctoritate noſtra, hujuſmodi albergatores reprimant importunos, &c.* Anno 1238. Concilium Campiniacenſe laicos omnes excommunicatione perculit, qui utcunque vi expugnarent, ut in Eccleſiis & in Xenodochiis exciperentur, quod eo hoſpitalitatis ſive jure ſive pretextu tam diu jam complurimi abuterentur, ut ea maxime re ſummas ad anguſtias Eccleſiæ deveniſſent (5). *Quia pro certo nobis innotuit, quod per illicitas exactiones & angarias laicorum, quamplures Eccleſiæ, Hoſpitalia, & aliæ domus Religioſæ ad exinanitionem, ultimam devenerunt; excommunicamus omnem ſæcularem perſonam, quæ in Eccleſiis, vel Hoſpi-*

(1) Radevicus de Geſtis Frider. L. 2. c. 30. (2) L. 2. c. 12. (3) Can. 4.
(4) Conc. Gener. T. 12. p. 453. (5) Can. 3.

Digitized by Google

Hoſpitalibus, vel aliis Religioſis domibus vel perſonis, exactiones facere præſumpſerit violentas; vel non invitata invitis eorum Rectoribus ibidem hoſpitata fuerit præſumptive.

VIII. Non torquebantur hæc tela, niſi in Nobiles, aut Magnates, qui priſca abutebantur humanitate Hoſpitalitatis Eccleſiarum; qua proinde extruduntur; ut qui non alio quam voluntariæ Eccleſiarum largitatis ſtudio excepti aliquando fuiſſent. Longe alia & diverſa erat Regum ratio, quorum ſive metatus, ſive hoſpitium in Eccleſiis ſolidioribus ſulciebatur fundamentis, cum eas ipſimet aut extruxiſſent, aut dotaſſent, aut novis ditaſſent feudis, ex quibus jus iſtud ſua quaſi ſponte naſcebatur. In Obſervationibus nuper editæ B. Ludovici vitæ Gallicano idiomate, intextus eſt Catalogus hoſpitiorum B. Ludovici anno 1254. dum ab Aquis mortuis Luteriam repeteret. Ubique jus iſtud procurationum pecunia expreſſum eſt. Anicii triduo commoratus, primo die a Civitate, ſecundo ab Epiſcopo, tertio a Capitulo procuratus eſt. Apud Clarum montem in Alvernia procurationem accepit a Civitate, non ab Epiſcopo. Hoſpitatus eſt in Abbatiis S. Benedicti ad Ligerim, S. Mauri Foſſatenſis, & S. Dionyſii. Sueſſione procuratus eſt a Cœnobio S. Medardi, & Monialium; non a Civitate, non ab Epiſcopo, non a Capitulo. Alias ubique ab urbibus. Hinc patet eo jure uſos non eſſe Reges, nec in Eccleſiis Epiſcopalibus omnibus, nec in omnibus Cœnobiis; uſos eſſe in quibuſdam Capitulis; denique urbes peræque atque Eccleſias ei juri fuiſſe obnoxias. In Camera Computorum Pariſienſi varii ſeruntur eſſe rotuli, ita inſcripti, *Giſta, quæ domino Regi debentur*, quibus continentur nomina locorum, Cœnobiorum, Epiſcopatuum, & perſonarum, quibus jus iſtud imminebat procurandi Regis, & quo numero, & quo pretio.

IX. Quibus rebus omnibus illa maxime confirmatur ſententia, jus iſtud ſive hoſpitii, ſive procurationis Regum, innixum maxime fuiſſe largitioni Principum, qui variis feudis Eccleſias donaſſent. Inde erat enim, quod non omnibus tum Eccleſiis, tum Cœnobiis id oneris impoſitum eſſet, quod non in omnes tanta ſe Regum largitas effudiſſet. Inde erat quod & Cœnobiis, & Civitatibus quibuſdam imminerent, quibus nempe feuda aliqua a Principibus addita eſſent. Inde eſt quod anno 903. Berengarius Imperator in Italia Conſtitutionem promulgavit, in Conventu Epiſcopoporum & Procerum, qua ferebatur, ut iter agens Imperator ab Epiſcopis & Comitibus pro antiquo more procuraretur; ſed ſi quod Comitatus feudum decurſu temporis Epiſcopali accreſceret Eccleſiæ, tum vero & Comitis decreſcerent, & Epiſcopi augeſcerent expenſæ in excipiendo Imperatore (1). *Ut paſtus Imperatoris ab Epiſcopis & Comitibus ſecundum antiquam conſuetudinem ſolvatur. Quod ſi noſtro tempore fiſcus Comitialis in jus Eccleſiaſticum converſus eſt, augeatur ſtipendium Imperiale ab Eccleſia, juxta quod res publicæ fuerint minoratæ.* Cum & Comites ei oneri eſſent obnoxii, & tum Epiſcopi, tum Comites pro modo feudorum ſuorum plus minuſve facerent in procurando Principe ſumptum; hinc dilucidum eſt, totum hoc jus a feudis manaſſe, quæ his, illiſve dono Principum accumulata eſſent.

X. De ſolius porro Imperatoris epulo hic mentio habetur, *Ut paſtus Imperatoris, &c.* Quod de B. Ludovico diximus, ex eo idem ipſum exſculpitur, ſolos Reges, & ipſomet eo jure uſos. Ita huic juri diſſimillimum illud erat, de quo in Codice Theodoſii & Juſtiniani multa ſanciuntur. Hoc utebantur Imperatores, & Reges ipſimet, illo autem utriuſque Codicis nec Reges; nec Imperatores, ſed alii longe diverſi. Hoc feudis nitebatur Principum largitate conceſſis, nihil ejuſmodi de illo uſquam memoratur. Alii quandoque certe, quam ſummi Principes in Epiſcopalibus ædibus, & in Cœnobiis & diverſati fuerant & procurati: ſed conſideratiſſime tandem ſtatutum eſt, ut eo tumultu Eccleſiæ levarentur, nec aliis jam dehoneſtarentur hoſpitibus, ſolis Regibus & Imperatoribus excipiendis & procurandis inſuefactæ. Non liquet, an Fridericus I. illud pervicerit, ut Imperii Miniſtri & Officiales in ædibus Epiſcoporum hoſpitarentur. Quod enim ſupra narravit Radevicus, id ab illo quaſi ex abrupto reſponſum eſt, non diffinitum. Sed ſatis liquet, nec Pontificem, nec Epiſcopos Italiæ controverſiam feciſſe, quin ipſe quidem in ædibus Epiſcoporum hoſpitarentur: utque ei uni jus iſtud vindicarent, Conſtitutione uti potuiſ-

(1) Goldaſt. Conſt. Imp. T. 3. p. 300.

ſe Berengarii ſupra laudata.

XI. Exolevit autem uſus iſte metatus, ſive hoſpitii & procurationis, eo ipſo tempore, quo & militiæ, & iiſdem de cauſis. Utroque abſtinuerunt Reges, poſtquam decimæ & dona increbuere gratuita, & ordinaria, atque auctiora in dies hæc ſubſidia evaſere. Idque tanto pronius fuit in jure metatus, quod jam uſu receptum eſſet, ut auro redimeretur. Militia quoque quam hactenus Eccleſia ſubminiſtrabat, pecuniis redimi cœpit, atque ita demum omnes ejuſmodi exactiones in decimas & dona gratuita deſiere.

De Simonia.

CAPUT XLIX. *P.1. l. 3. c.14.*

De Simonia per quinque priora Eccleſiæ ſæcula.

I. Damnant Apoſtolici Canones ordinationes pretio aut favore factas.

II. III. Frequentiſſima penes Montaniſtas, Paulianiſtas & Arianos ſimonia.

IV. Docet Baſilius ex Sacramentorum diſpenſatione nihil pretii accipi poſſe, etiam poſt ea collata, etiam ad Xenodochiorum exstructionem.

V. Tum Ordines, tum ſacra & Eccleſiaſtica Officia venire vetat Concilium Chalcedonenſe.

VI. Objectio ſolvitur de Theodoſio Diacono in Actis hujus Concilii, qui ſpe opimioris Beneficii diutius militaverat in Eccleſia Alexandrina.

VII. Varia ſimoniæ exempla in Ordinationibus, Conſtantinopoli, Epheſi, Alexandriæ.

VIII. Frequentior in his illa erat urbibus, ubi & electiones Epiſcoporum, & ordinationes erant frequentiores.

IX. In Eccleſia Latina vetat Elvirenſis Synodus, ne quid poſthac in Baptiſmo detur.

X. Vetat tantum Gelaſius Papa, ne quid exigatur.

XI. Simoniæ purum eſt, quod pro Miſſæ ſacrificio datur, cum ea ſint hoſtiæ, quæ offeruntur.

XII. Etiam ubi offeruntur pecuniæ. Sententia Auguſtini.

XIII. Damnatur ab Hieronymo ſimonia favoris & obſequii.

XIV. Reſponſio Hieronymi ad duas ex Veteri Teſtamento objectiones.

XV. Doctrina Ambroſii.

I. PErgimus jam ad opes in Eccleſiam congeſtas, non ſine vitio & reprehenſione, atque adeo ab Eccleſia ipſa damnatas. Apertum eſt de Simonia ſermonem inſtitui. Ex Canonibus Apoſtolicis plus ſatis liquet, non extinctam fuiſſe cum Simone Mago ſimoniam, quæ illi & nomen debebat ſuum & natales. Damnantur in illis Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi, qui ſacram dignitatem pretio emerint, eademque pœna innodantur & Epiſcopi, qui manus illis impoſuerint, & qui flagitii utcumque conſortes fuerint (1). *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus per pecunias hanc obtinuerint dignitatem, dejiciatur & ipſe, & Ordinator ejus, & a communione abſcindatur, ſicut Simon Magus a Petro.* Majores tantum memorantur Ordines, quod minoribus necdum ſua ſatis dignitas conſtaret. Porro cum emi vetat Canon ſacras dignitates, ἀξίας; eo inſinuatur, non Ordinem tantum & Sacramentum divendi vetitum, ſed & Officium & Beneficium quodcunque Eccleſiaſticum. Cum denique Canone proximo damnatione eadem percellantur, qui ad ſacros hujuſmodi apices protrudi ſe poſſe ſperant gratia & poteſtate Magnatum, aut Magiſtratuum, altera nudatur ſimoniæ ſpecies, crebrior illa quidem, ſed non eo minus execrabilis. Pretio enim & mercede emitur, quidquid ſive pecunia, ſive favore comparatur, cum cœleſti tantum vacatione, cum virtutum ſuffragio, cum meritorum ſtipendiis comparanda ſint cœleſtium hæc bonorum ornamenta. *Si quis Epiſcopus ſæcularibus poteſtatibus uſus, Eccleſiam per ipſos obtineat, deponatur, & ſegregetur, & omnes qui illi communicant.* Maxima omnium his flagitiis indicitur pœna, ubi degradatio excommunicatione cumulatur. *Deponatur & ſegregetur.* Quo ſimoniæ declaratur enormitas. Alio enim Apoſtolico Canone prohibetur, ne bis vindicetur in idipſum, hoc eſt, ne uni ſceleri gemina infligatur pœna.

II. Cum in Concilio Antiocheno ſacra dignitate exauctoraretur Paulus Samoſatenus

(1) Can. 30. 31.

Digitized by Google

nus Antiochenæ civitatis Epiſcopus, venalis juriſdictio, & congeſti rerum ſacrarum diſtractione theſauri, probro & crimini dati ſunt. Ita enim Euſebius (1): *Cum antea pauper ac mendicus eſſet, nec ullas omnino facultates a parentibus relictas accepiſſet, aut artis ulsius exercitio ſibi comparaſſet: nunc ad incredibilem opulentiam pervenit, per ſcelera ac ſacrilegia, fratrumque concuſſiones; dum injuria affectos decipit, promittens quidem ſeſe illis accepta mercede opem laturum, fallens autem ipſos, & ex facilitate litigantium qui ut negotio liberentur, quidvis dare parati ſunt, lucrum inaniter captans, & pietatem quæſtum eſſe exiſtimans.* Alibi rurſus idem Euſebius (2) Apollonium illum fama celebratiſſimum inducit Montaniſtas inſectantem, qui ab iis omnibus dona & pecunias emungebant, quibus peſtilentiſſimæ doctrinæ ſuæ inſtillaſſent virus.

III. Sanctiſſimas quaſque & auguſtas dignitates demonſtrat Athanaſius promercales extitiſſe ſub Conſtantio Imperatore, qui ab Arianis faſcinatus Catholicos Epiſcopos loco movebat, ſubrogabat Arianos, non alio, quam opum & donorum ſuffragio commendatos (3). *Quiſquis fama opulentiæ notus erat, ad ſpem Epiſcopatus pro Chriſtiana Religione Arianiſmum profitebatur, &c. Nec quæſitum, ſi quis eſſet irreprehenſibilis: ſed ſi quis plus pecunia offerret, nomine Epiſcopi honorabatur.*

IV. Ad omnes Provinciæ ſuæ Epiſcopos Baſilius encyclicas dedit Epiſtolas, ut eos dedoceret, quod temere animo infixerant ſuo, jam ſimoniæ invidiam fieri illis non poſſe, qui pecunias non acciperent niſi poſt ordinationem celebratam, nec acciperent, niſi in ſanctiſſimos uſus expendendas, ut & reliquos Eccleſiæ proventus (4). *Feruntur quidam ex vobis, ab illis qui ordinantur, accipere pecuniam, idque quod pejus eſt, pietatis nomine palliare. Duplo namque puniendus venit, qui prætextu boni, quod malum eſt facis: tum quod operatur, quod bonum eſt; tum quod ad perficiendum peccatum, bono, ut dicitur, utitur cooperario.* Scitiſſime hic declarat Baſilius magnopere aberrare, qui ſperent crimen novo crimine levari, vel obumbrari poſſe. Si crimini enim datur dona Spiritus ſancti, quæ vere dona, & quidem inæſtimabilia ſunt, vili pretio addici; nova criminis exaggeratio eſt, has ſacrilegas hoſtias & profana ſacrificia aris admovere. Aberrabant rurſus turpiſſime, qui nihil pecuniæ accipi exiſtimabant, dummodo poſt ordinationem acciperetur. *Putant ſe nihil delinquere, quod non ante, ſed poſt manuum impoſitionem pecuniam accipiunt. At pecuniam accipere, accipere eſt, quandocunque fiat.* Tam poterant hæ pecuniarum largitiones gratuitæ non eſſe poſt ordinationem, atque ante. Ideo & hic proſcribuntur.

V. In Concilio Chalcedonenſi (5) depoſitionis et excommunicationis ſententia innodati ſunt, 1. qui non ſuperiores tantum, 2. ſed et qui minores Ordines pretio contulerint. 3. Sed & qui Officia ipſa Eccleſiæ, Oeconomos, Defenſores, & ejuſmodi alios pretio creaverint. 4. Quin & omnes quorum gratiæ & favori hæ donarentur Ordinationes. 5. Adde & ſequeſtres ipſos ac mediatores quæſtus turpiſſimi. Si Canon hic cum Apoſtolico ſuperius relato componatur, facile eluceſcet, quam latius in dies effunderetur ſimonia, cum novi Eccleſiæ Clericorum gradus, nova officia accederent. Sacris enim Ordinibus divina inſtitutione conſpicuis, minorum Ordinum officia arceſſere, & his rurſum accrevere officia alia non pauca, quæ Clericis majoribus & minoribus delegari poſſent. Sed cujus demum cunque generis forent hæc officia, qui ea ſibi pretio pararent, iis ſimoniæ labes injuſta eſt. Vix enim minores Ordines a majoribus hac quidem in parte ſejungi potuerant, cum & ipſi ad Altaris miniſterium referantur. Et rurſus vix ſegregari poterant Oeconomorum & Defenſorum officia a minoribus Ordinibus, cum & hæc officia ſint. Alibi oſtenſum eſt, Notarii & Defenſoris officia inter minores Ordines a Pontificibus Romanis collocata eſſe, ut neceſſaria in his Interſtitia ante ſervarentur, quam ad ſacros Ordines quiſquam admoveretur.

VI. Perlectus eſt in eodem Concilio Chalcedonenſi libellus ſupplex Theodori Diaconi, quo profitentur ipſemet annis ſe quindecim infatigata militia ſtipendia feciſſe in Clero, & in obſequio Eccleſiæ & Epiſcopi Alexandrini, pinguioris Beneficii ſpe ductum (6). *Siquidem videbar fructu multorum annorum fraudari militiæ meæ: ma-*

 Dia-

(1) Euſeb. l. 7. c. 3. (2) L. 5. c. 18. (3) Apolog. ad Conſt. (4) Ep. 76.
(5) Can. 2. (6) Act. 3.

jorem tamen honorem exiſtimans divini & venerabilis Myſterii miniſterium, quindecim annos in eodem Clero permanſi, ſperans & majorem honorem mereri.

Si qui hoc exemplo confidant, purgari poſſe & abſtergeri ſimoniæ maculam, ubi quis vel Eccleſiæ, vel Epiſcopo diutina præſtat obſequia, ſpe ineſcatus ſuperioris Ordinis vel Beneficii, ii vehementer allucinantur. Libellus enim hic eſt ſupplex Diaconi, non definitio Concilii: nec ſpei, aut facto Theodori Diaconi, vel aſſenſio acceſſit Concilii, vel auctoritas. Adde quod & Theodorus ille conteſtatur eum ſibi primarium ſcopum ob oculos verſatum fuiſſe, ut Altari miniſtraret, cui ſe totum devoviſſet, addixiſſetque, a quo ſtudio avocari ne inexpugnabili quidem potuiſſet odio Patriarchæ, a ſe alieniſſimi, & ſpem aſſurgendi altius ſuccidentis. *Majorem honorem exiſtimans divini & venerabilis Myſterii miniſterium.* Non erat Theodorus ipſius Archiepiſcopi ſpeciali obſequio devinctus. Nec enim id tuliſſet Dioſcorus tum Patriarcha Alexandrinus, alienato prorſus ab eo animo. Eccleſiæ & Altari affixus erat, nec inde reſiliiſſet, etſi nulla uſquam ſpe alia lactatus fuiſſet. Si hoc animo cum eſſet Theodorus, non neſcius tamen erat ſtatæ legis & vetuſtiſſimæ Eccleſiarum conſuetudinis, ut in diſpenſatione Ordinum, vel Beneficiorum, ſeniores ſemper Clerici anteponantur junioribus: unde & ipſe poſſet lapſu temporis ſublimius ad aliquod culmen vocari: nihil hic eſt proculdubio, cui ſimoniæ ſuſpicio aſpergi poſſet. Eſt enim communis ſimoniæ invidia danti, & accipienti. Non poteſt autem niſi quis valde inſaniat, ſimoniæ inſimulari Eccleſia, ubi Ordines & Beneficia iis potiſſimum hortatur conferri, qui diutius & ſtrenuius in Clero militarint. Ergo nec iis oblini poteſt ſimoniæ vel labecula, qui una maxime ſacri miniſterii admiratione & caritate altari ſerviunt diutiſſime: ſed & qui tamen non poſſunt non advertere, qui poſſit fructus ex hoc diuturno obſequio exiſtere. Compertiſſimum eſt Eccleſiæ miniſterii ſacri mercedem ſempiternam in cœleſti gloria eſſe deſponſam, & ei tamen ipſa ſapientiſſime temporales aliquos ingerit fructus. Ita & his Clericis propoſitum eſt ſuis obſequiis Deum demereri, & ejus ſibi gratiæ gloriæque opes accervare: at ubi præter fas probro & contumelia afficiuntur, jure ſuo meritoque conqueri poſſunt, præter ſtatas Eccleſiæ leges, & Ordinationum ſtatuta ſecum agi.

VII. Ab Epiſcopis Conſtantinopolitanis ſuſpicati ſunt nonnulli, aliquid pecuniæ exigi ſolitum, quaſi jure ſuo, cum Epiſcopos ordinarent. Ejuſdem ſceleris reus factus eſt Ibas Epiſcopus Edeſſenus. *Adhuc & de Ordinationibus accipiat.* Neminem præterit, quamlibet Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ rudem, perrexiſſe Chryſoſtomum in Aſiam, Epheſique abdicaſſe Epiſcopos ejus Exarchatus compluſculos, quod ſimoniace ordinati fuiſſent. In quo argumenti ſatis eſt, ut negemus ſimoniam tum certe in Eccleſiam Conſtantinopolitanam irrepſiſſe. At ubi Concilium Chalcedonenſe Epiſcopo Conſtantinopolitano tres minores Exarchatus ſubjecit: tum Ancyranus Epiſcopus, Galatiæ primæ Metropolitanus, conteſtatus eſt, non abnuere ſe, quin ab Epiſcopo Conſtantinopolitano ordinaretur, dum iis poſthac abſtineretur exactionibus, quibus Eccleſiæ miram ad inopiam adigebantur (1). *Rogo, ut civitates pro ordinationibus non ſolvant. Si enim non in civitatibus hi, qui eliguntur a civitate, ordinantur, a Synodo Provinciæ comprobati, ſolvuntur ſubſtantiæ. Et hoc probatum habeo; qui pro eo qui ante me fuit, multa reddidi debita.* Tum Philippus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Presbyter, ne ſibi Eccleſiæque deeſſet ſuæ, reſpondit, Jam per Leges & Canones has conſuetudines peremptas fuiſſe: alludens forſan ad Canones tum jam editos in Concilio ipſo Chalcedonenſi. *Ex Canone hoc interemptum eſt. Legibus & Canonibus hæc ſublata ſunt. Altaria munda ſunt.* Peccatum ibi ergo ante fuerat, eique morbo medicinam fecerat Concilium Chalcedonenſe. Nec immunior hujus vitii Epheſus, ubi Antoninus Archiepiſcopus Epheſinus illos ordinaverat Epiſcopos, quos Chryſoſtomus ſacro gradu ejecit, juſſis Antonini hæredibus, aurum ut illis reſtituerent, quo hanc infamiam ſibi pepererant, confeſſi illud ſe corraſiſſe ex conjugum ſuarum muliebri mundo. *Saltem aurum quod dedimus recipiamus. Nam uxorum noſtrarum quædam dedimus vaſa.* Inſtantiſſime ab Iſidoro Peluſiota commonitus eſt Cyrillus Archiepiſcopus Alexandrinus, ut ne humanitatem amplius, ne comminationes quidem adhiberet,

(r) Conc. Chalc. Act. 16.

beret, ſed dira quæque Eccleſiæ tela intorqueret in Martinianum, qui ſemel Alexandriam profectus, & vacuus inde ſecedens, rurſus illuc commigraverat, auro ſuffarcinatus, quo Epiſcopalem emeret dignitatem (1). *Martinianus nuper aurum Alexandriam præmiſit, Epiſcopatum aucupans.*

VIII. Hinc facile odoramur Imperatoriis civitatibus poriſſimum, & Patriarchalibus Eccleſiis inſidiatam eſſe ſimoniam, quod ibi nimirum frequentiores eſſent Epiſcopatuum conceſſiones, electiones, ordinationes, ubi in auro plus eſſet ponderis & momenti, quam in Legibus, in Canonicis regulis, in merito teſtatiſſimo. Sed & Principum Miniſtri emungere aliquid nummorum voluerunt a Præſulibus, quos ab Imperatore confirmari opus eſſet. Qui apud Theodoſium Juniorem gratiæ palmam obtinebat Chryſaphius, is a Patriarcha Flaviano aurum flagitavit, quo eminentiſſimæ Dignitatis compos fieret. Flavianus vaſa ſacra ad eum miſit, quæ ſine flagitio ne contrectare quidem poſſet: eo admonens, res Eccleſiæ omnes tam Deo ſacras eſſe, & tam non poſſe ad profanos uſus converti, quam hoſtias ſacras, & vaſa ipſa ſacrificii incruenti. Audiendus hic Evagrius (2): *Flavianus Chryſaphyo aurum pro ejus ad Epiſcopatum ordinatione poſtulanti, ſacra Eccleſiæ vaſa, quo eum confunderet, miſit.* Charo ea Flaviano ſtetit conſtantia. Exaſperatus enim Chryſaphius, eas illi conſcivit procellas perſecutionum, quibus exagitatus Epheſino tandem latrocinio interemptus eſt. At ſi ceſſiſſet, januam forſan aperuiſſet fœdiſſimæ conſuetudini, & Ordinum nundinationi, & quacunque demum vita claruiſſet, non eam martyrii laurea illuſtraſſet.

IX. Adeunda jam nobis Eccleſia Latina eſt, ubi Concilium Eliberitanum expungi voluit vetuſtam conſuetudinem, nummos in ærarium Eccleſiæ coniiciendi, ubi quis baptizabatur (3). *Emendari placuit, ut hi qui baptizantur, ut fieri ſolebat, nummos in concham non mittant, ne Sacerdos, quod gratis accepit, pretio diſtrahere videatur.* Gratuita hæc fuiſſe dona, ſuadet & ſæculi tum purioris diſciplina, & ipſa in gazophylacium nummorum conjectio. Itaque nec umbram ſimoniæ ſuſpicari fas eſt. Sed annorum lapſu quæ libera fuerant dona, jam evadunt perſæpe neceſſaria. Ipſa enim conſuetudo inoleſcit in legem. Qui diu donari aſſueverunt, jam quaſi jure res debeatur, videntur exigere. Ita uſus ab origine innoxius, ſenſim & inopinato fit ſimoniacus, atque adeo a Conciliis abolendus, ſi vel maxime aliis ex fontibus Clero affluat, quo ſuſtentetur.

Nec ſecus in Eccleſia Græca tempore ipſo B. Gregorii Nazianzeni. Inſulſo eo prætextu pauperes baptiſmum procraſtinabant, quod ad manum non eſſet, quod Eccleſiæ offerrent in lavacro (4). *Turpe eſt dicere, Ubi eſt munus, quod propter baptiſmum offeram? Ubi ea, quæ ad initiatores meos excipiendos referuntur?* Reſpondet Nazianzenus, unum deſiderari munus, quo ſemetipſos Deo offerant, Presbyteroſque morum ſuorum pietate alant. *Teipſum offer, honeſta & laudabili vita me ale.* Ita ergo res comparatæ erant. Eccleſia nihil ipſa quidem exigebat: at tenuiores vix perſuadere ſibi poterant, non neceſſario & paſcendum ſibi, & munerandum eſſe Miniſtrum Baptiſmi. Simoniæ ne tantilla quidem hic ſuſpicio Nazianzeno. Et tamen cupiebat ille dona ea aboleri.

X. Prohibebat & Gelaſius Papa, nequid exigeretur pro Baptiſmo, & Confirmatione, ne eo alienarentur homines ab his ſacramentis (5). *Baptizandis, conſignandiſque fidelibus Sacerdotes pretia nulla præfigant, nec illationibus quibuſlibet impoſitis, exagitare cupiant renaſcentes, quoniam quod gratis accepimus, gratis dare mandamur. Et ideo nihil a prædictis exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione revocati, redemptionis ſuæ cauſas adire deſpiciant.* Summovebant Eliberini Patres voluntaria etiam dona. Gelaſius liberas hoſtias, & ſpontaneas non aufert oblationes, exigi vetat.

XI. Jam ſi ad incruentum progrediamur ſacrificium, nemini unquam in mentem venit, ſimoniæ infamiam aſpergere iis oblationibus, quas ſponte offerunt ii, pro quibus cœleſtis Hoſtia immolatur. Quin ſupra a ſanctis Patribus excitabantur fideles ad offerendum, eorum qui obtuliſſent nomina palam recitabantur, quod eodem recidit, ac ſi dicatur pro illis ſpecialiter litatum fuiſſe, denique ipſius oblationis ſuæ parte aliqua conſecrata in ſupercœleſtem hoſtiam reficiebantur, reliqua in Cleri & pauperum ſu-

(1) *L.* 2. Ep. 127. (2) L. 2. c. 2. (3) Can. 48. (4) Or. 40. (5) Ep. 9.

Digitized by Google

ſuſtentationem conſumenda. Prompta eſt autem & obvia hujus diſcriminis ratio: quod voce ipſa naturæ, & lege Religionis cogantur fideles offerre Sacerdotibus, quod pro ipſis offeratur Deo, vel ad eluenda delicta, vel gratiis referendis, vel novis beneficiis exorandis. Itaque ſacramenta quidem alia nullo pretio diſpenſanda ſunt, cum gratiæ eaſint, nec ullo poſſint pretio æſtimari. At offerenda hoſtia Deo a ſacerdote pro populo, prius a populo ipſi offerenda eſt ſacerdoti. Offert enim Deo ipſe populus, & pro ſeipſo fidelis quiſque, ſed per ſacerdotem. In Concilio Carthaginenſi IV. ſtatutum eſt, ut Pœnitentium, quos ante reconciliationem mors intercepiſſet, oblationes admitterentur, & pro eis ſacrificium incruentum celebraretur (1). *Memoria eorum orationibus & oblationibus commendetur.*

XII. Pro mortuis offerri ſolitum ait Auguſtinus, non ſolum, quo ad altare ſacra fierent, ſed & quo pauperes alerentur, adeoque & pecuniam. Modicos ſane hos ſumptus eſſe vult ſanctus Pater, & pecuniam in pauperes ex tempore erogari. Sed tum quidem temporis poterant fere pauperes inter Beneficiarios recenſeri; poterant & Clerici, paupertatis jure complures, pecuniæ hujus participes fieri; denique oblationes ceteræ omnes, principis hoſtiæ veluti comites erant, quæ in Euchariſtiam conſecrabatur, uti & in ſacris Moſaicis immolandæ hoſtiæ accedebant compluſculæ oblationes aliæ, vinum, panis, oleum, thus, quibus ex omnibus unius hoſtiæ perfectio, atque abſolutio conſurgebat. En ipſa Auguſtini verba (2): *Oblationes pro ſpiritibus dormientium, quas vere aliquid adjuvare credendum eſt, ſuper ipſas memorias non ſint ſumptuoſæ, atque omnibus petentibus ſine typho, & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed ſi quis pro Religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præſenti pauperibus eroget. Ita nec deſerere videbuntur memorias ſuorum, quod poteſt gignere non levem cordis dolorem; & id celebrabitur in Eccleſia, quod pie & honeſte celebrabitur.* His ſane verbis, *aliquid pecuniæ offerre*, non obſcure declaratur, pecuniam ipſam, quæ offerebatur, hoſtiam vere & oblationem habitam fuiſſe, eam videlicet hoſtiæ totius partem, quæ a ſacerdotibus abſumebatur.

XIII. Ab Ordinationibus quam exularet ſimonia declarat Tertullianus in Apologetico: *Præſident probati quique Seniores, honorem iſtum non pretio, ſed teſtimonio adepti; neque enim pretio ulla res Dei conſtat.* Sed non ſemper eam retinuere Clerici abſtinentiam pecuniæ & donorum. Iraſcitur Hieronymus Epiſcopis, qui ordines, vel Beneficia iis conferunt, qui ſibi a Magnatibus commendati fuere, vel quorum deliniti fuere obſequiis (3). *Quidam Pontifices divitum obediunt juſſioni, quodque his pejus eſt, illis Clericatus donant gradum, quorum ſunt obſequiis deliniti.* Quam pie, tam valide & alibi in eos efferveſcit, qui in ſanctiſſimis Dignitatibus conferendis; abduci ſe ſinunt & pellici, vel precibus mulierculaurm, vel terrenis cupiditatibus, vel obſequiis hominum, doctrinæ, & virtutum omnibus præſidiis deſtitutorum (4). *Cernimus plurimos hanc rem Beneficium facere, ut non quærant eos in Eccleſia columnas erigere, quos plus cognoſcunt Eccleſiæ prodeſſe, ſed quos vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel pro quibus majorum quiſpiam rogaverit, & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt.* Nec injuria Hieronymus conglomerat has omnes vel Ordinum, vel Beneficiorum conferendorum perverſitates. Nam & pecunia, & munera, & obſequia, & Magnatum amor & favores, inſtrumenta ſunt avaritiæ & cupiditatum, & his quidquid comparatur, pretio ſui generis aliquo comparatur, & ea, etſi diverſa, nundinatio tamen eſt. Quocunque modo, ita dare, & accipere, ſimoniacum eſt. Unde Chryſoſtomus (5). *Cogita quidquid acciderit Simoni. Quid enim refert, ſi non das pecuniam, ſed pecuniæ loco adularis, ſubornas, multa machinaris? Pecunia tua tecum ſit in perditionem, ad illum dictum eſt. Et his dicitur, Ambitio tua tecum ſit in perditionem; quoniam putaſti ambitu humano poſſideri donum Dei.*

XIV. Objicit ſibi alibi Hieronymus exemplum Saulis, qui munuſculo ante ſibi aliquo demerendum eſſe Samuelem animo præſumebat, quam eum conſuleret. Uxor quoque Jeroboami Regis muneribus aggreſſa eſt Achiam Prophetam, ut filii ſanationem

(1) Can 79. (2) Ep. 64. (3) Adverſ. Jovin. l. 1. (4) In Iſ. c. 57.
(5) Hom. 3. in Acta.

Digitized by Google

nem impetraret. Reſpondet autem ſanctus Pater, Iſraelitas ad Gentilium vates & oracula frequenter adiiſſe, & hac exinde ſtultiſſima perſuaſione occupari potuiſſe, tam veri Dei, quam dæmonum vates inacceſſos fore, niſi munera aditum panderent. Non legitur porro Samuel quidquam a Saule accepiſſe, quin immo & tecto illum, & epulo excepiſſe (1). *Non enim ſcriptum eſt, quod Samuel acceperit, aut quod illi obtulerint, quin potius a Propheta paſcuntur, & invitantur ad prandium.* Similiter & Michæas non dona tantum repudiavit Reginæ, ſed & magna eam verborum aſperitate caſtigavit, filiique prænuntiavit interitum. *Dicitur, quid illa portaverit, & tamen Propheta non ſcribitur accepiſſe, quippe sum sorripuerit eam, & venturum luctum prædixerit.* Ignoſcendum denique cenſet Hieronymus fore, ſi quinque tantum obolorum dona eſſent, ut Saulis. *Et noſtri igitur Sacerdotes, utinam non pretia villarum, ſed quinque obolos acciperent.* Narrat idem alibi in vita B. Hilarionis, nihil unquam muneris ab eo admiſſum fuiſſe, cum paſſim ingererentur dona ab iis, quos ſanitati reddiderat; ne pari ſe cum Gieſi & Simone damnationis vinculo coníringeret.

XV. Univerſim æſtimat Ambroſius, Sacramenta tanti eſſe pretii, ut dari poſſint; emi vendique non poſſint: gratiæ enim ſunt, non merces: aut cœleſtes merces, cœleſtibus tantum virtutibus comparandæ (2). *Non enim pretio taxatur Dei gratia: nec in Sacramentis lucrum quæritur, ſed obſequium Sacerdotis. Habes Domini præceptum, vatis exemplum, gratis accipere, gratis dare: nes vendsre myſterium, seu offerre.* Luculenter autem idem ipſe Prælatos admonet, ut non ſuis tantum, ſed & Miniſtrorum manibus munera excutiant, Eliſæi Prophetæ exemplo. *Non tamen ſatis eſt, ſi lucrum ipſe non quæras: familiæ tuæ quoque cohibendæ ſunt manus, nec hos ſolum expoſsitur, ut te ſolum caſtum immaculatumque cuſtodias. Non enim dixit Apoſtolus, Te ſolum, ſed teipſum caſtum cuſtodias. Quæritur ergo non ſolum sua ab hujuſmodi nundinis, ſed etiam domus tuæ caſtitas.* Et infra: *Si te fefellerit ſervulus, prophetiso deprehenſus repudietur exemplo.* Inexorabilis hæc Ambroſii inclementia in ejiciendis ſervis, qui furtivo munuſculo manus ſuas, domini famam, ſacramenti ſanctimoniam contaminaverint, utriuſque Teſtamenti paginis approbatur. Inexpiabile enim in his comperitur ſimoniæ crimen in Gieſi & in Simone: *Inexpiabilis eſt enim venditi culpa Myſterii.* Sed & in poſteros traducitur ſervi vindicta ſimoniaci: *Et gratiæ vindicta cœleſtis in poſteros tranſit.* Eum denique finem fructumque conſequitur ſimoniacorum avaritia, ut acervos ſibi congerat iniquitatum & pœnarum. *Non tam patrimonium facultatum, quam theſaurum criminum songregarunt, æterno ſupplicio, & brevi fructu.*

CAPUT L. *P. 2. l. 3. c. 9.*

De Simonia in profitenda Religione, ab anno Chriſti quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. II. Variæ Conſtitutiones Regularum Monaſticarum S. Benedicti, S. Cæſarii, Tetradii, S. Iſidori, S. Fructuoſi, de partiendis a Monacho profitente terrenis ſuis bonis.

III. Aliæ alia præsipiunt, ut detur pauperibus, Monaſterio, proximis. Sed omnes conſentiunt, ne quid pro Monaſterio exigatur. Ne finit quidem B. Fructuoſus, ut quidquam gratis detur.

IV. Vetat Gregorius quidquam exigi a Virginibus, quas conſesrationis velo donat Epiſsopus.

V. Omnia tunc Cœnobia a conditoribus idonea dote inſtruebantur, accedebant & frequentes oblationes, dona ingentia.

VI. VII. Plerique in profitendo ſponte ſua res ſuas magna ex parte Cœnobio addicebant.

VIII. Ex Auguſtino rurſus id probatur, somplures ante profeſſionem ſua Monaſterio disaſſe.

IX. Fundatores autem latiſſima & opima prædia donaſſe.

X. Cum hæreditates adire ſemper tum poſſent Monachi, & Moniales, difficile non erat a profitentibus nihil exigi.

XI. Nummorum aliquid corrogabant tenuiores virgunculæ, quod in profitendo offerrent.

I. II. EX Regula B. Benedicti conſtat, ab adultis Religionem profitentibus,

(1) In Mich. c. 3. (2) In Luc. L. 4. c. 44.

tibus, moris fuiſſe nihil exigi, nihil renui. *Res ſi quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut conferat Monaſterio.* Quoad impuberes autem ditiores, ſacramento adigebantur proximi, ne quid illis darent proprie & privatim habendum: ſi quid largiri cuperent, Monaſterio largirentur. *Si aliquid offerre volunt in eleemoſynam Monaſterio, &c.* Denique nec tenuiſſimorum filii rejiciebantur (1). *Qui vero ex toto nihil habent, ſimpliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium ſuum coram teſtibus.*

Hortatur Regula Tetradii, ut Religioſum amplexaturi propoſitum, ſua diſtrahant omnia, & pauperibus erogent, ut perfectionis ſectatoribus in Evangelio præcipitur (2). *Chartas venditionis faciat, ſicut Dominus præcepit, Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, &c.* Si Evangelico ei mandato accomodare ſe refugiant, optio illis ſit, ut ſua vel Monaſterio, vel proximis dimittant (3). *Si non vult vendere, donationis chartas aut parentibus, aut Monaſterio faciat.*

Regula B. Cæſarii vendi, aut dari præcipit, (4) nec exprimit quibus detur. At Magiſtri Regula confeſtim vendi, & dari hortatur omnia pauperibus, convenienter Chriſti verbis. Si proximi autem, vel terrenarum opum cupidiores, vel reliquis conſulentes filiis, ab hoc abhorreant perfectionis præcepto; conſilio clementiori illos impertit Auctor Regulæ, & ad eorum patientiam magis temperato, ut portionem ſubſtantiæ, quæ profitentis propria eſt, partiantur inter carnales fratres, & Monaſterium, & pauperes (5). *Quid ſi forte propter immunitatem divitiarum, vel amorem nutritæ domi familiæ, gravis & minus dulcis hæc divina præceptio convenit, audite Regula noſtra a Patribus ſalubre ſtatutum conſilium, De portione ejus tres fiant portiones.*

B. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis integrum eſſe vult profitenti, ut vel pauperibus ſua largiatur, vel Monaſteria. *Omnia ſua primum aut indigentibus dividant, aut Monaſterio conferant.* At beatus Fructuoſus Braccharenſis Epiſcopus expertus Monachos, qui ſua Monaſterio tradidiſſent, in quo profitebantur, inde anſam captare reſiliendi e clauſtris, & repetendi quod dediſſent, conſtituit nihil omnino accipi a profitentibus, nec ante ad profeſſionem quemquam admitti, quam ſua pauperibus omnia erogaſſet (6). *Comperimus, per minus cauta Monaſteria, qui cum facultaticulis ſuis ingreſſi ſunt, &c. Nihil de priſtinis facultatibus ſuis, in eundem locum, ubi ingredi ſe petit Monaſterium, vel ad unum nummum recipiatur, ſed & ipſe manu ſua cuncta pauperibus eroget,* &c. Quæ verba videri poſſunt ex Caſſiano decerpta (7).

XIII. Ex his omnibus porro Regulis dilucidum eſt. 1. Illud primo conſilium inſuſurratum fuiſſe profitentibus Religionem, vel eorum cognatis, ut Evangelicæ obſequerentur præceptioni, & venderent, darentque pauperibus vel hæreditates ſuas, vel eam paternæ hæreditatis portionem, quæ ſibi obveniret. 2. Si Profitentes, vel eorum proximi ſubalieno eſſent ab hac præceptione animo, & donare cuperent aliquid Monaſterio, ſuadebatur, ut ſua cognatis, Cœnobio & pauperibus dividerent. 3. Unus fuit Fructuoſus, qui ſpontanea Profitentium dona aſpernatus ſit. 4. At manifeſtiſſime & conſtantiſſime illud hic tenetur, omnium conſenſu Regularum & Cœnobiorum confirmatum, nihil ut a Profitentibus exigatur.

IV. Vetuſtiſſimam in Sardinia reſtituit Gregorius Magnus conſuetudinem, ubi ad Archiepiſcopum Calaritanum ſcribens, vetuit ne quid acciperet ab iis Virginibus, quas ſolemni velo conſecraret (8). *De ordinationibus vero, vel de nuptiis Clericorum, aut de iis quæ velentur virginibus, nullus, ut tunc fieri dicitur, quidquam præmii præſumat accipere. Niſi quippiam ſua ſponte offerre maluerint.* Non prohibet ſpontanea admitti oblationes.

V. Sed illud diligenter obſervandum, non eſſe paſſum Gregorium Cœnobia fundari ulla, quæ non probe dotarentur. Epiſcopo Neapolitano per litteras mandavit, (9) ut Capellam Monaſterii virginum\ab opulenta Matrona fundari conſecraret, dum ratum eſſet Matronæ teſtamentum; tertia parte bonorum ejus, ut illa jubebat, reapſe adjiceretur Cœnobio; ac oblationes, aliæque largitiones omnes eidem cederent, nec ad earum partem ullam Epiſcopus, vel Clerus venirent. Quoad Monachorum Cœnobia, ad Archiepiſcopum Ravennatem idem reſcripſit Gregorius, ne eorum reditus

(1) Cap. 58. 59. (2) Cap 1. (3) Cap. 4. (4) Cap. 9. (5) Cap 4. (6) Cap. 18.
(7) L. 4. c. 4. (8) L. 3. Ep. 24. (9) L. 2. Ep. 59.

tus a Clericis arrodi ſineret; nec Cœnobium condi ineret, niſi idonea redituum ante copia eſſet adſignata (1). *Si tamen talia loca ſunt, ut ſit unde ibi ſubſiſtere valeant*. Ita facile abſtinebant Cœnobia, ut ne quid a Profitentibus exigerent. Extruxerat ipſe Gregorius jam inde ab exordio converſionis ſuæ ſex Monaſteria in Sicilia, quibus tantum agrorum proventuumque contulerat, ut nullo vitæ ſubſidiu Monachi indigerent (2). *Quibus tantum prædiorum contulit, quantum poſſet ad victum quotidianum Deo illic militantium ſine indigentia ſuffragari*. Ita Joannes Diaconus in ejus vita.

Ubi Apoſtolicô Throno potitus eſt, conqueſtus eſt Gregorius idem ad Abbatem Joannem, quod non eo quo par eſſet ſtudio Monachi ejus in lectiones ſe divinas immergerent, cum abundarent eis ex ſpontaneis Laicorum oblationibus alimenta (3). *Conſiderare neceſſe eſt, quantum peccatum eſt, ut ex aliena oblatione Deus vobis alimoniam tranſmiſerit, & vos mandata Dei diſcere negligatis*. Nec temere tamen conjicimus, ex novis in dies Gregorii largitionibus, complurium reditus Monaſteriorum exuberaſſe. Cum a Nobilibus enim & prædivitibus ille accepiſſet triginta auri pondo ad redimendos captivos, mediam ejus pecuniæ partem diſpenſavit Monialibus Romanis ter mille, quibus non erant ſæviente hyeme veſtes, quibus noctu cubantes operirentur. Quanquam enim annis ſingulis octoginta libras dono acciperent ab Apoſtolica Camera, non tamen inde ſatis proviſum eſſe poterat tanto examini ſanctiſſimarum Monialium, quarum jejuniis & precibus, ceu tutiſſimo propugnaculo Romana civitas muniebatur adverſus enſes Longebardorum (4). *Non juxta notitiam, quæ diſpenſantur, tria millia reperiuntur. Et quidem de ſancti Petri Apoſtolorum Principis rebus octoginta annuas libras accipiunt: Sed ad tantam multitudinem iſta quid ſunt? maxime in hac urbe, ubi omnia gravi pretio emuntur. Harum vero talis vita eſt, atque in tantam lacrymis & abſtinentia diſtricta, ut credamus, quia ſi ipſæ non eſſent, nullus noſtrum jam per tot annos in loco hoc ſubſiſtere inter Longobardorum gladios potuiſſet*.

Suo in Sicilia Nuntio præcepit idem Gregorius, ut Cœnobio conſignari curaret omnes Monialium copias, quæ in illud contruſæ fuerant, ut carnalem lapſum pœnitentiæ lacrymis eluerent. Ut cui earum alendarum, fovendarumque onus & cura mandabatur, ei cederent & earum facultates (5). *Donationem ancillæ Dei, quæ lapſa eſt, & in Monaſterio data, omni poſtpoſita tarditate reſtitue, quatenus ipſe locus rerum ejus ſtipendia habeat, qui ejus ſollicitudinis labores portat. Sed & quidquid ab aliis ex ejus ſubſtantia tenetur, recollige, & Monaſterio præfato trade*. Cum alius quiſpiam in Monaſterium ſemet ipſe abdidiſſet, ut Scripturarum divinarum lectioni totum ſe dederet, voluit Gregorius, ut ex ejus patrimonio ſumptus ad ejus ſuſtentationem decerperentur, ut qui manibus operari non poſſet (6). *Cui vix potui imponere, ut expenſas eidem Virigantino in Monaſterio, quo lectioni vacat, & laborare non poteſt, parum aliquid de ſubſtantia matris ſuæ dare debuiſſet*. Non ergo diſplicebant Gregorio pecuniariæ penſiones Monachorum, qui ſe opere manuum non ſuſtentant.

Docet & alibi fuiſſe Monaſteria nulla dote inſtructa, & quæ id quoque palam profitebantur, nullos a ſe fundos poſſideri. Id genus fuit Cœnobium ſanctiſſimi viri Iſaaci, qui oblatos ſibi agros repudiavit, & Monachis ſuis necdum tantæ abdicationis patientibus reſpondit, Monachi nomine exuendum, qui terrenas poſſeſſiones concupiſcat (7). *Monachus, qui in terra poſſeſſiones quærit, Monachus non eſt*. Sed ejus ordinis rariſſima erant Cœnobia, & ſatis ſuperque Gregorius ipſe teſtatus eſt, quam vehementer cuperet, ut copioſe dotarentur Cœnobia Virginum, ne rei temporalis inopia, & inopiæ comes ſollicitudo ſpiritalem peſſumdarent diſciplinam. A terrenis cupiditatibus alieniſſimo erat ſanctiſſimus Pontifex animo, & ſollicite tamen ipſemet adlaborabat, ut iis fruerentur Cœnobia hæreditatibus, quæ ſibi Monachorum ſuorum morte obveniſſent. Candidus Abbas Monaſterii Romæ poſiti, & miles neſcio quis frater Monachi in ejus Cœnobio mortui, de hujus bonis judicio contendebant: ſuas partes interpoſuit Gregorius, ut concordia litem componerent, concordiæ ſive tranſactioni robur ipſe addidit ſua confirmatione

(1) L. 6. Ep. 40. L. 7. c. 6. (2) L. 5. c. 4. (3) L. 2. Ind. 11. Ep. 3. (4) L. 6. Ep. 23. (5) L. 1. Ep. 41. (6) L. 7. Ep. 1. (7) Dialog. l. 3. c. 14.

ne (1). *Cum noſtro quoque conſenſu commoda tranſactionis pagina interveniente, deciſa eſt cauſa.* Exigebantur ergo tunc patrocinante Canonum & Legum auctoritate, a Monachorum & Monialium cognatis, non munera & pecuniæ ad Profeſſionem, ſed hæreditates ipſæ, ſive ſuperſtites eſſent, ſive fato jam ſuo abrepti eſſent, qui in Cœnobio profeſſi erant.

VI. Præter reditus Monaſterio ex agris & fundis dotalibus emergentes, præter oblationes, præter extraordinarias erogationes, illud quoque accedebat, quod plerique Profitentium ſuo ex cenſu ſtatim inferebant Monaſterio. Id jam manifeſtum fecimus ex antedictis, ſed & illud rurſum firmari poteſt ex ea tum frequenti, & neceſſaria cautione, qua utebantur, ne inſoleſcerent ſupra alios ii, qui ſoli aliquid contuliſſent. Objurgabat ex ſuis aliquos B. Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, graviterque admonebat, tutius & conducibilius fuiſſe, ſuas ut quiſque opes in ſæculo modeſte & temperanter retineret, quam ut de iis Monaſterio collatis fœdiſſima jactantia intumeſceret (2). *Qui aliquid habentes in ſæculo convertuntur, non extollantur, ſi de ſuis facultatibus quodcunque Monaſterio contulerunt: ſed potius timeant, ne per hæc in ſuperbiam labantur.*

VII. Iiſdem jam olim Auguſtinus monitis Moniales inſtruxerat, inaniter eas ſua pauperibus erogaſſe, ſi ex contemptu, quam ex ipſa poſſeſſione divitiarum inſolentius ſuperbirent (3). *Quid prodeſt diſpergere dando pauperibus, & pauperem fieri, ſi anima miſera ſuperbior efficiatur contemnendo, quam fuerat poſſidendo?*

VIII. Sed ex eodem ſanctiſſimo Patre aperte declaratur, quæ Monaſticam amplecterentur inſtitutionem, eas ſe totas, hoc eſt, non ſe tantum, ſed & una res ſuas Deo, Cœnobio & pauperibus dicaſſe (4). *Quæ aliquid habebant in ſæculo, quando ingreſſæ ſunt Monaſterium, libenter velint illud eſſe commune.* Quid apertius? quod proprie prius & ſingulæ poſſidebant, poſſidebant poſtea univerſæ in commune. Admittebantur pari hilaritate, & quibus nihil prorſus rei erat: ſed hæc ipſa divitum largitas id præſtabat, ut & pauperes admitti, alique poſſent.

IX. Ideo & idem alibi Doctor ſanctiſſimus ait, juxta Pſalmos Davidis, ſuper cedros Libani tunc nidulari aviculas, cum ruſtici, opifices, mendici, Monaſticæ ſe vitæ devovent in iis Cœnobiis, quæ conſtruxit ſæcularium virorum opulentia, ædes, hortos, latifundia ſua largentium (5). *Etenim cedri Libani nobiles, & divites, & excelſi hujus ſæculi, quoniam cum timore audiunt, Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem; attendunt res ſuas, villas ſuas, & omnes ſuperfluas copias, quibus videntur excelſi, & præbent illas ſervis Dei, dant agros, dant hortos, ædificant Eccleſias, Monaſteria, colligunt paſſeres, ut in cedris Libani nidificent. Attendite totam terram, ſi non ita eſt.* Jam inde ergo ab ævo Auguſtini, hoc eſt, exeunte quarto, & ineunte ſæculo quinto, horti, palatia, prædia, immenſæ Procerum Romanorum opes devenerant in manus pauperum, paupertatis Evangelicæ ſectatorum. Non occludebantur pauperibus fores Monaſteriorum, quæ pauperibus excipiendis opulentiſſimi quique fundaſſent. *Minuti hujus ſæculi, paſſeres videntur. Quid magnum dimiſerunt? Alius ſe convertit, dimiſit cellam patris ſui inopem, vix unum lectum, & unam arcam. Covertit ſe tamen, factus eſt paſſer, &c.*

X. Sed nullo ex capite invictius oſtenditur, quam non poſſet quidquam a profitentibus exigi, quam ex ea facultate, quam retinuerant ſemper Monachi, & quam eis integram ſuis Legibus Juſtinianus Imperator vindicavit, ſuccedendi, & hæreditates excipiendi, quæ ſibi obtigiſſent, eaſque vel totas, vel ex parte transfundendi in pauperes, in Monaſteria, in proximos; dum nequid privatis & propriis uſibus retinerent. Ecquis enim ambigat, quin harum largitionum rivulus ſemper uberrimus influeret in proprium profitentis Cœnobium? Proclivius enim eſt in communi poſſidere, quod ſejunctim prius & proprie poſſidebatur, quam ut eo ſe quis in totum abdicet. Ad id alludere videbatur Auguſtinus his verbis ſupra relatis: *Quæ aliquid habebant in ſæculo quando ingreſſæ ſunt Monaſterium, libenter velint illud eſſe commune.*

XI. Nec illud recedit a veriſimili, uſque adeo uſitatum fuiſſe, ut puellæ, quæ in Clauſtra ſe conferebant, conferrent & aliquid rerum ſuarum: ut quæ omnium prorſus inopes erant, luctarentur tamen, & indu-

[1] L. 7. Ind. 1. Ep. 13. [2] Regulat. 4. [3] Ep. 109. [4] Ibidem.
[5] In pſalm. 103. Conc. 3.

induſtriam ſuam explicarent, ut undecunque aliquid corraderent, quo profeſſionem ſuam cohoneſtarent. Perſtrinximus jam ſupra illius hiſtoriam Monachi, de quo ſermo habetur in vita Sancti Joannis Eleemoſynarii. Cum enim aurum ille reſpuiſſet ſibi oblatum, & illud præ ſe ferret, Qui auro egeret, Monachum non eſſe: *Monachus ſi fidem habet, auro non indiget: ſi autem auro eget, fidem non habet.* Is ipſe tamen aliquamdiu cum puella virgine mendicavit, ut pecuniæ illi aliquantulum pararet, quo in Monaſterium mox admitteretur (1). *Gyrabam cum ea in ſimplici corde, expoſcens modicum ſumptum, quatenus introducerem eam in Monaſterium.*

CAPUT LI. *P.2. l.3. c.10.*

De Simonia rurſus in profitenda Religione per eadem ſæcula.

I. Rurſum probatur a Monachis & Monialibus aditas eſſe hæreditates, & ex iis non parum ditata Cœnobia.

II. Succenſebant ſancti Patres parentibus, qui filias ſuas Chriſto ſponſo ſeſe devoventes non eadem ſaltem dote donabant, quaſi viro mortali nupſiſſent.

III. Volebant iidem Patres, ut quibus liberi ſunt, ii Chriſtum in liberorum & hæredum numero ſcriberent.

IV. Cum Moniales per plura ſæcula paternas ædes incoluiſſent, & cum fratribus ſororibuſque in partem hæreditatis ſuæ ſuccedrre inſueviſſent, non pejori fuere conditione, ubi ſe clauſtris incluſere.

V. Ex Rrgiis Burgundiorum Legibus & Imperatoriis Monachi non excidebant jure ſuccedendi.

VI. Harum legum deſuetudine & oblivione mos inolevit accipiendi aliquid profitentibus.

VII. Lege Burgundiorum Monialibus non annuebatur, niſi penſio pecuniaria, dum vita ſuperaret.

VIII. Vix olim ſimoniæ imputabatur, aliquid exigi a profitentibus.

IX. Recentiori Scriptori viſum eſt, quod accipitur a profitentibus, eam juſtam eſſe compenſationem juris ſuccedendi, quo ſe tum abdicant.

I. ADmirabiles ſcriptis mandavit Hieronymus Malchi Monachi errores, caſuſque ſtupendos, inde ducto eorum exordio, quod Cœnobio exceſſerit reſcita patris morte, ut matri ſolatio eſſet, eorum divenderet hæreditates, pretium tripartito divideret, pauperibus, Monaſterio, ſuis ipſius uſibus (2). *Ut ſolarer viduitatem matris, & exinde venundata poſſeſſiuncula, partem erogarem pauperibus, & ex parte Monaſterium conſtruerem, (quid erubeſco confiteri infidelitatem meam?) partem in ſumptuum meorum ſolatia erogarem.* Arſenius ille tot virtutum inſignibus clariſſimus, proſciſſas voluit tabulas teſtamenti Senatoris cujuſdam, ſibi carne conjunctiſſimi, a quo hæres ſcriptus fuerat. Prohibitus ne laceraret, ab eo qui eas detulerat, eas illi reddidit, conteſtatus ſe jam ante Senatorem diu mortuum fuiſſe, ideoque nec ab eo potuiſſe ad hæreditatem vocari (3). *Ego prius mortuus ſum quam ille, ipſe autem modo mortuus eſt, quomodo me fecit hæredem?* Mitto alia exempla, quæ leges, ſi vacuum erit, in vitis Patrum. Plurimis enim ibi exemplis frequens illa declaratur Monachorum tentatio, qua deludebantur ſpe excipiendæ paternæ hæreditatis, in paupereſque diſpergendæ.

Uſu tamen aliquando venit, ut ſpiritalis animarum regiminis peritiſſimi, aſſentirentur Monachis ad excipiendas, quæ obvenerant hæreditates, ut patet ex reſponſione Abbatis Paſtoris ad Monachum, qui illum hac ipſa de re percunctatus fuerat (4). *Si dixero, Da eam hæreditatem in Eccleſiam, Clerici ſibi facient convivia ex ea. Si autem dixero, Da eam parentibus tuis, non eſt tibi merces. Si vero dicam, Da pauperibus, ſecurus eris. Quidquid ergo vis, vade, fac, ego cauſas non habeo.* Non ambigebat Abbas piiſſimus, quin tam opulenta hæreditas, *Dimiſſa eſt mihi omnis hæreditas*, in Clericorum ſi manus veniret, in epulas obliguriretur: ſi proximis dimitteretur, nullus hinc æternæ illius fructus exiſteret gloriæ, quæ pauperum amatoribus deſponſa eſt. Ita totum addicebat pauperibus, quorum e numero expungi non poſ-

(1) Cap. 23. (2) Cap. 3. (3) Vita Patr. Roſveid. verba Senior. l. 6. c. 2. l. 7. c. 24.
(4) L. 10. c. 56.

poſſunt Monachi. Si enim affirmabat Auguſtinus toto orbe ditiſſimos quoſque Palatia ſua Monachis addixiſſe, qui potuiſſent Monachi non & ipſi, ubi dabatur, inſtituto ſuo ſavere.

Abrahamus ſplendidum Eremi lumen, anno poſtquam ſæculo renunciaverat duodecimo, audita parentum morte, certiorque factus ab iis ſibi auri vim, agrorumque plurimum dimiſſum eſſe, ipſe quidem a ſacro receſſu ſuo non diſceſſit, illa omnia pauperibus per unum ex amicis erogari fecit. Ita enim in vita ejus apud Roſvedium (1): *Aurum ei copioſum prædiaque reliquerunt. Qui rogans amicum quemdam admodum ſibi charum ad diſtribuenda univerſa indigentibus ac pupillis, officium religioſum ei injungit, ne ipſius orationibus impedimentum, hujus rei gratia gigneretur.*

Auctor eſt Hieronymus ipſe B. Hilarionem ex ſolitudine poſt obitum parentum in patriam remigraſſe, hæreditatem partim fratribus, partim pauperibus diſtribuiſſe, unam ſibi cœleſtis patriæ ſpem reſiduam feciſſe (2). *Reverſus eſt cum quibuſdam Monachis ad patriam, & parentibus jam defunctis, partem ſubſtantiæ fratribus, partem pauperibus largitus eſt, nihil ſibi omnino reſervans.* Bona criticorum venia obiter attingam teſtamentum Gregorii Nazianzeni, qui ad Monachorum ſe mores compoſuit, & teſtamentum tamen edidit, quo hæredem ſibi eſſe ſanxit mobilium, & immobilium omnium Eccleſiam Nazianzenam, (3) agello tamen aliquo in Monachum Euſtathium tranſcripto, quem domi ſuæ aluerat.

II. Præter has obſervationes, quæ declarant quam non ægre ſeptingentis, vel octingentis poſt Chriſtum natum annis Monaſteria abſtinere poſſent, & ab exactionibus, & alicubi a voluntariis profitentium donis; cum tot aliis tum ex capitibus in ea influerent opes: accedunt & alia quæ id ipſum elucident. Crimini enim ſancti Eccleſiæ Patres vertebant carnalibus parentibus, ſi vel tantilla parte filios ſuos religioſam perfectionem profeſſos fraudarent hæreditatis ejus, qua eos in ſæculo defixos cumulaſſent. Copioſiſſima hæc eſſet dicendi ſeges, unum depromam Hieronymum in Epiſtola ad Demetriadem, ubi fidei & religionis torporem miratur eorum, qui filiabus religioni Monaſticæ illigatis quam minimum dimittunt, & vix etiam quo victitare queant; ut immenſas opes ſuas filiis aliis ſuis ſervent, in ſæculi deteſtandas libidines, & inaniſſimum faſtum dilapidandas. Multo magis ſtupori illi ſunt Clerici ipſi, qui eadem inſania laborant, quibus imitanda potius illa fuerat mater, quæ filiæ ſanctimoniali eandem contulit dotem, quam paraverat nupturæ; non degenerem rata cœleſtem Sponſum, cui filia elocabatur; nec opes melius collocari uſquam poſſe, quam in emendo regno cœleſti (4): *Certe qui religioſiores ſibi videntur, parvo ſumptu, & qui vix ad alimenta ſufficiet, virginibus dato, omnem cenſum in utroque ſexu ſæcularibus liberis largiuntur. Quod nuper in hac urbe dives quidam fecit Presbyter; ut duas filias in propoſito virginali inopes relinqueret, & aliorum ad omnem copiam filiorum luxuriæ atque deliciis provideret. Fecerunt hoc multæ, proh dolor! noſtri propoſiti fæminæ, atque utinam rarum eſſet exemplum: quod quanto crebrius eſt, tanto iſtæ feliciores, quæ ne plurimarum quidem exempla ſecutæ ſunt. Fertur & omnium Chriſtianorum laude celebratur, quidquid fuerat nuptiis præparatum, a ſancta Chriſti Sinoride virgini traditum, ne ſponſo fieret injuria; immo ut dotata priſtinis opibus veniret ad ſponſum: & quod in rebus mundi periturum erat, domeſticorum Dei ſuſtentaret inopiam.*

III. Utque ne cui videatur ſibi Hieronymus, ſuoque aſſentari Monaſtico inſtituto; illud hic non intempeſtive addam, ibidem eum vehementer exardeſcere in eos, tum Clericos, tum Monachos, qui agros agris addebant, & calamitoſiſſimo tempore, quo laici levandis pauperibus res ſuas divendebant, illi ſuas amplificabant (5). *Ut erubeſcat omnis Eccleſiaſtici miniſterii gradus, & caſſa nomina Monachorum, emere prædia tanta nobilitate vendente.* Eodem judicio, & ardore animi ceteri Eccleſiæ Doctores, & Magiſtri (6) patribus illis irreligioſis iraſcuntur, qui ſibi perire putant, quidquid non perit in ſæculo: qui filiis nihil adimunt, iis qui bene uti norunt: nihil

(1) Cap. 3. (2) In vita Hilarionis. (3) Juris Orient. Part. 2. p. 203. 204.
(4) Ad Demet. de Virg. ſerm. (5) Ibidem.
(6) Auguſt. de decem Chor. c. 12. in pſ. 48 De diverſ. Serm. 49. 128. de Temp. 76. 205. 237. Salvian. l. 3. ad Eccl. Chryſoſt. ad Rom. hom. 18. in Evang. Jo: 84. Baſil. Ep. 140.

hil non annunt iis, qui bonis quibuslibet peſſime utuntur, & quæ potuerant eſſe æternæ felicitatis pretia, faciunt ſibi certiſſimæ damnationis inſtrumenta. Cum denique ſanctiſſimi illi Patres ita cenſerent, qui liberos habent, eos Chriſtum inter liberos & hæredes conſcribere debere: hinc ſatis apertum eſt, quo loco vellent haberi filios religionem profeſſos. His porro, ut opinor, ſanctorum Patrum concionibus ita animabantur fideles, ut nihil verendum eſſet, ne filiis profitentibus neceſſaria ſubtraherent vitæ ſubſidia.

IV. Si jam revolvamus animo, quæ fuerit conditio, quæ progreſſio religioſi ſtatus in Eccleſia, certiſſime comperietur non potuiſſe eum paternis arceri hæreditatibus. Prioribus enim tribus ſæculis cum nulla adhuc eſſent extructa Cœnobia, viduæ, virgineſque & Diaconiſſæ, quæ ſe Deo devoverant, paternas incolebant ædes, eademque ſorte, qua ceteri liberi & alebantur, & legitimam aliquando tandem hæreditatis portionem capeſſebant. Quarto demum ſæculo exædificari cœpta Monaſteria, ſed nihilo tamen minus bene multæ hujuſmodi Sanctimoniales in paterna hoſpitabantur domo cum proximis, vitamque ibi totam traducebant. Itaque & illæ ſuo ordine hæreditatem ſortiebantur. Quæ tum in Cœnobia ſe abdebant, non eo deteriori erant deinceps conditione, quo ampliorem profitebantur perfectionem. Erat etiam tunc Chriſtus earum ſponſus, & quidem dote digniſſimus ampliſſima.

V. Inde eſt quod Regiæ & Imperatoriæ leges, jus excipiendarum hæreditatum Monachorum, & Monialium Cœnobiis integrum illibatumque ſervarunt, de quo nemo controverſiam illis ſecerat ante extructa Cœnobia. Lege Burgundionum, quæ a Gregorio Turonenſi Gundebaldo Regi tribuitur (1), & cujus tamen concinnandæ partem aliquam ſuſtinuit Sigiſmundus Rex Catholicus, Sanctimonialibus tertiam partem addicit hæreditatis, ſi unum, aut alterum fratrem habeant; & pro eodem modo, ſi plures (2): *De puellis, quæ ſe Deo voverint, ſi una duos fratres habuerit, tertiam jubemus ut portionem de hæreditate patris accipiat, &c.* Certe ex hac lege uſufructu ſolo gaudebant Moniales paternæ hæreditatis, ſed maternæ ſucceſſionis fundos ipſos, & ſiquid ſua ſibi induſtria acquiſiſſent, in poteſtate habebant. Prohibiti ſunt ab Imperatore Juſtiniano parentes, avocare filios a Clero, vel a Cœnobiis, aut hæreditate orbare, ſi ſacris devoverent ſe his inſtitutis; quartam denique ſaltem ſucceſſionis partem eis addicere juſſi ſunt (3). *Ut non liceat parentibus impedire, quo minus liberi eorum volentes, Monachi, aut Clerici fiant, aut eam ob ſolam cauſam exhæredare. Sed ſi ipſi teſtamentum condant, neceſſe habento, quadrantem illis relinquere. Sin autem hoc non fecerint, locus ſit ab inteſtato.* Si a Clero, vel a Clauſtro poſtea reſiliant, eorum bona eidem Eccleſiæ, vel Cœnobio adjudicantur. *Quod ſi illi Monaſteria aut Eccleſias relinquant, atque mundani fiant, omne ipſorum jus ad Monaſterium, aut Eccleſiam pertinet.*

VI. Ex his illud concluditur perfacile & perexpeditum fore, Cœnobia nunc omnia ad antiquum illum uſum revocari nihil expetendi, ſi & ceteræ, quæ tum vigebant leges & conſuetudines in integrum reſtituerentur. Quanto enim compendioſius eſſet ad temporalem Monachorum, & Monialium ſuſtentationem, ſi vel juxta ſanctos Patres eadem illis portio hæreditatis addiceretur, quam ſi a ſæculo non receſſiſſent, conſecuti eſſent: vel convenienter Legibus Imperatorum, quarta hæreditatis parte, ſeu legitima portione non fruſtrarentur? Proxime abeſt a vero incuria harum regularum legumque deſuetudine factum eſſe, ut ad has anguſtias Monaſteria maxime puellarum adigerentur, ut cum oneri ferendo non eſſent, a profitentibus poſcerent, quo profeſſæ ſuſtentarentur.

VII. Quod ad legem Burgundionum attinet, ſic ibi paterna, maternaque ſucceſſio ſegregatur: & hujus non uſuſfructus tantum datur, ſed tota ejus alienandæ, & Monaſterio cum mobilibus omnibus tranſcribendæ poteſtas. *Ea conditione, ut poſt obitum illius, quæ fœmina & ſanctimonialis eſt, quidquid in uſufructu de paternis bonis percepit, ad proximiores parentes pertineat; nihil illa exinde alienandi poteſtatem habitura, niſi forſitan quod ex matris bonis, id eſt, recellulis, vel ornamentis, aut ex ſuo potuerit labore conquirere.* His liberaliores erant Juſtiniani leges, & Monaſteriis ſecundiores.

VIII. Quanquam autem prohiberetur quidquam exigi, non tamen obverſabatur ocu-

(1) Greg. Tur. l. 2. c. 33. (2) Tit. 13. (3) Cod. l. 1. De Ep. & Cler. Leg. 54. 55.

Digitized by Google

oculis, niſi paupertatis Monaſticæ ſtudium, & temporalium abdicationis amor; de ſimonia vix aliquid ſuſpicabantur. Fateor ſimoniam a Gregorio Magno perſtrictam exagitatamque fuiſſe, ubi vel a Clericis qui ordinarentur, vel a Virginibus quæ conſecrarentur, exigi quidquam vetuit. Sed ſermo non erat tum illi, niſi de conſecratione Virginum ſolemni, quæ Epiſcopo integra ſervabatur, & ſacro ritu ſuo proxime ad Clericorum ordinationem accedebat. Nulla ejuſmodi conſecratione decorabantur Monachi, nulla Moniales niſi Virgines, ac ne Virgines quidem omnes, niſi eam ætatem & maturitatem adeptæ, de qua alibi nos copioſiſſime. Poſterioribus ſæculis geminæ hujus Profeſſionis diſcrimina pleroſque fefellerunt, unde & utrique illini poſſe viſa eſt ſimonia. Certe ubi Caſſianus cauſas inveſtigat (1), quamobrem Tabennenſes Monachorum omnium longe olim præſtantiſſimi, ne ſpontanea quidem dona Profitentium admitterent, ac ne primas quidem veſtes, de ſtudio vitandæ ſimoniæ verbum facit nullum. Placuiſſe tantum ait, circumcidi auſas omnes ſuperbiendi, & reſiliendi aliquando e Cœnobio, ſpe improba repetendi a Cœnobio, quæ intuliſſent.

IX. Recurrit animo, quod recentiori Scriptori, viro doctiſſimo, & religionis laude commendatiſſimo viſum eſt de dotibus Monialium. Cum enim animadverſum ab eo eſſet, B. Gregorium cenſuiſſe, Virigantio Monacho maternæ ſucceſſionis partem aliquam adſignandum eſſe, cum in Monaſterio aleretur, nec poſſet operari (2): *Ut expenſas Virigantio in Monaſterio, quo lectioni vacat, & laborare non poteſt, parum aliquid de ſubſtantia matris ſuæ dare debuiſſet*. Addit mox quidquid a Profitentibus accipitur, eam quaſi tacitam eſſe concordiam, & compenſationem hæreditatum, quæ Profeſſis obtingere poſſent. Cum enim juxta leges penes Monaſteria ipſa ſit jus ſuccedendi, permodica exigitur pecunia, & ita copioſis hæreditatibus renuntiatur. In his ne umbra quidem ſimoniæ, nec niſi quædam avaritiæ ſordes aſpergi poſſent Cœnobiis opulentis, quibus aliunde redundant opes alendis Monialibus neceſſariæ. *Ante Profeſſionem Monachi cum parentibus aut aliis conſanguineis de hæreditate ſtipulantur, accipiuntque quid præſentis & modici pro grandi futuro. Non itaque de Monaſtici ingreſſus aut profeſſionis, ſed de ſpectanſis ad nos hæreditatis pretio paciſcimur, ubi nulla vel ſpecies eſt ſimoniæ. Opulenta & fratrum ſuorum ſufficientem ſuſtentationem habentia Monaſteria, ad ſummum de avaritia notari poſſunt.*

CAPUT LII. *P. 3. l. 3. c. 11.*

De Simonia in Profeſſione Religioſa ſub Imperio Caroli Magni & ejus ſtirpis.

I. II. Facillimum erat a Profitentibus nihil exigi, quandiu liberum fuit Cœnobiis hæreditates adire. Capitularium libri quidquam exigi prohibent.

III. Nulla cupiditate ſtimulabantur Principes, qui id vetabant.

IV. Utcunque tenues eſſent Monaſteriorum reditus, nihil exigebatur.

V. VI. Numerus definiebatur pro modo proventuum, etiam in Cœnobiis Canonicorum, quibus patrimonii ſui jus uſuſque permittebatur. Forſan ne penſio quidem pecuniæ ab his accipiebatur.

VII. In his rariſſima ſimoniæ mentio.

VIII. Ad menſuram proventuum definiebatur a Regibus, & Epiſcopis numerus Profitentium.

IX. Magno tamen numero erant Monachi.

X. In Oriente ſimoniæ infamia inuri videntur, qui a Profitentibus exigunt. Cur?

XI. An jure paternarum hæreditatum uterentur tunc Monachi, & Sanctimoniales?

I. ERat omnino non modo æquiſſimum, ſed etiam facillimum, a profitentibus Monaſticam Religionem, nihil tum quidem extundi; cum poſtea non tantum poſſent obtingentes capeſſere hæreditates, aut hæreditatum portiones; ſed ne fraudari quidem iis unquam poſſent ſemel profeſſi, ne ob illa quidem crimina, quibus ſe quis ante Profeſſionem obligaſſet.

II. Statim a Carolo Magno id ſancitum eſt, ne quid ab ineuntibus Religionem exigeretur (3). *Ut nullus Abbas pro ſuſceptione Monachi præmium quærat.* Id vero confirmatum eſt a Concilio Francofordienſi. *Audivimus quod quidam Abbates cupidita-*

te

(1) L. 4. c. 4. 5. (2) Lupus in Can. 129. Synod. 7. l. 7. Ep. 1.
(3) Conc. Gall. t. 2. p. 156. Can. 16.

te ducti, præmia pro introeuntibus in Monaſterium requirant. Ideo placuit nobis & ſanctæ Synodo, ut pro ſuſcipiendis in ſancto Ordine fratribus nequaquam pecunia requiratur, ſed ſecundum Regulam ſancti Benedicti ſuſcipiantur.

III. Nemo tum niſi valde excors ſuſpicari potuiſſet, ab Imperatoribus & Regibus hæc Edicta promulgari, ne publicæ opes aliquando omnes in Eccleſiæ & Cœnobiorum æraria confluerent. Cum ex adverſo Imperatoriæ leges in Oriente, & Capitularia Regum atque Imperatorum Francorum in Occidente, non ſineret tantum, ſed & invitarent ad nova identidem incrementa Chriſti patrimonio adjicienda. Adde tunc quoque in more poſitum fuiſſe, ut Monaſteriis penuria laborantibus non aliunde magis ſuccurreretur, quam ex fiſco Regum, ſive fundi largiendi eſſent novi, ſive quotidianis neceſſitatibus conſulendum. Plura ad id alibi congeſta ſunt argumenta, unum hic ad cumulum addo, quo liqueat, non eo adductos eſſe Principes, ut puram & gratuitam velint eſſe profeſſionem, ne plus æquo Cœnobia diteſcerent, ſed defæcatiſſimo ſtudio purioris diſciplinæ. Accipe Canonem Concilii Remenſis II. anno 813. ſub Carolo Magno (1). *De Monaſteriis puellarum conſiderandum eſt, & domni Imperatoris miſericordia imploranda, ut victum & neceſſaria ſibi a Prælatis conſequi poſſint Sanctimoniales, & vita & caſtitas ſecundum fragilitatem ſexus diligenter proviſa tueatur.*

IV. Hinc emergit & illud, in quo non minus momenti ſit. Tam acciſæ & exhauſtæ quandoque res erant Monaſteriorum, ut inexhauſtam ad Principis munificentiam neceſſario confugiendum eſſet. Nec ſegnius tamen inſtabatur, ut ne quid extunderent a ſacræ Profeſſionis candidatis. Non poteſt non admirationi & amori eſſe, utinam & imitationi, tum illa Principum magnanimitas & munifica manus, qui vel in tenuioribus Monaſteriis prohibebant diligentiſſime, ne quid exigeretur, etſi non neſcirent ſua ex arca eorum indigentiæ mendicatum iri ſolatia: tum ipſarum religio Monialium, quæ quanquam neceſſariis deſtitutæ alimentorum præſidiis, gratis tamen novas admittebant, & profeſſionis ac paupertatis ſuæ ſocias.

V. Ne tamen Principum beneficentiæ oneroſa aliquando eſſent Cœnobia, caute in Conciliis proviſum eſt, ut ne plures ad Profeſſionem accederent Canonici vel Canonicæ, Monachi vel Moniales, quam quos Cœnobium alere poſſet. Hinc Concilium Arelatenſe VI. anno 813. (2) *Ut non amplius ſuſcipiantur in Monaſterio, Canonicorum, atque Monachorum, ſeu etiam puellarum, niſi quantum ratio permittit, & in eodem Monaſterio abſque rerum neceſſariarum penuria degere poſſunt.* Quod ipſum conſtitutum eſt anno eodem in Moguntino Concilio, in Remenſi II. & Turonenſi III. (3)

VI. Idem Canonicis præſcripſit eorumque Cœnobiis Concilium Aquiſgranenſe anno 816. etſi nec patrimonio illi, nec hæreditatibus renuntiarent (4). *Ne plures admittant Clericos, quam ratio ſinit, & facultas Eccleſiæ ſuppetit; ne ſi indiſcrete & extraordinarie plures adgregaverint, nec ipſos gubernare, nec ceteris Eccleſiæ neceſſitatibus, ut oportet, valeant adminiculari.* Perſpicua cum primis eſt difficultas regendæ nimiæ multitudinis. At ejus alendæ onus vix objici poterat iis, qui proprio gaudebant peculio; & cum ſuo ſe ſumptu alere ſponderent, nullo paupertatis prætextu abigi poterant, ne admitterentur. Video tamen reponi poſſe, hunc viguiſſe uſum, ut Canonici, quibus vel Beneficia Eccleſiaſtica, vel patrimonia abundabant, a Cœnobio alerentur nihilominus, & ſumptum ipſi de ſuo non facerent, niſi ad alias neceſſitates quaslibet. Id perſpicue docet, qui alibi depromptus eſt Canon Concilii Aquiſgranenſis. Si quid etiam mendoſi additamenti in eum Canonem irrepſit, id eo conſilio factum eſt, ut uſui poſteriori Canon accomodaretur. Ita fortaſſe placuerat, ut una & eadem veſcendi ratio ab omnibus retineretur, & ne pecuniariæ quidem penſiones a divitibus Canonicis accipiebantur, ne exinde geſtirent, & efferrent ſe ſupra alios, aut peculiari aliqua prærogativa gaudere vellent. Facile, ut ſpero, his aſſentietur, qui duos hujus Concilii Canones ad marginem indigitatos, & quæ nos alibi in eos commentati ſumus, ſerio expenderit. Hoc autem ita conſtituto, jam utique neceſſe erat defigi numerum Canonicorum pro ratione proventuum: ne ultra modum excreſcente numero etiam eorum qui penſionis aliquid ſolverent, jam diffi-

(1) Can. 33. (2) Can. 8. (3) Can. 19. Can. 27. Can. 31. (4) Cap. 118. ann.

Digitized by Google

difficilius & operoſius regeretur exuberans illa multitudo. Ideo forſan & duæ rationes iſtæ una ſubjectæ ſunt.

Nec ſecus in Cœnobiis Canonicarum, ultra præfinitum numerum pro redituum modulo, nefas erat plures admitti, ex eodem Concilio (1). *Tot, taleſque, admittant Sanctimoniales, quæ & morum probitate commendentur, & Eccleſiaſticis rationabiliter poſſint ſuſtentari ſtipendiis*. His verbis *Eccleſiaſticis ſtipendiis* innui videtur nullas penſionis titulo, adeoque nullas admiſſas eſſe ſupernumerarias, ſive ultra præſtitutum numerum. Ut enim molliendà ſunt nobis hæc verba. Sane Canone ſequenti agitur de iis, quæ res ſuas Cœnobio dabant omnino, & de iis quæ uſumfructum ſibi ſervatum volebant, & denique de iis quæ ſua ſibi retinebant: de iis autem qui penſionis aliquid conferrent, littera eſt nulla, ne apex quidem. Simile veri eſt ergo, ob rationes hic libatas, necdum eas penſiones uſitatas fuiſſe. Itaque cum omnes in Cœnobio alerentur, numerum earum definiri neceſſe erat. Dixi moris fuiſſe ut alerentur omnes, propterea quod in ea triplici Canonicarum claſſe, de prima tantum ſancitur, ut omnia prorſus neceſſaria adminicula ſuppeditentur iis, qui ſe ſuaque omnia Cœnobio addixere, ne retento quidem uſufructu. *Si aliqua res ſuas proprias Eccleſiæ ita contulerit, ut nihil ex his ſibi proprium vindicare, ſed tantum rebus ſuſtentari velit Eccleſiæ, huic ſufficienter in congregatione ſtipendia largiantur neceſſaria*. Nempe aliis quibus res erant ſuæ, alimenta tantum ſuppeditabantur, ob eaſdem rationes atque Canonicis.

Si nihil autem exigeretur vel fundorum, vel penſionum ab iis Canonicis utriuſque ſexus, quibus patrimonium ſuppetebat, forſan & beneficium: ſed gratis prorſus in Congregationes has pias inſcribebantur; quanto certius eſt, nihil tum extorqueri ſolitum ab iis, qui Monaſticam inſtitutionem profitebantur.

VII. Conſtitutionibus profecto in his omnibus, tam canonicis, quam Imperatoriis, ſimoniæ vix ulla uſquam habetur ratio; illud vero inculcatur frequentiſſime, declinandam avaritiam, elidendam cupiditatem, totum in merito & virtute ponendum, pietati jam perpauculum loci fore, ſi quid pecuniæ ſinatur exigi. *Quidam Abbates cupiditate ducti, præmia expetunt*, ut ſupra monebat Concilium Francofordienſe. Et Carolus ipſe Magnus in Capitularibus (2): *Ne paſſim Epiſcopus multitudinem Clericorum faciat, ſed ſecundum meritum vel reditum Eccleſiarum numerus moderetur*. Conventus ipſe generalis Abbatum ſub Ludovico Pio anno 817. (3) *Ut nullus pro munere recipiatur in Monaſteria, niſi quem bona voluntas & merita commmendant*. Nec neſciebant tamen illi forſan, nec nihil pendebant rationes ex ſimonia petitas: ſed alias ſuo ævo graviores & magis ponderandas exiſtimabant.

VIII. Refero me ad gratuitam Profeſſionem, & ad numerum Profitentium. Anno 868. Carolus Calvus in Capitulari ſuo Compendienſi, Miſſis ſuis præceperat, ut Catalogum ſibi deſcriberent & ad ſe perferrent, omnino cujuſque Cœnobii Canonicorum & Monachorum, Sanctimonialium & Canonicarum: ut re cum Epiſcopis & Regni Conſiliariis diſceptata, ſtatueret, minuendus, an augendus is eſſet numerus, ut facultatum modo conſentiret (4). *Numerum Canonicorum & Monachorum, ſive Sanctimonialium uniuſcujuſque loci deſcribant, & nobis referant, ut ſecundum qualitatem & quantitatem loci, cum conſilio Epiſcoporum & fidelium noſtrorum, ubi minor numerus fuerit, noſtra auctoritate addamus; ubi vero indiſcretione Prelatorum ſuperfuerit, ad menſuram redigamus*. Ea recenſione opus erat, poſt evaſtatas a Normannis Provincias complures. Idem conſtitui fecere Ludovicus & Carolomannus Reges, avi ſui Caroli Calvi veſtigiis inſiſtentes, in Concilio ad Sanctam Macram in Diœceſi Remenſi (5). Ipſa eadem verba uſurpata ſunt Caroli Calvi.

Id ergo curæ erat Regibus & Epiſcopis, ut rerum & fundorum Monaſteriorum ſubinde cenſum fieri juberent, ut ei numerum aptarent Monachorum, vel Canonicorum, pro rerum modo augendum, vel extenuandum, habita etiam ratione ejus numeri, qui ſuperioribus ſub Regibus obtinuiſſet. Ita Carolus Calvus reſcire voluit, quam numeroſa fuiſſent Cœnobia ſub Carolo Magno & Ludovico Pio. Quanquam enim premeretur ille magnis undique anguſtiis, non tamen aſſenſus eſt unquam, aut

(1) Can. 8. 9. (2) L. 6. c. 125. (3) Can. 75. (4) Append. Baluz. ad Lup. pag. 514.
(5) Fimes. Can. 4.

Digitized by Google

aut vel in mentem venire ſibi paſſus eſt, ut Cœnobia, vel Monachorum numerus minuerentur: ut nec Monachorum Congregationes, qualibet inopia urgente, adduci potuere, ut quidvis exigerent a ſacri inſtituti ſui tyronibus.

Penes Epiſcopum erat, ut ea poteſtate uteretur augendi, vel contrahendi numeri in quolibet Cœnobio, cum id Canones præciperent, quorum ipſi executio demandata erat. Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis apud Flodoardum, datis litteris ad Abbatiſſam Avenacenſem, cui manſi erant mille ſupra centum & quinquaginta, eam facit certiorem communicato ſe cum Regina conſilio ſtatuiſſe, ut in ejus Cœnobio alerentur Clerici viginti, Moniales quadraginta, præter ſervos & miniſtros (1). *Pro ordinatione Avenaci Monaſterii, quam ipſe quondam cum Irmintrude Regina diſpoſuerat, de numero Clericorum & Nonnarum, atque de rebus villarum ipſius Monaſterii, videlicet mille centum quinquaginta manſis, ſignificans ſe diſpoſuiſſe viginti Clericos, & quadraginta Nonnas ibidem conſiſtere poſſe, victumque eis providiſſe, &c.* Angilbertus Abbas Centulenſe Cœnobium trecentis Monachis conſtare voluit, & centum parvulis ſcholas frequentantibus, præter ſervos (2).

.IX. Erant ergo in Cœnobiis Monachi magno numero, erant & eorum agri, fundique copioſiſſimi, ut facile in ea rerum copia nihil exigerent a profitentibus; quanquam & ubi exaruerat ea ubertas, ab exactionibus ejuſmodi non paulo plus, quam ab inopia ipſa abhorrebant. Si animo denique repetas, quæ ſuperius ex Adelardo decerpta fuere, Monachos ſuos alloquente, & adverſus nimias opes animante, perſpicue intelliges Cœnobia, quæ militiam & dona Regibus ſubminiſtrabant, ad ſui ſuſtentationem non eguiſſe, ut a profitentibus aliquid nummorum exculperetur.

X. Perluſtranda nunc nobis obiter Eccleſia Orientalis, ubi Concilium VII. Generale pœnam diſpoſitionis intorquet in Epiſcopos, Abbates, & Abbatiſſas, qui pecunia pandi patientur januas Clauſtrorum, vel Ordinum, præter divinas leges, & decreta Concilii Chalcedonenſis (3). *In tantum inolevit avaritiæ facinus in Rectores Eccleſiarum, ut etiam quidam eorum, qui dicuntur religioſi, viri ac mulieres, obliviſcentes mandatorum Domini decipiantur, & per aurum introitus accedentium, tam ad ſacrum Ordinem, quam ad Monaſticam vitam efficiant. Unde fit, ut quorum initium improbabile eſt, omnia ſint projicienda, ut magnus ait Baſilius.* Eo ergo in Concilio citra dubium in Simoniacorum claſſem referuntur, qui pro ingreſſu & profeſſione Cœnobiorum pecuniam emungunt; cum ejus flagitii & ſacrorum Ordinum nundinationis nulla hic ſit diſcrepantia. Ipſa Monaſtica profeſſio apud Græcos illis erat ſacris ritibus vallata, ne dicam de Ordinatione Abbatum, qui propius accederent ad ſacras Ordinationes, quam apud Latinos: ideo forſan & apertius apud illos damnata, & profligata ſimonia eſt a quibuslibet Cœnobiis.

At ex eodem ipſo Canone Concilii VII. mox liquet, etſi nihil exigeretur a profitentibus, ipſoſmet tamen in Cœnobia ſponte ſua contuliſſe, quidquid vel labore & induſtria ſua corradere potuiſſent, vel paterna hæreditate conſequi, uſque adeo ratis & inconcuſſis his donationibus futuris, ut revocari omnino non poſſent, ne ipſa quidem Monachi defectione, niſi ea culpa in Abbatem refunderetur (4). *Porro quæ filiis a parentibus dantur, more dotis, vel ſi quæ ex propriis rebus acquiſita offeruntur; profitentibus his, qui ea offerunt, Deo dicata, definimus, ſive perſeveraverint, ſive exierint, manere ea in Monaſterio, ſecundum repromiſſionem ipſorum, niſi fuerit culpa Prælati.*

Nonnullos Balſamon memorat frivolis calliditatibus, & inanibus diſtinctiunculis duas feciſſe Monaſteriorum Claſſes, quorum in aliis vita Cœnobitica obſervaretur, in aliis ſejunctim ſinguli in Cellulis degerent, aliquo tamen fraternitatis vinculo devincti. Canone ſuperiori priores tantum illos conſtringi, ex eorum ſententia, non hos poſteriores, quibus ſimoniæ macula aſpergi non poſſit, quod non tonſura ibi emeretur Monaſtica, ſed convictus & ſocietas. *Eo quod in fraternitatem recepti, victum emant, non jus tonſuræ.* Sed eam doctrinam proſcriptam fuiſſe, quod nihil inter hos diſcriminis conſtituatur Canonicis inſtitutionibus. *Audierunt id in omnibus Monachis intelligi, eo quod Monachorum, & Monaſteriorum non ſit differentia ex Canone.*

XI. Unum reſtat hic obiter extricandum, ali-

(1) L. 3. c. 27. (2) Spicil. tom. 4. p. 469. (3) Can. 48. (4) Ibidem.

alibi copioſius pertractatum, An Caroli Magni tempore & ejus ſtirpis in Gallia, Abbates & Abbatiſſæ, Monachi & Moniales obvenientes adirent hæreditates. Unum hic ſtringam exemplum, quo tamen poſſit nodus ille ſolvi. Refert enim Flodoardus Eurardum Marchionem Romæ impetraſſe dono ſibi dari corpus B. Calliſti Papæ & Martyris, tumque in prædio quodam ſuo Cœnobium ejus nomine extruxiſſe. Eo mortuo ad Rodolphum Abbatem filium ejus devoluta eſt ejus prædii hæreditas, qui & una ſimul res omnes obtinuit Monaſterii. Rodolphus ante mortem hæreditatem ſuam omnem tranſcripſit in Eccleſiam B. Mariæ Remenſis. Ei teſtamento interceſſit ejus ex ſorore nepos. Interpellavit ea de re Formoſum Papam Fulco Remenſis Archiepiſcopus, obteſtatus ut teſtamentum confirmaret, & anathemate eos percelleret, qui Eccleſiæ ſuæ commodis adverſarentur & juribus. *Eurardus Monaſterium in prædio conſtituit. Quod prædium poſt ejus obitum ad filium ipſius Rodulphum Abbatem hæreditario jure devenerit; qui res ipſas ſimul cum memorati Martyris gleba, vitæ ſuæ diebus abſque ulla contradictione tenuerit, & de ſeculo migraturus eaſdem res cum Monaſterio Remenſi Eccleſiæ delegaverit, eandemque rerum ſuarum hæredem inſtituerit.* Habes hic Monachum, qui hæreditatem adit paternam, eam obtinet, dum vita ſuperat, appetente morte teſtamento eam legat.

CAPUT LIII. *P. 4. l. 3. c. 14.*

De Simonia in profitenda Religione ab anno milleſimo ad milleſimum trecenteſimum.

I. Monachus ſuo quodam modo beneficiarius eſt, nec poteſt ob eam rem ex ſanctis Patribus, & Conciliis interveniente pecunia quiſquam Cœnobiis adſcribi.

II. Contextio Canonum in eandem rem, maxime ubi extimeſcenda fuit multo magis ſimonia, poſtquam in Officia Clauſtralia ſecti fuere reditus & fundi Cœnobiorum, Monachique ipſi permittente Abbate peculium habere cœpere.

III. Rurſum Conciliorum Canones, maxime adverſus ſimoniacas Monialium profeſſiones.

IV. Cur priſca Concilia tam diligenter refragarentur, poſteriora tam facile aſſentiantur dari Monialium? Non jam fere in Beneficiis computantur Monachorum & Monialium loca.

V. Olim pro numero Monachorum adſignabantur a fundatoribus reditus, ideo & certus erat numerus. Invitabantur & inopes ad amplexandam religionem. Hinc illa ſollicitudo, ut gratuiti eſſent aditus.

VI. Poſteriorum Conciliorum Canones. Vetito nequid exigeretur, pauciſſimi ad profeſſionem admitti cœpere, ne plures ali non poſſent. Tum urgere Concilia, ut priſcus numerus retineretur.

VII. Cum vetuiſſent Concilia, ne quid exigeretur ab iis, qui idoneis Cœnobii reditibus ali poſſent; neque gratis admitterentur, quot ali poſſent; tum indulgere cœpere, ut & ſupernumerarii admitterentur, ſi quid afferrent rei, vel pecuniæ ad alimenta.

VIII. Eo ſpectari poterat in prohibendo nequid exigeretur, ut frænaretur Abbatum quorundam immodica cupiditas augendæ Congregationis ſuæ; cum plerumque tamen non ea eſſent pietatis, ac numeri incrementa.

IX. Vetitum eſt & quidquam exigi, quod quæ pecuniam ſecum adferebant, inveherent & ægritudines, ſibi ceteriſque oneroſas.

X. Quia S. Thomas Aquinas ſe accommodabat ad uſum ſui ævi, concedebat a ſupernumerariis aliquid exprimi, non ut profeſſionis pretium, ſed ad alimentorum expenſas. Ei diſtinctioni lux infunditur.

XI. Mira ſuper eadem re B. Bonaventuræ doctrina.

XII. Ut ſimoniacos ſugillat Willelmus Pariſienſis Epiſcopus parentes eos, qui filios ſuos religionem profeſſos rei familiaris portione defraudant.

XIII. Quam copioſa tunc eſſent ſpontaneæ oblationes.

XIV. Doctrina Petri Cantoris.

I. UT in Beneficiorum Eccleſiaſticorum album relatæ ſunt Abbatiæ, non aliter quam Epiſcopales Cathedræ; ita & in Beneficiariis Monachos, non aliter quam Canonicos numerare fas eſt. Religioſam profeſſionem Clericali Ordini conglutinarunt Canonici Regulares; ſuiſque illi in Cœnobiis & inſtitutis apertiſſime declarant, quam vere Congregationes, tum Canonicorum tum Monachorum, tum Canonicorum Regularium cœtus ſint Beneficiariorum. Ideo & Concilium Melfenſe anni 1089. cum prohibuiſſet pretio diſtrahi Epiſcopatus, Dignitates Capitulorum & Canonicatus, ſta-

tim

Digitized by Google

tum ad Abbates defluit, eoſque vetat quidquam a profitentibus exigere (1). *Nullus Abbas pretium exigere ab eis, qui ad converſionem veniunt aliqua placiti occaſione præſumat*, Concilium Romanum anni 1099. ſub Urbano II. iiſdem verbis eundem Canonem innovavit (2). Concilium Londinenſe anno 1127. pecuniarias exploſit exactiones in admittendis Monachis, Canonicis, & Monialibus (3). *Exactiones certas pecuniarum pro recipiendis Monachis, Canonicis & Sanctimonialibus condemnamus.* In Concilio Turonenſi anno 1163. vetitum eſt quidquam exigi a Monachis admittendis, a Capellanis inſtituendis, a Prioribus, Abbatibus, aliiſque Beneficiariis Regularibus (4). *Prohibemus ne ab omnibus, qui ad Religionem tranſire voluerint, aliqua pecunia requiratur; & ne prioratus, aut Cappellaniæ qualibet Monachorum aut Clericorum annua diſtractione vendantur, neque ab eo cui regimen ipſarum committitur, pro earum commiſſione ullum pretium exigatur. Hoc autem ſimoniacum eſſe, ſanctorum Patrum auctoritas declarat.* Quæ exactiones eædem ſummoventur in Concilio Londinenſi anno 1175. (5) *Nullus Prælatus in recipiendo Monacho, vel Canonico, vel Sanctimoniali pretium ſumere vel exigere ab his qui ad converſionem veniunt, aliqua pacti occaſione præſumat. Si quis autem hoc fecerit, anathema ſit*, Denique in Concilio Lateranenſi anni 1179. ſub Alexandro III. cenſoria inuſti ſunt nota, qui vel exigerent quidpiam, vel darent ad receptionem Monachorum, Priorum, Obedientiariorum (6). *Monachi non pretio recipiantur in Monaſterio. Si quis autem exactus pro ſua receptione aliquid dederit, ad ſacros Ordines non aſcendat. Is autem qui acceperit, officii ſui privatione mulctetur. Prioratus quoque ſive Obedientiæ pretii datione nulli tradantur. Alioquin & dantes & accipientes a miniſterio ſiant Eccleſiaſtico alieni.*

Patet hinc manifeſte, communem eam eſſe omnium Beneficiorum legem, Prioratus, Obedientias, Monachos, Canonicos & Moniales complexam, & ab iis omnibus quaslibet nundinationes proſcribentem; ut in illis diſpenſandis una dominetur pietatis & virtutum contemplatio. Reſcripſit Alexander idem III. Papa ad Ludovicum VII. Galliæ Regem, orans ut Monachos Abbatiæ Trenorchienſis in varia diſpergeret Regni ſui Cœnobia, juberetque neceſſariis vitæ præſidiis ne deſtituerentur, dum ea Abbatia, ubi quatuor aut quinque tum non amplius Monachi degere ſinebantur, emergere poſſet ex voragine veluti quadam æris alieni, quo depreſſa fuerat (7). *Fratres prænominatæ Eccleſiæ per regni tui Monaſteria facias recipi, & ad tempus eis neceſſaria provideri.* Non hic agebatur de Monacho ad Regis preces, vel imperium admittendo, ſed de ſuſtentandis aliquandiu Monachis pene omnibus ejus Cœnobii, cujus res omnes funditus everſæ & abſorptæ eſſent. Plus ſatis utique ponderis erat ad id evincendum in Pontificis & Regis auctoritate. Ex Concilio Pariſienſi anni 1212. conſtat a Pontifice reſcriptum fuiſſe ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Regni omnes, ut ſimoniacis Monachorum profeſſionibus obviam irent (8). *De ingreſſu Monachorum ſimoniaco licet habeamus ſpeciale mandatum domini Papæ ad Archiepiſcopos & Epiſcopos per totum regnum Franciæ, quod in hoc articulo bene ſufficere poteſt.*

II. Qui Officiis & Adminiſtrationibus Clauſtralibus præerant, ii Cœnobiorum jam cœperant prædia & reditus inter ſe partiri; & quamvis mera illis adminiſtratio commendaretur ad publicas Monaſterii neceſſitates, nulla iis venia facta, ut ad ſuos uſus quidquam derivarent: magno tamen erant in pretio & honore ea Officia, nec a paucis ea illecebra ductis ambiebantur, tanquam opima Beneficia. Eo enimvero lenocinio adducebantur avari & ambitioſi complures, qui nec doctrinæ; nec virtutum ſuffragiis freti, pecunia irrumpebant in Monaſteria, ſpe adipiſcendorum aliquando ejuſmodi Officiorum: interim etiam lucelli alicujus prægustandi, quod privati abdicatio peculii ab ipſis jam Monachis minus obſervaretur. Hinc eſt, quod Canone X. Concilii Lateranenſis III. duo hæc placita in unum contexuntur, ut ne pretio admittantur Monachi, utque ne peculio ſinantur gaudere. *Monachi non pretio recipiantur in Monaſterio, nec peculium permittantur habere.* Eodem vero Canone peculium permittitur Monachis, quos Abbas præfecerit adminiſtrationibus Clauſtri. *Si peculium habuerit, niſi ei ab Abbate pro injuncta fuerit adminiſtratione permiſſum,* a com-

(1) Can. 7. (2) Can. 17. (3) Can. 1. (4) Can. 6. Extrav. De Simoniac. c. 8.
(5) Can. 8. (6) Can. 10. (7) Append. 2. Ep. 89. (8) Part. 2. c. 2.

Digitized by Google

a communione removeatur altaris.

Denique hoc Canone prohibetur, ne Prioratus & Obedientiæ pretio diſtrahantur. Hæ Obedientiæ illæ ipſæ ſunt, quæ Adminiſtrationes, & Officia Clauſtri dicebantur. Nec Priores niſi Adminiſtratores erant. Si Adminiſtratores, Priores, Obedientiarii a ſtricta peculii abdicatione non deſciviſſent, vix quiſquam emptor adveniſſet. Quæ eadem obſervari poſſunt in Canonem paulo ante laudatum Concilii Pariſienſis. *Nullus omnino Rgularis proprium habere præſumat. Priores tamen & Adminiſtrationem habentes, de generali licentia Prælatorum ſuorum ad communem uſum habere poſſunt ea, quæ pertinent ad ſuam Adminiſtrationem.* Reliquo ejus Canonis contextu indulgetur Monachis, ut ad ſuos uſus pauxillum rei retineant, non ſine Abbatis aſſenſione. Hæc rima, ut ſuſpicor, in dies magis magiſque dilatabatur. Et hinc conjicias de Officialibus, & Adminiſtratoribus ipſis. *Clauſtralis quoque aliquid modicum habere poteſt ad ſuum uſum, ita tamen ſi Prælatus ſuus ei ſpecialiter dederit, vel conceſſerit*, Expoſtulatur etiam in hoc ipſo Concilio, quod in Cœnobiis decreverit numerus Monachorum, cum nihil decerptum ſit de annuis reditibus. *Indignum nimis eſt, quod in quibuſdam Prioratibus numerus Monachorum diminuitur vel annihilatur, cum facultates non ſint imminutæ.* Quod argumento rurſus eſt Priores proprietarios, ſeu proprii peculii ſtudioſos jam fuiſſe. Canone mox ſequenti vetatur, ne Clericis vel Laicis vendantur Prioratus (1): *Prioratus nulli Clerico, vel Laico liceat emere in vitam ſuam.* Hinc rurſus liquet propriæ rei cupiditatem jam in Monachos illapſam fuiſſe. Denique ut omnes ſtirpitus fibræ eliderentur avaritiæ & ſimoniæ, exigi vetuit Concilium vel epulas, vel veſtes a Profitentibus, vel nummorum quidquam (2). *Præcipimus ſub pœna ſuſpenſionis, ne ab ingreſſuris Clauſtrum, vel paſtus, vel veſtimentum exigantur, neque denarii, &c.*

III. Concilium IV. Lateranenſe anni 1215. damnata ſimonia in collationem Beneficiorum illabente, mox ad Monaſticas utrinſque ſexus Profeſſiones delabitur. Viſem dolent hujus Concilii Patres omnium pene Monialium, in quarum Cœnobiis ea lues graſſabatur, vano & fucato paupertatis obtentu. Cœnobiis ejiciendas poſthac decernunt, quæ eo ſe flagitio inquinarint, & in alia auſteriora compingendas Monaſteria, ubi perpetuæ addicantur pœnitentiæ, quæ hactenus autem ita admiſſæ fuere, eas vel in alia traducendas Monaſteria, aut ad novam in eodem Profeſſionem eliciendam; ubi & in extremas ſedes rejiciantur (3). *Quoniam ſimoniaca labes adeo pleraſque Moniales infecit, ut vix aliquas ſine pretio recipiant in ſorores, prætextu paupertatis volentes hujuſmodi vitium palliare. Ne id de cetero fiat, penitus prohibemus ſtatuentes, ut quæcunque de cetero talem pravitatem commiſerit, tam recipiens, quam recepta, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo Monaſterio expellatur, in locum arctioris regulæ, ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudenda.* Hoc eodem decreto conſtringuntur Monachi, & Canonici Regulares. *Hoc etiam circa Monachos, & alios Regulares decernimus obſervandum.* Diœceſani jubentur Epiſcopi hæc decreta quotannis publicare, ne quis poſſit ſibi ignorationis prætextu blandiri. *Præcipimus, ut Diœceſani Epiſcopi ſingulis annis hoc faciant per ſuas Diœceſes publicari.*

In Concilio Oxfordienſi anno 1222. vetitum eſt, ne Monaſteria, quæ extrema etiam penuria conflictarentur, & quæ nec veſtes tyronibus ſuppeditarent, quidquam ultra pretium veſtium exigerent a Profitentibus. *De cetero pro receptione alicujus in domum Religionis, pecuniam aut quidquam aliud extorquere non præſumant, adeo ut ſi præ paupertate domus ingrediens debeat veſtire ſe ipſum, prætextu veſtium ultra juſtum pretium earum, ab eo nihil penitus recipiatur.* Juſſi ſunt ab eodem Concilio Epiſcopi, omni induſtria & virium contentione incumbere, ut honeſte rebus Monaſterii ſuſtentarentur Moniales, & ne admitterentur ullæ, donec ad præſtitutum numerum deveniſſent (4). *Provideant Epiſcopi, quod Moniales in omnibus neceſſariis competenter ſuſtentari poſſint de bonis Monaſterii; nec ſuſtineant ultra numerum aliquam admitti; nec etiam ſuſcipiatur aliqua, quouſque redactæ fuerint ad numerum illum.*

IV. Permirum illud videri poſſit, hæc Concilia generalia & particularia, hos Pontifices & tot Epiſcopos tam conſtanter & tam conſpirate detonuiſſe in Cœnobia Monialium, etiam tenuiſſima, quæ quidvis extun-

(1) Can. 26. (2) Can. 27. (3) Can. 64. (4) Can. 64.

tonderent a Profitentibus ; cum poſteriori hac ætate, ut infra prodemus, Concilia ipſa, & Epiſcopi longe ſanctiſſimi conſenterint, Cœnobia Virginum, ut quæ raro abundent, plerumque deficiant idoneis proventibus, poſſe non admittere ad Profeſſionem puellas, ultro advolantes, niſi earum ſaltem pleræque conferant, quo & alii poſſint, & veſtiri. Hujus nos dudum nodi torquet perplexitas, cui extricandæ Canones, & Decreta, & Conſuetudines Eccleſiarum perſcrutamur, ordine temporum utcunque ſervato. Diximus jam Canonicos Regulares, & Monachos, Moniales & Canonicas in claſſes Beneficiariorum recenſeri, eoque nihilo plus pecunia admitti eos potuiſſe, quam pretio comparari Beneficia. Utque non ſinebant Canones a quoquam collata pecunia fundari, & quaſi conſtrui novum Beneficium, quo idem ipſe mox inveſtiretur : ita nec Monachi aut Moniales locum dotari a quoquam, qui in eo mox ipſe collocaretur. Exigi enim aut dari quidquam a Profitentibus, perinde eſt ac fundari dotarique regulare Beneficium, quo ſtatim fundator ipſe inveſtiatur. Poſtremis vero his temporibus non ita certe perſuaſum fuit omnibus, loca Monachorum, nedum Monialium, Beneficiis adſcribenda eſſe, quæ ne tum quidem pecunia parari poſſent, cum ea tota in victum & veſtitum conſumenda pecunia eſt. Qui olim vigebat rigor, juſtiſſimis laudibus celebrandus erat, & tum quidem neceſſario retinendus; quod nonniſi digni admitterentur, cum gratis admittebantur : ubi meriti vicem implebat pecunia, facile minus dignis patebant Cœnobia. At ex adverſo poſtrema hac tempeſtate auſteriſſimo examine ponderatur vocatio admittendarum Monialium, quanquam non admittantur in tenuiora ſaltem Cœnobia, niſi vel res, vel reditus offerant, tolerandæ vitæ non impares.

V. Ex eodem rurſus Oxfordienſi Canone affulgere videtur novi rurſum luminis aliquid, quo propoſita illuſtretur difficultas. Nimirum in ipſa fundatione defigebatur numerus Monachorum & Monialium, ad redituum ſcilicet modum admetiendus. Quot ergo loca, tot Beneficia erant fundata, dotataque, quæ gratis implenda eſſent : ut nec ulli præterea admitterentur, niſi & novæ aliquid fundationis accederet. *Nec ſuſtineant ultra numerum aliquam admitti.* Complectebatur ea lex omnia prorſus Beneficia, ut gratis conſerrentur, & ne epulum quidem Cœnobio exhiberetur die Profeſſionis. Ea enim de cauſa reos egit, ſuſpenditque Alexander III. Abbatem & Seniores ejus Cœnobii, quod epulas a Profitente exegiſſent, quanquam ejuſmodi jam conſuetudinem contenderent invaluiſſe (1). *Monachi triginta ſolidos, Abbas vero decem, & familia duodecim pro paſtu poſtularunt, aſſerentes hoc eſſe de conſuetudine Monaſterii.* Sancivit Clemens III. ut Monachi & Canonici, quorum Profeſſio ſimoniæ vitio claudicaret, in alia amandarentur Monaſteria durioris diſciplinæ, ad ſubeundos pœnitentiæ labores. Si neſcii fuiſſent ipſi ſimoniæ, voluit ut Monaſterio renuntiarent, & tum rurſus in illud revocarentur. Cum enim loca illa omnia, ſicut & quævis Beneficia, a fundatoribus ipſis idoneam dotem ſibi illigatam haberent, in ea adſciſcendi erant digniores quique, non ditiores. Archiepiſcopo Cantuarienſi præcepit Innocentius III. reſcito in perluſtranda Diœceſi, compertum ab eo fuiſſe virus ſimoniacæ peſtilentiæ, quo omnia propemodum Monaſteria afflata eſſent. *Ita quod in eis multi pretio ſunt recepti, qui potius gratis recipi debuiſſent, immo etiam ad Religionis obſervantiam invitari.* Præcepit, inquam, Canonum ut rigorem diſtringeret in Monachos, qui ita profeſſi fuiſſent, & in Abbates, a quibus admiſſi eſſent ad Profeſſionem. Pulcherrime admonet eo loco Innocentius, quo conſilio fundata ſint vel Cœnobia, vel Monachorum in Cœnobiis loca, nempe ut proliciantur fideles ad pœnitentiam, & ad religioſi receſſus ſanctitudinem. Quos enim incendit zelus & ardor Religionis, iis ad hoc connitendum eſt, ut a ſæculi contage plures abducant, perducantque ad cœlitum vitam in Cœnobiis initiandam. Atqui non alliciuntur homines ad Clauſtra frequentanda, quin abiguntur, ſi non patent fores niſi pecuniæ. Hic certe ſcopus, hic fructus eſt fundationis & dotationis Cœnobiorum, & Eccleſiaſticæ Epiſcopaliſque ſollicitudinis, ut gratuitus & omnibus obvius ſit ad ea aditus. *Gratis recipi debuiſſent ; immo etiam ad Religionem invitari.*

VI. Addit vero idem ibidem Pontifex, accipi poſſe quod ultro offertur a Profitentibus

(1) Extra de ſimon. c. 19. 25. 30.

tibus (1). *Illud tamen gratanter recipi poteſt, quod fuerit ſine taxatione gratis oblatum.* In alio vero Decreto ſtomachatur Innocentius idem III. in Epiſcopos, qui a Nobilibus, vel a Clericis, Cœnobio ſe cuiquam dicantibus, emungere aliquid volebant. *Cum miles, aut Clericus domum Religionis ingreditur.* Epiſcopales illæ exactiones Monaſteriorum aditus coarctaſſent, quæ dilatari & complanari potius debuerant. Prohibuit Bonifacius VIII. ne Monialium non mendicantium Cœnobia plures admitterent, quam quas ſuis proventibus alere poſſent, irrita ceterarum Profeſſione (2). *Diſtrictius inhibemus, ne in Monaſteriis Ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cetero in ſorores, niſi quot poterunt de ipſorum Monaſteriorum bonis ſive proventibus abſque penuria ſuſtentari. Si ſecus autem fuerit, irritum decernentes.* De ſolis Monialibus, & quidem de non mendicantibus hic agitur. Minus enim a ſimonia deterrere Mendicantes, aut earum præfigere numerum tunc laborabant. Nec enim definiebatur numerus ad menſuram redituum, niſi ne quid invitis exculperetur in ingreſſu Religionis: ecquid autem exigeretur, ubi nihil poſſidere, ſed mendicare profitebantur. Ita Mendicantium tunc numerus definitus non fuit, quod eorum ſedes Beneficiis accenſeri non poſſent.

Ceteris vero Regularibus in hac parte moleſtus eſſe non potuit hic Pontifex, cum ſæculi XIII. Concilia in Cœnobia toties exarſerint, quod in Prioratibus jam priſcus non retineretur numerus Monachorum, in dieſque decreſceret. Cum Canones enim & Decreta, quorum hic ſylvam conjecimus, ſimoniam funditus a foribus Clauſtrorum ſummoviſſent: eadem prorſus avaritia, quæ turpiſſimis hic exactionibus graſſata diu fuerat, alias artes tentare cœpit, ſuo ſemper ſerviens ingenio, ſuis ſordibus inhæreſcens, nimirum ſedes vacare paſſa, quibus implendis fundatores agros ſuos addixerant. Ita numero decreſcente infra fundationis leges, Abbatum cupiditas idem aſſequebatur, quod prius eodem amplificando ultra quam diffinitum eſſet. In Concilio Salmurienſi anno 1253. juſſi ſunt Epiſcopi Regulares compellere, ut priſtinum impleant numerum Monachorum, nec Eccleſiæ abſtinere fulminibus, dum morem gerant (3). *In Prioratibus Monachis aut Clericis conceſſis, ſuppleatur antiquus numerus Monachorum.* Concilium Nannetenſe anno 1264. (4) *Cum cultus divinus minui non debeat, ſed augeri, ſtatuimus ut in Prioratibus non minuatur antiquus numerus Monachorum.* Concilium Londinenſe anno 1268. (5) *Diſtricte præcipimus, ut in ſingulis Monaſteriis, & in iis præcipue quæ ſunt Eccleſiæ Cathedrales, ſervetur antiquus numerus Monachorum.* Quo Canone non diſſimulatur eam numeri extenuationem ab avaritia profectam eſſe: *Nulla debet avaritia, &c.* Concilium Veromanduenſe anno 1271. (6) & Pont-Audemarenſe anni 1279. (7) idem confirmarunt Decretum, ut prohiberent Epiſcopi minui numerum Monachorum, ex quo & divinus minuebatur cultus præter voluntatem eorum, qui res ſuas ea lege Eccleſiæ contuliſſent.

VII. Sed poſtquam deſudatum eſt ſæculo XI. & XII. ne quid a Profitentibus exigeretur; poſtquam ſæculo XIII. certatum eſt, ut ne decreſceret numerus cujuſque Cœnobii pro modo facultatum definitus: ſupereſt ut excutiamus, an acquieverunt Synodi Pontificeſque, ut expleto numero definito, admitterentur & alii, qui collatis ſuis rebus, & quaſi ſtipendiis ſuis Eccleſiæ & Clauſtris militarent. Exploſa eſt in Concilio Salmarienſi anno 1276. Abbatiſſarum quarundam ratio, ſordidis inquinata cupiditatibus, quæ dotes nuper Profeſſarum retinebant ipſæ quidem, at Profeſſas ipſas ablegabant ad Prioratus alios, ubi redundaret etiam jam numerus Monialium ultra proventuum patientiam (8). *Bona quæ hujuſmodi perſonæ ſecum afferunt, totaliter retinentes eaſdem vacuas in locis ipſis, ſeu Prioratibus ad hoc quandoque non ſufficientibus ultra debitum numerum frequenter inſtituunt, ſibi lucrum ex integro, & Prioratibus totum onus nimis inæqualiter partientes.* Tum jubet Concilium, ut dotes Monialium ad ea transferantur Cœnobia, ubi ipſæ vitam agent. *Statuimus, ut illi loco, ſeu Cœnobio, in quo perſonæ hujuſmodi cauſa perpetuæ moræ fuerint inſtitutæ, bona quæ tempore ſuæ receptionis habebant, totaliter applicentur.* Habes hic perſpicue Moniales ultra præſtitutum Cœnobio numerum, *ultra debitum numerum*, quæ ea alantur dote, quam ipſæ contulerunt.

(1) Ibid c. 41. (2) In Sexto de ſtatu Regular. c. 3. (3) Can. 19. (4) Can. 2.
(5) Can. 50. (6) Can. 4. (7) Can. 12. (8) Can. 6.

runt. In Concilio Langeacenſi anno 1278. ſtatutum nihilominus eſt, ut Abbates vel Abbatiſſæ, Priores, vel Prioriſſæ (1) *ne plures recipiant, quam ex locorum facultatibus competenter poterunt ſuſtentari*. Præceptumque Epiſcopis, ut numerum admetirentur reditibus: *Certum inſtituant numerum perſonarum, prout penſatis locorum facultatibus viderint expedire*.

Sed cum fas eſſet accipere, quidquid libere, ſponte, gratiſque offerebatur, ſi expleto earum numero definito, quæ gratis admittendæ eſſent, aliæ poſt adventarent, & pietatis illuſtria, & cœleſtis vocationis inſignia præ ſe ferentes, dotem idoneam vel penſionem ultro offerrent, qua ſuſtentari poſſent: ecquis ambigat, eas ad Profeſſionem admiſſas fuiſſe? Nec enim niſi invidioſas exactiones deteſtati ſunt Canones; ſpontaneas oblationes repudiari vetuere; ſervorum, ſervarumque Dei augeſcere multitudinem magnopere expetiere; nec numerum certum diffinitum voluere, niſi ut ne eo ultra modum exaggerato, antiqui proventus exinanirentur: quod utique reformidandum non eſt, ubi qui ultra numerum accedunt, rerum ſuarum adjectione Cœnobium levant magis, quam gravant. Nec dubitari fas eſt, quin Monachorum & Monialium augendus fuerit numerus, quoties Profitentium voluntariis, vel aliorum quorumvis opimis oblationibus, reditus jam multo pinguiores eſſe incipiebant. Quin ergo ſupernumeraria quævis cum pinguiori ſua dote admitteretur, cum plus ſatis augeſcerent Cœnobii proventus ad unius adjectionem?

In Concilio Colonienſi anni 1310. perſpicuum eſt admitti Moniales, cum patrimonii ſui portione aliqua, a parentibus & cognatis ſponte oblata, poſt emiſſam Profeſſionem (2). *Ne in aliquo Monaſterio in admiſſione vel receptione Monachi ſeu Sanctimonialis pecunia exigatur: vel pro receptione talis perſonæ ad Religionem pacta, conditiones, aut conventiones de pecunia vel alia re temporali ipſi Religioſi faciant, quovis nomine vel colore ad hoc quæſito. Sed id quod ex poſt facto parentes & amici perſonæ receptæ pro eleemoſyna & devotionis nomine abſque pacto libere contulerint, recipere valeant: dum tamen id fiat pure & ſimpliciter ſine fraude*. Non vetat Concilium tot admitti Monachos, Monachaſque, quot præſto erunt: dum teſſera adſit legitimæ vocationis, dum ne quid paciſcantur, & voluntariæ ſint oblationes omnes, & ne ipſæ quidem fiant, niſi poſt celebratam Profeſſionem, faceſſente hinc fraude quavis, & ludificatione.

VIII. Aperuit Petrus Venerabilis, quam juſtis ab ortu ſuo de cauſis Carthuſiani nollent numerum Monachorum in Cœnobiis ſuis ultra duodecim aſſurgere, cum decimo tertio Priore. Religio illis erat, excreſcente eo numero, exilire extra eos agrorum limites, quos ſibi paupertatis ſtudio præſcripſerant. Agrorum enim incrementa, augmenta quoque fieri ſollicitudinum, ſervorum, negotiorum, quibus ſe vinculis expeditos, cœlo, Deoque vacare vellent (3). *Et ut non eſſet eis quandoque neceſſarium vel plus terræ quam dictum eſt, poſſeſſionis ſuæ addere, aut numerum jumentorum ſuorum vel pecorum augere, duodecim tantum Monachos cum decimo tertio Priore ac decem & octo Converſis pauciſque mercenariis, nullo prorſus ſuperaddito in ſui Ordinis Monaſteriis eſſe perpetuo decreverunt*. Nec alia Hugoni Victorino inſederat animo ſententia, de multitudine nimia, & de paucitate, diverſo hinc & inde, ſed pari fere periculo, cum interjectus, & quaſi intermedius ſit numerus duodenarius, ab imminente hinc & hinc diſcrimine tutiſſimus. Nimiam multitudinem hæc conſectantur mala. Tumultuatio, litigia, diſſipatæ mentis ludibria, ſollicitudines, magnarum opum comites indivulſæ (4). *Qui multos congregant, neceſſe eſt ut eorum victui multa quærant. Sed dum quærunt plura, creſcit exteriorum cura, ſparguntur fratres, ſoli inter ſæculares habitant, nolentes pati fraudem, ſed judicio contendere parati*. His ſane rationibus impellebantur Concilia, ut iterum iterumque prohiberent, ne plures quam pro reditibus ad Profeſſionem admitterentur, & ne quid exigeretur a Profitentibus. Impotentiſſime ex adverſo quidam Abbates ambiebant augeri in dies gregem ſuum; eo impellebantur, ut & res agroſque aggerarent ſibi; præter fas denique a Profitentibus exigebant, quo auctior ille jam numerus ſuſtentari poſſet.

IX. Alia quoque oſtenditur ratio, cur non

(1) Can. 12. (2) Can. 18. (3) Bibl. Clun. pag. 1319.
(4) De Clauſtro animæ l. 2. c. 2.

Digitized by Google

non parum probabilitatis concilient noſtri hujus ævi experimenta, ex Conſtitutionibus Ordinis Cluniacenſis, anno 1200. compilatis, cura Hugonis V. Abbatis Cluniacenſis (1). Prohibetur quenquam pactione admitti, vel pecunia, & omnino quidquam exigi. *Nullus pactione, ſeu pretio recipiatur.* Conceſſo, ut gratuita dona ne reſpuantur: *Sed ſi quis quidquam ſponte obtulerit, non reſpuatur ejus devotio.* Sed mox non ſiletur unde ea corruptela ſerpſiſſet, ex iis nimirum, quos ſola animi & corporis imbecillitas ad clauſtra propelleret, ad quæ cum aditum ſibi patefacere ſapientia, & virtute non poſſent, auro & argento fores perfringebant. Quod ea ſtatuta in futurum prohibent. *Et quoniam ex ſuſceptione debilium & inutilium perſonarum iſta præcipue peſtis irrepſit, præcipimus ut nonniſi tales recipiantur in Monachos, qui apti ſint ſervitio Dei, & non oneroſi Fratribus, & inutiles Monaſterio.* Planum eſt Religioſas Congregationes ſuæ ut plurimum propagationis cupientiſſimas, non arctaſſe aut ſepſiſſe objectis obicibus limina Clauſtrorum iis, quorum doctrina, prudentia, pietas ſpem faciebat gloriæ vel Cœnobii, vel Ordinis etiam ampliandæ. Ergo pecunia vexationem redimere, & eos obices pretio amovere non cogebantur, niſi qui non ſatis ſuſtinere poſſent religioſæ vitæ obſervantiam, cujuſmodi fere ſunt etiam nunc a quibus major pecunia, & dos copioſior exprimitur.

X. Sed cum ſpontanea hic munera accipi permittatur, quæ poſtea ab Henrico I. Abbate Cluniacenſi, creato anno 1308. publicata ſunt ſtatuta, rationem commonſtrant, qua id fieret. Prohibetur a Monachis & Monialibus quidquam accipi, cum iis pactionibus quæ jure damnantur (2): *Inhibemus quod aliquem Clericum monachandum, vel Domicellam ſeu puellam velandam ſeu monachandam pro pecunia, aut cum pactionibus, aut conditionibus a jure reprobatis recipere non præſumant.* Jubetur ut præ oculis non habeatur, nec cordi ſit, niſi pietas & ſalus animarum; ſed profiteri cupientibus non taceatur inopia Cœnobii, quo invitentur ſecum ſuorum etiam aliquid ei addicere. *Licet deceteque Monaſteriorum, & locorum Ordinis paupertatem, & tenuitatem in facultatibus, ſi fuerint, allegare, ut iis expoſitis ingredi volentes noſtrum Ordinem, voluntarie, pure & affectu pietatis excitentur ad dandum ſeu offerendum Monaſteriis ſe & ſua, vel certam bonorum ſuorum portionem, cum congrua ſuſtentatione Fratrum & Sororum, ſeu Monialium.*

Nec tamen hoc ſtatuto expeditur, quod plus negotii nobis faceſſit, expleto numero gratis admittendorum, juxta proventuum modum, ſi qui alii admitti ſe flagitarent, an exhibita Monaſterii paupertate, exigeretur aliquid ab eis ante vel poſt Profeſſionem; & excluderentur, qui nihil rei vellent, aut etiam poſſent conferre. Si quid enim tum offerretur ab his ſupernumerariis, nonne id erat exigere, ubi admonebantur, citra imprudentiam admitti eos non poſſe, ubi ali non poſſent? Si gratis autem admitterentur, nonne injuria fiebat canonicis legibus, tam ſolicite prohibentibus, ne qui ultra numerum & ſupra modum redituum admitterentur? His nos forſan laqueis explicabat Sanctus Thomas. Fatetur enim exigi aliquid poſſe, ad alimenta nimirum, quæ aliunde ſufficere non poſſent. Nec enim tunc pro ingreſſu exigitur Monaſterii, ſed pro alimentis. Quando vero aliunde ſuppeditat copia alimentorum, & exigitur tamen, exigitur tum ſane pro ingreſſu Monaſterii. Germaniſſima eſt hæc ſummi Theologi, ut quidem opinor, doctrina: quanquam illum alii diſtinctione uſum ſuſpicentur ſubtili magis, quam ſolida, ubi cenſuit exigi poſſe a Profitentibus, non ut pretium Profeſſionis, ſed ut Profeſſorum alimenta. Quibus hæc ſententia diſplicuit, vereor, ut ſatis in ejus ſenſum penetrarint. Eſſet enim indubitatiſſime nugatoria verborum colluſio, ſi ubi alimentorum & proventuum copia alias abunde ſuppetit, exigi aliquid diceretur, non ut Religionis Monaſticæ pretium, ſed ad alimenta Monachorum, vel Monialium. At ubi jam tot admiſſi ſunt ad Profeſſionem, quot ali poſſunt, ſi tum accedant ſupernumerarii, utique rejiciendi, ſi nihil offerant ſua ſponte: & admittendi, ſi quid offerant, quo ſuſtentari poſſint: tum certiſſime non ad Profeſſionem, ſed ad ſuſtentationem exigitur. Eam autem eſſe B. Thomæ doctrinam, ex ejus verbis facile intelliges, ſua ſemper mirabilique perſpicuitate nitentibus. En objectionem primo, quam diluit (3). *Religio eſt*

ſtatus

(1) Bibl. Clun. pag. 1459. (2) Ibid. pag. 1570. (3) 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4.

ſtatus ſpiritualis perfectionis. Sed in aliquibus Monaſteriis aliquid ab his, qui recipiuntur, exigitur; ergo licet pro ſpiritualibus aliquid exigere. En reſponſionem. *Dicendum quod pro ingreſſu Monaſterii non licet aliquid exigere, vel accipere quaſi pretium. Licet tamen, ſi Monaſterium ſit tenue, quod non ſufficiat ad tot perſonas nutriendas, gratis quidem ingreſſum Monaſterii exhibere, ſed accipere aliquid pro victu perſonæ, quæ in Monaſterio fuerit recipienda, ſi adhuc non ſufficiant Monaſterii opes.*

Illud in primis adverte, pauciſſimis his verbis a ſanctiſſimo Doctore bis repeti, huic diſtinctioni locum non fore in iis Monaſteriis, ubi non deeſſet facultas alendi ejus, qui admittitur. Si alias enim ſuppetunt copiæ ad alimenta, utcunque mente & cogitatione confingas diſtinctiunculas neſcio quas, & calliditates intentionis fucum ſibi ipſi facientis; rem ita omnes tamen interpretabuntur, pro Religionis ingreſſu exigi quidvis, non pro alimentis. 2. Illud quoque adverte, non negari hic quin exigatur: ſed illud contendi, quod non exigatur niſi cogente neceſſitate, cum non alia tum ſit ratio obvia, alendorum Monachorum. Tum enim exigere & accipere, unum idemque eſt; quod tunc vetent Canones ſupernumerarium quenquam admitti. Cum prohibeant enim Canones quenquam tum admitti, offert ipſe ſua ſponte, quo poſſit admitti. Nec vero Monaſterium exigit, cum Canonibus obſequitur, eoque reſpuit, quem alere non poteſt, nihil offerentem: admittit quem offerentem jam alere poteſt. Volunt enim & hoc Canones, ut ſpontaneæ ſuſcipiantur oblationes; utque tot admittantur Monachi, quot ſuſtentari poſſunt. Atqui ſpontanea hæc eſt oblatio, & ejus doni auctor in Cœnobio ali jam poterit. Et illa ergo ſuſcipienda eſt juxta Canones, & hic ad Profeſſionem admittendus. 3. Negare potuiſſet B. Thomas quidquam exigi a Monaſteriis; cum non exigatur, quod ultro datur & accipitur. Sed alienum a ſe duxit ſummus Theologus, ubi de re conveniebat, de verbo controverſiam facere. Præſtabilius tamen eſt exigendi voce temperari, quod ea male audiat in canonicis inſtitutis. Quin & certiſſimum eſt vere nihil exigi, ſed ſpontaneas oblationes ſuſcipi, etſi quis ad offerendum tunc denique animum adjecerit, ubi canonicam paſſus fuit repulſam, ſummotuſque fuit a Cœnobio, ubi ſuſtentari non poſſet. 4. Denique hæc duo videtur ſanctiſſimus Doctor conſtantiſſime retinere, ut ea exigendi licentia non abutantur Cœnobia, niſi ubi ita cogit redituum annuorum penuria, majori impar numero: utque quod petitur, vel accipitur, ſine pactione & conditione quavis accipiatur. Pactiones enim damnantur canonicis inſtitutis; idque unum per B. Thomam licet, *accipere aliquid pro victu*. Spontanea eſt oblatio, etſi offerentem eo adduxerit juſta repulſa.

XI. Quæ hic a nobis enucleata ſunt, his præſidii non parum accedet ex B. Bonaventura, Monialibus Sanctæ Claræ patrocinante, quas temere proſcindebant, quibus non placebat, eas non ſine pecunia aliqua admitti. Puriſſima et alieniſſima eſt tota Bonaventuræ ratio a diſtinctiuncularum ſubtilium argutiis: ipſe a terrenarum cupiditatum ſuſpicionibus longe ſemotus. Ait porro Bonaventura, quatuor eſſe rationes admittendi ad Profeſſionem. Primo nec cum pecunia, nec pro pecunia, ſed una Dei caritate ob oculos poſita, idque longe optimum et caſtiſſimum eſt. *Quadruplex eſt forma recipiendi ad ordinem qualencunque. Prima quando aliquis recipitur nec pro pecunia, nec cum pecunia, ſed pure pro Deo; ſed iſta eſt puriſſima coram Deo & hominibus.* Hæc Bonaventura in *Libello Apologetico, in eos qui Ordini Minorum adverſantur* (1). Secundo, cum quis admittitur cum pecunia, non pro pecunia; nam etiam ſine pecunia admitteretur. Idque maculæ etiam & ſuſpicionis expers eſt. *Secundo quando aliquis recipitur non pro pecunia, ſed cum pecunia; ita ut ſi nihil afferret, tamen reciperetur pro Deo. Et ſimiliter hoc purum eſt coram Deo, ſed caute agendum coram hominibus, ne detur eis occaſio ſcandali, & ne ſit ibi affectus avaritiæ infectus ex ſpe lucri.* Hæ vero cautiones eo demum redeunt, ut pactiones procul amandentur; oblata dona, velut pias & ſpontaneas erogationes ſuſcipiant, de quibus nuſquam conventum eſt. Tertia eſt cum quis admittitur, non pro pecunia. ſed cum pecunia, alias non admittendus, quod impar ſit Cœnobium pluribus alendis, quam qui jam profeſſi ſunt, & quos æquum non ſit neceſſariis fraudari alimentis, ut novi adgregentur; ita animo tamen comparatis

(1) Quæſt. 18.

Cœnobiorum Præfectis, ut & hos gratis admitterent, ſi res ſuppeterent. *Tertia quando quis recipitur non pro pecunia, nec tamen reciperetur ſine pecunia, eo quod non habent aliter ei, qui eum recipiunt, in neceſſitatibus corporis providere; cum tenues facultates domus vix ſufficiant jam receptis, nec ad eas audeant plures recipere, & iſtos ſuis neceſſitatibus ſpoliare; ita quod talis perſona, quæ ſic recipitur, ſi abundaret locus, ſine pecuniis reciperetur*. Quanto ubi quis pro pecunia ſuſcipitur, non ſine furtivo voto ſuſcipientium, ut poſſet pecunia ipſius, non ipſe ſuſcipi. Qua ſimoniæ infamia nihil execrabilius. *Quarta cum aliquis recipitur amore pecuniæ, ita quod ſi poſſent illam pecuniam habere ſine perſona iſta, non reciperent perſonam, ſed ut habeant pecuniam, perſonam recipiunt; & hoc penitus impurum eſt & ſimoniacum, quia ibi pecunia cauſa eſt receptionis perſonæ, & non e converſo.*

Hæc ſanctiſſimi Doctoris ſententia eſt, ex qua ſunt quæ elici hic a nobis debeant. 1. Eſſe veriſſime ſimoniacas quaſdam admiſſiones in Clauſtra, & Profeſſiones, cum cupiditate pecuniæ, non caritate cœleſtis patriæ aguntur, qui ſuſcipiunt; cum pluris faciunt dantis pecuniam, quam ipſum dantem, & ſempiternam ejus ſalutem; ubi denique alias indigni, admittuntur tamen pro pecunia, alias non admittendi, etſi opibus abundet Cœnobium. *Ubi ergo recipitur perſona propter pecuniam, ſimonia eſt, quia ibi venditur ſpirituale, id eſt, conſortium ſpiritualis ſocietatis, pro temporali, ſcilicet pro pecunia*. 2. Hæc porro ſimonia frequentior eſt, quam plerique exiſtiment. Quæ enim Cœnobia inopia premuntur, in iis plerumque flagrat cupiditas pecuniæ, qua & paupertas levetur, & ſolvatur æs alienum: in iis admittuntur ad Profeſſionem, quæ alias ejicerentur, & ejiciendæ eſſent, quod argumento eſt, eas pro pecunia recipi, pecuniam potius quam ipſas recipi. *Et hoc plerique faciunt etiam ex mera inopia, optantes aliquem venire cum pecunia, quem reciperent, ut eorum inopia repararentur, vel debita contracta ſolverentur, vel bona concupita emerentur, vel ædificia conſtruerentur*. 3. Ut hæc peſtilentia a Monaſteriis aura ſimoniæ exuſfletur, illa una animo inſidere & imperitare debet cupiditas, ut ſæculi fæcibus eximamus, & in hos pietatis & pœnitentiæ ſacros ſeceſſus abducamus, quantos poterimus; gratis admittamus, quantos per proventus Monaſteriorum licebit; ſi eo expleto numero advolent alii ad fores Cœnobiorum, ex animo doleamus, quod iis alendis jam facultas non adſit; ſpondeamus in vacantes primum Sedes, eos admiſſum iri: ſi offerant ipſi quo ſuſtententur, delectet nos multo magis ipſorum pietas, quam pecunia. *Ubi vero pecunia recipitur propter perſonam, quam alias libenter reciperent, ſi haberent unde eam paſcerent, non videtur eſſe ſimonia, dummodo forma cum intentione concordet*. Hanc tenebat ſanctiſſima virgo Clara rationem ſuſcipiendi Moniales cum pecunia, cum ſupernumerarias ſuſcipiebat. *Et hoc modo ſuſtinemus, quod Sorores Sanctæ Claræ recipiunt pecuniam cum perſonis, ſi quando oportet eas plures perſonas accipere, quam de facultatibus Monaſterii congrue valeant ſuſtentari.*

Thomæ Aquinatis & Bonaventuræ ſuffragio accedet conſenſus B. Raimundi de Pennaforti. Recenſentur ab eo pœnæ canonicæ in eos diſtringendæ, quorum ſimoniaca fuit Profeſſio. Sed fatetur ille tamen, (1) ubi jam per inopiam Monaſterii non licet novas admitti Moniales, ſi plures admitti aveant, poſſe eas moneri a Præpoſita, avere quidem ſe, ſed inopia rei non poſſe eas admittere: quo pure & ſimpliciter peracto, ſi illæ res ſuas ſecum offerant, poſſe admitti. *Credo quod poſſunt dicere, Non ſufficiunt nobis: libenter ſuſcipimus te ad ſpiritualia: ad temporalia non poſſumus, niſi habeamus plures poſſeſſiones. Et tunc illa offerat ſe & ſua*. Ita Canonum, ac Decretorum compilator & interpres eruditiſſimus ſanctiſſimuſque.

Aſſentitur & B. Antoninus nullas prorſus iniri poſſe pactiones pro ingreſſu Religionis, quantumvis pauperrimum ſit Cœnobium. Cum in confeſſo id quidem ſit apud omnes. *Etiamſi Monaſterium ſit tenue &c. pene ſecundum omnes*. In opulentis vero Cœnobiis ſceleſtum eſt non tantum exigi quidvis, ſed & vel verbo id tentari, etſi tanto vulgatior illa ſit, quanto atrocior perverſitas, ut plura exigant ditiora quæque Cœnobia (2). *Si Monaſterium ſit abundans, nullus debet ibi eſſe tractatus de temporalibus in receptione. Et hoc eſt contra communem abuſionem, quia quanto Monaſterium eſt abundantius, tanto volunt majores dotes.*

Addit

(1) Summ. l. 1. tom. 1. n. 14. 21.

(2) Summæ tom. 2. t. 1. c. 5. n. 18.

Addit poſſe tamen ultro oblata accipi; ſed ſi primus & princeps accipientium ſcopus eſt, ut res accipiant temporales, clandeſtinam eam eſſe & mentalem ſimoniam, quanquam pactiones procul ſint, & exactiones. Si vero admiſſa ad Profeſſionem puella, jam detrectent proximi, & dare quidvis abnuant, quanquam comperta ſit Cœnobii tenuitas; ex Cardinali Oſtienſi jus & actio eſt Monaſterio in proximos puellæ; cujus ſi jam pater vita exceſſit, poteſt portio idonea hæreditatis reperi, ſaltem legitima, qua ſpoliari nequit Monialis, niſi profitendo renuntiaſſet. *Quod ſi gratis recepta eſt puella, & parentes poſt Profeſſionem nihil volunt dare Monaſterio, cum tamen ſit tenue: dicit Oſtienſis quod poſſunt Moniales agere contra patrem pro alimentis filiæ: vel ſi eſt mortuus pater, agere poſſunt ad partem ſuæ hæreditatis. Non enim privari poteſt legitima per ingreſſum Religionis, niſi ipſa ſponte juri ſuo renuntiaſſet.*

XII. A propoſito non deviabimus, aut non longe certe aberrabimus a via, ſi obſervata a B. Bonaventura ſimoniæ fallentis ſpecie, & valde pertimeſcendæ Monachis & Monialibus, aliam indigitemus ex Willelmo Pariſienſi Epiſcopo, quæ non minus exitialis Laicis immineat. Nempe ſi qui filios ſuos in Monaſteria contrudunt, uno maxime ſtimulo eos ſpoliandi juſta hæreditatis portione, eamque accumulandi liberis aliis inter ſæculi ludibria vitam acturis (1). *Alii vero a parentibus & propinquis eo modo in Clauſtro projiciuntur, quemadmodum catuli & porculi, quos matres non ſufficiunt enutrire, ut videlicet mundo non ſpiritualiter, ſed ut ita dicamus, civiliter moriantur; videlicet ut portione hæreditaria priventur, & ad eos qui ſæculo remanent, devolvatur, & quantum ad hoc ſimoniaca eſt ejuſmodi projectio, immerſio, vel intentio.* Doctiſſimo Præſuli ſimoniæ affines viſi ſunt, qui aliorum ex natis Profeſſione Religioſa, aliorum emunt in ſæculo opulentiam & ſplendorem.

XIII. Tabellam expreſſit Goffridus Vindocinenſis Abbas, ſui ipſius, ut ſpero, certe Præpoſiti ab omni cupiditatum contage alieniſſimi, paratiſſimi ſemper ad pios & virtutis ſtudioſos omnes admittendos; ad terrenas opes nauſeantis; accipientis quod ultro datur, quoniam ita ſancivit Regula B. Benedicti; ceterum toto pectore ad paupertatis amorem propendentis (2): *Quoſcunque honeſtæ vitæ Clericos inveneritis, nobis tranſmittere non differatis. Plus in hominibus diligimus honeſtam paupertatem, quam ſuperbas eorum divitias. Quas ſi habuerint, reſpuendæ non ſunt, habent enim & illæ locum ſuum; nihil tamen pro faciendis Monachis quærimus: ſed ſi quid oblatum fuerit, quia illud Regula ſuſcipi jubet, ſuſcipimus. Ordo ſiquidem noſter exigit, ut tales ſimus, qui non lucris temporalibus, ſed lucrandis animabus operam demus.*

Finitimum autem vero eſt, ſpontaneas ipſas oblationes & frequentes fuiſſe, & cumulatiſſimas, & ex eo ditiſſimo fonte tantum opum in complures Abbatias influxiſſe. Dum Diœceſin obambularet B. Hugo Lincolnienſis Epiſcopus, reperto Cœnobio, ubi ultra menſuram proventuum creverat numerus Monialium, ſanxit ut in poſterum non eſſent niſi triginta-tres Moniales, decem Sorores Converſæ, duodecim Fratres Converſi, ad agrorum curam & cultum: *Duodecim Fratres Converſi ad opera ruralia exercenda*: tres Capellani: vetito ne quis ulterius admitteretur, *niſi propter manifeſtam domus utilitatem*; ubi ſi voles, ſupernumerarias intelliges, pinguem dotem ſponte afferentes: Sed illud commendatiſſimum voluit ſanctus Præſul, *Ne vir vel mulier pro pecunia vel re qualibet temporali recipiatur unquam ibidem ex pacto.* Cum juventa efflorereret adhuc B. Edmundus, poſtea Cantuarienſis Archiepiſcopus, ſorores ſuas ſemovit a Monaſterio, ubi a Profitentibus aliquid exigebatur. Exigebatur, ut opinor, vel citra neceſſitatem, vel cum pactione.

Anno 1100. præpotens & nobilis Occitaniæ miles Abbatiæ Sancti Pontii Tomeriarum prædium opimum conceſſit, ut hæreditariam filii ſui portionem, quem ibi Monachum dicabat (3). *Pro hæreditate filii mei, quem Deo offero ad Monaſticum Ordinem ſuſcipiendum.* Compluſcula id genus occurrunt exempla, ubi ejuſmodi dona paternæ ſucceſſionis vicem obtinent. In compilatione ad hiſtoriam Burgundiæ refertur vidua opulentum prædium contuliſſe Prioratui Abbatis Lamberti ad Ligerim,

(1) De Moribus c. 9. p. 226. (2) L. 4. Ep. 40. (3) Mona. Ang. tom. 2. n. 29. 48. Surius die 16. Novem. Spicil. tom. 10. p. 163. tom. 8. p. 196. 366. t. 9. p. 158.

rim, ea lege, ut filium ſuum aleret; ſi profitendi ſtudio aliquando accenderetur, eum gratis admitteret (1). *Si vero Monachatus ordinem expoſceret, pro hoc ſuſciperetur*. Agri ergo etiam a parentibus dabantur filiis profitentibus. Anno 1205. Abbas Sancti Benigni numerum defixit Monialium alicujus Cœnobii, ut triginta eſſent Moniales, ſex Converſi, octo Converſæ; at Monialium ne numerus augeſceret, cum nec Præbendæ eſſent niſi triginta. *Debent eſſe triginta Moniales, nec plures præbendæ Monialium poſſunt ibi eſſe, &c.* Ergo Præbendis annumerabantur loca Monialium, ſufficienti dote inſtructa, ut mirum jam non eſſet, ſi citra ſimoniæ labem diſtrahi pretio non poſſent.

XIV. Quod hic a nobis excutitur argumentum in eo verſatus eſt Petrus Cantor, ea diligentia & moderatione, cui accedere nihil poſſit, ut forma quædam hæc eſſe poſſit puriſſimæ diſciplinæ (2). *Sit quod aliquis accedens ad Monaſterium, vel ad Eccleſiam, dicat, Offero me & mea Eccleſiæ huic, vel Monaſterio, ad ſerviendum in eo perpetuo: ſi ſine diſtinctione recipietur, ſanus erit ingreſſus ejus. Si autem plura quam oblata ab eo exigantur, vel ſi diſtinguatur inter ſua & illum, ut ſua ſcilicet ſint cauſa, cur recipiatur, vitioſus erit ingreſſus. Si autem inter ſua & illum diſtinguatur, ut ſcilicet ille ſit cauſa, cur ſua cum ipſo recipiantur, ſanus & licitus erit ingreſſus*. Quaſi dicat, ubi ſe quis & ſua Monaſterio cupit addicere, ſive Monachi illi ſint, ſive Canonici, non poſſe niſi ſceleſte ab eo plura exigi, quam quæ offert: nec ſuſcipi ipſummet poſſe, rerum ſuarum contemplatione. *Si autem Monaſterium eguerit, ita quod offerentem ſe illi ſine pecunia recipere non poſſit, vel ſuſtentare, ſpiritualem fraternitatem ei concedat, non corporalem; vel in exceptionem paupertatis ſuæ, & ſuſtentationem vitæ illius exigere poteſt ab eo ut eum recipiat & temporales reditus, quibus tantum ſuſtentetur, dum vixerit. Quod ſi perpetuos exegerit, jam manifeſta cupiditas vitioſum facit ingreſſum. Ex his autem liquet non debere conſtrui vel fundari aliquod Monaſterium ſine certo numero agrorum, pecorum, & perſonarum*. Hoc eſt, ſi egeat Cœnobium, exigi poſſe ab admittendo, non agros, non fundos, vel reditus perpetuos, ſed annuas penſiones ad vitæ tempus, cum non aliter poſſit ſuſtentari. Ex quo perſpicis, quam non condenda eſſent ulla Cœnobia, quin ſtatim idonei reditus adſignarentur.

CAPUT LIV. *P. 4. l. 3. c. 15.*

De eodem ab anno milleſimo treceteſimo, uſque ad hodiernum diem. An a Profitentibus Religionem exigi aliquid poſſit?

I. Concilia & Pontifices voluntarias oblationes probant, pactiones prohibent.

II. Concilium Senonenſe Monialium numerum defigit, ſupernumerarias cum penſione annua ſuſcipi non vetat, ita ut pauperes ſemper admittantur ad numerum illum præfixum.

III. Decreta Concilii Tridentini, & aliorum ejus ſæculi Conciliorum, ut admittantur Moniales ſine pactione, & eo numero, qui reditibus atque ſtatis eleemoſynis conſentiat. Inter eas eleemoſynas locum habent dotes ſupernumerariarum. Argumenta ex Conciliis Mediolanenſibus. Ut ſe in his gereret B. Carolus Borromæus, ex quo ediſcas mentem Concilii Tridentini?

IV. Quam innoxiam inierit B. Carolus rationem & artem, ut & pactiones abjicerentur, & nil inde periclitarentur Cœnobia.

V. Eandem rationem & viam tenuere alia quoque Concilia, aliique Antiſtites.

VI. Cur in Conciliis B. Caroli expreſſum non ſit, tot admittendas Moniales gratis, quot ali poſſent ejus reditibus. Duplici via & ratione eodem pervenitur.

VII. Non diſſonant a B. Carolo, & ejus Conciliis Decreta Congregationis Concilii, & Congregationis Regularium, quæ dotes non a ſupernumerariis tantum exigunt, ſed etiam ab aliis omnibus.

VIII. Decreta Conciliorum Galliæ poſt Concilium Tridentinum.

IX. Solvitur objectio, cur non poſſit quis erigere & dotare Canonicatum, quo mox ipſe donetur: poſſet autem aſſignata dote erigi ſedes Monachalis, ad quam quis ſtatim admittatur.

X. Quid voce commode *ſignificetur?*

XI. Cur fere excidiſſet animo, loca Monachorum dotata inſtar eſſe Beneficiorum?

I. Po-

(1) Recueil pour l' hiſtoire de Bourgogne p. 29. 481. (2) De Verbo abbrev. c. 38.

I. POſterioribus his ſæculis eliminandis pactionibus opera data eſt: non cohibendis ſpontaneis oblationibus, quarum in nomero locabantur eæ quæ tum collatæ eſſent, cum ſupra numerum ſtatum, ſupra patientiam redituum novæ geſtirent admitti Moniales. Anno 1429. damnata eſt a Concilio Pariſienſi ſimonia, cui ſtolide patrocinabantur quidam præſidio conſuetudinis, damnatis pactionibus & conventionibus quibuſvis (1). *Ex pacto vel conventione nihil recipiant, ſi quid fuerit ex devotione oblatum, illud recipi minime prohibemus.* Anno 1369. eaſdem proſcripſit Urbanus V. pactiones, quod iis multi ab amplexanda Religione abalienarentur (2). *Quamplures tam execratione hujuſmodi criminis, quam expenſarum onere a ſacræ Religionis propoſito retrahuntur.* Cum is autem Pontifex prohibuiſſet ſimoniæ quoſdam veluti ludos & oblectamenta, *paſtus, prandia, jocalia*; mox donari ſinit, quidquid ſponte & ſine pactione quis donare volet. *Pure & ſponte, ac plena liberalitate, omnique pactione ceſſante.*

Laudatur in Bibliotheca Præmonſtratenſi Decretum Innocentii VIII. quo ſimoniæ labes a Monialibus abſtergetur, propter earum juris imperitiam, exceptis cauſis duabus, cum pro admittenda Moniali paciſcuntur, & cum minus idoneas admittunt, ſpe illectæ temporalium commodorum. At eodem loco citatur Declaratio Clementis VII. quam ſubreptitiam & adulterinam confiteri pene neceſſe eſt. Qua nimirum eximuntur ſimoniæ ſuſpicioni Moniales Franciſcanæ, etſi paciſcantur de iis, quæ neceſſaria ſunt ad Monialium ſuſtentationem. Si pactionibus non induunt ſe Franciſcanæ in ſimoniæ laqueos, quid cauſæ erit, quamobrem ceteræ Moniales in eos incurrent? Omnium enim Monialium una cauſa, una vel ex imperitia excuſatio eſt, vel ex cupiditate culpa. An poſſunt pactiones ipſæ eædem, his innoxiæ, aliis exitiales eſſe?

II. Mitto Synodum Friſingenſem anni 1440. Concilium Sueſſionenſe anni 1456. (3). & Senonenſe anni 1485. ubi exactiones quaslibet in aditu Clauſtrorum prohibentur. Sed omittere nefas Canonem Concilii Senonenſis anni 1528. ubi vetantur Præpoſitæ Cœnobiorum, ne plures ſuſcipiant, quam quantas commode alere poterunt ex proventibus Monaſterii, ſubductis expenſis neceſſariis in ſarta tecta, in negotia, in lites. *Conſtituimus, ut in Monaſteriis Monialium tot inſtituantur Moniales, quot de facultatibus eorundem, reparationibus Eccleſiæ, clauſuræ & aliarum Regularium domorum, necnon & proceſſuum expenſis deductis, commode & ſine penuria ſuſtentari poſſint. A quibus pro ingreſſu aut receptione nihil prorſus prætextu conſuetudinis, aut quovis alio quæſito colore exigatur.* Si poſtea affluant aliæ, quæ profiteri cupiant, admitti & hæ poterunt, ſi penſionis aliquid afferant, qua alantur (4). *Si qua tamen ultra eas in hujuſmodi Monaſteriis ſe recipi petat, id non interdicimus, dummodo congruam ſecum afferat penſionem, qua cum ceteris Religioſis numerariis alatur.* Quæ admiſſæ ſemel fuerint titulo, ut ita dicam, patrimonii, ſive penſionis, ſupernumerariæ ſemper erunt, nec poterunt earum loca implere, quæ gratis admittendæ ſunt: quibus fato ſuo fungentibus aliæ ſimiliter gratis ſubrogabuntur. *Non tamen in locum numerariarum ſuccedant, ſed decedentibus numerariis aliæ novæ & pauperes ſubrogentur.*

Hoc Canone elegantiſſime explanatur Eccleſiæ in his doctrina & voluntas, atque uſus tum probatiſſimus. 1. Figitur certus gratis admittendarum numerus pro modo redituum, detractis expenſis fabricarum, negotiorum, litium, ſervorum, & id genus complurium. Nec nimis parce ac jejune ſumptus faciendi ſunt in cujuſque Monialis ſuſtentationem. *Commode & ſine pecunia ſuſtentari poſſint.* 2. Expleto numero gratis ſuſcipiendarum, ſuſcipientur & aliæ, ſi quæ advolent, ſupernumerariæ, non ſine penſione. Ab his ſane nihil exigitur: non pactio, non conventio intervenit; ſed cum jam gratis admitti aliquæ non poſſint, cum ſpontaneis oblationibus admittuntur. Id ſenſere, id ſanxere priſca Concilia, ubi oblationes voluntarias reſpui vetuere. Cum enim ex his Conciliis ſuſcipiendæ ſint voluntariæ oblationes, etiam expleto gratuitarum Monialium numero, utique cum ea quæ offert & ſeipſam, ſuſcipiendæ ſunt. Ita planum eſt ex Conciliis, ſemper admittendas ad Profeſſionem fuiſſe divites ſupernumerarias, expleto numero pauperum gratis admittendarum. 3. Is uſus viguit prioribus Eccleſiæ juveneſcentis ſæculis, nulli ut Clero inſcriberentur, niſi titulo Beneficii. Ante tempora Alexandri

(1) Can. 15. (2) Extravag. Comm. 3. c. 1. (2) Can. 12. Art. 3. c. 3. (4) Can. 18.

xandri III. cœptum fuerat titulo patrimonii aliquos ad Clericatum ſuſcipi. Nec ſecus res ſe habet in Monachis & Monialibus, quorum loca ſingula ſingulorum ſpeciem præ ſe ferunt Beneficiorum. Antiquiſſima conſuetudine tot ſuſcipiebantur, quot eſſent loca, ſeu Beneficia probe dotata, inſtar titulorum Clericalium. Poſtea autem conſultius viſum eſt, nec eos excludi a Clauſtris, qui ſemet cum non impari patrimonii ſui portione offerrent, velut ad dotationem Beneficii Monaſtici. 4. Illud magnopere refert mordicus retineri, ne loca gratis admittendarum dentur divitibus, cum agro, pecunia, penſione, ſeſe offerentibus; ſed pauperibus & gratis ſuſcipiendis ea ſemper pateant, ſemper reſerventur loca. Id Senonenſi hoc Concilio diſertis verbis ſancitur, id ſuperiora volebant Concilia in definiendo numero cujuſque Cœnobii Monialium. Nec enim id moliebantur, ut excluderentur quæ oneri futuræ non erant: ſed ut ſemper retineretur numerus pauperum, gratis ſuſceptarum.

III. In Concilio Colonienſi anni 1536. vetitum eſt plures ſuſcipi, quam ali commode poſſent (1). *Non debebunt plures ſuſcipi, quam congrue poterunt ſuſtentari.* Poſſunt ergo recipi, quæ fundum vel penſionem afferunt, ita enim demum fit, ut jam poſſit eas congrue Cœnobium ſuſtentare. Anno 1563. vetuit Concilium Tridentinum, ne qua alterutrius ſexus Cœnobia plures ad Profeſſionem admitterent, quam ex reditibus & conſuetis eleemoſynis alere poſſent (2). *Is tantum numerus conſtituatur, ac in poſterum conſervetur, qui vel ex reditibus propriis Monaſteriorum, vel ex conſuetis eleemoſynis commode poſſit ſuſtentari.* In his eleemoſynis computandæ ſunt & voluntariæ oblationes, ac dotes Monialium, cum vere dotales eæ ſponte offerantur eleemoſynæ. Itaque nec exigere, nec paciſci ſinit Tridentinum Concilium, uti nec ſuperiores Synodi: ſed tot ſuſcipere Moniales, quantis commode ſuſtentandis ſufficient Cœnobii reditus & eleemoſynæ. Unde illud exiſtit, Tridentinis Patribus fuiſſe duplicis generis Moniales, quarum aliæ ex Cœnobii proventibus, aliæ ex eleemoſynis alerentur, & ſpontaneis donis ſuis, vel alienis. Ex quo & illud rurſum emergit, gratis ſuſcipiendas eſſe ad Profeſſionem aliquas in Monaſteriis, quibus certi ſunt reditus, & pro horum redituum modulo. Vetuit denique Tridentinum (3) quidquam a Novitiis recipi toto tyrocinii tempore, præter veſtes & alimenta: ne difficultate reſtituendi quæ ipſæ, vel parentes donaſſent, retardaretur, vel ipſarum ad diſcedendum, vel Monaſterii ad eas ejiciendum libertas.

Anno 1565. Concilium Cameracenſe priſca renovavit ſtatuta, (4) ne qua pactio interponeretur; nec prætexeretur inopia Cœnobii ad plures ſine novo ſubſidio alendas, cum decreverit Tridentinum, ultra modulum redituum & eleemoſynarum plures admitti non debere. Jam enim eleemoſynæ non ſunt, ubi pactiones intercedunt. *Ne recipiant ad Profeſſionem, mediante pecuniæ aut muneris pacto.* Prohibentur denique in hoc Cameracenſi Concilio, illæ lautiores epulæ, die Profeſſionis jam uſitatiſſimæ. *Vetat ſancta Synodus, ne ipſis Profeſſionum diebus & Primitiarum, fiat lautus ſumptus, lautuſque apparatus, quantus pleriſque locis fieri ſolet: ſed ſint frugalia omnia & moderata.*

At B. Carolus Borromæus, quo non alius ſolertior interpres Concilii Tridentini, non alius obſequentior ejus ſectator Decretorum, anno 1585. in Concilio Mediolanenſi I. conſtituit, ut quo tempore religioſa veſte induitur Monialis, deponeretur penes fidiſſimum cuſtodem, Monialibus notum, ſumma pecuniæ, Cœnobio poſt Profeſſionem donanda (5). *Quod vero Profeſſione facta eleemoſynæ gratia ad Profeſſam ſuſtentandam Monaſterio datur, id quo tempore puella Religionis habitum ſuſcipiet, apud virum Monialibus & earum ſuperiori probatum deponatur, ut nullo impedimento tum Monialibus preſto eſſe poſſit.* Deponitur ergo pecunia ineunte tyrocinio, ſeu Novitiatu, non tamen Cœnobio numeratur niſi poſt Profeſſionem: nihil hic pactionis intercurrit; fidiſſimus cuſtos pecuniam recipit, ſervat, peracta Profeſſione tradit Cœnobio. Hæ ſunt eleemoſynæ, de quibus Tridentinum. Anno 1569. illud ipſum Decretum confirmatum eſt in Concilio Mediolanenſi II. ſtatutumque, ut ab Epiſcopo ipſa præfiniretur pecunia & eleemoſyna dotalis, cuique aſſignanda Moniali, ad eam toto vitæ curſu ſuſtentandam, ſive agri, fun-

(1) P. 10. c. 11. (2) Seſs. 25. c. 3. (3) Ibid. c. 16. (4) Cap. 18. n. 12.
(5) Part. 3. c. 6.

ſundique, ſive pecuniariæ penſiones aſſignarentur (1). *Epiſcopus præterea tum impenſas æſtimet, quæ & in Religionis ingreſſu & tempore Profeſſionis fieri ſolent, pro veſtitu, aut pro aliis rebus ad ipſius puellæ & Monaſterii uſum commoditatemve pertinentibus. Tum pecuniæ etiam ſummam præſcribat, quam puella alimentorum nomine Monaſterio det: niſi cenſus aut alia bona immobilia, quorum annui fructus ejuſdem judicio ad ea alimenta ſatis ſint, Monaſterio attribuantur. Ea autem omnis pecuniæ ſumma eo nomine ab Epiſcopo decreta, reipſa apud certum hominem & virum bonum deponatur, qui Profeſſione confecta illam ſtatim Monaſterio tradat, ut decretum eſt ſuperiori Concilio.*

Quibus viſus eſt B. Carolus primus omnium excogitaſſe, atque invexiſſe dotales Monialium eleemoſynas, ut ita demum ſupernumerariæ ad Profeſſionem reciperentur: non illi vel verba expenderant, vel ſententias ſuperiorum Conciliorum. Quinquaginta circiter ante annis idem decreverat Concilium Senonenſe; a nobis vero demonſtratum eſt, ante annos quadringentos ab hinc, vel quingentos, defigendo Monialium numero, & admittendis ſpontaneis donis Concilia longe plurima idem voluiſſe, idem in mores invexiſſe. Perſpicue id approbatur ex Concilii Tridentini & Conciliorum B. Caroli Mediolanenſium ætate ſuppari & vicinitate. Cum enim ſtatuiſſet Tridentinum, conſentanee priſcis Conciliis, præfigi numerum Monialium pro modo redituum & eleemoſynarum, anno ſtatim proximo in Concilio Mediolanenſi I. quod ad executionem potiſſimum Tridentinorum Decretorum congregaverat B. Carolus, decreta illa a nobis paulo ante relata promulgata ſunt. Eo ergo collineabat Concilii Tridentini Decretum; eo & huic gemina antiquorum Conciliorum ſtatuta conſpirabant, ut illa numeri Monialium pro redituum quantitate diffinitio, nihil prohiberet, quin ablegatis pactionibus, reciperentur parentum eleemoſynæ, & ſpontaneæ dotes Monialium. Nemo tam expers & tam rudis erit poſterioris hujus ævi Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, qui vel ſuſpicari poſſit beatum Carolum, decreta Concilii Tridentini vel intelligendo, vel exequendo aſſecutum non eſſe.

IV. Unum eſt quod commentatus ſit B. Carolus cum Conciliis ſuis Mediolanenſibus, qua innocua induſtria & ſolertia vitarentur pactiones & conventiones, nec diſcrimini tamen objicerentur Cœnobia plurium ſibi ingerendarum Sanctimonialium, quam ſuſtentare poſſent, denique prohiberentur parentes & proximi nuper profeſſarum, ne revocarent oblationes liberas & voluntarias, quas feciſſent. A vero non abludit, Concilio Senonenſi, & aliis ſupra memoratis aliquid ejuſmodi placuiſſe, quanquam id reticuerint. Primus omnino S. Carolus conceptis verbis rem ediſſeruit in duobus illis Mediolanenſibus Conciliis, quorum poſteriori nodum ſolvit, qui priori obſtare videbatur. Poterat enim utcumque objectari Concilio I. Mediolanenſi, ſpeciem ſaltem quandam ſubeſſe ſimoniæ, & pactionis verbalis, ſi Præpoſitæ & parentibus puellæ prius conveniret de pecunia, & tum ea deponeretur in manus fidelis adminiſtri. Eum ſcrupulum exemit alterum Concilium Mediolanenſe a nobis relatum, juſſo Epiſcopo diligentiſſime primum explorare, an puella Cœnobio, Cœnobium puellæ conveniat; qui ſint etiam Cœnobii reditus, qui fundi: tum definire quantam pecuniam dotalem parentes deponerent in manus viri probi. Extremæ fuerit veſaniæ huic rationi & conſtitutioni obtrectare duorum Provincialium Conciliorum, pauco poſt Tridentinum tempore habitorum, quæ admirationi & imitationi fuere Conciliis omnibus exinde in Gallia congregatis, & alibi terrarum. Inſanias neceſſe eſt, qui ſe Concilii Tridentini mentem ſperet aſſecutum felicius eſſe, quam B. Carolum, qui totus in eo fuit, ut illud animo, illud pectori, moribus ſuis, Eccleſiæque ſuæ inſcriberet, executioni mandaret, eoque præſtantiſſimus deinceps audiret ſacræ diſciplinæ reſtaurator.

V. Video tamen mirari quempiam merito poſſe, ecqui hæc duo Concilia diſertis verbis non expreſſerint, unoquoque in Cœnobio tot gratis ſuſcipiendas Sanctimoniales, quot ali poſſent commode, ſubductis neceſſariis impendiis; & tum denique ſi aliæ quæpiam accederent, definiret Epiſcopus, qua pecunia, quanta dote depoſita admitterentur. Id conceptis verbis ſupra expreſſit Concilium Senonenſe anni 1528. Nec minus perſpicue Stephanus Poncherius Epiſcopus Pariſienſis in Conſtitutionibus iis, quas

(1) Capita ad Moniales pertinen. c. 2.

quas anno 1506. Benedictinis Monialibus commendavit, probatas prius Ambroſio Cardinali Legato ſummi Pontificis. Edixit enim, ut numerum determinatum ſemper implerent puellæ pauperes, gratis ſuſceptæ; tumque ſi aliæ inſtent, admonendas eſſe, non poſſe ſe, & per Canones prohiberi plures admittere, niſi ſi quæ ſponte velint aliquid vel fundi, vel annuæ penſionis ſecum inferre. Anno 1519. cum Cardinalis Pratenſis Conſtitutiones ſanciret Monialibus ſanctæ Crucis apud Pictones, perſimile decretum inſeruit. Is ipſe fuit qui præfuit Concilio Senonenſi anno 1528. atque ita a vero prope abeſt, eam toto Pariſienſi Epiſcopatu, adeoque & Provincia tota Senonenſi politiam invaluiſſe. Nihil ejuſmodi emicat in his Conciliis B. Caroli Mediolanenſibus.

VI. Poſſet forſan aliquis non temere reſpondere, geminum hoc Concilium prudentiæ Epiſcopi permiſiſſe, an quidvis & quantum darent Novitiæ, vel parentes earum, ante ingreſſum Cœnobii. Ea enim poteſtate inſtructus Epiſcopus, ſi puella occurrat bonis deſtituta, virtutum prædives, & ejuſmodi ſit Cœnobium, in quo plures quam nunc ſint, poſſint ſuſtentari Moniales, gratis utique jubebit eam admitti. Si autem non abundent reditus Cœnobii ultra expenſas præſentium Monialium, vetabit Epiſcopus, ne qua alia interim recipiatur ſupernumeraria, niſi aliquid afferat dotis, vel penſionis; pauperculas differet, donec vacuæ ſint ſedes aliquæ. Ita deflexa Concilia Mediolanenſia, & B. Caroli Decreta eodem revolventur cum Concilio Senonenſi, & cuique Cœnobio tot includent gratuitas Moniales, quot ali commode poterunt. Cavendum tamen ſedulo nobis eſt, ne ſi eo flectantur hæc B. Caroli Concilia, a ſuo ſcopo deflectantur. Nam primum ex his Conciliis ea poteſtate vel functione Epiſcopum non onerat, rem ſinit inter proximos puellæ & Cœnobium tractari. Alterum eo jure donat Epiſcopum & munere, ſed jubet tantum ab Epiſcopo præſcribi pecuniam vel terram a proximis dandam, & viro pio interim commendandam, donec edatur Profeſſio. Ita ſi nullo utamur anfractu, nullo interpretationis longius petitæ circuitu, volunt hujus Concilii Patres, omnibus prorſus Monialibus ab Epiſcopo indici, quantam pecuniam, vel quantulam daturæ ſint, ipſæ, vel proximi earum, ut nec ulla admittatur penitus indotata.

Similius ergo forſan veri eſt, eo conferendos eſſe Monaſteriorum reditus, non ut Monialium aliæ gratis omnino recipiantur, aliæ expenſas ſuas omnes ſuppeditent: ſed ut multo minus ab omnibus accipiatur, a tenuioribus nihil propemodum, moderante his omnibus Epiſcopi caritate & ſapientia. Quæ nihil prorſus rei habent, eas moris eſt Converſarum in grege recipi, de quibus hic verba non facimus. Quæ vero Moniales confidant ſe fore, & ſacræ interfuturas pſalmodiæ; earum nulla eſt, cui non vel pauxillulum ſuppetat rei, cum Evangelica vidua uno aut altero minuto laudem ſplendidiſſimæ largitatis conſecuta ſit, ut quæ totum dediſſet. Ex Conciliis ergo his Mediolanenſibus, Epiſcopalis eſt ſapientiæ, multa caritate conditæ, minutiſſimas has admittere oblatiunculas candidatarum vitæ Monaſticæ puellarum, majores ditiorum & pinguiores dotes recipere: quæ neceſſaria, quæ commoda ſuſtentatio utrarumque præterea deſiderabit, ea ex communibus Monaſterii reditibus adjicere; ditiores quæ ſint, eas hortari ad dotes ampliores conferendas; ut harum accedente abundantia, ſuccurratur earum penuriæ, quæ minimum quid offerre poſſunt. Hæc vero tota ratio adprime conſentit verbis Conciliorum Mediolanenſium ſupra relatis, & in eundem ſcopum dirigitur Concilii Senonenſis, etſi non eadem prorſus via. Nam Concilium Senonenſe alias Monialium gratis omnino admittit, alias nonniſi cum juſta dote: cum Concilia Mediolanenſia in omnes eas, aut fere omnes refundant levamenti aliquid ex communibus Monaſterii reditibus. Ingenia hæc ſunt varia & multiplicia unius ſinceriſſimæ ſemper caritatis. Hac duplici via ad idem caput venitur, ut gratis Monaſterii reditus omnes impendantur, atque ne a Novitiis vel earum proximis capiatur, niſi ubi communes Cœnobii reditus exaruerint. Denique ſive reditus Monaſterii aliis tantum impendantur, gratis omnino alendis, ſive omnibus prorſus, quæ ſuæ inde dotis anguſtias ſuppleri gaudeant, gratis omnia fiant, omnia ad Eccleſiæ, ad Conciliorum mentem, ad Canonum ſanctimoniam temperantur.

Sunt & non pauca, quæ mirifice commendent methodum & rationem Conciliorum Mediolanenſium, quæ nec a nobis præteriri fas eſt, qui laudibus B. Caroli favere nos propenſiſſime profitemur. Non vacabat forſan periculo illa inter Mo-

Moniales approbata a Concilio Senonenſi inæqualitas, numerarias alias, alias ſupernumerarias; alias nihil, alias totum conferentes. Hinc æmulatio & jurgiorum ſeges pullulaſcere poterat. Æqualitatem, adeoque & pacem invexit B. Carolus. Ex norma Concilii Senonenſis poterat puella locuples inter numerarias admitti, ſi tum loca vacarent: unde & mox neceſſe erat tenues repudiari, vel differri, dum vacua ſedes aliqua foret. At ex præſcripto B. Caroli, puellæ divites ab Epiſcopo dotem conferre juſtam jubebantur; ex quo fiebat, ut pauperculæ poſt accurentes ſemper admitterentur.

VII. Sed quorſum attinet diutius nos tuendæ B. Caroli, & Conciliorum Mediolanenſium diſciplinæ immorari, cum eis prorſus conſentiant Declarationes Cardinalium Congregationis Concilii Tridentini? Et hæc quidem refertur Declaratio in Bibliotheca Præmonſtratenſi, qua non video quid conſonantius dici potuerit Concilio I. Mediolanenſi (1). *Non veſtiantur Moniales, nec admittantur ad habitum, niſi prius parentes, vel illi ad quos earum cura ſpectat, promptam habuerint pecuniam pro dote, vel eleemoſyna conſueta, & illam depoſuerint ſolvendam Monaſterio poſt emiſſam Profeſſionem: ipſiſque Monialibus interim probationis tempore alimenta ab eis præſtentur. Hæ eleemoſynæ, ſive dotes ante emiſſam Profeſſionem non ſolvantur Monaſterio, nec aliqua obligatio, aut renuntiatio fiat, niſi juxta formam Concilii*. Dedita opera Congregationis Patres ipſa adhibuerunt Tridentini Concilii verba, *Eleemoſyna conſueta*: ut hinc diſcamus conſuetis eleemoſynis, ad quarum modum determinandus eſt Monialium numerus, dotes etiam, ſive eleemoſynas dotales continere, ſive penſiones alimentarias Monialium.

Expoſtulantibus Majoricæ Inſulæ civibus de Epiſcopo ſuo, qui Moniales ſuſcipi prohibuerat ad Profeſſionem, niſi ſaltem ducentos auri ducatos in dote numerarent: refert Fagnanus a Congregatione Concilii ſtatutum eſſe, ut ad Epiſcopum deſcriberetur, ne quid de his ſtatueret: ſi quid jam ſtatuiſſet, id retractaret; ſineretque plus minuſve dotis addi ſacris Virginibus, pro temporum & puellarum ratione ac facultate (2). *Nihil præciſe ſtatuat, & ſi quidquam ſtatuit, abroget: veruntamen pro qualitate perſonarum ac temporum, modo plus, modo minus bonorum Monaſteriis tradi ſinat*. Addit idem Fagnanus, ab ea Congregatione, quæ Regularium & Epiſcoporum negotiis præeſt, non admitti fundationes ullas, niſi ad alendas Moniales duodecim, fundi agrique dentur ii, ex quibus colligatur ſaltem reditus annuus trecentorum philippæorum, ac præterea Monialis quælibet dotalem ſecum afferat eleemoſynam, ſive terra aliqua, ſive penſione adſignata. *Ac præterea requirat, ut Moniales ſecum deferant eleemoſynam dotalem poſt Profeſſionem in bonis ſtabilibus, vel in cenſibus perpetuis ac titulis inveſtiendam*.

Et quanquam Congregatio Concilii percontantibus, an in numerariæ Monialis, quæ diem ſuum obiiſſet, locum poſſet ſubrogari, quæ dotem offerret, reſpondiſſet non poſſe: ſed pauperem ſufficiendam eſſe, & hanc quæ dotem offerebat inter ſupernumerarias rejiciendam: quanquam hanc reſponſionem Pontifex ipſe aſſenſu ſuo confirmaſſet: re tamen poſtea accuratius conſultata, cum experimento jam conſtaret, Cœnobia puellarum quamvis opulenta, diu conſiſtere non poſſe, niſi novis ſubinde dotibus ac penſionibus foveantur: cum inopina incidant ſubinde damna, nec aliunde magis quam ex paupertate illabatur in Cœnobia puellaria morum & diſciplinæ labes: Congregatio negotiis Epiſcoporum, & Regularium præpoſita, ſtatutum revocavit Congregationis Concilii, & ex auctoritate Pontificum decrevit, ut in illis etiam Monaſteriis, ubi ab Epiſcopis præſtiturus eſſet certus numerus Monialium, pro modulo proventuum, numerariæ ipſæ dotem ſuam ſingulæ conferrent. *Congregatio ſuper negotiis Epiſcoporum & Regularium, animadvertens Sanctimonialium Monaſteria ſine dotium ſubſidio diu ſuſtineri non poſſe, & propter ingruentes neceſſitates, & caſus inopinatos plerumque ad inopiam redigi: ſummis Pontificibus approbantibus, prudenter ſanxit, ut dotales eleemoſynæ a Monialibus numerariis perſolverentur, tametſi numerus eſſet taxatus ad menſuram numeri Monaſterii. Ex penuria enim multa proveniunt mala, præſertim in Monaſteriis dominarum, ut inquit Hoſtienſis*.

VIII. Neſcio quid ſatis ſit, ſi hæc copia non ſatis ſit illuſtrandis Mediolanenſi-

(1) Pag. 356. (2) Fagnan. in l. 3. Decret. part. 2. p. 216.

bus duobus Conciliis, & decretis ſancti Caroli. Jam progredi nos æquum eſt ad Concilia Gallicana Tridentino recentiora. Concilium Remenſe anni 1583. ſatis maniſeſte aſſentiri viſum eſt ſuprapoſitæ doctrinæ, ubi ſimoniacas declaravit extorſiones, ſi quæ fiant, ad fores Clauſtrorum; præ ſe tamen ferens neceſſe quandoque eſſe propter tenuitatem Monaſteriorum, ut quæ profiteri cupiunt, rerum aliquid ſuarum conferant: at cum Tridentino præcipiens, ne plures ulli inſcribantur Monaſterio Moniales, quam quantas reditibus & eleemoſynis ſuis alere poſſit: denique juſtiſſimo encomio commendatis nobilibus virginibus, quæ pinguiſſimas Monaſteriis advehunt dotes (1). *Qui pro Religionis ſeu Monaſterii ingreſſu aliquid extorſerit, ſimoniacus cenſeatur. Nam licet opes Monaſterii ſint adeo tenues, ut vix ingredientem alere queant, eumque oporteat aliquando pro alimentis & veſtibus aliquid Monaſterio conferre tuta conſcientia, modo id fiat ante votorum emiſſionem: Tamen ut deinceps omnis nequitiæ amputetur occaſio, Synodi Tridentinæ decretis admoniti, ſtatuimus ne deinceps in quibuſcumque Monaſteriis major Monachorum vel Monialium numerus admittatur, quam qui ex propriis reditibus Monaſterii, vel eleemoſynis aſſuetis educari queat. Approbamus tamen & laudamus eleemoſynas etiam copioſas ab ingredientibus ſponte oblatas.*

Quod ex Tridentino, ex Conciliis Mediolanenſibus, & ex Congregatione Concilii ſupra diſſeruimus, de definiendo numero Monialium, id nulla ratione adverſatur huic conſuetudini nonnihil ab iis omnibus accipiendi, quæ profitentur. Quo minor enim erit hic numerus, tanto proclivius erit, non multum a Profitentibus accipere; a pauperculis autem ita propemodum nihil accipere, ut ea receptio gratuita merito videri poſſit. Concilium Turonenſe eodem anno 1583. decretum edidit, ubi eadem eluceſcit forma & temperies, ut defigatur numerus Profitentium, & admittantur nihilominus ſupernumerariæ, poſtquam novi accrevere reditus, quibus ſuſtententur. Quo inſinuatur aperte novas ultra numerum admittendas, quando ex uberioribus earum dotibus copioſa fiunt redituum incrementa (2). *In Monaſteriis numerum Monialium ſua auctoritate repleri curent Epiſcopi pro modo & facultate loci, neque eundem augeri, niſi facta Monaſterio annua quæ ſatis ſit fructuum acceſſione.* In Concilio Mexicano anni 1585. prohibiti ſunt Præpoſiti Monaſteriorum, ne amplius quidquam exigerent ex Indicis puellis recens ad fidem Chriſti converſis, quam ex aliis. Concilium Avenionenſe anno 1584. ſtatuit, ut ante Profeſſionem conſtitueretur de quantitate pecuniæ ad dotalem eleemoſynam dandæ, & ex ea fundi emerentur, ne alioqui ad perſolvendum æs alienum, vel ad ſumptus Cœnobii quotidianos conſumeretur (3). *Antequam Profeſſio emittatur a virginibus, diligenter de eleemoſyna agatur in numerata pecunia, quæ ſuper fundo ſtatuatur, cujus ſors principalis non poſſit aut debitis ſolvendis, aut quotidianis uſibus inſumi.* Mox in eodem Concilio ſtatuitur, ut Epiſcopus figat certum numerum Monialium cujuſque Cœnobii, eumque proventibus vel eleemoſynis annuis admetiatur. Quo rurſus patet non confligari has ſibi invicem conſuetudines, & definiendi numeri Monialium, & aliquid a ſingulis accipiendi.

IX. Unus ſupereſt nodus, quem hic paucis attingam, ſi qua liceat eum extricare. Eccur nempe poſſit puella patrimonii ſui tantum conferre, quantum ſatis ſit ad augendos Cœnobii reditus, & tum demum ipſamet ibi admittatur ad ſacrum illud puellare Collegium, nec poſſit ſimiliter quis Collegio Canonicorum tantum adjicere rerum ſuarum, quantum ſatis eſt ad Canonicatum novum, ſedemque ſibi erigendam inter ceteros Canonicos? Difficultas hinc ingraveſcit, quod Monachi & Moniales præ ſe ferant ſpeciem Beneficiariorum; utique adeo ut non pauca ſint Canonicorum Capitula, quæ non conſtent niſi ex Monachis: ſint & Canonicarum Collegia propria, ut Canonicorum. Iidem porro Canones vetant quidquam exigi, in Capitulis, ut in Monaſteriis. Denique pactiones peræque ut ſimoniacæ interdicuntur, ut in admittendis Monachis & Monialibus, ita & in Canonicis.

Reſponderi forſan poſſet, ut ab Innocentio III. conceſſum eſt, ut in Capitula adſcribantur, qui rerum ſuarum partem iis conferebant, dum id fieret ſine pactione; ita nec improbari, ſi Moniales ſuſcipiantur in Monaſteriis, quibus ſua conferunt, dum

(1) Tit. de ſimon. c. 10. (2) Can. 17. (3) L. 3. Tit. 13. n. 9.

dum ſuperſedeatur omni conventione. Sed vereor ut ſatis firma conſiſtere poſſit hæc reſponſio, ſi res penitius excutiatur. Tradit enim aperte Innocentius, ut Capitulum & Canonicatus candidatus a ſimoniæ labe etiam mentalis puri & immunes ſint, neceſſe, ut ita animatum ſit Capitulum, ut Canonicum hunc vel gratis admittere præſto ſit; & Canonico certa voluntas ſit conferendi Capitulo patrimonii ſui; etſi Canonicatus ſpe dejiceretur. Atqui non ita res comparatæ ſunt in admittendis ad Profeſſionem Monialibus. Nec enim diſſimulat Monialis, dotem a ſe conferri, ut admittatur, nec alias eam datum iri: nec minus ingenue confitetur Præpoſita, expleto numerariarum grege, admitti a ſe nullam poſſe ſine dote, cum id & Canones vetent, & Conſtitutiones Monaſticæ. Et cum tamen tum Monialis, tum Præpoſita in his obſequantur & Conciliis compluribus, & ſanctiſſimis Epiſcopis, Theologiſque, & juris canonici conſultiſſimis, eas planum eſt ne in ſuſpicionem quidem vocari poſſe ſimoniæ, etiam mentalis. Intereſt ergo diſcriminis hac in parte non parum Capitula inter & Monaſteria; idque jam a nobis hic exquiritur.

Occurret forſan reſponſio & ſolida & peregregia in Decreto Alexandri III. ſuperius laudato, ubi confirmat nihil ſimoniæ expaveſcendum eſſe, ſi Clerici juniores in extremos & humiliores Cleri gradus admittantur, cum Eccleſiæ interim ei patrimonii ſui partem non mediocrem, vel ipſum totum tranſcribant. Cum hoc Decretum ſuo ſupra loco interpretaremur, illud obſervavimus, ab omni cupiditatis & ambitionis contagio alienam fuiſſe eam rerum ſuarum a minoribus Clericis factam donationem, propterea quod junioribus pueris non fere unquam occluderetur janua Clericatus, etſi nihil conferrent; immo cum non fere unquam quidquam conferrent. Itaque ſi quid darent, non eo aperiebant ſibi aditum ad Clericatum, qui omnibus fere patebat; & ſi ad Clericatum admitterentur, nulla oblationis factæ ratio habebatur, cum tot alii ſuſciperentur citra ullum donum. Æquius eſt autem ſuſceptionem Monachorum, & Monialium cum hac conferri impuberum Clericorum, quam cum illa Canonicorum. Splendor enim, dignitas, & opes Canonicorum, ejuſmodi illecebræ ſunt, quibus ineſcari poſſint animæ terrenis cupiditatibus necdum expeditæ. At ad infimos Cleri ordines, & ad Clauſtra non allicit, niſi religio & pietas. Ita non omnibus panditur aditus ad Canonicorum Collegia & Dignitates: at invitantur omnes, ut mundo ſæculoque valedicant, atque addicant ſe vel infimo Clero, vel Cœnobiis. Plus ſatis ineſt & ſplendoris & emolumenti Canonicatibus, ut concupiſci & emi poſſint, adeoque ut adverſus has ſive cupiditates, ſive nundinationes ſimoniacas armandus ſit animus. At in extremis Cleri gradibus nihil eſt, ſi adventitia alia reſpuantur, quod ambitioſis vel avaris blandiri poſſit. Beatum Martinum memorat Severus Sulpitius initio converſionis ſuæ Exorciſtam non illubenter ordinatum fuiſſe, quod imo hoc gradu dejiceretur potius, quam extolleretur, & contumelia ei inuri, non honor conferri videretur. Eſt etiam aliquanto manifeſtius, non eſſe in humilitate, in paupertate & pœnitentia Clauſtrorum, quo accendantur carnalium hominum cupiditates, pretio non emitur cupiditatum abdicatio. Eſt ergo ſimile veri, qui fundos ſuos vel pecunias largitur, ut fiat Canonicus, non aliter eas largiturum. Et qui ſe pœnitentiæ Cœnobiorum dicat, & ſimul ſua confert, is facile intelligitur, vel ipſius pœnitentiæ ſuæ fundamenta jacere abdicatione rerum ſuarum; vel ſibi & Cœnobio addere, quibus vita & pœnitentia ſuſtentari & prorogari poſſit, non cupiditas ali. Nec aliter conjectandum eſt de Capitulis & Monaſteriis. Nec enim id profitentur Capitula, admitti ad ſe omnes, qui adgregari eis velint, veluti Cœnobio. Itaque ubi novus creatur Canonicatus ex rebus ejus, qui Canonicum ſe creari cupit, perſpicuum eſt ſine hac rerum acceſſione nec Canonicatum nec Canonicum novum creatum iri. At Monaſteria palam ad ſe, hoc eſt, ad fugam ſæculi, ad ſeceſſus & pœnitentiæ amorem omnes invitant, omnes admittunt, omnes gratis admittunt, paucis exceptis, qui jam ali non poſſint, niſi rei ſuæ familiaris aliquid afferant; reditus denique ſuos omnes impendunt, aut gratis admittendis pauperibus, aut minus idoneis donis & dotibus Cœnobii ſumptu ſupplendis.

X. Offenſioni fuit viris quandoque doctis, quod non ſemel dixi convenienter Canonibus & Decretis, tot admitti debere Monachos & Moniales, quot *commode* ali poſſint ex reditibus & eleemoſynis conſuetis. Video non ſatis convenire, ut commo-

mode vivant, atque vitæ commoda conſectentur, qui ſe pœnitentiæ devoverunt. Sed non ea quoque fuit Conciliorum mens & Pontificum, qui in ejus vocis uſum nobis præiverunt. Et eorum enim, & noſtra ſecundum illos fuit ſententia, ut Monaſteriorum reditus ſubductis expenſis reparationum & litium, omnino ſufficiant alendis Monachis vel Monialibus, quorum numerus præfinitus fuit. Nec definiri a nobis debuit, aut vero potuit, quantum ad ſingulorum ſuſtentationem expendatur; plus ſumptuum enim fit in mitioribus Cœnobiis, quam in auſterioribus; ſed non tantum fit tamen in locis pœnitentiæ dicatis, quam alibi. Verum non de eo nunc quæritur, ſed de redituum ſufficiente copia ad ſuſtentationem numeri ſemel præſcripti in qualibuſcumque Cœnobiis. Itaque quo arctior & auſterior erit Monachi vita, eo commodius ali poterit a Cœnobio, quia minore ſumptu.

XI. Et ex hac forſan Cœnobiorum aſperitate id emerſerat, ut jam Beneficiorum ne cogitatio quidem menti incideret, ubi de Monachis agebatur. Beneficiorum enim ipſo nomine ſtatim excitatur animus ad redituum & copiarum vim ſibi fingendam, vitæque lautioris & commodorum ſpem, a quibus alieniſſima plerumque ſunt Clauſtra. Idque potiſſimum ita habuit, ex quo Mendicantium inſtitutæ ſunt Congregationes, eæ potiſſimum, quæ a fundis & poſſeſſionibus ſe quibuſcumque abſtinent. Ecqua enim hæc erit Beneficii ſpecies, Mendicantis locum implere, & eleemoſynis victitare? An ex hujuſmodi Beneficiis lucri & negotii aliquid emerget unquam, aut vel fingendo quis id comminiſci poterit? Certo tamen conſtat, certos reditus ex his conflati eleemoſynis, ut tot ſupra exemplis patuit, & ex Tridentino, quando numerus Monialium & Monachorum juſſus eſt aptari modo redituum & eleemoſynarum conſuetarum. Inde eſt etiam quod damnare ſemper Eccleſia pergit ſimoniacos ut Beneficiorum, ita & Clauſtrorum aditus; ſed longe tamen diligentia accuratior adhibenda fuit, ne cum pecunia in Beneficia, quam in Clauſtra admitti quiſquam poſſet. Etſi enim utrobique Beneficia ſint, ſunt tamen longe diverſiſſima.

Illud poſtremo tandem hic Lectorem monebo, editam eſſe a doctiſſimo Mabillonio (1) diſſertationem hac eadem de re, ſæculo XII. lucubratam a Rodulpho Abbate ſancti Trudonis in agro Leodienſi. Eo autem illa demum vergit, ut ne filios fraudent parentes legitima ſucceſſionis parte; nil tamen exigi poſſit a Præfectis Cœnobiorum; quanquam poſſint hortari proximos, ut officio fungantur, nec poſſint ipſi cogi ad pueros admittendos.

CAPUT LV. *P.2. l.3. c.11.*

De Simonia in Ordinationibus & Dignitaribus ſacris Occidentis, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Simonia in Occidente vulgatior, ut apparet, in Oriente plauſibilior.

II. Simonia in Scripturis notata & damnata.

III. Rarior ea fuit tribus prioribus ſæculis.

IV. V. Vulgatior poſtea, ut exemplis patet.

VI. VII. De epulis poſt electiones Epiſcoporum.

VIII. IX. Alia ſimoniæ exempla.

X. XI. Quid de ſimonia Gregorius Magnus. Ejus Epiſtola ad Galliæ Reges, & Epiſcopos.

XII. Late graſſabatur ſimonia & in Italia.

XIII. XIV. In Conciliis Galliæ & Hiſpaniæ ſæpe damnata fuerat.

XV. Remiſit priſcorum Canonum auſterior diſciplina, ubi venia facta eſt Simoniacis pœnitentia functis, ut Beneficio ſuo reſtituerentur.

I. NOn minor hic ubertas rerum in ſimonia ordinationum, quam Profeſſionum Monaſticarum. Ab Occidente ordiemur, deſinemus in Oriente, ubi ſimonia minus forſan ſe effudit illa quidem, ſed non paulo plus tamen auctoritatis ſibi quodammodo vindicavit. Cum autem de ſimonia pauciſſima quædam perſtrinxerimus, in prima Eccleſiæ ætate delineanda, operæ pretium erit hic quæ præterita fuerint hactenus, revocare.

II. Antiquiſſimos quoſdam ſimoniæ natales deſcripſere ſacri Codices, ejuſdemque confeſtim damnationem, in Balaam, qui ex Apoſtolo Petro (2) *mercedem iniquitatis amavit*. In Gieſi, quem exorta ſtatim lepra

(1) Analecti T. 2. p. 495. (2) 2. Pet. 2. 15.

Digitized by Google

lepra admonuit interioris animæ ſuæ contagii. In Jeroboamo, qui licitantibus Sacerdotium ingerebat, unde & in eum, ejuſque liberos cœleſtis iræ incubuit vindicta (1). *Quicumque volebat, implebat manum ſuam, & fiebat Sacerdos excelſorum, & propter hanc cauſam peccavit domus Jeroboam, & everſa eſt & deleta de ſuperficie terræ.* Emit & Jaſon Pontificatum ab Antiocho Nobili Syriæ Rege: Herodes ingreſſus eſt in veſtigia prædeceſſorum Regum, apud quos non raro promercale proſtabat Sacerdotium. Adnotatum eſt ab Hieronymo Chriſtum ipſum morti addictum fuiſſe a Pontifice ſimoniaco, cum Caiphas ab Herode emiſſet annuam Pontificatus uſuram (2). *Refert Joſephus iſtum Caipham unius tantum anni Pontificatum ab Herode pretio redemiſſe. Non ergo mirum eſt, ſi nequam Pontifex iniquius judicet.*

In Eccleſia vero Chriſti ſimonia auctore & parente Simone Mago ſe jactat: cum porro Simon illo errore occupatus fuiſſet, poſſe res ſacras pretio æſtimari & vendi, hinc illa hæreſis dicta eſt, & quidem primaria & princeps ante alias omnes, non ſine hoc quoque elogio, quod ex Magno Gregorio omnium prima damnata fuerit (3). *Cum liqueat hanc hæreſin in Eccleſia ante omnes radice peſtifera ſurrepſiſſe, atque in ipſa ſua origine Apoſtolica eſſe deteſtatione damnatam.*

III. Non ea erant vel ornamenta ſacrarum dignitatum & ordinationum, vel emolumenta prioribus tribus Eccleſiæ ſæculis, ut earum cupiditate animi inflammarentur, donec per Conſtantinum libertas, pax & pacis ſocia opulentia Eccleſiæ parta eſt. Negat Tertullianus eo perveniri potuiſſe *pretio*, ſed cumulatæ teſtimonio probitatis (4). *Præſident probati quique Seniores, honorem iſtum non pretio, ſed teſtimonio adepti.* Univerſim res Dei ille pronuntiat inæſtimabiles eſſe, adeoque nec venales eſſe poſſe; *Neque enim pretio ulla res Dei conſtat.* Ita in fiſcum Eccleſiæ influebant non pretia ſacrilegæ venditionis, ſed ſpontanea pietatis & religionis dona. *Etiam ſi quod arcæ genus eſt, non de oneraria ſumma, quaſi redempta religionis congregat; modicam unuſquiſque ſtipem menſtrua die, vel cum velit, & ſi modo poſſit, apponit: nam nemo compellitur, ſed ſponte, confert.*

IV. Sed poſtquam illapſæ ſunt in Eccleſiam donata pace opes, inſidiari cœpit avaritia, & pretium facere rebus, quæ jam nihili ſunt, ubi pretio comparantur. Ex Hilario hanc Chriſtus ipſe peſtem tunc labefactavit, cum cathedras evertit vendentium columbas in Eccleſia (5). *In columba Spiritum Sanctum intelligimus, in cathedris ſacerdotii ſedes eſt. Ergo eorum qui Sancti Spiritus donum venale habent, cathedras evertit, quibus miniſterium a Deo commiſſum, negotiatio eſt.* Nec minus conſtanter in hanc corruptelam debacchatos eſſe ceteros Eccleſiæ Patres infra liquebit.

V. Ducenta ſeſtertia Marcion Eccleſiæ Romanæ obtulit, quæ nihil utique ad ordinationem pertinebant. Eo veluti pignore ſuam ille Eccleſiæ fidem & conſtantiam obligabat. Ideo & ſua illi refuſa eſt pecunia, cum primum patere cœpit ejus perfidia. *Ejectus Marcion quidem cum ducentis ſeſtertiis, quæ Eccleſiæ intulerat:* Ut refert Tertullianus libro de Præſcriptionibus (6). Ambroſius agros reſque omnes ſuas Eccleſiæ tranſcripſit, cum Epiſcopus ordinatus eſt (7): ſed neminem latet, quam non ambierit Epiſcopatum, quam nihil non tentarit ad eam ſarcinam declinandam: ut conſtet ſolo Evangelicæ paupertatis amore excitatum fuiſſe ad eas largitiones.

VI. Et ambigi tamen poſſet, an hinc ortum duxerit conſuetudo erogandi aliquid liberalius in pauperes, quo die conſecratur Epiſcopus. Jam modum finemque æqui non tenebat hæc largitio, cum Joannes II. Edicto Athalarici Regis eam cohiberi curavit (8). Accipe quod ſollicitante Pontifice promulgatum eſt a Rege diploma, in uſum Eccleſiæ Romanæ, Eccleſiarum Metropolitanarum, quæ Patriarchales hic dicuntur, & Epiſcopalium (9). *Cum de Apoſtolici conſecratione Pontificis intentio fortaſſe pervenerit, ad Palatium noſtrum perducta fuerit altercatio populorum, ſuggerentes nobis intra millia ſolidorum, cum collectione chartarum, cenſemus accipere: a quibus tamen omnes in idoneos rei ipſius conſideratione removemus: quia de Eccleſiaſtico munere pauperibus eſt potius conſulendum. Alios vero Patriarchas quando cum Comitatu noſtro de eorum ordinatione tractatur, in ſupradictis* con-

(1) Reg. c. 13. v. 33. 34. Macch. l. 2. c. 4. (2) In Matth. c. 26. (3) L. 7. Ep. 112.
(4) In Apol. (5) In Matth. c. 21. (6) Cap. 30. (7) Paulin. in vita S. Amb.
(8) Baron. ann. 535. n. 32. (9) Caſſiod. l. 9. Ep. 15.

conditionibus atque perſonis, intra duo millia ſolidorum jubemus expendere. In Civitatibus autem ſuie tenuiſsima plebi non amplius quam quingentos ſolidos ſe diſtributuros eſſe cognoſcant. Reliquos & accipientes Edicti præſentis, & dantes Canonum ſeveritas perſequatur.

VII. Non ea erat mens Pontificis hoc diploma elicientis, ut qui hic uſus inſinuantur, iis ipſe ſuffragaretur: ſed ut moderaretur, ne ulterius ſerperent, utque ne integraſceret malum, quod ſanare non poſſet. Hinc enim conſtat, 1. Ut electionem Epiſcopi confirmarent Reges hi, pecuniæ aliquid numerandum fuiſſe. 2. Erogationes in plebem olim liberas & voluntarias, jam neceſſarias fuiſſe. 3. Eis largitionibus jam non modum adhibuiſſe caritatem & prudentiam Epiſcoporum, ſed ultra modum inſaniiſſe populares cupiditates. Hoc Edicto illud ſaltem conſecuta eſt Eccleſia, ut impenſis utcunque parceretur, & tenuiores ne quid expenderent, ſua paupertas excuſaret.

VIII. Ante Joannem Hormiſda Papa ſimoniam ſummoverat ab ordinationibus, quod in pretio jam non ſit, quidquid cœleſtium donorum pretio parari poteſt (1). *Quis non vile putat eſſe, quod venditur?* Hujus vero culpæ reos ille agebat Metropolitanos, qui partes ſuſtinebant excubandi in Epiſcopos & in Epiſcopales electiones. *Adverſus hæc facilius providebitur, ſi Metropolitani circa Parochias ſuas ordinem ſuum, ea qua decet veneratione cuſtodiant.* Eodem uſus eſt remedio Symmachus Papa, damnata primum ſimonia, tum juſſo Metropolitano, ſummam ut ſibi in electionibus auctoritatem ſumeret (2). *Ut hæc facilius poſſint cuſtodiri, Clerici vel cives Decretum facere, vel ſubſcribere, ſine Metropolitani notitia vel conſenſu non præſumant.* Idem declaratum eſt a Pelagio I. omnes prorſus Ordines complexo, etiam minuſculos. *Ab Oſtiario uſque ad gradum Epiſcopatus neque per aurum, neque pee aliquas promiſſiones, quiſquam proficiat.*

Univerſim hæc ſanciebantur, & in dona, atque promiſſa, ſive ante, ſive poſt ordinationem ſæviebatur. Auctor eſt Sidonius Apollinaris Patientem Lugdunenſem Archiepiſcopum Cabilonem acceſſiſſe ad electionem Epiſcopi. Cum ſtudia autem in contraria Civitas ſciſſa eſſet, tres præ ceteris eminebant competitores. Primus nobilitatis magna, ſed non alia præferebat inſignia. Alter plebem opiparis conviviis ineſcaverat. Tertius denique ſuffragatoribus ſuis prædæ fore ſpondebat agros Eccleſiæ (3). *Hic antiqua natalium prærogativa, reliqua deſtitutus morum dote ructabat. Hic per fragores paraliticos, culinarum ſuffragio comparatoe, Apicianis plauſibus ingerebatur. Hic apice votivo ſi potiretue, tacita pactione promiſerat, Eccleſiaſtica fautoribus ſuis prædæ prædia fore.*

IX. Hæc ſive impendia, ſive promiſſa ante ordinationem, manifeſtiſſimam præ ſe ferebant ſimoniæ turpitudinem. Quæ poſt electionem fiebant, ut ſimoniaca non eſſent, erant certe fœdiſſima & deteſtanda. Cum Rex Theodoricus beatum Gallum Arverno donaſſet Epiſcopatu, publico ſumptu juſſit inſtrui epulum ſolemne, natalis, hoc eſt, conſecrationis ejus; Gallus vero ipſe jocans dixit, Teruntio ſibi uno conſtare Epiſcopatum, quo muneratus eſſet coquum (4). *Jam tum germen illud iniquum cœperat pullulare, ut ſacerdotium aut venderetue a Regibus, aut compararetur a Clericis. Tunc ii audiunt a Rege, quod ſanctum Gallum habituri eſſent Epiſcopum, quem Presbyteeum ordinatum juſſit Rex, ut datis de publico expenſis, cives invitarentur ad epulum, & lætarentur ad honorem Galli futuri Epiſcopi; quod ita factum eſt. Nam eeferre erat ſolitus, non amplius donaſſe pro Epiſcopatu, quam unum trientem coquo, qui ſervivit ad prandium.* Hactenus Gregorius Turonenſis. Nec has ſane poſt electionem epulas intuetur idem Scriptor, ubi ait jam tum incepiſſe Reges diſtrahere Eccleſias Epiſcopales, jam tum emptores acceſſiſſe Clericos. Ad dona ille alludit, quibus Reges colebantur. *Arverni vero Clerici cum conſenſu inſipientium facto, & multis muneribus ad Regem venerunt. Jam tum germen illud iniquum cœperat pullulare, ut ſacerdotium venderetur a Regibus, aut compararetur a Clericis.* Alibi vero idem Gregorius teſtatum facit, vacante Epiſcopatu Bituricenſi, repudiata eſſe a Guntramno Rege dona omnia competitorum, quos his verbis compellavit (5): *Non eſt Principatus noſtri conſuetudo Sacerdotium venundare ſub pretio, ſed nec veſtrum cum præmiis comparare; ne & nos turpis lucri infamia notemur, & vos magno Simoni comparemini.*

(1) Ep. 25. (2) Ep. 5. 6. (3) L. 4. 25. (4) Greg. Turon. l. 5. c. 46. Vitæ Patr. c. 6.
(4) L. 6. c. 39.

ni . Ex quo manifeſtum eſt admiſſa fuiſſe a Regibus dona, quo electos Epiſcopos confirmarent. Rariuſcula ſunt tamen exempla ea apud Hiſtoriæ Scriptores, unde nec eas uſitatas fuiſſe, vel ordinarias exactiones conjicitur, uti eas quibus Gothi Reges, & Imperatores poſtea Conſtantinopolitani Romanam Eccleſiam ſubjecerunt.

X. Eam neceſſitatem ſubiit, eam pecuniam ſolvit Gregorius Magnus, in Imperatores ſolos redundante ſimonia, non in Pontifices, quorum temporibus & neceſſitati ſervientium ſapientia facem prætulit omnibus poſteriorum ſæculorum Epiſcopis. Non is erat Gregorius, qui exactioni ei & ſervituti aſſentiretur, quanquam ipſe quidem cederet; cum ne Epiſcopos quidem alios electos paſſus ſit compelli ad pecuniæ in pauperes qualemcunque erogationem. De illis nimirum ſupra perſtrictis epulis capienda eſt illa ejus Epiſtola ad Epiſcopos Gallicanos, quos admonet nihilominus turpem eſſe ſordidamque ſimoniam eam, quæ quod ipſammet ſui pudeat, obtegit ſe fucatæ in pauperes pietatis velo; nec enim eam jam eleemoſynam eſſe, qua male parta male effunduntur; nullis denique hac pecunia ſtructis Monaſteriis & Xenodochiis compenſari poſſe flagitia Epiſcopatus non alio empti, quam ut omnia habeat venalia (1). *Neque enim eleemoſyna reputanda eſt, ſi pauperibus diſpenſetur quod ex illicitis rebus accipitur; quia qui hac intentione male accipit, ut quaſi bene diſpenſet, gravatur potius, quam juvatur. Eleemoſyna Redemptoris noſtri oculis illa placet, quæ non de illicitis & iniquitate congeritur, ſed quæ rebus conceſſis & bene acquiſitis impenditur. Unde etiam illud certum eſt; quia etſi Monaſteria & Xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro ſacris Ordinibus datur, conſtruantur, mercedi non proficit, quoniam dum perverſus emptor honoris in locum ſanctum tranſmittitur, & alios ad ſuam ſimilitudinem ſub commodi datione conſtituit, plura male ordinando deſtruit, quam ille poteſt ædificare, qui ab eo pecuniam ordinationis accepit.* Qui enim Spiritum Sanctum ſemel pretio emit, id eſt, ordinandi poteſtatem, is etiam confidentius eandem divendet; digniorque illi ſemper videbitur ſacrorum Ordinum miniſter, qui pecunioſior. *Quid per hoc aliud agitur, niſi ut nulla de actu probatio, nulla ſollicitudo de moribus, nulla ſit de vita diſcuſſio, ſed ille ſolummodo dignus, qui dare pretium ſuffecerit, æſtimetur.*

XI. Apoſtolico prorſus zelo ad Reges, Reginas & Epiſcopos Galliarum conquerebatur Gregorius, quod in Gallia & Germania gratis & pure ordinaretur nemo; ut charo conſtaret hæreticum fieri, cum inter hæreſes ſimonia principem locum teneat (2). *Agnovi quod in Galliarum vel Germaniæ partibus nullus ad ſacrum Ordinem ſine commodi datione perveniat, &c. Et cum prima ſimoniaca hæreſis ſit contra Eccleſiam exorta; cum pretio ordinat, provehendo agit, ut hæreticus fiat.* Illud inculcavit Pontifex, viileſcere omnino ſacras dignitates, cum pretio addicuntur: vile eſt enim & aſpernabile, quidquid venale proſtat; cum pretio æquatur pecunia rebus ſacris, eam quodammodo conſecrari, & hanc eſſe avaritiam, idolorum ſervitutem (3). *Nam quis denuo veneratur quod venditur? Aut quis non vile putet eſſe quod emitur? &c. Nam ubi dona ſupernæ gratiæ venalia judicantur, ad Dei ſervitium non vita quæritur, ſed magis contra Deum pecuniæ venerantur.* Ita fit ut jam crimini vertatur paupertas, opes virtutum in ſedes vocentur, innocentiæ jam laude cumuletur, quem Chriſtus vocat theſaurum iniquitatis; meritiſque & virtutibus is demum polleat, qui opibus. *Hinc fit ut inſontes & pauperes, a ſacris Ordinibus prohibiti, deſpectique reſiliant. Et dum innocentia pauperis diſplicet, dubium non eſt, quod præmium illic delicta commendet. Quia ubi aurum placet, ibi & vitium.*

XII. Nec Occidente reliquo & Oriente, immo & Italia ipſa minus late ſerpſerat ſimonia ex eodem Gregorio, ut ſequentibus Capitibus palam faciemus. Ita enim ille in Concione aliquando ad populum (4): *Vobis Sacerdotibus lugens loquor, quia nonnullos veſtrum cum præmiis facere ordinationes agnovimus.* Non deterruit tamen vis mali quanquam latiſſime graſſantis Gregorium, ut qui comperiſſet a Deo ſe ad ſummum Pontificatus faſtigium vocatum fuiſſe, ut vitiorum fibras peſtiferas altiſſimeque irradicatas evelleret. *Animadvertens ſe ideo a Domino ſuper gentes & regna ſummum Pontificem conſtitutum, ut juxta illud Prophe-*

(1) L. 7 Ep. 12. (2) L. 4. Ep. 50. 53. L. 7. Ep. 5. 114. 115. 111. L. 9. Ep. 50. 53. 54. 55.
(3) L. 4. Ep. 55. L. 5. Ep. 7. (4) In Evang. hom. 17.

Digitized by Google

phericum, vitiorum radices evelleret.

XIII. Frequenter interpellaverat ſanctiſſimus Pontifex Reges & Epiſcopos Galliæ, ut Concilium indicerent, ubi exitiali malo medicamenti aliquid excogitaretur. Habita fuerant jam pridem in Galliis ad id Concilia, nec meditari tamen tam late fuſæ peſti potuerant. In Concilio Aurelianenſi II. illiſum fuerat anathema & dantibus & accipientibus in ordinatione ſacra (1). *Quia donum Dei pecunia trutina minime comparandum.* Donum iſtud Dei Spiritus Sanctus eſt, quem perſpicuum eſt nullo pretio, nulla trutina comparari poſſe. In Concilio etiam Aurelianenſi V. Epiſcopi ſimoniaci exauctorati fuerant (2). *Eum qui per præmia ordinatus fuerit, ſtatuimus removendum.* Non ſacrilegii tantum, ſed & hæreſeos invidia eos oneraverat Concilium Turonenſe II. qui quidvis emungerent ab ordinandis (3). *De ordinationibus Clericorum præmia exigere, non ſolum ſacrilegum, ſed hæreticum eſt.* In Concilio Cabilonenſi eadem renovata eſt depoſitionis pœna in Clericos omnes majores & Abbates, qui inæſtimabile donum emerent (4). *Ut nullus Epiſcopus, neque Presbyter, vel Abbas, ſeu Diaconus per præmium ad ſacrum Ordinem amodo penitus accedat, &c.*

XIV. In Hiſpania Concilium Bracharenſe II. antiquam revexit Eccleſiæ Conſtitutionem, qua anathemate innectitur, qui dat, & qui accipit in ordinationibus (5), *Anathema danti, & accipienti:* & Clericatus janua reſeratur virtuti ſpectatæ, non pecuniæ & donis: *Non per gratiam munerum, ſed per diligentem prius diſcuſſionem, deinde per multorum teſtimonium Clericos ordinari.* At cum ſanctiſſimæ leges hæ tranſilirentur, Concilium Toletanum XI. moleſtiſſime tulit pretio addici Spiritus Sancti donum, quod pretio jam non eſt, niſi donum ſit; nec gratia jam eſt, ſi gratiæ detur (6): *Ne inappretiabilem Spiritus ſancti gratiam donis vel muneribus quis exiſtimet comparandam:* & fœda cavillatione fucari ſcelus, non exſolvenda niſi poſt conſecrationem pecunia, ante deſponſa: ſtatuit denique ut Epiſcopi ad aras ſe juramento conſtringerent, nihil ſe dediſſe, vel daturos pro dono cœleſti, quod natura & nomine ſuo excidit, niſi merum bonum ſit (7). *Facinus eſt, Spiritum ſanctum, qui omnia eredemit, venundari.* Verba hæc ſunt Gregorii, quibus adprime concinit hoc Concilium, cui graviores placuit in poſterum aggerare pœnas, exilio damnatis, excommunicatis, & ad biennii pœnitentiam ablegatis, qui hoc ſe flagitio inquinaſſent. *Honoris gradum, quem præmiis emerant, lacrymis conquirere & reparare intendant.*

XV. Quantumvis acerba videatur hæc pœna, non erat tamen ea niſi antiqui rigoris quædam remiſſio, & Canonum, qui feriebant depoſitione Clericos, qui in Ordinationibus quidvis darent, aut acciperent; innodabant autem diro anathemate laicos eodem facinore implicatos (8). *Qui hunc Ordinem munerum fuerit acceptione lucratus, & ſuſcepti honoris gradu privetur, & in Monaſterio ſub perenni pœnitentia religetur. Illi vero qui pro hac cauſa munerum acceptores extiterint, ſi Clerici fuerint, honoris amiſſione mulctentur: ſi vero laici, anathemate perpetuo condemnentur.* Indeflexa vero ea ſeveritas luculentius etiam ſplendet in Concilio Toletano VI. ubi præter irrevocabilem depoſitionem, hæreditariis etiam bonis ſpoliantur, qui res ſacras ita profanaverint (9). *Communione privatus cum Ordinatoribus ſuis, propriorum bonorum amiſſione damnetur.* Poſtremo denique Concilium III. Bracharenſe, undecimo Toletano poſterius, antiquis Canonibus primævum reſtituit vigorem, convenienter ſtatuto Concilii Chalcedonenſis (10). *Quicunque pro conferendo cuiquam Sacerdotii gradu, aut munus quodcunque, aut promiſſionem muneris, antequam ordinetur, acceperit, aut etiam poſtquam ordinatus fuerit, ſive ille qui dederit, ſive qui acceperit, juxta ſententiam Chalcedonenſis Concilii, gradus ſui periculum ſuſtinebit.* Quibus omnibus Hiſpanienſibus Canonibus illud apertum eſt, tam deſperatum fuiſſe eum morbum, ut remediis ipſis videretur redintegraſcere.

CA-

(1) Can. 3. 4. (2) Can. 10. (3) Can. 27. (4) Can. 16. (5) Can. 2. (6) Can. 9. (7) L. 7. Ep. 5. (8) Can. 3. (9) Can. 4. (10) Can. 7.

CAPUT LVI. *P. 2. l. 3. c. 15.*

De Simonia in Ordinationibus in Oriente, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Auſteriſſima Juſtiniani Leges in Epiſcopos, Clericos, & Laicos ipſos ſimoniæ contagione aſperſos.

II. Pro inſinuatione etiam vetat quidquam exigi, niſi in majori Eccleſia Conſtantinopolitana.

III. Nimirum in ea tolerabat Eccleſia, quod abolere cupiebat magis, quam poterat. Eo etiam modo inthronizationum jura Eccleſiis in omnibus diffinit, non quo ea probet, ſed ne augeri ſinat. Quæ demum jura ea eſſent.

IV. Eadem ratione permittit dari Officialibus Epiſcopi Ordinatoris, dum ne ultra unius anni reditur.

V. Pro adminiſtrationibus Xenodochiorum, nec dari quidquam poteſt, nec accipi.

VI. Electores & Electi jurant nec accepiſſe ſe quidquam, nec dediſſe.

VII. Chorepiſcopus, Œconomus, Defenſor, aliique Officiales pro miniſterio ſuo quidquam dare prohibentur.

VIII. Ea jura Inſinuationum, Inthronizationum, Conſuetudinis & Annatæ irrepſere poſt Concilium Chalcedonenſe. Juſtinianus ea toleravit, eoque confirmavit, haud ægre, ut opinor; cum a novo quolibet Pontifice Romano non diſſimilia exigeret.

IX. Serviebant ei neceſſitati Pontifices Romani, ubi nil melioris ſpei affulgebat.

X. Toto forſan Oriente ſparſæ tum non erant hæ ſordes.

XI. XII. An Imperatores a ceteris Patriarchis, ut a Papa exigerent?

XIII. XIV. Quam pervulgata toto Oriente eſſet ſimonia.

XV. Præſtigiæ & fraudes, ut ſimonia tegatur.

XVI. XVII. XVIII. Erigitur Canonicatus ab eo ipſo, cui conferendus eſt.

XIX. Satis fit objectioni.

I. DUci aptius non poteſt initium ullum, quam a Novella Juſtiniani, qui Epiſcopali ejicit dignitate, & dantes, & accipientes quidlibet in Ordinatione: eadem pœna ferit Clericos alios ſimoniacos; pecuniamque datam & acceptam ei jubet reſtitui Eccleſiæ, cui illa contumelia inurebatur. Si qui vero laici venali gratia ſua & favore Ordines alicui conferri exorarint, duplam ab eis Eccleſiæ pecuniam ſolvi ſancit; ipſos ſi qua dignitate floreant, ea extrudi, & in exilium ejici. Poſtremo emptorem ſacrilegum Epiſcopatus non eo tantum ordine & faſtigio exturbat, ſed etiam Presbyteratu, & Diaconatu (1). *Illud quoque ſciat aperte, qui pecuniis, aut rebus aliis emerit Præſulatum, quia ſi prius Diaconus, aut Presbyter ſit, deinde per ſuffragium ad Sacerdotium veniat; non ſolum cadat Epiſcopatu, ſed nec prior ei relinquitur ordo Presbyterii forſitan, aut Diaconatus.* Utque ne unquam tam neceſſaria lex exoleſcat ex hominum memoria & Eccleſiæ moribus, jubet Imperator eam ab Ordinatore Epiſcopo recitari omnibus ordinandis.

II. Nec his contentus Juſtinianus, cum reſciſſet eos, qui ad aliquam Eccleſiam ordinati eſſent, non admitti poſtea in eam, niſi perſoluto jure *Inſinuationum*; eam quoque proſcripſit corruptelam, exauctorato dignitate ſua eo, qui pecuniam exegiſſet, eaque dignitate in illum translata, cui pecunia emuncta fuiſſet. Ea tamen lege abſolutam voluit Juſtinianus Eccleſiam Conſtantinopolitanam, cui fas eſſe jubet, ut ea exigere pergat, quæ uſitata hactenus fuere inſinuativa. Ita enim habet ea lex ad Menam Patriarcham Conſtantinopolitanum (2). *Sancimus beatitudinem tuam hoc validiſſime cuſtodire, ut ſiquidem conſuetudo eſt, dare eos qui ordinantur in ſanctiſſima majori Eccleſia, hoc eos præbere. Nihil enim de iis quæ dantur in ſanctiſſima majore Eccleſia novamus. Præter illam vero in omnibus aliis nulli in eis Clericorum licentiam eſſe penitus, pro iis quæ vocantur inſinuativa, aliquid ferre. Sed & ſi quis aliquid tale egerit, illum quidem privari Sacerdotio; in illius autem officio introire qui miſſus eſt; & hanc eum avaritiæ ferre mercedem*. Jubet denique ut Defenſores Eccleſiæ Majoris ſtrenue incumbant, curentque omnia gratis fieri, alioqui decem auri pondo luituri. *Gratis omnia procedere*. Cum non compellet hic Imperator, niſi Defenſores Eccleſiæ Majoris Conſtantinopolitanæ,

(1) Novell. 6. c. 1. §. 9.

(2) Novell. 56. c. 1. Χατέταζομένοις. Ἐμφανίσμα.

næ, nonnullis viſum eſt, hac lege non fuiſſe devinctam niſi eam Eccleſiam. Sed multo probabilius eſt eam luem latius in Oriente ſparſam fuiſſe, quanquam Conſtantinopoli vis mali maxima graſſaretur, ne Juſtiniano quidem ipſo diſſimulante. *Clerici omnium patiuntur crudeliſſima, non recipientibus eos illis Eccleſiis, antequam quantum voluerint, accipiant aurum.*

III. Ejuſmodi exactionibus ne Epiſcopos quidem ſua exemerat amplitudo; quinimmo videbatur corruptelæ diuturnitas adverſum Canones præſcripſiſſe, & Imperatores ipſos compuliſſe, ut moderari malo ſtuderent, quod perſanare, igni ferroque admoto, non daretur. Id quidem dilucidum fit ex alia ejuſdem Imperatoris Novella, ubi cum illud præfatus eſſet, laudibus ornandum eſſe Epiſcopum, ſi poſt ordinationem ſuam Eccleſiæ ſuæ tranſcribat bona ſua, vel per magnam eorum partem: ea enim oblationem eſſe, non emptionem. *Etiam omni laude dignum judicamus, quoniam hoc non eſt emptio, ſed oblatio.* His ſubjungit Imperator, definire ſe velle quantum quiſque Epiſcopus pecuniæ dare poſſit pro Inthroniſticis ſuis, ut *Conſuetudinibus* jam inveteratis ſe accommodet, ut non ulterius unquam poſsit quidquam expendi. *Pro conſuetudinibus autem illa ſola permittimus præberi ab ordinatis Epiſcopis, quæ ſubſequenter præſenti legi inſerta ſunt.* Statuit ergo a Patriarchis Romano, Conſtantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Hieroſolymitano dari poſſe auri pondo non amplius viginti, diſtribuendo Epiſcopis, Clericiſque, qui inaugurationi interfuerint, ſi tantum dari conſuetudo ferat: *Si quidem conſuetudo habet:* ſed ne quid præterea dari poſſit: *Plus ab hac quantitate nihil præberi.* Metropolitanos qui a Synodis ſuæ Provinciæ ordinantur, vel a Patriarchis: & Epiſcopos, quibus imponuntur manus, vel a Patriarchis, vel a Metropolitanis, pro inthronizatione ſua daturos centum nummos, præter trecentos nummos dari ſolitos Notariis, & aliis Officialibus Ordinatoris. *Dare pro inthroniſticis quidem ſolidos centum; Notariis autem ordinantis, & aliis miniſtrantibus ei, & ſolemniter accipientibus, ſolidos trecentos.* Hæc Inthroniſtica jura, & pro Officialibus, varie mox diſpenſantur juxta proventus cujuſque Eccleſiæ, a triginta pondo auri ad duo. Eximuntur enim his exactionibus Epiſcopi, quorum Eccleſiæ reditus ad duo auri pondo non aſſurgunt. *Epiſcopum enim Eccleſiæ minus duas auri libras reditus habentis, neque pro inthroniſticis, neque pro alia qualibet conſuetudine dare aliquid permittimus.* Protopresbyter & Archidiaconus conſecratoris has pecuniæ ſummas accipient & diſpenſabunt. Qui plura exiget, *pro inthroniſticis, ſeu conſuetudinibus*, triplum ejus ſolvet Eccleſiæ ejus qui dederit. ὑπὲρ ἐνθρονιστικῶν, ἢ συνηθειῶν. Ex his elici videtur, Inthroniſtica ſolvi ſolita ab Epiſcopis poſt ordinationem, Inſinuativa autem ἐμφανιστικὰ, a ceteris Beneficiariis, ubi inſtallabantur.

IV. Superſunt & alia ejuſdem Conſtitutionis capita, non prætereunda, hinc remiſſioni, hinc rigori juris accommodata. Quo enim quiſque demum Ordine initietur, vetitum eſt quidquam dari, niſi quod dari ſolitum eſt Miniſtris Epiſcopi Ordinatoris, ita ut omnium ſumma non exſuperet reditus unius anni, ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διάφορα. *Sed neque Clericum cujuſcunque gradus dare aliquid ei a quo ordinatur, aut alii cuilibet perſonæ permittimus: ſolas autem præbere eum conſuetudines iis, qui ordinantium miniſtrantes ſunt, ex conſuetudine accipientibus, unius anni emolumenta non traſcendentem.* Habes hic ergo Annatam, ſive reditum annuum Beneficii, perſolvendam Miniſtris Epiſcopi, qui Ordinatione quempiam mittit in poſſeſſionem Beneficii. Poſtea enim nil Eccleſiæ, nil Capitulo dare cogitur, cui inſcribitur. *In ſancta vero Eccleſia in qua conſtituitur, ſacrum complere miniſterium, & nulla penitus propriis Clericis dare pro ſua inſinuatione, nec ob hanc cauſam propriis emolumentis, aut aliis portionibus hunc privari.*

V. Prohibetur mox ibidem Xenodochiorum Adminiſtratoribus, nequid iis dent a quibus eliguntur, vel inſtituuntur. Quod quamvis ad Ordines ea Officia nihil pertineant, Eccleſiaſtica tamen ſunt, nec pretio venire poſſunt, niſi per ſummum nefas, ut ex Concilio Chalcedonenſi patet, a quo eodem damnationis telo confixi ſunt, omnium auctores ſimoniacarum exactionum, ſive pro Ordinibus, ſive pro Officiis Eccleſiaſticis (1). *Sed neque Xenodochum aut Noſocomum, aut Ptochotrophum, aut alium quemlibet venerabilis domus gubernatorem, aut quamcunque Eccleſiaſticam ſollicitudinem*

(1) Ibidem.

nem agentem, dare aliquid illi, a quo conſtituitur, aut alii cuicunque perſonæ pro commiſſa ſibi gubernatione. Latiſſime patent hæ voces, *Quamcunque Eccleſiaſticam ſollicitudinem, gubernationem*. Οἱανδήποτε Ἐκκλησιαστικὴν φροντίδα, διοίκησιν. Ita planum eſt iis circumſcribi officia, & munia omnia Eccleſiaſtica, ut omnium ex æquo nundinatio ſimoniaca ſit. Innovat denique Imperator (1) pœnas ſupra memoratas, adverſus interventores ſacrilegæ hujus emptionis, Laicos Clericoſque indiſcriminatim.

VI. Et nequa elaberetur opportuna cautio, ac proviſio, alia Conſtitutione Novella voluit idem Juſtinianus (2), cum ad electionem Epiſcopi accedendum eſſet, omnis ut Clerus & Primores Civitatis convocarentur, jurarentque ad ſacros Codices, inſcriberentque hoc juramentum ſuo ſuffragio, ad hanc electionem nullo ſe alieno ſtimulo agi, non donorum, non pollicitationum, non amicitiæ, non gratiæ, aut favoris, non humano affectu quovis, ſed contemplatione unius fidei puriſſimæ, & caſtiſſimæ diſciplinæ. *Quemque ipſorum jurare ſecundum divina eloquia, & ipſis pſephiſmatibus inſcribi, quod neque per dationem, aut promiſſionem, vel amicitiam & gratiam, vel aliam qualemcunque affectionem, ſed, &c.* Electus ipſe non ante ordinabatur, quam juramento ſe conſtrinxiſſet, non dediſſe, non promiſiſſe ſe quidquam: non daturum, non promiſſurum, nec ordinatori Epiſcopo, nec electoribus, nec quibuſcunque aliis. *Quod neque per ſe ipſum, neque per aliam perſonam dedit quid, aut promiſit; neque poſthac dabit, vel ordinanti ipſum, vel his qui facta pro eo ſuffragia fecerunt, vel alii cuiquam, ordinationis de ipſo faciendæ nomine.*

VII. Quia vero quod de OEconomis, & Defenſoribus, ceteriſque Officiis dictum eſt, id validiſſime confirmari oportebat, quod non tam facile omnes aſſentirentur, ne hæc quidem ſine ſimonia diſtrahi poſſe: id in cauſa fuit, ut eandem rurſus Legem Codici ſuo Juſtinianus inculcatam voluerit, ubi & prolixius ejuſmodi enumerat Eccleſiæ Officiales (3). *Si vero OEconomus, vel Eccleſiaſticus, ſeu Defenſor, vel Choreſpiſcopus, vel Periodeuta, Viſitator, vel Xenodochus, vel Noſocomus, vel Ptochotrophus, vel Orphanotrophus, vel Ptochio Præpoſitus, comperietur præbuiſſe quid, ut ſibi cura illa committeretur, & hunc removeri ab hujuſmodi cura jubemus.*

VIII. Uno quidem Canone (4) complexi fuerant Chalcedonenſes Patres regulas omnes ſacræ, & purioris diſciplinæ in propulſanda ſimonia, exauthorari juſſit, qui Ordines, qui Clericatum pecunia, aut gratia emerent, qui ipſa ſimiliter officia Choreſpiſcopi, OEconomi, & id genus alia; nec inulti abierant ſequeſtres, ac mediatores infandarum emptionum, Clericis depoſitione, Monachis & laicis excommunicatione perculſis. Quod vero nihil ibi commemoratum eſſet de Conſuetudinibus, de Inſinuativis, de Inthroniſticis, quæ Juſtinianus moderari viſus eſt, & ita tolerare, cum funditus exſcindere non poſſet: inde facile conjectura aſſequimur, necdum eas corruptelas invaluiſſe tempore Concilii Chalcedonenſis, cujus jam hic nobis Canon adſcribendus eſt. *Si quis per pecuniam fecerit ordinationem, & ſub pretio redegerit gratiam, quæ non poteſt vendi, ordinaveritque per pecuniam Epiſcopum, Presbyterum, aut Diaconum, aut quemlibet ex his, qui numerantur in Clero, aut promoverit per pecuniam Diſpenſatorem aut Defenſorem, vel quemque, qui ſubjectus eſt Regulæ, pro ſui turpiſſimi lucri commodo, proprii gradus periculo ſubjacebit; & qui ordinatus eſt nihil ex hac ordinatione, aut promotione proficiat; ſed ſit alienus ab ea dignitate, quam pecuniis quæſierit. Si quis vero mediator tam turpibus & nefandis datis vel acceptis extiterit, Clericus gradu decidat, Laicus & Monachus anathematizetur.*

Ita ergo ſtatuendum nobis eſt, intra illos centum admodum annos, qui a Concilio Chalcedonenſi ad Juſtiniani tempora interlapſi ſunt, ea omnia irrepſiſſe in Eccleſiam Orientalem jura Conſuetudinum, Annatarum, Inſinuationum, & Inthronizationum. Uti certum eſt Juſtinianum primum ex Imperatoribus exegiſſe aliquid pecuniæ ad confirmationem electionis Papæ. Simillimum veri eſt, nihilo parcius eum, aut verecundius, cum aliis Patriarchalibus ſedibus egiſſe. De hac exactione in Romanam Eccleſiam cur in Conſtitutionibus ſuis ſiluerit Juſtinianus, inquirent alii nobis oculatiores. An ſuarum ipſum puduerit ſordium? An ne potuerit quidem de

(1) Ibidem. (2) Novell. 137. c. 2. (3) Cod. l. 1. de Epiſc. & Cler. leg. 41.
(4) Ibidem.

eo jure, peræque ut & de aliis ſupra explanatis exactionibus meminiſſe; ut qui his modum aliquem ſaltem præſcriberet, cum ea omnino opprimere ac tollere non poſſet: at ſumma poteſtate uti poſſet, in ea cohibenda exactione, cujus auctor ipſe erat, cujus utilitas ad ipſum unum redibat. Potuerat utique ille hanc laudem præripere Conſtantino Pogonato Imperatori, qui poſt Concilium VI. OEcumenicum ei conſuetudini ac ſervituti Principis Eccleſiæ finem impoſuit, ut auctor eſt Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Agathonis. Papæ. *Hic ſuſcepit divalem juſſionem, ſecundum ſuam poſtulationem, ut ſuggeſſit, per quam relevata eſt quantitas, quæ ſolita erat dari, pro ordinatione Pontificis facienda.*

IX. Nec abnuo fieri potuiſſe, ut ſicut Romani Pontifices, conſtantiæ & vigoris laude clariſſimi, ac præ ceteris Gregorius Magnus, infregerunt ſeipſos, & accommodaverunt ei conſuetudini, cui alias rigor Canonum ſimoniæ maculam illinebat; ita & Imperatores, atque Epiſcopi Orientis patienter & modice tulerint conſuetudines, & exactiones aliquas in Ordinationibus, quibus expurgandis impares ſe intelligebant, niſi Eccleſia in ſchiſmatis fœdiſſimi diſcrimen conjiceretur. Datis ad Eulogium Alexandrinum Epiſcopum Epiſtolis ſignificat Gregorius, reſciſſe ſe in Eccleſia Alexandrina id teneri, ut in Ordinationibus dona ultro citroque commeent (1). *Addidit quod per præmia & donationes ordinatus eſſet Diaconus, quia eandem conſuetudinem in ſancta Alexandrina Eccleſia convaluiſſe fatebatur.* Si certo rumore ad aures Gregorii id pervenerat, has facile exiſtimarim illas fuiſſe a Juſtiniano diſſimulatas conſuetudines. Non is enim erat ſanctiſſimus Præſul Eulogius, qui alias tolleraret. His autem non iraſcebatur, quod & medici minuſculis malis abſtineant curandis, ne graviora excitentur. Nec ſecus forſan ordinandum de Hieroſolymitano Patriarcha Heſychio, ad quem Gregorius eadem perſcripſit, fama vulgatum eſſe, Orientales omnes Ordinationes ſimoniaco contagio afflari (2). *Pervenit ad nos in Orientis Eccleſiis nullum ad ſacrum Ordinem niſi ex præmiorum datione pervenire.*

X. Eas autem Orientis vitioſas conſuetudines Occidentem pervaſiſſe ne probabile quidem eſt. Id quidem ex ante diſputatis, & ex allegatis Canonibus ſatis ſuperque patet. In dubium vocari etiam poſſit, an totum in Orientem illa conſuetudinum colluvies exundarit. Sanctitatis gloria celebratiſſimus Patriarcha Alexandrinus Joannes Eleemoſynarius, bigamum Diaconatu initiare conſtantiſſime recuſavit, (3) etſi ducenta millia medimnorum tritici offerret, & centum octoginta pondo auri in pauperes eroganda, quos tum premebat egeſtas exhauſtis nimirum pecuniis Patriarchæ, omnium parentis ac proviſoris.

XI. A Hunnerico Ariano Vandalorum in Africa Rege promulgatum eſt Edictum, ut Catholicis Epiſcopis ex hac mortali vita migrantibus eorum res fiſco Regio adjudicarentur, nec in eorum ſedes conſcendere ſinerentur ſucceſſores, niſi pecunia ærario perſoluta publico. Suſpenſa tamen eſt ejus Edicti executio, cum Regii Miniſtri Principem monuiſſent, non alia ratione Præſules omnes ſuæ ſectæ per Orientem diſſipatos & per Thraciam, pœnis & exactionibus iiſdem mancipatum iri. Hinc autem perſpicit ante Imperium Juſtiniani ne Antiſtites quidem ſectarum hæreticarum obnoxios fuiſſe exactioni ulli, aut pecuniæ Principi ſolvendæ. Perfecit in Italia Theodoricus Rex, quod meditatus fuerat in Africa Hunnericus; Juſtinianus in jura ſucceſſit Regum Gothorum (4). Si Chryſaphius a Flaviano aurum popoſcit, privata & peculiaris ea erat Chryſaphii perverſitas, non conſuetudo jam adulta. Ideo & vaſa ſacra miſit Flavianus, quibus improbitas & avaritia ejus ſuffunderetur (5).

XII. Exilio mulctatus, an illuſtratus eſt Patriarcha Antiochenus Anaſtaſius Sinaita, quod impatientiſſime ferret Juſtinus II. Imperator invictam ejus conſtantiam in recuſando auro quod depoſcebatur ad aditum ſibi in Epiſcopalem Cathedram aperiendum (6). *Dicitur Juſtinum Anaſtaſio ſuccenſuiſſe, quod poſtulanti ei pecuniam, cum Epiſcopus eſſet deſignatus, Anaſtaſius dare noluit.* Hinc quidem manifeſtiſſimum fit Juſtinianum & ſucceſſorem ejus, in aliorum Patriarcharum electione ampliaſſe jus illud exigendæ pro confirmatione pecuniæ, quo in Romanos Antiſtites abutebantur. Sed & hinc eminet magnum & memorabile conſtantiæ Epiſcopalis monumentum, ne

(1) L. 11. Ep. 48. (2) Baron. ann. 601. n. 14. (3) Vita ejus c. 12.
(4) Vit. de perſecut. Vand. l. 2. (5) Evagr. l. 2. c. 2. (6) Ib. l. 5. c. 5.

Digitized by Google

ne facile aſſentiantur injurioſis noviſque in libertates Eccleſiæ conatibus.

XIII. Sed inter Epiſcopos non paulo plus periculi a ſimonia incumbebat. Narrat Palladius ut Chryſoſtomus Epheſum conceſſerit, & Synodico judicio diſcinxerit depoſueritque Epiſcopos omnes, quos Antoninus Epiſcopus Epheſinus repræſentata pro ſingularum Eccleſiarum facultatibus pecunia ordinaverat. *Ordinationes Epiſcoporum vendere pro modo redituum*. Illis abdicatis juſſum eſt, ut aurum quod expreſſum ab eis fuerat, eis reſtitueretur ab Antonini jam fato functi hæredibus. Pia & neceſſaria viſa eſt hujus Concilii ſævitia, ne in Eccleſia eadem increbreſceret rerum ſacrarum nundinatio, quæ inter Judæorum, & Ægyptiorum Patriarchas (1). *Ne ſi iſta paſſim permitterentur, conſuetudo Judaica vel Ægyptia fieret, vendendi ſacerdotium & emendi. Ajunt enim eum qui apud Judæos falſo nomine Patriarcha dicitur, ut pecunias cumulet, annis ſingulis & intra annum quoque ſæpius Archiſynagogos mutare. Similiter & Ægyptiorum Patriarcham hunc imitando peragere*. Quam crebra autem Orientem infeſtaret ſimonia, locupletiſſimus & oculatus teſtis eſt Iſidorus Peluſiota, complurimis Epiſtolis, (2) quas indicaſſe contentus ad alia pergam.

Reſcripſerat ad Epiſcopos Provinciæ ſuæ B. Baſilius, Cæſareæ in Cappadocia Metropolitanus, ſua ſe eos communione ejecturum, niſi manus abſtinerent a pecunia ab iis, quos ordinabant exprimenda, ludificatorio eo obtentu nihil poſthac profuturo, quaſi ſpontanea ea eſſent poſt perfectam ordinationem dona. *Quæ vero ſit impoſtura, dicam: putans enim ſe nihil delinquere, quod non ante, ſed poſt manuum impoſitionem pecuniam accipiunt. At pecuniam accipere, accipere eſt, quandocunque fiat*. Scitiſſime porro Baſilius ait, quocunque ſumas tempore, pecuniam ſumi: utcunque ematur Spiritus Sanctus, certiſſimam emi damnationem; denique hujus ſui ævi Simoniacos Simone ipſo nocentiores eſſe, qui in tanto non verſabatur lumine, nec tot exemplis a flagitio avocabatur. *Levius enim deliquit, qui propter inexperientiam emere volebat*.

XIV. Ea Baſilii Epiſtola a Balſamone prolata eſt, uti & Juſtiniani Conſtitutiones hic a nobis laudatæ, in Photii Nomocanonem conjectæ ſunt. In uſu ergo illæ erant Photii & Balſamonis ætate, quantum ad juris remiſſionem pertinebat: at in ſtricti juris obſervantia, quantum ab eis deſcitum eſſet, apertum fecit Balſamon his verbis (3): *Puniri laicos, qui ſacroſanctarum domorum adminiſtrationes pecuniis ſuſcipiunt, ex hac Novella apparet. Quis ſit autem laicus, qui ſacroſancta domus adminiſtrationem ſuſcipiat, vel fiat Clericus, vel in Cellulario Monaſterio conſtituatur gratis, ignoro. Et propterea genibus flexis Deum rogo, ut nos omnes a talibus minis liberemur. Si enim Dominus iniquitates obſervaverit, quis ſuſtinebit*. Quo teſtatum ſit ejus ævo nec Xenodochiorum adminiſtrationes, nec Clericatum, nec habitum Monaſticum impetrari potuiſſe, niſi aliquantis nummis perſolutis. Quod nec ipſe negat ſacris Conſtitutionibus inimiciſſimum eſſe. Miſſam facio Conſtitutionem Gennadii Patriarchæ Conſtantinopolitani adverſus ſimoniacas ordinationes, ab eodem Balſamone publicatam.

XV. Sed in præteritis non relinquam Obſervationes Joannis Antiocheni in ſuo Nomocanone, in has ipſas Juſtiniani Conſtitutiones, quæ nonnullas in ordinationibus largitiones æquo animo ferunt. Confitetur ſtatim Joannes leges eas Apoſtolicis Conſtitutionibus adverſari, necnon & Canonibus ac Conciliis, quibus placet, ut Chriſti miniſtri a quacunque avaritiæ contagione ac ſpecie alieni ſint (4). *Sciendum eſt hanc Conſtitutionem Apoſtolicis Canonibus, & ſanctis Synodis adverſari. Quod ſancti quidem Apoſtoli, & qui poſt illos fuerunt ſancti Patres, Sacerdotum mores ab avaritia alienos eſſe debere cenſuerunt*. Sed præmiſſa ingenua confeſſione, ea fuco neſcio quo, & aſcititio velo obumbrare idem ipſe conatur has Juris canonici labes. Cenſet enim Imperatorem, ut qui dominetur orbi, ſtatuiſſe, quibus donis colendi ſint Epiſcopi, ſicut auro, thure & myrrha Chriſtum venerati ſunt Magi; ab Epiſcopis dignos ordinandos eſſe, at indignos procul amoliendos: verum poſt Ordinationem poſſe eos, non exigere quidquam a pauperibus, ſed a locupletibus accipere, quod legibus præfinitum eſt: *Verum ſi placet, hoc conſideremus, hanc Impera-*

(1) Pallad. c. 14. 15. (2) L. 2. Ep. 60. 199. 221. L. 3. Ep. 57. 76.
(3) In Nomocan. Phot. Tit. 1. C. 24. (4) Tit. 26.

peratoris Conſtitutionem eſſe, qui cum omnes mundi res in ſua poteſtate habeat, munera Epiſcopis providit. Etenim Magi aurum, thus & myrrham Chriſto obtulerunt. Ac divitibus quidem poſtquam divina gratia digni comperti fuerint, hæc dare permittit; non tamen ordinantem ad munera reſpicere, vel omnino animum ejus iis oblectari, vel eos qui ſine muneribus accedunt, pauperes quidem, ac divina gratia dignatos rejicere, aut probris afficere: ſed ad Deum reſpicientem, accurate conſiderare eum, qui vere dignus ſit, eumque ordinare. Æſtimabit pro arbitrio Lector, an ſimili tergiverſatione excuſari poſſet Iſaaci Comneni Imperatoris Conſtitutio, & aliæ quæpiam hic ad marginem notatæ (1).

XVI. Agmen claudet Conſtitutio Heraclii Imperatoris, niſi eam males Sergio adſcribere Patriarchæ, qui illam ipſe ante commentatus fuerat. Præfixo ibi ille numero cujuſque Ordinis Clericorum Cleri Conſtantinopolitani, vetitoque, ne quis ultra eum numerum allegeretur; ſubjicit mox tamen accreſcere & ſupernumerarios poſſe, ſi modo fundos ipſi & reditus Eccleſiæ donis non aſpernandis augeant, vel teſtamentis, aut ſi quis alius in eorum gratiam ejuſmodi conferat proventuum incrementa. *Niſi quis forte propter eximium incrementum, quod facultatibus ejuſdem ſanctiſſimæ Eccleſiæ per conceſſas ab ipſo res in donationibus vel teſtamentis, cum obſervatione ſacrorum Canonum acceſſeris, in aliquem prædictorum ordinum receptus fuerit, vel alteri perſonæ hoc impetraverit. Quippe ſi hoc uſuveniat, tam ob ejus propoſiti pietatem, quam magnitudinem emolumenti, permitti poſſe, ut numerus ille conſtitutus adaugeatur.*

XVII. Exiſtere illinc id videtur, poſſe a quopiam erigi, & dotari, fundarique Canonicatum, quo vel ipſemet, vel alius quiſpiam illico induatur, ſi modo nulla obſtrepat irregularitas. Eo enim ſenſu donanda ſunt hæc verba, *Cum obſervatione ſacrorum Canonum*. Sedes omnes Clericorum cujuſlibet Ordinis, & Officii in Eccleſia Conſtantinopolitana, inſtar habebant Collegii Canonicorum, ad certum numerum aſtricti: quo expleto, poterant nihilominus accedere, adjicique, qui eidem Eccleſiæ tam large res ſuas & fundos accumulabant, ut hæc videri poſſet, quaſi novi Canonicatus dotatio.

XVIII. Nec ea videri poteſt privata, & peculiaris fuiſſe hujus Imperatoris ſententia, cum ab ipſomet teſtificatum ſit, a Patriarcha Sergio ante diu libratam perpenſamque eam Conſtitutionem, atque ita ejus hortatu ab Imperatoria Majeſtate promulgatam fuiſſe. *Simul a nobis beatitudo tua petiit, ut hæc adeo præclare ac religioſe abs ſe trutinata, per ſacram Sanctionem Pragmaticam confirmaremus.* Horum Canonicorum admiſſioni innexa erat quodammodo Ordinatio. Unde ibidem mox: *Neminem recipi debere, nec ordinationem conſequi, μηδὲ χειροτονίαν γενέσθαι, ſine magna quadam compenſatione, vel ex teſtamentis, vel donationibus, quæ cogent rem procedere. Nam & hoc ad ejuſdem ſanctiſſimæ Eccleſiæ utilitatem ſpectat.*

Quibus poſtremis verbis refricatur nobis memoria Juſtiniani longo intervallo ſemoventis dona, quæ Eccleſiæ, & quæ privatis hominibus fiunt: cum his ut plurimum comes adhæreſcat ſimonia, aut ſimoniæ ſuſpicio (2). *Nos enim ea ſola dari prohibemus, quæ privatis quibuſdam perſonis præbentur; non ea etiam, quæ ſacroſanctis Eccleſiis & venerabilibus domibus offeruntur.* Plura a nobis ſuperius hac de re dicta ſunt.

XIX. Unus ſupereſt ſcrupulus, quem eximamus. Diximus enim inter Chalcedonenſis Concilii & Juſtiniani Imperatoris tempora inoleſcere cœpiſſe conſuetudines eas, vel ſimoniacas, vel ſimoniæ finitimas, quibus ille ſuis legibus umbram aliquam auctoritatis circumfudit. At Epiſcopi, quos Chryſoſtomus in Aſia abdicavit, tanquam ſimoniacos, profeſſi ſunt ſe donis Ordinatori ſuo Epiſcopo Epheſino offerendis, conſuetudini obſecutos fuiſſe, cum non aliter confiderent poſſe ſe Curialium ſervitutibus abſolvi (3). *Dedimus, hanc eſſe conſuetudinem exiſtimantes, ut videremur a Curia liberari.* In Concilio autem Chalcedonenſi Patriarchæ Conſtantinopolitano ordinatio quorundam Metropolitanorum conceſſa illa quidem eſt, ſed ſuſtinuit aſſenſum ſuum Ancyranus, donec ſponderent Patriarchæ Conſtantinopolitani, abſtenturos ſe in poſterum prioribus ſuis illis extorſionibus, quibus ordinandos exſugebant (4). *Rogo ut Civita-*

(1) Jur. Orien. T. 1. pag. 7. 121. 123. 169. (2) Jur. Orien. L. 2. p. 79. Apud Baſ. in Nomoc. Tit. 1. c. 24. (3) Pallad. in vita Chryſ. c. 14. 15. (4) Act. 6.

vitates pro Ordinationibus non ſolvant. Tum ſane reſponſum eſt a Presbytero Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, *Ex Regula hoc interemptum eſſe*, hoc eſt ſecundo Canone Concilii Chalcedonenſis expunctam jam eſſe eam corruptelam. Non ergo forſan aptior reſponſio occurret ulla. A Chalcedonenſi eliſos fuiſſe omnes eos uſus ſimoniacos. Adde nec his paucis & peculiaribus factis fidem aſtrui poſſe conſuetudinis vulgatiſſimæ. Nec id conſuetudini invaluiſſe cauſantur Epiſcopi a Chryſoſtomo depoſiti, ſed ita ſe exiſtimaſſe. Et quanquam id affirmaſſent, labaret fides teſtimonii, quo ſuam ipſi cauſam tuebantur. Et ſane a vero alieniſſimum erat, quod prætexebant, eam ſe pecuniæ largitionem exiſtimaſſe neceſſariam, ut Curialium vinculis eximerentur, cum obvia eſſet Conſtantii lex, qua iis nexibus abſolvebantur Epiſcopi.

CAPUT LVII. *P. 2. l. 3. c. 17.*

De Simonia ex Favore, Precibus, Obſequiis, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Quantis obvia ſit periculis gratia & interventio Magnatum, ad Beneficiorum & Ordinationum adoptionem.

II. Humana hac induſtria & arte extinguitur meritum & pietas.

III. Ha aſſurgendi rationes en B. Gregorio ſimoniæ finitimæ ſunt.

IV. Qui eligunt, præſentant, inſtituunt, conferunt, ordinant, ſimoniaci ſunt, ſi non obverſantur eorum oculis & mentibus, niſi preces, laudes, obſequia, amicitiæ.

V. Piis & religioſis omnibus omnia abjicienda ſunt munera, quæ a lingua proficiſcuntur, a manu, a corde, quo ſenſu & modo.

VI. De iis qui Ordines vel Beneficia conferunt, illis quos confidunt in poteſtate magis ſe habituros.

VII. Ex Hieronymi doctrina, & Hormiſdæ, confirmatur ſententia Gregorii Magni.

VIII. IX. Confirmatur & ex Legibus Juſtiniani, & ex Canonibus Apoſtolicis.

I. PAulo altius ſubeundum nobis eſt in penetralia ſimoniacæ pravitatis, declarandumque non auro tantum emi cœleſtia & quovis pretio ulteriora Spiritus ſancti dona, ſed etiam favore, interventione, & ambitioſis precibus Optimatum ſæculi. Illi enim demum ad hanc Magnatum gratiam confugiunt, qui virtutum & meritorum inanes, mendicatis commendationibus obrepere contendunt, quibus ipſis ab eo ſcopo, in quem collimant, longius ſemoventur. Quam enim his artibus adepti erunt dignitatem, hanc interventorum ſuorum libidini & veſaniæ proſtituent; ſervientque certiſſime iis, per quos ad eam dominationem protruſi fuerint. Ita ſentiebat Gregorius, ubi de electione diſputabat Epiſcopi Salonenſis (1): *Illud præ omnibus cura ſit, ut in hac electione nec datio quibuſcunque modis interveniat præmiorum, nec quarumlibet perſonarum patrocinia convaleſcant. Nam ſi quorundam patrocinio fuerit quiſquam electus, voluntatibus eorum cum fuerit ordinatus, obedire reverentia exigente compellitur; ſicque fit, ut & res illius minuantur Eccleſiæ, & ordo Eccleſiaſticus non ſervetur. Talem ergo perſonam debent eligere, quæ nullius incongruæ voluntati deſerviat; ſed vita ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inveniri.*

II. Alibi quoque idem Gregorius certiſſime auguratur, ubi abundat Procerum favor, inde vera merita exulare (2): *Nulla ſit in ordinatione venalitas, potentia vel ſupplicatio perſonarum nihil obtineat. Nam proculdubio Deus offenditur, ſi ad ſacros Ordines quiſquam non ex merito, ſed ex favore, quod abſit, aut ex venalitate provehitur.* Et rurſus alibi (3): *Eorum, qui in ſacro ſunt Ordine collocandi, prius vitam moreſque diſcutite, & ut dignos officio adhibere poſſitis, non vobis potentia, aut ſupplicatio quarumlibet ſurrepat perſonarum.* Et alibi; *Oportet ut neque per commodum neque per gratiam, aut quorundam ſupplicationem aliquos ad ſacros Ordines conſentiatis, vel permittatis adduci.*

III. Exploratiſſimum profecto erat ſanctiſſimo Pontifici, vere emi, vendique, quæ favore, precibuſque Procerum extunduntur ab iis, penes quos jus eſt eligendi, vel nominandi ad Beneficia, cum eam ille ſemper ambitionem ſimoniacam ei adjungat, quæ auro fit. Ita liquebat in Epiſtolis ſupra recitatis; liquebit & ex hac rurſum, ubi illud quoque ſedulo adverti par eſt,

(1) L. 2. Ep. 22. (2) L. 2. Ep. 48. (3) L. 4. Ep. 56.

Digitized by Google

eſt, quod conſanguinitatis & proximitatis contemplatio ſimoniacis & ipſa illigetur affectibus. Conſtantiſſimum enim eſt, affectus iſtos omnes, pecuniæ, commendationum, precum, interventionis Magnatum, proximitatis, ne ſpeciem quidem, vel umbram tenuiſſimam meriti præ ſe ferre; argumento autem potius eſſe, & virtuti & merito nuntium eſſe remiſſum. Audi ut Gregorius ſuper ea re Brunechildem Reginam alloquatur (1): *Nullum qui ſub Regno veſtro eſt, ad Sacrum Ordinem ex datione pecuniæ, vel quarumlibet patrocinio perſonarum, ſeu proximitatis jure patiatur accedere; ſed quem dignum vita & mores oſtenderint, &c. Ne ſi honor venalis fuerit Sacerdotii, &c.* Et in Epiſtola alia ad Epiſcopum Gallicanum (2); *Nihil in dandis Eccleſiaſticis Ordinibus auri fames inveniat, nil blandimenta ſurripiant, nihil gratia conferat, honoris præmium vita ſit provectus, ſapientiæ incrementum, modeſtia morum.*

IV. Si a ſimoniaca infamia non recedit, qui ſuffragium confert, qui Beneficia, qui Ordines, una commendatione Magnatum, vel precibus excitatus, vel conſanguinitatis impulſu, non meriti, non doctrinæ conſcius ejus, qui proponitur; ſi eodem oblinunt ſe flagitio Proceres, qui interventione ſua & precibus indignos ad dignitates propellunt, ut monebat nunc Gregorius: æque indubium eſt, Electores, Præſentatores, Collatores & Ordinatores in eandem conjiciendos eſſe claſſem ſimoniacorum, qui non incitantur niſi laudibus, affectibus privatis, & obſequiis, vel jam exhibitis, vel quæ ſpes ſit exhiberi ab his poſſe, quos vel Ordinibus vel Beneficiis decorari geſtiunt. Aliquo ſunt hæc omnia pretio apud mortales, & ea vel expectare, vel excipere, ut mercedes cœleſtium myſteriorum, execrandum ſimoniæ genus eſt. Ita conſtanter Gregorius idem Magnus (3): *Sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros Ordines pro humana gratia largiuntur: atque de largitate eadem laudis ſolummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum eſt, gratis non tribuunt; quia de impenſo officio ſanctitatis, nummum expetunt favoris. Unde bene cum juſtum virum deſcriberet Propheta, ait, Qui excutit manus ſuas ab omni munere. Neque enim dixit, Qui excutit manus ſuas a munere, ſed adjunxit, ab omni; quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obſequio eſt, ſubjectio indebite impenſa: munus a manu, pecunia eſt: munus a lingua, favor. Qui ergo ſacros Ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non ſolum nullam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit.*

V. Laudes, aſſentationes, ſtudia, obſequia, ſive præſtita, ſive præſtanda, ejuſmodi res ſunt, quæ in pretio habeantur: ideoque his emi vendique poſſint res quælibet promercales, quas modo emi vendique fas ſit. Nefas eſt autem utcunque emi, vel vendi res ſacras; nefas eſt ex Gregorio, pium & juſtum quemlibet, maxime autem Ordinum & Beneficiorum Collatorem humano affectui indulgere, & qualicunque tandem pretio moveri in cœleſtium dignitatum diſtributione (4). *Tres ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude, feſtinantur. Munus namque a corde eſt captata gratia a cogitatione. Munus ab ore, eſt gloria per favorem. Munus ex manu, eſt præmium per dationem. Sed juſtus quiſque ab omni munere manus excutit quia in eo quod recte agit, nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec a manu recipere dationem quærit.*

VI. Gregorii mentem aſſecutus omnino eſt Joannes Diaconus, & ſimoniæ incunctanter imputavit, ſi vel Ordines, vel Beneficia obſequiis donentur, adulationibus & laudibus. Ita enim ille in vita Gregorii (5); *Sed aſtuta turpiſſimæ cupiditatis iniquitas non ſufferens, tantis ſe commodis, licet turpiſſimis, immo periculoſiſſimis anguſtari, commentum ſatis artificioſum reperit, quo ſcilicet illos Sacerdotio ſublimaret, qui ſibi poſt conſecrationem tanto ſubjectiores eſſe debuiſſent, quanto non divino, quin potius humano judicio ſe fuiſſe promotos, ipſi proculdubio reputarent.* Quod confirmat Gregorii loco ſupra laudato.

VII. Jam & Hieronymus a ſimonia non ſegregaverat cupiditates illas terrenas Epiſcoporum, ſacras Dignitates, Ordineſque donantium ſtudiis privatis amicitiæ, cognationis, Magnatum favoris, & quibuſcunque demum illecebris, a virtute, ſapien-

(1) L. 7. Ep. 5. (2) L. 9. Ep. 50. (3) Hom 4. & 17. In Ev.
(4) Moral. in Job l. 22. c. 25. l. 9. c. 17. (5) L. 3. c. 6.

Digitized by Google

pientiaque & doctrina alienis (1). *Ex quo manifeſtum eſt, eos qui Apoſtoli lege contempta Eccleſiaſticum gradum non merito voluerint alicui deferre, ſed gratiæ, contra Chriſtum facere. Moyſes amicus Dei potuit utique ſucceſſores principatus filios ſuos facere, & poſteris propriam relinquere dignitatem: ſed extraneus de alia tribu eligitur Jeſus, ut ſciremus principatum in populos, non ſanguini deferendum eſſe, ſed vitæ. At nunc cernimus plurimos hanc rem Beneficium facere, ut non quærant eos in Eccleſia columnas erigere, quos plus cognoſcant Eccleſiæ prodeſſe; ſed quos ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel pro quibus majorum quiſpiam rogaverit: & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt.* Concinit prorſus ea doctrina cum Gregorio, qui conſentaneus & ipſe erat Hormiſdæ Papæ prædeceſſori ſuo, cujus hæc ſunt verba (2): *Nec electio Præſulis empta detur pretiis, nec obſequiis ſit quæſita, operibus, &c. Nec ille ſe æſtimet a culpa alienum, qui Sacerdotem initiaverit ad alterius redempti voluntatem, & vel ſponte in hoc, vel neceſſitate conſenſerit.*

VIII. Quod magis mirere, nec Juſtinianum ipſum fallere potuit hæc fraudulenta ſimonia, quæ blanditiis, laudibus, ſtudiis, auctoritate, precum ambitione, patrocinio peragitur. Sic enim ille laicos etiam damnat ſimoniacorum pœnis, qui patrocinio ſuo quempiam juvabunt ad Ordinis, vel Beneficii conſecutionem (3). *Si quis extraneorum, & non in Clero conſtitutus, qui aurum, aut rem aliquam propter patrocinium ordinationis accepit, &c.* Quid quod alibi Electores jurare cogit, & juramentum ſcripto firmare, non amicitia, non favore ſe agi, non humano quovis affectu, ſed conſcientia pietatis ejus, quem ſacro gradu augeri cupiunt? (4) *Quod neque per dationem, neque promiſſionem, vel amicitiam, vel gratiam, vel aliam qualemcunque affectionem, ſed quod ſcientes ipſos rectæ fidei, & honeſtæ vitæ, &c.*

IX. Quin & ipſi Apoſtolici Canones has ſecreverant geminas ſimoniæ ſpecies. *Si qui Epiſcopus per pecunias dignitatem aſſecutus, &c. Deponatur, &c. Si quis Principibus ſæcularibus uſus, &c.* Canon Trullanus etſi ſolas videtur pecunias excludere, univerſim tamen proſcribit inſtigationes quaſcunque alias, quæ non exoriantur ex probitatis & virtutum commendatione; quod eodem tandem relabitur, atque ea omnia, quæ hoc toto capite congeſta ſunt (5). *Qui pecuniis ordinantur, & non examinatione, aut vitæ electione, &c.*

CAPUT LVIII. *P. 3. l. 3. c. 12.*

De Simonia in Ordinationibus Eccleſiæ Latinæ ſub Imperio Caroli Magni, & ſtirpis ejus.

I. Epiſcopos Conſecrator juramento adigebat, omnibus omnino donis in Ordinationibus manus abſtenturos.

II. Extimeſcenda magis erat ſimonia in Beneficiis, quam in Ordinibus.

III. Patronis maxime reformidanda.

IV. Concilium Pariſienſe deteſtatur ſimoniam, quæ in electione tunc Papæ quandoque res turbabat.

V. Dona quibus adibatur Pontifex honoris cauſa, in uſu erant tunc vulgatiſſimo in adeundis quibuslibet Magnatibus.

VI. Multa obſervantur in ſimoniam, maxime Patronorum.

VII. Ne a Beneficiariis quidem laicis exigere quidquam poterant Epiſcopi, qui feudis Eccleſiæ eos donabant.

VIII. Quanta in ſimonia diſcrimine fuerit Hincmari moroſitas.

IX. Ut B. Dunſtanus Abbas creatus ſit Monaſterii, quod ipſemet ſtruxerat.

X. Quam frequens tum ſimonia.

XI. Et quæ ejus pœnæ. Abdicare Prælaturam, & retrudi in Monaſterium ad agendam pœnitentiam.

I. REſcribens ad Carolum Magnum Hadrianus I. ſignificavit, Epiſcopum a ſe ordinari neminem, niſi publice interrogatum, an quid cuiquam dediſſet hujus dignitatis adipiſcendæ gratia: & ſacramento a ſe obligatum, etiam ſcripto, ſe nihil nunquam ab ordinandis accepturum (6). *Sub jure jurando in ſcriptis reſpondent, ſe nunquam aliquid accepturos de manus impoſitione.*

II. Sed cum diſtrahendorum Ordinum dede-

(1) In Ep. 1. ad Tit. c. 1. (2) Ep. 25. (3) Nov. 6. c. 1. (4) Nov. 137. c. 2.
(5) Can. 22. (6) Conc. Gal. T. 2. p. 96. 97.

dedecus facile incurrat in offenſionem hominum, & horrori ſit; diligentius crebriuſque inſtandum fuit, ne Beneficia venalia proſtarent, quod hæc ſimonia ſæpius fallat, & fucum faciat pleriſque, qui ſuis ſe ludi affectibus non magnopere refugiunt. Patronatus ipſum quidem jus vendi, emique nefas eſt: at prædia quibus illud affixum eſt, pretio diſtrahi conceſſit Concilium Francofordienſe, dum Eccleſiæ, & Officiis Eccleſiaſticis priſtina conſtet forma & integritas (1). *De Eccleſiis, quæ ab ingenuis hominibus conſtituuntur, licet eas tradere, aut vendere, tantummodo ut Eccleſia non deſtruatur, ſed ſerventur quotidie honores*. Quibus extremis verbis obiter moneho inſinuari his verbis quotidiana aliqua Officia, etiam in Cappellis Nobilium, quas ipſimet ſuis prædiis inædificaverant.

III. Quanquam autem poſſent Patroni citra ſimoniam agros divendere, quibus illigatus erat Patronatus; non poterant tamen quidquam extundere ab eo quem præſentabant, quanquam eum præſentarent, qui Presbyteratu jam eſſet initiatus. Si in id autem interventionem ſuam cuiquam venderent Laici, Clericique, eodem & ipſi flagitio inquinabantur. Ita enim Capitulare Theodulphi (2): *Si quis Presbyter inventus fuerit alicui Clerico, aut laico munera dare, aut dediſſe, ut Eccleſiam alterius Presbyteri ſuripiat, ſciat ſe pro hac rapina, & ſæva cupiditate, aut gradum amiſſurum, aut in carceris ærumna longo tempore pœnitentiam agendo detinendum*. Prohibet etiam Concilium Arelatenſe VI. ne quid Præſentatores accipiant a Presbyteris, quos nominant: alias enim Parochias addici pecuniæ, non doctrinæ, non religioni, quæ ſi ſuffragaretur, vileſceret & obrueretur pecuniæ ſuffragium (3). *Laici a Presbyteris omnino non audeant munera exigere propter commendationem Eccleſiæ; quia propter cupiditatem plerumque a Laicis talibus Presbyteris Eccleſiæ dantur, qui ad peragendum ſacerdotale officium ſunt indigni*.

IV. Exarſit Concilium Pariſienſe VI. anno 829. in electiones, & ordinationes ſimoniacas Epiſcoporum, & Presbyterorum, nulla ne Romanæ quidem Eccleſiæ exceptione, a qua ejici & propulſari ſimoniam vehementiſſime concupivit, pia & conſtantiſſima Imperatorum, & Antiſtitum conſpiratione. Quod nempe a capite non poſſit non in omnes artus morbi contagio permanare (4). *Quæ etiam Deo odibilis peſtis neceſſe eſt, ut Imperiali auctoritate & poteſtate, cum conſenſu venerabilium Sacerdotum, a Romana Eccleſia amputetur. Quoniam ſi caput languerit, membra in caſſum vigeant neceſſe eſt*. Propius abeſt a vero, non hic agi niſi de electione Papæ, quæ tum factionibus plerumque & ambitione plurima jactabatur, non ſine frequenti pecuniæ interventione. Verba fecimus alibi de his electionibus, & quas ibi partes agerent Legati Imperatorum ad tumultuationes compeſcendas. Idque forſan ipſum eſt, quod hoc Concilio ſignificatur interpoſitione auctoritatis Imperialis. Epiſcopi vero de quibus hic agitur, Cardinales Epiſcopi ſunt, quos tum moris erat vocari Epiſcopos Cardinales, & qui in electionibus Pontificis Romani plurimum omnium poterant.

V. Fateor Lupum Ferrarienſem Abbatem, cum in procinctu eſſet Romani itineris, teſtificatum eſſe non faciles ſibi patere poſſe aditus ad Papam ſine muneribus (5): *Quoniam in conficiendis rebus Apoſtolicis notitia indigebo, ea vero ſine munerum interceſſione iniri commode non poteſt*. Sed a Cardinali Baronio luculente obſervatum eſt, ea honoris & venerationis pignora fuiſſe, non avaritiæ fomenta (6). *Quæ ſymbolum caritatis exprimerent in dante, & in accipiente non arguerent avaritiam*. Moris enim fuit, & eſt etiamnunc toto Oriente, ut nuſquam Principes ſummi & Proceres adeantur, niſi dono præeant, honoris & reverentiæ documenta. Idem & in Occidente olim viguit. Nec nos fugit inceſtuoſum publicum a B. Dunſtano Archiepiſcopo Cantuarienſi excommunicatum, Romanæ Curiæ miniſtros muneribus excantaſſe, & impetraſſe reſcriptum, cui deferendum ſibi non eſſe cenſuit Dunſtanus (7): *Legatos Romam deſtinat, & talibus aſſueta quorundam Romanorum corda & ora in ſuam cauſam, largo munere, largiori ſponſione permutat*. Sed quæ uſquam Curia fuit, etiive numeroſa & frequens, cujus miniſtri & gratiæ impervii ſint, & muneribus inacceſſi ſaltem aliquibus temporibus?

VI. Reliqua lubens prætereo Concilia Fran-

(1) Cap. 54. (2) Cap. 14. (3) Can. 5. (4) Can. 11. (5) Ep. 68.
(6) Ad ann. 855. (7) Surius die 19. Maii c. 33.

Franciæ, (1) quæ ſimoniacas deteſtantur ordinationes, ſicut & Capitulare Ludovici Pii, quo illæ e Longobardia proſcribebantur. Nec diſſimulaverat Adrianus I. in Epiſtola ad Carolum Magnum, frequentes eas eſſe in Thuſcia & in Italia, quanquam pro virili ipſe conniteretur ad ſtirpes tanti flagitii revellendas. Viderit Lector, an vicinarum Eccleſiarum dedecus in Romanam retorqueretur. In iis Conciliis, quæ hic ad marginem adnotavimus, illud obſervare eſt, minus quandoque ſejungi ordinationes, & Beneficiorum collationes, ſive etiam permutationes, *Si pro immutatione Titulorum aliquid exigere præſumat*, ut habetur in Concilio II. Aquiſgranenſi anno 836.

Illud quoque animadverti par eſt, ad Patronos plerumque & Præſentatores laicos ſpectaſſe Canones, quibus ſimonia explodebatur. Superioribus addendus Canon Concilii ad Theodonis villam anno 844. a quo vehementiſſime interpellatus eſt Carolus Calvus, proſcripta ut Regno ſuo ſimonia, vacantibus Eccleſiis Epiſcopis daret, & ſedibus ſuis redderet, iis quomodocunque ejectos (2). *Ut ſedes, quæ ſine Epiſcopis viduatæ manent, ſubmota funditus peſte ſimoniacæ hæreſeos, ſine dilatione juxta auctoritatem canonicam, aut Epiſcopis quacunque occaſione privatæ ſunt, canonice eos ſine aliqua excuſatione aut tarditate recipiant.* Et Concilium Viennenſe anni 888. (3) *Ut nulli cenſus a Presbyteris loco muneris ad introitum, ut dicunt, Eccleſiarum exquirantur, vi aliqua extorquantur.*

Sed & ab ipſis Clericis non raro manabat ea corruptela, qui muneribus Patronos demereri ſatagebant, qui virtutum magis & morum ſuffragiis fuiſſent conciliandi. Hinc iraſcebatur Hincmarus Presbyteris ſuis, qui Parochias ambiebant ſibi, aliiſve, alumnis ſcilicet ſuis, & pecunia Patronos expugnabant, qui fuerant meritis & pietate alliciendi (4): *Et non neceſſe eſſet vobis petere Eccleſias cum ſuperfluo exenio, Quia quique fideles ſi veſtra culpa non eſſet, plus quærerent bonos Clericos, quam veſtros nutritios. In maledictionem mittitis, cum dato Patronis præmio, vobis & illis peccatum emitis.*

VII. Probro idem Hincmarus & crimini vertit Laudunenſi Epiſcopo nepoti ſuo, quod Beneficia conferret donis delinitus (5). *A multis dicitur, quod vix pauci, aut potius nulli, apud te quidquam Beneficii ſine præmii datione prævalent obtinere.* Hic vero memoria repetendum eſt, quo ſenſu Beneficia tunc dicerentur. Hincmari enim ævo, & ab ipſo Hincmaro plerumque ea voce deſignabantur laica Beneficia, ſive feuda Laicis collata, qui militia fungerentur ea, qua Eccleſia Principi tenebatur. At non omnibus facile forſan perſuadebitur, ſimoniæ affines fore Epiſcopos, ſi quam ex iis pecuniam elicerent, quos his donabant Beneficiis. Et is tamen germanus videtur Hincmari ſenſus. Qui rurſum idem confirmat his verbis: *Canonum decretis adverſum eſt, ut res & facultates Eccleſiaſticas, quas in ordinatione Epiſcopali ad regendum & regulariter diſpenſandum ſine pretio ſuſcepiſti, ad turpis lucri præmium in Beneficium dones.* Suo ipſius ut nepotem exemplo roboraret Hincmarus, nec in Parochiis, nec in feudis Eccleſiaſticis diſpenſandis quidquam ſe muneris emunxiſſe teſtatur. *Et ego nutritor tuus, apud quem a pueritia uſque ad juventutem tuam exegiſti ætatem, ſicut vidiſti & audiſti, non pro largitione Beneficiorum, non pro commendatione miniſteriorum, &c. aut a Clericis, aut a Laicis &c. quæcunque pretia, vel exenia, vel emolumenta exegi.* Eorum uſu temporum, *commendatio miniſteriorum* non aliud erat, quam Parochorum inſtitutio: at *largitio Beneficiorum* ipſa erat feudorum Eccleſiaſticorum in Laicos diſtributio. Laudat denique in rem ſuam Hincmarus Conſtitutionem Novellam Juſtiniani Imperatoris, qua dari quidquam, accipique vetatur pro adminiſtrationibus locorum Eccleſiaſticorum. *Ut locorum venerabilium adminiſtratores ſine pecunia fiant. Nullus neque ex Xenodochiis, neque ex Ptochotrophiis, neque ex Noſocomiis, neque alicujus Religioſæ domus adminiſtrator, vel cujuſcunque Curæ Eccleſiaſticæ geſtor, præſtet aliquid ei a quo præponitur, vel cuicunque perſonæ pro commiſſa ſibi adminiſtratione.*

Si porro tum ſimoniæ aſcribebatur collatio Feudorum Eccleſiæ laicis facta ad tuitionem Eccleſiæ ſtipendia facturis, niſi gratuita eſſet; quo nunc ſe conſpergunt dedecore Prælati, qui Officialium, Judicum, & id ge-

(1) Vermer. Can. 24. Aquiſgr. Can. 32. Rom. II. Can. 21. Tur. III. Can. 15. Cap. Car. Mag. l. 1. c. 97. Conc. Gall. T. 2. p. 411. C. 1. 2. 5. (2) Can. 2. (3) Can. 4.
(4) Conc. Gall. T. 3. p. 641. (5) Hincmar. T. 2. p. 584. & ſeq.

id genus alia munia diſtrahunt ?

VIII. Nec minus luculente patuit, quanta in his eſſet Hincmari ſcrupuloſitas, ac religio, necnon & zeli conſtantia, cum ad Carolum Calvum litteris datis, hortatus eſt diligentiſſime, ab omni ut ſe ſimoniæ ſorde abſtineret; optatius enim ſibi, pronniuſque fore Epiſcopatu abire, quam ut Epiſcopos ordinaret, vel tantillæ ſimoniæ fuligine aſperſos (1). *In qua Epiſtola Regem ſtudet a ſimoniaca hæreſi compeſcere; aſſerens ſibi multo amabilius eſſe, iſtum Epiſcopatum ſecundum ſæculum dimittere, quam Epiſcopum contra canonicam inſtitutionem, tam benedicere, quam æterna ſecum maledictione maledicere*. Hæc Flodoardus. Facile & brevi aboleſceret ſimonia, ſi pari animi vigore perſtarent Epiſcopi, ea labe maculatos ſacris arcere miniſteriis, eoſque nec ordinare uſquam, nec inſtituere.

Denique ne a Monachis quidem Sandionyſianis exiſtimavit Hincmarus, vendi poſſe Parocho decimas neſcio quas: ea quippe venditione ſempiternam emi damnationem, & ne laicos quidem ſe pati ejuſmodi quæſtu inquinari (2). *Decimam vendere quærant, ut de ipſa infernum comparent*.

IX. Ex adverſo non immerito forſan ſtupebit quis, B. Dunſtanum, ingens poſtea Cantuarienſis Eccleſiæ lumen, tum vero Monaſticam vitam agentem, Abbatem creatum eſſe Monaſterii, quod ſuis ipſe opibus conſtruxerat, dotaveratque iis, quibus a Rege donatus fuerat, latifundiis (3). *Clauſtra, Officinas, & quæ poterant eſſe Monachis accommoda cœpit ædificare. Poſt quæ plurimis fratribus ſibi ſociatis, loci ipſius Abbas effectus eſt*. Non fere ſinunt quemquam ſtatim indui Beneficio, quod ipſe dotarit; qua de re copioſe ſuperius. Unum hic dicemus. Non ſua voluntate Dunſtanum eo Abbatis culmine ſublimatum eſſe, ſed a Monachis electum, a Rege compulſum electioni acquieſcere; idque his verbis indicatur, *Abbas effectus eſt*.

X. Obruere ſilentio velim equidem quod in vita B. Romualdi ſcripſit Petrus Damiani. Sed cum Hiſtoriæ nihilominus, quam Eccleſiaſtico Dogmati dicatum ſit hoc opus, meæ partes ſunt, ut nec vitia taceam, nec virtutes. Scribit Petrus in Imperio Romano tam late propagatam, tamque diu inveteratam fuiſſe ſimoniam, ut ne vitio quidem verteretur (4). *Per totam namque Monarchiam uſque ad Romualdi tempora, vulgata conſuetudine vix quiſquam noverat, ſimoniacam hæreſim eſſe peccatum*. Contra obnixus eſt Romualdus, objectaque Canonum & Conciliorum congerie, declaravit, non criminoſos tantum, ſed & hæreticos habendos eſſe ſimoniacos. *Duriſſima ſeveritate corripiebat eos, & niſi Ordinem ſponte deſererent, omnino damnabiles & hæreticos aſſerebat*. Hæreſibus annumerari non poterat ſimonia, niſi ſtulta & contumaci perſuaſione ea quod nec crimini imputanda eſſet. Atqui vecordia illa occupati fuerant tum ſimoniaci, ut Petrus Damianus teſtatum facit. Non injuria ergo hæretici audiebant.

XI. Fulminanti Romualdo ceſſere conſternati quidam Epiſcopi, eumque ipſum maxime percontati ſunt, quæ demum ſibi tenenda eſſet via emendandi erroris, & pœnitentiæ peragendæ. Sed cum primo ſtatim male parta abdicanda eſſent Beneficia, vix quiſquam eorum ad perfectam reſipiſcentiam ſeſe revocavit (5). *Nonnulli Epiſcopi, Epiſcopatum termino ſtatuto deſerere, & ad ſanctæ converſationis ſe promittebant ordinem feſtinare. Ex quibus tamen vir ſanctus quandiu vixit, neſcio ſi vel unum convertere potuit*. Non erat quod reſilirent Epiſcopi, aut beato Romualdo ſuccenſerent, urgenti, ut Epiſcopatui renuntiarent, cum ita præcipiant ſacri Canones: inuſitatiſſimæ autem tum temporis eſſent diſpenſationes. Nec erat rurſum quod excandeſcerent, quod eos ille juberet reliquum vitæ curſum in Monaſteriis peragere: cum iidem ſacri Canones in Monaſteria ablegent Epiſcopos & Clericos alios, qui pœnitentiæ expiationibus indigent; cum denique in Cœnobium idem Romualdus Ottonem ipſum Imperatorem abducturus fuiſſet, niſi tam præclaram ſummi Principi voluntatem mors præpropera antevertiſſet.

CA-

[1] Flodoard. L. 3. c. 18. [2] Ibidem. L. 3. c. 25. [3] Surius die 19. Maji c. 24.
[4] Surius die 19. Junii c. 42. [5] Ibidem.

CAPUT LIX. *P. 3. l. 3. c. 13.*

De Simonia in Ordinationibus Eccleſiæ Orientalis per eadem tempora imperantis Caroli Magni, & ejus proſapiæ Auguſtæ.

I. Mira perverſitas & præpoſtera jactantia, ſeſe venditantium de emptis Beneficiis, inemptis & gratuitis illudentium.

II. Eorum, qui officia Eccleſiaſtica pretio redimunt, condemnatio.

III. Qui in Cleri vel Clauſtri limine primo quidvis largiuntur, non habent, quo jure inſtentur.

IV. Quam vulgata tum in Oriente ſimonia.

V. An fuerint jura aliqua Legibus confirmata, ut Epiſcopi a Clericis, quos ordinabant, quidvis exigerent, aut a laicis?

VI. Fundator Cœnobii ſua ipſius auctoritate ei præfici non poteſt, & Abbas conſtitui.

VII. Plura obſervantur in legem Heraclii, qui ſupra numerum definitum Canonicorum, novos cooptari ſinebat, ſi quid fundorum afferrent, vel pecuniæ.

VIII. Qui in Eccleſia Latina titulo patrimonii ordinantur, quaſi ſupernumerarii Clerici ſunt; eorumque jam patrimonio ſpecies jam quædam & imago illinitur Beneficii.

IX. Objectioni reſpondetur.

X. Prohibetur vendi Officia.

I. LAtiſſime manaverat morum calamitas in Eccleſia Orientali, cum quod pudori debuerat eſſe, jam honori haberetur; & de emptis dignitatibus ſacris jactarent ſeſe, quos ſuffundi decuerat; illuderentque ſola pietate & religione ad eas eluctantibus. Ei malo obviavit Concilium VII. Oecumenicum, (1) qui ea arte graſſati fuerant, illis in poſtremas ſedes dejectis, deterritiſque juſtiſſima comminatione infligendæ canonicæ pœnitentiæ, niſi ſtolidam abjicerent oſtentationem. *Eos igitur, qui gloriantur ſe per dationem auri conſtitutos (2) in Eccleſia, & in hac maligna conſuetudine, quæ alienat a Deo, & omni Sacerdotio, ſperant, & ex hoc impudenti facie, & ex probabilibus verbis ens, qui ob virtutem vitæ a ſancto Spiritu electi & conſtituti (3) ſine datione auri ſunt, inhonorant: primo quidem noviſſimum gradum ſui ordinis accipere definimus: quod ſi permanſerint, per Epitimiam corrigantur.*

Hinc ſane non agitur, niſi de electione, vel nominatione ad Beneficia & ad Eccleſiaſticas dignitates. Mox enim eodem Canone irrevocabili conteruntur depoſitionis ſententia, quicunque ſimoniace fuerint ordinati, uti Canone Apoſtolico cautum. *Si quis vero claruerit hoc faciens ſuper Ordinatione; χειροτονία.*

II. Id quoque adnotare juvat, in hoc Concilio Chalcedonenſem renovari Canonem, & totum exſcribi. Atque adeo eadem feriri damnatione & pœna, qui Officia Eccleſiaſtica Oeconomi, Defenſoris, Manſionarii, & id genus alia pretio emunt. Ut idem prorſus valere debeat in alia quævis his finitima Eccleſiarum Officia, ævo poſteriori licet inſtituta. Hoc denique Concilio Mediatores ipſi ſimoniacarum conventionum eidem pœnæ ſubjiciuntur, laici excommunicationi, Clerici vero e ſuo gradu depulſioni. Ad calcem vero extremæ ſeſſionis hujus Concilii rejicitur Epiſtola Taraſii Patriarchæ Conſtantinopolitani ad Adrianum Papam, invehentis in ſimoniacas Ordinationes; ubi & illud opera Canonum ſtrenue confirmat, æque prohiberi, ſive ante ordinationem quidquam accipi, ſive poſtea, ſive denique in ipſa ordinatione.

III. Scite autem obſervat Balſamon poſt Zonaram, priorem hujus Canonis partem ad eos referendam eſſe, qui res ſuas ultro obtulerint Eccleſiæ, dum in Clericos attonderentur, & a quibus has gratuitas hoſtias Eccleſia accepit; qui tamen poſtea de his largitionibus ſuis intumeſcunt, confiduntque iis ſe anteponendos ſemper, quorum paupertas multis locupletata virtutibus, ſummas quaſque divitias ſplendore ſuo obliterare poterat. Addit idem ipſe non minoris eſſe id momenti in Cœnobiis, ubi admittuntur cum ingenti rerum ſuarum copia, qui eas ſponte ſua conferunt, cum ibi tamen debeat multo pluris fieri pauperum pietas, & virtutum præſtantia ſingularis.

IV. Intexuit Photius (4) Nomocanoni ſuo Novellas Juſtiniani ſupra ſæpiuſcule jam memoratas de Inſinuativis, & de Conſuetudinibus Clericorum Majoris Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ubi qui recentiores accedebant, dono quopiam ſeniores afficere compelle-

(1) Act. 5. (2) Τέτυχθαι. (3) Τάγματος. (4) Tit. 2. c. 34.

Digitized by Google

pellebantur, dum ne ea ſumma Annatam, ſive unius anni reditum ſuperaret. Unde non temere ſuſpiceris Photii ævo uſitatiſſima adhuc ea fuiſſe: ὡς ἐνιαυτῦ ὀψώνιον. In eum porro Nomocanonis locum non tacet Balſamon, quod patriæ ætatiſque ſuæ ingenti ſentit cedere dedecori, vel laicum ad Xenodochiorum adminiſtrationes, vel Clericum ad Tonſuram, vel ad Prioratum Conventualem gratis admitti jam neminem; quo non poſſit non ſummopere dolere cladem deſperatiſſimam diſciplinæ ſacræ ſui ævi. *Quis ſit autem laicus, qui ſacroſanctæ domus adminiſtrationem, vel Eccleſiaſticam miniſtrationem ſuſcipiat, vel Clericus factus, vel in Cellulario Monaſterio conſtitutus gratis, ignoro, & propterea genibus flexis Deum rogo, ut nos omnes a talibus minis liberemur. Si enim Dominus iniquitates obſervaverit, qui ſuſtinebit?* Quæ non piguit hic rurſus exſcripſiſſe.

V. Alibi vero idem ipſe confirmat ætate ſua viguiſſe Conſtitutionem Iſaaci Comneni de Jure Ordinatoris, περὶ τῆ κανονικῶ, qua non aliud tamen, quam antiqua corroborabatur conſuetudo. Eo jure ſolvebantur aurei ſolidi ſeptem, χρυσᾶ νομίσματα, nempe ſolidus aureus, ubi ab Epiſcopo, vel Archiepiſcopo creabatur Clericus, vel Lector: λιτὸν παιδὶ, ἤτοι ἀναγνώστην. Tres ubi ordinabatur Diaconus, tres denique ubi Presbyter.

Tum eadem Conſtitutio definiebat, quid a laicis exigere poſſet Epiſcopus, ſolidum nempe aureum unum, a vico cujus triginta eſſent fumaria, duos argenteos, tot agnos, tot gallinas, tot vini & tritici modios, & pro cujuſque modo ex aliis vicis.

Eam Imperatoris Bullam Auream confirmavit Nicolaus Patriarcha, edito Pontificio diplomate. Adjicit porro Balſamon, his ſe exactionibus eximere non poſſe laicos, nec patrocinio uti textus Evangelici, ubi Chriſtus ait, Gratis accepta gratis danda: quod in mercedis, vel pretii loco eſſe non poſſit, quod Paſtori alendo impenditur (1). *Plerumque laici prompta voluntate non largiuntur Pontificibus canonica, Evangelicum illud uſurpantes, Gratis accepiſtis, gratis date. Quod non eſt admittendum. Neque merces eſt, quod alimentorum gratia Pontifici datur. De hac lege Iſaaci Comneni prolixius agetur capite ſequenti num.* 10.

VI. Damnatus eſt in Concilio Conſtantinopolitano I. & II. uſus alius ſimoniæ valde affinis. Simulatæ pietatis velo cupiditatem tegebant laici, & ædificabant Cœnobia ſuis in prædiis, & eorum dominium retinebant, ad hæredes etiam cum juberet tranſmittendum. Juſſit Concilium, ut chartæ dotationis Monaſteriorum apud Epiſcopum deponerentur, ut omni eo jure & dominio excuteretur fundator, & Abbatem ibi agere ſe, vel quemvis alium ſibi ſubrogare non poſſet (2). *Nullo modo poteſtatem habente eo, ſe ipſum Præfectum, vel pro ſe alium conſtituere.* Addit Balſamon, voluntate & auctoritate Abbatem fieri non poſſe Epiſcopi, cum ipſum qui fundavit Cœnobium, vel dotavit. *Adjicit Canon, quod tantum debet abeſſe is qui obtulit, a dominio eorum, quæ ad Deum pertinent, ut ne præfecturam quidem gerat in Monaſterio præter ſententiam Epiſcopi, ſed nec etiam alium Præfectum conſtituat.*

Varia aſperſimus huic noſtræ lucubrationi exempla Fundatorum, qui exædificatis a ſe Cœnobiis dominati ſint ſemper ſuo quodam modo & jure, Abbateſque eis præfecerint, vel filios, vel proximos quoslibet. Sed illud nimirum animo præſumendum eſt, interveniſſe auctoritatem Epiſcopi, & expiaſſe quidquid laicorum imperitia, vel cupiditas obliquæ & ſimoniacæ intentionis infundere potuiſſet. Gallicanis Conciliis illa ſæpiſſime Patronorum laicorum in Epiſcopos inculcata eſt obſervantia.

In Jure Orientali Leunclavii eadem repræſentatur Bulla aurea Iſaaci Comneni Imperatoris, qua permittitur Epiſcopus aureos ſeptem ſolidos exigere, ad ordinationem Lectoris, Diaconi, & Presbyteri. Quippe Græcis ex Minoribus Ordinibus, quos inter & Subdiaconatum numerabant, fas erat uno tantum initiari, & ita provehi ad majores: unde unius nummi ad eos omnes exactio indicebatur (3). Hanc Imperatoriam Declarationem Michael, & Nicolaus Patriarchæ Synodicis decretis ſuis munierunt.

VII. Refertur & ibidem Conſtitutio Heraclii Imperatoris, de qua ſuperius jam egimus, & in quam rurſus non erit alienum pauca animadvertere (4). 1. Nec Imperatori, nec Patriarchæ obverſari viſa eſt ulla ſimoniæ ſpecies, aut vero ſuſpicio. In illud unum

(1) In Nomoc. Tit. 1. c. 34. (2) Can. 1. (3) Juris Orient. pag. 7. 121. 123.
(4) Ibid. pag. 79. 80.

Digitized by Google

unum oculos conjiciebant, ſatis momenti eſſe in pietate dantis, & in utilitate Eccleſiæ accipientis, ut remitterentur Canones, qui numerum Cleri certum & definitum eſſe voluerant. 2. Illud enim neceſſario præſtruendum eſt, qui ita Cleto vel Capitulo Majoris Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ inſcribebatur, eum nec virtute, nec religione ea deſieri potuiſſe, quam Ordo illi conferendus deſiderabat; nec eo illum Ordine fruſtrandum fuiſſe, ſi alii Eccleſiæ allegi eaperiiſſet, nullis oblatis donis. 3. Adde nec res Deo oblatas ſpectari, niſi ut hoſtias ſacras Deo dicatas, & pauperum deſtinatas ſuſtentationi. Ita quanquam terrena ſint hæc bona, ſpiritali tamen affectu, & ipſa, & ipſorum incrementa moderata concupiſci poſſunt. 4. Cum ergo non agatur niſi de Clerico in Clerum adgregando, quem nec meritorum ſuffragia deſtituunt, & qui merita jam ſua cumulat nova in Eccleſiam et pauperes largitate, forſan et rerum ſuarum omnium translatione in Eccleſiam, et in pauperes: minus mirandum jam eſt, ſi ab Imperatore a Patriarcha, et a Synodo Patriarchalium ut plurimum diplomatum confirmatrice, unanimi aſſenſione reſponſum ſit, et poſſe id ita fieri, et debere.

Alias autem in eam Conſtitutionem odia inflammari poſſunt, ſi quis reclamet, hominem ambitionis œſtro percitum numerata pecunia Canonicatum ſibi emere in Eccleſia principe, civitatis, Provinciæ, Imperii. At contra. 1. Si proponatur Clericus ambitionis ſtimulo incitatus, jam receditur a propoſita ſpecie, ubi objiciebatur qui omnes impleret numeros & doctrinæ & pietatis ejus, quam Ordo requireret, qui ſuſpirabat. 2. Ipſa per ſeſe virtuti & religioni conſentit voluntas renuntiandi ſæculo, & adglutinandi ſe Eccleſiaſtico Collegio, cum rebus ſuis omnibus, vel earum parte non mediocri. 3. Ei Clerico patuiſſet aditus in eundem Clerum, niſi numerus jam impletus fuiſſet. Quod offert munus non eo pertinet, ut admittatur, ſed ut ultra præſcriptum admittatur. 4. Ætate Caroli Magni jam oſtenſum eſt Capitula omnia in Clericales coaluiſſe Congregationes; in eas adgregari ſe, multos expetiiſſe, & admiſſos non aliter fuiſſe, quam in Congregationes Monaſticas, vel nullis, vel aliquantulis donis oblatis, oblato nonnunquam & patrimonio univerſo. In his autem nec vel umbra oberrabat ſimoniæ. Diſcrimen in his unum ſubeſt, quod in Capitulis Occidentalibus omnes indiſcriminatim admitterentur, etiam gratis: cum ex Bulla Heraclii agatur de iis, quibus dona ſua aditum patefacerent. Nimirum nonniſi de ſupernumerariis ſuſcipiendis hic querebatur, qui gratis admitti ne poſſent quidem, ſive per Canones, ſive per Cleri opes. Alioqui gratuita fuiſſet & horum ſuſceptio, ſi qui præfians fuerat numerus, vacuas tunc aliquas ſedes habuiſſet.

VIII. Poſſet & Eccleſiæ Latinæ exemplum aliud proferri, cui perſuaſiſſimum ſemper fuit, nec ſuſpiciunculam poſſe oboriri ſimoniæ, ſi quis in Clerum allegatur ſub titulo patrimonii. Ut enim Occidentalis Eccleſia illud cum diu mordicus retinuiſſet, ne Clero inſcriberet, vel Ordinibus, niſi qui Eccleſiæ ſeſe alicui certæ manciparent, a qua & ſuſtentarentur: remiſit poſtea, & in Clerum adſcivit illos quoque, qui patrimonii ſui portionem in Titulum Clericalem addicerent. Ita videri non immerito poteſt, Heraclii Edicto, & Sergii Decreto cœpiſſe Eccleſiam Conſtantinopolitanam duplicis generis habere Canonicos, cum titulo videlicet alios Beneficii, alios patrimonii; quanquam horum patrimonium, non ad vitæ tempus, ut nobis moris eſt Latinis, ſed in perpetuum Eccleſiæ addictum, jam ſpeciem utique Beneficii illuſtriorem præ ſe ferret.

Longe poſterior autem apud Latinos hæc fuit, quam apud Græcos, Tituli & Beneficii, ut ita dicam, patrimonii ratio. Illic videlicet ineunte fere ſæculo ſeptimo, hic pene deſinente duodecimo. 2. Apud Latinos etſi fundus ipſe patrimonii non addiceretur Eccleſiæ, addicebatur tamen penſio temporaria ad vitam Clerici inde victitantis, & Eccleſiæ miniſtrantis. 3. His addes, ſi voles, Capellam anno 906. in Diœceſi Claromontana fundatam, & illico collatam fundatori ipſi, dum ſuperſtes eſſet (1). *Joannes Sacerdos qui eam fundavit, regat quandiu advixerit. Capellam quandiu vixerit, non perdat.*

IX. Si Græcis rurſus objicias Canonem Concilii I. & II. ſupra allatum, quo vetatur fundator Cœnobii; ſe ipſum ejus Præfectura, vel ſuorum quempiam inveſtire, cum unum penes Epiſcopum ea poteſtas ſit;

(1) Baluz. c. 2. p. 1526. Juris Or. t. 2. p. 94.

ſit : Reponere poſſunt illi , diſcrepare mirum in modum regimen Monaſterii , cui tanta animarum cura , tanta rerum temporalium in dies copia accreſcit fundationi , a privata inſtitutione Clerici , Lectoris , Subdiaconi , vel etiam Presbyteri , in Congregatione Clericorum , in quam nec temporali , nec ſpiritali juriſdictione oneretur . Diſtant immane quantum inter ſe , concupiſcere Abbatem ſe , an Monachum creari : Epiſcopum , an Clericum tantum .

X. In Compilatione Legum ſub Imperatoribus Leone & Conſtantino facta , prohibetur exigi quidquam , aut dari , ad dandas vel admittendas Adminiſtrationes Xenodochiorum , & cujuſcunque demum Religioſæ domus.

CAPUT LX. *P. 4. l. 3. c. 9.*

Quid exigi , quid recipi potuerit ex Ordinationibus poſt annum Chriſti milleſimum .

I. Varia Pontificum, & Conciliorum decreta , ut gratuiti conferrentur Ordines , utque per cuniculos & anfractus nemo adreperet .

II. Decretum Gregorii VII. ne Ordines , vel Eccleſiaſticæ Dignitates pretio redimantur .

III. Conſimile Urbani II. Decretum . Ubi duo Pontifices Concilii Chalcedonenſis Canonem trahant ad Eccleſiaſticas poſterioris hujus ævi dignitates .

IV. Vetantur Epiſcopi conſecratores a conſecrando accipere argentea vaſcula , cappas , id genus alia .

V. Ab undecimo ſeculo ad duodecimum delabitur oratio , & ad decimum-tertium , ubi negotiationes qualeſcunque proſcribunt Concilia in Ordinibus , Ordinumque conſectaneis omnibus .

VI. Vetant & poſteriora Concilia , ne quid exigatur pro Ordinibus , vel Litteris dimiſſoriis : & ne quid miniſtri ipſi elicere permittantur .

VII. Concilii Tridentini Decreta , ne quid pro Ordinibus exigatur , vel Ordinum additamentis .

VIII. Obſervationes in ea Decreta , quibus prohibetur quidquam accipi , etiam gratis oblatum . Mira incorrupta integritatis exempla Epiſcoporum .

IX. Promulgatio Decreti Concilii Tridentini in Galliis .

X. De Eccleſia Orientali .

I. Cum Ordinatione evehantur homines ad longe præſtantiſſimam omnium dignitatem , & a qua ceteræ derivantur etiam ſacræ dignitates omnes : diligentius etiam muniendi fuere , obſtruendique aditus omnes , ne quos eo vel ambitio protruderet , vel admitteret avaritia . Ideo Lemovicenſe Concilium anno 1031. prohibuit munera omnino ſuſcipi (1) : *Epiſcopi de ſacris Ordinibus munus non accipiant* . Ne pro inſcribendis quidem nominibus , nec pro Litteris ordinandorum : *Sicut pro ſcribendis nominibus ordinandorum , ſolebant ſcriptores pretium accipere* . Concilium Remenſe anni 1049. vendi emique vetuit Ordines (2) . *Ne quis ſacros Ordines , aut miniſteria Eccleſiaſtica , vel Altaria emeret , aut venderet* . Ex quo liquet , ubi munera interdicebantur , tum Ordinibus conjuncta , & indiſcreta fuiſſe Beneficia , quod non ſere ad Ordines anhelarent , niſi ſpe illecti Beneficiorum . Dilucide id patet ex Epiſtola Alexandri II. Papæ (3) : *Conſtituimus atque firmamus , ſicut olim Anteceſſores noſtri feciſſe noſcuntur , ut nullus deinceps Epiſcoporum beneficium Eccleſiæ , quod quidem Canonicam , vel Præbendas , ſeu etiam Ordines vocant , pro aliquo pretio vel munere Clericis audeat unquam conferre ; ſed omnes miniſtros & ſervitores Eccleſiæ gratis & abſque ulla venalitate in ſancta Eccleſia ſtudeant ordinare* . Addit Pontifex non opibus merita , ſed meritis & virtutibus veras opes parari Clericorum : *Nec eligant in domo Domini , qui majores ſacculos pecuniæ conferant ; ſed eos qui moribus & diſciplina atque ſcientia divites , pro officio ſuo ipſam valeant ſuſtentare Eccleſiam* . Denique ad prævertendas eludendaſque artes omnes , quibus ingenioſa hominum cupiditas inſidiatur dignitatibus ſacris , vetat Pontifex , ne vel ad Ordinum , vel ad Beneficiorum aſſecutionem erogetur quidquam vel in Fabricas Eccleſiæ , vel ad ſacras aras , vel in pauperes , quod male parta bono uſu nunquam ſatis excuſentur . *Conſtituimus & eodem modo firmamus , ut nullus cujuſcunque gradus Clericus pro Eccleſia beneficio ali-*

(1) Can. 3. (2) Can. 2. (3) Ep. 35.

aliquid audeat conferre, vel ſabrica, vel denariis Eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendum. Quia teſte Scriptura, qui aliquid male accipit, ut quaſi bene diſpenſet, potius gravatur, quam juvatur.

In id Decretum non pauca ſunt, quæ obſervari interſit. 1. Planum eſt tum unam adhuc eandemque rem fuiſſe his verbis deſignatam, Canonicatus, Præbenda, Beneficium, Ordo. Reſiduus enim erat uſus ille ab ultima antiquitate repetitus, ut nec Beneficium ſine Ordine, nec Ordo ſine Beneficio conferretur. Ita & Ordo univerſim, & quique ſingillatim Ordo, tam certo Beneficium deſignabat, quam nunc Epiſcopatus. 2. Circuitu ambitioſo utebantur, & voluntate ſaltem furtiva ſimoniaci erant, qui Ordinum vel Beneficiorum ſpe res ſuas Eccleſiæ conſerebant. 3. Ubi divites ad Ordines aſpirabant, vel ſacras una & profanas tunc opes ſibi accumulatas volebant, vel ſplendore etiam ſacræ dignitatis delectabantur. 4. In controverſiam trahi poteſt, an hoc Decreto percellantur ii, qui patrimonii fundis dotant Beneficia, quibus ipſimet mox induantur. Diſertis verbis nihil ejuſmodi exprimitur, ſed conſequens utique videtur illud eſſe, præpoſtere agere, qui ſuo ſe marte propellat ad Ordines ſacros, & ad Dignitates Eccleſiaſticas; & quidem ſi ſe ipſe non meritis & pietate, ſed opibus commendet. In eam rem non pauca jam attigimus, ſuperſunt & non pauca ſuo infra loco delibanda.

II. Anathema jaculatus eſt Gregorius VII. in eos, qui vel Ordines emerent, vel Officia ſacra. Officia dicere malui, quam Beneficia, quod ea vox conſentiat magis & ſententiæ Gregorii, & Canoni Chalcedonenſi, quem hoc ſuo Decreto, & Concilio Romano Gregorius innovatum voluit; & quo duplex illa emptio, & Ordinis, & Officii proſcribitur. Ita ſane legitur in famoſa Concilii hujus Romani Apologia, quæ Concilio ipſi ſubtexitur habito anno 1074. (1) *Nec hoc ſine conſideratione prætereundum videtur, quod idem caput duo negotiatorum genera damnavit, unum quidem eorum, qui ad Diaconatum vel Presbyteratum, vel ad aliquem hujuſmodi gradum per pecuniam ordinantur; alterum eorum qui ad diſpenſationis miniſterium, vel ad aliquod hujuſmodi Clericale officium per pecuniam promoventur, qualis eſt Vicedominatus, Præpoſitura, Decania, Archipresbyteratus, & his ſimilia. Sic ergo & noſter Apoſtolicus duo negotiatorum genera & omnes negotiantium verſutias in primo ejus ſtatuto comprehendit.*

Vicedominatus, Archipresbyteratus, Decanatus rurales quibuſde hic agitur, Officia ſunt, non Beneficia. Et nihilo tamen minus horum nundinatores in Concilio Chalcedonenſi & Romano diris devoventur, diro implicantur anathemate. Facile intelliget Lector, an eo quoque numero habendi ſint Officiales, contentioſæ Epiſcopi juriſdictionis totius adminiſtri. Archipresbyteri enim & Decani rurales nullo Presbyteris aliis præcipuo jure antecellebant, niſi exercendæ ex parte aliqua juriſdictionis Epiſcopalis, qua impertiti erant, uti & Archidiaconi & Officiales. Id quoque adnotat hujus auctor Apologiæ, Simonem illum, quem tota etiamnum execratur ſimoniæ parentem poſteritas, ſola voluntate peccaſſe, ad fructum ſui flagitii non perveniſſe. Itaque illo pleroſque etiam nunc ſimoniacos deteſtabiliores eſſe: (2) *Unde non parum ipſum Simonem Magum in culpa præcedere videntur.*

III. Nec a Gregorio receſſit Urbanus II. in Concilii Chalcedonenſis Canone innovando, & interpretando, Eccleſiaſtica Officia una cum Ordinibus & Beneficiis complexus (3). *In nomine vero Procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet Eccleſiaſticarum rerum adminiſtratorem, ut verbi gratia, Præpoſitum, Oeconomum, Vicedominum: Deſenſoris nomine Advocatum, ſive Caſtaldum & Judicem. In ſubjecto regulæ Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Eccleſiaſtico mancipatum officio. Quod vero Spiritum Sanctum, quantum in ſe eſt, vendat vel emat, qui Præpoſituram, vel hujuſmodi vendit vel emit, audi Auguſtinum, &c.*

Ita Pontifex ipſomet Concilii Chalcedonenſis ſpiritu animatus, Canonem ejus interpretatur, nominaque & officia Eccleſiaſtica ſui ævi accomodat illis Concilii Chalcedonenſis. Itaque ſimoniaca emptio ac venditio illa eſt, ubi temporali commodo addicuntur officia, & dignitates Archidiaconi, Archipresbyteri, Canonici, Monachi. Hi ſunt enim quos dicit Concilium Chalcedonenſe *ſubjectos regulæ*. Judices quoque Eccleſiaſtici, ſive Officiales, eodem loco ſunt, ut qui ex hoc Pontifice Deſenſoribus ſucceſſerint, de quibus Concilium Chalcedo-

(1) Can. 6. (2) Can. 9. (3) Ep. 17.

cedonenſe. Exiſtimandum Lectori permitto, an Officia alia, quæ citra ſimoniam negat diſtrahi poſſe Pontifex, cognationis nonnihil habeant, vel etiam plurimum cum iis, quæ impræſentiarum impune venire poſſe cenſentur. Altius autem velut a capite rem arceſſit Urbanus, vendi Ordines, ubi venduntur Officia & Præbendæ, quibus innexi ſunt Ordines. *Quiſquis alterum eorum vendit, ſine quo alterum habere non poteſt, neutrum non venditum derelinquit.*

IV. Continui me ſtudio brevitatis, ne omnes hic conglobarem Canones, tum variis in Conciliis editos, cum ruente Caroli Magni ſtirpe, collabente Eccleſiæ diſciplina, impune graſſata perdiu ſimonia eſt. Sed præteriri hic non potuit Decretum Concilii Romani ſub Urbano II. anno 1099. quo vetantur Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, a quibus Epiſcopi conſecrantur, ne vaſcula ab eis exigant argentea, ne cappas, ne tapetes. Cum ſedibus enim ſuis excuſſi complures fuiſſent Epiſcopi, qui ad ſacræ dignitatis culmen gradum ſibi auro fecerant: ad hæc diverticula deflexit Præſulum avaritia, & munuſcula hæc ſperavit diſſimulari poſſe, quaſi ſponte oblata. Sed eo ſpiritu animantur, eo lumine colluſtrantur Concilia, cui hæc fallentis & furtivæ ambitionis latibula impervia eſſe non poſſint. (1) *Ut nullus Primatum, Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum in ordinatione, & conſecratione Epiſcoporum, & Abbatum cappas, tapetia, bacinos & manutergia qualibet exactione requirat, vel ſuſcipiat.* Minutias ejuſmodi alias inſectati ſunt & Patres Concilii Pictavienſis anno 1100. (2) *Ut nemo in faciendis coronis forcipes, vel manutergia exigat.* Ubi non poſſum non Lectores monere, ut ſerio advertant, quantas in ſordes ſe præcipitem agat ſumma & ſanctiſſima Eccleſiæ dignitas, ubi primum ab officio ſuo, & a Canonum obſervantia, hoc eſt, a ſe ipſa degenerat. In hoc denique Concilio confirmatum eſt, & totidem verbis rurſus inculcatum Decretum ſuprapoſitum Concilii Romani.

V. Nec diu his ludibriis immorata avaritia, non multo poſt rurſum ad emptiones Ordinum, Beneficiorum, Officiorum, Dedicationum, Inſtallationum, & omnium denique rerum ſacrarum tranſverſam illam egit inſitus furor. In Concilio Londinenſi anni 1102. venire prohibetur Officialis Officium, eo enim munere tum fungebatur Archidiaconus. (3) *Ut Archidiaconatus non dentur ad firmam.* Dabatur ad firmam juriſdictio Archidiaconi, atque ita venalia proſtabant judicia. At in Concilio Remenſi ſub Calliſto II. qui ei præfuit anno 1119. damnata eſt emptio quorumcunque Ordinum, Dignitatum, functionum ſacrarum, Tonturæ, Dedicationum, Conſecrationum & Inſtallationum. (4) *Si quis vendiderit aut emerit, vel per ſe, vel per quamlibet ſubmiſſam perſonam, Epiſcopatum, Abbatiam, Decanatum, Archidiaconatum, Presbyteratum, Archipresbyteratum, Præpoſituram, Præbendam, Altaria, vel qualibet Eccleſiaſtica Beneficia, Promotiones, Ordinationes, Conſecrationes, Dedicationes Eccleſiarum, Clericalem tonſuram, ſedes in Choro, aut qualibet Eccleſiaſtica officia, & vendens, & emens dignitatis, & officii ſui ac Beneficii periculo ſubjacebit.* Nec abhorret a veriſimili ſola hic munera proſcribi, quæ audacius exigebantur. Et ſane Concilium Londinenſe anni 1125. hoc univerſim renovans Decretum, vetat vi exprimi, non gratis oblata ſuſcipi ejuſmodi dona, tapetas, pelves argenteas. (5) *Decernimus, ut in conſecrationibus Epiſcoporum, vel Abbatum benedictionibus, ſeu in Dedicationibus Eccleſiarum, non cappa, non tapetæ, non manutergia, non bacilia, & nihil omnino per violentiam, niſi ſponte oblatum fuerit, penitus exigatur.*

In Concilio rurſus Londinenſi anno 1138. cui præerat Legatus Pontificius, eadem exploſa eſt licentia munuſculorum in Epiſcopis conſecrandis. (6) *Non cappa, non indumentum Eccleſiaſticum in conſecrationibus, Epiſcoporum, vel Abbatum benedictionibus, neque quidquam ab Epiſcopo, vel a miniſtris ejus exigatur.* Exulare & hæc juſſa ſunt a Dedicatione Eccleſiarum, excepta una procuratione, cui ſubſcribunt Canones ipſi. *Nihil omnino præter procurationem ſacris Canonibus inſtitutam requiratur.* Si Epiſcopus Epiſcopi alterius precario utatur miniſterio ad Eccleſiæ Dedicationem, ne huic quidem niſi procuratio debetur.

In Concilio Lateranenſi II. ſub Innocentio II. anno 1139. non ſolum proſcripta eſt venditio conſecrationis Eccleſiarum, & quorumcunque Sacramentorum, ſed

(1) Can. 18. (2) Can. 9. 13. (3) Can. 2. (4) Can. 1. (5) Can. 1. 3. (6) Can. 3. 4.

Digitized by Google

ſed & largitio quorumvis munerum, epularum, & quidquid ingenii excogitavit ſimonia, cui nec allegata ſuffragari jam poſſet conſuetudo, ad exigendum, vel largiendum quidvis (1). *Et nec pro paſtu, nec ſub obtentu alicujus conſuetudinis, ante vel poſt a quoquam aliquid exigetur, vel ille dare præſumat, quoniam ſimoniacum eſt*. Concilium Lateranenſe IV. anno 1215. ſub Innocentio III. nefandam exploſit corruptelam, quæ pretium cujuſque Ordinis definierat, & quantum cuique exſolvendum eſſet: *Eſtque taxatum quantum ſit iſti, vel illi, quantumve alteri, vel alii ſolvendum*. Conſuetudo & antiquitas patrona allegabatur: *Conſuetudinem longo tempore obſervatam*. Tanto conſtantius a Concilio damnata eſt vetuſtiſſima corruptela.

In Concilio Pariſienſi anno 1212. nudati & proſcripti ſunt abuſus furtivi compluſculi, qui & ipſos perſæpe Epiſcoporum oculos fallunt. Eorum non raro Miniſtri exigunt, quod nefas eſt, vel quantum nefas eſt exigi: (2) *Familiam habeant frugi, humilem, non ſuperfluam, ſed moderatam, ne exactiones indebitas faciant his, qui debent Epiſcopos dominos ſuos procurare. Camerarius, Buticularius, Panetarius, Cocus, Mareſcallus, Janitor, Seneſcallus, vel eorum ſervientes, pecuniam vel aliam rem quam ſolent quaſi pro conſuetudine accipere, de cetero inhoneſte non extorqueant. Janitores liberales & diſcretos habeant, & non venaliter pro loco & tempore recipiendos recipiant, & præcipue ab ordinandis nihil prorſus exigant. Officiales fideles habeant & prudentes, ſine perſonarum acceptione gratis juſtitiam exhibentes*.

Mox quamcumque ſimoniam hæc Synodus concerpit, quod gratiæ ſpiritales jam inanes ſint, niſi ſint inemptæ, pretio vileſcant. (3) *Simoniam generaliter & uniformiter prohibemus, videlicet in Ordinum & Beneficiorum collatione, in Eccleſiarum dedicatione, in virginum benedictione, in illicita ſervientium, ſeu creditorum ſeu quorumcunque remuneratione, in ſpiritualibus pro ſervitio temporali, & in aliis variis articulis ſimonia, ſalvis honeſtis & licitis conſuetudinibus Eccleſiaſticorum*. Mandanda animo ſunt & altius infigenda hæc verba, ubi temporalibus obſequiis compenſari, & elici gratiæ ſpiritales prohibentur: *Seu quorumcunque remuneratione, in ſpiritualibus pro ſervitio temporali*. Vetantur hic denique Epiſcopi quidquam exigere ex Viſitationibus Parochiarum, ubi non eas ipſi, vel per ſubſtitutos obeunt; ne diſpenſationes autem pretio unquam addicant. *Neque proredemptione procurationum, quæ eis ratione viſitationis debentur, aliquid exigant, ubi nec per ſe, nec per alios viſitationes faciunt. Et ne Beneficiariis ordinandis propter pecuniam quominus ordinentur indulgeant*. Miſſas facio & alias diſpenſationes, quæ hoc Concilio jubentur nonniſi gratis concedi.

VI. Anno 1322. in Concilio Hiſpaniæ Palentino vetiti ſunt Epiſcopi, Clerici, Miniſtrique omnes inferiores, etiam Oſtiarii, ne quid ante vel poſt ordinationes acciperent. *Officiales eorum ſeu Portarii pro Ordinibus collatis ſeu conferendis, vel quocunque actu ſeu licentia ipſos Ordines præcedente, quidquam recipere ne audeant*. Idem prohibitum eſt in Litteris dimiſſoriis, quibus permittuntur Clerici ab aliis Epiſcopis ordinari (4). *Archiepiſcopi autem vel Epiſcopi, ſeu Vicarii eorum ipſis in remotis agentibus, vel ſede vacante Vicarii per Capitulum deputati nihil omnino recipiant pro præſentatione ad Ordines, vel præſentationis litteris alteri Epiſcopo faciendæ. Alioquin eo ipſo incidant in ſupradictas pœnas*. Graves ſunt hæ pœnæ, dupli etiam reſtitutionem indicunt.

Concilium Toletanum anni 1473. præcepit, ne quid exigerent Epiſcopi pro ordinationibus, ne quid acciperent ipſi, aut accipi ſinerent ab Oſtiariis, tonſoribus, ceteriſque Miniſtris. (5) *Præcipimus univerſis Epiſcopis noſtræ Provinciæ, ut pro conferendis Ordinibus quibuſcunque, nihil penitus ante, vel poſt, ſeu cum iidem Ordines celebrantur, exigant, ſeu recipiant. Nec Janitores, Barbitonſores & alios Officiales quidquam exigere, ſeu levare permittant*.

VII. Uno Decreto Concilii Tridentini contexta, & connumerata fuere pleraque ſuperiorum ſtatuta Conciliorum hactenus a nobis memorata. (6) *Quoniam ab Eccleſiaſtico Ordine omnis avaritiæ ſuſpicio abeſſe debet, nihil procollatione quorumcunque Ordinum, etiam Clericalis tonſuræ, nec pro litteris dimiſſoriis, aut teſtimonialibus,*

(1) Can. 2. (2) Can. 63. Par. 4. c. 10. 11. (3) Can. 12. 13. (4) Can. 19.
(5) Can. 25. (6) Sess. 21. c. 1.

dibus, nec pro ſigillo, nec alia quacunque de cauſa, etiam ſponte oblatum, Epiſcopi & alii Ordinum Collatores, aut eorum miniſtri quovis prætextu accipiant. Itaque donis etiam voluntariis, & ſponte in Ordinatione oblatis Epiſcopi hic interdicuntur. De Notariis infra dicemus & Secretariis, & quid ab eis accipi fas ſit. Sed non ulterius differendum, quod a Concilio prohibetur, ne quid Epiſcopi delibent de eorum ſive lucellis, ſive mercedibus, nec inveteratæ conſuetudinis patrocinio confidant, cum ea potuerit conſeneſcere perverſitas, atque ita non tam levari, quam ingraveſcere. *Nec Epiſcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex eiſdem Ordinum collationibus directe vel indirecte provenire poſſit. Tunc enim gratis operam ſuam eos præſtare omnino teneri decernit, contrarias taxas ac ſtatuta, & conſuetudines etiam immemorabiles quorumcunque locorum, quæ potius abuſus & corruptela ſimoniacæ pravitati faventes nuncupari poſſint, penitus caſſando & interdicendo.*

In Concilio I. Mediolanenſi Epiſcopis commendatum eſt, religioſe ut Decreto huic Tridentino morem gererent; ex Ordinationibus nihil acciperent ipſi eorumque Miniſtri, & ne id quidem quod gratis & ſponte offertur (1). *Ne Epiſcopi & eorum miniſtri quidquam etiam ſponte quavis de cauſa datum accipiant.* Utque pervigiles in domeſticos agant excubias, ne vel ab ipſis etiam quidquam gratis oblatum accipiatur. *Et a ſuis cubiculariis, ceteriſque familiaribus ſervandum curent.*

VIII. Porro nihil novavit, priſca tantum ſuo vigori reddidit ſtatuta Juris Canonici B. Carolus, cum Epiſcopos vetuit, Officialeſque & Domeſticos eorum, voluntaria etiam dona admittere. Idem præcipiebat in Gregorianis Decretalibus Caput *In ordinando*, *De ſimonia*, ut quod ex Gregorio Magno decerptum eſſet. Callidius illud quam ſolidius commentati fuerant nonnulli, referente Fagnano (2), Canoniſtæ, poſſe gratis oblata accipi ab Epiſcopo, ſi non ordinationis, ſed amicitiæ cauſa & grati animi impulſu offerantur. Sed ſcitiſſime advertit Fagnanus, hæc interpretandi ludibria exploſa fuiſſe omnia diſertiſſimis Tridentinorum Patrum verbis, vetantibus quidquam recipi, quo demum cunque fuco & colore id prætexatur. *Etiam ſponte oblatum quovis prætextu, & quacunque ex cauſa.*

Qui beati Antonini Archiepiſcopi Florentini vitam ſcriptis mandavit, commendata ejus incorrupta integritate in refellendis quibuſcunque muneribus poſt Ordinum, vel Beneficiorum Collationem: duo ſubjungit, quæ hinc ad eum redierint maximi ponderis emolumenta: alterum, quod adverſus blanditias minaſque ſeptus ac munitus fuerit, ut nec tranſverſum, quod ajunt, unguem a ſtrictæ orbita juſtitiæ deflecteret: alterum denique, quod ſumma hinc illi accreverit auctoritas in Clerum, ut pro arbitratu ſuo puriorem ad Diſciplinæ formam illum ſequacem & morigerum haberet (3). *Quoties initiandi ad eum conveniſſent, quoties ſacerdotia contuliſſet, aut probata ab aliis probaturus eſſet, ne obolum quidem, quid obolum, ne floſculos quidem, ut ita dicam, in domum intulit, aut quod caperetur a ſuorum quopiam permiſit. Quam quidem abſtinentiam ita in ceteris rebus præſtitit, ut nullis poſſet machinis ac pollicitis adverſus integritatem & juſtitiam expugnari, &c, Clerum quem in omne flagitiorum genus fere prolapſum acceperat, in meliorem formam reſtituit.*

Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus exigenti mille argenti pondo Willelmo Angliæ Regi, quod gratis ejus Ordinationi aſſenſus eſſet, atque ita gratuitam conſenſionem ſuam vendenti, & vendendo evertenti: negavit ſe ſimoniacæ ceſſurum exactioni, quam non magni intererat, ante, vel poſt ordinationem fieri. Ita enim habet Matthæus Paris. (4) *Archiepiſcopus nihil intereſſe ducens, ante promotionem vel poſt, talem ob cauſam numerare pecuniam, pari pœna dignum arbitrabatur utrunque. Cum autem ſaccos Regis niſi læſa conſcientia implere non poterat, elegit potius Regis indignationem, quam diſpendium famæ, & periculum animæ in præſens incurrere, & in poſterum confuſionem & ſcandalum in Dei Eccleſia ſeminare.*

Litteris commendata eſt ab Innocentio III. mira morum innocentia, & infucata, ac ſemper ſuſpenſa religio Archiepiſcopi Strigonienſis, qui anceps animi, anxiuſque aliquandiu fuit, nequis ſimoniæ nævus ordinationi ſuæ illitus eſſet ex eo, quod germa-

(1) Can. 9. (2) Fagn. in l. 5. Decr. part. 1. p. 142. (3) Surlus die 1. Maji c. 16.
(4) Ad ann. 1094.

Digitized by Google

manus ejus Legatum, qui Roma Pallium ſibi attulerat, equo donaſſet, equis nempe, poſt tantum emenſum iter deſtitutum. Eum Pontifex Archiepiſcopo ſcrupulum exemit, oſtenſa doni levitate præ amplitudine Legati, præ germani ſui opibus & nobilitate; præter quam quod, cum equorum penuria premeretur tum Legatus, hinc liquebat, tum ſolandæ ejus inopiæ, non emercandæ gratiæ id datum eſſe. Addit Pontifex, quæ minimi ſunt pretii munuſcula, pro nihilo reputanda eſſe, nec ex iis eſſe quod angatur vel dantium animus, vel accipientium. *Quod autem ſcriptum eſt, Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere, de illis donis dictum eſt, quæ accipientis animum allicere, vel pervertere ſolent. Quoniam ſi ipſa etiam perſona electi offerat Ordinatori vel conſecratori ſuo electuarium, vel de vino, ſive aliis hujuſmodi, quæ modici pretii fuerint, & quæ voluntatem recipientis inclinare, vel movere non debeant, non tamen Eccleſia Romana interpretari conſuevit accipientem in his delinquere, vel donantem.*

IX. Anno 1574. Comitia generalia Cleri Gallicani (1), ſuo ad Regem Commonitorio ſive Capitulari illigavere totum Tridentini ſuprapoſitum Concilii Decretum. Henricus III. Rex Chriſtianiſſimus exinde illud idem intexuit Edicto ſuo Bleſenſi anno 1579. (2) atque ita Regia confirmavit & promulgavit auctoritate. Itaque ambigit jam nemo, quin Decretum hocce Tridentinum in Galliis promulgatum ſit.

X. Non poteſt non plurimum ab Occidente Oriens diſcrepare, quod ad res Eccleſiaſticas & ad exactiones Antiſtitum attinet. Ex decimis & primitiis permagna poteſt ex parte Clerus ali & foveri Latinus. Earum ne veſtigia quidem apparent in Eccleſia Græca ævi hujus poſterioris. Itaque alii ibi fontes aperiendi fuere ad Clericos procurandos. Fundos ingentes, & hæreditates obtinent Eccleſiæ Latinorum: ejuſmodi opes Græcis Antiſtitibus, aut his finitimas communicatas fuiſſe diffidimus. Et quam non injuria, liquebit ex Conſtitutione, qua anno 1057. Iſaacus Comnenus Imperator antiquos confirmavit Canones exactionum Epiſcopalium, tum ex ordinationibus, tum ex Canonico, per focos & domos perſolvendo (3). *Majeſtas mea ſanxit, ut tam in ordinatione Sacerdotum, quam in Canonico, antiqua ſanctio vigorem obtineat. Neve quid amplius in ordinatione capiat Epiſcopus, qui Sacerdotem ordinat, præter ſeptem nummos aureos præſtantioris monetæ Majeſtatis meæ; videlicet unum, quando eum ſimplicem Papam, vel Lectorem facit; tres, quando Diaconum ordinat, & alios tres, quando Sacerdotem.* Jam de Canonico, in fumaria & domos vicorum: *Similiter nomine Canonici a vico habente triginta fumaria, ſimilis unus aureus exigatur, argenti duo, aries unus, hordei modii ſex, triginta gallinæ. Ab eo qui fumaria viginti habet, &c.* Facile ſuſpicamur, non æquo paſſurum fuiſſe animo Imperatorem, vicos, vicorumque domos omnes vectigales Epiſcopis & Clericis fieri, ſi qua alia ſacris Miniſtris tolerandæ vitæ prædia affuiſſent. A Michaele & Nicolao Patriarchis teſtatur Blaſtares Monachus (4) id diploma Imperatorium confirmatum fuiſſe. Retulimus etiam ſupra ex Curopalate ab hoc eodem Imperatore complura Monaſteria prædiis ſuis exuta fuiſſe, quo plus ſatis proditur, quo ille animi æſtu arderet, ad exhauriendum Eccleſiæ, exaggerandum Imperii ærarium. Ut hinc merito id concludatur, ab eodem hoc ipſo Principe non potuiſſe Epiſcopis permitti illas in laicos exactiones, niſi hoc uno tum maxime fundo Clerus Orientalis ſuſtentaretur. Ex quo & illud naſcitur, ut æquioribus auribus, animiſque audiamus, Græcos Epiſcopos permiſſos eſſe certas pecuniæ ſummas ab ordinandis accipere. Eæ videri poſſint laudabiles conſuetudines Orientis, ſicut & in Occidentalibus quibuſdam Eccleſiis conceſſum eſt Parochis civitatum, ubi decimarum nihil, nihil primitiarum colligunt, ex adminiſtratione ipſa Sacramentorum ſpontaneas oblationes accipere, juſſis etiam per ſanctiones Canonicas Epiſcopis, ut plebem cogant Paſtores ſuos his neceſſariis erogationibus alere.

Hac ad Græcorum rationem a calumnia purgandam. Viſum eſt nonnullis Conſtantinopolitanos ipſos Patriarchas poſt electionem ſuam perfectam, vel ab Imperatore confirmatam, ſolemni eum munere proſecutos eſſe, quod vel electioni aſſenſum præſtitiſſet ſuæ, vel ordinationi. Nihil ea de re tamen Codinus, aut Cantacuzenus, (5) quan-

(1) Art. 14. (2) Art. 20. (3) Baron. ann. 1057. n. 37. (4) Blaſt. l. 10. c. 2. 8.
(5) Codin. c. 20. Cant. l. 4. c. 37.

Digitized by Google

quanquam ab illis prolixe ediſſeratur electio Patriarchæ, & quam cupide illi ſe interponerent Imperatoria auctoritas. Volunt iidem, quod nunc Turco Imperatori a Patriarchis ſtatim penditur tributum, id ab uſque ipſis manaſſe Chriſtianis Imperatoribus, quorum ille in ſedem involavit. Si res ita conſtaret, illa dicenda foret vis Patriarchis illata, tam immerentibus, tam modice & pacate toleranda, quam ubi olim Reges primo Gothi, poſt Imperatores Conſtantinopolitani a Pontificibus Romanis pecuniam ante extundebant, quam illos aſſenſu ſuo confirmarent. Addi poſſet & exemplum rurſus eorum Pontificum Romanorum, a quibus ſeculo XI. Imperatores Germani aurum quoque exigebant, nec ante ſinebant ordinari, ut innui videtur a Gregorio VII. vel quovis alio Auctore Commentarii in ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, inter opera Gregorii Magni. Gregorio certe Magno hunc Tractatum abjudicant, hæc quæ ibi magno animi æſtu, & qualis Gregorio magis VII. quam I. conſentiant, diſputantur adverſus Germanorum Imperatorum avaritiam ambitionis facibus inflammatam, & Romanæ Eccleſiæ libertati ac dignitati tunc inimiciſſimam. *Nulla enim ratio ſinit, ut inter Reges habeatur, qui deſtruit potius, quam regit Imperium, & quoſcunque habere poteſt perverſitatis ſuæ ſocios, eos a conſortio Chriſti efficit alienos: qui turpiſſimi lucri cupiditate illectus, ſponſam Chriſti captivam cupit abducere.*

Aliena hæc tota eſt æſtuatio, & effervescentia in ſummos Principes a Gregorii Magni ingenio. Summo ſemper honore Mauritium ille coluit, qui ejus confirmaverat electionem. Ne iraſci quidem illi potuit, cum aliquoties ab eo & aculeatis dictis, & factis exagitatus eſt. Mauritio nec in mentem venit, ut ſchiſmate Romanam ſcinderet Eccleſiam. At fœdiſſimum ſchiſma excivit Henricus Germaniæ Rex in Gregorium VII. qui eam Eccleſiæ contumeliam ulciſcitur iis verbis, iis querelis, quæ a reliquo ejus vitæ curſu, & ſcriptorum tenore non diſſentiant.

Nec tamen ſatis firma certaque mihi quidem videntur argumenta hæc eſſe exactionis pecuniariæ, qua Germanici Imperatores ordinandum fatigarent Pontificem Romanum: poſſunt enim hæc eo torqueri, ut voluerint Germani Principes Romanam Civitatem temporali ſuæ ditioni ſubjugare, ex qua plurimum ſemper auri corraderent. Multo magis verbis ſuprapoſitis conſonare videtur hæc ſententia, ſi ſerio & æqua lance res perpendatur, & quæ inde naſcantur omnia. Adde quod nec ejus ævi Scriptores ulli ejus tributi meminerint. Nec vero de eo ſilere, aut zeli ſui impetum cohibere potuiſſet Petrus Damiani, tam crebro deſtomachatus in illam Germaniæ Imperatorum, in eligendis, aut confirmandis Pontificibus licentiam; tam crebro denique in ſimoniacos invectus.

Sed quod ad Græcos attinet, nemini non exploratum eſt, poſt expugnatam a Turco Imperatore Conſtantinopolin, Patriarchæ quidem electionem liberam eſſe, at electum ordinari non poſſe, niſi tributo Turcis perſoluto. Ejus ſervitutis immunes fuere Patriarchæ quatuor primi, poſt eam urbem a Bajazethe II. occupatam. A Græcis ipſis prima hujus mali labes orta eſt, iis, qui tributi hujus ſpontanea ſolutione Patriarchatum emercati ſunt, quem & deinceps aucto ſubinde tributo licitari non deſtitere, alii aliis ſummam & ſummopere a ſeipſis dehoneſtatam dignitatem præripientes. Rem totam proſecutus eſt Cruſius, (1) nec nobis ſupereſt quod addamus, niſi ſi Jeremias Patriarcha vel quivis alius ex animo interim aſſenſus eſt veritati, unitati, paci, caritati Eccleſiæ Romanæ, ei præjudicari, ejuſque legitimæ vocationi & auctoritati nil potuiſſe hac indeclinabili nunc quidem tributi penſitatione; cum perſimili neceſſitati morigerati ſint olim Pontifices non pauci, iique ſanctitate clari.

Non ea crimini vertenda eſt Græcis neceſſitas tributi, ſed in ambiendo certatim Patriarchatus culmine nefanda cupiditas, qua ad majus in dies tributum offerendum ultro proſiliunt. In Concilio Conſtantinopolitano anni 1565. Patriarcham gradu dejecere, ut ſimoniacum, variaſque elidere conati ſunt ſimoniæ fibras in Ordinationibus, facta tamen poteſtate demerendi aliquo munere ordinatoris Epiſcopi: qua ſtirpe ex una tota illa antiquæ perverſitatis ſimonia repullulaſceret. *Embaticum* vocatur hoc munus. Hiſtoriam ejus Concilii litteris mandavit Emmanuel Malaxus, in Hiſtoria ſua Eccleſiaſtica, inde & hæc decerpta ſunt: *Nihilominus tamen Embaticum eſt*

(1) Rainal. ann. 1461. num. 39. 40.

Digitized by Google

eſt doni neſcio quia, quod daretur, accipi permiſere. O indulgentiam pœnis dignam! Malæ arboris decuſſere folia, & ramos exciderant, atque ipſam adeo arborem, ſed radicem reliquerant, nempe munus ut ne deeſſet cauſa rurſus germinandi. Altius conſuluit Tridentinum Concilium;, nec ullas tanti mali fibras reſidere paſſum eſt, quando ſpontaneis etiam oblationibus & donis interdixit, nec rem ullo voluit obumbrari poſſe prætextu.

CAPUT LXI. *P. 4. l. 3. c. 10.*

De Simonia in Beneficiis poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Ut Gratianus Presbyter tribus Romanis pſeudo-pontificibus numerata pecunia, eos ultra abire adduxerit ſede Apoſtolica, in eam mox ipſe adlectus eſt citra ſimoniam, quanquam Germaniæ mox Imperatores illum ut ſimoniacum abdicarint.

II. Eos qui dicerent emi poſſe Beneficium, quod ſoli emantur reditus temporales, ſtrenue refellit Petrus Damiani.

III. Probatur Cardinalatum vere Ordinem eſſe, vel Ordini innexum & Beneficio, eoque nec niſi ſimoniace emi poſſe.

IV. Alia Decreta Pontificum ſeculi XI. ad exterminandam ſimoniam in Beneficiis, & Officiis Eccleſiaſticis, quæ velut Epiſcopatus ſegmenta quædam ſunt.

V. Ut Monachi Eccleſiae Parochiales redimerent a Nobilibus uſurpatas; ex iis etiam Epiſcopi cenſum annuum accipiebant, exulante utrimque ſimonia.

VI. Seculi XII. Concilia & Pontifices exactiones pecuniarias damnant pro Canonicatibus, pro inſtallatione Abbatum, & pro epulis novorum Canonicorum.

VII. Seculo XIII. prohibentur Collatores, vacantis fructus Beneficii ſibi vindicare, illud ubi conferant.

VIII. Decretales Pontificia juris canonici, quæ ad Beneficia ſpectant litigioſa, & Canonicorum convivia, ubi primum Clero inſcribantur.

IX. Quæ Decretales damnent eos, qui non profitentur in Monaſteriis, niſi ſpe adipiſcendæ Abbatia, aut ad Ordines non accedunt, niſi cupiditate Beneficiorum incitante.

X. Decreta ſequentium Conciliorum adverſus ſimoniam multiplicem. Decretum Concilii Baſileenſis adverſus Annatas, & Deportus.

XI. Per Canones licet fructus primi anni, vel quæ a novo exiguntur alicubi Beneficiario, adſcribere fabricæ, vel aliis Eccleſiæ neceſſitatibus, non privatæ utilitati aliorum Beneficiariorum.

XII. Damnantur a Tridentino exactiones omnes in novos Beneficiarios, niſi quidquid illud eſt rei, vel pecuniæ, Eccleſiæ cedat.

XIII. Decreta Conciliorum Mediolanenſium in eandem rem.

XIV. Conciliorum Franciæ ſtatuta in eandem rem.

XV. Ivonis Epiſcopi Carnotenſis Epiſtola luculentiſſima, & in eam obſervationes Baronii de exactionibus, etiam nunc uſitatis in Eccleſiis quibuſdam.

XVI. Ut Papa ſimoniam purget?

I. TAm indivulſo nexu illigantur Ordinibus Beneficia, præteritis maxime ſeculis, ut ſuperiori Capite de Ordinibus diſſerere, & delaudatis vel illaudatis ad eos conſequendos oblationibus dicere non potuerimus, quin multa exciderent, quæ ad Beneficia magis pertinerent. Supereſt tamen ſylva rerum copioſiſſima ad Beneficiorum toto hoc Capite pertractationem, artiumque ſinuoſarum & furtivarum, quibus ad ea bene multi graſſati ſunt.

Obviam autem primum ſe dat quæſtio, quam facile non eſt enodare, ubi Romanæ ipſi & Apoſtolicæ Cathedræ tres incubabant Pontifices, verius pſeudopontifices, quorum & apertiſſima erat intruſio, & vita licentioſa. Unus eorum Benedictus IX. ſtimulante conſcientia, & pœnitudine ductus, re cum ſanctiſſimo Abbate Bartholomæo conſultata, ſeſe ipſemet quodammodo abdicarat. At Gratianus Presbyter ardore incenſus reſtituendæ in integrum Eccleſiæ omnium ceterarum Principis & Magiſtræ, tribus his Competitoribus ingentem pecuniæ vim dilargitus eſt, Benedicto IX. Angliæ reditus permiſit, ut qui duobus aliis gratia & auctoritate præſtaret, atque ita illos adduxit, ut ſacræ dignitati penitus renuntiarent. Romani gratulabundi de redintegrata eligendi legitimi Pontificis libertate, in ipſum libertatis ſuæ auctorem vota contulere, eundemque Gregorium VI. dixere. Rem geſtam, ut Romæ ipſemet eam acceperat ſcriptis conſignavit Otto Epiſcopus

Digitized by Google

pus Friſingenſis (1). *Circa idem tempus pudenda confuſio Eccleſia Dei in urbe Roma fuit, tribus ibi invaſoribus, quorum unus Benedictus vocabatur, ſedem illam ſimul occupantibus, atque ad majorem miſeriæ cumulum diviſis ſimul redditibus.* Ea erat tum Eccleſiæ Romanæ calamitas, cui Gratianus Presbyter opitulari ita exorſus eſt. *Hunc miſerrimum ſtatum Eccleſiæ religioſus quidam Presbyter Gratianus nomine videns, zeloque pietatis matri ſuæ compatiendo animadvertens, præfatos viros adiit, eiſque a ſancta Sede cedere pecunia perſuaſit, Benedicto redditibus Angliæ, quia majoris videbatur eſſe auctoritatis, relictis. Ob ea cives præfatum Presbyterum tanquam Eccleſiæ Dei liberatorem in ſummum Pontificem elegerunt, eumque mutato nomine Gregorium VI. vocaverunt.*

Si tantam Gratianus hanc non effudiſſet pecuniam, paci, unitati, & decori Eccleſiæ uſque adeo conducibilem, niſi deſponſa ſibi clam a Romanis, vel furtim animo ipſe ſuo præſumpta & ſpe devorata Apoſtolicæ Sedis ſucceſſione, illius a ſimonia purgandi conatum omnem abjeciſſemus. At Ottonis Friſingenſis narratio iſtiuſmodi omnes eliminat ſuſpiciones. Quin & ex eodem Ottone, ſimoniacorum, implacatiſſimus hoſtis Hildebrandus Gregorii VI. cauſam & defenſionem amplexatus eſt, illi comes hæſit cis Alpes iter molienti, creatus denique ipſemet poſtea Pontifex ex Gregorii VI. ſuaviſſima, & ſemper ſibi colendiſſima memoria, Gregorium ſe VII. dici voluit (2). *Hunc Gratianum Alpes tranſcendentem, ſecutum eſſe tradunt Hildebrandum, qui poſtmodum ſummus Pontifex factus, ob ejus amorem, quia de Catalogo Pontificum ſemotus fuerat, ſe Gregorium VII. vocari voluit.*

Ea ætate florebat & Glaber, qui Gregorii VI. ſanctitatem ſpectatiſſimam hoc teſtimonio ſuo proſecutus eſt. *Tunc vero cum conſenſu totius Romani populi, atque ex præcepto Imperatoris ejectus eſt a Sede Benedictus, ac loco ejus ſubrogatus eſt vir religioſiſſimus ac ſanctitate perſpicuus, Gregorius natione Romanus; cujus videlicet bona fama, quidquid prior fœdaverat, in melius reformavit.* Denique qui & a ſimonia & ab adulatione longe omnium alieniſſimus erat Petrus Damiani, ut primum inaudiit de Gregorii VI. electione, per litteras illi, Eccleſiæque congratulatus eſt, cui per ipſum aurea rurſus ſecula præſagiebat ventura eſſe, priſcamque & incorruptam canonicarum electionum formam in uſum revocandam. *Reparetur nunc aureum Apoſtolorum ſeculum, & præſidente veſtra prudentia, Eccleſiaſtica refloreat diſciplina. Reprimatur avaritia ad Epiſcopales infulas anhelantium; evertantur cathedræ columbas vendentium numulariorum.*

Quantumvis apertiſſimæ videantur hæ & invictiſſimæ rationes defendendæ Gregorii hujus innocentiæ & electionis; Henricus Germaniæ Rex biennio poſt Romam profectus ad coronam Imperii, exauctorari illum curavit in Epiſcoporum apud Sutrium Conventu, ubi & Papam eligi fecit Epiſcopum Bambergenſem, qui ſe Clementem II. dici voluit ita enim Hermannus in hiſtoria (3). *Juxta Natalem Domini non longe ab urbe Roma apud Sutrium Synodo acta, cauſaque erroneorum Pontificum diligentius ventilata, Gratianum Papam convictum Paſtorali baculo privavit, &c.*

Hujus Clementis II. famoſum vulgatum eſt Decretum in Concilio Romano anni 1047. adverſus ſimoniacos, ubi temperante auſteritatem Canonum lenitate ſtatutum eſt, qui ordinatus eſſet gratis a ſimoniaco, quem ſimoniacum eſſe non neſciret, is quadraginta ut dierum pœnitentia expiaretur, & tum ſacro miniſterio fineretur rurſum fungi. Ita enim Petrus Damiani hoc Decretum refert: *Clementem decreviſſe, ut quicunque a ſimoniaco conſecratus eſſet, in ipſa ordinationis ſuæ tempore non ignorans ſimoniacum eſſe, cui ſe obtulerit promovendum, quadraginta tunc dierum pœnitentiam ageret, & ſic in accepti Ordinis officio miniſtraret.*

Ut jam ergo ad Pontificatum Gregorii VI. revocetur oratio, qui hic a nobis allegati ſunt Auctores, majora certe momenta & rationis & auctoritatis habent, quam qui Gregorium ipſum unum ex illis fuiſſe putant tribus, quo Sede Apoſtolica exturbavit Henricus Imperator. Utcunque autem de facto non conveniat, de jure ipſo conſentiant omnes neceſſe eſt, ſi Gregorius ad Apoſtolicam Sedem ſublatus fuiſſet adminiculante, & quaſi ſuccollante caritate, & zelo pacis unitatiſque Eccleſiaſticæ, ut ex probatiſſimis Auctoribus a nobis approbatum eſt, nec conſilio, nec electioni ejus ſini-

(1) Baron. an. 1044. n. 2. 4. 5. 6. (2) Baron. ib. (3) Baron. an. 1046. 1047.

Digitized by Google

ſiniſtræ quidquam ſuſpicionis affricari, aut criminis potuiſſe, nec niſi tyrannica vi a Petri ſolio illum dejici potuiſſe. A ſimilitudine veri non recedit, variis criminationibus impetitum fuiſſe Gregorium a ſectariis pſeudopontificum, quos ad voluntariam adduxerat abdicationem; Imperatori obreptum fuiſſe ab his ſycophantis, & a furtiva forſan etiam cupiditate vendicandæ ſibi Pontificum electionis, illuſum & illi forte fuiſſe ſpe non abſurda poſt tamdiu graſſatam ſimoniam in electionibus Pontificum ab annis admodum centum, pacis & libertatis Imperatoria interventione reſtituendæ. Multa auſi ſunt Germanici Imperatores, ubi tantum non ſuberat ſpecies ſive æquitatis, ſive neceſſitatis Eccleſiarum. Henricus porro hic Imperator, ut validius vel ſuam hanc novam communiret poteſtatem, vel libertatem Eccleſiæ, Germanicæ gentis Epiſcopum ſublegi curavit. Quod prætextum tunc jactatumque eſt, qui eam ſarcinam ſubſtinere poſſet, ex Italis eſſe neminem, id vero ne probabile quidem videri poteſt hominibus emunctæ naris. Geſta quidem ſua tum omnia Imperator auctoritate Concilii obumbravit. Sed facile ſubolet, Imperatori ex Germania cum exercitu adventanti, & in Concilio paucorum Epiſcoporum majeſtatem & poteſtatem ſuam explicanti, arduum non eſſe, quæ ipſe cunque decreverit, pro decretis Concilii publicare. Qui rem longe aliter narrant Hiſtorici, tam Gregorio infeſti, quam nobis addicti, ii aut Germanicæ ſuæ gentis, & factionis ſtudio abrepti ſunt, aut Germanicorum fuere imitatores Hiſtoricorum; certe, nec nomine, nec fide, nec auctoritate iis pares, quos ſupra laudavimus, & quibus ſubſcripſimus lubentiſſimi. Hinc illud perſpicue eniteſcit, a Gratiano Presbytero non Pontificiam emptam eſſe dignitatem, ſed libertatem Eccleſiæ eſſe redemptam, ut ex ejus cervicibus tres illi excuterentur incubatores, & liberæ copia fieret electionis. Hoc ille meditatus eſt, hoc ex animi ſententia proceſſit, electio canonica celebrata eſt, qua ut ceteris omnibus præponeretur, id non gratiæ datum eſt, ſed tantis ejus in Apoſtolicam Sedem meritis, quantis nulla refundi poſſet gratia, niſi Sedes ipſa Apoſtolica.

II. Cum autem id ſibi ſumpſiſſet Imperator, ut Pontifices Romanos ſacra purpura inveſtiret, nihilo verecundior in alias Epiſcopales & inferiores ſedes conſuluit: quas & ipſe, & poſteri ejus, & ceteri peſtifero hoc exemplo invitati Principes conferre cœperunt, pro arbitrio, non raro & pro pecunia. Uſque adeo autem pervagata tunc fuit Epiſcopalium Cathedrarum nundinatio, ut & patronos habuerit Scriptorum calamos, jactantium videlicet temporalia tantum emi Beneficiorum, ſpiritalem Ordinem & poteſtatem gratis donari. Pro ſuo fidei Catholicæ, & caſtioris diſciplinæ zelo Petrus Damiani in hanc hæreſin calamum diſtrinxit, cujus inſania ab eo hæc fuiſſe deſcribitur (1): *Dicebant enim quia cum hoc fit, non diſtrahitur Eccleſia, ſed facultas: nec emitur Sacerdotium, ſed poſſeſſio prædiorum. Sub hac præſtatione pecuniæ, opes tantum, non honoris vel Eccleſiæ redimitur ſacramentum. Venalia ſiquidem ſunt, ſicut ajunt, unde ſunt divites; gratis accipiunt, unde fieri debeant Sacerdotes.*

Contra regerit Petrus, cum a terreno Principe, non terrenæ vexillum poteſtatis accipiatur, ſed Paſtorale pedum, ſpiritalis auctoritatis inſigne, ſimoniacam eam eſſe emptionem; Principe pecuniam accipiente, & ſpiritalem conferente dignitatem. *Si ſæcularis ille Princeps accepta vel promiſſa pecunia, Paſtoralem tibi tradidit baculum, qua fronte poteris Epiſcopalis ordinis excuſare commercium? Enimvero niſi per hanc inveſtituram ille ſecuturi ſacerdotii tibi prius imprimeret titulum, futurus ordinator nequaquam per manus impoſitionem ſacerdotii tibi traderet ſacramentum. Per hoc enim quod venaliter accepiſti, conſequenter ad ſacerdotium promoveris.* Conſentiebant & ipſa Principis Prælatum inveſtientis verba, cum pedum in manus daret: nec enim a ſe prædia, ſed Eccleſiam accipi jubebat. *Adhuc autem ad inveſtituram, & a te quod non Eccleſiam, ſed Eccleſiæ prædia te accepiſſe gloriaris, inquiro: Sane cum baculum ille tuis manibus tradidit, dixitne, Accipe terras atque divitias illius Eccleſiæ? an potius, quod certum eſt, Accipe Eccleſiam.*

III. Quod nugatoria hac diſtinctiuncula freti nonnulli confidant vendi ſimiliter, emique potuiſſe ſacram Cardinalium dignitatem, quaſi non Ordo, ſed temporale decus & ornamentum expetatur, & numerata pecunia comparetur: id vero non immerito obſtupeſcit Cardinalis Baronius (2).

(1) Baron. an. 1065. n. 37. 40. (2) Ib. n. 50.

Et hic enim paria ſunt rationum a Petro Damiani depromptarum momenta. Eſt enim Cardinalatus ſacra & Eccleſiaſtica dignitas, Ordini ſacro illigata, Diaconatui, Presbyteratui & Epiſcopatui. Ejuſmodi ſunt enim Tituli omnes Cardinalium; unde & Ordines & Beneficia certiſſime ſunt. Quin & Curata & Beneficia ſunt. Si non ſtatim autem atque ſacrato purpuratorum Principum Collegio adſcripti ſunt, Ordinibus ſuo Titulo innexis initiantur: perinde eſt, ac ſi Parochiali Eccleſia, vel Archidiaconatu, vel Archipresbyteratu donati, ad Ordines harum dignitatum proprios tardius accederent. Beneficium ipſum ſua ſemper nativa gaudet prærogativa; ſacrum, ſpiritale, inæſtimabile donum eſt.

His adde Cardinales primogenio ſuo ex inſtituto Pontifici ſummo a conſiliis eſſe, eſſe & Pontificum electores, hoc eſt, Canonicos eſſe Romanæ Eccleſiæ Cleri peculiaris. Ex quo id efficitur, ut ſepoſita etiam Ordinis ſacri contemplatione, Cardinalatus inter Beneficia numerari debeant, non ſecus ac ceterarum omnium Eccleſiarum Canonicatus. Et illud quoque animo recolendum eſt, quod alibi fuſius explanavimus, eoſdem fuiſſe per ſex, aut ſeptem priora Eccleſiæ ſæcula & Epiſcopalis Eccleſiæ Canonicos, & Parochos Eccleſiarum Civitatis. Nec magnopere laborandum hic nobis eſt, an ex Parochis Canonici, an ex Canonicis Parochi evaſerint. Abunde eſt nobis, ut iidem utrunque & nomen impleverint, & officium. Quæ fuit olim omnium Eccleſiarum, ea eſt etiamnum Eccleſiæ Romanæ diſciplina. Sunt etiamnum qui Cardinales dicuntur, & Antiſtitis Romani Canonici, & Parochi Eccleſiarum Urbis. Duplici ergo ſimonia illaqueabitur, qui Cardinalatum pretio paraverit: quem hinc liquet inter Eccleſiaſtica Beneficia minime omnium emi poſſe. His adjice ſummam quandam auctoritatem Cardinalatui adhæreſcentem in omnibus, in maximis potiſſimum Eccleſiæ negotiis, maxime vero in electione Pontificis, quæ poteſtas utique ſpiritalis eſt, nec pretio ullo corruptibili æſtimanda.

IV. Ad Alexandrum II. reflectendus eſt ſermo, ad quem Petrus Damiani illas dabat litteras pulcherrimas, ex quibus pauca aliqua jam delibavimus. Ad alios inde Pontifices, & eorundem temporum Concilia delabemur, ab iiſque eas hauriemus Beneficiorum leges, quæ æque prohibeant, & ipſa, & cum ipſis Cardinalatum diſtrahi. Gratiani Decreto (1) intexta eſt Alexandri II. Epiſtola ad Clerum Lucenſem, qua reſtituto in integrum Chalcedonenſi Canone, dignitatum prorſus omnium Eccleſiaſticarum venalitas profligatur. Verba ipſa prolata ſunt Capite ſuperiori. Canone quoque Chalcedonenſi diſtrahi vetantur Dignitates & Officia, quibus non tanta utique cognatio eſt cum ſacris Ordinibus, quanta Cardinalatui. Addit & Decretum Gratianus Gregorii VII. in Synodo Romana, quo vetantur Epiſcopi Præbendas, Archidiaconatus, Præpoſituras divendere, & quæcunque tandem Eccleſiaſtica Officia: *Vel aliqua Eccleſiaſtica Officia*. Cum enim execrandæ ſimoniæ ſit Epiſcopatum vendi, ſimiliter æſtimandum de ceteris Beneficiis, quæ veluti membra, & portiones quædam ſunt Epiſcopatus. *Dignum eſt enim, ut ſicut gratis Epiſcopatum accepit, ita membra ejuſdem Epiſcopatus gratis diſtribuat.* Ecquis dubitare poſſit, quin Cardinalium, Officialium, & alia ejuſmodi officia, de quibus homines male feriati controverſiam facere voluerunt, Officia ſint Eccleſiaſtica, & rivuli quidam Epiſcopalis auctoritatis, ac juriſdictionis?

V. Additur & a Gratiano Canon Concilii Claromontani, cui præerat Urbanus II. quo prohibetur Epiſcopis, ne cenſum exigant e Monaſteriis, quoties novo Parocho commendatur Eccleſia, quam a laicis permittente Epiſcopo redemerant. Cum Parochiæ enim complurimæ a laicis uſurpatæ & inſeſſæ fuiſſent, jam inde a temporibus Caroli Magni, multo plures autem corruente ejus prolapia: Hugo Capetius caput & princeps tertiæ Regum Gallorum Dynaſtiæ, tot jam ſæculis, tantoque cum ſplendore, nec impari felicitate regnantis, exemplo ſuo præluxit aliis, Abbatias, quaſi hæreditario jure ad ſe tranſmiſſas abdicavit, Nobiles omnes ad ſui imitationem pellexit. Accenſi ſunt & laicorum non pauci, ut & Eccleſias a ſe invaſas dimitterent, ſed & aliquid ſibi pecuniæ refundi volebant, Eccleſiaſque Abbatibus, Monachiſque geſtiebant reddere, non Parochis, non Epiſcopis. Concilia ſæculi XI. complura eam ſive venditionem Parochialium Eccleſiarum, ſive emptionem exploſere; & ne

(1) 1. q. 3. c. 9. 34.

Digitized by Google

& ne Abbates a Laicis Parochias acciperent vetuere, niſi interveniente Epiſcopi auctoritate. Quod a laicis vendi fas non erat, nefas erat & a Monachis emi, niſi redimenda neceſſitas fuiſſet, & hinc triſtiſſima quædam Monaſteriis parata eſſet excuſatio. Eadem neceſſitate coarctati fuere Epiſcopi, ut aſſentirentur, cum non aliter Laici Parochias reſtituerent. Sed cum Monachis Laiciſque tam clementes ſe & benevolos præſtarent, ne ſuæ quidem rei incurioſi fuere. Penſioni ergo ſive cenſui eas illi Parochias ſubjecere, quoties & ab Abbate præſentandus, & ab Epiſcopo inſtituendus eſſet Parochus novus. *Redemptiones altarium* ex penſiones vocabantur; quibus & mox invidia conflata eſt, quaſi vexationes potius dicendæ forent, & emptiones: unde & in Concilio Claromontano proſcriptæ ſunt, ſimoniæ veluti ſimulatæ nomine. At annuo de cenſu, quem hæ Parochiæ Epiſcopis ſolvebant, nihil ejus Concilii decretis detractum eſt, quod eo jure utantur complures Epiſcopi jam olim in omnes ſuæ ſinguli Diœceſeos Parochias, de quo inferius ſuo loco verba faciemus (1). *Salvo utique Epiſcoporum cenſu annuo, quem ex eiſdem Altaribus habere ſoliti ſunt.* Idem prorſus conſtitutum fuit in Concilio Nemauſenſi, anno 1096.

Additur & Urbani II. Epiſtola a Gratiano, adverſus eandem ludificationem, temporalia Eccleſiæ bona ſola emi, eoque procul eſſe amandandam ſimoniæ calumniam. At contra Urbanus inſtabat, Nec Simonem ergo ipſum ab Apoſtolo Petro ſimoniacum habendum, aut rejiciendum fuiſſe, cum tam excors non eſſet, ut ipſummet Spiritum ſanctum, & venalem, & emptum ſperaret; ſed temporalem tantummodo ambiret gloriam, & patrandorum miraculorum vim, & opum ex ea oſtentatione colligendarum. A Paſchali I. ſcitiſſime olim pronuntiatum eſſe, ſpiritalia tum venire, cum temporalia eis affixa veneunt. Denique cum Chalcedonenſes Patres ſimoniacis accenſeant eos, qui Oeconomorum, & Defenſorum Eccleſiæ officia licitantur, ſatis ſuperque prodidere, emi non poſſe Eccleſiæ temporalia, quin & ſpiritalia emantur illis implicata. *Cur Synodus Chalcedonenſis Procuratorem, vel Defenſorem Eccleſiæ, vel quenquam Regulæ ſubjectum adeo per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque ſceleris anathematizat, niſi quod eoſdem ſimoniacos judicet?*

VI. Damnavit & Paſchalis II. Pontifex Epiſcoporum exactiones in inſtituendis Parochis, ſi quos eis Abbates præſentarent. Concilium Pictavienſe anno 1100. cui præerant ejus Legati, vetuit ne Abbatiæ & Capitula a Laicis Eccleſias emerent Parochiales. *Ut neque Clerici vel Monachi per pecuniam Altaria vel decimas a Laicis, vel quibuslibet perſonis ſibi acquirant.* Prohibitum eſt in hoc quoque Concilio, non tantum vendi Præbendas, ſed & a Canonicis novis epulas exigi (2). *Ut Præbenda non vendatur, vel ematur: neque paſtus inde exigatur, ſub excommunicatione interdicimus.* Vendi Præbendas, tanto excuſatius videri potuiſſet, quod nulla eis immineret animarum cura; quod non longe repeti poſſent exempla laicorum Præbendis quibuſdam donatorum, ſive laicorum in Canonicorum albo deſcriptorum. Nec tamen Conciliis approbari ullis potuit, ut ejuſmodi Beneficia pretio diſtrahi ſinerentur; propterea quod in quancunque illa partem trahantur, non poſſint non ea eſſe quædam Sacerdotii ornamenta, & jura illi indivulſe cohærentia. Acerbiſſimas Alexander III. ad Archidiaconum Pariſienſem litteras dedit, (3) cum reſciſſet aureos centum ſolidos ab eo exigi ad inſtallationem Abbatis Sancti Victoris: cum tam liberam neceſſe ſit eſſe, & gratuitam inſtallationem, quam electionem ipſam. *Quia inthronizatio Abbatis, vel alicujus Eccleſiaſtici viri libera, & gratuita eſſe debet, ſicut & electio.* Nec in dubium vocari poſſet, quin ſimoniaca eſſet ea exactio. *Cum id ad ſimoniacam pravitatem non ſit dubium pertinere.* In Concilio vero Turonenſi, anno 1163. eodem Præſide Pontifice, prohibitum eſt ſub annuo cenſu Parochias conferri (4): *Ut ſub annuo pretio Sacerdotes ad Eccleſiarum regimen ne conſtituantur, quia dum Sacerdotium ſub hujuſmodi mercede venale diſponitur, &c.* Vetitum etiam ibidem eſt Prioratus & Capellas pretio diſtrahi, ſive Regularia eſſent ea Beneficia, ſive ſæcularia. *Ne Prioratus aut Capellaniæ Monachorum, aut Clericorum annua diſtractione vendantur: neque ab eo cui regimen ipſarum committitur, pro earum commiſſione pretium aliquod exigatur. Hoc ſimoniacum eſſe, &c.*

(1) Ib. c. 8. (2) Cap. 9. 7. (3) Append. 2. Ep. 10. (4) Can. 5. 6.

VII. Aſperget aliqnid lucis his Canonibus Concilinm Oxſordienſe anni 1222. denudatis fraudibus, quibus nitebantur lucelli aliquid exprimere ex Inſtitutionibus, & Inſtallationibus novi cujuslibet Beneficii. Prohibetur autem eo Concilio, ne Epiſcopi in conferendis Canonicatibus, vel Eccleſiis Parochialibus, fructus ſibi vindicent necdum demeſſos, neve quid exigant ex inſtitutione, vel miſſione in poſſeſſionem horum Beneficiorum; denique ne vel Archidiaconos ſinant, vel quoſcunque Miniſtros ſuos ejuſmodi quidquam exigere (1). *Statuimus ne Prælatus aliquis cum Eccleſiam contulerit aut Præbendam, fructus ejuſdem Eccleſiæ, ſive Præbendæ nondum collectos ſibi præſumat aliquatenus uſurpare, vel pro inſtitutione, vel miſſione in poſſeſſionem, vel charta ſuper hoc facienda, aliquid audeat extorquere; nec ab Officiariis ſuis, Archidiaconis, vel Decanis ſuſtineat extorqueri.* Proximo ſubinde Canone proditur, cavillationes & fugas affectari ſolitas, ne ſtatim inſtituerentur, quos Patroni præſentaſſent, quo vocantis interim Beneficii fructus ad Epiſcopum, vel Archidiaconum redirent. Bimeſtri ergo ſpatio jubet Concilium dignos inſtitui ab Epiſcopo: qui ſi moroſius procraſtinet, fructus interim Beneficii ad Beneficiarios refundi debere, tametſi jam eis manus injeciſſent Epiſcopi. *Epiſcopus præſentatum, dum idoneus ſit, nequaquam admittere differat ultra duos menſes; alioquin quidquid ex eadem Eccleſia poſt factam præſentationem fuerit forte perceptum, illi cum inſtitutus fuerit, reſtituatur; quatenus fructus illi ad Epiſcopum pervenerint.* Eadem lege tenentur Archidiaconi, intra duos menſes inſtituendi Beneficiarios, vel Superiori juſtas allegandi cauſas, cur diſtulerint.

VIII. Venio ad corpus ipſum juris Canonici, & ad Gregorianas Decretales, ubi Alexander III. Provinciæ Cantuarienſi inſolitam concepit pravitatem; Parochis nimirum mortali hoc ſtudio defunctis, competitores advolabant complures, certatimque penſiones majuſculas offerebant (2). *Decedentibus Eccleſiarum perſonis paciſcuntur ex ipſis Eccleſiis majores ſolito ſolvere penſiones, ut facilius poſſint eaſdem Eccleſias adipiſci.* Ab eodem Pontifice damnata eſt Monachorum & Clerici conventio, qua Clericus jus ſibi partum in aliquod Beneficium ejurabat, viciſſim autem a Cœnobio ad expenſas litis ſarciendas tres argenti marchas capiebat. *Convenerunt quod Petro pro expenſis quas fecerat, tres marchæ argenti ſolverentur, & idem liti cederet, & Monachorum infeſtatione ceſſaret.* Negavit Pontifex ei ſe pactioni aſſenſurum, quam juri adverſam exiſtimaret: *Eo quod videbatur pravam illicitæ pactionis ſpeciem continere.* Nec eo tantum loco ab eo Pontifice damnatæ ſunt tranſactiones ſuper Beneficiis; quanquam gratis & amice, ut inter ſe partes conveniant & concordent, in optatis habuerit (3). *Tranſigi ſuper re ſacra & litigioſa non poteſt. Etenim res ſacra ut poſſideantur aliquo dato, vel retento, ſeu promiſſo, ſpeciem credimus habere ſimoniæ. Alias ſi gratis & amicabiliter inter ſe litigantes componant, ſacris Canonibus nequaquam dicimus obviare.* A Gregorio IX. inuſta eſt conſuetudo Capituli, ubi tamdiu novi Canonici danda ſibi præbenda fraudabantur; donec opimo convivio Canonicos omnes excepiſſent (4). *Cum ſit receptus in Canonicum & fratrem, Canonici partem proventuum, ac Præbendam ſibi adſignare recuſant, quandam conſuetudinem prætendentes, quod prandium habere debeant a Canonico recepto de novo.*

IX. Innocentii III. Decretales duas a propoſito noſtro nec prorſus alienas, & maximi alioqui prorſus momenti, non me contineo, quin hic interſeram. Declarat Pontifex, ſi quis Monaſticam ſit profeſſus vitam, ſpe aut promiſſione adipiſcendæ Abbatiæ, Abbatem eligi non poſſe, ſi electus ſit, reſcindendam electionem (5). *Cum nullus ſpem vel promiſſionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipſo factam curavimus irritare.* Cum rurſus Cœnobium quoddam hoſtibus undique vallaretur, nec in ſuo gremio haberet, qui neceſſariam tunc tuitionem poſſet impendere: rogatus ex vicina regione Nobilis quidam a Monachis, unum ut ex liberis daret, invitaretque ad profitendum in Monaſterio, nulla tamen certa ſpe facta ejus in Abbatem eligendi: paruit Nobilis, ejuſque filius emiſſa profeſſione Abbas electus eſt, & a Legato Pontificis confirmatus. Infirmata eſt tamen electio ab Innocentio, quod ad magiſterium eſſet electus,

qui

(1) Can. 3. 4. (2) Extrav. de Pactis c. 6. 4. (3) Extrav. de tranſact. c. 4. 5. 6.
(4) Extrav. de Simonia c. 44. (5) Extrav. de electione c. 37. 38.

Digitized by Google

qui necdum ſatis idoneum tyrocinium poſuiſſet: *Quod talis non poſſit eligi in Abbatem, maxime pro eo quod antequam eſſet diſcipulus, voluit eſſe Magiſter.* Illum tamen denuo eligi conceſſit, ſi quando Regularis & Monaſticæ diſciplinæ peritior factus, fidem facere poſſet nulla ſe ambitioſa Prælaturæ ſpe ad profeſſionem illectum fuiſſe: *Quod nulla fuit ad hoc ambitione inductus*; atque præterea conſtaret, vel urgente neceſſitate, vel evidente utilitate eligi eum debuiſſe, ne Cœnobium ab adverſariis labefactaretur. *Si urgens neceſſitas, & evidens utilitas ipſius Monaſterii poſtulavit.* Perſimile Decretum tribuit Gratianus Alexandro II. (1) *Nullus habitum Monachi ſuſcipiat, ſpem aut promiſſionem habens, ut Abbas fiat.* In Concilio Toloſano anno 1056. idem ſtatutum fuerat, ambitioſulum hujuſmodi Monachum, Monachum ſemper fore, nunquam Abbatem (2). *Statuit ſancta Synodus, ut ſi quis Clericorum adipiſcendæ Abbatiæ cauſa Monachus effectus fuerit, in Abbatia quidem Monachus permaneat, ſed ad ipſum honorem ad quem aſpirabat, nullatenus accedat. Quod ſi præſumſerit, excommunicetur.* Concilium Romanum centum tredecim Epiſcoporum ſub Nicolao II. anno 1059. idem conſtituit: *Ut nullus Monachus habitum ſuſcipiat, ſpem aut promiſſionem habens, ut Abbas fiat.* Ad hos Canones, & ad hæc Concilia intuebatur Innocentius III. cum ſupraposita ederet Decreta. Porro idem auguratur Fagnanus de Clericis, qui non alio conſilio aut fine Ordines ſuſcipiunt, quam ut ad Beneficia gradum ſibi faciant; nimirum fœdiſſima ſimonia eorum ſaltem mentem inquinari, non quo Beneficia abdicare cogendi ſint, ſed ut tantum flagitium pari luant pœnitentia (3). *Sic videmus e converſo Clericum ſæcularem, qui Ordines ſuſcipit, ut Beneficium conſequatur, ſimoniam committere ſaltem mentalem; quæ non obligat ad Beneficii dimiſſionem, ſed tantummodo ad ſatisfaciendum Deo per pœnitentiam, niſi pactum præceſſerit.*

Nulla in his Canonibus vel exemplis conflictatio extimeſcenda eſt, uti nec inter leges juris canonici novi, quibus jubentur Laici vel Clerici, Prioratu vel Abbatia Regulari donati, intra certum tempus profiteri. Cenſuræ & pœnis Decretorum ſupra laudatorum obnoxii indubitatiſſime ſunt, ſive Priores, ſive Abbates, qui una maxime ſpe Prioratus, vel Abbatiæ Regularis, ad Profeſſionem Monaſticam animum adjecerunt. Et quanquam canonicæ hæ Regulæ conticuiſſent, lex ipſa æterna, internaque, exertiſſime vociferaretur, nullam ad Chriſtianæ vitæ vocationem amplexandam, nedum ad Monaſticam, duces & auſpices eſſe poſſe ſive opum, ſive honorum dignitatumque cupiditates. Sed ſupra relatis exemplis liquet, poſſe Laicum quandoque divina voluntate vocari ad Prioratus vel Abbatiæ regimen, ad ipſius compendium Prioratus vel Abbatiæ; & Profeſſionem tum factam gratiſſimam Deo fore, cum nihil opum, nihil honorum oculis obverſetur, ſed una ſeſe totum Deo impendendi voluntas, unus macerationum Monaſticarum amor, & indefeſſæ vigilantiæ in Prælatura defungenda.

X. Redeo ad Concilia. Palentinum primo occurrit in Hiſpania anno 1322. ubi damnata eſt Collegiorum quorundam Eccleſiaſticorum profana cupiditas, ubi novi Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi non ante ſacris veſtibus ad ſui Ordinis functiones uti ſinebantur, aut ad diſtributiones & reditus annuos admittebantur, quam vel convivia ipſis lautiora, vel pecuniæ extunderentur: *Per unum aut plures dies prandia & convivia ſumptuoſa, vel certam pecuniæ quantitatem.* Proſcriptæ ſunt a Concilio omnes id genus exactiones (4): *Eis ad celebrandum miniſtrent Eccleſiæ paramenta; eiſdem etiam ſecundum quod Ordo ipſorum exegerit, portionem integraliter conferant & aſſignent.* Facile conjicimus non alios his Capitulis fuiſſe reditus, quam diſtributiones, quæ pro Ordinum gradibus non una omnes menſura diſpenſarentur. Damnantur & in hoc Concilio Epiſcopi, qui in conferendis Beneficiis, vel fructuum partem aliquam, vel certam pecuniam exigebant. *Occaſione collationis factæ fructus eorundem Beneficiorum, aut aliquam ipſorum partem, ſeu ſummam aliquam pecuniæ exigere præſumunt.*

In Concilio Baſileenſi anno 1435. vetitum eſt (5) quidquam exigi pro Præſentatione, Proviſione, Collatione, Inſtallatione, ſive Inveſtitura cujuſcunque Beneficii; quæ demum cunque inanes prætexerentur cauſæ. Itaque Annatæ, Deportus, & id genus alia jura omnibus hoc Decreto ab Ec-

(1) 16. q. 7. c. 20. (2) Can. 5. (3) In l. 1. p. 2. p. 81. (4) Can. 19. (5) Seſſ. 21.

Digitized by Google

Eccleſiis expuncta ſunt, canonicis pœnis in ſimoniacos intentatis. *Statuit hæc ſancta Synodus, quod tam in Curia Romana, quam alibi pro confirmatione electionum, collatione, electione, præſentatione etiam a laicis facienda, inſtitutione, inſtallatione, inveſtitura, de Eccleſiis etiam Cathedralibus, Monaſteriis, Dignitatibus, Beneficiis, Officiiſque Eccleſiaſticis quibuſcunque, necnon Ordinibus ſacris, & benedictione, ac pallio, de cetero nihil penitus ante vel poſt exigatur, ratione Bullæ, litterarum, ſigilli, Annatarum, primorum fructuum, deportuum, &c.*

Synodus Friſingenſis anni 1440. hoc Baſileenſe Decretum amplexata eſt, ſed optatum ſibi eſſe teſtata eſt, ut a Concilio declararetur, non damnari a ſe uſum nonnullis in Eccleſiis receptiſſimum, ut aliquid a novis exprimatur Beneficiariis, non ad privatos derivandum, ſed ad Fabricam, vel ad ornamenta & veſtes ſacras Eccleſiaſiarum (1). *Dignetur ſacrum Concilium declarare, quod non intendit per hoc decretum prohibere, quin licite exigatur & ſolvatur, ſi quid tempore receptionis beneficiati ſolitum ſit ſolvi fabricæ, vel pro ornamentis Eccleſiæ, vel ſimili caſu, ad uſum tamen divini cultus, & non ad privatum commodum perſonarum convertendum.* Quo ipſo prope tempore Clerus Gallicanus apud Biturigas congregatus illud ipſum admiſit Baſileenſe Decretum, ſed iis limitibus circumſcriptum, de quibus ſuo alibi loco.

XI. Concilium Senonenſe anno 1528. uſum exploſit abſurdiſſimum, cujus nequedum ulla potuimus obſervare impreſſa veſtigia. Novi Canonici jura quædam ſolvere cogebantur; nec pro ſe ipſis modo, ſed & pro prædeceſſoribus ſuis, qui eadem non ſolviſſent, quanquam non ab his ad id Beneficium aſciti eſſent (2). *Irrationabilem illam conſuetudinem judicantes, qua ad unam Præbendam receptus, ſuorum in dicta Præbenda prædeceſſorum non receptorum, a quibus jus non habet, ſed ab inſtituente, vel a conferente, plures receptiones ſolvere compellatur.* Legitima erant ſane ea jura, cum una eſſet expoſtulandi cauſa, quod quis pro prædeceſſoribus ſuis ſolvere cogeretur. Non inſulſe præſumitur ejuſdem generis jura fuiſſe, atque pro fabrica, vel ſacris Eccleſiæ ornamentis. Id quoque in hoc Concilio ſtatutum eſt, ut Canonici Præbendæ ſuæ reditibus fruerentur, adeoque & diſtributionibus, cum primum eſſent admiſſi: niſi certiſſimis legibus fundationis, fructus ad certum tempus addicti eſſent aliis Eccleſiis, vel ad pios uſus (3). *Niſi ex fundatione eorum locorum ſpeciali & legitima, ſufficienter probata, prædicti groſſi fructus pro certo tempore aliis Eccleſiis, aut piis uſibus expreſſe pertineant & deputentur.* Quod ad illas vero attinet Eccleſias, ubi fructibus ſuis Canonici aliquandiu fraudantur, diſtribuendis interim inter ceteros Canonicos; inſolentiſſima erat ea perverſitas, in quam non potuere non exardeſcere hujus Concilii Patres. *Damnabilem illam conſuetudinem judicantes, qua in certis Eccleſiis prædicti fructus ad certum tempus in utilitatem cedunt jam receptorum; ſive qua cavetur, ut ad certum tempus ſint de novo recepti expectantes: veram corruptelam & notorium abuſum tales & ſimiles declarantes, per hoc præſens noſtrum ſtatutum.*

In Concilio Colonienſi anno 1436. toleratum fuiſſe videtur, (4) ut Archidiaconi, vel eorum Officiales aliquid exigerent ex inveſtitura, ſive inſtitutione Beneficiariorum, dum teneatur modus, nec quæſtuoſæ quærantur dilationes. (5) *Quoniam ad nos perlatum eſt, nonnullos Officiales Archidiaconorum noſtrorum inveſtituræ nomine plus æquo interdum petere, quoſdam etiam inſtitutionem ipſam negare vel differre, &c.* Nec potuere hujus Patres Concilii non ſtomachari in Capitula quædam, & in eorum præpoſtera ſtatuta, caritati & juſtitiæ ipſi inimica, avaritiæ & inæqualitati illi accommodata, ex qua tot ſcaturiunt diſcordiæ. Et quantumvis pleniſſima diſcriminis ſint hæc ſtatuta, in ea tamen juramento adiguntur, quicunque alleguntur Capitulo. Cui huic Concilio præerat Archiepiſcopus, ſpopondit ſe in viſitandis Eccleſiis ſtatuta hæc omnia ad examen vocaturum, & ea expuncturum, quæ adverſaria eſſent puritati, caritati & ſanctitudini legum Eccleſiaſticarum, prohibitis interim his juramentis, ut quæ tam exitio eſſet jurantibus, quam exigentibus. *Inter hæc ſtatuta reperies quamplurima, quæ quæſtum magis quam pietatem reſipiant, & ad inæqualitatem potius quam æqualitatem faciant: unde ad diſcor-*

(1) Cap. 25. (2) Can. 2. (3) Can. 21. (4) Part. 2. Can. 13.
(5) Part. 3. Can. 19. 20.

Digitized by Google

ſcordiæ inter fratres, uti ſolet, frequenter oritur, &c. Operæ pretium nobis videtur hujuſcemodi ſtatutorum volumina inter viſitandum excutere. Id quoque ſe expenſurum ſpopondit Archiepiſcopus, an minuendi eſſent *anni expectantiæ*, & an expeditius etiam foret, juniores Clericos ablegari ad Univerſitates, ut ſacris litteris operam darent, atque interim gauderent fructibus Præbendarum ſuarum, non diſtributionibus; iniquum enim eſſe, ut qui ſerio ſtudiis litterarum incumbunt, ut paratiores poſtea accedant ad ſacra miniſteria: & qui teſtimoniis Profeſſorum ſuorum muniti redeunt, fructibus interim Præbendarum ſuarum fraudentur (1). *Indignum ergo ſtudia tam frugifero intentos, ac in vinea Domini operantes, diurno denario fraudari, modo tamen teſtimonium exhibeant Magiſtrorum, quod totos illos annos rectis operam dederint ſtudiis*. Eſſe vero iniquiſſimum a Canonico quovis exigi jura, quæ ab aliquo prædeceſſorum ſuorum perſoluta non eſſent; ea jura in dies exaggerari, ut in Capitulis quibuſdam factitabatur, etſi id quidem vetarent ſacræ Canonum Conſtitutiones: *Pecuniaria onera, quibus recens recepti contra ſacrorum Canonum receptionem gravantur*. Poſtremo denique eſſe quidem neceſſarias in ſarta tecta Templorum expenſas; ſed æquius forſan ac decentius fore, ex communibus Capituli reditibus eas fieri, quam privatorum Canonicorum diſpendio. *Quod ſi fabrica, aut alia neceſſitas Eccleſiæ immineat, ſatius eſt, ut quod in communem vertetur utilitatem, ex communibus reditibus deſumatur, quam ut quis privatim gravetur*.

XII. Majori & pondere auctoritatis & zelo Concilii Tridentini Patres in hanc eandem corruptelam detonuerunt. Conſuetudines quippe exploſere omnes, quidvis exigendi a Canonicis novis, vel Beneficiariis quibuſvis, quod in aliorum cederet utilitatem, non Eccleſiæ ipſius; Epiſcopis omnibus id oneris impoſuere, ut ejuſmodi ſtatuta examinarent: ſi qua avaritiam & cupiditatem redolerent, ea abrogarent: laudabiles confirmarent conſuetudines, reliquarum illaudabilium etiam Apoſtolicas confirmationes ſubreptitias declararent, eoque uterentur delegata Sedis Apoſtolicæ auctoritate. (2) *In pluribus Eccleſiis, tam Cathedralibus, quam Collegiatis & Parochialibus, ex earum Conſtitutionibus, aut ex prava conſuetudine obſervari intelligitur, ut in inſtitutione, collatione, ſive admiſſione ad poſſeſſionem alicujus Cathedralis Eccleſiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, vel Præbendarum, vel partem proventuum, ſeu ad diſtributiones quotidianas, certæ conditiones, ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones compenſationeſve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Eccleſiis dicuntur Turnorum lucra, interponantur. Hæc cum ſancta Synodus deteſtetur, mandat Epiſcopis, ut quæcunque hujuſmodi in uſus pias non convertuntur, atque ingreſſus eos, qui ſimoniacæ labis aut ſordidæ avaritiæ ſuſpicionem habent, fieri non permittant: ipſique diligenter de earum Conſtitutionibus ſive conſuetudinibus ſuper prædictis cognoſcant: & illis tantum, quas ut laudabiles probaverint exceptis, reliquas ut pravas & ſcandaloſas rejiciant & aboleant*.

Eſt profecto quod miremur, Decretum, tanta & ſapientia libratum & æquitate, & tam finitimum antiquiſſimis ſanctiſſimiſque Eccleſiæ legibus, a Cardinali Lotharingo, & ab ejus Remenſi Concilio admitti non potuiſſe, anno 1564. niſi limitibus quibuſdam coarctatum. In ea enim Epiſcoporum Synodo conteſtatus eſt Archiepiſcopus Epiſcopos omnes Provinciæ Remenſis non ſatis idoneis inſtructos eſſe reditibus; ſi donis iis, ſive juribus exuerentur, quæ in collationibus & inſtitutionibus Beneficiorum uſu jam recepta erant, gravi eos inopia laboraturos: ſibi quidem alias abunde affluere copias, & reditus, ut facile his exactionibus abſtinere poſſet. Cenſuerunt primum Epiſcopi rem eam Epiſcoporum arbitrio permittendam; ſed pro Beneficiis ad ſe devolutis ex crimine hæreſeos vel ſimoniæ, videri ſibi quatuor nummos exigi poſſe. En ipſa Cardinalis Lotharingii verba de eo Tridentino Decreto: *Eſſe quidem Canones in Concilio Tridentino, quibus prohibetur ne aliquid accipiant, ſed tamen adhibendam eſſe aliquam moderationem*. Sed longe nunc quidem alia eſt Eccleſiæ illius diſciplina, ita ſane accurata & caſtigata, ut ne dubitare quidem fas ſit, quin religioſiſſima Tridentini hujus Decreti ibi vigeat obſervantia.

XIII. Diverſiſſimam tenuit anno proximo rationem B. Carolus in Concilio ſuo I. Mediolanenſi (3). Adeo non arctare Decreta Con-

(1) Ib. c. 21. 22. 23. (2) Seſſ. 24. c. 14. (3) Can. 11.

Digitized by Google

Concilii Tridentini voluit, ut & vigorem ulterius promoveret; non tantum exigi quidquam vetuit, ſed ſpontanea etiam dona excuſſit; ne decerpi quidem paſſus eſt novo Beneficiario partem fructuum, etiam ad uſus pios. Et tamen non paulo opulentiores ſunt Epiſcopales Galliarum, quam Italiæ Eccleſiæ. Sed fixum illud nobis certumque eſſe debet, pauciſſimos eſſe Epiſcopatus, quorum non ſatis uberes ſint proventus; ſi parcimonia, ſi frugalitas in proventibus numeretur, paucos, quorum etſi copioſiſſimi reditus pares ſint ſæcularis pompæ & luxus prodigalitati. *Interdicimus iis, qui jus habent conferendi quæcunque Beneficia Eccleſiaſtica, ſeu eis providendi, aut ad ea eligendi, præſentandi, vel nominandi, & eorum miniſtris cujuſque generis, ne quidquam per quamvis cauſam ejus rei gratia ab aliquo ne ſponte quidem datum accipiant. Neve in eo Beneficio dando ulla fructuum pars ab Epiſcopis, & inferioribus contra ſacrorum Canonum inſtituta quavis etiam pietatis ſpecie reſervetur.* In hoc eodem Concilio, ad eliminandas a Beneficiorum litibus ſimoniacas pactiones, vetitum eſt pecunias dari ad redimendam vexationem, niſi ante adiretur & aſſentiretur Epiſcopus.

In Concilio II. Mediolanenſi anno 1569. abrogari placuit ſtatuta omnia, & conſuetudines etiam immemoriales Capitulorum quorundam, ubi juniores Canonici ne quotidianis quidem gaudebant diſtributionibus per priores ſex etiam menſes ſuos ſtrictiſſimæ reſidentiæ; ita ut debitam illis portionem ceteri inter ſe Canonici partirentur (1). *Sex menſibus qui Probationum nomine vocantur, choro inſervire ante debeat, quam diſtributiones quaſcunque etiam quotidianas percipiat, aliiſque Canonicis accreſcat, &c.* Nec expuncta tamen eſt ab hoc Concilio earum Eccleſiarum conſuetudo, ubi reditus primi anni Beneficiorum ſeponuntur ad reparationes Eccleſiæ, ad uſum ſacrarii, vel ad pias aliquas erogationes (2). *Quibus in Eccleſiis ea vel conſtitutio vel conſuetudo eſt, ut Canonicus nuper creatus, quos fructus Præbendæ ſuæ primo anno percipit, eos omnes, vel aliquam eorum partem fabricæ Eccleſiæ, aut ſacriſtiæ, aliive pio loco ſolvat, in poſterum illa ita ſervetur, &c.*

Concilium V. Mediolanenſe anni 1579. Bullæ Pii V. obſequi voluit, unde & ſtatuta antiquavit omnia, quibus reditus priores unius anni, vel alterius, vel plurium, addicebantur menſæ Epiſcopali, vel Canonicorum, aut alterius loci, aut inter Canonicos diſtribuebantur. (3) *Statuta abrogamus, quibus cautum eſt, Beneficiorum vacantium fructus vel diſtributiones etiam quotidianas, quæ inde primo vacationis anno, aut longiori breviorive tempore obvenerint, menſæ Epiſcopali aut Canonicali, aliive loco omnes, vel partem aliquam obvenire attribuive, aut in communes uſus cedere, aut inter alios Canonicos miniſtroſve illius, alteriuſve Eccleſiæ dividi. Hæc tanquam reſciſſa penituſque ſublata Pii V. Pontificis ſanctione declaramus nulla eſſe, nulliuſque plane roboris.* Mox ibidem vetantur Epiſcopi & Capitula hæc jura ſemel extincta transferre ad Fabricam, vel Sacriſtiam Eccleſiæ, vel quoſcunque alios pios uſus.

XIV. Concilium Rothomagenſe anni 1581. ſimoniacos pronuntiavit Patronos, (4) tum Clericos, tum laicos, qui quidvis exigerent ex præſentatione ad Beneficia. In Concilio Remenſi anno 1583. prohibiti ſunt Collatores exigere vel penſiones, vel obſequia, vel partem fructuum, vel Beneficia quævis alia, ſibi, aliiſve ceſſura. (5) *Si quis Beneficium propter obſequium, vel impenſæ ſervitutis mercedem conferat, vel de retinenda penſione ſibi, vel alteri paciſcatur, aut partem fructuum, vel aliud Beneficium in compenſationem collationis etiam alteri conferendum exigat, vel aliam quamlibet pactionem a Sede Romana non approbatam fecerit, ſimoniacus eſſe cenſeatur.* Damnatæ ſunt hic etiam exactiones uſitatæ in admittendis Beneficiariis novis, exceptis tamen ut & in Tridentino Concilio laudabilibus conſuetudinibus, hoc eſt, ubi quod exigitur, in pios expenditur uſus. *Rerum exactio, quæ pro Canonicorum & aliorum Beneficiariorum ingreſſu in pleriſque locis ſuſpicione ſimoniæ, vel ſordidæ avaritiæ non caret, fieri nullo modo permittatur; quamvis laudabiles conſuetudines in Concilio Tridentino non damnatas approbemus, eorum quæ in pios uſus conferri ſolent.*

In Concilio Bituricenſi anno 1584. monentur Epiſcopi, ne quid deteri patiantur de fructibus Beneficiorum, dum ea conferuntur,

(1) Tit. 3. n. 3. (2) Ib. n. 4. (3) Can. 5. (4) T. de Epiſc. c. 22.
(5) Tit. de ſimon. n. 7.

runtur, vel confirmantur, vel poſſideri incipiunt, niſi ſi quid ad uſus pios expendendendum ſit, ut ad ceteros Beneficiarios nihil inde derivetur (1). *Nullas fieri ſinant proventuum deductiones, ſolutiones, promiſſiones, compenſationec illicitas, niſi ubi laudabilis eſt conſuetudo, ut in pios uſus Eccleſiæ convertantur.*

Concilium Mexicanum anni 1585. Epiſcopos ipſos prohibuit quidquam accipere ex conceſſis Ordinibus, Beneficiis, Diſpenſationibus, cum tantas Tridentinum Concilium pœnas interminatum ſit, ut ab his Præſules deterrerentur (2). *Nihil quidquam pecuniæ ac pretii Epiſcopi accipiant, aut eorum Judices accipere permittant, pro collatione Ordinum, Beneficiorum, aut eorum inſtitutione, aut pro litteris dimiſſoriis, nec pro diſpenſationibus, quæ eis committuntur, ut eſt a Concilio Tridentino ſancitum, ſub pœnis ab eo ſtatutis.*

In Concilio Avenionenſi anno 1594. innovata priſca lege, ne quid a novis exigatur Beneficiariis præter laudabiles conſuetudines ad ſarta tecta, & ad veſtimenta ſacra Eccleſiæ; ſtatutum eſt, ut ab Epiſcopo ad novum revocentur examen hæ conſuetudines, & delegetur, qui ſibi declaret, an expenſa ſint omnia ex Canonum & Pontificum placitis (3). *Qui aliquem deputabit, cui incumbet de acceptis ab admiſſo coram Epiſcopo rationem reddere, an juxta Concilii & Pontificum decreta expenſa ſint.* In Concilio Burdigalenſi anni 1624. probatæ ſunt (4) etiam laudabiles conſuetudines, dum earum uſus is eſſet, qui ſuprapoſitis Decretis prælineatus eſt.

XV. Ad hujus denique Capitis calcem, non intempeſtive monebimus, ex Tridentini Concilii, & Conciliorum poſteriorum Decretis id enitеſcere: Epiſcoporum jam muneris eſſe, ut a ſe longiſſime amoliantur, non ſimoniam tantum, ſed & avaritiam; nec ſordes has tantum, ſed & earum afflatum, ac ſuſpiciones; tum ad ſtricti incudem examinis ut vocent ſtatuta Capitulorum omnia, conſuetudineſque Diœceſeos totius, & omnes extirpent funditus, quæ laudabiles dici non poſſunt, cum a privatis cupiditatibus non ſint prorſus alienæ. Ivo Epiſcopus Carnotenſis, reſcito infamatam apud Legatum Pontificis Epiſcopum Albanenſem fuiſſe Eccleſiam ſuam, quaſi ibi quam in aliis Eccleſiis tutior & inulta latitaret ſimonia, eam calumniam paulo ardentius diſcuſſit, datis ad Legatum litteris, quibus affirmabat, cum primum clavum Eccleſiæ ſuæ capeſſiviſſet, cura & induſtria qua potuit maxima enixum ſe, ut peſtilentiſſimæ ejus ſtirpis fibras omnes perſequeretur, & elideret; nec inutilem, abeſſet verbo invidia, ſe operam poſuiſſe: conſuetudines complures vitioſas ſuis jam exulare Eccleſiis, etſi in vicinis ſerpant adhuc; ſi quid adhuc a Decano, vel Cantore ſuo, Miniſtriſve emungeretur ex novis Canonicis, id totum fieri præter expreſſiſſima ſtatuta ſua, præter juſſa ſæpius inculcata, ſed a nonnullis conculcari ſolita, qui contrarias prætexerent, ſibique objectarent Curiæ Romanæ conſuetudines, cujus Miniſtri multa exigunt jura ab Epiſcopis & Abbatibus poſt conſecrationem, has nimirum cauſſati pias eſſe & ſpontaneas oblationes, eulogiaſque religioſas; cum alioqui & calami & chartæ expenſas æquum ſit rependi (5). *Si qua autem adhuc ſunt, quæ pro conſuetudine antiqua publice exigant Decanus & Cantor, & alii miniſtri ab his qui Canonici fiunt, me contrad cente & perſequente: Romanæ Eccleſiæ conſuetudine ſe defendunt; in qua dicunt Cubicularios & miniſtros ſacri Palatii multa exigere a conſecratis Epiſcopis & Abbatibus, quæ oblationis & benedictionis nomine palliantur, cum nec calamus, nec charta gratis, ut ajunt, habeatur: & hoc quaſi lapide conterunt frontem meam, cum non hebeam quod reſpondeam, niſi Evangelium illud, Quod dicunt ſervate & facite; ſed ſi id faciunt, ſecundum opera eorum nolite facere.*

Hac Baronius prolata Ivonis Epiſtola, in eam ea commentatur, quæ non poſſint citra ingens piaculum prætermitti. Confitetur enim longe optatiſſimum eſſe, nunquam ut Eccleſia Romana has inoleſcere conſuetudines paſſa eſſet; quanquam enim honeſtus illis color illinatur, non omnia tamen expediunt, quæ licent; Apoſtolo certum fuiſſe, etſi licitis alioqui, nunquam tamen uti cibis, ex quibus parvuli offenderentur. Ad Eccleſiæ amplitudinem expeditiſſimum fuiſſe, reſecari omnia, quæ infirmis offendiculo eſſe poſſent, nec apud eos obſcurari & marceſcere incorruptam Cleri integritatis famam, miniſtrorum cu-

(1) T. 13. c. 4. (2) L. 3. t. 1. de Viſit. n. 9. (3) Tit. 33. (4) Can. 9. n. 15.
(5) Baron. ann. 1104. n. 9. 10.

piditatibus : hinc enim ſive infirmos, ſive maledicos inſidiari , & occaſiones captare obtrectandi miris alioqui & divinis prærogativis Eccleſiæ toto orbe omnium Principis . *Optaret quiſque bonus , his caruiſſe ſemper Romanam Eccleſiam, quæ quatumlibet honeſtis titulis decorentur , tamen quia ſecundum Apoſtolum , Omnia mihi licent , ſed non omnia ædificant , atque illud , Si eſca ſcandalizat fratrem meum , non manducabo carnem in æternum : expediret in omnibus quantum poſſibile eſſet conſulere ſcandalo puſillorum, atque libera fronte dicere Epiſcopum , illud Apoſtoli , Bonum eſt mihi magis mori , quam ut gloriam meam quis evacuet ; quæ ſæpe Miniſtrorum aviditate penes occaſionem quærentes periclitatur: fitque ut domus illa quæ eſt repleta boni odoris unguento ex diverſorum ſancti Spiritus chariſmatum donis , ob hujuſmodi muſcas morientes, quæ perdunt odorem unguenti, male malis oleat in ipſorum perditionem.* In his exactionibus cenſet Baronius eſſe aliquas, quas tametſi puras & licitas, conduceret tamen uſu nunquam receptas fuiſſe, ad prævertendas offenſiones infirmorum. 2. Non poſſe non in numeroſiſſimam Eccleſiam Miniſtros irrepere aliquos , quorum aviditas pecuniæ ultra legum limites exſiliat. 3. Qui conviciis non auctores flagitii, ſed ipſam proſcindunt Eccleſiam, præpoſtero æquitatis zelo omnium maxima eos ſeſe obligare iniquitate.

Refert idem alibi Baronius præeunte Rogerio ad annum 1190. (1) quam acerbe Angliæ Rex exprobrarit Cardinali Oſtienſi , quod argenti markas ſeptingentas ex conſecratione Epiſcopi Cenomanenſis exegiſſet, quindecies centum ex Legatione Epiſcopi Elienſis , ingentem denique pecuniam ab Archiepiſcopo Burdegalenſi , quo ei adverſus criminationes Cleri tuitionem ſuam commodaret. His enarratis, exiſtimat Baronius, ſi hæc ita ſint , eſſe quod ævo noſtro gratulemur, unde jam exulant ſimoniacæ exactiones , vel ei ſuſpicioni merito obnoxiæ; ſuperſunt autem eæ duntaxat, quæ cum juſtæ, tum moderatiſſimæ ſunt. *Quæ ſi vera ſunt , erit profecto , ut laudanda ſint tempora noſtra , quibus quidquid ſimoniacum tantum ſuſpicione auditur, procul abjicitur, & aliæ exactiones, aliqua juſta cauſa prætenſa, ſunt modeſtiores.*

XVI. Non in eorum numero habendus eſt doctiſſimus hic , juxtaque piiſſimus ſacrorum Annalium conditor, quibus videtur Romanus Pontifex nulla nunquam ſimoniæ labe maculari poſſe . Ea de re alibi dixi . Hoc loco addam verba unius tantummodo Theologi , cujus & infucatæ in ſummos Pontifices religioni & obſervantiæ, & ſincerioris Eccleſiæ diſciplinæ amori accedere nihil poſſe videatur. Petrus is eſt Eccleſiæ Pariſienſis Cantor, cujus hæc ſunt verba , ubi non audet ſimoniæ infamiam illinere iis Beneficiorum permutationibus, quæ diſpenſante Alexandro III. Papa fuerant celebratæ (2) . *Nolo tamen os meum in Cælum ponere, ut aſſeram hoc eſſe ſimoniacum; cum ſummus Pontifex Alexander hujuſmodi commutationem fieri ex diſpenſatione conceſſerit.* Quibus ille verbis ſatis innuit, quando purgat Pontifex ſimoniam exactionum, quæ alias ſimoniacæ exiſtimarentur , id eo fieri, quod ſua diſpenſandi poteſtate utatur. Atqui jam ſatis ſuperque explanavimus , quæ ſint leges, quæ dotes germanæ diſpenſationis, ne in diſſipationem deſciſcat.

In hiſtoria a ſe elucubrata ſchiſmatis Avenionenſis teſtatum facit Theodoricus de Niem, (3) annos ſeſe triginta in Romana Curia contriviſſe, Urbano VI. & ejus poſt ſucceſſoribus affixum . Excandeſcit autem ille vehementiſſime in Bonifacium IX. Urbani VI. ſucceſſorem, ob vulgatiſſimas tum Romæ & impune graſſantes Beneficiorum licitationes. Hunc primum tradit ille Pontificem diſſimulandæ ſimoniæ ergo Annatas primum exegiſſe (4). *Circa decimum annum ſui regiminis, ut cautius ageret in hac parte, palliaretque ſimoniam, quam exercuit, quodam neceſſitatis colore , primos fructus Eccleſiarum Cathedralium , & Abbatiarum vacantium ſuæ Cameræ reſervavit* . A veri orbita hic deviare Theodoricum , & alibi jam patefecimus , & infra prolixius declarabitur. Multo æquius autem ille invehitur in Aulicos aſſentatores, qui tum jactabant, nihil unquam ſimoniace a Papa committi poſſe (5). *Hæc eo tempore omni timore Dei, & verecundia hominum poſtpoſita in tam frequenti erant uſu , quod Curiales pro majori parte affirmabant talia licite fieri: cum Papa , ut dicebant , in talibus peccare non poſſit* . Si intra Annatas ſe cohibuiſſet ea doctrina, non temere debuiſſet a Theodorico

(1) Num. 1. (2) Cap. 41. (3) In Præf. (4) L. 2. c. 7. (5) L. 2. c. 9.

rico refelli, cum Annatis jam locus eſſet in omnibus pene Eccleſiis ad ipſarum utilitatem Eccleſiarum. At non iis ſe cancellis coerceri ſinebant Scriptores illi, ut liquet ex Theodorici verbis ſequentibus (1). His enim ſignificatur, fuiſſe tum Theologos eruditione & pietate præſtantiſſimos, qui incolumi & illibata Sedis Apoſtolicæ & Pontificum reverentia profitebantur, tunc certiſſime ſimoniacos fore ſummos Pontifices, ſi Beneficia & res ſacras pretio diſtraherent: tantoque gravioris culpæ affines fore, quanto eorum ſupra reliquos Eccleſiæ Antiſtites præſtantia, vitæ innocentiam, & regiminis integritatem deſiderat luculentiorem: ne flagitiis, quibus pœnas irrogare debent, exemplo ſuo auctoritatem concilient. *Multi periti in jure propter continuationes ſimoniæ in Romana Curia tempore dicti Bonifacii publice arguere atque tenere volebant, quod Papa ſimoniam committere non poſſet, etiam in Beneficiis, ſeu rebus Eccleſiaſticis, intercedente pecuniario quæſtu, ſeu pacto. Quod & mihi videbatur ſatis injuſtum; cum ſaltem incivile ſit, & contra bonos mores, ſi quod dignis gratis debet, ob vilem pecuniarium quæſtum concedatur indignis: quodque Papa qui omnibus praeſt, a quo ceteri vivendi normam capere debent, ſi tali crimine ſordidatus, profecto cum alium punire non poſſet, in eo quo ipſe deliquit: quia, Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum, &c. Vivente eodem quidam integri Magiſtri in ſacra Theologia, & alii in ſcientiis illuminati, dolentes ita communiter & aperte ſimoniam committi in Curia, determinarunt, licet ſub magno timore, quod Papa vendente Eccleſiaſtica Beneficia ex pacto intercedente, ſimoniacus eſſet; quia non foret conſtitutus, ut illa venderet, ſed ut dignis gratuito diſpenſaret.*

Ut in Annatis exagitandis a vero aberravit Theodoricus, ita hallucinari fortaſſis potuerit & in aliis capitibus, quibus immerentibus ſimoniam aſperſit, atque ita Bonifacii IX. Pontificatum ultra quam fas erat depreſſerit. Potuit & triſtitia temporum ei Pontifici aliquid extorquere, quod alias improbaſſet. Extra fines vagarer, ſi in hac quæſtione longior eſſem. Paucis monebo, non abs re a me exploſos eſſe hos Aulæ palpones, & indigitatos tum Theologos, tum Canoniſtas, qui illis adverſati ſint, integra & intacta ſummorum Pontificum jure merito ſumma reverentia. Hæc vero nos tanto liberius ſcripſimus, quanto jam diutius Pontifices ab hac labe procul ſunt, & nunc Apoſtolico ſolio ſeſſitantem ſuſpicimus Pontificem, digniſſimum ejus ſucceſſorem, cujus primum primus olim ſimoniæ parens ores fulminante damnatus eſt.

CAPUT LXII. *P. 4. l. 3. c. 11.*

De exactionibus pro ſigillo, pro charta, pro Notariis, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Connexio trium Quæſtionum ſequentium, totidem Capitibus extricandarum.

II. Vetiti Notarii tempore Gregorii Magni nequid acciperent. Officium Notarii tunc Minores inter Ordines numerabatur, & inter Beneficia, quorum ideo functionem decebat eſſe gratuitam.

III. Obtinuit ea prohibitio, etiam tunc cum Notarii in Officia mera rejecti ſunt, etiam ex laicis cum cooptati ſunt. Nequid pro ſigillo, & pro litteris accipiatur.

IV. Saculo decimo-quarto Conciliis quibuſdam approbatum eſt, ut tenue quid exigeretur pro Notariis, Sigillo, Charta; cum alias interim quidquam exigi prohiberent.

V. De eodem rurſus. Sejuncta ab Ordinibus quandoque fuit cauſa & ratio Beneficiorum; & pro Beneficiis accipi minus impatientur tulere.

VI. Serpebant latius exactiones, ſed Concilia illis occurrere non deſtiterunt.

VII. Decreta Concilii Tridentini adverſus exactiones pro Epiſcopis, pro Notariis, pre Sigillo, pro Charta.

VIII. Statuta in eandem rem Conciliorum Coloniæ, Mediolani, Galliæ; de Notariis, de Cera, de Charta, de Ordinibus & Beneficiis.

IX. In eandem rem reſponſa Congregationis Concilii.

X. De exactione pro Pallio.

XI. Exemplum B. Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſit.

I. REſtant extricandæ & paulo copioſius ediſſerendæ quæſtiones paucæ, Capiti ſuperiori fere implicatæ, ibi jam delibatæ. Prima earum ſpectat ad Notarios,

(1) L. 2. c. 32.

rios, alioſque Miniſtros inferiores, ad Sigillum & Chartam. Altera in ſimonia verſatur obſequiorum & precum. Tertia ſingulariter ſpectat ad Canonicos, & Beneficiarios alios, qui paternis ſuis hæreditatibus Canonicatum, aliave erigunt & dotant Beneficia, ut iis ipſimet mox inveſtiantur. In his tribus verſabuntur ſequentia hæc Capita tria.

II. Refertur a Gratiano decretum Gregorii Magni, qui vetabat in Ordinationibus, ſive a Notariis, ſive ab aliis inferioribus Miniſtris, nihilo plus quam ab ipſis Epiſcopis quidquam exigi (1). *Sicut Epiſcopum non decet manum quam imponit vendere: ita Miniſter, vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem ſuam, vel calamum venumdare.* Addit autem Pontifex, ſi poſt acceptum pallium, poſt litteras ſuſceptas, ultro quis velit aliquid offerre, voluntariam eam ſuſcipi poſſe oblationem. *Is autem qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito, neque exactus, neque petitus, poſt acceptas chartas & pallium, aliquid cuilibet ex Clero gratiæ tantummodo cauſa dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus. Quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non ex ambientis petitione proceſſit.* Intextum eſt & Gregorianis novi juris Decretalibus hoc Decretum cui & hæc attexuntur, (2) *Pro ordinatione igitur, vel uſu pallii, ſeu chartis atque paſtellis, eum, qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.* Ex his ergo elucet, nil dari poſſe pro Ordinibus, pro Pallio, pro Chartis, pro Convivio.

Minime mirum eſt a Gregorio Magno prohibitum eſſe nequid exigerent Notarii. Erat enim tunc temporis Notariorum Ordo Minorum unus Ordinum, adeoque & ſuo inter Beneficia loco numerabatur. Tam Beneficiarii tunc erant, fuerantque Notarii, quam Lectores. Omnibus peræque ſuppeditabat Eccleſia, quo veſci, quo indui poſſent, ut Ordinum ſuorum & munerum functiones gratis obirent, utque ne lucelli quidem cogitatio eorum animos ſubiret. Perſpicue Gregorius Notarios in Miniſtrorum Eccleſiæ claſſes conjiciebat cum Epiſcopis & Diaconis. *Sicut non debet Epiſcopus, ita nec Miniſter, vel Notarius.* Qui Miniſter hic dicitur, Diaconus eſt, cujus eſt Evangelium decantare inter ſolemnia Miſſarum Ordinationis. Id manifeſtum eſt ex poſterioribus verbis ejuſdem Decreti. *Epiſcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem miniſter legit, confirmationis autem ejus Epiſtolam Notarius ſcribit.* Eam ſimillimum veri eſt cauſam fuiſſe juſtiſſimam, ne ſinerentur Notarii quidquam exigere. Magis certe mirum id etiam a Gregorio IX. prohiberi in Decretalium libris ab eo promulgatis, cum ejus ævo jam Notarii, nec Ordine, nec Beneficio gauderent amplius ullo.

III. Nec a vero recedit, inter Epiſcopi Miniſtros hoc poſteriori ævo eos collocari ſolitos, & perſuaſiſſimum fuiſſe, jam Epiſcopi cujuſque eſſe, ſuos ipſe ut Miniſtros ſuo ſumptu ſuſtentet, & juſta donet mercede: Epiſcopalis enim Eccleſiæ proventus abundare ſatis ſuperque, ad omnes Epiſcopi & Miniſtrorum ejus, etiam ad quaslibet cujuſque functionum expenſas. Erat & id Epiſcopalis Officii, ut gratis ſuppeditaret oleum ſacrum, Chriſma, Ceram, Sigillum, litteras dimiſſorias, teſtimoniales, & alias. In Concilio Pariſienſi anno 1212. vetiti ſunt Epiſcopi, pro ſigillo quidquam recipere (3): *Prohibemus, ne Prælati, vel eorum Miniſtri ratione ſigilli aliquid exigant.* Concilium Oxfordienſe anno 1222. vetuit, nequid extorqueretur pro Chartis proviſionum: *Ne pro inſtitutione, vel miſſione in poſſeſſionem, vel charta ſuper hoc facienda aliquid audeat extorquere; nec ab officiariis ſuis ſuſtineat extorqueri.* In Concilio Andegavenſi anno 1279. inculcatum eſt illud ipſum Gregorii Magni decretum, prohibitumque, nequid acciperetur pro ſigillo & pro litteris, evibratæ excommunicationis pœna in Laicos, Clericoſque minores, niſi morigeri eſſent (4). *Ne quis de cetero pro litteris ſigillandis, quæ conceduntur pro ordinatione Clericorum, aliquod pecuniarium commodum, vel quidquam aliud exigat vel recipiat temporale. Tranſgreſſores ſi laici, vel in Minoribus conſtituti, &c.* E laicis ergo tum erant Notarii, & interdicebantur tamen qualicunque exactione pro ſigillo litterarum.

IV. Nec diuturna fuit in quibuſdam Eccleſiis hæc lucri abſtinentia. In Conſtitutionibus Synodalibus Eccleſiæ Cantuarienſis anno 1295. definita eſt (5) pecunia & merces ad Sigillum & Chartas omnium litterarum, quanquam id ſpectaret ad Officialem, Juriſdictionis adminiſtrum. Juſſi ſunt

(1) 2. q. 2. c. 4. (2) Ext. de Simonia c. 1. (3) P. 2. c. 13. (4) Can. 2. (5) Can. 6.

Digitized by Google

ſunt Epiſcopi in Concilio Ravennate anni 1311. (1) intercedere cupiditati Notariorum, & Sigilli Miniſtrorum, atque definire pecuniam perquam modicam, ad expenſas Chartæ, Scripturæ, Ceræ & Sigilli ſolvendam. *Cum indebitæ exactiones a Notariis & Sigilliferis Epiſcoporum taxentur & moderentur in omnibus, præſertim in ordinationibus; ut ultra duos venetos non poſſint accipere pro Scriptura, Charta, Schedula, Cera & Sigillo.* Eo continentur & Ordines, & Beneficia. In Concilio Ravennate anni 1317. conſtitutum eſt, (2) quantum pecuniæ ſolveretur pro Inſtitutione, Inveſtitura, Confirmatione, Collatione & Sigillo cujuſque generis Beneficiorum.

In Concilio Palentino Hiſpaniæ anno 1322. vetiti ſunt prorſus Epiſcopi & Miniſtri quidquam exigere pro Ordinibus; quanquam Ordinatione peracta admittere poſſent dona ſpontanea pro ſcriptura, charta, cera, dum ne tota quidem ea pecunia ſuperaret quinque marabetinos, quod viliſſimæ pecuniæ genus erat: a pauperibus autem aliquando minus, aut nihil omnino acciperetur (3). *Ordinati vero, ſi poſt receptos Ordines pro ſcripturæ labore, charta & cera aliquid offerre voluerint, hoc accipi minime prohibetur, ita tamen quod hæc gratuita oblatio ſummam quinque marabetinorum uſualis monetæ aliquatenus non excedat; a pauperibus autem aut nihil aut minus recipiant pro prædictis.* Prohibetur mox, ne quid accipiatur pro Litteris dimiſſoriis, ut ab alieno quis poſſit Epiſcopo ordinari. Quoad Beneficia vero omnino vetantur Epiſcopi, qui ea conferunt, ne exigant vel retineant fructuum partem, vel quidvis aliud, quocunque demum obtentu; ſolis Notariis modicum quid accipere permiſſis pro charta & ſigillo. *Jubemus, ne Epiſcopi, vel quiſvis alius, ad quem Beneficiis collatio pertinet, ratione collationis hujuſmodi Beneficii, aut charta, ſeu alio quocunque colore, aliquid præſumant per ſe, vel per alium exigere, ſeu etiam retinere. Nec Notarius ſeu Scriptor quidquam, niſi moderatum exigat pro collationis littera & ſigillo.*

V. Cœpta ſunt ergo Beneficia ab Ordinibus ſegregari, & quod ad Ordines quidem attinet, non remiſit antiquus vigor, nihil ut exprimi poſſet ab Epiſcopi miniſtris, pro charta, ſigillo & ſcriptura, at vero in Beneficiis eum modum obſervari placuit, ut nihil prorſus ad Epiſcopum ipſum rediret, qua demum cunque prætexta cauſa; facta ceteroqui Notariis venia, ut mediocri mercede contenti ſint pro labore, ſigillo, charta. Ita cœpit decretum Gregorii Magni ad ſolas Ordinationes circumſcribi, quod Decreto & Decretalibus intextum eſt: quanquam eo Decreto Gregorius indiſcriminatim & Ordines complexus eſſet, & Beneficia, ut quæ tunc omnino non ſejungerentur. Ab hac vero Ordinum a Beneficiis ſegregatione manavit illa licentia exigendi pro Beneficiis.

In Concilio Toletani anni 1347. definitæ ſunt tantum ſummæ pro Litteris quibuſdam ſolvendæ, quæ ultra æqui metas cœperant efferri. (4) *Quia plerumque in exactione emolumenti ſigilli nonnulli metas rationis excedunt, & tam pro licentia quoad ſtudia litterarum, ſeu qua animarum cura ad tempus committitur, quam pro littera dimiſſoria, qua cuique ſe ad alias partes transferendi licentia conceditur, quantitates indebitæ extorquentur; nos eorum inſatiabilem voraginem componere cupientes, ſtatuimus ut pro qualibet prædictarum Litterarum poſſint ſex marabetini, & pro Cancellaria duo denarii, & unus marabetinus pro regeſto, & non amplius recipi ullo modo.*

In Concilio Tarraconenſi anno 1370. prohibitum eſt ad firmam dari, vel locari ſigillum; nullitatis & excommunicationis pœna oſtenſa. (5) *Quia ſecundum Apoſtolum non ſolum a malo, ſed ab omni ſpecie mali eſt abſtinendum; & non ſolum fraudes ſunt vitandæ, ſed etiam viæ eiſdem poſſe præcludendæ; ordinamus & ſtatuimus, quod emolumenta proprii ſigilli Epiſcoporum ſeu Prælatorum, non poſſint per quoſcunque ſpecialiter vendi, ſeu etiam arrendari; & ſi contrarium factum fuerit, arrendatio ſeu venditio ipſo facto nulla exiſtat, & arrendatores ſeu emptores excommunicationis ſententiam incurrant.*

VI. Tam modicæ vero quandoque definitæ ſunt pecuniæ, ut nihilo fere minus dici poſſet hæc gratis dari. Sed non diſſimulabimus etiam non illam diu retentam eſſe mediocritatem, & pecuniis his non nihil exaggeratis, & iiſdem exactionibus ad Ordines ipſos ampliatis, Concilium Londinenſe anni 1321. graviter expoſtulavit de exactionibus ad ſigillum, & ad chartas Ordi-

(1) Can. 32. (2) Can. 24. (3) Can. 19. (4) Can. 4. (5) Conſt. Conc. Tarrac. l. 5. Tit. 4.

Digitized by Google

dinum ac Beneficiorum, præter ſacros Canones, quibus utrunque ex æquo videtur prohiberi (1). *Nova inſatiabilis ambitio adinvenit, ut Clericis, inſtitutis in Eccleſiaſticis Beneficiis ſeu ipſis collatis eiſdem, vel ad Ordines promotis, pro Litterarum ſuper iis habendarum ſcriptura, labore ac ſigillis fiant multoties exactiones immenſæ; id reprobante Canone ac dicente, Quod ſicut non decet Epiſcopum manus impoſitionem vendere, ita nec miniſtrum, vel Notarium calamum venumdare.*

In hoc ergo Concilio illud Epiſcopi confeſſi ſunt Gregorii Decretum tam ad Beneficia quam ad Ordines exporrigi, eoque tam Notarios quam Epiſcopos exactione qualibet interdici. Sed cum hujus Concilii Londinenſis ætate jam permitterentur Notarii pauxillulum pecuniæ accipere ad proviſiones, litteras & ſigilla Beneficiorum: ab hoc quoque deſignatum eſt Concilio, quantulum poſſet etiam pro litteris Ordinum exigi. *Nos abuſum abolere volentes, duximus ordinandum quod pro ſcriptura ſingularum litterarum inſtitutionum vel collationum, ultra ſingulos duodecim denarios ſterlingorum, pro litteris vero ſingulis ſacrorum Ordinum vel dimiſſarum ultra ſingulos ſex denarios dicti Clerici per ſe, vel per alios non recipiant ullo modo.* Litteræ ad cauſas juriſdictionis pro modo Beneficialium litterarum diffinitæ ſunt.

Liquet ergo exigi primum cœpiſſe aliquantulum pecuniæ ex chartis & ſigillis judicialium cauſarum. Tum ad Beneficia ventum eſſe, ac denique ad Ordines. Hinc modo audivimus ad litteras Ordinum, ſive dimiſſorias, non exigi niſi dimidiam pecuniam Beneficiorum. Denique permodicæ uſque adeo ſunt hæ ſummæ, ut nihilominus Epiſcopis præſcribatur in hoc Concilio, ſuis ut miniſtris idonea & certa conſtituant ipſi ſolvantque ſalaria, quo poſſint pro ſigillo nihil prorſus exprimere (2). *Ceterum quia Ordinarii ſuis tenentur miniſtris ſtipendia conſtituere, quibus debeant merito contentari, pro ſigillatione litterarum hujuſmodi nihil omnino exigi volumus, vel perſolvi: ne cujuſvis ſpecie velaminis ſolutio pro ſigillo litterarum hujuſmodi in præda quæſtum damnabilem convertatur.*

Confidentius certe Concilium Baſileenſe ſimoniæ radices altiſſimas evellere ſtuduit. Et tamen cum vetuiſſet exigi quidvis pro Ordinibus, Beneficiis, ſigillo, chartis: (3) *De cetero nihil penitus ante vel poſt exigatur ratione litterarum, Bullæ, ſigilli, in Beneficiis officiiſque Eccleſiaſticis quibuſcunque:* Mox tamen conceſſit mediocris aliquid mercedis pro labore conſcribendarum chartarum. *Solum ſcriptoribus abbreviatoribuſque, & regiſtratoribus litterarum, ſeu minutarum pro ipſorum labore competenti ſalario ſolvendo.*

Concilium Toletanum anno 1473. Epiſcopos & eorum miniſtros noluit quidquam exigere pro ſigillo, & cera in litteris Ordinum. *Nihil levare permittant pro ſigillo & cera, ſed gratis & liberaliter impendant.* Indulto tamen Notariis, ut pro litteris Ordinum & Dimiſſoriis decem marabetinos acciperent, quod jam diximus infimæ genus fuiſſe pecuniæ. (4) *Pro litteris Ordinum & revertendis decem dumtaxat marabetinos recipere audeant.*

VII. At longe cumulatiſſimæ ſapientiæ decretum edidit Concilium Tridentinum, ubi conſtituit, (5) ne quid etiam ultro oblatum pro Ordinibus, pro Tonſura, pro Dimiſſoriis, pro ſigillo acciperent Epiſcopi, vel eorum miniſtri Officiales. At Notarii pro ſingulis litteris dimiſſoriis, vel teſtimonialibus acciperent decimam partem nummi, illis in locis nimirum, ubi non invaluit conſuetudo nihil accipiendi, & ubi ejuſmodi Miniſtri non ſatis idoneo ab Epiſcopi ſalario donarentur. Tunc enim gratuitam operam ſuam præſtare debent Notarii, ut nec poſthac locus ſit ſtatutis ullis contrariis. *Notarii vero in his tantum locis, in quibus non viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi, pro ſingulis litteris dimiſſoriis aut teſtimonialibus decimam tantum unius aurei partem accipere poſſint, dummodo eis nullum ſalarium ſit conſtitutum pro officio exercendo. Nec Epiſcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex eiſdem Ordinum collationibus directe vel indirecte provenire poſſit. Tunc enim gratis operam ſuam eos præſtare teneri omnino decernit, contrarias taxas ac ſtatuta & conſuetudines etiam immemorabiles quorumcunque locorum, quæ potius abuſus & corruptelæ ſimoniacæ pravitati faventes nuncupari poſſunt, penitus caſſando & interdicendo.*

Nihil poterat ſtatui antiquiſſimæ magis conſentaneum diſciplinæ, & ad noſtrorum tamen temporum patientiam accommodatius.

(1) Can. 4. (2) Ibidem. (3) Seſſ. 21. c. 1. (4) Can. 25. (5) Seſſ. 21. c. 1.

Digitized by Google

tius. Abunde enim teſtantur Tridentini Patres, nihil præſtabilius, nihil optatius fore, quam ut Notarii Epiſcoporum nihil omnino acciperent pro litteris Ordinum, adde & Beneficiorum, ſi horum temporum mores id ferre poſſent, & ab Epiſcopo honeſta ſi eis merces eſſet conſtituta. Ubi res non ita habet, tam modicam pecuniam exigi ſinunt, ut pro nihilo putari poſſit, ſed & tum vetatur, ne in ejus aliquam partem cum miniſtris ſuis veniat Epiſcopus. Qua quidem in re magnum interponitur hic diſcrimen Epiſcopos inter & miniſtros, quanquam illos Gregorius una & communi lege devinxiſſet nihil accipiendi. Ratio diſcriminis in promptu eſt, inde ſcilicet petita, quod Tridentini Concilii tempore, & diu ante, Notarii jam nec Clericis nec Beneficiariis accenſerentur. Ideo & ſalaria iis plerumque adſignabantur, eratque optatiſſimum, ut ſemper adſignarentur. Epiſcopus ergo ipſe quidem a Tridentino legibus conſtringitur auſteriſſimæ diſciplinæ, quæ nec primævæ Eccleſiarum ſanctimoniæ diſſentiat, nihil ut accipere poſſit, ſive pro ſigillo & litteris, ac ne voluntarias quidem oblationes. Notarii olim Clerici erant & Beneficiarii, Beneficii ſive Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentati, ut facillime poſſent nihil exigere. At cum inter miniſtros nunc cenſeantur, ſuis illos reditibus Epiſcopi alere abnuerunt, quod non Epiſcopi, ſed communis Cleri menſæ olim participes eſſent. Itaque ad eorum ſuſtentationem attributæ ſunt illæ ſive fidelium, ſive Clericorum oblatiunculæ, ſive pecuniæ, quas ex litteris colligunt.

Non meminit quidem hic Tridentinum collationis Beneficiorum; ſed non obſcure tamen inſinuavit, quam & hic abhorrere debeat Epiſcopus ab avaritiæ ſuſpicione; *Quoniam ab Eccleſiaſtico Ordine omnis avaritiæ ſuſpicio abeſſe debet:* ſi ſine ſpontanea quidem dona ex Ordinationibus fas eſt admittere: quam & in collationibus Beneficiorum exigere nihil poſſit, quorum tanta eſt cum Ordinibus conjunctio: quam gratuitum ex æquo in omnibus debeat eſſe ſigillum: quam in optatis ſit, non ad Ordines tantum, ſed & ad Beneficia Notarios tam copioſis ab Epiſcopo donari ſalariis, nihil ut uſquam exigant; quam denique ut in Ordinibus, ita & in Beneficiis ſtudioſe explorentur cauſæ, vel occaſiones omnes abrogandi conſuetudines qualeſcunque quidvis exigendi. Cum vero alibi Tridentinum faces admovit Epiſcopis, (1) ut quam diligentiſſime expungi curarent & oblitterari conſuetudines & exactiones Capitulorum omnes in novos Beneficiarios, ſi eæ privatorum commodis augendis, non Eccleſiis reparandis cederent: nonne tum Concilium Epiſcopos ſubmonuit, exemplo ut ipſi ſuo Capitula animarent, abſtinerentque a quavis exactione in Beneficiis conferendis? Si exigit enim Epiſcopus ab iis quos inſtituit, aut quibus confert: ecqui poterit Capitula deterrere, ne quid a Canonicis exigant, aliiſve Beneficiariis, quos admittunt? Hoc enim capite Tridentini Concilii, non Epiſcopi tantum, ſed & Capitula, & conferre dicuntur, & inſtituere.

Ceterum ſi per Tridentinos Patres jam Notariis licet aliquid exigere moderati ſalarii, non innovato eo uſu, ſed confirmato, ut qui pridem pervulgatiſſimus fuiſſet: non erit, ut opinor, jam quod ſtupeamus, ſi miniſtri Curiæ Romanæ, quos capite ſuperiori exagitabat Ivo Carnotenſis, aliquid etiam exigebant, *cum nec calamus, nec charta gratis, ut ajunt, non habeatur.* Tanto æquius id illis condonandum erat, quod etſi poſſit ſingulis Eccleſiis ea lex indici, ſuos ut miniſtros tam copioſe munerentur, ut officio jam ſuo fungi gratis poſſint: non æque poſſit compelli Eccleſia Romana miniſtros habere, & idoneis ſtipendiis alere, qui reliquarum omnium Eccleſiarum utilitatibus gratuitas præſtent operas. Percupiebat Ivo & Baronius rem ita fieri, ut vel leviſſimæ ſuſpiciunculæ cupiditatis, & inanes calumniandi prætextus amputarentur. Illud ipſum & Tridentini Patres factitari avebant ſingulis in Diœceſibus. Sed bene multa ſunt, quæ optari magis poſſint, quam vel ſperari, vel præcipi: ut vel hoc Tridentinorum Patrum exemplo elucet, penes quos ſumma erat præcipiendi, quod optarent, poteſtas; ſed & ſumma erat non præfeſtine præcipiendi ſapientia.

VIII. Jam inde ab anno 1536. ſtatuerat Concilium Colonienſe (2) nihil exigi pro Ordinibus & ſigillo; a Notario vero exigi *unum* non amplius *album* pro ſingulis litteris. At poſt Concilium Tridentinum, in Mediolanenſi Concilio I. præceptum eſt Epiſcopis, ſummulas pecuniæ ut definirent, *taxas* vocant, ad Notariorum & ceterorum miniſtrorum in litibus mercedes:

(1) Seſſ. 14. c. 14. (2) Part. 8. c. 28.

Digitized by Google

cedes : quoad litteras Ordinum & dimiſſorias, pareri placuit Tridentinis Decretis ; ad alia vero omnia, quæ mere ſpiritalia ſunt, vetitum eſt ne quid Notarii acciperent, niſi præfiniſſet Epiſcopus, quanquam nullo ejus ſalario gauderent (1). *In aliis quæ mere ſpirituales ſunt, etiamſi nullum ſtipendium eis conſtitutum ſit, nihil omnino accipiant præter ſcripturæ mercedem ab Ordinario ſtatuendam.* In B. Caroli Concilio eodem Provinciali I. vetitum eſt, ne Notariis, aliiſve Epiſcopi miniſtris ultra duos aureos pro Beneficii chartis daretur. (2) *Notariis, Scriptoribus, aliiſque Epiſcopi miniſtris pro omnium opera, ſumptu ac labore in conficiendis litteris, quibus Beneficii collatio, confirmatio, inſtitutio, proviſio continetur, non plus duobus aureis ad ſummum perſolvatur.*

In Concilio Mediolanenſi III. (3) promulgatum eſt ſuperius Concilii Tridentini Decretum, cum hoc novo elucidamento, ne Notarius ultra decimam aurei partem acciperet, pro littera etiam teſtimoniali plurium ſemel Ordinum, peræque ac ſi unius Ordinis ſuſcepti teſtimonio eſſet. In Concilio IV. Mediolanenſi vetitum eſt quidquam exigi pro ſigillo ; fruſtra enim fore adverſarias quaſcunque conſuetudines, ſive Canonicas Conſtitutiones Conciliorum, ad Beneficiorum proviſiones (4). *Ne ſigilli quidem nomine exigi accipive ab ullo quidquam liceat, omni prorſus ſi quæ huic decreto repugnet, conſuetudine & ſuperiorum Conciliorum decreto antiquato, abrogato.* Quoad Notarios præſcribet Epiſcopus eorum operæ mercedem, ut tamen tota pecuniæ ſumma ne aureum nummum ſuperet unum. *Ita tamen ut pro omni Beneficii collati ſcriptura a ſe confecta, aliove quovis nomine vel prætextu, plus aureo nummo ad ſummum ne capiat.* Affirmat Scriptor vitæ B. Caroli, (5) eo decreto reſtitutam in integrum fuiſſe antiquiſſimæ inter Beneficiarios puritatis & ſanctimoniæ diſciplinam.

Concilium Colonienſe anni 1570. fidentiſſime pronuntiavit, quæ ſigilli obtentu exigebantur pro Diſpenſationibus, Collationibus, Proviſionibus quibuſcunque, ea nullo ſatis legitimo niti fundamento ; vitioſam eam fuiſſe ab exordio jam ipſo ſuo & adulterinam conſuetudinem, ideoque longiſſime eliminandam (6). *Occaſione ſigilli varia jura ſolent exigi. Statuit Provincialis Synodus omnia illa jura, tanquam non ſatis probata conſuetudine introducta, plane omittenda & relinquenda eſſe, & nihil inde accipi poſſe.* Omnium Miniſtrorum, qui litteris & ſigillo operam navant, vetuit hæc Synodus ſalaria ſimul omnia ultra nummum aureum unum excreſcere, quanticunque ſint Beneficii reditus. *Nunquam vero ne in maximis accipere poſſint ultra coronatum.* In Concilio Burdigalenſi anno 1581. prohibiti ſunt Epiſcopi ſigillum locare, Clerico nempe pio & experto concredendum (7). *Non liceat Epiſcopis ſigillum ſuum ad certum pretium locare, ſed illud probo viro, nec indocto, tamen Eccleſiaſtico committant.*

In Concilio Remenſi anni 1583. (8) ſimoniaci pronuntiati ſunt Epiſcopi, qui ad litteras Ordinum & ſigillum quidvis acciperent : ne permiſſo quidem Notario ultra decimam aurei partem exigere. Quod idem ſtatutum fuit in Concilio Burdigalenſi (9) ejuſdem anni. At quoad Beneficia prohibitum eſt, ultra duos aureos accipi ad litteras, ad ſigillum, & ad Notariorum operas. *Prohibemus, ne pro litteris collationum & inſtitutionum cujuſcunque Beneficii, tam Scribæ, quam ſigilli nomine aliquid præter duos aureos accipere liceat.* Concilium denique Toloſanum anno 1590. vetuit (10), ne Collatores & Præſentatores Beneficiorum, eorumque familiares ac Miniſtri, quidvis acciperent, ne gratuita quidem munuſcula. *Nec ſponte quidem oblatum accipiant.* Notarii, & Cancellarii Epiſcoporum, ne plus uno nummo accipiant, pro opera ſua, ſigillo, cera, aliiſve expenſis. *Poſſit tamen Notarius aut Cancellarius Epiſcopi in ſingulas collationes accipere mercedem ſuo labori congruam, quæ ſigillo, cera & ceteris computatis aureum unum non excedat.* Et ne id quidem accipiant, niſi ubi nullis Epiſcopi ſalariis juvantur ; utque nihil inde emolumenti decerpant, ſibique ſumant Epiſcopi (11). *Dum tamen nullum ei pro officio exercendo ſalarium conſtitutum ſit, nihilque inde emolumenti Collatores directe vel indirecte accipiant.* Planum eſt eum Canonem ad normam Tridentini decreti ſupra poſiti concinnatum fuiſſe. At hoc Canone ad Collationes rapitur Beneficiorum, quod Tri-

[1] Cap. 32. (2) Act. Eccl. Mediol. p. 14. (3) Cap. 18. (4) Part. 2. c. 9.
[5] Gloſſan. l. 8. c. 30. (6) Tit. de Sigil. c. 1. 2 (7) Tit. de Juriſd. n. 8.
[8] Tit. de Simon. n. 8. [9] Can. 14. 22. [10] Cap. 5. [11] Seſſ. 21. c. 2.

Digitized by Google

Tridentinum de Ordinum Collatione decreverat. Ex quo facile rurſus intelligas, eam fuiſſe Tridentinorum Patrum mentem ac ſententiam, quam ſupra explanavimus.

In Comitiis Cleri Gallicani anno 1655. admoniti ſunt Præſules, *Libellos ſupplices Provinciarum nonnullarum, querelis amarioribus refertos eſſe, de Epiſcopis, vel eorum Miniſtris, Sigilli & litterarum obtentu exactiones moleſtiſſimas indicentibus; non poſſe quantalibet conſuetudinis diuturnitate quenquam ei uſui patrocinari, quem conceptis verbis proſcripſiſſent Concilia antiqua, & nova, præ ceteris vero Chalcedonenſe, Tridentinum, & complura Galliæ Provincialia: Pontifices item Gregorius I. & VII. & Alexander III. cui doctrinæ B. Thomas aſſenſus eſſet, omneſque ſecundum illum Theologi ſubſcripſiſſent; his concinere Edictum Bleſenſe, ita conſtanter diffinire Theologos, ita Judices pronuntiare; atque adeo plurimum omnium intereſſe, ut tam ſanctæ leges primævæ reddantur auctoritati*. Hæc ad ſacri Conventus Præſules perorata ſunt, a quibus *incunctanter ſtatutum eſt, ut ad omnes perſcriberetur Epiſcopos, ne ſinant a ſuis quidquam exigi Miniſtris ad litteras Ordinum, & alia Sigilli jura, niſi conſentanee decretis Concilii Tridentini, & ſtatutis Cleri Gallicani*.

IX. Multa deprompſit Fagnanus reſponſa Congregationis Concilii, aut Pontificum ipſorum, de hac eadem re, ex quibus pauca hæc excerpam. Reſponſum eſt ergo a Congregatione, vere ſimoniacos habendos eſſe Notarios, vel Amanuenſes, qui ad litteras dimiſſorias ultra unum nummum acciperent. Pro litteris, ſigillo, cera, & omnibus denique expenſis proviſionis Beneficiorum, a Notariis accipi non poſſe ſupra unum aureum (1). Idque ea cautione, ut his Notariis, vel Cancellariis non alia ſuppeditarentur ſalaria, & hujus quæſtus ne particeps quoquomodo fieret Epiſcopus. A Gregorio XIII. declaratum eſt, nihil ab Epiſcopo accipi poſſe pro Sigillo, nec ad Beneficii chartas ultra unum aureum emungi poſſe: ſive ad Notarii mercedem, ſive ad impendia quævis alia. Ejuſdem auctoritate & mandato Pontificis, percontantibus Luſitanis reſponſum eſt, nihil exigi poſſe pro diſpenſationibus conjugiorum, convenienter Tridentino (2); itemque pro Reſcriptis omnibus, nec a Notariis ultra quartam aurei partem accipi poſſe. Denique & a Congregatione negotiis Epiſcoporum præpoſita, & a Clemente VIII. definitum eſt, ab Epiſcopis non poſſe locari Cancellariatum.

X. Pauca reſtant de Pallio Archiepiſcoporum, carptim ſupra jam delibata. Antiquo uſu Romam proficiſcebantur Epiſcopi, illud accepturi, nec ſolis quandoque itineris expenſis fatigabantur. Angliæ & Daniæ Rex Canutus anno 1027. Romam ipſe profectus, fidentiſſime conqueſtus eſt de expenſis graviſſimis, quibus exhauriebantur ſuorum Regnorum Epiſcopi pro Pallio impetrando. Satisfecit cumulatiſſime Pontifex ejus votis, ut Rex ipſemet teſtificabatur (3). *Conqueſtus ſum coram domino Papa, & mihi valde diſplicere dixi, quod mei Archiepiſcopi in tantum angariabantur immenſitate pecuniarum, quæ ab eis expetebantur, dum pro Pallio accipiendo ſecundum morem expeterent Apoſtolicam Sedem: decretumque eſt, ne id deinceps fiat. Cuncta enim quæ a Domino Papa, & ab Imperatore pro meæ gentis utilitate poſtulabam, libenter annuerunt, & conceſſa etiam ſacramento firmaverunt*. Hinc augurari fas eſt immoderatas eas exactiones, Miniſtris potius plerumque imputandas eſſe, quam Prælatis, qui ſtatim commoniti, rem emendent.

Simillimum tamen veri eſt, meritiſſimo reprehenſas exactiones iſtiuſmodi pleraſque non alio ex capite manaſſe, quam ſpontaneorum donorum, quibus Prælati Pontificem colebant, & Miniſtros etiam ejus ſtudebant demereri. Ea vis eſt & natura hujuſmodi conſuetudinum: quæ primum liberæ & arbitrariæ, longiſſimo uſu ipſæ ſibi cudunt neſcio quæ vincula neceſſitatis. Ipſa enim conſuetudo ſua ſponte in legem convaleſcit, ut jam non poſſint ſine perturbatione & offenſione animorum aliquæ præteriri conſuetudines, laudabiles illæ quidem, ſed ab ortu tamen ſuo arbitrariæ. Inde eſt quod antiqua Concilia non pauca, quibus acceſſit tandem & Tridentinum, vetuere nequid etiam gratis oblatum acciperetur in Ordinationibus. Vix enim fieri poteſt, quin in Legis & juris auctoritatem evadat, quod longiſſimo & latiſſime fuſo uſu præſcriptum eſt. Cantuarienſi Archiepiſcopatu ſublimatus Beatus Anſelmus Romanum iter ſtatuit ipſemet emetiri. Interceſſere Regni factiones.

(1) In l. 5. Decret. Part. 1. p. 147. 200. 201. (2) Seſſ. 24. c. 5. (3) Baron. ann. 1027. n. 4.

Digitized by Google

nes. Pallium ei a Pontifice tranſmiſſum eſt. Dono Pontificem remuneratus eſt Anſelmus, quod non temere conjicimus maximum fuiſſe, cum a tam opulento Archiepiſcopo proficiſceretur, quanquam pretium ipſi maxime faceret modeſtia Præſulis, tenuitatem ſui doni his verbis excuſantis (1): *In munuſculo noſtro magnitudo veſtra rogo non ſolam penſet quantitatem, ſed & bonam qua miſſum eſt voluntatem*. Prælati quibus ea remittebatur neceſſitas Romanæ profectionis, & impenſarum ad id neceſſariarum, non illubentes Pontifici offerebant, quo pietatem ſuam, & grati animi memoriam teſtificarentur. Hæ vero grati & memoris animi ſignificationes omnes una contextæ, conſuetudinem, & ex conſuetudine obligationem contexuere. Quæ enim dicuntur laudabiles conſuetudines, & quæ impræſentiarum vim legis obtinent, quandiu nondum eam legum maturitatem aſſecutæ erant, meræ erant & liberæ conſuetudines. Cum Alexander III. Archiepiſcopum Strigonenſem & Primatem Hungariæ, per litteras eo ſcrupulo, & religione paulo moroſiore levavit, veritum ne quo ſimoniæ nævo inquinatus eſſet ex dono equi, quo Legatum numeratus fuerat, cum ab eo Pallium Roma allatum accepiſſet (2): hic perſpicue declaratum eſt, nihil tum expreſſum fuiſſe pecuniæ, aut doni pro Pallio Archiepiſcoporum. Contra autem nec Concilium Baſileenſe, (3) nec Pragmatica Caroli VII. Galliæ Regis Sanctio, in eas pro Pallio exactiones efferbuiſſent, ſi ut olim, ita & tunc temporis voluntariæ fuiſſent eæ oblationes. Interim ergo longo uſu, & diuturna aſſuetudine adjecta illis erat ea vis & ſpecies legum, conſuetudini innixarum.

XI. Finem faciet huic Capiti exemplum Beati Thomæ Archiepiſcopi Cantuarienſis. Cancellarium ille ſuum juramento conſtrinxit, in ſuo obeundo munere nihil unquam accepturum, quantumlibet gratis offerretur (4). *Ut ſimoniam a domo ſua penitus amoveret, inſtituens Arnulphum Cancellarium, eum juramento aſtrinxit, quod nec cum pactione, nec ſine pactione, uſque ad manipulum pro officio Cancellariæ adminiſtrando acciperet*. Hæc de eo Petrus Cantor.

CAPUT LXIII. *P.4. l.3. c.12.*

De Simonia quæ fit muneribus a lingua, & ab obſequio, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Luculentiſſime probat Petrus Damiani, precibus, obſequiis, & expenſis in Aula, & in Beneficiorum aucupio factis, emi Beneficia, & ſimoniace comparari.

II. De eodem. Cur tam vehementer baechatus ſit Petrus Damiani in eos, qui ad Epiſcopales aſſurgunt Cathedras, obſequiis Peincipi exhibitis?

III. Peincipes, penes quos jus nunc eſt ad Epiſcopatus nominandi, poſſunt non ſpectare niſi vera merita & virtutes. Ejus rei exemplo vult eſſe Heneicum II. Angliæ Regem Petrus Bleſenſis.

IV. Decreta Pontificum & Conciliorum, quibus convenit ſimoniacos eſſe, quicunque Epiſcopatus, & alia quævis Beneficia largiuntur, vel adipiſcuntur, obſequiis, precibus, adulationibus. Quæ licitæ, quæ illicitæ preces in Beneficiorum diſpenſatione?

V. Rurſus Decreta Conciliorum, Baſileenſis potiſſimum. Quæ preces Regum non diſplicuerint auctoribus Pragmaticæ Sanctionis?

VI. Contexuntur alia denuo Concilia Mediolanenſia, potiſſimum Sancti Caroli, adverſus ſimoniacas Beneficiorum impetrationes, per obſequia, per preces.

VII. Decretum Innocentii III. quo non reſpuuntur preces, divitis cujuſpiam ad impetrandum Beneficium, quod collata ee ipſe ſua familiari fundavit, dotavitque.

I. CONſtantiſſimam Gregorii Magni doctrinam, de triplici ſimonia, ſimulata, quidem illa & perſonata, ſed tanto formidoloſiori, non potuimus non hic etiam pertractare, cum eam ad hanc ætatem noſtram Patres, & Concilia illibatam transfuderint. Luculentiſſime Petrus Damiani tres iſtas ſejunxit lubricæ ſimoniæ ſpecies in Epiſtola ad Epiſcopos Cardinales. Prima manu & muneribus incurritur, *munus a manu*. Altera laudibus & aſſentationibus, *munus a lingua*. Tertia denique obſequiis privatæ cupiditati ſervientibus, *munus ab obſe-*

(1) L. 3. Ep. 57. (2) Extrav. de Simon. c. 18. (3) Seſſ. 21.
(4) De verbo abbrev. c. 138. l. 4. c. 3.

Digitized by Google

obſequio. Atqui non dubitat Petrus Damiani, ingens Eccleſiæ poſtrema hac ætate lumen, ſingulari Numinis providentia accenſum ad denudandam, exagitandam, & debellandam ſimoniam tum maxime graſſantem: Non dubitat, inquam, Petrus, quin fœdiſſima ſit illa ſimonia, qua incitati, Aulam frequentant, Magnatibus adulantur, ſua ipſis obſequia devovent, Beneficia ſpe devorant, his eblandiendis res, vigilias, curas omnes conferunt ſuas (1). *Siquidem munus a manu pecunia, munus ab obſequio obedientia ſubjectionis, munus a lingua favor adulationis. Et cum ab unoquoque horum manus excutiendas Propheta denuntiet, omnibus his manus implicaſſe dignoſcitur, qui nanciſcendæ dignitatis ambitu poteſtatum ſublimium caſtra ſectatur*. Quos hi in Aula ſumptus faciunt, aucupandi ergo Beneficii, pecunia non immerito illa videbitur ad [illegible]tionem numerata: *Nam dum in vehicul[illegible] acquirendis, diverſorumque ſumptuum [illegible]pparatibus non modica ſumma profunditur, hic proculdubio data pecunia obnoxius invenitur*. Nec ambigi poteſt, quin Principi, cujus eſt conferre Beneficia, quidquid illud eſt obſequiorum, laudum, adulationum, propenſus, effuſuſque impendatur: *Quin etiam nulli dubium, quin ei & obſequium præbeat, cui factus aſſecla, ſub tanto laboris & itineris faſce deſudat. Poſtremo dum domino ſuo blandiri, ejuſque voluntati congruere per omnia nititur, ſæpe ipſi quibuſdam adulationis favoribus aſſentatur*. Si ſingulæ hæ ſejunctim machinationes ad impetranda Beneficia, ſimoniacam redoleant pravitatem, quid universæ? Atqui quos hic laceſſimus, eos certiſſimum eſt triplici hoc machinarum genere ad Beneficia expugnanda graſſari. *Porro quiſquis in dandis, accipiendiſve dignitatibus Eccleſiaſticis una duntaxat earum quæ prædicta ſunt, peſte corripitur, ſimoniacæ hæreſeos teneri crimine judicatur. Quam ergo ſui afferent excuſationem, qui licet verbis non contraxerint venalis pacta commercii, operatione tamen non uno, ſed omnibus his probantur laqueis irretiti?* Si ambitioſi vero hi aucupes, nulla ſe ſimoniæ macula ſperant inquinatos, quod nec promiſerint, nec numeraverint pecuniam ei ipſi, a quo Beneficium expreſſere; percunctatur illos Petrus Damiani, ſi pro vaſculo aureo comparando tantundem obſequiorum & impenſarum effudiſſent, annon illud caro ſibi emptum exiſtimaturi eſſent? Emuntur ergo & Beneficia, cum tanto aſſentationum & obſequiorum impendio obtinentur. *Dic mihi, o Clerice quiſquis es, ſi redempto quolibet aureo vaſe, vel prædio, diſtractor exigeret, ut retenti apud te vice pretii, hujuſmodi ſibi ſedulitatis impendium exhiberes; numquid non poſtmodum conſtanter aſſereres, te quod acceptum eſt, juſto pretio comparaſſe? Non videlicet quia pecuniam perſolviſti, ſed quia ſervitium præbuiſti*. Nec a vero deviabit, qui dixerit carius hæc emi, quæ tanta obſequendi vilitate, defatigatione & pertinacia redimuntur. *Diceres enim, & non hoc fortaſſe impudenter aſtrueres, Carius emi, dum tanto me labore vexarem, dum toties facultatum mearum ſumptus expenderem, quam ſi ſemel præfixæ quantitatis pecuniam numerarem*. Ita denique ſtatuit Petrus Damiani ſinuoſos hos anfractus, deflexuſque ad aſſequenda Beneficia, nec laboris nunc minus, nec poſtea damnationis afferre, quam ſi aperte pecunia repræſentaretur, perinde ut de ea ante conveniſſet. *Enimvero facilioris exitus fuerat, ſi pro honoribus venaliter acquirendis pecuniam ſemel appenderent, quam tot laborum, tot preſſurarum moleſtias ſuſtinerent. Nam cum Propheta de vero juſto dicat, Quia excutit manus ſuas ab omni munere: quis eum a munerum præſtatione defendat, qui & ſe ipſum alienæ ſervitutis imperio ſubjugat, & inſuper in diuturnæ expectationis impenſas facultatum ſuarum lucra profligat?*

II. Cum Clericorum partem longe maximam tum corripuiſſet ea peſtis, propter inveſtituras Beneficiorum, quas terreni Principes invaſerant: hinc Petro Damiani campus latiſſimus invehendi in hanc Beneficiorum, tum frequentiſſimam in Aula ambitionem. Sic ergo rurſum ille ad Cardinalem Epiſcopum Albanenſem, de expenſis aulicis in veſtes, in currus, & in alia luxus inſtrumenta, ut hæc non injuria dici poſſet emptio impudentiſſima Beneficiorum. (2) *Quis eum valeat a munerum præſtatione defendere, qui & ſemetipſum alienæ ſervitutis imperio dedere, & in diuturnæ expeditionis impenſas facultates ſuas convincitur profligare? Quis enim manifeſtius approbatur pro adipiſcendis honoribus præſtare pecuniam, quam is qui tot expenſas utendo vehiculis, tot facultatum ſum-*

(1) L. 2. Ep. 1. (2) L. 2. Ep. 3.

mas in accurandis pretioſarum veſtium prodigis ornamentis? Vide rurſus ut ingenue & aculeatiſſime tamen deſcribat, & ita pulcherrime inſectetur viliſſimas & ſordidiſſimas adulationes horum Aulæ mancipiorum. *Jam vero quis ambigat eum cum datur occaſio, ſavorabilius dominum ſuum verbis obtinere, ut eum blanda poſſit adulatione mulcere? Pendet ad nutum. Ire jubetur, evolat; ſtare præcipitur, ſilicem repræſentat. Si dominus fervet, iſte ſudat; ſi ille aſtum, hic cauma conqueritur, &c.* Cetera miſſa facio, ſed illud in præteritis non relinquam, quod idem ſanctiſſimus Cardinalis ad Alexandrum II. perſcribebat, eum etiam atque etiam vehementiſſime orans toganſque, ut ne unquam eos in Epiſcopales Sedes eluctari pateretur, qui eo contenderent per aulicas has ſervitutes. *Ut in quantum facultas ſuppetit nunquam fieri vel eſſe Clementia veſtra permittat Epiſcopum, quem ad honoris culmen conſtiterit aſcendiſſe per præmium, vel etiam quod damnabilius eſt, per Curialis obſequii famulatum: Abſit enim ut qui prælationis ambitu ſæcularem coluit Principem, ſpiritalem Eccleſiaſtici culminis obtineat dignitatem.*

Gratiſſimam nobis rem feciſſet Petrus Damiani, ſi ediſſeruiſſet eas rationes, quæ illum movebant, ut diceret, exitialius quid eſſe, ad Cleri dignitates perveniri hac adulationum & obſequiorum perverſitate, quam ſi pecunia palam effunderetur. An execrationi illi erat, ita conculcari & vileſcere ſummam & ſanctiſſimam dignitatem, quæ longa & pudenda emebatur ſervitute, Principibus quidem, fateor, ſed hominibus impenſa, quibus indignum erat ſerviri, ut Chriſti familiæ imperitarent? An illud Aulicum tyrocinium alieniſſimum illi viſum eſt ab iis virtutibus, quibus uti gradibus enitendum eſt ad ſummos Eccleſiæ apices; quarum prima & potiſſima illa eſt, Aulæ fuga, averſatio quarumlibet, etiam ſacrarum dignitatum? Certe ita ſentiebat Petrus de Aula Principum ſui ævi. Si qua enim Caroli Magni, ſi qua alterius cujuſcunque Regis Aula fuit, aut eſt domicilium Religionis, ſedes pietatis, ſeminarium Præſulum omni virtutum laude florentiſſimorum, non tum Clerici Principibus ſerviliter adulantur, non vilibus obſequiis aucupantur ſacras infulas: ſed Principes ipſi ſacro & Epiſcopali zelo animantur, nec ullos conſtantius arcent a Beneficiis quibuſcunque, quam quos cernunt eorum ſpe improba æſtuare. Damiani monitis obſecutus eſt Alexander II. & Remigium Epiſcopum Lincolnienſem, auctore Willelmo Malmesburienſi, ſpoliavit ſacro Magiſtratu, quem adeptus erat militari opera & induſtria Willelmo Notho impenſa, cum ad Angliam ſub jugum mittendam profectus eſt (1). *Pro auxiliis Willelmo venienti in Angliam præbitis, divinum munus bellicoſis laboribus nundinatus.* Veniam certe & diſpenſationem Pontificiam Remigio impetravit Lanfrancus Cantuarienſis Archiepiſcopus: ſed non antequam ejus rei periculum in ſe ipſe recepiſſet, & Pontificis exoneraſſet conſcientiam. *Papa pondus facti a ſe rejiciens, in eum conſiderationem transfudit, bene, an ſecus fieret.*

III. Ex Petro Bleſenſi jam patefaciemus, quam non hæc a nobis diſputata, obſtrepant juri quo nunc plerique gaudent ſummi Principes, nominandi ad Epiſcopatus. Henricus II. Angliæ Rex non eo quidem ille utebatur jure dandorum Epiſcopatuum; ſed in electionibus Epiſcoporum tantum ſibi ſumebat, tantum illi tribuebatur auctoritas, ut a vero non multum deflexerit, qui illum dicat Epiſcopatus donaſſe. Et illi tamen incorruptus teſtis hoc teſtimonium dicit Petrus Bleſenſis, nihil illum gratiæ, nihil muneribus quibuſcunque donaſſe, in Epiſcopis Abbatibuſque promovendis. (2) *Manus ſuas excuſſit ab omni munere, nec in Prælatis Eccleſiæ promovendis ipſum unquam inflectere potuit, vel muneris oblatio, vel gratia perſonalis.*

IV. Sed expromendi jam ſunt Canones Conciliorum, & Pontificum Decreta, quibus ſuperius explanata confirmetur doctrina de multiplici hac & præſtigiatrice ſimonia. In Concilio V. Romano ſub Eugenio VII. proſcriptæ ſunt Ordinationes, atque adeo & Beneficiorum promotiones, quæ aut pecunia conciliatrice fierent, aut precibus, aut obſequiis, quod non ea eſſent oſtia, quibus adeundus eſſet Chriſti grex; ſed inſidioſa diverticula, per quæ in eum irrumperetur (3). *Ordinationes quæ interveniente pretio, vel precibus, vel obſequio alicujus perſonæ ea intentione impenſo, irritas & infirmas eſſe dijudicamus.*

(1) Baron. ann. 1071. n. 7. (2) Ep. 10. (3) Can. 4.

Quoniam qui taliter ordinantur, non per oſtium, id eſt, non per Chriſtum intrant; ſed ut ipſa Veritas teſtatur, fures ſunt & latrones. Nulla hic, ut vides, diſcrepantia triplicis ſimoniæ in emendis vendendiſque Beneficiis, ſive precibus & adulationibus, ſive obſequiis eo conſilio exhibitis.

Nec ea ſejunxit Urbanus II. (1) *Qui res Eccleſiaſticas non ad quod inſtituta, ſed ad propria lucra munere lingua, vel indebiti obſequii, vel pecunia largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt*. Alia rurſum idem Pontifex Epiſtola declaravit, compertiſſimum ſibi eſſe, Guezelonem Archiepiſcopum Moguntinum ſimoniaca pravitate contaminatum eſſe, ut qui perdiu Germaniæ Regi inſerviiſſet ad emerendum eum Epiſcopatum, quo impetrato eadem rurſus illi obſequia præſtitiſſet (2). *Et nos profecto ſcimus Guezelonem hæreticum fuiſſe, Moguntinumque Epiſcopatum ſimoniaco credimus facinore invaſiſſe, propter quem aut alium acquirendum Regi ſub anathemate poſito diu ſervierat, & propter acquiſitum omni vitæ ſuæ tempore deſervivit*. In Concilio Melſenſi, cui Pontifex idem præfuit anno 1089. Ordinibus & Beneficiis abdicati ſunt ſuis, qui ad Epiſcopatum pertingerent, aut alios promoverent, ſtimulo excitati pecuniæ, precum, obſequiorum denique, eo fine impenſorum (3). *Sanctorum Patrum ſantentiis conſona ſentientes, ex Dei & Apoſtolorum ejus parte præcipimus, ne quis ulterius dato, vel promiſſo, vel pretio, vel ſervitio ea intentione intento, vel precibus Epiſcopalem nitatur aſſequi dignitatem, nec ullus eam prætaxato tenore indulgeat. Hoc idem etiam de omni Eccleſiaſtica dignitate, vel officio, Apoſtolicæ auctoritatis poteſtate præfigimus; alias & dator & acceptor proprii Ordinis dignitate priventur*.

Alexander III. datis litteris ad Archiepiſcopum Upſalenſem, vicem doluit Nobilitatis Suecicæ, ejuſque impatienter tulit audaciam, dandis pleno jure Beneficiis, & quidem unde munera conferrentur, ubi favor & gratia aſpiraret, dandis (4). *Ipſi vobis inconſultis, ſicut dicitur, aut contemptis, concedunt aut conferunt Eccleſias quibus volunt: omnia ſimoniace, ſive per pecuniam, ſive per privatam gratiam, vel odium agentes*. Congeſſit Gratianus in Decretum Epiſtolas & loca Gregorii Magni alia, ubi triplex hæc perſonatæ ſimoniæ ſpecies exploditur: & objecta ſibi ejuſdem Papæ Epiſtola, qua videtur ipſemet Acolythum ordinaſſe, precibus delinitus; reſpondet, non excludi a Beneficiorum diſpenſatione, niſi preces vel ejus, qui Beneficium ambit, vel amicorum ejus; preces denique inſtinctu cupiditatis, non charitatis dictatas (5). *Non itaque quorumlibet precibus ordinationes factæ falſæ dijudicantur, ſed hæ demum, quæ precibus ordinandi, vel ejus amici, non ſpirituali, ſed carnali affectus porrectis fiunt, cum alias futuræ non eſſent; quas non charitas interveniens, ſed ambitio ſupplicans extorquet*. In Decretalium libris damnantur eorum preces, quorum res agitur; & ſimoniacus habetur, qui Beneficio quopiam remunerari eum promiſerat, qui ſuum Romæ negotium promoviſſet (6): *Promiſerat ei dare Eccleſiam, ſi quoddam negotium ejus in noſtra poſſet præſentia promovere*.

Sanctiſſimus idemque doctiſſimus vir Raimundus de Pennaforti prolatis in medium ceterorum Canoniſtarum ſententiis, ſuam denique ipſe ita depromit. Non poſſe quenquam unquam petere per ſeſe, vel per amicos, ſive Epiſcopatum, ſive Dignitatem, aut quodvis Beneficium, cui regimen incumbat animarum (7). *Ego diſtinguo, ſalvo meliori judicio; quod non poteſt pro ſe petere Eccleſiam, vel dignitatem, vel aliud Beneficium, habens curam animarum annexam*. At ſi quem deficiant neceſſaria vitæ præſidia, poſſe ab eo citra ſimoniam, citra quantulamcunque culpam peti Beneficium ſimplex, quo ſe non indignum fore ſperat. *Beneficium vero ſimplex, ſi indiget, & ſentit ſe dignum, poteſt petere abſque metu peccati & ſimoniæ*. Denique ſi nulla quis prematur inopia, peccat, ſi vel ſimplex ambiat Beneficium. *Si vero non indiget, peccat*. Non pauca autem Decretalium capita ab eodem laudantur, quibus auctoritas & fides ſuis his reſponſis concilietur. A Raimundi ſententia non diſceſſit B. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus, a quo & illud inculcatur, citra ſimoniam peti non poſſe Epiſcopatus, Dignitates & Parochiales Eccleſias: Eos his omnino arcendos, qui eas precibus ambiant

(1) Ep. 17. (2) Ep. 19. (3) Can. 2. (4) Append. 1. Ep. 19. (5) q. 1. c. 122.
(6) Extrav. De Elect. c. 26. De ſimon. c. 22. (7) Summæ l. 1. t. 1. §. 7.

Digitized by Google

biant (1). *Tales preces inducunt ſimoniam, &c. Quantumcunque alias eſſet dignus, eo ipſo quod ſe ingerit, præſumptuoſus & ambitioſus videtur, & per conſequens indignus.*

V. Interrupta quæ fuit Conciliorum contextio, revocanda nunc nobis eſt. Anno 1287. in Synodo Exceſtrenſi, luculenta hac doctrina imbuuntur, quicunque ad Ordines acceſſuri ſunt: ſeipſos ut ipſi penitiſſime excutiant, & explorent, quo fine, quo conſilio, qua ſpe agantur: ſimoniæ enim nexu implicari, ſi non aliud magis agant, quam ut Epiſcopo ſuo aliquid Beneficii extorqueant (2). *Ad propriam recurrant conſcientiam, quo fine ad Ordines aſpirent, ut Deo & Eccleſiæ virtuoſius & gratioſius famulentur, non pro temporali, nec pro Beneficiis a ſuis Ordinatoribus extorquendis, quoniam tales ſimoniacos reputamus.*

Anno 1368. in Concilio Vaurenſi innodati ſunt excommunicationis vinculis ſæculares, Regulareſque Clerici, qui Principum terrenorum patrocinio, litteriſque ad Beneficia graſſarentur (3). *Statuimus quod Clerici ſæculares, vel Regulares, qui per potentiam, vel impreſſionem cujuſcunque ſæcularis perſonæ ſe per patronos ad Eccleſiaſtica Beneficia procuraverint præſentari, aut ad hoc litteras, nuntium, vel mandatum impetraverint, vel fecerint impetrari, aut tali præſentationi vel collationi conſenſerint, excommunicationis ſententiam eo ipſo ſe noverint incurriſſe.*

Anno 1433. in Concilio Baſileenſi ſtatutum eſt, qui ſuffragii jure potirentur quibuſcunque tandem in electionibus, juramento prius conſtringendos eſſe: nunquam ſe eis ſuffragaturos, qui pollicitationes, dona, preces, amicos adhibuiſſent, ad vota ſibi concilianda (4). *Nec illi vocem dare, quem veriſimiliter ſcivero, promiſſione, aut datione alicujus rei temporalis, ſeu prece per ſe, aut alium interpoſita, aut aliae qualitercunque directe vel indirecte, pro ſe electionem procurare.* Mox interpellavit ſacra Synodus Reges Principeſque, & tum ſæculares, tum Eccleſiaſticos Optimates omnes, ne ſuas unquam vel preces interponerent, vel litteras, nedum juſſiones, vel minas, ut Prælaturas extunderent iis conferendas, qui profana exæſtuant cupiditate rerum ſacrarum. *Sancta Synodus inſtantiſſime hortatur Reges & Principes, ne electoribus litteras ſcribant, aut preces porrigant pro eo qui per ſe, vel per alium tales preces procurabit, multoque minus comminationes, impreſſiones, aut aliud faciant, quominus libere ad electionem procedatur.* Si Principum humanitas & indulgentia cedat importunitati hominum ambitioſorum: at electores hortatur Synodus, ne de ſententia & religioſa Canonum obſervantia dejici ſe ſinant, his ſive Principum precibus, litteriſque, ſive minis, & vi allata. *Similiter in virtute ſanctæ obedientiæ ipſis electoribus præcipitur, ne ad hujuſmodi litteras, vel preces, comminationes, vel impreſſiones quenquam eligere præſumant.*

Apud Biturigas congregatus anno 1438. Clerus Gallicanus ei Decreto aſſenſus eſt Concilii Baſileenſis, hoc ſane cum additamento, poſſent ut Reges, Principeſque, non minis illi quidem, ſed precibus conniti, ut homines commendarent, religione in Eccleſiam, pietate in patriam ſibi perſpectiſſimos. *Nec credit ipſa Congregatio Bituricenſis fore reprehenſibile, ſi Rex vel Principes ſui, ceſſantibus tamen omnibus comminationibus & quibuslibet violentiis, aliquando utantur precibus benignis atque benevolis, pro perſonis benemeritis & zelantibus bonum Reipublicæ, Regni, & Delphinatus.* Scitiſſime obſervatum eſt, neceſſe eſſe ut has preces adhibeat Princeps ſuapte ſponte, & conſilio, judicioque ſuo, non inſtigatione avari aut ambitioſi Clerici, vel proximorum, & amicorum ejus eadem inſania laborantium; nec enim meritum, quo muniri par eſt eos qui commendantur, alio magis conſtare, quam ut ne Magnatum ſuffragia ambierint. *Sic preces illæ debent proprio motu Regis procedere, non ad inſtantiam fieri; quia procurans preces non poteſt dici benemeritus, ſed demeritus, tanquam ſe ingerens; ideo ſi de eo fieret electio, non eſſet confirmanda, quia contra Concilium facta.*

VI. Summovit Colonienſe Concilium anno 1536. ab electionibus, non comminationes tantum Magnatum, ſed & preces: propterea quod eorum preces præcepti pondus & vim habeant, terroremque circumferant, non aliter propemodum quam comminationes (5). *Abſit ergo omnis ſimoniæ pravitas, omnis perſonarum reſpectus. Ceſſent potentiorum preces, quæ minis æquiparantur, omniſque impreſſio; ceſſet ambitio ac dominandi libido.* In Concilio Remen-

(1) Summæ to. 2. t. 1. c. 4. 5. (2) Cap. 8. (3) Can. 77. (4) Seſſ. 12. (5) Can. 9.

menſi anni 1583. in ſimoniacorum claſſem relati ſunt, qui Beneficia vel largiuntur, vel adipiſcuntur navata opera, vel obſequiis præſtitis (1): *Si quis Beneficium propter obſequium vel impenſa ſervitutis mercedem conferat, vel, &c. Simoniacus eſſe cenſeatur*. In Concilio I. Mediolanenſi anno 1565. prohibitum eſt, nequid Beneficii intra biennium aſſequerentur, qui ad ea aſſequenda, vel ſuas, vel amicorum preces interpoſuiſſent. *Qui Beneficium Eccleſiaſticum vacans multis & ambitioſis precibus per ſe, vel per alios petierit, eo facto ita reddatur indignus, ut per biennium in eum, neque illud, neque aliud Beneficium conferri poſſit*. Utque ne familiares & Miniſtri Epiſcoporum eis ſe adglutinent & addicant, ſpe ineſcati Beneficiorum: Epiſcopos obteſtatur Synodus, ampla ut eis adſignent ſalaria, quibus honeſte acquieſcant: non prorſus tamen a Beneficiis excludendi, ſi illos eo perducat morum probitas, & doctrinæ copia ſingularis. *Monemus, & obteſtamur Epiſcopos, alioſque quibus eſt jus conferendi Beneficea, ut familiaribus ſui certam mercedem conſtituent, ne illi hoc ſubſidio deſtituti, Beneficia Eccleſiaſtica, tanquam ſua operæ & laboris pretium præcipue ſibi proponant. Fraudari tamen Eccleſias nolumus probatorum hominum miniſterio, ſi qui ſint in eorum familia, quorum doctrinæ & pietati utiliter ſuorum munus committi poſſit*.

Concilium Mexicanum anno 1585. huic Decreto ſubſcripſit, quod & publicavit, cum hac memorabili acceſſione, & monitione ad Epiſcopos, Ne ſibi ipſis inopinato blandiantur in librandis meritis, & in electu promovendorum, ne domeſticos ſuos privato hoc affectu extraneis anteponant (2). *Qua in re Epiſcopis vehementer commendatur, ut familiarium merita & doctrinam examinent, ita ut benemeriti non graventur, ſi eis familiares Epiſcoporum præferantur*. In hoc eodem Concilio, qui quilibet inhiantes Beneficio preces, pollicitationes, & Procerum gratiam adhibent, ea ſaltem vice ab eodem Beneficio ſummoventur. *Qui Beneficia ſeu Parochias multis & ambitioſis precibus, donis, promiſſionibus, favoribuſve petierint, pro illa reddantur inhabiles ad tale Beneficium, &c.* His vero ſanctionibus quam morigerum & obſequentem ſe præſtiterit beatus Carolus Borromæus, docet in ejus vita Gloſſanus (3), ut nequa donaret uſquam Beneficia precibus, aut gratiæ Magnatum, proximorum & amicorum. Alienior etiam erat ab iis contemplatione obſequiorum dandis, conſtituto ampliſſimo ſalario miniſtris omnibus ſuis, vel adſignatis penſionibus in hereditarias ſuas poſſeſſiones.

VII. Ad calcem hujus Capitis occurrit Decretum Innocentii III. quo facilius poſtea ad propoſitam Capitis ſequentis quæſtionem delabemur. Reſcripſit enim Innocentius ad Decanum Bellovacenſem, qui res ſuas confert Eccleſiæ, & pactionibus quidem abſtinet, ſed demiſſas tantum & modeſtiæ plenas adhibet preces, eum in Canonicum ejus Eccleſiæ admitti debere, & uſufructu gaudere rerum a ſe collatarum; nec enim in his quamlibet ſimoniæ ſuſpiciunculam reſidere poſſe (4). *Si pure & ſine pacto & conditione qualibet efferat rogans humiliter, & ut in Canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro Præbenda, hujuſmodi receptio fieri poteſt abſque ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis*.

Cautiſſime Fagnanus obſervat in hoc Decretum, quæ ad Prælaturas anhelant preces, eas ab ambitione manare; quæ vero ad alia minuſcula ſpectant Beneficia, ſi humilitas, ſi modeſtia, ſi meritum non impar adſit, ab ea procul eſſe ſuſpicione, idque ex hoc Decreto declarari (5). *Nota ibi, Rogans humiliter, preces humiles a digno oblatas pro Canonicatu, vel alio Beneficio Eccleſiaſtico obtinendo, ſimoniæ labem non inducere, nec peccatum aliquod ambitionis*. Id ille exprimit ex Capite, *Propoſuit, De Clerico excommunicato*, ubi Clericus neceſſariorum vitæ adiumentorum inops, Beneficium poſtulat a Legato Papæ, impetratque, tanquam eleemoſynam, & patrimonii pauperum portionem. *Preces humiliter porrigens*. Ea, ut opinor, mens eſt Fagnani. Si Clericus enim re familiari ſatis inſtructus, forſan & abundans, Beneficium petat, non poteſt utique ei aptari hæc Fagnani doctrina. Quæ aliæ in Corpore Juris Canonici preces adhibitæ, nec improbatæ deſcribuntur, eæ non aliis quam pauperibus ſuffragabantur. Prolixe quæſtionem hanc verſavit Petrus Cantor, (6) de precum & obſequiorum ſimonia. Multa hic

(1) De Simonia n. 7. Acta Eccl. Med p. 14. (2) L. 5. t. 3. n. 1. 4. (3) L. 8. c. 10.
(4) Extrav. de Simon, c. 34. (5) In lib. 5. Deci. p. 176. (6) De Verbo abbrev. c. 35. 36. 37. 38. 39.

Digitized by Google

hic ex eo acervare potuiſſem , niſi meæ me jam prolixitatis ſuppudetet.

CAPUT LXIV. *P.4. l.3. c.13.*

De iis qui Canonicatus, vel Beneficia quævis alia ſuis ex rebus hæreditariis dotant, illis ut ipſimet mox induantur.

I. Proponitur quæſtio, An ſimoniacum ſit, & an in Beneficia ſe ipſe ingerat, ſi quis ea dotet de patrimonialibus rebus ſuis, iiſque mox induatur. Sæpiſſime juniores Clerici ſeſe ipſi cum bonis ſuis Eccleſiæ addicebant, quorum uſumfructum retinere permittebantur. Probatio hauſta ex Epiſtola Alexandri III.

II. Contra niti videtur Innocentius III. ne Canonicorum Collegio inſcribatur, qui ſe bonaque ſua Eccleſiæ dedit, niſi ita affectus ſit, ut & ſua largiturus eſſet, etſi non admitteretur: & Capitulum viciſſim ita animatum ſit, ut eum admiſſurum ſit, etiam nihil largientem. Alias ſimoniam intervenire.

III. Quæ utramque Pontificum reſponſionem juvent rationum momenta?

IV. Qui collatis Cœnobio bonis, in eo profitetur, ſpe adipiſcendi Beneficii ductus, ille ſimoniacus eſt. Nihil periculi a ſimonia imminet, ſi quis ſe ſuaque dedat Congregationi, vel Collegio Canonicorum Regularium.

V. Exemplum Canonici, cum rebus ſuis admiſſi, quarum uſufructu potiri permittitur.

VI. De Vicecomite Agathenſi, qui Vicecomitatum ſuum Eccleſiæ Agathenſi addixit, cujus & Canonicorum Collegio adgregatus eſt.

VII. Varia ejus rei exempla in Burgundia.

VIII. IX. X. Exempla alia in Hiſpania, Anglia, & Gallia.

XI. Summa eorum colligitur quæ diſputata ſunt.

I. INgentium Eccleſiæ opum cum & plurimi fuerint, & copioſiſſimi fontes: tum & ille non aſpernandus, qui ex privatorum largitate fluxit, Beneficia ſibi, aliiſve fundantium dotantiumque. Sed quam conſtanter laudatiſſimum fuit, fundos Eccleſiæ accumulari, ad amplificandum numerum Miniſtrorum Altaris, qui æternis Templa Canticis concelebrent: tam anceps & perplexum videtur, in laude, an in vitio ſit, qui collatis Eccleſiæ rebus ſuis, is ipſemet velit eſſe Altarium miniſter, & divinæ pſalmodiæ ſocius indefeſſus. Non ii nos ſumus, aut hactenus fuimus, qui in rebus dubiis in alteram ante declinaremus partem, quam Concilia, Patres, Annales ſacri Eccleſiarum aliquid ſuggererent, quo ea fluctuatio ſiſteretur, ſerenaretur caligo.

Concluſo ac definito Alexander III. ſpoliandos Beneficiis ſuis eſſe Clericos Minores, qui deſperata continentia ad nuptias convolant; addit mox, ſi quid fundorum, vel rerum quarumlibet ſuarum Eccleſiæ largiti eſſent, cujus titulo ordinati fuiſſent: eis indubitatiſſime reſtituendum eſſe, ſimul atque ab ejus Eccleſiæ gremio divellerentur (t). *Sane ſi Eccleſiis quibus attitulati fuerant, de poſſeſſionibus, aut aliis bonis ſuis aliqua contuliſſe noſcuntur, cum ab earundem Eccleſiarum fuerint miniſterio & beneficio ſequeſtrati, ad ipſos recta via dominium & proprietas illico debet abſque ulla contradictione redire.* Cum ait Pontifex, eo ipſo temporis puncto, quo illi contractis nuptiis ab Eccleſia ſe abſcindent, dominium & proprietatem bonorum, ante donatorum Eccleſiæ, ad eos revocari: aperte inſinuat retentum ab eis uſumfructum fuiſſe, & hos fuiſſe eorum Beneficii proventus. Erat enim pietati & honeſtati Clericorum adprime conſentaneum, ut ſe ſuaque Eccleſiæ devoverent, ejuſque Clero adſcriberentur, retento uſufructu rerum quas dediſſent. Fuerat illa quidem donatio ſimplex & pura. Sed nihil opus erat pactionis, ut quis allegeretur inferiori Clero; facillime admittebantur, qui cupiebant, qui nulla morum macula, nulla infamia notabantur; lubentes lubentet admittebantur, unis etiam pietatis opibus commendati. Hinc probabiliter omnino creditur, non diſplicuiſſe, ad inferiores Ordinum gradus ſi quis contenderet, & rem ſuam familiarem ita Eccleſiæ addiceret, ut utendas ſibi fruendaſque dum ſuperaret vita, ſervaret. Ecqui enim is abuti potuiſſet uſusfructus, cum etiam nudi & inopes omnium admiſſi fuiſſent? cumque vel laici admitterentur ad formam Precarii, dum ſuperſtites eſſent, frui-

(t) Append. Conc. Later. par. ult. c. 7.

Digitized by Google

fruituri rebus quas donaſſent. Etſi denique non temere poſſit quis ſibi fingere, reſilientibus his Clericis refuſas ideo res ſuas fuiſſe, quod ſuum Eccleſia teſtatiſſimum eſſe vellet animum, ab omni cupiditatum contagio alieniſſimum: ſimilius tamen veri eſt, cum his Clericis conventum fuiſſe, ut rerum ſuarum uſuſructu gauderent, dum adviverent: unde & illud erat conſequens, ut cum abjiciebantur, res illis ſuæ reſtituerentur. Non facile poterat recuſari Clericis, quod & laicis annuebatur.

II. Vereor, ut eadem ratio ſit Canonicatuum, & eorum Beneficiorum, quæ ſui ſplendore & rerum copia poſſint allicere homines honorum & opum amantiores. Ea ſpecies propoſita fuit Innocentio III. Capite, *Tua nos*, *De Simonia*. Diſerte confirmat Pontifex, pactionis ſimoniacæ flagitium id eſſe, ſi admittatur Clericus in Canonicum, fruiturus fundis, quos offert, tanquam fructibus ſuæ Præbendæ. *Si quis Clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona ſua, ut illa poſtmodum pro Præbenda retineat, & in Canonicum admittatur, hujuſmodi oblatio, vel receptio fieri non poterit abſque vitio ſimoniæ: cum in talibus omnis pactio vel conventio ceſſare debeat, juxta canonicas ſanctiones*. 2. At ſi ſua Clericus hic bona pure & ſimpliciter det Eccleſiæ, & mox precario admitti ſe oret in album Canonicorum, non alia donandum Præbenda, quam uſuſructu rerum, quas obtulerit: tum tuto & impune poſſe eum adoptari a Canonicis in Collegium; nec enim ſimoniæ vel tantillum loci eſſe poſſe, cum nec pactioni fuerit. *Si vero pure & ſine pacto vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter, & ut in Canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro Præbenda, & Clerici ejuſdem Eccleſiæ pure conſentiant, hujuſmodi receptio fieri poterit abſque ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis*. 3. Et hactenus quidem in cortice rei hæſit Pontifex. Nam idem ipſe mox ſubjungit, ſi ea mente ſit, & voluntate, qui donat, ut ne temporalia ſua donet, niſi ſpiritalis dignitatis mox ipſe apice exurgat; ſi Capitulum etiam ejus receptioni non acquieſcat, niſi certa ſpe commodi temporalis: tum mentis receſſibus intimis fœdam inſidere ſimoniam, quæ poſſit hominum, non poſſit ſimul Numinis & ſempiternæ Veritatis oculos & vindictam fallere. *Licet autem taliter duximus reſpondendum, quia nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare: ſi tamen is qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona quæ offert, ſpiritualia valeat adipiſci; & Clerici qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum niſi temporalia bona perciperent admiſſuri; ſine dubio tam ille quam iſti apud diſtrictum Judicem, qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſecretorum, culpabiles judicantur*. 4. Illud ergo ex hac Decretali exiſtit, ſi ſe cum ſuis Clericus Eccleſiæ dedat, poſſe eum Canonicorum cooptari Collegio, & uſuſructu rerum collatarum, tanquam Præbenda potiri, dum nihil interveniat pactionis, quæ non poſſet non ſimoniæ labe commaculari. At ſi ceſſante quanquam pactione, hinc illincque latitet voluntas, nec temporalia niſi ſpe ſpiritalium, nec ſpiritalia addicendi, niſi expectatione temporalium, clandeſtina ea eſt ſimonia, quæ hominibus imponere poſſit, non Deo. 5. Germana autem ratio dignoſcendæ hujus voluntatis, ſive intentionis, puræ vel ſimoniacæ, ex Innocentio III. ex eo petenda eſt, An qui dat, daret, etiam non admittendus: an qui admittit, admitteret, etiam nihil dantem. *Si non eſſent eum, niſi temporalia commoda perciperent, admiſſuri*.

III. Diſſident autem in ſpeciem hæc reſponſa Alexandri III. & Innocentii III. propterea quod ut plurimum, qui cum rebus ſuis alleguntur in Canonicorum Collegia, nec ipſi allegerentur, niſi res ſuas una conferrent: nec vero conferrent res ſuas, ſi ſe allegendos diffiderent iis oblatis, aut confiderent iis non oblatis nihilominus allegendos. In ea certe ſpecie verſatus eſt Innocentius III. a quo nec Alexander abhorruiſſet. At ubi non ambiuntur niſi infimi Ordines, imique gradus Eccleſiæ, iis non excluduntur, qui pie & humiliter petunt, etſi nihil rei adferant: ex quo patet, cum res ſuas conferunt, & ita admittuntur, æque admittendos fore, etſi nihil contuliſſent. Hanc quæſtionem tractavit Alexander III. cui & Innocentius III. facillime aſſenſus eſſet. Nec ſecus res habet, ubi ad Profeſſionem Monaſticam admittuntur, qui fundos & terras ſuas ſecum Deo dicant. Ejuſmodi fuit Fulco ille, de quo Ordericus Vitalis in Eccleſiaſtica hiſtoria ſua, qui Abbatiæ filium ſuum valde puerum & immaturum addixit cum Eccleſia Sancti Nicolai, quam dotalem acceperat a ſocero ſuo, cujus parens Eccleſiæ funda-

menta jecerat, dotemque conſtituerat rebus ex ſuis (1). *Eccleſiam Sancti Nicolai, quam pater ſuus conſtruxerat, cum adjacenti fundo in maritagio conceſſit*. Ideo non abſurde præſumitur, non contemplatione doni admiſſum fuiſſe puerum, quod conſtet etiam ſine dono & eum admittendum fuiſſe, & alios alioſque admitti ſolitos eſſe.

IV. Qui ex adverſo autem ſe ſuaque dicabant Cœnobiis, non ut humilem & pauperem Monachorum degerent vitam, ſed ut ad Beneficia, & ad Prælaturas denique ſeſe protruderent; etſi nihil paciſcerentur, ſimoniæ tamen multa fuligine conſpergebantur ex Concilio Biterrenſi anno 1233. ita ut Beneficiis exuendi eſſent ipſi, & qui illa eis contuliſſent, conferendi ea vice privandi forent poteſtate, quæ tunc ad Ordinarium devolvebatur (2). *Quidam ſe & ſua conferunt Monaſteriis, ſub ſpe ut ipſis poſtmodum Eccleſiaſtica Beneficia conferantur. Quod omnino damnabile eſt propter maculam ſimoniæ; & tales Beneficio privandos decernimus, quod pro pecunia ſunt adepti. Taliter vero Beneficia conferentes, illa vice donandi poteſtate priventur, & ad Diœceſanum Epiſcopum donatio eorum devolvatur. Nec ipſi tales recipiant ad curam animarum*. Quibus poſtremis verbis innuitur, nonnihil rei familiaris Monaſterio donatum fuiſſe, ut qui donaſſet, ad Parochialem aliquam ejus præſentationis Eccleſiam promoveretur.

Vetuit Benedictus XII. in iis quas Canonicis Regularibus præſtituit Conſtitutionibus anno 1339. ne quos illi vel Clericos vel Laicos admitterent ad Præbendam Canonici Regularis, niſi qui & ſe & ſua Cœnobio dederent & dicarent (3). *Prohibemus ne in Eccleſia Cathedrali, ſeu Monaſterio, vel alio loco Religionis ejuſdem, quivis Clericus ſecularis, vel laicus recipiatur ad Præbendam, ſeu etiam portionem, niſi eidem Eccleſiæ, ſeu Monaſterio, vel loco, dederit ſe primitus & ſua*. Ubi Eccleſiæ Cathedralis Capitulum obtinebant implebantque Canonici Regulares, tunc paulo plus erat periculi, ne qui cum bonis ſuis admittebantur, pro ipſius etiam admitterentur bonis; quod jam ſimoniacum fuiſſet. Nec tamen ejus rei rationem habet Pontifex; quod hic ageretur de admittendis, non ad Profeſſionem, ſed ad Præbendam, ſeu portionem, ſcilicet panis & vini. Id vero mere temporale erat commodum, quo & Laici fruebantur, alicubi etiam fœminæ; nec gratis fruebantur, ut exemplis jam patuit, & rurſum mox patebit.

V. Implicatius neſcio quid habent exempla alia, nobis hic, qua licebit, illuſtranda. Anno 1163. Bernardus Epiſcopus Toloſanus Nobilem virum cum conjuge admiſit in Canonicum & Canonicam Sancti Stephani apud Toloſam; participes illos ſanciens fore precum, piorumque operum Capituli, necnon & menſæ communis Canonicorum, cum liberet; conceſſa etiam in Commendam & veluti in obedientiam terra illa ipſa, qua Eccleſiam donabant, ut eam excolerent, ejus fructibus vitam tolerarent, prandio Capitulum exciperent die feſto Sancti Stephani, poſt eorum obitum terra juri Eccleſiæ cederet (4). *Ego Bernardus, &c. conſilio & voluntate totius Conventus Toloſanæ Sedis, recipio te in Canonicum, & uxorem tuam in Canonicam; concedimus tibi talem partem & talem mercedem habere in orationibus omnibus noſtris, in Miſſis, Pſalmis, jejuniis, &c. eleemoſynis, &c. Damus & vobis in vita veſtra victum de noſtro cellario, ſicut duobus Canonicis, quando vobis placuerit. Super hæc omnia commendamus vobis in obedientia, ſicut uni de Canonicis noſtris commendare ſolemus, illum totum honorem d'Eſcalquens, quem tu de tuo proprio honore nobis dediſti, ut tu & uxor tua ſupradictum honorem in vita veſtra teneatis, & habeatis, & fruamini, &c.* Si verum fateri volumus, Precarium hoc erat, quo Nobilis hic Canonicus laicus creabatur, & aggregabatur cum conjuge ſua precibus & meritis Capituli. Itaque ſi accuratius rem expendere & eloqui libet, nec Canonicus erat hic Nobilis, nec Beneficiarius. Unde nec ulla ejus ſupra conjugem ſuam prærogativa, quæ nec Capituli ejus Canonica creari poterat, nec ullius vero Beneficii Titulo frui. Cum conjuge vitam degere permiſſus eſt, quod a Canonico alienum foret. Nec ſedes illi, nec honos in Clero, vel in Capitulo conceditur. Liquet ergo perhonorificum quidem, ſed merum id fuiſſe Precarium, de quo paciſci fas erat.

VI. Paulo aliter res habebat in Attone Comite, vel Vicecomite Agathenſi, qui Vice-

(1) L. 3. p. 279. (2) Can. 22. Catel. Des Comtes de Toulouſe p. 351. (3) Cap. 3.
(4) Catel. Mem. de l'hiſt. du Langued. p. 884.

Digitized by Google

Vicecomitatum ſuum Agathenſem anno 1187. (1) Eccleſiæ Cathedrali Sancti Stephani Agathenſis dedit, in poſſeſſionem miſit Epiſcopum Agathenſem, quem & ipſum Comes Toloſanus inveſtivit: obnoxius enim erat Vicecomitatus Agathenſis Comitatui Toloſano. Atto autem tranſcripto Comitatu ſuo cum urbibus, caſtris, prædiiſque ſuis Epiſcopo Agathenſi, in Canonicorum ejus Eccleſiæ Collegium adſcriptus eſt, in qua & reliquum vitæ curſum conſumpſit. Pura eſt donatio, nec quidquam intercurrit pactionis, qua in Canonicum ejus Eccleſiæ aſciſceretur. Sed quanquam ea voluntate & ſpe Vicecomitatum ſuum Nobilis iſte Eccleſiæ Agathenſi tranſcripſiſſet, ut ejus Canonicus crearetur: tam, ut ſpero, alienus fuiſſet a labe ſimoniæ, quam a ſuſpicione vel avaritiæ, vel ambitionis. Non erat tanti Canonicum creari. Multum illi debere ſe Capitulum exiſtimaſſet, ſibique illique congratulandum, ſi vel gratis adgregari Canonicis voluiſſet. Tanta eſt enim intercapedo Vicecomitatus & Canonicatus, ut ne in cogitationem quidem cadere poſſit, Vicecomitem Agathenſem emendi Canonicatus conſilium iniiſſe. Illos hic Vicecomes æmulabatur, qui ampliſſima patrimonia conferunt, ubi ad Profeſſionem admittuntur Monaſticam, pauperem poſthac vitam inter Monachos traducturi. Hæ ſunt caritatis & ſuavitatis hoſtiæ, non ſimoniæ machinamenta. Si qui Canonicos ſe & Beneficiarios creari concupiſcunt, eo animo eſſent, ſi Vicecomitatus, ſi ampliſſima patrimonia abdicarent, & Eccleſiæ adjicerent, pauperem humilemque vitam ipſi quidem deinceps ut agerent, ne locus quidem eſſet quæſtioni, quam hic vexamus.

VII. In Collectaneis Hiſtoriæ Burgundicæ plura ſunt Precarii exempla, ubi Cœnobio Floriacenſi & aliis largiuntur pii laici hæreditates & fundos, ea cautione, ut horum ipſi, dum vita ſuppetet, uſumfructum retineant, adjecto etiam uſuſructu aliarum Cœnobii terrarum. Precaria hæc quoque erant, de quibus alibi a nobis copioſius. Sed ad rem noſtram pluſculum facit, quæ ibidem habetur pactio Præpoſiti Sancti Stephani in Caſtro Divionenſi. Eſt enim charta, qua Præpoſitus a Capitulo donatur, *cauſa beneficii ad cenſum*, vineis aliquibus menſæ Capitularis ab eo expetitis, & a Præpoſito vineas alias accipit Capitulum, uſuſructu ad vitam ei permiſſo, poſt obitum ad Capitulum redituras (2). *Dedimus quaſdam petiolas vinearum, ut & ipſe nobis ex ſuis daret, &c.* Cum Præpoſitus hic jam eſſet ejus Eccleſiæ, fundorum ſuorum aliquid Eccleſiæ dabat, augmentum Præbendæ ſuæ viciſſim cum titulo Beneficii accepturus. Plus etiam facit ad noſtrum hoc propoſitum, quod ibidem affertur laici Nobilis exemplum, qui Abbatem Sancti Stephani interpellavit apud Divionem, & Capitulum omne, filium ut ſuum in Canonicum admitterent. Voti compos factus, prædiis compluribus Capitulum donavit. *Cujus petitioni annuentes, prædictum Jacobum Canonicum fecimus, &c. Ipſe autem donavit nobis quidquid habebat in villa.* Eadem charta continetur & adgregatio filii ad Capitulum, & agrorum tranſcriptio a patre facta, non expreſſa pactione ulla. Ita gratis fiebant omnia, ſaltem in ſpeciem: ſola poterat in vitio eſſe voluntas, & quidem tanto periculoſius, ſi homines falleret, quæ Deum non poterat. Satius tamen forſan erit hæc omnia humanius interpretari. Quanquam alii cautiorem ſequerentur rationem, & a ſuſpicionibus obliquis ſemotiſſimam, ubi ſtipulabantur, etſi pueri a Congregatione Canonicorum deſciſcerent, Capitulo quod eſſet donatum, nulla id ratione revocari poſſe (3). *Girardus filium ſuum pro Canonico reddidit, hoc pacto interpoſito, quod per acceſſum temporis, ſi puer levitate animi inde moveretur, nullum tamen detrimentum & remotionem prædictum donum conſequeretur.*

VIII. Paulo diverſum ſuccurrit ex Hiſpania exemplum in Presbytero Sanctiſſimo Martino, quem Tereſia Portugalliæ Regina, Eccleſia donavit funditus everſa a Saracenis, hac lege, ut ſi eam reſtauraret, & contra Saracenos tueretur, ea ejus eſſet, & ejus conſanguineorum, qui hac ſpoliari non poſſent, niſi graviſſimo crimine patrato, & judicio canonico. Si eam Mauri expugnarent, & ipſe rurſus eam ſibi ſubjiceret, denuo ejus ditioni illa redintegraretur, & Clericorum ejus ſtirpis. Epiſcopus Conimbricenſis, in cujus hæc Diœceſi gerebantur, conceſſionem eam confirmavit anno 1124. cum omnibus his circumſtantiis (4). *Tali videlicet pacto, ut eam Eccleſiam fir-*

(1) Ib. p. 871. (2) Ib. p. 43. 44. 61. 139. (3) Ib. p. 115.
(4) Bollandus Febr. To.1. pag 716.

Digitized by Google

miter obtineatis, & tam vos, quam quiſque veſtrum ex propinquitate veſtra profeſſione Clericus fuerit, per ſucceſſiones temporum firma ſtabilitate obtineatis, & nunquam eam ſine veſtra culpa ſecundum decreta Canonum pro aliquo alio homine perdatis. Supponimus enim, quod ſi peccatis exigentibus iterum ab incurſione Maurorum deſtructa fuerit, & præterea vos potueritis illam recuperare, licentiam habeatis ſemper poſſidendi eam quocunque tempore volueritis.

Duo hic valde nova & inuſitata obſervari queunt. Primum eſt, Eccleſiam ei in Beneficium addici, qui poſſit eam expugnatis ejectiſque Saracenis recipere. Alterum, eam veluti hereditariam addici proximis omnibus ejus proſapiæ, Clericatum profeſſis. Eam ergo Eccleſiam Presbyter hic ſibi ſtirpique ſuæ comparabat, expenſis faciendis, ſubeundiſque periculis in Maurorum expugnatione.

IX. Ex Anglia affinius adhuc exemplum accerſemus. Vir nobilis Radulphus de Limeſey, famoſiſſimæ ſancti Albani Abbatiæ dono dedit Eccleſiam Bethfordienſem, cum ingenti copia agrorum, decimarum, aliorumque jurium, ut & ipſe ibi admitteretur in fratrem & in Monachum, uxor ejus in ſororem, filius in Beneficiarium: mortui ibidem ſepelirentur, iiſdemque ac Monachi precum juvarentur ſuffragiis (1). *Pro qua re Abbas & Monachi ſancti Albani ſuſceperunt Radulphum in fratrem & Monachum, & uxorem ſuam ſimiliter in ſororem, filium vero eorum in Beneficio Eccleſiæ, &c. Et tantum facient Monachi pro eis, quantum facere debent pro Monaſterio ſuo.* Laici tum ſæpiſſime Eccleſias Monaſteriis divendebant. Hanc Radulphus gratis conceſſit: *Non pro quolibet munere, vel mercede terrena, ſed pure.* Sed eas leges & conditiones impoſuit, propter quas ab aliis pecunia pendebatur. Ita videri poſſet quaſi Beneficium fundaſſe ſibi, conjugi, filioque. Sed propius a vero abeſſe, hunc Nobilem admiſſum fuiſſe in Monachum laicum, uti & conjugem ejus in Sororem; neutrum Profeſſioni Monaſticæ illigatum, utrumque Cœnobio ſociatum, & cooptatum quodammodo, theſauroque precum & bonorum operum immenſo; quæ a Beneficio omnino diſſident. Quod vero eorum filius *in Beneficio Eccleſiæ* conſcriptus ſit, id nempe ibi ſignificatur, ejus alendi curam Monaſterium in ſe recepiſſe: ut quandoque Beneficiarii Eccleſiæ dicebantur, qui matriculæ & catalogo pauperum ab ea alendorum inſcripti erant. Erat ſemper in Laicorum grege hic puer, etſi frueretur interim Præbenda Monachali, cujuſmodi plures alii donabantur quandoque gratis, quandoque pretio accepto, quandoque obſequiis ea mercede compenſatis. Ex his Præbendis paulatim augeſcentibus gravabantur quandoque Cœnobia. Ideo & anno 1200. ſtatuta ſunt quammulta, tum hoc in primis, ne Præbendæ poſthac ejuſmodi Laici donarentur, ac ne venderentur quidem, niſi gravis urgeret neceſſitas (2). *Præbendas etiam obtentu pecuniæ, vel cujuſquam ſervitii, cuilibet ad vitam dari, cum hoc in damnum vertatur domorum, diſtricte vetamus. Si quando autem neceſſitas, vel evidens utilitas id popoſcerit faciendum, fiat de conſilio domni Abbatis.* Quod idem fere continetur & ſtatutis Joannis Borbonii Abbatis Cluniacenſis, anno 1458. compilatis: *Sæculares in Donatos & in Fratres ad Præbendam Monachalem abſque licentia domni Abbatis & conſenſu recipi non poſſunt; & ſi recepti fuerint, pro non receptis habeantur.* Apertiſſime hic vides, qui eſſent Monachi laici, quæ Præbendæ Monachales, quæ Beneficia Monachis laicis annuerentur. Nomine, non re, illa Beneficia, hi Monachi erant. Ita poterant hæc Beneficia, hæ Præbendæ vendi, vel dari repenſandis agris, qui Cœnobiis donabantur.

Reflectenda jam in Angliam veſtigia, ubi Radulphus idem uxori ſuæ indulſit, dotale ut prædium ſuum Eccleſiæ Bethfordienſi conferret, ea lege, ut in ea Eccleſia tres, quandiu ſuperſtes eſſet, Præbendas haberet, addita poteſtate eas dandi, cui liberet; poſt ejus obitum vero Monachus reciperetur unus, pro ipſa & marito juges preces fuſurus (3). *Hac conventione, ut dum illa vixerit, habeat tres Præbendas in illa Eccleſia, quando illi placuerit, aut aliis tribus, quibus voluerit dare. Poſt obitum autem ejus Monachus unus recipietur in illa Eccleſia pro anima mariti & pro ſua.* Præbendæ iſtæ Beneficiis annumerari non poterant, cum mulieri laicæ permitterentur: Monachus poterat ille quidem Beneficiarius videri; ſed aliis, non ſibi mulier illud addici Beneficium volebat, cui fundos aſſignabat.

X. Non paulo plus habet admirationis teſta-

(1) Monaſt. Angli. To. 1. p. 331. (2) Bibl. Cl. p. 1679. 1680. (3) Monaſt. Ang. T. 1. p. 331.

teſtamentum Willelmi, Domini Montiſpeſſulani, anno 1211. Erant ei liberi complures, quorum alios Clero, alios Cœnobiis teſtamento deſtinavit. Cum duos Canonicos fieri ſanxiſſet, Eccleſias ipſas deſignavit, ipſiſque legavit, non Eccleſiis centum libras, ut nihil præterea expeterent. Non ea ſane dici poterat fundatio vel doratio Canonicatus. Aliis vero juſſis Monaſticam vitam profiteri apud Grandiſylvenſes & Cluniacenſes, centum ſimiliter libras, non ipſis, ſed Cœnobiis. Itaque dici poterat illis erexiſſe & dotaſſe Beneficium Monachale: Sed non injuria conjicitur tam nobilis Domini liberos ſine ullo ejuſmodi dono oblatos, admittendos utique fuiſse, uti & tot alios. Non ergo invidioſa ea eſse potuit pactio, ſed laudanda gratificatio: niſi mavis eam fuiſse definitionem legitimæ portionis, quam merito ſibi potuiſsent aliquando tam nobiles adoleſcentuli vindicare (1). Nemo enim neſcit, tum hereditariæ ſucceſſionis portiones ad Monachos, vel ad Monaſteria perveniſse. Ad hanc circumſcriptionem legitimæ portionis ſpectare non abs re ſuſpicamur, hæc toties iterata ejus teſtamenti verba: *Dimitto centum libras, quibus contentus ſit de omnibus bonis meis.*

Cum in Gallias rurſum pene inopini trajecerimus, addam hoc loco miram conventionem Epiſcopi & Capituli Cadurcenſis cum Guasberio de Caſtronovo anno 1096. factam. In ejus Eccleſiæ res & agros vir hic nobilis multa ſibi arrogabat jura, cunque diu altercatum eſset, periculoſa inciderunt bella, quibus ſævientibus, non potuit illi Eccleſiæ perfugium ullum opportunius occurrere, quam in Gausberti defenſione. Tum vero ei ultro concedi placuit partem non mediocrem prædiorum, quæ ſui ille juris eſse confidebat; ſed illa addita lex eſt, ut cum primus filius ejus annum ætatis ſuæ decimum aſsecutus eſset, eum Cœnobio cederet, Canonicis Regularibus inſcribendum, tumque pro bono pacis reſtitueret, quæ modo ei concedebantur: ea denique reſtitueret, etſi filius ejus ab inſtituto Canonicorum Regularium reſiliret. Non hic pater filio Canonicatum fundat & dotat: ſed Capitulum Canonicorum Regularium expetit, ut eo ad Profeſſionem admiſso, agros controverſos pater vel reſtituat, vel gratificetur (2). Jam ſupra oſtenſum eſt, quam frequenter tunc temporis parentes devoverent filios impuberes vitæ Clericali vel Monaſticæ, & ad obſequium cogerent. At ubi una largiebantur & aliquid prædiorum, eo arcebatur ſimoniæ ſuſpicio, quod citra ullum ejuſmodi donum filii admitterentur.

XI. Quidquid ergo hic congeſtum eſt exemplorum, nihil in his eſt, quod a Decretali Innocentii III. recedat; aut non eadem enim erant negotia, aut diverſa non erat eorum definitio. Ideo & optime Fagnanus definit, (3) ſimoniacum fore, ſi quis dotaret Canonicatum, ſibi ipſi mox conferendum. *Nota ſimoniam eſſe fundare vel dotare Canonicatum, vel aliud Beneficium Eccleſiaſticum, eo pacto, ut Beneficium illud ſibi conferatur.* Rem probat exemplo ejus qui Archipresbyteratum in Eccleſia Cathedrali fundaverat, & ex ipſamet fundationis charta, ea dignitate induendus erat Fundator ipſe. Conſulentibus ſuper ea cauſa reſpondit Fagnanus ipſe, & fundationem, & proviſionem ſimoniæ vitio claudicare: quo factum eſt, ut ab Urbano VIII. nova & Beneficii inſtitutio impetraretur, & proviſio.

CAPUT LXV. *P. 2. l. 3. c. 13.*

Sepulturarum ſimonia proſcripta ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Cur vetuerit Gregorius Papa, ex ſepulturis quidquam exigi? Paganorum & Sichimitarum exempla.

II. Sepeliri in Eccleſia, novum cum id eſſet, & inuſitatum, id vero pretio quandoque comparabatur.

III. Qui cœperint in Eccleſia contumulari Reges, Epiſcopi, Monachi, Moniales?

IV. Nemo olim in urbibus, nedum in Eccleſiis terræ mandabatur. Circa Eccleſias ſepulcra ambiri cœpta, ab iis qui precum participes ſe fieri cuperent. Hinc forſan addita Eccleſiis Capellæ.

V. Origines Cœmeteriorum. Cur proxima ſint Eccleſiis?

VI. VII. Exempla ſanctiſſimorum Epiſcoporum, aliorumque pietate præſtantium virorum, qui in Eccleſiis tumulati fuere; Ambroſii,

(1) Spicil. tom. 9. p. 158 159. (2) Spicil. tom. 8. p. 361. 356.
(3) Fagnan. in l. 5. Decret. par. 1. p. 174.

Digitized by Google

broſii, ſororis, fratris; S. Paulæ, S. Fulgentii.

VIII. Jam inde ab ipſis Eccleſiæ cunabulis ſepoſita erant Chriſtianorum ſepulcra, eorum cura penes Clericos, quandoque & penes Monachos.

IX. Cur exoleverit mos incendendi corpora?

X. Facile ſopirentur Clericorum & Monachorum diſſenſiones de ſepulturis, ſi primævo ex uſu Eccleſiæ, nemo in Eccleſia humaretur.

XI. Hæ porro diſſenſiones Clericorum & Monachorum de ſepulturis jam ævo Gregorii fervere cœperant.

I. MOrem exploſit Gregorius exigendi aliquid ex ſepulturis, impatientiſſime ferens Clericos minus a terrenis cupiditatibus expeditos eſse, quam Sichimitas, qui locum ſepulturæ Abrahamo gratificari voluere. En Gregorii verba Epiſtolæ ad Epiſcopum Meſſinenſem (1): *Cum ſecundum noſtrum inſtitutum noveris, nos illicitam antiquam conſuetudinem a noſtra Eccleſia omnino vetuiſſe, nec cuiquam aſſenſum præbere, ut loca humandi corporis pretio poſſint adipiſci. Nam ſi Gentiles, ut arbitramur, viri Sichimitæ Abrahæ pro Sara mortua, atque in loco proprio humanda ſepulturam gratis obtulerunt, & vix magna ejus importunitate coacti ſunt, ut pretium de loco ſepulturæ perciperent: nos qui Epiſcopi dicimur, de humandis fidelium corporibus penſa quid facere debemus?* Porro Gregorius reſcito, *centum ſolidos* a Januario Calaritano Archiepiſcopo exigi, ad tumulandam filiam matronæ illuſtris, & querelis laceſſitus hujus ipſius matronæ, ad Januarium reſcripſit, nova hac injuria cumulari non debuiſſe damnum doloremque filiæ morte inflictum: ex alterius luctu & calamitate lucrum captandum non eſſe, nec pretio addicendum locum putredinis; ſummoviſſe ſe iſtiuſmodi corruptelam ab Eccleſia Romana, ineunte ſtatim Pontificatu ſuo; eam ſe Prælatis indixiſſe legem, ut ſaltem Sichimitas imitarentur. quos tametſi paganos, puduerat ex cadavere lucri aliquid extundere: liberas & ſpontaneas oblationes admitti poſſe, at nihil exigi, nihil peti fas eſſe: ne eo convitio verberentur Clerici, reliquiarum mortalium tam gratam illis eſſe mortem, quam compendioſam. Gaudio enim eſſe præſumitur, quod lucro eſt (2). *Grave nimis eſt & procul nimis a Sacerdotis officio, pretium de terra conceſſa putredini quærere, & de alieno velle facere luctu compendium. Hoc vitium & nos poſtquam ad Epiſcopatus honorem acceſſimus, de Eccleſia noſtra omnino vetuimus: & pravam denuo conſuetudinem nequaquam uſurpari permiſimus, &c. Si quando aliquem in Eccleſia veſtra ſepeliri conceditis, ſiquidem parentes ipſius, proximi, vel heredes, pro luminaribus ſponte quid offerre voluerint, accipere non vetamus. Peti vero, aut aliquid exigi, omnino prohibemus. Ne quod valde irreligioſum eſt, aut venalis fortaſſe, quod abſit, dicatur Eccleſia, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, ſi ex eorum cadaveribus ſtudeatis quærere quolibet modo compendium.*

II. His profecto Gregorius verbis: *Si quando aliquem in Eccleſia veſtra ſepeliri conceditis:* aperte innuitur origo hujus perverſitatis. Cum necdum uſus invaluiſſet, ut in Eccleſiis ſepeliretur quiſquam: qui ejus privilegii cupidiores fuere, ut participes fierent precum, & hoſtiarum a proximis ibi ſuis offerendarum, oblata ingenti pecunia id emercari cœpere. Gratuita fuit, ut puto, ea primum largitio; quæ mox tamen in tributum & exactionem deſcivit. Noſtram hanc conjecturam iis firmat præſidiis Gregorius idem in Dialogis, ut jam ambigendi locus ſuperſit nullus. Præfatis enim iis, qui mortali hoc ex ſtadio migrant nullo impiati crimine, conducibile eſſe in Eccleſia ſepeliri, quod eorum proximi, ipſo tumulorum conſpectu admoniti & excitati, pro illis flagrantius & frequentius orent (3); *Hoc prodeſt mortuis ſi in Eccleſia ſepeliantur, quod, &c.* mox ex adverſo conteſtatur, ſi qui flagitia hic ſua non expiarint, eos graviori obnoxios fore damnationi, qui ſepulcro etiam ſuo Eccleſiam contaminaverint. Quod approbat ille exemplo Valeriani Patricii, cui conceſſerat, immo pretio addixerat Brixianus Epiſcopus locum ſepulturæ in Eccleſia: *Cui ejuſdem civitatis Epiſcopus accepto pretio, locum in Eccleſia præbuit, in quo ſepeliri debuiſſet.* Crebris autem poſtea cœli oſtentis miniſque perfectum tandem eſt, ut ſceleſtiſſimi hominis cadaver Eccleſia ejiceretur.

III

(1) L. 7. Ep. 4. (3) L. 7. Ep. 56. (3) L. 4. c. 50. 52. 53.

III. Meminit quidem alibi Gregorius (1) Defenſoris Eccleſiæ Mediolanenſis, in Eccleſia tumulati: ſed cum mox affirmet Presbyterum Parochumque ſanctiſſimum non in Eccleſia, ſed *ante Eccleſiam ſepultum* fuiſſe: abunde hinc proditur, ejuſmodi prærogativam non omnibus Clericis, adeoque nec Presbyteris omnibus communicatam fuiſſe. Ideo & Gregorius Turonenſis ait Epiſcopum Arvernum, qui uxoratus fuerat, cum conjuge & filia juxta viam conditum fuiſſe (2). *Ipſe quoque Sacerdos cum conjuge & filia in crypta Cantobennenſi juxta aggerem publicum eſt ſepultus.* Idem ille narrat de beato Servatio Tungrenſi Epiſcopo (3): *Ablutuſque a fidelibus, juxta ipſum aggerem publicum ſepultus eſt.* Affirmat tamen idem Gregorius, (4) Clodovæum Regem, & B. Clotildem ejus conjugem in Baſilica ſanctorum Apoſtolorum conſepultos fuiſſe, ubi tumulata fuerat ſancta Genovefa, & quam ipſimet exſtruxerant. *Nam Baſilicam illam ipſa conſtruxerat, in qua & beatiſſima Genovefa eſt ſepulta.* Alibi rurſus idem ipſe demonſtrat (5) Reges Regumque liberos in Eccleſiis tumulari ſolitos. Quin & ipſe Altare conſecravit Capellæ, ubi recondendum erat corpus B. Radegundis Reginæ. *Altare in Cellula ipſa ſacravi.* Ingentibus decoravit privilegiis Eccleſiam Abbatiæ Sandionyſianæ juxta Lutetiam Clodovæus II. Rex, quod uterque parens Dagobertus Rex & Nantildis Regina ibi ſepulturam nacti eſſent.

Sed nondum eo cum Regibus privilegio fruebatur vulgus fidelium; cum in Baptiſteriis quenquam ſepeliri vetet Synodus Antiſiodorenſis (6). *Non licet in Baptiſterio corpora ſepelire.* Monachi, & Sanctimoniales, uti & Epiſcopi Clericique, primi omnium in ejus honoris ſocietatem cooptati ſunt. Qui vitam beati Cæſarii Arelatenſis Epiſcopi litteris mandavere, exædificatam ab eo narrant (7) *triplicem in una concluſione Baſilicam*: mediam, quam Navim dicimus, ceteris altius aſſurgentem, Deiparæ Virginis nomine dicavit; duas minores, Alas vocamus, beato Joanni, & beato Martino ſacras eſſe voluit; ſub pavimento Eccleſiæ totius arcas lapideas locari juſſit, ad Monialium ſepulturas. *Et ut offerret ſacris virginibus, quas congregaverat, curam neceſſaria ſepulturæ, nobiles arcas corporibus humandis aptiſſimas, de ſaxis ingentibus noviter fecit incidi, quas per omne pavimentum Baſilicæ conſtipatas fierni fecit ordine.* Non multo poſt tempore evecta ad cœleſtem patriam Cæſaria ſoror ejus & Abbatiſſa, in meditullio Eccleſiæ conſepulta eſt, juxta ſolium Epiſcopi, nec longe ab eo, quem ſibi ipſe delegerat ſepulturæ locum (8). *Inibi ad medium throni, juxta eam quam ſibi paraverat, condiderunt ſepulturam.* Et infra: *Sepultus eſt in Baſilica ſanctæ Mariæ ſemper Virginis, quam ipſe condiderat, ubi ſacra Virginum corpora de Monaſterio ſuo conduntur.*

Beatus Perpetuus Turonenſis Epiſcopus Cleri ſui judicio permiſit, quo ipſum loco tumulatum mallent: quanquam nec diſſimulare omnino poſſet animi ſui æſtum, & votum, ut ad pedes beati Martini humo conderetur, cujus ipſe magnificentiſſimum Mauſoleum exſtruxerat (9). *Vobis Presbyteris, Diaconibus, & Clericis Eccleſiæ meæ ſepeliendum cadaver mortis hujus, ubicunque elegeritis, permitto. Tamen ſi indigno mihi feceritis miſericordiam, quam ſupplex poſtulo, optarem ad domni Martini pedes in diem quieſcere judicii, &c.* Ita Perpetuus ipſe in teſtamenti tabulis: voti compotem factum eſſe docet ejus Epitaphium: *Et licet ante pedes Martini contumuletur, in cœlo ſimili gaudet uterque loco.*

IV. Ex Concilio Braccharenſi anno 563. patebunt fontes ipſi hujus conſuetudinis Eccleſiaſticæ in ſepulturis. Cum enim prohibuiſſent ejus Concilii Patres, ne quis omnino in Baſilicis Martyrum ſepeliretur, annuiſſentque id tantum, ut extra, & juxta muros Eccleſiæ tumuli adjungerentur; mox addunt, non potuiſſe beatos Martyres eo fruſtrari honore, quo utuntur Civitates, ne quem ſinant intra murorum ambitum humari (10). *Placuit, ut corpora defunctorum nullo modo in Baſilica Sanctorum ſepeliantur. Sed ſi neceſſe eſt de foris circa murum Baſilicæ, uſque adeo non abhorret. Nam ſi firmiſſimum hoc privilegium uſque nunc retinent civitates, ut nullo modo intra ambitum murorum, cujuslibet defuncti corpus humetur, quanto magis hoc venerabilium Martyrum debet reverentia obtinere?* Quod ad illud primum caput attinet, ſepul-

(1) Dial. l. 3. c. 22. (2) L. 1. c. 44. L. 2. c. 5. (3) L. 2. c. 43. (4) L. 4. c. 1. L. 2. c. 39.
(5) De Glor. Conf. c. 106. Con. Gall. T. 1. p. 496. (6) Can. 14. (7) L. 1. c. 29.
(8) L. 2. c. ult. (9) Spicil. to. 3. p. 105. 109. (10) Can. 18.

pulcra admittendi ad exteriorem ambitum juxta muros Eccleſiæ; id probabiliter creditur cœptum eſſe, antequam intra ipſas Eccleſias quiſquam ſepeliretur. Ita Gregorium ipſum explanavit Joannes Diaconus in ejus vita (1): *De ſepultura juxta Eccleſiam commodum ſperare prohibuit*. Video ejus conjecturam a noſtra ſuperius expoſita nonnihil diſcrepare; ſed rem judicio Lectorum permittere malo, quam contendere. Hic autem ſuſpicari fas eſt, eas Capellas, quibus nunc fere cinguntur majores Eccleſiæ, ex his juxta poſitis tumulis ortas eſſe, quibus muros circumſtrui placuerit, & huic ædificiolo altare inferri; uti ſupra jam attigimus, ad conſecrandam Capellam, in qua condendum erat corpus B. Radegundis, abſente Epiſcopo Diœceſano, a Gregorio Turonenſi conſecratum eſſe altare (2). *Locus in quo ſepeliri debet, non eſt Sacerdotali benedictione ſacratus, &c. Benedic altare illud, &c. Et ſic ab illis injunctus, altare in cellula ipſa ſacravi*. Sed illud potiſſimum ex Concilio Braccharenſi obſervari neceſſe eſt, Legibus Romanis vetitum fuiſſe, ne quiſquam intra urbes terræ mandaretur, cujus moris ac privilegii civitates omnes retinentiſſimæ erant. Itaque prioribus Eccleſiæ ſæculis fideles in cryptis econdebantur, quas appellitabant *Tumbas*, *Catatumbas*, *Catacumbas*, extra urbes, & juxta vias, more forſan Iſraelitarum. In ſpelunca enim Saram Abrahamus tumulavit, contumulatuſque ipſe eſt. Chriſtus ipſe in ſpecu exciſo in ſaxo.

V. Narrat Hieronymus, Romæ cum juvenis verſaretur, Dominicos dies ſolitum ſe conſumere in perluſtrandis cryptis Martyrum, & Apoſtolorum (3): *Solebam diebus Dominicis ſepulcra Apoſtolorum, & Martyrum circumire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defoſſæ, ex utraque parte ingredientium, per parietes habent corpora ſepultorum*. Expinxit & luculente Prudentius concava montium, ubi Cæmeteria erant Chriſtianorum (4): *Attamen exciſi ſubter cava viſcera montis, crebra terebrato fornice lux penetrat*. In hæc Cæmeteria congregabantur fideles, ut rem ibi divinam facerent, nec minis perſecutorum deterriti, nec furore. Ubi pax affulſit Eccleſiæ, Cæmeteria ab Eccleſiis ſejuncta fuere, ſed in dies magis magiſque viciniora evaſere. Id non obſcure declarat Optatus, cum Donatiſtis exprobrat, uſurpatas ab illis in Catholicos Eccleſias, & Cæmeteria aliquando invaderent, prohiberentque fideles ſepeliri (5). *Ad hoc Baſilicas invadere voluiſtis, ut vobis ſolis Cæmeteria vindicetis; non permittentes ſepeliri corpora Catholica*. Ingenue fateor me non ſatis capere, quod alibi ab eodem dicitur de ſepulturis (6).

VI. Sed ſi fidelium vulgus in Cæmeteriis promiſcue ſua ſibi ſepulcra habebat, nemo inficias ierit, quin viri dignitate & nobilitate præſtantes, & in primis Epiſcopi, in ipſis Eccleſiis tumulos ſibi deligerent. Ambroſius ſub Altari ipſo, quod quotidianis frequentabat ſacrificiis, recondi ſe poſt mortem concupierat; dexteram tamen ejus partem ceſſit corporibus ſanctorum Martyrum Gervaſii, & Protaſii, ubi ea reperta fuere: perſuaſus Hoſtiæ immortali membra ſua omnia redintegranda eſſe, ita ſane ut ſub Altari laterent Martyres, Chriſtus ſuper Altare emineret (6). *Succedant victimæ triumphales, in locum ubi Chiſtus hoſtia eſt, ſed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altari, qui illius redempti ſunt paſſione. Hunc ego locum prædeſtinaveram mihi. Dignum eſt enim, ut ibi requieſcat Sacerdos, ubi offerre conſuevit. Sed cedo ſacris victimis dexteram portionem, locus iſte Martyribus debebatur*. Marcellina ſoror Ambroſii juxta ipſum inhumari ſe voluit (8): & fratri ipſe ſuo Satyro ſepulcrum paraverat juxta corpus periuclyti Martyris, cujus vicino odore ipſemet perfunderetur. *Ut ſacri ſanguinis humor finitimas penetrans adluat exuvias*. Auctor eſt Hieronymus, corpus B. Paulæ in media Bethleemitica Eccleſia poſitum fuiſſe. *In media Eccleſia ſpelunca Salvatoris eſt poſita*. Sic ille in Epitaphio Paulæ.

VII. A Ferrando illud obſervatum eſt in vita beati Fulgentii, hunc primum in Eccleſia SS. Apoſtolorum tumulatum fuiſſe, quanquam priſca conſuetudine id hactenus invaluiſſet, ut ne Epiſcopi quidem ibi terræ mandarentur, nedum laici (9). *Sacerdotum manibus ad Eccleſiam civitatis, quæ ſecunda dicitur, ubi etiam reliquias Apoſtolorum conſtituerat, deportatus, ſortitus eſt honorabile monumentum. Primus plane in* eadem

(1) L. 2. c. 20. (2) De Gloria Confeſſ. c. 106. (3) In Ezech. c. 4.
(4) Petri Steph. Hymno 2. 5) L. 6. (6) L. 3. (7) Epiſt. 55.
(8) Baron. ann. 383. (9) Cap. ult.

eadem Baſilica Pontifex poni meruit: ubi nullum mortuum neque Sacerdotem, neque laicum ſepeliri, conſuetudo ſinebat antiqua. Sed magna vis devotionis removerat impedimentum conſuetudinis, &c. Erat illud ergo antiquiſſimis Eccleſiis uſitatum, ut nullis prorſus ſepulcris occuparentur, ac ne Epiſcoporum quidem. Hæc Fulgentii Eccleſia diutius id & conſtantius retinuit, & tamen ipſa quoque tandem ceſſit invaleſcenti novitati. Ab Epiſcopis cœptum, tum ad Clericos, denique ad laicos ventum eſt.

VIII. Religio certe fidelibus fuit jam inde ab initio, ut ne tumuli ſui Paganorum ſepulcrorum vicinitate & contagione inquinarentur. Vituperavit Cyprianus Martialem Epiſcopum Hiſpaniæ, tum ob alia complura, tum quod filios ſuos indiſcriminatim inter Gentilium ſepulcra humari feciſſet (1). *Et filios exterarum gentium more apud profana ſepulcra depoſitos, & alienigenis conſepultos.* Cum vero ſepulturis moderati ſint ſemper Clerici, perſpicuum hinc fit, etiam tum, cum in Eccleſiis ſepeliretur nemo, Eccleſiaſticas tamen fuiſſe ſepulturas. Agens Hieronymus de muliere, quæ publici Judicis gladio interfecta fuerat, Clericos mox advolaſſe ait, ut eam terræ pro officio ſuo mandarent. *Clerici quibus id officii erat, cruentum linteo cadaver obvolvunt, & foſſam humum lapidibus conſtruentes, ex more tumulum parant.* Ita ille in Epiſtola *de muliere ſepties icta*. Operam quoque ſuam quandoque Monachi ſepeliendis mortuis commodabant: unde reprehenſus eſt a beato Gregorio Papa Epiſcopus Urbevetanus, quod in Monaſterio prohiberet, & celebrari ſacra Myſteria, & mortuos ſepeliri (2). *Sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari Miſſas, nulla ulterius habita contradictione permittas.* Sed eo tamen longe frequentius munere Clerici fungebantur; atque ita ſanctæ ſemper & Eccleſiaſticæ erant ſepulturæ: nec ea humanitatis, ſed religionis obſequia reputabantur. Unde Tertullianus in Libro de Anima: *Cum in pace dormiſſet, & morante adhuc ſepultura, interim oratione Presbyteri componeretur, &c.* Agit ibidem ille de ſepulcretis fidelium propriis, & de eo qui paululum receſſit, ut juxta ſepeliendo fratri locum daret. *Eſt & alia relatio apud noſtros, in Cœmeterio corpus corpori juxta collocando ſpatium receſſu communicaſſe.*

IX. Illud quoque per Chriſtianos invectum eſt Orbi, ut ne amplius defunctorum corpora igni abſumerentur. Hoc probro nobis vertebant Gentiles: *Execrantur rogos, & damnant ignium ſepulturam.* At ſcitiſſime reponebat Minutius Felix, hunc Chriſtianæ gentis morem non ex inſulſa illa manare formidine, ne corpora pereant, quæ utique vel ardendo vel putreſcendo æque pereunt: ſed ex veneratione & obſervantia conſuetudinis longe antiquioris & religioſioris, inhumandi, quam comburendi. *Non ut creditis ullum damnum ſepulturæ timemus, ſed & veterem & meliorem conſuetudinem humandi frequentamus.* Alias etiam rationes a pietate ductas allegavit Tertullianus libro de Anima, & libro de Reſurrectione carnis.

X. Tantum diſſenſionum poſterioribus ſæculis exardeſcet de jure ſepulturarum Clericos inter & Regulares, ut earum originem inquirere hoc loco operæ pretium viſum ſit, ut inde lux aliqua in poſteras ætates effundatur. Non tantopere efferbuiſſent contentiones, ſi in honore & pretio ſemper fuiſſent illæ Regulæ duæ, quæ in primigeniæ Eccleſiæ florentiſſima juventa viguerunt, ut in Eccleſiis tumularetur nemo, utque ex loco putredinis ſive ſepulturæ nihil lucri exigeretur. Ubi primum cœpit vulgus hominum in Eccleſiis ſepeliri, emerſere ſordidiſſimæ avaritiæ inquinamenta. Id vero in Eccleſia Latina defluente quarto ſæculo contigit, ut patet ex Auguſtini libro *de Cura pro Mortuis*, ad beatum Paulinum Nolanum Epiſcopum ſcripto, ex occaſione piæ & illuſtris Matronæ, quæ Cynegium filium condi voluerat in Baſilica B. Felicis Martyris (3). *Et in Felicis Confeſſoris Baſilica poneretur.* Conducere id profitetur Auguſtinus iis qui piam & religioſam duxerint vitam; quod his monumentis moneantur fideles, qui oraturi confluunt, precibus ut hos ſuis Deo commendent. Inde eſt enim, eodem teſte Auguſtino, (4) quod dicantur *Memoriæ & Monumenta, &c. Eo quod moneant mentem, &c.*

XI. Non immerito vero has de ſepulturis antiquiſſimas duximus inter Clericos & Monachos concertationes, cum Gregorius ipſe Papa Epiſcopum Urbevetanum per Epiſtolas juſſerit, ne in Abbatia ſancti Gregorii amplius prohiberet, & ſepeliri mortuos,

(1) Epiſt. 68. (2) L. 1. Ep. 12. (3) Cap. 2. (4) Cap. 4.

Digitized by Google

tuos, & ſacra Myſteria celebrari. *Hortamur ſepeliri ibidem mortuos, vel celebrari Miſſas, nulla ulterius habita contradictione permittas.*

CAPUT LXVI. *P.2.l.3.c.14.*

De ſimonia ſepulturarum in Oriente ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Cur olim ſepulcra extra urbes & ſecundum vias eſſent?

II. Ex quo Vita ſempiterna Chriſtus morti vim infudit vivificam, ſepulcris Martyrum condecoratæ ſunt urbes, delectati ſunt mortales.

III. Non alibi quam in veſtibulo templi Apoſtolorum ſepultus eſt Conſtantinus, honorificum ſibi ratus, ſi vel janitor eorum haberetur.

IV. In ea poſtea Eccleſia contumulati fuere tum Imperatores, tum Epiſcopi, ob inexplicabile quoddam Sacerdotii & Imperii vinculum.

V. Unde ortus mos excitandi tumulos in Eccleſiis, vel Capellas circa tumulos Sanctorum.

VI. Alia exempla. Ceteri fideles idem ambiere. Origo portionum circa Eccleſias ad mortuos ſepeliendos.

VII. Leo Sapiens revocat antiquas prohibitiones.

VIII. IX. Conſtantinus, Anaſtaſius, & Juſtinus plurima donant, vel donata confirmant, ut gratuita ſint ſepultura.

X. Varia Juſtiniani ſtatuta de Exequiis. Cura earum penes Monachos, Canonicos, Clericos, Qui Clericos majori numero adeſſe, vel veſtes ſacras magnificentiores expetebant, ii pecunia aliqua hanc redimebant prærogativam.

I. VEtuerat lex Tabularum duodecim quenquam in urbe mortuum uri, vel humari: *Hominem mortuum in urbe ne ſepelito, neve urito*. Ea erat priſcæ conſuetudinis confirmatio. In Scripturis ſacris utriuſque Teſtamenti idem elucet mos antiquiſſimus, non igni, ſed terræ mandandi mortuos. Quod de urbe Roma ſanxerat lex duodecim Tabularum, id Ulpianus ait ab Imperatore ad omnes Imperii urbes propagatum fuiſſe. Id Antonino Pio tribuit Lampridius. *Intra urbes ſepeliri mortuos vetuit.* Sepulcra tradit Varro plerumque juxta vias publicas locata fuiſſe, ad mortales mortalitatis ſuæ admonendos (1). *Sepulcra ideo ſecundum viam ſunt, quo prætereuntes admoneant, & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales.* Idem allegatum eſt & a Theodoſio Imperatore, cum in Novam Romam Veteris privilegia transtulit, juſſitque efferri Conſtantinopoli tum urnas, ubi cineres, tum ſarcophagos, ubi corpora claudebantur eorum qui in rogis arſiſſent (2). *Omnia quæ ſupra terram urnis ſunt clauſa, vel ſarcophagis corpora detinentur, extra urbem delata ponantur, ut & humanitatis inſtar exhibeant, & relinquant incolarum domicilio ſanctitatem.* Poſtrema hæc verba exponit Paulus Juriſconſultus, & ad aliam torquet ejuſdem legis rationem (3): *Corpus in Civitatem inferri non licet, ne funeſtentur ſacra Civitatis.* Ignoſcenda erat ea mentis imbecillitas Gentilibus, ut cadaveribus ſacra inceſtari crederent, cum & lege Moſaica imbuti Iſraelitæ, ne ipſi quidem ab his religioſæ infantiæ crepundiis receſſiſſent, & religioni eſſet Pontificibus, ne quid ejuſmodi contrectarent.

II. Sed poſtquam vitæ fons primigenius Verbum Deus, noſtræ carni mortali illapſus, in morte ipſa fontem vitæ poſuit, tum in ſeipſo, tum in membris ſuis, non reſurrectione tantum ſua, ſed aſpirata nobis reſurgendi ſpe: exinde tumuli eorum, qui pro ipſo mortem oppetierant, domicilia quædam vitæ viſa ſunt eſſe, & adyta ſanctitatis. Ideo tumuli in Eccleſiis locati, vel circa tumulos circumſtructæ Baſilicæ: ut ea jam ſint pulcherrima civitatum ornamenta, & victricis trophæa religionis. In eadem id adnotat lege Theodoſius, ubi occurrere illis ſtudet, qui pio prætextu legem ejus eludebant, & condi ſe curabant iis in Eccleſiis, ubi Apoſtolorum & Martyrum corpora conquieſcebant. *Ac ne alicujus fallax & arguta ſolertia ab hujus ſe præcepti intentione ſubducat, neque Apoſtolorum vel Martyrum ſedem, humandis corporibus æſtimet eſſe conceſſam, ab his quoque, ita ut a reliquo civitatis, noverint ſe atque intelligant eſſe ſubmotos.* Tum certe Chriſtiana conſuetudo obtinuit, & pervicit, ut ne amplius corpora exurerentur. Unde Macrobius, qui non totis quinquaginta annis poſt

(1) L. 5. de lingua latina. (2) Cod. Theod. L. 9. T. 17. L. 6. (3) In Sentent.

poſt eam promulgatam legem agebat, uſum illum funditus concidiſſe ſuo ævo teſtatur (1). *Licet urendi corpora defunctorum uſus noſtro tempore nullus ſit.*

III. In ipſamet Apoſtolorum Eccleſia tumulum Conſtantini Magni Conſtantinopoli quidam collocarunt, in eum errorem abducti his Euſebii verbis: (2) *Ædem illam conſtruxit, &c. Quippe ipſe ſibi hunc locum poſt mortem deſignaverat, ut corpus ſuum communem cum Apoſtolis appellationem poſt obitum ſortiretur: quo ſcilicet precationum quæ in honorem Apoſtolorum ibidem celebrandæ erant, etiam mortuus particeps fieret. Cum igitur duodecim illic capſas quaſi ſacras quaſdam columnas in memoriam & honorem Apoſtolici Collegii erexiſſet, ſuam ipſius arcam in medio conſtituit, quæ ſenas utrimque Apoſtolorum capſas diſpoſitas habebat.* Verum aut ea ipſa fuit Conſtantini Magni voluntas, ut in veſtibulo tantum Eccleſiæ locaretur: aut Conſtantius patris voluntatem ita interpretatus eſt, ampliſſimum fore Imperatori, quaſi ad januam aſſidere eorum, quorum veſtigiis, dum ſuperſtes eſſet, Imperatorium diadema, verticemque ſuum demiſerat. Locupletiſſimo teſte utemur Chryſoſtomo, qui rem narravit, ob oculos quotidie ſuos obverſantem (3). *Nam & hic quoque Conſtantinum Magnum filium ejus ita demum ingenti honore ſe affecturum exiſtimavit, ſi eum in piſcatoris veſtibulo conderet. Quodque Imperatoribus ſunt in Aulis janitores, hoc in ſepulcro piſcatoribus ſunt Imperatores. Atque illi quidem velut Domini, interiores loci partes obtinent; hi autem velut accolæ & vicini, præclare ſecum agi putarunt, ſi veſtibuli janua ipſis aſſignetur.* His innuere videtur Chryſoſtomus Conſtantium ſuo uſum conſilio, patris voluntatem eo deflexiſſe, voto magis ejus quam verbis obſequentem.

IV. In Eccleſia, hoc eſt, in veſtibulo Eccleſiæ Apoſtolorum refert etiam Socrates inhumatum eſſe a Conſtantio Conſtantinum, ejus conditorem, auctoremque, ut Imperatores & Epiſcopi propius admoverentur ad eum cœleſtium gratiarum fontem (4). *Depoſitus eſt in Eccleſia Apoſtolorum, quam ipſe eo conſilio ædificaverat, ut Imperatores ac Pontifices ab Apoſtolorum Reliquiis haud procul abeſſent.* Idem commemorat & Sozomenus (5), qui exinde inoleviſſe ait, ut eadem in Eccleſia Imperatores & Pontifices ſepelirentur Conſtantinopoli, quod eædem ſint Pontificum atque Imperatorum prærogativæ, præcellantque etiam Pontifices in locis ſacris. *Ab eo tanquam rei ejus auctore conſuetudine ducta, Imperatores Conſtantinopoli obeuntes ſepeliuntur, atque Epiſcopi etiam; quippe cum Sacerdotalis Imperii dignitati par ſit, immo vero in locis ſacris primas partes obtineat.* Ex his Sozomeni verbis non ſatis liquet, an agat ille de communi Imperatorum & Epiſcoporum privilegio, ut Conſtantinopoli, an ut in ea Conſtantinopolitana Apoſtolorum Eccleſia tumularentur. Verum non magni noſtra refert, ut is eximatur ſcrupulus. Ea enim utrorumque vere prærogativa erat, ut Conſtantinopoli ſepelirentur, ubi nefas erat quenquam alium humari, & eo traducta conſuetudine Antiquæ Romæ, & ex lege Theodoſii Magni. Refert & Evagrius a Juſtiniano inſtauratam vel reſtitutam Eccleſiam Apoſtolorum, in qua moris erat Imperatores & Antiſtites humari (6): *In qua Imperatores & Sacerdotes ſepeliri ſolent.*

V. Conſtat hinc ergo ab Imperatoribus & Epiſcopis orta eſſe exempla, fidelium in Eccleſiis ipſis tumulandorum. His addendi viri quidam ſpectatiſſimæ ſanctitatis, quorum tumuli circumdati fuere Capellis, vel Baſilicis, in quas & alia poſtea Martyrum illata ſunt pignora, conſecrata ſunt & Altaria. In hiſtoria Theodoreti Religioſa pulcherrimum iſtud ejus rei monumentum extſtit (7). Ubi nimirum de ſanctiſſimo Monacho Jacobo ſermonem inſtituit, cui inhumando & exædificata fuerat ingens Eccleſia in vico proximo, & ipſemet tumulum inſtruxerat in Eccleſia Apoſtolorum: ſed cum Jacobus ipſe ei ſignificaſſet, percupere ſe in eo ipſo ſepeliri monte, quo tot præliorum ſpiritalium theatro uſus erat: tum vero lapideum ejus tumulum curaſſe ſe ait Theodoretus eo transferri; ubi cum lapis ipſe imbrium & procellarum vi computreſceret, ædiculam ei ſe circumdediſſe. Impatienter tuliſſe Jacobum tantum ſibi tribui; itaque illud Martyrum templum eſſe voluiſſe, eoque conſilio illuc coacervaſſe reliquias Martyrum eorum, quibuſcum averet & hic quieſcere, & beatæ ad ſempiternam vitam reſurrectionis conſortem ſe fieri. *Arcam ſurſum transferendam curavi, & quia lapi-*

(1) L. 7. c. 7. (2) De vita Conſtant. L. 4. c. 60 70. (3) In Epiſt. 2. ad Corinth. hom. 26.
(4) L. 1. c. ult. (5) L. 2. c. ult. (6) L. 4. c. 30. (7) Cap. 21.

lapidem a pruina labefactari animadverti, parva ædicula circumdari arcam juſſi. At ille, Non patiar, inquit, ut Jacobi ſepulcrum hoc appelletur; ſed triumphantium Martyrum templum hoc fieri volo, & me velut inquilinum quempiam illorum cohabitatione dignatum, alia in arca poni. Neque hæc dixit modo, ſed reipſa præſtitit. Collectis enim undique multis Prophetis multiſque Apoſtolis & Martyribus, omnes una in arca repoſuit, cum Sanctorum populo habitare cupiens, & cum eis reſurgere, divinoque conſpectu potiri. Ea fuit, ut videtur, progreſſio ejus uſus, vel condendarum circa tumulos ædicularum ſeu Capellarum, vel ſepulcrorum in ipſis Eccleſiis deligendorum.

VI. Fratrem ſuum Cæſarium in Eccleſia Martyrum perhibet Nazianzenus ſepultum fuiſſe (1): *Ad Martyrum ſacraria cum pompa ductus.* Beata Macrina in Eccleſia Martyrum ſepulta eſt, in eodem ipſo matris ſuæ tumulo, ut auctor eſt frater ejus Gregorius Nyſſenus, ejus vitæ ſcriptor, quique funus ipſe ejus proſecutus eſt. Contineo calamum, pluribus hic exemplis id genus accumulandis ſanctitate commendatorum virorum, Epiſcoporum, Imperatorum, in Eccleſiis ſepulcra honorificentiora conſecutorum, ex quo & arſit privatorum cupiditas. Unum adjiciam, quod litteris mandavit Nicephorus de Theodoſio Juniore, qui inſepultus eſt tumulo Arcadii parentis, & avi ſui Theodoſii Magni, in una ex Porticibus Templi Apoſtolorum. Porticus hæ, uti & Capellæ ab exordio extra Eccleſias extruebantur, quibus tandem accrevere, & interiores tandem factæ ſunt (2). *Theodoſius in paterno monumento repoſitus eſt, in dextera ſublimi ſanctorum Apoſtolorum porticu, in qua porticu, eodemque lapide pater quoque Arcadius & mater Eudoxia, necnon avus Theodoſius ſiti ſunt. In ſiniſtra autem qua ex adverſo porticu ſacri ejus templi, Jovinianus jacet.* Non injuria videri poſſit, has urnas, ſive hos tumulos in ſuperioribus Templorum porticibus collocatos fuiſſe. Κατὰ τὸ δεξιὸν ὑπερῷον, ὦ ὑπερῷω. Nec aliter capiendus Ammianus Marcellinus, ubi corpus Valentiniani Senioris Conſtantinopolim tradit comportatum fuiſſe, *ut inter Divorum reliquias humaretur.* Modeſtius Theophanes inſinuat Honorii corpus depoſitum fuiſſe in Mauſoleo, juxta Eccleſiam Apoſtolorum. *Corpus ejus juxta B. Petri Martyrium in Mauſoleo ſepultum.* Etenim Martyrii nomine non tam tumulus quam Eccleſia deſignatur, Martyris tumulo inſignita.

VII. Cum his exemplis autem excita gliſceret privatorum in dies licentia, hanc frænare ſtuduit Theodoſius Magnus iſtiuſmodi lege, Codici ejus intexta (3): *Nemo Apoſtolorum vel Martyrum ſedem humandis corporibus exiſtimet eſſe conceſſam.* Verum extra legum cancellos erupit aliquando tandem ſive pietatis ſive ambitionis æſtus. Unde & Leo Sapiens indulſit, ut ſepeliri fas eſſet in urbibus, hoc eſt, in Eccleſiis. Ita enim promptum eſt de ejus mente conjectari.

VIII. Non ergo ad ſingulares has & ex privilegio indultas, ſed ad vulgares ſpectabat lex illa Anaſtaſii Imperatoris, Juſtiniani Codici illigata, qua majori Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ addicebat ſeptuaginta pondo auri proventum annuum, ut gratuitæ ibi eſſent omnes ſepulturæ, quinquaginta auri pondo perſoluturis, qui quidvis exegiſſent (4). *Conſtitutia adſignat magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſeptuaginta librarum auri reditum, eam ob cauſam, ut ſcilicet exequiæ ſine ſumptu & gratis fiant in urbe Conſtantinopolitana, & uſque ad novos muros & blachernas. Nam Sycæ, ſeu Sycorum tranſitus, pars ſunt civitatis. Statuit contra delinquentes pœnam quinquaginta auri librarum.*

IX. Sed & ab ipſo Juſtiniano innovatæ ſunt leges Conſtantini Magni & Anaſtaſii de gratuitis ſepulturis. Illud enim primum conteſtatus, ultra vitam ipſam hominum patere ſuam in eos caritatem, nec paſſurum ſe ut eorum exequiæ proximis graves ſint (5): *Quoniam potentiæ noſtræ ſubditi noſtri, ſive vivant, ſive moriantur, curæ ſunt, ne vel graves ipſis ſepultura, vel defuncti cognatis damnoſæ exiſtant:* immunitates mox confirmat a Conſtantino & Anaſtaſio Imperatoribus conceſſas officinis undecies centenis, majori Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ adſignatis, ut funerum quorumcunque impenſas ipſa præſtaret, revocatis ceterarum immunitatibus officinarum, ne his Eccleſiaſticis officerent. *Sacroſanctam majorem Eccleſiam centum & mille officinas*

(1) Orat. 10. (2) L. 14. c. 58. (3) Cod. Theod. L. 9. Tit. 27. c. 6. Cod. Juſt. L. 1. Tit. 2. l. 2. Conſt. 53. (4) Cod. l. 1. T. 2. L. 18. (5) Novel. 43.

Digitized by Google

nas in fructu habere ab omni vectigali liberas, eo quod ad peragendas in commune omnium hominum exequias proficiant.

X. Sed in alia Conſtitutione ſua idem Juſtinianus (1), enucleatius hæc eadem proſecutus eſt, ubi a Conſtantino conceſſas Eccleſiæ ait nongentas & quinquaginta officinas, prorſus immunes; centum quinquaginta ab Anaſtaſio additas, & centum aliarum reditus, ut gratis fierent ſepulturæ; & nihilo tamen minus graviſſimis ſe interpellatum querelis, quod inhumanius exigeretur ab ipſis pauperibus: *Non ſine mercede fieri defunctorum exequias, ſed exigi amare, &c. Etiam invitos exigunt lugentes, & cogunt dare non habentes.* Cui malo ut medicina fiat, juberi a ſe, ut Oeconomi majoris Eccleſiæ curam agant agrorum ſepulcris dedicatorum, *Habentes prædiorum adminiſtrationem, quæ ſepulcris deputata ſunt:* & trecentarum officinarum Defenſores reliquarum adminiſtrationem gerant, ut pecuniam definitam repræſentent *Decanis, aſcetriis, Canonicis fœminis, Acolythis, laborantibus circa funerum exequias.* Niſi Miniſtris funerum ſuppeditent Oeconomi pecunias has, agros fundoſque ad id deſtinatos auferet Patriarcha, ut nihil vi a quoquam exigatur: *Nullum quidquam ab invito percipere.* Numerum tamen definit Imperator eorum, qui exequiis miniſtrabunt, intereruntque gratis; ut qui plures volent, ſolvant de cenſu ſuo, quantum Eccleſia ſolveret. Qui loculos & lectos opulentiores volent, quam qui vulgo commodantur, lectos potiſſimum illos duos, qui in Eccleſiis Studitarum, & ſancti Stephani cuſtodiuntur, vel auratam etiam Lecticam majoris Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ſumptus etiam facient majoris numeri Miniſtrorum, qui ad id deſiderantur. Ita certe ut his ſumptibus modus ſit, iis accommodatus, quos ipſa facit Eccleſia in gratuitis exequiis.

CAPUT LXVII. *P. 3. l. 3. c. 14.*

De Sepulturarum ſimonia ab octingenteſimo anno ad milleſimum.

I. Univerſim prohibetur quenquam in Eccleſiis humari. Exceptiones.

II. Præcipitur ut priſca jam in Eccleſiis ſepulcra, altius in terram deprimantur.

III. Canones & Leges conſentiunt, ut ne qui in Eccleſiis tumulentur.

IV. Ea cupiditate conſequendi in Eccleſia ſepulcri, factum eſt, ut jam gratuitæ non eſſent ſepulturæ.

V. Ne Nobilibus quidem & Proceribus id tum fas erat, ut hæreditarios haberent tumulos.

VI. Voluntaria dona non abnuebantur. Non pauca exordio ſui libera, neceſſitatis paulatim nexu ſtringuntur.

VII. Medium quoddam fuit temperamentum, in veſtibulo, & porticibus Eccleſiæ ſepeliri.

VIII. Quæ ſupra dicta ſunt, ex Hincmaro confirmantur.

IX. Concilium Triburienſe Nobilibus ſuaſit, ut juxta Eccleſiam Cathedralem ſepulcra ſibi pararent, vel in Cœnobiis, aut in Parochiis ſuis.

X. Nullæ tum de ſepulturis lites.

XI. Privatorum ambitio emptionibus locum dedit, & ebullientibus inde litibus.

XII. XIII. Conſuetudines Italiæ & Angliæ.

XIV. Quid Paradiſus, vel Parviſium Eccleſiæ.

XV. An in Oriente mos vigeret, in Eccleſiis ſepeliri?

XVI. An gratuitæ ibi eſſent ſepulturæ?

I. REfert & ſugillat Theodulphus invaleſcentem tunc in Galliis conſuetudinem, adeoque & jam confirmatam, ut paſſim in Eccleſiis ſepelirentur, quo Eccleſiæ jam in Cœmeteria degenerabant. Vetat autem nequis poſthac ibi tumuletur, niſi ſi cui ex Presbyteris, vel laicis, eminentior ſanctimonia hanc merito pepererit prærogativam (2). *Antiquus in his regionibus in Eccleſia ſepeliendorum mortuorum uſus fuit, & plerumque loca divino cultui mancipata, & ad offerendas Deo hoſtias præparata, Cœmeteria, ſive polyandrea facta ſunt. Unde volumus ut ab hac re deinceps abſtineatur, & nemo in Eccleſia ſepeliatur, niſi forte talis ſit perſona Sacerdotis, aut cujuslibet juſti hominis, quæ per vitæ meritum, talem vivendo ſuo corpori defuncto locum acquiſivit.* His verbis, ſi ſerio ponderentur, nihil amplius Presbyteris ſupra laicos tribuitur: nec vel illi vel hi per-

(1) Novel. 59. (2) Ann. 797. Can. 9.

hi permittuntur in Eccleſia tumulos nanciſci, niſi ſingularis meritorum prærogativa hanc illis conciliaverit præcellentiam poſt mortem.

II. Quoad ſepulcra vero, quæ jam in Eccleſiis excitata erant, unum jubet Theodulphus, ut complanentur, & ſolo æquentur, quæ eminent omnia: ſi id vero arduum eſſe videatur, Eccleſiam illam aſportato Altari in Cœmeterium redigendam. *Corpora vero quæ antiquitus in Eccleſiis ſepulta ſunt, nequaquam projiciantur, ſed tumuli qui apparent, profundius in terram mittantur, & pavimento deſuper facto, nullo tumulorum veſtigio apparente, Eccleſiæ reverentia conſervetur. Ubi vero eſt tanta multitudo cadaverum, ut hoc facere difficile ſit, locus ille pro Cœmeterio habeatur, ablato inde altari, & in eo loco conſtructo, ubi religioſe & pure Deo ſacrificium offerri valeat.*

Hinc liquet antiquam illam fuiſſe non conſuetudinem, ſed corruptelam, mortuos in Eccleſiis terræ mandandi; in eo a prioribus ſæculis deſcitum eſſe: in id laboratum eſſe, ut oblitteraretur, quod præter Canones novatum erat; perſuaſiſſimum adhuc pene fuiſſe Eccleſias dehoneſtari, inquinari Altaria, ſi ibi contumulentur alii quam Martyres, vel longo pœnitentiæ curriculo incruentam Martyrii palmam adepti; denique ſi immergerentur altius in terram tumuli Eccleſiarum, non eo tantum id pertinuiſſe, ut deprimeretur & contereretur mortalium immortalis quædam & inſana ambitio; ſed ut decentius puriuſque in templis immolari & offerri Deo poſſet immortalia & immaculati Agni hoſtia. *Ubi religioſe & pure Deo ſacrificium offerri valeat.*

III. Anno 813. novas tentavit machinas Concilium Arelatenſe VI. antiqua ut conſuetudo in uſum revocaretur (1). *Ut de ſepeliendis in Baſilicis mortuis illa conſtitutio ſervetur, quæ ab antiquis Patribus conſtituta eſt.* Remiſſit pluſculum quid ejuſdem anni Concilium Moguntinum, (2) non ejectis Eccleſia ſepulturis Epiſcoporum, Abbatum, necnon & virtute clarorum Presbyterorum, & Laicorum, ut paulo ante de Theodulpho diximus. *Nullus mortuus infra Eccleſiam ſepeliatur, niſi Epiſcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, vel fideles laici.* Capitulare Caroli Magni eodem anno publicatum laicos prorſus omnes ſummovet: *Ut mortui non ſepeliantur in Eccleſia, niſi Epiſcopi & Abbates, vel fideles & boni Presbyteri.* Et in libris ipſis Capitularium (3): *Ut nullus deinceps in Eccleſia mortuum ſepeliat.* Alibi tamen conceditur, ut in Eccleſiis ſacra fiant, quanquam fidelium corpora in eis ſepulta fuerint; infidelium enim inde eſſent exportanda. Conſecratio autem ipſa Eccleſiarum hinc conjicitur fieri non potuiſſe, ſi qua in eis jam terræ mandata fuiſſent corpora: quod docent & ſexcentæ Gregorii Magni Epiſtolæ.

IV. Ex his jam dilucidius fiet, quæ fuerit ſimoniæ in ſepulturis origo. Cum enim vigore Canonum vetarentur in Eccleſiis terræ mandari, vel utcunque condi, niſi Martyrum cineres, Sanctorum pignora, inde & Epiſcopi, atque Abbates, necnon & ſiqui ex Presbyteris & laicis ſingulari innocentia morum claruiſſent; ceterorum fidelium exarſit æmulatio, ut vel pretio ſaltem virtutum præmia aſſequerentur. In Formulis Epiſcopalium Ordinationum, ab ordinandis a ſe Epiſcopis id exprimit Hincmarus, ut polliceantur, nihil unquam ex ſepulturis ſe exacturos juxta Decreta Gregorii Magni, ut ne luctus fidelium & cadaverum ipſa putredo pretio comparetur. *Pretium de terra conceſſa putredini quenquam non permittat in Parochia ſua quærere, & de alieno velle facere luctu compendium.* Quid enim tam probroſum, quam venalem proſtare Eccleſiam, & de ovium interitu ſuarum quæſtum facere Paſtores (4)? *Ne aut venalis, quod abſit, dicatur Eccleſia, aut de humanis Sacerdotalis religio videatur mortibus gratulari, ſi ex eorum cadaveribus ſtuduerit quærere quolibet modo compendium.*

V. Ex Concilio Meldenſi mendicata ſunt hæc verba, cui & ipſi illa Gregorius Magnus mutua dederat (5). Ambigere poſſit quis, capiendane ea ſint de ſepultura in Eccleſia. Certiſſime enim nullo limite determinatur hæc prohibitio; univerſim etiam, & verbis, & rationum momentis Gregorius omnes complectitur ſepulturas. Re tamen accuratius penſitata, indubium eſt non agere Meldenſe Concilium niſi de ſepeliendis in Eccleſia corporibus; nec eo privilegio potiri, niſi quos Epiſcopus vel Parochus judicarit hoc vitæ innocentia ſibi jure quodam-

(1) Can. 21. Capit. L. 2. c. 47. (2) Can. 20. (3) L. 1. c. 159. L. 5. c. 48.
(4) Conc. Gall. T. 2. p. 661. (5) Ann. 845. Can. 72. Gregor. L. 8. Ep. 55.

dammodo vindicare ; nulla quantuncunque celebrata Nobilium proſapia ad hoc quaſi hæreditarium jus admiſſa. *Ut nemo quemlibet mortuum in Eccleſia , quaſi hæreditario jure , niſi quem Epiſcopus aut Presbyter pro qualitate converſationis & vitæ dignum duxerit , ſepelire præſumat .*

Non avita ergo Nobilitate, non ſæcularium Dignitatum inſignibus, ſed luminibus virtutum ad hanc prærogativam pertingebant laici, ut in Eccleſiis terræ commendarentur. Sed cum penes Epiſcopos & Parochos is eſſet delectus, non ea fuit ſemper vel integritas eorum , vel conſtantia , quæ nec pecunia labefactari, nec carnalibus affectibus inflecti poſſet.

VI. Adde , cum hoc Canone prohiberetur tantum, *peti , aut exigi aliquid* ; liceret autem accipere proximorum demortui oblationes ſpontaneas , latiſſime tandem effuſam offerendi conſuetudinem, paulatim ex ſpontanea neceſſariam evaſiſſe ; quod ita univerſim comparatum ſit , ut quæ pie & libere diu & ubique fiunt , fiant tandem pene neceſſario , ne refrixiſſe pietas , aut religioſa conſuetudo cujuſquam culpa videatur exoleviſſe. Quocunque loco fierent ſepulturæ, vetuit quidquam exigi Herardus Archiepiſcopus Turonenſis (1).

VII. Patefecit autem aliquando tandem Nannetenſe Concilium, quid temperamenti excogitatum ſit, ut & votis fidelium fieret ſatis, nec tamen in Eccleſiis quiſquam humaretur. Veſtibula ipſa Eccleſiæ , vel Porticus eis adjunctas placuit ſepulturis his promiſcuis addici (2). *Prohibendum ſecundum Majorum inſtituta, ut in Eccleſia nullatenus ſepeliantur , ſed in atrio , aut in porticu, aut extra Eccleſiam . Infra Eccleſiam vero, aut prope altare, ubi corpus Domini & ſanguis conficitur, nullatenus habeat licentiam ſepeliendi.* Ut hunc ſibi potiorem & honorificentiorem locum in veſtibulo vel porticibus Eccleſiæ compararent, Parochis fideles ea ultro largiebantur, quæ exigi nefas fuiſſet, ſi longius tumulandi fuiſſent. *Nihil muneris exigant , niſi forte qui ſepelitur, vivens juſſerit Eccleſiæ , in cujus atrio ſepelitur, de ſuis aliquid tribuere .*

VIII. Uni ſibi ſervatum voluit Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus diſpenſandi in hoc negotio facultatem, non permiſſis Parochis, ut in Eccleſia tumularent ipſi quidem, niſi qui in Concilio deſignati fuiſſent ; Meldenſi nimirum , ſupra allegato (3). *Ut nemo Presbyterorum quenquam in Eccleſia ſepeliat , ſine conſultu Epiſcopi , exceptis hujuſmodi duntaxat perſonis , quas ſigillatim & privatim in Synodo ſignavimus .* Niſi ſi malis hæc ad eos torquere, de quibus cum Parochis in Synodo Diœceſana conventum erat.

Alibi rurſus idem Hincmarus ambitionem neſcio quam hæreditariam damnat Nobilium, qui quaſi avitas quaſdam ſibi vindicabant ſepulturas. Sancit autem ille, ut Parochus ſapientiſſime, ſed & ſumma quadam poteſtate decernat , quo quiſque loco reſurrectionem & beatam immortalitatem opperiri debeat (4) . *Nemo Chriſtianorum præſumat, quaſi hæreditario jure, de ſepultura contendere ; ſed in Sacerdotis providentia ſit, ut Parochiani ſui , ſecundum Chriſtianam devotionem, in locis quibus viderit ſepeliantur.* Ut ne quid denique loci artibus & fraudum præſtigiis relinqueretur , non tantum exigi quidquam vetuit , ſed & ſpontanea dona admitti, niſi poſt abſolutas exequias (5). *Si aliquid quiſquam gratis offerre voluerit , poſt ſepultum corpus hoc ſuſcipi non vetamus .*

IX. In Concilio Triburienſi editus eſt primo Canon (6), quo ſpectabiles tantum viri contineri videntur. Suadetur enim, ut juxta Cathedralem Eccleſiam ſepeliri ſe curent. *Sepulturam morientium apud Eccleſiam, ubi ſedes eſt Epiſcopi , celebrari .* Si deterreat locorum diſtantia , ſuadetur , ut eligant Collegium aliquod Canonicorum , vel Monachorum , aut Sanctimonialium , ut eorum precibus conſortes accedant. *Expectet eum terra ſepulturæ ſuæ , quo Canonicorum, aut Monachorum, ſive Sanctimonialium Congregatio ſancta communiter degit , ut eorum orationibus Judici ſuo commendatus occurrat , & remiſſionem delictorum quam meritis non obtinet , illorum interceſſionibus percipiat .* Si ne id quidem poſſint , in Parochia humandi ſunt , cui decimas perſolvebant. *Quod ſi & hoc difficile æſtimetur, ubi decimam perſolvebat vivus , ſepelietur mortuus .*

X. Nihil dum ergo exarſerat contentionis inter Eccleſias ipſas, nihil inter Clericos & Monachos, circa laicorum, maxime vero Nobilium ſepulturas. Epiſcopi ipſi, & Epi-

(1) Cap. 77. (2) Can. 6. (3) T. 1. p. 713. (4) Ibidem. p. 731. (5) Ibidem.
(6) Can. 15.

Epiſcopales Synodi in optatis habebant, ut ſpectatiſſimi quique natalibus, opulentia, vel dignitatibus, ſepulcra ſibi deligerent circa Cathedrales Eccleſias, vel Congregationes Religioſas. Nihil hic æmulationis, nihil contentionis ſervebat, ac ne ſuſpicio quidem, nequid hinc detrimenti Parochis importaretur. Proximo Canone aperitur ejus pacis & concordiæ cardo; gratuitæ erant ſepulturæ, & piaculare habebatur facinus, privatim diſtrahi jus, quo in commune fideles omnes potiuntur, & cœleſtem ipſam gratiam non gratis annui (1). *Abhorrendus & Chriſtianis omnibus devitandus mos iniquus ſubrepſit, ſepulturam mortuis debitam ſub pretio vendere, & gratiam Dei venalem facere.*

XI. Canone rurſus proximo retegi videtur hujus inquinamenti fons in ſepulturis, idem qui prius jam ſæpe indigitatus ambitioſa quædam fidelium pietas, ut in Eccleſia humarentur. Conſecrari videbantur, & albo Cœlitum inſcribi, qui in Eccleſiis tumulabantur, cum ex canonicis inſtitutis id conſequi non poſſent, niſi qui ſummæ pietatis experimentis vitam commendaſſent. Vetantur hic ergo omnino Laici in Eccleſiis condi, nec Theodulphi tamen exceptiones rejiciuntur, cum ejus ſtatutum ſuperius relatum, *mirabilis Doctoris* nomine inferatur (2). *Secundum Statuta ſanctorum Patrum & experimenta miraculorum prohibemus & præcipimus, ut deinceps nullus laicus in Eccleſia ſepeliatur. Quidam mirabilis Doctor noſtræ definitioni conſentiens, inquit Nemo, &c.* His attexitur Decretum Theodulphi, & mox hiſtoria ex Gregorii Magni Dialogis decerpta de Eccleſiæ Mediolanenſis Defenſore, quem in Eccleſia tumulatum, noctu dæmones inde abſtraxere. Ex quo infert Gregorius novo damnationis cumulo gravati viros nefarios, ſi ſe in Eccleſiis humari curent. *Ex qua re colligendum eſt, quia ſi quos peccata gravia deprimunt, ſi in ſacro loco ſepeliri ſe faciunt, reſtat, ut etiam de ſua præſumptione judicentur; quatenus eos ſacra loca non liberent, ſed etiam culpa temeritatis accuſet.* Addit Concilium merito conſternari nos hoc exemplo debere, ut ne quaſi in ejuſmodi calamitates nos præcipites demus.

XII. Ex hoc autem loco colligi videtur, liberum Laicis in Italia fuiſſe, ut ſepulturam ſibi in Eccleſia deligerent; cum in Gallia non alii in ea ſepelirentur, quam quorum Epiſcopus mores, vel Parochus ad examen vocaſſet. Itaque in Italia Laici ſuo judicio ſinguli permittebantur, ut ipſimet dignoſcerent, an tumulo ſibi in Eccleſia deſignato, novas ſibi damnationis pœnas accumularent: in Gallia eas judicandi partes Epiſcopi & Presbyteri ſuſtinebant. Percontantibus Bulgaris, an fas ſit Chriſtianos in Eccleſia ſepeliri: reſponſum eſt a Nicolao I. Papa, convenienter doctrinæ Gregorii Magni, & modo relatæ conſuetudini Italiæ, Fidelibus & piis conducibile eſſe eo quieſcere loco, ubi participatione aliqua precum, quæ ibi fiunt, recreentur; at impios vel hinc extimeſcere debere graviorem damnationis pœnam. En ipſa ejus verba: *Si eſt Chriſtianus intra Eccleſiam ſepeliendus, inquiritis? Hanc ſanctus Papa Gregorius quæſtionem abſolvit, dicens, Cum gravia peccata non deprimunt, hoc prodeſt mortuis, ſi in Eccleſia ſepeliantur; quod eorum proximi quoties ad eadem ſacra loca conveniunt, ſuorum, quorum ſepulcra aſpiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata gravia deprimunt, non ad abſolutionem potius, quam ad majorem damnationis cumulum, eorum corpora in Eccleſiis ponuntur.* Ubi perſpicis hoc rurſus diſcrimine diſſenſiſſe Italos a Gallis, quod in Italia utiliter ſepeliri in Eccleſia eos omnes confiderent, qui Chriſtianæ pietatis ſectatores fidi fuiſſent, nec ab ea prorſus deſciviſſent: cum in Galliis nefas eſſet quenquam a Parochis & Epiſcopis permitti in Eccleſia humari, niſi ſingulari quadam ſanctitate præcelluiſſet.

XIII. Rem hanc totam non pœnitebit illuſtraſſe ex hiſtoria Bedæ. Narrat enim ille, Auguſtini Anglorum Apoſtoli corpus poſt ejus obitum *juxta Eccleſiam* depoſitum fuiſſe, non in Eccleſia. At cum primum perfecta & abſoluta ea fuit, eo delatum illud fuiſſe, & in porticu poſitum Septentrionali: *In porticu ejus Aquilonari decenter ſepultus eſt*. In eadem porticu reliquis deinceps omnibus Archiepiſcopis Cantuarienſibus tumuli adſignati ſunt, duobus exceptis, qui in Eccleſia tumulati ſunt, quod vacuus jam non ſupereſſet in porticu locus (3). *In qua etiam ſequentium omnium Archiepiſcoporum ſunt corpora tumulata, præter duorum tantummodo, quorum corpora in ipſa Eccleſia poſita ſunt, eo quod prædicta porticus plura*

(1) Ib. can. 16. (2) Can. 17. (3) L. 2. c. 3.

plura capere nequivit. Hinc perſpicis, quæ in porticibus his corpora terræ mandabantur, in Eccleſiis mandari non eſſe viſa, & rurſus ſuo quodam modo in Eccleſiis ſepeliri, quod ab Eccleſia in porticus aditus eſſet. Hic quaſi medius & temperatus interjectus eſt mos ſepeliendi juxta Eccleſiam, ut gradatim in Eccleſia tumulari ipſa aliqui permitterentur.

XIV. Si porticum autem Septentrionalem ſejungat Beda ab aliis, id ex eo ortum ſuſpicamur, quod veſtibulum Eccleſiæ plerumque pluribus conſtaret porticibus. Is erat Romæ *Paradiſus Eccleſiæ*, Gallis *Eccleſiæ parviſium*. Auctor eſt Anaſtaſius Bibliothecarius Domnum Papam curaſſe, ut marmore ſterneretur atrium, ſeu quatuor porticus veſtibuli Eccleſiæ ſancti Petri Romæ (1). *Hic atrium B. Petri ſuperius, quod eſt ante Eccleſiam, in quadriporticum magnis marmoribus ſtravit*. Affirmat Aimoinus hoc atrium Eccleſiæ Paradiſum dictum fuiſſet: *Locum qui Paradiſus dicitur, ante Eccleſiam ſancti Petri*. Roma manaſſe hanc vocem tradit Leo Hoſtienſis (2): *Fecit & atrium ante Eccleſiam, quod nos Romana conſuetudine Paradiſum dicimus*.

Ubi ergo licere cœpit in veſtibulo vel porticibus ſepeliri Eccleſiæ, de his nimirum paradiſis vel parviſiis ſermo erat. Unde & Othonem II. Imperatorem tradit idem Leo Hoſtienſis in atrio ſeu paradiſo Eccleſiæ ſancti Petri ſepultum fuiſſe (3). *Romam rediens defunctus eſt, atque in atrio Eccleſiæ B. Petri Apoſtoli ſepultus, introeuntibus in Eccleſiæ ipſius paradiſum ad lævam*. Et alibi (4). *Roberti Ducis uxor vita excedens, in Eccleſiæ paradiſo, ante Baſilicam B. Petri Apoſtoli tumulari oravit*. Hic enimvero paradiſus quaſi terrenus habebatur, ceu veſtibulum, quo in cœlum trajiceremur.

XV. In Jure Orientali Leunclavii (5) a Cabaſila Dirracheno Archiepiſcopo propoſita quæſtione, an æquo animo ferendum ſit Chriſtianos Græcos in Latinorum, Latinos in Græcorum Eccleſiis ſepeliri, & tum pſalmodiam, tum reliquam pompam utriuſque gentis promiſcuo agmine celebrari; Reſpondet Joannes Citrius Epiſcopus, duplici tantum in capite utramque diſſidere Eccleſiam, quorum alterum ad Spiritum ſanctum pertineat, & majoris omnino momenti ſit: alterum ad Azyma, quæ non adeo magni ponderis controverſia eſt; nil præjudicii & damni emergere poſſe ex hac ſepulturarum, pſalmodiæ & rituum communione promiſcua, cum in his quidem Eccleſiæ prorſus concordent, conſentiantque in eandem fidem. Si hinc autem offendantur Græci, qui ſe ſolos autumant orthodoxos eſſe; rurſus illis recolendum eſſe, ſanctorum Martyrum Reliquias perſæpe abjectas fuiſſe inter jumentorum cadavera, vel in loca quædam inquinatiſſima, nec inde tamen vel tantillum ſordidari potuiſſe; Hæreticorum quorundam, vel gentilium Imperatorum corpora, puta Juliani Apoſtatæ, in Eccleſiis condita fuiſſe: nulla hinc vel cadaveribus ſanctimonia, vel Eccleſiis affricata contage. Denique in Eccleſiis Latinorum, Cruces & Imagines Sanctorum venerationi eſſe, ideoque & ea loca ſancta haberi debere.

Hinc facile concluderetur, frequentiſſimas fuiſſe Orientalium in ipſis Eccleſiis ſepulturas. Et Balſamon tamen in reſponſionibus ad interrogationes Marci Patriarchæ Alexandrini, ſegregat Eccleſias quæ ſolemni conſecratione dedicatæ fuere ab Epiſcopo cum chriſmate & Reliquiis Martyrum; illas, inquam, ſegregat Eccleſias ab Oratoriis, quæ non ita conſecrata fuere. In his Oratoriis ſepulturas fieri approbat, non in Eccleſiis dedicatis, juxta Legem illam in Baſilicis (6). *Nullus in Eccleſia ſepeliatur mortuus*. Et juxta antiquum Decretum: *Non licet quenquam ſepelire in Eccleſia, ubi ſcilicet corpus Martyris depoſitum eſt*. Qua diſtinctione elevatur difficultas, & diluitur ſuſpicio conflictationis inter duas illas reſponſiones. Addi poſſet & viſam eſſe in Eccleſia ſepulturam, quæ fiebat in atrio Eccleſiæ, vel ejus porticibus.

Aliam Leo Sapiens Imperator quæſtionem proponit (7), & diluit, de antiquiſſima Romanorum lege, quæ & intra Urbis pomœria humari quenquam prohibebat. Conſuetudinem novam approbat Leo, quæ eam legem antiquaverat, ejuſque mutationis duplicem depromit rationem. Altera petitur ex inhumanitate arcendi vel ipſa hominum monumenta a conſpectu eorum, quibus fuere cariſſimi: Altera a penuria vulgi, cui gravis eſt ſumptus corporum alio deportandorum.

(1) L. 4. c. 35. (2) Chron. Caſſ. L. 3. c. 26. (3) L. 2. c. 9 (4) L. 4. c. 8.
(5) T. 1. p. 323. 324. (6) Ibid p. 382. Interr. 38. (7) Conſtit. 53.

XVI. An ergo, inquies, ſumptus exequiarum faciebant privati, quantumvis pauperes? Ita quidem inde colligeretur. Sed alibi tamen idem Leo pietatem Conſtantini Magni vehementer commendat, (1) qui officinarum complurium reditus Eccleſiæ contulit in impenſas funerum gratis faciendorum. Additas ait Leo & officinas his poſtea alias, jam centum ſupra mille eas numerari. Sed non ſilet tamen ille jamdiu eſſe quod Eccleſia Conſtantinopolitana proventus illos in alios pios uſus tranſtulit, quod jam minime neceſſe eſſet eas expendi juxta priorem Conſtantini voluntatem; ideoque non gravate a ſe confirmatam lege eſſe contrariam conſuetudinem, in harum officinarum reditibus conſumendis.

Ex his illud efficitur, funerum ſumptus feciſſe quidem pauperes ipſos, & privatos quoſque; ſed tam modicos eos fuiſſe, ut & maxime inopes his pares eſſent. Planum eſt enim, ſi quæ fuiſſent pauperum querelæ de gravibus funerum expenſis: tum vero Leonem hunc Imperatorem ſanciturum fuiſſe, ut illarum reditus officinarum rurſus gratuitis addicerentur exequiis, pro voto & voluntate Conſtantini Magni.

CAPUT LXVIII. *P.4. l.3. c.16.*

De oblationibus pro ſepulturis. De ſimonia in funeribus poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Tria magni momenti capita. Nihil exigi potuiſſe pro ſepulturis, ſpontaneas oblationes recuſatas non eſſe, laudabiles conſuetudines mordicus retineri.

II. Duo priora capita conſtabiliuntur ex Conciliis ſæculi undecimi.

III. De laudabilibus conſuetudinibus.

IV. Qui alibi ſepeliebantur, & ibi aliquid largiebantur, doni ſui jubebantur partem Parochiæ conſerre.

V. Ne qui in Eccleſia tumulentur. Spontaneæ etiam eleemoſynæ portio ad Eccleſiam revocatur.

VI. Contextio Conciliorum ſæculi duodecimi.

VII. Quod jus Decretalium. Tertia aut quarta pars oblationum funeris, & legatorum piorum, Parochiali integre vindicatur Eccleſiæ.

VIII. Contextio & ſeries ſæculorum & Conciliorum ſequentium, uſque ad Tridentinum.

IX. Statuta varia Tridentina, & Conciliorum Mediolanenſium circa ſepulturas.

X. De magnificentia tumulorum ſupra pavimentum aſſurgentium, clementius ab aliis tolerata, expuncta ab aliis ſapientius.

XI. De horum pietate, ut velint: de aliorum verecundia & religione, ut abſtineant ſe, nec auſint in Eccleſia tumulari.

XII. Decreta longe pulcherrima variorum Galliæ Conciliorum de ſepulturis.

I. SEpeliri mortuos, religioſæ pietatis ſemper fuit, eoque Clerici potiſſimum officio tenebantur; ideoque nec ſimoniacæ pactionis quidquam intervenire unquam paſſi ſunt ſancti Patres, quanquam & ſpontaneæ non recuſarentur proximorum vel amicorum oblationes, & hinc laudabiles inoleſcerent conſuetudines, quæ non facile deinceps aboleri finerentur. Tria hæc ſunt, quæ hoc capite illuſtrare adgredimur. 1. A Clericis Parochiſque adminiſtratas eſſe ſepulturas ſine pactione aut exactione quavis. 2. Nec repudiata tamen fuiſſe ſpontaneæ pietatis dona. 3. Edita fuiſſe Decreta & Synodica Statuta, ne laudabiles exoleſcerent conſuetudines.

II. Trium horum duo priora perſpicue exprimit Concilium Ravennas anno 997. ſub Gerberto Archiepiſcopo, qui Pontifex poſt creatus Sedis Apoſtolicæ, Sylveſter II. dictus eſt (2). *Et ſi quis ſacri Ordinis de ſepultura mortuorum aliquid acceperit, niſi forte quæ ſponte ab amicis vel propinquis mortuorum Eccleſiæ fuerint collata, hac maledictione teneantur obnoxii.* Concilium Bituricenſe anno 1031. uno & eodem Canone conſtringit & deteſtatur exactiones quaſcunque pro Baptiſmo, pro pœnitentia, pro ſepulturis (3). *Nullus pretium pro Baptiſmo, neque pro pœnitentia danda, neque pro ſepultura accipiat, niſi quod fideles ſponte dare vel offerre voluerint.* Concilium Lemovicenſe ejuſdem anni, audita narratione Epiſcopi Cadurcenſis, de viro nobili, ante vita quam excommunicatione ſoluti, contumacioribus ab aliis Nobilibus in Cœmeterio humati, inde noctu mira quadam & divi-

(1) Conſtit. 22. (2) Can. 3. (3) Can. 12.

divina vi excuſſi, & longius ejecti, cum terra nuſquam diſciſſa eſſet: eoque & hominum flagitio & cœleſti oſtento quinquies iterato; his inquam auditis Concilium pronuntiavit, arcano quodam nexu hærere ſepulturam cum Euchariſtica communione, & cum communione Eccleſiæ, cujus qui exortes ſunt, ii & a ſepultura arcentur: hiſque Catholicæ diſciplinæ placitis fidem & auctoritatem conciliari novis his & miris eventis. *Arbiter omnium affirmat Eccleſia ſua auctoritatem, quia excommunicati a ſepultura Chriſtianorum juſte ab Epiſcopis ſegregantur*. Vendi igitur ſepulturas perinde fere eſſet, ac vendi communionem & participationem precum Eccleſiæ, qua fideles in Chriſto mortui potiuntur, ut rivulo quodam gratiarum, a ſua cum Chriſto & Eccleſia communione defluente.

III. Eodem pene ipſo tempore Angliæ, Daniæ, & Norvegiæ Rex Canutus leges promulgavit Eccleſiaſticas, quibus Canones & uſus Eccleſiæ ſacros muniret; iis autem ſingulari ſtudio vallavit laudabiles ſepulturarum conſuetudines; ſtatuto, ut cum primum proſcindi terra inciperet, offerretur uſitatum pecuniæ donum, idque ad Parochiam mortui deferretur, etſi procul ab ea eum contigiſſet fato ſuo fungi (1). *Porro autem æquum eſt, ut effoſſa tumulo ipſa protinus numeretur pecunia ſepulcralis. Atque ſi quis extra Parochiæ ſuæ fines mortuum humarit aliquem, ipſa nihilo ſecius pecunia ſepulcralis, Eccleſiæ ad quam jure pertinet, redditur*. Minus deceret Parochum id quidquid erat pecuniæ exigere. At Principi conſentaneum erat Canonum vindici, altius conſulere, ne Chriſtianæ pietatis laudabiles conſuetudines hominum incuria aboleſcerent.

IV. Conſentit omnino Canuti ſtatuto Regio Leonis IX. Epiſtola ad Epiſcopos Italiæ ſcripta: ſed & aliquanto longius progreditur. Graviſſime enim objurgatis Monachis qui immodica terrenarum rerum cupiditate incenſi, blandiebantur viris ſæcularibus, inſuſurrabantque, ut quidquid erant pro ſempiterna animæ ſuæ ſalute erogaturi, ſive ſuperſtites, ſive mors appeteret, id totum Monaſterio ſuo contraderent; nec ullam ejus largitionis partem defluere vellent in Eccleſiam Parochialem, ubi ſacro fonte initiati, ubi pœnitentiæ expiati fuiſſent ſacramento, ubi Euchariſtiæ cœleſti epulo paſti, ubi verbo veritatis irrigati tandiu: Mox Pontifex præcipit, ut qui ſe Clauſtris addicent Monaſticis, ſive vitam in iis ut traducant, ſive mortem obituri, Parochiæ primum ſuæ dimidium largiantur ejus ſubſtantiæ, quam eleemoſynis dicaverunt, & tum demum in poteſtate habeant ſeſe cum ſuis reſiduis bonis in Cœnobium aliquod abdere, totoſque Deo devovere (2). *Ideoque præcipimus atque jubemus, ut quicunque amodo in Monaſterio ſe converti voluerit, ſive in vita, ſive in morte, omnium rerum ac poſſeſſionum, quas pro ſalute animæ ſuæ diſponi decreverit, medietatem Eccleſiæ, cui ipſe pertinere dignoſcitur, relinquat, & ſic demum in Monaſterio, prout libitum ſibi fuerit, eundi converſandique habeat licentiam*. Hujus Decreti tranſgreſſoribus anathema intentatur. Cum profeſſione Monaſtica mortales ſæculo mori exiſtimarentur, & non pauci tum ea illigari & quaſi conſecrari ſe percuperent, cum adventantis mortis jam hora appeteret, noluit Pontifex pios fideles, & pauperibus levandis addictos, immemores eſſe Paſtorum ſuorum, nec ullo grati animi teſtimonio ſuam conſignare in eos pietatem, a quibus & primum in Chriſto geniti eſſent, & ſpiritalis deinceps vitæ ſubſidia omnia & incrementa accepiſſent. Nec ille quidem cogit largiri quidvis: ſed ſi elargiri ultro velint, huic eorum voluntati modum finemque præſcribit Chriſtianæ pietati conſentaneum. Nec abludit ſupra laudata Canuti Regis Conſtitutio, ab hac ſepulturæ extra Parochiam propriam obſervantia.

V. Tanquam ex Vintonienſi Concilio refertur hic Canon, ad annum 1076. (3) *Ut in Eccleſiis corpora defunctorum non ſepeliantur*. Multa ſuadebant, ita ſtatui: at præ ceteris ſimoniæ inquinamenta fugienda, & fuganda erant. Nec enim tam frequentia manaſſent de gratuitis ſepulturis decreta, ſi fideles omnes vulgari, eidemque ſanctiſſimæ acquieviſſent in Cœmeteriis ſepulturæ, ubi una omnes reſurrectionis ſpe communi foverentur; tanto etiam uberius æquiuſque, quod procul fuiſſent ab inani illa & profana oſtentatione, quæ ex ipſo putreſcentis cadaveris fœtore ſingularem gloriam aucupatur. Hæc & Paſchalis Papa complexus eſt in Epiſtola ad Epiſcopum Auguſtodunenſem. Vetuit quidvis exigi ex loco ſepulturæ. Ex loco, ut opinor, hono-

(1) Cap. 23. (2) Epiſt. 8. (3) Can. 9.

rificentiore, quam in Cœmeteriis. Præcipit præterea Pontifex, ſive intra, ſive extra limites ſuæ quiſque Parochiæ extremum diem obeat, canonicam portionem eleemoſynarum Parochiali Eccleſiæ ſuæ perſolvendam eſſe (1). *Statuimus, ut pro ſepultura quidem loco vel ſpatio nullum penitus ab aliquo pretium exigatur. Pro redemptione vero peccatorum, morientes in Eccleſia in qua fidei ſacramenta acceperint, eleemoſynam dare ſecundum Apoſtolica decreta ſtatuimus omnino & confirmamus. Si quis autem ad alia vivens ſive moriens ſe conferre voluerit, de eo quod pro ſalute animæ ſuæ dare diſpoſuerit, ſecundum Apoſtolica decreta matrici Eccleſiæ partem relinquat.*

Hac porro Conſtitutione, peræque ut illa Leonis IX. comprehenduntur donationes illæ omnes liberæ, in profeſſionibus Monaſticis uſitatiſſimæ; & harum enim aliqua portio decerpitur Eccleſiis Matricibus, ſive Cathedrales eæ ſint, ſive Parochiales. Cum enim hæc in Monaſtica profeſſione dona, eleemoſynæ meræ haberentur, *eleemoſynam dare;* cum omnino liberæ eſſent, *quod dare diſpoſuerit:* cum necdum ſpectarentur ut penſiones quædam alimentariæ, in quo major jam ſpecies juſtitiæ, & neceſſitatis imago ſublucet, hic plus ſibi ſumebant ſummi Eccleſiarum Paſtores in earum diſtributione regenda, ac moderanda. Satis enim ſuperque tota hac lucubratione noſtra patefecimus, jam inde a naſcentis Eccleſiæ principio penes Epiſcopos fuiſſe jus quoddam ſummum in eleemoſynis fidelium diſpenſandis; quod & ipſi ſibi fideles gratiſſimum eſſe ſignificabant, tanquam ex incolumi adhuc inſtinctu illo primigenio Chriſtianorum, dona ſua ad pedes Apoſtolorum abjicientium, pretiaque divenditorum agrorum; ut qui eſſent perſuaſiſſimi, & ſapientius & ſanctius Apoſtolorum judicio & manu Beneficia hæc ſua collocari.

VI. In Concilio Londinenſi anni 1102. vetitum eſt corpora mortuorum efferri extra Parochiam, ad Parochos ſuo jure defraudandos. Præerat ei Concilio is, cujus integritas, ne dicam indeflexa auſteritas, a nemine ſobrio in controverſiam vocari poteſt, Anſelmus Epiſcopus Cantuarienſis (2). *Ne corpora defunctorum extra Parochiam ſuam ſepelienda portentur, ut Presbyter Parochiæ perdat, quod illi inde juſte debetur.* Erant ergo jura æquiſſima, quibus citra piaculum fruſtrari non poſſent Parochi, quamvis ipſi quidem nihil exigerent. Piæ & laudatiſſimæ erant conſuetudines, quas ultro invexerant, diutiſſimeque ſponte ſua confirmaverant fideles: a quo pietatis poſtea tenore eos degenerare moleſtiſſime ferebant Epiſcopi, ne caritas his fomentis deſtituta, penitus aliquando refrigeſceret. Lubens prætereo Decreta Pontificum, & Canones complures Conciliorum, quæ exigi quidvis vetant; Concilium Remenſe ſub Leone IX. Placentinum, & Claromontanum ſub Urbano II. Remenſe iterum ſub Calliſto II. Lateranenſe ſub Innocentio II. Remenſe denuo ſub Eugenio III. Turonenſe & Lateranenſe ſub Alexandro III. Lateranenſe denique ſub Innocentio III.

In Appendice Decretalium poſt Concilium Lateranenſe conglobatarum ſub Alexandro III. anno 1179. innexa eſt Conſtitutio Paſchalis II. qua integrum cuique vult eſſe, quo ſepulturam ſibi loco optet, etiam in Eccleſiis Monaſteriorum. Nec non & altera Leonis III. qua ſancitur ut ad eam Eccleſiam, in qua quiſque cœleſtibus ſacramentis munitus fuerit, tertia pars redeat piarum largitionum, etſi qui alibi tumulari ſe mandent (3). *Tertiam partem judicii ſui illi Eccleſiæ cenſemus jure dari, in qua cœleſti pabulo a principio ſui exordii refectus cognoſcitur.* Prohibetur differri ſepulturam; dum ſua Parochus jura acceperit. Quod ipſum prohibetur & in Conſtitutionibus Odonis de Soliaco Epiſcopi Pariſienſis, quibus tamen annuitur, ut poſt impletas exequias, laudabiles exigantur conſuetudines. *Ne ſepeliri differatur, ſed poſt ſepulturam exigant laudabiles conſuetudines. Idem dicimur de ſimilibus.*

Decreto ſuo illigavit Gratianus illud Gregorii Magni ad Archiepiſcopum Calaritanum, quo initio Pontificatus proſcripta a ſe teſtatur dehoneſtamenta omnia ſimoniacæ ſepulturæ: annuit tamen ſpontaneas oblationes: qua occaſione cum rurſus exactiones gliſcerent, has rurſus ille interdixit (4): *Sed ſi quando aliquem in Eccleſia veſtra ſepeliri conceditis, ſi quidem parentes ipſum proxime vel hæredes pro luminaribus ſponte quid offerre voluerint, accipi non vetamus. Peti vero aliquid, aut exigi, omnino prohibemus.* Addit & illud Hieronymi Gratianus, prolato ante Abrahami exemplo, cui gratis Sichimitæ ſepulturæ jus conferre ma-

(1) Epiſt. 38. (2) Can. 25. (3) P. 43. c. 1. 2. (4) 13. q. 2. c. 12. 13. 14. 15.

Digitized by Google

maluerunt ipſi quidem: *Sciant qui ſepulcra venditant, nec coguntur ut accipient pretium, ſed a nolentibus quoque extorquent.* Addit & ille Cauonem Concilii Triburienſis: *Interdictum ſit omnibus Chriſtianis terram mortuis vendere, & debitam ſepulturam denegare; niſi forte proximi & amici defuncti gratis aliquid dare velint.* Ac denique profertur a Gratiano Concilii Nannetenſis Canon, quo ſepulturæ in veſtibulo tantum, vel in porticibus, uon in ipſa Eccleſia permittuntur: prohibeturque quidvis exigi. *De hominibus ſepeliendis nihil muneris exigant, niſi forte qui ſepelitur, vivens juſſerit Eccleſiæ in cujus atrio ſepelitur, aliquid de ſuis rebus tribuere. Tamen nullatenus a Presbyteris illius Eccleſiæ aliquid exigatur. Prohibendum eſt etiam, ſecundum Majorum inſtituta, ut in Eccleſia nullatenus ſepeliantur, ſed in atrio, aut in porticu, aut in exhedris Eccleſiæ. Intra Eccleſiam vero & prope Altare, ubi corpus, & ſanguis Domini conficitur, nullatenus ſepeliantur.*

Duo ſunt, quæ obſervari æquum ſit in hæc Gratiani teſtimonia. Primum eſt, has ſive ſpontaneas oblationes, ſive extorſiones ſimoniacas, eo ut plurimum ſpectaſſe, ut honoratior, & Altari propior ſepulturæ locus impetraretur. Ideo Concilio Nannetenſi placuit, ut juxta Eccleſiam condi ſe, vel in veſtibulo, aut in porticibus Eccleſiæ mallent. Alterum eſt, omnes omnino exactiones proſcribi, ad honoratiores etiam has ſepulturas, nulla adhuc mentione laudabilium conſuetudinum.

VII. Nec fere Gregoriani Decretalium libri, niſi voluntarias memorant oblationes, quarum ibi delineatur facienda partitio inter Parochialem Eccleſiam, & illas alias, ubi ſe quis elegit inhumari. Leo III. tertiam partem Parochiæ adjudicat (1): *Tertiam partem dari cenſemus.* At ſiquis in Cœnobium ſecedat, ſive dum integra eſt valetudine, ſive imminente jam extremo die, pars dimidia ſpontanearum oblationum Parochiæ adjudicatur. Verba ipſa ſuperius adſcripſi. Ei legi derogavit Alexander III. quoad ſpontaneas oblationes profitentium in Cœnobiis, dum viribus & animo vigent. Plena enim illos vult, liberaque poteſtate uti, quæ volent largiendi Cœnobiis, nec inde quidquam decerpendi, quod Parochiæ proſit. At ſi afflicta jam valetudine, & ægri, veſte induantur Monaſtica, in qua vitam non ducant, ſed animam agant, tum ſpontanearum portio canonica oblationum ad Parochiales Eccleſias ſuo quodammodo ipſarum jure devolvenda eſt. *Si in ægritudine ipſa ad Religionem tranſeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis ſuis ipſis Eccleſiis de quibus aſſumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si vero ad Religioſa loca ſe in ſanitate tranſtulerint, de his quæ locis ipſis conferunt, cogi non poſſunt aliquid præſcriptis Eccleſiis impertiri; quia liberum eſt tunc bona ſua non ſolum Religioſis, ſed etiam quibuslibet privatis conferre perſonis.*

Alteri rurſus ejuſdem Leonis III. Decreti Capiti a Lucio Papa derogatum eſt, quarta tantum parte Parochis adjudicata ſpontanearum oblationum teſtamentariarum, ubi in aliena quis Parochia eligit ſepulturam. *Quarta vobis portio relinquatur.* Fuere qui Clementem III. percontarentur de hac conflictatione & pugna Decretorum Leonis III. & Lucii III. vel Urbani II. Quod enim plerique Lucio III. tribuunt, hoc Clemens III. vindicat Urbano II. Reſponſum eſt autem a Clemente, in hac diſcrepantia quartæ, tertiæ & dimidiæ partis, ſuæ quemque Eccleſiæ uſum conſectari debere. *Unaquæque Provincia in ſuo ſenſu abundet, ſecundum rationabilem conſuetudinem regionis, illa juxta medietatem, vel tertiam, aut quartam partem pro locorum diverſitatibus attendatur.* Rurſum Clemens V. dum componere ſatagit exortas diſſenſiones inter Parochos, & tum Dominicanos, tum Franciſcanos, conſtituit ut ab his Parochiali Eccleſiæ concederetur quarta pars exequialium oblationum, & legatorum piorum (2). *De obventionibus tam funeralibus, quam quibuſcunque & quomodocunque relictis, de quibus etiam quarta ſeu canonica portio dari ſeu exigi non conſuevit, vel non debet de jure: necnon de datis, vel qualitercunque donatis in morte ſeu mortis articulo, de qua infirmitate deceſſerit, quartam partem Curatis largiri teneantur.*

VIII. In Concilio Campiniacenſi (3), anno 1255. vetitum eſt in Eccleſia ſepeliri quenquam, injuſſu Epiſcopi, præter ejus fundatorem, vel Patronum, vel Parochum. *Ne corpora defunctorum in Eccleſiis ſepeliantur, niſi ſit fundator, vel Patronus, vel Capellanus Eccleſiæ.* In alio Concilio ejuſdem

(1) Extra. De Sepul. c. 1. 2. 4. 8. 9. (2) Clemen. De Sepult. c. 2. (3) De Cognat.

Digitized by Google

dem loci anno 1260. vetitum eſt, (1) ne mortuorum corpora in Eccleſiam aliam efferrentur, ubi ſepeliri ſe illi mandaſſent, niſi prius in Parochialem propriam deferrentur Eccleſiam; quod Parochi maxime teſtimonio opus ſit, ut certo ſciatur, num quo interdicti vel excommunicationis jaculo percuſſus quis fuiſſet. *Ne Capellanus alicui portandi funus ad locum ſepulturæ licentiam concedat, quouſque ut moris eſt, ad Parochialem Eccleſiam fuerit deportatum; ut melius ſciatur ibi, quam alibi, an defunctus interdictus vel excommunicatus exiſtat*. Vetantur mox Parochi, ac Regulares prorſus omnes, (2) ne cujus corpus in Eccleſiam ſuam admittant, niſi a proprio Parocho repræſentatum. *Cum conditiones perſonarum hujuſmodi melius noverint proprii Capellani*. In Concilio Budenſi anni 1279. placuit, (3) ut conſuetudo Archidiaconorum Hungariæ, qui marcam argenti exigebant ex omnibus, qui de induſtria gladio vel veneno perempti fuiſſent, vel ejuſmodi graſſatione alia, antequam terræ mandari eos ſinerent, ne extenderetur ad eos, qui forte, vel fulmine, vel incendio, vel ruina, vel quovis id genus caſu extincti eſſent; ſed ſepultura omnes Eccleſiaſtica gauderent, dum ante obitum fidem & pœnitentiam indicio aliquo prodidiſſent. Credi æquum eſt, hujus Concilii Patribus perſuaſum fuiſſe, per importunitatem temporum non licere ſibi eam funditus abrogare conſuetudinem; eoque laborandum ſibi tantum cenſuiſſe in ea temperanda & circumcidenda.

In Synodo Nemauſenſi anno 1284. declaratum eſt, ſepulturarum extra Parochiam propriam faciendarum, tertiam partem jurium & oblationum ad proprium Parochum revocari debere; qui vero Monaſtica induerentur veſte, ſive dum valerent, ſive lecto affixi, illis liberum eſſe omnia Cœnobio, nil Parochiæ largiri. *Si quis in ſanitate vel infirmitate, de qua non moritur, intrat aliquam Religionem ſe & ſua reddendo, non debet Parochialis Eccleſia de bonis ipſius habere canonicam portionem*. In Synodo Ciceſtrenſi anno 1292. prohibitum eſt, ne indiſcriminatim omnes qui peterent, in Eccleſia tumularentur; ſed domini, Patroni, eorum conjuges, Parochi, Vicarii, & collatis beneficiis inſigniores quique (4). *In Eccleſiis vel earum cancellis non fiant ſepultura indiſtincte ad cujuslibet voluntariam electionem, villarum dominis, & Patronis Eccleſiarum, & illorum uxoribus, Rectoribus etiam & Vicariis exceptis, per quos, vel per quas accreverit honor illis Eccleſiis, notabiliter & perpetuo duraturus*. Ex hac rurſus beneficiorum exceptione ſerpere potuit latius conſuetudo, non humandorum in Eccleſia, niſi eorum qui aliquid largirentur; ac ſi dicas exigendi aliquid ab eis, qui ambirent hoc privilegium, ut in Eccleſia ipſa conderentur. Concilium Avenionenſe anni 1326. conceſſit, ut in Eccleſiis Regularium ſepelirentur, qui vellent, dum ante in Eccleſiam Parochialem corpus deferretur, juxta receptum morem (5). *Salvo tamen jure portandi funus ad Parochialem Eccleſiam, ex conſuetudine laudabili hactenus obſervata*. In Concilio Vaurenſi idem ſtatutum eſt, ſi ita ferret conſuetudo: *Matrici Eccleſiæ ſolemniter præſentetur, ſi hoc de conſuetudine, vel de uſu habeatur*.

IX. In Concilio Tridentino conſtitutum eſt (6), ut quarta illa pars funerum, quæ primum ad Cathedrales vel Parochiales ſpectaverat Eccleſias, & ante non totos quadraginta annos Monaſteriis, Xenodochiis; aliiſve piis locis addicta fuerat, ad eaſdem revocaretur Cathedrales, ſive Parochiales Eccleſias, in irritum mittendis privilegiis quibuſcunque contrariis. *Quarta quæ funeralium dicitur, &c. Non obſtantibus privilegiis, &c.* In Concilio Narbonenſi anni 1551. exploſæ fuerant pactiones, exactiones, conventiones omnes ad funera, ad majores vel minores cruces: nullo hinc tamen laudabilium conſuetudinum detrimento (7). *Pro magnis, vel parvis crucibus deferendis, &c. Tollantur conventiones, &c. Nihil tranſactionibus, decretis, ſententiis, laudandiſque quorundam locorum moribus obeſſe volumus*.

In Concilio I. Mediolanenſi exulare juſſæ ſunt exactiones & pactiones omnes: præceptum Epiſcopis eſt, ut ſalaria conſtituerent miniſtrorum, eorumque qui tympana pulſant funerum: pauperes ſepelirentur omnino gratis: obſervarentur tamen laudabiles conſuetudines, earumque vindex eſſet Epiſcopus: *Pias tamen conſuetudines in his ſervari jubemus, cujus rei Epiſcopus curam ſuſcipiat*. Orationes funebres, ſeu encomia defun-

(1) Can. 39. (2) Can. 15. 16. (3) Can. 46. (4) Cap. 5. (5) Can. 27.
(6) Seſſ. 25. c. 12. (7) Ca. 41.

defunctorum e ſuggeſtu recitari vetuit idem Concilium, niſi eas Epiſcopus a ſe perlectas approbaſſet (1). *Nemini quenquam in funere laudare liceat, niſi & eum quem laudare velit, Epiſcopus dignum cenſuerit, & laudationem ſcriptam ante probarit*. Præcepit Epiſcopis, ut morem priſcum redintegrarent ſepeliendi in Cœmeteriis; *Morem reſtituendum curent in cœmeteriis ſepeliendi.* Si quis in Eccleſia quandoque humo mandaretur, ne tumulus in pavimento emineret: *Sepulcrum reliquo pavimento Eccleſiæ æquatum ſit*. Jubet denique Concilium, hæc ſummoveri omnia, & ſuperbiæ mortalium monumenta & putredinis: arma, ſcuta, gentilitia inſignia, tam cadaverum ſordibus, quam Eccleſiæ ſanctitati diſſonantia; ſpatio trium menſium corpora ipſa altius in ſcrobes ſuas demergi, tumulos pavimento æquari, omnia ſuperbiæ in ipſa morte immortalis ludibria oblitterari.

X. Faſtigium denique in illud ſummum hominum faſtus evaſerat. Olim enim ipſa fidelium pietas tumulos in Eccleſia ambierat, ut & Martyrum patrocinio, & ceterorum fidelium precibus juvarentur. Pietati acceſſit vanitas, inique ferentium, ſe cum turba fidelis vulgi in Cœmeteriis permiſceri. Ubi jam vulgatiſſimum fuit in Eccleſiis ſepeliri, ſuos præ aliis ſuperbius aſſurgere tumulos quidam voluere. Denique adjecta ſunt trophæa inaniſſimæ gloriæ, quæ nec ipſa morte retundi potuiſſet, nedum extingui. His malis decreto ſuperiori mederi annixus eſt B. Carolus, (2) qui nec ipſi pepercit avunculi ſui tumulo Joannis Jacobi Medequini, quamvis in Eccleſia Mediolanenſi juſſu Pii IV. excitatus fuiſſet. Et hunc enim nihilo ſecius complanari, & ſolo æquari fecit. Quaſcunque perluſtravit Eccleſias in viſitanda Diœceſi, idem ſervari fecit. *Cadavera in ſacris locis ſublimia, ſignaque militaria ſepulcris appoſita, in ſuis alieniſque Eccleſiis, quas viſitavit, ſuſtulit, licet clariſſimorum Ducum ſuorum ejuſmodi monumenta ſtudioſe civitates retinere cuperent*. Suum quoque ipſius tumulum Carolus voluit æquari pavimento Eccleſiæ Mediolanenſis. Nec neſciebat ille quid Regibus & Reginis peculiarius tribuendum eſſet. Hiſpanicæ enim pientiſſimæ Reginæ & magnificentiſſimum celebravit ipſe funus, & illam ipſemet ex ſuggeſtu laudavit.

Fuerant & ex antiquioribus Principibus, quos pietatis ipſe Chriſtianæ inſtinctus his iiſdem cogitationibus & conſiliis animaret. Aurelianenſium Dux Caroli VI. Galliarum Regis frater, teſtamento vetuit, ne tumulus ſuus ultra quatuor digitos ſuperaret pavimentum Eccleſiæ, utque ipſe ſupra exhiberetur ſpecie mortui, & in veſte Cœleſtini Monachi (3).

Nec me tamen præterit, etſi ea ſit propior & magis conſentanea Chriſtianæ pietati forma: potuiſſe Gerſonio, nec ſoli forſan, videri, hæc ipſa quæ ſunt plerumque humanæ oſtentationis inania nugamenta, poſſe ab aliquo ad religionis cultum retorqueri, ut ibi magnificentiſſimis ſe indui velint ornamentis, ubi reſurrectionis diem expectaturi, & quaſi votorum ſuorum ſilentio acceleraturi ſunt. Unde Gerſonius (4). *Pie recogita, cedunt omnia ad honorem Dei magnificum & Eccleſiæ; tam militantis, quam triumphantis, & ad fidem ſpemque reſurrectionis aſtruendam*. Eo conſilio exiſtimat Gerſonius potuiſſe oblationes fieri in Eccleſia, ad eas honorificentiores poſt mortem ſedes impetrandas. *Sollicitudo pie conferentis temporalia poteſt cum bono corde eligere loca certa & honorabilia ſuæ ſepelitionis, cum appenſione inſigniorum, ſeu titulorum conſcriptione, juxta ſui ſtatus qualitatem*.

Siquis objiciat, has ad nos funebres pompas a Gentilibus manaſſe: forſan non abnuet Gerſonius, & ab illis fluxiſſe, & a nobis Chriſtiana pietate fuiſſe perfuſas; quod & de aliis compluſculis ritibus certiſſimum eſt. Lampades accendebant Ethnici in tumulis defunctorum, antequam eos undique clauderent. Quæ perridicula erat ſuperſtitio. Willelmus Epiſcopus Andegavenſis exceſſit e vita, & tumulo conditus eſt anno 1290. eodem prorſus modo, accenſa in ſepulcro lampade, qua, ut ſuſpicor, deſignabatur, nec ipſa mortis caligine obſcurari aut contenebrari poſſe Chriſtianæ fidei & germanæ pietatis lucem (5). *Retro caput, erat quidam alveolus, in quo erat lampas cum oleo accenſa, ita quod ſarcophago clauſo, lumen ipſius lampadis accenſæ intus radiabat per foveam ſupra corpus*. Quæ verba ſunt Epiſcopi ſucceſſoris. Is vero uſus tum pervagatus fuiſſe conjicitur ex eo quod nihil in

eo

(1) Cap. 60. 61. (2) Vita ejus apud Sur. die 4. Nov. c. 18. Gioſſano L. 8. c. 4. L. 7. c. 23. L. 6. c. 23. (3) Annot. ſur. la vie de Charles VI. p. 633. (4) Gerſon. T. 2. p. 440. (5) Spicil. T. 5. p. 232.

Digitized by Google

eo funere novatum ſit. Potuere hæc olim ſuperſtitioſe, poſtea etiam pie frequentari. Potuit & Gerſonii ævo tumulorum pompa, ut in Regibus, ita & in Proceribus, Nobilibuſque aliis, aliqua pietatis & religionis imagine decorari; quæ cum poſtea ad ineptias & ad ſuperbiam deſciſceret, ſatius viſum eſt eam proſcribi. Nec longe a propoſito in hæc deflexímus, cum has honoris ſedes in Eccleſia teſtatum fecerit Gerſonius pecunia redemptas fuiſſe.

XI. Nec multum diſpar ratio in delectu & voto complurium, ut in Eccleſia ipſa ſepelirentur. In laude fuere, qui ea re ſeſe abſtinuere, ex pia quadam loci ſacri ſacrarumque rerum reverentia. Narrat Willelmus Malmesburienſis, Epiſcopum Dunhelmenſem in Anglia, cum mox animam efflaturus eſſet, inaudiſſe aliquid de conſilio, quod inibatur ejus in Eccleſia ea tumulandi, quam ipſemet magnificentiſſimam reſtaurare cœpiſſet; & confidenter interceſſiſſe, ne id fieret, & ne ſui honoris cauſa infringeretur vetuſtiſſima, & pluribus ſæculis jam religioſiſſime obſervata conſuetudo, ne quis etiam Epiſcopus in ea contumularetur Eccleſia, in qua beatus Cuthbertus quieſceret (1). *Non placeat Deo, ut pro me mutetur vel minuatur domini mei ſancti Cuthberti reverentia, pro cujus honore nullus Anteceſſorum meorum in Eccleſia unquam humatus eſt. Sed in Capitulo me ponite.*

Elegerat & Otho Epiſcopus Friſingenſis, tot nobilitatis, virtutumque & doctrinæ ornamentis inſtructiſſimus, locum ſepulturæ valde depreſſum extra Eccleſiam, ubi omnium pedibus conculcaretur. Unde Radevicus: *Extra Eccleſiam in loco humili, ubi ab omnibus fratribus calcari debuiſſet.* Sed poſt ejus mortem non placuit huic ejus mandato pareri. Audi quid referant & de Duce Normanniæ Richardo I. cujus hæc fuere juſſa (2): *Cadaver tanti ſceleris non requieſcet infra aditum hujus Templi, ſed ad iſtud oſtium in ſtillicidio Monaſterii.* Ei ſane obtemperatum, ſed ejus mox tumulo ſuperſtructa eſt Capella magnificentior, quæ Eccleſiæ continuaretur.

In his omnibus mira quædam ſpirabat pietas. Huic autem in Eccleſias reverentiæ non immerito accedet tranſactio anno 1093. facta Toloſæ inter Eccleſias & Capitula ſancti Stephani & ſancti Saturnini, ſequeſtres & mediatores ſe agentibus Epiſcopis Toloſano, Aginnenſi & Carcaſſonenſi. Ea conventum eſt, ut Epiſcopi, Comites, Equites, eorum conjuges & liberi ſepelirentur in ſancti Saturnini, ceteri omnes in ſancti Stephani Cœmeterio. Auctor eſt Catellus (3) hoc ſancti Saturnini Cœmeterium vocari etiamnunc Cœmeterium Nobilium. Ea tum reſtabant antiquiſſimæ in Eccleſias pietatis & reverentiæ veſtigia, & in Martyrum ſepulcra, quibus illæ conſecrabantur, & quibus propius accedere religio erat. Qui ex adverſo propius admoveri ſe expetiere ad thecas Martyrum, ceu ad rivulos quoſdam exundantes cœleſtis ſanctitudinis, & ad divinam ſimiliter illam Hoſtiam, e qua martyrium omne derivatum eſt, nec mediocres & ipſi laudes aſſecuti ſunt, ſuis in has Eccleſias donis.

XII. His non infructuoſe, ut ſpero, obſervatis, ad Conciliorum & Decretorum ſeriem pertexendam revocanda jam oratio eſt. Bene multa publicata ſunt in Concilio Mediolanenſi IV. Decreta (4), ad avaritiam Clericorum circumſcribendam in funerum exactionibus. Concilio Toletano anno 1566. placuit (5), ut quæ aliquibus Diœceſibus ſolvebatur pecunia ad effodiendam primo terram, addiceretur Fabricæ, tum Cathedralis Eccleſiæ, tum ejus in qua fieret ſepultura. In Concilio Mechlinienſi anni 1570. vetitum eſt (6) quidquam exigi ante abſolutionem & perfectionem funeris: tum enim conceditur laudabiles exigi conſuetudines. *Officiis peractis juridice exigant, quod ex laudabili conſuetudine ſolvi conſuevit.* Quod idem confirmatum eſt anno 1581. in Concilio Rothomagenſi (7): *Contra heredes ex laudabili conſuetudine ſepulturarum agat, poſtquam ſepulturæ officia impenderit; quos ad ſolutionem via juris compellat, niſi paupertas obſtiterit.*

Sed non pauca alia in hoc Concilio conſtituta ſunt, quibus mirifice confirmentur, quæ hactenus diſputata ſunt, ideoque præteriri hic minime debeant. Placuit enim ne omnes promiſcue in Eccleſia humentur, & ne divites quidem, ne qui religioſus honos eſt, is divitiis impendatur; ſed ea vindicetur prærogativa Clericis, qui Spiritus ſancti ſpecialius & templa ſunt, & oracula;

(1) Pag. 277. (2) Scriptor. hiſt. Nor. p. 257. (3) Catel. des Comtes de Toulouſe p. 125.
(4) Cap. 12. (5) Can. 9. (6) Can. 21. (7) De Curat. offic. n. 30. 31.

Digitized by Google

la; præſtantioribus dignitate viris, quos miniſtros Deus ſuos eſſe voluerit, denique nobilitate vel virtute valde conſpicuis, quod ea ſint quædam divinæ amplitudinis lumina ad nos delapſa. *Non adeo promiſcue, ut nunc fit, mortui ſepeliantur in Eccleſiis, ac ne quidem ditiores, ne is honor detur pecuniis potius, quam gratiis Spiritus ſancti, ſed hoc ſervetur Deo ſacratis ſpecialiter hominibus, eo quod præ aliis eorum corpora templa ſint Chriſti & ſpiritus ſancti; & aliis in ſublimitate & dignitate tam Eccleſiaſtica quam ſæculari conſtitutis, quandoquidem & iſti Dei miniſtri ſunt, atque organa Spiritus ſancti; aliis inſuper qui nobilitate vel virtutibus & meritis erga Deum & Rempublicam fulgent. Ceteri religioſe in Cœmeteriis ſepulturæ tradantur.* Additur denique non omnibus paſſim laudes funebres dicendas eſſe, ſed iis quorum memoria jure meritiſſimo cariſſima eſſe debeat Eccleſiæ. In Concilio Remenſi anno 1583. pleraque hæc decreta innovata ſunt, mediocri ut oblatione contenti eſſent Parochi, ſupervacaneas expenſas circumcidi curarent, & in pauperes potius effundi, gratis & honeſte pauperes humarent, alioqui pro Epiſcopi arbitrio pœnas daturi: ne facile quiſquam in Eccleſia ſepeliretur (1); ne ſupra pavimentum Eccleſiæ extarent tumuli, & nec ſtatuis, nec vexillis, nec trophæis inſignirentur. *Non liceat tumulos ipſa humo altiores erigere: nec ibi cuiquam ſtatuas, aut vexilla militaria, vel trophæa ponere.* Ne laudarentur e ſuggeſtu niſi eminentiſſimæ ſortis viri, & ad cohortandos potius fideles, ut pro eis orent, quam ad eorum laudes celebrandas. *Quæ ad pietatem & preces pro mortuis faciendas ſpectent potius, quam defunctorum enarrandis laudibus inſumantur.*

In Concilio Burdigalenſi anni ejuſdem 1583. placuit (2) condi in Eccleſiis juxta Canones non debere niſi Preſbyteros, Clericos majores, Regulares, Patronos: ceterorum quantacunque effulgeſcat nobilitas, vel virtus, aſſenſu Epiſcopi opus eſſe. Eodem anno idem ſtatutum eſt in Concilio Turonenſi, a quo & ea ratio deprompta eſt: Cum ſepulturæ jus decuſque ſpiritale ſit, & Eccleſiaſticum, Laicos ejus exortes, adeoque & Nobiles ipſos eſſe (3): *Laicis omnibus, etiam Nobilibus, minime liceat ſepulturas in Eccleſiis jure proprio ſibi vindicare; cum ſepulturæ ſit proprie & mere jus ſpiritale & Eccleſiaſticum.* In Concilio Bituricenſi anno 1584. ſtatutum eſt, ſi quis fidelium extra Parochialem Eccleſiam ſuam ſepeliri ſe teſtamento juberet, corpus ejus Parochus proprius domo efferret, inferretque in Eccleſiam, quam delegiſſet, quarta ſibi parte funerum ſervata, aliarumque oblationum conſuetudine confirmatarum (4): *Salvo ipſius Parochi jure, tum in quarta funeraria, tum in aliis, quæ jure, conſuetudine, aut diſpoſitione teſtatoris illi debentur.* Vetitum eſt in hoc eodem Concilio, nequi tumuli altiores excitarentur, maxime in ſacrario, niſi Antiſtitum, Regum, Principumque; aut certe ſi aliorum quorumvis, nonniſi permittente Epiſcopo, & juſtis de cauſis. *Non altius erigantur tumuli in Eccleſiis, in Choro præſertim, ni forte Prælatorum, Regum & Principum. Ceteris id non liceat ſine auctoritate Epiſcopi cum cauſæ cognitione.*

Concilium Aquenſe anno 1585. funebres Orationes pronuntiari prohibuit, niſi permiſiſſet Epiſcopus, & eas ipſemet examinaſſet: conceſſo tamen, ut Concio haberetur, qua excitarentur fideles ad religioſam ex ipſius mortis contemplatione pietatem. Concilium Toloſanum anno 1590. idem decretum confirmavit, addiditque, ubi prohiberi omnino non poſſet, ne Magnatis alicujus ſupra pavimentum Eccleſiæ tumulus emineret: ſaltem ne ſupra Altare ipſum emineret, & nec emblemata illi, nec inſcriptiones accederent ullæ, niſi quas vel Epiſcopus, vel Archidiaconus, vel Parochus approbaſſet. Quod Decretum rurſus a Concilio Narbonenſi anno 1609. confirmatum eſt (5). Concilium Burdigalenſe anno 1624. (6) Epiſcopo uni ſervatum voluit jus annuendæ in Eccleſia ſepulturæ, Epiſcopoſque commonuit, ut ne eo privilegio niſi rariſſime hæredes, familiaſque donarent: longe rarius autem intra Cancellos, & prope Altare. Prohibiti ſunt & Regulares, ne corpora defunctorum ipſi e domibus eorum efferrent, neve ſtola extra Monaſteria ſua uterentur. Finem faciet huic Capiti Conventus Cleri Gallicani apud Melodunum anno 1579. luculento hoc judicio ſuo de vanis tumulorum ornamentis, quibus fidelium plerumque pietas offenditur,

(1) C. de Sep. (2) Cap. 30. (3) Cap. 18. (4) De Cœmet. c. 10. 19.
(5) Can. 10. Can. 24. (6) Can. 20.

Digitized by Google

certe ſola paſcitur curioſitas, ubi minime decet. *Piorum omnium eſto Paſtorum judicare, an ferenda ſit noſtri temporis inſolentia ſepulcrorum, in quibus putrida corpora, niſi ſint Regum aut Principum tanquam Sanctorum Reliquiæ, excelſo, ornato, & ſplendido loco in Eccleſiis collocantur; non ſine armorum, vexillorum, & trophæorum maxime copia, quæ omnia amovenda potius, quam diutius aſſervanda, piorum fere omnium videntur judicio.*

CAPUT LXIX. *P. 2. l. 3. c. 12.*

De Simonia multiplici alia in Occidente, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. Contextio quæſtionum hic tractandarum.

II. Nequid exigatur pro Baptiſmo, Confirmatione, Chriſmate, Conjugiis Clericorum.

III. Non abnuit Auguſtinus, quin oblationes recipiantur, etiam pecuniariæ, pro celebrando Sacrificio.

IV. Nihil exigi fas pro dedicatione Eccleſiarum.

V. Nihil exigi licet pro Prædicatione.

VI. Quo animo Concionatores ali ſe patiantur.

VII. Nihil exigi poteſt pro judiciis cauſarum.

VIII. Exempla varia, ne quid muneris admittatur.

IX. Vetat Gregorius quidquam Romæ exigi, pro Pallio, pro litteris Apoſtolicis, pro Epulo. Ea decreta a ſucceſſoribus ejus confirmata.

I. POſtquam verba fecimus de ſimonia in Ordinibus, & in Dignitatibus Eccleſiaſticis emercandis, in profeſſione Religioſa, & in ſepulturis: jam delabemur ad alias multiformis hujus vitii ſpecies, quot res ſacræ ſunt, tot in profanas ſe formas induentis.

II. In Concilio Eliberitano prohibitum fuerat, ne quid pro Baptiſmo daretur, quo tunc decreto forſan & Confirmatio, & Euchariſtia continebatur, ut quæ rarius ſejungerentur tunc ſacramenta (1). *Hi qui baptizantur, ut fieri ſolebat, nummos in concham non mittant; ut Sacerdos, quod gratis accepit, pretio diſtrahere videatur.* Dona quoque ſpontanea hoc Concilio rejecta ſunt. Quam non ei Canoni obtemperatum ſit, declarat Concilium Bracarenſe II. ubi ſordidiſſimæ imputat Clericorum avaritiæ, quod pauperes pigrentur, ne filios ſuos ad baptiſmum admoveant, ita ex damno animarum viliſſima lucra captari: hinc prohibetur quidquam in poſterum exigi pro baptiſmo, quamvis ſpontanea dona non abjiciantur (2). *Placuit, ut unuſquiſque Epiſcopus per Eccleſias ſuas hoc præcipiat, ut hi qui infantes ſuos ad Baptiſmum offerunt, ſi quid voluntarie pro ſuo offerunt voto, ſuſcipiatur ab eis, ſi vero per neceſſitatem paupertatis aliquid non habent, quod offerant, nullum illis pignus violenter tollatur a Clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios ſuos a baptiſmo retrahunt.* Nec pro Chriſmate quidquam exigi ibidem conceſſum eſt, cum eo perfectio quodammodo, & abſolutio baptiſmi contineatur (3): *Placuit, ut modicum balſami, quod benedictum pro baptiſmi ſacramento Eccleſiis datur, quia a ſingulis tremiſſes pro ipſo exigi ſolent, nihil ulterius exigatur.*

In Concilio Emeritenſi idem rurſus vetitum eſt, ne quid pro baptiſmo & chriſmate emungatur, quanquam voluntarias fas ſit oblationes ſuſcipi (4). *Quod ſi quis aliquid offerat per bonam voluntatem, accipiat grate; nihil tamen auferatur quacunque occaſione.* In Concilio Barcinonenſi idem prohibitum (5): *Nihil pro liquoris pretio exigatur.* Epiſcopi Lutetiæ & Ambiani, a quibus manarunt privilegia Abbatiarum ſancti Dionyſii, & Corbienſis, hanc verbis conceptis immunitatem expreſſerunt, ne quid pro chriſmate acciperetur. Una denique cenſoria virga Concilium Toletanum XI. has omnes abegit ſimoniæ peſtes, pro Baptiſmo, pro Confirmatione, pro Ordinibus, non repudiatis tamen ſpontaneis donis (6). *Quicunque aut pro baptizandis conſignandiſque fidelibus, aut pro collatione chriſmatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet vel præmia, niſi voluntarie oblata, pro hujuſmodi ambitione ſuſceperit, ſi ſciente loci Epiſcopo tale quidquam a ſubditis perpetratur, ibidem Epiſcopus duobus menſibus excommunicationi ſubjaceat: ſin ſuorum quiſpiam eo neſciente accipiendum eſſe crediderit, ſi Presbyter eſt, trium menſium excommunicatione plectatur; ſi Diaconus*

(1) Can. 4. (2) Can. 7. (3) Can. 4. (4) Can. 9. (5) Can. 2. (6) Can. 8.

Digitized by Google

nus quatuor: Subdiaconus vero, vel Clericus his cupiditatibus ſerviens, & competenti verbere, & debita excommunicatione plectendus eſt. Eſt & alia Canonis hujus editio, unde expuncta eſt ea vox *niſi*, atque ita vel ſpontaneæ oblationes explodentur. Sed cum alii Canones, tum laudati, tum laudandi, cum receptiſſimi ipſi mores Eccleſiæ declarent longe uſitatius fuiſſe, ut voluntaria non rejicerentur dona, hinc patet priori magis editioni ſuffragandum eſſe. Vetuit & Gregorius Magnus, ne quid pro conjugiis Clericorum exigeretur (1): *De Ordinationibus vel de nuptiis Clericorum, &c.* Jura neſcio quæ ex nuptiis ſervorum exprimebantur, forſan & in Sardinia eodem onere Clericos etiam minores afflixerant Epiſcopi. Ei impotentiæ interceſſit Gregorius, quanquam ſponte oblata admitti permiſerit.

III. In ea Auguſtinus etiam ſententia verſabatur, quod ad oblationes attinet, & hoſtias pro defunctis pertinebat. Non oblationes enim tantum admitti vult, ſed & pecuniam ea de cauſa oblatam, quanquam hanc velit ſtatim in pauperes erogari. Atqui ſi qua ibi ſimoniæ formidanda eſſent inquinamenta, ne ad pauperes quidem alendos fovendoſque quidquam accipi liceret, ut ſupra admonebat Gregorius. Verba Auguſtini ſupra retulimus. In Concilio Emeritenſi anni 666, ſancitum eſt, ut quotidie ſolemnia Myſteriorum celebrarentur pro Rege & exercitu, uſque ad finem ejus expeditionis (2). *Quandiu ad ſuam redeat ſedem, ſacrificium Deo pro ejus, exercituſque ſalute offeratur*. Apud Baronium legere eſt, quas ille ex Beda decerpſit narrationes, de captivis, quos fama vulgaverat in acie cæſos fuiſſe, & pro quibus proximi ſacra frequentari curabant; unde & illi carceribus mira quadam & divina vi exempti fuere. Hinc advertit Beda magis magiſque increbuiſſe pium uſum ſacra iterandi pro mortuis. *Multi accenſi ſunt devotione, ad offerendum Domino victimas ſacræ oblationis, pro ereptione ſuorum, qui de ſæculo migraverant, vel ad eleemoſynas faciendas*. Planum eſt eo conſilio erogatas fuiſſe has eleemoſynas, ut privatis his fidelibus levandis addicerentur hæc ſacrificia Agni immortalis, nec tamen ſuſpicari tum quidem potuiſſe quenquam, ſimoniaci aliquid contagii ei conſuetudini ineſſe. Non ſiluit Concilium Toletanum XVII. nec nos hic ſilebimus incredibilem eorum pravitatem, qui Pane ipſo vitæ inimicis ſuis mortem conſciſcere ſe poſſe confidebant, celebrato pro iis ſacrificio illo, quod pro mortuis celebrari mos eſt. Eam impietatem execrati ſunt hujus Concilii Patres. *Quod cunctis datum eſt in ſalutis remedium, illi hoc perverſo inſtinctu quibuſdam eſſe expetunt in interitum*. Illud hinc ſaltem elucet, non diſplicuiſſe morem celebrandæ pro privatis ſigillatim quibuſdam Miſſæ. Quod priore anno, hoc eſt 693. habitum fuerat Concilium Toletanum XVI. iteranda ſanxerat quotidie Myſteria pro Rege, Regiaque ſtirpe, non in Eccleſiis tantum Cathedralibus, ſed & in Parochiis ruris, exceptis diebus ſacræ Paraſceves in Hebdomada majori, quibus exuuntur Altaria, nec omnino ſacrificium celebratur. *Excepto Paſſionis Dominicæ die, quando Altaria denudata perſiſtunt, nec cuiquam in eodem die Miſſarum licet ſolemnia celebrare*.

IV. Nihilo plus ex Eccleſiarum Dedicationibus exigi quidquam poterat, ſed nec refellendæ erant ſpontaneæ oblationes ad demerendos Epiſcopos, præter dotem a Fundatoribus Eccleſiis & Clero aſſignandam. Vide quid in eam rem decreverit Concilium Bracarenſe II. (3). *Placuit, ut quoties ab aliquo fidelium ad conſecrandas Eccleſias Epiſcopi invitantur, non quaſi ex debito munus aliquod a Fundatore requirant; ſed ſi ipſe quidem aliquid ex ſuo voto obtulerit, non reſpuatur. Si vero aut paupertas illum, aut neceſſitas retinet, nihil exigatur ab illo. Ne Epiſcopus Eccleſiam dedicet, niſi antea dotem accipiat, &c.*

V. Verbum Dei nullo pretio æſtimari poteſt. Gratis effundi poteſt, non vendi, non emi. Supra ex Hieronymo obſervavimus, qui Samuelem percunctaturi erant, ipſos quidem aliquid pecuniæ paraſſe, quo ipſum exorabiliorem haberent; at cum ſacri Codices id referant, non referri, quod vel ipſi dederint, vel Samuel acceperit quidvis, quin ex adverſo ipſos ab eo menſa & convivio exceptos. Etſi autem eam pecuniam Samuel non abnuiſſet, non tam eam interpretandam fore Prophetæ mercedem, quam piam oblationem Arcæ & Tabernaculo factam.

VI. Si Evangelici autem Concionatores a fidelibus ali ſe patiantur, monet Grego-

(1) L. 3. Ep. 24. (2) Baron. ann. 679. n. 12. 13. (3) Can. 5.

Digitized by Google

rius Magnus, non eos concionari, ut paſcantur: ſed paſci, ut concionari poſſint. Una ipſis merces, unum lucrum, gaudium de veritate, quam promulgant, qua paſcuntur ipſi, & populos paſcunt; gaudium rurſus de caritate fidelium, qui procuranda hac temporali Concionatorum vita, æternam ſibi ipſis vitam paciſcuntur (1). *Non quod ideo prædicent, ut alantur: ſed ideo alantur, ut prædicent: id eſt, ut prædicare ſubſiſtant. Non ut in intentionem ſumendi victus tranſeat actio prædicationis, ſed ad utilitatem prædicationis deſerviant miniſteria ſubſtentationis. Unde a bonis Prædicatoribus non cauſa victus prædicatio impenditur, ſed cauſa prædicationis accipitur victus. Et quoties prædicantibus neceſſaria ab auditoribus conferuntur, non ſolent de rerum munere, ſed de conferentium gaudere mercede. Unde per Paulum dicitur, Non quæro datum, ſed requiro fructum.*

VII. Cum Epiſcoporum autem & Clericorum juriſdictio latiſſime pateret, ut documenta darent invictiſſimæ adverſus gratiam & preces conſtantiæ, & incorruptæ adverſus munera integritatis: hinc illis hoc fixum animo, hoc certum erat, ut precibus minimum, & ſollicitationibus, vel nihil prorſus tribuerent, nec munera prorſus ulla inde admitterent. A Severo Sulpitio, & a nobis jam ſecundum ipſum animadverſum eſt, ſingulari prorſus exemplo beatum Martinum ſemel accepiſſe munuſculum ſanctiſſimæ Monialis, quæ miro & incredibili receſſus & ſilentii amore, ab ipſo ne inviſeretur, deprecata fuerat. Qui muneribus quibuſcunque ſeptus & impervius hactenus fuerat vir ſanctiſſimus Martinus, nefas ſibi tum duxit tam ſanctæ Virginis, non tam munuſculum, quam pietatem, & odorem ſuavitatis abjicere (2). *Xenium beato viro eadem illa Virgo tranſmiſit; fecitque Martinus, quod antea non fecerat. Nullius enim ille unquam xenium, nullius munus accepit; nihil vero ex his, quæ Virgo venerabilis miſerat, refutavit: dicens. Benedictionem illius a Sacerdote minime reſpuendam, quæ eſſet multis Sacerdotibus præferenda.* Ita ſtatuebat Ambroſius, non poſſe Clericum citra facinus, favore, & precibus, & gratia ſua mercaturam facere; adulationibus & blanditiis munuſcula allicere viduarum; cum his blandiſſimis etiam artibus vis adhibeatur, adeoque & rapina hæc habenda ſit; denique utcunque hominibus verba demus, furtiva rei alienæ cupiditas divinos oculos non fallet (3). *Nam & Catholicus Clerus hac ſententia retinetur. Si enim non contentus ſtipendiis fuerit, quæ de Altario Domino jubente conſequitur, ſed exercet mercimonium, interceſſiones vendit, viduarum munera libenter amplectitur, hic negotiator poteſt magis videri, quam Clericus. Nec dicere poſſumus: Nemo nos invaſores arguit violentiæ, nemo accuſat. Quaſi non interdum majorem prædam a viduis blandimenta eliciant, quam tormenta. Nec intereſt apud Deum utrum vi, an circumventione quis res alienas occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.*

Ideo & a Concilio Tarraconenſi pronuntiatum eſt, Epiſcopos, Clericoſque qui munera acciperent a pauperibus, quibus tuitionem ſuam in jure dicendo impendiſſent, pari in culpa eſſe, atque publicis uſuris infamatos (4). *Obſervandum quoque decrevimus, ne quis Sacerdotum, vel Clericorum, more ſæcularium Judicum, audeat accipere pro impenſis patrociniis munera, niſi forte in Eccleſia oblata gratuita; quæ non favore muneris videantur accepta, ſed collatione devotionis illata. Quia ſi qui iſta probantur accipere, veluti exactores fœnoris, aut uſurarum poſſeſſores, ſecundum ſtatuta Patrum ſe noverint degradandos.*

Narrat Flodoardus, Nobilem læſæ Majeſtatis reum, cui beatus Remigius veniam & vitam impetraverat a Clodovæo Rege, memoris animi ſui monumentum extare voluiſſe Spernacenſem ſuam ditionem, qua Eccleſiam Remenſem donavit. Ita ille quidem animatus erat. At Remigius pecuniam illi refudit, ne quid interceſſione ſua ſibi privatim lucratus videretur (5). *Temporalem pro ſua interceſſionis munere vitans retributionem recipere.* Idoneus denique teſtis eſt Joannes Diaconus, nihil uſquam muneris Gregorium Magnum ab Epiſcopis accepiſſe; & quam alienus eſſet a terrenæ cupiditatis ſordibus ipſum prodidiſſe, ubi vetuit Siculos Epiſcopos Romam niſi poſt quinquennium adventare, quamvis ante triennio quolibet advolarent; nec enim nullo Pontificem dono colebant Epiſcopi Romam proficiſcentes: at Gregorius

(1) In Job L. 19. c. 10. (2) Dialog. 25. (3) Serm. 6. (4) Can. 10.
(5) Flodoar. l. 1. c. 14.

Digitized by Google

rius donare malebat ipſe ſuffraganeos ſuos, quam ab illis donari (1). *Notandum quia ſi beatus Gregorius xenia, quod dici nefas eſt, anhelaret, non Epiſcoporum adventus a triennio in quinquennium protelaret, immo a triennio in biennium proculdubio feſtinaret, &c. Non mirum ſi liberaliſſimus Pontifex nullas conſuetudines a ſuis ſuffraganeis, nulla xenia captebat; quibus ipſe, ſi quæ neceſſaria videbantur, ſatis hilariter miniſtrabat.* Epiſcopum ſane Meſſinenſem deterruit Gregorius (2), ne quid ſibi muneris poſthac miſſitaret: quæ miſſa jam ab eo fuerant, ea diſtrahi fecit, pretiumque ad eum remitti: illud diligentiſſime inculcans, ne quid decerperet de uſitatis Cleri ſui diſtributionibus.

VIII. Criminis ſe Simonis & Gieſi conſcium ſociumque fore augurabatur B. Hilarion, cujus vitam Hieronymus ſcriptis commendavit, ſi quid ab eo doni acciperet, e quo totam ejecerat dæmonum legionem. Oblationes ejus, ne diſtribuendas quidem pauperibus admiſit, ſuaſitque, ut ipſemet manus ſuas ea caritatis hoſtia conſecraret. *Non legiſti, quid Gieſi; quid Simon paſſi ſunt? &c. Tu melius potes tua diſtribuere, qui per urbes ambulas, qui noſti pauperes, &c. ſi hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio revertetur.* Dæmonem ab alio abegerat, qui cum auri pondo decem offerret, ipſe illi panem dono dedit hordeaceum: inſinuans qui hoc pane veſcerentur, eos aurum non pluris facere quam lutum. *Quod qui tale cibo alerentur, aurum pro luto ducerent.* Peſtilentis morbi contagio cum familiam quandam precibus ſuis purgaſſet B. Martinus, captivis redimendis impendi fecit eodem ipſo temporis puncto libras argenti decem ſibi oblatas, ne teruntium quidem paſſus delibari ad Monaſterii ſui uſus, magna tunc penuria conflictati. *Nos, inquit, Eccleſia & paſcat, & veſtiat, dummodo nil noſtris uſibus quæſiſſe videamur.* Ita Severus Sulpitius (3): at auctor vitæ B. Porphyrii Epiſcopi Gazenſis narrat puerulum illum, qui cœlitus afflatus arcana quædam mira renuntiaverat, parentem ſuam monuiſſe tres ut illos nummos reſtitueret, quos a Porphyrio Epiſcopo acceperat, ne cœleſte donum terreno pretio penſatum vileſceret (4). *Ne accipias, mater, ne tu quoque auro vendas donum Chriſti.*

IX. Ea fuit Gregorii Magni ſagacitas zeli & diligentia, ut vel minuſculas fibras umbraſque ſimoniæ inſectatus ſit, & latitantes ejus fraudes nudarit. In Concilio enim ſuo Romano damnavit, non ſolum qui exigerent quidvis pro Ordinationibus, ſed etiam qui pro Paullio, pro Litteris Ordinationis, pro epulo diei Ordinationis. Ea erant velut extrema verſipellis Clericorum avaritiæ latibula (5). *Antiquam Patrum regulam ſequens, nihil unquam de ordinationibus accipiendum eſſe conſtituo, neque ex datione Pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam nova per æmulationem ſimulatio invenit, appellatione paſtelli. Quia enim ordinando Epiſcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam vero lectionem miniſter legit, confirmationis autem ejus Epiſtolam Notarius ſcribit, ſicut Pontificem non decet manum quam imponit vendere, ita miniſter vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem ſuam, vel calamum venumdare. Pro ordinatione vero, vel pallio, ſeu chartis, atque paſtello, eumdem qui ordinandus vel ordinatus eſt, omnino aliquid dare prohibeo.* Qui *paſtellus* hic dicitur, hic videri poſſit uni Diacono proprius fuiſſe, ſi verba ipſa perpendas. Et tamen longe probabilius eſt, cum non ſolus miniſter eſſet Ordinationum Diaconus, ab Epiſcopo etiam novo exceptos fuiſſe epulo omnes, qui Ordinationi altarique affuerant. At perfecta Ordinatione, non repugnat Gregorius, quin voluntariis locus detur oblationibus. *Is autem qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito, neque exactus, neque petitus, poſt acceptas chartas & pallium, aliquid cuilibet ex Clero gratia tantummodo cauſa dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus, quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non proceſſit.*

A Leone II. confirmatum eſt hoc de Pallio decretum, & de minutioribus aliis obſequiis (6). *Hic fecit conſtitutum, quod Archivo Eccleſiæ continetur, ut qui ordinatus fuerit Archiepiſcopus, nulla conſuetudine pro uſu Pallii, aut diverſis Officiis Eccleſiæ perſolvere debeat.* Denique ſuo ævo teſtatus eſt Zacharias Papa, tum Pallium, tum Chartas Bullaſque Romæ gratis dari ſolere, nihil exigi, nihil accipi, & mendaciſſimæ calu-

(1) L. 3. c. 25. 26. 27. (2) L. 1. Ep. 64. (3) Dial. 3. (4) Cap. 48.
(5) L. 4. Ep. 44. (6) Anaſt. Bib. in ejus vit.

Digitized by Google

calumniæ reos eſſe, qui dicerent Romæ Spiritum ſanctum vendi, exprimenda pro pallio & pro litteris pecunia (1). *Quaſi nos corruptores ſimus Canonum, & Patrum reſcindere traditiones quæramus; ac per hoc, quod abſit, cum noſtris Clericis in ſimoniacam hæreſim incidamus; accipientes, & compellentes, ut hi quibus pallia tribuimus, nobis præmia largiantur, expetentes ab illis pecunias. Abſit a nobis, & a noſtris Clericis, ut donum quod per Spiritus ſancti gratiam ſuſcepimus, pretio venumdemus, dum & illa tria pallia, quæ te ſuggerente ſumus flagitati, nullum ab eis quiſpiam commodum expetiit. Inſuper & chartas, quæ ſecundum morem a noſtro ſcrinio pro ſua confirmatione atque doctrina tribuuntur, de noſtro conceſſimus, nihil ab eis auferentes: abſit ut ſic quidquam a tua fraternitate criminis nobis ſimoniaci objiciatur.* Ita Pontifex redditis ad Bonifacium Archiepiſcopum Moguntinum litteris diluebat rumores vaniſſimos de ſimonia Romæ ſerpente, longe lateque ſparſos.

CAPUT LXX. *P. 2. l. 3. c. 16.*

Simonia reliqua per Orientem eodem ævo, ab anno quingenteſimo ad octingenteſimum.

I. De donis & conviviis pro baptiſmo.

II. III. De pecunia ad Miſſæ ſacrificium celebrandum.

IV. De ingenti pecunia a Concionatoribus coacervata.

V. Gratuitæ erant diſpenſationes.

VI. VII. A muneribus quibuſcunque manus excutere juſſi domeſtici & miniſtri Prælatorum.

VIII. Vetitum quidquam exigere pro juriſdictione exercenda.

IX. Vetitum fulmina Eccleſiæ adhiberi ad quidvis exigendum.

I. APriſſime a baptiſmo ordiemur, ubi docet Nazianzenus, moris fuiſſe, ut divites lautius aliquid ad altare offerrent, & largioribus epulis exciperent omnes, per quos tam ſplendidi ſibi conciliati eſſent novi in Chriſto Natales. At homines ſua opulentia & gloriæ vento intumeſcentes, monebat Nazianzenus, inanes has impenſas eſſe; hoc ſacramentum meram eſſe gratiam, nec pretio ullo poſſe utcunque comparari; non alio opus eſſe dono, quam puro terrenarum ſordium eorum animo; multo ſuavius paſci ſacros miniſtros bonis eorum operibus, & morum caſtitate, quam conviviis: in Eccleſia promiſcue haberi pauperes, diviteſque: omnibus ex æquo patere cœleſtis gratiæ opes. (2) *Turpe eſt dicere, Ubi eſt munus, quod propter baptiſmum offeram? Ubi ea quæ ad initiatores meos excipiendos requiruntur? ut in his quoque rebus nominis celebritatem conſequar. Valde enim, uti vides, hæc neceſſaria ſunt, & propterea gratia imminuetur.* Hæc poſtrema verba jocoſe pene dicuntur, ut contrario ſumenda ſint ſenſu. *Sublimius eſt hoc ſacramentum iis rebus, quæ in oculorum aſpectum cadunt. Te ipſum offer. Honeſte & laudabili vita me ale; ſi ego excipi lætor, ſic etiam Deus, qui maxima quæque beneficia nobis elargitur. Nihil apud Deum magnum eſt, quod non pauper quoque donare poſſit; ut ne hac quoque in re ſeniores propellantur, ut qui non habeant, quomodo cum locupletibus certent. Etenim in ceteris quidem rebus inter divitias & paupertatem intereſt: hic autem, qui promptior atque alacrior eſt, idem quoque ditior eſt.*

II. Non ſatis intelligo, ad baptiſma, an ad ſacrificium Miſſæ referendum ſit munus illud, quo apud Epiphanium Patriarcha Judæorum affecit Epiſcopum, qui eum ſacro fonte luſtraverat (3). *Patriarcha vim quandam auri non mediocrem tenens, hanc Epiſcopo porrexit, & pro me, inquit, offerto, ſcriptum eſt enim, a Sacerdotibus Dei alligari ſolvique in terris omnia, & eadem in cœlo ſoluta fore, vel alligata.* Minus refert utrum ad ſacramentum id referas, cum liberum & ſpontaneum hoc eſſet munus. Similius tamen veri eſt, ad incruentum ſacrificium id pertinuiſſe, ut clamant hæc ibi verba: πρόσενεγκε ὑπὲρ ἐμοῦ: *Offer pro me.* Atqui vix, aut ne vix quidem fieri poteſt, ut quæ ad ſacrificium celebrandum fiunt oblationes, eæ ſimoniacæ ſint. Tum quod in ſacris Litteris, & ipſo pene naturæ magiſterio præcipiantur.

III. Hortabantur quidem ſancti Patres, ut ne quis, cui res eſſet familiaris, de alterius oblatione ad Hoſtiæ ſacræ communionem accederet: ſed inauditum eſt, vel exigi

(1) Epiſt. 5. Con. Gall. T. 1. p. 548. (2) Can. 40. τὸ [illegible]. (3) Hæreſ. 30. n. 6.

exigi tum quidquam potuiſſe, vel a communione quendam arceri, quod nihil obtuliſſet. Trullanum Concilium gradu eos movit Clericos, tanquam ſimoniaco contagio deturpatos, qui vel obolum ante communionem exigerent (1). *Ut nullus ſive Epiſcopus, ſive Presbyter, ſive Diaconus, immaculatam præbens Communionem, ab eo qui communicat, ejus participationis gratia, obolos, vel quamvis aliam ſpeciem exigat. Non eſt enim venalis gratia, &c.*

IV. Quoad Conciones, non temere quis conjecerit ſtatuta jam olim quædam fuiſſe certa ſalaria præconum verbi divini: Cum referat Socrates, Antiochum Ptolemaidis in Phœnicia Epiſcopum, cum annis pluribus Eccleſias civitatis Conſtantinopolitanæ ſuis Concionibus frequentaſſet, & ingentem pecuniæ vim inde coacervaſſet, in Eccleſiam ſuam ſe recepiſſe, exemploque ſuo excitaſſe Severianum Gabalorum Epiſcopum, linguæ Græcæ callentiſſimum, etſi neſcio quid ſemper Syriacæ ex linguæ contagio ejus oratio, ſeu pronuntiatio redoleret, in idem ut ſe ſtadium conjiceret, prædicandique munus ingrederetur in Eccleſiis ejuſdem Urbis Regiæ, quo & ipſe pari arte & copia diteſceret (2). *Antiochus primum Ptolemaide Conſtantinopolin accedens, ibi ad tempus ſumma cum diligentia in Eccleſiis docuit; atque ubi multum quæſtus inde feciſſet, ad ſuam ipſius revertit Eccleſiam. Severianus, poſtquam audierat Antiochum Conſtantinopoli in Eccleſiis docendo magnam pecuniæ vim collegiſſe, permagno ejuſdem rei faciendæ ſtudio incendi cœpit.* Hujus enimvero Severiani eloquentia uſque adeo in ſui admirationem rapuit Bizantinos, ut ejus æmulatione quadam perculſi ſint amici & ſectatores B. Joannis Chryſoſtomi; unde & eæ excitæ ſunt turbæ, quibus ut mederetur Chryſoſtomus, Severianum urbe diſcedere compulit; cumque eum revocaſſet Imperatrix, non potuit ea animorum alienatio prorſus ſedari: nec quenquam acerbiorem expertus eſt hoſtem Chryſoſtomus, quam Epiſcopum hunc Severianum.

V. Quod ad diſpenſationes attinet, erant illæ, cum gratuitæ, tum rariſſimæ in Eccleſiis bene moratis. Jam dixi de bigamo, qui ad expugnandum a ſanctiſſimo Patriarcha Alexandrino Joanne Eleemoſynario Diaconatum, centum & octoginta auri pondo, ducentaque obtulit millia modiorum tritici (3). Captaverat ille tempus calamitoſiſſimum famis ex inopia aquarum Nili exortæ, & ex infinita multitudine ex Perſide profugorum. Arcas ſuas exhauſerat jam Patriarcha, exhauſerat & amicorum. Nec ea tamen neceſſitate ita frangi potuit, ut eam diſpenſationem concederet, nedum ut venderet.

VI. Reſcito autem ſanctiſſimus hic Patriarcha, miniſtros Palatii ſui multa iis gratificari, qui eos ſuis muneribus demulcerent, vetuit ne vel teruncium poſthac acciperent: utque minus gravate obſequerentur, ſalaria eorum amplificavit. Denique cum paruiſſent omnes, non pauci eorum uſque adeo ſe jam copiis omnibus abundare ſenſerunt, ut illa ſalarii additamenta dimiſerint (4). *Relatum eſt aliquando huic divinitus ſapientiam conſecuto, quod per Xenia Eccleſiæ Rectores empti, perſonas acciperent, circa diſpoſitiones captivorum. Quos nihil negligens convocavit, neminem penitus exaſperans, ſuperauxit mercedes, quæ eis prius dabantur, ponens verbum, quatenus munera a quolibet omnimodis non acciperent; Quoniam, inquit, ignis conſumet domos munera accipientium. Ex tunc igitur per gratiam Dei abundaverunt domus eorum, ita ut quidam addita ſibi mercedis quantitatem dimitterent.*

VII. Sylvano Troadis Epiſcopo perſuaſiſſimum utique erat, qui jus dicerent, litibuſque fidelium terminandis occuparentur, muneribus eos eſſe debere inacceſſos, & ab omni quæſtus cupiditate expeditos. Cum enim Clericos ſuos ſenſiſſet ex eo lucelli aliquid exculpere, hoc illos officio abſolvit, & eo laicum ornavit, nullo non virtutum genere præſtantem. Quo facto incredibile dictu, quanta illi gloriæ & laudum acceſſio facta ſit (5). *Cum Clericos ex litigantium controverſiis quæſtum facere videret, deinceps neminem ex Clero judicem eſſe permiſit; ſed acceptis ſupplicantium libellis, unum ex fidelibus laicis, quem æquo & bono favere pro certo cognoſceret, ei cauſarum cognitioni præfecit, ſicque litigantes contentione & controverſia liberavit. His de cauſis Sylvanus maximam gloriam apud omnes conſecutus eſt.*

VIII. Nec minore laudum cumulo decorari potuit Theodoretus, qui ſibi, ſuiſque mini-

(1) Can. 23. (2) L. 5. c. 10. (3) Vita ejus c. 12. (4) Cap. 4. (5) Socrat. l. 7. c. 36.

Digitized by Google

miniſtris & domeſticis omnibus, donis prorſus omnibus interdixit. Ita enim ipſemet profitetur (1). *Non obolum, non veſtem a quoquam accepi. Panem unum vel ovum nullus domeſticorum meorum accepit unquam.*

IX. Vetuit Juſtinianus, ne cenſuras Epiſcopi, Clericique alii, aut vim quamcunque adhiberent, quo primitias vel decimas exigerent: & ne ea de cauſa quendam Sacramentis fraudarent (2). *Non oportet Epiſcopos aut Clericos cogere quoſquam ad fructus efferendos, aut angarias dandas, aut alio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare, aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare, quamvis uſus ita obtinuerit.*

CAPUT LXXI. *P. 3. l. 3. c. 15.*

De Simonia alia multiplici, ſub Imperio Caroli Magni, & ejus Regiæ ſtirpis.

I. Non diſtrahebantur Dignitates Eccleſiaſticæ. Partium munera rejiciebantur.

II. In judiciis & foro pœnitentiæ publicæ adverſus munera & gratiam ſeptos munitoſque oportebat eſſe Judices.

III. Nefas erat quidquam accipere Præſulum domeſticos.

IV. Cum nonnullæ eſſent & Parochorum partes in foro pœnitentiæ publicæ, ipſis quoque avaritia & ſimonia inſidiabatur.

V. Ut pœnitentiæ publicæ in mulctas pecuniarias mutarentur.

VI. Citra ſimoniam terræ & pecuniæ dabantur, ad celebrationem Myſteriorum.

VII. De eodem, ut mens, voluntas, ſimplicitas vulgi fidelium emendetur clementi interpretatione.

VIII. Singulis etiam Presbyteris dabatur, ut pro privato aliquo Miſſas celebrarent.

IX. Cautiones, ne unus idemque Presbyter nimia gravaretur celebrandarum Miſſarum multitudine.

X. Nihil exigebatur pro Baptiſmo, Chriſmate, dedicationibus, puerorum rudimentis.

XI. Flodoardi verba de B. Remigio, gratuitæ interceſſionis exemplo documentum poſteris dante.

XII. Nihil accipi poterat de Beneficiis matriculariorum; ea veluti pauperum Beneficia erant.

XIII. Nihil exigi poterat ex Beneficiis militaribus Laicorum.

XIV. Hadrianus II. vetuit, ne Romæ voluntaria munera reciperentur.

XV. In Oriente plures exploduntur extorſiones.

XVI. XVII. Precibus, obſequiis, favore, tam Laicos quam Clericos ſimoniæ laqueis implicari poſſe.

I. A Dignitatibus & judiciis Eccleſiaſticis ordiemur, quæ nefas ſemper fuit pretio addici. In Concilio Verno anno 755. ſub Pipino Rege prohibitum primo quidem eſt, ne Officia & Dignitates Eccleſiæ diſtraherentur, quod ea eſſet perſpicua ſimoniæ pravitas (3). *Ut nullus per pecunias ad honorem vel gradum Eccleſiaſticum accedere debeat, quia hæreſis ſimoniaca eſſe videtur.* Mox vero vetiti ſunt Epiſcopi, Abbates, Judices denique omnes, etiam laici, ne quid munerum acciperent, quod donis facile jus faſque evertatur. *Ut nec Epiſcopus, nec Abbas, nec ullus laicus pro juſtitia facienda ſportulas contradictas accipiat; quia ubi dona intercurrunt, juſtitia maculatur.*

Non exigi ergo tantum, ſed & recipi dona vetitum erat, propter cauſarum litiumque judicia. Ita rurſum decrevit Concilium Remenſe II. anno 813. (4) *Ut nullus homo munera pro placito requirat, aut accipere præſumat.* In Concilio III. Turonenſi fidentiſſime declaratur, Scripturas ſacras omnibus Judicibus eandem indixiſſe legem (5). *Nullus Chriſtianus pro quolibet placito, vel judicio, a qualibet perſona munera exigere aut accipere debet: quoniam id divina Scriptura multis in locis magna interdicit auctoritate. Munera excæcant oculos ſapientum, & ſubvertunt verba juſtorum.* Et in ipſis Caroli Magni Capitularibus (6): *Quam ſis extraneus a Chriſtianæ fidei regula, qui ſe defenſorem veritatis inſimulat, & veritatem ipſam munerum acceptione commaculat, audiat contra ſe Prophetam dicentem, &c.*

II. Etſi Canones hi legeſque complecterentur ex æquo ſæculares atque Eccleſiaſticos Judices; erat tamen & arctior neceſſitas, & ratio vehementior, quæ Clericos conſtringeret: ut quorum judicia perſæpe cum

(1) Ep. 81. (2) Cod. l. 1. de Epiſ. & Cler. c. 38. (3) Can. 24. 25. (4) Can. 39.
(5) Can. 35. Add. 3. c. 57. (6) L. 7. c. 374.

Digitized by Google

cum foro pœnitentiæ permiſcebantur, ubi partes erant pœnitentes ipſi, ubi pœnæ pœnitentiæ publicæ, ubi denique ſententia non modo judicium, ſed quandoque etiam portio, vel fructus ſacramenti. Ita elucet in Capitulari Herardi Archiepiſcopi Turonenſis, cujus hæc ſunt verba (1): *Ut regulariter pœnitentiam dent; & in judicando æquitatem habeant, & munera inde non exigant.* Concilium Cabilonenſe II. anni 813. (2) graviter ſtomachabatur in Epiſcopos & Comites, qui indulgentius agebant cum inceſtuoſis, aliiſque peccatoribus publicis, & cum Parochis ipſis, accepta ab eis pecunia, & relaxato pœnitentiæ publicæ vinculo (3). *Dictum eſt nobis, quod in quibuſdam locis Epiſcopi & Comites in inceſtuoſis, & ab his qui decimas non dant, vuadios accipiant, & a Presbyteris pro quibuſdam negligentiis, & inter ſe pecuniam dividant. Quod penitus abolendum decrevimus, ne forte avaritiæ locus detur. Et conſtituimus, ut inceſtuoſi juxta canonicam ſententiam pœnitentia mulctentur: qui vero decimas poſt crebras admonitiones & prædicationes dare neglexerint, excommunicentur.*

Qui tum nomine Ducum & Comitum Præſides erant & Gubernatores Provinciarum, iis Imperatores & Reges commendabant, ut tota auctoritatis ſuæ vi judicia Epiſcoporum tuerentur, & executioni mandarent, cogerentque peccatores publicos publicæ ſubire pœnitentiæ labores, quibus eos Epiſcopi judicio ſuo addixiſſent. At & Præſidibus & Præſulibus illudebat nonnunquam pecuniæ munerumque cupiditas, ut has quaſi pecuniarias mulctas pœnis corporalibus & macerationibus carnis ſubrogarent. Quocirca circumſpectiſſime hoc Concilio jubentur canonicæ pœnitentiæ retineri: *Juxta canonicam ſententiam pœnitentia mulctentur.*

III. Si quid exigerent domeſtici & miniſtri Epiſcoporum & Abbatum, imprudentibus dominis ſuis: ſacri Canones horum ſomnolentiam, illorum rapaces manus deteſtabantur. Unde in eodem Concilio (4): *Si vero neſcientibus Epiſcopis aut Abbatibus, miniſtri eorum, quilibet videlicet in Clero, hoc feciſſe convincuntur; Epiſcopi & Abbates deſidia, illi vero rapacitate & avaritia judicentur.*

IV. Quanquam vero Epiſcopi pœnitentiis ſoli publicis moderarentur, non ſoli tamen patebant inſidiis artibuſque pœnitentium, per dona vel blanditias, per humanos affectus quoslibet graſſantium. Cum enim Parochorum eſſet renuntiare, qui peccatores eſſent publici, ut ab Epiſcopo vel ejus Vicario generali pœnitentiis canonicis ſubjicerentur: cumque eorum rurſus eſſet obſervare ſedulo pœnitentium mores, ut Epiſcopum, ejuſque miniſtros admonerent, qui eorum fervor, qui tepor eſſet, quæ accelerandæ reconciliationis cauſæ ſubeſſent, quæ retardandæ: ſi Parochos excæcarent, & a recti orbita depellerent peccatorum vel pœnitentium artes, munera, favores, affinitates, ut ne officio fungerentur; tum vero in confeſſo erat, deteſtandæ eos ſimoniæ laqueis irretiri. Ea erat certiſſima Hincmari doctrina (5). *Ut nemo Presbyterorum exenium, vel quodcunque emolumentum temporale, immo detrimentum ſpiritale, a quocunque publice peccante, vel inceſtuoſo accipiat, ut nobis, vel Miniſtris noſtris peccatum illius reticeat, nec pro reſpectu cujuſque perſonæ, vel conſanguinitatis, vel familiaritatis, alienis peccatis communicans, hoc nobis vel Miniſtris noſtris innoteſcere detrectet: nec a quocunque pœnitente, aut gratiam, aut favorem, aut munus accipere præſumat, ut minus digne pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei teſtimonium reconciliationis ferat, & quicunque livore aliquem quemlibet dignius pœnitentem a reconciliatione removeat: quia hoc ſimoniacum, & Deo & hominibus abominabile eſt.*

Quanquam ergo pœnitentiarum publicarum Miniſtri ordinarii non eſſent Parochi, utpote Epiſcopo, vel ejus vices gerenti Pœnitentiario reſervatarum: non aſpernanda tamen erat eorum in his etiam poteſtas, cum eorum teſtimonio & pœnitentiæ primum indicerentur peccatoribus publicis, & pœnitentium reconciliatio maturaretur, aut ex adverſo protraheretur. Si in has autem Parochorum, seu delatorum & teſtium functiones publicas poſſet illabi ſimonia; quid æſtimandum erit de pœnitentiis occultis, quarum tota penes ipſos duntaxat reſidebat poteſtas, & functio? Indubium eſt execrabilis & hoc fuiſſe ſimoniæ, ſi amicitiæ, ſi avaritiæ, ſi cognationis impulſione abduci ſe finerent a ſanctimonia Canonum, & ab eo

(1) Cap. 89. (2) Can. 18. (3) Cap. Car. Mag. l. 2. c. 38. (4) Ib. Can. 7.
(5) T. 2. p. 713.

eo vigore, qui ſpiritalium medicorum proprius eſt.

V. Solæ pœnitentiæ publicæ in mulctas quandoque pecuniarias deflexæ ſunt. Cum enim elui crimina hortentur ſacri Codices jejuniis, oratione & eleemoſynis, poterant ſane Epiſcopi pœnitentibus publicis eleemoſynas indicere, peræque ut jejunia, quæ criminum gravitati & numero utcunque reſponderent. Procul hinc erat ſimonia: ſola caritas, ſola animarum puritas in pretio erat. At ubi primum pecuniæ eæ in alios cœpere uſus derivari, quam in extemporaneas in pauperes erogationes, inhæreſcere quoque illi mox cœpit avaritiæ & cupiditatis, vel macula, vel ſuſpicio. Audiendus hic Iſaac Epiſcopus Lingonenſis (1). *Quanti hodie tradunt, quod nec a Deo, nec ab Apoſtolo acceperunt? Traditiones vero hodiernæ pene omnes turpi lucro deſerviunt. Pœna quæ pro commiſſo irrogatur, pene omnis pecuniaria eſt. Beneficium, quod quaſi gratis impenditur, fere omne, & ſi pretium ante non taxat, obſequium poſtea ſperat.* Ætatem agebat hic Præſul ſeneſcente ſæculo nono, ut ejuſdem ævi teſtatum faciunt Concilia Gallicana. Ita a veriſimili non recedit Forum Eccleſiaſticum componi tum & accommodari cœpiſſe foro civili ſub Imperio Caroli Magni, & Minorum ejus. Alibi enim oſtenſum eſt, tum temporis pecuniariis maxime exactionibus publicos Judices in quælibet ſcelera animadvertiſſe.

VI. A Pœnitentiæ ſacramento ad Euchariſtiam delabemur. Certiſſimum eſt oblationes ſemper fidelium frequentes fuiſſe; ſin minus pro offerendo, certe in offerendo Euchariſtiæ ſacrificio; eaſque non panis tantum & vini oblationes fuiſſe, ad Corpus Chriſti conficiendum, ad Clericos pauperesque ſuſtentandos; ſed & pecuniæ, & quarumcunque demum rerum, agrorum etiam & fundorum. Formula offerendorum agrorum in Capitularium libris habetur in hæc verba (2): *Offero Deo atque dedico omnes res, quæ hac in cartula tenentur inſertæ, pro remiſſione peccatorum meorum, ac parentum & filiorum, ad ſerviendum ex his Deo in ſacrificiis, Miſſarumque ſolemniis, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, &c.*

Tribuebatur ergo pro ſacrificio; & quod offerebatur, pretio æſtimari poterat, adeoque ſui generis pecunia erat. Sed non id erat pretium Hoſtiæ, omni pretio majoris, & quæ ipſa pretium eſt mundi: ſed oblatio, qua Deus coleretur; hoſtia, ex qua veriſſimæ & immortalis Hoſtiæ corpus conficeretur; eleemoſyna, qua recrearentur pauperes: tributum, quo Sacerdotium laici venerarentur. Ideo & Herardus Archiepiſcopus Turonenſis repudiatas fuiſſe docet eorum eleemoſynas, quorum reſpuerentur oblationes (3). *De orationibus, & eleemoſynis, & Miſſarum celebrationibus, pro fidelibus defunctis agendis, quibus impii carere debent, quoniam nec eorum eleemoſyna a Sacerdotibus vel reliquis fidelibus accipienda eſt, nec ſepultura fidelium tribuenda.*

Quidquid exinde ad Miſſas dari, vel offerri moris fuit, ejuſdem ſemper generis fuit; eadem ſemper conſtantiſſima Eccleſiæ ſententia & voluntas; privatorum etiam ſemper idem, & ſui ſimile votum, ut hoc dono numeros omnes impleant officii ſui in Deum, in Sacerdotes, in pauperes. Si illa autem fidelium mentes inceſſit opinio, eleemoſynas Presbyteris oblatas ad ſacrificium celebrandum, vi longe potiori pollere ad opem vita functis ferendam, perantiqua eſt ea quoque perſuaſio, jamque inde a temporibus Jonæ Epiſcopi Aurelianenſis longe altiores egerat in hominum mentibus radices. Docet enim Jonas tum vulgatiſſimis tumulculis ſparſum fuiſſe, non aliis juvari poſſe eleemoſynis animas defunctorum, niſi quæ in manus Presbyterorum ad ſacrificium deponerentur. Contra ille vociferatur; eam hallucinationem merito horum inſcitiæ, illorum avaritiæ imputari. Præter Miſſas enim, quibus mirum quantum levarentur defuncti, plures ſuppetere rationes alias illis ſuccurrendi per eleemoſynas in alios uſus deſtinatas, ad orandum pro iis, ad excipiendos hoſpites, recreandos pauperes, redimendos captivos (4). *Nullatenus audiendi ſunt illi, qui dicunt, quod nullæ aliæ eleemoſynæ opitulari poſſunt defunctis, niſi ſolummodo quæ Sacerdotibus dantur, & ſacrificia quæ per eos Deo offeruntur. Hoc qui credunt, aut ignorantia, aut certe aliorum perſuaſione falluntur. Credibile ſane eſt, quod hæc perſuaſio, qua ſimplices id credere & dicere videntur, ex fonte avaritiæ proceſſerit. Sancta quippe Mater Eccleſia pro defunctis ſuis non ſolum ſacrificia Alta-*

(1) Spicileg. T. 1. p. 547. (2) Cap. Car. Mag. l. 6. c. 285. (3) Cap. 116.
(4) De inſtit. Laicali l. 3. c. 15.

Digitized by Google

Altaris, ſed etiam quaſcunque alias eleemoſynas offerre conſuevit. Unde & quotidie pro eorum ſpiritibus, qui res ſuas obtulerunt Deo, offeruntur Deo ſacrificia, & multifariæ ſupplicationes, atque orationes, hoſpitum receptiones, & pauperum recreationes, captivorumque redemptiones, & alia innumera adjumenta.

VII. Quibus in verbis duo ſunt, quæ non perfunctorie obſervemus. Primum eſt nullo tempore vehementius flagraſſe fidelium pietatem ad Miſſas ſibi, vel privatis aliis, vivis, vel defunctis exorandas, cum neceſſe tunc fuerit, ut Præſules zelo & doctrina abundantes, ei modum adhiberent, populoſque dedocerent, atque exuerent errore eo, quo occupati fuerant, non alia ratione ulla poſſe ſe mortuis opitulari, quam Miſſarum celebratione.

Alterum eſt eam Eccleſiæ mentem eſſe & doctrinam, ut quidquid offertur a fidelibus Deo, non ſoli impendatur ſacrificio, vel alendo Clero, quanquam non aliud ferre illi petant, ſive ſimplicitate, ſive ratione quavis alia; ſed explicandæ etiam caritati, & eleemoſynis, in hoſpites, in pauperes, in captivos. Et officii enim & juris Paſtorum eſt, fidelium vulgi vota interpretari, & interpretando accommodare votis Eccleſiæ & Pontificum: cum & in intimo cordis receſſu id inſcriptum habeat plebs fidelium, ut quoquo modo commodiſſime & piiſſime fieri poterit, oblationes ſuæ cedant gloriæ ſummi Numinis, ſaluti propriæ, ſolatio mortuorum. Id diſerte exprimit Formula donationum Eccleſiæ faciendarum in Capitularibus (1): *Pro Miſſarum ſolemniis, Pauperum & Clericorum alimoniis, ceteris divinis cultibus, atque illius Eccleſiæ utilitatibus.*

Poſſet & hoc addi tertio loco, mirum in modum excreviſſe Miſſarum numerum, hac vulgata tunc perſuaſione, non alia aut non alia magis ratione mortuis nos ſuffragari poſſe. Quanquam enim is fidelibus error eximeretur, quo deluſi fuerant, nec jam una ea opera noſtra, celebrandis ſcilicet Miſſis, adeſſe nos eis poſſe opinarentur: illud tamen hærere ſinebatur eorum mentibus, non alio magis adjumento mortuorum animas ſublevari poſſe.

VIII. Video hic excipi poſſe, obtuliſſe tunc fideles, non ſingulis Presbyteris, pro ſingulari Miſſa, quæ ſibi privatim unis prodeſſet; ſed obtuliſſe Eccleſiæ & Clero in commune, quo vel ſibi, vel proximis, ſive ſuperſtitibus, ſive defunctis, participationem aliquam conciliarent ſacrificiorum & precum Eccleſiæ communium. Fateor hunc uſum primigenium fuiſſe naſcentis & juveneſcentis Eccleſiæ, ut uni ſacrificio Miſſæ intereſſent, offerrent, participarent in commune fideles, quod pro omni & ab omni offerebatur Eccleſia, nemine fidelium diffidente, ne ſua meritorum portio minueretur, ſi alii, ſi complures accederent conſortes, cum infinitum & inexhauſtum gratiarum fontem illa Hoſtia contineat, immo effundat.

At Pipini & Caroli Magni ævo jam tamen cœperant fideles ſinguli ſuam privatim Presbytero cuipiam ſtipem erogare, ut ejus ſacrificii exuberantem fructum in ſe derivarent, in proximos, in amicos, vitæ compotes adhuc, vel defunctos. Ejus rei invictiſſimum ſuppeditat argumentum Regula Crodogangi, cui placuit, ut inter Canonicos etiam Regulares, quos inſtituebat & informabat ad communis vitæ ſocietatem, poſſet quiſque eorum accipere, & in quos vellet uſus expendere, quod pro ſua ſibi Miſſa offerebatur, pro Confeſſione, & pro Pſalmorum recitatione. Sed quod in commune Presbyteris offerebatur, inter eos id diſtribueretur, vel in communes diſpenſaretur neceſſitates (2). *Si aliquis uni Sacerdoti pro Miſſa ſua, vel pro Confeſſione, aut Clerico pro Pſalmis & Hymnis, ſeu pro ſeipſo, vel pro quolibet caro ſuo, aut vivente, aut mortuo, aliquid in eleemoſyna dare voluerit, hoc Sacerdos, vel Clericus a tribuente accipiat, & exinde quod voluerit faciat. Si autem a tribuente ad omnes Sacerdotes aliquid in eleemoſyna datum fuerit, hanc eleemoſynam communem habeant, & Pſalmodiam vel Miſſas pro illo miſericorde faciant.*

Non poterat diſtinctius explanari ratio duplex offerendæ pecuniæ pro Miſſis & Pſalmodiis; nunc ea depoſita in manus Presbyteri ſacris operaturi, nunc ea repræſentata toti Presbyterorum Collegio, cujus ſacrificiorum participatio annueretur. Si detur autem & pecuniæ aliquid pro Confeſſione, quod ad occultæ pœnitentiæ abſolutionem hic ſpectare videtur, ſpontanea ea quoque oblatio, & eleemoſyna eſt prorſus libera. Illud poſtremo in hac Cano-

(1) Cap. l. 6. c. 285. (2) Spicil. t. 1. pag. 235. Cap. 42.

nicorum Regula obſervare eſt, non Presbyteris tantum laicos ſtipis aliquid dediſſe pro Miſſa & Confeſſione; ſed etiam Clericis, tum privatim ſingulis, tum omnibus in commune *pro Pſalmis, & Hymnis*. Cum integrum eſſet cuique Clerico, ſuos ſibi in uſus ſepoſitum habere, quod datum eſſet.

IX. At cum poſſet quis Presbyter in ſe recipere onus plurium, quam quibus par eſſet Miſſarum, adeoque & plurium ſtipendiorum; Capite ſequenti ejuſdem Regulæ ei malo occurri videtur. Admonentur enim Presbyteri, his eleemoſynis recipiendis, quæ pretia ſunt peccatorum, ipſoſmet onerari jam peccatis eas offerentium: & rem eſſe plenam diſcriminis, tot in ſe crimina recipere expianda; denique ei oneri ferendo paratius eſſe Collegium ipſum Presbyterorum. (1) *Nimis grave eis eſſe exiſtimamus, ſi tam ingentium onera peccantium ſolis illis Sacerdotibus contigerit portare. Quia facilius Dei miſericordiam plures impetrant quam unus. Quia unuſquiſque de propria conſcientia ſua debet metuere; quanto magis de alienis peccatis ſupra vires non debet ſibi ſarcinam peccatorum cumulare.*

Non ergo in eo laborabat Crodogangus, qui poſſet unus Presbyter, unam celebraturus Miſſam, plura percipere ſtipendia; nec qui finita effuſio infiniti pretii diviniſſimæ hujus hoſtiæ, poſſet ſpem implere tot fidelium: propterea quod illa, quæ a toto Collegio celebratur Myſteriorum ſolemnitas, eiſdem impeti poterat difficultatibus, cum & offerrent, & participes ejus fierent omnes fideles. Sed eo uno deterret Præſul doctiſſimus ſingulos Presbyteros, ut eos ab avaritia & cupiditate terrenorum avocet, quod tutum non ſit, tot hominum peccata eluenda adgredi, cum vix quiſque noſtrum ſuis ipſius eluendis par ſit.

Mirabatur Valafridus Strabo, eſſe qui diffiderent poſſe ſe ſatisfacere eorum multitudini, pro quibus offerre vellent, niſi pro ſingulis eorum offerrent; nec vero ſperarent pro vivis ſimul & mortuis offerri poſſe; prorſus quaſi neſciſſent, hanc eſſe, hanc fuiſſe divinam hoſtiam, pro univerſi orbis ſalute immolatam, & uſque immolandam. Non quod non fateatur hic Scriptor maxima quædam eſſe momenta in frequentatione & iteratione Myſteriorum; ſed illud iterari vetat ex diſperatione ejus efficaciæ, meritique latiſſime effuſi (2). *Sed & in hoc error non modicus videtur, quod quidam ſe non poſſe aliter plenam commemorationem eorum facere pro quibus offerunt, niſi ſingulas oblationes pro ſingulis offerant; vel pro vivis & defunctis non ſimul æſtimant immolandum; cum vere ſciamus unum pro omnibus mortuum, & unum panem eſſe & ſanguinem, quem univerſalis Eccleſia offert. Quod ſi cui placet pro ſingulis ſingulatim offerre, pro ſolius devotionis amplitudine, & orationum augendarum delectatione id faciat, non autem pro ſtulta opinione qua putet, unum Dei ſacramentum non eſſe generale medicamentum.* Fructuoſum eſt ergo iterari Myſteria etiam pro ſingulis: ſed illud cavendum, ne ita ſingulis ea fructuoſa eſſe velimus, ut alios omnes ejus fructuum exortes eſſe velimus.

Non hic ego congeram exempla fundationum, ſive divinæ Pſalmodiæ, ſive Miſſarum. Unum illud attexam, quod refertur in Chronico Cœnobii Italici (3), ubi Ludovicus Imperator conſtituit, ut ter quotidie celebraretur ſacrificium pro ipſo, præter Pſalmos, & Canonicum Officii penſum, quod pro ipſo ſimiliter perſolveretur. *Ita tamen ut tres quotidie pro nobis Miſſas, & omnibus diurnis ac nocturnis Officiis centeſimum vigeſimum decantare non deſinant Pſalmum, exceptis duntaxat matutinis & veſpertinalibus hymnis, quo perpetim pro noſtra remedio animæ repetere jugiter non ceſſabunt.*

X. Ad alia gradus nobis faciendus eſt ſacramenta. Vetuit Concilium Cabilonenſe II. anno 813. quidquam recipi pro Dedicationibus, pro Ordinibus, pro Chriſmate; oblitteratis exactionibus Epiſcoporum in Parochos, pro lampadibus Eccleſiæ ſuæ, & pro Chriſmate (4). *Quidam fratres dixerunt conſuetudinis antiqua fuiſſe in eorum Eccleſiis, ut pro balſamo emendo ad chriſma faciendum, ſive pro luminaribus Eccleſiæ concinnandis binos vel quaternos denarios Presbyteri darent. Unde omnes uno conſenſu ſtatuimus, ut ſicut pro dedicandis Baſilicis & dandis Ordinibus, nihil accipiendum eſt: ita etiam pro balſamo ſive luminaribus emendis nihil Presbyteri chriſma accepturi dent. Epiſcopi itaque de facultatibus Eccleſiæ balſamum emant; & luminaria ſinguli in ſuis Eccleſiis concinnanda provideant.* In Concilio II. Aquiſgranenſi anno 836. idem

(1) Cap. 43. (2) L. de rebus Eccl. c. 22. (3) Spicil. t. 5. pag. 385. (4) Can. 16.

Digitized by Google

idem vetitum eſt, (1) additumque, ut ne quid Epiſcopus acciperet pro permutatione Parochiarum.

Vetabantur quoque ab Epiſcopis Parochi, (2) ne quid pro Baptiſmo acciperent: ut patet ex Capitulari Epiſcoporum, & ex Formulis promotionum Epiſcopalium. Idemque vetant & Capitularia Caroli Magni. (3) *Ut nemo Presbyterorum pro baptiſmo pretium accipere præſumat. Quod ſi fecerit, ſciat ſe canonica regula eſſe damnandum.* Quam neceſſario id cautum eſſet, manifeſtum fuit in Eccleſia Colonienſi, ubi ſanctus Herebertus ejus Eccleſiæ Archiepiſcopus, ſacro ipſemet fonte tinxit pauperrimi hominis filium, quem ob inopiam Parochi omnes ejus urbis baptiſmo excluſerant (4). *Is quia pauper erat, & quia nihil quæſtus in manu habebat, contemnebatur a Sacerdotibus, per totam urbem Coloniam puerulum illum circumferens, & regenerationis gratiam illi offerri poſtulans.* Cum poſt baptiſmum vero ſummopere neceſſe ſit catechiſmo imbui, & fidei potiſſima ſacramenta edoceri parvulos; hinc Theodulphus Epiſcopus Aurelianenſis Parochis commendavit, ſcholas ut haberent nec quidquam exigerent a pueris inſtituendis (5). *Cum ergo eos docent, nihil eis pretii pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto quod eis parentes caritatis ſtudio ſua voluntate obtulerint.*

XI. Jam diximus de B. Remigio, qui cum a Clodovæo Rege vitam & bona impetraſſet Nobili læſæ Majeſtatis reo, noluit ab eo oblatam accipere Spernacenſem villam; ſed eum ſtudioſiſſime hortatus, ut perfectionis ſemitam poſthac ſectaretur, ſuaque omnia erogaret pauperibus; ipſe quidem ejus ditionis pretium ei reſtituit, eamque Eccleſiæ ſuæ comparavit. Hinc Flodoardus anſam arripiebat cohortandi Epiſcopos ſui ſæculi, ne venderent quod gratis accepiſſent; & ne quid mercedis terrenæ caperent pro tuitione miſeris commodata, ſive pro exorata, non tam impunitate criminum, quam pœnæ in pœnitentiam commutatione (6). *Bonum cunctis relinquens exemplum Epiſcopis, ceteriſque Sacerdotibus, ut dum pro his qui ad Eccleſiæ ſinum, vel ſervorum Dei præſidia confugium faciunt; intercedunt, aut bona qualibet agunt, hæc pro temporali recompenſatione non expleant, nec tranſitoria velint recipere; ſed juxta mandatum Domini, quæ gratis acceperunt, ſtudeant quoque gratis impendere.*

XII. Qui tunc Matricularii vocabantur, ii pauperes erant de vulgo hominum, quibus Epiſcopi vel Parochi aliquam addicebant decimarum portionem, velut in titulum Beneficii. Cum denique in eo eſſet ſimulacrum quoddam Beneficii, nefas erat quidquam ex ejuſmodi collatione Presbyteros exigere. Vide ut de his Hincmarus Parochos ſuos alloquatur (7). *Sæpe vos admonui de Matriculariis, quales ſuſcipere debeatis, & qualiter eis partem decimæ diſpenſare debeatis. Interdixi vobis, ut nemo Presbyter pro loco Matriculæ quodcumque xenium, vel ſervitium in meſſe, vel in quocunque ſuo ſervitio præſumat requirere, vel accipere: & Matriculariis debitam partem decimæ, quam fideles pro peccatis ſuis redimendis Domino offerunt, nemo præſumat vendere. Quod & nunc iterum interdico, oſtendens vobis divinam auctoritatem.* Et paulo poſt: *Presbyter qui de redemptione peccatorum, id eſt, de decima fidelium quodcunque xenium requirit, aut accipit, non eſt dignus inter Presbyteros nuncupari, ſed dejici ſicut Judas, &c. Et ſciatis quia quicunque Presbyter ex hoc Judæ latrocinio fuerit revinctus, non ſolum a Presbyterali ordine dejicitur, ſed nec etiam partem de illa decima, quam Matricularii accipiunt, accipere promerebitur.* Si qui propter crimina quævis gradu ſuo depulſi fuerant Clerici, poterant illi adhuc Eccleſiæ eleemoſynis, & his Matriculariorum ſuſtentari beneficiis, dum ne eorum, quæ modo deteſtabatur Hincmarus, conſcientia ſcelerum premerentur.

Hincmarus excanduit in Comitem Theodulphum, qui ejuſmodi beneficium abſtulerat ei, quem ad id promoverant miniſtri Epiſcopi: aliumque ei ſubrogarat, a quo muneribus fuerat illectus. Audacter objurgavit illum Hincmarus, quod laicus cum eſſet, propriam Clericorum facultatem uſurpaſſet, venditam ab eo exprobravit eleemoſynam, caritatem, miſericordiam, & tantum non Deitatem; Deus enim caritas eſt: denique magnam eſſe non poſſe ejus in divites juſtitiæ opinionem, cum & in pau-

(1) Can. 1. (2) Can. 5. (3) Conc. Gall. t. 2. p. 250. 261. Capitul. l. 5. c. 185.
(4) Surius die 16. Martii c. 23. (5) Cap. 20. (6) L. 1. c. 14. (7) Tom. 2. p. 734.

Digitized by Google

pauperes venalem eam haberet (1). *Dictum eſt mihi, quod Matricularios a miniſtro meo conſtitutos, de matricula illa ejeciſti, & ibi Bonarium miſiſti, & pro illa matricula in pretium unum aſinum accepiſti. Quod ſi ita eſt, non ſolum criminaliter feciſti, qui contra omnes leges Eccleſiaſticum miniſterium homo laicus, & eleemoſynam, id eſt, miſericordiam, ac per hoc Deum ſicut Judas proditor vendidiſti. Sed etiam turpiter in hoc nimis feciſti, ubi de mendicitate, de qua mendici vivere debent, Comes & honoratus Regis Conſiliarius, in pretio aſinum accepiſti, &c.*

XIII. Reliqui cum eſſent Eccleſiæ Beneficiarii laici, qui ab Epiſcopis vel Abbatibus agros Eccleſiæ acceperant ea conditione, ut pro Eccleſiæ, & Regni defenſione militarent, ſive Regio, ſive Epiſcopali mandato: & his quoque Beneficia ſua gratis conferenda erant ex Capitularibus Caroli Magni (2). *Admonemus etiam Epiſcopos & Abbates, ut per præmia Beneficia hominibus ſuis nec offerant, nec donent, quia multæ reclamationes & querelæ de hac cauſa ad noſtras aures ſolent pervenire.*

XIV. Roma proſcripſit Hadrianus II. conſuetudinem, quæ purgari utcunque potuiſſet a ſimoniæ ſuſpicione, cum gratis & ſponte undique munera miſſitarentur Romano Pontifici recens inaugurato. Sed in promptu eſt, horum plerumque auctores munerum ſpem illam in ſinu fovere, fructuoſa ſibi aliquando ea fore in exorandis Beneficiis; qui vero his coluntur donis, non jam æque liberos eſſe poſſe & expeditos ad refellendas iniquas preces, aut ad rigorem juris ſtringendum. Itaque non retinuit Pontifex niſi dapes, quæ hoſpitibus & pauperibus exhiberi poſſent, reliqua abjecit, aut remiſit omnia. Audiendus hic Anaſtaſius Bibliothecarius (3): *Conſuetudinem, qua diverſorum xeniorum hinc inde confluentium, retentis ſolum quæ uſibus menſarum ſufficerent, reliquiis, pretia capiuntur, excluſit, dicens non eſſe pium, quod gratis accipimus, pretio venumdare, & cariores habere rationalibus fratribus irrationales nummos, pro quibus Chriſti pretioſus eſt cruor effuſus, &c. Parvipendantur hæc pudenda commercia, &c. Et oblationes Chriſti cum ejus hoſpitibus & pauperibus partiamur.*

Non erat ſane quod accederet hujus Pontificis religioni & diligentiæ, cum ultra modum evectus ille ſit abſtinentiæ & auſteritatis Nicolai I. prædeceſſoris ſui. Ad ejuſmodi forſan conſuetudines intuebatur Carolus Magnus, cum Angilberto Abbati, quem Romam ablegabat, commendabat, ut Leonem III. hortaretur, radices ut & fibras omnes ſimoniæ latitantis radicitus evelleret (4). *Et de ſimoniaca ſubvertenda hæreſi, diligentiſſime ſuadeas illi, quæ ſanctum Eccleſiæ corpus multis male maculat in locis.*

XV. In Oriente a Balſamone refertur lex Alexii Comneni Imperatoris, qua definiebat emolumenta Doctorum ſive Concionatorum (5) Majoris Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ſive de gremio ejuſdem Eccleſiæ, ſive aliunde prodiiſſent (6). Verum non niſi Præbenda ea erat, ſive largitio aliquot modiorum frumenti & leguminum, ex penu ejuſdem Eccleſiæ. Docet alibi Balſamon legibus Eccleſiaſticis nullas ſanciri pœnas adverſus eos Judices Eccleſiaſticos, qui odio vel gratiæ ſerviunt, judicantque præter æqui normam: ſed legum pœnas illis eſſe ſubeundas. Si inſcitia autem legum peccet Epiſcopus, nulli eum pœnæ obnoxium eſſe, quod tumultu & multitudine ſacrarum occupationum, non vacet illi legibus accurate perdiſcendis operam navare. Sed Aſſeſſores & Conſiliarios Epiſcopi in culpa eſſe, qui contra leges ſuffragium ferant, quod eas ipſi quidem adprime callere teneantur (7). Si ex imperitia autem Canonum perperam judicet Epiſcopus, deponendum eum eſſe, quod officio ſuo ipſo conſtringatur ad perdiſcendos Canones.

In jure Orientali Leunclavii occurrit Conſtitutio Nicolai Patriarchæ Conſtantinopolitani, ſub Imperio Leonis Philoſophi, & filiorum ejus: qua exploditur conſuetudo Oſtiariorum Palatii Patriarchalis, nonnihil pecuniæ ab iis extorquentium, qui Reſcripta Patriarchalia impetraſſent. Præcipitur autem (8) ut Oſtiariis in poſterum certa conſtituantur ſtipendia, & ne quid a quoquam recipiant.

XVI. Unum reſtat hic elucidandum, ſed magni prorſus ponderis. Nempe furtivas quaſdam eſſe ſimoniæ artes, quæ oculos pene effugiant, etſi crimen non effugiant. Pecu-

[1] Flodoard. l. 3. c. 26. [2] L. 5. c. 224. [3] Anaſt. Bibl. in ejus vita.
[4] Conc. Gall. t. 2. p. 208. [5] Διδάσκαλοι. [6] In Can. 19. Trul.
[7] In Can. 15. Carthag. [8] Tom. 1. p. 249.

Digitized by Google

Pecuniæ, munera incurrunt in oculos, & turpitudine perſpicua ejiciuntur. At amicitiæ illecebræ, cognationis nexus, ſpes obſequiorum, laudes, adulationes ejuſmodi ſunt, ut his facillime homines illudantur & illaqueentur inopini. His lumen rationis extinguitur, his pervertitur æquitas judicii, & ſimoniace his addicitur, quod uni virtuti tribuendum erat. Salutaribus hinc documentis Hincmarus Reges ſui ævi, cum præcepta conſarcinavit illa pulcherrima, ad ſanctiſſime moderandas Regni habenas (1). *Quia res Eccleſiaſticas divino judicio tuendas, & diſpenſandas ſuſcepit Rex, conſenſu ejus, electione Cleri ac plebis, & approbatione Epiſcoporum Provinciæ, quiſque ad Eccleſiaſticum regimen abſque ulla venalitate provehi debet. Quia ſicut Dominus in Evangelio dicit, Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro. Eccleſiaſticis regulis ſine difficultate omnimodis debet favere, ſi non vult Regem Regum offendere. Et ſicut Epiſcopi ac Rex providere debent, ne ullius rei intuitu eligatur Epiſcopus, niſi Dei ſolius, id eſt, non pro aliquo munere dationis, nec pro aliquo obſequio humano, vel propinquitate conſanguinitatis, ſeu amicitia, vel ſervitio temporali.*

Hæc varia ſunt ſimoniæ perſonatæ ludibria, ex Hincmaro ſummopere fugienda. Quæ eadem ipſa pericula Parochis imminere monuit idem Præſul doctiſſimus, ſi pœnitentibus humaniores ſe præſtent, non æquitatis pondere, ſed delinimentis munerum inclinati, amicitiæ, cognationiſque illecebris (2). *Ne pro reſpectu cujuſquam perſonæ, aut conſanguinitatis, vel familiaritatis, peccatis alienis communicet, &c. Nec a quocunque pœnitente aut gratiam, aut favorem, aut munus ſuſcipere præſumat, &c. Quia hoc ſimoniacum eſt, &c.*

XVII. Cum vero Ludovicus Balbus Rex inconcuſſam Hincmari conſtantiam quatere aggreſſus eſt, pollicendis favoribus & beneficiis in ejus amicos & proximos ſpargendis, ſi votis modo ſuis ſuffragaretur in promovenda Epiſcopi Bellovacenſis electione: *Quod ſcripſiſtis, quia ſi veſtræ voluntati, Eccleſiaſticis videlicet regulis contrariæ, obſecutus fuero, eos quos mihi cariores & familiariores cognoveritis, honorare in omnibus curabitis, tantummodo ut in hac petitione veſtra vobis conſentiam*: Reſcripſit Antiſtes excelſo & magno animo, humanaſque res omnes deſpiciente; nullius apud ſe momenti eſſe poſſe cognatos & amicos, ubi de dignitatibus Eccleſiaſticis ageretur, ne ad eas latrones pro Paſtoribus irreperent, non alios ad eas patere aditus, quam doctrinæ copia, pietate & religione: ſimoniacæ ſemper pravitatis dehoneſtamenta ea eſſe, ubi muneribus, laudibus, obſequiis, humanis qualibuſcunque affectibus ad res ſacras aditus panderetur (3). *Unde in hoc Epiſcopali miniſterio carnalem propinquum, nec amicum videlicet animi familiarem, carnali affectu recognoſco, ſed ſententiam Domini attendo, qui dicit, Qui non intrat per oſtium, &c. Et ideo neminem recognoſco, neminem recipio; niſi qui vita & moribus & ſcientiæ Catholicæ doctrina per claves Eccleſiæ ad hoc Epiſcopale miniſterium accedit. Et quoniam non eſt Deus perſonarum acceptor, in hac cauſa nullius perſonam accipio, ſicut Propheta dicit, Qui excutit manus ſuas ab omni munere. Neque enim dixit tantum, a munere; ſed addidit, ab omni; id eſt, a munere manus, a munere linguæ, a munere obſequii, ſicut jam vobis ſcripſi.*

Conquerebatur Iſaacus Lingonenſis Epiſcopus, quod Beneficiorum Collatores, quos ipſa rei fœditas deterrebat, ne quid muneris acciperent, furtim tamen non raro obſequiorum aliquid ſibi deſponderent (4). *Beneficium quod quaſi gratis impenditur, fere omne, etſi pretium ante non taxat, obſequium poſtea ſperat.*

Conteſtatur Atto Vercellenſis Epiſcopus nihilo tutius donari Prælaturas Eccleſiæ carnalibus affectibus, affinitati, cognationi, amicitiæ, familiaritati, quam ſi pretio diſtraherentur (5). *Quamvis ab avaritia pecuniæ in ordinandis Epiſcopis videantur manum retrahere, non ideo ad legitimam libertatem Eccleſiaſtica electio pertinebit; ſed aut conſanguinitatis affectio, vel amicorum dilectio, ſeu etiam familiarum obſequia prævalebunt. Et quid prodeſt declinare a laqueo, ſi in foveam incidamus?* Addit porro ille, quoties Principes terreni, vel Electores, & Præſentatores, Presbytero frugi & probo, & diutinis virtutum ſtipendiis de Eccleſia benemerito, anteponunt filium Optimatis cujuſdam, toties ſceleratiſſimum ut olim hominem Chriſto præferri. *Cum enim*

(1) Du-Cheſne tom. 2. p. 489. (2) T. 1. p. 713. c. 13. (3) Hincmar. t. 2. p. 194. 195. (4) Spicil. t. 2. p. 347. (5) Spicil. t. 8. p. 79.

enim aliquis digniſſimus Sacerdos diu in Eccleſia militans, ab Epiſcopali electione ipſius cui ſervierat Eccleſia a Principibus reprobatur, nunquid non Dei filius deſpicitur? Cum vero alicujus potentis filius impar meritis, & injuſte præponitur, quid aliud quam Barabbas eligitur?

De laudabilibus Conſuetudinibus.

CAPUT LXXII. *P.4.l.3.c.5.*

Conſuetudines laudabiles, ſive oblationes ſpontaneæ pro adminiſtratione Sacramentorum, ab anno milleſimo ad quadringenteſimum ſupra milleſimum.

I. Laudabiles conſuetudines, ſive piæ erogationes ad celebrationem Myſteriorum. Adaucto mirifice Miſſarum numero, tum vero cœpere privati privatim ſibi earum aliquas vindicare, & ad id erogere.

II. Series hiſtorica Canonum & Conciliorum, quibus approbata eſt hæc Miſſarum celebratio in ſingulorum ſpiritalem utilitatem, ſæculo undecimo. De pecunia ad id collata.

III. De eodem rurſus. An idem Presbyter quotidie celebraret? An ſæpius eadem die? Res mira in majori Eccleſia Conſtantinopolitana non ſingulis diebus celebratam fuiſſe ſynaxim.

IV. Etſi ſpontaneæ oblationes non abnuerentur, nihil tamen exigebatur ad ſacramenta, nec undecimo, nec duodecimo ſæculo, cujus hic laudabiles conſuetudines pertexuntur. Explanantur Conſtitutiones Synodales Pariſienſis Eccleſiæ, quæ adminiſtrato Baptiſmo, poſtea exigi ſinebant laudabiles conſuetudines.

V. Arnulphi Lexovienſis Epiſcopi doctrina, de exuberatiſſimo ſacrificii Miſſæ pretio. Doctrina Petri Cantoris Eccleſiæ Pariſienſis.

VI. De Presbyteris plures uno die Miſſas iterantibus.

VII. Hiſtorica contextio Conciliorum & Canonum ſæculi decimi-tertii, de Miſſarum pluralitate, & ſtipendio. De conſuetudinibus laudabilibus, & eas exigendi neceſſitate, non Parochis, ſed Epiſcopis impacta. Ex quo via panditur concordiæ inter pugnantes Canones.

VIII. Nihil decerpitur de valore infinito, & pretio ſacrificii Miſſæ, etſi ſacrifici jubeantur illud toties iterare, quoties ſpoponderunt, vel eidem, vel pluribus fidelibus.

IX. Concilii Lateranenſis IV. Canone prohibiti ſunt Parochi quidquam exigere, ſed & juſſi ſunt Epiſcopi conniti, ut laudabilibus conſuetudinibus ſatisfiat.

I. LAudabilium conſuetudinum vocabulo continentur erogationes omnes piæ & voluntariæ oblationes in adminiſtrandis ſacramentis uſitatæ, in viſitandis ægrotis, in ſepulturis, ceteriſque religioſæ pietatis functionibus. Perſpicua eſt hujuſmodi quæſtionum connexio cum hactenus pertractatis. Hinc rurſus ad alia defluemus, in quibus hærere ſimoniæ fuligo quædam videri poſſit. Superſunt monumenta non pauca partitionis oblationum inter Capitula & Monaſteria, itemque inter Parochos Primitivos, & eorum Vicarios, ubi ſexcentæ diverſiſſimæque pernumerantur oblationes, ad ſingulas Sacerdotii functiones uſitatiſſimæ (1). Earum potiſſimas tantum hic attingemus, & eas maxime quæ ad ſacramenta, & ad Euchariſticum ſacrificium pertinebat, cum his tandem potiſſimum hæſerit oblationis nomen.

Hac poſtrema ſane Eccleſiæ Ætate longe frequentior cœpit eſſe Miſſarum celebratio, quam fuiſſet hactenus; unde & privati quique ſibi aliquas unis addici ambiere, collata etiam in id ſtipe, & quanquam publicis hinc oblationibus non derogaretur tum quidem, poſtea tamen his pene oblitteratis in earum locum illæ venerunt. Quandiu enim nondum magno erant numero fideles, conducebat & unam diebus ſingulis celebrari ſynaxin, & omnes indiſcriminatim tum offerre. At ubi in immenſam quandam multitudinem amplificatus eſt Chriſti grex, & plures neceſſe fuit quot diebus celebrari Miſſas, non potuere ad earum ſingulas ſinguli offerre fideles. Hinc ergo illud emerſit, ut privati quique ſuas ſibi Miſſas celebrari averent, idque majuſcula oblatione ſtuderent ſibi comparare.

II. Dilucidum id nunc fiet congerie Canonum, aliorumque Eccleſiaſticæ hiſtoriæ monumentorum, per ſua ſejunctim ſæcula, pro noſtro pridem more. Ethelredus Angliæ

---

(1) Bibl. Clu: pag. 1450. 1530. Notæ 108. Recueil pour l'hiſtoire de Bourgogne pag. 433. 534.

gliæ Rex circa annum 1012. leges promulgavit Eccleſiaſticas, quarum una præcipitur, ut diebus ſingulis ſingulæ Congregationes Myſteria celebrent pro Rege & populo. *Cantetur communiter pro Rege & omni populo una Miſſa quotidie ad matutinalem Miſſam. Ab unoquoque autem Monacho Presbytero quotannis triginta pro Rege & populo celebrentur Miſſæ.* Nulla hic mentio oblatæ pecuniæ. Sed Regiæ largitiones & fundationes quantamlibet ſuperare intelliguntur privatorum oblationem. Lege proxima edicitur, ut decimæ ſolvantur, & laudabiles conſuetudines. *Et omnis conſuetudo reddatur ad matrem Eccleſiam.*

In Concilio Salingeſtadienſi anno 1022. minus probari viſæ ſunt peculiares illæ Miſſæ, quas ſibi celebrari cupiebant privati paſſim homines de ſancta Trinitate, de B. Michaele, de Verbo Incarnato. Sed non pertinebat ea cenſura, niſi ad eos, qui hinc confidebant divinare ſe poſſe rem quampiam arcanam. Porro non diſplicebat Concilio, quod ſinguli quique fideles pio quodam inſtinctu has ſibi quotidie, vel alias quaſcunque decantari curarent Miſſas, ſive ſuperſtitibus, ſive defunctis profuturas (1). *Quidam laicorum, & maxime matronæ habent in conſuetudine, ut per ſingulos dies audiant Evangelium. In principio erat Verbum, & Miſſas peculiares, hoc eſt de ſancta Trinitate, aut de ſancto Michaele. Et ideo ſancitum eſt, ut hoc ulterius non fiat, niſi ſuo tempore, & niſi aliquis fidelium audire velit pro reverentia ſanctæ Trinitatis, non pro aliqua divinatione; & ſi voluerint ut ſibi Miſsæ cantentur, de eodem die audiant Miſſas, vel pro ſalute vivorum, aut pro defunctis.* Vides hic Miſſas de Trinitate votivas, quibus tamen anteponantur, quæ ſingulis diebus ſunt adſignatæ. Sed omnino Miſſas hic perſpicis pro ſingulis celebratas, qui utique uſitato offerendi munere ibi fungebantur.

III. Antonio Auguſtino auctore uſus Baronius, Concilii meminit Compoſtellani anno 1056. in Hiſpania, quo præcipiebatur, ut Epiſcopi, Presbyterique quotidie ſacra facerent. Non poſſum non multum tribuere fidei & auctoritati Antonii Auguſtini. Alias non facile mihi perſuaſerim ejuſmodi Canonem conditum fuiſſe, ſi ejus ea ſententia & juſſio eſt, ut eorum quiſque quotidie ſacris operetur. Non facile lege communi ad id omnes conſtringi potuere Presbyteri, at quod ſingularis proprium eſt ſpecimen pietatis. Si certis tamen nitatur is Canon præſidiis, ad Epiſcopos & Parochos, qui uſitatiſſime Presbyteri dicebantur, reſtringendus erit: quod eorum maxime partes eſſent, ut quotidie Myſteria frequentarent.

Multo certius eſt eodem ſæculo undecimo coercendam fuiſſe Presbyterorum licentioſam pietatem, eorum qui plures una qualibet die Miſſas celebrabant. Ideo enim Concilium idem Salingeſtadienſe prohibuit, ne quis Presbyter plures uno die quam tres decantaret Miſſas (2). *Ut unuſquiſque Presbyter in die non amplius quam tres Miſſas celebrare præſumat.* Eo ſpectat & Decretum illud, ab Ivone Carnotenſi, & a Gratiano ad tempora relatum Alexandri II. Eo enim ſignificatur, Chriſtum ſemel pro nobis in Cruce paſſum, ideoque & Presbyteros ſingulos una diebus ſingulis immolatione contentos eſſe debere; niſi quis cupiat præter propriam ejus diei Miſſam, etiam pro mortuis celebrare: porro piaculare illud eſſe flagitium, ſi quis ſæpius quolibet die celebret, ut avaritiæ, vel humanis affectibus obſequatur (3). *Sufficit Sacerdoti Miſſam unam in die celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit. Non modica res eſt unam Miſſam facere, & valde fœlix eſt, qui unam digne celebrare poteſt. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt, & alteram de die, ſi neceſſe ſit. Nam quicunque pro pecuniis aut adulationibus ſæcularibus una die præſumunt plures facere Miſſas, non exiſtimo evadere condemnationem.* Ex hoc Canone apertum eſt, oblatam fuiſſe pecuniam ab iis, qui ſibi Miſſam fieri vellent: ideo & Presbyteros quoſdam avaritiæ ſervientes, plures uno & eodem die celebraſſe, quod meritiſſime hic damnatur; denique ne hic quidem prohiberi, quin bis ſaltem uno die quis celebret, ſemel Miſſam diei propriam, ac rurſum Miſſam defunctorum. Ejus autem pecuniariæ oblationis aliud promitur a Petro Damiani exemplum, in Presbytero, ita deſtituto, & a doctrina, ut non ſatis legere poſſet: & a re familiari, ut cogeretur quotidie Miſſam celebrare (4). *Tam parvam & tenuem in littera-*

(1) Cap. 10. (2) Can. 5. (3) Gratian. De Conſec. d. 2. C. Sufficit.
(4) Opuſc. 47. c. 2.

rum habet doctrina notitiam, ut apertæ quoque ſcriptionis articulum ſyllabatim vix valeat legere; nimia tamen paupertate conſtrictus, utcunque Miſſarum cogitur ſolemnia celebrare.

Illud non poſſumus non obſtupeſcere, quod majori in Eccleſia Conſtantinopolitana Myſteria non celebrarentur niſi Dominicis diebus, Sabbatis, & majoribus Feſtis; donec ſæculo demum undecimo adulto Conſtantinus Monomachus Imperator idoneos aſſignavit reditus, ut quotidie ſacra fieri poſſent. Ex inopia enim annuorum proventuum fiebat, ut non quotidie ſacra fierent. Ita refert Curopalates (1): *Siquidem uſque ad illius tempeſtatem inſignibus tantum diebus feſtis, itemque Sabbatis & Dominicis diebus incruentum Deo ſacrificium peragebatur, reliquis autem diebus nequaquam. Id autem nulla alia de cauſa fiebat, niſi ob redituum inopiam: quos ille opipare conſtituens & abunde, ut quotidie ſacra celebrarentur, auctor fuit, idque etiam nunc obſervatur.* Eſt omnino quod hic vehementiſſime ſtupeamus. An principe quippe in Imperii civitate, in Eccleſia urbis Regiæ maxima, in Templo Patriarchali, in Eccleſia illa longe magnificentiſſima, in qua & quingenti amplius miniſtri ſub Juſtiniano Imperatore numerabantur: unde & legem ille ſancire compulſus eſt, ne ultra eum numerum progrederentur: An ejuſmodi, inquam, in Eccleſia non erant idonea ſtipendia, ut ſemel quotidie Miſſa celebraretur?

Longe ergo veri ſimilius eſt, hoc reliquum fuiſſe veſtigium vetuſtiſſimæ diſciplinæ, & infrequentiæ Miſſarum. Pluribus enim tum in Eccleſiis non quotidie celebrabatur, alicubi diebus tantum Dominicis & Feſtis. Is ab ultima antiquitate uſus retinebatur in Eccleſia Conſtantinopolitana, quod pauciora ſemper majoribus in Eccleſiis, quam in minuſculis innoventur. Reditus ejus Eccleſiæ ad alios uſus converſi fuerant; ad quotidianas Miſſas nulli fuerant addicti, quod necdum moris eſſet, ut quotidie in ea celebraretur. Interim vero minores Eccleſiæ novam & piam amplexatæ ſunt conſuetudinem quotidie celebrandi, cumque id invaluiſſet, jam novum mirumque cœpit videri quod non idem in Eccleſia majori factitaretur. Cum ejus reditus alioqui uberrimi jamdiu ad alia eſſent derivati, lubens eam Imperator arripuit anſam explicandæ magnificentiæ & pietatis ſuæ, collatis ſtipendiis ad celebrationem Myſteriorum ferialibus etiam diebus. Vulgo creditum eſt uni inopiæ redituum imputandum eſſe, quod tamdiu a ſacrificii quotidiana celebratione ceſſaretur. At rem a capite arceſſenti pateriſſet ideo reditus ei Miſſarum frequentiæ aſſignatos non fuiſſe, quod necdum uſitatum eſſet, ut tam frequenter ſacra celebrarentur in omnibus Eccleſiis. Quantacunque hic nobis blandiatur ſpecies probabilitatis, ſuo quiſque tamen per me licet utatur judicio; cui & ego lubens acceſſerim, ſi melius quis aliquid benignus impertiatur. Illud certe lubentiſſimi profitemur, longe conducibiliorem fuiſſe Miſſarum frequentiſſimam celebrationem in Eccleſia Latina, quam infrequentem in Græca.

IV. Quæ hactenus porro diſputata ſunt, non eo trahi illa poſſunt, ut quidquam exigi aliquando licuerit pro Euchariſtia, Baptiſmo, & Sepulturis; quod expreſſius vetitum eſt in Concilio Remenſi anno 1049. ſub Leone IX. qui plurimum ibi operæ & curæ poſuit in infeſtandis ſimoniacæ veſaniæ reliquiis (2); *Ne quis pro Sepultura, vel Baptiſmo, ſive pro Euchariſtia, aut infirmorum viſitatione quidquam exigeret.* Nec tamen abhorruere hujus Concilii Patres a laudabilibus conſuetudinibus, dum ne eas laici ipſi exigerent (3). *Ne quis in atriis Eccleſiarum præter Epiſcopum & ejus Miniſtrum quaslibet conſuetudines exigere præſumeret.* Nec remiſit is vigor duodecimo ſæculo, in quod delabimur, in explodendis ſimoniacis exactionibus, tum ad Euchariſtiam, tum ad alia Sacramenta. Eas omnes uno Canone circumſcripſit Concilium Londinenſe anno 1138. Ita enim Legatus Papæ in eo Canone. *Sanctorum Patrum Canonica inſtituta ſequentes, auctoritate Apoſtolica interdicimus, ut pro chriſmate, pro oleo, pro baptiſmate, pro pœnitentia, pro viſitatione infirmorum, ſeu deſponſatione mulierum, ſeu unctione, pro communione Corporis Chriſti, pro ſepultura, nullum omnino pretium exigatur, quod qui præſumpſerit, excommunicationi ſubjaceat.*

In Synodo Weſtmonaſterienſi ſub Archiepiſcopo Richardo Cantuarienſi, ſucceſſore B. Thomæ Martyris, referente Rogerio, damnata eſt conſuetudo offerendi de-

(1) Baron. an. 1054. n. 57. (2) Can. 5. (3) Can. 4.

Digitized by Google

denarios in ipſa Euchariſtiæ communione. *Dictum eſt ſolere nummos in quibuſdam locis dari pro communione. Hæc ſimoniaca hæreſis eſse deteſtata eſt ſancta Synodus.* Concilium Eboracenſe anni 1194. prohibuit (1) ne Presbyteri paciſcerentur de conſtituendo pretio Miſſarum ſuarum. *Ne Sacerdos aliquis pro celebratione Miſsarum pretio conſtituto pactum ineat; ſed hoc duntaxat quod offertur in Miſsa, recipiat.* Concilium Turonenſe anni 1163. prohibuit nequid exigeretur pro chriſmate, pro oleo, pro ſepultura, utque ne valerent conſuetudines contrariæ, quod diuturnitas temporis errores & corruptelas non elevet, ſed potius gravet (2). *Pro ſepultura chriſmatis & olei ſacri perceptione nulla cujuſquam pretii exactio intercedat; neque ſub obtentu alicujus conſuetudinis reatum ſuum quiſquam tueatur; quia diuturnitas non minuit peccatum, ſed auget.* Non exigi tantum vetat hoc Concilium, ſed & qualemcunque abrogat exigendi conſuetudinem. Itaque quam certum eſt offerre ſolitos fideles vel pecuniam, vel aliud quidvis, & laudabiles eas conſuetudines a Laicis religioſe tenendas fuiſſe: tam indubium eſt, interceſſiſſe ſemper Eccleſiam, ne quid exigerent Paſtores. Petrus Damiani, perhibente Joanne Monacho, & alumno ejus, in ejus vita, cum puerulus adhuc reperiſſet nummum argenteum, diu animi dubius hæſit, quem in uſum eam pecuniam conferret: ac decrevit tandem eam offerre Presbytero, qui ſacrificium offerret pro patre ejus (3). *Melius eſt, ut tradam Presbytero, qui offerat ſacrificium pro patre meo.* Dabatur ergo, non exigebatur.

In Conſtitutionibus Synodalibus Odonis de Soliaco, Epiſcopi Pariſienſis creati anno 1196. illud edocemur, perſæpe tum Presbyteros in decernendis pœnitentiis præcepiſſe, ut Miſſas ſibi pœnitentes curarent celebrari, quanquam eaſdem ipſi Miſſas, qui eas indixiſſent, celebrare non poſſent, ſive triginta dierum, ſive unius anni. *Nullas Miſſas, quas injunxeris, celebret, nec tricenarium, nec annuale.* Multo minus fas erat, ut ipſimet in ſe reciperent decantandas, quas indixiſſent trium, vel quinque annorum Miſſas: *Et pro minus, nullus triennale, vel quinquennale.* Has voces, *pro minus*, explanavi *multo minus*. Video quam longe alius eis ſenſus appingi poſſit; ſed nemo non videt quam ex hoc in graves impingamus ſcopulos difficultatum. Rurſum, quod magis mirere in eiſdem Conſtitutionibus, prohibent illæ quidem (4) exigi quidquam pro baptiſmo nondum collato: at poſtea non recipi modo, ſed & exigi ſinunt, quidquid eſt laudabilium conſuetudinum (5). *Pro baptiſmo nihil omnino ante exigatur, ſed poſt laudabilis conſuetudo exigi poteſt.*

In Concilio Turonenſi, quod modo laudatum eſt, vetabatur quidquam exigi; quin & ipſa exigendi conſuetudo multo acerbius damnabatur, quod mala quælibet longo uſu ingraveſcant. Eſt ergo ſpecies & umbra aliqua conflictationis inter has Synodales Conſtitutiones, & illud Concilium. Certe in Concilio de baptiſmo nihil expreſſe dicitur, & qua de agit conſuetudo, nondum præſcripta erat, nedum memoriam omnem hominum ſuperaret, qualis ea de qua Conſtitutiones Odonis. Sed vereor, ut hæ reſponſiones ſatis ſolidæ habeantur, nec magis tergiverſationes exiſtimentur. Probabilius ergo forſan reſpondebis, in Concilio Turonenſi de Parochiis agi, quales pleræque ſunt, ubi ex decimis, primitiis, oblationibus, & manſo, ſeu fundo aliquo honeſte Parochi poſſunt ſuſtentari; at in Conſtitutionibus Synodalibus agi de Parochis civitatis Pariſienſis, quibus nec decimæ ſunt ullæ, nec terræ, & quibus non ea ſufficit oblationum copia, qua vitam tolerare poſſint.

V. Nihil erat periculi, ne quid pro Miſſa exigeretur, cum poſſint fideles ea contenti eſſe participatione, qua fraudari non poterant. At verendum omnino erat, ne qui Presbyteri cupidiores avaritiæ ſe manciparent, & ſacris operari abnuerent, niſi ubi mercedis aliquid oſtenderetur. In hanc perverſitatem efferveſcere viſus eſt Robertus Pullus Cardinalis, ubi cenſuit ita rurſum venire Chriſtum, flagitio tanto deteſtabiliore, quanto nunc in paternæ gloriæ ſempiterno regnat ſolio (6). *Quid eſt Miſſarum ſolemnia contuitu temporalis commodi celebrare, niſi cum Juda Chriſtum vendere, tanto nequius, quanto reſurgendo eſt ſublimatus?* Luculentiſſime vero Arnulphus Lexovienſis Epiſcopus hæc duo ediſſeruit. Primum, quam infandum ſit pretio æſtimari

(1) Can. 5. (2) Can. 6. (3) Cap. 2. (4) Cap. 6. n. 12. (5) Cap. 3. n. 2.
(6) Part. 7. c. 17.

Digitized by Google

Hoſtiam, quæ inæſtimabile noſtræ omnium ſalutis pretium ſit. *Oportet offerentem puras manus inferre, ne quod impenetrabile eſt, omnique veneratione digniſſimum, vel ſub pretii recidat vilitatem, vel cauſis indignioribus expendatur.* Et rurſum cum hujus ſacrificii pretio nec finis, nec modus ſit ullus, par illud utique eſſe & redundans tum offerenti, tum pro quibus offertur, quorum ſingulis tantundem prodeſt, quantum ſi pro ſingulis eorum offerretur, quanquam offeratur pro univerſis (1). *Quoſcunque enim Sacerdos effuſa caritatis latitudine complectitur, totum ſimul omnium, totum uniuſcujuſque eſt ſigillatim, nec integritatem dividit communicatio plurium, nec ſoliditatem minuit communicatio diverſorum. Sic eſt, totus tibi Chriſtus impenditur, totus mihi, totiuſque in ſolidum te cohæredem hæreditatis admittit, quam totam mihi nihilominus repromittit.*

Succenſet Petrus Cantor iis Presbyteris, qui ſæpius una & eadem die Myſteria celebrabant, & poſtquam illud a Concilio prohibitum fuit, ſæpius iterabant preces illas omnes, quæ Canoni Miſſæ præcurrunt, ut hæ inſtar haberent plurium Miſſarum, quæ una tamen omnes Canonis recitatione, & Euchariſtiæ conſecratione concluderentur. Eo denique veſaniæ eruperant, ut ſi accurreret nemo ad Offertorium qui offerret, toties alias auſpicarentur Miſſas, donec oblationis aliquid conferretur. Eas tum vocitabant *Miſſas multarum facierum.* In eos quoque exarſit Petrus Cantor, (2) qui plurium ſalariis acceptis unam tantum celebrabant Miſſam. Quin & tanto malo medendum exiſtimavit, imminuto numero Eccleſiarum, Altarium, Presbyterorum, & conſentanee monitis Gregorii VIII. oblationibus non admittendis niſi quatuor majoribus anni celebritatibus, ad exequias, & anniverſarium obitus diem. Si reapſe hæc adhibita fuiſſent medicamenta, pœnituiſſet forſan aliquando ſui Petrum ipſum conſilii, mala alia nempe expertum aliquanto graviora, quæ ex hac medicina pullulaſſent. Hinc ſaltem illud conſtabit, quam execrabiles fuerint hæ corruptelæ.

VI. Revocandus nunc ſtylus ad aliam Conſtitutionem Odonis Epiſcopi Pariſienſis, ubi prohibuit ne Presbyteri, niſi graviſſima urgente neceſſitate, bis uno die celebrarent (3). *Nullus bis in die Miſſam audeat celebrare, aut cum duplici introitu, niſi in magna neceſſitate.* Cum pecunia tunc et plurimum ad Miſſam offerretur, hinc avaritiæ ſpecies vel ſuſpicio quædam iterationi Miſſarum affricabatur. Erant tamen ex hoc ipſo Decreto cauſæ quandoque juſtæ ut iterarentur. Edicto quidem Ethenulphi Regis Angliæ jubebatur quiſque Sacerdos bis celebrare, ſemel pro Rege, iterumque pro ducibus exercitus: ſed non expreſſe dicitur, ut uno & quovis die id fieret. (4) *Unuſquiſque Presbyter duas Miſſas, unam pro Rege, & aliam pro ducibus ejus dicat.* Salingeſtadienſis Concilii tempore uſus invaluerat, ut multo plurimas uno & eodem die Miſſas concelebrarent; unde nil ulterius percepere hujus Concilii Patres, quam ut ne plures tribus uno die celebrarentur (5). *Ut unuſquiſque Presbyter in die non amplius quam tres Miſſas celebrare præſumat.* Poſtea vetitum eſt, ne plures quam duæ, & ne tot quidem dicerentur, niſi urgente neceſſitate. Monet Honorius Auguſtodunenſis abunde eſſe, ut una uno die Miſſa decantetur: ſed duas tamen treſve decantari poſſe, ſi gravis immineat neceſſitas, nempe plurium uno die concurrentium celebritatum, cum Romæ die Chriſti Natalitio ter Myſteria celebrentur. *Semel in die debet Miſſa ab uno Sacerdote celebrari, ſicut & Chriſtus ſemel voluit immolari. Si autem neceſſitas exigit, id eſt, ſi duæ feſtivitates ſimul concurrunt, duæ vel tres celebrari poterunt. Quia & Romani hoc in die Natalis Domini faciunt.*

Illud ergo tunc uſu receptum erat, ut ſi plures in unum inciderent ſolemnitates, plures etiam a quolibet Presbytero fierent Miſſæ. Antea plures a pluribus Presbyteris decantabantur, poſt ab uno & eodem decantatæ ſunt; & nunc tandem revocato priore uſu plures a pluribus celebrantur Miſſæ, vel minorum feſtivitatum commemorationes uni intertexuntur principalioris celebritatis Miſſæ. Tres in Natalitio Chriſti celebrari Miſſas antiquiſſimi moris eſt, cum meminerit Gregorius Magnus. Decurſu temporis cum cœpiſſent Presbyteri ſinguli ea ſacra facere, quæ antea omnes conjunctim celebrabant, cumque in dies major cupido inceſſeret imitandæ Eccleſiæ Ro-

(1) Epiſt. 54. (2) De verbo abbrev. c. 27. 28. 29. (3) Cap. 7. n. 9.
(4) Wil. Malm. pag. 41. (5) Can. 5.

Digitized by Google

Romanæ: inde perfectum, ut totum Occidentem pervagaretur illa conſuetudo, triplicis in Natali Chriſti Miſſæ decantandæ. Duæ quoque celebrabantur Miſſæ in feſto die Paſchæ, & in Natali Joannis Baptiſtæ. Ita perſpicue Synodus Oxfordienſis ſub Henrico III. de die Paſchæ: *Ne Sacerdos quiſpiam Miſſarum ſolemnia celebret bis in die, excepto die Nativitatis & Reſurrectionis Dominicæ*. Prior illa diei Paſchæ Miſſa illa ipſa eſt, quæ Sabbato ſancto imputatur vulgo, ut quæ noctu decantaretur, nec deſineret niſi jam illuceſcente die Paſchæ. Nec aliter res ſe habebat in tribus Miſſis B. Joannis Baptiſtæ. Prima earum ad veſperas Vigiliæ celebrabatur. Ita dici ſupererant duæ. Ideo & alicubi inquirit Hugo Victorinus (1). *Quare in feſto ſancti Joannis Baptiſtæ Miſſæ duæ in quibuſdam Eccleſiis celebrentur*. In reſponſionibus myſticis & longe quæſitis ad hanc quæſtionem, his duabus Miſſis illam adjicit pervigilii. Non ergo univerſim vigebat, ut alio quam Chriſti Natali die tres decantarentur Miſſæ. Ideo & Innocentius III. ei legi, una ut uno die celebretur tantum Miſſa, derogari negat, niſi in Natali Chriſti, & cogente gravi neceſſitate (2). *Reſpondemus quod excepto Nativitatis Dominicæ die, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit Sacerdoti ſemel in die unam Miſſam ſolummodo celebrare*.

VII. Attigimus jam ergo cum Innocentio III. ad ſæculum decimum tertium. Concilium Londinenſe anno 1200. prohibet ab uno plures uno die decantari, niſi jubeat neceſſitas: & tum monet, ut in Miſſa priori abſtineatur ablutione (3). *Non liceat Presbytero bis in die celebrare, niſi neceſſitate urgente*. Hoc eodem Concilio, quo obrepenti per cuniculos obviaretur avaritiæ, vetitum eſt, ne in pœnitentiis injungendis Confeſſarius Miſſas dicendas injungat, niſi iis pœnitentibus qui Presbyteri ſint. *Id adjicimus ad Sacerdotum cupiditatem reſecandam, ut Miſſæ non injungantur in pœnitentia his qui non fuerint Sacerdotes*.

Concilium Lambethanum in Provincia Cantuarienſi anno 1206. cauſas omnes deſignavit, quibus etiam tum fas eſſet uno die uni Presbytero ſæpius celebrare, die Natalis Chriſti, die Paſchæ, in ſepulturis ſi feſtum novem Lectionum, aut feria Quadrageſimæ, vel quatuor Temporum eo die occurrant, quo celebrandæ ſunt nuptiæ, aut ſi vices implendæ ſint Parochi juſta ex cauſa abſentis (4). *Bis in die Miſſam nullus celebrare præſumat, niſi in diebus Nativitatis & Reſurrectionis Dominicæ, & quando corpus in propria Eccleſia fuerit duntaxat tumulandum. Qui contra fecerit, ab officio ſe noverit ſuſpenſum, niſi forte canonica neceſſitate ſit compulſus, quam ſic duximus declarandam & limitandam, ſi in feſtis novem lectionum, vel in Quadrageſima, vel in quatuor Temporibus, vel ſponſalia fieri oporteat, vel ſubveniendo ſocio infirmo, vel pro Eccleſiæ ſuæ negotio, vel propria neceſſitate, manifeſte abſente*.

Verum in Concilio Pariſienſi anno 1212. qui præerat Legatus Pontificius, longe diverſos turpeſque exploſit errores. Legati ſibi extundebant a morientibus annalia Miſſarum, quandoque tria, immo & ſeptem, vi etiam & pactione quadam adhibita. Cumque his defungendis tot Miſſis pares non eſſent, alios ſibi ſubſidiarios aſciſcebant Presbyteros; aut Miſſæ ſiccæ pro mortuis recitabantur, Canone prætermiſſo: quaſi eo fidem liberare poſſent. Ea omnia proſcripſit hoc Concilium, injuſta & damnata qualicumque rerum ſacrarum & Sacramentorum venditione (5) *Prohibemus, ne pro annualibus, vel triennalibus, vel ſeptennalibus Miſſarum faciendis, laici, vel alii dare aliquid, vel legare in teſtamento cogantur; & ne ſuper his aliqua pactio, vel actio vera, vel ſub aliqua alia ſpecie palliata, a Sacerdotibus, vel aliis mediatoribus fiat; & ne ſuperflua multitudine talium annalium ſe onerent Sacerdotes, ad quæ explenda honeſte ſufficere non poſſint, & propter quæ ipſos oportet habere conductitios Sacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut ſe exonerent, & ſiccas Miſſas faciant pro defunctis. Sub eadem diſtrictione prohibemus, ne Sacramenta Eccleſiaſtica, vel ſacramentalia ullo modo vendantur, ſicut in Concilio Lateranenſi eſt inſtitutum*. De Concilio Lateranenſi III. hic verba fiunt. Eo enim prohibitum eſt, non recipi, ſeu exigi quidquam pro funeribus, pro conjugiis, pro Sacramentis aliis; quo enim id quidem vitium pervagatius eſſet, eo eſſe & exitialius (6). *Nec pro*

(1) De offic. div. l. 3. c. 6. (2) Extrav. de cel. Miſſ. c. 3. (3) Can. 2. 4. (4) Can. 3. (5) Can. 11. (6) Can. 7.

Digitized by Google

pro perſonis Eccleſiaſticis deducendis ad ſedem, vel Sacerdotibus inſtituendis, aut mortuis ſepeliendis, ſeu etiam nubentibus benedicendis, ſeu etiam aliis Sacramentis aliquid exigatur, diſtrictius inhibemur, &c. Putant plures hoc ſibi licere, quia legem mortis de longa invaluiſſe conſuetudine arbitrantur: Non ſatis, quia cupiditate cæcati ſunt, attendentes quod tanto graviora ſunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint alligatam.

Exſcriptus eſt autem hic a me Canon Concilii Pariſienſis, (1) non ut habetur in Conciliorum editionibus proprio ſuo loco, ſed ut multo & emendatior deſcribitur, & explanatior in Conſtitutionibus Synodalibus Epiſcopi Sarumenſis anno 1217. Articulus prior horum Conſtitutionum damnatis exactionibus præcipiebat ſervari laudabiles & pias conſuetudines (2). *Sicut præcipimus pravas exactiones ſuper his non fieri, ita pias & laudabiles conſuetudines præcipimur obſervari.* Ibidem denuo fit geminæ celebrandæ Miſſæ copia die Natalis & Paſchæ (3), cum humo mandandum eſt corpus, & gravis neceſſitas ubi id extorquet. Idem conceſſit Synodus Oxfordienſis anno 1222. præcipiens (4) ut in exequiis prima Miſſa ſit de die, altera pro mortuis. In Conſtitutionibus B. Edmundi Cantuarienſis Archiepiſcopi anno 1236. innovatur Canon Concilii Pariſienſis anno 1212. (5) iiſdem prorſus verbis contextus, quibus & in Conſtitutionibus Synodalibus Epiſcopi Sarumenſis anno 1217. Innovatur & illud ibidem Caput Conſtitutionum earundem Synodalium, ubi vetantur Clerici exigere, jubentur Laici accurate perſolvere laudabiles conſuetudines. Concilio Turonenſi anno 1236. placuit (6) non omnino rem permittere arbitrio Laicorum; ſed ita lubricum cum primis negotium temperari: Ante ne quidquam exigeretur; poſt ſacramentum acceptum concederetur exigi laudabiles conſuetudines. Si contumacius recuſaret quis, Miniſter ſacramenti continere ſe juſſus eſt, & quieſcere, ſed Prælato mandatum, ut cenſurarum Canonicarum jacula diſtringeret (7). *Innovamus ut ſacramenta Eccleſiaſtica gratis exhibeantur: inhibentes ne pro eis antequam fiant, aliquid petatur, ſeu etiam exigatur. Quibus gratis exhibitis, poterit peti, quod de pia conſuetudine exigi conſuevit; ſubditos ad hoc per Prælatos cenſura Eccleſiaſtica compellendo.* Eo Canone confirmabatur Decretum Concilii IV. Lateranenſis, quod mox referemus.

Ita concordant Canones, uſuſque ſpecie tenus pugnantes, ubi exigi plerumque prohibetur, permittitur nonnunquam poſt collatum ſacramentum, & ubi de laudabili conſuetudine tuenda agebatur. Qui exigi quidvis unquam prohibuere Canones, ii pudori & verecundiæ conſuluere Parochorum, qui vix a pleriſque crederentur, non cupiditatis privatæ, ſed juſtitiæ & caritatis inſtinctu agi, ſi Canonum pœnas iis intorquerent, a quibus juribus ſuis fraudantur. Qui vero Canones exigi patiuntur, non jura nova, ſed antiquas & laudabiles conſuetudines, ii ad Prælatos ſuperiores pertinent, qui ex officio tenentur ſuo providere, ut & fideles munere fungantur in Paſtores, utque Paſtores ne neceſſaria fruſtrentur ſuſtentatione.

Ad inſtitutam redeo ſeriem Conciliorum ſæculi decimi tertii. Anno 1248. editæ Conſtitutiones Pontificii Legati in Inſula Cypro, ſive Nicoſiæ, vetabant quidvis exigi pro baptiſmo, conjugio, ſepulturis: ſed Prælatos urgebant ut operam impenderent tuendis laudabilibus conſuetudinibus. Synodus Colonienſis anno 1280. concedit, ut duæ celebrentur Miſſæ, ſi cauſæ id poſtulant ſuprapoſitæ, maxime ſi altera ſit pro mortuis celebranda. Anno 1284. Synodus Nemauſenſis majoribus Feſtis omnibus duas permittit celebrari Miſſas (8), ſi priori plebs omnis intereſſe non potuiſſet. In Concilio Virtsburgenſi anno 1287. acerbioribus pœnis plectendi viſi ſunt, qui bis uno die celebrarent (9): *Nulla neceſſitate, ad ſolum quæſtum.* In Synodo Bajocenſi permiſſæ ſunt duæ Miſſæ urgente neceſſitate, vel ad funus, vel in quadrageſima, incidente Feſto ſolemniori, vel die Paſchæ.

VIII. Conſtitutiones Archiepiſcopi Cantuarienſis anno 1281. duo quædam præcipiebant (10) de Euchariſtia, & Miſſarum celebratione. In eorum altero illud obſervandum venit, minoribus in Eccleſiis jam ſoli celebranti fas fuiſſe ſub utraque ſpecie communicare: *Solis enim celebrantibus ſanguinem ſub ſpecie vini conſecrari ſumere in hujuſmodi minoribus Eccleſiis eſt conceſſum.* In altero vero vetitum eſt, ne plura annalia

(1) Can 17. (2) Can. 14. (3) Can. 38. (4) Can. 6. (5) Can. 8. (6) Can. 7.
(7) Can. 4. (8) Cap. 1. (9) Tit. de celeb. Miſ. Can. 15. (10) Can. 1. 2.

lia recipiant, quam quot habent Presbyteros iis exolvendis, niſi conſentiat teſtatos, ut annale ſuum cum cujuſpiam alterius annali copuletur. *Nullus plura recipiat annalia celebranda, quam habet ſocios celebrantes, illo caſu excepto, in quo procurans ſuffragia fieri pro defuncto, conſentit expreſſe defuncti memoriam alii, vel aliis copulari.* Nec enim poteſt Presbyter, qui binas pollicitus eſt Miſſas, una ſatisfacere: *Ne credat celebrans ſe dicendo Miſſam unam poſſe ſatisfacere pro duobus, pro quo utroque promiſit ſpecialiter & in ſolidum celebrare.* Mille utputa hominibus non tantundem infundit gratiarum una Miſſa pro iis celebrata, quantum ſi mille celebrarentur. *Abſit enim ne a quoquam Catholico credatur tantum intentione prodeſſe Miſſam unam devote celebratam pro mille hominibus, pro quibus forſan dicitur, quantum ſi mille Miſſæ pro eis devotione ſimili canerentur.* Quanquam enim & meſiti & pretii ſit prorſus infiniti cœleſtis hæc & divina hoſtia, non explicat illa hic tamen infinitam illam vim ſuam & beneficentiam; alias enim uni mortuo una tantum celebranda foret Miſſa. *Licet ipſum ſacrificium quod eſt Chriſtus, ſit infinitæ virtutis, non tamen in ſacrificio ſuæ immenſitatis ſummam plenitudinem operatur. Alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret, niſi unam Miſſam dicere. Operatur enim in hujuſmodi Myſteriis diſtributione certa ſuæ plenitudinis, quam ipſe eiſdem lege infallibili illigavit.* Objicit ſibi Præſul hic doctiſſimus Caput, *Non mediocriter*, quod Gratianus Hieronymo tribuit, (1) & quo affirmatur, Multitudini hominum fructuoſam non minus eſſe hanc hoſtiam divinam, quam ſi pro ſingulis offerretur. *Dum igitur pro cunctis animabus Pſalmus vel Miſſa dicitur, nil minus quam ſi pro uno quolibet ipſorum diceretur, accipitur.* Non ſatis compertum habeo, cujus ſit hic contextus. Sed illud apertum eſt, ea verba tam pſalmodiæ Eccleſiaſticæ & ejuſmodi precibus aliis coaptari, quam Miſſæ, cum illarum in confeſſo ſit finitam eſſe vim. Senſus ergo eſt tam late patere poſſe viſcera caritatis, qua preces omnes velut animantur, ut tam amplecti, & tam juvare poſſit multitudinem, quam ſingulos homines. Sed nihilo tamen minus, & ſingulis, & multis longe fructuoſius eſt, ut celebretur, & oretur pro ipſis ſæpius, quam rarius, aut ſemel. Id vero ne in controverſiam quidem trahi poteſt, & id unum tamen eſt, quod permagni intereſt, & quod Concilia laborarunt conſtituere in uſu Sacramentorum. Nec enim quæritur, an qui celebrat, & celebrare tenetur pro uno quolibet, teneatur alios excludere quoſlibet a fructu ſacrificii ſui, ne qua hoſtiæ ſuæ parte fraudet eum qui obtulit; contra enim æquum eſt latitudine caritatis omnes prorſus homines conſtringi, & in unum conglutinari. Sed illud inquiritur, an qui pollicitus eſt toties celebrare, teneatur, non ſemel, ſed vere toties celebrare; & certiſſimum eſt teneri, quod vel multitudini hominum, vel ſingulis fructuoſius certiſſime ſit pro ipſis ſæpius, quam ſemel, & orari, & ſacra fieri.

IX. In decimum tertium ſæculum conferendæ fuerant Decretales Gregorii IX. ſed cum earum pleraſque jam delibaverimus ſuo quaſque tempore, paucis hic alias ſubtexemus. Vetuit Alexander III. ne ab Epiſcopo pro Chriſmate quid exigeretur, etſi ſuæ ille huic exactioni fucum appingeret Cathedratici, & laudabilis conſuetudinis, vel conſuetudinis Epiſcopalis (2). *Audivimus quod nummos pro Chriſmate ab Eccleſiis extorqueatis, quos nunc Cathedraticum, aliquando præſtationem Paſchalem, interdum Epiſcopalem conſuetudinem appellatis. Quia vero hoc ſimoniacum eſſe cognoſcitur, mandamus quatenus prætextu alicujus conſuetudinis vel prælationis præſcriptos denarios nullatenus exigatis.* Vetuit Innocentius III. quidquam exigi pro ſepulturis & conjugiis (3). *Pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minus licite pecuniam ab eis exigit & extorquet Capellanus.* Ab eodem ipſo denudata & damnata eſt Epiſcoporum Angliæ aſtuta ſimonia, qui cum jam non poſſent pro Chriſmate denarios paſchales exigere, *Denarios Chriſmales, vel Paſchales*: eandem pecuniam exigebant media quadrageſima, eamque appellitabant *conſuetudinem mediæ quadrageſimæ*. Vetuit & nequid emungeretur ab illis, qui in Cœnobiorum Eccleſiis ſepeliri ſe curabant. Sed nihilominus ab hoc eodem Pontifice publicatum eſt celebratiſſimum illud Concilii Lateranenſis IV. Decretum, cujus ſumma in Decretalibus duo continet illa, in quibus totius

(1) De Conſecr. dec. 5. (2) Extrav. de Sim. c. 16. 21. 29. (3) Can. 36. 41.

tius hujus controverſiæ cardo vertitur: *Sacramenta ſunt libere conferenda, cogit tamen Ordinarius laicos obſervare laudabiles conſuetudines*. En ipſa jam Decreti verba, prohibitis prius exactionibus in ſepultura & conjugio (1): *Quapropter ſupee his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſervari: ſtatuentes ut libere confeeentur Eccleſiaſtica ſaceamenta, ſed per Epiſcopum loci veritate cognita compeſcantur, qui malitioſe nituntur laudabilem conſuetudinem immutare*. Malui huic Decseto locum dare inter eas Decretales, ex quibus hodiernum compingitur jus Canonicum Eccleſiæ, quam in Conciliorum cujuſque ſæculi contextione; ut magis magiſque commendetur hæc eſſe duo ſumma Capita Eccleſiaſticæ nunc in his diſciplinæ.

CAPUT LXXIII. *P.4.l.3.c.6.*

De iiſdem laudabilibus conſuetudinibus poſt annum Chriſti milleſimum quadringenteſimum.

I. Statuta ſæculi decimi quarti, de pluralitate Miſſarum, & de oblationibus, vel eleemoſynis ad celebrandum erogatis. Aliæ aliis ſæculis cauſæ & rationes, frequentius, vel rarius celebrandi.

II. Sequentium ſtatuta ſæculorum, uſque ad Concilium Tridentinum, ad tuendas laudabiles conſuetudines, ad quantitates pecuniæ definiendas, ad Epiſcopalem auctoritatem inteeponendam peo earum exactione, ad alias interim tentandas rationes ſuſtentandorum uebis Parochorum.

III. Statuta Concilii Teidentini de pactionibus Miſſaeum, de Collectis, de Fundationibus accumulatis. Poteſtas in his conceſſa Prælatis.

IV. Statuta beati Caroli, Conciliorum Mediolanenſium, Cameracenſis, & Mechlinienſis, de laudabilibus conſuetudinibus, de definiendo ſalario Miſſarum, de numero earum minuendo, de fundationibus moderandis.

V. Statuta Conciliorum Galliæ noviſſimorum de iiſdem.

VI. Reſponſa Congregationis Concilii.

VII. Gerſonii de his ſententia.

VIII. Cue in hoc argumento verſando longioees fuerimus.

I. IN ſæculum decimum quartum aditum pandet nobis Concilium Toletanum anni 1324. cui dolori erat & pudori nundinatio veluti quædam Miſſarum, exigentibus Presbyteris certas pecunias, quaſi immortalis jam & in ſummum cæleſtis gloriæ verticem ſubvectus Chriſtus Optimus Maximus, corruptibili adhuc pretio quopiam æſtimari, & venire poſſet (2). *Æſtimantes ipſum Deum, qui nobis ſub ſpecie dicti ſacramenti ſe exhibet, pecunia poſſe vendi*. Prohibetur hic ergo quidquam exigi, etſi ſpontaneas fas ſit recipi oblationes fidelium. *Ne Presbyter pro Miſſis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam tempoealem; ſed geate accipiat, ſi aliquid pee facientem Miſſas oblatum ſibi caeitative fuerit, abſque pacto, vel conventione quacunque*. Legis hujus tranſgreſſores ſuſpenduntur, & arbitrio præterea mulctantur Epiſcoporum. Canone ſequenti vetantur Presbyteri ſæpius celebrare, quam ſemel die quolibet, excepto Natalis Dominici die, & ſi qua ingruat neceſſitas ineluctabilis. Jubentur iidem Presbyteri quater ſaltem anno quolibet ſacra facese, & quo facilior eis copia fiat confitendi, *Si non poſſint commode copiam ſui Cueati habere*, permittuntur pro arbitrio ſuo alium quemvis ſibi Confeſſarium deligese. Clerici reliqui jubentur anno quovis ter ſaltem ad Euchariſtiam accedere, ut eo impenſiori pietatis obſequio, laicis præcellant. Quæ poſtrema decreta eo conſilio hic deprompſi, ut hinc pateat, quam deferbuiſſet priſtinæ caritatis & religionis ardor: nec jam miremur, ſi tam ſegnes & pigritantes Presbyteri, Miſſarum ſolemnia celebrare cunctarentur, & refugerent, niſi oblata a laicis mercede allicerentur. Nec enim jam primæva illa verecundia & religio hos retardabat a frequenti vel communione, vel celebratione Miſſarum; ſed ſegnitia illos & ſtupor ab Altaribus abducebat, admovebat pecuniæ cupiditas. Ita alio & alio tempore infrequens & communio, & ſacri celebratio, adſcribenda fuit cauſis longe diverſiſſimis, & adverſa fronte pugnantibus, caritati & cupiditati. Uti & frequentior ſacrificii celebratio eodem tempore, nunc ab horum æſtuante caritate profecta eſt, nunc ab aliorum inſatiata cupiditate. Rarius ineuntis Eccleſiæ temporibus celebrabant, & in unam hoſtiam omnes ſacrifici conſpirabant, religio-
ſo

(1) Ib. c. 41. (2) Can. 6. 7.

Digitized by Google

ſo horrore terrifici ſacrificii. Poſtea teneritudo quædam caritatis eo pervaſit, ut ſinguli ſingulis diebus ſæpius Myſteria celebrarent. Tertia denique ætate horrori fuere Presbyteri avaritiæ facibus ardentes, qui ea pluries celebrandi libertate abuterentur, ut theſauros iniquitatis ſibi aggerarent. Quibus ea ſucceſſere tempora triſtiſſima, ubi extincta caritatis flamma, abſtinuerunt ſe longe plurimi a celebratione ſacrificii, niſi eo illicerentur, vel mercede propoſita, vel fundationum neceſſitate.

Non quo implendæ non ſint fundationum conditiones. Eo munere olim ſtrenue fungebantur in Majore Monaſterio, ubi auctore Glabro a diluculo ad medium uſque diem continuabantur Miſſæ, eoque præſentiſſimo adminiculo expiatoriis flammis multæ eximebantur defunctorum animæ, & in beatas ſedes maturius devolabant (1). *Erat ſiquidem, ut ipſi perſpeximus, mos illius Cœnobii a prima diei aurora uſque in horam prandii propter fratrum copiam continua Miſſarum celebratio*. Ex adverſo autem cum Benedictus XII. Conſtitutiones conderet Canonicis Regularibus ſancti Auguſtini anno 1339. Presbyteros Conventualium Cœnobiorum non cogebat, niſi ad binas qualibet hebdomada celebrationes incruenti ſacrificii: ſemel tantum fungi eo religionis officio cogebat in Cœnobiis non Conventualibus: Abbates vero, Præpoſitos, & Priores Conventuales, jubebat quotidie ſacris operari, vel intereſſe: nihil hinc imminuendo Miſſarum numero, qui fundationibus & priſcis fœderibus præſcriptus fuiſſet (2). *Vel ſæpius celebrando locorum onera ſupportare*. Cum liberæ autem & gratuitæ fuiſſent hæ fundationes, nec onera ea ſubiſſent, niſi volentes, æquiſſimum erat præſtari, quod pepigiſſent.

II. Decurrenda nunc reſtant poſteriora ſæcula, idque paulo feſtinantius, cum prioribus illis ſtatutis, ſumma & prudentia libratis & caritate temperatis, illud ſtatum ſemper eſſet, nihil ut exigeretur, ac ne peteretur quidem ante adminiſtrata Sacramenta; poſt illa vero adminiſtrata, peteretur & reciperetur, quod moris eſſet; exigeretur tamen nihil, ſed Prælatis ſuperioribus permitteretur invigilare, ne vel laici a laudabilibus deſciſcerent conſuetudinibus, quod niſi irreligioſe & ſceleſte facere poſſent: vel inferiores Paſtores neceſſariis fraudarentur vitæ adminiculis. Antiquæ Conſtitutiones Synodales Eccleſiæ Rotomagenſis, Parochos cohibebant, ne ſuæ ipſi injuriæ ultores eſſent: urgebantque Archiepiſcopum, ut inſtaret ſervandis laudabilibus conſuetudinibus (3). *Sunt per Archiepiſcopum compeſcendi, qui malitioſe nituntur laudabilem conſuetudinem immutare. Et ideo inhibetur ne Sacerdos aliquis in caſibus hujuſmodi audeat ſibi jus dicere, ſed apud Superiorem querelam deponat*.

Synodus Salisburgenſis anno 1420. duo illa innovavit ſtatuta, quæ eadem confirmavit anno 1524. Campegius Cardinalis in Conſtitutionibus a ſe editis ad Cleri Germanici diſciplinæ redintegrationem (4). Illud vero ab eodem additum eſt, ut frequentibus illis Parochorum & Parochianorum altercationibus dirimendis, circa ſummas piarum ejuſmodi erogationum, Epiſcopus re multum diuque conſultata cum Principibus & Dominis temporalibus, quorum res ageretur, ſummas & quantitates definiret, ea ratione inita, ut ne viduæ, orphani, & pauperes gravarentur (5). *Cum autem in Diœceſibus non ſit eadem conſuetudo, & inter ſubditos & Paſtores multa & varia emergant diſſidia, Paſtoribus quibuſdam plura exigere propenſis, ſubditis vero ob penuriam & egeſtatem reclamantibus & recuſantibus; ordinamus, quod quilibet Ordinarius infra ſex menſes poſt præſentium publicationem, omnibus perpenſis, beneque & ſufficienter examinatis, ſuper prædictis certam legem ordinationemque una cum Principum aut ſecularium dominorum conſilio, quos iſta negotia tangunt, conſtituat; ne viduæ, pupilli, & alii pauperes nimium ultra vires injuſte graventur*.

In Concilio Colonienſi anni 1536. præceptum eſt, ut in urbe ipſa Colonienſi ſervarentur laudabiles conſuetudines, tamdiu ſane, dum Epiſcopi adminicula quæpiam alia conquiſiſſent Parochis procurandis (6). *Laudabilem tamen conſuetudinem in civitate noſtra Colonienſi erga ſanctam Eccleſiam pia devotione fidelium introductam, per has noſtras Synodales Conſtitutiones nolumus immutare, donec ipſis Parochis intra eandem civitatem de ſufficienti victu fuerit proviſum*. Non injuria nimirum hujus Concilii Patres odorabantur, etſi ſummo jure niterentur lau-

(1) L. 1. c. 1. (2) Cap. 30. (3) Pag. 139. 307. (4) Can. 7. (5) Cap. 6. 7.
(6) Part. 8. c. 7.

laudabiles vere conſuetudines iſtæ, invidioſum tamen neſcio quid iis ineſſe, quoties per Prælatos ſuperiores vis ad exigendum quidvis afferenda, fulmen intentandum eſſet. Ideo ab Epiſcopis voluere perquiri & tentari rationes qualpiam & opes alias, ab odio & invidia magis ſemotas, Parochis civitatum conſulendi. Synodus Auguſtana anno 1548. legibus agi voluit adverſus Laicos pertinacius detrectantes (1): *Quantum de jure eſt, aſtringi volumus, atque compelli*.

In Concilio Moguntino anni 1549. ut frænaretur Presbyterorum avaritia, Sacramenta abnuentium, niſi perſoluto ſalario: vix indultum eis eſt, (2) ut quod conſuetudinis erat exigerent. Eodem anno Concilium Trevirenſe quantitates ipſas pecuniæ præfiniit, (3) quæ recipi vel exigi poſſent pro Baptiſmo, Pœnitentia, Conjugio, Extrema unctione, funere. Stephanus Poncherius Pariſienſis Eccleſiæ Præſul creatus anno 1503. ſummas & quantitates deſcripſit omnium laudabilium conſuetudinum, inſeruitque Conſtitutioni ſuæ Senatuſconſultum Pariſienſe anni 1501. datum in cauſa civium Abbatiſvillæ perſimili (4). Ab Euſtachio Bellicenſi & Henrico Gondio confirmatæ ſunt eædem conſuetudines.

III. In Concilio denique Tridentino proſcriptæ ſunt conventiones, ſeu pactiones quælibet pro Miſſis, maxime novis, ſeu primis; collectæ item importuniores, & omnes prorſus artes ſordidiſſimæ lucri vel ſimoniace comparandi (5). *Cujuſvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Miſſis novis celebrandis datur, necnon importunas atque illiberales eleemoſynarum exactiones potius quam poſtulationes, aliaque hujuſmodi, quæ a ſimoniaca labe, vel certe a turpi quæſtu non longe abſunt, omnino prohibeat*. At eoſdem Tridentinos Patres alia mox ſe cogitatio & cura inceſſit (6), de fundationibus in immenſum quendam cumulum exaggeratis, & de redditibus contra earum incredibiliter extenuatis in quibuſdam Eccleſiis, de eleemoſynis fere jam exareſcentibus, de fundis ipſis alicubi diſſipatis, vel alienatis: ut nulla jam facultas ſuppeteret ſatisfaciendi. Hinc a Concilio copia facta eſt Epiſcopis in Synodo quibuſdam ſua, Abbatibus & Generalibus Ordinum in Capitulis generalibus, decreta ſuper his condendi, quæ conſentanea maxime & conducibilia viderentur ad Dei laudem, & ad utilitatem Eccleſiæ: ita tamen ut in Miſſa commemorarentur ſaltem defuncti, qui piis legatis Eccleſiam ornaſſent (7). *Facultatem dat ſancta Synodus Epiſcopis, ut in Synodo Diœceſana, itemque Abbatibus & Generalibus Ordinum, ut in ſuis Capitulis generalibus, re diligenter perſpecta, poſſint pro ſua conſcientia, in prædictis Eccleſiis, quas hac proviſione indigere cognoverint, ſtatuere circa hæc, quidquid magis ad Dei honorem & cultum, atque Eccleſiarum utilitatem viderint expedire; ita tamen ut eorum ſemper defunctorum commemoratio fiat, qui pro animarum ſuarum ſalute legata ad pios uſus reliquerint*.

IV. Affirmat Gioſſanus (8), *vetuiſſe B. Carolum, ne quis Presbyterorum ſuorum quidquam acciperet pro Sacramentorum adminiſtratione, ne obtentu quidem eleemoſynæ, ut avaritiæ ſuſpiciones funditus tolleret, & his Chriſti verbis obſequentiores faceret, Gratis accepiſtis, gratis date*. Concilium I. Mediolanenſe veſtigia premens Tridentinorum Patrum, edixit (9), ut Epiſcopi & Presbyteri Dominicis ſaltem & Feſtis diebus ſacra facerent: Parochi ter ſaltem hebdomada qualibet; niſi ſi ſæpius id factitari uſus Eccleſiæ poſceret, aut conſuetudo. Concilium VI. Mediolanenſe, ubi graviora eſſent onera Miſſarum, allevari ea juſſit (10), juxta poteſtatem & normam Concilii Tridentini. Concilium Mediolanenſe I. cum extirpaſſet radicitus conventiones omnes, vel ſimoniæ, vel ſordium infamia oblitas in funeribus, hinc rumor deditus, damnatas quoque fuiſſe laudabiles conſuetudines. Ei rumori nullo capite, nullo certo auctore ſerpenti obviavit Concilium II. Mediolanenſe, præcepitque Epiſcopis, ut explanarent ipſimet quæ laudabiles eſſent conſuetudines, eaſque retineri curarent (11). *Epiſcopus habita locorum & perſonarum ratione in funeribus & exequiis, quæ pia inſtituta & conſuetudines laudabiles ſibi videbuntur, arbitratu ſuo ſervari jubeat*.

Concilium Cameracenſe anno 1565. idem præcipit Epiſcopis, ſed multa Magiſtratuum

(1) Cap. 22. (2) Cap. 92. (3) Can. 14. (4) Synod. Pari. p 85. 86. &c. 855. 372.
(5) Seſſ. 22. (6) Seſſ. 25. c. 4. (7) Ibidem. (8) Gioſſano L. 8. c. 4.
(9) Cap. 15. (10) Ibidem. (11) Cap. 17.

Digitized by Google

mum Civilium interventione & ope adjuvandis, ut ſupra a nobis eſt declaratum. Verba autem Cameracenſis Concilii hæc ſunt (1); *In Eccleſiis, in quibus jura Paſtoralia, vel conventione, vel auctoritate Magiſtratuum ſunt ordinata, ea jura maneant, ſi aqua fuerint: ſi minus, vel augeantur, vel minuantur, Epiſcopi ac Magiſtratus judicio. In quibus autem non ſunt determinata, ineatur ratio cum eodem Magiſtratu, ut fiat.*

Stipulari pro Annalibus vetuit Concilium Mechlinienſe, vel pro ſeptem, vel triginta Miſſis, quibus mos eſt defunctis opitulari: ſed ubi pia hæc officia perſoluta ſunt, tum vero lege agi poteſt, ut laudabilibus ſatisfiat conſuetudinibus. *Juridice exigant, quod ex laudabili conſuetudine ſolvi conſuevit.* Vetuit etiam hoc Concilium ſtipulari quidquam pro Miſſis, ſed recipere quod gratis offerretur (2), *Quod ſponte oblatum fuerit, recipiant.* Sed omnino interdicitur, ne plura quis honoraria pro una Miſſa recipiat. *Caveant ne ſtipendium plurium Miſſarum ſimul venentur, ſed qui ratione Beneficii, aut alterius fundationis, ad Miſſam certo die celebrandam obligantur, ab aliis eodem tempore abſtineant, niſi ſubſiſtente cauſa, & per alium ſibi incumbens onus adimpleant. Qui contra fecerint, ſeveriter puniantur.* Eodem in Concilio conceſſum eſt Epiſcopis Miſſarum multitudinem, cui jam impares erant Eccleſiæ, contrahere, ſi eæ in titulum Beneficii non excreviſſent; contrahere autem ad eum qui hic præſcribitur pro ſingulis pecuniæ modum (3). *Miſſas quoque tenuiter fundatas, & in Beneficii titulum non erectas, ſtatuit per Epiſcopos, vocatis quorum intereſt, ad proportionem quatuor, quinque aut ſex groſſorum Flandriæ, prout attentis circumſtantiis judicaverint expedire, ſed non ultra in ſingulas Miſſas reduci poſſe.* Si onus illud Miſſarum Beneficiario cuipiam impoſitum ſit, poteſt etiam tum contrahi earum numerus, ſi nulli præterea ei reditus ſuppetant. At ſi vel ex his Miſſis, vel aliunde ſuppetat, quo honeſte ſuſtentetur, nefas eſt eum numerum decurtari. *Si omnibus computatis, honeſte vivendi competentiam Rector Beneficii habeat, reductio negetur.* At in poſterum nullæ admittantur Miſſarum fundationes, niſi adſignata in eas ſingulas quantitate hic definita: *In poſterum vero nullæ novæ fundationes Miſſarum infra dictam taxam admittantur.*

V. Concilium Rothomagenſe anni 1581. Epiſcopis præcepit, auctoritate ut a Tridentinis Patribus ſibi conceſſa uterentur ad Miſſarum fundationes: ſtatuitque ne poſthac admitterentur ullæ, niſi tempori & loco accommodatæ (4). *In poſterum vero non facile recipiantur fundationes, niſi habita ratione temporum & locorum.* In eodem Concilio juſſi ſunt Parochi cum Parochianis in communione conſulere, & determinare quantitatem laudabilium conſuetudinum; aut ſi duriuſculos eos experiantur, vel obſtinatiores in his piis erogationibus ad Sacramentorum adminiſtrationem abnuendis, provocare eos ad judicium Epiſcopi, qui omnibus pro ſapientia & æquitate ſua moderaretur, in illis maxime civitatibus, ubi Parochorum non alii proventus ſunt ulli. *Volumus eos vocari a Curatis coram Epiſcopis, ut circumſpectis omnibus, quod rationi videbitur convenientius, conſtituatur, præſertim in civitatibus & oppidis, ubi refrigeſcit caritas, & abundat iniquitas, nec Curatis ulla decima, aut alii ſuppetunt proventus.* Denique illud teſtatum faciunt Concilii hujus Præſules, inter laudabiles conſuetudines, quarum vinculis expedire ſe non poſſunt Laici, numerandas jure merito eſſe oblationes ad Miſſam diebus Dominicis & Feſtis. In Concilio Remenſi anno 1583. vetatur quidquam exigi pro Sacramentis & funeribus, niſi quod jure permittitur, & laudabilibus conſuetudinibus (5). *Qui pro Sacramentorum adminiſtratione, vel ſepulturis aliquid exigunt, præter ea quæ de jure, lege, vel conſuetudine laudabili conferuntur, habeantur ſimoniaci, non autem ſi ſponte oblata recipiunt.*

In Concilio Turonenſi anno 1583. injunctum eſt Epiſcopis, ut laudabiles conſuetudines Parochis exſolvi curarent, juxta Edictum Bleſenſe: utque defigerent convenienter locis & temporibus pias erogationes faciendas ad Parochorum honeſtam ſuſtentationem. *Sedulo curent Epiſcopi, ut jura eis debita & ab antiqua & laudabili conſuetudine ſolvi conſueta, tam pro ſepulturis & funeralibus obſequiis, quam pro aliis etiam officiis in ſuis Eccleſiis celebrandis, integre & ſine frauda præſtentur,*

(1) T. 16. c. 9. (2) T. de Decanis Chr. c. 11. 12. (3) T. de Simon. c. 2. 3.
(4) T. De Curator. offi. c. 16. 26. (5) T. de Simon. c. 9.

juxta Regium Edictum, ad trium Ordinum regni Bleſis congregatorum ſupplicationem promulgatum. Atque hæc cujuſque loci more, temporum ratione, & Rectorum neceſſitate, talia illis ab Epiſcopis aſſignentur, quæ illorum victui, ceteriſque rebus neceſſariis ſatis ſint, nec Parœcianis gravia debeant eſſe, vel moleſta.

In Concilio Bituricenſi anno 1584. hocce aliud concinnatum eſt Decretum, in quo longe plurimum eſſet utilitatis. Conceſſum eſt enim Epiſcopis, ut Miſſas & Anniverſaria contraherent, quorum jam ea eſſet copia & prolixitas, ut non poſſent ſatis decenter Eccleſiaſticæ pſalmodiæ & ceteri ſacri ritus celebrari: ea utique illibata ſemper cautione, ut defunctorum memoriæ & commendationes fierent iis diebus, in quos conjecta fuiſſent ea onera (1). *In quibus Eccleſiis plura & varia Anniverſaria conſtituta ſunt, ita ut ad ea celebranda tempus ſufficere non poſſit abſque diminutione divini quotidiani officii: ſtatuit hæc Synodus, ut Epiſcopi auctoritate ejuſmodi Anniverſaria ad certum modum reducantur, & certis diebus celebranda præſcribantur: commemoratione tamen ſemper hebita eorum, qui legata & anniverſaria reliquerint.*

Concilium Avenionenſe anno 1594. voluit ut ſalarium cujuſque Miſſæ & Annalium commode ſufficeret ad Presbyteri alimenta (2). *Omnes hortamur, qui Miſſas votivas celebrari faciunt, ut Sacerdotibus tantum eleemoſyna nomine impendant, quantum pro victu decenti & honeſto illius diei ſufficiat. Æquum eſt enim, ut juxta Apoſtoli ſententiam, Qui altari ſervit, de altari vivat.* Qua eadem menſura voluit Concilium & præterita onera contrahi.

VI. Non ego hic immorabor expendendæ ei quæſtioni, an ſatis conveniat his ſtatutis Conciliorum Provincialium cum Declaratione Congregationis Concilii, qua decretum eſt, poteſtatem contrahendi Miſſarum numeri a Tridentino Concilio Epiſcopis collatam, non ſpectare niſi ad fundationes Concilio ipſo anteriores, non poſteriores, ut auctor eſt Fagnanus, ad quas proinde conſuli neceſſe eſt Pontificem ipſum. Idem dubitari poteſt de Miſſis, quibus obnoxii ſunt Beneficiarii ex ipſa Beneficii fundatione. Et has enim reſpondit ſacra Congregatio (3) non poſſe ab Epiſcopo arctari ad minorem numerum, quanquam minus idonei eſſent reditus.

Anno 1625. complura edita ſunt a Congregatione Concilii Decreta, quæ Bullis Urbani VIII. intertexta ſunt (4), ſuper numero Miſſarum celebrandarum, cum oblatio ejus qui ſibi Miſſam ſpecialiter celebrari avet, impar eſt Presbytero in eum diem alendo. Definitur autem quantumvis jejunum ſit ſtipendium, tot celebrari Miſſas debere, quot præſcriptæ, quot promiſſæ, alioqui non ſatisfieri officio, peccari, reſtitui debere (5). *Ubi pro pluribus Miſſir, etiam ejuſdem qualitatis, celebrandis plura ſtipendia, quantumcunque incongrua & exigua, ſive ab una, ſive a pluribus perſonis collata fuerint, aut conferentur in poſterum Sacerdotibus,* Eccleſiis, Capitulis, *&c. Sacra Congregatio ſub obteſtatione divini judicii mandat ac præcipit, ut abſolute tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint; ita ut alioquin ii ad quos pertinet, ſuæ obligationi non ſatisfaciant, quinimmo graviter peccent, & ad reſtitutionem teneantur.* Tum revocantur a ſacra Congregatione quævis privilegia, ſive privatis, ſive Congregationibus conceſſa (6), ut paucioribus celebratis liberarent fidem, & exſolverent obligationem plurium dicendarum. Ea vero revocatio ſit auctoritate ſpeciali Urbani VIII. a quo peculiari poteſtate munita fuerat ſacra Congregatio, ad hæc decreta condenda. *Auctoritate ſibi ſpecialiter attributa ſanctiſſimi Domini noſtri Urbani VIII.* Et infra: *Revocat privilegia & indulta, quibus indulgetur, ut certarum Miſſarum celebratione, &c. plurium Miſſarum oneribus in futurum ſuſcipiendis ſatisfiat.* Illud denique a ſacra Congregatione declaratur *damnabile lucrum* eſſe, (7) ſi quis Miſſarum lucri partem ipſe ſibi decerpat, eas aliis decantandas committat.

Ex his reſponſionibus emerſerunt ſcrupuli, quos eximere curarunt iidem ipſi Cardinales Congregationis Concilii. Ex his ſecundis reſponſionibus hæc pauciſſima delibanda duxi. Celebrari debere numerum Miſſarum, qui præſcriptus ſuit, non ab Ordinario, ſed ab eo qui ſtipendium dedit. *Eſſe intelligenda de præſcriptione facta ab eo*

(1) Tit. De Cœmet. c. 18. (2) Cap. 23. (3) In l. 3. Decret. Part. 1. Pag. 98. 99.
(4) Num. 43. (5) Num. 2. (6) Num. 3. (7) Num. 4.

eo, qui eleemoſynam tribuit, non autem ab Ordinario. Si qui ſtipendia Miſſarum obtulit, numerum earum certum non præſtituit, tot celebrari debere, quot decernet Ordinarius, pro Civitatis vel Provinciæ more. *Quot præſcripſerit Ordinarius ſecundum morem Civitatis vel Provinciæ.* Denique Adminiſtratores Eccleſiarum & locorum piorum, quibus onus incumbit reparationum, nihil ex honorariis Miſſarum ſtipendiis demetere poſſe, niſi ſi nulli ad id aliunde reditus ſuppetant. 2. Et ne tum quidem ex iis poſſe delibare, niſi quantum omnino neceſſe eſt. 3. Denique ne tum quidem relaxatur inexorabilis ea lex, ut tot celebrentur Miſſæ, quot expetitæ ſunt. *Niſi cum Eccleſiæ alios non habent reditus, &c. Quam portionem retinebunt, nullatenus excedere debere valorem expenſarum, &c. Curandum ut ex pecuniis quæ ſuperſunt, abſolute tot Miſſæ celebrentur, quot præſcripta fuerint ab offerentibus eleemoſynas.*

Non neſcio quæ contra objiciantur moles difficultatum, nec eo tamen deterritus ſum, quin hæc tanti ponderis decreta proferrem. Afferam plauſibiliorem, & a pluribus proinde admittendam reſponſionem aliam ejuſdem Congregationis, ubi ab ea reſponſum eſt B. Carolo Archiepiſcopo Mediolanenſi, non poſſe ab eo cogi Beneficiarios ſimplices, ut in Eccleſiis Parochialibus miniſterio aliquo fungerentur, per ſeſe, vel per ſubſtitutos. Ne cogi quidem illa voluit ab Epiſcopo Æſculano Beneficiarios ſimplices, ut ſingulis hebdomadibus vel celebrari curarent binas ſaltem Miſſas in Eccleſia Cathedrali, etſi ſimillimum eſſet veri, & ex Capellæ ruderibus conjiceretur, illis Beneficiis ab exordiis ſuis aliqua Miſſarum onera eſſe impoſita.

Scite a Fagnano animadverſum eſt, famoſum illud Alexandri III. decretum, *Significatum*, *De Præbendis*, ubi pronuntiat Pontifex; cum Beneficiario quotidianæ celebrandæ Miſſæ munus imponitur, interpretandum id eſſe, quantum ſinit honeſtas pietaſque, quod ea incidant temporum rerumque moleſtiæ, per quas non liceat tum pie celebrare.

Implicatior eſt ille nodus de pluribus ſalariis imparibus in unum conjungendis, quo honeſte ſuſtentetur Presbyter is, qui pro illis omnibus celebrabit minutiorum ſtipendiorum largitoribus. Negat Fagnanus id fieri poſſe, & ſubreptitiam quoque affirmat Bullam eſſe Leonis X. qua ſe id poſſe Franciſcani confidebant. Non facile his convenit cum Conciliis ſupra laudatis. Sed facilius hæc conciliantur Concilia cum aliis ejuſdem Congregationis reſponſionibus ab eodem Fagnano alibi relatis (1). Nimirum decretis Concilii Tridentini adverſus extorſiones violentas & ſimoniacas in Miſſis, & in primis maxime Miſſis, non prohiberi quin poſſint novi Presbyteri qua primum die Myſteria celebrant, immo & Parochi Dominicis & Feſtis diebus omnibus accipere ſpontaneas oblationes, quæ fiunt ad Offertorium: dum novi Presbyteri in decantanda prima Miſſa ne longius ab Altari diſcedant, Eccleſiamque circumeant, quaſi oblationes mendicaturi. Quo tamen non interdicuntur Parochi, quod eorum juris ſint oblationes.

VII. Hac porro tot Conciliorum longa recenſione invictiſſime aſtruitur Eccleſiæ conſtantiſſima & inconcuſſa traditio, æquiſſimum hoc & providum hactenus temperamentum complexa, ut & oblationibus altarium victitent altarium miniſtri, & obrepentes a latere reſecentur corruptelæ, ſive Clericorum flagrantiori cupiditate, ſive Laicorum inhumanitate in Paſtores ſuos. Anno 1415. plures Wicleffi errores inuſti ſunt a Concilio Conſtantienſi, (2) & hic in primis, preces ſpeciales alicui addictas, nihilo plus ei emolumenti afferre poſſe, quam ſi pro univerſa in commune fidelium multitudine effunderentur. Denique ſimoniacum eſſe, qui ſe recipiat oraturum pro eo, a quo aliquid eleemoſynæ accipiat (3). *Speciales orationes applicatæ uni perſonæ per Prælatos vel Religioſos, non plus proſunt ei, quam generales, ceteris paribus. Omnes ſunt ſimoniaci, qui ſe obligant orare pro aliis, eis in temporalibus ſubvenientibus.*

Aderat huic Concilio Gerſonius, & ab eo luculente diſceptata eſt tota hæc quæſtio. Illud potiſſimum ab eo approbatum eſt, Qui ſibi peculiares Miſſas fieri depoſcerent, eos ne tantillum quidem fraudari, ſi Sacerdos una pro pluribus aliis oraret, nec ſui immemor, aut incurioſus eſſet: quin etſi acciperet oblationes omnium eorum qui ſacro intereſſent (4); denique etſi copularentur in unum plura ſtipendia, vel annalia, ob jejunam & nimis exilem fundationem,

(1) Ibid. pag. 267. 268. (2) Seſſ. 8. (3) Num. 19. 25. (4) Tom. 2. pag. 443. 444.

nem, ut in compluſculis factitabatur Cathedralibus & Collegialibus Eccleſiis. Quibus abundant reditus & agri, ſive ex patrimonio, ſive ex Beneficio, poſſunt illi nihilominus accipere ſponte oblata Miſſarum ſtipendia, quod non præſentibus tantum, ſed & futuris neceſſitatibus proſpiciatur; & ſæpe a viris piis congeruntur ſuperflua, quæ mox in egenos effundantur. *Recipiuntur aliquando præter vel ultra neceſſitatem præſentem, aut non pro ſolo ſtatu recipientis, ſed ad aliorum providam piamque relevationem.* Denique ſimplices rudeſque vulgi hominum animos ut extricet Gerſonius a popularibus præjudiciis, monet ipſos durum eſſe & inhumanum, quin & ipſiſmet damnoſum vehementer fore, ſi ſacris quæ ſibi ſpecialiter fieri curant, ceteros excludant omnes, excludendi mox & ipſi a communione & ſocietate precum, quas pro ſe fundunt funditque ſatagunt ceteri per orbem fideles. Conſultius ergo & expeditius eſſe, ut Dei miſericordiæ permittat quiſque & ſapientiſſimæ providentiæ, quo definiat ipſe quantum in alios quoſque derivari æquum ſit earum precum & Miſſarum, quas pro ſe ipſo quiſque vel celebrat, vel celebrari ſatagit. *Quid ſupereſt igitur, niſi referre quantitatem ſuffragii Deo, qua & qualis tibi danti debita eſt? Nolite murmurare, ſciet profecto, ſciet ille qui montes ponderat in ſtatera, tua ſimiliter dona ponderare.*

Quanquam certiſſime conſtent hæc omnia, a Duce tamen Aurelianenſi Caroli VI. Francorum Regis fratre præcipi potuit (1), ut toties pro ipſo, ubi vivere deſiiſſet, centum celebrarentur Miſſæ, quot ipſe vitæ annos implevisſet. Præcipere potuit & Willelmus Montiſpeſſulani dominus anno 1211. ut poſt obitum ſuum quinque ſibi Miſſarum millia celebrarentur. His ſimillima teſtamenta edita ſunt ab aliis complurima. Hæc autem hic a me commemorata ſunt, quod vulgatiſſimum tunc eſſet id a morientibus præcipi, quod tunc præcepit Dux Aurelianenſis. Eo vero facto domini Montiſpeſſulani liquet, quam vetuſtum ſit plura Miſſarum millia pro uno quopiam celebrari. Nec antedictis hæc pugnant; quantumvis enim fructus exundet, vel ex noſtris in alios, vel ex aliorum precibus & ſacrificiis in nos: indubitatiſſimum tamen eſt, fructuoſiores cuique fore plures Miſſas, quam unam: & quæ pro ipſo ſpecialiter, quam quæ promiſcue pro omnibus celebrantur. Ita neceſſum ſemper eſt, toties pro quovis iterari Myſteriorum celebritatem, quot idonea accepta ſunt ſtipendia; nec ullo colore prætexi poteſt fraus & perfidia eorum, qui ſecus agerent, fruſtra alleganda infiniti hujus Hoſtiæ pretii magnitudine, & ejus in fideles omnes effuſiſſima ubertate.

Ex his certe oblationibus ad celebrandas, & ad fundandas, quæ in poſterum uſque celebrarentur, Miſſas collatis, ſcaturiere hauddubio uberrimi quidam divitiarum rivuli, & in ærarium Eccleſiæ influxere; tum utique potiſſimum, cum ad id adſignati ſunt fundi. Ita in pertractandis Eccleſiæ temporalibus bonis, ne oblationes quidem iſtæ præteriri potuere; nec vero perfunctorie de iis dici potuit, cum hiſtorica proſequenda fuerit nobis traditio, de qua hæretici controverſiam nobis faciunt, & quæ tanta habet ad omnem Eccleſiæ diſciplinam momenta. Omnino autem hinc concluditur, conſentaneum in primis fuiſſe, & pietati fidelium, & Eccleſiæ ſanctitati, has potiſſimum increbreſcere & frequentari oblationes, quæ hoſtiæ ſunt ſacræ, quibus propitiatur Deus, cum vel maxime ex iis illa conficitur incruenta Hoſtia, quam immortalis Pontifex Chriſtus Deo & Patri in ſempiternum offert.

CAPUT LXXIV. *P. 4. l. 3. c. 7.*

De Oblationibus ad ſacramentum Pœnitentiæ fieri ſolitis, & redemptionem peccatorum: Pœnitentiæ macerationes eleemoſynis & mulctis pecuniariis compenſatæ.

I. Quando cœperint macerationes corporis eleemoſynis redimi? Cur nihil ejuſmodi priſci Canones habeant?

II. Cur indulgentia hæc ſit invecta? Exempla eleemoſynarum pro jejuniis indictarum.

III. Proderant Confeſſariis oblationes iſtæ. Nullæ ad injuſtas diſpenſationes admittebantur.

IV. Nec pro tota pœnitentia ingentium criminum. Quanquam & ad id quandoque deventum ſit remiſſimis. Approbata eſt Petro Damiani hæc peccatorum redemptio per eleemoſynas.

V. Qui

(1) Hiſt. Caroli VI. pag. 634.

Digitized by Google

V. Qui purgari poſſit ea pœnitentiarum relaxatio.

VI. Ab undecimo ſæculo ad duodecimum delabitur oratio, in eoque & Concilia laudantur, & Scriptores Eccleſiaſtici, quibus non diſpliceat is uſus pœnitentiarum eleemoſynis redimendarum.

VII. Traditio ſæculi decimitertii ad eaſdem redemptiones pecuniarias pœnitentiarum. Quam pios in uſus hæ pecuniæ conferrentur.

VIII. Rurſus de ſæculi decimitertii diſciplina in remittendis pœnitentiis, & conduplicandis indulgentiis, augeſcentibus una eleemoſynis. Qua arte inſidianti avaritiæ obviatum ſit.

IX. Progreſſio ad ſæculum decimumquartum. Cautiones Epiſcoporum & Magiſtratuum, ne pecuniariæ criminum redemptiones, vel avaritiam alerent Clericorum, vel Laicorum in flagitiis impunitatem.

X. Sæculo decimoquinto eadem diligentia adhibenda fuit, ne fucum facerent eadem vitia.

XI. Sæculo decimoſexto Leo X. Papa Indulgentias promulgat, ut pecuniæ colligantur ad extremam manum adhibendam Eccleſiæ Beati Petri Romæ. Rem eam iniquo fert animo Cardinalis Ximenius. Querelæ ejus expenduntur.

XII. Statuta Conciliorum adverſus avaritiam Confeſſariorum.

XIII. Cautiones Concilii Tridentini, & Conciliorum Provincialium aliquot.

XIV. Antedictorum ſumma. Concentus Epiſcoporum, exigentium has redemptiones pecuniarias, vel ab iis abhorrentium.

XV. In quos uſus expendantur pecuniæ ex Diſpenſationibus Romanis?

I. POſtquam de oblationibus diximus, piiſque fidelium largitionibus ad ſacramenta Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, Extremæ Unctionis, & Conjugii; reſtat ut & de iis agamus, quæ ad ſacramenta Pœnitentiæ ſpectant, Ordinumque. A Pœnitentia ordiemur. Doctiſſime ſuo more animadvertit Morinus noſter ſæculo jam inde nono irrepſiſſe paulatim in mores Eccleſiæ uſum redimendi certa eleemoſynarum quantitate cujuſque peccati, vel pœnitentiæ ei præſcriptæ. In confeſſo eſt ſacris utriuſque Teſtamenti litteris propoſitos eſſe hos abluendis ſcelerum maculis opportuniſſimos fontes, Eleemoſynas, Orationes, Jejunia: & conſentaneum omnino eſſe, ut unius horum fontium copia abundet, ubi ceteri deficiunt & areſcunt. Sed non tamen ulli antiquiores Conciliorum Canones pœnitentias ſcelerum ad ſolas deduxerant pecuniæ erogationes, nullis additis jejuniis, vigiliiſque. Verum cum in eo tantum deſudarent Canonum conditores Epiſcopi, ut numerum annorum definirent cujuſque flagitii pœnitentiæ indicendorum: facta jam deinceps ſingulis Epiſcopis poteſtate, ut in Pœnitentes excubarent, & eorum macerationes pro fervoris modo contraherent, aut protraherent; non abhorret a veriſimili, ſi quos Epiſcopi deprehenderent pœnitentes non facile poſſe jejuniis, vel aliis macerationibus carnem ſuam affligtare, eos tum eleemoſynis largioribus eam labem ſarciri præcepiſſe. Verum nec in Canonibus pœnitentiæ ea Epiſcopalis providentiæ diverſiſſima temperamenta exprimi poterant, nec pœnitentium voluntati permitti. Nec valde abſtruſa ejus rei ratio eſt. Pœnitentiæ enim & macerationes corporis ipſis animæ morbis inteſtinis medicantur, eorumque contagia expungunt: at eleemoſynæ non proprie niſi avaritiam expugnant, reliqua vitia non attingunt; unde & qui plurima in pauperes effuderunt, poſſunt & vitiis adhuc ſcatere compluribus, & ſatis larga opum copia affluere.

II. Singulari ergo indulgentia factum eſt, ut poſt ſæculum nonum permitterentur pro arbitrio ſuo pœnitentes eleemoſynis pœnas redimere, quibus non facile ſe macerari aſſentiebantur. Anno 923. (1) Epiſcopi Concilii Sueſſionenſis pœnitentiam præſcripſere militaribus ultro & citro copiis, quæ bello inter Robertum & Carolum Reges excitato interfuerant. Pœnitentia in tres annos producta, tribus quadrageſimis anno quolibet jejunio tranſigendis, præter ferias ſextas anni totius; ſed facta cuique venia eorum jejuniorum eleemoſynis ex parte redimendorum (2). *Omnibus his tribus quadrageſimis, ſecunda, quarta & ſexta feria, in aqua, pane & ſale abſtineant, aut redimant. Omni quoque ſexta feria per totum annum, niſi redemerit, aut feſtivitas celebris ipſa die acciderit.* Aliquanto ante Iſaacus Lingonenſis Epiſcopus in ſuis Capitularium Excerptis non tacuerat liberam eandem poteſtatem redimendæ pecuniis

(1) Morin. de Pœnit. l. 10. c. 17. (2) Conc. Gall. Tom. 3.

Digitized by Google

niis ex parte pœnitentiæ (1): *Nullus Preſbyter aut laicus pœnitentem cogat vinum bibere aut carnem manducare, niſi ad præſens pro ipſo unum aut duos denarios juxta qualitatem pœnitentiæ dederit.*

Regino Abbas in Collectione Canonum divitibus jejunia detrectantibus ſuadet, ut pro ſeptem jejuniorum hebdomadibus ſolidos viginti largiantur (2). *Si dives fuerit, pro ſeptem hebdomadibus det ſolidos viginti.* Si pauperes ſint, dimidium ejus pecuniæ ſufficit. Vides hic & quantitatem præfiniri pecuniæ, & optionem dari. Jam vero quod ad diſpenſationem attinet hujus pecuniæ, pœnitenti permittitur, ut eam vel redimendis captivis dedicet, vel Altari offerat, vel Monachis pauperibuſque largiatur. *Sed attendat unuſquiſque cui dare debeat, ſive pro redemptione captivorum ſive ſupra ſanctum Altare, ſive Dei ſervis, ſeu pauperibus eleemoſyna.* Quanquam liberum vero eſſet hanc pecuniam effundere in captivos, pauperes, Monachos, Clericos; longe probabilius tamen eſt, maximam ejus partem in Presbyterorum manus deveniſſe. Tum quod pœnitentiæ dies duodecim redimerentur unius Miſſæ celebratione, & plures plurium eodem modo: *Cantatio unius Miſſæ poteſt redimere duodecim dies: decem Miſſæ quatuor menſes, &c.* Tum quod in Presbyterorum poteſtate eſſet multa in pœnitentiis moderari. *In arbitrio prudentis Sacerdotis relinquentes, quid ſalubrius & utilius animæ pœnitentis eſſe decernat.* Jam inde vero ab anno 895. Concilium Triburienſe conceſſerat redimi aliquot jejuniorum dies in annos plures præſcriptorum; ſed ea indulgentia ad paucos dies reſtringebatur, faciliuſque ad poſteriores quam ad priores concedebatur pœnitentiæ annos (3). *Licitum ſit ei tertiam feriam, & quintam, & Sabbatum redimere una denario, vel pretio denarii, ſive tres pauperes pro nomine Dei paſcendo.*

III. Hæc porro delinimenta priſci rigoris noſtri hujus ævi hominibus aſperiora forſan adhuc videbuntur. Sed & hic notandum quibus gradibus antiquus rigor leneſceret. Aliquot primum tantummodo dies redimi permittebantur eleemoſynis, idque circa finem pœnitentiæ, in multos annos plerumque protractæ, & quidem arbitrio & conſilio Confeſſarii; ex quo tandem initio, eo res erupit, ut arbitrio pœnitentis tota redimi pœnitentia annueretur. Non facile eſt divinare, an orta hinc ſit conſuetudo oblatione aliqua libera colendi & demerendi Confeſſarium ipſum. Anno 1031. Concilium Bituricenſe vetat tantum quidvis accipi, niſi quod pœnitentes ſuapte ſponte Confeſſario obtulerint (4). *Nullus pretium pro Baptiſmo, neque pro pœnitentia danda, neque pro ſepultura accipiat, niſi quod fideles ſponte dare, vel offerre voluerint.* Quanquam autem res Eccleſiæ tum adhuc in commune poſſiderent, hæ tamen de quibus hic agimus oblationes, eorum proprii erant peculii Presbyterorum, qui eas ſuſcipiebant. *Ut Presbyteri oblationes, vel luminaria, quæ eis ad manus offeruntur, tanquam propria ſua habeant.* Multo æquius utique erat, Confeſſariis proprias addici ſuas oblationes, quam quibus vides hic eas vindicari. Quanquam Confeſſariis non facile eſſet, niſi adverſus munera quæcunque ſepti & incorrupti eſſent, æqua ſemper lance omnia ponderare, maxime in cauſis criminum & diſpenſationum quarundam graviſſimarum. Diſertiſſime reſponſum eſt ab Alexandro II. ut perhibet Ivo Carnotenſis, nec tolerari, nec abſolvi poſſe inceſtuoſum, nec ad conjugem ducendam admitti, quantiſcunque eleemoſynis id flagitium redimendum oſtenderetur. Ita enim ille in Reſcripto ad Epiſcopum in Armorica Venetum (5): *Hujus viri cauſam, ſuper qua Apoſtolicam Sedem conſuluiſti, retractantes, ſi quo modo miſericorditer conjunctam ſibi illicite conſanguineam retinere poſſit, & orationibus, jejuniis, ac hæreditatis & eleemoſynarum ſe largitione redimere, nullam auctoritatem comperimus, qua ſibi concederemus.*

IV. Beatus Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus urgente Metropolitano Senonenſi, ut homicidas aliquos abſolveret; quanquam ei ut parenti pariturum ſe ſemper præ ſe ferret (6): *Nos in quibus oportet, vobis ut Patri ſemper obedire parati ſumus:* non tamen in hoc negotio obtemperandum ſibi eſſe duxit, ne modica conſtaret tantum pecunia interfectorum fidelium vita. *Juſtum non eſt, commodum non eſt, ut mors ſanctorum vili pretio conſtet.* Non diſplicuiſſet Fulberto aliquam pœnitentiæ canonicæ partem eleemoſynis perfici: ſed moleſtiſſime

(1) Tit. 1. c. 1. (2) L. 2. c. 440. & ſeq. (3) Can. 56. 58. (4) Can. 22. 13.
(5) Ivo Part. 9. c. 9. (6) Ep. 29.

Digitized by Google

me ferebat, tantillam indici pecuniam, & non præterea jejunia pœnaſque alias accumulari.

Et tamen in hanc quoque incredibilem itum eſt indulgentiam, ut tota largioribus pecuniæ erogationibus pœnitentia exhauriretur. Quin & in id conſenſere flagrantiores quandoque ſacræ diſciplinæ amatores. Narrat ipſe Petrus Damiani, cum Mediolanum profectus eſt, ut eam Eccleſiam Romanæ conciliaret, Legati Pontificii poteſtate indutus: Archiepiſcopum Mediolanenſem more anteceſſorum ſuorum ſimoniacis ordinationibus & rerum aliarum ſacrarum nundinationibus implicatum, emerſiſſe quidem aliquando tandem ex illo baratro, & ab ipſo accepiſſe pœnitentiam annorum centum eluendis priſtinis criminibus, ſed una accepiſſe & poteſtatem ejus omnino redimendæ, certa pecunia in annos ſingulos præfixa (1). *Centum itaque annorum ſibi pœnitentiam indidit, redemptionemque ejus taxata per unumquemque annum pœnitentiæ quantitate præfixit.* (2) Agros quoque datos Eccleſiæ redimendis pœnitentiariis idem refert Petrus, nec improbat (3). *Cum a pœnitentibus terras accipimus, juxta menſuram muneris eis de quantitate pœnitentiæ relaxamus. Sicut ſcriptum eſt, Divitiæ hominis redemptio ejus. Sicut is qui prædia præbet Eccleſiis, pœnitentiæ ſuæ pondere levigatur, ſic ille, &c.* Alio etiam loco narrat & commendat rationem aliam tunc pervagatiſſimam expiandi peccata diſciplinis & flagellis voluntariis, perinde ut eleemoſynis, quanquam priſci Canones nec flagellationum unquam harum, nec illarum meminiſſent eleemoſynarum (4). *Cum Sacerdotes Eccleſiæ annoſam indicunt quibuſdam peccatoribus pœnitentiam, nunquid non aliquando certam præfigunt pro annorum redemptione menſuram; ut nimirum facinora ſua eleemoſynis redimant, qui longa jejunia perhorreſcunt? Sed quia hæc pecuniæ redemptio in antiquis Patrum Canonibus minime reperitur, abſurdum eſſe & frivolum judicabitur? Quod ſi hoc laicis indulgetur, ut peccata ſua eleemoſynis redimant, ne ſurripiente mortis articulo, ex hac vita ſine reatus ſui, quod abſit, abſolutione recedant: quid Monacho præcipiendum erit, &c.* Et in alia Epiſtola (5): *Cum canonica vetet auctoritas, ut pœnitenti Sacerdos unius diei jejunium non relaxet, niſi ad præſens digni pretii taxatione per eleemoſynam compenſet, &c.*

V. Sunt in his Petri Damiani Epiſtolis, quæ ſerio expendi, & animo commendari operæ pretium ſit. 1. Pœnas Canonum antiquas eleemoſynis compenſari, etſi novum eſſet, novis tamen Canonibus approbatum fuiſſe, atque adeo & has Canonicas fuiſſe pœnitentias. 2. Præter ſacros Codices, peræque eleemoſynis, ac jejuniis & orationibus peccata redimi vociferantes: ad hanc per eleemoſynas pœnarum redemptionem invitata, & ſenſim perducta eſt Eccleſia, eo Canone, qui tunc neſcio quo pacto in arcem auctoritatis invaſit: Peccatum videlicet quodlibet mortiferum ſeptem annorum pœnitentia expiandum eſſe. Ita computati anni pœnitentiæ, ad centum & ducentos, atque adeo plures quandoque aſſurgebant, nulla ut his par eſſe poſſet vitæ diuturnitas. Ingenio tunc miro quodam caritatis, commentati ſunt Doctores Eccleſiæ decurtandi ejus temporis artes, ita ſane ut de pœnitentiæ rigore nihil decederet. 3. Illud perſuaſiſſimum omnibus erat, eſſe in primis optabile, ut ne quis ante hoc vitæ mortalis ſtadio excederet, quam digna & pari pœnitentia eluiſſet commiſſa ſua, iis pœnis exanthlatis, quæ divinæ juſtitiæ cumulatiſſime ſatisfeciſſent: ea enim fiducia armatos, non illubentes hac vita demigraturos. At ne ſpes quidem reſidua tanti boni erat ulla, quando anni pœnitentiæ ex ſuperiori regula ſubducti excreſcerent ultra metas vitæ quamlibet diuturnæ. Excogitanda ergo erat ars aliqua illam penſandi diuturnitatem, vel inuſitatis macerationibus, vel peregrinationibus laborioſis, vel largitionibus ingentis pecuniæ, vel agrorum. 4. Fateor, nihil antiqui Canones attigerant de his redemptionibus pœnitentiarum diuturniorum per flagellationes, peregrinationes, eleemoſynas: ſed ne numerum quidem & iterationem criminum expenderent, diverſis tantum ſceleribus diverſas admetiri pœnas ſoliti. Hac quidem parte poteſt non immerito medii ævi diligentia ultra ſuperiorum ſæculorum laudem commendari. Nec enim ambigi poteſt, quin in pœnis decernendis ratio habenda ſit, non gravitatis tantum, ſed & numeri criminum quorumcunque. 5. Non ergo, ut blandirentur Pœnitentibus excogita-

(1) Baron. ann. 1059. n. 55. (2) Ann. 1055. (3) L. 4. Ep. 12.
(4) L. 5. c. 8. (5) L. 6. c. 2.

Digitized by Google

gitatæ ſunt hæ artes compenſandi pœnas canonicas; ſed ut facultas daretur implendæ ſuis numeris omnibus ante pœnitentiæ, quam vitæ; utque lubentius amplexandæ aſſentirentur pœnitentiæ ii, qui ab ejus aſperitate abhorruiſſent ſemper, niſi his blandimentis mitigaretur. Eas rationes duas ſupra Petrus Damiani perſtrinxit. 6. Quidquid largiebantur Pœnitentes, ſive pecuniis, ſive agris donatis, tam pie & religioſe erogabatur, in Cleri, Monachorum & pauperum ſuſtentationem, in ſarta tecta Eccleſiarum, in pontium & viarum reſtaurationes, ut implacatis etiam cenſoribus, & eorum forſan principi Petro Damiani os obſtrueretur. 7. Viderit Lector, an & hoc addi poſſit, ex Nationum Septentrionalium contagio quodam innoxio id profectum eſſe, penes quas nulla non crimina mulctis pecuniariis abſtergebantur. Retulit Ordericus Vitalis ad annum 1080. compendiariam quandam deſcriptionem Concilii ad Juliobonam habiti, ubi compluſcula crimina his pecuniæ mulctis elui præcipiuntur. *Epiſcopis per pecuniam emendetur*. Antiquiores denique Canonum Compilatores Librique Pœnitentiales, qui unum jejunii diem certa relaxabant perſoluta pecunia, ii non tam jejunium forſan relaxabant, quam molliebant, cum vino ſemper & carnibus interdicerentur Pœnitentes. Ita enim Bernardus in Decreto (1). *Pro uno die, quem in pane & aqua jejunare debet, quinquaginta Pſalmos in Eccleſia, ſi fieri poteſt, decantet, & unum pauperem paſcat, & eo die, excepto vino & carne & ſanguine, quidquid velit, comedat*.

VI. Ad duodecimum ſæculum jam nobis promovendus eſt gradus; ubi Gelaſius II. Papa Archiepiſcopo Cæſarauguſtano conceſſit, ut pœnitentias remitteret pro eo modo, quo quiſque largius conferret ad alendum ejus Clerum, & ad reſtaurandam ejus Eccleſiam, quæ funditus jam olim a Saracenis fuerat everſa (2). *Qui Eccleſiæ, unde reficiatur, & Clericis, unde paſcantur, aliquid donant, vel donaverint, ſecundum laborum ſuorum & beneficiorum Eccleſiæ impenſorum quantitatem, ſecundum Epiſcoporum arbitrium, in quorum Parochiis degunt, pœnitentiarum ſuarum remiſſionem & indulgentiam conſequantur*. Eam indulgentiam promulgavit Archiepiſcopus, auctoritate Papæ, Archiepiſcopi Toletani, Pontificiam tunc obeuntis Legationem, & omnium Hiſpaniæ Epiſcoporum. Ea enim erant mandati ejus verba.

Concilium Londinenſe anno 1125. habitum, hoc eſt, ſex tantum aut ſeptem poſt annis interdixit nihilominus ne pro ullis Sacramentis, & nominatim pro Pœnitentia quid exigeretur (3). *Ut pro chriſmate, pro pœnitentia, &c. nullum omnino pretium exigatur*. Concilium alterum Londinenſe anni 1138. hunc eundem Canonem innovavit, (4) vibrata in tranſgreſſores excommunicatione. Longe aliud eſt exigere, & recipere. Itaque nihil pugnæ ſuſpicandum eſt inter hos Canones. Ideo & Alexander III. Papa ad Archiepiſcopum Cantuarienſem reſcripſit, ut Archidiaconos ſuos compeſceret, vetaretque eos, ut pœnis pecuniariis in Clericos Laicoſque peccantes animadverterent (5). *Ex parte noſtra & tua diſtricte adhibeas, ne pro exceſſibus corrigendis, aut criminibus puniendis, a Clericis vel Laicis pœnam pecuniariam amplius exigere audeant*. Quam merito ſuccenſuere Concilia in violentas exactiones, ſive Archidiaconorum in juriſdictione ſua forenſi explicanda, criminumque ultione; ſive Parochorum & Confeſſariorum in cujuslibet adminiſtratione Sacramenti, & rerum ſacrarum diſtributione; tam indubitatum habuere invitari poſſe fideles & pœnitentes ad pias largitiones, adeoque & illici oſtenſa ſpe indulgentiæ, hoc eſt, relaxandæ ex parte aliqua pœnitentiæ.

Circumferri per omnes Provincias fecit Petrus Abbas Cellenſis Reliquias beati Aigulfi; cujus Eccleſia incenſa fuerat, ut Divus ipſe mendicaret quodammodo ſtipem idoneam, qua Eccleſia inſtauraretur (6). Latiſſime effuſæ huic conſuetudini ſæculo XI. XII. & XIII. Willelmus Pariſienſis calamo ſuo patrocinatus eſt adverſus mordaciores aliquos cenſores, qui cauſabantur in remittenda, ut tunc fiebat, parte tertia pœnitentiæ iis qui pecuniæ aliquid in loca ſancta conferrent, quamvis non ultra oboli aut ovi pretium conferrent, fraudari Deum media plus parte juſti pretii; vendi Indulgentias, & quidem vili pretio, denique unius oboli largitores æquari iis qui grandibus

(1) L. 19. c. 12. (2) Baron. ann. 1118. n. 18. (3) Can. 2. (4) Can. 5.
(5) Append. Conc. Lat. Part. 2. c. 3. 11. (6) L. 1. Ep. 18. L. 4. Ep. 5.

Digitized by Google

dibus donis Eccleſiam proſequerentur (1). *Cum benefactoribus alicujus loci tertia pars injunctarum pœnitentiarum remittitur, benefactores autem ſunt, qui nummos ſingulos, vel obolos, vel etiam ova tribuunt, pro quo tertia pars injunctarum pœnitentiarum, ut dicunt, remittitur; videtur eis defraudari Deus, cum duorum annorum pœnitentialium ſacrificium cum unius ovi vel oboli oblatione commutatur.* Machinas illas omnes mox infregit doctiſſimus Antiſtes. Nec enim aut diſtrahi Indulgentias, aut vili addici, ſed pœnitentias eleemoſynis redimi, Templaque & Altaria Deo excitari, quorum ſacrificiis longo ſæculorum decurſu frequentandis, pro modo ſuæ erogationis fruentur omnes, & ita ſatisfactionum ſibi cumulos acervabunt. Non tepeſcere autem ex his poſſe Pœnitentium priſcum ardorem, cum certo conſtare nulli poſſit, an puram & criminis omnino integram gerat conſcientiam, an indulgentiæ fructum ſit conſecutus: ita poſt qualeſcunque Indulgentias, eſſe ſemper quod nos ſuſpenſos & ſollicitos habeat, extimuletque ad ſeriam & diligentiorem in dies pœnitentiam. *Cum certum ſit eos ſolos Indulgentias hujuſmodi percipere, qui mundi ſunt & immunes a mortalibus peccatis; nulli autem certum eſt, quod immunis ſit & mundus ab illis: nulli ergo certum eſt, quod Indulgentias hujuſmodi percipiat. Certum eſt autem unicuique, ſe eſſe debitorem injunctæ pœnitentiæ, vel injungendæ: quare certum eſt neminem debere propter hujuſmodi Indulgentias ceſſare ab agenda pœnitentia, ne committat ſe periculo.* Reſpondet denique Willelmus poteſtatem clavium Epiſcopis a Chriſto concreditam fuiſſe, ut pœnitentiis vel addant, vel detrahant, perinde ut conducibilius exiſtimarint ad Dei gloriam, ad ſalutem animarum, ad incolumitatem & commodum Eccleſiæ, civitatis, regionis, Chriſtiani orbis. *Cujus poteſtas eſt pœnitentiales ſatisfactiones injungere, ejuſdem eſt eas augere, minuere & mutare, prout ad Dei honorificentiam, & animarum ſalutem, & ad publicam & ſpecialem utilitatem viderit expedire. Quare & pœnitentialem afflictionem in eleemoſynas, oblationes & orationes, & in omne quod Deo magis acceptum viderit eſſe, licitum eſt Prælato, ſuæque poteſtatis eſt & officii, mutare, prout ipſi pœnitenti, aut Eccleſiæ, de qua eſt, aut civitati, aut patriæ, aut toti Eccleſiæ viderit expedire.*

VII. Tertiodecimo denique ſæculo creditur floruiſſe Willelmus hic Pariſienſis; unde cum eo pene inopini delapſi ſimus, æquum eſt hic a nobis pertexi reliqua ejuſdem ſæculi Traditionis Eccleſiaſticæ monumenta. In Concilio Pariſienſi anni 1212. prohibitum eſt Quæſtores admitti, ſive Collectores, vel Quæſtores ſimul & Concionatores, ſive Sanctorum aliqua perferrent ſecum pignora, ſive nulla (2): *Sive reliquias portent, ſive ſine his accedant:* niſi juſta niterentur cauſa, litteraſque haberent Epiſcopi Diœceſani: *Niſi ex juſta cauſa, & cum litteris Diœceſani.* Ab Honorio III. auctor eſt Rainaldus anno 1222. conceſſas fuiſſe quadraginta dierum Indulgentias, ſtipis aliquid offerentibus ad Eccleſiæ Magdeburgenſis exædificationem. Eodem referebatur devectio Reliquiarum. In Concilio Turonenſi anno 1239. damnati ſunt Parochi, qui quidvis exigerent ante adminiſtrata Sacramenta: *In quinque ſolidis convertendis in fabricam Eccleſiæ puniatur.* Conſtitutionibus Cardinalis Ottoboni in Anglia anno 1248. prohibiti ſunt Archidiaconi, ne publicos peccatores ſinerent pœnitentiam publicam pecunia redimere (3). *Archidiaconi pro nullo mortali & notorio crimine, de quo ſcandalum generatur, pecuniam a delinquente pro ipſo recipiant: ſed commiſſum crimen puniant animadverſione condigna.*

Synodus Exceſtrenſis anno 1287. indignata licentiam criminum augeſcere, ſpe eorum non publicis pœnitentiis, ſed pecuniis expiandorum: vetuit ne poſthac pecuniis redimerentur canonicæ pœnitentiæ, niſi ſi quando id fieri poſſet citra plebis offenſionem (4): *Et quia juxta B. Iſidorum nullus reus pertimeſcit culpam, quam redimere nummis exiſtimat, præcipimus quod ſi laicus convictus fuerit ſuper crimine, propter quod publica ſit ei pœnitentia injungenda, illam non in pecuniariam commutet, niſi ſcandalum vel alia honeſta cauſa exegerit aliter ordinare.* Erant ergo quandoque cauſæ juſtæ & neceſſariæ pœnitentias publicas eleemoſynis commutandi, quanquam ea nonnunquam libertate Pœnitentes abuterentur. Ideo & permagni intererat, ne arbitrio Pœnitentis, ſed Confeſſarii judicio fierent eæ commutationes lubricæ & ver-

(1) Will. Pariſ. De Sacram. Ord. c. 13.
(2) Part. 1. c. 8.
(3) Conc. Angl. T. 2. p. 276. Can. 4.
(4) Cap. 32.

verſatiles, nunc pernecesſariæ, alias exitiales.

Quin & Paſtorum ac Prælatorum officii erat vigilare & imminere Confeſſariis atque Archidiaconis, ne pœnæ iſtæ pecuniariæ, ſive in foro interno, ſive in externo, emolumento eorum cederent, qui eas decreviſſent; ne ſæpius cupiditas quam caritas neceſſarias judicaret; & tum exitio eſſent Confeſſariis, cum vel maxime Pœnitentibus erant neceſſariæ. Ideo & in hac Synodo Exceſtrenſi vetitum eſt, pœnis pecuniariis ea emendari crimina, quæ publicis pœnitentiis eſſent expianda (1). *Statuimus ut non per pœnas pecuniarias, ſicut hactenus fieri conſuevit, ſed per coercitiones canonicas amodo procedatur.* Si qua vero mulcta indicatur, ea neceſſariis Eccleſiæ impenſis adjudicabitur, nec ex ea quidquam Archidiaconi delibabunt. *Et ſi forte contra præſentis ſtatuti decretum fuerit præſumptum, pœna ipſa non ipſis Viſitatoribus, ſed potius Eccleſiæ viſitatæ uſibus applicetur.*

. Nec eo vitio minus laborabat Galliæ quam Angliæ diſciplina. Ideo nec minus validæ objectæ ſunt moles, ne latius malum ſerperet. Concilium Provinciæ Turonenſis anno 1294. prohibuit, ne tam periculoſas pœnitentiarum redemptiones adgrederentur Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani Rurales, qui juriſdictionem plerumque adminiſtrabant: & qui has criminum redemptrices pecunias privatos in uſus ſuos cum detorquerent, populorum ſibi ſubjectorum criminibus quodammodo ſaginabantur. Eam ergo docet jubetque Concilium poteſtatem, tam periculoſæ plenam aleæ, non penes alios eſſe, quam ſummos Paſtores, Epiſcopos (2). *Ex cupiditate, quæ omnium malorum radix eſt, procedit, quod plerique Archidiaconi, Decani & Archipresbyteri Provinciæ Turonenſis, Eccleſiaſtica juriſdictione utentes, & quod eſt verius, abutentes, pro corrigendis exceſſibus & criminibus puniendis, videlicet adulterio, fornicatione, inceſtu, & aliis exceſſibus, in quibus maxime iidem Archidiaconi & alii inferiores diſpenſare non poſſunt, a Clericis & Laicis pœnam pecuniariam contra Canonum prohibitionem exigunt & extorquent. Quæ de cetero fieri prohibemus.* Hinc facile olfacimus eam ſibi ipſis privatim pecuniam hos vindicaſſe miniſtros, qui biſariam utique, graviterque peccabant: cum præter Canones & exigerent pecuniam, & eam in marſupium ſuum derivarent. Adde quod & involare videbantur in jure Epiſcoporum, quibus Innocentius III. eam poteſtatem adjudicarat. Ita enim ille in litteris anno 1200. ad Archiepiſcopos & Epiſcopos ſcriptis pro bello ſacro: *Concedimus vobis, fratres Archiepiſcopi & Epiſcopi, ut circa eos qui de bonis ſuis Terræ ſanctæ voluerint ſubvenire, de diſcretorum virorum conſilio, qualitate perſonarum & rerum facultate penſatis, & conſiderato nihilominus devotionis affectu, onus injunctæ pœnitentiæ commutare poſſitis in onus faciendæ eleemoſynæ.* Vide, ſi vacat, litteras plenas apud Rogerium, ad eundem annum.

VIII. Decretalium Gregorianarum Codex ſæculo decimotertio promulgatus eſt. In his refertur Canon Concilii Triburienſis, quo jubetur Presbyteri interemptor componere cum Epiſcopo, parte media pecuniæ Eccleſiæ addicenda, altera diſpenſanda in pauperes, & ad pia opera, quibus levetur anima Presbyteri interfecti (3). *Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo ad cujus Parœciam pertinet, ſolvatur, ita ut medietatem utilitatibus Eccleſiæ cui præfuit, tribuat; alteram in ejus eleemoſynam juſte diſpertiat.* Ubi Epiſcopus indulgentias, & pœnitentiarum canonicarum ex parte remiſſiones promulgat, ad reſtaurationem Eccleſiæ, quæ dedicatur, aut ad pontium ſtructuram ex pecuniis tunc erogandis. Declarat Alexander III. ad ſolius Epiſcopi illius ſubditos eas indulgentias effundi poſſe (4). *Quod conſuluiſti, utrum remiſſiones quæ fiunt in dedicationibus Eccleſiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis proſint, quam his qui remittentibus ſubſunt; hoc volumus tuam fraternitatem tenere, quod cum a non ſuo Judice legari nullus valeat, vel abſolvi, remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantummodo arbitramur, quibus ut proſint, proprii Judices ſpecialiter indulſerunt.* Eo ſpectabat, ut ſuſpicor, quod ſupra Cæſarauguſtanus Epiſcopus voluit Indulgentias a ſe ad reſtaurationem Eccleſiæ ſuæ publicandas, a Papa confirmari, ab Archiepiſcopo Toletano, & a ceteris Epiſcopis, ut eorum Diœceſani & ad erogationem piam, & ad Indulgentiam illicerentur.

Ne

(1) Cap. 40. (2) Can. 3. (3) Extrav. de Pœnit. c. 2. (4) De Pœnit. & remiſs. c. 4.

Digitized by Google

Ne vero Epiſcopi ardore ſucceнſi instaurandi Eccleſias, Xenodochia, Pontes, ultra æqui modum eveherentur in remittendis canonicis pœnitentiis, vel in Indulgentiis effundendis, ab Innocentio III. Pontifice & a Concilio Lateranenſi IV. promulgatum eſt Decretum (1), quo prohibentur Epiſcopi in Dedicationibus Eccleſiarum, ultra annum Indulgentias ſuas proferre, hoc eſt, anno plus uno canonicas decurtare pœnitentias, quanquam plures coaluiſſent Epiſcopi; & ne anniverſario dedicationis die ultra quadraginta dies de injunctis pœnitentiis relaxarent. Huic Decreto illud præponitur aliud, quo Collectæ generales temperantur: & hinc probabili aſſequimur conjectura, hanc in Concilio generali coarctationem Epiſcopalis ad annuendas Indulgentias poteſtatis, non alio ſpectaſſe fere, quam ut frænaretur cupiditas accumulandæ pecuniæ, quamvis alias piiſſime expendendæ, & ne hinc pœnitentiæ canonicæ legibus grave vulnus infligeretur. *Quia per indiſcretas & ſuperfluas Indulgentias, quas quidam Eccleſiarum Prælati facere non verentur, & claves Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio enervatur, &c.* Capite proximo declarat Honorius III. (2) in poteſtate eſſe Archiepiſcopi, ut ejuſmodi *litteras remiſſionis generales*, per omnem Privinciam ſuam diſpenſet, dum ne præfixum tranſiliat dierum Indulgentiæ numerum. In iis Decretalibus prohibet Alexander III. nequid Parochi pecuniæ accipiant a Peccatoribus publicis, ut nimirum eorum ſcelera ne Epiſcopo renuntient, vel ſocordiam in perfungendis pœnitentiæ laboribus (3). *Nemo Presbyterorum exenium vel emolumentum quolibet temporale, immo ſpiritale detrimentum a quocunque publice peccante accipiat, ut Epiſcopo vel Miniſtris ejus peccatum illius celet, &c. Nec quenquam pœnitentem, vel minus digne pœnitentem, gratia & favore ad reconciliationem adducat, & teſtimonium reconciliationis ferat eidem, quia utrumque ſimoniacum eſt.* Damnantur a Lucio III. qui niſi repræſentata ſibi pecunia excommunicatos ſolvere abnuebant.

IX. Venio ad ſæculum XIV. quo Eduardus II. Angliæ Rex in Parlamento Lincolnienſi anno 1316. ſatisfaciens poſtulatis & querelis Cleri, de infracta & debilitata Eccleſiæ libertate, declaravit, ſi Epiſcopus pœna pecuniaria criminoſo cuipiam impoſita, eam ipſemet vellet exigere, poſſe Magiſtratum Civilem intercedere; at ſi pœnas indicat corporeas, & eas malit pœnitens pecunia exſolvere, vetare non poſſe Magiſtratum, quin Epiſcopus eam exigat (4). *Si Prælatus imponat pœnam pecuniariam alicui pro peccato, & repetat illam, Regia prohibitio habet locum. Veruntamen ſi Prælati imponant pœnitentias corporales, & illi ſic puniti velint hujuſmodi pœnitentes per pecuniam ſponte redimere, non habet locum Regia prohibitio, ſi coram Prælatis pecunia ab iis exigatur.* Nihil præterea expetebant, ut reor, Epiſcopi; cum tot hactenus Canones vetuerint quidquam exigi pro expiatione criminum, nec eas ſive eleemoſynas, ſive oblationes, niſi ſpontaneas probaverint. Id vero rurſus confirmabit Concilium Londinenſe anni 1342. quo vetiti ſunt Archidiaconi non ſolum exigere, ſed etiam accipere pecuniarias culparum redemptiones, quando ſæpius eodem ſe crimine quis inquinaverat, quaſi empta peccandi licentia (5). *Statuimus quod pro delicto notorio in recidivo continuato diutius, ſecunda vice non recipiatur pecunia quovis modo, ſub pœna reſtitutionis dupli.* In eodem Concilio illis quoque obviam itum eſt, qui ſtatutum Eduardi II. ſupra allatum eludere moliebantur. Corporales infligebantur pœnitentibus pœnitentiæ, ſed tam graves, ut eas pecunia redimere cogerentur. Id Concilium damnavit; ut & tertiam hanc corruptelam, quod mulctæ iſtæ pecuniariæ non in eleemoſynas & pia quævis alia opera expenderentur. *Pecuniam recipientes, eam in uſus pauperum, vel pias cauſas alias non convertunt.* Denique vetat hoc Concilium labores & macerationes corporis pœnis pecuniariis redimi, niſi gravis urgeat neceſſitas. *Abſque magna & urgente neceſſitate fieri prohibemus.*

Nec ab his diſſidebat Eccleſiæ Gallicanæ diſciplina. In famoſa illa Diſceptatione ſub Philippo Valeſio Rege conteſtatus eſt Epiſcopus Auguſtodunenſis, poſſe ab Officialibus pœnas decerni pecuniarias, *tam de Jure, quam de Conſultatione.* Confeſſus eſt autem, ſi quorum ea eſſent flagitia, notoria & enormia, quibus pœnitentia in omnem vitam merito protrahenda eſſet, quan-

(1) Ibid. c. 14. (2) Ibid. c. 15. (3) De Simon. c. 14. 15.
(4) Con. Angl. T. 2. p. 484. (5) Can. 10.

Digitized by Google

quantumvis ii Clerici eſſent, permitti eos non debere, pecuniis pœnitentias redimere: quanquam alias eſſent cauſæ juſtiſſimæ, ubi Canonicæ Civileſque leges his redemptionibus locum darent (1). *Hoc eſſet irrationale, ubi maleficium eſſet notorium & manifeſtum, & tale vel tantum propter quod perpetua pœna ei deberet imponi, ſi pro pœna pecuniaria tale crimen tranſiret. Sed nullum eſt inconveniens, ſi pro cauſa juſta dicti Officiales pœnam temporalem in pecuniariam convertant, quia hoc etiam volunt jura, tam canonica, quam civilia.*

XV. Sæculo XV. Concilium Salisburgenſe priſcam innovavit (2) hanc ad Parochos legem, ne concubinarios tolerarent, ne adulteros, ne peccatores publicos, vel gratia, vel acceptis munuſculis. *Ne publice delinquentes gratia, favore, aut pro aliquo temporali emittat.* Et ſi poteſtate donati ſunt abſolvendi a criminibus reſervatis, ſed ad paucos arctata, ne ea uti differant, dum aliquid accipiant muneris. *Nec obtentam a Superiori in caſibus reſervatis ad certum perſonarum numerum licentiam, eam venalem exponant, non niſi ad ſolventes aliquid ex pacto eadem licentia utendo: ſed gratis & libere, prout expediens fuerit, ad omnes ſine perſonarum acceptione hujuſmodi ſibi conceſſa utantur poteſtate.*

At Concilium Baſileenſe anno 1436. promulgavit (3) Indulgentiam pleniſſimam, ſemel dum vita vigeret, & rurſus alteram appetente morte conſequendam, fidelibus omnibus conceſſam, qui certam pecuniam ibi præfixam conferrent, valde utique mediocrem, ad expenſas neceſſarias pro Eccleſia Græca Romanæ recolligenda: quod & in Concilio Florentino perfectum eſt. Inter Epiſtolas Synodales hujus Concilii, illa eminet, qua huic decreto ſuo auctoritatem conciliat, exemplo maxime duorum perſimilium Decretorum, ad extirpandos Wicleffiſtas, aliarumque a ſummis Pontificibus conceſſarum Indulgentiarum; ad pontium reparationes, & id genus alias neceſſitates publicas. Anno 1457. (4) Calliſtus III. Papa belli ſacri expeditionem in Regni Granatenſis Mauros publicari, claſſicumque cani juſſit, publicatis pariter & Indulgentiis, ex quibus Mariana ait collecta fuiſſe trecenta millja ducatorum, quanquam non in id bellum tota exhauſta fuerit ea pecunia. Anno 1440. in Synodo Friſingenſi prohibiti ſunt Presbyteri, (5) pœnitentiis canonicis eximere peccatores, quantamlibet ſibi pecuniam numeraſſent.

XI. Ineunte ſæculo XVI. adgreſſus Leo X. inſtare exædificationi auguſtiſſimi beati Petri Templi in urbe Roma, quod præceſſor ejus Julius II. inchoaverat, Indulgentias promulgavit omnibus qui in id æris aliquid obtuliſſent, profuturas. Bullas eas in Hiſpaniis promulgari curavere Ferdinandus Rex & Ximenius Cardinalis. At Ximenius tametſi laudibus ornaret eos, qui in opus tam pium erogarent quidvis, minus tamen probabat Indulgentias eo adhiberi: cumque non is eſſet, qui facile premeret, quæ volvebat animo, nec Ferdinando Regi, nec Pontifici ipſi ſiluit, quæ ſua eſſet de eo quidem quæſtu ſententia. Audi Gomecium in ejus vita (6): *Ximenius ut erat priſcæ Religionis tenaciſſimus, laudabat quidem eos, qui in templi Apoſtolici conſtructionem ſuas pecunias largiebantur, ſed privilegia ob id dari contra vetuſtos Eccleſiæ ritus nunquam probare voluit, & quid de hac re ſentiret, ad Pontificem maximum prudentiſſime ſcripſit, & Regi Ferdinando in privatis colloquiis ſine ullo fuco declaravit.* Si ſuperiora Ximenius animo revolvebat ſæcula naſcentis & juveneſcentis Eccleſiæ, jure ille meritoque negabat ulla eminere uſquam veſtigia Indulgentiarum extruendis templis ſervientium. Sed ne ipſe quidem oblitteratos voluiſſet uſus omnes, qui mediis & poſterioribus ſæculis emerſere. Cum vel maxime eam ſtruendorum templorum, aut reſtaurandorum rationem ab annis admodum quingentis tot Concilia, tot Pontifices, tot Antiſtites ſanctiſſimi, tot Theologi commendaſſent; nec Hiſpanienſis ipſa Eccleſia potuiſſet templa ſua a Mauris dudum diruta & complanata in integrum reſtituere, niſi ejuſmodi pecuniis, Bullis, Indulgentiis, quibus & Romani Pontifices, & Epiſcopi Hiſpaniarum omnes aſſenſum & auctoritatem ſuam accommodaſſent. Si quis hæc Ximenio repoſuiſſet tum, non jam illi novum & inſolens viſum eſſet, quod ſibi vetus. quod pridem ſolemne erat. Verum ſi eidem præſtantiſſimo viro in mentem veniebat, verecundius hæc olim & moderatius uſurpata fuiſſe, cum pœnitentiæ pars tan-

(1) In reſp. ad arg. 27. 33. (2) Can. 8. (3) Seſſ. 24. (4) Raineld. n. 71.
(5) Can. 20. (6) L. 5.

Digitized by Google

tantum aliqua remittebatur, & auſterioris pœnitentiæ legibus nonnihil adhuc loci reſiduum erat: cum ævo Leonis X. hæ leges pœnitentiarum & oblivione & deſuetudine jam obrutæ jacerent: minus erit, ſi nobis ipſis in mentem veniat, minimam, ut ferunt, ejus pecuniæ partem in templi expenſas conſumptam fuiſſe: & aliunde abundaſſe opes reditusque Apoſtolicæ Cameræ, ut facile abſtineri poſſet hoc extremo extremæ neceſſitatis adminiculo.

XII. Cum Legatione Germanica fungeretur Cardinalis Campegius, & ſtatuta conderet repurgando Clero, uſum tum frequentem exploſit pœnitentes reſervatorum criminum reos ex aliis ad alia tribunalia rejiciendi, quod id quidem tum ad emungendam pecuniam pertineret (1). *Ne & ipſi videantur pecuniæ aucupium magis quam ſalutis animarum ſtudium amplecti, dum laicos graviora crimina confeſſos, hinc inde remittunt, &c.* Voluit autem ille ut Confeſſariis omnibus copia fieret abſolvendi ab occultis omnibus criminibus, exceptis homicidis, hæreticis & excommunicatis, qui ad Epiſcopum remittendi eſſent. *Ordinavimus, ut deinceps quilibet Confeſſor poſſit abſolvere laicos contritos & confeſſos a quibuſcunque peccatis occultis, quantumcunque gravibus & enormibus, quæ Ordinarii ſua auctoritati reſervaverant, exceptis duntaxat homicidis, hæreticis & excommunicatis, ad Epiſcopum vel ejus Vicarium remittendis.* Non ſpectat Decretum niſi ad Laicos. Denique vetitum eſt a Campegio nequid unquam pecuniæ extundatur ad cujuſcunque criminis abſolutionem. *Quoad Clericos autem nihil intelligatur innovatum. Pro conditione autem & remiſſione peccatorum, quam abſolutionem vocant, nihil omnino ab invita exigant.*

In Concilio Colonienſi anno 1536. prohibitum eſt, ne carnis & lucri affectu tolerarentur peccatores publici, ne pecuniariis pœnis luerentur crimina; & ſi qua cogeret neceſſitas pecunias a pœnitentibus exculpi, pios in uſus eæ juſſæ ſunt expendi (2). *Nolumus, ut concubinarii, aut alii manifeſte criminoſi ulla modo pro quæſtu, aut pecuniæ emungendæ cauſa tolerentur. Aut ut pœna pecuniaria pro criminibus paſſim imponantur: quod res mali exempli ſit, crimen pecunia redimere. Quod ſi interdum vel perſona delinquentis, vel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi poſtulaverit hæc in pios tantum uſus convertatur, ne magis avaritiæ quam correctionis cauſa exacta videatur.* In Concilio Colonienſi II. anno 1549. innovatum eſt hoc Decretum, hac etiam clauſula adjecta, ut ne pecuniariæ pœnæ infligerentur, niſi ubi leges, Canonesque concedunt: atque, vel tum ex pecuniæ piis operibus adjicerentur (3). *Nec pœnitentiæ loco pecuniam emungant, niſi ubi jura permittunt, aut Canones. Verum mulcta ex permiſſione jurium aut Canonum proveniens, ſecundum illorum præſcriptum convertatur.* Jure autem fas eſt pecuniariam indicere pœnam, cum lex flagitio cuipiam mulctam infligit, & tamen non neſcii hujus pœnæ legem contemnunt. *Seu ubi pro tranſgreſſione mandati vel inhibitionis certa mulcta, cujus habuerit tranſgreſſor cognitionem, & tamen contempſerit, decreta ſit.*

XIII. In Concilio Mediolanenſi I. anno 1565. præceptum eſt, ut ſi qua pecunia a Clerico criminoſo eliceretur, ea ne Epiſcopo cederet. *Nullo modo ad Epiſcopum perveniat, in ejuſve commoda ulla ratione convertatur.* Sed ut tertiam ejus partem Epiſcopus delatori largiretur, reliquam in pia quævis opera converteret (4). *Sed idem Epiſcopus parte pecuniæ quæ tertiam non ſuperet, aſſignata delatori, reliquam piis operibus aut locis omnino attribuat.* Emendæ vero illæ, quas e laicis ob Eccleſiaſtica vel mixta crimina exprimit Epiſcopus, dividendæ erunt inter ſæculares Principes, delatores, & Xenodochia. *Mulctas vero quæ ob delicta Eccleſiaſtica, vel mixti fori, Laicis a Judicibus Eccleſiaſticis irrogantur, ad hunc modum dividi volumus; ut tertia parte piis locis aut operibus addicta, tertia ad fiſcum Principum ſæcularium pertineat, reliquum accuſatori detur.* Si vero Clerici val Laici ſolvendo non ſint, tum alias Epiſcopus temperabit illis pœnas: ejuſmodi nimirum, quibus conſcientiæ vulnera curentur. *Pecuniam alia ſalutari pœna commutet, quæ ejus generis ſit, ut peccatorum vulnera contrariis remediis curentur.* Anno 1565. Concilium Toletanum conſtituit, ut mulctæ omnes pecuniariæ pie expenderentur, eæque concrederentur viro probo & fido, qui earum rationem redderet (5).

Pœna

(1) Can. 9. (2) Part. 13. c. 8. (3) Tit. de Officiorum perfunct. c. 4. (4) Cap. 15.
(5) Can. 14.

Digitized by Google

Pœnæ pecuniariæ in pios tantum uſus, & pro executione juſtitiæ, non pro privata utilitate Epiſcoporum expendantur. Deputetur ab Epiſcopo, qui eaſdem pœnas recipere debeat, earumque rationem reddere teneatur.

Concilii Tridentini Patres ceteris morbis medicinam fecerant, extinctis Quæſtoribus, quæſtus quam pietatis ſtudioſioribus, quorum in publicandis Indulgentiis ſordidiſſime cupiditates execrationi fuerant fidelibus univerſis; juſſiſque Epiſcopis ipſis Indulgentias promulgare, & eleemoſynas colligere, adjunctis ſibi Canonicis duobus, quorum una & ſumma eſſet piæ ſollicitudinis merces, quæ nobis omnibus cœlitus deſponſa eſt (1). *Nulla prorſus mercede accepta, ut tandem cœleſtes hos Eccleſiæ theſauros non ad quæſtum, ſed ad pietatem exerceri omnes vere intelligant.* Denique in eodem alibi Concilio ſancitum eſt, (2) ut ſumma diligentia evellerentur corruptelæ omnes, quæ in Indulgentiarum publicationem illapſæ eſſent.

XIV. Hæc fuit pœnitentiarum canonicarum pecuniariis pœnis commutandarum ratio, hæc ſeries, & compendaria hiſtoria, hæc ſtatuta varia, ut pius ejus rei uſus retineretur, nefarius exploderetur. Nec ſtupeas ſi qua hic ſibi pugnare quandoque videantur; damnantibus his quæ alii probari, ſaltem tolerari poſſe contendant. In temporum, locorum, hominum varietatem tota illa conferri poteſt diſcrepantia & pugna. Eodem tempore, eademque regione Epiſcopi ſanctiſſimi uſum eundem hi laudarunt, illi vituperarunt. Quæ tolerabilia ſunt, ejuſmodi ſunt, ut merito ſuo his probentur, illis improbentur. Prohibiti omnino ſunt Archidiaconi, ceterique juriſdictionis Eccleſiaſticæ adminiſtri a B. Hugone Epiſcopo Lincolnienſi, pœnas indicere pecuniarias, propterea quod muneribus Judices obcæcantur, & ab orbita deflectuntur juſtitiæ (3). *Archidiaconos ſuos cæteroſque Prælatos ſevere compeſcuit, ne a delinquentibus mulctam exigerent pecuniariam, quod munera excæcent oculos ſapientum, & judicia pervertant juſtorum.* Cumque Hugoni objectaretur nullas magis pœnas exhorreſcere ſolitos reos, quam pecuniarias: ſcitiſſime reponebat ille, non aliunde id proficiſci, quam ex Clericorum ſupinitate in exigendis pœnis aliis, diligentia in pecuniis extorquendis. *Veſtræ hoc potius negligentiæ adſcribendum eſt, qui remiſſiores eſtis in caſtigandis vitiis, & ſeveriores in extorquendis pecuniis.* Cum urgerent denique illum martyrii laurea inſignitum Thomam Archiepiſcopum pœnas iſtiuſmodi quandoque præſcripſiſſe pecuniarias, reſpondebat Hugo, aliis eum efflоruiſſe virtutibus, quibus martyrio ſe aptaſſet. *Credite mihi, non idcirco ſanctus fuit: alia eum virtutum merita ſanctum exhibuerunt, alio meruit nomine martyrii palmam.* Juris canonici tritum terebat iter Thomas Cantuarienſis, Hugo Lincolnienſis viam ſectabatur tutiorem & perfectiorem; utrique gratiæ, utrique laudes referendæ ſunt, nihil alterius gloriæ, alterius ſplendore decerpitur.

Willelmi ſanctiſſimi Bituricenſis Archiepiſcopi vitæ Scriptor, illum narrat animi ancipitem aliquandiu hæſiſſe, quæ ſibi via & ratio tenenda eſſet in excommunicatos; quod ille apud Epiſcopos Gallicanos mos inoleviſſet, ut præter canonicas pœnas alias, mulctæ etiam indicerentur pecuniariæ (4): *Ex more totius Eccleſiæ Gallicanæ mulctam pecuniariam irrogare, præter ſatisfactionem, quam pro qualitate criminum impoſuerat.* Fluctuabatur animo Præſul ſanctiſſimus, nec ſectari, nec aſpernari ſe poſſe perſuaſus, quod ceteris Galliarum Epiſcopis uſitatiſſimum erat. Mediam denique hanc ſemitam ſibi ineundam duxit, ut mulctam indiceret, non exigeret, quamvis comminationibus non abſtineret (5). *Pecuniam poſtea nullam ab eis accepit, licet ad incutiendum ſalubrem timorem ſæpius ſe accepturum minaretur.* Ita ille rem ſapientia & caritate prælucente & moderante temperavit. *Morem patriæ nec damnare palam voluit, nec approbare.*

Beato Hugoni Gratianopolitano familiare erat pœnitentibus eleemoſynas præſcribere, uti & jejunia, & preces frequentiores. Ita ille Evangelicæ legi morem gerebat (6): *Eleemoſynam libenter faciebat, ſedulo ſuadebat, pro ſatisfactione etiam pœnitentibus injungebat. Hæc namque tria præcipue culpas ſuas emendare cupientibus, ſectanda præcipiebat, orationem, jejunium, & eleemoſynam; non humanam in hoc temeritatem, ſed Evangelicam ſequens veritatem: Date, inquit, eleemoſynam; & ecce omnia munda*

(1) Seſſ. 21. c. 9. (2) Seſſ. 25. ad calcem. (3) Surius die 17. Novembr. c. 16.
(4) Surius die 10. Januar. (5) Bolland. Januar. T. 1. p. 631. (6) Surius die 1. Apr. c. 17.

Digitized by Google

munda ſunt vobis. Sed idem ipſe vitæ ejus Scriptor fidem facit, in cauſis dirimendis impervium illum prorſus & inacceſſum fuiſſe muneribus. De eo diſſeremus proximo mox capite.

Hic vero illud addam ex Actis B. Joannis Epiſcopi Teroanenſis a coævo Scriptore exaratis, uſque adeo alienum eum fuiſſe a ſpecie quantulacunque avaritiæ, ut nunquam adduci potuerit ad eas mulctas recipiendas, quæ a criminoſis tum Epiſcopo perſolvendæ ſæpiſſime erant. Eccleſiæ ſuæ jura ab eo vilipendi querebantur non pauci: at ceteri Clerici in ejus exempla ingredientes, maledicentiæ Laicorum in Clericos plerumque bacchanti os obturarunt, ut jam & Epiſcopus & Clerus omnibus admirationi eſſet. *Bannos quibus pro tranſgreſſionibus ſuis & prævaricationibus homines ſecundum leges mulctari ab Epiſcopis debent, etſi ob hoc ipſum a nonnullis reprehenderetur, omnino accipere noluit. Unde factum eſt, ut in Eccleſia Dei honeſtior & utilior Clericorum exiſteret congregatio, & Sacerdoti Domini detrahendi nulla malevolis præſtaretur occaſio*. Hujus contextus prima vox Germanica eſt, eaque ſignificantur emendæ pecuniariæ. In Alemannicis & Septentrionalium Nationum legibus frequentiſſima illa eſt, earum quæ medio ævo ſe in Europam infuderunt. Illis legibus pene omnibus certæ definiuntur pecuniæ, quibus pleraque levantur crimina. Nec ſecus eſt in criminibus Eccleſiaſticis, quorum mulctæ ad Epiſcopum devolvuntur, qui tum erat cuſtos & adminiſtrator totius ærarii Eccleſiaſtici, ſeu patrimonii Chriſti, Eccleſiæ, Cleri, pauperum & miſerabilium omnium. De his legibus agit is Scriptor, cum dicit *ſecundum leges*. Ex harum legum & Canonum, mulctarum & pœnitentiarum publicarum congerie emerſit illa diſciplina mediæ ætatis, cujus hic effigiem exhibuimus. Illud poſtremo hic obſerva, non Synodos præiſſe ad has pecuniarias pœnas indicendas; ſed leges, earumque auctores, ſive populos, ſive Principes.

XV. Aptiſſime concludet hoc Caput Palavicinus Cardinalis in Hiſtoria Concilii Tridentini, ubi ab eo commemoratur (1), quod ipſius ab ore acceperat Alexandri VII. Papæ. Nempe percunctatum hunc Pontificem, quos in uſus effunderetur pecunia, quæ ex diſpenſationibus conjugiorum effluebat; a miniſtris ejus rei didiciſſe, in eo diligentiſſime ſervari, quæ ab Innocentio X. mandata fuiſſent, ne ea pecunia ceteris proventibus permiſceretur, ſed deponeretur in Monte pietatis, unde non extraheretur, niſi juſſu Pontificis, ad pia quædam opera. Si ubique mulctarum & diſpenſationum pecunia tam ſancte expenderetur, nemo non congratularetur ſuccurri miſeris, pauperes ſublevari.

CAPUT LXXV. *P. 4. l. 3. c. 8.*

De exactionibus juſtis & injuſtis in juriſdictione exequenda, poſt annum Chriſti milleſimum.

I. Connexio ſuperiorum cum inferioribus.

II. Ne diſtrahantur, ne conducantur Officialitates.

III. Varii Canones, ut gratis lites dirimantur, utque ne veneant, vel locentur Officia, ſeu Dignitates, quibus Eccleſiaſtica affixa eſt juriſdictio.

IV. Novi Conciliorum Canones ad eadem duo, ut juriſdictio gratis, ut judicandi officium ne vendatur, ne locetur.

V. Quibus Decretalibus indiſcriminatim damnentur, & Præſules qui diſtrahunt, & Clerici qui emunt Officialitates?

VI. Conciliorum poſteriorum Decreta, continendis in officio Advocatis, Procuratoribus, Notariis, utque gratuito jus dicatur.

VII. Mirum Petri Damiani exemplum.

VIII. Mira & alia exempla, a B. Bernardo memorata.

IX. Exempla alia, maxime Eugenii III.

X. Mira tabella Hugonis Epiſcopi Gratianopolitani, jus dicentis.

XI. Statuta complura Concilii Tridentini, & Mediolanenſium Conciliorum, ne ulla Judicum officia pecunia diſtrahantur, utque gratis officio fungantur Judices.

XII. In eandem rem aliorum decreta Conciliorum.

XIII. Decreta Concilii Gallicani in Conventu Melodunenſi.

XIV. B. Caroli Mediolanenſis Archiepiſcopi exempla & ſtatuta.

I. NOn potuere ſuperioribus Capitibus eſpediri, quæ ad pœnitentiam, & pœ-

(1) L. 23. c. 8. n. 11.

Digitized by Google

& pœnas, ſeu pœnitentias, mulctaſque pecuniarias pertinebant: quin multa aſpergerentur de juriſdictionis contentioſæ uſu, cujus tam mira & individua pene eſt ſocietas cum publicæ pœnitentiæ reliquiis. Et neceſſe tamen eſt hoc rurſum Capite, qua religione & vigilantia incubuerit Eccleſia, ut gratuita eſſent omnia contentioſæ juriſdictionis officia, pro virili parte noſtra explanare. Huic enim juriſdictioni Eccleſiaſticæ is ſemper propoſitus fuit ſcopus, is fructus ex ea expreſſus eſt, ut ſalubri pœnitentia expiarentur crimina, animarum vulnera perſanarentur. Et hoc ergo Caput ad illa trahi poterit, ubi de Pœnitentia ſermo erat.

II. Proſcripſit Alexander III. vitioſam illam conſuetudinem, quæ inoleverat jam in nonnullis Diœceſibus, quorum Epiſcopi conductitios habebant Officiales, vel ipſa Officialium munera pretio addicebant; denique a Decanis & Archipresbyteris ruralibus, juri dicendo a ſe quoque præſtitutis, annuam eliciebant pecuniam; eoſque omnes poſt ſe ro hoc ſuo imbuebant exemplo, ut & ipſi jus non tam dicerent, quam venderent, & venderent pene neceſſario, quod nefarie emiſſent (1). *Quoniam in quibuſdam partibus Decani quidam & Archipresbyteri ad agendas vices Epiſcoporum ſeu Archiepiſcoporum, & terminandas cauſas Eccleſiaſticas, ſub annuo pretio ſtatuuntur: quod ad Sacerdotum gravamen & ad ſubverſionem judiciorum non eſt dubium redundare, id ulterius fieri prohibemus.* Sive ad vitæ tempus vendantur Officialium dignitates, ſive ſub annuo cenſu locentur, peræque venduntur, etſi alia & alia ratione id fiat, pari ſemper nequitia; cum potiſſimum hinc conſtringantur fœdiſſimæ neceſſitatis vinculo Officiales, ut & ipſi promercalem habeant juſtitiam. Quin ut oneroſius eſt, ita & exitialius ea officia ſemel perſoluto pretio vendi. Tanto enim arctior incumbet neceſſitas præfeſtine exigendi, quo ea jactura pecuniæ ſarciatur.

III. Vetuit Concilium Eboracenſe anni 1194. ne quid Eccleſiaſtici Judices acciperent, ad jus dicendum, ad judicia ſive maturanda, ſive protrahenda. *Cum Scriptura beatum eſſe eum teſtetur, qui manus ſuas excutit ab omni munere, diligenti ſtudio providendum eſt, ut gratis exhibeatur juſtitia; nec pro ea in cauſis Eccleſiaſticis facienda, vel adimenda, ſive acceleranda, vel differenda, quidquam pretii præſumat accipere, ut ei fructum juſtitiæ ſuæ tempore opportuno retribuat juſtus Judex.*

In Concilio Oxfordienſi anno 1222. prohibiti ſunt tum Archidiaconi, tum Decani Rurales, ne ſuas locarent functiones, cum ſpirituales eæ ſint; quanquam locare poſſent agros ſuis his quandoque Dignitatibus adſcriptos (2). *Ut omnis cupiditas & avaritiæ ſultus expellatur ab Eccleſiæ miniſtris, præſentia præteritis duximus annectenda; ſtatuentes ut Archidiaconatus, Decanatus, vel aliud officium, quæ in ſpiritualibus mere conſiſtunt, nulli dentur ad firmam. Si vero reditus huic officio ſit annexus, ille de Superioris licentia dari poterit ad firmam.* Itaque hæc officia, quibus innexæ erant vices juriſdictionis Epiſcopalis exerendæ, nec ab Epiſcopo vendi poterant, nec ab his quos ille inſtituiſſet, ſubdelegatis aliis locari poterant, quod hoc vel tum quoque eſſet, jus vendere.

In Concilio Toloſano anno 1229. interdicuntur omnino Eccleſiaſtici Judices, quidquam exigere a Partibus, nec conſuetudinis, ac ne expenſarum quidem obtentu (3). *Nullus omnino Judex occaſione expenſarum, ſeu prætextu alicujus conſuetudinis, pro juſtitia exhibenda aliquid a litigantibus exigere, vel extorquere præſumat: ſed gratis omnibus juſtitia exhibeatur, poſtpoſita gratia, odio, vel timore.* Si qui re tam ſint tenues, ut Advocatum habere non poſſint, a Curia illum accipient. *Si autem aliqui pauperes ſint, aut pro paupertate Advocatum habere non poſſint, det ipſis Curia Advocatum, ſi cauſa indiguerit Advocato.*

IV. Leges hæ ſacræ in id unum omnes collimant, ut judicandi munus & gratis ab Epiſcopo delegetur, & gratis exerceatur a delegato. Apta hæc duo, & indivulſe quodammodo ſibi connexa ſunt, & iis continetur ſummatim, quidquid hic oprari poteſt. Concilium ad Caſtrum Guntherii anno 1231. conſtituit (4), ut Archidiaconi, Archipresbyteri, Miniſtrique omnes alii Eccleſiaſticæ juriſdictionis, extra civitatem Epiſcopalem ipſimet jus dicerent, nec alios delegare poſſent Officiales. Perſpicuum eſt hac inutili Officialium & Miniſtrorum multitudine plebem gravari. *Ne Archidiaconi, Archipresbyteri, & alii juriſdictionem Eccleſiaſticam habentes, extra civitatem Officiales*

(1) Append. Conc. Later. Part. 2. c. 1. (2) Cap. 7. (3) Cap. 43. 44. (4) Cap. 12.

Digitized by Google

ciales habeant ; ſed extra civitatem in perſonis propriis officium ſuum fideliter expleant. Canone proximo vetantur Judices Eccleſiaſtici (1), qui in viſitandis diſtrictus ſui Parochiis jus dicebant, procurationes ſuas pecunia commutare. Scilicet eo colore ſimoniacæ non paucæ prætexi potuiſſent exactiones. Præter alimenta ergo extundere nihil poterant. *Inhibemus etiam ne Prælati, & alii juriſdictionem habentes, in pecunia numerata procurationes accipiant, contra ſtatuta Concilii generalis.* Alio ejuſdem Concilii Canone edicitur, ut Eccleſiæ judices juramento ſe conſtringant, qualiacunque munera reſpuere, nec a linea æquitatis vel tantiſper unquam deviare (2). *In inſtitutione ſua jurent, quod turpia munera non recipient, & quod cauſas bona fide audient & decident.* Quod ad Advocatos autem attinet, qui quod jus & conſuetudo permittit, ſalaria ſua accipient, ante inſtitutionem & ipſi ſuam jurabunt, nullius ſe unquam minus æquæ cauſæ patrocinium ſuſcepturos, & alia id genus plura, quæ ipſius Canonis verba declarant (3): *Item Advocati, qui de conſuetudine ſalarium receperint, niſi jurati de cetero nullatenus admittantur. Forma juramenti talis exiſtat, Quod non fovebunt injuſtas cauſas ſcienter, neque proponent dilatorias, neque inſtruent partem ſuam ad reſpondendum malitioſe: Partes quam citius poterunt, expedient bona fide, &c.*

Anno 1255. (4) in Concilio Bituricenſi recitata eſt Conſtitutio ſancti Ludovici Galliarum Regis, quæ Magiſtratus tantum, Judiceſque Civiles complectebatur, ſed quæ vel ab ipſis eadem exprimebat juramenta, vel eandem eis a cupiditatibus ſordidis alienationem præſcribebat, ad quam Eccleſiaſtici Judices Canonicis legibus conſtringuntur. Quo hæc ſpecialiter ſpectent, docebunt verba ipſa Conſtitutionis. *Jurabunt etiam donum ſeu munus quodlibet a quacunque perſona per ſe, vel per alium non recipere in pecunia, auro, vel argento, vel rebus aliis quibuſcunque mobilibus, vel immobilibus, vel ſe moventibus, ſeu beneficiis perſonalibus, ſive perpetuis, præter eſculenta, & poculenta, quorum valor in hebdomada una ſummam decem ſolidorum Pariſienſium non excedat.*

Concilium Londinenſe anni 1268. confirmatis ſtatutis Ottoboni Legati Cardinalis, aut vendi prohibuit, aut locari Officia omnia Juriſdictionis Eccleſiaſticæ. Ea porro ejus ſtatuti ratio promitur a Concilio, quæ jam ad nauſeam pene a nobis inculcata eſt, quod judicandi functionem qui pretio paraverunt, pretio etiam venalem, & quocunque flexibilem habeant (5). *Indignum eſt in ſpiritualibus pecuniarum inire commercium, dicente Apoſtolo Petro ad Simonem. Non ſit tibi pars neque ſors in ſermone iſto. Avare enim & facile ſpiritualia vendit, qui eorum exercitium pecuniæ interventione conducit. Provide igitur Conſtitutionem Legati comperimus inhibentem, ne dignitates, vel officia, puta Decanatus, vel proventus ex Eccleſiaſticæ vel ſpiritualis juriſdictionis exercitio, ſeu ex pœnitentia, vel altari, vel ſacramentis aliis quibuslibet, venientes, nullo modo concedantur ad firmam.* Iterum, iterumque monebo, vendi Officialitates invidioſius etiam eſt, quam exigi ex earum functione annuum reditum. Perinde eſt enim ac ſi locaretur illa judicandi facultas, & in anteceſſum annui reditus exigerentur, cum emptori conſtare non poſſit, an per vitæ diuturnitatem poſſit unquam eam pecuniæ ſummam recuperare.

V. Antequam veniam ad Decreta Concilii Lugdunenſis II. obiter hic attingam libros Decretalium, ſicubi de propoſita nobis quæſtione aliquid perſtringant. In claſſem ſimoniacorum conjicit Innocentius III. & Beneficiis privat eos omnes, qui pretio diſtrahunt, emuntve Vicedominatus, & quaſcunque Dignitates alias Eccleſiaſticas (6). *Quicunque Vicedominatum, vel aliam Eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes quam vendentes cum Simone percelluntur, & ab illa Eccleſia in cujus contumeliam dare pecuniam, & accipere voluerunt, juſte excluduntur.* Duo ſunt quæ in hoc Decretum obſervemus. Primum eſt, penes Vicedominum non eſſe niſi temporalium Eccleſiæ rerum, vel Epiſcopatus adminiſtrationem. Si id ergo muneris emi ſimoniacum eſt, quid de Officialium poteſtate ſentiemus, quibus exercenda Juriſdictio Epiſcopalis committitur? Alterum, ejuſdem ſimoniæ conſcios eſſe qui emunt, atque qui vendunt. Decretum Alexandri

 III.

(1) Can. 13. (2) Can. 25. (3) Can. 36. (4) Du-Cheſne T. 5. p. 362.
(5) Can. 21. (6) Extrav. De Simon. c. 38.

III. quod ſupra retulimus, in corpore Decretalium refertur tanquam ex Concilio Turonenſi, illo, opinor, quod ſub eodem Pontifice celebratnm eſt. Unde & illi præit Canon Concilii III. Lateranenſis ſub eodem Pontifice, nbi prohibentur Epiſcopi vendere, locare, aut ad firmam dare pro certa pecunia Officium quodcunque Judicis Eccleſiaſtici (1) *Præterea quoniam quidam in quibuſdam Partibus ſuis pretio ſtatuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecunia quantitate Epiſcopalem juriſdictionem exercent præſenti decreto ſtatuimus, ut qui de cetero hoc præſumſerit, officio ſuo privetur, & Epiſcopus conferendi hoc officium poteſtatem amittat.* Hujus certe Rubrica Decreti ex æquo ſævit, tum in vendentes, tum in ementes, judicandi in Eccleſia poteſtatem: *Qui dat pecuniam, ut Epiſcopalem vel ſpiritualem juriſdictionem exerceat, officio ſuo privetur, & ſic conferens illud, amplius conferre non poterit, & canonice punietur.*

VI. Venio ad Concilium II. Lugdunenſe anno 1274. Hoc ibi juramento obligantur Advocati, (2) ut *omni virtute ſua omnique ope, id quod verum & juſtum exiſtimaverint, ſuis clientulis inferre procurent*. Quo primum puncto temporis intellexerint cauſam aliquam æquitati repugnare, ea ſe abſtenturos. *In quacunque parte judicii eis innotuerit, improbam fore cauſam, amplius non patrocinabuntur.* Eodem ſacramento adigentur & Procuratores; quod & annis ſingulis hi, illique innovabunt. Vetuit denique hoc Concilium, ne Cauſidicorum ſalaria ultra viginti libras Turonenſes, ne Procuratorum ultra duodecim augerentur; quod enim ulterius exſolutum fuerit, id reſtituendum fore. Anno 1287. in Synodo Exceſtrenſi confirmatum eſt hoc Decretum, (3) firmata & illa ſacramenti præſtandi cautio, antiquis civilibus legibus conſentanea, & tandem a Gregorio X. Papa in uſum revocata.

In Concilio Vaurenſi (4) anni 1378. ſtatutum eſt, ut Archiepiſcopi, Epiſcopi, Officiales, Miniſtri denique omnes ſacræ juriſdictionis, gratis jus dicerent, nihil acciperent, niſi ſi quid pro temporali dominio debeatur (5). *Statuimus, & ordinamus, atque præcipimus, quod quilibet noſtrum Archiepiſcoporum, atque Officiales noſtri & Clerici quicunque ordinariam juriſdictionem habentes, gratis cauſas examinent, ſententias ſponte proferant, nullam inde pecuniam recipientes, ſalvo eo quod pro juſtitia ratione dominationis debetur. Notarius autem ſalarium pro labore percipiat temperatum.* Quod de Notariis hic dicitur, in minuſculos omnes id valet Miniſtros, ut ſalaria eorum non ſint niſi valde mediocria. Et tamen nonnihil ſcrupuli in hac clauſula. *Salvo eo, quod pro juſtitia ratione dominationis debetur.* Nec video tamen quid probabilius dici poſſit, quam quod uno verbo inſinuatum volui, nempe legibus ipſis indictas quandoque fuiſſe criminoſis mulctas pecuniarias, quæ ex parte ſaltem Epiſcopo adjudicabantur illæ quidem, ſed & pars earum aliqua dominis temporalibus cedebat.

VII. Antequam gradum proferam ad diſciplinam recentiorem in hac parte, lubet exemplum hic mirum proferre Petri Damiani. Quo ſolet ille ſtyli animique candore ingenuo, narrat ipſemet cum Mediolani Legatum ageret Pontificium, oblatum ſibi fuiſſe ab Abbate vaſculum argenteum magni pretii. Exhorruiſſe ſe primum & Abbatem rogaſſe, num quid rei ſibi, aut litis eſſet. Quod ſolemne nimirum eſſet Miniſtris Eccleſiæ Romanæ, iis ſaltem qui integritatis ſtudium præ ſe ferrent, nihil unquam ab iis accipere, quibus aliquid cauſæ eſſet in Curia; ſed eorum ſpontanea non abnuere dona, quibus nihil eſſet jurgii cum quoquam (6). *Mos quippe eſt apud nos, Miniſtros videlicet Apoſtolicæ Sedis, ab his quorum negotium pendet, nihil prorſus accipere; ab his autem qui omnino quieti ſunt, ſi dare voluerint, non abjicere. Et hæc regula non omnium noſtrum, ſed illorum duntaxat eſt, qui meliuſcule ſe ab aviditate cuſtodiunt.* Cum reſpondiſſet Abbas, nihil ſibi eſſe litis, ſed hoc munuſculo percupere ſe ejus benevolentiam demereri; perſtitit Petrus in ſententia; tanto enim ſinceriorem fore amicitiam, quanto & gratuita foret. *Amicitiam noſtram non more ſæcularium mercede redimeret, ſed gratuito poſſideret.* Non diſſimulat Petrus poſt recuſatum ſemel iterumque munus, hæſiſſe tamen adhuc in penitiori mentis receſſu clandeſtinum votum, ut cogeretur illud accipere: *Si ille mihi ad ingerendum*

(1) Conc Later. III. Can. 15. Extrav. L. 5. Tit. 4. c. 5. (2) Can. 19. (3) Cap. 34.
(4) De Lavaur. (5) Can. 26. (6) Baron. ann. 1059. n. 62.

Digitized by Google

dum munus importunus exiſterat, ejus violentia mihi nullatenus diſpliceret. Volebam ſiquidem vim mihi fieri, & velut invitus ad vota compelli. Damnavit ipſemet fraudem hanc furtivæ cupiditatis, iterumque reſpuit oblatum donum; at Abbati confeſſus eſt, ſe quidem nunquam aſſenſurum, ut eo donaretur vaſculo: ſed ſi eam vellet ſpontaneam oblationem conferre alteri ex duobus Cœnobiis a ſe extructis, rem gratam & Deo facturum, & Sanctis ejus. Inexorabili & ſui & aliorum cenſori Petro ſuboluit mox, qua ſe ipſe fraude circumveniſſet, uno eodemque facto accipiens quod abnueret: abnuens quod reciperet. *Hoc argumento cupiditatis meæ turpitudinem palliavi, & tanquam non accipiens aſtutus accepi*. Reddidit ſe tandem ſibi, in altiores cordis ſui ſinus & fallentes latebras ſubiit, vidit cupiditatis fibras tenuiſſimas, altiſſime infixas, nec funditus unquam excidendas, quandiu mortalis hæc agitabitur vita, etiam a ſanctiſſimis viris. Denique fallax ille donum ad auctorem remiſit, & compreſſis avaritiæ præſtigiis, compreſſit & animi ſui æſtuationes. Luculento hocce documento, ſuique experimento Miniſtros Juſtitiæ omnes vir ſummus admonet, inſtruitque ut in ſeipſos pervigili cura excubent, cum illecebræ donorum tam formidoloſæ ſint viris etiam ſanctiſſimis. *Deinde auxiliante Deo contra ſordes munerum jam cautius vigilabo*.

VIII. Memoratu digniſſima ſunt & quæ ad Eugenium III. Papam profert B. Bernardus in eandem rem exempla. Unum eorum eſt Goffridi Cornotenſis Epiſcopi ſanctiſſimi, qui Legatione Apoſtolica in Aquitania functus eſt ſuis expenſis, hoc eſt, ne legitimis quidem procurationibus acceptis. Quin & munera omnia conſtantiſſime recuſavit (1). Cum piſcem inſignem Sturgionem Presbyter quidam obtuliſſet, non recepit, niſi perſoluto ante pretio. Cum Matrona nobilis mappam, & patinas binas ternaſve obtuliſſet, pulcherrimas, ſed ligneas, admiratus eſt illas quidem, ſed penitus recuſavit. *Quando argenteas recepiſſet, qui ligneas refutavit?* Alterum eſt exemplum Martini Presbyteri Cardinalis, Daniæ Legatione functi ſumma cum integritatis laude. Pauperior rediit, quam ierat; pene viaticum defuit quo rediret. Opportuniſſime illum Epiſcopus Florentinus iter agentem equo donavit, ut Piſas ſe conferret, ubi tum Curia Romana, ubi Bernardus ipſe verſabatur. Poſtera die eodem ſe contulit Epiſcopus Florentinus, cœpitque patrocinia ſibi aucupari, ad litis dijudicationem. Haud mora Martinus equum ei remiſit (2): *Decepiſti me, inquit Martinus, neſciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum, &c.* Bernardus horum teſtis oculatus, & admiratione correptus, his mox verbis Eugenium compellabat: *Quid dicis, mi Eugeni? Nonne alterius ſæculi res eſt, rediiſſe Legatum de terra auri ſine auro? tranſiiſſe per terram argenti, & argentum neſciſſe? inſuper, quod poterat eſſe ſuſpectum illico rejeciſſe?* Aurei ſubjicit ſæculi felicitatem & innocentiam reviviſcere poſſe, ſi talibus Miniſtris uteretur Pontifex: *O ſi talium daretur virorum copia, quid te felicius? quid illo jucundius ſæculo?* Idque in votis eſſe optimo cuique, ut qui columnæ ſunt Eccleſiæ, & cæleſtis Sponſæ cuſtodes, eam præſtent incorruptam & inconcuſſam fidem. *O ſi viderem in vita mea Eccleſiam Dei talibus innixam columnis! O ſi Domini mei Sponſam cernerem tantæ commiſſam fidei, tantæ creditam puritati!*

IX. Is erat certe Eugenius ipſe III. cui tales adhæreſcerent Miniſtri. Eodem enim ipſo teſte Bernardo, cum Archiepiſcopi Moguntinus & Colonienſis Romam profecti eſſent, ut cauſæ cuidam ſuæ adeſſent, pluresque deduxiſſent equos, auro argentoque onuſtos, cauſam Eugenius diremit, munera reſpuit; qui vicit inempta victoria potius eſt, qui cauſa cecidit, innocentia expertus eſt, non opulentia in judiciis certari debere. Novi res exempli fuit aurum Romam adferri, & Roma referri. Enimvero non ea fuit Romanorum abſtinentia pecuniæ, ſed intaminata & invicta Papæ integritas, cui plauſit, cui congratulatus eſt orbis terrarum (3). *Argentum reputatum eſt fœnum. Sagmarii non levati ſarcinis, onuſti nihilominus repatriant, vel inviti. Nova res! Quando hactenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum conſilio id uſurpatum non credimus.*

His ex adverſo objicienda eſt fœdiſſima Jordanis Legati tabella, ab eodem alibi deli-

(1) Baron. ann. 1135. n. 1. Bernard. de Conſid. L. 4. (2) Baron. ann. 1134. n. 1.
(3) Baron. ann. 1151. n. 25.

Digitized by Google

delineata Bernardo, qua certe conſtat, non omnes Eugenii Legatos ejus moribus imbutos fuiſſe. Fidenter Bernardus Pontifici renuntiat, (1) quæ tum frequentiſſimæ erant toto orbe Romanæ Legationes, eas parum perſæpe utilitatis, offenſionis plurimum attuliſſe, impreſſis longe lateque, maxime autem in Hiſpania, ſordidiſſimæ avaritiæ veſtigiis. *Veſtri qui terram Auſtri tam ſæpe viſitant, quid boni adhuc egerint, necdum audivimus. Et forſitan audiſſemus, niſi præ auro Hiſpaniæ ſalus populi valuiſſet* (2): Hinc intelligas, & incorruptiſſimos eſſe potuiſſe Pontifices, & eorum Miniſtros aliquos ad omne ſcelus projectiſſimos.

Non erant Joanni Saliſberienſi eadem conjunctionis & neceſſitudinis vincula cum Eugenio, quæ Bernardo; & ab eo tamen refertur Eugenii factum, quod æternæ hominum memoriæ merito commendandum ſit. *Nullum omnino hominis litigantis recipiebat*. Hanc ille mordicus regulam retinebat. Auri marcam illi obtulit Prior quidam, cui lis erat. Abnuit Pontifex, & hominis impudentiam ſcitiſſimo hoc reſponſo retudit (3): *Nondum domum ingreſſus es, & jam vis corrumpere dominum*. Congreſſus eſt & aliquando Joannes Saliſberienſis cum Hadriano IV. eique ingenue confeſſus eſt, eſſe Romæ Cardinales invictiſſimæ integritatis, & quorum vere Romana, ſed Chriſtiana dici poſſet abſtinentia, rerum humanarum deſpicientia, & animi magnitudo (4). *Unum audacter conſcientia teſte profitetur, quia nunquam honeſtiores Clericos vidi, quam in Eccleſia Romana, aut qui magis avaritiam deteſtentur. Plurium tanta modeſtia, tanta gravitas eſt, ut Fabricio non inveniantur inferiores, quem agnita ſalutis via modis omnibus antecedunt*. Sed hæc tam honorifice præfatus, mox tamen non celavit iniquiſſimo ſe ferre animo venalem Romæ juſtitiam. *Juſtitia regina virtutum eſt, & erubeſcit pretio permutari. Si gratioſa futura eſt, ſit gratuita. Nequaquam proſiteatur ad pretium, quæ corrumpi non poteſt. Integra eſt & ſemper incorrupta*.

Cardinalibus ipſis Romanis perſuaſiſſimum erat, nihil Deo gratius ſe, nihil jucundius facere poſſe, quam ſi quævis in jure dicendo munera ablegarent, quando cum multa alia ſibi religioſiſſime obſervanda præſcripſerunt, tum illud in primis, ubi Hieroſolyma ab Infidelibus expugnata, propitiandam ſibi divinam iram conſtituerunt. Rem narrat Rogerius: (5) *Firmiter etiam inter ſe promiſerunt, quod de cetero nulla munera accipient ab aliquo qui cauſam habeat in Curia; ſed ea tantum recipere poterunt, quæ fuerint pro eorum neceſſitate & ſuſtentatione donata, vel miſſa*.

X. Suppar B. Hugoni Gratianopolitano Epiſcopo Scriptor ejus vitæ, illum nobis exhibet munerum delinimentis invium ſeptumque in juſtitiæ diſpenſatione. In ejus foro nec obfuit cuiquam paupertas, nec divitiæ profuere. In innocentiam etiam pauperibus invictiſſima fuere præſidia, divitum improbitas exploſa & obtrita ſemper fuit (6). *Cum frequentiſſime ſuorum & alienorum cauſas mundanas & Eccleſiaſticas audiret, ventilaret, terminaret, cumque in ſubditis ſibi Clericis per tam prolixum vitæ ſpatium toties conſecrationes, degradationes, reconciliationes pro perſonarum & Eccleſiarum competentibus cauſis & neceſſitatibus celebraret, manus tamen ſuas ab omni excuſſit munere. Eo judice nulli unquam perſonæ dignitas, nulli pecuniæ profuit quantitas. Nullum paupertas, nullum quantacumque officiorum ſive natalium reum fecit extremitas. Non mitiorem amicus, non duriorem expertus eſt inimicus. Non deargentatam convictis vel pœnitentibus impoſuit pœnitentiam: non lucroſam in Placitis defendit ediditve ſententiam. Quod beati viri eo præclarius illuſtrat meritum, quo rarius vel in præteritis, vel in præſentibus habet exemplum. Quanta nobis offertur materia in præſentium temporum fæces invehendi, in quibus cum dedecore atque everſione honeſtatis & æquitatis, pecunia templa penetrat, altaria maculat, ſacerdotia venundat, innocentiam exterminat, omnia divina profanaque contaminat! Excæcant nunc munera oculos ſapientum, omnes diligunt munera*.

IX. Tempeſtivum jam erit ad Tridentinum accedere Concilium, & ad ea quæ illi quaſi ſuccinuere Provincialia Concilia. Juriſdictiones Eccleſiaſticas, adeoque & Officialitates vendi prohibuit Tridentinum (7). *Non liceat juriſdictiones Eccleſiaſticas, ſeu facultates nominandi, aut deputandi Vica-*

rios

(1) Bernard. Ep. 323. 300.
(2) Baron. ann. 1152. n. 1. Bernard. l. 3 de Conſid.
(3) Baron. ann. 1155. n. 11.
(4) Ibid. ann. 1154. n. 13.
(5) Baron. ann. 1187. n. 19.
(6) Surius die 1. Apr. c. 18.
(7) Seſſ. 25. c. 11.

Digitized by Google

rior in ſpirituali locare. In Concilio III. Mediolanenſi juſſi ſunt Epiſcopi definire mercedem, qua contenti eſſe deberent miniſtri & officiales omnes (1): *illis omnibus certam taxam præſcribat, quam pro ſui operis, vel officii, vel laboris mercede, proque cauſarum & judiciorum ratione exigi ab unoquoque liceat*. At ne Vicarii Generales & Officiales munera uſquam acciperent ulla a Partibus, ne eſculenta quidem. *Nullum neque munus, neque donum neque cujuſvis generis xenia, ne eſculenta quidem poculentave Vicarii ab iis accipiant, qui coram iis cauſas vel habent, vel agunt*.

In Concilio V. Mediolanenſi confirmatum eſt hoc Decretum, additumque nequid munuſculi Judices a Partibus acciperent, ac ne gratuita quidem dona, quovis prætextu (2). *In ordinariis cauſis nihil quidquam vel minimum, nec ſportularum quidem nomine, nec a ſponte etiam dantibus, aut ullo quovis modo a Judice illius fori accipi licere*. Concilium IV. Mediolanenſe ad Notarios ipſos & Cancellarios ampliaverat prohibitionem illam cujuſvis muneris recipiendi, qua Concilium III. ejuſdem Civitatis ſolos complexum fuerat Vicarios Generales, & Officiales. Quin & hoc addiderat, ut mulctæ & pœnæ omnes pecuniariæ pia in opera vel loca impenderentur. *Pœna ac mulctæ omnes ac ſingulæ, cujuſque generis ſint, ſive Clericorum, ſive aliorum quorumcunque, etiam quas ex ſuperiorum Conciliorum ſanctionibus irrogare contigeret, deinceps piorum locorum operumve uſui vere atque omnino attribuantur, nulla prorſus parte reſervata, aut alii uſui attributa*. Cancellarias Epiſcopales vendi prohibuerat Concilium I. Mediolanenſe (3). *Cancellarias vero deinceps vendi, locari, vel earum nomine, vel occaſione, quovis prætextu cujuſvis perſonæ quidquam ſolvi prohibemus*. Novo id quidem Decretum robore munitum eſt in Concilio V. Mediolanenſi, vetitumque ne lucra Cancellariæ ad Epiſcopos, vel Vicarios generales, vel ad alios quoſcunque, quam ad Cancellarios & inferiores miniſtros redirent; quos & ipſos compeſcere placuit, ne quid etiam gratuiti muneris a quoquam acciperent. Longa in eo quoque Concilio deſcribitur ſeries Litterarum, Actorum, Diſpenſationum, aliorumque inſtrumentorum, quæ gratis danda eſſent a Cancellariis. Vetuit denique hoc Concilium, ne qua a Secretariis ſuis munera acciperent Epiſcopi.

XII. In Concilio Toletano anni 1565. vetitum eſt Officia vendi Notariorum, Promotoris fiſcalis, & inferiorum omnium juriſdictionis miniſtrorum (4). *Notariorum Eccleſiaſticorum, Promotoris fiſcalis, publicis executoris, & aliorum officia quorumcunque, qui juriſdictionis Epiſcopalis & aliorum inferiorum miniſterio operam dare tenentur, nullo modo vendantur, nec ob aliud quodcunque lucrum dentur temporale. Dentur autem hæc officia gratis, &c.* Qui gratis hæc Officia acceperint, nec vendere ea ipſis fas erit, nec aliis concedere. In Concilio Mexicano anno 1585. juſſus eſt Epiſcopus Officiali ſuo idonea ſtipendia ſuppeditare (5): *Quem pro officii ſui ratione commode ſuſtentare debent Epiſcopi*: tum vero nihil ſalarii Officialem a Partibus exigere, niſi eis placeret doctiſſimorum Juriſconſultorum cœtum aggregari, eorumque rogari ſententias: *Quia vero Officialis hujuſmodi pro videndis actis ſalarium forſan a Partibus litigantibus recipere valet, ſtatuit hæc Synodus, ne quidquam pro his accipiat, niſi per ſe aut partibus petentibus juriſperitum unum vel plures ſibi adjungi, quos de cauſa conſulat, ac de eorum conſilio ſententias ferat*. Eodem Concilio vetiti ſunt Epiſcopi vel minima vendere officia fori Eccleſiaſtici, ne violentis extorſionibus illi mox laborent miniſtri eam pecuniæ ſuæ labem reſarcire (6). *Maxime oportet juſtitiæ officia benemeritis perſonis conferri gratis, ut cum omni integritate & fidelitate exerceantur. Pretium enim quo emuntur, in cauſa eſſe ſolet, ut juſto ſtipendio Officiales contenti non ſint. Eam ob cauſam interdicit hæc Synodus, ne Epiſcopi vendant, aut locent officia Fiſcalis, Notarii, Executoris, ſeu Lictoris ſuorum Tribunalium, &c.*

XIII. In Cleri Gallicani generali Conventu Melodunenſi anno 1579. his quam ſimillima promulgata ſunt ſtatuta: Ut in eleemoſynas expendatur quidquid emendarum inflixerit Epiſcopus, vel Officialis ejus. *In pios uſus deputet quid mulctæ nomine ipſe aut Officialis judicaverit dependendum*. Si quid ſalarii accipiat Officialis, tam ſobrie & abſtinenter id faciat, ut conqueri poſſit nemo. *Quod ſi ſportularum nomine tan-*

(1) Act. Eccl. Med. pag. 104. 189. (2) Cap 11. (3) Acta Eccl. Med. p. 36. 283. 286.
(4) Can. 15. (5) T. 1. T. 8. (6) L. 3. Tit. 2. n. 10.

tanquam pro expenſis , & ne videatur officiis ſuis ſtipendiis militare , aliquid intra ſolitum modum recipiatur , tanta ſit in hoc moderatio , ut calumniis non prabeatur locus ullus. Epiſcopi eſt, ut Officialis ſui ſuſtentationi proſpiciat ; quo gratis ab eo juſtitia adminiſtretur . *Suas interim partes eſſe perpendat Epiſcopus, ut Officialis juſte non poſſit conqueri , quod ſuum ſibi damnoſum ſentiat officium. Ita enim de judicandi munere gratuito loquitur Epiſcopis Innocentius III. Ad hoc ſunt vobis redditus conſtituti, ut ex ipſis vos & alii Clerici honeſte vivatis.* Nec pluribus opus erat , ut voluntas Epiſcoporum intelligeretur. Jus enim ipſi olim per ſeſe dicebant Epiſcopi , adeoque & gratis prorſus dicebant. Si lapſu temporis neceſſe habuere ad hanc ſollicitudinis ſuæ partem vocare veluti Coadjutorem aliquem , hunc haud dubio ſtatim ſuis impendiis aluere. Abundabant tunc Epiſcoporum reditus, idque probabile eſt voluiſſe Innocentium III. & Conventum Melodunenſem. Nam Concilium Lateranenſe IV. cui præerat Innocentius III. præcepit , qui Epiſcopi ferendo non eſſent tanto oneri ſuarum Diœceſeon , & tam multiplici , fidos ut ſibi adjutores adoptarent , & cooperatores , quos ipſos neceſſariis etiam ſumptibus foverent (1). *Quibus ipſi cum indiguerint , commode neceſſaria ſubminiſtrent ; ne pro neceſſariorum defectu compellantur deſiſtere ab incepto .* Fateor eum locum ſpectare potiſſimum ad Concionatores. Sed una & par ratio videbatur eſſe Officialium . Nam ſi prædicare muneris eſt Epiſcopalis , eſt & jus dicere. Si ex hoc Canone alendus eſt illi Prædicator, cui ſuas delegat vices prædicandi; alendus eſt & illi Officialis , cui ſuas committit vices juris dicendi.

XIV. Narrat Gioſſanus in vita ſanctiſſimi Archiepiſcopi Caroli Mediolanenſis, (2) *prohibuiſſe eum Officialibus, Judicibus , & miniſtris juſtitiæ ceteris, actiones injuſtas , lucra illicita , munuſcula quacunque , nullius etiam pretii ; nec niſi extraneos voluiſſe a ſe præfici Judices & Vicarios , ne quo duci poſſent carnali affectu, vel lucelli ſpe, vel humano terrore a juris tramite deflecti.* Adnotat mox idem Scriptor , quid diſtare vellet Carolus inter juriſdictionis contentioſæ miniſtros, & eos quibus Eccleſiæ diſciplinam & regimen demandabat ; illos extraneos, hos indigenas enim volebat eſſe, ut in patria ipſa ſua diſciplinæ puriſſimæ vigorem perpetuarent . *Utque præſtabilius duxit extraneos admovere miniſterio juris dicendi : ita multo illi conſultius viſum eſt ſpiritalis diſciplinæ & animarum regiminis miniſtros indigenas eſſe, ejus loci & Eccleſiæ , ubi munere fungerentur ; ut perennem ibi ſcholam inſtruerent purioris diſciplinæ , eique magiſterio ſuo ipſimet præeſſent , ſubventuris etiam Archiepiſcopis . Itaque ſumma hinc Clero univerſo propenſio & facultas conciliabantur Canonum obſervantiæ accuratiſſimæ . Caroli enim & miniſtrorum ejus exempla facillime ceteri omnes pelliciebantur .*

Refert autem idem alibi luculentiſſimæ auctor Hiſtoriæ, *non ſolum voluiſſe Carolum, ut omnes juriſdictionis adminiſtri hoſpites & extranei eſſent , ut liberius & expeditius jus dicerent, &c. Sed etiam ſuo ut omnes in Palatio habitarent ; ſuo ſumptu alerentur, communibus familiæ regulis devincti , idoneis inſtructi ſtipendiis , ut ne manus ullis donis recipiendis contaminarent. De ſemetipſo id Carolus non diſſimulabat , ſi quo munere a quoquam affectus eſſet , quamvis leviſſimo , pondere neſcio quo agi ſe deinceps ſolitum ; eoque conſtantiſſime ſe a donis quantuliſcunque recipiendis abſtinere . Ideo & familiaribus omnibus ſuis interdixit , ne cujus cauſam Judicibus vel miniſtris commendarent , vel cujuſquam negotio favorem impenderent .* Aliquanto ante B. Carolum tempore Cancellaria Archiepiſcopatus Mediolanenſis Laicis commendata fuerat . Carolus priſcum & uſum & ſtatutum renovavit ei ut muneri præficeretur Canonicus Eccleſiæ Metropolitanæ . Stipendiis annuis donavit, menſæque ſuæ adhibuit , tam Cancellarium, quam Notarios . *Volebat enim , ut familiæ omnes ſuæ aſcriberentur , & in habitu eſſent Clericali ; Cancellario ſalaria definit , & minimo affinit pretio , plures chartas gratis expediri voluit, maxime quæ pertinerent ad res ſpiritales , & ad Eccleſiæ diſciplinam .*

Finis Libri primi Partis tertiæ.

---

(1) Extrav. de Offic. Jud. ordin. C. Inter cetera. (2) L. 8. c. 24.

VA1 1532525

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

166.
C.
10.

Digitized by Google